

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

17th 2/2

R.1063

ANNALES

ECCLESIASTICI

AB ANNO MCXCVIII.

UBI DESINIT

CARDINALIS BARONIUS,

AUCTORE

ODORICO

RAYNALDO

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERO.

Accedunt in hac Editione

NOTÆ CHRONOLOGICÆ, CRITICÆ, HISTORICÆ,

QUIBUS RAYNALDI ANNALES ILLUSTRANTUR, SUPPLENTUR, EMENDANTUR,

AUCTORE

JOANNE DOMINICO MANSI

LUCENSI

CONGREGATIONIS MATRIS DEI

Tomus Decimusquintus.

LUCÆ

Typis LEONARDI VENTURINI MDCCLVI.

De Superiorum Licentia.

5201.21

ANNALES ECCLESIASTICI.

JESU CHRISTI ANNUS 1558. PAULI PAP. IV. ANNUS 4. FERDINANDI I. IMP. I.

I. De Concilio cogendo cogitavit Paulus, de quo etiam Philippo Hispaniarum Regi scribit.

ANNO redempti orbis quinquagesimo octavo supra millestemum quingentesimum Indictione prima confirmata pax est inter Pontificem, & Philippum Hispaniæ Regem quæ etiam gradum munivit faciendæ alteri paci continentibus populi Christiani votis expetitæ inter Philippum Hispaniæ, & Henricum Galliæ Reges: scripserat vero Philippus Rex manu Regia literas extremo superiori anno amantissimis verborum officiis referas ad Pontificem, quibus conceptam animo pietatem, atque observantiam erga summum totius Ecclesiæ in terris Præsidem, ac pastorem testabatur. His exceptis maximam ex iis lætitiæ Paulus suscepit, egitque Deo grates, qui tantum Regem in pristino Religionis studio, ac discussis improborum, & communis hostis conatibus inveterate Sedis Apostolicæ cultu, & obsequio conservasset, tum significavit Philippo omnem præteritorum dissidiorum memoriam sibi ex animo evulsam, ac se paterno illum amore arctissime complexurum, seque jam bellicis curis liberum sacra versare consilia de Christiana disciplina restituenda, extinguendis hæresibus cogendoque ea de causa Ecumenico concilio, ad quæ in opus perducenda sollicitavit Regem, ut studia sua conjungeret, ex quibus majorem gloriam, quam ex ullis florentissimis victoriis, expetitivæ triumphis collecturus esset.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.
Charissime in Christo fili noster, &c.
Acceptis Serenitatis tuæ literis, quas manu
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tua accuratissime scriptis, & observantia, pietatis, obsequii plenas ad nos summa celeritate perferendas curasti, maxima in Domino lætitiæ exultavimus, & Divina ipsius Majestati gratias egimus, qui repressis, fractisque hostis antiqui conatibus nobis tanta pietate, & virtute filium [nolimus dicere pietate] sed id quod verius est, conservavit, neque a nobis alienari unquam passus est, idem etiam de te prorsus sentimus & persuasum habemus, quod vere tu quoque de nobis, & poro, & debet persuasum habere; retinuisse te semper tuam erga nos pristinam devotionem, sicut nos quoque nobis conscius sumus, nihil ob ea, quæ contra utriusque nostram voluntatem acciderunt, de nostro in te paterno amore unquam esse detractum, sed & salutis, & gloriæ tuæ nos semper, ut Charissimi, & Operatissimi filii cupidissimos fuisse. Sed quæ non sine utriusque nostrum quidem dolore acta sunt, ex animis nostris penitus deleta esse, & tanquam caligine quadam discussa nostræ mentis candorem, & sinceram charitatem utriusque nostrum gratius, jam ut fieri solet, & illustrius patefactam esse gaudeamus. Nos quanto per tua ista pietate lætemur, quantoque talem filium faciamus, conabimur omnibus, quæ ab optimo, & amantissimo Patre proficisci poterunt, officiis declarare: illud modo a Deo, Charissime fili, precamur, ut quæ molimur, atque agimus de communi pace, de reprimendis, ac tollendis hæresibus, de moribus Christiani populi corrigendis, & generali Concilio harum rerum causa celebrando, ea tuo quoque, quemadmodum speramus, auxilio perficere possimus, idque non solum ex Divini honoris, & Reipublice Christianæ cau-

Paul. IV. lib. brev. 2889. p. 93. & in lib. divers. brev. sig. 2903. p. 40.

Causa optamus, verum etiam tua, quem majorem, & solidiorem ex his rebus gloriam, quam ullis ex bellicis victoriis, & apud Deum, & apud homines assequutum esse cernimus, de quibus consiliis nostris, deque ea spe, quam in tua summa pietate, prudentia, moderatione animi repositam habemus, plura cognoscere poteris ex literis Venerabilis Fratris nostri Petri Episcopi Albanensis Pacechi vocati, cumque sermonem cum ipso habuerimus longiorem de iis, quæ ad te scribimus, fidem ut eius literis habeas, Serenitatem tuam rogamus. Excusationem accepimus de dilato tui ad nos Oratoris adventu, qua eadem accuratius usi sunt dilectus filius Carolus SS. Viri, & Modesti Diaconus Cardinalis Carassa Legatus, idemque secundum carnem Nepos Noster per literas, & coram ipse Episcopus Albanensis. Dolemus autem eam moræ causam esse, quam scribis ipsius Oratoris causa, nam nobis quandocumque venerit, gratissimus eius adventus erit, eoque illum, quo decet honore, & vultus, animique hilaritate excipiemus. Nec vero Serenitati Tuæ verendum est, ne nimis diu ipse ad nos mittendi tempus distulisse videaris, cum propter tam eximium animum tuum nobis perspectum nihil unquam existimaturi simus sero a te nobis tributum fuisse. De honore, quem Serenitas Tua maximum habuit adveniente ad te ipso Legato nostro, quemadmodum ex ipsius uberrimis scriptis, & aliorum etiam literis cognovimus, Deo gratias agimus, honorem sancte huic sedi, & nobis, qui licet indigne ei præsidemus, habitum fuisse intelligimus, tuamque hanc Sedis reverentiam, & cultum Christo Domino Nostro, ipsiusque Apostolorum Principi Beato Petro animo gratissimo offerentes Deum precamur, ut ipsius Beati Petri meritis, & intercessione te, & tuos, tuæque omnia benedicere, ac sua gratia protegere, tuerique dignetur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die III. Januarii MDLVIII. anno III.

II.

Non destitit Philippus novis in dies honoribus Pontificum Legatum cumulare, nam præter Regum Hispaniæ morem ipso Epiphaniarum die illum domi convenit, secumque ad Regiam Capellam adductum lautissimo una simul exceptit prandio, ac perhonorificis verbis qualem animo concepisset lætitiâ, cum cerneret apud se Pontificum Legatum ipsius Pontificis Nepotem testatus est. Dum hæc cum Philippo gererentur, Antonius Cardinalis Trivultius egregiam in Galliis navabat operam, ut pacis confilia promoveret, Henricumque ad eam amplectendam incitaret, qui, quam nu-

per Pontifici voluntatem ab ipsa non abhorrentem exhibuerat, denuo etiam confirmavit, in cuius quoque arbitrium se totius negotii molem committere professus est, incertum, sincera ne animi voluntate, an fallendi temporis studio, Franciscum propterea Estensem hæc suo nomine renuntiare Pontifici iusserat. Quæ cum apud omnes comperta sint, miratus sum vehementer, ab Authore non admodum quidem antiquo induci Cardinalem Lotharingium exostulantem: *Neminem, qui aversos animos conciliandi negotium suscipere exirisse. Paulum Pontificem Maximum, cuius præsertim id munus esset, nullos unquam de concordia sermones iniecisse, quid enim ultra Pontifex facere potuit. Henrico igitur Paulus gratias agens hæc scribit.*

Charissimo in Christo filio Henrico Francorum Regi Christianissimo.

*Sicut dilectus filius Nobilis Vir Franciscus Estensis Regii Ordinis Eques nobis exposuit, adeo de nostra in te voluntate confidis, ut non dubitaturus sis controversas, quæ tibi sunt cum Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Rege Catholico nobis componendas permittere, quo quidem tam optato nuntio de te ad nos perlato non facile verbis consequi possimus, quanta cor nostrum in Domino lætitia extulerit, cum dilectorum filiorum nostrorum discordiis eo dolore afficiamur, quem paternæ charitatis viscera postulant, & ex tantis Dominici gregis fidei nostræ commissi damnis, & periculis die, nocteque gravissime sollicitemur, quid nobis succundius, optatiusque accidere poterit, quam aliquid lucis nobis in tantis tenebris illucescere, & spem non parvam pacis Dei auxilio inter vos conciliandæ. Itaque gratias agimus Deo Omnipotenti, eumque suppliciter oramus, ut istam propensionem, quam præ te fers ad pacem, non confirmet modo, sed etiam in dies augeat; Serenitati vero tuæ persuasum plane esse volumus, iure, ac merito eam in nobis spem, ac fiduciam habere. Neque enim si felicitis recordationis Rex Pater tuus revivisceret, plus de ipso erga te voluntate, quam de nostra tibi posse polliceri. Et infra: *In concordia quidem tractanda ita nos geremus, ut neutri vestrum sit spei, & fiducia quam in nobis habuerit, pœnitendum, sed existimationem, honorem, ac dignitatem suam uterque nobis, prout confisus fuerit, chara esse intellecturus sit. XXVII. Januarii MDLVIII.**

III.

Commista fuerant Cardinali Carassæ plura tum publicæ rei, tum privatae mandata. Primum erat de concilianda universalis pace, pro qua facienda Paulus gra-

And. Mauroc. l.8. Hist. Ven. ann. 1558.

Paul. IV. lib. diver. brev. fig. 2903. P. 61. Scripsit Rex literas 13. Decemb. 1557. de eodem. Gattias Henrico Regi reddidit Paulus, de eus animi ad pacem promptitudinē.

gravioris senectutis incommodis contemptis, se offerebat, vel Nicie, vel in alio loco cum Regibus conventurum. Secundum fuit, ut libertas Ecclesiastica in Hispaniis læsa in pristinam dignitatem revocaretur. Tertium, ne Rex Philippus Cardinalis Poli accessum ad Urbem impediret, adversus quem judiciaria acta præcipua confecta Cardinalis Legatus detulerat, ut ea Philippo, ejusque Administris ostenderet, probaretque, non ex temerario & turbido animi impetu, ut publica fama increbuerat, sed ex pio justitiæ ardore se in eum fuisse commotum. Quartum fuit, ut Poetus Cardinalis designatus Romam accederet, ut Pontifici in rebus Concilii, instaurandaque disciplina Ecclesiastica operam suam Pontifici commendaret. Quintum, ut omni industria Regem adduceret ad conferendum libere Ducatum Barii, & Montem Siricum, & Principis Saturnitani Palatium, quæ ex obitu Regiæ in Regium jus devoluta erant, Duci Montorii: caveret tamen diligenter, ne ea donatio pro Palliani, juxta arcanas pacis leges, compensatione facta appareret.

Paul. IV. l.8. brev. fig. num. 2898. p. 101.

Dilecto filio nostro Carolo SS. Viri, & Modesti Diacono Cardinali Carasse.

Dilecte fili noster, &c. Quæ acta fuerint abs te post tuum adventum ad Charissimum in Christo filium nostrum Philippum Hispaniarum Regem Catholicum de mandatis nostris ad Dei honorem & Republicam Christianam pacem, & quietem pervenientibus, adeo diligenter, & accurate, nobis Venerabilis Frater Episcopus Tarracinenfis exposuit, ut neminem ad ea nobis exponenda aptiorem mitti abs te potuisse judicemus, satisfacti plane spei de te acceptæ, atque expectationi nostræ. Perspeximus enim, qua cura, qua fide, qua diligentia, quanta etiam dexteritate, atque prudentia ea mandata nostra fueris executus, quo nomine Deo gratias agentes teque plurimum laudantes, Divinæ clementiæ opem implorare non desistimus, ut piis nostris consiliis, & istis laboribus tuis operatum exitum tribuere dignetur, te vero hortamur dilecte fili, ut pacis actionem tametsi nihil putamus addi posse ad studium, & diligentiam tuam, tanto magis urgeas quanto bellum vehementius ingravescere, quantoque majores Christiano populo calamitates intelligis imminere, reliqua coram tibi exponenda mandavimus eidem Episcopo, quem officio sibi mandato diligentissime functum, nec ullum pro Dei honore, & Republica Christiana quiere laborem recusantem, ad te remisimus. Permittimus autem tibi, cuius fidei, prudentiæ.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tiæque summopere in Domino confidimus, ut omnia prout expedire duxeris, agas, rata quæcumque egeris habituri. Datum Romæ die XXIII. Januarii MDLVIII. anno III.

Quæ data erant de Cardinale Polo, & Cardinale Guillelmo Poeto ad Urbem accessit mandata, in opus provocari non potuerunt, cum mors utrumque prius extinxerit. Cæterum Reginaldo Cardinali Polo, de cuius morte agetur inferius, invidiæ fax ob ejus inclytas virtutes adhæserat, ut inique iudicio hæreseos postularetur: is enim gloriosissimus confessor fidei Catholicæ, pro tuenda fide Catholica spretis maximis vitæ periculis eruditissimos libros contra hæresim, & primatum Henrici VIII. Regis Angliæ ediderat, comparatasque sibi a sicariis Hæreticis insidias ægerime Divina rebus ope evaserat, Legati Apostolici munus in concilio Tridentino cum dignitate sustinuerat, ab ambitione, & humanarum rerum cupiditate adeo alienus, ut, cum in conclavi post Pauli III. obitum Cardinales, qui eum ad pontificatum evehere consenserant, noctu illius cubiculum adiissent, responderi iusserit a Magistro cubiculi velle se a Deo luminis non in nocturno conventiculo ad pontificatum promoveri: cum etiam ad solium Anglicum aspirare potuisset, in Belgio se continuit, donec Maria Regina Philippo Hispaniarum hæredi desponsa fuit: adeo vero strenue in concilianda Catholica Ecclesiæ Angliæ se gesserat, ut maxima hæreticorum odia in se concitavit, a quibus facile variis artibus, suspicio hæreseos illi aspergi potuit, in quam etiam maximi viri vocati improbe fuerunt sed ad ceptum sermonem redeamus.

IV. *Sur. it. com.*

Præclara Card. Poli gesta.

Maximis præter morem affectus honoribus a Philippo Angliæ Rege Cardinalis Legatus Octavium Revertam Episcopum Tarracinensem ad pontificem misit, significavitque Regem maximam lætitiâ ex adventu suo, ac pace confirmanda traxisse, dedisseque imperia Antonio Episcopo Atrebatensi, & Roderico Gomefio, ut de pacis formulis cum Legatorum agerent: de gravaminibus vero provinciarum cum Regi sanctioris Concilii Senatoribus actum.

Accepto redintegrandæ pacis felicitis nuntio, Paulus ingenti gaudio delibutus de re bene gesta Cardinali nepoti gratulatus hortatus est, ut pacem ad optatum exitum perduceret.

Ex hac pace confecta meditabantur Cardinalis Legatus Carassa, ejusque frater Dux Montorii decerpere magnos fructus ingentium opum, & amplissimum Principatum conferendum sibi liberata-

V.

litate Philippi Regis, quos ab Henrico Galliae Rege ex bellico foedere, & strage populorum colligere non potuerant: atque adeo Dux Montorii urbis literis legatum fratrem, ne in Ducatu Barri sibi conferendo fieret mentio faciendae iacturae pro restituendo Ascanio Columnae Palliani Ducatu: Cardinalis vero Caraffa, cum principatu Rossanensi, & decem millium nummorum stipendio a Rege Philippo oblato non contentus esset, ac suos adversarios Columnam, & Cornetum, Marchionem de Balneo in Regia Aula florere gratia aequis oculis videre non posse, tumultusque fecisset in suburbanum coenobium, ex quo secessu extimuit Philippus Rex, ne qui apud Pontificem florentissima autoritate pollebat, novas res, tumultusque bellicos moliretur: ideoque ad aucupandam ejus amicitiam duodecim millium nummorum annua pensione illum donavit, quo beneficio ornatus, ac laetus Legatus per dispositos equos concitatissimo cursu Romam advolavit. Cum autem sit fallax, & vitrea felicitas humana ambos fratres Caraffas extincto Paulo postulatos iudicio a Philippo Rege apud Pium IV. procuratoque iis extremo supplicio in exemplum triste avaritiae, & ambitionis transiisse visuri fumus.

Interea cum superessent aliqua capita concordiae tractanda eorum conciliatio Cardinali Ferrariensi Galliae Regis nomine, ex adversa vero parte Philippi Regis Senatoribus demandata est, his gestis Philippus Rex ingentibus curis solutus, gaudio magno ex inita pace delibutus literas Regii amoris, & observantiae notis erga Paulum Pontificem illustres transmisit, ut referunt Acta Senatus Cardinalitii. (Die Martii XV. Mensis Martii MDLVIII. fuit Congregatio generalis, in qua primum lectae fuerunt literae Serenissimi Regis Philippi ad Sanctitatem suam super tractatione pacis propositae per medium Domini Francisci Estensis pro parte Regis Franciae, quibus perlectis Reverendissimus Pacechus eorum lector, literas Sanctitati suae restituit) quibus respondit Paulus conceptis hinc verbis.

Paul. IV. lib. brev. sig. n. 2889. p. 108.

Respondet Philippo Regi, super negotium pacis.

Charissimo in Christo Filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.

Charissime in Christo fili noster, &c. Lectis literis tuis, quas manu tua scriptas Venerabilis Frater Octavianus Episcopus Tarracensis ad nos summa cum celeritate attulit, incredibili gaudio affecti fuimus, quod de populi Christiani salute mirum in modum solliciti, in spem ingressi

sumus non defuturam ei in tanto periculo supernam misericordiam: quando istam tibi tam praeclaram mentem, & propensum ad pacem nobis agentibus animum Divina Majestas dedit: itaque advocatis statim cunctis Venerabilibus Fratribus nostris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus eos tanta letitia, & spei nostrae parricipes fecimus. Recitatae in generali Congregatione jussu nostro fuerunt literae tuae ingenti omnium plausu, optatissimae letitia, & gratulatione, nec facile dici potest quanta ea res tibi laudi, quantoque honori fuerit. Quamobrem quoniam tantum auctoritati nostrae tribuis, quantum & de pietate tua nobis pollicebamur, & noster erga te paternus amor postulat, in hanc tam sanctam, tamque Christianam populo salutarem actionem eo, quo debemus animi studio, incumbemus, neque commitemus, ut aut boni Pastoris officium a nobis requiri possit in depellendis, quantum in nobis erit, populi Christiani periculis, aut pii parentis cura desiderari in sedandis duorum charissimorum nobis filiorum discordiis, quorum pacem, atque concordiam utinam quantumcumque nobis reliqua est vita, redimere possemus; praeclearissime nobiscum agi putarem, si nobis contingeret, ut vitam ipsam in opus tam Deo gratum impenderemus. Quoniam autem melius statuere, ac deliberare poterimus, quid nobis agendum sit, cum ad nos Legatus noster reversus fuerit, ejus adventum jam, ut speramus, appropinquantem avidè expectamus, reliquis de rebus tum quoque, si quid agendum fuerit, acturi. Tua vero Charissime fili, pietas erga nos, & in consanguineos nostros humanitas, de qua ex mandatis, quae idem Legatus noster Episcopo Tarracensi dedit, accepimus, nobis, perinde ut debet, grata est: gratum id quoque, quod de valedudine tua nos certiores fecisti, cui ut diligenter inservias, magnopere te hortamur, Deum precantes, ut incolumem te, feliciterque ad Divini sui nominis gloriam regnandem conservet. Nos item ejusdem Dei beneficio bene valeamus. Dat. Romae, &c. die XVII. Martii MDLVIII. anno III.

Deservierat jam atrox bellum in Belgii finibus, rigente licet asperissima hyeme gestum, cum obfirmatus esset ardor Gallorum, acceptam superiori anno ad Fanum Sancti Quintini ignominiam praeclearo facinore, & clade nobili illata hosti delere cupientium, opportunoque casu contigit, ut Franciscus Guisius ex Italia revocatus unius hebdomadae flexu Itium (vulgo Caletum) Arcem munitissimam, quam Eduardus III. Anglorum Rex ante ducentos annos tot laboribus,

tan-

Sur. in com.

Id. ib. Bel.

Carol. V. Conf. a. pud. Goldast. Sur. in com.

VII. Carolus V. Imperium Ferdinando fratri relinquat.

tantoque sanguine effuso ceperat, expugnari, de quo Surlus haec refert: Guisius ita se comparat tanquam sit Sancti Quintini Oppidum oppugnaturus, erat anni tempus longe alienissimum, atque ecce per exploratores certior factus Caletum non satis firmo Anglorum praesidio teneri, de repente converso itinere cum exercitu contendit, Urbemque omnium opinione inexpugnabilem septimo obsidionis die, hoc est nono Januarii, aut circiter, in Regis Gallorum potestatem redigit, cum jam ducentis annis Angli eam obrinissent. Fuit hoc facinus audax, & prope incredibile, praesertim tam iniquo anni tempore, mox etiam Ghinam expugnata Castellum munitissimum, direptumque incendit. Hoc quoque Angli Oppidum super ducentos annos Gallis ereptum possederant. Iis inopinatis victoriis Galli jam prope consternati animos recuperant. Horrendum in modum tormentis dirverberatum fuit Caletum, nec praesidium militum Arci, & Urbi impositum, eam, quam debuit, praestitit in defendendo constantiam, multumque amisso illo loco munitissimo Angliae rebus decessit. Urbs deditioe sub certis conditionibus venit in Gallorum manus. Eduardus III. ejus nominis Anglorum Rex anno Christi MCCCCXLVI. Caletum undecim menses obsessum & Philippi VI. Franciae Regis manibus extorsit, solebantque dicere Britanniae Reges, dum Caletum haberent, claves Galliae se in cingulo circumferre. Traduxit victorica Castra Dux Guisius ad Theonuillam Arcem situ, & opera munitissimam, eamque expugnavit, sed non sine Gallorum caede, inter quos Petrus Strozza Italus Dux strenuissimus magni sui desiderium reliquit; tentatum deinde Lucemburgum, sed irritum successu: constato etiam alio exercitu Galli Gravellingam magnis molibus circumfidit, cumque in medio aestu certaminis premerent hostem, nonnullae Anglicae naves eo delatae Gallica Castra adeo saepe tormentis dirverberarunt, ut magna clade fusi sint Galli, ac plures Nobiles in hostium ceciderint potestatem, necnon paulo post Comes Egmondanus Belgici exercitus Dux Dunkerkam vi expugnavit, & post longas concertationes pax inter istos Reges, ut inferius videbimus, firmata fuit.

Edidit hoc anno Carolus V. Caesar postrema cessionis Imperii Acta Oratorum opera in Principum Comitibus Francofurti congregatis, elegitque ad id anniversarium diem Natalitium, quem Religione quadam in maximis rebus gerendis deligere consueverat, de quo haec Surlus. Mensis Februarii die XXIV. quo die in-

hanc lucem editus fuit, & anno MDXXX. Bononiae a Clemente VII. incredibili splendore Imperii insignia acceperat, missa insigni legatione ad Principes Electores, qui Francofurti convenerant, Carolus Caesar Imperium in Fratrem suum Regem Ferdinandum transfert, & ut Septemviri id gratum, & ratum habere velint, orat. Inde XIII. Martii die Principes Electores Ferdinando maximi Imperii dignitatem deferunt, & tandem Imperator ipse, & Principes domum repetunt. Jam biennio ante Carolus per Guilielmum Nassovium Arausiae Principem, & inde per Mariam Sororem Pannoniae Reginam, quid propositi, ac voluntatis haberet, satis indicaverat. Electoribus tamen quatuor uno ferme temporum nexu morientibus, novisque, qui successerant, rebus privatim suis constituendis intentis nullum interea loci tempus vacuum fuerat, sive rebus prospiciendis, sive cogendis in unum Electoribus: Caroli autem abdicationem recensens Surlus, haec habet. Ut in multis aliis, sic in hoc quoque facto Caroli V. Caesaris longe optimi summa apparuit modestia, & humilitas, qui sua sponte se Imperio abdicavit, cum interim non decessent, qui illi ambitionem, & regnandi libidinem improperarent. Utinam digni essemus multos tales habere Imperatores. Deinceps privatus in multa pace vixit aliquot Menses optimus Princeps, quod est miserum, & inglorium videtur, plerisque huic Mundo deditis [ut jam ante dixi] tamen sponte renunciasse tanto Imperio, & omnibus quae sunt hujus Mundi, in primis gloriosum, ac multa laude, ac praedicatione dignissimum est. Non enim debemus nos, qui Christiana Religione initiati sumus, id genus in rebus, hominum Ethnicorum, aut etiam huic Mundo nimis deditorum opinione duci, sed oculos habere defixos in Christum verum Deum, ac Dominum nostrum, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum examinavit formam Servi accipiens.

Ferdinando in Septemviralibus Comitibus, dignitatem Imperatoris adepti, aegre maxime tulit Pontifex, quod Imperium (non lege renuntiatum) diceret, neque Carolum in alium Caesarem decus transferendi potestatem habuisse. Itaque Martinum Gusmanum, quem Ferdinandus ad Pontificem legaverat, Romam intrare prohibuit, nisi prius de hac Imperatoris electione Cardinalium suffragium exciperet; ex quibus septem gravitate, & doctrina praestantes ad negotium discutendum adhibuit, cum Gusmanus interim Tibur diverterit, ibique ad causam usque

Sur. in com.

VIII.

Maur. lib. hist. Ven. Pet. No. res l. 4. v. 1. Pauli IV.

co-

cognitam substiterit. Quatuor ergo capita in consultationem veniebant. Primum, an Ferdinandi Orator causas, ob quas Carolus Imperio renuntiasset, edicere teneretur. Secundum, an eiusmodi abrenuntiatio absque Sedis Apostolicæ, & Pontificis consensu valida esset censenda. Tertium, an Ferdinando ad Imperium capeffendum mala Maximiliani filii educatio impedimento esset, quod inter Lutheranos pene enutritus, verendum maxime erat, ne simul cum lacte pronam in hæresim luxisset voluntatem. Quartum, quidnam de electoribus ab Ecclesia divulsis, & in hæresim prolapsis sentiendum esset. Ergo privatis primum colloquiis, & necessariis consultationibus adhibitis omnes in unam convenere sententiam, Carolum, antequam se Imperio abdicaret, Pontificem monere debuisse, cum plurimum Sedis Apostolicæ interfit, ne Imperator deligatur aliquis, qui fidem Catholicam, sanctamque Sedem tueri vel nequeat, vel negligat. Non præmissa igitur hujusmodi denuntiatione, irritam, cassamque tum Caroli abdicationem, tum Ferdinandi electionem habendam dixerunt. Præterea in posterum longe prospicientes, hoc maximo fræno coercendos fore Principes affirmabant, qui ad imperii fasces aspirarent, si remissam cum Hæreticis manum, contractamque cum eis Maximiliani familiaritatem, Ferdinando Patri, quo minus ad Imperium admitteretur, discerent obfuisse; fatis jam exploratum, quantum sub Carolo attulerit incommodi, vulpes, quæ vineam Domini demoliebantur, incauta conniventia non cepisse, & discurrere sive visse, ut eo nocere plus possent. Denique Electores, qui hæresi adhæsisent, absque ulla ambiguitate loco cecidisse sentiebant; cum enim constaret, a Sede Apostolica; a Gregorio nempe V. in Germaniæ Principes jus electionis translatum, quis ambigat ab Ecclesia iis tantum jus electionis conservandum, qui intra ejusdem Ecclesiæ castra continentur, non autem illis, qui desertores, & Apostatæ ab ipsis per summam perfidiam recesserant? Hæc, & alia id genus, cum Cardinales, cæteri Theologi, ac Juris Canonici Doctores loquerentur, unus fuit Joannes Gropperus, qui per eos dies adhuc superstes Romæ morabatur, declinata non minus, quam promerita Purpura conspicius. Hic aliam iniri viam, & tempori, & Christianæ politicæ congruam suadebat. Irritam Caroli renuntiationem, ipsumque Sacramenti die inaugurationis exhibiti reum profecto fatebatur. Verum, cum nosset Apostolicum esse, scire

Thuan. l. 20. hist.

abundare, scire, & penuriam pati, prudentisque Gubernatoris Navi periclitante quædam exonerare, ut cætera salva permaneant, media incedendum via asferebat, nec sancte institutorum damnosam prævaricationem, sed laudabilem, & saluberrimam dispensationem proponebat; itaque, cum jam Philippus Hispaniarum Rex per epistolas fateretur, Carolum Patrem non fraude aliqua, sed consilio, & suasionibus Ferdinandi Imperio renuntiasse, atque humani aliquid in hoc facinore passum esse sincere testaretur, poscat, ajebat Gropperus, errati veniam Carolus; Pontifex vero, ut Philippo ipsi gratificetur, benigne indulgeat, mox Gusmanus Orator, excusationes Ferdinandi, & Fratris ut admittantur, enixe deprecetur, quibus ex gratia acceptis, cum jam nihil prætermisissimum fuerit, quod non habuerit sapientem excusationem, ab ipso Pontifice Ferdinandus Imperator declaretur, quo fiet, ut & Apostolicæ Sedi debitus servetur honor, & imminetia quæque præjudicia arceantur; nam quæ in Germania cicerentur turbæ, si Ferdinandum ab adepta Imperii possessione deturbare Pontifex nitetur? Qua animi, armorumque contentione Hæretici electionem tuerentur, hoc potissimum stimulo, quod Pontifici Romano minus placere cognoscerent? Quantum exinde Ferdinandus omnia Hæreticis, esset permissurus, si suam in Imperio conservationem, ipsis se debere intelligeret? Hæc cum dixisset Gropperus, Pontifex ab alia tamen sententia non recessit, nec ad mortem usque Ferdinandum, veluti Imperatorem admittere, consensit. Interea, cum difficultates in longum protrahi cerneret Ferdinandus, ratus e dignitate Imperatoris non esse, Oratorem suum tamdiu obscurare Tibure latitare, per expeditos tabellarios jubet, ut nisi intra triduum res perficiatur, confestim discedat. Gusmanus quamvis rem iniquo loco videret, ne quid tamen intentatum relinqueret, sive Religionis studio atque amicorum consilio, sive propriæ fidens eloquentiæ, ad privatum colloquium cum Pontifice, non tamen ut Cæsaris Orator, admitti petiit, facillique aditu in Aula consueta audientiæ admittus, postquam quid sibi a Ferdinando mandatum narrasset, sensim ad expositulationes orationem flexit, quod tanta contentione recusaretur velut Imperatoris Orator admitti; at Pontifex, ut quid esset rei Gusmanus clarius cerneret, singillatim enumerare orsus cuncta, quæ discussa fuerant, impedimenta, eorumque causas, quam graves, quan-

Aff. Consist. MS. Car. Spad. 10. 134. p. 251.

tique

tique ponderis censendas explicuit; se quoque usque ad illum diem in id potissimum incubuisse, ut ratio isthæc evadendi aperiretur, verum cum salvo Sedis Apostolicæ honore haud quaquam fieri posse comperisset, Ferdinandum pium, catholicumque Principem æqui, bonique consulturum sperabat, si quæ Sedis Apostolicæ dignitati congruebant, Sacerdotali constantia tueretur. Ne tamen tristem, ac moerentem abs se Gusmanum dimitteret, propediem Legatum Apostolicum ad Ferdinandum se missurum spondit, qui sapienter ipsum doceret causas, quæ secus, quam optabat, Pontificem agere impellebant. Octavo igitur post Oratoris discessum die in secreto confistorio vigesima Julii suum a Latere Legatum elegit Scipionem Cardinalem Rebibia, ab Ecclesia Pisana, cui præerat, Pisanum nuncupatum. Is ad Ferdinandum primum pro Imperii negotio, mox ad Sigismundum Polonorum Regem, ad res Religionis componendas, quæ maximo tum ibi in discrimine versabantur, adire jubebatur. Interea Catholicus Rex ad leniendum Pontificis animum, acriterque pro Ferdinando urgendum Joannem Figueroa Mediolani Gubernatorem destinavit, qui simul etiam obedientiam ab Albæ Duce pridem præstitam, juxta pacis leges, confirmaret; quem Paulus omni ab se prohibuit accessu, quod sacris interdictum diceret, cum ejus Apostolicus Cursor fuisse cæsus fuisset, qui Roma Mediolanum ad quædam exequenda missus fuerat. Qua repulsa tam graviter, ac vehementer indoluit, ut cum Cajetam se recepisset, paucos intra dies per summam animi ægritudinem expiraverit.

IX. Sur. in 1017.

Pag. 505.

Hunc maxime in modum multis jam mensibus consumptis, cum Pontifex nullis a sententia precibus dimoveri potuisset, excessit e vivis Carolus Imperator, piam mortem describit Surius his verbis.

Die 21. Septembris cum jam aliquot dies acutissima febre tertiana laborasset, e vivis feliciter excessit piissimus, & celeberrimus Princeps Carolus V. Romanorum Imperator potentissimus. Ante mortem in illa sua optata solitudine dies ac noctes precibus ad Deum fundendis consumebat, mundo se jam, immo & Deo deinceps in vita hac invidem dicebat; itaque cupiebat liberari mortali corpusculo, ut in æterna vita Deum perpetim laudare posset. Dum esset in precibus ardentior sæpe, & valde pie pro Ecclesiæ concordia Deum orabat inquit: In manus tuas Domine tradidi Ecclesiam tuam. Sæpe la-

psus suos publice ingemiscens lamentabatur, & toto vita sue spatio nullum diem se dicebat Dei servitio digne, & ut par erat, impendisse. Crucifixi Servatoris imagines per multos dies ulnis, oculis, oreque complexus, septimo a translato imperio mense præsentate Archiepiscopo Toletano, omnibus Sacramentis Ecclesiæ imbutus, maximam vim lacrymarum effundens expiravit ætatis sue anno 59. Ante mortem post sacram unctionem, licet jam ante Corpus Domini accepisset, iterum illud sibi dari petiit dicens, In me mane, ego in te maneam. Sic mortuus est piissimus, & sempiterna memoria dignus Princeps Carolus V. Non prætereunda visa sunt quæ refert Famianus Strada. Exequiarum occasione, quæ Matri anniversarias persolverat, nova incessit animi cupido [sic liceret] & suas celebrandi, reque communicata cum Joanne Regula ex Hieronymiana Familia, qui ejus conscientiam moderabatur, quum is insolitum quidem illud, & mauditum, pium tamen, ac salutare dixisset, apparari funus sibi quamprimum jussit. Ergo excitatur in Templo rumuli moles, funeralibus illuminatur, atrati circumstant famuli, mortuale sacrum mœsto Monachorum cantu peragitur. Ipse funeri superstes suo, spectabat in illo imaginario funere veras suorum lacrymas: audiebat exequiale carmen, placidam sibi requiem beatas inter sedes implorantium, eademque ipse sibi suffragia psallentibus immixtus exposcebat. Donec sacrificanti propior factus, eique tradens, quam gestabat, accensam facem, sublati in Cælum oculis, ego te, inquit, vitæ, ac mortis arriter oro, quæsoque, ut quemadmodum oblatum hunc a me cereum Sacerdos capit, sic commendatam in manus tuas hanc animam tu, quancumque libuerit tibi, in sinum, complexusque tuos benigne suscipias. Tunc ut erat pulla, fluxaque operatus veste, humi procubuit, renovatisque omnium, qui aderant, lacrymis, quasi depositus, suprema lamentatione comploratus est. Atque hoc videlicet vultu Carolus vicinæ jam morti proludebat. Namque altero ab exequiis die febrî correptus, eaque paulatim exedente consumptus, Toletano Antistite [is erat Bartholomæus Miranda] procurante, quæ Christiano ritu luctanti animæ suppeditantur adjumenta, Religiosisque, qui frequentes e Cœnobio circumstant, abeunt hospitii expeditum iter in piorum cœtus compræcantibus, nocte ante festum Evangelistæ Matthæi annorum octo, & quinquaginta [ex quibus duos ipse vixerat ingenti sane sensu pietatis, ac Religionis] excessit.

Cum Romam Nuntius de ejus obitu per-

L. 1. P. 9.

30. August. 1558.

X.

MS. Car. Spad. fig. 10. 134. p. 256.

Pro morte Caroli V. Executio a Paulo celebrantur.

Maria Angliae Regina obiit.

pervenisset, & Imperii renuntiationem Paulus nullius valoris unquam existimasset, actum est in Consistorio, de solemnibus exequiis, ut moris erat, pro ejus anima celebrandis. *Die Lunæ* [habent Acta] *duodecima Decem. MDLVIII. fuit Congregatio generalis ante celebrationem exequiarum claræ memoriæ Caroli V. Romanorum Imperatoris, in qua Sanctitas sua dixit, quod ex quo intendebat celebrari facere exequias, juxta solitum fieri a Prædecessoribus suis in refrigerium animæ dicti Caroli, per ealem actum non intendebat præjudicare juribus Sanctitatis suæ, & Sedis Apostolicæ, quoad jura Imperii. Petrus Nores in vita Pauli Quarti verba Magistri Cæremoniarum referens, hæc eadem scribit, videlicet: Nec ob rumorem quendam, aut vagam famam de quadam cessione Imperii a Carolo facta, de qua tamen nihil Beatitudini suæ consistit, hujusmodi religionis officium præteriri volens, decrevit, exequias more solito celebrandas, declarando tamen per eas Sanctitati suæ, & Sanctæ Sedis Apostolicæ, ejusque authoritati, ac jurisdictioni nullum omnino præjudicium afferri, neque alicui alteri jus aliquod acquiri debere, & ita expresse protestatur, decernit, & mandat omni meliori modo, non obstantibus in contrarium quibuscumque. Jussa igitur solemniter in Capella Pontificia soluta fuerunt, ubi solemniter Sacrum habuit Cardinalis Paceccus, cui etiam Pontifex dixit: Per obitum ipsius Caroli vacasse Imperium, non autem per resignationem, cum ea non fuerit facta in manibus Papæ, ut debebatur, sed Electorum Imperii.*

Luxit acerbe parentis mortem Philippus Hispaniarum Rex, ac paulo post cumulatim Mariæ Reginae Hungariæ Matris, ac Conjugis Mariæ Reginae Angliæ, ac Hiberniæ funeribus, amissisque il-

lis Regnis, dolore obrutus est, quæ Mariæ mors eo acerbior extitit, [1] quo præter spem, expectationemque hydrope intabuit, cum ob tumentem ventris molem fatum concepisse e Philippo crederetur, adeo, ut idonea morbo victus ratio præscripta non fuerit. Extincta est illa exeunte Novembri, piorum incredibili dolore, cum illius virtute Religio Angliæ restituta fuisset, eaque extincta, Religio pariter extincta sit.

Accessit ad summam illius Regni infelicitatem, ut Reginaldus Polus Cardinalis, summus instauratæ in Angliæ Religionis Catholicæ administer, interjectis a Reginae obitu sexdecim horis excesserit e vivis, quem in illo extremo vitæ actu plura singularis pietatis argumenta explicuisse refert Surius his verbis. *Cum se vehementer morbo exhauriri animadverteret, testamentum scripsit, in quo præter cetera, etiam fidem, & erga Romanum Pontificem, & Sedem Apostolicam summam observantiam egregie expressit. Porro, cum initio quæstionis inter Pontificem, & ipsum quædam in sui defensionem apologetice conscripserit, cum ipsa relegens calamum vehementius aliquantulum excurrisset cognosceret, nulla suæ existimationis habita ratione, constanter in proximum conjecit ignem, illud usurpans, Verenda Patrii tui ne de regas, propriam innocentiam eo ipse lumine magis illuminans, quo ipsam incendit.*

Ingravescente autem in dies morbo, Ecclesiæ Sacramentis se, ut pium, & Catholicum Virum decebat, præmunivit, & licet admodum fractis esset viribus, tamen quotidie, ut antea semper fecerat, Missam audire voluit, & cum esset ventum ad eum locum, quo solet sancta Hostia elevari, Ministrorum auxilio e lecto surgens

In comm. hoc ann.

NOTÆ [1] **M**ariæ Anglorum reginæ obitum describendum hic suscipit Annalista. Nec sane sceminae hujus quæ ecclesiæ & religionis nostræ res adeo promovit, omittendæ erant laudes ab ecclesiasticarum rerum Scriptore. Nulla enim mulier pietatem sinceram adeo coluit, & sanctissimis moribus expressit, nulla tanto studio religionem provexit; nec minori fidei ardore hæreses infectata est. Ipse pariter Burnetus quamvis alioquin in Mariam parum æquus, non potuit tamen non laudare sceminae hujus principis vitæ rationem ad severas morum & religionis leges exactam, pietatem, & in Sacros viros, ac præsertim in Romanum pontificem amorem & obsequium. Reprehendit ille quidem in ea nimiam puniendorum hereticorum, quam vocat, sævitiam; Sed hoc ipsum pariter pietatis in illa exemplum est maximum; quamvis forte præposterum & inconsultum; rebus enim ecclesiæ melius facile consulisset, si regno suo nondum stabilito mitius egisset cum illis, qui turbare res adhuc non compositas valuissent. Obiit Maria die XVII. Novembris ætatis suæ anno XLIII. regni V. mensibus IV. diebus XI. quam evolantem ad superos post XVI. horas sequutus est Reginaldus Polus Cardinalis vir per omnia illustris; claris enim natalibus ortus, literis pariter claruit, claruitque vero maxime tum pietate cum pariter eximio fidei Catholicæ studio, cujus rei testem omni exceptione majorem Burnetum, scilicet infectum illum catholicis Anglis scriptorem, exhibeo.

Vacuum Mariæ obitu solium occupavit Elisabetha quæ licet hoc anno die XVIII. novembris in supremo Angliæ Senatu regina salutata est, regiam tamen coronam non nisi januarii sequentis anni solemniter accepit. MANSI

gens, flexis humi genibus Christum in Eucharistia admodum humiliter, & reverenter adorabat. Pridie ejus dici, quo corpore migravit, ipse ultro a nemine admonitus extremae unctionis Sacramentum sibi ministrari voluit, sicque ad ultimum usque spiritum mentis plene compos, tandem ita leviter animam reddidit, ut non tam mori, quam obdormire videretur; obiit annos natus LVIII. & sex menses. Cujus intemeratæ fidei vita a Ludovico Beccatello conscripta, adductaque sanctissime, decreta ab eo edita in Synodo Anglicana pro Religione instauranda, disciplinaque Ecclesiastica restituenda, proscriptio, & exilium, bonorumque directio pro fide tolerata, tot pericula etiam capitis quinquaginta millibus aureorum ab Henrico VIII. licitanti spreta, scripta pro Ecclesiæ defensione, ac Primatu Pontificio typis excula, Tridentini Concilii eo Præsidente gesta, tot Legationes sanctissime confectæ, conversæ denique eo Authore magno Angliæ testimonium certissimum reddiderunt. De qua inimici quoque sunt judices, dum Camdenus ipse, pietate, doctrina, integritate, magis quam Regia Profapia illustrem polum asseruit.

In Appar. hist. Elis.

XI. Elisabethi ad Regnum Anglicum evectur.

Extinctis Cardinale Polo, ac Regina Maria Angliæ luminibus, densissima posthac hæreseon caligo inhorrescere cœpit, cum in Sceptrum Anglicum non vera Regni hæres Maria Stuarta Regina Scotiæ, quæ recenter hoc eodem anno Franciæo Delphino Gallici Sceptri hæredi nuperat, vocata fuisset, sed incensis Procerum, ac populorum externum Principem cæco odio respuentium, illique gentilem suam, licet hæreticam præoptantium, Elisabetha præcipiti impetu, perturbatissimoque judicii ordine, licet spuria, atque ex Regni, & Ecclesiæ legibus Sceptri indignissima, flagitio ad Solum vocata est, de qua hæc Sanderus refert.

Sander. l. 2. in fin.

Sepe quidem conata est Maria illam ab omni successionis sorte, vel propter hæresim, vel propter crimen læsæ Majestatis [multa enim contra Sororem, & Rempublicam commiserat] vel quod magis constabat, propter impurissimos natales excludere. Nam ex Clementis Septimi sententia juridica præsumtum Henrici cum Anna matrimonium, & proles ex illo concepta expresse, ut supra commemoratum est, definiuntur esse illegitima, idque Henricus postea a perturbatione factus liberior in publicis Regni Comitibus decerni curavit, omnesque sibi subditos a juramento, quod Anna Bolens, vel ejus soboli prius præstiterant, absolvi iussit; porro contestatus Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

in Senatu suorum, Annam illam nec fuisse, nec esse potuisse uxorem suam propter certam causam, quam dixit se Cantuariensi Episcopo secreto insinuasse. Et licet Henricus anno trigesimo quinto Regni sui impetrata potestate ab Ordinibus nominandi Successores suos, voluerit etiam Elisabetham habere in ordine regnandi locum, quod illorum Comitiorum decreto approbati fecit, [ex quo solo parlamentario Edicto, & nullo nativitatis jure, ista est postea adepta Imperium, & ita in hunc diem tenet] tamen nec ab Henrico Patre, nec a se ipsa ullo Statuum decreto, aut matris cum patre conjunctio, aut natales ipsius fuerunt unquam postea approbati, aut facti legitimi, quin Ordines primo anno Regine Mariæ lege perpetua approbarunt conjugium Henrici cum Catharina, & prolem ex ea genitam omni Divino, & humano jure legitimam fuisse declararunt, omnia contraria Acta, processus, & sententias abrogantes, ut proinde altera cum Anna, Catharina adhuc superstiti, vera nuptiæ esse non potuerint, nec ex illis suscepta soboles legitima, aut Anglicani Sceptri secundum leges municipales, quæ spurios non admittunt, vel natura, vel ulla prærogativa capax esse; quod tamen Senatusconsultum nec ab ipsa Elisabetha rescissum est hactenus. Quæ licet jus regnandi vendicet, Regnumque sibi deberi ab omnibus in primis Regni sui Comitibus agnosci voluerit, tamen nusquam jus suum naturæ, sed Parlamento prædicto adscribit: hoc præterea variis postea decretis cavens, ne quisquam sub pœnæ capitis affirmet, non esse in potestate Principis, & Statuum positum, ut quem velint Regem designent. De Natalibus autem suis probandis, aut reformandis nullus sermo, sed altissimum ubique silentium. Sed ut eo, unde digressi sumus, redeamus, Maria, quæ probe cognoverat ex Henrico cum Anna Bolena plusquam adulterina conjugio prolem profusum esse Imperio indignam, nunquam isti Senatusconsulto, ex quo Elisabetha regnandi jus, & locum proximum prætendebat, animo acquievit, sed cum id sola sine suorum Optimatum, populique suffragiis abrogare non potuisset, advertissetque eam fuisse multorum iniquissimam, ac perniciosissimam opinionem, ut non tantum illegitimum, sed & hæreticum Regem, modo civem, ac domesticum, quam peregrinum, & externum, quantumvis legitimum, bonumque malent, cuius præposteri judicii humani, & Angliæ sæpe, & multæ florentissima Provincia gravissimas Deo pœnas dederunt, quod in tali causa optimum factu rebatur, prudentissime fecit, ut instante mortis

tis sue hora certos Principes Viros ad Elisabetham allegaver, qui tum alia quaedam, tum in primis hæc duo ab ea pezerent, alterum, ut mutuum, quod a subditis suis Maria sub fide Regia reddendum sumpserat, inque publicam rem converterat, Elisabetha reddendum curaret, alterum, ut Catholicam Religionem in Anglia iam constitutam, & stabilitam, ne subverti, aut labefactari permitteret. Elisabetha, quæ dum Maria regnabat, semper se Catholicam finxerat, ac ni vere ira esset, ut tellus ipsi dehisceret, coram Senatoribus aliquot aliquando optaverat, solita hypocrisis sua utrumque sanctissime promisit; neutrum revera præstitit.

Obstitit etiam Philippus Rex, ne Maria Angliæ Regina successuram designaret Mariam Stuartam Reginam Scotiæ, quod illa Galliæ Regis, cum quo bellum gerebat, filio nupsisset, ut supra indicatum est.

XII. Elisabetha quamvis heretica Religionem Catholicam initio Regni permittit.

Pocula scriptis Elisabetha finxit initio, ut omnium voluntates sibi conciliaret, nulli propter Religionem vim illaturam permissuramque, ut quisque suo arbitratu viveret, at mox conditam animo impietatem aperuit, nam Catholicos Concionatores silere iussit, Hæreticos ab exilio revocavit, Episcopo coram se facturo sacrum imperare ausa est, ne consecratam Hostiam in sublime attolleret, quare Archiepiscopus Eboracensis, cui illius sacro balsamo inungendæ, Regina libusque in signibus exornandæ munus defuncto Polo Cantuariensi Primate obvenerat, nec alii Episcopi insigniores inunctionis Regiæ sacra illi conferre, annuerunt, vel ob hæresim, vel etiam quia jure id præstare, & tuta conscientia non poterant, ni Pontifex Clementis sententiam, qua successionis jure mulctata erat, revocaret: repertus est pene omnium ultimus Episcopus, qui censuras Ecclesiasticas sprevit, ac humana commoda, ac politicam causæ Divinæ prætulit, qui tamen Elisabetham Sacramento tuendæ fidei Catholice adegit ut Sanderus memorat, ac de Elisabetha hæc tradit. *Jusjurandum Christianis Regibus lege, & more Majorum præscriptum de fidei Catholice defensione, privilegiorumque, ac libertatum Ecclesiasticarum conservatione, ne forte de Regno minus vite sibi adepto postea fieret questio, suorum suavis, qui Regni causa quidvis simulandum, dissimulandum, jurandum, pejerandum senserant, in sua inauguratione solemniter præstitit: permisit se quoque oleo liniri, sed non sine irrisione, & fastidio, nam sub papillione parumper pro more ad Regales induendas vestes diver-*

tens, nobilioribus circumstantibus ancillis dixisse fertur. Abire ne ferret hujus olei vos offendat.

Ut vero concepta ea Sacramenta perjurio violarit, atque ob politicas causas Sathanæ potestati Angliam subdidit, ac vicina Regna ad impietatem cogere omni arte, & vi contenderit, suis locis lugebitur.

In Germania Magdeburgi, opera Sigismundi Episcopi designati Sacrorum usus, ritusque veteres restituti sunt, de quo factus certior Pontifex, maximam voluptatem hausit, atque Sigismundum piis stimulis urisit, ut Religionem, propagandæque animarum salutis omni contentione incumbere.

Dilecto filio Sigismundo Electo Magdeburgensi.

Dilecte fili, &c. Cum alia multa in Epistola tua nos magnopere delectarunt, tum vero id quod scribis de ritibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in Divinis Officiis celebrandis in ista Civitate restitui coeptis, tanta animum nostrum lætitia, gaudioque replevit, ut maghas Deo, cuius auxiliante ope, & misericordia id actum est, continuo gratias egerimus, qua quidem in re tuam operam, curam, & diligentiam magnopere laudamus, fecisti enim quod verum Pastorem decet, nec solum officii tui memorem esse te ostendisti, verum etiam generis, atque Majorum, itaque lætamur plurimum nostro de te iudicio. Eos enim de te fructus capimus, quos speravimus, quos quidem in conspectu Domini offerentes ipsum precamur, ut quod isthic per te feliciter inchoatum est, ad sui nominis gloriam, & animarum salutem perficere, & ad verum sui cultum, discussis tandem errorum tenebris, Civitatem, tam nobilem, illiusque exemplo, atque autoritate finitimos populos revocare dignetur. Perge fili, tam egregiam commisti tui fidei ovibus operam navare: in ista, atque urge: noli in tam sancto, tam salutari, tam glorioso, tam te digno opere defatigari, percipiturus a Domino, & in hac vita, & in altera ea premia, quæ bonis & fidelibus Servis proposuit, ac paravit. Quidquid vero ipsi opis tibi ad hanc rem, quidquid auxilii ferre poterimus, id pro officii nostri munere promptum tibi, & paratum fore confide. In tuis autem ipsius rebus non minus tibi de nostra, quam de dilecti filii nobilis Viri Parentis tui voluntate promitte. Datum Romæ &c. apud Sanctum Petrum &c. die XI. Augusti MDLVIII. Anno IV.

Pro Divino cultu in Germania promovendo, ac disciplina Ecclesiastica instauranda, necnon elidendis Hæreticorum

XIII.

Ib. sig. n. 2879. P. 90.

Episcopi Germaniæ scribit pro Religione Catholica restituenti.

rum consiliis, & conatibus decretus est a Paulo Internuntius Augustinus Episcopus Alifanus ad Ferdinandum Romanorum Regem; cui etiam plura decreta, de morum puritate pristino nitenti, ac splendori restituenda ad Germaniæ Præsules perferenda tradidit, quos etiam corruptelis omnibus delendis a se strenuam operam dari admonuit.

Venerabili Fratri Danieli Archiepiscopo Moguntino.

Venerabilis Frater, &c. Pastoralis sollicitudo, charitasque fraterna non paritur ullum a nobis officium prætermitti, quod quidem ad tuendam salutem ovium tibi, reliquisque Fratribus, & Coepiscopis nostris Germanicæ Nationis commissarum, vasque in vestris laboribus adjuvandos aptum esse judicemus, itaque cum ad charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Romanorum Regem Illustrum mitremus Venerabilem Fratrem Antonium Augustinum Episcopum Alifanum ex Collegio Sacri nostri palatii iudicum, Virum non Sacrorum modo Canonum peritissimum, sed virtutis, integritatisque spectata non solum hoc dedimus pietati ipsius Regis omni a nobis, & hac Sancta Sede honore dignissimi, verum etiam Fraternitati tuæ reliquisque isthic pro fidei, & Religionis Catholice defensione laborantibus, ut haberetis Sedis Apostolicæ Nuntium, cuius opera, consilium, autoritas vobis, omnibusque qui isthic reliqui sunt, Catholicis præsto esset, quique vice nostra partes vestras adversus Hæreticos adjuvaret, ut denique per eum commode vestra ad nos desideria deferri, & quibuscumque de rebus opus esset, nos certiores facere possent. Ex eo fraternitas tua de eis rebus cognoscer, quas, partim ad extirpandas hæreses, & disciplinam Ecclesiasticam restituendam agere cupimus, & ex magna parte Deo iuvante perfecimus, partim agere in animo habemus ad extirpandas hæreses, & tollenda schismata, quatenus Divina clementia permisit. Hortamur vero fraternitatem tuam, ut memor Apostolicæ sententiæ, oportet hæreses esse, ut probati manifesti fiant, perseveret fideliter, debitum suum Deo, sibi que commissa Ecclesiæ officium præstare, ne perinacius Catholica Religio, & ovium Dominicarum salus ab Hæreticis oppugnetur, quam abs te, reliquisque Ecclesiarum Præsulibus defendatur: piorum laborum vestrorum id a Deo præmium perceperis, quod servis suis bonis fidelibus præparavit. Datum Romæ IV. Januarii MDLVIII.

Eodem exemplo Trevirensi, Coloniae, & Salisburgensi Archiepiscopis, tum Othoni Augustano Cardinali, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

XIV.

necnon Bambergensi, Herbipolensi, Eichstetenensi, Passaviensi, Patavienisque Episcopis literæ datæ fuere.

Cum vero inter Principes Catholicos Germanos Albertus Dux Bavarie flagrantissimo Religionis defendendæ, contumendæque hæreseos studio excelleret, illum etiam Pontifex ad constantiam, virtutesque Majorum imitandas incitavit.

Perimus (inquit) ut in Religionis, & fidei Catholice causa tuenda, & defendenda perseveres, quemadmodum confidimus, egregiamque voluntatem, quam semper præ te tulisti, dignumque te, & Majoribus tuis animum declarare, ut quanto fidelius, & constantius Dei honori, & animarum salutis per te inservitum, & consultum fuerit, tanto benignius ipse Deus secundas tibi res in hoc seculo concedat, & in futuro æternæ gloriæ præmium largiatur. IV. Januarii MDLVIII.

Concrucidatus est medio Aprili nefandissimo latrocínio Melchior Zobel Episcopus Herbipolensis invictis virtutibus clarus in ipsa Urbe Herbipolensi, & Moeniponte, cum Civium benevolentiam tutum esse sui corporis munimentum putaret: exactæ vero dein sunt justæ pœnæ a latrociniis autoribus, licet eos Lutherani tuerentur. Porro Hæretici in Germania se mutuo convincebant erroris, dum non minus inter se, qua cum Catholicis certabant, quippe singuli sua deliramenta Divina esse oracula contendeabant, atque ob factum sibi mutuo cedere detrectabant, atque hujus anni initio Vestphalus adversus Calvinum scriptis Apologeticis calumnias Sacramentariorum fregit, confutationem etiam edidit aliquot immanium mendaciorum Joannis Calvinii. His addit Surius de Libris Joachimi Magdeburgensis. *Librum eoulogavit de veteri, & novo Christo, atque veterem Christum prædicari a Lutheranis, novum a Berengario excogitatum annuntiari a Sacramentariis. Non possunt dicere Evangelici hæc esse Papistica commenta, sed sunt purum putum verbum Dei, ut quidem ab utraque parte isti misere jactare solent. Cur igitur tandem alii aliis non cedunt, & hæcenus se errasse constentur? Sed hoc non sinit spiritus ille quo roguntur.*

In Gallia Calvinistica hæresis latius grassabatur, patefactumque est, non modo Cives opifices infecisse, sed etiam aliquos Proceres, atque ipsam Joannam Reginam Navarræ, ejusque Virum Antonium Regem afflasse; nam cum Marottus scurra nefarius, ac Theodorus Beza Psalms Davidicos versibus Gallicis transtulissent, atque musicæ peritorum-

XV.

Surius in comm. hoc anno.

Florim. Raym.

opera modulos suavissimos iis aptassent, plures cantus illecebris deliniti una hæresim improvide hausere, quare constitutis gravissimis poenis eæ cantilenæ prohibite sunt, tum quia corrupta gravissimis erroribus erat versio, tum quia ab ea defectionis a Romana Ecclesia, quæ Psalmos Davidicos latine canit, initium sumebatur. Districta est initio acerbitas legum in protervos hujusmodi cantillatores, sed deinde remissa, cum eos modulos etiam a Rege, & Regina Navarræ concini animadversum esset.

XVI. In Polonia nonnulli Apostatæ impij, freti nonnullorum Procerum, quos rerum novarum cupidos hæretico veneno imbuerat, viribus, & autoritate, varias superstitiones impias, maximeque Sacramentariorum hæresim disseminare annitebantur, ad quorum evertendos conatus Pontifex Poloniæ Præsules monuit, ut conjunctissimis animis in Ordinum Regni Comitibus fidem Catholicam assererent.

Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Gnesnensi, ac reliquis Regni Poloniæ Episcopis.

Paul. IV.
lib. brev.
fig. num.
2889. p.
125.

Polonis
Episcopis
scribit, ut
se Hære-
ticis op-
ponant.

Venerabiles Fratres &c. Post adventum ad Nos dilecti filii Francisci Crasini Casiliensis Archidiaconi, maxima cura, & sollicitudine affecti fuimus, postquam cognovimus de conventu, qui isthic propediem est futurus, veriti, ne tali tempore Hæreticorum factio hæreses suas confirmare, & Ecclesiarum veterum status vehementius perturbare conetur: itaque, ne Pastoralis officio deesseamus, & ut Fratemitas Vestra excubare intelligeret apud nos debitam vestri, & Ecclesiarum veterum curam, mittendum isthic esse duximus, rei magnitudine ita postulante, Sedis Apostolicæ Legatum dilectum filium nostrum Scipionem tit. Sanctæ Potentianæ Presbyterum Cardinalem Pisanum appellatum, Virum summa Religione, atque integritate præditum, nobisque inimicè charum, atque intimum, qui & Charissimum in Christo filium nostrum Regem vestrum, optime, ut confidimus, sententem confirmaret, & vobis vice nostra adesset, nullumque erga vos, quod tale tempus postulet, officium prætermitteret. Verum cum is necessario plus temporis in itinere posturus sit, ne desiderio vestro mora longior afferretur, faciendum nobis esse visum est, ut præmitteremus Venerabilem Fratrem Episcopum Sarraniensem, & Campaniensis Ecclesiarum unitarum Apostolici Nuntii munere functurum, propterea, quod expeditur iter ipse facturus sit, subsequente eum postea Legato. Meminimus quam constanter, & fortiter uno, ut quidem

decebat, animo, superiore conventu, nefariis Hæreticorum consiliis obstiteritis; parem a vobis hoc tempore animum, parem virtutem, & inter vos consensum, atque concordiam jure, ac merito expectamus. Agitur [ut videris] Religio, fidesque Catholica, pro qua nemini vere Christiano mortem oppetere dubitandum, & agitur ovium Dominicarum salus, pro quibus Christus Dominus Noster est mortuus, exemplumque cæteris Pastoribus Pastor Aeternus ipse proposuit, quid ipsis quoque sit tali eorum tempore faciendum. Jam nostris ipsis, qua bonis, & fidelibus Servois suis præmia quam ineffabilia proposuerit, quas a malis, infidisque Pastoribus poenas quam horribiles sit, cum in fine sæculi advenerit, expectiturus. Res est vobis cum Christi inimicis, cum Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ hostibus disciplina, cum Apostatis, cum Sacrilegis, cum Apostatarum, Sacriligorumque fautoribus. Verendumne est, ne vobis inter vos conspirantibus illa non minus inter se, quam a Catholicis dissentiens Hæreticorum colluvio possit obistere. Agite igitur Fratres dilectissimi iustitiam loriam, & galeam salutis indui, scutumque fides, & gladium spiritus sumentes parati estote ad tam pium, gloriosum necessariumque certamen, ut Dei Altissimi Sacerdotibus, ut Ecclesiarum Pastoribus dignum est præstare Deo, præstare plebibus vestris eam, quam & debetis, & aucta egregie præstitistis fidem. Nos cum precibus apud Deum Omnipotentem assiduus, tum apud ipsum filium nostrum Regem quidquid poterimus opis, atque auxilii vobis, & Ecclesiis vestris ferre non desistemus, parati ad omnia, quæ ad Catholicam fidem, & animarum salutem isthic vobiscum una defendendam opportuna fore, aut per nos ipsos, aut vestro Legatove, aut Nuntii nostri admonitu cognoverimus, absentes, quidem a vobis corpore, sed spiritu, & charitate præsentem. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die XI. Augusti MDLVIII. Anno IV.

XVII. Nitebantur Hæretici in publicis Regni Conventibus evincere, ut Calix laicis permittendus decerneretur, non quod de Calice Domini curarent, ut demonstravit Hosius Warmiensis Episcopus, sed quod Sathanæ, & furoris Calicem, in quo miscerent omnes hæreses populis propinare vellent, ea enim inani Religionis specie Religionem abiici eos quævisse probat his verbis.

Sic per electum quoddam suum vas loquitur Sathanas. Si quo casu Concilium statueret, minime omnino nos vellemus specie utraque potiri, imo tum primum in despectum Concilii vellemus, aut una,

Stanisl.
Hosius de
exp. Dei
verbo ad
Reg. Pol.

aut

aut neutra, & nequaquam utraque potiri: & plane eos anathema habere quicumque autoritate talis Concilii potirentur utraque. Vides quorsum eat Sathanas, non Calicis usum ille laicis permissum, sed in despectum Ecclesiæ contraria cupit omnia. Et infra.

Nos legem habemus, inquebant Judæi & secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Expresso Dei verbo sibi demonstrare videbantur, se jure Christum gentibus tradere morte condemnandum: ac usque eo nullo hac in re conscientia scrupulo premebantur, ut se grandi scelere obstrictos iri putarent, si secus fecissent. Et post multa. Hoc est, quod vult Sathanas, ut in hoc unitatis Sacramento divisio quaratur, quo sic denuo Christus crucifigatur. Et post multa.

Quo tempore primum ad Regni gubernacula pierrissima Rex accessit, memoria tenemus, cum eidem a te popularetur quoddam, quod ad separationem attineret placide quidem. pro eo, ut mansuetudo tuæ fert, sed negasse eam te, quod ne faceres postulata, Religione prohiberi te diceret simul in celebri Senatorum, rotiusque populi corona Christi vocem illam usurpasse, Quid prodest homini si mundum Universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiat; Aut quæ dabit homo commutationem pro anima sua? Non tibi tanti fuerat Regium diadema, non Regni tam ampli, tamque copiosi, non tot illi terrarum adjunctarum imperium, ut eorum amittendorum metu faceres aliquid, quod facere, te, salva fide, Religioneque tua non posse putares. Quid autem impedit, quo minus istdem & nunc verbis utaris, nisi forte minus tibi gravis, quam illa videtur hæc separatio, cum ut a Christi Corpore Sancta Catholica Ecclesia præcisionem fieri permittas, & abs te postularur. Sed publicæ tranquillitati dandum est [ajunt] aliquid. An vero tum quoque publica, Regni tranquillitas non prætendebatur? an summa rerum perturbatio, nisi postulata fecisses consequutura non esse denuntiabatur? prospexit nihilominus Regni tui tranquillitati Deus. Et paulo post.

Possem ego nominatim quosdam recensere, qui nihil aliud initio sibi præter calicem permitti postulabant, quem sibi paulo post etiam usurparunt, num autem in eo acquieverunt? quin illi postea Confessionem Augustanam integram sunt amplexi: mox ea rejecta Piccardicam, proxime vero Gebennensem, Genevensis dicere voluit, nisi quod eadem est, & Genevensis, & Gebennensis, quam publice profiteretur Apostata Lysmaninus a te Sigismunde

Rex proscriptus. Quid illis ad extremum futurum sit, nescio, forsassis ad Suenchfeldium tandem inclinabunt.

Vellem autem mihi unam terram aliquam ostendi, ut privata libidine Calix usurpari ceptus est, in qua non e vestigio multræ sint alia, & quidem horribiles hæreses subsequatæ. Avorum nostrorum memoria primum in finitimo vobis Bohemiæ Regno incidit ista de calice contentio quem sibi nonnullæ Civitates, quo jure, qua injuria usurparunt? quæ vero mox hæresum portenta subsequata non sunt? quam rara in Moravia, & Bohemia oppida reperire licuit, ubi calicis usus receptus est, in quibus non simul sem, aut septem Sectas mirabiliter inter se dissectas videre liceret. In Germania vero Sathanismus hic omnis quem non sine magno dolore, & stupore cernimus, unde, nisi a Calice sumpsit eordium? Videntur fraudes istæ, quæ per Sathana membra vere pietati struuntur esse cuncto simillima. (Et mox.) Ubi receptus est Calix, iam altera cunei pars est subsequata crassior, Augustana Confessio, quæ nobis & Sacerdotium, & Sacrificium abrogavit, mox ingressa est pars altera crassior adhuc Tigurina, & Lauschanæ Confessio, quæ duo, quæ nobis reliqua tamen fecerat Augustana Confessio Sacramenta, sustulit, Eucharistiam, & Baptismum: ut sicut illa suos absque Sacerdotio, & Sacrificio, sic hæc esse suos quoque faceret absque Sacramentis. Neque nos magis Christianos, quam Lutheranos Idolatriæ condemnavit, quod utriusque persuasum haberemus, quamvis diverso modo, verum Christi Corpus, & Sanguinem, in Eucharistie Sacramento contineri. Itaque cum ex illo quoddam Idolum faceremus, tum ex Baptismi quoque Sacramento, dum ei peccatorum remissionem tribuimus, & per lavacrum regenerationis nos fieri salvos credimus. Sic quod nos Lutheranis, hoc Sacramentariis vicissim sunt Lutherani, nimirum Idolatriæ. Venit ad extremum Suenchfeldius, qui & Scripturas omnes, & externum omne verbi ministerium sustulit, & æque Sacramentarios ut Lutheranos, & nos Idolatriæ reos fecit, qui conversi ad egea elementa, hoc est, ad Scripturas Canonicas, ex illis salutem peteremus, & hæc fuit novissima cunei pars, cuius, prima parte, quamlibet illius acres tenuis erat recepta, quidquid erat reliquum Sathanismi paulatim irrepsisse cernimus: vides pierrissime Rex, quorsum ad extremum res producta sit, postquam in despectum Ecclesiæ Calix initium fuit impactus, quanta ex hoc solo facta est ad Sathanismum inclinatio? quis homo Christianus, qui pietate tamen aliqua præditus

ditus est, non facile potest animum inducere, ut a sensu, & consensu totius Ecclesie discedat. Ceterum simul ut vel una aliqua in re discessionis initium fuerit, iam difficilior est multo finem illius, quam fuit initium invenire, ut non sine causa proverbio celebratum semper illud fuerit, Principium est plusquam dimidium totius, quod etiam ad oculum videre licet in iis, qui solius in Calicis usu se ab Ecclesie compage principio divulserunt, apud quos si minus alia Sectae statim omnes, certe Lutheranismus omnis simul est e vestigio receptus, an ejus rei periculum non esse factum scimus in Germania? (Et infra) An autem idem in Regno tuo factum esse non vidimus, ubi Calix per summum Sacrelegium usurpatur? An similiter Sacerdotium, & Sacrificium ibi non abrogatur? An Laici sibi Sacerdotalia munera non arrogant? An conficiendi Corporis Christi, quam nullam habent potestatem sibi non usurpant? & pro Christi Corpore dant communicantibus merum panem pistorium? Nam quomodo conficient Christi Corpus, quibus potestas in conficiendi nulla data est? Cum ergo ii Haeretici non consecrarent Calicem, constabat eos non Calicem Domini, qui in eo Calice non erat, sed Calicem Sathanæ, a quo inani ea specie Calicis deludebantur, & abducebantur ab Ecclesia, stulto populo porrexisset.

Pellekere ad impietatem alia illecebra simplicem populum Haeretici, dum celebranda Sacra, & preces vernacula lingua, quae ab omnibus intelligeretur, perluaferunt, quae propositio specie æqua, ac splendida invexit grave periculum, ne errores instillarentur simplici populo mutato vetere ritu, quem pie observandum ostendit Episcopus Warmientis edito de ea re libello.

Stanisl.
Hofius in
Dialogo
de Sacro
Vernaculo
legendo.

Non quantum intelligas, sed quantum credas, & quantum credendo ames, quaerit Deus: fit non raro, ut qui intelligunt, contemnant, qui non intelligunt, amplius admiventur, & pie magis ad ea, quae non intelligunt, afficiantur. (Et infra.) Caput est, ut verum Divinarum Scripturarum sensum verineamus, quod ita multis, & variis translationibus vix recte provideri poterit. Quis enim praestabit, si suo quaque gens dialecto sacras preces, & lectiones versas habuerit, nullus ut error in vertendo committatur, atqui nusquam erratur, quam in hac parte periculosius. (Et post multa) Clemens Alexandrinus inquit: Fides non sapientum secundum Mundum, sed eorum, qui secundum Deum sunt sapientes, est possessio: ista autem etiam absque literis discitur, ejus

autem scriptum, quod & ad rudes, ignavosque homines pertinet, & est Divinum, vocatur Charitas, quae est decretum spirituale. Ex eo discere licet, non in eo quantum intelligas, sed in eo, quantum credas, & credendo ames, permultum esse possum.

Perstitit in Religionis Catholicae cultu Sigismundus Poloniae Rex, licet in castigandis Haeticis fuerit remissior, qui cum initio hujus anni pacem cum Magistro Equitum Theutonicorum honestissimis conditionibus sanxisset, Paulus illi de prosperis illius successibus gratulatus est, Divini patrocini singularis, dum Religionem ab Haeticorum insultibus vindicaret, spem illi ostendit.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniae Illustri.

Charissime in Christo fili noster, &c. Pacem inter te, & Magistrum militum Beatae Mariae Theutonicorum compositam fuisse foedere, sicut audivimus, tibi admodum honesto laetati sumus, perinde ac pro nostro in te paterno amore debuimus, quo quidem recenti suo in te beneficio Deus Serenitatem tuam admonuit, quid tibi in Catholica Religione manenti [quemadmodum quidem mansurum perpetuo esse confidimus] de ceterarum rerum tuarum eventu sperandum sit, nempe omnia tibi prospere, & feliciter successura, sicut ex contrario plurimis exemplis animadversum, & intellectum est eorum Principum res, qui fama simul, & salutis immemores Dei honorem neglexerint, Divina eos gratia deserente, exitus habere quotidie tristiores, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum, &c. die II. Martii MDLVIII. Anno III.

At cum Sigismundus Rex pravis Senatorum, qui jura suis cupiditatibus metiebantur, consiliis subornatus jus Pontificium in sacrarum rerum administratione conferenda invalisset, a Paulo Pontifice his literis officii admonitus est.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Poloniae Regi Illustri, &c.

Nos quidem quibuscumque rebus poterimus nostram erga te paternam benignitatem declarare studebimus, nihil unquam tibi, quod salvo Dei honore, & nostro tribuere possimus, negaturi: te vero, Charissime fili, omnia, quae a nobis aguntur, pro tua pietate candidè interpretari decet, & iudicio Patris, sicut Christiano Rege dignum est, acquiescere, neque enim prudentiam tuam latet distinctum esse Pontificium officium nostrum a Regio, atque ut ad vos Reges temporalium rerum administratio spectat, sic ad Pontifices spiritua-

XVIII.

Paul. IV.
lib. brev.
fig. num.
2889. P.
106.Sar. in
com. p.
534.

XIX.

Paul. IV.
lib. brev.
fig. num.
2889. P.
134.Regem
Poloniae
admonet
ne se im-
miscat
in rebus
sacris.

ritualium regimen pertinere, quae quidem officiorum distinctio non ab hominibus, sed a Deo ipso, a quo omnis est potestas, facta est. Hoc autem quisquis diligenter secum consideraverit, æquum ei profecto videbitur, si qui spiritualium rerum administrationi Divina providentia praesunt, minime prohibent, quin Reges temporales res suas arbitrio suo tractent, & suam animi magnitudinem, suam virtutem, atque prudentiam, tum bello, tum pace declarent, ne ipsos quidem Reges oportere earum rerum, quae ad Pontificum munus pertinent, sibi gubernationem assumere, ac Dei Sacerdotibus praescribere, quid quaque de re agere, ac statuere debeant, hoc enim esset falcem, ut dici solet, in alienam messem mittere, nec parum offenderetur Deus, qui quantum Reges a spiritualium rerum tractatione abstinere velit gravissima illa in Oziam Regem animadversio declaravit. Haec atrigimus potius, ut ipse intelligas, quantum te per omnia Deo placere studeamus, quam quod de modestia tua dubitemus, eaque ut in optimam partem accipias te rogamus. Dat. Romae apud Sanctum Petrum, &c. die VII. Novembris MDLVIII. Anno IV.

XX.

Hoc anno evastata est Livonia a Moschorum Duce, qui exercitum trecentorum millium hominum, quorum pars Tartarorum erat, in eam effudit, ac caedibus, & rapinis foedavit, omnique immanitatis genere inde per Leidensem Agrum in Theutonicorum Equitum Magistrum ditionem irrupit hostis, ac ferrum, flammisque circumtulit, praedisque onustus in Russiam rediit, pacemque auro redimere Livones coegit, qui cum temere inducias violassent, nova expeditio a Moscho educta est, in qua Nerviam Germanicam, Torpathumque expugnavit. Subdit Surius.

Longum esset enarrare quantum cladem Livoniae amplissima Provincia dederit Moscoviticus exercitus, sed omnia recto Dei iudicio, quia a prisca Religione ad Lutheri commenta lapsi, cum Religione pariter pristinam virtutem, & constantiam, atque robur inivictum perdidit. Plerique Theutonicum Milites, olim, cum Catholicis essent, Religionem, & pietati addicti, decem illorum millia, Moscovitarum octuaginta millia collatis signis in fugam vertere potuerunt; at postquam partim Lutheri, partim Zuinglii, partim Anabaptistarum Evangelium amplexi sunt, Moscovitis praedae sunt. Et iure quidem ferunt Moscoviticum iugum, qui Pontificis Romani ferre noluerunt. Quam vero miserum est videre homines, dum sub Evangelii praetextu a Catholica Ecclesia se

separant, mox in diversas, & pugnantem Sectas dirabi. Inde porro exarsere animorum dissensiones, quibus necesse sit tandem etiam amplissimas Respublicas intire.

Certior factus Pontifex plures fideles in Turcicis carceribus ingemiscere, qui superiorum annorum barbaricis excursionibus, in servitutem avecti fuerant ex Regno Neapolitano, partes dedit Julio Vestano Episcopo Internuntio suo, ut Clerum pro iis redimendis ad conferendas opes adigeret, ne impatientia laborum fidem ejurarent, quas a se levare iis malis non posse indoluit, cum Aetarium Pontificium praeterito bello exhaustum esset. Horum vero miserorum ingentem numerum fuisse ex his verbis Pontificiis ostenditur.

Ab eo tempore, quo immanissimus Turcarum Tyrannus, haec nostra littora infestare cepit, infinitus Christianifidelium ex Regno Siciliae circa Pharam, praesertim ex Liparensi, Veltana, Reginensi, & Isclana Crovitaribus, & Diocesis oriundorum numerus in manus eorumdem Turcarum devenit, & apud eosdem Turcas in captivitate, & misera servitute detinetur. Dat. Romae apud Sanctum Petrum die VI. Februarii MDLVIII.

Damnatus est haereseos Bergomenis Episcopus a Paulo Quarto, cum tanti flagitii convictus esset, ut referunt Acta Consistorialia.

Die Mercurii XX. Aprilis MDLVIII. Sanctissimus Dominus Noster pronuntiavit, & declaravit Ecclesiam Bergomensem vacare, & habentem vacasse ex eo die, quo Reverendissimus Bembo vel resignavit, vel obiit, attentis haereseos per Vltorem Superantium praetensum Episcopum confessis, declarans omnia acta per eum, tanquam praetensum Episcopum, esse nullius roboris, vel momenti.

Exeunte Anno Pontifex edita Constitutione, legendorum Librorum Haeticorum potestatem concessam iis, qui se eorum errores confutatos praesidebant, rescidit, cum experientia constaret, nonnullos, qui eam veniam extorserant, ita perlegendis iis se addixisse, ut Sanctorum Patrum lectionem negligenter, verborumque fucis, & eloquentia inescati, ac doctrina parum instructi, iis errorum laqueis, quos se abrupturos iactabant, irretirentur.

Ad futuram rei memoriam. Quia in futurorum eventibus adeo humani fallitur incertitudo iudicii, ut quod verisimili coniectura utile videbatur, progressu temporis damnosum appareat, nunquam Romanus Pontifex, quod consul-

Paul. IV.
lib. brev.
fig. num.
2895. P.
156.Act. Cons.
lib. MS.
Card.
Spad. to.
134. pag.
251.

XXI.

Paul. IV.
lib. brev.
an. 1558.
fig. num.
2893. P.
83.

Hereticorum libros legere prohibet.

sulte statutum esse videbatur, consultius revocari pro temporum, & personarum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire. Innotuit siquidem nobis, quod diversi tam Clerici Seculares, & diversorum Ordinum Regulares, quam Laici, qui se Lutheranis, & aliis hujus seculi Hereticis resistere, & eorum errores, ac falsas opiniones confutare posse presumebant, & ad hoc, ipsorum Hereticorum Libros legendi facultatem sibi a Sede Apostolica concedi extorserant, se lectioni librorum hujusmodi ita dediderunt, ut proprie innitentes prudentie, & a recta Domini via aberrantes, ipsorum Hereticorum fallacis, & superstitiosis, ac falsis adinventionibus irretiti remanserint, & qui alios ab erroribus revocare temere arbitrabantur, ipsi in puteum interitus prolapsi sint. Nos, considerantes, quod spiritus, ubi vult spirat, & quod sine eius numine nullum bonum provenit, & propevea satius esse, cum simplicitate cordis ad eum recurrere, & cum ejus adjutorio orthodoxam fidem in Catholicis, & a Sancta Romana Ecclesia approbatis libris acquirere, quam falsitates Hereticorum per lectionem eorum librorum detegere velle; volentes premissis inconvenientibus, quantum cum Deo possumus, occurrere, & ne similia de cetero contingant, opportune providere, omnes, & singulas licentias, & facultates legendi Libros Hereticos, seu de heresi suspectos, aut a nobis, seu generalibus hereticæ pravitate in singulis Provinciis, aut Regnis deputatis Inquisitoribus damnatos, & reprobatos, quibuscumque, tam Clericis secularibus, vel ut præferatur, Regularibus quantumvis cuiuscumque status, gradus, & præeminentiæ existant, etiam Abbatiis, Archiepiscopali, Patriarchali, aut alia majori Ecclesiastica dignitate, seu etiam Cardinalatus honore, vel mundana, aut Marchionali, Ducali, Regia, vel Imperiali autoritate, seu præcellentia præfulgeant [generalibus Inquisitoribus prædictis dumtaxat exceptis] per quoscumque Romanos Pontifices Prædecessores nostros, ac nos etiam viva vocis oraculo, & Sedem prædictam, seu ejus Pœnitentiarium majorem, vel quoscumque Ordinarios, aut Diocesanos, seu alios etiam per literas in forma Brevis, seu sub plumbo expeditas sub quibuscumque tenoribus, & formis, & infra tenore presentium revocamus, cassamus, irritamus, & annullamus, Sc. intentum est anathema iis, qui legere, vendere, vel tenere hujusmodi Libros audeant, & censoribus fidei in eos inquirendi potestas demandata: iussi etiam Episcopi in singulis Diocesisbus Apostolicum imperium promulgare, ne quis

ignorantiæ clypeo se tueretur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die XXI. Decembris MDLVIII. anno IV.

Innotuit proximo anno data sunt mandata Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi, censuræ in Hereticos exercendæ summo Præsæto in Hispania, ut imperia hæc Apostolica mandaret operi, atque legum severitatem in eos, qui hujusmodi libros legerent, aut tenerent, aut venderent, aut typis excuderent, distringeret. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die IV. Januarii MDLIX. Anno IV.

Addimus, Paulum Indiæ ulterioribus populis consulturum, idoneos Præules Goanæ, Malacensæ, & Cochinenfis Ecclesiis præfecisse, ut Christianos earum partium Religionis pietate excolerent, Barbarosque a Dæm juncu cultu ad Christum traductos Ecclesiæ aggregarent, de quo Acta Consistorialia hæc referunt.

Feria sexta Mensis Februarii MDLVIII. referente Reverendissimo Camerario providit Ecclesiam Cathedralē Goanam, quæ de Jure paronatus Serenissimi Domini Sebastiani Portugalliæ, & Algerbiorum Regis Illustris ex privilegio existit, tunc per obitum Joannis olim Episcopi Goani defuncti vacantem hæcenus Ecclesiæ Ulyssiponensis suffraganeam, ac Civitatem, & Diocesim Goanam, earumque Clerum, & Populum a Provincia Ulyssiponensi, necnon Malacam, & Cochimum dictæ Diocesis Oppida, cum certis Provinciis, Insulis, & locis dictæ Diocesis Goanæ, illaque omnino omnia a primo tempore existentis Archiepiscopi, & Capituli Ecclesiæ Ulyssiponensis, necnon quoad legem Diocesanam Malacanam, & Cochinensem Oppida prædicta, cum suis populo, & Clero ab Archiepiscopo pro tempore existentis, ac Capituli Ecclesiæ Goanæ superioritate, Sc. exemit, & liberavit, ac dictam Ecclesiam Goanam in Metropolitanam cum Pallii, & Crucis delatione, ac omnibus aliis insignibus, Sc. dicto Jure paronatus eidem Sebastiano Regi salvo remanente, necnon Malacanam, & Cochinensem Oppida prædicta in Civitates, ac Annuntiationis Beatæ Mariæ Malacane, & Sanctæ Crucis Cochinenfis Oppidorum prædictorum Parochiales Ecclesias in Cathedrales Ecclesias, cum Sede, & mensa Episcopalibus, aliisque Cathedralibus insignibus, & in utraque earum certum dignitatum, & Canoniarum, & Præbendarum numerum nonnullis beneficiis in Parochialibus Ecclesiis prædictis, suppressis, & extinctis creavit, & instituit. [Et infra,] ac pro tempore existentis Archiepiscopi Goani Suffraganeis concessit, & assignavit. [Et post multa.] Necnon

Ibid. pag. 413.

XXII.

Acta Consistor. p. 247.

Goa-

Goanam de D. Gasparis Archidiaconi Ecclesiæ Elborensis Verbi Dei Predicatoris in Presbyteratus ordine constituti, Malachanæ vero de Georgii de Sancta Lucia, necnon Cochinenfis Ecclesiis prædictis ab earum primæva erectione hujusmodi vacantibus de Georgii Temudo Ordinis Predicatorum, ac Theologiæ Professorum, & Religiosorum Virorum personis providit, ac Gasparem in Archiepiscopum Goanum, Georgium de Sancta Lucia in Malachanum, ac Georgium Temudo Cochinensem Episcopos, & Pastores præfecit.

XXIII.

MS. Car. Spad. 10. 134. pag. 552.

Collegio Cardinalium varia exercenda munera constituit.

Ibid. pag. 256.

Non silentio prætereundæ Constitutiones, quas hoc anno Paulus edidit, quarum una honores Collegii Cardinalium auxit, dum illi assignavit Auditoratum Cameræ, & Pontificis in Urbe Vicariatam, quemadmodum referunt acta Consistorialia. Die Lunæ vigesima nona Novembris MDLVIII. fuit Consistorium. Sua Sanctitas proposuit, quod volebat assumere officium Camera in Collegium Cardinalium: & ad illud nominare Cardinalem Neapolitanum [is erat filius Antonii Cavasse Pontificis ex Fratre Nepos] & Regentem deputare, cum hoc, quod deputer personas ipsas ad regendum Auditoratum, prout reduxit de presenti, & Dominum Cardinalem Neapolitanum in Regentem nominavit, & quod possit ministrare per Auditoriam Cameræ cum aliis personis necessariis ad id officium, & alia fecit prout in cedula. Statuit, & ordinavit, ut officium Vicariatus reduceretur in Collegium Cardinalium, & deputavit Reverendissimum Dominum Rosarium cum facultate reformandi quidquid necessarium fuisset in utroque officio, ut quod Cardinales deputati sederent juxta ordinem suum, idest tempus ordinationis eorum. Elegit etiam Cardinalem Alexandrinum in supremum Inquisitorem. Die Martis decimaquinta Decembris [habent Acta] MDLVIII. fuit Consistorium, in quo introductum fuit officium Inquisitoris in Collegium Cardinalium, & ad id Inquisitorem majorem perpetuum deputavit Reverendissimum Dominum Alexandrinum Cardinalem, ac e-rexit, & constituit officium Inquisitoris hujusmodi in dicto Collegio Cardinalium; & in summum Inquisitorem eundem Cardinalem, postea deputavit salarium pro ipso Cardinali, & Ministris, & quod vacante Sede officium non vacet, sicut officium Summi Pœnitentiarii. Et quod omnes Inquisitores, tam delegati, quam ordinarii Episcopi in causa fidei cognoscant ipsum Cardinalem in Superiorem: Is ad summum Pontificatum sub nomine Pii Quinti evedtus fuit, & postea anno MDCLXXII. ipsa prima die Mensis Maii Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

quæ annum ab ejus obitu centesimum clausit, a Clemente Decimo Summo Pontifice solemniter ritu gratulante, Urbe in Ecclesia Sancti Petri inter Beatos adscriptus. Paulus vero, ut reprimeret ambientium Pontificatum inordinatam cupiditatem, aliam edidit Constitutionem, de qua Acta. Die Venens decimasexta Decembris MDLVIII. fuit introductus Barengus, qui legit Bullam contra ambientes Papatum sub pœnis in ea contentis. Extat in Bullario Romano inter Constitutiones numero decima-sexta Pauli IV. cujus est exordium, Cum secundum Apostolum.

Ibidem.

Hoc anno in sacrosancti Lauretani Sacelli violatores evidentem Dei ultionem apparuisse testatur Turfellinus, cujus narrationem ad calcem præsentis anni apponere, abs re non esse duximus. Vir quidam, ait, ex præcipua Italiæ civitate nobilis in primis, & copiosus [nomen & hominis, & patriæ silentio suppressum voluit] Lauretum venit, documentum haud multum remeritatem talia audentium esse. Hic multis ante annis exiguum lapidem ex sanctissima Virginis cella substractum domi suæ aservoabat omni honore, cultuque. Haud tamen ille cultus coelestem lenivit iram. Sed Deo matris suæ injuriam vindicante, miser ille sacrilegam religionem orbitate filiorum, & amissione fortunarum omnium luit. Ad hæc pertinaci magis, quam pernicioso morbo urgeri, venarique cepit. Itaque ut erat vir ceteroqui prudens, ac sapiens, aperuit aliquando oculos, & Deum profecto alicuius sui sceleris ultorem adesse sensit. Ceterum & si omnia sibi accidere videbat apte ad repræsentandam iram divini numinis, tamen quo tandem suo merito illa acciderent, non videbat. Ergo ab ægritudine simul corporis, animique anxius, omni ope placare nitebatur iratum Deum. Sed ire materia apud eum quamvis ignarum residens, irrita omnia faciebat. Alia deinde spes, postquam hæc vana evaserat, ei affulsit. Lauretana Virginis, cui mire addictus erat, memor, ejus auxilium pariter, & consilium implorat. Nec mora B. Mariæ monitu discit, lapidem ex Lauretana domo sublatum causam esse celestis iræ, eamque non nisi sacro lapide restituto posse placari. Tum ille obortis lachrymis, religiose, ut crediderat, audacie veniam a Deo Deiparæque exposcens, desideravit ipsemet referre Lauretum quod abstulerat. Nec in irritum preces cecidere: hoc quoque culpam agnoscenti suam Deipara indulgit. Exemplo igitur depulso morbo alacer pergit Lauretum, saxum restituit, vota persolvit. Aliud quoque per id

XXIV.

L. 3. c. 30.

C

tem-

tempus huic haud absimile accidit. Fæmina ex agro Piceno post diuturnum matrimonium, nullos genuerat liberos. Hæc ejus animus cura angebat maxime; ut undique sterilitatis remedia quæreret. Ergo ait illi nescio quis mulieris gratiam initurus, nullum remedium præsentius ad abolendam sterilitatem, quam Lauretana domus reliquias pie, religioseque custodias: si quid inde abstulerit, brevi tam matrem fore pollicetur. Id non promissum magis stolidæ, quam creditum. Illa igitur manifesta Dei ultoris ira, ablatum inde lapidem cum febris domum reulit: & ægritudo corporis animum urgebat; adeo non vehementius febris æstu, quam conscientie iactabatur. Nec prius ex iactatione illa conquievit, quam Laurero Sacerdotem accivit, & lachrymas pœnitentiæ indices profundens ablatum reddidit lapidem. Pœnitentiam valetudo, non tantum venia est consecrata. Magno etiam Illyricis mercatoribus similibus audacia sterit. Hi coempto ex Picen-

ribus, frumento, saxum ex Deipara cella surreptum, clam in onerarium abdiderant. Cæterum, ut fallerent homines, sacrilegii vindicem Deum non fefellerunt. Profectos ex portu atrox vis tempestatis subito adorta in ingentem adduxit metum: & rrepidos vasorum, merciumque iacturam facere subegit. Haud procul exitio res erat, cum Deum parentis suæ ultorem adesse senserunt: & stertens, rudentesque in cælum manus veniam pariter orare cœperunt. Placato precibus, ac lachrymis Deo, mare quoque placatur. Illi periculo erepti, retro iter stectunt, ad Lauretum appellant, lapidem Virgini restitunt. Prospero inde cursu in Dalmatiam provebuntur. Peregrinorum quoque nonnullos, qui aliquid indidem seu lapidis, seu calcis abraferant, abeuntes morbus, velut divina providentia lictor corripuit, nec ante eos dimisit, quam regressi cum lachrymis, & confessione temeritatis suæ ablata Deipara reddiderunt.

1. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo nono Indictione secunda funestissimæ in-

Anglia rerum conversiones extiterunt eversa Religione catholica impia tyrannide Elifabethæ, quæ cum nullo jure, quam infamium natalium privilegio ad corripiendum sceptrum niteretur, ut quæ ex Anna Bolena adultera, superstite adhuc priore Henrici uxore, nata, ac Pontificia sententia non idonea ad Regnum capeffendum declarata esset, inverterato in Romanos Pontifices odio, hæresique imbuta Anglos a conjunctione Romanæ Ecclesiæ divulsit, hæresimque etiam in Scotia, & Hibernia, tum in Belgio, & Gallia omni docto, & contentione propagavit, cum vero Regnum Angliæ jure spectaret ad Mariam Stuartam Reginam Scotiæ, quæ Francisco II. postea Galliæ Regi nupserrat, Henricus Galliæ Rex ad ea illi jura asserenda animum adiecit, ut refert Sanderus. Mortua (inquit) Maria Henricus Galliarum Rex, Elifabetham pro spuria habens Nuvum suam Scotorum Reginam Henrici VIII. Angliæ quoque, Hiberniæ Reginam declarandam curavit, horumque Regnorum insignia in ipsius vasis, tapetibus, ac reliquis utensilibus, simul intertexti, ac insculpi jubet, sed verum potita est Elifabetha Henrici VIII. ex superinducta Anna Bolena, priore adhuc superstite sed repudiata uxore Catharina, altera filia. Ne contracto exercitu Elifabetham iniqua possessione depelleret Henricus Rex obtulit difficillimum bellum quo jamdiu cum Philippo Hispaniæ Rege implicitus erat, is partim Gallorum odio, partim Elifabethæ in uxorem ducendæ spe, solutis Pontificio privilegio Canonice legibus, misso in Angliam Ferris Comite, illi ad Regnum occupandum favit, eaque re valiturum autoritate, ut Religionem Catholicam in Anglia tueri, atque asserere posset opinatus. Pontifici significavit, se pro ea tuenda curas collocasse, ac posthac collocaturum, cui Pontifex, qui jam, quantum ejus fulcramento Maria vivente incubuerit, probe noverat, eundem considens exitum, de tam prompta voluntate gratias egit, datisque literis ipsum ad fidei Catholicæ defensionem, animarumque salutem promovendam incitavit.

Elifabetha Angliæ Regina hæresim fovit & dilatat.

Sanderus lib. 3. in Eli.

Augustus Thua. l. 20. in fin.

Philippus Rex Hispaniarum Elifabetha favit, ut Religionem tueretur, cui Pontifex de hoc gratias agit.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.

Charissime in Christo fili noster. Reddite nobis hodie fuerunt a dilecto filio No. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Paul. IV. Tue literæ die XVIII. Aprilis datæ, quas lib. brev. sig. num. 2889. p. 165. & ipsas diligenter legimus, & Ascanium tua nobis mandata diligenter, & accurate exponerem benigne, attentæque audivimus, ejus ex sermone, & ex literis ipsis libentissime agnovimus eximium studium Serenitatis tuæ erga Religionem Catholicam, curamque & diligentiam, quam & adhibuisti adhuc, & te adhibiturum esse ostendis, ut Religio, Fidesque Catholica in Regno Angliæ, sicut vivente claræ memoriæ Regina Maria uxore tua communi vestra. amborum opera, Deo juvante, fuerat restituta, ita in posterum conservetur, quam præclaram voluntatem tuam magnis in Domino laudibus commendantes, hortamur Serenitatem tuam, ut in tam Sanctum, & Catholico Rege tam dignum opus, quanto maximo potes studio ad Dei Omnipotentis laudem, & gloriam incumbas, in quo nos, quibus maxime, ut debet, curæ est illius Regni salus, quique te ex hac re quam maximam laudem assequi pro nostro in te paterno amore vehementer optamus, ita pium consilium tuum adjuvare studebimus, ut actionem istam tuam nobis esse gratissimam intellecturus sis, consiliorum etiam nostrorum, quantum Dei honor, & officii nostri ratio parietur, parriceps futurus, &c. Datum Romæ, &c. die IV. Maii MDLIX. Anno IV.

Fefellit Philippum ipsius opinio, nam cum Elifabetha initio se in Catholicam Religionem, quam regnante Maria Sorore præ se tulerat, persistere simulasset, confirmata potentia ex mutuis Gallorum, & Hispanorum bellis, detracta larva, libera impietati habenas effudit, eoque petulantius, quod cum suam in Regno successionem, seque ritu Catholico, Diademate redimitam Eduardi Carni, qui Mariæ Regiæ legatione perfunctus Romæ agebat, opera significasset Paulo Pontifici, ille, ut erat Juris Pontificii assertor acerrimus, respondisset, Regnum Angliæ beneficiarium esse Sedis Apostolicæ, nec ipsam ob impedimenta Natalium, Jurisque controversiam Regni administrationem Sede Apostolica inconsulta jure corripere potuisse, eamque esset hortatus, quo rite omnia fierent, ut se Pontificio arbitrio permitteret, paternaque in eam animi nulla officia prætermisum iri, hæc Pontifex conservanda in Anglia Religionis studio, ne ab illa everteretur, cum ipsi ab Henrico Galliæ Rege, qui jura, & causam Mariæ Stuartæ

Bellefor. lib. 6. c. 86.

artæ promovebat, vere suggestum esset, illam esse hæreticam, Religionemque in extremum discrimen ea regnante ad ductum iri, cujus impietatis non ob scura, sed illustrissima signa eam dedisse, antequam sacra inunctione liniretur, nar rat Sanderus his verbis. *Licet Sorore regnante se Catholica fidei in omnibus cul tricem præbuerit, tamen ne [tunc enim illi metum injecerant subdoli quidam Hæ retici, quos in consilium assererat,] de quo nata est matrimonio, Summi Ponti ficis, Ecclesiæque judicio antea damnato, de Natalibus etiam suis, iureque regnandi ex Sacris Canonibus aliqua oriretur du bitatio, Ecclesiasticis legibus subesse deter etavit, & de mutanda Religionis, Ec clesiasticæ regiminis forma primo quo que tempore judicavit. Animum in ea re suum statim patefecit, cum aliis multis modis, tum maxime, quod Catholicis Con cionatoribus mox silentium indixerit, Hæ reticos in Regnum ex variis, ubi exulare vant, locis redire permiserit, Episcopo que cuidam coram se facturo Sacrum, jamque ad Altare sacris vestibus induto præceperit, non elevare consecratam Ho stiam. Unde factum est, ut Archiepisco pus Eboracensis, cui tum ex officio [de functo prius Cardinale Polo Cantuariensi Primatæ] munus ipsam in Reginam in un gendi, & consecrandi obvenit, negavit operam suam: negarunt quoque ceteri Episcopi, præter unum, eumque pene ul timum, omnes.*

III.
Sur. in
com.

Celebratam eam Reginæ inunctionis pompam XV. Januarii refert Surius; sub dit vero Sanderus, quibus viis usa sit Elisabetha, quæ arte ad evertendam. Religionem Catholicam, ac novam ex Zuingliana, & Lutherana constatam con stituendam, cujus ipsa supremum Prin cipatum teneret.

Habebat antea in familia quosdam, vel novæ, vel nullius Religionis, in iis erat Guillelmus Cæcilius Eduardo VI. a secre tis versatilis ingenii, Consilii conscientia Vir, qui fidem Catholicam paulo ante tam artificiose simulaverat, ut & Reginæ Ma riæ, & Cardinali Polo operam suam am bitiosissime venditaverit, a quibus rejectus, ibat ad Elisabetham, cujus jam novi Prin cipatus occasione fore sperabat, ut ad sum mos in Republica honores, præsertim si abrogata veteri Religione, spreteque, antique Nobilitatis Procerum, ac Præsu lum consiliis, sibi, suisque obtemperare veller, eveheretur; illa infelix moxem gessit. Iste ascito in adiutorium sibi Nicolao Bacono Jurisconsulto affine suo maximi, pessimique consilii Viro, & in supremum Magistratum erecto, facile se, suumque

sodalem infinitis opibus, & possessionibus hoc modo ausit, Regni rationes in hanc usque diem magis, magisque implicatas, vel potius plane desperatas reddidit, se que ipsum, & Dominam, patriamque suam ex hac cupiditate inseruit doloribus multis, ut quo se vertant non habeant.

Atque ii duo in consilio, rerumque om nium administratione primi erant, sed in Aula, & Cubiculo, contra omnium expe ctationem, spreto Guilielmo Piccaringo Equite Aurato, qui ante in summis E lisabethæ deliciis erat, Robertus Dublæjus ex Northumbriæ Ducis filius, quibus de perduellionis crimine a Maria paritum esse diximus, unus ita dominabatur, ut in spem maximam Reginæ etiam in mari monio potunda venerit, ipsius uxore op portunissimo ad eam rem tempore, mise rabili quidem, & subito, sed Dublæjo non inexpectato casu interempta.

Paulo igitur post istorum maxime con silio convocatis Ordinibus ad Parlamen tum [ut vocant] cum femina sit, voluit communi decreto esse, & vocari saprema Ecclesiæ Regnorum suorum, etiam in cau sis spiritualibus Gubernatrix, omnesque, exceptis Proceribus laicis, id solemnè ju ramento profiteri adiguntur. Caput enim Ecclesiæ, quia id Calvinus in Henrico Patre suo non probavit, non videbatur appellanda. Forma execrabilis Sacramenti est ista.

Ego A. B. prorsus testificor, & declaro in conscientia mea Reginam esse solam su premam Gubernatricem, & istius Regni Angliæ, & aliorum omnium Suae Maje statis Dominiorum, & Regionum non mi nus in omnibus spiritualibus, atque Ec clesiasticis rebus, vel causis, quam tem poralibus, & quod nemo externus Prin cepts, persona, Prælati, Scelus, vel Po tentatus, aut facti, aut iure, habet ali quam jurisdictionem, potestatem, supe rioritatem, præminentiam, vel autori tatem Ecclesiasticam, aut spiritualem in hoc Regno, ideoque plane renuntio, & repudio omnes externas jurisdictiones, po testates, superioritates, atque authorita tes.

Secundum hanc formam præter ceteros tenentur nominatim omnes Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, totusque Clerus ju rare, qui facere recusant, prima vice be neficia, & bona ejus omnia fisco cedent, perpetuosque carceres subibit, altera vice, qui recusaverit, pœnam capitis perduel lium more sustinebit.

Hoc impio edicto concitata est perse cutio in Catholicos, nec ad excutiendum spuræ hujus Reginæ tyrannidis jugum. in arma justa confurrexere Angli ad sa cra,

IV.

era, & Mariæ Stuartæ jura defendenda, quasi de allequenda æterna animarum salute, & promerendo Cælo, vel de infernalibus suppliciis defugiendis ad eos non spectaret: Religionemque veluti cal ceorum formam pro temporis ratione mu tare liceret, immo plerique stulte impu dentissimum, & execrandum facinus mo derationis animi laude commendarunt, ut observat Sanderus. In hac (inquit) ju risjurandi formula, cum secundum prius comitiale decretum supremi Capitis appel lationem indoctiores omisam viderent, pro simplicitate sua letabantur non eousque progressum esse, ut id sexui femineo tri bueretur, quod antea viris Henrico, & Eduardo honestius concedi posse videbatur, ex eoque plurimi non modo Calvinistæ, sed aliquot etiam, utcumque Catholici pu tabant magis excusabile, si hoc juramen tum præstarent. Alii acuriosius fraudem, an imperitiam Legislatorum animadvertentes, nihil ad sensum prorsus interesse no tarunt, cum idem utroque vocabulo om nino designetur, immo juramenti formu lam hanc impietatem, & usurpationem Ecclesiasticæ jurisdictionis supremæ longe explicatius continere, quam nudum Capitis nomen, quod prioribus duobus Regibus tribuebatur, cum hic Reginam non mino rem habere potestatem in res spirituales, ac causas Ecclesiasticas, quam in sui Re gni res terrenas confiteri, & jurare oporteat, adeo quidem, ut multi putarint, E lisabetham posse sibi ex hoc decreto omnem etiam in administrandis Sacramentis Sa cerdotalem potestatem arrogare, quem scrupulum cum videret Regina aliquos de non præstando juramento causari, iussit in prima Cleri visitatione sua, publicari quan dam hujus jusjurandi, seu expositionem, seu correctionem, nimirum se non aliud hic velle, aut vendicare, quam quod prius Patri, Fratrique nomine Capitis Ecclesiæ ab Ordinibus concessum esset. Ita quod paulo ante turpe, ac absurdum videbatur fœ minæ ascribere, ut dicatur Caput Eccle siæ, nunc mitius, ac moderatius visum est, quam hoc ipsum, quod illius appella tionis loco substitutum erat. Sic homines politici, cum res Divinas tractare præsumunt, ostendunt, se nescire, quid, aut de quibus loquantur.

Sed in quibus rebus hæc spiritualis, seu Ecclesiastica potestas isti femina, Regibus que duobus prioribus concessa maxime consistat, ex ipsis legibus, & decretis parla mentariis breviter commemorabimus, ut exteri, qui rerum nostrarum usum non ha bent, quis sit Reipublicæ præsentis status facile cernant. In primis habet lex.

I. Omnia privilegia, præminentia, præ rogativa, superioritates spirituales, quæ ab ulla potestate, vel humano, vel Eccle siastico jure haberi, aut exerceri possunt, quoad visitationem, correctionem, seu re formationem Cleri totius, seu quarumcum que personarum Ecclesiasticarum, ad cog nitionem etiam, & punitionem Cleri to tius, seu quarumcumque personarum Ec clesiasticarum, ad cogitationem etiam, & punitionem omnium errorum, hæresum, schismatum, abusuum, &c. Volumus quod in posterum Regio sceptro in perpetuum sint annexa.

II. Decernimusque Reginam, suosque hæredes, ac in Regali dignitate successores habere, habiturosque esse deinceps omnimo dam potestatem nominandi, & substituendi quoscumque voluerint, qui eorumdem vice, ac auctoritate eandem jurisdictionem Ecclesiasticam exercent pro beneplacito suo, personas visitent, hæreses, schismata, errores, & abusus castigent, aliunde quidvis juris, vel potestatis exercent, quod ab ullo unquam Ecclesiastico Magistratu exer ceri potuit, aut oportuit.

III. Decernitur item, ne Clerus ad Syn odum ullam, aliorum, quam Regis li teris, & mandatis conveniant, neve ullum Canonem, legem, Constitutionem Synoda lem, sive Provinciale, vel faciat, vel exequatur, sine expresso Majestatis Suae consensu, & licentia hujusmodi Canones fa ciendi, promulgandi, vel exequendi sub pœna carceris, & multæ pro Reginæ ar bitrio imponendæ.

IV. Decernitur, ne quis exeat Regnum, dirionesque Suae Majestatis ad ullam vi sitationem, concilium, Convantum, aut Congregationem, quæ Religionis causa suscipiam fiet, sed ut talia omnia Regia au thoritate intra Regnum fiant.

V. Item, ne episcopi, vel ullius nomi natione, vel electione, vel ulla authori tate alia, quam Regia creentur, neve ju risdictionem, potestatemque Episcopalem teneant, aut exercent, nisi ad benepla citum Reginæ, nec aliter nisi per ipsam, & a Regali Majestate derivatam autho ritatem.

Non solum autem Episcopus suos, aut personas Ecclesiasticas hac vicaria donat sub se de omnibus rebus, ac personis spi ritualibus juris dicendi potestate, sed ex Laicis, quos volet etiam constituit Com missarios, seu Vicarios, quo omnimodam exercent spirituales jurisdictionem, ad quos saepe ab ipsis Episcopis provocatur, & quomodo quidem tam isti Vicarii, quam ipsi etiam Episcopi dependant omnino quoad jurisdictionem, potestatemque omnem spirituales ab auctoritate hujus femine,

V.

ex literis ad eos formatis, quarum exempla superiori libro in schismatis Eduardi Historia interseruimus, videre licet.

Quorum absurdissimorum decretorum jam pridem etiam ipsos Protestantés puduit, ita ut rerum suarum turpitudinem apud rerum Anglicarum imperitós regere sint conati, affirmantes his legibus nihil aliud contineri, quam Regem, aut Reginam esse non minus Ecclesiasticarum, quam Laicarum personarum Principem, & Dominum; sed istud malitia velamen ea, quæ recitauimus, facile tollunt, cum uideamus his decretis non tantum Regine dari, ut in rebus civilibus sit omnibus subditis suis cuiuscumque Ordinis superior, sed ut personis etiam Ecclesiasticis in iis, quæ sunt ad Deum, non minus præsit, quam civili Magistratui in rebus ad pacem & politiam pertinentibus, quodque est magis absurdum, hanc facultatem spirituales asserunt esse partem Regalis potestatis, eamque non nunc primum his legibus dari, sed ut jus antiquum coronæ Anglicanæ reddi, & restitui, quasi uere Principes Ethnici, sine ista potestate spirituali ueri Reges non essent, aut Catholici Reges, qui uel nunc sunt in aliis Christianis Provinciis, uel in Anglia ante hoc schisma fuerunt, dimidiati tantum, & non integri, absolutique Principes essent, aut Christus non distinxisset ea, quæ sunt Dei ab iis, quæ sunt Cæsaris, uel nihil esset discriminis inter iura Regalia, & Sacerdotalia, inter Ecclesiam, quæ est Corpus Christi mysticum, & civilem hominum multitudinem, uel tandem inter eos, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, & humanam creaturam, quæ ad huius uita commoditatem, & tranquillitatem proprie est instituta. Et paulo post.

VI.

Elisabetha uero hac sibi, heredibusque suis arrepta potestate, simulque abrogata Sedis Apostolicæ autoritate, sibi, ut in eis, quæ sunt ad Deum, Summæ Ministræ, applicat omnium spiritualium proventuum perpetuas Decimas, & primitias, id est primi anni cuiuscumque beneficii adepti integros fructus, omnesque Religiosorum possessiones ante sacris usibus a Sorore restituras sibi repetit, Vicarios, & Commissarios in spiritualibus constituit, sigillum ad causas Ecclesiasticas peculiare cudit, de puniendis Hereticis antiquas leges [quod ad rem ualde perinebat] abrogat, nullum uult pro Heretico haberi, nec aliquam sententiam, seu opinionem pro heresi damnari, nisi secundum iudicium quatuor primorum Generalium Conciliorum, uel saltem alterius Synodi, quæ per scripturas de tota causa recte iudicauerit, uel [quod caput est] in Conuentu

Statuum, id est in Parlamento, ita fuerit decretum. Postremo de fidei, & Religionis formula immutanda pro suo, suorumque arbitratu, idque Laicorum solum suffragiis decernit, omnibus ad unum Episcopis, qui primi sententias in Anglicanis Comitibus, ac iure dicunt, & certe soli in causis fidei dicere deberent, reclamantibus, ac toto præterea tum Clero Londini in Synodum Cantuariensis Provinciae coacto non solum refragante, sed peculiari scripto Reginae, ac Parlamento porrecto conscientiam suam communi omnium nomine attestant, & uehementer obtinente ne in illo concilio seculari de rebus Religionis quidquam decerneretur.

Tremendum Missæ Sacrificium, cum reliquo omni sanctissimo ritu precandi, & Sacramenta administrandi abolet, & nouas sacras ceremonias precesque in lingua uulgari ad normam maxime Lutheranorum [hoc solum excepto, quod Imagines sacras non sustulerit] præscribit, licet fides Caluini magis, tum & deinceps ab istis Legislatoribus, eorumque ministris, & Senatoribus sit approbata.

Sed quia istud peculiare fere hoc tempore huic genti, ut non popularibus tumultibus, sicut in Francia, Scotia, Belgio, aliisque locis factum uidemus, sed Principum mandato, & legum prætextu hereses, ac Sectæ perditionis, introducuntur, operæ pretium annotasse censeo, quomodo Ordinum consensum ad eam rem Elisabetha procurauerit, nam sine ipsorum suffragiis non potuit quidquam in Religione mutare.

VII.

Sunt autem in istis Comitibus, Anglicanis due Curie, una optimatum, & patriciorum id est Episcoporum, & Procerum Laicorum, & appellatur Aula, siue consessus superior: altera partim hominum Equestris Ordinis, qui sunt provincialium Vicarii, partim Decurionum, qui nominat Civitatum, ac oppidorum magis illustrium coeunt, plebisque personam sustinent, hæc uocatur Domus inferior. Cum ergo adhibita esset opera, ut ex singulis Civitatibus, & Provinciis ii maxime cooparentur in istam secundam Comitiorum curiam, qui nouis rebus in fide, & Religione studeant, facile conuentum est, ut quidquid Regina proposuisset, in hac secunda curia comprobaretur.

In prima autem Curia præter Episcopos omnes quidem doctissimos, & constantissimos Confessores, quorum grauissimis sententiis, & suasionibus plurimi movebantur, considerabant principes multi ex prioribus Mariæ temporibus institutione adhuc Catholici, quos suppuduit post communem fidei, & communionis professionem in illo

ipso

ipso loco ante triennium tantum coram sua sanctitatis legato totius Regni nomine factam, tam cito ad unius femine uocem, & uoluntatem resilire. Aderant quoque ii ipsi, qui non ita multo ante, Regni reconciliandi causa, legationem Romanam obierant, qui grauissima oratione Collegas suos admonuerunt, ne a fide, ac societate omnium gentium, Majorumque suorum secundo se abduci sinerent, neque unquam committerent, ut huius inconstantia, ac in rebus ad salutem pertinentibus leuitatis æterno dedecore notarentur. Itaque diu restitum est, & in hoc superiori Senatu tam difficulter est impetratum, ut nisi Elisabetha tacitam nuptiarum suarum spem Comiti Arundelia uni ex optimaribus suis faciens, & Norfolkiam alteri in causa Coniugii dispensationem, quam a Papa tam expedite habere non poterat, offerens, aliis aliter blanditiis, promissis, ac muneribus gratificans, tam eos, quam alios Principes illis necessitudine coniunctos hoc modo in partes suas attraxisset, everti non potuisset Catholica Religio. Nam ne sic quidem schismatica pars Catholicam, plusquam triuim suffragiorum numero excessit. Elisabetha uoto suo porita procum illum neglexit, & turpiter ludificauit, sicut alios postea plurimos, seque dixit Virginem permansuram, ac uelle, ut marmore, sub quo sepulta jaceret, inscriberetur, ibi sitam esse Elisabetham, quæ & tot annis Regina, & tota ætate sua Virgo extitisset.

Alium quoque summum Principem [ducem uidelicet Norfolkiam,] quem in partem suam blanditiis allexerat, uariis postea contumeliis continuo vexatum, tandem per calumniam accusatum uita etiam priuauit.

His consentanea refert Guiliehmus Rossæus in suis aduersus Nouatores Commentariis, hos Principes Catholica Religionis proditores iusto Dei iudicio ab heretica Regina proditos fuisse, tum ab eadem cruentissimam lanienam in alios exercitam, qui impiis eius uoluntatibus assenserant, atque heresim ab ea, ex Lutherana Zuinghiana, & Caluiniãa compositam, ac plura monstra, ut suum Idolum constaret, coniunxisse.

VIII.
Guill.
Rossæus
pag. 777.

Elisabetha, quoniam a Regni legitima successione ob plurima, & particularia illius Regni, & generalitotius Christiani orbis impedimenta, heresim, adulterinos natales, Parlamentorum statuta, Regis Patris, & Fratris sui eam, ut spuriam repudiantium edicta, excluderetur adeo ut non iure, sed gratia, non legibus Reipublice Christianæ, sed populari favore ad

Regium locum sibi necessario fuerit aspirandum, duos e tota Nobilitate, ipsis nobilibus, populaque gratiosissimos, & suis quoque uiribus potentissimos Comitem Arundelium, ejusque Generum Ducem Norfolkium multis promissis eorumque alterum etiam objecta matrimonii spe in sui amorem pelliciebat, omnibus autem aliis maxime, & fere certam præbuit fiduciam insignis lenitatis, clementissimi Imperii, & in primis secuta conscientiarum libertatis Catholicis permittendæ; quamquam Regina ipsa publice Euangelium Lutheri Zuinglio-Caluiniãum, uarium nimirum & ex multorum Hereticorum inuentis confictum pro suo nutu, quæ supremum Ecclesiæ Anglicanæ Caput, ut prius Pater, esse uolebat, per illam Ecclesiam suam Anglicanam publice personare uoluerit, unde & non ita pridem Consiliarij eius libello summa cum auctoritate uulgato asseruerunt, neminem ab ipso Majestatis Regine aditu in Regnum ob causam Religionis fuisse mortuum, neminem reum factum ob uolumina, ob libellos, ob precum formulas, ob Romanæ Ecclesiæ carimonias, ob Pontificiam Monarchiam, sed siue quis sit Scholasticus, siue Seminarius siue Sacerdos, siue Jesuita, siue Pontificius, hoc totum in Anglia nihil cuiquam obesse.

Harum autem promissionum, & blandimentorum effectus, si quis scire desiderat, contueatur, ut sub Patris, sic sub filie Regno hodierno Pontem Londinensem: enumeret Virorum bonorum illic affixorum capita: inquirat, quas ob causas illi ita cæsi, & in partes concissi fuerint: percontetur, an non hæc filium illum Patrem laniena Principum, & Procerum, & Sacerdotum ad uirum referat, & quod per multa superet, ediscat an non illa laniena Nobilium, & Sacerdotum, quæ tum Londini, uel solum, uel potissimum exercebatur, nunc per totum Regnum sit diffusa, nouis carceribus, quia ueteres non sufficiebant, in unoquoque Regni Comitatu ad Catholicos includendos extructis, & paribus nouis ad eos lanandos erectis? Reducat ad memoriam uiam quandam nouarum legum ab ista filia positarum, per quas & grauissima mysteria, & leuissima Christianæ Religionis ceremonie Catholicis crudelissimam, & exquisitam asserunt mortem, ubi Catholicum quemcumque genere, & nobilitate esse Jesuitam, uel Diaconum, uel Sacerdotem, uel Episcopum, hoc ipsum est, esse proditorem, esse perduellem, esse Majestatis læsæ reum, iustamque causam præbet, ut quis acerbissima tormenta perduellibus constituta sufferat.

Ne-

Guill.
Rossæus
pag. 77.

Negue magni illi Heroes, qui Sirenium canibus delimiti hæreticæ Principi, & simul hæresi ad Regnum illud devastandum opem tulerunt, debita mercede ab ipsis Hæreticis persoluta caruerunt. Primus enim & ætate, rerumque experientia aliis antecellens, & antiquissima apud Anglos Nobilitatis Comes Arundelus, ubi per diu spem callide oblatam Regalis conubii conceperat, quam item de industria accendebant quidam veteratores Aulici, qui novo hæresis Regno confirmando, Viri ejus gratiam videbant admodum necessariam, ad extremum, eam hæresis, quam cupiebant, potentiam, assequuta, plane negligi, & contemni cœpit. Quapropter videns spes suas deservescere, aliosque in ea esse gratia, quam ipse aucupabatur, cum jam ab ipsis Hæreticis, & tacite, & aperte rideretur, quasi ingravescente ætate Vir dispari conjugio juvenulam deperiret, sero sua insipientia pœnitens, ne oculis videret, vel etiam auditione acciperet ea, quæ ipsi erant molestissima, decessit ex Aula, & mox Insula; temporisque fallendi gratia diu per Flandriam, Germaniam, Italiamque peregrinatus, tandem reversus domum perpetuo quodam angore, conscientia confectus, quod ita ab Hæreticis circumventus, causam Christi prodidisset, seque ipsum, Hæreticisque objecisset illudendum, a Catholicis, Hæreticisque leviter existimatus, migravit e vita.

Ducem vero Norfolcium, quamvis quoad fidem, cum tempore mutatus, vel omnino, vel certe majori ex parte Hæreticus & haberetur, & esset, tamen quod Reginae Scotorum injustissime vexationi indoleret, nec Morrono, rebellibusque Scotis tam esset contra Reginam benevolus, quam Calvinistæ Angli volebant, confectis impudenter criminibus, quasi Papiſta esset, ac cum Pontifice Romano contra Reginam conspiraret, perduellionis damnatum sustulerunt e vita. Hæc Guillelmus Rossæus. Advertit vero Nicolaus Sanderus, Elisabetham Reginam insigni actu usam, ut Proceres in hæresim impelleret, non exegisse ab iis iurandum, quo supremam illius in rebus Ecclesiasticis potestatem agnoscerent, nec eorum conscientia vim inferre voluisse, sed ut tantum permetterent, ut Episcopi, ac Clerici, nonnullique alii eo Sacramento obstringerentur, qua cautione, cum illi Magnates sibi prospectum præfiderent, Episcopos, ac Pastores suo patrocínio destituerunt, & incaute hæreseos laqueis irretiri se passi sunt, tum subdit Sanderus. Ita fit quando res divins in humanis, & prophanis tribunalibus tra-

Sander.
lib. 3. de
Schiſm.
Anglic.

stantur, quibus Deus non promisit spiritum veritatis, iudicii, & iustitiæ. Simililaqueo antea captos fuisse Præsules, memorant ab Henrico VIII. cum in Religiosos, eorumque cætus grassari cœpisset, & eorum calamitatem a Præsulibus contemptam fuisse, cum nondum carperentur a Tyranno Hæretico, in cuius prædam postea cesserunt.

Dum hæc in prophanis Comitibus impia Elisabethæ arte decernuntur, Præsules ad unum omnes iis repugnarunt, ostenderuntque Catholicis, qui omnium Ordinum erant infiniti, de spiritualibus ad animarum salutem, vel damnationem æternam pertinentibus transigi contra eorum voluntatem, quibus animarum cura, & Ecclesiarum administratio a Christo demandata est: inde ab omnibus sapientibus, ac piis, omniumque Ordinum graves querelæ profusæ sunt, conscientias eorum funeste illaqueari iis novis edictis; at perditissimi assentatores, ac Sathanae administri compefcere eas querelas novis artibus aggressi sunt, curaturam Reginam, ut publicæ concertationes fierent inter Doctores Protestantium, atque Episcopos, quo imperitis fieret satis, atque illustre, & conspicuum, cur invitis Papiſtis, atque repugnante Clero illa decernerentur; data vero sunt Episcopis imperia, ut vel ipsi ad literariam pugnam descenderent cum Protestantibus, vel alios e Clero submitterent, cumque responderent Episcopi æquum non esse, ut in controversiam adducerentur, quæ jam a multis sæculis tot Pontificum, Conciliorum, ac Patrum iudiciis definita essent, nec ut ea quæ in Academiis coram doctis agitantur, coram imperita multitidine clamorum potius contentionem, quam argumentorum vim metiente, pertractentur, contempta sunt Episcoporum responsa, selectique fuere ii articuli ab Hæreticis, qui majorem probationis e Scripturis petita speciem haberent, veluti de communione sub utraque specie usurpanda, & de publicis precibus lingua vernacula conceptis repetendis, ac dies tertius Aprilis ad eam disceptationem, cujus Iudex, & Moderator constitutus est Baconus homo laicus, atque hæresi infectus adstante ad inanem speciem pro Catholicis Archiepiscopo Eboracensi. Transacta res est multis declamatiunculis, atque Hæretici, moderante omnia Hæretico obfirmati in impietate persistenterunt. Addit Sanderus de Episcoporum constantia in hac asperissima hæreseos grassatione. Hic certe Episcopi tantam animi magnitudinem ostendebant, quantum in tam repentina hæresi irru-

IX.

Episcopi
se Elifabæthe
opponunt,
& Episcopis
patibus
privantur.

prio-

ptione optare quisque poterat. Sua enim privata pericula adeo neglexerunt, ut eorum plerique excommunicationis censuram adversus Reginam, aliosque nonnullos adhibendam censerent, qui duces illi, auctorisque fuerunt tam periculosa defectiois, totique Regno ignominiosa, Regno inquam, illi, quod tam paucis ante annis fuerat Sedi Apostolica reconciliatum, quodque Sacrosanctis omnium Ordinum iuramentis confirmaverat se deinceps perpetuo in ejus communione permanfurum. At vel defuit iis subeundi martyrii, vel concitandi protuenda pietate, ac Religione belli animus, vel ad defugiendam gravissima incommoda rem committendam Romano Pontifici censuerunt. At dum torpent Catholicorum animi, eo hæresis furore auctior, ac viribus, ardentissime meditatum flagitium confecit, atque impia decreta adversus Sacerdotes, qui Sacrum facerent, vel pios, qui illi interessent, ac reliquorum Sacramentorum administrationem, promulgata fuerunt, ut deplorat Sanderus his verbis.

Rebus ita Ordinum auctoritate confectis, post certam diem, idest festum Sancti Joannis Baptistæ anno MDLIX. Misfam facientibus, aut audientibus aliudve quodcumque officium Ecclesiasticum ritu veteri procurantibus, Sacramentumve aliquod Romano more administrantibus, gravis indicitur multa, nimirum ut qui in hanc legem prima vice committeret, vel ducentos aureos penderet, vel sex mensibus in vinculis ageret, secunda vice quadringentos aureos, aut unius anni vincula exolveret, tertia demum vice perpetuis carceribus addiceretur, omnibusque bonis excideret. Quo factum est, ut ad præscriptum diem cessarent sacra publice fieri per totum Regnum.

Quia vero his impietatibus Episcopi [ut dictum est] consentire noluerunt, nec iurjurando affirmare se in conscientia credere, solum Reginam sub Christo esse Anglicanæ Ecclesiæ supremam Gubernatricem, præter unum, omnes sunt paulo post de gradu, & dignitate sua depositi, ac carceribus, variisque custodiis commissi, unde omnes hodie longo miseriarum rædio extincti sunt, quorum gloriosissimorum Confessorum nomina ad æternam rei memoriam apponam. In primis Nicolaus Eboracensis Archiepiscopus, paulo ante Angliæ Cancellarius, deinde Edmundus Episcopus Londinensis, Tonstallus Dunelmensis, Joannes Wintoniensis, Thomas Lincolnensis, Turbarvillus Esoniensis, Burnus Bathoniensis, Polus Perroburgenſis, Baynus Linchſildensis, Cutbertus Cestrenſis, Ogletorpus Carloliensis, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Thomas autem Goulduellus Assaphensis; plenus pietatis, & dierum viginti sex postea annos Romæ vixit, & non ita pridem felicissime in Domino obiit.

Imitata est horum constantiam magna Cleri pars, quæ Sacerdotiis, ac muneribus dejecta in exilium amandata est. Docti etiam Viri ex Cantabrigiensi, & Oxoniensi Academiis eo turbine abrepti in Belgium, & Galliam transfugerunt.

Furente in Anglia impietate dejectas in Templis Sacras Imagines, obritasque, atque omni contumeliæ genere a sacri legis Christi, & Sanctorum hostibus non aliter, quam a Turcis affectas, deplorat

Surius: *Sævitum, inquit, est immaniter in Anglia in Statuas, & Imagines, & e Templis ita illæ exturbate sunt, ac si nihil ab Ethnicorum simulacris distarent, nec tamen satis fuit impiis hominibus eas e templis exegisse, sed in campum rapatas, eas pro scopo collocarunt, ad quem sagittas, & jacula contorquerent. Sed neque impietas sistere se potuit, nam in urbibus celebrioribus, non Divorum modo, sed etiam Christi ipsius imagines in ignem coniecisse, ludus fuit. Alii eo amentie, & furoris progressi sunt, ut Christi Cruce pendentis Imaginem ea potissimum parte sagittis e trunculo reveri, & cavo magna vi spiritus effatis conficiendam sibi proposuerint, qua non absque singulari mysterio, & omni suppliciorum genere vindicando flagitio inter se contenderint, quis primum sacratum illud latus trajiceret, aut telo cor transfigeret, idque in ipsis Londini suburbiis, ita perpetratum Vir quidam gravis, & fide dignus annotavit. Magna est interim, Christe Deus, patientia tua, sed tarditatem supplicii quandoque gravitate compensabis, quamquam hoc ipsum omne ferme vincit supplicium, ut iusto tuo iudicio sinantur homines in tam horrendæ impietatis barathrum ire precipites.*

Dum ita impii dejecta, atque oblita cruce memoriam immensi amoris, quo Dei Filius infame Crucis tolerando supplicium nos redemit, abolere conantur, inusitatum in ea Angliæ parte quam Walliam modo dicunt, prodigium contigit, ut in arbore, quæ ventorum turbine media discissa fuit, Crucis effigies conspicta sit, ad quam visendam maximæ populorum multitudo concurrat, subdit Surius. *Voluit præpotens Deus illos Antichristi satellites hoc stupendo Crucis in arbore existentis prodigio admonere, ut ab impietate sua mature animum revocarent desinerentque persequi Crucem illius quæ idcirco variis modis figuratur, & exprimitur, ut apud homines perpes sit memo-*

X.
Surius in
comm.Nicolaus
Harpsfeldus.

D

ria

via ineffabilis illius charitatis, quæ filium Dei compulit ob nostra expianda peccata ad rem immane, & ignominiosum usque supplicium se dejicere, & offerre. Paulo post circa Pentecostem in Cantia, alia Angliæ Provincia, in mulieris non ignobilis subucula Crucis effigies non colore aliquo ab homine efficta, neque acu vel filo intexta, sed e cœlesti quodam influxu impressa conspecta est, ut scirent omnes frustra Judæos, Mahometanos atque Hæreticos ad abolendam Christi crucem conati.

In hac publica piorum Anglorum conternatione Stephanus Episcopus Wintoniensis pro tuenda, asserendaque fidei Catholicæ veritate eruditum Librum conscripsit, quo Hæreticorum, quos Capernaini dixit, argutias, & cavillationes, dissolvit, adversus quem impius Petrus Martyr, non Christi, sed Sathanæ, pessilentissimum scriptum edidit, quo veterator mira arte, & vasticie sacras literas, & antiquos Patres, & Concilia ad confirmandam hæresim maligne detorsit: hæc ausus est, impudenter, cum videret tot clara Patrum testimonia afferri a Wintoniensi contra Sacramentarios, ut multi in Anglia in pristina fide Catholica confirmarentur, & Sacramentarii ad veritatis radios hebescerent, confusique fluctuarent.

Oppressa in Anglia Religione Catholica, posthac hæresis magis invaluit in Scotia, cum Novatorum tumultuantium patrociniū Elisabetha adversus Mariam Reginam corripuisset: decretus vero hoc anno est in Scotiam Nicolaus Ambianensis Episcopus Internuntius Apostolicus, amplissimisque auctus prærogativis, quæ Legatis conferri solent, ut seditiosos Novatores respicientes in gratiam cum Ecclesia restitueret, pervicaces, qui invaserant sacerdotia, depelleret, collapsos mores emendaret, ac Divini cultus gloriam promoveret.

XI. Dum Catholici omnes propter deperditam in Regno Angliæ veram Religionem in lachrymis versarentur, Deus illis aliqualem attulit consolationem, cum pacem inter Henricum Secundum Galliarum Regem, & Philippum Hispaniarum firmatam vidissent, de qua actum fuit per multos Menses, & tandem, Dei suavi benignitate disponente, die tertia Aprilis hujus anni firmiter, lætantibus omnibus, sancita fuit.

Hæc pax inter potentissimos Reges sancita meliorum rerum spes Christiano Orbi attulit, cum non modo cædibus modus positus sit, verum etiam de hæresi latius in Hispania, & Gallia serpente,

Pax inter Henricum Galliarum Regem, & Philippum Hispaniarum firmata.

extinguenda, consilia a Pontifice, ac Regibus Galliarum, & Hispaniarum sumpta sint, quam vero ea necessaria fuerit, indicat Surius. Jam urriusve Regis Provincia tot annorum perpetuis bellis defessa erant, nec sine gravissima Catholice Religionis iactura protrahi potuissent, Hæreticis interea suum virus clam spargentibus, & multos inficientibus. In hac mutua tantorum Principum conciliatione, ut esset pax firma, & stabilis Regi Philippo despondeatur Elisabetha Henrici Regis maxima natu filia, & Soror ejus Margarita Emanueli Philiberto Allobrogum clarissimo Principi. Ita affinitatibus firmata est concordia. Quod ad alias pacis leges attinet, ea in primis constituta est, ut ambo Reges operam suam pro redintegrando Trident. Concil. apud Pontificem ejus rei cupidissimum adhiberent: conventum etiam inter eos, ut quæ totius octennii flexu hinc inde capta fuerant restituerentur, maximo certe Henrici Regis damno, ac Philippi compendio, nam cum Gallus tres tantum Urbes Saquinum, Hanum, & Castelletum pacis beneficio reciperet, centum, ac nonaginta sex Urbes præsidio militari munitas restituit, ut deplorat Monlucius, Sabaudia Duci, quas in Sabaudia, & Pedemontio tenebat, Corsicam Insulam Genuensibus, aliquot vero Hetruriarum Urbes, quæ Senensis Reipublicæ juris erant, Cosmo Duci Florentiæ permisit, quod valde acerbum veteris libertatis cupidis visum est, qui cum in clientelam Pontificis conferre se vellent, is prudenter ac eorum patrociniū abstinuit, ne publicam pacem confunderet: ita Galli, qui tanto ardore de Italiæ Imperio certaverant, cum Hispani, penitus Italicas spes projecerunt, quas certe videntur abjecisse, ut majores confestarentur; nam cum Anglia jure ad Mariam Stuartam nurum Regis spectaret, atque adeo flagitasset a Paulo Pontifice, ne Elisabethæ, quæ Angliæ Regnum Anglorum Principem externum respuentium studiis elata invaserat, Regios honores deferret, assentienteque illi Pontifice, tam funesta rerum conversio in Anglia sequuta esset; pace cum Philippo composita, Henricus, restituendæ in Anglia Religionis sacro studio artisse, tantique Regni in stirpem inferendi verfassisse consilia, putandus est, maxime cum Paulus edita sanctione, de qua dicitur inferius, Principes, ac Reges hæreseos convictos, Principatu, ac Regia dignitate exauthoratos sanxisset. Insigni vero pietatis ardore inflammatus Henricus, nascentem in Gallia hæresim, quæ etiam aliquas funestas propagines ad Senatum Pa-

Surius in commen.

Francisc. Belcar.

Blasius Monlucius lib. 4.

Belleforest.

Francisc. Belcar. l. 28. n. 27. & 1599. Blasius Monluc.

Florimund. Raymond.

Parisiensem extenderat, omni contentione præfocare annisus est. Eludebatur a nonnullis Senatoribus Regiorum Edictorum adversus Hæreticos severitas, qui poena leviori multabantur, cumque Mense Aprili Concilium Mercuriale, in quo de singulorum Senatorum vita, & moribus inquiri solet, decretum esset, in eo aliqui Calviniani subdolum rationem ad abrogandas poenas in Hæreticos Regis Edictis latas, excogitarunt. Regi (inquit Belcarius) supplicandum esse intulerunt, ut ex Basiliensis, Constantiensisque Concilii decretis Concilium universi Christianismi cogereur, & de omnibus Religionis controversiis fixa, statutaque sententia ferretur, omnesque perversa Secta damnarentur, quemadmodum, & altero constituta pacis capite continetur, interim donec certa illius Concilii decreta edantur, supplicia differantur. Hoc erat liberam cuique suæ Religionis professionem relinquere: quanta enim diligentia id Concilium Carolus Quintus Imperator Potentissimus procurasset, nec quidquam profecisset, omnes noverant.

Belcar. ib. n. 28.

XII.

ib. n. 29.

Id. n. 30.

re. Ex captis Annæus Burgus Sacris Ordinibus initiatus erat, quem Palatinus Elector sibi condonandum poposcit, sed repulsam passus est; ob pertinaciam vero in hæresi, sententia Judicum decretoria, ut vivus cremaretur, damnatus est XII. Kal. Januarii, ut tamen prius strangularetur, illi ob dignitatem condonatum: biduo vero ante Minardus, qui pro Religione asserenda in Hæreticos fulminandum supplicium senerat, sclopeti globo cæsus est ab Hæretico.

Eo fere tempore Jacobus Spifamius Nivernenis Episcopus fascinatus a Sathana ad Genevenses se contulit, in quem ut prehenderetur, sancitum est. Eodem anno in suburbio D. Germani Synodus Calvinistarum V. Kal. Junii habita est, in qua decreta sunt nonnulla a suæ perfidiæ sequacibus observanda, atque missis Internuntiis ad Germaniæ Principes persuaserunt, ut mitterent Legatos, qui Henricum Regem rogarent, ut a Calvinianorum supplicii sibi temperaret: is tamen in suscepto consilio præfocandæ in fomite, ac primo germine hæreseos ne in omnes Regni partes grassaretur, perstitit, haud dubie Galliam impendenti ea peste, nisi immaturam mortem inopino, ac infelicissimo casu sibi accersivisset erepturus. Celebrabat illæreticiæ pompam ob nuptias Isabellæ filiarum cum Philippo II. Rege Hispaniarum, ac Margarietæ Sororis cum Em. Philiberto Allobrogum Duce, ac duobus primis diebus ludicro equestri certamine se feliciter, ac strenue gesserat, sed Divino arcana judicio, inanis gloriæ equestris referendæ impetu elatior, dum equestram gloriam leviter exambit, Regiam prostravit, rogatus enim a Regnis, atque a Principibus, ut parceret labori, Gabrielem Mongomerium Comitem Scotum Præfectum Prætorianæ militiæ, qui postea Hæretica infectus lue in cruentissimum Catholicorum carnificem descivit, provocavit ad certamen equestre, qui post aliquas excusationes ingredi iussus, abscisso Regiæ Majestatis respectu, tanto impetu in Regem incurrit, ut fracta in lorica lancea fragmentum in Henrici Regis penetravit oculum, cum integumentum capitis non apte colligatum esset, indeque cerebro concusso infelix Rex insperato luctu lætitiæ universæ pompam confuderit, enatoque ex vulnere apostemate undecimo post die, nimirum VI. Idus Julii animam efflaverit.

XIII. Calvinistarum Concilium coadunant.

Francisc. Belcar. l. 28. n. 31. Natal. com. l. 128. Belleforest.

Henrici II. mors.

Franc. Belcar. l. 28. n. 35.

Cum Henrico II. Gallica felicitas contigit, ac sepulta est, Calvinianam namque hæresim mox sese extulisse sub impubere Francisco II. Rege, & civilibus bella

bella cruentissima emeruisse, lugebit oratio.

Succesit Henrico II. in Regno Franciscus filius natus maximus, atque Carolo Cardinale Lotharingo Sacram Liturgiam obeunte, Rhemis Regia inunctione perlitus, solemniter Gallicum Sceptrum accepit.

XIV.

Hoc anno Paulus Pontifex flagrantissimo asserenda contra Hæreticorum molimina Catholicæ Religionis ardore incensus, gravissimam sanctionem edidit, qua constitutas olim in Hæreticos, vel Schismaticos, penas confirmavit, atque omnes, quacumque sacra, etiam Cardinalitia, vel civili, etiam Regia, atque Imperiali dignitate præditus, si Hæreticos, vel Schismaticos crimine illaqueati convicti essent, sacris, & civilibus dignitatibus excidisse pronuntiavit, ac Principatibus, Regniisque, vel Imperio exuendos.

Ad perpetuam rei memoriam.

Bull. in Paul. IV. Const. 19. Paulus contra Hæreticos & Schismaticos bullam edit.

Cum ex Apostolatus officio nobis, meritis licet imparibus, credito, cura Domini gregis nobis imminet generalis, & exinde teneamur pro fidei illius custodia, & salubri directione, more vigilis Pastoris assidue vigilare, & attentius providere, ut qui hac ætate, peccatis exigentibus, propria prudentia inmitentes, licentius, & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam insurgunt, & superstitionis, ac fictitius adinventionibus Sacrarum Scripturarum intelligentiam pervertentes, Catholicæ Ecclesiæ unitatem, & inconfutibilem Domini tunicam scindere moliantur, ab ovili Christi repellantur, ne Magisterium erroris continuent, qui discipuli veritatis esse contemnunt. Nos considerantes rem huiusmodi adeo gravem, & periculosam esse, ut Romanus Pontifex, qui Dei, & Domini Nostri Jesu Christi vices gerit in terris, & super gentes, & Regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque iudicat, a nemine in hoc seculo iudicandus, possit, si deprehendatur a fide devius, redargui, & quod ubi majus intenditur periculum, ibi est plenius, & diligentius consulendum, ne pseudo-propheta, aut alii etiam secularem jurisdictionem habentes simplicium animas miserabiliter illaqueent, innumeralesque populos secum in perditionem, & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat nos abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele Propheta in loco sancto videre, cupientes, quantum cum Deo possumus, pro nostro munere Pastoralis vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ovilibus arce, ne canes muti videamur nequeentes latrare, &

perdamur cum malis Agricolis, & Mercenario comparemur; habita super his cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione matura, de eorum consilio, & unanimi assensu omnes, & singulas excommunicationis suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quavis alias sententias censuras, & penas a quibusvis Romanis Pontificibus Prædecessoribus Nostri, aut pro talibus habitis, etiam per eorum literas extravagantes, seu Sacris Conciliis ab Ecclesiâ Dei receptis, vel Sanctorum Patrum decretis, & Statutis, aut Sacris Canonibus, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis contra Hæreticos, aut Schismaticos quomodolibet latis, & promulgatas, Apostolica auctoritate approbamus, & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsitan in ea non sint, reponi, & esse debere; nec non quoscumque, qui hactenus a fide Catholica deviasse, aut in aliquam heresim incidisse, seu schisma incurrisse, aut excisasse, seu commississe, comprehensi, aut confessi, vel convicti fuerint, seu [quod Deus pro sua clementia, & in omnes bonitate avertere dignetur] in posterum deviantur, seu in heresim incident, aut schisma incurrent, vel excisabunt, seu committent, & deviasse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excisasse, seu commississe deprehendantur, aut confitebuntur, seu convincentur, cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, & præminentie existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut alia majori dignitate Ecclesiastica, seu Cardinalatus honore, & Apostolica ubivis locorum, tam perpetua, quam temporalis Legationis munere, vel mundana etiam Legationis munere, & Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regia, & Imperiali auctoritate, seu excellentia præfulgeat, & eorum qualibet sententias, censuras, & penas prædictas incurrere volumus, atque decernimus.

Et nihilominus considerantes, dignum esse, ut qui virtutis amore a malis non abstinent, metu penarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, ut in Fide Catholica contineantur, esse debent, prævaricando gravius ceteris peccant, cum non solum seipsos, verum etiam alios innumerabiles populos eorum cure, & regimini creditos, seu alias eis subditos secum in perditionem, & peritum interitum trahant, de similibus, consilio, & assensu hæc nostra in perpetuum valitura Constitutione

112

in odium tanti criminis, quo nullam in Ecclesiâ Dei majus, aut perniciosius esse potest, de Apostolica potestatis plenitudine, sancimus, statuimus, decernimus, & definimus, quod sententias, censuras, & penas prædictas in suo robore, & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus, omnes, & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, ut præfere deviasse, aut in heresim incidisse, seu schisma incurrisse, excisasse, vel commississe deprehensi, aut confessi, vel convicti fuerint, & in posterum deviantur, aut in heresim incident, seu schisma incurrent, vel excisabunt, aut committent, & deviasse, seu in heresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excisasse, seu commississe deprehendantur, aut confitebuntur, seu convincentur, cum in hoc inexcusabiliores ceteris reddantur, ultra sententias, censuras, & penas prædictas, sint etiam eo ipso absque aliquo iuris, aut facti ministerio, suis Ordinibus, & Cathedralibus, etiam Metropolitanis Patriarchalibus, & Primatialibus Ecclesiis, ac Cardinalatus honore, & cujuscumque Legationis munere necnon voce activa, & passiva, omnique auctoritate, ac Monasteriis, & beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, facultatibus, & quorumvis ordinum Regularibus, quæ ex quibusvis concessionibus, & dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam, & administrationem aut alias quomodolibet obtinuerint, & in quibus, vel ad que jus aliquod habuerint, necnon quibusvis fructibus, redditibus, & proveniunt annuis super similibus fructibus, redditibus, & proveniunt eis referaris, & assignatis, Comitibus quoque, Baronibus, Marchionibus, Ducibus, Regibus, & Imperio penitus, & in totum perpetuo privari, & ad illa de cetero inhabiles, & incapaces, habeanturque pro lapsis, & subversis in omnibus, & per omnia, perinde ac si prius heretici, huiusmodi in iudicio publice abiurassent, nec ullo unquam tempore ad eorum primum statum, aut Cathedrales, Metropolitanas, Patriarchales, & Primitiales Ecclesias, seu Cardinalatus, vel alium honorem, aut quamvis aliam majorem, vel minorem dignitatem, seu vocem activam, vel passivam, aut auctoritatem, seu Monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reintegrari, aut rehabilitari possint, quinimo secularis velinquantur arbitrio potestatis, animadversione debita puniendi, nisi apparentibus

in eis vere penitentia indicia, & condigne penitentia fructibus ex ipsius Sedis benignitate, & clementia in aliquo Monasterio, aut alio regulari loco ad pergendam perpetuam in pane doloris, & aqua mœstria penitentiam retrudendi fuerint, &c. Perculit etiam anathemate, quoscumque, qui eos defenderent, vel exciperent, vel fovissent, aut iis studerent, atque etiam infamia inustus pronuntiavit; addidit etiam, ut si quis Episcopus, Archiepiscopus, Cardinalis, vel Pontifex Romanus aliquando heresis, vel schismatis crimen contraxisset deprehenderetur, omni dignitate ac iure exueretur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLIX. XV. kalendas Martii Pontificatus Nostri anno IV.

XV.

Corripuerat etiam Hispaniam flamma hæreticos, ad quam restinguendam Paulus indultam quibusvis Theologis, etiam Episcopis, vel Cardinalibus, legendorum Librorum Hæreticorum potestatem, rescidit, librosque huiusmodi a quoquam retineri vetuit.

Ad futuram rei memoriam.

Cum nihil æque optemus, quam, ut Fides Catholica non solum conservetur, verum etiam ubique locorum augeatur, & floreat, ad ea cogitationes nostras liberiter dirigimus, per quæ omnis ab ipsa Fide apostatandi tollatur occasio. Cum itaque, quod non sine gravi animi nostri molestia referimus, in Regnis Hispaniarum, humani generis hoste procurante, Lutherana, & diversæ alie huius seculi hereses pullulare, & fidelium animi novis in dies hæresibus pollui, omniaque hæresum dissidiis repleri dicantur, hocque potissimum ex copia Librorum Hæreticorum, & de hæresi suspectorum, qui in eadem Regna clam comportantur, & Fidelibus legendi distribuantur, provenire verisimiliter credatur, Nos, qui nuper Venerabili Fratri nostro Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi, qui etiam generalis Hereticæ pravitatis in dictis Regnis Inquisitor existit, per alias nostras in forma Brevis literas dedimus in mandatis, ut per se, vel alium, seu alios ad executionem certarum aliarum nostrarum super revocatione licentiarum, & facultatum legendi librorum huiusmodi in simili forma emanatarum literarum procedens, non permitat aliquos tam Clericos Seculares, vel quorumvis Ordinum Regulares, quam Laicos cujuscumque status, gradus, ordinis, conditionis, & præminentie existant, etiam si Abbatiales, Episcopales, Archiepiscopales, Patriarchales, Primitiales, aut alia minori Ecclesiastica dignitate etiam Cardinalatus honore, vel mundana etiam

Paul. IV. lib. brev. fig. num. 2895. p. 474. Paulus vetuit retinere, & legere libros Hæreticorum.

Mar-

Marchionali, Ducali, Regia, vel Imperiali auctoritate, vel excellentia præfulgeant, Libros huiusmodi ex quavis causa, vel pretextu publice, vel occulte, quovis quaesito colore apud se tenere, aut legere, vel imprimere, seu venales habere, quinimmo eos ad Libros huiusmodi officio Inquisitionis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis consignandum, & quod de eisdem libris aliquam notitiam habuerint, seu aliquos in præmissis culpabiles noverint, ac notitiam, quam habent, & ipsos culpabiles, officio prædicto revelandum, & notificandum cogat, contradictores quoslibet, & rebelles, ac sibi in præmissis non parentes, per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, & etiam temporales in legentes Libros huiusmodi eatenus latas, & promulgatas, alias iuxta facultates sibi in officio prædicto concessas, appellatione postposita compescendo, prout in primo dictis literis plenius continetur. Volentes huic morbo, ne latius serpat, quantum cum Deo possumus, efficacius remedium adhibere, omnibus, & singulis Presbyteris, & etiam Secularibus, quam quorumvis exemptorum Ordinum Regularibus in dictis Regnis existentibus, aut in eis auditioni confessionum Christianidelium de iure, vel consuetudine, aut ex privilegio Apostolico pro tempore vacantibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & in remissionem peccatorum suorum, Apostolica auctoritate per præsentem injungimus, & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, a qua nisi a nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, seu generali Hæreticæ pravitatis huiusmodi in eisdem Regnis Inquisitore, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi non possint, districtè præcipiendo mandamus, quod de cætero, donec aliud a nobis habuerint in mandatis, singulas utriusque sexus personas, quæ annos discretionis attingentes peccata sua eis pro tempore confitebuntur, in ipso actu confessionis diligenter interrogent, & ab eis sciscitentur, an Libros Hæreticorum, aut de hæresi suspectorum, seu alias per nos, aut pro tempore existentem Generalem Inquisitorem huiusmodi damnatos, aut reprobatos penes se habeant, seu apud alios, vel imprimant, seu imprimi faciant, aut venales teneant, vel de Libris huiusmodi aliquam notitiam habeant, seu aliquos in præmissis culpabiles sciant; & si exinde aliquos in præmissis, aut eorum aliquo delinquere invenerint, eos nullatenus absolvant, nisi prius Libros huiusmodi, quos habuerint, officio prædicto consignaverint, & quam de hisdem Libris notitiam habuerint, eam dicto officio adederint, & quod, si aliquos in præmissis culpabiles no-

verint, eos præfato officio revelaverint, & notificaverint, aliasque iuxta eorum culpæ qualitatem competentem satisfactionem exhibuerint, & condignam pœnitentiam peegerint: & nihilominus eidem Ferdinando Archiepiscopo, & pro tempore existenti generali Hæreticæ pravitatis huiusmodi in dictis Regnis Inquisitori, dicta auctoritate, tenore præsentium committimus, & mandamus, quatenus per se, vel alium, seu alios, presentes nostras literas, & in eis contenta quæcumque a cunctis Presbyteris auditioni confessionum huiusmodi vacantibus inviolabiliter observari faciat: contradictores quoslibet, & rebelles, ac sibi in præmissis non parentes, & in posterum qualificados, & huiusmodi dignitate, seu honore, vel auctoritate, aut excellentia præditos, per sententiam, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, & etiam pecuniarias ejus arbitrio moderandas, & applicandas, privationis quoque beneficiorum, & officiorum per eorum quemlibet quomodolibet obtentorum, & perpetuæ inhabilitatis ad illa in posterum obtinenda, aliæque opportuna juris remedia etiam iuxta facultates sibi in officio huiusmodi concessas, appellatione postposita, compescendo, & legitimis super his habendis servatis processibus, sententias, censuras, & pœnas prædictas etiam iteratis vicibus aggravando: invocato etiam, ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die V. Januarii MDLIX. Anno IV.

XVI. Exercita est acerba in Hæreticos Fidei censura a Ferdinando Hispanensi Archiepiscopo, qui ei muneri præerat, ac licet ab eo, & aliis Censoribus in Hæreticos diligentissime inquisitum sit, tamen plures eorum diligentiam fuga præcipiti, & aliis artibus eludebant. Cum itaque numero aucto Hæreticorum, sumptus non sufficerent ad sustentandos pro his comprehendendis ministros, Pontifex vectigalia unius Canonatus, & unius Præbendæ proxime vacanda in singulis Principibus, & Collegiatis Ecclesiis Regnorum Hispaniæ, Inquisitionis Sacræ Præfecturæ attribuit.

Ad perpetuam rei memoriam, &c. Nuper sane nobis non sine maximo dolore innotuit, quod Lutherana, & aliæ ex ea ortæ huius sæculi hæreses, procurante humani generis hoste, non solum in Regna Hispaniarum, quæ eatenus pestis huiusmodi caruerant, violenter irrepserunt, verum etiam quorundam Potentium, & aliorum alias Nobilium, & Illustrum hominum illarum partium animos adeo occuparunt, ut non contenti seipsos prodere, etiam

Paul. IV. lib. brev. n.4. pag. 362. Paulus alligat stipendia pro Inquisitione in Hispania.

etiam populos sibi subditos, ac clientes, & amicos suos secum in perditionis interitum trahere satagant, & anhelent. Et licet Venerabilis Frater Ferdinandus Hispanensis Archiepiscopus, qui etiam generalis Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis Inquisitor existit, se Hæreticis huiusmodi noviter detectis, & eorum conatibus pro muro opposuerit, & quam potuit, majorem diligentiam contra eos adhibuerit, etiam nonnullos ex eis comprehendit, & sub fida custodia retineri faciendo, aliosque Inquisitores per ipsa Regna longe, lateque dispersos, super his quæ per eos, ne ipsi Hæretici fugam arripere, aut alias se in loca tuta, & securam recipere, aut alios in hæreses huiusmodi seducere possent, agenda erant, per proprios tabellarios, & mutatis ad voluntatem equis admonendo, defectu tamen pecuniarum ad hoc necessarium eam omnem, quæ in præmissis erat adhibenda, diligentiam adhibere, & ubique locorum providere nequiverit, nec de presenti possit, & verisimiliter formidetur, ne gliscente continue morbo huiusmodi, major in dies pecuniæ summa ad reprimendos, & compescendos eosdem Hæreticos, ac plenariam officii Inquisitionis huiusmodi executionem necessaria sit futura. Nos (Et infra) volentes sustentationi officii Inquisitionis huiusmodi perpetuis futuris temporibus consulere, & ne plenaria illius executio defectu pecuniæ differatur, aut alias quomodolibet impediatur, opportune providere, Moru proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolica potestatis plenitudine, in omnibus, & singulis Metropolitanis, & aliis Cathedralibus, & Collegiatis Ecclesiis Castellæ, Legionis, Granatæ, Navarræ, Aragonum, & Valentiniæ Regnorum, necnon Principatus Catalonia, Comitatus Rossilionis, & Ceritanie, ac Canariæ Dominiorum, & Insularum, unum Canonatum, & unam Præbendam, quos primo per cessum, vel decessum, seu quavis aliam dimissionem, vel amissionem vacare contigerit (Et infra) officio Inquisitionis huiusmodi in dictis Regnis auctoritate, & tenore prædictis, etiam perpetuo applicamus, & appropriamus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum VII. Januarii MDLIX. anno IV.

XVII. Delatum tunc est Pontifici immane facinus in Granatensi Regno a Sacerdotibus, qui Sacras Exomologeses excipiebant interdum patratum, quo nonnullæ mulieres veniæ petendæ, & Sacramenti suscipiendi gratia accedentes, de impuro flagitio variis lenociniis, & artibus fuerant tentatæ, in quos Censores fidei animadvertere iusti sunt.

Nuper non sine animi nostri molestia

accepimus, quod diversi Sacerdotes in Civitate, & Diocesi Granatensi curam animarum habentes, seu eam pro aliis exercentes, aut alias audiendis confessionibus Pœnitentium deputati, in tantam proruperunt iniquitatem, ut Sacramento Pœnitentiæ abutantur, nec illi, & qui illud instituit, Domino Deo, & Salvatori nostro Jesu Christo, injuriam facere vereantur, mulieres pœnitentes ad actus inhonestos alliciendo, & provocando, seu allicere, & provocare tentando, & provocando, loco earum per Sacramentum huiusmodi Creatori nostro reconciliationis, graviore peccatorum mole onerando, & in manus Diaboli tradendo in Divinæ Majestatis offensam, & animarum perniciem, ac Christianidelium scandalum, &c. Datum Romæ apud S. Petrum XVIII. Februarii MDLIX. anno IV.

Adducta est in gravius eo discrimen. **XVIII.** Hispania, ne hæresi contaminaretur, quod plures nobilitate, & opibus conspicui impietatis venena hauferant, atque illa in clientes sibi obnoxios transfundebant: observatum etiam est, nonnullos convictos hæreseos illam non ex animo ejurasse, sed actu, & simulatione, cumque ex severitate iudiciorum evolassent, hæresim pertinacissime in alios propagasse, ob quorum improbitatem sanxit Paulus, ut Hæretici, etiam si relapsi non essent, capitali supplicio afficerentur.

Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi.

Venerabilis Frater salutem. Cum sicut Paul. IV. non sine animi nostri mæore nobis nuper lib. brev. innotuit, in Regnis Hispaniarum humani fig. num. generis hoste procurante, Lutherana, & 2885. P. 352. diversæ aliæ ex ea ortæ huius sæculi hæreses serpere, & Fidelium animi in dies magis infici, & pollui cæperint, resque jam eo devenerit, ut diversæ alias Nobiles, & Illustris personæ hæreses huiusmodi profireantur, & subditos, seu clientes, & amicos suos, aliosque illis credentes secum trahere, & in hæreses huiusmodi seducere procurant in Religionis Christianæ, quæ olim in dicto Regno præ cæteris omnibus coli, & in veneratione haberi consueverat, enervationem, & animarum perniciem, ac Fidelium confusionem; & nisi præmissis aliquod præsentaneum, & efficax etiam extraordinarium remedium adhibeatur, verisimiliter formidatur, ne Nobiles, & Illustris personæ huiusmodi earum potentia, & favoribus magnam eorundem Regnorum partem secum in perditionem, & putrem interitum trahant. Nos præmissis occurrere, & ne malum huiusmodi serpat, efficaciter providere volentes, tibi que, qui etiam gene-

Paulus IV. lib. brev. n.4. p.369.

XVIII.

Paul. IV. lib. brev. fig. num. 2885. P. 352.

ra

ralis heretica pravitate in dictis Regnis Inquisitor existis, & de cuius fide, pietate, virtute, & doctrina plurimum in Domino confidimus, quod una cum dilectis filiis Consiliariis supremi consilii Inquisitionis huiusmodi omnes, & singulos Hæresiarum, & hæreses huiusmodi dogmatizantes, seu alias Hæreticos, de quibus verisimilis sit conjectura, quod hæreses ipsas non ex animo, & pura, ac sincera conscientia, sed ut a carceribus liberentur, abjurare velint, & quod a carceribus liberari hæreses ipsas disseminare, & eas de novo dogmatizare, aut Hæreticos, seu credentibus, faventibus, receptatoribus, defensoribus eorum favere, sique officio Inquisitionis huiusmodi, & negotio fidei obesse possint, etiamsi relapsi non fuerint, secularis iudicis arbitrio, poena ultimi supplicii plectendos dimittere, seu tradere libere, & licite valeas, plenam, & amplam, ac omnimodam Apostolica auctoritate tenore presentium concedimus, & impartimur potestatem, & facultatem. Non obstantibus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die IV. Januarii MDLIX. anno IV.

XIX. Nec modo Nobiles, ac Proceres inferat hæresis, sed etiam ad Episcopos, & Archiepiscopos aliquot suspicio illius se diffuderat, in quos animadvertendi auctoritas supremo Fidei Censori a Pontifice demandata est.

Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi.

Paul. IV. lib. brev. ann. 1559. sig. num. 2895. p. 361. Venerabilis Frater salutem. Cum sicut nuper non sine animi amaritudine accepimus, in Regnis Hispaniarum humani generis hoste procurante, Lutherana, & alie ex ea ortæ huius sæculi hæreses pullulare cœperint, & iam latius serpere videantur, ita ut etiam de aliquibus Ecclesiarum Prælatibus, & aliis potentibus, & illustribus Viris verisimiliter suspicari possit, Nos volentes huic morbo, quantum cum Deo possumus, efficaciter mederi, & illum dante Domino sanare, tibi, qui etiam generalis Hæretica pravitate in dictis Regnis Inquisitor existis, & de cuius fide, & pietate, & doctrina plenam in Domino fiduciam obtinemus, quod usque ad biennium a die, quo presentes literas receperis computandum, de consilio dilectorum filiorum supremi consilii officii Inquisitionis huiusmodi, contra quoscumque Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates, in eisdem Regnis degentes, super hæresibus huiusmodi inquirere, & quoscumque processus formare, & si superinde legitima indicia ad captivam sufficientiam comperta fuerint, & verisimiliter formidetur, ne ipsi sic inquisiti, E-

piscopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, & Primates a Regnis prædictis aufugiant, seu aliter se absentent eosdem inquisitos Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates in aliquo tuto, & securo loco sub aliqua fidei custodia arrestare, & custodiri facere valeas; ita tamen quod quam citius commode poteris; nos de his omnibus certiores reddas, ac ipsos arrestatos Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, ac Primates una cum indicibus contra eos militantibus, & toto denique processu contra eos habito in forma fidei faciente tuo sub sigillo ad nos transmittas, plenam, & liberam Apostolica auctoritate tenore presentium concedimus facultatem, & potestatem. Non obstantibus, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum die VII. Januarii MDLIX. anno IV.

XX. Appetitus est inter alios suspicione hæreseos Bartholomæus Toletanus Archiepiscopus, idemque Hispaniarum Primas, maximo totius Regni stupore, quem in Romano carcere extinctum visuri sumus: ad hæc vero scienda Paulus incitatus est precibus Philippi Regis, qui Petri Paceccchi Cardinalis opera, de statu rerum Hispaniarum Pontificem certior fecerat, a quo de insigni pietate commendatus est, utque Pontificia edicta scienda curaret, Censoresque Regia fulciret auctoritate admonitus.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2895. p. 368. Charissime in Christo fili, &c. Quo magis clarum, & Nobile Ecclesie Catholicae membrum Hispania est, eo majori nobis studio, ac diligentia ducimus esse curandum, ut omnem ab eo hæresis Lutheranae labem, quæ, ut multa iam loca fœdissime contaminavit, ita ea Regna conatur invadere, quam longissime repellamus, quod ipsum facere etsi nostra sponte ita eramus parati, ut nullius, aut monita, aut preces desideraremus, Venerabilis tamen Frater noster Petrus Episcopus Albanensis Cardinalis Paceccus, Vir, & in Christianam Religionem, & in Majestatem Tuam animo singulari, & nobis etiam ob hoc charissimus, nostram eam sententiam mirum in modum confirmavit, atque auxit: quamobrem, & multa constituimus, quibus ad Religionem vite colendam, & ad omnes errores, vel propulandos, vel auferendos tua illa Regna uterentur, & plura etiam mandavimus decernenda Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi generali Hæretica pravitate in illis Regnis Inquisitori; quibus mandatis licet non dubitemus, quin omnes tuo permissu, & si opus esset, etiam iussu sint obtemp-

XX.

Paul. IV. lib. brev. ann. 1559. sig. num. 2895. p. 360.

Paulus laudat Philippum Regem Hispaniarum ob suam in vera Religione pietatem.

vaturi, cum de sua ipsorum salute agatur, & tua in Deum non sit obscura pietas, neque illud ignores, non esse tuis rationibus accommodatum, novas in Hispania Religionis nomine Sectas exoriri, rei tamen adducti magnitudine, Majestatem Tuam hortamur, & summopere rogamus, ut que pro Dei Omnipotentis honore, & cultu, & eorum populorum salute, & tua quoque securitate in tuis illis Regnis decrevimus scienda, aut etiam nostra decernerentur auctoritate, tuo etiam iussu, imperioque executioni mandentur; quod cum feceris, quamquam nobis es tuo merito in Christo Charissimus, multo tamen te reddet hæc pia causa chariorem. Dat. Romæ apud S. Petrum die XI. Januarii MDLIX. anno IV.

XXI.

De superioribus decretis editis facta certior est Joanna Lusitana, quæ absente in Belgio Philippo, Hispaniarum Regna moderabatur, ac sollicita, ut florentem in Hispania Catholicam Religionem tueretur, nec illius splendorem Sectarum caligine obscurari pateretur.

Dilecta in Christo filia Nobili mulieri Joanne Principissa Portugallia, & Hispaniarum Gubernatrici. Dilecta in Christo filia, & Nobilis mulier salutem. Conante fœdissima hæresis Lutherana peste nobilissima ista Regna [ut audivimus] coinquinare, & verum Dei cultum, atque Religionem, quæ servata isthic fuit adhuc constantissime, pervertere, nostro nos admoniti officio, & Venerabilis Fratris nostri Petri Episcopi Albanensis Cardinalis Paceccchi de sue Nationis salute maxime solliciti, & præcipua quadam cum in fidei Catholicam, tum in Serenissimum Regem Fratrem tuum voluntate præditi, nobisque his causis magnopere chari, verbis adducti, nonnulla sancivimus in illis Regnis custodienda, quæ ad Divinos servandos ritus, & ad Hæreticorum conatus infringendos pertinerent, alia etiam mandavimus, ut Venerabilis Frater Ferdinandus Archiepiscopus Hispanensis generalis Hæretica pravitate in istis Regnis Inquisitor decernat, & curet, & ad Regem scripsimus, ut nostra hæc iussa sua auctoritate executioni mandare faciat: scribere autem ad te etiam visum est rei magnitudine suadente, teque hortari, ut facimus, atque rogare, ut nostris, nostrorumque mandatis suffrageris, & serveas, quod te facturam, & eo etiam studiosius arbitramur, quia profecto intelligis, non esse utile Regi consentientem inter se Religione Provinciam novis hæresibus divelli: quare quoniam tot Regna summa cum tua laude gubernas, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

erit prudentia, & instituti tui consulere tanta in re cum Christianæ Religionis, quam integram semper, inviolatamque coluisti, tum Provincia securitati, atque saluti. Nos quidem, & Dei, & eorum populorum, & tuæ quoque gloriæ causa id vehementer optamus, & fore plane confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XI. Januarii MDLIX. Anno IV.

Districta est severitas legum ab Hispanis Censoribus in Hæreticos, ejusque criminis suspectos adeo, ut etiam nobilitate, & titulis dignitatum ornatissimi Viri flammam incendio traditi fuerint, atque ob exaggeratam Philippi Regis sapientiam imminentes ab Hæreseos graffatione calamitates averse, ac propulsate fuerint.

Nec labis Hæreticæ immunis fuit Italia, nisi ea Censuram diligentia perpurcata fuisset, ac etiam Romæ in ejus criminis suspectos inquisitum: captus vero est Rhegii quidam Medicus novus Hæresiarum, quem Paulus datis Ferrariæ Duci literis ad se perducere iussit.

Dilecto filio Nobili Viro Herculi Duci Ferrariæ.

Dilecte fili Nobilis Vir, &c. Comprehensus Rhegii nuper ob hæresis cuiusdam novæ, inauditaque dementia Basilius quidam Allebrissus, professione quidem Medicus corporum, sed corruptor animarum, in Episcopalis domus carcere, sicut audivimus, custoditur: eum magnopere cupimus primo quoque tempore coram nobis, & Sacro Inquisitionis Hæretica pravitate officio sisti. Itaque hortamur Nobilitatem Tuam, & vehementer petimus, ut pro sua erga nos, & Sanctam Sedem, Apostolicam devotione, ac debita obedientia, Fideique Catholica studio curet, cum primum has literas acceperit, ut is firmo satellitum præsidio diligenter custoditus, sine ulla mora in Urbem nostram Bononiam perducatur, & Civitatis illius nostræ Gubernatori tradatur, qui cum ad nos inde deducendum curabit, quod tuæ Nobilitatis officium nobis magnopere gratum erit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, &c. die III. Februarii MDLIX. anno IV.

Irreperant etiam inter Brixienfes Civitates Lutherana, & aliæ nefariæ Sectæ, quibus illaqueati plures tenebantur, qui cum de mysteriis Christianæ Fidei diligentius edocti, discussa errorum caligine conciliari Ecclesie flagitarent, applicandam in eos clementiam censuit Paulus, ac censurarum Religione ab eorum Episcopo designato exolvi iussit.

XXII.

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2879. p. 139.

Dilecto filio Dominico Bolano Electo Brixienfi.

Paulus IV. lib. brev. sig. n. 2895. p. 534.

Dilecte fili salutem, &c. Cum sicut accepimus quamplures Christifideles in Civitate, & tua Diocesi Brixienfi, qui alias operante zizania favore etiam humana fragilitate in Lutheranam, & diversas alias damnatas, & pestiferas hereses prolapsi, & illis infecti fuerint, proprios errores, & excessus, Omnipotente Deo inspirante, recognoscentes, ad gremium Sanctae Matris Ecclesiae redire desiderant, Nos, quibus gregis Domini cura, & universale regimen desuper commissum sunt, oves huiusmodi gregis ab eorum praecipitiis eripere, & ipsi Omnipotenti Deo acceptabiles reddere toto nisu exquirentes, tibi, qui Ecclesiae Brixienfi praeesse dignosceris, de cuius rectitudine, fidei, zelo, devotionis sinceritate specialem fiduciam in Domino sumimus, quamdiu eadem Ecclesiae praesueris, ac in Civitate, & Diocesi huiusmodi resederis duntaxat, ut per te ipsum solum quoscumque utriusque sexus Christifideles, tam Saeculares, & Laicos, quam Ecclesiasticos etiam quorumvis ordinum Religiosos cujuscumque Ecclesiasticae, & mundanae dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint Civitatum, & Diocesum praedictarum, aut in illis pro majori parte temporis commorantium, Lutheranam, aut huiusmodi aliis heresibus resptos, & ad veritatis lumen, & fidei Catholicae unitatem redire, ac huiusmodi hereses abjurare volentes. (Et infra) potestatem, & facultatem concedimus, &c. Datum die XVI. Junii MDLIX. anno v.

XXIII.

In Germaniae Provinciis, quae primum a Catholica Religione desciverant, tam densa errorum, atque haereseon caligo inhorruit, ut cum fingendarum novarum Religionum nullus modus esset, cum finguli garrulitate praestantes Ministri Divina oracula in varios, ac pugnantem sensus distorquerent, ut palam constaret Babylonem vere extructam a Luthero, huius confusionis pertasi Saxoniae, & Mansfeldii Principes, qui tolerare non potuerant Lutheranam Sectam a Summo Ecclesiae Principe damnatam, ac Leonem damnarant audaciae, ipsi undecim execrabiles Sectas in Lutheranam Babyloniam grassantes publicis Edictis damnarunt, de quibus, ac nonnullis aliis Pseudovangelicorum dissidiis haec refert Surius Junior Saxoniae Principes hoc anno Latina, & Germanica lingua scriptum publicum ediderunt: itemque Comites Mansfeldenses aliud scriptum, quibus undecim

Lutherani in multas sectas divisi.

enumerantur Sectae, & ut execrabiles haereseos condemnantur. In iis sunt etiam Melanchtonici, Majoristae, Adiaiphoristae, & Sacramentarii; Porro in Heidelbergensi Academia periculosum ortum est certamen, inter Tilmannum Heshusium, & Guilelmum Clebitium de Coena Domini. Princeps Palatinus, cui paret Heidelbergae in hac Evangelicorum funesta altercatione a Melanchthone querit, quid ipse in hoc negotio sentiat? at Melanchthon sic respondet, ut novum quoddam Sacramentariae impietatis genus effinxisse videatur: sic isti miseri ex erroribus aliis in errores alios labuntur semper seipis deteriores. Nicolaus Gallus praeco Ratisbonensis Lutheranus, huic Melanchthonis scripto egregie respondet.

Surius in comm. hoc anno.

Sur. in comm.

Hoc anno Fridericus II. Danorum Rex Thietmaros Populos, qui dum Bremensi Archiepiscopo, ac Romano Pontifici paruerant egregie libertatem suam tutati fuerant, jam Lutheranam impietate infectos in servitutem durissimam redegit. Subdit Surius. Hi sunt fructus novi Evangelii. Novum Evangelium docet libertati carnis studere graviter, & interim suos Sectatores, vel Turcicae, vel Moscoviticae, vel aliae molestissime servituti addicit. Justus es Domine, & rectum iudicium tuum.

Petiit a Paulo Pontifice hoc anno Henricus Brunsvicensis Princeps egregie de re Catholica meritis, pro qua eum gravissimos labores pertulisse vidimus, ut ejus Frater Episcopalis Sacris initiatus, tres Episcopatus conjunctos gereret, cui Paulus respondit, id malo exemplo verum iri, nimiumque ejus Fratris animum tot animarum cura onerandum.

XXIV.

Dilecto filio Nobili Viro Henrico Duci Brunsvicensi.

Dilecte fili Nobilis vir, &c. Non oblitus sumus, quantos tu labores hausseris, quanta discrimina, explorante nimirum fidem tuam Domino, fortiter, constanter adieceris, dum sicut prudentem, & gravem, & vere Catholicum Principem decet, in Catholicae fidei, & orthodoxae Religionis cultu, sanctaeque Matris Ecclesiae unitate, & obedientia perseveras, nec in tot aliorum defectione abduci te ab hac firma petra, & fundamento Ecclesiae pateris: quae tua tam insignis pietas, atque devotio, sicut nobis in tantis malis, & tot filiorum amissione jucunda, ita tibi & gloriosa, & salutaris fuit. Verum cum hi, quos diximus, Cardinales, ea, qua deconvit diligentia, & cura, cognitis postularis vestris mandato nostro, ea de re in Consistorio nostro secreto, ut mos est, re-

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2895. p. 148.

Non esse bonum unam personam multos Episcopatus habere asserit Paulus.

tulissent, etsi nemo erat, qui non Nobilitati tuae, vestraeque familiae saveret, omnique vos ab hac Sede honore dignissimos iudicaret, tamen omnibus ea res eiusmodi visa est, ut concedi a nobis minime posset, sine maximo scandalo, & nostro omnium & sedis Apostolicae dedecore; nam & contra Sacros Canones fecissemus, si tres uni commisissimus ecclesiam, & sanctae huius Sedis hostibus locum obrectandi dedissemus, & pessimum exemplum introduissemus nos, qui Deo auctore aggressi sumus ea, quae correctione egent, ad ipsius Dei Omnipotentis laudem emendare atque corrigere plurimum iam, ut nobilitas tua, forsasse audivit decretis factis, atque edictis ad hanc rem spectantibus; & tam necessario, ac sancto opere prope iam absoluto, atque perfecto, quid inimici nostri dicerent, si ea quae edificavissimus, destrueremus cum dignitate, & existimationis nostrae, & huius sacrosanctae Sedis rationem habuimus, tum etiam honoris tui & tui Fratris salutis, neque enim convenire nobilitati tuae videbamus, quae nomini tuo vestraeque Familiae notam nimis ecclesiasticorum bonorum cupiditatis inurerent, qua infamia Haeretici laborant, neque fratris tui anima expedire intelligebamus, tam grave onus suscipere, sub quo succumberet; qui etiam si consecrationis munus, iam ut debuit, suscepisset, tamen tanti oneris magnitudinem horrere debuisset, ne dum qui tam diu id suscipere distulerit, sine impedimento, sine propter negligentiam cuique uni ecclesiae bene praesesse satis magnam onus videri debet, altarum super alias ecclesiarum onere fuerit gravandus. Decet nos, qui utrumque vestrum paterne diligimus, vestrae, & salutis, & sanctae consulere, nec tam quid desideratis a nobis, quam quid vobis expediat cogitare, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum, &c. die XXIV. Aprilis MDLIX. Anno IV.

XXV.

Conjugium Sacerdotum & Calicis utrumque permissum Haeretici, illis se opponit Stanislaus Hosius in Dial. de utriusque speciei communi. p. 339.

In Polonia viribus auctior haereseos graves turbas concitavit, quas nonnulli politici ad haereseos praecipitiam proni, ita componendas sentiebant, ut Laicis utraque species, Sacerdotibus conjugia permitterentur, quorum errorem confutavit Stanislaus Hosius Episcopus Varmienfis, atque emerfura inde mala in luce collocavit, tum omnes novandi causas defugiendas demonstravit. Errant vehementer meo quidem iudicio, qui putant, hoc Religionis dissidium, quod apud nos per Sathanae Ministros his superioribus annis excitatum est, hoc modo sedari posse, si Laicis Calix, Presbyteris usores permittantur. Alere hoc fuerit magis quam sedare dissidium. Quid enim est aliud, quod hi qui segregaverunt se a no-

strum, Eccl. Tom. XXXIV.

bis, votis ardentibus expectant, quam ut vel una aliqua in re ab universa Ecclesia Catholica separare se licitum ipsis esse queat? hoc fundamento separationis iacto, quo non eos progressuros putas? Arguere erroris totam Ecclesiam, sibi que potestatem esse datam interpretabuntur, ab eius deereris caeteris etiam in rebus discedendi. Quid enim impediatur, quo minus eque in aliis, atque in uno hoc eis liceat? Mentiar si hoc res ipsa non clamat, ubi facta est, in huius Sacramenti usu ab Ecclesia Catholica separatio, quam non multi sunt alii errores consequuti: Non Lutheranam modo, sed & Zuinglianam, & Anabaptistam, & quotquot alii sunt Haeretici, unde nisi ab utraque specie desiscendi ab Ecclesia sumptum initium? nunquid autem in eo acquiescerunt? nunquid non simul, & Sacrificium, & Sacerdotium, & Deum ipsum postea ex hoc Sacramento sustulerunt? nunquid non & Picardi, & Servetiani, hoc est novi Ariani facti, & in diversas alias formas mutati sunt? quare nihil fuerit homini Christiano tutius, quam sicut & in aliis rebus omnibus, sic, & in hac, Ecclesia sensum, & consensum sequi, quod, qui faciat, errare nulla ratione potest. Vociferetur aliquis ad ravim usque Verbum Domini, verbum Domini Evangelium, Evangelium: nihil ea removeatur plus quilibet, ac orthodoxus, etiam si multa scripturarum examina produci videat, nam & suo tempore Pseudoprophetas minime defuisse scribit Hieronimus, qui & ipsi vociferati sunt Verbum Domini, os Domini locutum est, haec dicit Dominus; cum tamen nec misisse se eos, nec aliquid eiusmodi locutum illis esse, per Prophetam suum dicat Dominus, eosque fures verborum suorum appellat. Jam vero Pharisaei, nunquid non e Scripturis Christum non esse Prophetam, Christum esse morte dignum probare contendebant? Quorum enim haec voces sunt Scrutare Scripturas, & vide, quia Propheta e Galilea non surgit, & alio loco. Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Nunquid non scripturas contra scripturarum Auctorem Deum nostrum proferebant? Nunquid non e Scripturis Christum non esse Deum, Deique filium, sed ne Prophetam quidem, quin potius morte turpissima dignum pronuntiabant? num autem statim fuit verum, quia Scripturas adlucebant? Scripturae quidem, quarum utebantur testimonio, verae sunt, & a Spiritu Sancto profectae, sed sensus, quem ex illis proferebant, quam longissime a veritate fuit remotus. Quamobrem nihil pii moveantur, si cum Sathana Christum in deserto ten-

tante dicat membrum eius aliquod, scriptum est enim: sed si quis nimium obtundat Scripturas, reverenter se accipere respondeat, ac ab eo procul abesse, ut ei vel in minimo contradicere velit: ceterum unde didicerint, hanc Scripturam esse canonicam, cuius apud omnes auctoritatem esse summam oporteat, inde quoque se didicisse hunc ei, non alium, sanum illius sensum esse a Sancta Catholica Ecclesia, Quare cui fidem habuerint de Scriptura hac, quod Canonica sit, quodque a Spiritu Sancto profecta testificant, eidem se fidem habere, hunc, & non alium esse Scripturæ eius sensum asserenti. Ad hunc modum si se gesserint, facile Sathanae laqueos effugerint: neque enim inter nos, & eos, qui exierunt a nobis, ulla est de Scriptura controversia, sed de eorum tantum agitur, utrum in ea interpretanda suam aliquam propriam, aut unius alicujus solitariam opinionem, an vero totius Ecclesie sensum, & consensum sequi oporteat.

XXVI.

Demonstravit idem Author in alio Libro inscripto ad Regem Poloniae de expresso Dei verbo, non aliam conciliandæ cum Hæreticis concordie ineundam rationem, quam ut illi abjecta hæresi, controversias omnes Ecclesie iudicio permitterent, ejusque decreta sequerentur.

Stanisl. Hofius de exp. Dei verbo p. 326.

Visus fuit Hæreticis esse pertinax Basilus, iridem, ut ante eum Athanasius, atque Hilarius: sed quam Hæretici pertinaciam, eam Catholici, & Orthodoxi constantiam esse judicabant. Quominus & ego moleste fero, si quibusdam pertinax esse videor, qui nego coire posse concordiam inter Catholicos, & Hæreticos, nisi qui discesserunt a nobis, redeant unde discesserunt, ad gremium Sanctæ Matris Ecclesie, illam credant, illi se totos permittant, illius iudicio suum iudicium subiiciant. Malo pertinax videri cum Athanasio, Hilario, Basilio, quam ut esse dicar arundo ventris agitata: Et hæc quidem vetustiora.

Nostro vero seculo quoties inter Lutheranos, & Zuinglianos actum fuit de concordia? Quomodo ea res feliciter cessit Lutheranis? qualis enim illa fuit inter Lutherum & Bucerum concordia? Fecit in gratiam Lutheri Bucerus, ut concederet Corpus, & Sanguinem Christi substantialiter esse in Sacra Eucharistia, modo vicissim in suam gratiam faceret Lutherus, ut concederet ibi non esse Christi Corpus, & Sanguinem, nisi cum sumitur. Uter Martinorum hic alterum in suam pertraxit sententiam? Martinusne Lutherus Sacramentarius, aut Martinus Bucerus e Sacramentario factus est Lutheranus? Certe Jo-

Pag. 436.

annes Calvinus non aliunde sumit efficacius argumentum ad probandum in Eucharistia Sacramento non esse substantialiter Corpus Christi, quam ex hac Lutheri concessione: ex qua etiam colligit, quod secundum virtutem tantum, & efficaciam, non autem secundum eorum substantialem presentiam exhibentur nobis Corpus, & Sanguis Domini, quo modo adsunt, & exhibentur in Baptismo, & Pœnitentia, imo quancumque Christi mors aliquem in nobis effectum operatur. In quam suam sententiam pedibus ire Philippum quoque Melancthonem gloriatur. Egregia vero concordia, qua fit, ut qui sunt Hæretici, magis etiam fiant Hæretici, & sacrilega sua audacia invalescentes proficiant in pejus errantes, & in errorem mittentur.

XXVII.

Effuderat Sigismundus Rex importuna benignitate, ac facilitate, licentia habenas improbitati Hæreticorum, adeo ut in suspensionem adductus sit apud Pontificem, ne a Majorum vestigiis, ac pietate destitueret: sed cum de præclara illius mente, ac Religione ab Interauntio esset factus certior, Paulus illum de servata incorrupta, ac illibata fidei puritate, cum universa Regia Familia commendavit, hortatusque est, ut in ea constanter perstaret, neque ullam gloriæ suæ maculam inureret, atque ex temporario Regno ad æternum aspiraret, ac pravos Senatores, & hæretica lue infectos e suo latere divelleret, atque Aula pelleret.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniae Illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem &c. Magna nos lætitia affecterunt, multumque in Domino consolata sunt literæ Venerabilis Fratris Camilli Sarrianensis Episcopi Nuntii nostri, in quibus præter cæteras laudes, quas tue Serenitati tribuit, in primis commemorat, quantam tu una cum charissimis in Christo filiabus nostris Regina uxore tua, & sororibus tuis in Catholica Fide constantiam, quantamque erga Sanctam hanc Sedem devotionem, & observantiam præ te feras, quo nomine et, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum descendit, gratias agimus, qui tantam tibi gratiam infudit, nec paritur te a recto salutis itinere destitit. Facis, Charissime fili, quod sapientem, & pium Regem decet, memorem te esse ostendis generis tui, imitatorumque Majorum tuorum inclyte memorie Regum, qui quidem omnes Catholici admodum, Orthodoxique Principes extiterunt, & de Ecclesia Catholica optime meriti fuerunt. Præclare intelligis, quæ res ma-

Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2889. P. 146. Paulus Sigismundum Regem Poloniae hortatur, ut Hæreticos deprimat.

sime Regna, atque Imperia firmet, stabiliat, atque conservet. Multæ sunt quidem alia magnis Regibus digne virtutes, sed nulla eos magis commendat, nulla majorem eis laudem, & gloriam parit, quam in Religione Catholica perseverantia, quæ cum omni tempore Deo grata est, tum his turbulentis Ecclesie temporibus multo est gratior; Regis enim exemplum in Catholica Fide permanentis pios consolatur, dubitantes confirmat, Hæreticos deterrere, & reprimit: itaque dici non potest, quanta illi, & quam gloriosa pro tantis meritis corona, & præmium in Cælo paratum sit. Lætamur magno opere, si hoc de quocumque Christiano Principe audissemus, verum præcipua ex te lætitia afficimur, quem esimie, & præcipue semper amavimus; etsi autem cohortatione nostra minime te egere confidimus, de quo ea semper nobis polliciti sumus, quæ a tali probitate, atque virtute, & ex ea stirpe orato Rege expectanda erant, tamen cogit nos paternus amor [nosli autem quantopere Patres de filius solliciti sint] hortari te etiam, atque etiam, ut tu ipse Parentum, & Majorum tuorum vestigiis insistere perseveres, & commissos fidei tue populos, quantum consilio, quantum opibus, quantum auctoritate, & potestate Regia efficere potes, in Catholica Religione continere coneris, Hæreticis fortiter resistas, pravos autem suosores, eorumque consuetudinem & pestiferam, & perniciosam removeas abste, & asperneris; & diligentissime vires, atque viticias. Hæc, quo amore, qua charitate, quo salutis, & gloriæ tue studio Serenitatem tuam admoneamus, Deus Scrutator cordium novit. Tuum est, Charissime fili, hæc præcepta, & monita nostra perpetuo meminisse, & in animo, ac memoria penitus infixa retinere, atque servare. Commendavimus tibi ipsum Nuntium nostrum, nisi ex ipsis literis tibi gratias agendas potius esse sciremus pro humanitate, qua ipsum excipere, & complecti soles, in quo declaras tuam perpetuam observantiam erga Beati Petri Sedem, pro qua Deus tibi, ipso Apostolorum Principe intercedente, retribuet, & in hoc seculo, & in futuro. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die xi. Apr. MDLIX. anno iv.

XXVIII.

Proximo mensis gravioribus literis apud Sigismundum Paulus institit, ut contractam suspensionem nimiam in Hæreticos indulgentiæ, & gratiæ a se removeret, questusque de sacrilego Chelmenfi Episcopo, qui Wladislaviensem Ecclesiam invaserat, ut Regiam pietatem in eo reprimendo explicaret, rogavit, cum hæreseos, & schismatis reum se constituisset.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Regi Poloniae Illustri.

Charissime in Christo fili noster, &c. Paul. IV. lib. brev. sig. num. 2889. P. 163. Etsi non pauca ad nos de tua Serenitate delata sunt, quæ si vera essent, gravi nos mœnore afficerent, & vehementer de tua, ac Regni tui salute cogere nos sollicitos, tamen non facile adduci possumus, ut quidquam de filio nostro charissimo, quod eo indignum sit, & alienum ab ejus pietate, atque prudentia suspicemur. Ea autem nunc tibi offertur occasio, in qua declarare omnibus rectam voluntatem tuam, & omnem abs te suspensionem removere, tuæque famæ, & existimationi Regiæ consulere possis. Allatum est enim ad omnes de nefario scelere, quod Jacobus Chelmenfis dictus Episcopus nuper admisit, qui Dei timore posthabito, nostra, & Sedis Apostolicæ auctoritate contempta, furore quodam raptus, & cupiditate, ac superbia obcecatus Wladislaviensem Ecclesiam temeritate ausus est occupare sacrilega, & quasi legitime, ac verus ejus Episcopus, & non prædo esset, profana in ea Sacramenta conficere Feria quinta in Cæna Domini, ac Sacratissimam Dominicam Resurrectionis diem fugatis ex Ecclesia Canonicis, qui tantum Sacrilegium approbare noluerant, impuro Sacrificio poluere, ac violare ausus est: cuius tam audax, & tam nefandum facinus non modo debita a nobis est pro officii nostri munere severitate plendum, verum non lenius abs te animadvertendum est: tuo enim favore mixus, tuæque gratia freris in tantam præ se tulit, ut dicitur, prorupisse dementiam. Jam-ne vides, charissime fili, causas nos habuisse iustissimas, cur nominationem istius hominis reciteremus, & quamquam inviti, minime petitioni tuæ satisfaceremus? Nonne nostrum de se iudicium ipse comprobavit? clariore-ne potuit indicio malam mentem suam, malumque animum aperire, atque detegere? Discat igitur Serenitas tua posthac Patri suo facilius credere, cautiorque sit in posterum, nec se præ nimia bonitate sua ab huiusmodi hominibus decipi, ac falli sinat: & quoniam iste sensum suum pestimum prodidit, nec Sedis Apostolicæ dignitatem gravius, quam tuam ipsius, qui illi favebas antea, & tanto studio suffragabaris, lesit, atque violavit, nobiscum una adversus hæreticum antea, nunc etiam schismaticum hominem pro Dei honore, & Sedis Apostolicæ reverentia exurge, quod quo acrius, & severius feceris, eo magis existimationi, & famæ tuæ consulles. Apparebit enim te, non ut nonnullis in suspensionem venisti, Hæreticorum esse

esse fautorem, sed Christianum Principem, & pium Ecclesie filium esse, & in ruenda fide, & Religione Catholica constantem, ut nos quidem de te adhuc speramus, & credimus, & ex hoc explorari etiam iudicatos esse confidimus; sicut ex Nuntii quoque nostri, qui hac de re mandato nostro tecum aget, sermone cognosces, quem in exequendis super hac re nostris, ut ope, & auxilio tuo omni cunctatione omissa juves, Serenitatem tuam vehementer rogamus. Datum Romae apud Sanctum Petrum, &c. die XVII. Maii MDLIX. anno IV.

XXIX. Obiectio hereticorum contra coelibatium.

Hist. Pol. Stanisl. Hosius de coniugio Sacerd. p. 340.

Confutata ab Hosio Card.

Luc. II.

Deiectus quidem est Wladislaviensi Ecclesia Jacobus Chelmentis Pseudo-Episcopus, sed Clerum Chelmentem malo exemplo corrumpit, victique carnis illecebris Sacerdotes effutiebant, neminem ad continentiam obstringi ex oraculo Salvatoris: at contra objectionem Hæreticorum petitam ex verbis, Qui potest capere capiat, respondeat ita Hosius. His in his verbis nihil aliud significare Christus voluit, qui vult capere capiat, cum non sit inuistatur hoc dicendi genus in scripturis, ut posse pro velle accipiat. Chrysostr. hom. 5. in Jo. enarrans illum Scripturæ locum, propterea non potuerunt credere, quia dicit Esaias. Non potuerunt, hoc est, noluerunt: neque te admiratio capiat, nam nonnunquam potestate pro voluntate utitur, ut Joan. 7. Non potest vos Mundus odio habere, me autem odio habet. Hoc & communi sermone usurpatum videmus non possum asperum hominem diligere, &c. Mox. Ante eum quoque consonat Gregorius Nazianzenus, & utroque verustior Clemens Presbyter Alexandrinus. Velis inquit, & poteris. Et infra: Hieronymus tract. 7. in Math. iis datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, & qui querit invenit, & pulsanti aperietur. Nec diversum sensisse videtur Joannes Chrysostr. cum ait: Non omnes capiunt, sed quibus datum est, ut singulare id esse certamen perdiscas, non ut forte datam necessitatem suspicaris, iis enim datur, qui sponte id eligunt; quod ideo dixit, ut ostenderet, superiore nobis auxilio esse opus, quod quidem omnibus paratum est, si volumus in hac luctatione superiores evadere, &c. Et post multa idem Chrysostr. serm. de Martyr. In tua pugna, inquit, Dominus congrederetur, Dominus dimicet, Dominus preliatur, & victoria tibi ascribitur: certamen tuum, certamen Dei est, prelium tuum, Christi prelium est. Quid trepidas? quid formidas quasi tua virtute devincas? procede in bellum, fortiter dimica, ut dimicanti

ad sit ille, qui vinci non novit. Quem sequutus Augustinus quoque, non habes, inquit, unde pugnes, Deus tuus in te est; Spiritus bonus datus est tibi: Spiritus Dei est, qui pugnat in te adversus te contra illud, quod est in te contra te: & multis interjectis. Estat Confessio Fidei Catholice Christiane de Patrum, qui fuerunt ante annos quatuor in Synodo Provinciali Petricoviensi congregati, consensu edita: ad eam te remitto, lege, quæ ibi scripta sunt de impedimentis Matrimonii.

Jam aliquot elapsi menses erant, quibus Paulus Pontifex in suspitionem incidit, de non recta vivendi forma Nepotum, ideoque non jam eos consueto prosequatur amore, & illorum actus diligenter observabat, ut aliquid remedii porrigeret. Dux Guisæ, ut existimabatur, primus in Pontificis animum suspitionis semina injecerat; nam cum ad ejus pervenisset aures Paulum de se, & suo Rege oblocutum fuisse, sibi persuasit, Nepotes Pontificis animum in se, & suum honorem offensum reddidisse. Ipse igitur quando a Pontifice veniam in Gallias rediturus petiit, in Nepotes armorum infelicem exitum tanta efficacia rejecit, ut domum reversus Petro Strozio dixerit. Adeat jam quicumque Pontificem: jam effeci, ut rem plane cerneat, ac palparet; nimirum a Fratris filii proditam Sedem Apostolicam fuisse; adversus Regem ingratus actum, me quoque læsum, quorum causa caput, decusque periculis obiectavi. Intuper Philippus Rex Hispaniarum suis Ministris Romæ commorantibus mandavit, operam studiose darent, ut Pontifex erga Cardinalem Carassam suum minueret amorem, eo quod Cardinalis, ut Rex ardentem optabat, illicque Bruxellis discedenti maximo opere commendaverat, non totis viribus studerit, in gratiam Pontificis Marcum Antonium Columnam restituere. Accidit etiam, ut die quinta Januarii, cum quereretur Paulus apud Cardinales Sanctæ Inquisitionis coram se coactos de quodam facinore detestabili, ac offendiculis publico a Cardinali Monte patrato, quem etiam dignitate Cardinalitia privare minitabatur, Cardinalis Pacechus suavibus verbis in Cardinalis juventutem culpam reiciens, factum excusare niteretur; quod Paulus audiens, & sacro ardore ætatis vocem extollens exclamavit, Reformatio, Reformatio. Ad quem Cardinalis Pacechus: recte quidem, sed reformatio a nobis, ut exordium sumat, necesse est. Siluit Paulus, existimans, illud nobis, suorum Nepotum personas exprimere, quasi majores excessus illo, qui in Car-

Homil. 43. de verbo Domini.

XXX. Pallavic. to 2. l. 14. c. 7. Petrus Neres in vita Pauli IV. lib. 4. ad MS. Car. Spad. 10. 116. Diarium Pauli IV. apud eundem 10. 9.

Vid. Diar. Franc. Firmam.

XXXI. Panvin. in Paulo IV.

Paulus a se Nepotes removet.

XXXII. Pallavic. to 2. l. 14. c. 7. Petrus Neres in vita Pauli IV. l. 4. Diarium Pauli IV. to 9. MS. Card. de Spad. p. 20. Status gubernationem ordinat Paulus eiecit Nepotes.

dinale de Monte reprehendebatur, commisit. Parietem jam ad labendum inclinatum ultima arietatione projecit Bon-gianus Janfiliatus Ducis Florentiæ Orator, quando Pontifici retulit, quantas a Cardinali Carassa injurias pertulerit, cum inter alia clausis in faciem foribus ipsum ingressu prohibuerit, dum pro gravibus negotiis tractandis ad eum accederet; quæ omnia simul congesta, & alia multa, in causa fuere, ut Paulus tandem decreverit, Nepotes a se remove-re, de quo sic Panvinus.

Laudem magnam omnium testimonio promeruit, cum raro justitiæ, & aequitatis exemplo, cognitis, quæ Fratris filii toti Ecclesiasticæ ditioni præpositi contra-justis, & suis ad eam diem graviter parvarant, frequenti Patrum Senatu, Cardinalem Carassam a rerum cura, & Bononiæ legatione submovit. Patrum Ducem Principis totius Ecclesiasticæ exercitus loci dignitate, & trivremium præfectura, Marchionem vero Montisbelli custodia Palatii Apostolici privavit: in eos adeo vehementi oratione frequenti Senatu invehit, quæ præposteros illorum mores detestatus severissime eosdem accusabat, ut Cardinales quosdam animum ejus commotum sedare, atque illos excusare conantes, atroci vultu aversatus, longe graviora, nisi statim Urbe cederent, minaretur, & Cardinalem quidem magna cum ignominia Urbe exactum apud Lavinium, reliquos vero in sua castella relegavit, omnibus denum iis, quibus ipsi aliquot Magistratus mandarant, loco, & dignitate pulsatis, quibusdam etiam in carcerem conjectis, novos Provinciarum Præsides in eorum locum suffecit.

Eiecit a Paulo Nepotibus, apud quos totius Ecclesiasticæ Status moderatio residebat, ne gubernatio detrimenta sentiret; Paulus Congregationem instituit, in qua de bono regimine ageretur. Congregationem componebant, Cardinalis Scottus, Episcopus Tranen-sis, Cardinalis Rosarius Vicarius Pontificis in Urbe, Cardinalis Consiliarius, & Camillus Ursinus, quibus omnimodam autoritatem justitiæ, & gratiæ super omnem Ecclesiasticam dominationem contulit. Quotidie, Pontificis jussu, Congregatio ista cogebatur, ejusque epistolas Cardinalis Tranen-sis, uti antiquior, subseribebat; & quia paucos post dies e vivis decesserunt Cardinalis Rosarius, & Camillus Ursinus, huic Paulus substituit Jo. Ursinum & Gravina, & Cardinali Rosario, Cardinalem Romanum Gallum. Eo rerum ordine firmato, cui præerat Cardinalis Neapolitanus nuncupatus, Pauli

Pronepos, juvenis, si anni considerentur; plusquam senex, si prudentia spectatur, gubernatio nulli detrimento subiacebat. Quomodo vero Cardinalis quamvis juvenis se in gubernatione gereret, ex notula in qua ordo gubernationis describitur, apparet, quæ cum docere possit, qui ad hujusmodi gubernationem evehuntur, eam hic, ut Petrus Neres adnotatam reliquit, referemus.

Reverendo Præsuli de Casa omnia negotia status in genere.

Episcopo Avenionensi Status Ecclesiastici negotia.

Silvestro Aldobrandino omnia Fiscalia, & alia criminalia, tam in Urbe, quam extra.

Causarum civilium Judicibus ad id ecclesiasticæ cognitionem reliquit, criminalia cum omni severitate tractabat; & cum de gratiis super his agebatur, ad solum Pontificem recurrendum erat. Nunquam compositionem, nisi post sententiam, & spontaneam partis cessionem, admisit. Quotidie matutinis horis, quando per audientiam Oratorum licebat, omnes Officiales vocabat, ut sibi rationem redderent de iis, quæ hesternæ die de novo audissent. Semper ob rem pecuniariam Thesaurarius aderat. Si eo tempore epistola reddebatur, omnis tractatio suspendebatur, usque dum illæ lectæ fuissent, ut statim necessitate exigente, super iis consuleretur.

Ministros, & Officiales defendebat, usque dum eorum delicto certus esset, ac de veritate oppositi delicti certus factus, non solum ab officio removebat, sed poenis daretis puniebat.

Bis in Hebdomada, vel saltem semel, res abundantie, & munitionis audiebat, quarum cura commissa erat Præsuli Virel-lozzio: promptas omnibus aures præbebat, sed tali auscultabat gravitate, ut omnes non honesta petentes terveret.

Summa vigilantia epistolas recipiebat, ac scire volebat, quis eas detulisset, & unde, ne calumniis, & epistolis, absque nomine scribentis fidem daret.

Ministris pro expeditionibus pecuniam recipere prohibuit. Prius serio cogitabat, quid in Congregationibus agendum esset, ut absque inutilibus sermonibus, quid esset stabilendum, decerneretur.

Timorem Dei, & Pontificis, & subditorum satisfactionem semper ante oculos habuit. Hæc de talibus rebus Petrus Neres. Tradita gubernationis supradictæ forma, primum expedite fuere petitiones Ecclesiæ subditorum, qui, ubi primum ad eorum aures gubernationis immutatio pervenisset, per suos Procuratores a gravami-

nibus exonerari perierunt. Pontifex ipse supplices accepit libellos, & prius peritio- nibus, & rationibus consideratis, omnibus publice respondere voluit, quare XVIII. Februarii in Aula Constantini a Cardinalibus multis, ac Camillo Ursino, & Conservatoribus Urbis sociatus accessit. Cunctos suorum Nepotum actus execratus aperte dixit, se ab illis deceptum fuisse, & gravamina, de quibus subditi querebantur, affirmavit, non solum se non confiterente, sed neque sciente imposta fuisse. Aliquibus aliqualem adhibuit moderatorem, executionem aliorum suspendit, & multa abolevit. Paulus vero de Tario unus ex Conservatoribus nomine agentium, Pontifici gratias egit, qui postea in Templum Divi Petri descendit, ab omnibus illis, qui audientie intererat, comitatus, feruntque ante Corpora Sanctorum Petri, & Pauli eadem, quae in Aula locutus fuerat, repetiisse, multis cum lachrymis, se deceptum fuisse ingeminans. Romani ab aliis segregari suam nutrire causam optantes operam dederunt, ut ad privatam audientiam admitterentur. Itaque Paulum de Tario, Hieronymum de Bubalo, Hieronymum Papparonum Conservatores, & Joannem Philippum Serlupium Priorem, & praeter istos Jacobum Mattheum, Joannem Baptistam Cecchinum, Joannem Augustinum, Marcellinum Horatium Narum, & Paulum Pichium Pontifex in cubili jacens recepit, coram Cardinali Tranen- si, Cardinali Vicario, & Camillo Ursino petierunt, ut deleter impositionem viginti pro quolibet centenario super monetas. Paulus benignas aures illis porrigens haec verba respondit, quae Conservatores attente perceperunt, & in publicum postea ediderunt. Filii nihil de hoc ego scio, & ne miremini, quia scelesti Nepotes mei in uno nos clausurunt cubiculo, ubi solummodo ad nostras aures perveniebat, quod illis placebat; plurima impedimenta apponentes illis publicis audientis, quas pro pauperum sublevatione per singulos menses decreveram, & Mundum, Sedem Apostolicam, & Romanam everterunt. Speramus, Deum, & Successorem nostrum eos multaturum, qui non solum ipsos non restituet, sed in longiores terras extorres eiciet. Cardinalis Spolerinus Pontificis verbis addidit, orans Conservatores, ut ad se accedere vellent, quo maturius eorum petitione examinata, iuxta Sanctam Pontificis mentem satisfactionem in omnibus consequerentur.

Cum vero Paulus labores amplius sufferre non posset annorum plenus, tres post expulsionem Nepotum, menses, id est, prima Maii, correptus est gravissi-

mo morbo, quem anasarca, sive intercutem Medici vocant: ac licet graviore eo morbo, ætate admodum affecta implicitus teneretur, non tamen pastorales curas abiecit, etenim vegetus animo licet infirmo corpore, & sacro pietatis incensus ardore, duodecima morbi læthalis die & ad confirmandam in Belgio fidem, Populosque Catholicæ doctrinæ puriore, & ampliore luce collustrandos, plures sedes Episcopales in variis Urbibus, fremtentibus Hæreticis, atque aliis etiam improbis invidia ringentibus, condidit, de quibus hæc in Actis Consistorialibus referuntur.

Romæ die Veneris XII. Mensis Maii XXXIII. MDLIX. fuit Consistorium, Sanctissimus Dominus Noster cum mentis suæ aciem pro pastoralis officio suo, & omnium Ecclesiarum sollicitudine converterisset in eam inferioris Germaniæ partem, quæ Serenissimi Domini Philippi Hispaniarum Regis Catholici devotioni hereditario iure subiecta est, sciens messum quidem ibi multam, operarios autem paucos, propterea quod, cum ea Regio antiquitus erectionis Cathedralium Ecclesiarum suarum tempore sparsim etiam infrequenter admodum habitaretur, a tot tam tantisque populis, & gentibus incolitur, ut pro Oppidorum celeberrimorum, quibus ubique referta est, frequentia, & Castellorum, Pagorumque multitudine, pauca ibi sint admodum Ecclesie Cathedrales, quo fit, ut tam pauci Episcopi non ea, qua opus esset diligentia, tantam animarum multitudinem regere possint; quod quibusdam eorum hoc etiam difficilius, quod ipsorum Diocesani lingua idiomate, institutisque differunt, & quidam eorum etiam huiusmodi privilegia habent, ut ipsos ad Sedem Apostolicam non liceat evocare, ita nec fidei, doctrinae, & pie vivendi præceptis commode instrui, nec si quid deliquerint, facile corrigi ab Episcopis suis possint. Ad ipsos vero Episcopos visitandos, admonendos, & in officio continendos, ne una quidem in tota illa tam celebri, & tam longe, lateque patente regione Ecclesia est Metropolitana, sed illi, quibus subiecti sunt, extra fines ipsius Philippi Regis sunt, earumque Archiepiscopi propter multa, & varia impedimenta nulli a Suffraganeis suis iam pridem visi fuerunt. Ad quæ tanta incommoda cum hoc quoque accedat, quod cum ea Regio omni fere ex parte circum- & obfessa sit a populis Hæreticis, & schismaticis, propter assiduas Hæreticorum insidias, dolos, & fraudes, pestiferasque doctrinas Catholica illic fides, & animarum salus in maximo discrimine, ac periculo versantur. His causis, aliisque, quæ ani-

Acta
Consist.
MS. Car.
Spad. to.
134. pag.
264.

In Belgio
plures Episcopatus
instituti.

num Pontif. impulerunt, adductus precibus etiam annuere volens, tamque pio desiderio satisfacere ipsius Philippi Regis, qui pro sua pietate, & Catholice fidei studio hac de re cum sua Sanctitate, & sæpe, & perquam diligenter per literas, & Nuntios egit, habita, sicut rei magnitudo postulabat cum Reverendissimis DD. meis Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalibus deliberatione matura, tam graviter periclitanti in illis partibus fidei orthodoxæ, & animarum saluti aptissimum esse remedium duxit, si veterum Ecclesiarum in illa Regione positarum Dioceses commodioris regimini causa divideret, novisque erectis Cathedralibus Ecclesiis huiusmodi præficerentur Episcopi, qui tum exemplo, tum verbo commissas sibi oves pascant, & proborum, eorumque doctorum Virorum copia muniti, idoneorumque opera Ministrorum illas adversus invadentium luporum rabiem tueantur, atque defendant, & custodiant, & Metropolitanæ aliquot Ecclesie opportunitas eius Regionis locis erigantur, ad quos commode adiri possit, quibus qui præstari sunt, Suffraganeos suos in officio contineant. Ex cetera igitur sua scientia de Reverendissimorum Dominorum meorum Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalium consilio, & Apostolicæ potestatis plenitudine, ad Dei Omnipotentis honorem, & Sanctæ ipsius Ecclesie utilitatem, Cameracensem, Trajectensem, Atrabatensem, & Tornacensem Ecclesias, Civitatis, atque Diocesis, a Rhemensis, Colonienisque Provinciis, quibus erant Metropolitanico Jure subiectæ, ac Mechliniense, Antuerpionse, Harlemense, Davenriense, Lenuardiense, & Grunningense, Migdelburgense, Buscoducense, Ruremundense, Namurcense, Audomarense, Yprense, Gandavense, & Brugense, celeberrima Cameracensis, Trajectensis, Leodiensis, Morinensis, & Tornacensis Diocesum Oppida sua quoque eorum Diocesi, & Provincia. Præterea ab Ecclesia Cameracensi, quam nuper ad omni potestate, & jurisdictione Remensis Archiepiscopi, cuius suffraganea erat, liberavit, eam ipsius Diocesis Cameracensis partem, quæ erat in Namurcensi, & Hermensi Comitatus, ac Brabantie, & Gueldriæ Ducatibus, ditionibus ipsius Philippi Regis, itaque ab Ecclesia, & Diocesi Tornacensi eam partem ipsius Tornacensis Diocesis, quæ a Boesbelia Pago, & Audenardo Oppido ad Oceanum vergit, ipsis Pago, & Oppido inclusit: itemque ab Ecclesia, & Diocesi Trajectensi eam partem, quæ ipsius Diocesis Trajectensis, quæ in Flandriæ Comitatu erat, & Insulas Zelandiæ, & totam Hollandiam aquaticam, &

partem illam Hollandiæ, quæ firmior appellatur, usque ad Oppidum Leydense, exclusivè, & Amstelodamense inclusivè, & Insulas Uhelant, & Texel, ac Wiringens, & totam Regionem Transjselanannam, ac Gruningiam, Frisiam cum magna parte Ducatus Gueldriæ, quæ inferior appellatur, usque ad Nardervicum, Shemblergensi Oppido inclusivè & usque ad Arnhem, & Vagemigense Oppida ipsi tamen exclusis, necnon partes, quas habet ultra Walayam flumen ad ipsum Gueldriæ Ducatum pertinentes, & magnam aquam Dordracensem versus Brabantiam. A dilectis autem filiis Capitulo ipsius Ecclesie Trajectensis, seu illius mensa Capitulari omnem jurisdictionem, omniaque iura Episcopalia ipsius Capituli, quæ habebat in Regione Westfrisiæ, ab Osnaburgensi vero ac Monasteriensi Provincia eas partes Osnaburgensis, ac Monasteriensis, ac Coloniensis, & Paderbornensis Diocesum, quæ intra fines Regis Philippi erant, cum omnibus, & singulis earum terminis, & Territoriis, ac Clericis, & populis, & personis, Monasteriis, ac Ecclesiis, & piis locis, ac beneficiis Ecclesiasticis cum cura, & sine cura, Secularibus, & Ordinum quorumcumque Regularibus; ab ipsa autem Ecclesia Morinensi ab hinc circiter septennium, mortui Pastoris solatio destituta, cum partem ipsius Diocesis Morinensis, velut infra Morinensem, quæ in Artesiæ erat & Flandriæ Comitatus ditionis ipsius Philippi Regis, cum ipsius Terminis, Territorio, Castellis, Pagis, & Locis, ac beneficiis Ecclesiasticis, cum cura, & sine cura, Secularibus, & Ordinum quorumcumque Regularibus fructus, redditus, proventus, decimas, iura, emolumenta, quæ Episcopus Morinensis; iura quoque, quæ Archiepiscopus Rhemensis in parte Diocesis Morinensis, ac Terminis, Territorio, Castellis, Pagis, & Locis prædictis, seu ratione visitationis, aut quovis alio jure, & causa percipere consueverant, a mensa Archiepiscopali Rhemensis, & Episcopali Morinensi in perpetuum exemit, & segregavit ab omni jurisdictione Rhemensis, & Colonienfis Archiepiscoporum, & Cameracensis, Trajectensis, Leodiensis, Morinensis, Tornacensis, Osnaburgensis, Monasteriensis, Paderbornensis Ecclesiarum, atque a solutione decimarum & quorumvis aliorum iurium eidem, ratione jurisdictionis debitorum; Itaut post hac Episcopus Morinensis jurisdictionem aliquam in partem a Diocesi separavit, & illius Territorium, Castella, Pagos, & loca, ac Clerum exercere, & beneficia super hac separatione, & divisione comprehensa quæcumque, quorumcum-

que, & qualiacumque essent, que ad ejus collationem antea pertinebant, conferre, seu fructus, redditus ab eo in parte, & Diocesi separata, Terris, Territorio, subventionis causa, & aut ulla qualibet ratione percipi solita, & Episcopus Morinensis atque Archiepiscopus Rhemensis prædicti in parte Diocesis ipsius adempta, ac Terris, Territorio, &c. etiam ratione visitationis pertinebant omnino, liberavit.

XXXIV. Cameracensem vero, & Collegiatam Sancti Rumoldi Oppidi Mechliniensis, & Trajectensem Ecclesias in Metropolitanas, & Cameracensem, & Trajectensem Sedes in Archiepiscopales, easque, & ipsam Ecclesiam Sancti Rumoldi in Metropolitanorum Præsulum Sedes, ac Provinciarum capita de eadem scientia, consilio, & potestatis Apostolica plenitudine crexit, & instituit. Ex quibus Archiepiscopis nuncupandis, Cameracensis quidem pro sua Diocesi habeat viginti octo Oppida cum Castellis, Pagis, & Monasteriis interjacentibus, inter spatium septuaginta duorum millium passuum Italicorum in longitudinem, septuaginta vero in latitudinem, per Nuntium suum propediem a Sanctitate sua illuc mittendum limitanda; Trajectensis autem pro sua Diocesi habeat Territorium Trajectense, & majoris partis Hollandiæ, magnæque partis Gueldriæ, tum Dominii de Buren, de Culemburch, de Vianen, Ermeyden, Iselstein triginta Oppidorum, præter Pagos in longitudinem nonaginta, in latitudinem quadraginta millium passuum similium terminanda, ut dictum est. Iisdem autem duobus, & tertio Mechliniensis nuncupandis Archiepiscopis Pallium, & Crucem, sicut mos, deferendi, reliquisque omnibus insignibus, honoribus, &c. Mechliniense autem, Antuerpiense, Harlemense, Davenense, Namurcense, Audomarense, Ipreuse, Gandavense, Migdelburgense, & Brugense Oppida in Civitates crexit. & in eis sic erectis Ecclesias Sancti Albani Namurcensem, Sancti Audomari ejusdem Civitatis Sancti Audomari, Beatæ Mariæ Virginis Antuerpiensem, Sancti Joannis Gandavensem, Sancti Donatiani Brugensem, Sancti Leuini Davenriensem, Sancti Joannis Evangelistæ Buscoducensem, Sancti Spiritus Ruremundensem Collegiatas, ac Sancti Bavonis Harlemensem, Sancti Viti Leuwardiensem, Sancti Martini Gruningensem, Parochiales, ac Monasterii Beatæ Mariæ Præmonstratensis Ordinis Migdelburgensem, Monasterii Sancti Martini Ordinis Sancti Augustini Canonicorum Regularium, Ipreusem sub eisdem invocationibus in Cathedralas de eadem scientia, & potestate crexit. [Et paulo post] Ec-

clesis vero supra commemoratis, sic erectis de eadem scientia, &c. in perpetuum concessit, & assignavit pro suis Diocesis, Namurcensi Comitatum Namurcensem, & Gallicæ Brabantie longitudinis quadraginta, latitudinis triginta milliarium Italicorum passuum similium; Mechliniensi districtum septemdecim Oppidorum, cum Pagis interjacentibus longitudinis sexaginta novem, latitudinis triginta millium passuum similium, Antuerpiensi Territorium septem Oppidorum, cum Pagis interjacentibus longitudinis quinquaginta sex millium, latitudinis viginti quatuor millium passuum similium. Brugensi Territorium novem Oppidorum cum Pagis interjacentibus, longitudinis 54. mill. latitudinis 25. mill. passuum. Ipreusi Territorium decem Oppidorum, cum interjacentibus Pagis longitudinis 42. mil. latitudinis 30. mil. passuum similium. Buscoducensi Territorium decem Oppidorum cum interjacentibus Pagis longitudinis 50. mil. latitudinis 30. mil. passuum similium. Comitatu Hornensi in ejus comprehenso. Harlemensi Territorium duodecim Oppidorum præter Pagos interjacentes longitudinis 90. mil. latitudinis 30. mil. passuum similium. Davenriensi Territorium viginti quinque Oppidorum præter Pagos interjacentes longitudinis 62. mil. latitudinis 46. mil. passuum similium. Leuwardiensi Territorium decem Oppidorum, præter Pagos interjacentes longitudinis 72. mil. latitudinis 42. mil. passuum similium. Gruningensi Territorium Patriæ Gruningensis, & Drentiæ, & Insularum Bollugæ, & Borchum. Migdelburgensi Territorium decem Oppidorum præter Pagos adjacentes longitudinis 56. mil. latitudinis 33. mil. passuum similium pro sua cujusque eorum Episcoporum Diocesi, sicut dictum est, assignanda, personas vero Ecclesiasticas pro Clericis, & Laicos inhabitantes pro populis eorumdem attribuit.

Præterea de eadem scientia, consilio, & potestate attribuit Cameracensi Metropolitanæ Ecclesiæ Atrebatensem, Tornacensem, Audomarensem, & Namurcensem; Mechliniensi vero Antuerpiensem, Gandavensem, Brugensem, Ipreusem, Buscoducensem, & Ruremundensem; Trajectensi autem Harlemensem, Davenriensem, Leuwardiensem, & Migdelburgensem, Civitates, Diocesesque prædictas pro cujuscumque ipsarum Metropolitanis Provinciis esse statuit, ipsasque sic erectas Cathedralas Ecclesias, easque, qui pro tempore fuerint

Came-

Cameraci, Mechliniæ, & Trajecti Archiepiscopi, qui Suffraganei, ut membra Capiti, sic eisdem Archiepiscopis Metropolitanico jure subiecti sint, & Cameracensis, Mechliniensis, & Trajectensis Provincialibus, quorum singulorum causæ ad usum cujusque eorum Archiepiscoporum, secundum Sacros Canones deferant, de consilio, scientia, & potestate eadem perpetuo concessit, & assignavit, & quod ad Archiepiscopalia, Metropolitana, & Provincialia jura perinet, Civitates, Dioceses, Cleros, & Populos sæpius commemoratos eisdem Præsulibus, qui pro tempore fuerint, subiecti, sicut easdem Civitates, Dioceses, Cleros, & populos, quoad ordinariam Episcopalem jurisdictionem, & potestatem attinet, suis quoque ipsorum, qui pro tempore fuerint, Episcopis subiectos esse decrevit. Interjectis nonnullis: Ecclesiasticis vectigalibus constitutis, & jure quod nominarius vocant, Philippo Regi attributo, sanxit, ut in singulis illis Ecclesiis novem essent Canonicatus, & totidem præbende doctorales, ut Fides Catholica ab his eruditis Sacerdotibus adversus Hæreticos assereretur, quibus stipendia partim ex decimis, partim ex opulentorum Monasteriorum vectigalibus constituit. Ac si qua in his controversiæ orirentur, earum dirimendarum jus Sedi Apostolicæ reservatum esset. Extat de his in tabulario Vaticano amplissimum Pauli IV. diploma.

Panvin.
in vit.
Paul. IV.

Ad propagandum etiam in India Evangelium plures a Paulo IV. Episcopatus conditi fuere. Cum igitur se longiore morbo sed lethali languere animadverteret, Palatii & Urbis custodiam Camillo Urfino commendavit; cui extincto Joanne Antonium Urfinum sublegit, utque iustitia rite administraretur, tum quorundam Cardinalium, tum minorum Ordinum, qui tanto munere exercendo illi pares videbantur, Collegium instituit, qui pro se morbi incommodis

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

afflicto, totius Ecclesiasticæ ditionis causas discernerent, ac dirimerent. Ad tollendas omnes corruptelas maxime incubuerat adeo ut etiam Lutheranorum adversus Romanam Ecclesiam latrantium ora obstrueret. Cum jam fractus morbi laboribus mortem sibi instare perferiret, Cardinales ad se accersivit, rogavitque, ut veniam darent, si in cogendo Senatu tardior, ac remissior fuisset, id affectæ valetudini ac senio adulto tribuerent, Sanctissimum Inquisitionis Officium, quo maxime Religio asseritur, opprimunturque hæreticorum impii conatus ac insidiæ, enixe commendavit; hortatus etiam est, ut in creando optimo Pontifice mutua animorum consensione conspirarent, deficienteque jam voce purpuratos Patres a se dimisit, de cujus obitu hæc referunt Acta Consistorialia. Romæ die Veneris XVIII. Augusti MDLIX. felicitis recordationis Paulus PP. IV. quadam agritudine detentus, sicut Domino placuit, rebus fuit humanis exemptus hora XXI. vel circa. His consentit Panvinus his verbis. Decessit Paulus XV. Kalendas Septembris hora XXI. anno MDLIX. Pontificatus anno IV. supra mensum secundum, & diem XXVII. Cadaver Canonicis Sancti Petri feretrum sustollentibus in Basilicam Vaticanam tenui pompa delatum est, & lateritio tumulo sepultum vacavit tunc Sedes menses quatuor, & dies septem.

Dum extremis [1] adhuc viribus coluctaretur Paulus cum morte, erupit popularis furor, qui plurimorum animis conceptus diu pressus metu fuerat, quod censuram fidei acerbissimam exercuisset ob funestissimam eorum temporum sortem & nonnullos infantes iniquis suspicionibus oppressisset, dum nimium paulas aures delatoribus præberet, de qua seditione hæc Firmanus narrat. XVIII. Augusti agente in extremis Paulo IV. coorta seditio, fracti carceres, Inquisitionis domus expoliata factò impetu, partimque

A moribundo data Cardinalibus monita. Act. Consist. MS. Vatic.

Panvin. ibid.

XXXVI. Coorta Romæ seditio.

MS. Tat. tom. II.

F 2 com-

NOTÆ

[1] Paulus Papa IV. hoc anno brevem pontificatus sui cursum confecit, die XV. Kal. septembris. Hujus viri indoles ad severitatem & pietatem maxime composita hominem reddidit, in privata quidem fortuna omnium opinione sanctum, in principatu vero quorundam judicio difficilem, inquietum, suspiciosum, temerarium, audacem, dignum tandem pontificatu antequam obtinisset, postquam obtinuit indignum. Sed optimus Pontifex laude cur fraudetur nihil est; cum multa sint & magna quæ dedit sanctimonie specimina; liberalis ad stuporem, castus ad exemplum, temperans ad miraculum. Ejus fides & religio omnium tunc, & modo etiam posterorum oculos ad se convertunt. Quantum enim pro fidei catholice puritate afferenda egerit subtilissime exponit Silos in histor. Cleric. regular. Theat. lib. X. Primus hereticis & perniciosis libris e fidelium manibus excutiendis non constitutione tantummodo quam Julius III. ejus fasu ante ediderat, sed & Indice ejusmodi librorum vulgato providit. Dein eo primum auctore, dum Cardinalis ageret, Inquisitionis tribunal Romæ constitutum est; mox pontifex renunciatus fidei propugnaculum istud, ut alibi pariter constitueretur admittit. Pro fide afferenda in Anglia, Scotia, Germania, Italia, Hispania, quam multas literas, constitutiones, leges, labores tulerit, ediderit, sanciverit ex Annalibus discere licet. Apud magnos principes cum de rebus fidei, religionis, & juribus apostolicæ Sedis ageretur, semper pro imperio egit; nihil eorum auctoritatem, nihil minas veritus. Publica fidei professio, quam

nunc

combusta, concursumque ad conventum Sanctæ Mariæ super Minervam, atque ad delendum flammis Cœnobium paratæ faces, sed auctoritate Juliani Cæsarii populi Signiferi compressi seditiosi. Irruere etiam seditiosi in Capitolium, ac statim Pauli e Pario marmore eximio artis lenocinio sculptam violarunt, præcisio impie capite, quod omni contumeliarum genere dehonestarunt, perque Urbem raptarunt, demumque in Tyberim projecerunt, publico etiam edicto omnia Caraffarum insignia deleta, lacerrata atque excisa. Non hæc dedecori versa sunt a piis, sed gloriæ, cum flagrantissimo religionis afferendæ studio levitatem exercuisset.

Cum deflagrasset ille popularis furor, qui a prudentibus civibus, & a Cardinalibus castigandus videbatur, admissi criminis ardente conscientia Romanus populus sibi timere cœpit, ac vehementer angi, utque suæ consulere salutem, die vigesima tertia Augusti coacto Capitolino Senatu Urbis Barones, qui antea diffugerant, revocavit, ut de federe inter se sciendo agerent. Inter eos Marcus Antonius Columna respondit, fœderi circa jam patrata indigna facinora se nolle consensum præstare, cum ipso inficio acta fuissent, se tamen populo in iis, quæ in posterum acciderent possent, defendendo non desuturum.

xxxvii. Pacata Urbe comitia pro creando novo Pontifice habituri Cardinales iudicarunt Cardinalem Moronum ex Arcis Adrianæ custodia, in qua ob affectam hæreses suspicionem innocens detinebatur Pauli imperio, ut pro futuri Pontificis electione suffragium conferret, cum decretoria sententia damnatus nunquam fuisset: itaque inclusi conclavi Cardinales, pro

NOTÆ nunc usque concipiunt episcopi, ab eo primum authore instituta est, quin ut in eam jurarent verbi Dei præcones, & qui sacras exomologes excipiunt edita constitutione sciendum statuerat, quod ejus consilium dein S. Pius V. executioni mandavit. Qui vero tantum studii fidei adstruendæ impendit, non minori pietatis ardore Dei cultui promovendo incubuit. Nam templorum vitore & cultu delectatus est maxime; cujus rei exempla suppeditat Silos in Hist. Cleric. Regul. lib. X. Canonicas preces clericis quotidiano pensu indictas reformandas instituit, sed non absolvit. Verbi Dei præconem, qui in sacello apostolico sacras conciones pontifice interdum clam auscultante, haberet, primus destinavit. Ritus in sacris pontificiis servandos plerisque reformavit. Pontificalia indumenta veterem in formam restituit. Reliqua apud eundem Silos fusiis exposita legis.

Sacras literas coluisse Paulum testis est scripta ab eo lucubratiō de Justificatione adversus hæreticos, quam in MS. codice servari affirmat idem Silos lib. I. Alia ejus scripta extant in bibliotheca Pontificia Ludovici Jacob. Facundia præsertim valuit singulari, quam Stanislaus Hostius, vir sine controversia doctissimus, hoc singulari elogio mactavit: *Audivimus Christianum Ciceronem.*

Cum Sedes pontificia mensibus quatuor, diebus septem vacasset, inter varias cardinalium concertationes, tandem, opera potissimum Alfonso & Caroli Caraffæ Cardinalium, in Joannem Angelum Medicum Mediolanensem conventum est. Novus Pontifex qua die renunciatus fuerit, quæve pontificia corona decoratus ex Annalibus discere licet. In annis pontificatus suppeditandis a die acceptæ pontificiæ coronæ epocham incepit, ut constat ex literis ejusdem pontificis recitatis ab Annalibus anno 1561. num. 21. in quibus diem ultimam decembris cum anno secundo pontificatus illicat; quod aliter constare non posset, nisi annos pontificatus a die VI. januarii anni 1560. quo pontificiam coronam accepit, exordiretur. MANSI

Christiana re constituenda, firmandaque, nonnullas inter se pactiones sanxere, quarum hæc fuere præcipua capita, ad quæ Cardinales vacuo Sacrosancto Solio, Sacramento nuncupato se obstrinxerunt.

Polliciti in primis singuli, si Pontificatum adipiscerentur, conjunctionem, pacemque inter Principes Christianos se promoturos, Concilii Œcumenici opera, atque aliis rationibus licitis hæreses, & alias corruptelas ex Imperio Christiano excisuros. Daturus operam, ut in Ecclesia universalis, & in Curia Romana disciplina morum instaureretur: Curiam extra Romam non translaturum iri, nec de loco in locum, nec e Provincia in Provinciam: non creatum iri Cardinales, nisi ætatem Ordinibus exercendis idoneam ex Sacris Canonibus fuerint adepti, ac vitæ probitate, morumque puritate, ac fama, & eruditione fulgeant: ne duo Fratres simul Cardinalatum gerant, promovendique octiduo ante denuntientur in Cardinalium Senatu, nec ullos Cardinales in arcano mentis creandos sibi referent.

Testari possunt Cardinales de Sacerdotiorum veltigalibus. Qui sex millia aureorum annua non habent, ducentos aureos in singulos Menses ex Erario Pontificio percipiant, donec Sacerdotia idonea sint nacti. Decimarum, & cujusvis tributi, ac census immunitate gaudeant Cardinales.

Ne iudicio postulentur, nisi in crimine hæresis, vel schismatis, vel læsæ Majestatis, ac tunc in secreto Consistorio per Cardinales deputatos cognoscatur causa.

Ne Urbes, Oppida, bona, ac jura Ecclesiæ Romanæ, vel permutationis, aut præmii, vel compensationis, vel præstaturæ titulo, vel utilitatis, aut necessitatis specie alienentur, aut fiduciario jure tra-

MS. Cod. Spad. 10. 137. P. 33.

Conventu in conclavi edita.

tradantur, licet alias tradita forent, nec in longum tempus locentur, ultra vitam Pontificis, & sine consensu omnium Cardinalium, exceptis fiduciariis bonis conjueris, quæ nullam habent juris dicendi annexam potestatem; ac penitus res sit irrita, si perentetur, & si quis Cardinalium assenserit, infamie nota inustus habeatur, creatusque Pontifex labente a suscepta tiara octiduo, diploma de his contractum promulget.

Ut crimina vacuo solio, vel Romæ, vel alibi admissa acerbius castigentur, nec ad veniam Pontifex se stulti pariat, eaque de re Constitutio edatur.

Ne Pontifex Christianorum Principum bellis se implicet, vel armorum fœdera, cum aliquo adversus alium coeat, sed se communem omnibus Parentem exhibeat, niurgens causa a majori Cardinalium parte comprobata id exigeret.

Det operam, ut Basilica Sancti Petri ad vironidem perducatur.

PIUS IV.

xxxviii. His ab omnibus Sacramento confirmatis, postquam Sedes vacasset supra quatuor menses, Cardinales, collatis suffragiis, ac summo consensu Pontificem creaverunt Jo: Angelum Medicem Cardinalem maximis virtutibus conspicuum, de quo Acta Consistorialia numeratis a Nativitate annis hæc referunt.

Act. Conf. ms. C. n. l. Spad. sig. n. 134. P. 273.

Romæ apud S. Petrum, &c. Conclavi hoc de more confecto die Lunæ XXV. Mensis Decembris MDLIX. a Nativitate Domini hora septima noctis, vel circa fuit a Reverendissimis DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus electus, & assumptus in Summum Pontificem Reverendissimus Dominus Joannes Angelus tit. Sanctæ Priscæ Presbyter Cardinalis de Medicis nuncupatus, qui nuncupari voluit Pius IV. & die Martis sequentis, cum decantationibus solitis fuit deductus ad Basilicam Sancti Petri, & deinde solitis ceremoniis, & solemnitatibus ibidem peractis, reductus ad cameras Pontificales, parte Reverendissimorum Cardinalium illum comitante, aliis vero habita licentia a Sanctitate sua in porticu dicte Basilicæ, ad domos suas revertentibus.

Cardinales Medices Pontifex eligitur, sub nomine Pii IV.

Die vero Epiphaniæ Domini Nostri Jesu Christi debitis præcedentibus ceremoniis, solemnitatibus, & paramentis ad quoddam theatrum super Scalas Basilicæ Sancti Petri paratum adductus, ibidem fuit triplici diademate coronatus.

Post electionem continuo Cardinalis Caraffa genibus flexis novum Pontificem oravit, ut injurias contra suam domum,

Palin. t. 1. l. 4. c. 10. n. 8.

& inquisitionis Tribunal patratas condonare vellent. Pontifex initio renuit, sed cum Sancti Angeli Cardinalis, & alii suppliciter eadem peterent, dixit, ad preces Cardinalis Caraffæ, se ad parcendum reis esse paratum, dummodo detrimenta, quoad possent, carceribus, & personis illata compensarent. Proximo vero ineunte anno pactiones in Conclavi initas subjecto firmavit diplomate.

Ad futuram rei memoriam.

Decet Romanum Pontificem Domini Nostri Jesu Christi in terris Vicarium ea, que & antequam ad Summi Apostolatus apicem assumptus esset, inter ipsum, & alios Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pro bono pacis, & felici regimine ipsius Romanæ Ecclesiæ, & Status Ecclesiastici maturo consilio ordinata, & promissa existunt, semper rata habere, & illis, quo firmitus subsistant, Apostolici muniminis robur adiacere. Cum itaque nos tunc in minoribus constituti, & Sanctæ Priscæ Tituli Presbyter Cardinalis de Medicis nuncupatus, Sede Apostolica vacante, in Conclavi, in quo Divina favente clementia ad sublimis Apostolatus apicem assumpti fuimus, una cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in Conclavi pro electione futuri Romani Pontificis celebranda interessentibus, certa capitula inter nos, & ipsos fratres maturo consilio facta subscripserimus, & postmodum ad hujusmodi Apostolatus apicem meritis licet imparibus, per eosdem Fratres electi, capitula ipsa, prout illa in minoribus constituti promiseramus, subscribendo pure, & simpliciter, ac bona fide ad literam observare, & adimplere, solemniter voto promiserimus, & juravimus, & ita illa omnia ad unguem observare intendamus. Idcirco in primis promittimus, & juramus, quod omnibus viribus nostris conabimur, & curabimus inter Principes Christianos conservare unitatem, & pacem, & procurabimus omni studio, & diligentia, ut tam per generale Concilium, quam aliis viis omnibus licitis, immo etiam hoc nostro tempore, necessariis extirpentur hæreses, & alii abusus, qui jamdiu in Ecclesiam, & Rempublicam Christianam irreperunt, ac curabimus, & cum effectu faciemus, quod Universalis Ecclesiæ, & Romana Curia reformentur, incipiendo ob clamorem universalem a Tribunalibus Urbis, ipsamque Curiam non transferemus extra Urbem nostram, nec de loco ad locum, nec de Provincia ad Provinciam. Non etiam assumemus Cardinales, nisi constitutos in ætate sacrorum ordinum juxta dispositiōnem Sacrorum Canonum, ac Viros bonæ vite,

Paul. IV. lib. divers. brev. sig. 2903. P. 93.

Promissa in conclavi ab eo confirmata.

vite, conversationis, & fame, ac literarum scientia, & bonis moribus praeclaros, servabimusque omnino decretum pie memorie Julii Papae III. & Praedecessoris nostri in Sacro Consistorio editum de duobus Fratribus germanis ad Cardinalatus honorem non assumendis, ita ut eodem tempore nullo modo in eodem Collegio esse possint; & insuper iuxta antiquam, & laudabilem consuetudinem, promotionem faciendam saltem per octo dies ante eisdem Cardinalibus in Consistorio, tunc praesentibus denuntiari, & Cardinales creandos in ipsa creatione publicare, nec quemcumque eorum in pectore reservare, aut aliquo alio exquisito modo secretum, etiam ad breve tempus, tenere debeamus. Nonnullis interjectis, quae ad Cardinalitatis dignitatis commodum, amplificationemque spondit, haec adduntur. Et ad coercendam scelestorum hominum audaciam, quae occasione Sedis Apostolicae vacantis ad perpetranda homicidia, & alia facinora in Alma urbe, ac aliis Civitatibus, & Terris eidem Romanae Ecclesiae immediate subiectis sub spe facilioris veniae abuti non verentur, curabimus, & cum effectu faciemus, quod excessus huiusmodi Sede vacante commissi, & forsitan quod absit, committendi, longe acrius, & severius etiam ad instar criminis assassinii, & laesae Majestatis puniantur, nosque in illis remittendis inemorabiles, & omnino implacabiles redidemus, ut aliquando tantis abusibus finis imponatur. Et mox quodque nullo pacto bellum gerentis adversus principes Christianos, aut cum aliquo ipsorum contra alium foedus inibimus, aut ligam faciemus, sed nos communem Patrem, & aequalem omnibus exhibebimus, neutralitatemque veram omnino servabimus, nisi ex iusta, & urgenti causa, quae a majori parte eorundem Cardinalium in Consistorio secreto, & per modum secretum probata fuerit.

Necnon contra personas eorundem Cardinalium quacumque de causa, nisi in casibus haerese, schismatis, aut laesae Majestatis in primo capite, & tunc non nisi precedente legitima causa cognitione, ac processu coram eisdem Cardinalibus ad idem de duarum partium aliorum Cardinalium praesentium consensu per modum secretum praescripto, deputandis non procedemus, nec procedi faciemus, quoscumque processus contra formam similis capituli in praecedenti conclavi editi, & Bullae illius confirmatione factos, nullos, & irritos declarando.

Præterea Civitates, Terras, & Loca, aut bona, vel jura ejusdem Romanae Ec-

clesiae, etiam ex causa permutationis, & cum recompensa, aut pro evidenti utilitate, vel necessitate, & si alienari, vel infeudari consueverint, non alienabimus, vel infeudabimus, aut ad longum tempus locabimus, vel pignori trademus, seu in gubernium, aut alio ritu ultra vitam nostram concedemus, etiam omnibus Cardinalibus praefatis consentientibus, nisi possessiones, & fundos jurisdictionem non habentes, qui a longissimo, hoc est triginta, vel quadraginta annorum tempore citra alienari, vel infeudari consueverint, & illa, quae de caetero ob lineam firmitatem, aut alias legitime devolventur: & si aliter factum fuerit, id sit nullius roboris, vel momenti, & quandocumque retrahari possit, & debeat. Et si quis eorundem Cardinalium, quod absit, ad id consenserit, non solum periturus, sed infamis infamia juris, & facti perpetuo existat, teneanturque dicti Cardinales promovendi ante receptionem pilei jurare, praemissis consensum non adhibere, & post coronationem nostram infra decem dies Bullam, seu Constitutionem edere, & publicari facere, ac quod nullo modo impediamus optiones titulorum, & sex Episcoporum ad ipsos Cardinales spectantium, sed antiquam, & laudabilem consuetudinem optandi iuxta prioritatem eorundem Cardinalium praesentium servabimus, & servari faciemus. Datum Rom. apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae MDLIX. pridie Idus Januarii Pontificatus nostri anno I.

Quo ad Primitias Pii IV. atinet, fuit Patria Mediolanensis, nam Medicea familia, quae opibus, & dignitate florentissima Principatum Florentiae gerit, civilibus turbis profuga Mediolanum ex parte concesserat, atque in ea Urbe in nobilissimum hoc germen effloruerat, quod datum Orbi ad gerendas res maximas prodigio ostensum est: Vagienti (inquit Panvinus) adhuc in cumis prodigiosa res accidit, summi alicujus Principatus haud dubie praenuntia. Flamma repente cubiculum, in quo cubabat, de nocte, illustrans, errabunda diu per omnes cubiculi partes circumvagata, ipsam ad postremum extinctam jam dudum lucebant, mirante, metuentemque nutrice sponte accendit, quod non modo ob Pontificatum illi divinitus destinatum, sed etiam ob Concilium Tridentinum ab eo absolutum, discussaque haereseon tenebras, promotumque Sanctum Carolum Borromaeum Nepotem, qui magnum Ecclesiae lumen futurus erat, contigisse putandum est. De suscepto vero ab eo Pontificatu haec narrat Panvinus [Paulo IV.

XXXIX.

Bernard.
Corius.Panvin.
in ejus vita.Patria,
& familia
Pii
IV. &
ejus vir-
tutes.

vita functo post diurnam, quatuor videlicet Mensium, discordibus Comitibus, Pontificatus vacationem, tandem ex Presbytero Cardinale tit. Sanctae Prisciae ipse omnium potissime electus est Romanus Pontifex, qui sua humanitate, & clementia superiorum annorum acerbitatem leniret, afflictamque non modo Urbem Romam, sed pene universam Italiam recrearet, quam spem confirmare omnino, & augere visus est Pii nomine sibi indito. Pontifex autem Maximus creatus est die, quae natalitium Servatoris Nostri Jesu Christi insequuta est anno MDLIX.

XL.

Delatum illi Pontificatum ob eximia ornamenta virtutum censet Panvinus, qui fuisse illius primitias profequitur, ac gesta munera ab eo recenset, atque inter ea gestam quaesturam (quam Commissariatum vocant) bis in Pontificio exercitu in Hungaria contra Turcas, semel in Germania contra Lutheranos in subsidium Caroli Quinti Caesaris, utque in Cardinalatu doctorum Virorum consuetudine delectaretur, ut ejus mensa quodam gymnasium esse videretur: tum de ejus pia in pauperes liberalitate, ac morum suavitate haec addit. Miti, ac praevo ad Misericordiam ingenio, tum ex consuetudine, ac sermone, tum ex rebus, quas gessit, semper habitus est, nam praeter occultas largitiones, publice etiam quotidie omnibus inopia laborantibus, & ostiatim victum querebantibus tantum ad sublevandas eorum miseras distribuere, quantum pro diurno victu satis esse posset, ex quo Pater Pauperum vulgo vocari cepit, sed tum praecipue, cum Urbe Tyberis inundatione sub Paulo IV. fame vexata quidquid in horreis ad familiae suae in annum usum condiderat, liberaliter ad egenae plebis sustentationem primis mensibus deprompsit. Cum fraternam hereditatem adiisset, veritus ne fratris causa, qui variis praesuevat bellis, aliqui iacturam bonorum suorum fecissent, reditum annuum aureorum mille, & ex fraterno censu magnae Mediolanensium domui pauperum, Hospitali assignavit, ut inde prius sarcirentur damna his, quorum re vera direpta esse bona constaret, deinde pauperes infirmos alerentur, qui etiam propria, & opulentiora Sacerdotia trium plus minus aureorum millium redditus eidem Hospitali as-

signavit. In amicos liberalis, omnibus comis, & perhumanus, justitiae cultor, & nefariorum hominum hostis acerrimus, in ea Civitate, quae mores hominum diligenter examinare solet, omnium consensu existimatus est, quarum haud dubie virtutum opinione gradum sibi ad maximum Sacerdotium fecit.

Primis ab accepta Pontificia dignitate diebus Pius Reges de re tota certiores fecit, utque ob funestam conditionem temporum, quibus tot haerese inhoruerant, tot Principes, ac populi ab obsequio Sedis Apostolicae defecerant, impar viribus munus subire formidaret, divini tamen subsidii spe, ac fide confirmatus ad quovis ferendos labores pro Divina gloria propaganda, promovendaque animarum salute se comparavit. Extant ejus literae ad Philippum Hispaniarum Regem conscriptae, quibus se maximam in flagrantissimo illius pro afferenda Religione studio spem collocasse profiteretur.

Nec non aliae ad Priulum Ducem Venetorum, quibus significat se optimas spes de re Catholica concepisse, cum inter Reges Catholicos maxima concordia efflorescat, compositisque bellis illos adversus Haereticos conjungi posse, tum singularem fiduciam in Senatus Veneti pietate, & virtute a se positam significavit.

Eodem die coactus est sollemnis Cardinalium Senatus, in quo actum est de electione Ferdinandi Regis pro moderando Romanorum Imperio confirmanda, cumque sublato e vivis Carolo V. sublatae quoque essent difficultates, quas Paulus IV. objecerat, non potuisse illum jure abdicare se Imperio, rescisso Sacramento Pontifici nuncupato cum Imperiali Corona fuerat redimitus, Pius IV. consultis prius Cardinalibus re magna consilii maturitate discussa Ferdinandum legibus creatum Imperatorem pronuntiauit, cum pro Germaniae componendis rebus, pro fide Catholica adversus haereticorum impetus propugnanda, pro Turcarum propulsanda tyrannide nullus aptior Princeps evehi ad Imperium potuisset: moxque concitatissimo equorum per intervalla dispositorum cursu, rei fama ad Ferdinandum delata est.

XLI.

XLII.
Electio
Ferdinan-
di I. con-
firmata a
Pio IV.

I.
Onuphrius Panvinus in ejus vita.

Pius IV.
thiara Pontificia redimitur.

II.

MS. Car.
Spad. 10.
134. pag.
283.
Ferdinandum ut Imperatorem recipit, & recognoscit.

Apud
Bzovium
10. 20. an.
1560. n.
2.

ANNO Virginie partus millesimo quingentesimo supra sexagesimum Indictione tertia, Pius IV. Epiphania die festo Pontificia thiara solemniter redimitus est, de quo hæc Onuphrius Panvinus. Meruit unus, quod non remere alii uni evenisse constat, ut tribus celebrioribus anni totius Paschatis festi-
vitatibus, nasceretur, & Pontifex crearetur, ac supremæ demum caperet insignia dignitatis.

In primo Cardinalium Senatu ab eo indistincto concepta pia consilia de fidei puritate incorrupta servanda, de morum sanctitate restituenda, de pace alenda, de justitia integre administranda, levandaque annona explicavit, ut referunt Acta Consistorialia.

Ferdinandus allato sibi nuntio, Pium IV. novum Pontificem exeunte superiore anno ipsius electionem in Imperatorem post Caroli V. renunciationem approbasse, statim epistolas plenas actionis gratiarum Pontifici scripsit, quæ in Consistorio lectæ fuerunt, ut Acta Consistorialia referunt. Romæ die Mercurii ultima mensis Januarii MDLX. lectæ fuerunt litteræ Serenissimi Domini Ferdinandi Imperatoris electi, gratulatur Suae Sanctitati de illius electione in Pontificem, & offerbat se obsequen-
tissimum huic Sedi.

Beatissimo in Christo Patri, & Domino Pio Quarto Divina providentia Sacrosanctæ Universalis Ecclesiæ Summo Pontifici Domino Reverendissimo.

Beatissime in Christo Pater, & Domine, Domine Reverendissima. Post humilem commendationem fidelis observantia nostræ & continuæ incrementum. Si unquam alias his certe proximis diebus gratissimum nobis nuntium allatum est, quando nimirum [quod felix, ac faustum sit toti Christianæ Reipublicæ] intelleximus, Sanctitatem Vestram, Reverendissimorum Dominorum Cardinalium unanimi consensu, Spiritus Sancti gratia cooperante, ad suffragium Summi Pontificatus, & supremam Sanctæ Romanæ, & Universalis Ecclesiæ curam, atque administrationem electam, & susceptam esse. Nam præterquam quod hæc lætitia sit, & esse debeat publica, & communis omnibus Christianis, & præsertim iis, qui afflictæ Religionis, & omnium Rerumpublicarum statui consultum cupiunt, eo quod Divina benignitate talis Pastor Ecclesiæ Dei obtigerit, qui præditus sit tot virtutibus, ut spes sit, ejus osimiam prudentiam, sapientiam, summamque pietatem, & præclarissimum in rem Christianam studium, eidem Reipu-

blicæ Christianæ nonnisi maximo ornamento, & commodo futurum; nobis tamen specialis causa est lætandi, propter veterem notitiam, & familiaritatem, nobis a pluribus jam annis cum Sanctitate Vestra intercedentem. Cui quidem tuendæ, & conservandæ Sanctitas Vestra nullis unquam officiis defuit. Eam vero nostram lætiam, cum ita commota esset primo illo nuntio, ut ejus incremento vix videretur reliquus esse locus aliquis, auferunt tamen, supra quam dici queat, litteræ Consiliarii, & Oratoris nostri, nobilis fidelis Nobis dilecti Francisci liberi Baronis de Turri, necnon ea, quæ nobis nobilis fidelis Nobis dilectus Gregorius a Madrucio Liber Baro coram nobis reverit, summam illam paternam benevolentiam concernentia, quam Sanctitas Vestra non modo in his sermonibus, quos cum eo sæpius post auspiciatissimam suam electionem conferre dignata est, verum etiam in publica sacri illius Collegii Reverendissimorum Dominorum Cardinalium Congregatione erga Nos palam declaravit, ubi scilicet tam amanter, tam paterne, tamque sapienter negotio, & difficultati illi, quam nobis olim Sanctitatis Vestre Prædecessor Paulus Quartus moverat, justum, & oportuna finem imponere voluit; in qua quidem re pluribus explicanda, non est, quod has nostras litteras absumamus, præsertim cum id apud Sanctitatem Vestram, quæ ejus est summa æquitas, supervacaneum censeamus, ut quæ causæ nostræ rationes non omnino habeat incognitas; sed tamen si Sanctitas Vestra uberiorem adhuc, & exactam istius negotii notitiam teneret, clarius adhuc cognosceret, quam præter omnem rationem, & æquitatem, & absque omni culpa nostra diversis cavillationibus onerati, & traducti fuerimus, quibus jam tandem impostum esse justum finem merito Sanctitatis Vestre, cum optima, & paterne erga nos voluntati, tum eximie integritati, ac justitiæ acceptum ferimus. Porro licet, hoc triduo, vel quatrinduo hinc profecturus sit sollemnis noster Orator, cui manus Sanctitati Vestre nomine nostro, quæ par est submissione, congratulandi, debitumque solitum reverentiæ, ac devotionis officium, more Dominorum Prædecessorum nostrorum, Electorum Romanorum Imperatorum præstandi imposuimus, tamen, cum is non possit illuc pervenire tam brevi quam nos vellemus, equidem teneri non potuimus, quin hæc litteras nostras præmitteremus, quin saltem possit quadam tenus satisfieri ardentissimo nostro desiderio Sanctitati Vestre animi candorem quam-

primum contestandi. Quamobrem non modo Sanctitati Vestre ex animo, & obsequenter congratulamur, sed etiam pro ista mirifica in nos paterne, & pia voluntatis suæ demonstratione, quas possumus, maximas agimus, & habemus gratias, eidem Sanctitati Vestre ingenue pollicentes, nos summo studio operam duros, ut nunquam Sanctitas Vestra ullum vel grati animi, vel filialis observantia Sanctitati Vestre, & isti Sanctæ Sedi debita officium in nobis requirere possit. Deum Optimum Maximum summis precibus orantes, ut pia Sanctitatis Vestre consilia, & instituta, ad laudem suæ Divinæ Majestatis, & beatificum totius Orbis convertere, eamque diu salvam, & incolumem tueri, ac conservare, ac prosperis rerum successibus, omnique demum felicitatis genere fortunare dignetur. De qua quidem nostrâ studiosissima intentione, ac filiali erga Sanctitatem Vestram, & Sanctam Apostolicam Sedem observantia, & devotione, prædictus noster Orator Franciscus liber Baro de Turro, Sanctitati Vestre plenius significare poterit, cui dignabitur Sanctitas Vestra de his, & aliis rebus cum eo humaniter tractare: interim, dum alter Orator noster subsequatur, benignas aures præbere, & nos quoque loco, & tempore paterne, & benevole commendatos habere. Dat. in Civitate nostra Vienna die XVI. mensis Januarii anno Domini MDLX.

Sanctitatis Vestre humilis, & obsequens filius

FERDINANDUS.

III.
Bzovius
ibid. n. 3.
Palav. to.
2. l. 14. c.
2. num. 3.
idem c. 13.
n. 1.
Concili-
um Im-
perator
petit a
Pio, ma-
xime in
illud co-
gendum
propensio.

Idem
ibid.

Ornavit verba operibus Imperator Comitum Arcus ad solitam obedientiam præstantam Pontifici misit, qui cum huic muneri jam satisfecisset, nomine ipsius Imperatoris petiit a Pontifice, ut concilium, unicum tantarum infirmitatum remedium, congregare vellet, & non multum ad persuadendum laboris insumpsit, cum jam Pius de eo indicendo cogitaret; quapropter cum Episcopum Tarracinentem, ut summum ordinarium Nuntium ad Catholicum Regem misisset, illi mandavit, ut inter alia negotia de restituendo concilio Tridentino ageret, & ut Carraffas in gratiam cum eo adduceret, de restituendo Palliano firmandaque concordia sermonem inferret. Prima Aprilis die Nuntius admittus fuit ad presentiam Regis, cui ostendit, quantum Sua Sanctitas in ejus auxiliis, quod Christianorum potentissimus esset Princeps, fideret, ea maxime tempestate, qua tota Christi Ecclesia circumfusa ab infensissimis hostibus cernebatur, in illo propterea firmissimam spem collocaret; sed quamvis Pius cognosceret, Regis Catholici erga Deum, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

& sanctam Sedem pietatem, tamen quod lapsis pluribus mensibus non modo nulla Legatio, sed ne literæ quidem ad eum pervenissent, quibus novum ipsi Principatum gratularetur, jussit Nuntium Regi significare, ut animadverteret, ne ex hoc Novatores existimarent, Regem Catholicum Apostolicam Sedem contemnere. Adderet, Cardinalium Congregationem Pontificem instituisse, quæ coram eo frequenter cogebatur, ad reformationem Ecclesiasticorum ante Concilium firmandam; ideoque Suam Majestatem orare, ut auxilia, & consilia ad tam arduam rem perficiendam præstaret; & quia Cameræ Apostolicæ propter hoc multi sumptus instarent, & ærarium vacuum ob præterita bella esset, Regiam deprecabatur Majestatem, ut omni favore muniret Pontificios Quæstores. Hoc Suam Sanctitatem eo libentius exigere, quolibet, & amantius Cruciatæ Bullam non requisitus, suæ Majestati miserat, & Ferdinandum Patrum in Imperatorem recognoverat.

Hispaniæ Rex multis officiorum verbis dilationem debita reverentiæ excusavit, jam duos menses elapsos ab electione in Oratorem Comitum de Tendilia ad Suam Sanctitatem, ut ei debitam Regio nomine deferret obedientiam, executionem vero dilatam fuisse, ob Oratoris infirmam valetudinem; & certior reddidit Nuntium, nunquam se majori gaudio perfusum fuisse, quam cum audivit, eum in Pontificem electum, quod, & epistola manu propria conscripta, & postea sui Oratoris opera testatum voluit; Sanctitatis Suae pedes reverenter osculari ob beneficium Bullæ Cruciatæ contra Infideles promulgatæ. Quod ad concilium spectabat jam Rex Christianissimus ipsum requisierat, ut simul cum eo apud Suam Sanctitatem instaret, pro celebratione Concilii, & jam multos viros doctos convocaverat Philippus, ut eorum consilium in re tam ardua audiret; post paucos autem dies Nuntio respondit, se concilii celebrationem approbare.

Interim novus Pontifex Pius vigilanter reformationi, aliisque gravissimis negotiis Religionis, & gubernationi Pontificatus incumbere, ut ex Actis Consistorialibus, Hortatus est etiam Reges, atque Principes, ut suam opem, auctoritatemque cum eo pro asserenda Religione jungerent, quo argumento Sigismundum Poloniæ Regem sollicitavit, ut Præsules adversus hæreticorum vim, atque insidias tueretur.

Decreverat jam ad Sedem Apostolicam Sigismundus Rex Oratorem suum, qui

IV.
Ubi supra
p. 283.

V.

hæreseos in Regno suo grassationes exponeret, atque ad eas comprimendas consilium Pontificium, ac opem depiceret: cum itaque Regius orator pontifici Regium obsequium detulisset, atque etiam de revocanda in pristinum splendorem ecclesiastica disciplina, & cogenda Synodo verba fecisset; responsum illi est, operam restituendæ sanctitati morum adhibendum iri pro debellanda hæresi, & disciplinæ ad pristinum nitorem revocandæ, & Concilio etiam œcumenico, si opus fuerit, celebrando se incubiturum, verum necesse fore, ut insolentia Hæreticorum Regia vi comprimat.

VI. Extulit quoque meritis laudibus Regiam pietatem, ac de obsequio Regio nomine sibi delato Sigismundum certior fecit; tum illi suscepta consilia de congreganda Synodo œcumenica aperuit, significavitque internuntium apostolicum qui Pontificia Regia fultus auctoritate hæreticorum sectas coerceat, transmittendum; tum monuit, ut antequam impiorum vires confirmatæ essent, eos coerceret, ac si qui in Regia familia lue hæretica essent infecti ipsos Aula pellet.

Charissimo in Christo filio nostro Sigismundo Augusto Poloniae Regi Illustri.

Charissime in Christo fili noster. Cc. Dilectus filius Magister Joannes Conrasi Notarius noster, & idem Orator tuus in Consistorio publico, ut mos est, tuo nomine, ac mandato, nobis, ac Sedi Apostolicæ obedientiam, ac reverentiam debitam diligenter admodum præstitit. Fecisti charissime fili, quod Catholicum Regem, quod devotum Ecclesie filium decuit. Quam gratum nobis istud officium fuerit, in responso, quod tum et publice dedimus, declaratum quidem a nobis fuit, sed tamen re ipsa id sumus libentius declaraturi. Audientes enim non sine maximo dolore, quantopere Regnum tuum perturbatum sit propter crescentes quotidie hæreticorum sectas, statimus jam eo propediem mittere nostrum, & Sedis Apostolicæ Nuntium, quo auctoritate nostra, & tua simul, malo isti, antequam vehementius ingravescat, obvietur: universe ecclesie paci, ac tranquillitati, postea œcumenico Concilio, quod, Deo juvante, indicere, ac celebrare in animo habemus, consulturi. Et infra. Tu quoque Charissime, Parentum, & Majorum tuorum, & Regii officii memor, salutaribusque monitis nostris obtemperans, quantum potes [persuasum autem habemus posse te plurimum] Hæreticæ pravitate pestem in Regno tuo,

Pius IV. 20.1. brev. sig. 2896. ep. 141.

dum potes, reprime: Hæreticis, Hæreticorumque fautoribus omnem aditum ad familiaritatem, & ad obsequia tua interclude, imo eos e Regno expelle, & eice: si quos familiares tuos semel iterumve correptos sanare non potes, illos quamvis grati tibi, quamvis accepti sint, præcepti Domini Nostri memor, qui non pedi, non oculo, non manui, si nos scandalizaverint, parci vult, sed ea abscondi, ac proiici, eos ipse quoque, si graviter in illos statuere non sustines, saltem repelle abs te, ac remove, ut vel sic confusi, & debilitati animo respiscant. Deus novit quam paterno animo hæc a nobis dicantur, & quantopere existimationem, honorem, ac dignitatem tuam charam habeamus, Regni que tui incoluntari, ac stabilirati consuleremur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXII. Februarii MDLX. Pontificatus Nostri Anno I.

VII. Moniti sunt ab eodem Pontifice Joannes Archiepiscopus Gnesnensis, & alii Poloniae Præfules, ut in fide Catholica asserenda studia conjungerent, Sedem Apostolicam de his quæ forent necessaria, monerent.

Religionis causa (inquietabat) tantopere Regnum Poloniae perturbatum audientes, eamque ob causam maxima sollicitudine affecti, vehementer cupimus pro nostri muneris officio opportuna adhibere remedia, quibus ingravescens in dies malum, quantum Divina Misericordia facultatis dederit, reprimatur: nec vero ullum, quod a nobis proficisci possit officium, abs te, & reliquis fratribus requiri patiemur. Cc. III. Martii MDLX.

VIII. Ex crebris de fide disceptatis controversiis in Polonia in eam impietatem plerique nobiles sunt prolapsi, ut cuique liceret de fidei sacra mysteriis credere, quod luberet; adversus quam impietatem necnon de Hæreticorum horrendis dissidiis, atque de tuenda, colendaque sanctissime Religione Catholica hæc Holius Episcopus Warmiensis ad Palatinum Ponnaientem scripsit.

Marrino Sboroneschi Palatino Ponnaientem.

Postquam hæc nonnulli sunt opinionem sequuti, ut putarent licere sibi credere, quidquid appareat in earum conscientia, quorsum res redacta sit, vidimus: nam & nostris temporibus eadem dicere licet, quæ suo seculo dixit Hilarius, Periculosum admodum, atque miserabile est, tot nunc fides existere, quot voluntates: & tot causis blasphemiarum pullulare quot vitia sunt: dum aut ita fides scribuntur ut

Pius IV. ep. 108.

Joanni Archiep. Gnesn.

Stanisl. Holius Ep. Warmien. ext. in ms. Arch. Vat. sig. 3222. p. 27.

tit volumus, aut ita, ut volumus, intelliguntur, & cum secundum unum Deum, & unum Dominum, & unum Baptisma, etiam Fides una sit, excidimus ab ea fide, qua sola est: & dum plures fiunt, ad id ceperunt esse, ut nulla sit. Dominatio Vestra non procul abest a Pinczovia, ubi ante annos iam prope decem, istud cacangelium potius, quam evangelium cepit originem, nonne ipsi ejusdem illius scholæ magistri, se mutuo vocant hæreticos? certe Stancarum parum abfuit, quin flammis traderent, qui tam non major est hæreticus, quam si, qui diversum ab eo Pinczovia sentiunt. Et infra. Sic fieri necesse est, quando quisque sibi liberum esse vult, non quod Ecclesia Catholica vult, & docet, sed quod sibi apparet in sua conscientia credere. Apparet uni in sua conscientia, quod non debeat esse neque sacerdotium, neque sacrificium, qua ratione Deus ipse quodammodo in ordinem cogi videtur. Apparet alii falsum esse, quod Christus dixit, Hoc est corpus meum; sed significari tantum Corpus esse figuram, vel virtutem Corporis. Apparet tertio, quandoquidem a Propheta scriptum est: Audiam, quid loquatur in me Deus; & rursus: Beatus Vir, quem tu erudieris Domine; quin & ipse Christus docuerit: Nolite plures fieri Magistri, quoniam unus est Magister vester in Cælis; non esse fidendum Scripturis, multo minus autem ferendum esse externum verbi, seu prædicationis ministerium, sed de Cælo revelationis expectandas, ut ille nos doceat, qui solus est verus Magister. Sed quorsum attinet enumerare singula, si liberum erit unicuique credere, quod apparet in illius conscientia, tot erunt fides, quot voluntates; nec ulla est certior, & celerior ad iteritum via, quam ut quod vult, cuique credere, quod vult, facere cuique liberum sit; ibi enim nullus iam videtur esse Magistratus, nulla legitima, potestas, &c. Datum Vienna MDLX.

IX. In Hungaria nobiles aliqui viri impio tumidi facti in id scelus prorupere, ut Sacerdotes ad utramque speciem sibi porrigendam adigerent, cumque ex impuris Sacerdotum moribus offendiculum grave populus pateretur, ad hæc mala tollenda incumbentem Strigonensem Archiepiscopum hortatus est Pontifex, ut constantiam in cœptis egregiis explicaret.

In Moravia exorta est secta quæ (ut Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

retulit hoc anno Vvarmienis Episcopus ad Cardinalem Moronum) Christum Deum esse negat, Baptismum, Dæmonum esse præstigiis; Trinitatis vero nomen inane, re prorsus vacuum esse docet: habetque applausus multos non modo ex vulgo, verum, & ex equestri ordine.

X. In Germania Lutherani in varias factiones dissecti generalem Synodum omnium Augustanam confessionem profiterentium cogere meditati sunt, ac Jensenes pseudotheologi supplicem libellum Principibus porrexere, ut ad id opem, auctoritatemque conferrent, in qua soli Lutherani congregati Sacramentarios & alios adversantes damnare possint; in quo advertenda est horum infania, qui cum Concilia œcumenica respuant, in conciliabilis suis decreta edere audeant, quibus plebeculam ipsorum deliramentis fascinatam constrictam velint. Discussit vero Divina providentia horum tenebrionum malefana consilia, ut nunquam novatores expetitam ab iis eam Synodum cogere potuerint, immo mutuis dissidiis confusi se contrariis anathematismis defixerint: in Ducatu enim Wittembergenfi Brentius superintendens adversus Sacramentarios Edictum promulgavit, at in Palatinatu Brentius, & cum eo Lutherus ab Heidelbergensibus damnati fuere, ut refert Surius his verbis: Non ita pridem Superintendentes Heidelbergenses hujusmodi decretum promulgarunt, Lutheri, & Brentii Catechismi extra Ecclesiam ejiciantur, & eorum scripta nullam habeant auctoritatem. Ecce ut ille pontificia auctoritatis impotentissimus emagitor, & everfor, jam a suis plane rejicitur, & profligatur: idem evenit omnibus aliis Turris Babylonice structoribus.

XI. Certarunt etiam contrariis libris: nam Tilmannus Heshusius, Jenæ contra Sacramentarios Librum typis excudit, in quo queritur, Zuinglii, & Calvinii errorem late diffusum, ac dogma Lutheranum & scripturis, & patribus adstruere conatus est, at contra Zuingliani suum ex iisdem probare moliantur, Basileæ enim prodiit Joannis e Lashe nomine liber præfixa hac inscriptione: Responsio ad virulentam, ac mendaciam confarcinatum Joachimi Westphali Epistolam quandam qua purgationem Ecclesiarum peregrinarum, Francofurti convellere, conatur, &c. Perpicue ex iis antilogiis patet, ad veram Ecclesiam Catholicam, quæ ex Apostolo columna est, & firmamentum veritatis, confugiendum.

Ad hos, & alios novatores aberrantes a veritatis via, ruentesque in æternæ

Sur. in comm. hoc anno. Lutherani inter se, & alii Hæreticis dissident.

Sur. in comm.

XI.

mortis præcipitia, ad veritatis, & Ecclésiæ castra revocandos Pontifex suscepta consilia celebrandæ œcumenicæ Synodi promovit, de quibus Moguntinum Archiepiscopum certiore fecit, monuitque ut Cleri suæ provinciæ mores Ecclésiastica disciplina castigaret, daretque operam, ut Sacramenta, qua par erat diligentia, puritate, ac religione administrarentur.

XII.
Ibid. cap.
206. &
207.

Ep. 205.

Ep. 236.

Conceptæ sunt iisdem sententiis aliæ literæ ad Joannem Gebhardum designatum Archiepiscopum Coloniensem, ac Joannem Archipræsulem Treverensem, nec non ad Theodoricum Wormatiensem electum Mindensem, Julium Numburgensem Episcopos, quos expoliendis Cleri moribus, atque ad sanctioris vitæ formam revocandis dare operam iussit. Ut vero Germaniæ Clerus impudiciæ cœno inquinatior erat, ita Corsicæ Clerus avaritiæ sordibus perlitus erat, quas abstergi ab Alerienti, Adiacensi, Sagonensi Acciensi, Marianensi Episcopis imperavit adeo diligenter, ut posthac ea scditatis nota ac suspicione non laboraret, paribusque monitis aliarum Provinciarum Præsules instructi fuisse videntur. Propterea Joannem Osnaburgensem Episcopum, atque Sigismundum electum Magdeburgensem Archiepiscopum ad reliquias gregis ab insidiis hæreticorum vindicandas incitavit, tum etiam Coloniensem in fidei puritate retinenda constantiam meritis laudibus ornavit, qui cum hæreticis cincti essent, flagrantissimo tamen sacro ardore religionis causam propugnabant.

XIII.

Explicuit in alios Germaniæ populos paternum studium Pius; tum ad constituendas Imperii res, Ferdinandi electionem, quam Paulus IV. confirmare abnuerat, ratam, ac firmam habuit, ut inferius ex Actis Consistorialibus visuri sumus, ostenduntque ad electum Imperatorem subjunctæ amantissimæ literæ quibus Pontificiorum consiliorum omnem rationem exposuit.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri Electo Romanorum Imperatori.

XIV.
Pius IV.
tom. I.
brev. sig.
2897. ep.
86.

Charissime in Christo Fili noster, &c. Advenientem ad nos dilectum Filium nobilem virum Scipionem Comitum Archi-Ora-
torem tuum, benigne, coque, quo decuit, honore exceperimus. Grato vero accepimus animo, cum Celsitudinis tuæ literas, quas nobis in publico Consistorio reddidit, cum officium debitum, quod ipse per eum nobis more Regum, & Catholicorum Imperatorum omnium prædecessorum tuorum præstitisti, quod quidem sicut pium Principem,

& Catholicum defensorem decet, non dubitamus, te re ipsa esse præstiturum omnibus in rebus, quæ, vel ad Dei obsequium, sanctæque ejus Fidei defensionem, vel ad nostram, & S. R. E. dignitatem pertinebunt, quod sicuti de tua nobis pietate pollicemur, ita hoc de nobis Severitati tuæ persuasum esse volumus, & paterno nos animo semper dignitati, amplitudini, & gloriæ tuæ consulturos, & daturos omnem operam, enixurosque, ut tuæ de nobis spei, & expectationi respondeamus. Sicut officii nostri ratio postulat, tum in tuenda, atque augenda pace, atque concordia inter Principes Christianos, tum in tollendis hæresibus, atque dissidiis, & pristina tranquillitate, ac decore Ecclesiæ Dei restituendo, tum in hortandis, excitandisque Regibus, ac Principibus Christianis, ut in impios hostes religionis nostræ arma convertant: quæ quidem omnia tanto studio curabimus ut maximum omnium, quæ a Deo accipimus, beneficiorum, existimaturi sumus, si pro his rebus nobis daretur sanguinem, & vitam ipsam profunderet, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris MDLX. Pontificatus nostri anno I.

Significavit etiam aliis literis Cæsari quantam spem in ejus virtute collocasset, illumque ad pietatem Christianam provehendam incitavit.

Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri electo Romanorum Imperatori, &c.

Plane persuasum habemus, immo vero scimus, te sicut clara memoria Fratri tuo Carolo Imperatori, & majoribus tuis piissimis principibus in Imperio ac regnis successisti, ita tum eorum pietatis, & studii in religionem catholicam imitator semper existeris, futurum omni tempore religionis, fideique catholicæ, tam turbulentissimis temporibus constantissimum advocatum, & defensorem, nostrorumque piorum consiliorum cum reliquis reipublicæ Christianæ partibus, tum in primis isti nobilissima nationi salutarium adiutorem; neque ullo loco, vel honori nostro, vel Sedis Apostolicæ dignitati, vel sanctæ matris Ecclesiæ obsequiis defuturum; qua quidem de te charissime Fili spe explorata, certaque fiducia adducti, simul, ac in hoc loco fuimus constituti, ea tibi paterni amoris nostri signa dedimus, quæ abs te in literis ipsis animo commemorata gratissimo, jucunda tibi fuisse gaudemus, &c. III. Febr. MDLX.

Paribus paterni amoris officiis complexus est Pius Maximilianum Regem Bohemiæ Ferdinandi filium natu maximum, qui illi de parto Pontificatu gra-

XV.

tulatus fuerat, ac de concepto animi decreto de collocanda omni opera pro hæreticis ad salutem revocandis, abolendisque vitiis, & corruptelis omnibus certiore fecit.

Pius IV.
lib. brev.
fig. 2961.
p. 43.

Maximiliano Regi Bohemiæ.
Charissime, &c. Jucundum nobis, & gratum fuit officium, quod tua nobis Severitas per literas præstitit, ex quibus in spem venimus fore, ut de quo munere nobis gratulata est, ad idem sustinendum, & recte fungendum pro sua parte nos etiam adjuves, ut Principem illo patre, illisque majoribus ortum decet. Et infra. Quod ad nos attinet, daturi omnem operam sumus pro credito nobis dispensationis officio, quantum quidem divina opitulante misericordia efficere poterimus, ut Ecclesiam Dei jam pridem diabolicis artibus turbatam, in commodiorem statum redigamus, iisque a recto itinere aberrantibus in salutis viam paternam charitate, & sollicitudine reducendis, cæterisque omnibus rebus, quæ emendatione indigent, corrigendis; id nobis propostum habentes, ut Dei honori, & cum reliquarum nationum, tum in primis nobilissimæ, nobisque charissimæ Germanorum gentis quieti, concordia, salutique consulamus, &c. Dat. &c.

Maximiliano Bohemiæ Regi in fide fluctuanti Pius IV. Hosium mittit, ut eum confirmet.

Fluctuare videbatur in fide Maximilianus Rex Bohemiæ, ex quo nefaria Ducis Saxoniz persuasione impios hæreticorum libros perlegerat, quorum argutiis illusus, cum doctrina parum valeret, pene lutherana fraude irretitus tenebatur, ad quem in fide catholica instaurandum, confirmandumque Pontifex Stanislaum Hosium Varmiensem in Polonia Episcopum Theologica eruditione controversiarumque, quæ cum hæreticis vertuntur, peritia florentissimum, misit internumtium in aula Cæsarea, qui pluribus colloquiis cum Rege habitis offusas regiæ menti tenebras catholicæ veritatis luce discussit, fuorumque colloquiorum rationem Carolo Borromeo Cardinali exposuit. In primis explicuit ancipitem & variam, totiesque mutatam circa Eucharistiam Lutheranorum fidem, ut penitus exciderent a fide, ac suspensi, quid crederent, fluctuarint, ex quo fidem catholicam abjecerunt, atque ex erroribus in graviore prolapsi errores, Christi divinitatem negare cœperint, confessionemque Augustanam in pluribus articulis violarint.

XVI.
Stanisl. Hosius. Ext. in m. arch. Lat. sig. n. 222. p. 67.

Borromeo Cardinali.
Cum ad Regem venissem V. kal. Februarii obtuleram ei brevem quemdam Catechisium, in quo de Cœna Domini, hæc illi verba legi, Cœna Domini est Sacramentum, seu divinum Signaculum, quo

Christus vere præsens offert, ac donat pane, & vino Corpus, & Sanguinem suum. Hæc dixi: Vidit Severitas vestra, quod qui scripsit catechisium hunc, cum toties variare videret confessionem Augustanam, quæ principio quidem sub speciebus panis, & vini, deinde, quod in, & sub pane, postremo, quæ Calvinique sententia est, quod cum pane nobis exhibetur Corpus, & Sanguis Christi, nescierit in hac varietate, quam sententiam amplectererur. Itaque omisit præpositiones omnes, ut quam lector veller, eam adderet, sed hoc in Germanico peræque facere non potuit, ubi necessarium erat addere præpositionem, itaque scripsit his verbis. Hoc est Cœna Domini, & Sacramentum, & divinum signaculum, in quo Christus vere præsens veraciter nobis corpus, & Sanguinem suum exhibet. Hic, dixi, cum absque præpositione rem exprimere non posset, maluit signaculum illud omittere, nimirum, ut nos Catholici dicimus, speciem Panis, & Vini, ut ajunt Lutherani Panem, & Vinum, & simpliciter dicit, quod exhibet nobis Corpus, & Sanguinem suum, silentio præterito signo, in quo exhibet. Miratus est Rex, cum hoc audiret ex me. Tum ego, audire me dixi, velle quosdam in isto Conventu Numburgensi Principibus omnibus Protestantibus hoc persuadere, ut quæ prima fuit confessio oblata Carolo Imperatori ante triginta annos, ei subscribant omnes, nec ab ea se unquam discessuros promittant. At qui, dixi, jam omnes isti fere principes, cum in aliis nonnullis, tum in dogmate de venerabili Sacramento Eucharistiæ, a prima illa confessione Augustana, quam longissime discesserunt, nam in illa, dogma de Eucharistia plane fuit catholicum, senserunt enim sub speciebus Panis, & vini, non autem in, sub, & cum Pane, & vino realiter nobis exhiberi Corpus, & Sanguinem Christi; itaque nunquam fuit verum de Eucharistia dogma a Catholicis impugnatum. Ex quo factum est, quod etiam in apologia sua Philippus articulum hunc defendendum non suscepit, cum cum resellisset nemo. Rex vero, habeo inquit confessionem Augustanam primam illam: mox adferam, & videbo, quibus verbis articulus hic sit conscriptus: itaque protulit librum, & ita reperit esse scriptum, sicut a me fuerat dictum. Tum ego bonam spem, inquam, concipio; non qui pacis, & dilectionis, sed qui dissensionis Deus est, eum colunt, quod futura est vel hac in re magna inter eos dissensio, & non minus ipsi inter se quam nobiscum pugnant. Nam quod ad Eucharistiæ dogma attinet, si volunt illud amplecti, juxta-

Stanislaus Hosius laborat ut Maximilianum in fide confirmet.

ve-

veram illam, & Germanam confessionem Augustanam, quam Imperatori Carolo protulerunt, necesse est, quod cum Catholicis de eo consentiant & Lutheri sententiam rejiciant, qui dixit in Pane, sub Pane simul; Calvini quoque, qui dixit cum Pane Christi Corpus nobis exhiberi, quodque Catholicum est doceant, sub speciebus Panis, & Vini id fieri, in quam sententiam, ut omnes conveniant, non credo, Nec ego credo inquit, Rex nam ex maxima parte facti sunt iam Calviniani. Hic videt, inquam Serenitas vestra, quando semel in uno deficiunt ab Ecclesia Catholica quam postea varia, multa que discessionem consequantur. Visum est rectum, ut amplecterentur nescio quam confessionem Augustanam, nunc eo progressi sunt, ut negent esse verum, quod dixit Christus, Hoc est Corpus meum. Videbit, Serenitas vestra, quod non quiescent, donec huc etiam usque progrediantur, ut dicant, falsum esse, quod dixit Evangelista, Verbum Caro factum est, quod & in Moravia, & in Hungaria predicari non ignorat Serenitas vestra. Et certe si fas est arguere mendacii veritatem ipsam Christum Deum dicentem. Hoc est Corpus meum, non video quomodo prohiberi possit, quo minus liceat etiam arguere mendacii Discipulum Christi Joannem Evangelistam dicentem, Verbum Caro factum est. Cum autem inspiceret Rex confessionem Augustanam, incidit in illud quoque, in quo negant se tollere confessionem auricularem, quam esse necessariam dicunt privatam absolutionem, nisi quod nolunt homines adigi ad anxiam illam peccatorum omnium enumerationem, quam recordari non possunt, cum scriptum sit. Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. Tum ego nec Ecclesia, inquam, adigit quemquam ut ea recenseat, quorum non potest meminisse; verum & iste articulus apud illos jam non observatur, ut in eo quoque discessum sit a confessione Augustana. Reperiet autem, & hoc (inquam) Serenitas vestra, quod ipsi negant se Missam aboleruisse, sed magna cum reverentia retinere: quaesivit locum, & reperit, ac ita se rem habere cognovit. Dicunt enim se Missam non abrogasse, quin ritus illius omnes, & ceremonias retinere, nisi quod pleraque Germanica lingua dicantur; nundinationes autem missarum prohibuisse, & certe inquit Rex, non potest negari, quin magni fuerint abusus praesertim in illis nundinationibus. Tum ego, quod negant se missam abrogasse, ritusque illius, & ceremonias, id falsum esse multis in locis res ipsa clamat, ut verbis confutari necesse non sit: itaque & in hoc discessum est ab Augustana confessione. Sola propu-

modum sunt in Germania Norimbergenses ex iis, qui discesserunt a nobis, qui ritus, & ceremonias Ecclesiasticas, etiam in missa, quam celebrare putant, retinere videntur, reliqui fere omnes abrogarunt, nisi quod Marchio quoque Brandeburgensis Elector adhuc retinere dicitur; quod autem ad nundinationes attinet, utinam negari possit, fuisse aliquando, sed paucorum crimen non debet Ecclesiae praedicii quidquam adferre, nec propter abusum bonus usus est abrogandus; (& paulo post) Nunc hoc, nunc illud mutandum esse putaverunt, ad extremum, & Sacerdotium, & Sacrificium abrogarunt, & ipsam etiam veritatem corporis Christi in Eucharistia negarunt: demum eo res pervenit, ut audeat insipiens in corde suo dicere, & in rectis palam predicare. Christus non est Deus, Sancta Trinitas non est adoranda. Periculosa est dixi, omnis, quacumque in re, quae praesertim ad religionem pertinet, mutatio, quamvis ea parva videri possit, nihil autem tutius, quam credere Sanctam Catholicam Ecclesiam, illi se totum subiacere, & in illius traditionibus acquiescere. Visus est huic sermone Rex assentiri. Dat. Vienna XXIX. Januar. anno MDLV.

Stanislaus Hosius Episcopus Warmiensis.

Habuit idem Episcopus Warmiensis, XVII. cum Maximiliano Bohemiae Rege plura alia colloquia de fidei Catholicae controversiis, de quibus Borromeum Cardinalem certiore fecit, ac inter alia mense Septembris, cum eo de bonis operibus, quae negant Lutherani ad salutem esse necessaria, differuit, nefandissimamque eorum impietatem, ac superbiam, in regis oculis defixit, horrenda etiam eorumdem novatorum mendacia, quibus falsa Doctoribus Catholicis affingunt, confutavit, Philippique Melanctonis ad Sacramentarios inclinantis imposturas detexit, de quibus haec ad Joannem Moronum Cardinalem scripsit.

Reverendissimo in Christo Patri Illustrissimo, D.D. Joanni Morono S. R. E. Cardinali, & Episcopo Albanensi D. Observantissimo.

Quid vel cum regia Serenitate, vel cum regia Majestate Superioribus iis diebus egerim, ex iis, quae scripsi Reverendissimo D.D. Borromeo, cognoscat Dominatio vestra. Video quod magis in Augustanam, quam in Wittembergensem confessionem, Rex propendet. Itaque omnia facio, ut ei persuadere possim, quo minoris faciat etiam confessionem Augustanam, & ei praeserat Christianam. Hoc animadvertere mihi sum visus, quod incipit fluctuare, neque mediocriter commoveatur istis ipsorum inter se diffi-

XVII.

St. Episc. Warmien. ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3222. p. 435.

diffidiis: Multus mihi fuit cum illo sermo de bonis operibus, quae dixi negare Lutherum, quod sint necessaria. Respondit ille, quod neque Lutherus, neque sectatores ejus hoc negent, Ego vero: Scio, inquam, praecise necessaria esse, non negant, sed ad salutem necessaria esse negant: Ita, inquit, res est: negant ad salutem esse necessaria: Quam ergo, inquam ad rem sunt necessaria? Num ad condemnationem? Si haec est honorum operum ratio, praestat illis esse vacuum, & omni scelerum, ac flagitiorum genere coopertum: Fides, inquit ille, non potest esse absque operibus. Tum ego: nonne fidem habent demones, & contremiscunt? Qui demonia citiebant in nomine Domini: qui prophetae: qui multas virtutes faciebant, nonne fidem habebant? quos tamen a se discedere jubet Dominus, quod eos operarios iniquitatis esse dicat. Nonne dicit Paulus: Si fidem habueris, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil prodest? Qui, vel unus locus perspicue satis docet, posse esse fidem sine operibus. Judicium illud extremum, certum est de fidelibus futurum, non de infidelibus, nam qui non credit jam iudicatus est, fidelium igitur opera discutientur in extremo iudicio, num paverint esurientes, num dederint potum sitientibus, &c. quae prosequitur Evangelista. Tum Rex, Fides, inquit, vera non potest esse operibus destituta: Ego vero: Illa fides, inquam, de qua Paulus loquitur, quod per charitatem operatur, certum est, quod otiosa non est, sed est operibus exornata, & hanc ad salutem esse necessariam docet Ecclesia, quae cum operatur per charitatem, non est sola, sicut isti docent, sed sunt illi opera conjuncta, & vocant Scholastici Fidem hanc formatam, de quibus, & ipsis pleraque sum loquutus, ac judicavi Scholasticos illos, qui nunc in contemptum adducuntur, sermone quidem imperitos fuisse, non autem scientia, nam ornatum quidem, & splendorem orationis non habuere, sed inter ea plus esse in uno Thoma Aquinate doctrinae, quam in omnibus istis nostri saeculi Doctoribus, qui postquam ab Ecclesia Dei discesserunt, inflati sensu carnis suae, se solos sapere, reliquos autem omnes desipere persuasum habent.

Legisse memini, quae false Scholasticis affingit Philippus Melancton, qui vult illis ignotum Christum fuisse, quod nihil docuerunt de fide intuente, non nostram dignitatem, sed mediatorum [& mox] Nihil profert Philippus praeter mera mendacia: nam cum non haberet, quod in Ecclesiae Doctrina merito posset reprehendere, finxit ipse sibi monstra, quae impu-

gnaret, quo magis miror, quod huius hominis scriptis, quae non aliunde, quam ex mendacis conflata sunt, tantum tribuatur. Nolle autem me, ut Rex mihi credat, nisi contraria omnia in ipsis Scholasticis Doctoribus ostendero, quod suo tempore me facturum esse recepi. Haec ego propterea contra Philippum pluribus disserui, quod mihi sum animadvertere visus, pluris a Rege Philippum fieri, quam ceteros: quem ego praeceteris infector, quoties cum Rege* mihi sermo est, & multis argumentis, quod Sacramentarius fuerit, demonstrare conor. Dixit autem mihi Rex, quod habeat librum ab Augusto Saxoniae Duce missum, in quo Philippus disseris verbis suam de Sacramento Eucharistiae sententiam explicat, sequere idem sentire, quod Lutherum declarat. Ego vero dixi, mihi suspectum esse librum hunc, quod non prodierit in lucem viri Philippo, quod multorum convitiis jam ab annis aliquot nunquam adduci potuit, ut suam de hoc Sacramento sententiam explicaret, sequere ab ea suspicione, in quam venerat, quod cum Sacramentariis faceret, purgaret; nunc demum eo mortuo profertur nescio, quod scriptum sub eius nomine, quod ego illius esse non credo. Nam etiam in colloquio Wormatiensi nullis rationibus perficere potuissse Philippi collegas, ut inter hereticos, qui fuerant aequae Lutherorum, atque Christianorum iudicio damnati, Sacramentarios numeraret. Hic fere fuit cum Rege sermo meus, &c. Datum Vienna in Austria die XXV. Septembris anno Domini MDLX.

Ejusdem Illustrissimae, & Reverendissimae Dominationis Vestrae
Servitor addictissimus

Stanislaus Episcopus Warmiensis.

In alio colloquio cum eodem Rege inito Mense Octobri Stanislaus Hosius ostensis Lutherorum libris demonstravit eorumdem impiam vanitatem, qui Lutheri verba cum verbis Christi conferre auderent: demonstravit etiam cathedram Lutheri cum Petri Cathedra non comparandam, cum Petro Christus promiserit fidem ejus non defuturam, non Luthero: cumque Lutherum loco Christi habeant Lutherani, ab ejus tamen decretis discedere, nec ullam in eorum fide certitudinem reperiri, & quemque suam somnia pro Divina Scriptura obtrudere; ac si Romanum Pontificem errare posse ganniant, multo magis de Luthero id sentiendum; cumque novatores occinant magis Deo obediendum, quam hominibus, convinci varios ab iis Deos coli, cum quibusque suam opinionem, ut divinam colat: eisdem pari impudentia in Caesarem

* Maximilianus II.

Ait expecturi a se N. Delphinum. XVIII.

sem infurrexiffe, ac in Pontificem, cum Carolum V. ab eo proscripti proscripte, proscriptumque a numine divulgarent, nec minus sprevisse decretorias Cæsarei Senatus sententias, quam Conciliorum, atque a Gallo Lutheranum Wittembergensibus objectum, eos ab Augustana confessione defecisse, ac Philippum Melancthonem in literis ad Palatinum se Calvinistam professum in Eucharistiæ articulo, in aliis ad Saxonem datis, atque ad Maximilianum Regem transmissis, Lutheranum se profiteri, ex quibus constat, perfidiam pro fide eo sectari, quæ omnia idem Episcopus Carolo Borromeo Cardinali recensuit his verbis.

Borromeo Cardinali.

Cum venissem ad Regem produxi libellum Nicolai Galli, quo graviter infectabatur præceptores suos Wittembergenses, & post allata ejus delira verba, quibus Lutherum commendabat, tanquam novum Heliam a Deo excitatum, Regi dixi, me non posse satis mirari istorum hominum audaciam, & impudentiam, qui Lutheri sui doctrinam non alio loco, quam quo Christi doctrinam haberi volunt, & ejus verbum, Dei verbum, vocari non dubitent: Quæ est, inquam, si non est hæc ipsissima idololatria? quoniam præceptores illorum, in nonnullis, a Lutero discesserunt, magnum eos, & indignum facinus patrasse queritantur, & cum ipsi in multo pluribus discesserint a Christi, & ejus corporis Ecclesiæ doctrina, non modo nihil se peccasse agnoscunt, verum etiam tanquam de præclaro aliquo facto gloriantur. Quæ vero comparatio cathedræ Lutheri cum Cathedrâ Petri, cum huic promiserit Deus nunquam esse defuturam fidem ejus, de illa nullum tale promissum extet. Quam præclare autem fecit Deus, ut qui discesserunt a Petri Cathedrâ, ac diversum ab ea sibi doceri permiserunt, ii nunc accusentur, quod, & ipsi discesserint a cathedrâ Lutheri, quem isti Stoici Lutheranum non alio, quam quo Petrum, atque adeo Christum ipsum loco haberi volunt, & adorari. Quid autem faciat hominibus iis, qui nec Ecclesiam, nec præceptores suos audire volunt? quid aliud ex eo consequi necesse est, nisi ut tot sint sectæ, quot sunt homines, dum unicuique Scripturam interpretari juxta sui cordis visionem licebit, & quod ipse senserit, id tanquam Dei verbum haberi. Inde adeo nate sunt hæreses istæ omnes, quod a Petri Cathedrâ discessum est. Nil jam dicam de Zuinglianis, Anabaptistis, & cæteris portentis. Etiam ipsi Lutheri discipuli, qui videntur in ejus Cathedrâ successisse, iam arguuntur, quod non successerint in Do-

Stanisl.
Hofius
ext. in
ms. arch.
Vat. fig.
n. 3222. p.
50.

ctinam Lutheri. Volunt errare posse Papam, volunt errare posse præceptores suos, cur non autem concedere debeant, errare potuisse Lutherum quoque, cujus dogma, cum tanta pertinacia defendunt? jam non ille fuit homo æque errori obnoxius, ut alii? Et mox: Quamobrem in hac istorum contentione nihil tutius videtur, quam Ecclesiam ducem sequi, Petrique Cathedræ conjunctum esse. Cum hoc audisset a me Serenitas illius visa est non mediocriter commoveri, & post nonnulla.

Iterum dixi Serenitati illius, quod nulla sit hæreticis magis usitata cantilena, quam quod obedire magis oportere Deo dicunt, quam hominibus. Quasi vero Lutherus Deus sit, cui necesse sit obedire. Putant se obedire Deo Adiphorista, putant idem, & qui insectantur eos Rigidi Lutheranum, neque diversum sentiunt, & Sacramentarii, & Anabaptista, & reliqua sæm Hæreticorum. Interea tamen quisque non Deo, sed suo, aut alicujus, cujus opinionem amplectitur, capiti obedire se non obscure declarat, cum nemo Deo obediat, nisi qui Ecclesiæ, per quam Deus loquitur obedit.

Quæstio autem ex illius Majestate num intelligeret, quod ibi scribit Gallus de laro proscriptiois decreto sub Dei titulo contra supremam potestatem; cum non satis assequi se responderet; memoria teneri, proculdubio Serenitatem ejus dixi, quo tempore contra seditiosos quosdam Principes bellum susceperat Carolus Imperator, quod contra eos proscriptiois decretum fulerat: illi vero tantidem fecerunt proscriptiois Cæsaris, quanti Pontificis & Episcoporum excommunicationem. Itaque scripserunt libellam quendam, ac typis mandarunt, qui passim terebatur manibus omnium, in quo fingebant Christum pro tribunali sedentem, & sententiam proscriptiois contra Carolum Imperatorem ferentem, quem jam non Imperatorem, sed Carolum a Gandavo vocabant. Sic videt, inquam, Serenitas Vestra, quod qui sunt novum hoc Evangelium amplexi, non magis de Pontificis, quam de Cæsaris auctoritate labefactanda, vel evertenda, potius consilia capiunt; Quod idem quoque in Gallia nunc fieri, ubi dicuntur ex subditis nonnulli contra Regem suum arma cepisse. Sed & in Germania quidam Principes, cum sit a judicio Camera lata contra eum sententia, dicuntur Judicatum facere nolle, quod eos iudices male pronuntiasse affirmant. Nec video si licitum est Conciliorum decreta pro nihilo habere, cur non idem liceat de judicio Camera Imperialis decretis facere, quos etsi Viros graves esse, & doctos libenter concedam; graviores tamen multo sunt, & doctiores

ac

ac plures etiam, qui ex toto Orbe Christiano ad œcumenicum concilium conveniunt. Ita jam, prohi dolor! eo ventum est, ut quisque sibi iudicium, de scripturis de judicio Camera Imperialis, deque Conciliorum decretis arroget, & quod suo capiti videretur, id sibi sequendum esse putet. Legi postea locum quemdam ex eodem libro, ubi Wittembergensibus criminat dat Gallus, quod Confessionem Augustanam abnegaverint, quodque Diaconos suos prohibuerint, ne mentionem ejus in concione facerent: ostendi simul quibus in rebus Wittembergenses ab Augustana Confessione, sive a Lutheri doctrina discessisse, dicantur. [Et infra.] Hæc & alia cum dicerem, ac declararem tum illius Serenitati, audivit me patienter, neque visus est illi sermo meus ingratus accidere, &c. Subdit Melancthonem in controversia Cænæ Domini ad Fridericum Comitem Palatinum Rheni se aperte Calvinistarum sequacem declarasse: in alia vero, quam Augustus Saxonie Dux ad Regem miserat, professum esse, se idem plene, quod Lutherus de Eucharistia, sensisse, perfidiamque hominis dato Regi Melancthonis iudicio in controversia apud Palatinum agitata ostendisse. Datum XXXI. Octobris MDLX.

XIX.

Diceptavit idem Episcopus cum eodem Rege de justitia Hæreticorum imputata, sed nulla, qua gloriantur illi, quibus a Catholico Poeta argute objectum fuerat eos imputata quoque gloria contentos, veris suppliciiis dicrucandos esse, cum vere injusti esse velint, in quam sententiam has literas ad Cardinalem e Puteo mense Novembri adulto exaravit: Puteo Cardinali.

Hofius
Cardinal.
ext. in
ms. Arch.
Vat. fig.
3222. p.
55.

XV. Kalendarum Decembris misit ad me Rex, ut ad se venirem hora IV. feci quod iussit, ac ostendi illi versiculos quosdam, nescio quo Authore conscriptos de imputata Lutheranorum justitia.

Ponis justitiam tibi imputatam
Non quæ ponitur orthodoxe inherens
Cur hoc? es male conscius tibi ipsi,
Cui ut justitiæ nihil, sed ingens
Contra injustitiæ lues inheret
Hinc spes omnis abest tue salutis
Ni quis justitiæ det imputatam
Esto justitiæ imputator absens,
Ut respondeat ergo condecenter
Jus causis meritoque veritutum,
Sic ut justitiæ est tibi imputata,
Sic mercede fruaris imputata,
Proque injustitiæ quæ tibi inheret
Est & pœna tibi futura inherens.
Lepidum hoc, & festivum carmen hoc
mibi videri dixi, neque potuisse quidquam
scribi verius, nam qui volunt habere nisi
imputatam justitiam, æquum est, ut iidem
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

non habeant, nisi imputatam gloriam, ut sicut abest ab illis omnis justitia, sic abest etiam omnis merces æternæ gloriæ, & sola sint utriusque imputatione contenti: contra, sicut præsentem inherere fatentur injustitiam, & sic futuram etiam inherentem sibi pœnam sentiant sempiternam cumque multa dixissem contra imputatam istam injustitiam, laudavit ipse quoque Rex versus hoc tanquam festivo scriptos, &c. Datum Viennæ XXV. Novembris MDLX.

XX.

Mense Decembri accersitus a Maximiliano Rege Stanislaus Hofius Warmiensis Episcopus Novatorum circa fidem manifesta ostendit diffidia, utque Philippus Melancthon mutata quinque Confessione Augustana Zuinglianistum, & Calvinistum admisisset, eundemque veritatis adactum confessum esse, immutata vetere fide quibuslibet fingendi quælibet monstra indultam licentiam; ex quo illustre, & conspicuum sit, non esse tutum a vetere fide Catholica discedere, ac Lutherum palam scriptis suis professum esse, non malam esse transubstantiationis fidem, sed jurgii excitandi causa eam puro Pontificis odio pernegasse, quæ cum Rex perpendisset, professus est, se tantam vesaniam execrari, de quibus omnibus Carolus Borromeus Cardinalis certior ab Hofio redditus est hæc literis.

Borromeo Cardinali.

Quinto Idus mensis hujus, cum nihil minus expectarem, significavit mihi Serenissimus Rex, ut ad se venirem. Tuli mecum libros, inter quos erant duo, quorum uterque fuit inscriptus; Corpus doctrinæ Christianæ. Unius Author erat Philippus Melancthon Mollis Lutheranus; alterius Vigandus ex Durioribus Lutheranis. Exhibui Regi, simulque indicavi, quod istorum uterque vocaret doctrinam suam doctrinam Christi, a qua tamen abesser uterque longissime, quod corpora hæc duo inter se pugnarent. [Et infra.] Dixi quod quæ Confessio primum Imperatori Carolo fuit oblata, scripta fuit iis verbis, quod sub speciebus panis, & vini vere exhibetur Corpus, & Sanguis Christi: deinde mutata fuit in hunc modum, quod in & sub pane, & vino vere exhibetur. Itaque subinde variat Philippus in sua ista magnifica Confessione, quam in plerisque locis quinque mutasse dicitur. [Et paulo post:] Hanc recens editam Confessionem Augustanam Calvinus amplectitur unam cum Lasko, & eam secum facere gloriantur. Sic Philippus in sua Confessione sententiam aperuit Zuinglianismo, sive Calvinismo. Legi postea in præfatione Philippi verba illa: Non dissimulari potest

Stanisl.
Hofius
ext. in
ms. Arch.
Vat. fig.
n. 3222.
p. 41.

H

mo-

motis rebus magnam varietatem opinionum exortam esse; & concedit Anarchia licentiam malis ingeniis fingendi monstruosa dogmata. Hic videt Serenitas Vestra, quomodo fateretur Philippus motis rebus magnam varietatem opinionum exortam esse; quis autem est, qui movit res? An non Lutherus primo, deinde Sæctator hic eius Philippus? Voluit sibi licere Lutherus, ut nova quedam dogmata proferret, quæ hæcenus Ecclesia Dei ignoravit: utque suum singulorum intellectum produceret, iudiciumque suum privatim publico iudicio Ecclesiæ preferret, quid ex eo postea fuit consequutum? Exorti sunt Zuinglius, Munzerus, Pacimontanus, Suvencfeldius, Servetus, & alia id genus hominum portentosa, cum viderent rem Lutheri succedere, & illius verbum tanquam Dei verbum ab imperitis adorari fuisse, & ipsi monstruosa dogmata, & eorum nonnulli plures discipulos, & sectarios nacti sunt, quam Lutherus; sic plenus est, nunc mundus monstruosis dogmatibus: adeo non est tutum ab eo discedere, quod est Catholicum, & suum, vel unius alicuius singularem intellectum sequi. Vocamus fidem Catholicam, & Ecclesiam Catholicam. Illius nobis doctrina amplectenda est, nec sit ullum de ea privatum iudicium interponendum, ut pluris id, quam illius iudicium faciamus. Non est unius alicuius hominis movere, quod est ab Ecclesia constitutum, quod simul ut in aliqua re factum est, fieri non potest, quin, & alia multa moveantur, & magna rerum perturbatio consequatur. In Conciliis determinandum est, si de qua re dubitatur, neque permittendum est, ut aliquis doctrinam suam verbi Dei titulo vendiderit. Et post multa in hanc sententiam subdit: scimus quod omnia, quæ dixit, scripsit Lutherus, non in alium finem retulit, quam ut Papatum everteret, & hoc nunc vocatur Dei verbum, non agnoscere Papam. Etiam apertam veritatem in odium Papæ oppugnavit, & produxit ei quemdam Libellum, quem scripsit Lutherus de adoratione Eucharistiæ, ubi inter cætera scribit, non multum referre, etiam si quis credat transsubstantiationem, modo simul credat ibi esse Corpus, & Sanguinem Christi; sed quoniam, inquit, Papiste vehementer urgent transsubstantiationem istam absque scriptura, nos non ob aliud, quam ut adverseremur illis, & in despectum illorum volumus hanc opinionem rueri, quod ibi maneat verus panis, & vinum cum Corpore & Sanguine Christi. Hoc dixi vocatur nunc Dei verbum, novas opiniones fingere, & ab Ecclesiæ consensu discedere in odium, & despectum Papæ: atqui Dei

verbum non est, nisi charitas, a qua quantum isti remoti sunt, videt Serenitas Vestra, qui nihil aliud spirant, quam odium, & contemptum erga eum, cuius ministerio fit, ut conservetur charitas, & unitas. Tum Rex, cum locum hunc inspiceret: Certe, inquit, Ego non probo ista: at qui talia sunt, inquam, fere dogmata Lutheri, nihil aliud quam odium, quam contumeliam quandam spirantia, quo magis ab illius doctrina cavere cordati debent. Obruli illi postea Confessionem Christianam nostram in Germanicam linguam translata, quod sibi munus gratum esse ostendit, &c. Datum XIV. Decembris MDLX.

Edoctus fidei Catholice doctrinam ab Hosio Maximilianus Rex obstruxit aures susurris Lutherianorum, & constantissime fidem Catholicam propugnavit quamvis concitatus de se pravas suspiciones non omnino sedaverit. Florebat vero in Germania defensione flagrantissimo studio Catholice fidei fama Albertus Bavarie Dux, ad quem incitandum in eo pietatis, & glorie cursu Pontifex proposuit illi imitanda Majorum exempla, quibus & felicem æternitatem sibi comparaturus, & apud homines summum decus collecturus esset, si egregiis ceptis insisteret.

Alberto Duci Bavarie.

In maximis curis, & sollicitudinibus, quas ex suscepto tanto munere sustinemus non mediocriter nos consolatur talis filii erga nos, & Sanctam Matrem Ecclesiam tanta pietas, atque devotio quam quidem in re latandum quoque est Nobilitati tuæ dilectæ fili, & Divinum beneficium agnoscendum, quod bonæ memoriæ parentum, & majorum tuorum vestigiis insistis, qui usque eo pii, & orthodoxi Principes fuerunt, ut vel sanguinem ipsum pro Catholice fidei, & sanctæ Matris Ecclesiæ defensione profundere parati fuerint, maximamque, quoad viserunt, eo nomine laudem adepti sunt, & ad meliorem vitam translata, pietatis, & constantiæ suæ premium nunc percipiunt, quos cum tam egregie imiteris, fidei tuæ constantiam, & præclaram voluntatem erga Sedem Apostolicam, ac Sanctam Matrem Ecclesiam meritis in Domino laudibus prosequimur, &c. XX. Februarii MDLX.

Addidit quoque pios stimulos Henrico Brunsvicensi Duci juniore Pius, ut in colenda fide Catholica constanter persisteret, nec se Hæreticorum dolis illaqueari pateretur, illicque paterna omnia officia detulit. Quanto etiam amore complecteretur Hungaros, atque ad eos adversus Turcicam tyrannidem tuendos paratus esset, significavit Nicolao Archiepiscopo.

Tue

XXI.

Tuæ Fraternitati, reliquisque, qui istis in partibus superestis, tanto majore studio adfuturi, & quidquid poterimus auxilii laaturi sumus, quanto longius a nobis remoti estis, & propter impiorum hostium propinquitatem majore in periculo, cum commissis vobis ovibus versamini.

XXII.

Sparsæ tum erant per Hispaniam hæreses Lutheranae faces, ad quas restinguendas Philippus Rex, ut erat exaggerata sapientia ornatissimus, ac probe norat, convulsa Religione Regum solia, viresque Reipublicæ mille diffidiis infringi, omnem diligentiam, atque operam defixit, fideique Sacræ Censores ad severitatem in reos impietatis exercendam armavit, adeo ut Bartholomæus e Miranda Ordinis Predicatorum Archiepiscopus Toletanus ejus criminis suspicione notatus in vincula conjectus sit, cumque de iudicio legitimo variæ controuersie obortæ essent, quod ille Hispaniarum Primas diceretur, Pius in Philippo Regis pietate tantam presidii, & justitiæ fiduciam reposuit, ut illi auctoritatem contulerit ad constituendos Judices, qui eam causam decretoria sententia definirent.

Ad futuram rei memoriam.

Alias postquam felicis recordationis Paulus Papa IV. Prædecessor noster, per eum accepto, quod in Regnis Hispaniarum Lutherana, & alia exorta hæreses pullulare ceperunt, & latius serpere videbantur, ita ut de aliquibus etiam Ecclesiarum Prælati verisimiliter suspicari posset, huic morbo efficaciter mederi volens Venerabili Fratri Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi Principali Hæreticæ pravitatis in dictis Regnis inquisitori, quod usque ad biennium de consilio dilectorum filiorum supremi consilii inquisitionis hujusmodi contra quoscumque Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates in eisdem Regnis degentes, super hæresibus hujusmodi inquirere, & quoscumque processus formare, & superinde legitima indicia ad capturam sufficientia comperta forent, ac verisimiliter formidaretur, ne ipsi sic inquisiti Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, & Primates, a Regnis prædictis aufugerent, seu alias se absentarent, aut alias eidem Ferdinando Archiepiscopo videretur expedire, eosdem inquisitos Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates in aliquo tuto loco, & securo sub aliqua fideli custodia arrestare, & custodiri facere valerent, ita tamen quod quanto citius ipse Ferdinandus Archiepiscopus posset, eundem Prædecessorem de his omnibus certiores reddere, ac ipsos arrestatos Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates, &c. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

archas, & Primates una cum iudiciis contra eos militantibus, & cum toto processu contra eos habito in forma fidei faciente suo sub sigillo ad ipsum Prædecessorem transmitteret plenam, & liberam per eum in forma brevis literas facultatem concesserat, & auctoritatem; & earundem literarum vigore dictus Ferdinandus Archiepiscopus Inquisitor Venerabilem Fratrem Archiepiscopum Toleranum de Lutherana, & alia forsitan hæresi suspectum, & accusatum capi, & carcerari, aut arrestari mandavit, prout ipse Bartholomæus Archiepiscopus carceratus, & arrestatus detinetur de presenti: Nos postmodum nefandis hæresum erroribus omni, quo poterimus, salubri remedio pro salute gregis Domini obviare cupientes, charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Rege Catholico nobis desuper humiliter supplicante, facultatem, & potestatem per literas dicti Prædecessoris prædictas eidem Ferdinando, & inquisitori, ut præferatur, concessas, & cum omnibus, ac singulis in eis contentis alias desuper confectas literas hujusmodi auctoritate Apostolica per alias nostras in simili forma brevis literas confirmavimus, approbavimus, & innovavimus, easque plene firmitatis robur obtinere, ac eidem Ferdinando Archiepiscopo, & pro tempore existenti generali Inquisitori præfato, tam dicto biennio elapso, quam etiam alio illud immediate sequente biennio dumtaxat suffragari, ipsumque Ferdinandum Archiepiscopum, & pro tempore generalem Inquisitorem ad illam executionem alias in forma servata procedere libere, & licite posse, & debere decrevimus: addita porro ea lex fuit, ne adversus Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & Primates decretoria a Censoribus fidei pronuntiaretur sententia, sed ad Pontificem judiciaria acta rite confecta transmitterentur, ut judiciariam sententiam ferret. Cum vero his mandatis instructus Ferdinandus Hispanensis Archiepiscopus Tolerani causam Palentino, & Placentino Episcopis cognoscendam mandasset, Toleranus Archiepiscopus eundem Ferdinandum, & Abulensem Episcopum, & Andream Peresum fidei censura præfectos sibi suspectos Judices esse contendit, gravesque inde contentiones exarserunt, quæ cum Pontifici relata essent, ut liriun anfractus absunderet, hæc sansit. Ne inquit ob altercationes, & differentias, quæ super iudicio suspicionum præsentiarum hujusmodi orta sunt, & in futurum verisimiliter oriri possunt, causa dicti Bartholomæi Archiepiscopi in infinitum protrahatur, sed ea quanto citius fieri possit, debere finiatur, & terminetur, pro nostri

H 2

Pa

Paſſoralis officii debito opportune provide-
re volentes, ac de præclara integritate,
probitate, ac prudentia dicti Philippi Re-
gis plurimum in Domino confiſi, Motu
proprio, & ex certa ſcientia, ac matura
deliberatione noſtra, & de Apoſtolica po-
teſtatis plenitudine eidem Philippo Regi
in unum duos, aut tres, vel plures, &
tot, quot ſibi expedire videbitur Episcopos,
aut alios probos, juſtos, & peritos Viros
Eccleſiaſticos Judices, nontamen ſuſpectos
in cauſa hæreſis hujusmodi contra dictum
Bartholomæum Archiepiſcopum nominare,
qui cauſam prædictam audire, cognoſcere,
& ſine debito terminare poſſint libere, &
licite valeat, plenam, liberam, & omni-
modam authoritatem, & facultatem au-
thoritate Apoſtolica præſata tenore præſen-
tium concedimus pariter, & impartimur,
&c. Dat. Rom. apud S. Petrum die V. Maii
MDLX.

Ibid. 106.

XXIII.
Senten-
tiam
contra
Archiepi-
ſcopum
Toletanum
ferre,
ſibi
reſervat
Pius IV.

De hujusmodi authoritate Philippo Re-
gi tributa extant Apoſtolice ad ipſum
met eadem die datæ literæ.

Viſum eſt nonnullis vi hujus decreti,
& conceptis verbis authoritatem attri-
butam, ut Judices Eccleſiaſtici a Philip-
po Rege designati ferendæ in Archiepi-
ſcopum decretoriæ ſententiæ poteſtate, ac
jure pollerent, ſed cum hoc repugna-
ret Archiepiſcopali authoritati, juri-
que Pontificio, conſultus de his Ponti-
fex obſcura, & involuta verba nitidius
exprefſit, ſanxitque ut Judices illi a
Rege conſtituti, actionis judiciariæ in-
ſtrudæ, conficiendæque in Archiepi-
ſcopum jure, atque authoritate valerent,
a ferenda tamen decretoria ſententia ſi-
bi temperarent, cujus ferendæ jus ſibi
Pontifex reſervavit.

Ad futuram rei memoriam.

Pius IV.
lib. 1. p.
176.

Nuper emanarunt a nobis literæ in for-
ma brevis tenoris ſubſequentis, videlicet,
&c. Cum autem intentionis, & mentis
& voluntatis noſtræ ſemper fuerit, &
fit, ut prædicti Judices per ipſum Philip-
pum Regem nominandi in cauſa hæreſis
contra dictum Bartholomæum Archiepi-
ſcopum proceſſum ſolummodo facere, &
formare, & uſque ad ſententiam defini-
tivam excluſive dumtaxat procedere poſ-
ſint, ea propter motu, ſcientia, & deli-
beratione, ac poteſtatis plenitudine ſimi-
libus authoritate Apoſtolice tenore præſen-
tium atteſtamur, decernimus, atque de-
claramus, intentionis, ac mentis, & vo-
luntatis noſtræ fuiſſe, & eſſe, quod Ju-
dices præſati proceſſum in cauſa prædicta
conficere, ac formare uſque ad ſententiam
definitivam excluſive dumtaxat procedere
valeant, volentes proceſſum ſic per eodem
Judices, ut præſertur, formatum in au-

thentica, & valida forma redigi, ſicque
redactum, & clauſum eorum ſigillis mu-
nitum ad nos transmitti, ut illo diligen-
ter viſo, & mature conſiderato, quod ſe-
cundum Deum, & juſtitiam fuerit in
cauſa ipſa, quæ nobis, & Sedi Apoſto-
licæ ſpecialiter reſervata exiſtit, in Con-
ſiſtorio noſtro ſecreto de Fratrum noſtrorum
conſilio deliberare, terminare, atque ju-
dicare poſſimus; decernentes nihilominus
irritum, & inane quicquid ſecus forſan
eſt hæctenus, vel in poſterum ſuper his a
quoquam quovis authoritate ſcienter, vel
ignoranter contigerit attentari. Non ob-
ſtantibus, &c. Datum Romæ apud San-
ctum Petrum, &c. die III. Julii MDLX,
anno I.

Extracta eſt hæc cauſa Archiepiſcopi
Toletani ad Pii V. & Gregorii XIII.
tempora: expenſa autem re a Romana
Inquiſitione nihil ſolidi repertum fuit,
ut Archiepiſcopus manifeſtæ noxæ da-
mnaretur, ſed ſolum, ut obſtringeretur ad
ejurandum hæreſeos crimen ob vehemen-
tem ſuſpicionem, quam excitaret de-
ſuæ fidei pravitate. Verum idem carce-
re liber Romæ obiit exhibitis non ſolum
incontaminatæ fidei, ſed ſingularis pie-
tatis indiciiſ.

In Gallia, & Scotia vehementius per-
turbatæ, ac labefactatæ erant Religionis
Catholicæ res, ad quas confirmandas Pius
cum Franciſci II. Galliæ, & Scotiæ Re-
gis, ac Mariæ Reginæ Oratorem, qui
vetere more obſequia Pontifici Regio no-
mine devoverat excepiſſet, conſtituendæ,
priſtinæque dignitati, ac ſplendori re-
ſtituendæ Religionis ſacrum ardorem a-
peruit, ac ſe jam ad depravatos mores
ad pietatis veteris normam revocandos
multa geſſiſſe, atque concilii æcumenici
celebrandi ad omnia Religionis diſſidia
extinguenda fixam voluntatem animo
concepſiſſe ſignificavit.

Reſponſum datum Oratori Franco-
rum Regis, & Regina Scotiæ poſt
obedientiam tributam Sanctiſſi-
mo Domino noſtro Pio Papæ
IV. de Menſe Maii MDLX.

Illuſtriſſime Domine Orator. Eſti ſan-
ctiſſimus Dominus noſter hunc Summi Sa-
cerdotii honorem ſola Dei benignitate, ad
ſe delatum fuiſſe intelligat, ſecunda ta-
men ipſi eſt chariſſimorum in Chriſto filio-
rum ſuorum Franciſci, & Mariæ Fran-
corum, & Scotiæ Regum gratulatio pie-
tatis index, qua Sanctiſſimum Dominum
noſtrum proſequuntur; obedientia vero
quam iidem Sanctiſſimo Domino noſtro per
te oratorem ſuum præſtant, gratiſſimo a-
nimo a Sanctiſſimo Domino noſtro accipi-
tur. Qui quidem pro tali pietate, & ob-
ſe-

XXIV.
Pal. 1.
14. num.
21.

Pius IV.
to. 1. brev.
ſig. 56. p.
56.

ſequio ambobus Regnorum ſuorum incolu-
mitatem, & quietem, ſecundoſque rerum
omnium eventus, ac divina gratia incre-
mentum precatur, eiſque & Mariæ Re-
gis religioſiſſimæ, ſapientiſſimæ Regi-
næ gentili ſuæ officia omnia pollice-
tur, & deſert, quæ ab amanriſſimo, &
benigniſſimo Patre expectari debent, ſum-
mo eo ſtudio, quotieſcumque occaſio da-
bitur, præſtiturus. Quod ad Eccleſiæ ſta-
tum attinet Sathana artibus tantopere
perturbatum, Sanctiſſimus Dominus No-
ſter memor officii ſui, ſimulatque Ecce-
ſiæ gubernacula ſuſcepit, ad eam conſti-
tuendam, & ad priſtinum ei decorem &
tranquillitatem reddendam, cepit incum-
bere, itaque, & ea corrigere continuo ag-
greſſus eſt, quæ in moribus, & disci-
plina Sacerdotum emendatione egere viſa
ſunt, & ad hæreſes, & ſchiſmata tol-
lenda æcumenicum, & generale Concilium
ſicut Rex Chriſtiſſimus oprat, indicere
prope diem, & celebrare Deo juvante
conſtituit, cupiens, ſi fieri poſſit tantam
ovium multitudinem errantium, ac diſper-
ſarum ad ovile Domini ſuis ipſius quam-
quam ſenilibus humeris reportare, quarum
ſalutem ſanguine, & vita ſua libenter re-
demerit. Ad hoc autemprium, & ſaluta-
re conſilium exequendum, cum cæterorum
Chriſtianorum Principum auxilio ſe uſu-
rum eiſ conſidit, neque enim dubitat,
quin is Majorum ſuorum præſtantiſſimorum
Regum gloriæ cum cæteris virtutibus tum
optime de Eccleſia Dei, & de hac ſan-
cta ſede merendo præclare reſponſurus
ſit.

Antonius Lavellinus.

XXV. De Calvinianæ hæreſeos in Gallia
graſſationibus, ad quas compescendas a
Franciſco Rege Concilium expetebatur,
mox dicitur. Hic vero ordinem tempo-
rum ſequuti non prætermitemus Franci-
ſcum Secundum Regem Oratoris opera
flagitaſſe a Pontifice, ut indulta Ponti-
ficia Franciſco I. & Henrico II. Regibus
conceſſa de proponendis ad gerendos E-
piſcopatus; vel capeſſenda alia opulenta
Sacerdotia viris, ſibi Franciſco II. con-
firmarentur, cui cum ſignificatum eſſet
eorum indultorum, ſive privilegiorum,
ac pactorum inter Leonem X. & Fran-
ciſcum I. initorum lege fuiſſe ſæpius a
Regiſ Adminiſtris violatas magno juris
eccleſiaſtici damno, conventum eſt ea no-
vo Regi a novo Pontifice collatum iri, mo-
do exemplo Henrici II. Regiſ literis e-
adem formula conceptis polliceretur vetera
conventa ſanctiſſime ſervatum iri, ac ſi
quæ a Regio ſenatu his contraria pertenta-
rentur ea reſciſſum iri, de quibus cum in
Cardinalium Senatu actum eſſet, hæc

Conſiſtorialibus monumentis a Vicecan-
cellario Cardinale conſignata ſunt.

XIX. Januarii MDLX. Cum Sereniſ-
ſimus Dominus Franciſcus II. Francorum
Rex Chriſtiſſimus deſuncto clara me-
morie Henrico eorundem Francorum Rege
Genitore ſuo, cui nonnulla nominandi ad
Eccleſias Cathedrales etiam Metropolita-
nas, & Monasteria, ac prioratus Conven-
tuales, & vere electivos in Regno Fran-
ciæ, ac Delphinatu, & Comitatu Valen-
tiniſi, ac etiamnum ad Cathedrales, &
Metropolitanas Eccleſias, ac Monasteria
in Ducatu Britannia, & Provincia Pro-
vinciæ conſiſtentia extra Romanam Curiam
pro tempore vacantia antea ſimilis memo-
ria Franciſco ſimiliter Francorum Regi e-
juſdem Henrici Regis Genitori per ſeli-
cis recordationis Leonem X. & Clementem
VII. ſeu alios Romanos Pontifices ad ejuſ-
vitam certis modo, & forma in eis ex-
preſſis conceſſa privilegia, & indulgentia
eiſdem modis, & formis, quibus dicto
Franciſco Regi Genitori ſuo conceſſa e-
rant apud Sanctitatem Suam pro ſimili-
bus privilegiis, & indulgentiis, & ut illa
prout Domino Henrico Regi Genitori ſuo
conceſſa erant ejus vita durante concede-
rentur inſtaret.

Letto per me Vicecancellarium tenore
certarum literarum ejuſdem Henrici Re-
gis olim ſelicis recordationis Julio Papæ III.
Sanctitatis Sæ prædeceſſori tranſmiſſa-
rum, quibus inter alia declarabat, inten-
tionem ſuam fuiſſe, & eſſe non tranſgre-
di, nec terminos nec ſenſum concordatorum
inter dictum Leonem, & Sedem Apoſtoli-
cam, & prædictum Franciſcum Regem ejus
Genitorem initorum, nec illis iri, ſeu illa
locum habere in Britannia, neque Provin-
cia Provinciæ, ſed illa, & in eis, ac alia in
dictis patentibus literis, quorum tenorem
hic inferi voluit contenta, obſervare, &
obſervari facere promittebat.

Sanctitas Sua precibus dicti Fran-
ciſci Regis in ea parte annuens, pri-
vilegia & indulgentia prædicta eiſdem
modis, & formis, quibus per dictum
Dominum Julium Prædeceſſorem prædicto
Regi Henrico conceſſa fuerunt, eidem Fran-
ciſco Regi, ſic tamen, quod dictus Fran-
ciſcus Rex hujusmodi concordata, & alia
per dictum Henricum Regem promiſſa,
& in concordatis, ac patentibus literis præ-
dictis contenta, & in omnibus, & per o-
mnia juxta illorum tenorem obſervare, &
obſervari facere, ac infra ſex menſes ab
ipſa die computandos ſuas patentes literas
ratificationis, & acceptationis omnium,
tam in concordatis, quam literis prædi-
ctis contentorum prædictorum, & infra
alios ſex menſes ex tunc immediate ſe-
quen-

Acta
Conf. mſ.
Card.
Spad.
ſign. num.
134. p.
274.

Pius IV.
indulta a-
liis Regi-
bus Gal-
liis ab a-
liis Pon-
tificibus,
Franciſco
II. ite-
rum con-
ceſſit.

quentes alias parentes literas significantes, quod hujusmodi concordata, & alia premissa, ac in concordatis, & literis premissis contenta predicta in Regno, & Delphinatu, ac Comitatu, necnon Ducatu, & Provincia predictis observantur, ac in viridi observantia existunt, plenam fidem de hujusmodi observatione per eas faciendo ad Sanctitatem Suam, & Sedem Apostolicam transmittere omnino teneatur. Alioquin primo, & ultimo dictis sex mensibus, & deinde toties quoties illa, eorum aliqua non observari, aut in viridi usu non esse, & ex eis aliquid detrabi contigerit, omnia, & singula privilegia, & indulgentia predicta, ac inde sequuta quaecumque, resoluta, revocata, cassa, & extincta, & annullata, necnon irrita, & inania, nulliusque efficacia, roboris, vel momenti sint, & esse consueverunt, prout Sanctitas sua illa in hujusmodi eventum ex nunc prout ex tunc, & e contra revocavit, cassavit, ac irritum decrevit, quamdiu idem Franciscus Rex vitam duxerit in humanis, dumtaxat concessit.

XXVI.
An. 1550.
& 1555.

Unde nomen Hugonottorum.

Francisc. Belcar. l. 28.
Flor.
Rem. de Antonio c. 3. n. 4.
Lidanus Dial. 2. dub.

Adjectæ sunt in Actis Consistorialibus Henrici II. ad Julium III. duæ literæ, quæ suis locis insertæ fuerunt, quibus juris Pontificii dignitatem, libertatemque a suis ministris labefactari non passurum spondebat, ex quarum formula, & exemplo conceptas literas Franciscum II. ad Pium IV. transmisisse non dubium est, cum Pontificiæ Majestatis cultor, atque Religionis vindex acerrimus esset, a Guisanorum enim Principum in asserenda Religionis dignitate oprime de Ecclesia meritorum consiliis regebatur, quare in Hugonottos acerbissimis suppliciis animadverit. Infaustum hujus Sectæ nomen hoc anno usurpari cepit, sive a Gnosticis, quorum sordes in suis conventiculis clandestinis imitari dicerentur, sive ab Hugone quodam Magistello Parisiensi, qui non secus Gallos infecerat, quam Bohemos Petrus Drefdenfis, sive ab Turnonensi porta, quæ Hugonis dicitur, circa quam cætus suos cogeant, vel quod Lemurum instar, quos Turonenses ad puerorum terriculamentum Hugones vocabant, noctu convenirent, sive quod ab Helvetiis *Ens gennans* id est homines seditiosi vocitati sint, vel etiam, quod Nannetis convenientes Hæretici, tesseram ad se internoscendum adhiberent verbis latinis conceptam, *Huc nos*, ideo a Cardinale Lotharingo eorum machinationibus detectis publice vocati, Huguenots Calvinistarum interea, sive Hugonottorum factio, quæ maximam populi multitudinem corruerat, plurimumque non modo Nobilium, sed e-

tiam Principum, ipsiusque Regine, Regisque Navarræ, & Ludovici Condæi ejus Fratris patrocinio superbiebat, dolore, & rabie efferata, specie evertendæ Guisanorum potentie, quos in publicum odium adducere omni arte nitentur, illi Procerum factioni, quæ Guisanum nomen oderat, conjuncta, ad Regnum evertendum perditissima consilia instruxit, adeo ut Galli impiis Calvinideliramentis fascinati, exuta religione, simul omnem erga suam Regem amorem, & observantiam exuerint, atque in nefandissimos perduelles, Patriæ hostes, Regisque proditores desciverint, adeo verum est, ut qui Deo, & Ecclesiæ fidem violant, Regi servare nesciant, ut docto commentario contra Hugonottos probat Guillelmus Rossæus, eos, nec Christianos, nec politice esse Gallos, quorum perfidiam, turbasque ab iis hoc anno excitatas subjectis verbis describit.

Proficiunt Hugonotti in Gallis, easque bellis proficiunt.

A primo Calvinismi in Gallia jacto lapide omnia acta Calvinistarum quid aliud fuerunt, quam violationes, & contempiones legum, quas suprema in Galliis autoritas Regia, & Parlamentafanciverant? quam multa statuerat Franciscus I. contra hanc hæresim suis temporibus in Gallia serpere incipientem? quam multa paternis sanctionibus addidit Henricus II. quid ejus filius Franciscus II. Quoniam, inquit, contra edita Francisci, & Henrici II. nocturna in Civitate Parisiensi; & alibi audimus fieri conventicula, in quibus Sacramenta contra ritus Ecclesiæ Catholice ministrantur prohibemus ea in posterum, precipimusque domus eas, in quibus deinceps tales cætus, & coitiones fieri penitus destrui, & in vastitate perpetua jacere, ut nunquam postea exedificentur.

Guill. Rossæus in lib. Hugonottas, nec Christianos, nec politice esse Gallos pag. 372.

Hist. Pag. l. 1. c. 20. Belleforest. l. 6. c. 88.

Huic Regis edicto si fuisset obtemperatum quomodo potuisset Atheismus iste in Gallia radices agere? tantum vero adest, ut huic sanctioni Regiæ Calvinistæ paruerint, ut postea multo magis quam antea temporibus nocturnis sua tenebrarum opera peregerint concionando, & contra Ecclesiam Catholicam, Pontificem, & Episcopos, & totam Ecclesiasticam Hierarchiam baccando, quod est ordinarium Calvinianæ disputationis subjectum. Deinceps vero media luce eadem patrare audebant, & præterea in concionibus suis contra Regem cæperunt nominatim invehi, & libros famosos passim spargere non contra Regem modo, sed contra Deum primo, tum contra Regem, Principesque, & qui Regi erant a consiliis, vel in Regis aula vivebant, quibus modis necesse erat malum ingravescere.

XXVII.

Calvinistæ concionationem contra Regem constant.

Et

Eliz. V. lib. M. c. 12. Belleforest. ubi supra.

Et multa quidem multis in locis proditorie contra Regem, seditiose contra Republicanam, impie contra Deum gerebantur, sed tamen propter reorum maximam multitudinem consilio Regis visum est cum illis indulgenter agere, & meliora ab iisdem sperare in posterum. Ergo venia omnium præteritorum scelerum Calvinistis omnibus facta est, exceptis tamen ab hac indulgentia Concionatoribus, Ministris, & qui sub velo Religionis conjuraverant contra Regem, Reginam matrem, uxorem, Fratres Regis, Principes Consiliarios, aut contra statum Republicæ; sed hoc decretum camino oleum addidit, & incendium multo vehementius auxit: Ministri enim veri incendiarii, & flabella seditionum, tum demum multo pluribus mendaciis, rithmis, famosissimis libellis contra Regem, Principesque Regios emisit, & Regem, & Principes toti populo, maxime Calvinianis, quam odiosissimos reddere fatagebant, & denique de Rege, Principibusque uno impetu interficiendis consilia dira machinabantur. Sequuta est mox conjuratio Ambosiana.

XXVIII. Pius IV. in l. brev. sig. 2896. p. 238. Sur. in comm. Belcar. l. 28. Calvin. ep. 293. & 296.

Sur. in com.

Conflari ea cæpta superiori anno Genævæ Authore Joanne Calvino Hæresiarcha, qui tamen indolens eam contrario exitu dissectam, ejus invidiam a se depellere conatus est scriptis ad Henricum Bullingerum, & Ambrosium Blaureum Apostatam literis; imitatus in eo impietatis Magistrum Lutherum, qui cum rusticanos Germanos ad seditionem contra Ecclesiasticum, & politicum statum instammasset, in eos casos, ac prostratos tanquam in seditiosos, ac reos, nec jam Evangelicos acerrime investit erat. Natus is erat Godesfredus Barrius Renandium Nobilem Petrocorium manu impigrum, ac ingenio, & eloquentia præditum, qui ob falsi criminis in exilium relegatus Laufanam, deinde Genevæ se contulerat, audacissimisque consiliis instructus in Galliam reversus, abjecto priori nomine, se Forestum dixit, variisque circumcurstationibus Ministrorum Calvinianorum ope fretus, comitibusque a classis Gallicæ præfecto, quem Amyralium vocant, acceptis, lustrata Gallia Calvinianos Nobiles maxime in Conventu apud Nannetes habito ad convellendum Gallicum statum, Regemque Hæreticum, in Dania, Suecia, & Anglia constituendum, accendit, de quo Surius ex scriptis tunc divulgatis in Gallia hæc memorat. Exat scriptum Galli cujusdam, in quo inter alia refertur, nefandissimum Genævæ mirum fuisse consilium de hoc ipso Francisco Rege, Regine uxore, Regina-

Matre Francisci, & ejus liberis, Proceribus bonis, Magistratibus ad certum diem commodo loco per insidias trucidandis, atque ejus crudelissima, & post homines natos atrocissima conspirationis Bezam Principem, Calvinum Authorem, Ottomanum subignatorem, Spifanium Suasorem, omnes Gallia prædones, & lanistas conscios fuisse. Si quam plura nosse juvat, legat Religionis, & Regis, adversus exitiosas Calvinis, & Bezae, & Ottomanis conjuratorum factiones defensionem primam. Consciam fuisse hujus conjurationis Elisabetham Reginam Mariæ Stuartæ æmulæ, quæ Anglicanos titulos Scotis adjunxerat, odio refert Belcarius. Tentarunt conjurati Antonium Navarræ Regem ad hoc flagitium pellicere, eumque conspirationis Principem constituere cum Guisanis infensus esset, a quibus a Regni Gallici procuratore submotus erat, sed is nefarius iis consiliis se admiscere detrectavit; quare Ludovicum Condeum ambitionis facibus ardentem, invadendæque tyrannidis cupidissimum sibi Ducem summum suadente Castilione Amyralio delegerunt. Is cum metueret, ne vires ad evertendam Regis, & Guisanorum potentiam deficerent, palam nomen profiteri non est ausus, ut scelus, si non succederet e sententia, inficiari posset, atque adeo Capitis Muti nomen conjurationis Principi inditum fuit, cujus Legatum se Godesfredus Barrius vulgo Renaldus se gessit, licet nullo hæctenus militari, aut civili claro munere functus esset, sed litibus multis annos tranlegisset, Sacerdotiique opulenti spe, vel jure controverso deturbatus, ex desperatione ad Calvinum, ac Bezam confugerat: mirum est tot Nobiles egenti homini parere voluisse, sed cum Legationis suæ instrumentum protulisset, specie Religionis tuendæ, ac spe ingentium prædaram eos ad arma impulit. Divulgarunt Calvinistæ non aliud ab iis susceptum consilium, quam ut Guisanos Fratres sibi exosos, quos viam sibi ad folium Regium munire sparis variis libellis criminati erant, comprehenderent, atque ad suæ administrationis reddendam rationem coram Judicibus, aut in sanctiore Concilio habendam cogerent. At si inquit Belcarius viribus superiores fuissent, haud dubium, quin utrumque immaniter trucidassent, quibus Franciscum Regem, Stuartamque Reginam addidissent, aut saltem hanc ad Elisabetham Angliæ Reginam æmulam, & hujus conjurationis consciam misissent, qui enim illis se reconciliaturos cæsis avunculis sperassent? Tyrannus servissimus metus est, qui ubi hominem corripuit, si de

Belcar. l. 28.

de vita agitur, & facultas datur, nemini unquam parci. Dies ad sextum Idus Martias præscriptus, quo ex omnibus Provinciis Gallie Hugonotte copie Blesias confluerent, ibi enim Regem se reperiuros arbitrabantur, sed discussit Divina providentia perduellium Calvinianorum consilia. Præmonitus est Guisius Dux plurimum literis, ac Avenelli caufidici Calviniani relatione amplissima de conjuratione in eum, ac Regem conflata. Is Regem Blesias Ambasiam, munitam Arcem, quam præsidio minore tueri poterat, firmatam deduxit, variisque locis copias disposuit ad venientes conjuratos intercipiendos, qui cum non parum ob mutationem loci perturbati fuissent, in flagitio tamen obfirmati, dum pergerent, paratis laqueis se induerunt, cæsi enim sunt, qui ad patrandaem cædem adventabant, atque inter eos totius studionis Legatus, atque Interpres in flagitio flagranti, dum copias suas jungeret, confossus a Pardiliani, quem occiderat, famulo, cujus cadaver in furcam actum. Ambasiam in ponte cum hac inscriptione aliquot dies spectatum est, *Renaldus, qui se Forestanum dici voluit, rebellium Dux*. Comprehensus est Bigna, qui illi a secretis erat, atque ex arbitrariis notis, quas habebat, ipso eas spe veniæ interpretante, tota conjurationis patefacta series, quæ Regio diplomate pridie Idus Aprilis transmissa ad provinciam cujusque Senatam descripta, ac promulgata est. Ludovicus Condeus Princeps se rebellium Ducem inficiatus est, quem Regina Catharina tutata est; persuasit enim filio Regi, ne illum in suspicionem vocaret, ne conjuratorum numerum auget, ac ne forte Navarrum Regem illius adjungeret; protexit pariter Castilionem Amyralium, quem in Normanniam misit, ut tumultuum initia, si qui orirentur, tempeceret, quos e contra ille maxime auxit: atque his duobus instrumentis ad miscendam Galliam, sive ut putabat, ad asserendam suam auctoritatem, contra Guisiorum potentiam, re autem vera ad fovendam hæresim usa est, ut sæpius lugebit oratio.

XXIX. Cum Genevæ conflata esse hanc conjurationem a Calvino, & Theodoro Beza Hugonottorum Caliphis constaret, sumpta sunt Genevæ expugnandæ, expurgandæque illius Hugonotticæ hæreseos sententiæ consilia, ac Franciscus Rex Philiberto Duci Sabaudie opem pollicitus est, ut rebellem Urbem suæ ditioni restitueret, de quo sacro scedere sancito Pontifex Franciscus Regi his literis gratulatus, utque rem perficeret hortatus est.

Charissimo in Christo filio nostro Franciscus Francorum Regi Christianissimo.

Audivimus Majestatem Tuam pollicitam esse dilecto filio Nobili Viro Emmanueli Philiberto Sabaudie Duci amitam tuam marito opem, atque auxilium tuum ad recipiendum Oppidum Genevam ditionis suæ, qua in re adeo consilium tuum laudamus, ut nihil a te sapientius, nec majore laude dignius fieri posse judicemus. Est enim ea Urbs, ut omnes sciunt, sicutque semper Hæreticorum omnium Gallie, & Italie asylum; is est fons unde perditissima, haud dubie consilia Superioribus diebus manarunt ad tumultus, & seditiones in Regno tuo excitandas. Numquam dum ea Urbs in Hæreticorum potestate erit, fidei Catholicæ hostibus, Ecclesiæ inimicis, rebellibus tuis receptaculum dederit. Itaque hortamur quanto animi studio possumus, atque adeo rogamus Majestatem Tuam, ut ipsi Sabaudie Duci, quanta maxima potest ad id Oppidum recuperandum, equitum, pedum, atque omnis generis auxilia subministrer, quod cum facies, & Deo gratissimum facies, & Regni sui paci, ac quieti consulat; adempto enim Hæreticis Regni sui illo, quod paratum habent, receptaculo eorum, quo in eodem Regno male cogitant, animos, & audaciam frangat. C. Datum Romæ die XIV. Junii MDLX.

Pellicere in eandem armorum societatem conatus est Pontifex Helvetios Catholicos, atque Episcopo Comensi, Pontificio apud eos Internuntio dedit imperia, ut Helvetios Catholicos ad scædus instaurandum cum Duce Sabaudie incitaret.

Joanni Antonio Episcopo Comensi, nostro, & Sedis Apostolicæ apud Helvetios Nuntio.

Venerabilis Frater, &c. Dilectum filium Emanuelem Philibertum Sabaudie Ducem id agere cæriores facti sumus, ut dilecti filii Helvetii Catholici scædus secum, & amicitiam renovent, quam rem cum utrisque magnopere utilem fore intelligamus, Fratritatem Tuam monemus, tibi que mandamus, ut nostro nomine ipsos Helvetios pro data tibi a Deo prudentia ad ipsam scædus & amicitiam renovandam vehementer hortaris, ostendasque, nihil eos nobis gratius, atque optatius facere posse, cum res illius Principis, æque nobis cura sint, ac si nosse ipsorum propria, cui nulla in re desse volumus, sicut nec ipsi unquam pro paterno, quo eos prosequimur amore, Junius defuturi: hanc rem, ut ex sententia conficiatur, tanto studio, & diligentia curari abs te cupimus, ut nullius gratius nobis officium

Pius IV. tom. 1. brev. sig. 2896. ep. 238. De expugnanda Geneva cogitant Franciscus II. Gallie Rex, & Philibertus Dux Sabaudie.

cium præstare possis, sicut ex literis quoque dilecti filii nostri Caroli Cardinalis Borromæi nostri secundum carnem Nepotis intelleges, &c. XIII. Junii MDLX.

Promoveri Sacra ea consilia evertendæ pestilentie Cathedræ, quam Calvinus fixerat Gebennæ, ut Gehennæ Infernali tradendis infelicissimis Calvinistis, serviret, non potuere ob immaturam Francisci II. Regis mortem, ac sequuta Gallorum dissidia. Apparuit in hoc consilio triste Divinæ justitiæ exemplum in impio politico, ut cum Franciscus I. Rex Sabaudie Ducis odio Gebennam Hæreticam in impietate, & perduellione, sprete Dei, & Religionis causa submissis præfidiariis copiis anno hujus sæculi trigesimo sexto confirmasset, in ea Urbe veluti in Sathanæ fornace conflata sint omnia fulmina, quæ in Gallorum Regum capita a rebellibus expedita fuerunt. In ea omnes conjurationum, seditionum, fraudum, ac proditionum series contextæ, in ea libri, qui miseros Lectores impietate Hæretica contaminarunt excusi, in ea Ministri impietate, blasphemii que armati, quas per Gallie Urbes disseminarunt, in ea civilium bellorum sata, atque perducta consilia, quæ demum post innumeras strages Francisci I. stirpem florentissimam maximis calamitatibus obruerunt, atque extinxerunt. Sed ne luctum, ac funera accersamus ante tempus, ad id unde digressa est, orationem revocemus.

XXXI. Remorentinense edictum mense Majo promulgatum est, quo sacra fidei censura in sanctiore Concilio, & in Senatu Parisiensi, Guisius auctoribus constituta est, cumque superioris conjurationis ex Hæreticorum conventiculis, permittaque profitendæ impietatis libertate, fama Pontifici delata esset, ille pro dignitate Pontificii muneris ad excidendas hæreses, quæ Galliam infecerant, excubias pastores intendendas, judiciariamque severitatem distringendam ratus, Franciscum Turnonium Cardinalem exercendæ fidei censuræ in tota Gallia præfecit, amplissimisque hisce mandatis intruxit.

Pius IV. n. vet. 18. n. recent. 952. p. 221. Summum Cenlorum fidei in tota Gallia Cardinalium Turnonium præfecit. Venerabili Fratri Franciscus Episcopo Ostiensi salutem, &c. Cum ad nihil magis nostra aspiceret intentio, quam ut fides Catholica nostris potissimum temporibus ubique floreat, & augeatur, ac omnis hæretica pravitas a Christi fidelibus, nostra diligentia, procul pellatur; & ipsorum fidelium animas Deo lucrificamus, libenter operam vigilem impendimus, ut Diabolica fraude decepti ad causam Dominicam revertantur, ac cum his erroribus extripatis ejusdem fidei ze-

Ann. Eccl. Tom. XXXII.

lus, & observantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimantur; & si qui animorum pervertitate ducti in eorum damnato proposito perseverare voluerint, taliter in illos animadvertatur, quod illorum poena aliis sit in exemplum. Cum itaque sicut plurimorum fide dignorum relatione nobis nuper non sine animi nostri displicentia innotuit, in Regno Francia, & diversis Civitatibus, Terris, & Locis charissimo in Christo filio nostro Franciscus Francorum Regi Christianissimo subjectis, diversæ utriusque sexus personæ Lutheranae & pleræque alias damnatas hæreses, & errores sequi, humani generis inimico suadente non vereantur in earum animarum perniciem, & gravem Divinæ Majestatis offensam, ac orthodoxæ fidei scandalum, ac irreparabile detrimentum: Nos ne hujusmodi pestes in perniciem aliorum sua venena latius diffundant, opportunis remediis, prout nostro incumbit officio, providere volentes, ac de fidei zelo, prudentia, rectitudine, in arduis longa experientia, doctrina, auctoritate, & potentia, quibus illarum largitor Altissimus personam tuam multipliciter insignavit, & quibus propterea in partem Apostolicæ sollicitudinis merito assumptus continuo refulges, specialem in Domino fiduciam sumentes, & indubie sperantes, quod tu pro tuis innatis Nobilitate, dexterritate, magnanimitate, & in omnibus providentia circumsperta, hæreses, & errores hujusmodi extirpare, & errantes corrigere, necnon deviantes ad rectum tramitem reducere, & ipsius orthodoxæ fidei fructuosos palmites plantare toto nixu exquires, Motu proprio, non ad tuam, vel alterius pro te nobis super hoc oblata petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa nostra scientia, citra tamen dilectorum filiorum nostrorum Caroli Sanctæ Cecilie de Lotharingia, & Caroli Sancti Sixti de Vendosme Presbyterum, ac Odetti Sancti Adriani Diaconi de Castillon nuncupatorum Cardinalium Hæreticæ pravitate Inquisitorum in partibus illis auctoritate Apostolica deputatorum, & in iis propterea nullatenus præjudicare intendimus, revocationem, te in nostrum, & Apostolicæ Sedis Commissarium, ac Hæreticæ pravitate hujusmodi Inquisitionem generalem in Regno, Civitatibus, Terris, & locis præfatis Apostolica auctoritate præfata, renore presentium ad nostrum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum constituimus, & deputamus, ac tibi ut tu solus sine Episcopo, etiam simpliciter, & de plano, ac absque advocatorum, & judiciorum strepitu, & figura in negotio inquisitionis hæreticæ pravitate hu-

I

ius-

iusmodi procedere, & quoscumque utriusque sexus hereticos, vel de fide suspectos, tam Ecclesiasticos, quam Laicos, cuiusque status, gradus, ordinis, & conditionis, ac qualitatis fuerint, citare, arrestare, seu capere, ac tuta custodia mancipare, ponendo etiam illos in compedibus vel in manicis ferreis, si tibi visum fuerit faciendum; nec non contra illos, de quibus pro huiusmodi negotio secundum Deum, & Justitiam videbis expedire, inquire, atque etiam absque eodem Episcopo illos duro carceri, sive arctius per te, aut a te deputatos, in quocumque loco, qui tibi aut deputatis huiusmodi videbitur eligendus qui magis ad poenam, quam ad custodiam videatur vel tormentis exponere, & ad sententiam etiam definitivam, seu finalem contra eosdem prout tibi visum fuerit procedere, ac si necesse fuerit aliquem clericum, & in sacris etiam presbyteratus ordinibus constitutum, propter praemissa degradari, & curiae seculari tradi; ad eius degradationem actualem per loci ordinarium, qui id onus subire debeat, etiam nullo alio prelato secum interveniente, seu, eo absente, aut recusante, vel non valente, aut alias, Catholicum antistitem, quem ad id duxeris eligendum, & deputandum, etiam nulla distinctione locorum habita, ac etiam non communicato processu causae, si tibi, vel dictis deputatis videbitur, sed ostensa illi dumtaxat sententia super degradatione huiusmodi lata, accitis, ac sibi in hoc assistentibus uno alio antistite, seu duobus, aut tribus abbatibus, vel aliis personis in dignitate Ecclesiastica constitutis, ac deinde ad dictae curiae seculari traditionem procedere, seu procedi facere, nec non contradictiones quoscumque, ac rebelles, ac tibi, vel a te deputatis in praemissis, non parentes, opportuni juris remediis compefcere, & in praemissis omnibus auxilium brachii secularis invocare, & implorare, necnon officiales desuper necessarios, etiam clericos seculares, seu ordinum, quorumcumque regulares deputare. Et infra. Omniaque alia, & singula in praemissis & circa ea necessaria, seu quomodolibet opportuna facere, & exequi possis, & valeas, plenam, & liberam, amplam, & omnimodum potestatem, & facultatem auctoritate, scientia, & tenore praedictis concedimus, & indulgemus, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae MDLX. idibus Junii Pontificatus nostri Anno I.

XXXII. Belcair. l. 28.

Fulciebat Franciscus Rex auctoritate regia Ecclesiasticos iudices, nam provinciarum Magistratibus, ac praefectis pridie idus aprilis edixerat, ut quoniam ex haereticorum conventibus emerferat perdu-

ellio, caverent ne ulla in urbibus, & oppidis eorum foro obnoxii conventicula hominum, neve concursus fieri paterentur, & qui in iis deprehenderentur, non aliter, ac rei Majestatis laesae supplicio afficerentur; addiderat etiam ut antiqua morum disciplina instauraretur, Synodum omnium Galliae Episcoporum intra sextum Mensem indictum iri. Restituenda huius disciplinae morum necessitas significata est Pontifici; ob perditos enim plurimum clericorum mores, ac praesulum negligentiam, vel impietatem, haeresim late in Galliis propagatam, quare Pontifex eundem Franciscum Turnonium, & Carolum Lotharingum Cardinales Apostolicae Sedis Legatos in Gallia decrevit, ut mores perditos iusta censura percellerent, veteres Conciliorum leges, & Sanctorum patrum instituta instaurarent, aberrantes a fide ad pristinam Ecclesiae conjunctionem traducerent.

Venerabili Fratri Francisco Episcopo Ostiensi de Turnone, ac dilecto filio Carolo tit. S. Apollinaris Presbytero de Lotharingia nuncupatis Cardinalibus in Regno Franciae, nec non universis Provinciis, Civitatibus, & Terris, charissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum Regi Christianissimo Subjectis nostris, & Apostolicae Sedis Legatis salutem, &c.

Cum sicut non sine magna animi nostri molestia nobis nuper innouit, in Regno Franciae, ac certis Civitatibus, Terris, & Locis, charissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum Regi Christianissimo Subjectis, diversi armorum tumultus, seditiones, & conspirationes potissimum fermento haereticae pravitatis, ex partibus convicinis peste Lutherana laborantibus contractae, & propter bella, quae superioribus annis viguerunt, & incuriam, & negligentiam Prelatorum, & aliorum superiorum dicti Regni, ac tam Prelatorum eorundem, quam reliquarum Ecclesiasticarum personarum secularium, & Regularium corruptos mores, & collapsam ecclesiasticam disciplinam conviventibus oculis dissimulatae, & sensim auctoritate provenientes insurrexerunt, & brevi tempore adeo in immensum creverint, ut illis vix, ac non sine magno belli apparatu resisti posse videatur; & licet certo sciamus, praefatum Franciscum Regem pro eius pietate, & religione ad imitationem praeclearae memoriae inlytorum Franciae Regum praedecessorum suorum causa Dei, & suae huiusmodi omnibus suis viribus, ut cepit minime desuturum, volentes tamen cum Dei adiutorio in eodem negotio, prout ex nostro Pastoralis Officio praecipue tenemur, par-

Franc. II. Regis lic. date pridie id. apr.

Legatos in Gallia duos Cardinales constituit Pius; ut reformationi morum incumbere.

Pius IV. reg. lig. n. 18. re. cent. 1592. p. 91.

partes nostras omni studio, & diligentia implere. Vos, & infra, in dicto Regno Franciae, necnon universis Provinciis, Civitatibus, & Terris eidem Francisco Regi Subjectis nostros, & Sedis Apostolicae de latere legatos ad nostrum, & dictae Sedis beneplacitum auctoritate Apostolica, tenore praesentium ad infra scripta dumtaxat constituimus, & deputamus, & mandamus, ut tanto oneri vos, quamprimum accingentes, ac pro commissionis, & mandati huiusmodi implemento, & executione conjunctim procedentes vocatis etiam, si vobis videbitur, ac vobiscum adhibitis Prelatis, ac in Sacra Theologia Magistris, seu juris peritis, aut aliis personis literarum scientia praeditis, viris Catholicis in primis, & minime suspectis, sed Deum timentibus, & religionem, ac unitatem Ecclesiasticam zelantibus, arbitrio nostro eligendis, praemissa omnia mature perpendentes, & aliter considerantes, ac ad provisiones, & remedia morbo huiusmodi necessaria, & opportuna ardentius prospicientes Evangelicae semper, & Apostolicae doctrinae, ac sanctorum Patrum traditionibus, & institutis, necnon sacrorum generalium Conciliorum decretis inherendo, quaecumque statuta, ordinationes, & decreta quae vobis pro religionis, & Fidei Catholicae conservatione, & augmento, ac haeresis, & damnatorum errorum extirpatione, catholicorum, & piorum Christi fidelium quiete, & errantium in fide ad Sanctam, & Catholicam Doctrinam, & veritatis viam reductione; pertinaciam autem, & in haeresi, ac erroribus huiusmodi induratum iuxta canonicas sanctiones punitione, & eradicatione, ac insuper Prelatorum, & aliorum quorumcumque Ecclesiae ministrorum ab Ecclesiastica disciplina, & a recto viae vitae tramite deviantium correctione, & reformatione, Apostolica auctoritatis, & in Romanos Pontifices, & Sedem Apostolicam devotionis conservatione, & manutentione, ac denique pro totius regni illius pace, & tranquillitate, & eius incolarum utilitate, ac animarum salute necessaria, seu quomodolibet opportuna videbuntur, faciatis, & constituatis, & deinde omnia, & singula per vos facta, & constituta sub excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac aliis Ecclesiasticis sententiis, censuris, et poenis, etiam privationis, ac depositionis ab officiis, et beneficiis, nec non inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda, ac pecuniariis, & aliis vestro arbitrio imponendis, & applicandis poenis in praedicto Regno, Provinciis, ac Terris, ab omnibus utriusque sexus fidelibus inviolata.

biliter observari mandatis, ac faciatis cum effectu. Nos enim vobis, ut in praemissis omnibus, & singulis, in casibus videlicet haeresis, & schismatis contra quoscumque, etiam Episcopos Archiepiscopos, & Primates, ac alios quavis Ecclesiastica, vel mundana dignitate, praecellentia, vel excellentia fungentes, iuxta aliarum literarum nostrarum vobis desuper specialiter concessarum tenorem, quem praesentibus haberi volumus pro expressis, in aliis vero vita, & morum reformationis, ac disciplinae Ecclesiasticae constitutionem concernentibus, ut similiter contra quoscumque Episcopos, & alios Praelatos huiusmodi, & capitula, universitates, & collegia, & alias singulares personas Ecclesiasticas, seculares, vel cuiusvis ordinis regulares in praemissis, quomodolibet culpabiles, summarie, simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, et figura iudicii, sola facti veritate inspecta, ac manu regia sub praemissis, & aliis vestri arbitrii poenis procedere, definire, pronuntiare, reformare, corrigere, & emendare, et per vos ferendas sententias, definitiones, emendationes, correctiones, ac punitiones quascumque appellatione postposita exequi libere, et licite valeatis, invocato, etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii secularis, plenam, et liberam auctoritate, et tenore praedictis ex certa nostra scientia, ac de Apostolica potestatis plenitudine, licentiam, et facultatem concedimus. Non obstantibus, &c. Insuper, et per viscera misericordiae Domini nostri Jesu Christi obtestamur praefatum Franciscum Regem, qui nomen Christianissimi ob suorum praedecessorum pro Catholica Fide, & Sedis Apostolicae conservatione praecleara gesta merito retinet, ut pro eius innata Christiana pietate, ac in nos, & sedem eandem reverentia, nobis in vestri Apostolatus huiusmodi ministerii executione assistere, ac auxilium, & favorem, summeque si, opus fuerit, brachiumulare praestare velit, in quo rem sua maiestate dignam faciet, sibi proinde a Deo optimo maximo caeleste premium ac sua, & eius regni prosperitas & augmentum ac a nobis condigna gratiarum actio proveniet, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicae MDLX. XVI. Kal. Jul. Pontificatus nostri anno I.

Non deerant qui non rigide agendum censebant, cum haereticis, sed iis ex parte consentiendum ad alendam mutuam concordiam, inter quos molliores Catholicos Claudius Espenceus se collocat in Epistola ad Michaellem Hospitalium, verumtamen standum concilio, & traditionibus antiquis contendebat. Equis nostrum, quod Gentiles quondam illi ad Philippum

XXXIII. Claudius Espenceus in ep. ad Michael. Hospitalium Cant. 628.

Com hæreticis molliter agendum aliqui dant consilium.

Apostolum, non hodie ad pastorem suum, quisque clamat, Domine volumus Jesum videre? & quis nobis respondeat. Hæc est via, ambulate in ea? Hæc ergo non minus nunc, quam olim dicit Dominus, State super vias, & videte, interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, et Ambulate in ea, et invenietis refrigerium animis vestris: hoc est apud mentes religiosas, atque simplices compendium, tum erroris deponendi, tum veritatis inventiende, ac eruende; nam si ad divinæ traditionis originem revertamur cessat error humanus, et Sacramentorum Cælestium ratione perspecta, quidquid sub caligine, ac nube tenebrarum obscurum latebat, luce veritatis aperitur, ut Pompejo scribit Martyr invocatus, et disertus Rhetor D. Cyprianus. Si canalis aquæ copiose prius, et largiter fluens subito deficit, nonne ad fontem pergatur, ut illic defectionis ratio noscatur? [Et mox:] Quod, et nunc facere oportet Dei Sacerdotes præcepta divina servantes, ut in quibus nuntat, ac vacillat veritas, ad originem dominicam, & Evangelicam, & Apostolicam traditionem revertamur, & inde surgat actus nostri ratio unde, & ordo, & origo surrexit, quæ dum antiqua veritas, & vera antiquitas, non adeo omnibus alucet, equidem pro mea mediocritate non video, quid aliud præmolliendo, ita vehementi nostratum dissidiorum paroxysmo, vel optare, vel consulere possim, quam moderatam aliquam Syncretasiam, id est condescendentiam, qua utraque pars se nonnihil accommodet, & hæc tamen obsecundet, ut immobilis, & publica, & universali superiorum ab incunite jam Ecclesia auctoritate inducta, nisi per eandem, hoc est etiam publicam immota sint; prius certe, cujusque affectione ne dicam libidine, ne moveantur. Sine hac inquam condescensione, nulla, neque restat, neque constat concordia, sed periculi e contrario permultum est, ne dum nos invicem supportare, dum alter alterius onera portare, dum de jure nostro, vel tantillum decidere adeo præfracte recusamus, totius iacturam faciamus. Ad hanc concordiam viam utroque semper oculo collimavimus, eodem hæc tamen spectaverunt conciones, consilia, semperque vita comite, & Domino dante, spectabunt scripta nostra.

XXXIV.

Qui acutius rem cernebant, non aliam ineundam concordiam, cum Calvinistis rationem esse censebant, quam ut Calvinistæ ejurata impietate Catholicam Religionem profiterentur, nec se Ecclesiæ factæ nuper instar fungorum enatæ, sed veteri ab Apostolis ad hanc ætatem universum per orbem propagatæ adjunge-

rent, nec concordiam specie rem Catholicam prodi ferre poterant, de quo Claudius Espencæus, qui ad Adiaphoristas inclinabat in literis ad Odettum Castelloneum, quem hæresim alere ignorabat, ita querebatur, Tale nobis tempus pepererunt, tum sectæ, tum hypocritæ ut jam quod nuper Lutero Erasimus impiger, de Deo nec bene loqui liceat, nec male, nec ulli peius utrinque audiunt aut inhumanius accipiuntur, quam qui de partibus invicem conciliandis tractant, aut cogitant, qui quæ ad pacem sunt Hierusalem propter fratres, & proximos suos rogant, aut loquuntur, quique eis, qui adhuc longe sunt legatione missa de pacis conditionibus agunt. Mirum ab Evangelicis, quam parum Evangelicæ, ab Ecclesiasticis, quam nihilo magis Ecclesiasticæ tractantur; at qui talium criticorum alii de sua non tantum præferri apud Deum in Christo gratia, & Justitia, sed etiam de vita cum Christo in Deo abscondita, de æterna sui ad salutem destinatione, & præscientia, de sui quisque nominis certissima, & indelebili in Cælis, & in libro vitæ inscriptione securi perinde pronunciant, ac si ab æternis Deo consiliis, aut secretis, et quodam quasi modo coæterni fuissent. Alii Ecclesiam, ut vere est veritatis columnam, et firmamentum, nec unquam in fide defecturam, nec inferi portas adversus eam prævaliturus sic confidunt, et defendunt, ut in ejus se castris esse, merere, ac militare non contenti, eam quoque illam ipsam viventis Dei domum, sese esse præfracte contendunt, ac proinde se in fide, ac in bonis moribus judicandis indefectibiles esse, indeviabiles, inobliquabiles. In tanta, inquam, parvum contentione, quis quid commodius utrisque, quam cum Augustino dicat, homines sumus, & aliter quam res habet, sapere, humana tentatio est: sententiam autem suam nimis amando, ad præcidendam, usque communionem pervenire, diabolica præsumptio: at in nullo falli, aut desipere, angelica perfectio; cum ergo homines ve simus, spe Angeli, eis resurrectione æquales futuri, quamdiu Angeli perfectionem non habemus, diaboli præsumptionem non habeamus, tentatio nos non apprehendat nisi humana.

XXXV.

Allidi se finit iis verbis ad impietatis Adiaphoristarum sive indifferentium scopulos Claudius Espencæus in Scola Sorbonica clarus, dum concordiam bello funestiorum sectatur; impie enim volebat hæreticos damnari anathemate, atque ab Ecclesiæ communione segregari, qua tamen jam se ipsos per prava dogmata seceverant, de quibus dicit Apostolus Judas. Hi sunt qui segregant semet-

Non contractandum cum hæreticis de conciliatione opinio-num.

Aug. de bapt. l. 2. c. 5.

ipfos, animales, spiritum non habentes. Ac tantum abest, ut nimia severitatis Romanus Pontifex accusandus fuerit, ut potius de nimia illius indulgentia conquerendum esset, ni Patris indulgentia fuisset. Damnavit Pius hoc anno Nannetensem Episcopum Hæreticum decreto anathematis sententia, ut habent acta consistorialia. Die Veneris XVI. Aprilis MDLX. Ad relationem Reverendissimi D. Saraceni fuit condemnatus Episcopus Nannetensis, & pronuntiata sententia, prout in cedula Sanctissimi Domini nostri. Sacris etiam interdictus erat Episcopus Nivernensis qui propter patrii impietatem suspicione perfrictus fuerat, sed cognita ejus innocentia in Consistorio eodem XVI. April. habito absolutus est, liberaque illi Sacrorum administratio permittitur.

MS. Car. Spad. fig. n. 34.

XXXVI.

Ad convellendam etiam gliscentem in Benearnia hæresim, asserendamque Catholicam Religionem, Pontifex Georgium Armenicum Cardinalem misit, iussitque ut Antonium Navarræ Regem ad præcipitiam hæreseos declinantem, ut ferebat fama, officii præmoneret, de quo hæc ad Franciscum Regem scripsit, Charissimo in Christo filio nostro Francisco Francarum Regi Christianissimo.

Pius IV. 10. x. brev. fig. 2896. c. 254.

Charissime in Christo fili noster, &c. Inviti quidem fecimus, ut dilectum filium nostrum Georgium tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum Cardinalem de Armeniaco vocavimus, a nobis dimitteremus; e-zenim consilium, et fides ejus nobis, et Sedi Apostolica valde opporuna erant: sed tamen cupientem Ecclesiam sibi commendatam revisere, eo facilius discedere passi sumus, quod non ignoramus in illis partibus hæretica prævitata pestem late admodum serpere, corroborarique cepisse, cui malo reprimendo, populisque in fide Catholica continentis præsentiam viri tanta virtute, solertia, atque industria præditi peropportunam fore existimavimus. Deditimus autem ei inter cætera, hoc quoque in mandatis, ut postquam Majestatem tuam, et nostram, et suo ipsius nomine salutaverit, ad charissimum in Christo Filium nostrum Antonium Navarræ Regem se conferat, de quo, quia rumores duriores sunt, mandavimus, ut cum nostro nomine diligenter officii sui admoneret, quæque in regno illo, ac dominio Benearnia correctione egere cognoverit, auctoritate nostra emendet. Non egere ipsum Cardinalem commendatione nostra persuasum habemus, cum Majestati tuæ nota esse sciamus, et perpetuum ejus erga te studium, et obsequantiam, et insignem fidem, ac

Armenicum Cardinalem in Galliam mittit ad confirmandum in Fide Navarræ Regem.

merita erga clara memorie patrem, et avum tuum Reges Christianissimos; sed tamen, quod hanc ipsam quoque ob causam præter eximiam virtutem suam, et vitam, ac morum honestatem nobis charus admodum, et probatus est, hortamur Majestatem tuam, ut erga talem virum, ita de Regno Gallico meritum, pristinam benevolentiam suam non conservet modo, sed etiam augeat sicut facturam eam esse confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XIII. Julii MDLX. Pontificatus Nostri anno I.

Quod ad duriores de Antonio Navarræ Rege rumores attinet, Ambasiarum conjurationis fuisse illum concilium refert Belcairus, atque etiam Theodorum Bezam perditissimum hæresiarcham, aliosque Calvinianos ministros Gebenna Neracum accersivisse, eorumque nefaris concionibus interfuisse. At Bouchartus Navarræ Regis Scrinio præfectus, literis ad Galliarum Regem, nec non ad Cardinalem Lotharingum datis, monuit, Antonium Regem non assensisse, licet a Fratre Condeo a Gebennensibus ministris persuaso ad perturbandam Regni pacem incitaretur. Quod vero ad auditas ab Antonio Rege, pestiferas Ministrorum Calvinianorum conciones attinet, de his monitus Pontifex, illum amantissimis literis monuit, ut in admittendis concionatoribus cautior esset, ne se in hæreticorum errores impelli sineret, sed in avita religione, in qua tot Reges pietate inclauerant, constanter hæreret, filiosque in orthodoxa fide educandos curaret.

xxxvii. Belcair. l. 28. c. 29. l. 29. n. 3.

Charissimo in Christo filio nostro Antonio Navarræ Regi Illustri. Charissime in Christo fili noster salutem & Apostolicam Benedictionem. Quia serenitatis tuæ existimatio, & salus nobis chara est perinde, ac debet, idcirco non potuimus non commoveri, cum ad aures nostras rumores quidam de te indigni pervenerunt. Mirum nobis admodum, & propemodum incredibile visum est, te Christianissimis ortum majoribus potuisse, tanto citro, tam levibus hæreticorum argumentis in errorem impelli, & ab ea Fide remere deductum, quam parentes, ac majores omnes tui perpetuo tenuerunt, quamque, & ipse in Baptismo professus esses, & per tot annos tenuisses, in perniciosissimam, et tantopere damnatam hæresim præcipitem actum fuisse. Tandem vero accersitum ad nos dilectum filium nostrum Georgium tit. S. Laurentii in Lucina presbyterum Cardinalem de Armeniaco appellatum, his de rebus diligenter percontati cum essemus, fecit perspecta ejus, et probata admodum nobis fides, ut plus un-

Pius IV. 10. x. brev. fig. 2896. c. 258. Pius IV. admonet Regem Navarræ ne audiat conciones hæreticorum.

de

de te, quam ceteris omnibus credendum esse putaverimus; officii autem nostri memores, cupientesque hos de te rumores celeriter extinguere, tuumque nomen in debito esse apud omnes honore, & gloria hortandam in Domino serenitatem tuam esse a nobis duximus, et paterna monendam, ut in concionatoribus admittendis admodum cautus sis, ne nimis facile quosvis divini verbi predicatorum admittas, multi enim in vestimentis ovium veniunt, qui intus lupi rapaces sunt, & Christum assidue in ore habent, quem corde, & factis negant, veritatisque Evangelicæ Magistros & doctores se esse profitentur, cum eam tamen maxime oppugnant. Huiusmodi impostorum sermo serpens, ut cancer, diligentissime vitandus est, & providendum ne subjectas Regno tuo populos perniciose doctrina sua imbuere possint. In ea autem fide, tibi charissime fili, reliquisque vivendum est, quam a matre tua Ecclesia didicisti, quæ perpetuo tot sæculorum consensu recepta fuit, quam parentes, et majores tui, quorum vestigiis insistere debes tenuerunt, quam omnes omnium nationum & ætatum Sancti Patres secuti sunt. Illud etiam serenitati tuæ attendendum est, oportere te isto loco positum, non crimine solum heresis sed quavis etiam levissima suspitione ejusmodi criminis cavere, quo enim aliove in gradu dignitatis locatus es & plus talis de te suspicio ceteris obesse possit. Curandum vero est, ut liberos tuos ab iis erudiendos, & instituendos cures, quorum tum institutione, Doctrinaque Catholica, tum moribus etiam, et exemplis meliores fieri possint, quibus de rebus ipsi Cardinali, quem existimationis, et dignitatis tue studiosissimum novimus, ut nostro nomine coram ipse quoque tecum diligenter agat, mandavimus, hortantes te, ut tum quæ nos scripsimus, tum quæ is dicet, in eam partem accipias, ut a paterna erga te charitate, et cum famæ, tum salutis tuæ studio proficisci persuasum tibi habeas. Dedimus ei præterea in mandatis, iis, quibus opus fuit, facultatibus imperitis animarum salutem simul, et regno isti, et dominio tuo Benearniæ consulerent cupientes, ut in illo regno, & aliis dirionis tuæ locis, ea quæ emendatione indigere perspexerit, corrigat, detque operam opportunis remediis adhibendis, ut mala quæ sananda fuerint sanet, providearque, ne quid admittatur, quod boni cuiusquam animum offendere, aut honorem & dignitatem tuam regiam ledere, ac violare possit, quæ quidem illumque pro sua egrægia, & præstanti fide, prudentia, dexterritate sedulo curaturum esse confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub

Annulo Piscatoris die III. Junii MDLX. Pontificatus nostri Anno I.

Nec Benearnia modo hæresi admodum infecta erat, sed etiam aliæ urbes, & oppida, quibus Antonius Rex, & Joanna Regina dominabantur, dira calvinismi peste latius ingravescente polluebantur, de quo apud Joannam Reginam gravissime Pius questus est, eamque monuit, ut opinionem optimam de ipsa, ac viro a Georgio Cardinale Armeniaco confirmatam tueretur, ne abiiceret fidem, quam in baptismalibus Sacris erat professa, quæ omnium sæculorum consensu erat recepta, tot doctorum testimoniis, tot Sanctorum miraculis, tot Martyrum sanguine constabilita.

Charissima in Christo Filia nostra Joanna Navarra Regina Illustri.

Charissima in Christo Filia nostra salutem, & Apostolicam benedictionem. Serpere adeo, & corroborari in Regno isto, locisque aliis Serenissimi Regis conjugis tui hæreticam audimus pravitatem, ut non possimus non magnopere iis, qui de vobis disseminati sunt, rumoribus commoveri; cuius nostræ de vobis sollicitudinis testem habemus dilectum filium nostrum Georgium Cardinalem de Armeniaco vocatum, qui quidem consolari nos, & ut quam optime de vobis speremus adducere, conatus est; itaque tam idoneum hominem existimationisque, & dignitatis vestræ tantopere studiosum nacti, præterire nolimus, quin his te literis hortemur, & moneamus, ut & generis, & salutis tuæ memor ab omni non modo huiusmodi crimine, sed ejus etiam suspitione integram conservare velis, neque hæreticorum fraudibus abduci te ab ea fide pariaris, quam majores tui constantissime tenuerunt, & in his ille claræ memoriæ Franciscus Francorum Rex patruus tuus non cognomine modo, sed re ipsa Christianissimus, & mater tua piissima, & Sanctæ matris Ecclesiæ præceptorum observantissima Regina, quam fidem ipsa in baptismo professa es, quæ denique omnium sæculorum consensu recepta, & tot Sanctorum, non auctoritate modo, sed etiam sanguine comprobata fuit, nec ab Ecclesia Catholica, quæ una est, extra quam salvus esse nemo potest, corpore segregeris, sed ipsa in religione Catholica maneat, & eadem filios tuos ut debes, imbuendos cures, omnibus; denique, & dictis, & factis te vere Catholicam Reginam, & Christianissimorum Regum progeniem ostendas; quibus de rebus ipsi Cardinali in mandatis dedimus ut ipse quoque tecum, et cum Serenissimo Rege conjugæ tuo verbis nostris agat. Proinde, ut hæc, quæ ipsi scripsimus, & quæ is

xxxviii.

Pius IV. to. I. brev. sig. 2896. ep. 250.

Pius Regina Navarra admonuit ne aures præberet Calvinistis.

Belcair. comm. ver. Gall. l. 28.

Calvinistis in Gallia proficit, & armis vexat Regnum.

tecum loquatur, in optimam partem accipias, et a paterno erga te amore nostro profecta esse existimes, sicut scrutator cordium novit Deus, Serenitatem tuam rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die III. Julii MDLX. Pontificatus nostri Anno I.

xxxix.

Damnavit quidem Antonius Rex calvinisticam hæresim, atque majorum religioni constanter insistendum sibi decrevit: Verum Joanna hæsit in flagitio, licet illud impia hypocrisis tegere conata sit, atque in fallacem speciem obsequium addiderit Pontifici, ut paulo inferius dicemus. Licet vero, conjuratione Ambrosiana oppressa, hæresis pariter oppressa videretur, tamen illa in nonnullis provinciis signa sui furoris edidit, atque ex illa conjuratione, velut ex sopito male incendio novæ conjurationes in Gallia exarserunt. In Phocensi provincia Antonius, ac Paulus Movani Fratres nobilitatem avitam, cum cœdissent Calvinismo, omnem late regionem cœdaverant, ac licet Antonius Pragvignani sub Henrico Rege a populo cæsus fuisset, Paulus tamen in hæresi obfirmatus, militarique præsidio septus sexaginta pseudo-ecclesiis sive calvinistica conventicula constituerat, coactisque bis mille equitibus, ac magno perditum numero Aquensem Civitatem, inita cum aliquot Civibus perfidiæ sociis interciperet meditatus est, sed virtute Civium, qui Tendandum Comitum excivere, repulsi sunt, ac licet pactione militari cum Tendano obtinisset, ut domi suæ consistere, & hæreseos sacra, vel impuras execrationes colere posset, tamen ob Temporum expilationes, & alia flagitia sibi metuens Gebennam per fugit. Irreperat eadem lues in Comitatu Avenionensem, atque Alexander Huiotinus jurisperitus, cum a Pontificiis Magistratibus in crimen susceptæ impietatis Calvinistæ adduceretur, a sociis violatæ Religionis reis accepto Procuratorio Instrumento ad Mombrunum ab avita Nobilitate degenerem, atque audacissimum ad omne scelus perfugit, fugamque meditantem, quod a Senatu Gratianopolitano in crimen rebellionis in Regem, ac Regios Magistratus, propugnataque hæreseos vocaretur, cum suis ad invadendum Comitatum Avenionensem pellexit, cumque isto foedere impio, simul Vezonium, & Maloffenum eodem die occupare statuissent, Huiotinus adversæ valetudine implicitus consilio abstinit, at Mombrunum Maloffenum interceptit, vires in Vezonianos conversurus, ac Jacobus Maria Salla Vivariensis Episcopus Prolegatus Avenionensis copias ex finitimis Provin-

ciis ad comprimendos ferocientes Calvinistas contraxit, ac Pontifex de his tumultibus certior factus Franciscum Turnonium Cardinalem in Galliam reverentem, cum Francisco Rege agere iussit, ut auxilia Avenionensi Prolegato submitteret, tum Georgio Cardinali Armeniaco dedit mandata, ut absente Alexandro Farnesio Cardinale Avenionensi Legato Avenionem peteret, civesque adversus Novatorum molitiones in Romanæ Ecclesiæ fide, & obsequio contineret.

Dilecto filio nostro Georgio tituli Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali de Armeniaco appellato.

Cum allatum ad nos fuerit a Mombruno quodam iniquitatis filio Hæreticorum Duce Oppidum Maloffenam Comitatus nostri Venayini ditioris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ nuper occupatum fuisse, hortari sumus per literas Venerabilem Fratrem nostrum Franciscum Episcopum Ostiensem, quem pervenisse iam ad aulam Christianissimi Regis putamus, ut hoc negotium virtute, & pietate sua dignum suscipiens Christianissimum Regem, cuius animum ipse, & claræ memoriæ Patre, & Avo suo Christianissimis Regibus, aliisque majoribus suis dignum esse minime dubitamus, excitet ad opem, & auxilium Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fovendam, & nefariorum hominum reprimendam, & ulciscendam audaciam, sacrilegosque conatus: sed quia necessarium esse intelligimus absente Legato, quempiam magnæ auctoritatis Virum, & illis populis gratum esse, qui præsentia, virtute, & prudentia sua eorum populorum nostrorum, quos paterna charitate diligimus quieti, & incolumitati consulat quique Oppidum illud ex hæreticorum manibus ereptum Sedi Apostolicæ recuperet, consiliis iis, quæ tempus postulare cognoverit capiendis ad circumspectionem tuam, quam Catholicæ fidei, & dignitatis huius Sanctæ Sedis studiosissimam esse novimus conversis mentis nostræ oculis eam ad obeundum munus aptissimam esse judicavimus, laborem hunc libenter Divini obsequii, & sanctæ huius Sedis causa suscepturum esse confisi, &c. det imperia, ut Avenionem se conferat, civisque adversus novatores confirmet. Datum XXI. Augusti MDLX.

Pius IV. lib. brev. sig. 2896. ep. 298.

XL. Belcair. l. 28. n. 60.

Acceptis porro Pontificiis literis Cardinalis Turnonius, qui tum adverso Rhodano Lugdunum petebat ad Mombrunum affinem neptis suæ virum scripsit, ut arma poneret, sed nihil apud pertinacissimum hominem perfecit, Regem vero permovit, ut ad eum perdomandum au-

Ibid. n.
61.

auxilia decerneret adeo ut a Delphinatium Nobilitate has leges accipere coactus sit, ut dissolutis copiis ipse, & qui eum erant sequuti, domum bini redirent, Romanæ Ecclesiæ ritus, & sacra retinerent, si id recusarent, & Regno, & Venulino Comitatu exirent, Mombruno vero permissum, ut cum iis, quos vellet comitibus, mensis flexu domum rediret: At ille præfenti subductus periculo pactis non stetit.

XLI.
Eod. lib.
28. n. 56.

Oborta quoque seditio Valentia in Delphinatu, quam Joannes Monlucius Episcopalis ordinis proditor venenatis concionibus infecerat, licet enim diu hypocrisis flagitia subornarit demum a Pontifice damnatum anathemate ob crimen hæreseos visuri sumus; in ea ergo Urbe Calvinistæ, inter quos Mirabellus, & Quintellus principem locum obtinebant publice hæresim profiteri proterve ausi sunt, ac primum gymnasium, in quo juris civilis interpretatio docebatur, dein Franciscanorum Templum occuparunt, quorum funestum exemplum Sarromanenses, & Montelimardenses sequuti sunt, sed Dux Guilius Delphinatum prætor missio Malgerone Viro militari eum furorē compefcuit.

Eod. lib.
n. 57.

Nec minus in Normannia Calvinistarum projecta audacia sese extulit. Miserat Caharina Regina in eam Provinciam Gasparem Colinium Castillionem classis Gallicæ Præfectum, horum temporum facem, ac turbinem, ut exorientes tumultus reprimeret, ac ille eos magis concitavit, cujus persuasione Deippenfes, Cadomenses, ac Fani Loni Cives Calvinistica impietatis ritus publice exercebant, idemque Rothomagi accidisset, nisi Senatus sua prudentia impiorum impetum cohibuisset; in ea Urbe ludi literari Magister Anabaptista trium linguarum Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ egregie peritus novum, & insanum dogma invexit: jactavit se novum Dei Prophetam Divinis afflatus collustrari, stultamque populi multitudinem ad suas conciones pellexit, in quibus facundia usus in campis, nam excludebatur Urbe, suadebat Auditoribus Antichristum vi armorum brevi periturum, atque hoc nomine designabat Regem, quo Calviniani Pontificem depingebant, non successisse Ambrosianam conjurationem, quod ipse non præfuisset, se exercitus Ducem a Deo selectum, ut omnes impios everteret, atque terris exturbaret, nec Principibus, nec Magistratibus parceret, se non ante moriturum, quam Mundum ab omni labe peccati purum, atque omnis peccati exortem statueret: moliebatur instar Joan-

nis Sartoris Leydenfis novum imperium condere, atque alia fanaticorum Anabaptistarum deliramenta venditabat. At brevi periit suis fraudibus impostor, a Borbonio enim Cardinale Rothomagensi Antistite, & Prolegato Provinciæ, ac Senatu comprehensus, quæstione habita, flammis traditus est, omnique ejus jactantia in fumos abiit, cujus cognati duo fraudibus adeo erant fascinati, ut nunquam eum crediderint moriturum, donec redactum in cineres videre, quibus gula fracta est, ita ea factio dissipata est.

Tot Galliarum turbæ Scoticum bellum traxere, de quo antequam agamus, de Elisabetha Angliæ Regina, quæ illud movit nonnulla præmittenda sunt. Potiebatur illa Angliæ, & Hiberniæ sceptris, sed iniquo jure, cum adulterio suscepta esset, suspectaque etiam esset ejus natalium origo, num ex Henrico eam traxisset, cum ejus Mater Anna Bolenæ ob admissos plures Amatores capitali supplicio esset affecta, adeo ut ob minorem longe suspicionem Mariam Alphonfi Regis Castellæ filiam ab Hispanis sceptrorum jure deturbatam viderimus: spectabat vero jure sceptrum Anglicum ad Mariam Stuartam Henrici VIII. ex sorore Proneptem, atque adeo illa, extincta Maria Regina, mox Anglici Regni insignia assumpserat, consulente Lotharingo Cardinale, eamque Reginam optabant Angli, qui ab avita Religione non defecerant, tum ut tota Insula in duo Regna divisa in unum reintegrata coalesceret, nec deerant spes e Scotia educendæ, conjunctis Gallorum viribus, expeditionis, maxime si Philippus Hispaniæ Rex odio hæreseos, quam Elisabetha profitebatur, se Gallis adjungeret, ut antea inter Henricum, cum Italicis rebus cessit, ac Philippum transfactum videbatur. His curis anxiam Elisabetham ahortatus est Pontifex amantissima legatione, ac paternis literis, ut orthodoxam Religionem abjecta impia hæresi amplecteretur, monuitque ut caveret a pravis suavoribus, qui suis tantum commodis inescati, Regiæ illius dignitati afferendæ, ac saluti non studerent, paratissimumque se ad illam in gremium Ecclesiæ recipiendam exhibuit, tum de Concilio œcumenico celebrando certior rem fecit, provocavitque ad immortalem gloriam ex tam egregio factu colligendam; legatione functus est Vincentius Parpalia Abbas Elisabethæ cognitus; literæ vero subjectis verbis conceptæ fuere.

XLII.

Belcar.
lib. 28. n.
51.

Charissima in Christo filie nostræ Elisabethæ Angliæ Regiæ Illustri.

PIUS PAPA IV.

Pius IV. *Charissima in Christo filia nostra salutem, & Apostolicam benedictionem. Quantum cupiamus, nostro ita pastoralis officio postulante, saluti tue consulere, & honorari tuo simul, Regni que stabilitati prospicere, & Scriptor cordium novit Deus, & ipsa intelligere poteris ex mandatis, que dilecto huic filio Vincentio Parpalia Abbati Sancti Salvatoris homini tibi noto, nobisque probatissimo ad te dedimus. Proinde hortamur, & monemus Celsitudinem tuam etiam, atque etiam Charissima filia, ut repudiatis malis suavoribus, qui non te, sed ipsos se amant, suisque ipsorum cupiditatibus inserviunt, Dei timorem in consilium adhibens, tempusque tuæ visitationis agnosens, paternis nostris monitis, salutaribusque consiliis obtemperes, omniaque de nobis pollicear, que non modo ad animæ tuæ salutem conservandam, sed etiam ad dignitatem tuam Regiam stabilendam, & confirmandam, pro auctoritate, pro loco, ac munere, quod nobis a Deo commissum fuit, a nobis desideraris, qui te, sicut optamus, & speramus, si in Ecclesiæ gremium redieris, eodem quo Evangelicus ille Pater reversum ad se filium amore sumus, & honore, ac letitia recepuri, quamquam eo major letitia nostra futura est, quod is unius filii salute gavissus est, tu tecum una universos Angliæ populos trahens non solum ex tua, sed ex totius Nationis salute nos, & universitatem Fratrum nostrorum, quos propediem Deo juvante ad tollendas hæreses in œcumenico, generalique Concilio congregatos audies, universamque Ecclesiam letitia complebis, qui etiam Cælum ipsum exhibebis ex tam memorabili facto admirabilem nomini tuo gloriam, & multo splendidiorem ea quam geris, coronam, adeptura; sed hac de re pluribus verbis idem Vincentius tecum ager, ac nostrum tibi paternum animum declarabit, quem, ut benigne excipias, diligenterque audias, eandemque, ut ejus orationi fidem haberes sicut nobis ipsis, Serenitatem tuam rogamus. Dat. Romæ apud S. Petrum sub Anulo Piscatoris die V. Maii MDLX. Pontificatus nostri anno I.*

Pius Elisabethæ Regiæ Angliæ scribit, suadens ei fidem Catholicam profiteri.

XLIII.

Plurimum auctoritate pollere apud Elisabetham credebatur Philippus Hispaniæ Rex, ut qui conjurationis in Mariam Reginam confatæ ream, jam ante vitæ reservasset, ac sine cujus præsidio aegre adversus Mariæ Stuartæ Scotiæ, & Galliæ Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Reginæ potentiam se tueri posset. Philippum ergo Regem Pontifex hortatus est, ut omnem Regiam operam pro Elisabetha, & Angliæ ad fidei Catholicæ conjunctionem revocandis collocaret, tum etiam significavit, Angliæ hæresim profitentibus, Belgii Provincias in maximum discrimen adductum iri, necnon immortale decus Angliæ ad veram Religionem converteris, vindicaturusque ab æterno exitio sibi comparaturum.

Charissimo in Christo filio nostro Hispaniarum Regi Catholico.

Charissime in Christo fili noster, &c. Cupientes pro munere a Deo nobis commissi officio damnum illud sarcire, tam grave, & tam deplorandum, quod obitu piæ memoriæ Mariæ Anglorum Regiæ uxoris olim tue fecit Ecclesiæ, Regnumque illud iterum ipsius Ecclesiæ unitati, Deo juvante restituere, missimus illuc hominem idoneum cum literis, & mandatis, sicut Majestas tua certior fiet a dilecto filio Nobili Viro Francisco Varga Oratore apud Nos tuo. Hunc cum pro tua pietate Catholica Religionis studio desiderium hoc nobis tecum sciamus esse commune, confidimus Majestatem tuam, ubi hoc consilium nostrum cognoverit, hortationi nostræ locum minime relicturam, sed omni cura, studio, diligentia, & auctoritate sua curaturam, ut Regina, quæ hodie illud Regnum tenet, monitis nostris, & consiliis salutaribus obtemperet, quo eo studiosius Majestatem Tuam facturam esse speramus, quod cum superioribus annis Regnum illud Ecclesiæ reconciliatum fuit, secundum Deum magna ex parte id opus tuæ pietatis fuisse, teque summam in ea re laudem ab omnibus consequutum esse meminimus: intelligis autem pro tua pietate datam tibi idcirco a Deo summam pacem, summamque tranquillitatem fuisse, nimirum, ut ad tollendas undique hæreses, bellumque hoc intestinum Ecclesiæ sedandum, omnem curam, & diligentiam tuam converteres. Nosti quoque pro tua sapientia quantum operis Angliæ finitimis ditioribus expediat Regnum illud ab Hæretica pravitate purgari, sed cum te tua sponte paratum esse persuasum habeamus ad hanc rem persiciendam nos adhortando longiores non erimus: tantum, charissime fili, petimus, ut si quid rogatu, & precibus nostris paternis addi ad tuum hujus rei studium potest, addere velis, & pro fecundissimis rerum tuarum eventibus gratum tuum erga Deum animum in hoc opere, quo nullum est sanctius, nec Catholico Rege dignius declarare. Rogamus præterea, ut Nutrio nostro hac re nomine nostro tecum agentis parem fidem habeas; atque haberes nobis ipsis.

Pius IV. to. 1. brev. sig. 2896. ep. 217. Pius Philippum Hispaniarum Regem adhortatur, ut curet Elisabetham Reginam ad fidem Catholicam adducere.

ipsis. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die V. Maii MDLX. Pontificatus nostri Anno I.

XLIV.

Habebat Philippus Rex in Elisabethæ aula Oratorem Episcopum Aquilanum pietate, & doctrina spectabilem, qui in Catholicis Anglis in vera Religione confirmandis, ac promovendis Religionis rebus sedulam operam navabat, quem Pontifex de piis ejus studiis gratulatus, hortatus est, ut idonea opportunitate usus, Elisabethæ Reginae sana consilia æterni Regni assequendi, orthodoxæque pietatis restituendæ suggereret.

Venerabili Fratri Alvaro de Quadra Episcopo Aquilano Regis Catholici in Anglia Oratori.

Pius IV. to. 1. brev. sig. num. 2896. ep. 259.

Venerabilis Frater. Cum ex literis tuis scriptis dilecto filio Nobili Viro Francisco Vargæ charissimi in Christo filii nostri Philippi Hispaniarum Regis Catholici apud nos Oratori, tum ex ejusdem Oratoris lingo, & accurato sermone libenter cognovimus, quam pio animo, quantoque Catholice fidei, & Sedis Apostolicæ studio isthic & in Religione Catholica manentes confirmare coneris, & ceteros, quos a recto itinere humanæ salutis hostis abduxit, in salutaris viam tuis hortationibus reducere. Ista sunt officia digna Regis Oratore Catholici, ista ordinem, & personam tuam decent; laudamus vehementer hac in re diligentiam, & pium studium tuum. Placeat Omnipotenti Deo pro sua misericordia ejus animum, cujus in potestate est hoc tempore Regnum Angliæ impellere, ut salutaribus monitis, & consiliis tuis acquiescat. Tu vero defatigari noli, dum isto apud eam munere fungeris, opportuno, atque apto tempore ea suadere illi, quæ ad æternam salutem anime ipsius, & tot populorum pertinent, atque ut sibi, & Regno consulat, atque prospiciat, hortari: quam ad rem quidquid tibi, illique a nobis auxilii afferri potest, omni animi studio deferimus. Deus Servator omnium novit, quam paternam sollicitudine ejus saluti simul, & honori, ac nobilissimi quondam Regni incolumitati consulere cupiamus, quæ quidem si fieri posset, nostro ipso cum sanguine redimeremus. Istius tu quidem piæ sedulitatis mercedem a Deo honorum omnium remuneratore assequeris, sed ne nos quidem talium officiorum immemores erimus, &c. Decima Martii MDLX.

XLV.

Præter Philippum Regem Hispaniæ adhibuit Pontifex interpretem concordiæ cum Romana Ecclesia instaurandæ, publicæque Anglorum salutis Promotorem apud Reginam Elisabetham Ferdinandum Cæsarem, cui conceptas spes Anglorum gentis ab impietate ad veræ Reli-

gionis cultum revocandæ significavit, utque Cæsaream operam pro legatione Pontificia provehenda conjungeret, Reginamque Elisabetham, & literis, & Nuntiis ad pristinam Ecclesiæ conjunctionem redintegrandam impelleret, postulavit.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri in Romanorum Imperatorem electo, &c.

Pastoralis nos officii ratio impulit, ut tentemus, si tantum damnum, quod Ecclesia fecit post obitum piæ memoriæ Mariæ Reginae defectione illius Regni, Deo juvante, sarcire possimus, Regina, que illi successit, una cum populis Angliæ ad unitatem Ecclesiæ Catholice iterum revocata, cujus rei nonnullam in spem venimus; itaque missimus ad eam cum literis, & mandatis dilectum filium Pappaliam Sancti Salvatoris Abbatem, hominem nobis probatissimum, & propter notitiam, quam habet, hominum, & rerum illarum, valde ad hoc negotium tractandum idoneum. Nunc Majestatem tuam, cum idem quod nos cupere, pro suo in Catholicam fidem studio sciamus, hortamur, & rogamus, ut ad hanc tam piam actionem nostram adjuvandam omni cura, diligentia, & auctoritate sua velit incumbere, & cum per literas, tum etiam per Nuntios Reginam hortari, ut nostris salutaribus consiliis acquiescens ad Ecclesiæ Catholice unitatem redeat, salutique suæ, & Regno simul hac occasione oblata consulat, impetratura a nobis quidquid ad stabilendum Regnum suum esse duxerit postulandum, quod quidem secundum Deum a nobis concedi possit, &c. V. Maii MDLX.

XLVI.

Cecidere irriti piissimi conatus Pii Pontificis, fracta Gallica potentia, illaque cujus terrore Elisabetha ad officium redigenda sperabatur, Hispano, & Cæsareo federe fulta se adversus jura Mariæ Stuartæ Scotiæ, & Galliæ Reginae, quibus titulis Anglicum adjunxerat, tueretur, Calvinianorumque rebellio in Regem Galliæ concitata fuerit. Certior illa facta fuit, ut antea indicatum est, a Gaspare Colinio Castilionæo, Calvinianæ impietatis, ac factionis signifero de conjuratione, cujus ipse erat architectus, in Franciscum Regem, & Guisios conflata, societatemque cum eo coivit, quam in maximam Galliæ perniciem tot annis aluit: erectaque animis ob tumultus Gallicos, perduellium Scotorum Hæreticorum patrocinium arripuit, atque a Colinio Gallicæ classis præfecturam gerente incitata, cum Guisii Reginae Stuartæ Avunculi Jacobum Broffianum rei militaris

taris peritissimum Legatum Regio nomine, cum copiis in Scotiam misissent, curassentque a Pontifice Romano Nicolaum Pelleucum Ambianensem Episcopum Legatum mitti, ut Regina Vidua soror, quæ Regnum Scotiæ administrabat, utereret ejus opera ad eos Scotos, qui ad Calvinum defecerant, ad Romanam Religionis pristina instituta amplectenda reducendos, cogendosque; scriptum vigesima quarta Martii in vulgus edidit, quo de Angliæ Regni insignibus a Maria Scotiæ, & Galliæ Regina correptis, deque missis in Scotiam Gallicis copiis vehementer quæstus est, conceptasque suspiciones, belli & Scotia ad Angliam invadendam a Gallo Rege gerendi divulgavit, Regemque Franciscum, ac Mariam Reginam excusans, in Guisios, qui ardentibus ambitione, rejectis Regiæ stirpis Principibus, in tenera Regis ætate Regis procuracionem sibi arrogassent, invidiam omnem detorsit: ne vero inopino impetu Anglos opprimant, se terra, marique copias contrahere, atque hostium conatus occupare decrevisse; itaque duos validos exercitus terra, marique in Scotiam immisit, urgente illam proditore Colinio, seditionesque in Gallia accendente: ac licet Franciscus Rex misso ad Elisabetham Joanne Monlucio Valentiniensi Pseudoepiscopo Oratore eas suspiciones amovere conatus sit, ac pacis studium declararit, illa Lethæ portum militate distantem ab Hæreticis incitara terra, marique ineunte Aprili obsedit, cui Scoti rebelles Calvinistæ ad duodecim millia se conjunxerunt, adeo ut Elisabetha in Scotiæ potiundæ spem veniret, nam Galli imprudenti consilio usi, non modo fundos eorum, qui hæresim sectati erant, proscrisperant, sed etiam indicto vestigali novo populum ad defectionem irritaverant, dum putarent, cum solis Scotis sibi rem fore. At eæ Elisabethæ spes dissolutæ sunt, licet enim Galliæ Rex civilibus implicitis dissensionibus novas in Scotiam copias contra Anglos summittere non potuerit, tamen Jacobus Broffianus Regius Legatus fortissime Anglorum impetus excepit, crebrisque eruptionibus attrivit, at demum cum vires Scotorum Calvinistica factio distinxisset, enervassetque, nec Galliæ Rex novas subsidiarias copias submittere posset, tandem X. Kalendarum Augusti iniquissimis his conditionibus, quibus res Catholica in Scotia pellumdata est, pax inter Anglos, & Scotos redintegrata: Ut Hæretici, qui defecere ab avita Religione, sumptere-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

que arma, ea pro Patriæ libertate, & immunitatibus conservandis a Francisco, & Maria Stuarta jure sumptisse declarantur, ut Edimburgensibus liberum sit, quam velint, Religionem profiteri, reliqui Sectarii sua instituta, & ritus Rege, & Regina uxore, ac Regina Vidua Regni administratrice exercere permittantur, Lethana Arx diruatur, Galli milites in Galliam redire cogantur, Insulæ Equariæ propugnaculo, ac Dombarrae Arci Rex, & Regina sexaginta tantum præfidiarios cuique imponere, nec plures possint; munera honoraria, ac dignitates Scotis tantum, non Gallis conferantur, Rex, & Regina Galliæ titulos, atque insignia Angliæ in posterum abiiciant, leges, statuta, atque consuetudines Scotiæ, exceptis his, quæ ad religionem pertinent, retineantur. Ita Elisabetha hæresim Calvinisticam in Scotia afferuit, ac Scotos Hæreticos suis partibus adversus Reginam Scotiæ adjunxit, & sacra illa consilia Angliæ per Scotiam subiiciendæ veteri Religioni penitus evanuerunt. Philippus vero Hispaniæ Rex, qui exosam habebat Gallorum potentiam, non advertit, confirmata hæresi in Anglia, & Scotia, etiam in Belgii Provincias illam propagatum iri, ac perduellibus ipsius aliquando auxilia subministranda, quamvis a Pio Pontifice præmonitus esset. Cæterum ejus pacis beneficio Edimburgum Reginae administratrici exeuntibus Hæreticis, qui ejus Urbis Cives non erant, ac Palatium Cœnobii Sanctæ Crucis restitutum; Regina vero Angliæ exercitus suos e Scotia revocavit, atque in posterum negotia, administrationemque Scotorum non curaturam pollicita est, sed promissa infregit, nec pacis fœdera cum Galliæ Rege coluit, sed astu, & tacitis artibus, ac vi conjuratos juvit, ut inferius dicetur.

XLVII.

Fracta ita, atque elisa in Scotia Gallica potentia, Calvinistarum Gallorum ferocia licet antea castigata esset, magis exasperata est. Promovit imprudenter Cardinalis Lotharingius defuncto Olivario ad Regii scrinii præfecturam Michaelem Hospitalem Virum quidem doctum, sed nullius Religionis, ac vere Atheum, qui Patrem Medicum Renatæ sororis, avum vero Avenionensis Synagogæ Judæum habuerat. Is Ecclesiasticorum bonorum invadendorum avidus Castilioni Calvinianorum duci se totum addixit, ac nascentibus seditionibus magnum momentum addidit. Is Remoretinense edi-

num. 57.

atum temperavit, [1] atque exercendae censuræ fidei potestatem ab Ecclesiasticis Judicibus ad laicos transtulit, cum illi multo minus strenue eo munere difficili perfunderi essent. Edixit tamen, ne qua conventicula, ne qua seditio, ne quavis publica fierent: si qui fecisse arguerentur, præsidiales Judices, intra quorum jurisdictionem id accidisset, decem numero de his sine provocatione cognoscere, si tot Judices non reperirentur, ex antiquioribus Causidicis numerus impleveretur: conuicti perinde, ac læsæ Majestatis rei punirentur, easdem pœnas socii, consentientes, celantes subirent: easdem Concionatores, qui sine Episcoporum suorum, aut aliorum idem jus habentium permissione concionem haberent, famosorum libellorum authores, quique eos, vel distribuunt, vel typis mandant: delatoribus quingenti nummi Francici ex eorum bonis darentur: ac calumniatores pœnam, quam rationis vocant, penderent. Additum est & aliud edictum, quo Episcopi in sua Provincia, ceteri Sacri Ministri in suis Cœnobiis residere jubebantur.

XLVIII. X. Kalendas Septembris MDLX. cum solemnem Procerum conventus haberentur apud Fontem Bellæ-aquæ, Gaspar Colinius Castilionus Calvinista nequissimus, omniumque in Regem, ac Regnum seditionum signifer, atque Regiæ Angliæ fœderatus, Calvinistarum nomine duos libellos Regi obtulit, quibus se de Ambasiana conjuratione, & ceteris seditionibus purgare conabantur, poscebantque, ut supplicia, Religionis asserendæ causa, impiis proposita, usque ad œcumenicum Concilium remitteret, quasi ab œcumenicis conciliis præteritis Calvini hæreses non essent damnatæ; utque Tempia, in quibus blasphemias suas conciones, & sacra execranda peragerent, ipsis attribuerentur: tanta fuit perditissimi hominis impudentia, ut hæc coram Rege Christianissimo rueri ausus sit. Ejus libelli Albaspinæ Scribæ traditi, quos ut ab omnibus audirentur, alta

Solemnes Procerum conventus apud fontem Bellæ-aquæ habentur.

NOTE [1] Edictum Remoretinense (Removant) a Michele Hospitali procuratum, longe aliter habuisse sese ex chronico Joannis du Tillet intelligimus. Narrat enim ille hoc anno, majore mense, edictum produisse Remoretii, quo unis & solis episcopis cognitio de crimine hæresis referabatur, sublata supremo Parisiensi senatui ceterisque laicis judicibus facultate ne quid in causis illis, nisi forte a clericis requisiti, molirentur. Ceterum haud ita multo post, die scilicet VI. augusti alio edicto ad Fontem belli [Fontaineblau] promulgato declaratum fuit priori illa constitutione nihil quidquam demum auctoritatis supremo Parisiensi senatui de crimine hæresis cognoscendi. Idem quoque scriptor inferius addit, die X. Septembris apud S. Germanum regias literas prodidisse, quibus injunctum est præsulibus, ut ad diem XX. Januarii sive Lutetiam, sive ad alium quo forte indicerentur convenirent locum, ut de religione ceterisque ad cultum Dei pertinentibus tractarent. Male ergo scribit Annalista num. 38. conductum fuisse episcopis certum locum, ut ibi de cogendo œcumenico concilio agerent, atque inde ad concilium illud pergerent. Indictum est enim episcopis ut venirent ad concilium, non quidem œcumenicum a pontifice decretum, sed nationale ab ipsis celebrandum, & indictum a rege. MANSI

vocæ legit, ac tum Joannes Moulucius Pseudo-episcopus Valentinus Calviniana hæresi contaminatissimus, ob quam demum Pontificio anathemate damnatus est, inter alia in Episcoporum, Curionum, ceterorumque Virorum sacratorum impuros mores, negligentiam, & ignorantiam acerrime invehens est, nulla proborum Virorum habita ratione, cum ipse inter improbos esset improbissimus, velletque universos perpetuo concubitu fœdari, evertere Altaria, ac sacra omnia convellere; nam mox impia oratione Catholico Clero opposuit Ministros Calvini, vel Sathana, quos modestiæ, diligentis, atque eruditionis laude frequentius immerito ornavit, qui concionibus plures in suam sententiam, vel errorem pellesissent, tum Regias Maronas, ac puellas aulicas scelerate hortatus est, ut Psalmorum Davidicorum versionem a Marotto Morione, & Theodoro Bezæ Hæresarcha corruptam, ad instillandam ignavis hæresim, & veteres Sacrosanctæ Ecclesiæ ritus deserendos in Templis, & extra Tempia cantrillarent, Arii impudentissimi emulatores egregius, qui sacrarum litterarum abutens verbis effeminatis, ridiculisque numeris, ad similitudinem Egyptii Soradæ hæresim Thalia conscripta promulgavit. Ad hæc expevit simulariter, ut Episcoporum, & Curionum mores emendarentur, quibus tamen profigandis ipse operam omnem dedit: addidit, ut totius Christiani Imperii Concilium celebrandum promoveretur, quod si impetrari non posset, totius Gallie Episcopi suum celebrarent, ad quod etiam Hæretici Calviniani eruditiores admitterentur, ut periculum fieret, nunt una cum ceteris consentire possent; nec objectionem eorum recipiendam contendit, qui dicerent, ea dogmata, quæ nunc vocantur in controversiam ab antiquis Conciliis damnata fuisse; non esse contra Novatores pugnandum armis, vel suppliciis, sed solo Dei verbo, sumpto a veteribus exemplo conclusit: quæ vœnana, nefandissimus ille, hypocrita inspersit mul-

S. Athan. de Sentent. Dyon. Godef. Herman. vii. S. Ath. l. i. c. 13.

multis eloquentiæ flosculis, mendaciorumque facis, ac pigmentis coloravit, ut Herodiadis filia Sathraicis in morem, simplices quosque mulcendos deciperet, ac la-scivendo jugularet.

Post hunc Mortierus indoctus sententiam dixit, restioque loco Carolus Mariliacus Archiepiscopus Viennensis multis legationibus functus, ac Borbonis Principibus ad dictissimus. Is proluxa usus oratione, contendit vanas esse concilii œcumenici spes, non esse firmum in Gallorum potestate, ut Pontifex Maximus, Imperator, Christiani Reges, Germana late patens Natio de tempore, loco Concilii, forma, sive ratione statim consentiant, cum enim id alii promovere student, alii interrumpere conantur; itaque ad totius Nationis Concilium accurrendum, quod jam Rex promulgavit; postulatam a Carolo V. Clementem VII. ut concilium congregaret ad instaurandam Sacrorum Ministrorum disciplinam, invehensque nuper de Religione controversas componendas respondisse, novæ illius doctrinæ placita a veteribus Conciliis confutata, bonis etiam moribus Sacrorum Ministrorum, ac ceterorum Christianorum æque consultum, si antiqua decreta observentur, tum ordinum trium conventus, ut pernecessarios suas-

num. 74.

Nono Kalendas Septembris Castilio Amiralus mira impudentia questus est, quod Rex firmissimo satellitio latus cingeret adversus conjuratorum insidias; hoc malum esse exemplum, quod Rex timere suum populum assuesceret: eos qui libellos dedissent ad quinquaginta millia, ut se subscriberent, si opus esset, accessuros: tum instituit, ut novæ militum custodiæ Regi attributæ auferrentur, atque trium ordinum conventus indicatur, ac Sacrorum Ministrorum disciplina instauraretur. Quorsum hæc diceret, docere sequenti eventus, & quamvis disciplina ab eo expeteretur, trucidati, ac inauditis suppliciis excarnificati Sacerdotes, incensa templa, eversa altaria, prophana sacra ostendunt.

Refutata sunt illius proditoria voces a Guisio Duce; auctas jure Regias custodias post Ambasianam conjurationem, ubi nulli in eum arma sumpserunt, nec valere eorum excusationem, qui divulgant, non adversus Regem, sed adversus ejus Ministros arma sumpserunt, neminem enim, nec a se, nec a Cardinale privatim offensum, si qui ergo offendantur, propter Regni administrationem offendi, & qui hoc modo arma capiunt adversus Regem capere. Tum responsum Cardinal. Lotharingii subdit Belcarius: Libellos ab Amyralio oblatos

Id. ibid.

refutavit, & mendacii arguit: se Regi obtemperaturos dicunt, at sub conditione, si illorum persuasionem sequatur, aut saltem approbet: hunc autem celebrem conventum arrestari; antiquamque, & tot seculis, tot Conciliis confirmatam Religionem, an potius homuncionum istorum novam persuasionem sequi Rex debeat; si eis templa ad conciones, & Sacramenta administranda condonabit, eorum persuasionem comprobabit, augustum illud, atque hæreditarium Christianissimi cognomen amittere, & certam æternæ felicitatis jacturam faciet. Quod quinquaginta hominum millia supra commemoratos libellos subscripserunt dicunt, his decies, aut potius vicies centena millia Rex opponet, qui sua hoc est ab antiqua Religione non discesserunt: qua autem pietate isti persuasionem suam promoveant, cognoscere operæ pretium est ex famosissimis libellis scilicet, quos ubique locis publicis affixerunt, ex quibus duos & viginti adversum se Scriptos proferre potest, quos diligenter conservat, idque sibi magnæ gloriæ fore ducit, quod tam sceleratorum hominum probis confisus sit, sediciosos graviter puniendos censuit, ceteros, qui nec seditiones cient, nec conventicula faciunt, verum persuasionem suam privatim exercent, suo iudicio relinquendos, nec supplicii afficiendos putat, quæ hæcenus non multum profuerunt.

De Concilio œcumenico addidit Cardinalis non quidem illud in Regia stirum potestate, quod nec in Cæsarea fuisset. De Nationis concilio addidit in eo duntaxat de Sacrorum Ministrorum, populique moribus decernendum, non aliquid novi molendum: renovari in eo posse vetera Universalium conciliorum, aut Provinciarum sancita, nihil tamen addendum, atque Episcopos in suas Dioceses abituros, de iis quæ ad disciplinam, ac mores pertinent inquisituros; conventum autem trium ordinum laudavit, ut cognoscant omnes, quam iuste, ac prudenter Regnum administraretur.

VIII. Kalendas Septembris Regiæ Societatis Equites in Cardinalis, Lotharingi sententiam concurrerunt, ac VII. kal. trium ordinum conventus indictus est in IV. idus Decembris, ac jussæ singule Provincie suos cœtus cogere, ut quid in conventu proponendum esset, expenderent, & quos missuri essent, designarent: & quia Pontifex, atque Imperator, & ceteri Reges, Principesque prope conveniant de cogendo œcumenico Concilio, Episcopi Galli ad IV. Idus Januarii ad Aulicum Comitatum vocati sunt, inde ad Concilium profecturi.

Expectati fuerunt illi Gallorum Episcoporum conventus, tum ab Hæreticis, tum a Catholicis, sed discrepante longe consilio, ac jure formidatum est, ne in iis aliquid novi ab impiis pertentaretur.

XLIX.
MS. Car.
Spad.
tom. 31.
p. 365.

Quæ mala ex Concilio Nationali exoriri possent.

Porro, quæ ex Nationali concilio exoriri possent mala, Episcopus Viterbiensis in Gallia Nuntius literis die decimaquinta Septembris Car. Turnonio directis significavit, ubi sic habet. Estimatio, bonitatis, & prudentiæ, quæ summa de Illustrissima Dominatione Vestra apud me est, ut crederem, persuaserunt, ad istam Aulam non tam celeriter, ut alii optabant, accessisse ob decreta præterite Assembleæ. Quod si re vera ita est, ut cogito, non modo excusationem, verum etiam laudem meretur; vellem, & ipse, quantum in me est, idem agere, considerans etenim partim, quæ exsequuntur, partim, quæ diriguntur, cum nullum his remedium afferre possim, omni alio loco, quam hic esse vellem. Jam Illustrissimam Dominationem Vestram Scripturam vidisse, credo, qua omnes Præsules ad Congregationem, ne dicam, ad Nationale concilium, convocantur, & certus sum, attente considerasse, per illam liberam omnibus audiendi, & loquendi concessam facultatem esse; ut autem insuper innotescat Dominationi Vestra, quæ mihi palam relata fuerunt, per quemdam illius Assembleæ Præsulem, sciat, familiari meo renunciatum fuisse, dari ab aliquibus operam, ut omnes Regis subditi Genevæ commorantes, ad congregationem vocentur, spe allecti illos, ad unitatem Ecclesiæ rationibus adducendi. Quod tam longe a mea sententia est, tamque prævi exempli, & prioris consequentiæ iudico, ut causam potius Religionis confundendam vererem. Quod si non aliud exinde malum sit futurum, istud certe avertit, quod Hæreticis audaciam augebit, & venena ubique diffundendi occasionem præbebit; Nunquam equidem viam periculis adeo plenam, indignamque invidiosam opinabar, quæ cum, præter Religionis detrimentum, auctoritatem quoque ipsius Regis, & utilitatem labefaceret, quid aliud credere possum, nisi de proximo maximam conspicendam confusionem, ne dicam totius Regni iacturam; quare si initio epistolæ dixi Vestram Illustrissimam Dominationem prudenter agere his temporibus ab his regionibus se elongare, modo mutato consilio, plurimum expedire iudico, ut quantocius veniat, malisque imminentibus aliquod remedium afferat; quod si forte postea illa avertere non esse in sua potestate cognoverit, tunc post protestationem discedat, ne talis adsit indigna tragedia spectator. Falli certe Illustrissimum Cardina-

lem Lotharingum vererem, dum alios ex se metipso metiens credit, in his seditionibus, majorem partem Religionis magis respectui, quam desiderio servandi, & consuetudini hujus Monarchiæ, vel ejus gubernationis immutationi adhesuram, & hic finem impono. Postquam hæc scripseram, literas ultima Augusti die a Nuntio Hispaniarum accepi, quibus à Rege Catholico ad Gallicam Aulam Antonium Toletanum mitti, ut celebrationem Concilii Nationalis dissuadeat restatur, a quo aliquem fructum præstolamur, cum a Principe tantæ auctoritatis, & per Ministrum inter primos præcipuum executioni mandetur, additis tunc Illustrissimæ Dominationis persuasionibus.

Antonio itaque Toletano Galliam petenti Rex Catholicus in mandatis dederat, ut Nationale Concilium pro viribus deturbaret, iubebaturque hæc præsertim ex causa ostendere, non esse Concilium Nationale celebrandum, ex quo manifesto præjudicium Concilio Generali, quod propediem coadunandum erat, inferretur, quod Concilium profecto verum, & certum remedium morborum, & divisionum Christianitatis erat futurum. Quemadmodum ergo Rex Philippus voluntati suæ Sanctitatis, & ejus determinationi se submitit, cuius est hæc præcipue curare, & ad quem hæc peculiariter attinent, & sicuti instante Rege Christianissimo per suum Oratorem ad hanc rem amplectendam animam applicuit, ita etiam Rex Galliarum idem agat, ut sicuti per totum Orbem fama percrebuit, quod Imperator, Rex Christianissimus, & Catholicus voluntatem cum Pontifice conjunctam gerant, curantes omnes simul, ut Concilium generale celebretur, ita convenit, ut nullum signum ostendatur, quo favor iis, contraria sententibus præstetur: qui cum ipsis in celebratione Concilii generalis non conveniunt; illis enim superbia, & perturbationis causa esset; maximo cum præjudicio Sanctæ Ecclesiæ. Atque ut hoc melius Regi suaderet; inferre iubebatur, quod quamvis Philippus nosset vires illi non deesse, adversus quoscumque Principes, & ad suorum subditorum audacem insolentiam reprimendam, eosque multandos, & cogendos, ut sub Religionis obedientia debita vivant, tamen ne coactus, contra propriam auctoritatem, & dignitatem, aliquid agat, omnes, quas expedire judicaverit sui Regni vires, in manu arbitrii ejus relinquendas offerebat, ne adactus aliquid præter dignitatem ageret, quod in isto sui Regni exordio suam minueret auctoritatem. Iubebatur insuper Antonius ipse, ut si quando res iniquo adeo loco postas cerneret, ut de Concilio di-

I.
MS.
Cardin.
Spad.
tom. 13.
p. 41.

Philippus
Rex Hi-
spaniarum
Concilium
Nationale
dissua-
det.

sturbando nulla affulgeret spes, id saltem obtenderet, ut ejus celebratio ad anni exitum differretur. Quæ cum Antonius fatuè exposuisset, Rex simul, ac Regina responderunt, nunquam ipsorum fuisse mentem Nationale Concilium convocare, præcipue cum adsit Concilii generalis spes, sed cum sui Regni turbationes adeo creverint, compulsos, aliquid remedii, ad tanta mala evitanda, advenire; Ob hanc causam ultimum celebratum. Provinciarum Præsides ad decimam Decembris diem vocatos, Episcopis, & Ecclesiarum Præsulibus datam mense Januario diem decimam. Non definiendæ fidei articulo- rum causa, sed instaurandæ disciplinæ, ex qua collapsa, prævaque administratione, dissidia, quæ hodie Christianum perturbant imperium, manarint, & hæc a majori parte, tam Præsulum, quam Procerum, qui vocati erant, decreta fuisse; & quia pars magna eorum novis hæresibus contaminata est, ac posset contingere, ut in utroque cœtu indicto, aliquid præter mentem Regis Christianissimi, qui aperire promulgavit se velle in lege, ac Religione Prædecessorum suorum vivere, ac mori, atque in ea suos subditos continere, decerni posset, cuius rei gratia Antonius Comes ostendit mandata offerendæ Gallo Regi Hispaniarum virum potentia, se grates maximas Catholico Regi de optima voluntate agere, perperisio tamen rerum presentium statu, ruendæ Regiæ amplitudinis, declinandorumque periculorum causa indictos, tum Ordinum Regni, tum Præsulum totius Regni cœtus, in quibus non de fide, sed de moribus ad puritatem redigendis, & de Præsulum ad Concilium œcumenicum profectio decernendum sit, revocari non posse. Cum vero eorum cœtum necessitas oriatur ex nimia concilii œcumenici dilatione, verum remedium futurum, si dimissa concilii Tridentini prosequutione cui nunquam Protestantes sunt assensuri, ac sine quibus Religionis res in maxima ea natione suis commodis additissima constitui possint, & ut indicti cœtus, quos aliqui concilium Nationale vocant, discuti possint, novum concilium sine mora aperiatur, nec de loco litem moveri, cum ille quo Cæsar, & Rex Catholicus convenirent admittatur, demum de disturbandis Episcoporum Gallorum conventibus quidquam decerni non posse, nisi prius indicti in Decembrem ordinum cœtus habiti fuerint.

LI.
Ex. Reg.
Cath. re-
sponsum
ib. p. 368.

De his factis certior ab Oratore suo Catholicus Rex Pontificem vixit ad dissolvendum Nationale Gallorum concilium, ex quo gravissima incommoda, ac damna certissima, atque irreparabilia, abjecto con-

cilio œcumenico sint consecutura, & quia mutata sententia Franciscus Rex de loco controversiam moverat, ac cum Vercellas, & Bisuntum proposuisset, significavit se Bisuntum præoptare, ac præferre Vercellis, respondit Toleti XXX. Octob. MDLX. Gallo Oratori Catholicus Rex, se nullius loci singularis optionem percipere, sed tantummodo damnis universis, & privatis totius Christiani Imperii occurrendi studio duci, seque acturum cum Cæsare, ut gravum, acceptumque locum habeat, de quo Pontifex, ac Rex Christianissimus inter se convenerint. Significavit vero Ferraricus Cardinalis Lotharingo Cardinali scripsit Aureliæ X. Octobris MDLX. literis Pontificem, aut Vercellis, aut Casali concilium brevi aperire constituisse, cui ultima Octobris rescripsit Lotharingus, Franciscum Regem ex eo maximam lætitiæ cœpisse, rogavitque ut rem ocyus urgeret, in celeritate enim omnem vim remedii sitam, nec alio modo melius posse indictum Nationis Gallicanæ concilium evetri, quam si œcumenicum celebretur; quo etiam argumento Franciscus Rex rescripsit Ferraricis Cardinali, deque optima mente Pontificis lætatur institit, ut ex mandatis ab Engolismensi Episcopo proponendis indictio concilii celeriter promulgaretur, aliter enim religionis dissidiis in Gallia consuli non posse, atque ita Gallorum Præsulum cœtus disturbandos, cum non fuerint indicti, nisi in casu, quo œcumenicum concilium non celebraretur, & ita subditis Nationalem Synodum postulantis ea fuerit promissa, si ab œcumenica non impediretur, de quibus Engolismensis Episcopus Orator Regius cum ipso esset colloquium habiturus. Cum vero Franciscus Rex Oratorem vereri more ad deferendum novo Pontifici obsequium, atque efflagitandum concilium ad tollenda Religionis dissidia decrevisset, hoc illi responsum inter alia redditum est.

Extat
Car. Lot.
lit. ad
Ferrar.
Card.
ibid. pag.
372.

Extat ib.
Franc.
Reg. lit.
p. 373.
&c.

Quod ad Ecclesiæ statum attinet Sanchez artibus tanopere perturbatum, Sanctissimus Dominus noster memor officii sui, simulatque Ecclesiæ gubernacula suscepit ad eam constituendam, & ad pristinum ei decorem, ac tranquillitatem reddendam incumbere cepit: itaque, & ea corrigere continuo aggressus est, quæ in moribus Reipublica, ac disciplina Sacerdotum emendatione egere visa sunt, & ad errores, ac schismata tollenda œcumenicum concilium, sicut Rex Christianissimus optat indicere prope diem, ac celebrare Deo juvante constituit, cupiens si fieri possit tantam omnium multitudinem errantium, ac dispersarum ad ovile Domini suis humeris reportare, quarum salutem sanguine,

Pius IV.
lib. brev.
divers.
fig. 2919.
p. 48.

LII.
Abbat
Manna
data in-
structio.
Ext. in
MS.
Card.
Spad. fig.
n. 137. P.
183.

ne, & vita sua libenter redemerit.
Certior factus Franciscus II. Gallie Rex de optima Pontificis pro celebrando concilio mente, ac fixa sententia, maximo gaudio delibutus, misit ad Pontificem Abbatem Mannam Senatorem, ac elemosynarum regiarum administrum, qui deprecaretur, non tantum, ut perstaret in eo sacrosancto mentis decreto, verum rem ad exitum quantocyus perduceret ad Christianum Imperium tot sectis, hæresibusque laniatum ad pristinam conjunctionem, redintegrationemque revocandum, quin etiam iustus exponere, plures opinatos Pontifices antecessores non sincero animo, sed ficto rem aggressos, suscepti quidem Pontificatus principio eximiam voluntatem congregandæ Synodi explicuisse, sed verba operibus non ornasse, externaque specie pro missa eluisse, congregatam enim Synodum ceptam levibus de causis dissolutam fuisse, atque ex interrupta Synodo graviora longe damna, quam utilitatem religioni Catholice allata, ex non continuato enim concilio certissime fluxisse causam maximæ partis hæresum, atque sectarum, quæ hodie orbem pervagantur, Pontificia vero Sanctitas hæc regis monitora ardentiori pietatis studio, ac tenero erga Beatitudinem pontificiam amori adscribat.

Franciscus II.
Gallie
Rex Abbatem
Mannam pro
Concilio
misit ad
Pium IV.

Flagitavit idem Abbas nomine regio ne Pontifex suspensionem Tridentini decreto abrogaret, sed novum Concilium indiceret in loco tuto, ad quem Imperator, Principesque imperii, tum Catholici, tum Protestantes convenire possent; Tridentinum enim, ut acceperat, admodum ob angustias, loci, atque inopiam, incommodum videbatur, ubi, cum a Julio III. Concilium, iterum fuisset redintegratum, magna principum Christianorum parte non fuisset admissum, vigere modo easdem causas, eodem morbo implicitos teneri, qui antea egri erant, ac nisi modo consulatur eorum valetudini, veniantque illi ad Concilium, ad pristinum statum recasuros: non enim Germanos, non Anglos, non alios Protestantes Tridentum accessuros, atque ita celebrationem Concilii ludibrio versum iri, atque irritam futuram, cum aberrantes, ac divulsi ab Ecclesie conjunctione eam sint excusationem obtensuri, jam in eo loco maximam controversiarum partem decisam esse, nec ulterius ipsos audendos, quamquam regia Majestas, nullo modo eorum causam defendendam suscipere velit, sed tantummodo admoneat, nihil hoc præsertim initio agendum, quod valeat ut excusationis causam afferre, ut non compareant, nec se submittant Concilio. Proinde videri ab Im-

peratore sciscitandum, an Catholici omnes, ac Protestantes in aliquo designando loco consentiant, qui si æque commodus, ac Tridentum extiterit, a sua Beatitudine admittendum, ac mox indictionem Concilii promulgandam, illudque celebrandum citissime, ad quod præfules Gallos sit regia Majestas missura, sequæ obstructura ad omnia illius decreta integerrime observanda. Regem vero Catholicum electionem loci ad Casarem, atque ordinem Imperii retulisse, atque ad delectum locum Hispanos præfules missurum; Religionis nostræ vulnera sanari non posse, si Germania adeo sauciata, totque affecta damnis, Concilii opera, ac beneficio non convalescat, quod in loco eius regis hominibus accepto celebrandum sit, ita enim sponte ad id accessuros: factam vero inter alia loca mentionem Spira, Haguenoæ, Wormatiæ, Træverorum, ac plurimum aliarum, comœtatuum affluentia opportunissimarum urbium, inter quas Constantia a Germanis maxime expectatur, ad quam se lubentissime accessuros profireantur, hanc vero non longo intervallo Mediolano distitam, ad quam Pontificia Sanctitas se conferre possit, pro cuius loci securitate Imperator, Ordinesque Imperii, atque Gallie, & Hispanie Reges præsidia idonea sint constituturi, & quidem videri tutelam loci spectare ad Imperatorem, qui ob insigne erga Religionem studium interesse Concilio possit, cui se interfuturum Gallicæ Majestati sponderat, ac ni aliqua difficultate fuerit implicitus, Gallorum Regem, ad quem, ut Ecclesie Primogenitum id munus spectat, illi non defuturum.

Jussus quoque est Abbas Manna exponere Regiam Majestatem accepisse ingratam accidisse Pontificiæ Sanctitati indictionem Concilii Præfules Gallorum, at nil novi in ea re perentatum, Episcopos enim esse Regios Senatores, atque ad consilium ab iis rogandum congregari posse, at in causa morum, doctrinæ, ac fidei sine expressa Pontificis autoritate novare quidquam, vel immutare nunquam meditatum, ac si œcumenica Synodus cito celebratur, omnes alios Episcoporum conventus sublatus iri; si vero Pontificia Beatitudo in sententia congregandi Concilii non perstiterit, æqui accipiat, ut Gallicana Synodus populo jam promissa, atque vehementer expectata, celebretur.

Respondit ad hæc Pius Pontifex, nolle jam suscipere partes exende Apologie Prædecessorum Pontificum, vel piam eorum mentem adversus obiecta vindicare, id tantummodo nitide, ac sincere ad Divinam gloriam, Religionis, Sanctæque Se-

LIII.
Ext. ibid.
p. 191.
Quæ re-
sponderit
Pius Ab-
bati
Manna.
dis

dis Apostolicæ decus spectari, ut concilium œcumenicum tutum, ac liberum celebratur celerrime ad tot ruinas, & calamitates reparandas, nec locum commodiorem Tridentino occurrere ad moras omnes, & controversias abscindendas, suspensionemque, sive intermissionem illius uno verbo tolli posse, ac jam omnes Christianos Principes, ipsosque etiam Protestantes in eum locum consensisse, ut in alio ad Imperatorem electum responsio demonstratur, cuius exemplum Abbati Mannæ tradendum sit. Meminisse probe eum locum a Rege Francisco approbatum, atque ad eum Præsules, & Oratores decrevisse, quamquam Henricus II. ob contracta cum Julio III. ac Casare bella, instaurato concilio Tridentino interesse noluerit. Porro ubi congregatum fuerit Tridentinum, si opportuna visa fuerit loci mutatio pro communi Reipublicæ Christianæ bono, Pontificiam Sanctitatem non dissensuram, modo tutus sit locus, nec suspectus hæreseos, uti consentaneum est. Placere admodum Regi Catholico suspensionis abrogationem, ut res citius conficiatur, ita opinatur Sanctitas Pontificia placituram Regi Christianissimo, qui prompto erga Deum obsequio, Religionisque cura nemini cedat maxime cum Regni Gallicæ status hodiernus præsentissimum Concilium efflagitet: verum tamen expressum eius in ea re consensum expectatum iri, atque interea temporis rem cum Imperatore electo pertractandam, cum Gallicæ Majestas ad Casarem referat suam sententiam: Internuntium vero, rem, tum cum Casare, tum etiam cum Gallico Oratore in aula Casarea collaturum, ut omnes ad eundem finem, ac Christiani Imperii publicum bonum consensu unanimi conspirent, inque certam spem Pontificem efferri, Imperatorem animadverso eo potentissimorum duorum Regum studio Tridenti designationi assensurum, Pontificiæque opera a Catholica Majestate de ea re rogandum, expectique, ut idem officium a Christianissima Majestate apud Casarem præstetur, ut celerrime tantis malis occurratur, retardatamque se adversa valetudine fuisse. Quod ad concilium nationale attinet, Pontificiam Beatitudinem præsidere, Regiam Majestatem illud congregari non passuram, cum flagrantissimum Pontificis studium pro cogendo œcumenico animadvertat. De loci custodia cogitatum iri, cum is designatus fuerit, nec de conferendis pro eo firmamento stipendiis illata erat mentio, sed de cogendis ad officium, ac persequendis iis, qui parere concilio detrectaverint, adversum quos firmissimum armorum fœdus sancendum sit, ut Cardinalis Lotharingus admonuit, ad Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

quod Sua Sanctitas paratissima est, sumptuumque ratam portionem collatura.

XIV. Ochobris MDLX. Franciscus II. Gallorum Rex Christianissimus mandata dedit Philiberto Episcopo Engolismensi Regio Oratori, ut significaret, se ex re-latis ab Ab. Cœnomanensi, Pontificium erga se studium insigne, ac puram sinceramque mentem congregandi œcumenici concilii liberi, ac tuti, ut periclitanti, labantique Reipublicæ Christianæ succurratur, dignovisse; hoc augustissimum omnium esse facinus, quod Pontificatum suum ornare possit, in quo perducendo Christianissimus tanquam Ecclesie Primogenitus omni conventionem ipsi sit obsecundaturus, ad quod Pontificiam Sanctitatem ab ipso Pontificatus exordio repetitis legationibus cohortatus sit, atque maximas spes ex benignis, ac promptissimis responsis Pontificis ad id propensissimi conceptas fovere. Jam vero cum eadem reperere supervacaneum foret, ardentissimis votis insistere, ut quantocyus res adeo necessaria, ac salutaris operi commendetur, indubitque optimi, œcumenici, ac liberi concilii promulgetur nulla edita mentione instaurandi, vel continuandi Tridentini ob amplissimas causas ab Abbate Cœnomanensi expositas Pontificiæ Sanctitati.

Quod spectat ad ea, quæ Sua Sanctitas proposuit in data Abbati Cœnomanensi instructione, Regem Catholicum gratam, & acceptam habere Tridentini concilii prosecutionem, rescissamque ejus suspensionem, optimeque rei consultum fore, si Christianissimus Rex in eandem concurreret sententiam, Regia Majestas Pontificiam Sanctitatem rogat, ut perpendat, quod licet ambo Reges ad eandem finem colliment, tamen ob varietatem subditorum, & discrepantiam circumstantiarum, in eligendis mediis, ac remediis dissentire jure posse, atque adeo propositum Regis Catholici exemplum non valere; ceterum Regiam Majestatem in ea fixam sententiam, œcumenicum tutum, ac liberum concilium, cuius judicium nemo refellere possit, omnino necessarium, atque utilissimum ad sedanda Reipublicæ Christianæ dissidia, pacemque restituendam, nec ullum occurrere dubium quin Rex Catholicus, ut frater optimus, ac sapientia, & virtutibus ornatissimus, huic rei sese accomoderet, cum jam mentem suam optimam parefecerit, parereque non dissentiat circa locum celebrandi concilii, de quo Christianissimus nullam moturus est controversiam, immo, ne retardandi Sanctissimi operis detur occasio, Regia Majestas in eum locum designandum assentitur, quem Imperator, & Rex Catholicus elegerint, ut antea declaratum est.

LIV.
Ext. in
ms. Car.
Spad. fig.
n. 31. P.
369. ex
Ital.
Instructio
data Epi-
scopo
Engolismen.

Cum vero dixerit Pontificia Sanctitas, ne Regia Majestas ulterius progredi sinat indictionem Concilii Nationalis, cum Pontificia Sanctitas ad celebrandum Concilium œcumenicum sit paratissima, Regia Majestas certissime spondet; si œcumenicum ac purum, & liberum Concilium aperiatur omnes alios Provinciarum cœtus supprimendos, eorumque memoriam extinguentum iri, si vero non cogatur Concilium vel ejus celebritas differatur, tunc se necessitate adactum iri ad totius Regni Episcoporum cœtus congregandos, in quibus tamen non putet Pontificia Sanctitas aliquid contra veterem doctrinam, ac Religionem pertentatum iri, vel adversus obsequium debitum Sedi Apostolicæ, immo inmundam rationem, qua occurratur, ne Religio, atque observantia erga Sedem Apostolicam labefactentur, evertanturque ac propterea illud consilium suggestum fuit Regiæ Majestati a spectatissimis sui Regni viris, veluti extremum, atque unicum malorum impendentium remedium; magno enim numero congregati sapientissimi Viri exquirent modos, quibus malum in dies ingravescens tolli possit, quod quidem fluxisse constat ex novis opinionibus, & Religionem nova, quibus pars subditorum Regiæ Majestatis adeo imbuta, & infecta est, ut pro ea tuenda, speris bonorum jactura, ac morte, extrema queque pericula sibi adeunda putaverint, unde gravissimi tumultus emerferunt, quorum summa medela in optima Synodo œcumenica consistit, at quia tenuissima illius cogenda, atque perficienda spes erant, ut superioribus temporibus animadversum est Regia Majestas ad motus concitatos compescendos, utque ostenderet se nolle inani spe subditos lactare, decrevit, eo casu, quo non congregaretur Concilium, ut cœtus Episcoporum Regni cogerentur, in quibus audiri possent, ut assidue magnis clamoribus efflagitant, atque adeo Pontificia Sanctitas æqui, bonique consulat, si œcumenico Concilio non celebrato ad Nationis Gallicanæ Synodum congregandam descendatur, maxime, cum facile solventur hi conventus aperto œcumenico Concilio ruto, libere, ac recentissime indicto, ut omnis prætextus pervicacitæ adimatur iis, qui se Concilio subijcere jactitant, proptereaque ea Synodus Gallicana tantum indicta est in diem vigesimum Januarii anni proximi, qui incidit in mensem decimum tertium hujus Pontificatus.

Præterea jussus est Episcopus Engolismensis proponere ob oculos Sanctitatis Suae Regiam Majestatem adversa conditione temporum, ac necessitate oppressam esse; habita proinde ejus rei ratione, dignetur

adscribere Regiæ Majestatis erga subditos amori, & impatientiæ, ac dolori concepto ex abjecta a suis Ecclesiæ observantia, si libere Suae Sanctitati exponat, quæ possint juvare, ac promovere hæc sacrosanctæ Pontificiæ Sanctitatis consilia, cui Regia Majestas a Deo precatur longiorem vitam viveatque, ac virtutem provocandi in opus pii illius desiderii, quo flagrat Pontificiam Sanctitatem certissime tenet, ad perficienda ea quæ utilitatem universo Christiano Imperio, ac Beatitudini sue laudem & gloriam immortalam allatura sunt quæ omnia a Philiberto Naldio Engolismensi Episcopo Pontifici exposita fuere. Romæ V. Novembris MDLX.

Cum ad cogendam Synodum œcumenicam omni diligentia, ac industria viriumque contentione Pius IV. incumberet, maximæ emerferunt difficultates, quæ invicta constantia a Pontifice perdomitæ ac discussæ fuerunt; ut de eo Evangelicum illud vere usurpare liceat, justificata est sapientia a filiis suis, & illud Davidicum, possit occini, Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum conversi sunt in die belli. Etenim Ferdinandus Imperator, ad quem spectabat præcipuam operam conferre, ut solemnem Episcoporum cœtus congregarentur, in quibus reliquæ hæreseon pestes excinderentur, errorumque tenebræ discernerentur, Pio Pontifici multa opposuit, quæ universalis Synodi celebritatem vel retardarent, vel omnino impedirent: pacem in primis in toto Christiano Imperio pernecessariam, cumque nuper Gallos inter & Anglos bellum exarsisset, prius illud extinguendum, componendasque discordias, ne in percurando universæ Ecclesiæ corpore laborante maxima impedimenta ex Anglia conflarentur, obiecti; ex Concilio Tridenti congregando vel nullas vel exiguas bene gerendarum rerum spes allucescere, celebrato enim primum a Paulo III. deinde a Julio III. iterum instaurato Concilio Tridentino, vel parvam vel nullam decerptam utilitatem, cum Reges ac Principes illi non interfuerint, nec Oratores, qui eorum personam sustinerent paucis exceptis submiserint: dandam proinde a Pontifice summam operam, ut omnes Christiani Reges, ac Respublica suos transmitterent Oratores, quod se & Hispaniæ Regem Catholicum, necnon Germaniæ Principes Catholicos tum Ecclesiasticos tum Laicos amplissimæ facturos pollicebatur: at vero Principes, qui Augustanam confessionem profitentur, non accessuros, nec oratores transmissuros: nec se florere ea armorum potentia, ut ipsos ad id arduum opus adigere posset, nec

IV.

Luc. 7.

Pf. 77.

Objectæ difficultates in celebrando Concilio.

De loco disceptatum.

Iniquæ protestantium querelæ.

Negant parere Concilio sed ad disceptandum parati sunt.

nec ulla ratione publicæ utilitati conducere, adversus eos pro ea causa bellum suscipere, ex quo universa Germania cædibus & flammis scedanda, evertendaque foret, cum probe nosset eos arctissimo scedere pro tuenda hæresi inter se conjunctos, atque ad resistendum comparatos, verum se non defuturum Cæsareo muneri, ut omnibus amantissimis officiis ac omni humanitatis genere eos ad Concilium pelliceret.

Præterea facilius nifus est Pontifici, ut prisorum Pontificum exempla imitatus ad solemne concilium se conferret, ut majorem illius decretis auctoritatem conciliaret: de loco vero Concilii subdidit Tridentum non esse idoneum, cum præfules in ea urbe jam ante non semel graviora incommoda perpassi essent, proptereaque non in Italiae limite, sed in Germania aliam ampliolem Urbem, vel Coloniam, vel Ratisbonam, vel Constantiam designandam videri, ad quas Pontifex facili itinere accedere possit.

His adjecit, licet probe norit non esse Cæsarei muneris, formam pertractandarum rerum ad religionem spectantium concilio præscribere, sed obsequentem se Catholicæ Ecclesiæ filium præstare, ut ad felices tamen exitum Concilium perducere possit, quod flagrantissimis votis, studiisque efflagitat, ex pia fiducia monere Pontificem, Protestantes nimia severitatis atque acerbitatis perfringere partem Catholicam, quod in celebranda præteritis anni Synodo Tridentina, nec fidei publicæ ac tui commearus syngrapham ea forma tradiderit, qua Basileense Concilium Bohemia tradidisset, nec facili aditu ad colloquia habenda fuissent admissi, quinimo cum sua confessionis Symbolum exhiberent, ut vel a Patribus falsitas argueretur, vel ipsi resellendorum Concilii decretorum facultas permitteretur, deprecarent, nullum ex his eblandiri & consequi potuisse, ut ne vero quid simile in posterum contingeret, Protestantibusque cumulate satisficeret, Ferdinandus Cæsar deprecatus est. Mirum est, hæc scripra fuisse a Cæsare, cum constitit terribilissimas calumnias a Protestantibus impactas Catholicæ Ecclesiæ, cumque Synodus ad eas resellendas, discutiendosque impios Protestantium errores se accingeret, Saxonem ad Synodum opprimendam armis, intercipiendumque Carolum V. Cæsarem cum validissimo exercitu provocasse.

Movit etiam Ferdinandus Cæsar nonnullas difficultates circa progressum, exitumque Concilii, an Pontifex præteriti Concilii decreta tueri ac confirmare meditaretur, illudque redintegrare, atque

Aur. Eccl. Tom. XXXII.

ad exitum definitis reliquis controversiis perducere, non quod Cæsar editas in eo sanctiones rescindi veller, vel earum vim ac robur infringere auderet, sed quod Protestantes eas resellerent, atque adduci in controversiam, & audiri vellent: tum quod nonnulli Principes Catholici, quo verbo Henricum II. Gallie Regem notabat, qui adversus Concilium conspirarat, Tridentina Acta non admitterent, adeo ut non sint defuturi, qui contendant Catholicorum Præsulum solemnes Tridentinos conventus, sed numero exiguos, innumere adversantium multitudini non præcellere.

Obiectum præterea est a Cæsare intermissionem, sive suspensionem Concilii biennii excurrentis fluxu fuisse definitam, jam vero ab ea octo ferme annos excurrisse, neque de ea intermissione proroganda quidquam sancitum, Tridentino itaque subito nec redintegrato novum Concilium Pontifice cogendum videri, indeque amplioris honoris cumulum illius gloriæ addendum, cum tam magnificum opus non alienis laboribus, sed Sanctitatis Suae apicibus, & industria tribueretur.

Auxere eas difficultates celebrandi Concilii nonnulli Ecclesiastici & laici, qui metuebant, ne obsoleti eorum mores Concilii decretis percellerentur, in quo argumento heretici invidiæ suæ malignum virus effundebant, jactabantque Ecclesiasticorum virorum mores esse perditissimos; ac licet multa pro restituendo morum nitore præclarissime fuissent sancita, non tamen Ecclesiasticæ disciplinæ sanctitatem vestitum: dogmatum itaque varietat non adeo asperè damnata, in eam curam incumbendum a Pontifice, ut in Clero sanctioris vitæ splendor revocetur; cum aliud Clerici esse velint, aliud videri, nempe habitu milites, quæstu Clerici, actu neutrum exhibere: sentiebant etiam politici humanæ imbecillitati compatiendum, & Sacrorum Canonum delinendam acerbitatem, quorum argutiis ac susurris illusus Ferdinandus Cæsar suggestit Pontifici, ut cum Sacerdotes conjugia, laici sub utraque specie communionem continentibus votis effictim deposcerent, eorum postularis assentiretur: ita enim Sacerdotes ad honestum vitæ genus revocandos, ac Lutheranos in Ecclesiæ castra traducendos. Descendebat in eam Cæsaris sententiam etiam Cardinalis Augustanus, ac plures etiam pictate præstantes viri, pio Lutheranorum ab hæresi abducendorum ardore, ac spe incitari sensere permitti hæc duo capita conventu in Germania habendo sollicitandos Principes Lutheranos ut ad Concilium

Exambitum a Sacerdotibus conjugium.

A Laicis expetita communio sub utraque specie.

mitterent Oratores, ut tum Principes Catholicos inter se arctissimo fœdere conjungendos.

LVI.

His acceptis monitis Pontifex summa benignitate, ac prudentia Cæsari in hunc modum responderi iussit.

Ms. Car.
Spad. sig.
n. 31. P.
306.

Scriptum, quod a Sacratissimo Imperatore missum est, quo Sanctissimo Domino nostro responderi ad ea, quæ cum ejus Majestate super negotio Concilii per Episcopum Warmiensem Nuntium Apostolicum verbo agitata, atque tractata sunt, id a Sanctitate sua diligenter lectum, atque examinatum est, quæ & vehementer commendat pietatem Imperatoris, promptumque animum, quo celebrationem Concilii amplectitur, & ei quantum potest gratias agit. Vidit sane, & consideravit Sanctitas sua causas, quæ Majestati ejus difficultatem huic negotio de concordiâ esse tractatum, sed quia ea concordia non ad Religionem, ad quam debebat, sed ad alia humana commoda, atque rationes referebatur, idcirco ibi semper in dies magis, magisque labefactatam esse Religionem, atque subversam, cum magno sane omnium Germaniæ partium detrimento. Contrarium huic exemplum extat Angliæ Regni, quod post diuturnum schisma in potestatem Regine Mariæ reductum, paucis mensibus, ne bello quidem Gallico obstant, universum ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ rediit, quia nimirum nullus ibi alius habitus est scopus, quam ipsa Religio, neque aliud sibi proposuerant, qui ei rei præfuerunt, quam negotium Dei, quæ duo schismata Germania, atque Angliæ alterum alteri contrarium liquido ostendunt in hujusmodi negotiis dari a Deo vires sinceritati, quæ ipsum solum intruerit, adimi humanæ astutiæ, quæ utilitates suas religione prætexit, ut neque has, quibus solis inhiat, consequi possit, neque in ea, cui non bona fide laborat, religione proficiat.

Pius IV.
Imperatoris
scripto
respon-
det.

Idcirco videtur Sanctissimo Domino nostro, cum propter tot de religione discordias, sectasque multiplices tota jam nutet Christiana Respublica, debere sine timore, sine dubitatione aliqua, plane ob hoc solum, ut lapsæ religionis res in pristinum statum reducantur, ad celebrationem Concilii Tridentini deveniri, sperarique felicem a Deo, & Domino nostro Jesu Christo omnium bonorum datore successum. Et ut ad ea tractanda veniant, quæ proprie pertinent ad Cæsaream Majestatem. Quoad objectam ab ea difficultatem belli inter Anglos, & Gallos, hoc responderi, eam difficultatem multis de causis, quæ adduci possent, parvi fuisse momenti, & nunc consequuta jam pace omnino cessare.

Quod

cum dirigat, videaturque ex celebratione Concilii non opem modo lapsis Religionis rebus afferri, sed & ipsi etiam Imperatori ad ejus Regnorum, ditionumque tutelam non parum utilitatis ostendi, non deerit officio suo, quin eorum, quæ si recta videantur, etiam atque citam commonesciant Majestatem suam, non modo ut hominem in tanto fastigio constitutum, sed ut amicum peculiarem suum. Atque hoc eum primum considerare vult, quando cumque de rebus Religionis tractatur, omni cum sinceritate, & simplicitate debere procedi, tanquam de re ad Deum plane pertinente, qui cordium occulta rimatur, & viam nobis veritatis, & charitatisque præscribit, operæ pretium est ea reminisci, quæ in Germania acciderint ex quo ibi controversiæ de Religione cœperunt. Etenim videre licet sepe quidem de concordiâ esse tractatum, sed quia ea concordia non ad Religionem, ad quam debebat, sed ad alia humana commoda, atque rationes referebatur, idcirco ibi semper in dies magis, magisque labefactatam esse Religionem, atque subversam, cum magno sane omnium Germaniæ partium detrimento. Contrarium huic exemplum extat Angliæ Regni, quod post diuturnum schisma in potestatem Regine Mariæ reductum, paucis mensibus, ne bello quidem Gallico obstant, universum ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ rediit, quia nimirum nullus ibi alius habitus est scopus, quam ipsa Religio, neque aliud sibi proposuerant, qui ei rei præfuerunt, quam negotium Dei, quæ duo schismata Germania, atque Angliæ alterum alteri contrarium liquido ostendunt in hujusmodi negotiis dari a Deo vires sinceritati, quæ ipsum solum intruerit, adimi humanæ astutiæ, quæ utilitates suas religione prætexit, ut neque has, quibus solis inhiat, consequi possit, neque in ea, cui non bona fide laborat, religione proficiat.

Idcirco videtur Sanctissimo Domino nostro, cum propter tot de religione discordias, sectasque multiplices tota jam nutet Christiana Respublica, debere sine timore, sine dubitatione aliqua, plane ob hoc solum, ut lapsæ religionis res in pristinum statum reducantur, ad celebrationem Concilii Tridentini deveniri, sperarique felicem a Deo, & Domino nostro Jesu Christo omnium bonorum datore successum. Et ut ad ea tractanda veniant, quæ proprie pertinent ad Cæsaream Majestatem. Quoad objectam ab ea difficultatem belli inter Anglos, & Gallos, hoc responderi, eam difficultatem multis de causis, quæ adduci possent, parvi fuisse momenti, & nunc consequuta jam pace omnino cessare.

Quod

Quod desiderari videtur, Sanctissimum Dominum nostrum ipsum adesse Concilio, hoc ut fiat ab ipsis Sanctissimi voluntate dependet, qui jam non modo præsentiam suam, sed & vitam ipsam, & sanguinem publicæ utilitati constituit exponere. Itaque Sanctitas Sua, quod opportunum esse judicabit, & expedire religioni, atque huic sanctæ Sedi, nullo unquam tempore erit prætermittenda.

Quod ad fidem publicam Protestantibus dandum, quodque ad id pertinet, quod audiri perunt, ne id quidem habebit ullam difficultatem, nam & Pontifex, quoad ipsum atinet, fidem publicam dabit, & ea forma, quæ vel unquam est data, vel dari possit amplissima, & idem Pontifex, universumque Concilium libenter eos audient, quomobrem non arbitratur Sanctitas sua queri eos posse de Concilio Tridentino, cuius rei penes eos, qui adfuerunt, sit tantum fides.

Restat ex difficultatibus a Cæsarea Majestate in scripto per eam misso propositis unum caput, quod tanquam majoris momenti plenius tractatum est, atque in plura capita diffusum, id est, de loco Concilii. Atque in hac re desiderari Majestatem suam bene considerare rationes, quæ ei adducuntur ab iis, qui eam abstrahere conantur ob continuationem Concilii Tridentini, etenim inveniet eas parvi esse momenti, nam quod dicitur Concilium per duos tantum annos fuisse suspensum, cumque jam lapsi octo alii fuerint, per quos nulla nova sit facta suspensio, continuari id Concilium non posse, sed novum institui debere, ea res non ita se habet; suspensio enim a Concilio facta est ad biennium, a Julio vero III. facta fuit ad suum, & Sedis Apostolicæ beneplacitum; in hoc tamen Pontifex, & Concilium conveniunt, ut expectari deberet finis bellorum, atque opportunius tempus, quod cum nunc adveniret, consequuta ubique jam pace, certe Concilium Tridentinum pristinas vires, suumque vigorem, si id Pontifici videatur, resumere potest.

Quoad penuriam annonæ, habitandique angustiam, quæ obiciuntur ei loco, contrarium manifeste liquet, nam & regio per se ferax est, abundansque omnis generis comætatium, ejusque necessitatibus ex Germania, Italiæque commode subveniri potest, & urbs si alias judicata fuit capax, multo nunc magis judicari debet, cum ædificiis, quam tunc, amplioribus ornata est, & certe ea capere posset omnes Aulas Principum Christianorum: quod si maxime Tridentum capax non esset, ea res magis incommodare posset Pontifici, aliisque Principibus, quam Imperatori, qui

solus est Dominus Comitatus Tyrolis, domique sua erit, cum Tridenti erit, ubi alii omnes peregrini, atque hospites erunt.

Præterea considerare debet Imperator, nullo alio in loco ex iis, qui in Germania proponuntur, neque Pontificem, neque ipsum adeo Imperatorem esse posse securum; nam cum Germania aperta sit, & patens, & propter præterita bella referta militibus, iisdemque propter præsentem pacem oriosis, erit in audacissimi cujusque Principis potestate, manum cogere, tumultum concitare, Concilium opprimere, quod evenire Tridenti non potest de gentis imperatoris potestate sua sitique intra illas montium fauces, quæ ipsum ab improvisa violentia reddunt tutum, & si qua vis ingruat, spatium dant sese ex periculo recipiendi.

Debet item considerare Majestas sua, non convenire, neque par esse, postquam omnes alii Principes in hunc locum consenserunt, sine re eam sibi persuaderi, ut controversiam inducat super loco Tridenti, etenim integra Majestati suæ non est hæc deliberatio, jam enim constituta res est, iam locus a Christianis omnibus, atque ab ipsamet Germania in publicis conventibus, atque ab ipsa adeo Majestate sua electus est, non modo tanquam vices gerente Imperatoris, sed etiam, ut Rege Ungariæ, atque Bohemiæ, magnoque Principe aliquo aliarum Germaniæ Regionum, atque hi qui Majestati suæ has dubitationes suggerunt, nihil aliud agunt quam ut eam ab observatione eorum, quæ ab ipsa jam promissa sunt, abstrahant; Conciliique progressum novis, periculosisque ejus celebrandi rationibus proponendis disturbent, & impediunt, etenim ab omni æquitate alienum est postquam Tridentinum Concilium continuare vult Pontifex, idque fieri Imperatoris committere, alios nunc conari, ut id ulterius trahant, subjiciantque temeritati cujusque Principis, quem suarum rerum poeniteat.

Postquam autem a Principe tam religioso, & pio, cujusmodi Imperator est, nihil noxii, neque damnosi expectari potest, hortatur eum Sanctissimus Dominus noster atque enixe rogat, velit horum temporum conditionem, quæ nullam moram patiuntur, expendere, motusque Regni Franciæ considerare, quibus nisi subita convocatio Concilii eorum iri non potest, neve patiatur hanc controversiam progredi, sed tanquam rem indubitatam, & jam constitutam desinat, habita præsertim ratione sinceri, & vere Christiani animi Sanctitatis suæ parata una cum Concilio providere quibuscumque opus fuerit, sine ulla profus fictione, aut de-

stima-

stinacione propria utilitatis suæ, sed ob Dei tantum honorem & salutem, commoditatemque populorum, cuius rei tam certa indicia se daturam proferretur, ut omnes nosse possint paternum amorem, atque animum Sanctitatis suæ erga illam nobilem Germanicam Nationem, quodque honestis in rebus, & iustis non modo pater ejus, & pastor, sed etiam studiosus, & fautor existet, idque cum certa spe, & fiducia fore, ut rebus cum charitate, atque in spiritu lenitatis agitandis, Deus ac Dominus noster Jesus Christus, pro sua misericordia serenans, tranquillitasque reddat parvum mentes: quemadmodum e contrario, si progressus impediatur Concilii Tridentini & offensiones animorum manebunt, & pernicitates de religione discordie, quæ sicut in præteritum pestilentes magnæ parti Reipublicæ Christianæ fuerunt, ira in posterum totius ejus ruinam, & cladem minantur.

Quod ad reformationem attinet, quamvis ad eam jam aliqua ex parte devenerit Sanctissimus Dominus Noster, iis, quæ hic occurrunt, varie providendo, ad illa tamen capita quæ Majestas sua ex aliorum suggestionibus commemorat, id est, de Communionem sub utraque specie, & connubio Sacerdotum, &c. sic respondit Sanctitas sua debere Majestatem suam ad hoc ipsum ut de his rebus tractetur, & super his divino instinctu definiatur, quod ad unitatem sit Ecclesiæ, omnibus impedimentis loci, temporis, personarumque præcis, quantum quidem ad eam spectat, huic Tridentino Concilio consentire, neque enim ullum securius, neque præsentius remedium afflictis Germaniæ rebus inveniri potest. Quo Concilio congregato, si deinde videbitur expedire locum mutari, spondet hoc Sanctissimus Dominus noster, se semper iis quæ iusta, & convenientia fuerint, bonumque publicum respexerint, consenturum, modo locus ille securus sit, neque de hæresi suspectus, ut par est.

Ita exclusæ sunt omnes eæ urbes hæretica peste contaminate Augusta, Spira, Hagena, Vormatia, Constantia, quas Gallorum Rex a Protestantibus, qui concilium suæ potestati obnoxium habere affectabant, illius proposuerat. Quam vero inanes forent argutiæ objectæ adversus Tridentinum locum, quem tot incommodis horrere fingebant, demonstrat Gaspar Cardillus in egregio Commentario adversus Protestantium nugas edito.

Illud, inquit, minime silere volo, usque adeo placuisse hunc Imperatori, ut cum a Gallis sollicitaretur, peteretur, & curaretur, ut Concilium in aliam quampiam

Gaspar
Cardillus
disp. 3. de
loco in
quo Synodus
nec de
beat.

Germania Civitatem transferretur, prudentissime, & Christiane admodum responderit, non posse in Germania reperiri, aut rutiorem, aut commodiorem ullum locum tenenda Synodo, quam is sit, & qui de translatione cogitaret, nihil aliud agere, quam ut Synodus dissolvatur magno cum dedecore Reipublicæ Christianæ, ipsosque hæreticos nullum omnino locum turum, aut satis commodum huic negotio conficiendo reperuros. Multisque interjectis addit Cardillus.

Tam salubri aura, & benigno cælo Tridentinum fruitur, cum duobus his proximis annis, nusquam in plerisque Germaniæ locis pestis esse desierit, quæ ingentem hominum copiam abstulit, atque absumpsit, certe Tridentum nullo morbo, non dico populari, sed qui aliqua ratione timeri posset perturbatum est, usque adeo, ut ex quadringentis fere Episcopis, & Presbyteris doctis hominibus, qui magna ex parte annis graves, ætate confecti, affectaque valetudine ex studiis, atque negotiis Tridenti adsunt, vix unus, aut alter interjerit, nisi hoc summo Dei beneficio hæretici adscribant, qui eos servare vult, qui in unum convenerunt, ut Ecclesiæ suæ causam agant, & hostibus fidei, ac religionis gladio spiritus resistant, quod est verbum Dei.

Pontifex igitur, ut Concilii celebrationem prudentia, ac consilio quantocyus promoveret maturaret, frequenter Oratores Principum ad colloquium adhibebat, ac precipue Marcum Antonium Amulium Venetæ Reipublicæ Oratorem, quem postea ob compertam pietatem, ac prudentiam in Sacrum Cardinalium Collegium cooptavit. Cum hoc itaque, ut ex ejus Epistolis ad Senatum Venetum habetur, contulit primo quod ad dissolvendum Nationale Gallorum Concilium, Generale quantocyus celebrare intendebat; quodque in sequenti die Mercurii post Cardinales ad Concistorium evocatos, Oratores quoque Principum accersitus erat, ut firmam suam mentem de hoc declararet, eorumque ad opus in exitum perducendum auxilium exposceret, tum subdidit. Suspensionem aufereamus, & Concilium Tridentinum nunquam revocatum continuabimus, & volumus, ut quæ reformatione indigent, reformentur, & novus ordo Personæ, & rebus nostris imponatur. Rex tamen fidei illibatas volumus servari, Sanctamque istam Sedem, quæ Imperii Christiani caput esse debet, & fuit, & necesse est, ut sit; in reliquis aliorum iudicio nos submittemus, & si de jure aliquid restitueve tenebimur, restituemus. Addidit ad hæc

Pag. 51.

Ep. 31.
Maii p.
149.Ep. 3. Jun.
Junii p. 154.LVII.
Cum
Marco
Ant. Amulio
Venetæ
Oratore
agit Pontif.
de
Concilio.Epist. M.
An. Amul.
27.
Maii in
MS. Car.
Spad. p.
146.

hæc, ut Orator suo nomine Reipublicæ sententiam circa Concilium efflagitaret, ac, si quando opus esset, ut aliquam Venetæ Ditionis Urbem pro Concilio destinaret, an Senatus ultro, libensque eam concederet? cumque alias cum Amulio Pontifex de his differuisset, obortaque Imperatoris difficultates retulisset, tandem, ut dilatio omnis Concilii celebrandi submoveretur, die secunda Julii, convocatis ad se Principum Oratoribus, nempe Imperatoris, Hispaniarum, Lusitano, Veneto, ac Florentino, Gallus vero vocatus tunc non fuit, cum inter ipsum, & Hispanum de loco digniori concertaretur, ac primum Pontifex de hoc ipso egit, dicens; Finis huic rei ponendus est, & aliquando terminum ponemus, ut Oratores pro rebus publicis tractandis simul convenire queant, cum modo ob honoris apiculum simul coram Pontifice adstare ad consulendum non possitis. Quid exinde Principum vestrorum potentia deperiet? quam satius esset rem componere, & quiete vivere. Tum eisdem ex fide retulit, quam sincere Concilii celebrationem optaret, cum propter ingruentes loci difficultates, absque ulla sui nominis jactura ad plures annos extrahere posset; ostenditque eis, quam aptum eidem celebrando foret Tridentum, imminetia insuper mala, si ulterius differretur; Oratores denique ipsos est adhortatus, ut animi sui sensus, quos jam per literas cunctis Principibus exposuerat, suis quoque datis ad ipsos epistolis confirmarent, quos etiam admonerent, ut si quid novi vellent suggere, suis ad ipsos responcionibus declararent; ipsorum enim consilio magis uti, quam sua, ad quam spectabat, autoritate Concilium cogere velle. Spem etiam ingentem se habere dixit, quod Germaniæ Principes ultro convenirent, ideoque omnem abrumpendam moram, nihilque aliud superesse, quam ut a suis Principibus Oratores responsa referrent, quibus acceptis Concilium aperire, & Legatos illico destinare Pontifex testabatur. Hæc cum exposuisset Pontifex, Cæsaris Orator de pia sui Principis mente brevi oratione certior Pontificem reddidit, Papæ dicto in omnibus obaudientem futurum promisit, de loco Concilii difficultates aliquot timere se dixit, ac demum piam Sanctitatis suæ mentem commendavit. Pluribus locutus est Vargas Hispaniarum Regis Orator, cum Comes Tendiliæ extra ordinem Legatus propter agritudinem abesset, re alius repetita orationem suam de causis Conciliorum, ac de præteritis Conciliis

est orsus, multusque fuit in invehendo contra Nationale Concilium, quod Galli cogere meditabantur, quod neutiquam omnino ferendum admodum diffuse disceptavit. Idem breviter confirmavit Castellano idiomate Lusitanus Orator, laudataque Pontificis sententia, sui Regis obedientiam obtulit, atque ut executioni, quam primum mandaretur, enixe postulavit. Post tres eos Oratores annuente Pontifice, Amulius Venetus in hanc sententiam effatus: ad sanandas hæresum infirmitates nullum magis præfens remedium elapsis temporibus adinventum, quam Concilii celebrationem, ideoque agendas cælesti numini gratias, quod suo in terris Vicario piam hanc, & sanctam mentem infudisset, ut ad universonum salutem respiciens, altero oculo, quæ ad Religionis confirmationem, altero, quæ ad Principum beneficium, conducerent, perlufraret, quos suis in ditionibus pacem alere non posse, ni Religionem tuendam incubuissent, aperte recentium turbarum lachrymabiles causas demonstrabant. Cæterum cum sciret, qua avita erga Sanctam Sedem reverentia sua semper Respublica creverit, non ambigebat, quin & quæ Pontifex decerneret, approbatura esset, & quæ ipsa posset, ad ipsius decreta in exitum pervehenda, ultro libensque collatura. Pari quoque modo Florentinus Orator Pontificis mente approbata, sui Principis obsequium, & opem exhibuit. Cumque cæterum dimitteret Pontifex, ut gesta scriberent Principibus suis hortatus est.

Interjecto itaque tempore, cum Regum LVIII.
& Principum responsa ad Pontificem al- Ep. Mar.
lata fuissent, cum Amulio de more collo- An. A-
quens, significavit ipsi, quod Hispaniarum mul. ap.
Rex Concilium, & pro loco Concilii Triden- MS. Car.
tum approbans Regni Præsules se missu- Spad. l. 2.
rum fuisset pollicitus, quodque in calce p. 265.
Epistole subdidisset, non esse absque voluntate Imperatoris, & Regis Gallie congregandum. Rex vero Gallie, quamvis Concilium approbaret, locum improbaret, suosque adesse non posse testabatur, ni Constantiæ, Treveris, Spira, Vormatia, vel in civitate Agaunensi congregaretur, insuper etiam edita jam Tridentina decreta revocari postulabat. De Imperatoris etiam mente cum Amulio locutus, de submisso illius scripto, quod antea recipavimus, magnisque, quas obtendebat difficultatibus differuit, illud addens, nihil sua referre, hunc magis, quam alterum locum præeligere, nec sibi invisas Germaniæ Civitates; ad quas tamen, subdidit, opus esset, ut Episcopi accedentes, & receden-

cedentes tutum iter haberent; ne illud Friderici cognomen Barbarossæ canendum esset.

Centum Legati veniant hucusque rogati,
Papæ Prælati maneant hucusque ligati.

Quæsit præterea ex Amulio Pontifex quid sibi videretur de postulatis Imperii, nempe de Sacerdotum conjugio, & Laicali communione sub utraque specie; in quibus, quamvis, ipse pro sua auctoritate dispensare posset, liberam tamen concilio facultatem hæc discutendi relinquere volebat, cui Amulius primum pauca demisse præfatus in commendatione Pontificis signum Virorum, quos Pontifex apud se habebat, eosque in consilium advocare poterat, respondit, concilia leges esse, & Aristotelem docuisse, leges quantumvis minus bonas non esse leviter immutandas, ne homines ad earum inobservantiam sensim desisterent. Pontifex Amulii dicta confirmans, subiecit, velle se cum præcipuis ex omni Regione Viris cuncta in consultationem referre, atque a Principibus singulis duos exquirere viros, auctoritate & doctrina insignes, qui, si quæ in illorum Regionibus paterentur gravamina, ipsum edocerent, ne quid penitus, vel lateret, vel indiscussum præteriretur, atque ab ipsamet Venerorum Republica consilium præsertim expectare. Cui cum Amulius debitas retulisset grates, Pontificis animus de Germania ad pristinum fidei nitorem revocanda eo potissimum tempore in spem meliorem erexit, quo ingruentibus quotidie novis, ac novis opinionibus experientia iam nosse inceperat, defectionem a Sede Apostolica nihil emolumenti attulisse, quin Turcarum immanitati, ac formidini, divisis intrinsecus animis, exposuisse. Pontifex autem, collaudato prudentissimi Oratoris sermone, pro fide Catholica confirmanda acerrime se pugnaturum promisit.

LIX.

Hic enim vero detegenda simul, ac rejicienda occurrit mendacissima Soavis impostura, qua suadere nititur, Pium non tam de cogendo, quam de dissolvendo concilio cogitasse; atque ideo velaris ejusdem prolis de concilio celebrando sermonibus hæc subinfert. Omnibus excogitatis decrevit [scilicet Pius Pontifex] in omnem eventum, bonum esse consilium, promptum, immo cupidum se ostendere, & aliorum desideria prævenire, ut magis impedimenta regeantur, & majorem sibi conciliaret fidem, dum oppositas ab aliis difficultates repræsentaret: superioribus causis deliberationes illas referens, quas humanum iudicium assequi non posset. Hæc Soavius, scrutator scilicet

et egregius arcanorum cordis, qui cum diligentiam, ac vota Pii inficiari non posset pro libito suo omnia simulate fecisse autumat. Sed facile iniquitas opprimit os suum, si Lector Amulii Epistolam attente perspexerit, ex quibus, quam facile Pius, vel protrahere, vel dissolvere Concilium potuisset, si Principibus difficultates obicientibus cessasset, luce clarius animadvertet, exitusque ipse rei iniquissimam diluit, detergitque calumniam. Quibus omnibus alia insuper Aurelii Porcellaghe Epistola Vicentio Gonzage scripta mirifice attestatur; cum loquutus de statu Romanæ Curie, & de Concilio hæc habet. Postremo, qua diligentia, quibus viribus Pontifex totus sit ad bene dirigendum istud sanctum Concilium, nec ego pro veritate dicere, nec tu ipse cogitare poteris. Huc omnia illius consilia spectant, in hoc cogitatus omnes noctu diuque consumit, nec modo cum voluntate, cum scientia, ac potestate, sed insuper, si opus sit, cum gravi damno, cum sanguinis effusione, ipsiusque vitæ discrimine laboribus se exponere alacer promptusque est, ut omni industria istud sanctum Concilium bonum auspicietur in irium, meliorem prosecutionem, exitumque optimum sortiatur; ad Dei Omnipotentis gloriam, Sanctæ hujusce Sedis exaltationem, ac totius Christianæ Reipublicæ, immo universi orbis beneficium, atque hoc nomine supplicationes, & preces ad numen placandum in omnibus piorum hominum locis offeruntur. Hæc Aurelius, qui unus ad obstruendum os loquentis iniqua satis superque sit.

Cum igitur Pius in Concilio celebrando tam obfirmatus esset, malorum omnium factores hæretici e contrario ad disturbandum hoc Concilium vires omnes suas conferebant, tantumque aberat, ut subiicere se vellent legibus Concilii, ut potius exambirent impie, ut eorum placitis subiiceretur Concilium, in quo everteretur Ecclesiastica Hierarchia, nonnullasque nefarias conditiones, quibus celebraretur, proponere ausi sunt, quas Gerardus Rambaldus Episcopus Civitatis confutavit edito commentario, quem Joanni Cardinali Morono inscripsit.

Prima conditionum, quas proferunt qui Christi Ecclesiam impugnant, hæc est, quod liberum Christianum Concilium in Romano Imperio Germanicæ Nationis celebretur: Et infra.

Quare Concilium in Germanica Natione celebrandum exoptant? an ad agras animas spirituales Medicos vocant? Sed quid hoc? quando unquam agri Medicis præscripserunt locum medendi? errant igitur adversarii, quando his conditionibus, spi-

LX.
Hæretici student nefariis propositis conditionibus Concilium disturbare. Gerard. Rambaldus Ep. Civitatis. l. i. consultationis conditionum recentium hæreticorum l. i. ad Jo. Car. Moronum. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3200. p. 376.

ritualibus Medicis præscribunt locum, modumque, quibus in sanandis eorum agritudinibus utantur: & si his conditionibus hoc illos voluisse minime credo, cum nihil apud me antiquius, quam hos, dum concilium a Cæsare petunt, omnibus viribus contendere, ne Ecclesiæ concilium congregetur. Quis enim sanus homo lectis his conditionibus de hoc potest ambigere? Nec mirum, quod ii, qui pessimam causam tuentur, concilii iudicium, quoquo modo possunt, optant defugere. Sed has tandem præclaras conditiones perspicuis rationibus arguamus.

Altero vero est Lutheranorum conditio, quod concilium a Papa non iudicetur. Tertiam addunt, quod Papa illius non sit Præses, sed subditus sit concilio; cuius novæ Ecclesiæ membra sint, Christianæ, an malignantiæ, satis perspicue ostendunt adversarii, cum his conditionibus contentur infringere Apostolicæ Sedis auctoritatem, quam non modo a Conciliis universilibus imparitam, & ab antiquis Patribus vere orthodoxis receptam, prædicatam, atque protectam, sed a Christo etiam traditam fuisse cognovimus. Nec præter rationem, primæ Sedis auctoritatem impugnare contendunt, nam Romani Pontificis sententia, quotquot fuerunt, omnes hæreticos impugnavit, atque damnatos esse cognoscunt: quare, & ipsius Summi Pontificis iudicium, sententiamque pertimescentes, quod fugere non possunt, ejus auctoritatem, quamvis temere, & impudenter, conantur infringere. Dicant enim: quoniam scribunt, concilium a Papa non iudicetur, a quo iudicabitur? Si enim alicujus iudicio non exeret, ut ratum firmumque sit, vanum esset scribere, a Papa non iudicetur: Sed si negabunt adversarii, ut hanc perspicuam rationem effugiant, a quoquam concilia iudicari facile arguantur: nam [si quæ sunt hæreticorum concilia] ab hæreticis congregata, atque perfecta nonnulla concilia sint, patet; si quidem in tripartita Ecclesiastica historia scribit Theodoretus Arianos decem concilia habuisse. Asserant, qua ratione Christiani populi percipiunt Ariminense Concilium hæreticum esse, Nicænum vero orthodoxum? si hoc dicent legitime congregatum, illud minime, caveant, ne tertiam conditionem oppugnent, & penitus tollant; si vero assentiant Nicæni Concilii Patres fuisse orthodoxos, Ariminensis vero hæreticos, aut saltem, qui recte sentiebant, ab hæreticis fuisse seductos, qua ratione id comprobabunt, cum horum conciliorum Patres pariter scripturæ divine testimoniis utantur? Dicent forte Arianos in pravum sensum divina testimonia arripuisse, sed

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

quo iudice, si nullum est Apostolicæ Sedis iudicium, id comprobabunt, cum hæc concilia hanc sententiam, illa illam tueantur? Opus est igitur concilia ab aliquo iudicari, ut quæ eorum catholica, atque orthodoxa, quæque hæretica sint, perspiciamus; nulla enim alia ratione id consequi possumus; sed si ab aliquo sunt iudicanda concilia, certe ab illo sunt iudicanda, quem Christus universæ Ecclesiæ Pastorem elegit, cui uni totius gregis Domini curam demandavit. Is quidem Romanus Pontifex est: scribit enim Matthæus 5. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. Scribit quoque Joannes uni Petro dixisse Christum: Pasce agnos meos: Pasce oves meas; id est laicos, & laicorum pastores, ut unum sit Christiani gregis ovile, veluti per Osæam futurum esse Spiritus Sanctus annunciat, Congregabuntur filii Juda, & filii Israël pariter; & ponent sibi caput unum; & rursum, fiet unum ovile, & unus pastor, &c. Confirmat hanc Pontificis in Ecclesiam universam, & concilia auctoritatem ex sanctis patribus Cypriano, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, conciliis Nicæno, & Chalcedonensi, & ex usu Ecclesiæ, ac traditione. Non senserunt, inquit, cum adversarii Patres in Chalcedonensi concilio congregati, quandoquidem Apostolicæ Sedis Legatos, veluti Papæ literis erant admoniti, concilii Præsides susceperunt. & infra: Non possumus confirmare, quænam sint Canonice Scripturæ, si vetustissimos hos Ecclesiæ usus, quos recentiores hæretici non suscipiunt, quinimo damnant, comprobare non possumus. Est perspicuum Lutheranorum Theologos has præclaras conditiones conscripsisse, ut a causa maxime iusta Ecclesiæ Christi caderet.

Quarta conditio, quod Archiepiscopi, & Episcopi liberentur a juramentis, & quod libera habeant vota, subdola est: nam quod libera habeant vota, id maxime procurat Pontifex, quod vero solvantur religione Sacramenti, quo adstricti sunt Pontifici, iniquum; non enim propterea Ordinum Imperii in Comitibus vota desinunt esse libera, quia sacramento Cæsari sunt obstricti; quo utique liberari se nunquam Lutherani poposcerunt.

Fallax quoque est conditio quinta: Quod prophetica, & apostolica Scriptura sit Index in controversiis. Refellit pluribus author hæreticorum fraudes, ac tenebras, quibus obstiti sunt: non enim de Scriptura controversia est, sed de sensu, quem falsum omnes hæretici illi affixerunt, Sathanæ ipsa Scriptura abutentis exemplo; eumque tantum verum, quem

M

Ca-

Catholica teneat Ecclesia, quæ ex Apostolo firmamentum, & columna est veritatis: de quo plura Hosius Episcopus Warmiensis in libello de expresso Dei verbo.

Conditio sexta iniquissima est: Quod Theologi Lutheranorum non solum audiuntur, sed etiam voces decisivas habeant. Non enim unquam Hæretici ad concilia sunt admitti, nisi ut doceantur: qui enim novatæ doctrinæ rei sunt, admitti non debent in Iudices.

Septima: Quod Theologi Lutheranorum sint in protectione Cæsaris. Ad hæc Rambaldus: ut Theologi Lutheranorum sint in protectione Cæsaris, opus est, ut huius Christi Ecclesiæ viva sint membra, quod hæc solam, quam Christus super petram edificavit, Ecclesiam ipse protegat, huiusque solius protector sit. Quod vero addidere & habeant saluum conductum: tanta fuit Ecclesiæ in Protestantes benignitas, ut publicæ fidei syngrapham iis, quibus voluere verbis, conceptam traderit, ut in fide orthodoxa instrui possent. At ii tanquam aspides furdæ aures suas pertinacissime obturaverunt.

Octava conditio est: Quod non secundum multitudinem votorum, sed secundum Scripturam definiantur omnia. His verbis perfidia suæ asylum condunt: nam quidquid contra eorum hæreses fuerit definitum, mox contendunt, non esse secundum Scripturam ab iis depravatam definitum.

Ut vero Hæretici ferre non poterant, quod Pontifex præfesset concilio, ita contra Ferdinandum Cæsar maximis instabat precibus, ut Pontifex præfesset concilio interesset, illique præfesset, cum omnia feliciter perductum iri censeret, si præfesset concilii gubernacula moderaretur, quo argumento extant subjectæ litteræ ad Pium datæ.

Cum Sanctitas Sua non obstantibus illis, quæ a Majestate sua bono, & sincero zelo Sanctitati eius proposita fuere, perpendenda & consideranda existimet, cessante nunc difficultate belli, quod inter Gallos, & Anglos superioribus mensibus gestum est [quam Majestas sua Cæsarea inter alias difficultates in discursu suo allegaverat] consequuta nimirum pace opportunum tempus oblatum esse celebrandi concilii, Majestas Cæsarea ipsa quoque Sanctitatis Suae benigne voluntati, ac sapientissimo iudicio obsequenter plane subscribit.

Quod autem Cæsarea Majestas Sanctitatem eius vehementer desideret in concilio presentem esse, id quoque non aliter, quam bona, & pia intentione a Majestate

LXI.
Resp.
Ferdin.
Imp.
Pont. qui
Warm.
agere de
Concil.
Trid. iust.
ferat.
Exist. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3227. P.
27.

Ferdinandus
Imp.
hortatur
Pium,
ut ad
Concilium
accedat.

sua Cæsarea propositum fuit; præsertim cum Majestas sua Cæsarea intellexerit, id non modo a felicis recordationis Prædecessoribus Sanctitatis Suae pro magna parte observatum, verum in quibusdam conciliis diserte constitutum fuisse, præsentiam Summi Pontificis, Romanorumque S. R. E. Cardinalium in ipso concilio esse accommodam, & multimode fructuosam; & si omnino confidit Cæsarea sua Majestas Sanctitatem eius pro spectata sua pietate, & eximio in rem Christianam studio sua sponte ad id propensam fore, freta tamen ipsius Sanctissimi Domini nostri summa erga Majestatem suam benevolentia, & charitate, voluit Sanctitatem eius nunc iterum confidenter hortari, prout vehementer etiam, atque etiam hortatur, ut Sanctitas eius sua presentia, periculo, & iactura tot millium animarum occurrere, torique Christiano gregi iuxta officium suum pastorale salubriter mederi velit. Etenim si Sanctitas eius sepe dicto concilio præfens aderit, ipsa quoque Cæsarea Majestas prompta, parataque est ad illud in propria persona venire, & Deo bene iuvante in illo omnia ea sedulo facere, & præstare, quæ ad officium pii, & Catholici Imperatoris spectant.

Porro quod Sanctissimus Dominus noster Ordinibus, ac Statibus Augustanæ confessionis fidem publicam daturus sit, in ea forma, quæ vel unquam data sit, vel dari possit amplissima, & quod Sanctitas sua curatura sit, ut illi quoque audiantur, Majestas Cæsarea arbitrat, hoc Sanctitatis Suae primum consilium rebus omnibus maxime profuturum, & Majestas sua, quoad ipsam pertinet, iridem huic curæ, ut Ordines illi Augustanæ confessionis amplissimo salvo conductu muniantur, pro sui Cæsarei muneris ratione non deerit, quo amplior enim, & securior illis dabitur fides publica, eo magis sperandum erit, illos ad comparandum, & submittendum se concilio moveri, atque induci posse. Et infra.

Postremo Majestas Cæsarea arbitrat, ad promovendum progressum Concilii, & consequendum optatum eius exitum, non parum momenti allaturum, si Sanctissimus Dominus noster, quemadmodum Majestas sua Cæsarea Sanctitatem eius sincero, & candido corde reverenter admonuit, ante, vel post publicam indicationem, eos Reges, Principes, ac Potentatus Christianitatis specialiter requisierit, qui in proximo concilio Tridentino non adfuerunt, videlicet, Regem Christianissimum, ac Serenissimos Angliæ, Scotiæ, Daniæ Suetiæ, & Poloniæ Reges, ac Illustrissimum Dominum Venetum, & populos Helveticos, atque alios,

ut

ut & ipsi a communi, & publica actione sese non sejungere, sed haud gravatim in eodem concilio adesse velint: Et mox.

Accidit præterea Majestati Suae Cæsarea auditu iucundissimum, quod Sanctitas eius iam aliqua ex parte devenerit ad instituendam reformationem, iis, quæ isthic in alma Urbe occurrunt, pervarie providendo: rogatque Majestas sua Cæsarea Sanctitatem eius summo, quo potest, studio, ut dignetur, postpositis, & præcis quibuscumque locorum, temporum, & personarum impedimentis, tam pio, salutari, & necessario instituto prosequendo, persciendoque sedulo, ac iugiter insistere, in primis benigne curare, operamque dare, ut istiusmodi reformatio non solum Romæ, sed etiam, & præcipue in illis locis instituat, in quibus religionis discordiæ vigent. Ita namque iudicat Cæsarea eius Majestas, ut quemadmodum Deus [quod pie credendum est] populum suum Christianum propter eius peccatum aliis multis, ac diversis calamitatibus involutum affligi, tum etiam hoc perniciosissimo schismate, ac religionis dissidio, innumerisque, & horrendis opinionibus dilacerari iusto suo iudicio permittit; sic etiam non posse facilius, quam emendatione vitæ, & pia, atque Catholica reformatione iram eius averti, placari, aut vicissim divinam eius misericordiam, & clementiam impetrari: Paulo post.

Et quia Sanctissimus Dominus noster videtur recivere ad Concilium ea, quæ Cæsarea eius Majestas Sanctitati Suae in prædicto suo discursu de Calice laicis, & conjugio Presbyteris secularibus indulgendo, bona & candida mente perpendenda proposuit eo modo, quo tunc Majestati Suae a Viris piis, Catholicis, & orthodoxis, ac Sanctitati Suae, ipsiusque Sanctæ Sedis Apostolica observantissimis, ac publicæ pacis, & tranquillitatis studiosissimis, bono zelo relata fuerant, non quod Majestas duorum illorum articulorum concessionem, seu permissionem pro se ipsa requireret, sed eam dumtaxat ob causam, quod iudicio, & sententia illorum, & aliorum quoque Catholicorum, qui voluntates, & studia Germanorum melius, quam alii, fortassis perspexerunt, magna spes ostendatur hac ratione non exiguum animarum lucrum fieri posse, Majestas sua Cæsarea non potest sane diffiteri, quin de iis rebus nusquam rectius tractari possit, aut debeat, quam in Concilio generali. Quia tamen in convocacione eius tot occurrunt difficultates: Et mox. Sanctitas sua dignabitur deliberare, & statuere, quod oppressis rebus religionis, ac Republicæ Christi-

Ann. Eccl. Tom. XXXII.

stianæ maxime appositum, & utile fore iudicaverit, &c.

Urgebant cæteri quoque Reges Pontificem, ut concilium Œcumenicum tanquam optatissimum vulnerum Ecclesiæ remedium indiceret, inter quos etiam Sebastianus Lusitanæ Rex suas preces porrexerat, cui a Pio responsum est, illud omnino Tridenti celebrare constituisse.

Charissimo in Christo filio nostro Sebastiano Portugalliæ, & Algarbiorum Regi Illustri.

Charissime in Christo Fili noster, &c. Literæ tuæ XXIX. die Julii datæ, quibus voluntatem nostram celebrandi Œcumenici, generalisque Concilii ab ipso Pontificatus nostri initio declaratum summo opere laudas, & ad id peragendum nos vehementer hortaris, nobis iucundissima fuerunt. Animum enim tuum ista ætatæ tanta jam erga Sanctam Matrem Ecclesiam pietate imbutum, tanto Catholice Fidei studio præditum esse declarant, ut cum ætatæ processeris, illos pie memoria Reges Avum, & Proavum tuum optime de Ecclesia, & Religione Catholica meritos auguremur Ecclesiæ ipsi in te redditoros, & restitutos fore, nam te cum generis tui vi, ac nature impulsu, tum Charissime in Christo Filie nostræ Regine avia tuæ, & dilecti Filii nostri Cardinalis patris institutione, disciplinaque sanctissima illorum Regum vestigiis præclare insistere videmus. Divinum porro favorem adeo tibi adesse ex recentibus victoriis intelleximus, ut rerum a Majoribus tuis gestarum magnitudinem, & gloriam felici isto Regni tui initio iam sis prope modum assecutus. Quo nomine non solum pia isti, forique Nationi, sed universæ Ecclesiæ gratulamur, cuius recentes clades, & damna, quæ aliis in locis accepit, tuis sunt victoriis compensata; sed quod adeo cupis Œcumenici Concilii remedium tot, & tam gravibus Ecclesiæ vulneribus adhiberi, ut nos etiam ad hoc hortandos duxeris, quodque nullum abs te officii genus, nec Synodo ipsi, nec nobis defuturum esse polliceris, pie isti cupiditati tuæ summam laudem tribuentes pro tua erga nos præclara voluntate debitas etiam gratias agimus. Scire autem Serenitatem tuam volumus, constituisse nos Concilium ipsum in Urbe Tridentina, ubi superioribus annis ceptum, & propter objecta impedimenta fuerat intermissum, eo animo instaurare, ut si quis postea ad id peragendum commodior locus delectus fuerit, eo transferatur; nihil enim in presentia commodius esse duximus ad obviam eundum malis, quæ impendere gravia admodum videbamus. Qua in re primum animum no-

LXII.

Pius IV.
to. 1. lib.
fig. 2896.
ep. 356.

M. 2. strum.

strum, & te, & ceteros Reges, ac Nationes omnes in dies magis perspecturos esse confidimus, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die 1. Octobris MDLX. Pontificatus nostri anno 1.

LXIII.

Sollicitatus etiam fuerat a Sebastiani Regis patruo Henrico Cardinale, ut ad componendos Cleri mores studia converteret, atque ad decreta antea Tridentina ea de re edita in opus perducenda incumberet, cuius pia vota sibi acceptissima, eamque curam sibi antiquissimam futuram Pius significavit.

Henrico rit. SS. IV. Coronatorum Presbytero Cardinali, &c.

Pius IV. no. 1. brev. sig. 2896. ep. 355.

Quod multis verbis nos pie admodum cohortatus es, ut Tridentini Concilii decreta ad correctionem morum pertinentia auctoritate Apostolica comprobantes servanda curemus, cohortationis tuae, quam grato sane accepimus animo, memores id de ipsis decretis consilium capiemus, quod, diligenter perpensa, ratio suaserit, confisi fore, ut & ea in re, & in ceteris Circumspectio tua, & reliqui omnes in dies magis perspiciant nobis cura esse, ut iis, quae correctione indigent, quaeque maximam Sacerdotibus invidiam constarunt correctis, Ecclesiam in statum, quum commodissimum poterimus superno ipsius Dei auxilio, iisque, qui sollicitudinis nostrae participes sunt, adiuvantibus redigamus, &c. Die 1. Sept. MDLX.

LXIV. Aft. Conf. MS. Car. Spad. sig. num. 134. pag. 309.

Cum perpendisset Pontifex collapsam Sacerdotalem disciplinam, morumque nitorem obsolevisse Episcoporum culpa, qui abjecta Ecclesiarum suarum administratione, vel in Aula Pontificia, vel in Regum, ac Principum Comitatu versabantur, sacro proposito edicto ad suas Ecclesias, ut se reciperent, imperavit, ac sacris prerogativis eos, qui parerent mandatis, ornavit, tum Episcopale munus post hac suscepturos sanctissimis constrinxit legibus, ac subjectam Sacramenti formulam, qua damnantur recentiores haereses, nuncupare iussit, de quo haec acta Consistorialia ferunt.

Romae IV. Septembris MDLX. apud Sanctum Marcum fuit Consistorium, in quo Sanctitas sua monuit omnes Archiepiscopos, Episcopos, &c. presentes, ut debeant accedere ad residentiam in suis Ecclesiis, & per Secretarium fuit lecta bulla, & praecipit, & privilegiorum residentibus concessorum.

Residentiam Episcopis imperat Pius IV.

Publicavit decreta, & articulos fidei iuvandos per Episcopos, & alios Praelatos in susceptione muneris consecrationis, & mandavit in expeditione literarum addi, in solita forma iuramenti, ac registrari

in quinquennio Cancellaria tenoris huius.

Symbolum Apostolorum, & alia, quae ab Ecclesia sunt recepta, universas Traditiones, eas, quae a Sancta Sede Apostolica Romana Ecclesia Divina censentur, & quae ab ipsis Apostolis quasi per manus ad nos usque pervenerunt, atque oecumenica concilia in iis, quae de fide decernunt, veluti sacram Scripturam credimus, & amplectimur, & veneramur.

Sacra Scripturae iuxta Sanctae Matris Ecclesiae sensum, Parrumque consensus interpretanda sunt.

Sancta Apostolica Sedes, & Romanus Pontifex in Universum Orbem tener Primatum, ipseque Pontifex Romanus Successor est Petri Principis Apostolorum, & verus Christi Vicarius, totiusque Ecclesiae Caput, & omnium Christianorum Pater, & Doctor existit, & ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plena potestas tradita est.

Novae Legis septem sunt Sacramenta a Christo instituta, ut Baptismus &c. quae non solum significant gratiam, sed etiam continent, ac digne suscipientibus conferunt.

Baptismus ad salutem omnibus mortalibus est necessarius, etiam infantibus; delect vero omnem culpam, & originalem, & actualem, simul poenam omnem pro culpa debitam remittit, filios Dei efficit adoptivos, aperit Regnum Coelorum, & iterari non potest.

In confirmatione datur gratia Spiritus Sancti ad robur, ut Christianus audacter Christi nomen confiteatur. Ordinarius vero Confirmationis Minister est Episcopus.

Verum Christi Corpus in Sacramento Altaris, totusque Christus sub specie tam panis quam vini realiter continetur, transubstantiatis pane in Corpus Christi, vino in sanguinem, virtute Divina.

Eucharistia non solum Sacramentum est, & cibus animae spiritualis, sed etiam novae Legis Sacrificium, quod in memoriam passionis Christi pro vivis, & defunctis offertur.

Est autem in hoc Sacramento Christus cultu laetiae, qui vero Deo debetur, adorandus.

Laici sub sola panis specie integrum Christi Corpus, & Sanguinem, totum Christum veraciter sumunt, Divinoque praecipio satisfaciunt.

Sacramentum Poenitentiae lapsis post Baptismum est ad salutem necessarium. Huius vero tres sunt partes, cordis contritio, oris Sacerdoti jurisdictionem habenti integra peccatorum confessio, & ad arbitrium eiusdem Sacerdotis satisfactio.

LXV.

Si vero poenitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de peccatis commissis, & omittis satisfecerint, eorum animae poenis Purgatorii, purgantur, & ut a poenis huiusmodi releventur, profunt eis vivorum fidelium suffragia, Missarum scilicet sacrificia, Orationes, & Eleemosyna, & alia pietatis opera, & officia, & indulgentiae secundum Sanctae Romanae Ecclesiae, & Apostolicae instituta.

Sacramento Extremae Unctionis aegroti mens sanatur, corpus etiam, in quantum expedit.

In Sacramento Ordinis, huiusmodi traditur spiritualis potestas, quam nemo habet, nisi is, cui hoc Sacramentum ab Episcopo, iuxta Sanctae Romanae Ecclesiae ritum, quoad essentialia collatum est.

Quae ad Ordinis spectant potestatem & que mali, ac boni Sacerdotes administrant, atque vim, quae ad jurisdictionem attinet, quamdiu illis non fuerit abrogata.

Matrimonii vinculum si legitime contractum fuerit, & consummatum, nullis de causis divini potest.

Votum castitatis Sacris Ordinibus junctum, atque vota, quae in probatis Religionibus emittuntur, & alia quaecumque rite suscepta, fideliter sunt observanda.

Peccata non accidunt volente, vel efficiente Deo, sed permittente, id est non impediante, quo minus fiant, quare peccati culpa libero hominis arbitrio attribuitur, atque primi parentis inobedientia non extinctum, sed viribus attenuatum, & inclinatum est. Dei autem gratia praevenerit, a peccatis liberatur, sanatur, & ut mandata servare possimus, adjuvatur: itaque sanato libero arbitrio per gratiam Dei, & merita Christi, opera vite aeternae meritoria homo iustificatus operatur.

Ad impii iustificationem requiritur Dei praeveniens gratia, & liberi arbitrii motus in Deum per actum fidei, & spei, & dilectionis Dei inchoationem, & detestationem peccati, ac propositum suscipiendi Baptismum, & pie vivendi. Ad infantium vero iustificationem sola Baptismi legitima susceptio sufficit.

Ad lapsorum autem post Baptismum iustificationem necesse est, ut excitante Deo procurer peccator amissam gratiam per poenitentiae Sacramentum recuperare. Ceterum, qui iustificatur, non modo reputatur, sed vere nominatur iustus, & sunt iustitiam in se unusquisque suam recipiens, dum per Spiritum Sanctum in cordibus eorum charitas Christi diffunditur, atque ipsi inheret.

Virgo Dei Genitrix, Angeli, & Sancti religiose coli debent, & invocari, ut eorum meritis, & precibus juvemur.

Cruce Christi, & Imagines, ac quaecumque attigerunt, adoranda sunt, iuxta Ecclesiae Catholicae doctrinam, & fidem.

Deiparae Virginis Mariae, Angelorum, & Sanctorum sunt Imagines* adorandae, & Reliquiae quaevis.

Sanctorum memoriae praeterca, & vigiliae, & dies festi, Christo, Virgini Mari, & Angelis, & Sanctis dedicati religiose colendi sunt.

Jejunium Quadragesimae, alia jejunia, & aliae abstinentiae a cibis, quae Ecclesia observare praecipit, reverenter sunt observanda.

Ceremoniae, ritus, & mores omnes ab Ecclesia recepti, & probati, qui vel ad divina officia, vel alia quaevis munia Ecclesiastica adhibentur, observari debent.

Constitutiones Ecclesiae, Canones, sanctiones, poenae, decreta, sive ad Ecclesiasticam pietatem, & morum compositionem attineant, sive ad disciplinam, & morum emendationem, malorumque depulsionem, quae vel a Summo Pontifice, vel a concilio, vel a quavis legitima auctoritate proficiuntur, & suscipi reverenter, & fideliter servari debent.

Postremo, quod attinet ad huius aetatis, atque omnium temporum, ab Haereticis ortas, vel suscitatas in dogmatibus Divinis, atque Ecclesiasticis controversias, & perverfas doctrinas, illud tenemus, credimus, & confitemur, quod Sancta Romana Ecclesia tenet, credit, & confiteretur.

Anathema omnibus omnium temporum Haereticis, atque haeresibus, nominatim vero, anathema huius aetatis Haereticis Lutheri, Ecolampadio, Zuinglio, Rothmanno, Calvino, eorumque sequacibus, aliisque omnibus Haereticis quascumque in sectas dissecti sint, vel quovis nomine censentur, Universis, & eorum haeresibus anathema.

Forma iuramenti praestandi per promovendos ad Praelaturas.

Ego N toto corde, atque ore confiteor, firmiterque teneo omnia, & singula in supradictis articulis, seu Canonibus contenta, eaque proponam. & proponi curabo, credenda, consistenda, ac tenenda ab omnibus, qui cura, administrationi, ac jurisdictioni nostrae commissi, & subditi, neque unquam aliquid, quod illis, vel illorum alicui ex toto, vel ex parte sit contrarium, aut dissonum, doceri, praedicari, quod in me erit, permittam, atque ita coram vobis, &c. & in manibus vestris affirmo, promitto, & juro.

Dederat antea Episcopis imperia. Pius

* id est in honore habenda.

LXVI.

Pius, ut strenuam emendandis Sacerdotum moribus operam navarent; iisque Pontificiam mentem, de celebrando œcumenico concilio patefecerat, paratofque ad id esse iusserat, quo argumento extant encyclicæ literæ ad Præsules Hungariæ datæ, cum Stanislaum Warmiensem Episcopum ad Ferdinandum Cæsarem de eodem concilio cum eo acturum misisset.

Venerabili Fratri Nicolao Archiepiscopo Strigoniensi.

Pius IV. to. I. brev. fig. num. 2896. ep. 240.

Venerabilis Frater, &c. Etsi Venerabilis Frater Stanislaus Episcopus Warmiense nuper ad charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum Romanorum Imperatorem electum a nobis missus, noster & Sedis Apostolicæ Nuntius tibi, & reliquis istarum partium Episcopis testis esse potest nostræ optime mentis, ac fraternæ erga vos charitatis, tamen faciendum quoque nobis duximus, ut literis nostris Fraternalitatem tuam salutantes, indicarem paratos esse nos pro officii nostri munere, & Catholicæ Religionis, & reliquis Fratribus quidquid possumus, opis, atque auxilii afferre, cuius rei causa, scito, constituisse nos propediem Deo iuvante œcumenicum, & generale concilium celebrare, cum aut hoc remedio, aut nullo alio Ecclesiæ pacem, & tranquillitatem, & decorem pristinum restitui posse existimemus. Quod consilium nostrum Principibus omnibus, quorum apud nos Oratores sunt, iam notum fecimus. Quapropter dilectissime Frater iis, quæ in Cleri tui moribus sunt emendanda, quam commodissime fieri poterit, correctis, interea te ad præstandum tuum Deo, & Ecclesiæ Catholicæ officium, cum opus fuerit, paraficut de tua præclara voluntate nobis persuasum habentes paratum te fore confidimus. Si quam vero ad rem, quæ ad te pertinet, eosve, qui adhuc tuo regimine gubernantur, pertineat, nostra tibi, & Apostolicæ Sedis auctoritate opus est, desideris tuis, quantum quidem cum Domino poterimus, benigne, & libenter admodum satisfacere parati sumus, &c. Dat. die VII. Junii MDLX.

LXVII.

Re diu cum Regibus, ac Principibus agitata, iisque ad celebrandum concilium mutua animorum conspiratione consentientibus, Pontifex medio Novembri in Cardinalium Senatu fixam animo Pontificio sententiam, Principumque confessionem aperuit, ut tradunt Acta Consistorialia.

Act. Consist. ms. Car. Spade to. 134. pag. 320.

Romæ die Veneris XV. Novembris MDLX. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus Dominus Noster revulit Principes convenisse, ut concilium Tridentinum ce-

lebraretur, & hac de causa decrevit fieri supplicationes, & jejunia celebrando Missam in Ecclesia Beate Mariæ supra Minervam, necnon injunxit Reverendissimis Dominis, Saraceno, Puteo, & Sancti Clementis, & aliis Theologis, ut conficerent Bullam, quæ confecta legeretur in Consistorio, ut alias fuit factum.

Promulgata est paucis post diebus indictio concilii continuandi Tridenti, ac fideles moniti piis precibus Divinam Clementiam exorare, ut illud concilium ad excindendas hæreses, pristinumque Christianæ pietatis splendorem restituendum promoveret, eaque de causa decretæ solemnes supplicationes, & gratuita reliqui nozarum reatus venia propofita iis, qui rite Sacramentis conscientiam expiallent.

Pius Papa IV. ad futuram rei memoriam &c.

Ingemiscimus semper, & ex intimo corde dolemus, cum tantum piarum animarum numerum, quas Christus Dominus Noster pretiosissimo Sanguine suo redemit, propter falsas, & perversas Hæreticorum doctrinas de ipsius Sanctæ Mariæ Ecclesiæ sinu, & obedientia abstractum fuisse, quotidieque Religionis contemptum crescere, atque per omnes pene Provincias Christiani Orbis cum incredibili earum animarum iactura sparsas esse, atque disseminatas, cernimus. Quæ cum ira sint assidue optavimus, non solum errantes filios ad rectam viam revocare, verum ipsorum Hæreticorum mentes, si qua ratione possemus, sanare; id enim nobis in primis tentandum, conandumque videtur, quod profecto Dei Optimi Maximi ineffabili bonitate, & clementia favente, si tot, ac tantis turbibus tandem aliquando sedandis occurrerit, Concilii celebrationem alias per Romanos Pontifices Prædecessores nostros in Civitate Tridentina factam indiximus continuandam, qua certe nullum salutaris præsentius hoc hisce malis remedium reperiri posse semper existimavimus: sic enim vulnera, cum a sevisis infidelibus, tum improbis Hæreticis Catholicæ Ecclesiæ inflicta, sananda esse censuimus. Hac igitur ratione adducti ad sacratissimam universalem Synodum in eadem Civitate Tridentina de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu propediem indicare, & continuare studuimus, atque decrevimus, eamque Spiritu Sancto adjuvante optimo fine conclusum iri, & operatam universæ Christianitati salutem alaturam confidimus. Itaque cum omnidonum optimum superne ad nos descendat a Patre Luminum, hæresumque præ-

Concilio Tridentino in Urbe aperiendum decrevit.

LXVIII.

Ext. in act. Conc. Trid. per Alph. Servatium. MS. Franc. Car. Bar. fig. num. 1109. p. 170.

Indictio Concilii Tridentini.

dictarum extirpatio, orthodoxæque fidei restitutio, quam cupimus, & speramus, quamque hoc præsertim pacis inter Christianos Principes consovere, & conservare dignetur, quo omnes eius fideles per ipsius Sancti Synodi prosecutionem, & operatam perfectionem, atque finem, impiis extirpatis hæresibus, omnibusque sublatis dissidiis, etiam perfidissimorum infidelium Christianæ Religionis hostium metu vacui, ac soluti, Divinæque ejus Majestati cultum debitum, & pium famularum quietius, & securius exhibere possint, &c. Instructi sunt piaculares Sacerdotes amplissima potestate ad solvendo omnes criminum nexu, precesque sacras fundentibus, & rite Sacramentis exomologeseos, atque Eucharistiæ procuratis gratuita nozarum condonatio propofita. Dat. Romæ, &c. die XX. Novembris Pontificatus nostri Anno I.

Indicta est dies concilii celebrandi in proximam resurgentis Domini celebritatem, ut referunt acta Consistorialia. Romæ die Veneris XXIX. Mensis Novembris MDLX. fuit Consistorium, lecta fuit Bulla indictionis Concilii Tridentini ad diem Paschæ proxime futuri per Sanctitatis Suae Secretarium. Conceptum erat illud diploma subjectis verbis.

PIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad futuram rei memoriam.

Ad Ecclesiæ regimen licet tanto oneri impares sola Dei dignatione vocati statim circumferentes mentis oculos per omnes Reipub. Christiane partes, cernentesque non sine magno horrore, quam longe, lateque pestis hæresum, & schismatis pervasisset, & quanta Christiani populi mores correctione indigerent, in eam curam, & cogitationem pro suscepti muneris officio incumbere cepimus, quemadmodum ipsas hæreses extirpare, tantumque & tam perniciosum schisma tollere, moresque adeo corruptos, & depravatos emendare possemus. Cum autem intelligeremus, ad hæc sedanda mala aptissimum esse remedium, quod Sancta hæc Sedes adhibere consuevisset œcumenici, generalisque Concilii ejus congregandi, & Deo iuvante celebrandi consilium cepimus. Indictum illud, quidem antea fuit a felicis recordationis Paulo III. & ejus Successore Julio Prædecessoribus nostris, sed variis de causis sæpius impeditum, & interpellatum perfici non potuit. Si quidem Paulus cum id primum in Urbem Manuam, deinde Vicentiam indixisset, quasdam ob causas in literis ejus expressas id primo suspendit, postea Tridentum transtulit: deinde cum

LXIX.

MS. Car. Spad. sup. pag. 320.

Ext. in act. Conc. Trid. ante sess. 17.

qui-

quibusdam de causis ibi quoque eius celebrandi tempus dilatum fuisset, tandem suspensione sublata in eadem Civitate Tridentina inchoatum fuit; verum Sessionibus aliquot habitis, nonnullis decretis factis, ipsum se postea concilium aliquibus de causis, accedente etiam Sedis Apostolicæ auctoritate, Bononiam transtulit.

Julius autem, qui ei successit, in eadem Civitatem Tridentinam id revocavit, quo quidem tempore facta alia quædam decreta sunt. Sed cum in propinquis Germaniæ locis tumultus excitati fuissent, & bellum in Italia, & Gallia gravissimum exarsisset, rursus concilium suspensum, & dilatum fuit, adveniente nimirum humani generis, hoste, aliasque ex aliis difficultates, & impedimenta obiciente, ut tantum Ecclesiæ commodum, quod proferri aufere non poterat, saltem quam diutissime retardaret. Quantopere vero interea auctæ fuerunt, & multiplicatæ, & propagatæ hæreses, quantopere schisma creverit, sine maximo animi dolore, nec meminisse possumus, nec referre: sed cum tandem pius, & misericors Dominus, qui nunquam ita irascitur, ut misericordiæ obliviscatur, Regibus, & Principibus Christianis pacem, & unitatem donare dignatus est, qua nos occasione oblata maximam in spem venimus ipsius misericordiæ freti fore, ut his tantis quoque Ecclesiæ malis eadem concilii via finis imponatur. Nos itaque ad schisma, hæresesque tollendas, ad corrigendos, & reformandos mores, ad pacem inter Christianos Principes conservandam, celebrationem ejus non esse duximus diutius differendam. Habita igitur cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione maturata, factis etiam consilii nostri certioribus charissimis in Christo filiis nostris Ferdinando Romanorum Imperatore electo, & aliis Regibus, atque Principibus, quos quidem, sicut de eorum summa pietate, & sapientia nobis pollicemur, paratissimos ad ipsius concilii celebrationem adjuvandam invenimus, ad Dei Omnipotentis laudem, honorem, & gloriam, atque universalis Ecclesiæ utilitatem, de eorundem Fratrum nostrorum consilio, & assensu sacrum œcumenicum, & generale concilium ex auctoritate ejusdem Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum, qua nos quoque in terris fungimur, freti, & submissi, in Civitate Tridentina ad Sacratissimum diem Resurrectionis Dominicæ proxime futurum indicimus, & ibi celebrandum, sublata suspensione quacumque, statumus, atque decrevimus. Quocirca venerabiles Fratres nostros omnibus ex locis Patriar-

chas, Archiepiscopos, Episcopos, & dilectos filios Abbates ceterosque quibus in concilio generalibus sedere, & sententiam dicere, jure communi, vel ex privilegio, vel ex antiqua consuetudine licet, vehementer in Domino, hortamur, & monemus, atque etiam districte præcipiendo mandamus in virtute Sanctæ obedientiæ, in vim quoque juramenti, quod præstiterunt, & sub penis, quas in eos, qui ad Concilia generalia convenire neglexerint, sacris sciunt esse canonibus constitutas, ut ad concilium ibi celebrandum conveniant intra eam diem, nisi forte impedimento fuerint legitimo præcedenti, quod tamen impedimentum per legitimos Procuratores Synodo probare debebunt.

Monemus præterea omnes, & singulos, quorum interest, vel interesse poterit, ut in Concilio adesse non negligant; Charissimos vero in Christo filios nostros Romanorum Imperatorem electum, ceterosque Reges, & Principes, quos optandum sane esset Concilio interesse posse, hortamur, & rogamus, ut si ipsi interesse Concilio non poterint, at Oratores suos prudentes, graves, & pios viros utique mittant, qui ipsorum nomine intersint, curentque diligenter pro sua pietate, ut ex eorum Regnis, atque Dominis Prelati sine recusatione, ac mora, tam necessario tempore, Deo, & Ecclesiæ officium suum præstent: eosdem etiam curaturos esse minime dubitamus, ut per ipsorum Regna, & Dominia tutum, & liberum iter Prelatis, eorumque familiaribus, comitibus, & aliis omnibus ad Concilium euntibus, & ab illo redeuntibus pateat, benigneque, ac commiter, & omnibus in locis recipiantur, atque tractentur, sicut, quod ad nos attinet ipsi quoque curabimus, qui nihil omnino prætermittere decrevimus, quod ad tantum, & salutare opus perficiendum a nobis, in hoc loco constitutis præstari possit; nihil ut Deus scit quærentes aliud, nihil propositum habentes in hoc concilio celebrando, nisi honorem ipsius Dei, dispersarum omnium reductionem, ac salutem, & perpetuam Christianæ Reipublicæ tranquillitatem, & quietem, &c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ II. Kalendas Decembris Pontificatus nostri anno I.

Proximo ab his literis promulgatis die Pontifex Ferdinandum Cæsarem hortatus est, ut pietatem suam in provehenda Tridentini Concilii celebratione explicaret, atque præclaro eo facinore gratum se erga Deum, a quo tot beneficiis ornatus esset, præfaret.

LXX.

Fera

Pius IV. divers. lit. sig. 2919. p. 217.

Scabit Pius IV. Ferdinando Imperatori, ut Concilio saveat.

Ferdinando Romanorum Imperatori
Electo.

Afflicta, & iam diu gravissime laboranti Ecclesiæ Dei, cuius regimini, licet indigni præsumus pro muneris nostri officio subvenire primo quoque tempore cupientes, hesternò die ad Dei Omnipotentis laudem de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu œcumenicum, & generale concilium in Civitate Tridentina indicimus, cuius indicationis literarum, quas edidimus, exemplum Majestatis tua una cum his literis accipiet. Majestatis tuæ pietas erga Matrem Ecclesiæ, & studium erga Religionem Catholicam adeo omnibus perspectum est, ut hortationem nostram supervacaneam esse intelligamus, sed tamen, quod tua sponte facturus es, charissime fili, paternæ hortatione incitatus facies aliquando etiam studiosus, ut memor imperatorii muneris, ac Majorum tuorum, qui maxime Catholici Principes optime de Ecclesia Dei meriti fuerunt, coneris studio, & auctoritate tua ipsius Concilii celebrationem populo Christiano tantopere salutarem, ac necessariam, quam maxime adjuvare. Oratoresque viros graves, & prudentes, & pios mittas, qui nomine tuo concilio intersint, curesque ut ex Regionibus istis Prelati omnes omni excusatione ommissa in Urbem Tridentinam ad præstitutam diem conveniant, ut ipsorum, & aliorum, qui ceteris ex partibus venient, frequentia, & cum aliorum Principum, tum tuo in primis studio Concilium ad Dei honorem, & gloriam feliciter celebrari, & ad optatum finem Divina opitulante gratia perducatur. Nulla enim, ut videt, pietati tuæ de Dei Religione, & de ejus Ecclesia optime merendi magis idonea offerri potest occasio, nullum tempus opportunius, quæ pro maximis a Deo affectus beneficiis gratum animum declarare, & perpetuum protectionis ejus auxilium, & gratiæ incrementum tibi, tuisque liberis, & imperio promoveri possis, &c.

LXXI.

Datis eodem argumento literis pridie Kalendas Decembris Franciscum Francorum Regem, qui ardentissimis studiis, & operoso ambitu concilium flagitaret, certiore fecit Pontifex de indicato Concilio Tridentino, precesque addidit, ut parte a majoribus, qui optime de Ecclesia erant meriti, gloriæ memor, Concilii celebrationem promoveret, Oratores Regia auctoritate instructos mitteret, tum Præsules Regni sui die constituta illi interesset curaret.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Charissimo in Christo filio nostro Francisco Francorum Regi
Christianissimo.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Vexata, & tandem laboranti Ecclesiæ Dei gravissime, cuius regimini licet indigni præsumus, pro nostri muneris officio subvenire primo quoque tempore cupientes hesternò die ad Dei Omnipotentis laudem de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, & assensu œcumenicum, & generale concilium in Civitate Tridentina celebrandum indicimus, cuius indicationis literarum exemplum Majestatis tua una cum his literis accipiet. Eam Majestati tuæ pietatem erga Matrem Ecclesiæ, tantumque erga Religionem Catholicam studium novimus, ut hortatione nostra minime opus esse intelligamus, præsertim, cum recordemur, quam diligenter ad ipsum convocandum concilium, nos hortatus sis. Id tamen quod tua sponte facturus es, charissime fili, ut paternæ hortatione etiam invitatus facias studiosus, hortandam in Domino duximus, & rogandam Majestatem tuam, ut memor officii Regii, præclarissimique cognominis, memor etiam claræ memoriæ Patris, & Avi, Majorumque tuorum, qui Christianissimi Reges, & optime de Ecclesia meriti fuerunt, des operam, & anitans, ut studio, & auctoritate tua ipsius Concilii celebrationem populo Christiano tantopere salutarem, quam maxime adjuves, Oratoresque viros graves, prudentes, ac pios mittas, qui nomine tuo concilio intersint, curesque, ut Regni tui Prelati omnes omni excusatione ommissa in Urbem Tridentinam ad præstitutam diem conveniant, ut ipsorum, & aliorum, qui ceteris ex partibus venient, frequentia, communique studio conciliorum ad Dei honorem feliciter celebretur, & ad optatum finem Divina opitulante gratia perducatur, studii, quod in Dei causam contuleris, maximum, & æternum ab ipso Deo præmium percepturus, præter quam quod Regno tuo optime consulas. Dat. Romæ apud S. Petrum, sub Annulo Pisc. die XXX. Novembris MDLX. Pontificatus nostri Anno I.

Pius IV. rom. I. brev. sig. 2896. ep. 363. al. 365.

Francisco II. Regi Francorum scribit, ut Concilium promoveat.

Pollebat in Gallica aula maxima auctoritate Franciscus Turnonius Cardinalis, quam tamen impii infringere nitentur, piorum enim, optimorumque consiliorum author erat, cui propterea Pontifex significavit non modo impudentia mala concilii indicti opera averti posse, sed etiam affulgere spem, ut vetera Ecclesiæ vulnera ad fanitatem perducantur, ac proinde industria sua apud Regem periceret, ne quod novum offen-

LXXII.

N di-

diculum posthac in Gallia excitaretur, sed potius ii, quos muneris Religio ad adjuvandos sacros Episcoporum conventus obstringeret, Tridentum se conferrent.

Venerabili Fratri nostro Francisco Episcopo Ostiensi Cardinali Turnonio vocato in Regno Franciæ nostro, & Apostolica Sedis de Latere Legato.

Pius IV. 10.7. brev. sig. 2896. ep. 363.

Libentissime ad Dei honorem, & universalis Ecclesiæ utilitatem præstitimus, quod ab ipso Pontificatus initio scis nos pollicitos, ac professos fuisse. Hesterno enim die de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio concilium œcumenicum, & generale in Civitate Tridentina celebrandum indiximus, sicut ex literarum exemplo super eius indictione editarum cognosces. Confidimus in Domino fore, ut hoc remedium non modo occurrat scandalis, quæ timebantur, sed vetera etiam Ecclesia vulnera. Divina auxiliante gratia sanentur. Nunc hortamur universos istius Regni Archiepiscopos, & Episcopos, ac cæteros, qui ad Concilia generalia ire debent, communibus ad eos datis literis, ut omni excusatione ommissa, officio, ac Religioni suæ consulant. Id ut ita fiat Fratritas Tua diligenter cum charissimo in Christo filio nostro Rege Christianissimo agat, provideatque pro sua singulari virtute, prudentia, pietate; ac ne quid isthic admittatur, quod scandalum aliquod excitare possit; quamquam Fratritatem Tuam etiam sine hortatione nostra ipsam omnibus, sicut solet, optimi Cardinalis officii functionem esse minime dubitamus. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die ultima Novembris MDLX. Pontificatus Nostri anno 1.

LXXIII. MS. Car. Spad. sig. 7.31. p. 377. Ep. Vi. verb. lit. ad intern. Germ.

Attulit XVII. Decembris ad Gallicam aulam Nichettus Abbas diploma Pontificium indictionis Concilii Tridentini, ex quo Regina, atque omnes proceres maxima conceptæ lætitiæ signa ostenderunt, at deinde ad cuiuspiam suggestionem, ea verba in malam partem accepta sunt Sublata suspensione concilii Tridentini, ne protestantibus illius non admittendi occasionem præstarent; & quia expetita a nonnullis fuerat declaratio, ut concilium edita antea decreta Tridentina rescindere, ac retractare posset, quos haud dubie hæreticos extitisse constat, quamquam, & Catholici aliquot ignari, ac inani pietatis specie illius concordiam omni bello funestiorum flagitant, cum non adverterent Sanctos Patres pro litera adversus Arrianos, pro accentu adversus Nestorianos ad sanguinem usque decretasse, & quod Jota unum, aut unus apex ex Evangelico præscripto præteriri

non debet a Lege, res ita composita est a Pio Pontifice, ut superiorum decretorum Tridentinorum dignitatem illibatam conservarit, Reges vero, ac Principes Lutheranos humanissimis literis provocarit, ut Oratores suos ad concilium Tridentinum mitterent, quo argumento hæ ad Sueciæ, & Norvegiæ Regem transmissæ sunt, & Zacharias Delphinus Pharenensis Episcopus, idemque Internuntius ad eum destinatus est.

Charissimo in Christo Filio nostro Sueciæ & Norvegiæ Regi Illustri.

PIUS PAPA IV.

Charissime in Christo Fili noster Salutem, & Apostolicam Benedictionem. Eiusmodi munus licet infirmis admodum viribus sustinemus, ut si diligenter, & fideliter commisso nobis officio functi fuerimus, intelligamus, & Deo nos propitio usuros, & aliorum simul, & nostræ ipsorum salutari esse consuluros; quapropter ne a quaquam partes desiderari possint, ad tollendas fidei, & religionis controversias, atque dissidia, & ad corrigendos mores, pristinamque unitatem, atque concordiam Christiano nomini restituendam divinæ misericordiæ auxilio confisi, quod pie implorare non desistimus, œcumenicum, & generale concilium in civitate Tridentina celebrandum indiximus, editis hac de re literis, quarum exemplum, cum his conjunctum ad Serenitatem tuam asservi jussimus. Quamobrem paterno animo Majestatem tuam hortandam duximus, & vehementer rogandam, ut officii Regi memor, velis ad concilium oratores mittere cum mandatis, ut mos est, tuo illi nomine interfuturos ut tuæ Serenitatis, ac cæterorum Regum, & Principum studio, tam pium, et tam Christiano populo salutare opus commodius perfici possit, ut sedatis istis de religione dissensionibus, cæterisque, quæ correctione indigere visa fuerint, sacre Synodi iudicio emendatis, sua Ecclesiæ quies & tranquillitas, suusque decor restituatur, cujus rei studium nostrum, & mentem rectam, & sinceram, ut manifestius perspicere possis, adive ad Serenitatem tuam voluimus Venerabilem Fratrem Zachariam Episcopum Pharensem Nuntium nostrum pluribus verbis ea tibi declaraturum, quem, ut benigne, & diligenter audias, & ejus orationi fidem plenam habeas, Serenitatem tuam vehementer in Domino rogamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die V. Decembris MDLX. Pontificatus nostri anno 1.

LXXIV. Pius IV. 10.7. brev. sig. 2896. ep. 363.

Regem Sueciæ ad Concilium invitavit.

Suc-

Natalis com. hist. lib. 13.

Pius ubi sup. q. 405.

LXXV. 16. p. 412. & ep. 362. Lutheranos ad Concilium invitavit Pius IV.

Lat. Lucub. par. 2. p. 52.

LXXVI.

Pius IV. 10.1. brev. sig. 2896. ep. 375.

SUCCESSERAT RECENTER Henricus Gustavo parenti, qui anno regni trigesimo quinto e vivis abierat mutata religionis rationem aeterno judici redditurus. Is universam pene nobilitatem deleverat, dum metueret, ne recens occupatum Sceptrum sibi extorqueretur. Rogatus quoque est Daniæ Rex a Pontifice, ut ad Concilium Tridentinum Oratores mitteret.

Augustus etiam Saxoniz Dux elector Imperii, amanter a Pontifice sollicitatus est de eadem re, misso ad eum Jo: Francisco Commendono Episcopo Zacynthiorum. Idipsum præstitum cum Joachimo Marchione Brandeburgensi, cæterisque Germaniæ Principibus, ad quos omnes invitandos Commendonus expediebat. Meminit hujusce provinciæ Commendono attributæ Latinus Latinus in Epistola ad Andream Masium conscripta XII. Kal. Januarii. Commendonus Legationem ad Germaniæ Principes omnes Synodi Tridentinæ revocandæ causa suscepit. Quid sit futurum, expectatur. Is autem ante dies octo profectus est recta prius ad Casarem.

Nec principes modo Lutherani, sed etiam liberarum Germaniæ Civitatum Magistratus ad concilium Tridentinum vocati, ut subjectæ ad Argentinenses literæ ostendunt.

Dilectis Filiis Consulibus, & Senatui Civitatis Argentine.

PIUS PAPA IV.

Dilecti Filii salutem, & Apostolicam benedictionem. Commisso nobis officio impellimur, ut omni cura, studio, & sollicitudine incumbamus, ad reconciliandum populi Christiani nimis diu scissam unitatem, diruptamque concordiam, quam ad rem agendam opportunum nobis tempus obtulit Divina Clementia sedatis inter Principes Christianos bellis, & pace composita: itaque tot, & tantas, de religione dissensiones, & tam perniciose schismata tolli, atque, & quæ correctione indigere constiterit, emendari, & corrigi cupientes, Deo authore nuper indiximus œcumenicum, & generale concilium, sicut cognosceris ex Bullæ exemplo, quam edidimus, & ex Nuntio hoc nostro, spectatæ fidei viro, qui quidem nostram piam, & sinceram mentem, & salutis omnium studio incensam Deo teste voluntatem vobis mandato nostro pluribus declarabit. Proinde paternam vos charitate hortamur, ut fidem ejus orationi habentes, ad reparandam Christiani nominis unitatem, Dei honoris, & vestre salutis causa vestrum Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

studium cum nostro conjungere velitis, sicut vos facturos esse confidimus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XIII. Decembris MDLX. Pontificatus nostri anno 1.

Conceptæ iisdem verbis literæ fuere transmissæ ad aliarum civitatum Lutheranarum magistratus, ad Senatum Halæ, Goslariæ, Lubeci, Brunsvici, Magdeburgi, nec non eodem ferme exemplo ad Senatum Augustæ, Spiræ, Wormatiæ, Francfordiæ, Ulmæ; omnes enim hæretici amantissime ad redintegrandam pristinam cum Ecclesia conjunctionem, repetendamque salutis aeternæ viam a qua aberrabant, invitati sunt.

Pellidere quoque Orientales ad concilium Tridentinum annis est Pius, atque ad Cophorum Patriarcham Alexandrinum, Christophorum Rodericum Sacerdotem Societatis Jesu misit, qui illum hortaretur ad unum, vel plures præfules Ægyptios idoneis fultis mandatis, qui concilio interessent, transmittendos. Legationis hujusce mittendæ occasionem dederat homo Syrus, qui Romæ sub Paulo IV. apparuerat, qui se Legatum ferebat Alexandrini Patriarchæ, cui Cophiti parent, literasque arabice scriptas suæ legationis, & obedientiæ, quam Patriarcha Romano Pontifici exhibebat, indices detulerat, cumque nullus tunc forte Romæ adesset, qui linguam illam nosset, sub Pio IV. Cardinalis Alexandrinus rem attentius explorare jussus, veritatem illarum, novæque insuper lætiores literas accepit, quibus virum aliquem, cum quo de Cophorum Ecclesia cum Romana conjungenda ageretur, ad se mitti postulabat. Christophorum igitur Rodericum e Germania reducem pluribus instructum monitis Pontifex ad illum legat, simulque bullam indictionis concilii, ut ad illud Patriarcham invitaret, submittit; qui una cum Jo: Baptista Eliano, qui Christianus ex Judæo factus linguarum, & nationum peritiam præclarissima charitate sociabat, iter aggressus, non nisi sequenti anno legationis suæ mandata complevit, cum tamen ex hoc appposito Brevi appareat, hoc anno ejusmodi provinciam illi a Pontifice commissam.

Dilecto Filio Christophoro Rodriguez Societatis Jesu Professore nostro, A. S. in Ægypti partibus Nuntio.

Dilecte Fili, &c. Difficultatibus quibusdam, quæ celebrationi Sacri œcumenici, & generalis concilii moram aliquot mensum attulerunt, post tuum discessum Dei benignitate sublatis, compertum habemus, conventuros esse propediem Tridentinum

16. post cad. ep.

Ep. 374.

LXXVII. Cophos ad Concilium invitavit Pius IV.

Sacch. p. 2. lib. 5. Hist. Soc. 1.

Pius IV. 10.1. brev. sig. 2896. ep. 352.

rum omnium, quæ Sedi Apostolicæ obediunt, nationum Episcopos, nostris, & Regum literis admonitos. Itaque opportunum nunc demum tempus esse duximus, Venerabilem quoque fratrem nostrum Patriarcham Alexandrinum nationis Coptorum, ad quem te Nuntium nostrum misimus, de indicto concilio certiore facere, & hortari, ut mittat unum, pluresve, prout ei placuerit ipsius nomine concilio interfuturos. Scribimus autem ad eum literas, quarum ad te exemplum misimus, & cum eis una mittimus bullam de indictione concilii. Exemplum illi abs te tradi volumus, cum Deo iuvante ad eum perveneris, sed tum demum, cum semel, iterumque allocutus, sensum & voluntatem ejus plane perspexeris, hortandus abs te erit, ut cum apertis mandatis, unum pluresve primo quoque tempore ipsius nomine concilio interfuturos mittat. Cui primum autem eo perveneris nos de adventu tuo, & de eo quod egeris, quodque speres, nos diligenter facies certiores. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris MDLX. Pontificatus nostri anno 1.

A. Hirtius de bello Alex.

LXXVII.

MS. Car. Barb. A. Æta Conc. Frid. per Gal. Palear. pag. 86.

Non misit quidem Patriarcha Coptorum ad concilium procuratorem, qui consueto gentis more semper, ut ajebat ille, alia cogitantis, alia simulantis Romanæ Ecclesiæ non se conjunxit.

De hac Pontificis diligentia in vocandis omnibus ad indictum concilium, qui Christianum nomen profitebantur, hæc refert Gabriel Palæottus, qui concilii acta diligenter conscripsit, ac postea cardinalitios apices adeptus est.

Editis literis summus Pontifex nihil omnino prætermittere sibi in animum inducit, ut concilium hoc ejus auctoritate celebrandum, magnos & præclaros, quantum in eo erit, progressus faciat. In primis quamplures nuntios, eisdemque præstantes vario ex ordine viros in varias Provincias, ac Regna distribuit, qui Synodum hanc in Civitate Tridentina cogendam denuntiant, diplomata in Lusitaniam, Hispaniam, Galliam, Angliam, Germaniam superiorem, & inferiorem, Helvetios, Boemiam, Hungariam, Poloniam, Prussiam, Moscoviam, Dalmatiam, Illyrium, Armeniam, Græciam per eos mittit, nullumque Europæ aliarumve regionum angulum jubet præteriri, ubi Christiani nominis vestigium aliquod superest, cui non hæc œcumenica Synodus celebranda significetur.

Sed jam ad res Gallicas, quas occasione indicti concilii, enarrare distulimus, gravissimis seditionum ab hæreticis concitatarum turbinibus concussas, orationem revocemus.

Non Calviniana tantum, aut Lutherana hæresis nobilissimum illud regnum infecerat, sed horrenda hæresum colluvies, cum singuli hæretici pro vāsani capitis libidine Sacras Scripturas explanarent, seque divinorum arcanorum participes jactarent, ex quibus Nortmannus Ludimagister illus a dæmone, Anabaptisticos Joannis Leydenis furores imitatus, Gallorum piorum cædes spirabat affectabatque tyrannidem, cujus enthusiasmos, ac furores flammis compressos narrat Belcarius.

Accidit, ut quidam puerorum institutor, quos tres linguam Latinam, Græcam, Hebraicam simul accurate docebat, & natura eloquens magnam populi multitudinem ad suas conciones invitabat, sibi Dei spiritum inspirare diceret, Anachristum brevi periturum, se exercitum ducem a Deo selectum, ut omnes impios everteret, & de terra summooveret, nec principibus, aut magistratibus parceret, se non ante moriturum, quam mundum purum omnis peccati, culpæque exortem statuat, & multa alia hujusce notæ addebat, quæ fanatici Anabaptiste somniarunt; tanta autem eloquentia pollebat, ut permulti ad illum confluerent, & quod ab urbe excludebatur, in apertis campis concionabatur, quapropter senatus Cardinalem Borbonium Rothomagensis Archiepiscopum, ac Villabonem Bullionii reguli Normanniæ prætoris legatum accersivit, qui fanaticum hominem comprehendit, & quæstione habita temeritatis penas igne luere jussit. Duo ex præcipuis ejus sequacibus adeo promissis ejus erant fascinati, ut non prius falsa eum dixisse crediderint, quam redactum in cineres conspexerint, quibus mitiore supplicio gula fracta est.

Extremo augusti patefacta est atrocissima conjuratio cujus author Condæus princeps extitit, pellectique in illius societatem feruntur nonnulli Catholici, quibus invisa erat florentissima Guisiorum autoritas, inter quos Montmorantius Magister equitum in crimen vocatus. At divina providentia tantum periculum discussit, cum hæretici nocendi studio fidissimos Regis clientes ad scelus pellicere tentassent, atque nefaria arcana temere aperuissent, de quibus Franciscus II. Rex has ad Ducem Sabaudia litteras dedit.

Coactis apud Fontem belleaque sanctiore Senatu regio ad expedienda optima in rebus asperis consilia, sedendaque religionis dissidia, ac motus præteritis mensibus concitatos compescendos, persuasus sum ab eo pro tollendis de religione dissensionibus unicum remedium fore œcumenicum concilium

LXXIX. Franc. Belcar. l. 28. n. 57.

Anabaptista flammis damnatus.

LXXX. Belcar. l. 29. n. 9.

MS. Car. Spad. sig. n. 31. p. 363.

Lit. Reg. Gal. ad Duc. Sab. Conjuratio Condæi contra Regem Gallie detecta.

illum, illudque a me omni conatu promovendum, quod si in longius tempus extraheretur, tenuesque illius congregandi spes essent, cogendam omnium totius regni Ecclesiarum Synodum, quam prædecessorum exemplo in decimum decembris diem indixi, ut meorum subditorum querimonias audiam, eorumque malis medear, levemque eorum onera. Interea volente, nomine, dum regni proceres, ducesque ordinumque regni primarii meo haberent latere, erupit in lucem maxima conjuratio, ipsa Ambrosiana atrocior; nonnulli enim militarium ordinum ductores militesque mihi subditi, ac fidissimi aperuerunt, se fuisse ad ineundam, ejus conjurationis societatem, ad præstandam fidem, stipendium recipiendum, ac sponsonem dandam de corripiendis armis labente Septembris mense, adversus regiam Majestatem, regni exire alia consilia perducenda pellectos; & quia conjuratio ea jam diu traheretur, innumeri cenuriones, militesque subornati erant nomine Condæi Principis ducis, adduntque nonnulli Regem Navarræ ejus conjurationis participem esse, ac Reginam Angliæ stipendiorum partem ministrare ad rem conficiendam; quo audio, meo jussu captus Vice dominus Carautensis, qui ejus flagitii confors convictus est, dedique mandata Regi Navarræ, ut fidei suæ experimentum daret, capto Condæo fratre, atque ad me perducto, ut in conspectu ejusdem Regis ab objectis se purget apud me, quod si id recusaverit, decrevi regiorum armorum potentiam in eum exercere. Et quia perpensa horum perfidorum audacia projecta, incertum est, an velint in meo regno experiri armis, propterea cohortes idoneis locis instructas disposui, ut antequam copias iungere possint, opprimantur, ac si externa arma vocare opus fuerit, rogavi Regem Hispaniæ Sororium meum, ut cum jam ante me officiis verborum amantissimis, ac liberali virium sponsonem prosequutus fuerit, copias subsidiarias submittat ad fidem Catholicam in meo regno asserendam; ac subditos meos in officio continendos; & quia me proxima attingis propinquitate, atque in numero amicorum versaris, propterea monco te, ac rogo, ut mihi consilio, viribus tuis idoneis, loco, & tempore non desis, cum enim sis mihi amore conjunctissimus, ita in tuo auxilio maxime præfido. Proficisci jussi præfectum castrorum Santandream in Lugdunensem præfecturam suam, reque de mearum rerum statu facere certiorum, sicuti aliosque etiam provinciarum præfectos in sua loca pariter dimisi, ut pediatu & equitatu sint instructi, atque ad imperia regia comparati, speroque me perfidos

compressurum, subditosque populos in officii religione contenturum. Deum interea precor, ut te salvum, & incolumem servet. Datum apud Fontem aquæ bellæ ultima Augusti MDLX.

Non defuit Francisco II. Gallia Regi Philibertus Dux Sabaudia, & Cathaphraetorum equitum manum submisit, ac sex millia peditum subsidiaria accincta esse jussit, datisque mense Septembris literis significavit se etiam, cum aliis copiis ad ferendam Regi opem provolaturum. Pontificius vero internuntius, qui in aula Sabauda agebat, significavit Pontifici, ex literis Reginae Matris, ac Lotharingi Cardinalis, & Ducis Guisii, & aliorum plurimum constare conjuratorum principem esse Condæum, qui affectatæ tyrannidi religionem, prætextat de intercipiendis Rege, ac Regina, trucidandis Guisii sumpta fuisse consilia, ac diem nonum ad patrandum flagitium constitutum, eodemque tempore in Normandia, & in Aquitania tumultus concitandos.

Detectis hæreticorum insidiis de Condæo intercipiendo sumpta sunt consilia, indictorumque Aureliæ trium ordinum regni conventuum occasio opportuna vilita est. Ad eos Franciscus Rex XV. kal. Novembris se contulit, fideique Catholicæ asserendæ, atque hæreseos opprimendæ præclarissimum specimen edidit, ut refert Belcarius.

In sanctiore (inquit) consilio decretum fuit, ut omnes suæ fidei professionem facerent uti a Sorbonicis Theologis anno hujus sæculi quadragesimo secundo dictata fuerat, pena recusantibus proscriptionis indicta, quæ non solum in possessiones, verum etiam in reorum corpus redundaret. In eo consilio cum Guisianis Fratribus Cardinalis Turmonius, Brissacus, ac Sanctandreas Marefchalli primas ferebant, Mommorencius equitum Magister, ac tres ejus Nepotes, Cardinalis, Amiralus, Andelotus Castiliones aberant.

III. Kal. Novembris Navarrus, ac Condæus Aureliam appulerunt, Rege salutato Condæum Chavignius, ac Brezeus prætorianorum hipporoxotarum præfecti prebenderunt. Territi illius calamitate Andelotus, Castillio, & alii Aurelia diffugerunt, qui postea furorem in catholicos effuderunt. Tum subdit author, ut judices dati sint Condæo, qui variis diffugiis eorum judicium eludere conatus sit.

Postremo (inquit) ut capite lueret, pronuntiatum fuit, quod decretum omnes propemodum consilii sanctioris consilii subscriperunt, Cancellario, & Mortiero exceptis, qui propter Regis valetudinem disse-

LXXXI. Ext. ejus lit. in ms. Car. Spada sig. n. 31. pag. 364.

Belcarius l. 29. n. 8.

LXXXII. Franc. Belcar. l. 29. n. 7.

Condæus in vinculis traditur.

differebant: Subscripserunt; & plerique Gallia proceres, ac decem, & octo regie societatis equites nuper creati, & multi alii, qui tum in Regis comitatu erant, nec non, & supplicum libellorum Magistris, & Senatores Lutetia accersiti: Comes Sancervius subscribere recusavit, quamvis ut subscriberet, semel, atque iterum Rex inunxisset. Postridie idus octobris crassus humor e cerebro in Regis aurem sinistram defluserat, qui in apostema conversus, ita languentem debilitavit, ut nonis Decembris animam efflavit. Venenum ab Ambrosio Chirurgo Calviniano, & Momorenciano in Regis aurem inditum ferunt.

Passa est Christi Ecclesia gravissimam in Francisci II. Gallie, & Scotie Regis obitu jacturam; ad calvinismum enim e Gallia excindendum anhelabat, nec modo tueri religionem Catholicam in Scotia poterat, verum etiam Anglie restituere: At Deo visum est illum, ut pie creditur e terreno ad caeleste regnum evocare. Ob sequitas in aula perturbationes caruit regis sepulchralibus honoribus, at eam (inquit) Belcarius piis mentibus sui memoriam reliquit, ut illius interitum multis cum lacrymis, etiam nunc deplorent, qui titulus non solum omnes sepulture honores contemnit, verum etiam superbas quasque aliorum Regum victorias longe superat. Successit illi in regno Gallico proximus natu Frater impubes Carolus IX. cui de Fratris obitu condoluit Pontifex, utque Religionis Catholice patrocinium suscipere, suavitur hicce literis, ac Laurentium Episcopum Firmanum ad eum misit, ut de paternis in eum studiis faceret certiorum.

Charissimo in Christo Filio nostro Carolo Francorum Regi Christianiss.

Charissime in Christo Fili, &c. Obitu immaturo claræ memoriæ Francisci Regis Fratris tui tantum doluimus, quantum pro paterno amore, quo illum dileximus, dolebamus: sed animo ad te, cogitationeque conversa, qui in regno illi successisti, gratias egimus misericordiarum Patri, & totius consolationis Deo, qui ut prope est semper iis, qui tribulato sunt corde, nostrum dolorem continuo lenire dignatus est, cum id, quod ejus morte Sedes Apostolica, atque adeo universa Dei Ecclesia tali tempore amisisse videbatur, tua statim fuerit felici successione restitutum; amissimus ipsi sane optimum Filium, amissa Ecclesia Religionis Catholice piissimum defensorum, sed nec ipsi minus de tua erga nos, & hanc Sedem pietate spondemus, nec minus Ecclesia sibi de tuo in Catholicam Religionem animo pollicetur; eodem enim sanguine, eodem genere ortus, eadem disciplina

LXXXIII. Pius IV. ro. i. brev. fig. 2896. ep. 373.

Carolo IX. Regi Gallie scribit Pontifex condolens de morte Fratris, & adhortans ad tuendam religionem.

institutus, non potes non illius, & majorum tuorum omni pietatis, & virtutis laude existere simillimus, presertim si, ut debes, sapientissima tue matris monitis, atque consiliis obtemperaris. Eo autem tempore regni istius gubernacula divina ad te providentia derulit, ut tue erga Deum, & ipsius Ecclesiam pietatis declarandæ maximam facultatem habiturus sis, ad quam declarandam, ut omni animi studio incumbas, te charissime Fili hortamur, & monemus. Nulla potes firmiora tui regni fundamenta jacere, nulla re certius divina tibi protectionis auxilium parare, quam si quam optime de Ecclesia Dei, & Sancta Religione, ac Fide Catholica mereri studueris. Omnium hoc quidem Christianorum Regum officium est, sed ab eo maxime postulandum, qui præclarum istud Christianissimi cognomen adeptus est. De nobis Majestas tua ea sibi omnia studia, omnesque eos honores polliceri, & potest, & debet, quæ a benignissimo, & amantissimo patre filius expectare debet, adeo nos tue glorie cupidos, adeo rerum tuarum studiosos esse experientis, ut inter ceteros Reges eximie te nobis charum esse intelleturus sis, sicut ipsi quoque ea de tua erga nos, & hanc sedem pietate nobis pollicemur, quæ ab illis parentibus orto, & a Christianissimo Rege expectanda sunt. Sed hæc commodius tibi exponet venerabilis Frater Laurentius Episcopus Firmanus, quem tali tempore paterni nostri erga te animi declarandi causa ad te misimus, cujus orationi fidem ut habeas, Majestatem tuam rogamus. Omnipotentem Deum precamur charissime Filii, ut te benedicat, & perpetuo tueatur, & custodiat. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XIV. Decembris MDLX. Pontificatus nostri anno I.

Mcerentem etiam Mariam Reginam Scotie, & Gallie consolatus est Pius, utque Christiana constantia viri obitum ferret, ac divina voluntati se accommodaret, hortatus est.

Maria Regina Francorum Christianissima.

Hortamur Serenitatem tuam, ut divina providentia iudicis, sicut piam Reginam decet, patienter acquiescas, & in eo spem tuam reponas, qui prope est iis, qui tribulato sunt corde, quique misericordiarum est Pater, & Deus totius consolationis, &c. xviii. Decembris MDLX.

Orbatam viro Francisco Gallie Rege Mariam Scotie Reginam passam esse maximas calamitates, ac demum ab Elisabetha amula Anglie Regina capitali supplicio affectam suo loco lugebit oratio. Quantum vero vulnus ex Francisci II. Re-

Pius IV. l. i. brev. fig. 2896. ep. 399. de morte Fran. II. Reg.

LXXXIV. Belcar. l. 29.

Gramond. in Hist. Prostr. Rebellionis c. i.

Magnum damnum passa est Religio Catholica in Gallia morte Francisci II. Regis.

LXXXV.

Regis obitu Catholica religio in Gallia acceperit, mox apparuit, nam cum hæretici a Francisco Rege bonorum, vitæque proserptione damnati fuissent, ut vidimus, mox contrario edicto sublata est ea proserptio, & qui religionis causa in custodiam dati, donati libertate, parique honoris gradu Calviniani, atque Catholici affecti. Condæus princeps circiter duodecim dies a Francisci II. Regis morte e custodia, in qua Aureliæ fuerat emissus, Hanum Navarri arcem, mox Feram profectus, ibi in libera custodia fuit, donec in aulam revocaretur. Hinc, impia Calvinianorum factio furere, & numero mirifice aucta ad evertendum Gallicum Regnum, quorum malorum causam in ambitionem Catherinæ Reginæ refundit Belcarius. Factionem (inquit) Pontificiorum, & Calvinianorum ita alebat, ut Pontificios, id est, Romanæ Religionis assertores, & propugnatores, quibus magis fidebat, viribus superiores esse mallet, Calvinianos autem non male cadere, ne profusus animum desponderent. Subdit author, qua arte sit usa, ut Antonium Navarræ Regem ad permittendam illi Gallici Regni administrationem adegerit. De eius (inquit) ac Condæi Fratris in Regem conspiratione, certis argumentis intellexisse declaravit, ut non solum ad regni administrationem adspirare non debeat, verum si læsæ Regie Majestatis crimen illi, Fratrique remittatur, præclare secum actum putet, nam nisi Regis Filii indignationi obstitisset, de illis jam supplicium sumptum fuisset, se vero semper ita regiam stirpem dilexisse, ut ne filius in eam sciveret, omnibus modis sibi obstandum iudicaret. Se nunc primam Regni administrationem non ambire; Blancam Ludovici Pii Matrem eadem ante magna cum laude, & populi gratulatione defunctam; videt itaque, ut eadem sibi cederet, ne quid gravius in illum moliri cogereetur. Navarrus natura facilis, conspirationis conscius, inter medias Guisfanorum copias constitutus, & Monpensierianæ uxoris admonitione perterrefactus, Catharime regni administrationem cessit, cessionemque scripto mandatam subscripsit. Ob hanc cessionem postea Condæus Princeps condonata sibi vitæ beneficii immemor postea contendit Gallici regni procuracionem ad se spectare, accensoque civili bello religionem Catholicam delere in Gallia conatus est, ut suo loco dicitur.

Sub exitum presentis anni Antonius Navarræ Rex, ac Joanna Regina, quæ quamvis Calvinianam summopere hæreticam latenter foveret, tamen ad illam uf-

que diem publice profiteri, vel religione crubuerat, vel Regii nominis conservandi respectu formidaverat, ad Pium Pontificem legationem mittunt, simulque epistolas Joannæ manu subscriptas, quibus se, & Catholicam esse profitebatur, & nunquam a S. R. E. obedientia deficiaturam pollicebatur. Obivit Legationem istam Petrus Albretius, Joannis Navarræ Regis filius naturalis, olim Benedictinæ familiæ secundum Yepes alumnus, qui postea Convenarum Episcopus fuit; Hic postridie idus Decembris a Pontifice ad colloquium publice est admittus, quo tempore ejus nomine orationem ad Pontificem habuit Vir Clarissimus Marcus Antonius Muretus, ubi inter alia, quæ de Pontifice est locutus, de Concilii ab ipso indictione facta hæc subdit. *Erexisi animos omnium indicto, quod tantopere optabatur, univetsali concilio. Injecisti spem fore, ut hæresum peste sublata, sacrosanctum Jesu Christi nomen, eodem animo, eadem voce, iisdem viribus, ab omnibus invocetur.* Et infra. *Omnia speramus a te excitatum iri, quæ jacere sentis, tantis, tamque diuturnis disensionibus percussa, atque prostrata. Videre jam videmur illud tempus, cum per te constituatur Ecclesiastici ordinis auctoritas, confirmantur veteres ritus, pravae opiniones aboleantur, concordia, ne unquam postea dissolvi possit, severis legibus vinciat. Multa perdidit Ecclesiasticus ordo, & ornamenta dignitatis, & præsidia stabilitatis sue: qui nisi per te recipiat, a nemine sibi restitui posse censet.* Obsequio hujusmodi per Petrum exhibito Pius hicce verbis per Pontificium scribam respondere mandavit.

Gratulatio Serenissimorum Navarræ Regum Antonii, & Joannæ Sanctissimo Domino nostro probata, & perinde, ac debet accepta est, & grata. Obedientiam vero, quam per te Sanctitati sue, & Sedi Apostolicæ modo præstiterunt, & perpetuo præstiruros se professi sunt, libenter is, & grato animo accipit una cum venerabilibus fratribus suis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, magnamque eis laudem tribuit, quod communis stirpis sue memores quid ipsos illis majoribus ortos deceat, qua pietate, qua fide hanc Sanctam Sedem colere debeant, præclare se intelligere ostendunt; itaque non dubitat, quin ut aliorum Regum, sic pio eorum studio, atque operis usus sit ad concilium, quod nuper indixit celebrandum, & quietem, ac pacem univetsali Ecclesiæ restituendam.

De excepto debitis honoribus ejus Oratore Pontifex Navarræ Regem certiorum fecit, utque Carolum Regem in-

Annal. Oibonato in noit. Utriusque Vase.

M. Ant. M. Or. 4.

Pius IV. lib. brev. div. fig. 2919. p. 79.

Scribit Regi Navarræ commentans ipsi Carolum IX. puerum.

sustinendo Gallico scepro consiliis suis, & opera juvaret, hortatus est, tum ut Pontificium internuntium in Galliam missum benigne audiret.

Ann. Not. utriusque Vasc. Sam. t. 2. Gall. Xp. in ep. 100. nu.
Cum vero Pontificiæ literæ sub hoc eodem anno sint signatæ, manifesti erroris arguuntur Arnaldus, & Sammartani, qui ad insequentem annum legationem istam rejecerunt.

Charissimo in Christo filio nostro Antonio Navarra Regi Illustri.

Pius IV. in l. 1. brev. sig. 2896. ep. 367.
Charissime in Christo fili noster salutem & Apostolicam benedictionem. Dilectus filius Nobilis Vir Petrus Albrechtus Orator tuus commisso sibi are, & a charissima in Christo filia nostra Regina uxore tua officio diligenter, & pie admodum functus est. Nos vero & ipsum ea qua debuimus benignitate excepimus, nullo honoris genere quod aliorum Regum Oratoribus simili de causa huc venientibus haberi consueverit, prætermisso, & tuæ, ac ipsius Reginae erga nos, & hanc Sanctam Sedem pietatis, & fidei indicia gratissimo animo accepimus. Cujus pietatis vestra magnum vos a Domino præmium accepturos esse minime dubitamus. Nos quidem habebitis ad ea semper paratos, in quibus, vel honori, vel commodis vestris, cum Deo consulere poterimus. Dolorem quem obitu claræ memoriæ Francisci Francorum Regis Christianissimi ceperamus, lenivit nobis continuo felix charissimi in Christo filii nostri Caroli fratris sui successio, de quo quidem & quod illo genere ortus est, & quod in administratione Regni tuæ in primis serenitatis consilium, & amorem illi affuturum esse speramus, præclara nobis pollicemur, & expectamus. Venerabili Fratri Laurentio Episcopo Firmano, cui has literas dedimus, nonnulla quoque mandata ad serenitatem tuam dedimus, ejus igitur orationi fidem, ut habeas, rogamus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XVIII. Decemb. MDLX. Pontificatus nostri anno I.

LXXXVI.
Extant eodem argumento ad Georgium Armeniacum Cardinalem Pontificiæ literæ, quibus etiam eundem rogavit, ut se ad Regem Navarrae conferreret, illique in ea Gallicarum rerum mutatione consilio adesset, remque Catholicam tueretur.

Dilecto filio nostro Georgio Cardinali de Armeniaco vocato.

Pius IV. to. brev. sig. 2896. ep. 394.
Grato animo admodum, ut debuimus, accepimus charissimorum in Christo filiorum nostrorum Regis, & Reginae Navarrae literas pie admodum scriptas, & obedientiam, ac cultum, quæ aliorum Christianorum Regum more nobis, & sedi Aposto-

lice præstiterunt. Nos quoque, quod tibi gaudio fore scimus Oratori ipsorum eisdem quos cæterorum Regum Oratoribus haberi mos est, honores habuimus, eorumque liberis peramanter rescripsimus nostrum erga eos paternum amorem, quibuscumque in rebus cum Domino poterimus declaratos nos esse, professi. Quam opportunus tuus ad eos adventus fuerit, intelleximus, itaque magnum cepimus fructum consilii nostri. Nunc est admodum gravi de causa istuc profectum auroimus, tamen cum post discessum tuum charissimus, & optimus filius noster Franciscus Rex Christianissimus decesserit, delato ad ejus Fratrem filium item nostrum charissimum Carolum Regno, magno interesse putamus te tali tempore ipsi Navarra Regi adesse, sicut te quoque pro tua prudentia intelligere minime dubitamus. Proinde ut cæteris relictis rebus illuc, quam celebrissime, sine valetudinis tuæ incommodo poteris revertaris, circumspectionem tuam hortamur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris xx. Decembris MDLX. Pontificatus nostri anno I.

LXXXVII.
Suscepta est hoc anno expeditio a Philippo II. Rege Hispaniæ in Africam hortatu Joannis Valetæ Parisotti Melitensium Equitum Principis, Duce Joanne Lacerda Prorege Siciliae, qui primos impetus non adversus Tripolim a Draguto obfessam, sed adversus Gerbam, sive Meningem Insulam convertit, eamque subegit, cui Pontifex de parta victoria ab eodem certior factus his literis gratulatus est.

Dilecto filio Nobili Viro Joanni de Lacerda Duci Medina-Cæli Proregi Siciliae, & pro Serenissimo Rege Hispaniarum Catholico Christiani exercitus Capitano generali.

Dilecte fili Nobilis Vir, &c. Literis tuis de re prospere gesta, & Insula Tripolitanao bello maxime opportuna in potestatem tuam redacta certiores facti, manaribus, propter gaudii magnitudinem laetymis debitas Omnipotenti Deo gratias egimus, qui tam felix istius sanctæ expeditionis initium Nobilitati tuæ concesserit, tuæque virtuti, & animi magnitudini majorem in modum gratulamur, cum autem non parum hoc Divinæ clementiæ pignus habeamus, sperandumque sit bellum istud tuo ductu feliciter, & ex sententia confectum iri, eo adjuvante, in cuius manu sunt bellorum exitus, & victoriae, nos quod officii nostri ratio postulat exemplum Moysis in bello contra Amalecitas imitantes preces ad Omnipotentem Deum pro nostrorum victoria fundere, tibi que, & exercitus isti benedicere non desistimus, & ut a piis

Pius IV. to. 1. brev. lib. sig. 1796. ep. 161.

Pius IV. gratulator de victoria accepta a Philippo Hispaniarum de Turcis Africanis.

LXXXVIII. Pius IV. l. 1. sig. 2898. p. 107.

a piis omnibus eidem supplicetur, curabimus, &c.

Petr. Machiavellus in lit. ad Duc. Flor. 15. Maii ext. l. 3. lit. princ. p. 201. Foglietta Hadrianus Busbecquius in epist. Sp. n. 28.
Decrevit Lacerda Prorex Dux Christiani exercitus ad confirmandum ejus Insulæ imperium adactis in Philippi Regis fidem barbaris, Arcem quam hostibus eripuerat, magnis operibus munire, ut firmissimo imposito præsidio Turcarum impetus propulsare posset, in qua munienda, dum occupatur, coactis militari consilio illi consultum est, ut ad classem reficiendam una cum illa vela faceret in Siciliam, ut si Turcica classis in eas oras incurreret, resecta classe, collectisque viribus novis auctus Turcicam classem invaderet, vel ad expugnandam Tripolim novem ante annis amissam impetus extremos imprimeret, quod salutare consilium militare non sequutus est Lacerda Hispaniæ classis Imperator, sed imprudenter tantas in Arce firmanda moras extraxit, ut classis Turcica Ducem Piali Bassa octoginta quatuor triremibus majoris longitudinis, & aliis quatuor brevioris conflata in Christianam classem imparatam, dum miles eam conscenderet, irruerit, tantoque terrore compleverit, ut cum ancipiti certamine de victoria possent contendere Christiani, spem inanem collocarint in fuga, perturbato omni ordine, cladique certissimæ se objecerint, quorum nulla fuit pugna, sed cæsi in fuga adeo, ut Petrus Machiavellus, qui illi cladi interfuit, e Prepanitano portu, in quem perfergerat, ad Ducem Florentiæ scripserit, ex classe Christiana, quæ triremibus quinquaginta majoribus, minoribus quatuor, Navibus onerariis viginti, & aliis pluribus minoribus constabat, septendecim tantum triemes hostium cruentas manus evasisse, alias viginti octo triemes captas, onerarias quatuordecim, cæsa Christianorum octodecim millia referunt.

Contigit ea funestissima clades die duodecima Maii, ut narrat Machiavellus, quam cum Hispanus Orator significasset Pontifici, ita tamen, ut ejus magnitudinem extenuarit, Pontifex Hispani clientes imperii, propositis sacrarum Indulgentiarum præmiis hortatus est, ut ad novam instruendam classem pro Christi nominis gloria stipem subsidiariam conferrent.

Ad futuram rei memoriam.

Cum charissimus in Christo filius noster Philippus Hispaniarum Rex Catholicus, sicut nobis significari fecit, progenitorum suorum, qui Christianam ditionem devictis, & debellatis Christi nominis hostibus non parum propagarunt, in hoc vestigia imitari volens, & attente conspiciens, quod nefandissimus Archipirata Dragut

nuncupatus, fidei Catholicae perpetuus hostis Arcem Tripolis, quam ipse Archipirata tanquam locum ad Regnum Siciliae, & Italianam, & etiam Hispaniam infestandam opportunam occupaverat, & innumervis Piratis, qui omnia eorum incursionibus perturbabant repleverat, munire, & in populos, ac loca ipsi Philippo Regi subiecta sua inexplebili rabie servare, ac continuis irvasionibus, incursionibus, & cladibus non una tantum ex parte, sed undequaque infestare cepit, seque ad id pavare magis apparatus proposuit, tantæ imminenti ruinae non solum pro suorum locorum, sed etiam universe Reipublicæ Christianæ defensione se totis viribus opponere, & Republica ipsa..... expellere, ac hujus expeditionis Ducem generalem dilectum filium Nobilem Virum de Lacerda Ducem de Medina-Cæli ipsius Siciliae Proregem deputavit; verum quia Provincia hæc consideratis, tum ipsius Archipiratae, tum etiam immanissimi Turcarum Tyranni, cujus auxilio frutus ipse Archipirata, præmissa temere audeat, conatibus ardua est, & difficillima, eam dictus Philippus Rex suis facultatibus assumere nullo modo confidit, cum illius facultates plurimum exhaustæ sint propter gravissimas expensas, quas sæpius sustinuit. Nos itaque tantis malis occurrere, eidemque Philippo Regi in tam necessaria expeditione abiquo subsidio adesse cupientes, universos, & singulos Christianos cujuscumque dignitatis, status, gradus, vel conditionis existentes auctoritate Omnipotentis Dei requirimus, ac monemus, & hortamur, ut Philippo Regi, & Joanni Duci præfatis in præmissa expeditione cum bonis, vel personis suis constanter assistant; quod ut promptius, & alacrius facere studeant eis, ac illis singulis de Omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate, ac de verbo ejus, qui est veritas, & vita, ac nobis in persona ejusdem B. Petri dixit, Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in Cælis, ac etiam de Apostolica potestatis plenitudine nobis cælitus tradita plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem in subsidium terræ sanctæ, & contra perfidissimos Turcas proficiscentibus ac in anno Jubileo concedi solita Motu proprio, & ex certa nostra scientia per presentes misericorditer in Domino relaxamus, & infra. Cum autem sicut idem Philippus Rex nobis nuper per Oratorem apud nos suum exprimi curavit, ipse superioribus mensibus validam, & instructam classem cum lecta plurimarum copiarum manu summa diligentia, sollicitudine, incredibilique impensa ad expu-

Tripolis a Draguto occupata.

pugnandam ipsam Tripolim miserit jamque ejusdem Ducis Medina-Cæli virtute, ac militum suorum animi magnitudine, ac robore Alzarim vulgo Gelvas nuncupatum firmissimum sevirissimum hostium propugnaculum constantissime oppugnando tandem Divina adjutus virtute expugnaverit, demum ex improviso, militibusque ipsius Philippi Regis, nihil tale cogitantibus, nec meruentibus, cum munitissima, & potentissima sevirissimi Turcarum hostis maritima classe superveniente una pars ejusdem Philippi Regis classis ab ipsis hostibus capta, & ad illorum potestatem redacta existat, ut hujusmodi Turcarum immanissimo furori dictus Philippus obsistere, terrasque maritimas Religionis Christianæ tueri, & defendere possit, & valeat novam maritimam classem, novosque milites præparare indigeat, ad quod faciendum, & belli molem sustinendam cum suis ipse Philippus Rex facultates pro eximia, & maxime illustri ejus pietate, & erga Christianam Religionem propensissima voluntate ultro, ac libenter conferre videamus, magnosque in posterum in iis rebus impensas facturum, tum vero nos ex injuncto nobis pastoralis, & universalis curæ officio thesaurum Dominicum nobis divinitus erogandum esse censuimus, &c. amplissimam nozarum veniam omnibus Philippi Regis clientibus Hispanis, Italis, Siculis, Sardis, Belgis, Burgundis, Indisque impertimur, qui procurati rite Sacramentis indictam stipem a Joanne Episcopo Lucensi ei rei præfecto contulerint pro classe adversus Turcas instruenda, comparandaque. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum XXI. Maii MDLX. anno I.

LXXXIX.
Natalis
com. libr.
13.

Partam navalem victoriam de Christianis terrestri alia cumulare aggressus est Pialis Bassa, atque Arcem recenter in Gerba Insula extructam obsidione cinxit, cui Mauri violata, quam dederant Hispanis fide, se conjunxerunt. Dragutus etiam tredecim trirèmes egregie instructas ad Pialim adduxit, Tunetanus Rex, qui nostris subsidiarias copias ad pellendos Africa Turcas sponderat, inclinavit ad victorem, Christiani post plura prælia fortissime gesta aquæ, & commearum inopia laborare cœperunt, ac VII. Idus Julii facta eruptione intra aggeres hostem invadere tanto impetu, ut terrore, ac cædibus hostilia castra compleverint, atque ad fugam spectare coegerint, sed cum spreto Alvari Ducis imperio ad diripienda impedimenta se convertissent, hostis ex fuga se collegit, atque in diripientes tanto impetu incurrit, ut victoriam illis extorserit, pauloque ante victores in fugam sollassque

impulerit, inde omnia acerbiora nostris fuere, ac Sebastiani Siculi opera arte, stilitia ex aqua salta dulcis effecta, sed quæ tanto numero non sufficeret adeo ut multi Hispani in impiam rabiem efferati ad Turcas defecerint, quorum exemplum ex cæteris Nationibus mille, & quadraginta sequuti sunt.

Non tamen alii fregere animos, sed Turcas tot attrivere incommodis, ut nisi defuisset iis constantia Turcæ, magnis difficultatibus pressi obsidionem ultra mentem Augustum extrahere non possent, milites itaque adversus Alvarum. Ducem constantiæ admirabilis virum cum subsidiorum spe omni essent destituti, seditione mota, deditiois verba nuncuparunt, pactioneque militari constituta, qua libertas iis promissa erat fidei Turcicæ infeliciter se commiserunt, at cum munitionis portas aperissent; ignari Turcicæ immanitatis, ac perfidiæ, omnes quotquot intra munitionem reperti sunt a perfidis Christianum sanguinem sitientibus misere, atque crudeliter contrucidati fuerunt, reliqui cum classe capta adducti sunt Constantinopolim, atque in triumphali pompa tradacti coram Solimanno, qui in moneta recenti Turcicis characteribus ea verba imprimi iussit; non quero Religionem armis, sed imperium. Alvarus Dux tentatus est minis, ac promissis, ut a Christo deficeret ad Mahometem, sed ille, & carcerem, & alia adversa, vel opes, ac militarem præfecturam contra Persas promissam pro Christo sprevit. Cum his victoriis insolescerent Turcæ, ac majora adversus Christianum nomen molirentur Pontifex Philippo Regi ad novam classem instruendam ex opibus, & vestigiis Ecclesiasticis sitis in ejus ditione, hæc subsidia decrevit, datis Joanni Episcopo Bononiensi Internuntio in Hispania hæc literis, quarum præcipuam partem decerpimus.

Animadvertentes, quod impiissimus Turcarum tyrannus pluribus elatus victoriis superiori tempore innumerabiles calamitarum generibus Christianum Orbem affecerat, & pene contriverat, huic tanto, tamque gravi malo, & imminente periculo occurrere cupientes, cum id ob facultatum nostrarum, & Sedis Apostolicæ tenuitatem prestare minus valeremus, considerantes, quod Christianissimus in Christo filius noster Philippus Hispaniarum Rex Catholicus Majorum vestigia imitatus ditionis Christianæ Provincias, & loca non solum ab infidelium invasionibus tueri, sed etiam ipsis infidelibus bellum inferre intenderet, verum quia incredibili, immensaque impensarum

Decumæ
in Regno
Hispano
subjectis
Pius IV.
imposuit,
in auxili-
um contra
Turcas.

XC.
Pius IV.
l. 7. P.
244.

Subsidia
Philippo
data.

vna mole, quam multos iam per annos, sicut omnibus notum est facere coactus fuit, adeo erat, & etiam nunc est pecuniis exhaustus, ut ejus opes, Regnorumque, & Dominiorum suorum ordinarii proventus nequaquam sufficerent, nos cogitantes causam hujusmodi, tam piam, tamque necessariam omnium Christianidelium, tam Clericorum, quam Laicorum communem existere, & propterea illos in ea communitate contribuere debere, ut ingruentibus hujusmodi periculis occurreremus; & infra: De Motu proprio, & de Apostolica potestatis plenitudine eidem Philippo Regi, ut per se, vel alium, seu alios ad id toties quoties & quoadcumque sibi visum fuisset deputandum, seu deputandos tot Oppida, Arces, Fortalitia, Terras, Villas, & Loca, quorum annui redditus summam viginti quinque millium ducatorum auri largorum secundum communem estimationem valorem annuum non excederent [scilicet ex bonis Ecclesiarum, & Monasteriorum quorumque] ac eidem Philippo Regi, ita quod de illis omnibus tanquam in suis propriis libere, & licite disponere, & facere, & illis frui, & gaudere possit, & infra. Decrevimus, & declaramus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum XXI. Novembris MDLX. anno I.

XCI.

In Oriente Veneti Turcicam potentiam sua classe continebant, ne liberius te in Christianum imperium effunderet, quos Pontifex ob eximia in Rempublicam Christianam merita, utque facilius Cypri Regnum tuerentur, designandi ex patriis Venetis Archiepiscopi Nicolienfis prærogativa donavit subjecto diplomate.

Dilectis filiis Nobilibus Viris Duci,
& Domino Venetiarum, &c.

Pius IV.
reg. sig.
num. 18.
& alio
recent.
1952. P.
53.

Cum inter anxias Apostolicas nostris sollicitudines considerantes hinc videlicet, quantam ipsa Respublica iacturam, & supra modum quod dolenter referimus, in Græciæ, aliisque Provinciis Orientalibus, partim obstinatis illorum populorum desideris, partim Principum, cæterorumque Christianorum luctuosis atque importunis factionibus, aliisque peccatis nostris id exigentibus passa sit, quantasque non solum amœnas insulas, Urbes florentissimas, & munitissimas arces, verum etiam amplissima, integra Regna perniciosus ille Christiani nominis hostis, immo Dei nobis irati flagellum Turca, ferro, flamma, ruina devastavit, absumpsit, & tyrannidi suæ subjugarit: præterea, quam exigua vires humana, quam conquassari obices, infirmæ seu potius male compacta adversus illum pestis humana torrentem propugnacula nobis superstit, ita quod nisi immensa Domini Nostri Jesu

Ann. Eccl. Tom. XXXIX.

Christi pietas hoc suum peculium tanto pretio sibi paratum ineffabilis misericordia oculis respexisset, ipsoque cooperante invicta militie vestra vexilla firmius in partibus illis Terra, Marique fixisset, nullum inibi Dominicæ Crucis vestigium in aperto superesset; inde vero cum hilariori mente revolvimus, quam feliciter, & strenue Insulam Cyprum cum suo Regno ab hoc Orbe nostro Christiano, tam longo Maris, Terræque spatio remotam, Syriaque, & Egypto fere conterminam Turcarum armis undique circumseptam, & cæterorum Barbarorum insidiis obnoxiam, non solum perpetuo militari presidio, equitumque, ac omni instructissima classis presidio in hodiernum usque diem retinuisset, verum etiam operosis portuum insignium munimentis roborasset, præclaris Civitatibus, & populosis Oppidis decorasset hominum Christianorum frequentia omnigenum Mercatorum concursu, larga opum multiplicum exuberantia, fertiliūque agrorum cultura antiquæ illi amplitudini suæ propemodum restituisset, adeo ut ipsa Christiana Respublica nullo alio firmiori, magisque vel ad propulsandas hostium injurias, vel ad bellum illis ultro Mari inferendum, aut etiam ad peregrinos sepulchri Domini excipiendo, atque transfrerandos appposito propugnaculo sulcata esse dignoscatur, ac propterea facile judicantes, quanta cura, sollicitudine, & diligentia Regnum istud custodire, quam non facile exteros etiam privatos ad illius iuriam, ac præsertim ignotos ad publica ejus, vel sacra, vel secularia munia admittere, quamque vehementer optare soleatis, ut non solum inibi portuum navalium, Arciumque custodia Venetis, fideisque militibus credatur, sed etiam, ut Regni Cathedralis, & potissimum, quæ Metropolis existit, Nicolienfis Ecclesia Prælati vestratibus, committatur. Idcirco nos instar prudentis naufrage classis Præfecti, qui laceratarum navium, remigumque superstium reliquias colligens, nonnunquam validam unius anchoram alteri antesignans, & ad primum quemque casum destinata trirēmi coaptare solitus est, ad gratam aliquam insignium vestrorum de Sede, & Republica præfatis meritum, ac per vos illarum gratia indefesse susceptorum laborum, & periculorum, gravissimorumque, quos nē dum in dictis peregrinis liberaliter annuatim vehendis, & revehendis, verum etiam in classe, maritimoque apparatu ad frequentes Turcarum motus mira celeritate expediendos tanquam magnanimi Christianidelium excubiores impigre perfertis sumptuum recognitionem, & recompensam,

O 2

fam, licet exiguam futuris, quæ in exte-
ris, nec satis vobis fidei Presulibus dictæ
Metropoli præficientis aliquando succedere
possent periculis obviare, vosque ab hac
suspensione, metuque liberare, & pro re-
bus a vobis præclare gestis hac speciali gra-
ria veluti debita huius vestri Senatus ma-
gnificentia laureola donare volentes. Et
infra. Jusparronatus, & præstandi nobis,
& Romano Pontifici pro tempore existen-
ti personam idoneam ad ipsam Ecclesiam
Nicostensem (Et paulo post): Infra sex
menses a die vacationis huiusmodi conce-
dimus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum
anno Incarnationis Dominicæ MDLX. XIV.

Pet. Iul.
hist. Ven.
l. 14.
Sacchin.
hist. Soc.
Jesu to. 2.
l. 4.

Kalendas Januarii Pontificatus nostri an. I.
Pontificis beneficentiam Veneti lato a-
nimo exceperunt, inque eorum gratiam
Philippus clarissima Mocenicorum fami-
lia Archiepiscopus electus est; qui in
Provinciam discedens cum idoneis ali-
quot ad agrum Dominicum excolendum
operariis, silvescentem adeo tribulis, ac
vepribus vineam invenit, ut in eadem
familia, intraque eosdem parietes, vir,
uxor, liberi, alii alios profiterentur ri-
tus, paucique unumquempiam integre,
& constanter: sed quæ cui in quoque
blandirentur, ea notarant, & consecta-
bantur; adeo ut unus idemque cum cæ-
teris diebus Græcum se profiteretur; Fe-
ria tamen quarta, qua interdictus Græ-
cia est usus carniū, more viveret Lati-
norum; & qui de cætero Latinos seque-
batur, die Sabbati, quo Græcis carnibus
vesci fas est, græcicaretur: denique La-
tinorum quoque Sacerdotum non nemo
ritu Græcorum uxores habebat. Pluri-
ma huiusmodi monstrorum farrago suc-
crevisse turba dicebatur per absentiam
Pastorum, quos longo jam tempore an-
nis, ut aiebant, septuaginta fedes prima-
ria nullos vidisset; quæ cum excindere mo-
lireretur Philippus, inolita præpeditus con-
suetudine, ac paulo post ad Conc. Triden-
tinum vocatus, non eo, quo cupiebat,
potuit ardore perficere; factumque est,
ut tot rituum divisiones sensim florentis-
simam illam Urbem, totumque ipsum
Regnum eo perduxerint, ut paucos post
annos, peccatis eorum id exigentibus,
Tarcarum immanitati, ac funestissimæ
direptioni patuerint; sicque feracissima
illa regio, quæ ut Prophetæ verbis utar,
justa ubertatem terræ suæ exuberavit si-
mulachris, quod mox minatur accepit.

Anton.
Maria
Gratian.
l. 2. de
bello Cy-
prio.

Ofec. c. 10.

XCII.

Hoc anno auctus est sacer Cardinalium
Senatus, in quem adlectus est inter alios
Pontificis Nepos Carolus Borromæus, ut
antea insinuatum est, futurus æternum il-
lius Senatus decus, atque ornamentum

ob eximiam Sanctitatem, quam Deus
eo nascente præmonstrat anno salutis
MDXXXVIII. demisso cœlitus insolito
lumine in cubiculum maternum, in quo
nascebatur, a pluribus conspecto, ut nar-
rat Paulus V. in diplomate, quo illum
in Sanctorum numerum retulit; de me-
morata vero Cardinalium creatione hæc
referunt acta Consistorialia.

Romæ die Mercurii ultima Mensis Ja-
nuarii MDLX. sanctissimus Dominus No-
ster creavit, & assumpsit in Sanctæ Ro-
mæ Ecclesiæ Cardinales Joannem de
Medicis Illustrissimi Domini Ducis Floren-
tiæ Natum, & Carolum Borromæum, &
Joannem Antonium Sorbellonium ex Epi-
scopo Fulginatensi Presbyterum Cardina-
lem.

Septima Februarii deputavit Admini-
stratorem Ecclesiæ Mediolanensis, tunc per
cessionem Reverendissimi D. Card. Ferrar-
iensis vacantem, Reverendissimum Do-
minum Carolum Borromæum in XXI. sue
ætatis anno constitutum. XXVI. Aprilis
creavit Legatum Bononiæ, & Roman-
diolæ.

Concessit, & assignavit Reverendissimo
Borromæo Ecclesiam SS. Viri, & Modesti
[Cardinalis enim Carassa tit. S. Nicolai
in carcere Tulliano operaverat] ipsumque
illi in Diaconum Cardinalem præfecit qui
IV. Septembris transfertur ad Ecclesiam
Sancti Martini in montibus per obitum
Cardinalis, Ariani vacantem. Assignavit
Reverendissimo Sorbellonio Ecclesiam San-
cti Georgii ad velum aureum. XXVI. A-
prilis Reverendissimo de Medicis assigna-
vit tit. Sanctæ Mariæ in Dominica.

Consentiant his literæ ad Præfectum
Ducatus Mediolani commendatitiæ, ut
Carolo Cardinali ad inuendam Archie-
piscopatus possessionem opera non de-
esset.

Nobili Viro Ferdinando Duci Suesse
Regis Catholici in statu Medio-
lanensi Locumtenenti.

De Venerabilium Fratrum nostrorum
Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium con-
silio, atque consensu nuper in Consistorio
secreto perpetuum Ecclesiæ Mediolanen-
sis, Pastoris solatio destitute, admini-
stratorem constituimus, & fecimus dile-
ctum filium Carolum Borromæum Sanctæ
Romanæ Ecclesiæ Diaconum Cardinalem
nostrum ex sorore Nepotem, nobis adeo pro-
batum, ut confidamus Ecclesiæ illi a nobis
bene consultum fuisse; eundem autem cha-
rissimi in Christo filii nostri Regis Catho-
lici tantopere studiosum, atque observan-
tem, ut neque in Sacrum Cardinalium
Collegium asciscere, neque Ecclesiæ illi
præficere quemquam potuerimus, qui om-
nibus

Ext. in
Bull. &
in Ap-
pend. vit.
S. Caroli.
Acta
Conf. m.
Card.
Spad. sig.
p. 283.

S. Caro-
lus Car-
dinalis
creatur,
& Ar-
chiepisco-
pus Me-
diolanen-
sis eligi-
tur.

Pius IV.
to. 2. brev.
sig. 2896.
ep. 39.

nibus studiis, atque obsequiis Regiæ ejus
Majestati inservire paratior sit. Preces
additæ, ut administratos illius ad possessio-
nem inuendam iuret. X. Februarii MDLX.

Non amplissimi illius Sacerdotii opes
recepit Carolus, ut luxu, & magnificen-
tia lasciviret, sed ut eas ad Divini cul-
turgloriam verteret. Quanta porro in-
tegritate Borromæus Mediolanensis Ar-
chiepiscopatus administrationem gesserit,
describit Carolus a Basilica Petri Nova-
rentis Episcopus. Mediolani, si qua de
causa in rebus Ecclesiæ constituendis, gre-
geque ad rectam viam reducendo, sumptu
opus esse viderat, de suo liberaliter iussit
suppeditari, ut nihil penitus ex ipsius Ec-
clesiæ fructibus ipse Romæ tunc existime-
tur percipisse. Aronæ quoque multa di-
stribuit, dum literis operam daret hu-
manioribus, atque Abbatiam Aronen-
sem gereret inquit idem auctor: Sacerdo-
rii fructus sacros esse reputans, quorum sibi
ut potest Abbati, Deo reddenda ratio esset,
parrem, cuius alioqui voluntati obsequi
diligenter studebat, modeste monuit, qui
una cum cæteris facultatibus suis adhuc Ab-
batia res dispensabat, minime id sibi ju-
stum, neutriusque saluti consentaneum vi-
deri; qui fructus sibi superessent eos in
rem familiarem converti, ac non potius
dari pauperibus, quod pius Pater tantum
abest, ut moleste acceperit, ut filii reli-
gione, præclaræque indole lætus, ac præ
gaudio lachrymans, administrationem ei
sine mora reliquerit, quod si Patri ali-
quid ex iis necessariis sumptus causa opus
erat, murum dabat filius, quod ei postea,
vel egenis restitueretur. Ut vero adoles-
cens Abbas sentio profectos Abbates in
Monachis ad Religiosæ vitæ instituta
cogendis virtute vicerit, narrat memo-
ratus Author. Discipline, inquit, sacræ
studium non mediocre ostendit in veteri-
bus Monachis quibusdam Ecclesiæ suæ Aro-
nensis corrigendis, qui quidem a Beato
Benedicti instituto, tam longe aberant, ut
vix ipsius Monastici vestitus vestigium re-
tinerent. Quorum licentiam cum sibi mi-
nime ferendam adolescens Abbas judica-
set, alios victus asperitate, alios arctæ
custodia punivit, & in officio continuit,
quamquam nullo ejus generis proposito ex-
emplo, quod sequeretur. Coluerat vero
adeo in adolescentia pietatem, honesta-
temque, ut eluxerit semper in eo ani-
mus excelsus, ac mens ab humanis cupi-
ditatibus, ambitioneque aliena, nec
ullo unquam casu, aut famulorum igna-
via commoveri visus, ut loqueretur ali-
quid, quod contumeliam, aut liberio-
rem indignationem præferret, ut ad-
mirabundi ejus focii testati sunt.

XCIII.

Carol.
Novar.
Episc. in
vit. S.
Caroli.

Car. E-
pisc. No-
varien. in
vit. S.
Caroli. l. 1.

Agebat tantummodo, inquit auctor, vi-
gesimum secundum annum cum illi Archie-
piscopus Mediolanensis delatus est a Pon-
tifici, qui præterea Romanæ ditioris ad-
ministrationem, illi mandavit, de qua
Viris gravibus in consilium adhibitis assi-
due consultaret, supplices libellos, ad
mandata omnia quæcumque essent subno-
tari iussit. Autoritatis Pontificiæ per se
munera gravissima, negotiaque quotidie
derulit, & omnium curarum suarum con-
siliiorumque participem fecit, ac admini-
strum. Ostendunt id literæ Pontificiæ ad
internuntium in Regno Neapolitano a-
gentem datæ.

Venerabili Fratri Julio Archiepiscopo Sur-
rentino in Regno Neapolis nostro, & A-
postolicæ Sedis Nuntio.

Venerabilis Frater, &c. Cum nos dile-
ctum filium nostrum Carolum SS. Viri, &
Modesti Diaconum Cardinalem Borromæ-
um vocatum nostrum secundum carnem
Nepotem participem curarum, & nego-
riorum nobis assiduis incumbentium fecerim-
us, eique inter multa alia sibi a nobis
demandata; onus etiam ad te scribendi,
quoties occasio sese tulerit, injunxerimus.
Idcirco volumus, & tibi mandamus, ut
ejus literis plenam, & indubiam fidem
semper habeas, perinde, ac si ille tibi a
nobis ipsis scripsisset. Datum Romæ
apud Sanctum Petrum, &c. die XV. Mar-
tii MDLX. anno I.

XCIV.
Eod. l. 1.

Pius IV.
l. 1. p. 26

Perfunctum illum strenue demandato
munere narrat vitæ ejus Scriptor, rerum-
que ab eo gestarum oculatus testis: Ipse
miram in publica negotia, gravissimas-
que res gerendas ostendit ab initio pro-
pensionem. Eo factum est, ut nullus fere
apud cognatum Pontificem Cardinalis ma-
jore auctoritate, atque administratione
unquam fuisse videretur (& paulo post):
Præstitit in mandatis muneribus summam
fidem; incredibilemque diligentiam, tum
mentem prorsus incorruptam, que neque
cupiditate, neque ullius gratia unquam
moveretur, sed in omni re consultanda,
& dijudicanda, quod iustissimum esset, id
spectaret, & exequeretur semper pristi-
nam irem patientiam, ut nullius errore,
vel molestia commotus quidquam faceret,
aut diceret in quemquam contumeliosum.
Cum autem plerique amplitudinis, divi-
tiarumque splendore, commodoque capti
delicatiores fiant, laboresque dignitati con-
iunctos fugiant; contra hic adolescens se-
se patientissimum præstabat, multum scri-
bendi, dictandique laborem suscipiebat,
diuturnam iis, qui alloqui vellent operam
dabat.

Expeditus est ab Helvetiis Catholicis, qui ad salutandum Pontificem Oratorem
mi-

XCV.

miserant, in Protectorem apud Sedem Apostolicam, quod munus illi a Pio his literis demandatum est.

Dilecto filio Carolo SS. Viri, & Modesti Diacono Cardinali Borromeo vocato.

Pius IV. lib. breu. p. 102.

Protector Helvetiorum eligitur Carolus a Pio IV.

Cum dilecti filii Helvetii, Lucerne, Vranie, Transilvania, & Subsilvania, Suisii, Thurgii, Friburgii, & Salodori septem Pagorum, seu Cantonum Catholicorum per Oratorem suum ad nos nuper destinatum a nobis perierint, ut re sibi in Protectorem apud nos, & Sedem Apostolicam dare, & concedere dignemur; nos honesto huic eorum desiderio pro nostra paterna in eos benevolentia satisfacere cupientes, te, quoad egeris in humanis, eorumdem septem Cantonum Helvetiorum Catholicorum apud nos, & eandem Apostolicam Sedem Protectorem, ita quod eorum res & negotia, que in dies occurrunt, tam apud nos, quam alios Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac Sedem Apostolicam, agere, tractare, procurare, promovereque libere possis, & valeas, auctoritate Apostolica tenore presentium creamus, constituimus, & deputamus, &c. Dat. Rom. apud S. Petrum die XII. Martii MDLX. anno 1.

XCVI.

Car. Nov. Ep. in vit. S. Caroli.

Complexus est Carolus Cardinalis singulari benevolentia Helvetios, Divinamque gloriam apud eos maxime promovit, ut dicitur inferius, necnon plurimam juventutem ex ea gente pietate & literis erudiendam curavit, ut sacra apud eam digne administraret. De suscepto vero ab eo plurimum gentium patrocinio hæc memorat Novariensis Episcopus. Lusitania Regnum, & Helvetiæ gentis septem pagi Catholicos in eius erant clientela, quibus non multo post Germania inferior addita est. Univerfus Ordo Franciscanorum, Carmelitarum, Humiliatorum, & item Canonicorum Regularium S. Crucis Conimbricensis, præterea Sacri milites tum Hierosolymitani, tum Jesu Christi Lusitaniæ eius tutelæ fuerunt commendati.

Novar. ep. in ejus vit.

In florentissimo hoc rerum statu Carolus Borromeus non splendore purpuræ, non opum affluentia, non honorum gloria, non aulici apparatus fastu illusus est, sed humanis omnibus celsior ad Divina ardentius aspiravit. Magna (inquit) repentinæ dignitatis amplificatio, si præsertim exempla, & instigationes accedunt, sepe mores, ac naturam ipsam perturbat. At tantis copiarum blandimentis delinitus ad perfectiorem tamen vitæ disciplinam oculos retorquebat, & ad humana omnia contemnenda se ipse frequenter excitabat. Cumque multos post annos Dei beneficia se-

cum reputaret, commemorare solitus fuit; inusitata se ratione ad sanctiora pietatis officia, religiosioremque vitam fuisse perductum: neque enim angustas, asperasve res, ut plerumque fit, Deum adhibuisse, sed prosperas, maximeque florentes, ut in iis rerum humanarum levitatem, inanitatemque Divino lumine perspicere, ad ea, que solida, gravia, æternaque sunt, animum adiceret. Interim non solum aliquid amplius ut humanum est, ex opibus Ecclesiæ quotidie sibi addi non postulabat, sed etiam ultro a Pontifice tradita, propemodum accipiebat invidius, quod ex cognatis nonnulli, & alii qui ex eo pendebant, valde querebantur, & quod virtutis erat, ut humanæ perveritas est, angusto, parvoque animo tribuebant. Virginalem modestiam, que semper in eius moribus eluxerat exquisite retinuit, & in eo genere non modo quidquam male appetere unquam ulli visus est, sed insidias quoque non semel paratas sancto admodum vitavit.

Longe abfuerat in pari dignitatis gradu ab his virtutum exemplis Carolus Cardinalis Caraffa Pauli IV. Pontificis Nepos, qui humanarum rerum amore irretitus Patrum Pontificem proniorem ad iras, ad bella civilia inter Reges accendenda, alendaque ob Hispanorum administratorum insolentiam incitasse, ut sibi, vel suis novos Principatus in eam Christiani Imperii perturbatione compararet, gravioraque scelera admisisset, accusatus est apud Pontificem, qui iustitiæ studio adductus, ad deterrendos Pontificum Nepotes, ne patruorum facilitate ad iniquas exercendas artes, ac tyrannidem abuterentur, illum hoc anno una cum fratre, & Alphonso Card. in Hadrianæ molis carceres compexit, de quo hæc acta Consistorialia narrant.

Romæ die Mercurii XIX. Mensis Junii deputati fuerunt octo Cardinales videlicet de Cesis, della Cueva, Saracenus, * Puteus, Sancti Clementis, Senonensis, Urbinatensis, & Cornelius, qui deputati fuerunt super examine Cardinalium, qui detinentur in Arce Sancti Angeli. Extant vero literæ Pii, quibus Paulo Odescalco in Regno Neapolitano Internuntio mandata dedit, ut testes audiret de homicidiis, & aliis flagitiis in Regno Neapolitano patratis, de quibus Carolus Cardinalis Caraffa in crimen vocabatur, actaque judiciario ordine rite confecta transmitteret. Incurrerat Carolus Caraffa Card. in gravissima odia Philippi Regis Hispaniarum non modo ob tentatum Gallicis armis Regnum Neapolitanum, sed maxime ob aspersum Carolo V. parenti

XCVII. Proceditur contra Card. Carolum Caraffam, & ejus Fratrem Duceum Palhiani.

Act. Consist. m. Cur. Spad. sig. n. 31.

* Alexandrinus.

Pius lib. breu. sig. n. 1898. p. 198.

structarum Pauli IV. Pontificis vitæ infidiarum ignominiosum crimen, tandemque illum in judicio diu extracto succubuisse visuri sumus.

XCVIII.

Abolutus e contra fuerat a Pio Pontifice Joannes Cardinalis Moronus, qui ab iniquis delatoribus crimine hæreseos appetitus fuerat apud Paulum IV. cum tamen Divina providentia illum ad damnandas hæreseos Concilii Tridentini præsidem destinasset, de cujus illustrata innocentia, quæ in dignitatis, atque etiam vitæ discrimen venerat, hæc referunt acta Consistorialia.

Act. Conf. p. 288.

Abfolvitur Card. Moronus.

Romæ die XIII. Martii MDLX. fuit Consistorium (& paulo post) Lecta fuit per Secretarium Prolemaum sententia, in qua continebatur absolutio Reverendissimi Domini Cardinalis Moroni, cum antea tempore Pauli IV. fuerit accusatus de hæresi, & fuit absolutus, cum subscriptione Reverendissimorum Putei, & Alexandrini. Concepta fuit subiectis verbis lata a Pontifice sententia.

In nomine Sancte, & Individue Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

PIUS PAPA IV.

Inter ceteras pastoralis curæ sollicitudines nobis jugiter imminentes, illa est præcipua, ut ad Dei gloriam, & augmentum ejus fidei, negotium Sanctæ Inquisitionis, cum omni ea, ut decet, iustitia, & puritate peragatur, ut scilicet contra tanti criminis reos id agatur, quod contra ipsos enormitas agendam requirit, & e contra is discretioris ordo in præcedentibus servetur, ne bonorum innocentia insidiis pateat malignantium, & sub pietatis specie graventur innocui, & ne quod per circumspicendam Sedis Apostolicæ vigilantiam ad exterminationem Hæreticæ pravitatis salubriter est provisum, per malitiosam calumniantium iniquitatem cedat in fidelium detrimentum, & scandalum univerforum. Sane dudum tempore Pontificatus Pauli Papæ IV. Prædecessoris nostri sanctæ memoriæ, causa licet nulliter, & injuste mota inter Procuratorem nostrum, tunc suum fiscalem, & officium Sanctæ Inquisitionis actores ex una, & dilectum filium nostrum Joannem tit. Sanctæ Mariæ Transiberim ejusdem S. R. E. Presbyterum Cardinalem Moronum vulgariter nuncupatum ex altera parte de super eo, quod prætendebatur, eundem Joannem Cardinalem in nonnullis articulis pro parte fisci, & officii prædicti productis, male, & aliter, quam Sancta Romana, & Catholica Ecclesia teneat,

senfisse, rebusque aliis latius in actis causæ, & causarum hujusmodi deductis; Nos post nostram ad summi Apostolatus apicem Divina favente clementia assumptionem, causa prædicta adhuc indecisa pendente, reassumpta, cum dilectis filiis Jacobo tit. Sanctæ Mariæ in via Puteo, & Michaelæ tit. Sanctæ Mariæ supra Minervam Alexandrino summo Inquisitore Sacræ Theologiæ Magistro Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteris Cardinalibus ambobus in officio Sanctæ Inquisitionis, & a Prædecessore nostro inter alios Judicibus, & in hac causa a nobis specialiter deputatis, quoad ejus merita cognoscendam, & nobis referendam commisimus. Qui visis, & mature discussis omnibus pro parte fisci, seu officii prædicti deductis, & ex adverso exceptionibus quoque, & juribus pro parte Joannis Cardinalis productis, & probatis, nobis statum totius causæ retulerunt conformem innocentie prædicti Joannis Cardinalis. Nos igitur hac causa inter Procuratorem, seu officium prædictum ex una, & dilectum filium Joannem prædictum parte ex altera coram nobis, & de mandato nostro coram prædictis Cardinalibus sic pendente, habita prius relatione prædicta, & de meritis totius causæ etiam aliter ad plenum informati, Domini nostri Jesu Christi nomine invocato per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam in supremo iustitiæ throno pro tribunali sedentes, & solum Deum præ oculis habentes de illorum, & aliorum sacræ pagine, & jurisperitorum consilio ferimus in his scriptis, pronuntiamus, sententiamus, & desinimus, captivam, & carcerationem dicti Joannis Cardinalis alias tempore Pontificatus Pauli prædicti, & forsan de illius mandato, nullis penitus ad id legitimis iudiciis præcedentibus factam, necnon inquisitionem contra eum formatam, & totum processum contra ipsum Joannem Cardinalem factum, præsertim ex defectu formæ in capitulis Conclavis ejusdem Pauli contra hujusmodi Cardinalem necessaria non servatæ, nulliter, & de facto processisse, annullamus, & irritamus, nulliusque momenti fuisse decernimus; & nihilominus dicimus, & judicamus etiam ex tali processu ipsum Cardinalem Joannem nequaquam fuisse, aut esse de hæresi, aut quibusvis delictis, & criminibus hæresum, & hæreticam pravitatem, seu ejus suspensionem quomodolibet concernentibus culpabilem convictum, aut confessum, vel apprehensum, aut aliquo modo suspectum, aut etiam legitime difamatum, sed in omnibus iis, que contra eum pro parte fisci, & officii prædicti, ut præfertur, prætendebatur, innocentissimum, & ne-

Et nolum culpa, sed omni prorsus suspicione carentem: quinimo ex deductis pro parte ipsius Joannis Cardinalis constare dicimus, et judicamus, ipsum, tam in articulis illis, quam in omnibus aliis sanctam Christianam Religionem concernentibus bene, sancte, catholice, et juxta S. R. E. et sanctorum Patrum Traditiones omni tempore sensisse, et tenuisse, et ita non solum verbis, sed etiam operibus ubique semper testatum esse, et pro tali ab omnibus probis, et Catholicis Viris semper habitum, et reputatum fuisse ubique locorum. Idcirco illum ab omnibus, et singulis contra eum, ut praefertur, pro parte fisci, seu officii sanctae Inquisitionis praetensis imputationibus, et a quibuslibet in processu fisci ubique contentis, allegatis, et postis tanquam innocentem, et innocenter, omnique praetense haereseis culpa macula, et suspicione carentem absolvendum, et liberandum fore, et esse, prout absolvimus, et liberamus, proque absolvo, et liberato haberi volumus, et mandamus; carcerationem quoque, inquisitionem, et processum praedictum, aliasque vexationes praemissorum occasione ipsi Joanni Cardinali factas, illatas, et praestitas, fuisse, et esse temerarias, iniquas, et illicitas, ac injustas, et de facto, et perpetuas factas, et praesumptas, et nullam propter praemissa estimationis notam etiam minimam ullo modo incurrisse decernimus, ac de, et super illis omnibus, et singulis praemissis Procuratori fiscali, et officiis praedictis perpetuum silentium imponendum esse, et imponimus, et ita dicimus, absolvimus, liberamus, et declaramus, ac sententiamus omni meliori modo. Ita pronuntiamus.

XCIX.

Ita videtur pronuntiandum Servo. Et. Jacobus Puteus. In eadem sententia cum Sanctissimo, et cum Reverendissimo Domino Puteo conventio. Frater Michael G. Cardinalis Alexandrinus humill. Et. Sanctitatis Vestrae Et. Proventus est in eodem consistorio Cardinalis Moronus ad majorem dignitatem, atque ex Presbytero Sanctae Mariae Transyberim, creatus Albanensis Episcopus, cum Pacechus Cardinalis e vivis abiisset; in eodem etiam Consistorio Cardinalis Turnonius et Sabinensis Episcopatu ad Ostiensem, extincto Cardinali Bellayo, Robertus vero Lenoncurtus ad Sabinensem translatus fuere. Porro certior fecit Pontifex Ferdinandum electum Imperatorem, non modo Cardinalem Moronus omni crimine caruisse, sed etiam omni criminis suspicione.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Hungariae, Bohemiae Regi Illustri electo Romanorum Imperatori.

Charissime in Christo filii noster, Et. Majestatem Tuam non ignorare credimus, Praedecessori nostro felicitis recordationis Paulo IV. dilectum filium nostrum Joannem Sanctae Mariae Transyberim Presbyterum Cardinalem Moronum appellatum in suspensionem nonnullam venisse, minus eum recte de aliquibus fidei Catholicae sententiarum dogmatibus, eamque ob causam in custodia diu habitum fuisse. Cuius causae cognitionem propter ipsius magnitudinem nos simul, ac vocati ad Apostolicae Sedis regimen fuimus, statim delegavimus aliquot ex Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus integerrimis Viris, et Juris Utriusque, ac Theologiae peritissimis, mandantes eis, ut Dei tantum timore ante oculos habito, diligenter, et subtiliter inquisitionem veritatis, ad nos, quid super ea re comperit fuisset, referrent; qui quidem, cum summa cura, fide, et diligentia mandatum nostrum executos se esse retulissent, ac sibi cognitum, et comperitum esse testati fuissent, nihil contra ipsum Cardinalem iure actum, nihil probatum fuisse, contraque et ex plurimorum, eorumque gravissimorum testimonio certissimis constare sibi, ac parere, innocentem eum, nec crimine solum, sed omni prorsus suspicione criminis carere. Nos omnibus, et quae acta fuerant, diligenter auditis, et consideratis, et ejus Viri innocentia plane perspecta, eum, sicut iustitia postulabat ab omni crimine, et ab omni suspicione ejus absolvimus, sicut intelligere poteris ex sententia, quae in Consistorio nostro secreto lecta, et publicata fuit cum ingenti omnium Fratrum nostrorum approbatione, atque laetitia, cuius exemplum, cum his literis conjunctim ad te misimus: qua de re Serenitatem Tuam certior facienda esse duximus, cum hoc equum, ac iustum esse, et praestantissimis virutibus, multisque, ac magnis huius Cardinalis erga Sedem Apostolicam meritis deberi a nobis intelligeremus, ut fama, atque existimationi ejus, quae huiusmodi suspicione forasse nonnihil violata fuisset, consulere, quod discussa, omni falsae suspicionis nebula, fidei candor ejus omnibus notus sit, atque perspicuus; letum, optatumque Nuntium pro tua erga Sedem Apostolicam devotione allaturus nos esse Majestati Tuae minime dubitantes. Datum Romae apud Sanctum Petrum die XVIII. Maii MDLX. Pontificatus nostri anno I.

Obiit hoc anno Philippus Melancthon, ac

C.

Sar. in
ann.
Ire anno.

Joann.
Cochl. in
Phil.

Philippi
Melancthon
obitus.

Sur. in
1560.

ac in terram tenebrarum, quam nomine praeferebat, abiit, Terram, inquam, tenebrarum, et umbrae mortis, ubi semper horrore inhabitat. Hic fuit Lutheri Interpres, sine quo, inquit Joannes Cochlaeus, parum Lutherus nocuisset Ecclesiae; ille perpolivit ejus scripta, et haereseum monstra, quae pluribus erant horrore, in venustiore formam redegit; hic Confessionem Augustanam composuit, ac sepius immutavit, utpote humanum commentum, suaque hypocrisis, et blanda morum, et orationis suavitate, atque eloquentia Germaniae Principes fascinauit, quos Lutheri furor, et insolens infania offendebat: novarum haereseum fuit Author, quas Joannes Cochlaeus in suis Philippicis ad Carolum Quintum Caesarem confutavit, atque inter alias Mahometis balnea inducere apud suos visus est, dum Baptismum pro peccatis ablucendis repetendum voluit, hoc enim facilius, et blandius remedium, quam difficile, et acerbae exhomologeseos Sacramentum opinabatur; hi enim Haereticarum non modo se aequare Christo, sed praefere re voluere, dum institutorum ab eo Sacramentorum partem delere, vel immutare, aut alia substituire, ac fingere voluerunt; cum dubius in fide semper fluctuasset, in extremo vitae actu maxime ostendit, nam adjuratus a Matre anu adhuc superstite, quae Religio foret sequenda, respondit, Lutheranam jucundiorum esse, Catholicam securiorum. Afficitur hoc Elogio a Surio. Lutheranismi egregius Propagator, licet in Eucharistiae negotio Zuinglianismi, quam Lutherismi esset studiosior. Multum is Vir nocuit Ecclesiae, vel hoc solo nomine, quod modestia quadam usus multorum sibi incautos animos conciliavit, cum Lutherus sane importunus, et vehemens invisum se nonnullis hoc ipso redderet. Ferrus autem Melancthon aliquot Lutheri scripta livasse, et castigasse, quae alioqui in lucem sic emissa, ut Lutherus impotenti quocumque animi impetu, et insolentia ea confecerat, plurimum Lutheri dogmati detractura fuisse putantur. Fuit Melancthon admodum familiaris Sacramentariis, quippe a quorum dogmate non valde abhorrebat. Joannem Crispinum ad edenda de novo Ecolampadii scripta hortatus est, Bullingero et Calvino de rebus suis saepe scripsit familiariter, multis studiosis auctor fuit, ut Tigurum, et Genevam ob cognoscendam liquido de Eucharistia sententiam se conferrent. Et quia illum non puduit a Patris sui Lutheri dogmate Eucharistico dissentire, ipsius quoque Discipuli, et Alumni, et virum, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Et mortuum multis conviciis, ut quidam scribit Sacramentarius, laceratum. Et quidam illum laceratum sui, quando illi rotas laceravit Matrem Ecclesiam Catholicam?

Prodiit Heidelbergae novus Haereticarcha Boquinus Apostata; hic voluit Christum non esse pro omnibus mortuum, nec ab omnibus in Eucharistia accipi, quam priorem haereseum denuo in Gallis repullulantem, nostra aetate Innocentius Decimus, et Alexander Septimus Apostolicis sanctionibus jugularunt.

Illatum est hoc ipso anno Evangelium in Regno Congitano a Gonsalvo Sylveria Lusitano Societatis Jesu Sacerdote, de cuius praclaro studio haec scribit Nicolaus Godignus. Gonsalus de via fessus, nec satis consistens Regem, nimirum Congitanum, adit, datus ipsas a Constantino Prorege Indiarum literas offert, adventus sui causam exponit. Hisce rebus majorem in modum laetus Rex, ira in primis literas accepit, ut se a Prorege singulariter honoratum, palam restitueretur. Mox Reginam, Principes filios, caeteramque domum suam nobilitarem ad audiendum Gonsalum acciri jubet. Adiunt, et alii Castres nota inferioris Nobilibus permixti: Tum attentis omnibus ac stupentibus, de Christi fide dicere Gonsalus aggreditur, primaque ponit Christianae doctrinae fundamenta. Pauca eo die inculcata; reliqua in sequentes omissa, et pederentim exposita; donec aperte omnes Christianis praecipionibus instructi, et caelesti lavacro idonei judicati. Tum vero celebritate, ut locus ferebat, maxima, splendidoque rerum variarum apparatu, ultra li aqua simul aspersi Rex, Regina, Regii liberi, propinqui Nobiles permixti, et quor quor fere in aula erant. Constantini nomen impostum Regi, in memoriam, et Magni Constantini Imperatoris, sub quo flore Christiana Religio olim cepit, et Constantini Brigantis tunc Indiae Proregis, de ipso Congensi Rege, deque ejus ad Christi conversionem optime meriti. Regina Catharina, Reginae soror Isabella nomen accepit. Illa a Catharina Joannis Tertii Lusitanorum Regis conjuge, et Caroli V. Imperatoris sorore, haec ab Isabella Odoardi Principis uxore, Jamii Brigantinorum Ducis filia, atque ejusdem Proregis Constantini sorore. Regis filii, et alii Viri Principes aliis quoque Lusitanorum Principum nominibus honorati sunt. Septem hic hebdomadas commoratus Gonsalus est; quo tempore tantum Christo adscripsit Aethiopiae numerum, quantum studiosissimus quisque posse optare. Sacram praeterea aedem Assumptae in caelum Deiparae titulo ibi extrui ceptam, nar-

CII.

CIL.

Nic. Godignus in vita Gonsal. Sylvar. l. 2. c. 5. Sacch. to. 2. Hist. Soc. ann. 1560.

Congensibus Evangelium praedicatur.

P.

rac

rat Sacchinus. Cæterum, ut Evangelici missi ab animarum lucris exquirendis nullis, vel periculis, vel laboribus absterreantur, sciantque se potentes tunc esse, cum infirmantur, juvat hic ejusdem Gonzali epistolæ ad Patres, qui erant in India epistolam describere, in qua sic habet. *Duplici de causa charissimi fratres hæc ad vos scribo: prima, ut illud meminerim, quod nemo vestrum ignorat, neque ignorare potest, si Deo, ejusque obsequio iuxta Sacrosanctæ obedientiæ præscriptum totos nos, ac penitus tradiderimus, fore, ut ille nobis vita, & salus sit, omniæque ad vitam necessaria abundantissime suppeditet: altera est, ut intelligatis, cum morbo aliquo, vel alia vitæ incommodo Dei causa præpedimur, tunc ipsum per se nostra gerere negotia, & otiosam, atque inanem esse hominis operam, quando sine illa aliquid sibi Divina bonitas agendum assumit: quare si ve ullam sanitatis passi iacturam, si ve aliis involuti malis a proposito retardemur, ferenda nobis æquo animo omnis rerum vicissitudo est, ac tota nostri, nostrorumque negotiorum cura in Deum iactanda, ipsique infinitæ semper agenda gratia, quod efficere solus velit, quæ nos ob animi nostri elationem, & pravitatem corrumpere potius, quam efficere. In nobis ipsis observare charissimi fratres, quod dico. Cum enim gravissimo omnes teneremur morbo, esse nosque ad omnia plane inepti, multo plus Divina præstitit bonitas, quam viribus integris sperare, aut etiam cogitare nos ipsi poteramus. Nihil igitur nostra ægritudo nobis, aut Casrum conversioni incommodavit, quin potius magnum attulit adjumentum, ut & virium nostrarum infirmitatem, & immensam Dei clementiam melius agnosceremus. Quod ad me attinet in Monopæ Regnum duce numine, propediem proficiscar, &c. Hæc Gonzalus, qui, cum etiam Monopæ Regem, ejusque matrem Iustalibus aquis abluisset, ac perfidus Rex, Mahumetanis impellentibus, ad ingenium rediisset, anno insequenti postridie Idus Martias ipso jubente, mercedem linguæ fidelis optatam mortem recepit Sylveria.*

Gonzali
Silveriæ
epistola,
& mors.

CIII.

Antequam ad anni exitum perveniamus, Pii Papæ diploma referemus, quo præclarissimam Ursinorum familiam, erecto in Ducatum Bracchiano, nobili eorum ditionis Oppido decoravit, eo præcipue nomine, quod Apostolicæ Sedi semper devota extiterit; quo glorioso titulo magis, quam tot avitis insignium Virorum monumentis inclarescit.

Ad perpetuam rei memoriam.
Cum domus, & Nobilis Familia Ur-

na inter antiquas Alma Urbis nostræ domos, & Familias admodum Illustris existat, Sedi, & Romanæ Ecclesiæ prædictæ semper devota fuerit, ex eaque non solum felicitis recordationis Nicolaus Papa III. multique ejusdem Romanæ Ecclesiæ Card. sed multi quoque domicelli prædictæ illius virtutis Romanæ Alumni in egregios armorum Ducum vasent, fortemque, & memorabilem ditæ Sedi operam, tam in bellicis, quam in domesticis, aliisque rebus strenue navaverint, ac prospere, & ex certis aliis animi nostrum moventibus causis domum prædictam, ac dilectum filium Nobilem Virum Paulum Jordanum Ursinum Romanum primarium ejusdem domus, & Familiae Ursinæ Virum, ejusque posteritatem, specialis gratiæ favore prosequi volentes, & Motu proprio, &c. Brachianum [& m. x] in perpetuum, & nobilem Ducatum, cum jurisdictione, imperio, & gladii potestate, & privilegiis, prærogativis, signis, & insigniis ad perpetuum, & Nobili in Ducatum pertinentibus Apostolica auctoritate ex certa scientia, renore præsentium erigimus, & instituímus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLX. VII. Idus Octobris Pontificatus nostri anno I.

Pius IV.
reg. sig. n.
18. re-
cent.
1952. p.
417.
Erectio
Ducatus
Brachiani
& Marchionatus
Anguil-
laræ pro
Paulo
Jordano
Ursino,
& Succes-
soribus.

Illustrata est hoc anno in Piceno veritas præsentis Christi in Eucharistiæ Sacramento procligio insigni, cum incenso Templo, inter cinerum cumulos Eucharistia liquet acto etiam Tabernaculo argenteo in linteamine, quod corporale vocant, integra reperta est: sed hæc a Pontifice audiamus.

CIV.

*Venerabili Fratri Ludovico Episcopo
Briti inveniensi.*

Venerabilis Frater, &c. Allatum nuper ad nos fuit, quod citate mirabile dictu est, & omnia in virtute Potentissimi fieri credere debemus, die Martis post Paschæ Resurrectionis Dominicæ proxima præterita in Ecclesia Monasterii Fratrum Ordinis Sancti Francisci de Observantia in Territorio Oppidi Morri Vallium Provincia nostræ Marchiæ Anconitanæ consistentis, casu quodam incendium adeo magnum fuisse, ut ex eo Ecclesia ipsa tota conflagraverit: paucisque post diebus, dum Altare majus ejusdem Ecclesiæ in locum cooptum reduceretur, cineresque quo id facilius fieret, removerentur, inter cineres hujusmodi, & fragmenta prægrandis marmorei lapidis Altari superstare soliti, fervoreque ignis in centum, & amplius partes disjecti, Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, quod in Tabernaculo argenteo deaurato a flammarum impetu consumpto, & penitus liquefacto reconditum en-

Pius IV.
lib. sig.
n. 2898. p.
138.
Veritas
præsentis
Christi
Corporis
in Sacra-
mento
miraculo
compro-
batur.

tea

tea manebat, super ipso corporali, ubi locatum fuerat, salvum, integrum, illesumque repertum esse ad Dei Domini nostri Jesu Christi laudem, & gloriam sempiternam. Nos igitur tali, tantoque nuntio audito, statim rei magnitudine, ac gravitate permoti, aliquem Virum Religionis, integritate, prudentia, atque doctrina præditum nobis deligendum duximus, quem pro hujus miraculi certa, & indubitata veritate habenda, ad locum, in quo virtus Altissimi ita aperte se manifestavit, mitteremus; itaque Fraternalitati tuæ per præsentem mandamus, ut quamprimum ad terram Morri Vallium prædictam, ac Monasterium te personaliter conferas, ibique omnia, quæ in tali casu inquirenda, & consideranda fuerint, majori, quo poteris studio, ac sollicitudine alte, & mature perpendas, inspicias, & consideres, nec non quascumque personas, quæ admirabili, ac vere Divinohuic facto intervenerunt, & quosvis alios, successus conscios, aut participes, quos ad perhibendum testimonium idoneos, & opportunos esse cognoveris pro indaganda,

& habenda veritate, ad te evocare studeas, & eos quemadmodum res gesta fuerit, idque quo pacto viderint, aut sciant, diligenter scruteris, interroges, & examines, illorumque dicta ipsis formaliter examinatis in scriptis redigas, cætera quoque ad hoc necessaria exequaris; denique super his omnibus processum in forma valida, & probante formes, & facias, illudque sic per te confectum, & manu Notarii publici subscriptum ad nos quantocyus referre procures, ut eo inspecto, & facti veritate cognita, & comperta pro eximia nostra pietate, & propensa in Redemptorem nostrum devotione, & celeriter deliberare, & prosequi valeamus, quæ pro tantæ, tamque memorabilis reipondere agenda, providenda, explicandaque nobis esse videbuntur; super præmissis enim omnibus, & singulis tibi plenam, & amplam facultatem, & auctoritatem concedimus per easdem præsentem: in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die VII. Maii MDLX. Anno I.

I. Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo primo indictione quarta Pius Pontifex flagrantissimo asserendae Religionis studio ad suscepta sacra consilia de celebranda Synodo oecumenica promovenda, atque in opus perducenda incubuit, cum ob abruptas, intermissasque, vel suspensas a superioribus Pontificibus Synodos haereses longe efferatioris increvissent, atque insolescentibus impiis, Catholici animis debilitati morerent: piorum itaque omnium expectationem, spemque non aequavit modo, sed etiam diligentia vicit.

MS. Car. Spod. to. 134. pag. 226.

T. 2. lucub. p. 87.

Legatos duos pro Concilio elegit Pius, & Cardinales creat.

Itaque quarta decima die Mensis Februarii, ut habent acta Consistorialia, coacto Senatu deputati fuerunt Legati de Latere ad Sacrum oecumenicum Concilium Tridentinum Reverendissimi DD. Puteus, & Mantuanus cum facultatibus &c. meminit ejusmodi designationis Latinus Latinus Cardinalis Putei a secretis in epistola ad Andream Masium. Nunc Patronus meus valet, quamquam debilitate pedum ingredi nondum potest, domi certe adhuc se continet, neque in publicum prodit. Is XVI. Kal. Martii designatus est frequenti Senatu Legatus ad Synodum Tridentinam cum Reverendissimo Mantuano. Pergit etiam enarrare, quem admodum, novis a Pontifice Cardinalibus creatis, tres alii additi sint concilio Legati. Deinde, inquit, cooptatis in Cardinalium Collegium duodeviginti Viris Illustribus, additi sunt tres Legati, Warmienses, Salernitanus, & Pisauriensis Cardinales, quorum aliqui ante Paschalia festa Tridenti erunt. Quinam autem fuerint duodeviginti isti Cardinales, exhibent acta Consistorialia per haec verba.

Romae die vigesima sexta Mensis Februarii fuit Consistorium. S. D. N. creavit, & assumpsit in Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyteros, & Diaconos Cardinales infra scripto ordine, qui sequitur, videlicet. R. Dom. Hieronymum Archiepiscopum Salernitanum Seripandum, R. D. Bernardum Episcopum Sancti Pauli, de Salvatis. R. P. D. Stanislaum Episcopum Warmien. R. P. D. Petrum Franciscum Ferrerium Episcopum Vercellen. R. P. D. Ludovicum Episcopum Pisauren. R. P. D. Antonium Episcopum Atrebaten. de Granuela. R. P. D. Philibertum Naldum Episcopum Engolismensem de la Bordisera. Diaconos vero Dominum Ludovicum Effensem, Dominum Ludovicum electum Tridentinum, D. Marcum Sipi-

cum electum Cassanensem, Dominum Franciscum Gonzagam, D. Franciscum de Avalor, D. Alphonsum Cesualdum, D. Franciscum Paceccum, D. Joannem Franciscum Abbatem de Gambara, D. Marcum Antonium Amulium Oratorem Venerum, D. Bernardum Navagerium, D. Hieronymum de Corregio, ac aliorum Reverendissimorum ejusdem Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium catui, &c. aggregavit, Cardinalesque fore, & esse, ac pro Cardinalibus haberi debere, & plenum jus Cardinalatus in re quastrum eis esse decrevit, & pronuntiavit &c. admisit &c. praesentibus vero de more biretum rubrum benedictum per Sanctitatem Suam tradidit, absentibus autem, per Nuntium suum specialem transmisit, ac Presbyteros, & Diaconos Cardinales respectivo publicavit, cum retentione pro eorum singulis omnium beneficiorum, & pensionum, & jurium ad beneficia. Die vero X. Martii MDLXI. Romae fuit Consistorium, in quo S. D. N. praeter Reverendissimos Legatos jam deputatos ad Concilium Tridentinum, videlicet Puteum, & Mantuanum, deputavit, seu creavit tres alios, videlicet, Salernitanum, Warmien. & Simonettam; ita quod interim Reverendiss. D. Warmienses remaneret Legatus de Latere apud Serenissimum Imperatorem. Quae ad Hosium ipsum cum Jacobus Cardinalis Puteus scriberet, haec habet. Tu, quod magno desiderio tenebamus, cum Seripando, & Simonetta Reverendissimis Cardinalibus adjunctus nobis collega es in Legatione ad Synodum. Faxit Deus Optimus Maximus, ut in gravissimo negotio perficendo, omnes omnium ordinum, & Nationum voluntates ira coeant, ut unum omnes velimus, & sentiamus, &c. Qui, & in alia ad eundem post commendatum Pontificis singulare iudicium in illis designandis. Quos, inquit, optare poteram collegas sapientiores, meique amantiores mihi dari, quam qui dati sunt? Quare in spem certam veni fore, ut ex sententia succedant omnia, quando initia tam prospera ceciderunt. Magna, & quidem merito apud omnes est Collegarum meorum probitas, eruditionisque opinio, spectata saepius est eorum in rebus arduis agendis industria, itaque bono animo sum, speroque Deum Ecclesiae suae calamitates miseraturum, tandem aliquando ejus tranquillitatem nobis redditurum.

Addunt acta in eodem Consistorio concessum fuisse pallium a Pontifice Archiepiscopo Maxcamanan in Armenia, ex quo

To. 1. Lucub. Lat. p. 193.

pag. 193.

Ibid. p. 331.

quo constat Armenos obsequio, & fidei confessione conjunctos esse cum Ecclesia Romana. Placuit etiam, ut ajunt acta Consistorialia, in Consistorio decimasextima ejusdem Mensis MDLXI. ut aliquibus Cardinalibus nuper creatis mitterentur pilei: & in eodem Consistorio fuit data Crux Reverendissimo Salernitano Legato ad Concilium, comitato a Reverendissimis Cardinalibus extra portam Sancti Petri de more.

II.

In eo Patrum senatu conscriptum, ac promulgatum est diploma de quinque iis Legatis Concilii Tridentini Praesidibus designatis, quod subjectis verbis conceptum est, eodemque die consignatum.

Pius Episcopus, &c. Dilectis filiis Jacobo Sanctae Mariae in via Puteo & Herculi S. Mariae Novae de Mantua, ac Hieronymo Sanctae Susanna Seripando, & Stanislao Warmiensi, necnon Ludovico S. Cyriaci in Thermis Simoneta titularum Presbyteris Cardinalibus nuncupatis nostris, & Apostolicae Sedis de Latere Legatis salutem, &c.

Pius IV. lib. bull. sig. num. 1954. pag. 100.

Regimini, & curae universalis gregis Dominici, meritis licet imparibus, disponente Domino praesidentes, sic utiliter ac sollicitate, quemadmodum ad boni, & prudentis patrisfamilias spectat officium, injunctum nobis pastoralis numeris debitum exercere pro virili nostra studemus, ut ea quae rationabilibus, & legitimis obstantibus causis per nos ipsos prestare non possumus, praesertim quando valia sunt, quae moram non patiuntur, per alios Viros virtute, & auctoritate praestantes efficere diligenter curemus. Cum itaque nos nuper ad schismata, & haereses, quae per omnes Reipublicae Christianae partes pervaserunt, tollendas necnon ad corrigendos, & reformandos mores Christiani populi, pacemque inter Christianos Principes conservandam, de Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium consilio, & assensu sacrum oecumenicum Concilium in Civitate Tridentina ad sacratissimum diem Resurrectionis Dominicae proxime futurum, per alias nostras sub plumbo confectas literas celebrandum decreverimus, prout in ejusdem literis plenius continetur: Nos nolentes, tam sanctum celebrandi ipsius Concilii initium ullo pacto impediri, quod forte contingeret, si nobis variis in dies corporis infirmitatibus, ac alias multipliciter impeditis, & propterea ad eandem Civitatem Tridentinam ad praesens accedere, & ipsi Concilio iusta animi nostri desiderium interesse nequeuntibus, nullus nostro illic nomine mitteretur; Nos fidei, prudentia, probitate, doctrina, & rerum experientia

admodum claros, insignes, atque etiam probatos, cum plena, libera, ac omnimoda Legatorum de Latere potestate, specialique, & expresso mandato, necnon variorum, & aliis clausulis in similibus apponi solitis de simili eorundem fratrum nostrorum consilio, & assensu nostros, & Apostolicae Sedis Legatos de latere auctoritate Apostolica tenore praesentium constituimus, & deputamus, vosque ad dictam Civitatem Tridentinam pro Concilio hujusmodi celebrando, tanquam pacis Angelos destinamus, ac vobis, seu uno, aut duobus, vel tribus, seu pluribus ex vobis legitimo impedimento detentis, vel absentibus, uni, si unus tantum in dicta Civitate affuerit, seu duobus, aut tribus, vel iis ex vobis, qui in eadem Civitate Tridentina praesentes fuerint, ad celebrationem ipsius Concilii, favente Domino, procedendi; ac nomine, & auctoritate nostra illi praesidendi, necnon quacumque in eodem Concilio pro tempore decisa, & ordinata, ac per majorem partem vestrum in dicta Civitate Tridentina praesentium comprobata observari mandavit in illo, pro vestra pietate, & sapientia ea omnia quae in praemissis, & circa ea necessaria, & alias quomodolibet opportuna esse, aliasque ad laudem, & honorem Dei pertinere noveritis, etiam si magis speciale mandatum exigant faciendi, gerendi, & exercendi plenam, & liberam auctoritatem, & tenore praedictis concedimus potestatem, & auctoritatem. Quocirca circumspectioni vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus injunctum vobis munus hujusmodi, ira impellere studeatis, ut sperari fructus inde proveniant, vosque a nobis commendationem, & a Deo honorum operum retributore felicitatis aeternae gloriam consequi valeatis. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae MDLXI. VI. Idus Martii Pontificatus nostri anno II.

De hisce Legatis decretis, deque instaurato Concilio haec Angelus Massarelus scribit.

III.

De Sacro Oecumenico Concilio Tridentino sub S. D. N. Pio IV. Pontifice Maximo.

Sacrosanctum oecumenicum, & generale Concilium Tridentinum suspensum fuerat ad biennium sub Julio III. Pontifice Maximo anno Domini MDLII. die XXVII. Mensis Aprilis, ob vigentia tunc bella in diversis Orbis partibus, ac praesertim in Germania: ea tamen lege suspensio ipsa facta fuit, ut si ante ipsum biennium res pacata fuisset, statim suspensio sublata, & concilio restitueretur, si vero ultra biennium impedimenta, quae tunc concilii celebrationem

Ang. Massarelus an- te actis Concilii Trident. sub Pio IV. ms. Arch. Vat. sig. n. 3212. p. 147.

im-

impediabant perdurassent, Concilii item suspensio perduraret. Obiit interea Julius Papa III. die XXIII. Martii MDLV. creaturque Pontifex Maximus Marcellus II. die X. Aprilis dicti anni, & post eum [qui XXIII. tantum diebus vixit] Paulus IV. die XXIV. Maii subsequenter sub cuius Pontificatu obiit Carolus V. Imperator die XXI. Septembris MDLVIII. vigente eo tempore maximo bello inter Philippum ipsius Caroli filium, Hispaniarum Regem Catholicum, & Henricum II. Gallorum Regem Christianissimum, inter quos tandem Dei benignitate pax constituta est. Mense Aprilis MDLIX. mortuo vero Paulo IV. die XVIII. Aug. ipsius anni MDLIX. creatur Pontifex Maximus S. D. N. Pius IV. die XXVI. Decembris ejusdem anni, qui quidem Pontifex statim initio sui Pontificatus, cum animadverteret sanctam Dei Ecclesiam maximis incommodis, atque calamitatibus ex tam variis in Catholica Religione subortis hæresibus, erroribus, atque dissidiis afflictam, ac misere laceram, ut eam aliquando de his malis liberam in pristinum candorem, ac puritatem restitueret, exemplo Prædecessorum suorum sacrum œcumenicum, & universale Concilium utpote unicum, & salubre remedium celebrandum decrevit: idque eo ardentiore animo fecit, cum impedimenta, quæ antea concilii celebrationem, ut superius demonstratum est, remorabantur, essent amota, pace scilicet inter Christianos Principes constituta, quare publicato prius die XIX. Novembris MDLX. per Universum Orbem solemniter, ac plenissimo Jubileo orantibus pro felici successu ipsius Concilii, die Dominica II. Mensis Decembris dicti anni ad Dei laudem, & gloriam, ad exaltationem, & incrementum fidei Catholicæ, ad extirpationem hæresum, morumque reformationem, ad Ecclesie unionem, & pacem, ad depressionem hostis Christiani nominis, in dictionem, seu prosecutionem ipsius concilii in Civitate Tridentina ad festum Paschalis Resurrectionis Domini Nostri Jesu Christi, qui erat dies VI. Aprilis MDLXI. publicavit edita Bulla, quæ incipit, Ad Ecclesie regimen &c. sub data Romæ apud Sanctum Petrum III. Kalend. Decembris MDLX. Pontificatus sui anno I. nec multo post nempe die X. Martii MDLXI. creavit quinque ipsius Sacri Concilii Præsidentes, & Legatos videlicet Illustrissimos DD. Jacobum tit. Sanctæ Mariæ in Via Puteum, Herculem tit. Sanctæ Mariæ novæ de Mantua, Hieronymum tit. Sanctæ Susannæ Seripandum, Stanislaum, tit. Sancti Pancratii Warmiensem, & Ludovicum tit. Sancti Cyriaci in Thermis Si-

monetam nuncupatos Sanctæ Romanæ Ecclesie Presbyteros Cardinales. Ad pelliciendos ad concilium Præsules, ac fideles ad sacras preces pro Divina ope concilianda fundendas incitandos, gratuitam noxarum veniam iis proposuit, qui rite Sacramentis muniti Legatorum ingressum sua præsentia cohonestarent, ac pro felici successu concilii orarent. Universis, & singulis Christianidelibus præsentibus literas inspecturis salutem, &c. Cum Nos superioribus Mensibus de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu sacrum œcumenicum, & universale concilium in Civitate Tridentina ad Sacratissimum diem Resurrectionis Dominicæ proximeturum ad Dei Omnipotentis laudem, & Christianæ Reipublicæ tranquillitatem celebrandum decreverimus, & nuper dilectos filios nostros Jacobum Sanctæ Mariæ in Via, Puteum, & Herculem Sanctæ Mariæ Novæ de Mantua, & Hieronymum Sanctæ Susannæ Seripandum, & Stanislaum Warmiensem, necnon Ludovicum Sancti Cyriaci in Thermis Simonetam nuncupatos titulos Presbyteros Cardinales ad nostro nomine eidem concilio præsidendum Legatos nostros deputaverimus. Nos cupientes pro pastoralis nostro officio, & erga Christianos charitate, tam sanctum opus spiritualibus gratiis decorare, omnibus, & singulis utriusque Sexus Christianidelibus vere penitentibus, & confessis, seu statutis a jure temporibus firmum constituendum propositum habentibus, qui ingressi eorumdem Cardinalium Legatorum vel alicujus eorum in Civitatem ipsam Tridentinam interfuerint, & pro celebratione ejusdem concilii pias ad Deum preces effuderint, eam Indulgentiam, & peccatorum remissionem etiam plenariam concedimus quam ipsi Cardinales Legati, vel aliquis eorum declaraverit, super quo plenissimam eis, & eorum cuilibet tribuimus potestatem; contrariis non obstantibus, &c. Datum Romæ apud S. Petrum die XXI. Martii MDLX. anno II.

Pervenere Tridentum decimasexta Aprilis Cardinales Legati, solemnique pompa Urbem ingressi sunt hora vigesima secunda, quibus Cardinalis Madrutius magno Nobilium comitatu, novemque Episcopis stipatus occurrerat tertio extra Urbem milliari, magnoque, ac læto populi concursu excepti fuere, de quo eorumdem Legatorum ad Cardinalem Borromæum extant literæ.

Instructi sunt iidem Cardinales auctoritate a Pontifice, ut Hæreticos non e-

IV.

Pius IV. lib. 1. fig. n. 2898. p. 418.

Pius IV. Indulgentias concedit orantibus pro felici exitu Concilii.

V. Ext. in m. Fran. Car. Barber. fig. n. 1344. ep. 1.

juratis publice erroribus conciliarent ecclesie, ne pudor plures a via salutis audeunda abferreret, de quo Legati Carolo Cardinali Borromæo gratias egerunt XIX. Maii. Cum vero in Lovaniensi Academia Michael Bajus, & Joannes Heffels disseminatis novis opinionibus turbas excitassent, ac pars ad Parisienses Theologos confugisset, a quibus Bajus, & Heffels damnati fuerant, hinc inde controversiarum libri magno fidelium offendiculo plures evulgati fuere, quapropter Cardinales Legati Carolo Cardinali Borromæo suaserunt, ut sedandis earum Academicarum turbis daretur opera; cumque Pontifex Wilhelmum Lindanum Theologum Romam accersivisset, optimum fore judicatum est, si pontifex Lovaniensibus Theologis daret imperia, ut omissis iis controversiis ad defendendam fidem Catholicam adversus Hæreticos conjungerent studia, atque ex suis aliquos ad Concilium Tridentinum mitterent; ac si quis e factionis authoribus vellet Tridentum accedere, illum humanissime habitum iri significaret. De horum Theologorum opinionibus, & de via, qua tutius cum istis esset agendum plura infra videbimus ex literis Cardinalis Commendoni, qui valde utilia consilia dedit, ut turbæ ab istis Theologis excitatæ sedarentur.

Contigit, ut nonnulli ex Lutheranis, in quibus fuere Zanchius, & Sturmus eruditionis fama celebres, Concilium Tridenti indictum laudarent, sed mutandam concilii formam obtenderent, abreptique impia vesaniam poscerent, ut Episcopi Religione Sacramenti Pontifici præstiti solverentur; significarunt vero Carolo Borromæo Cardinales Legati datis Tridenti VI. Julii literis, posse eos ad Concilium accedere si velint, humanissimeque auditum iri, inanem vero penitus, atque a veritate abhorrentem esse eorum opinionem, qui putent Episcopos obstrictos esse, ut adversus conscientiam suam in Concilio sententias promant; Si quid ex injustis petitis indultum fuerit Protestantibus antequam ad Concilium venerint, in pervicacia futuros obfirmatores, quasi causam vicerint; cæterum spondendam illis liberi commercii syngrapham, ut summa clementia se admittendos, inque reditu dimittendos norint, omnium vero Hæreticorum impudentissimus Bullingerus in Concilium librum scripsit, ac scripserat jam ante ipsum Petrus Paulus Vergerius nequissimus Hæreticus, qui fallaci argutia utebatur, nunquam pristinam Ecclesiarum redintegrationem instauratum iri

Ext. in eodem m. Car. Barber. fig. n. 1344. ep. 9.

Novæ opiniones a Bajis, & Heffels disseminantur Lovanii.

lib. ep. 15. & 16.

VI. Ext. in m. Fran. Car. Barber. fig. n. 1344. ep. 17.

Ibid. ep. 19.

nisi in aliquo consenserint, eoque furo contendebat veterem conciliorum morem convellendum, ad quæ alludere Zanchium in iis, quæ proposuerat Borromæo Cardinali, Legati VI. Julii responderunt. Consueto, ut alibi diximus, Hæreticorum commento, cum apud Catholicos alte fixum sit, quod nihil tam cogar in mortem, quam sub obtentu fidei integritatem ipsius fidei violare, exploratumque sit, quemadmodum Nazianzenus ajebat, Parvo lapide submoto flumen totum in proum trahi.

Ut vero Legati ad incertos rerum eventus amplissima potestate suffulti essent, ac comparati ad imminentiâ pericula avertenda, defugiendaque hostium insidias, Pontifex eosdem Legatos amplissima auctoritate intruxit, ut Concilium Tridento in aliam Civitatem, si res posceret, transferre possent, cæterumque Tridentinos dissolvere, utque mandata sua pœnarum adjectione arment, jus contulit.

Dilectis filiis Jacobo, &c. Cum nos superioribus mensibus, ex causis tunc expressis, sacrum œcumenicum, & generale Concilium in Civitate Tridentina indixerimus, & quoniam ipsi legitime impediri ad dictum concilium personaliter accedere, illique interesse non possemus, vos nostros, & Apostolicæ Sedis Legatos de Latere in eodem concilio de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, constituerimus, & deputaverimus, vosque ad eandem Civitatem, tanquam pacis Angelos ad præsidendum dicto concilio, nomine, & auctoritate nostra, & Sedis destinaverimus, prout in diversis nostris desuper confectis literis plenius continetur. Nos ne tam sanctam celebrationis concilii hujusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur, aut plus debito differatur, opportune providere volentes, Motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, de simili consilio, vobis in simul, aut tribus, vel duobus ex vobis reliquis legitimo impedimento detentis, seu forsan inde absentibus quandocumque vobis videbitur Concilium prædictum de eadem Civitate Tridentina ad quamcumque aliam commodiorem, & opportuniorem, seu tutiorem Civitatem vobis visam transferendi, & immutandi, & illud in ipsa Civitate Tridentina suppressendi, & dissolvendi, necnon Prelatis, & aliis personis concilii hujusmodi, ne in eo ad ulteriora in eadem Civitate Tridentina procedant, etiam sub censuris, & pœnis Ecclesiasticis inhibendi, ac idem concilium in alia Civitate hujusmodi, ad quam

lib. ep. 19.

Or. 1.

VII.

Pius IV. lib. Bul. sig. num. 1654. p. 104.

Contert auctoritatem Legatis Concilii

quam illud transferri, & mutari continerit continuandi, tenendi, & celebrandi, & ad illud Prælatos, & alias personas, ipsius concilii Tridentini etiam sub perjurio, & aliis in literis indictionis concilii huiusmodi expressis poenis evocandi, eidemque sic translato, & mutato concilio nomine, & auctoritate prædicta præsidendi, & in eo procedendi, cæteraque in præmissis, & circa ea necessaria, & opportuna alias iuxta priorum vobis directarum literarum nostrarum continentiam & tenorem faciendi, statuendi, ordinandi, & exequendi plenariam, & liberam Apostolicam auctoritate tenore præsentium concedimus potestatem, & facultatem, &c. Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. X. Kal. Octobris Pontificatus nostri anno I.

VIII.

Ad propulsanda etiam schismatum discrimina, asserendamque Apostolicæ Sedis auctoritatem advertere eos, qui in Concilio novis turbis Ecclesiam mittere molirentur, deligendique Pontificis jus ad Concilium devolutum affectarent, si Concilii celebrandi tempore excurrente Pontificem e vivis migrare contingerit, sanxit Pius jus illud, tunc non ad concilium, sed ad Cardinalium Senatuum spectare, ac si ipse extra Urbem in alio loco e vita discederet, pronuntiata sententia distinxit, qua ratione, quove in loco pro subrogando novo Pontifice conventuri essent, ut ex subjecta Constitutione patebit.

Ad futuram rei memoriam.

Pius IV. lib. bull. fig. 1954. an. 2. ep. 88.

Prudentis Parrisfamilias spectat cuncta, quæ in eius domo sunt, provide disponere, quod illa debito ordine procedant, nec unum aliud impediatur, aut aliqua eorum infimul confusionem inducant. Hinc est, quod nos, qui a Summo Patre-familias in illius domo meritis licet imparibus dispensatores effecti sumus, & ex causis tunc expressis sacrum œcumenicum, & generale Concilium in Civitate Tridentina indiximus, ne si forte eveniat, nos Concilio huiusmodi durante pro Divina voluntate decedere, super electione Romani Pontificis confusio oriatur, & exinde perturbande unitatis Ecclesiæ præstetur occasio, habita super his cum Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus matura deliberatione, & diligenti examine, de ipsorum Fratrum consilio, & unanimi consensu ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine statuimus, decernimus, & ordinamus, quod si contingat nos concilio huiusmodi durante, etiam si eiusdem concilii causa, vel occasione, aut alias quomodolibet etiam pro sola voluntate nostra, etiam cum Cu-

Ad Cardinales non ad Concilium electio spectat Pontificis.

ria Romana, & causarum, ac literarum Apostolicarum auctoritate ab Urbe recesserimus, vel in ipsa Urbe, seu nobis ab ea quovis modo absentibus ante nostrum ad illam reditum, alibi ubicumque ita Domino volente decedere in quibuscumque statu, & terminis Concilium ipsum fuerit, & quantacumque Civitas, seu locus, in quo seu qua nos etiam inibi forsancum Curia, & auctoritate prædictis decedemus, ab eadem Urbe distet, & Civitati Tridentinæ, aut alteri, ubi concilium etiam fuerit, vicina, seu vicinus existat, electio Romani Pontificis in alma Urbe præfata, nisi Urbs ipsa, interdicto Ecclesiastico per nos apposito tunc subiaceat, vel inibi de oppressione dubitaretur, super quo majori parti Cardinalium, tunc in Civitate, seu loco decessus nostri existentium stari debeat, & tali casu in Civitate Castellana, seu Urberetana, vel Perusina Civitatibus, servato scripturæ huiusmodi ordine, dummodo ille, ut præfertur interdictæ, aut rebelles, tunc non sint, & non in ea, in qua, seu cuius Diocesis nos decedere contingerit, aut Tridentina, seu alia, ad quam concilium huiusmodi translatum fuerit Civitate, & solum per ipsos S. R. E. Cardinales, & non per concilium huiusmodi, aut etiam cum eisdem Cardinalibus aliquos dicti concilii, servatis alias Alexandri IV. quæ Licet de evitanda, & Gregorii X. in Lugdunensi, quæ Ubi periculum, & quæ Ne Romani incipiunt Clementis V. Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum in Viennensi Concilio circa electionem tandem editis Constitutionibus, & aliis extravagantibus, ac omnibus in eis contentis, quibus per hoc alias non intendimus præiudicare, fieri debeat, decernentes ex nunc, Cardinales præfatos etiam per concilium huiusmodi dispensare nullatenus posse, ac quancumque electionem Romani Pontificis contra præsentium tenorem Concilio huiusmodi durante attentatam nullam, irritam, & inane, nulliusque roboris, vel momenti fore, & ea non obstante per eosdem Cardinales ad illam electionem Romani Pontificis, servata earundem præsentium forma procedi debere, ac similiter ex tunc irritum, & inane, quicquid secus super his a quoquam quovis etiam concilii ejusmodi auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo, &c. Datum Romæ anno Incarnat. Dominicæ MDLXI. X. kalendas Octobris Pontificatus Nostri anno II.

Confirmavit eandem sanctionem Pius in Consistoriis proximo Mense habitis, in quibus etiam sanxit Romanum Pontificem non posse eligere sibi Successorem, vel

IX.

vel sibi coadjutorem conjuncta successione spe, vel jure adificere, quæ ex eisdem actis repetere lubet. X. Novembris S. D. N. fecit verbum de reformatione universali, & præsertim de iis, quæ spectant ad electionem futuri Pontificis (& rursus).

Act. Consist. fig. n. 134. P. 345.

Pontifex Successorem sibi eligere, vel coadjutorem assumere non potest.

Bar. t. 7. an. 53.

Ep. Ciacc.

Bar. de Jur. Eccl. to. 1. Passerin. de Elect. Can.

X. Pag. 564.

Pius IV. reg. fig. n. 1953. P. 370. Preces, & supplicationes Pius IV. indixit.

Rome apud Sanctum Petrum XIX. Novembris MDLXI. fuit Consistorium, in quo Sanctitas Sua decrevit, & declaravit, quod occurrente obitu suo [quod Deus avertat] pendente Concilio Tridentino, electio Successoris fiat per Cardinales, non autem per Concilium, cum decreto irritanti, ac aliis clausulis necessariis, & opportunis.

Declaravit etiam, & decrevit, quod Romanus Pontifex non possit sibi eligere Successorem, nec assumere coadjutorem cum futura successione, etiam de consensu omnium, & singulorum Cardinalium, sed electio spectet ad Cardinales libere, cum decreto irritanti.

Occasionem hujus sanctionis restituendæ potius, quam instituendæ, cum jam olim in concilio Romano sub Bonifacio II. emanaverit, videtur ex parte innuere Victorellus in additionibus ad vitam Pii IV. quam Diana par. 10. tractat. 5. de potestate Pontif. eligendi sibi Successorem retulit, quem Lector sciendi cupidus consulere potest, invenietque agitaram inter Canonistas questionem, sit ne hoc Jure, ut vocant, Divino, an Canonico, vel naturali interdictum; quam etiam controversiam doctissime more suo expendit Prosper Fagnanus V. S. Referendarius in 2. parte primi Decretal. cap. Accepimus num. 16.

Dum hæc Pius decerneret, Divinam clementiam precibus publicis implorandam censuit, sanxitque, ut populi jejuniis castigarent corpora, mentes Sacramentis reficerent, precibus placarent Numen, sacrasque obirent supplicationes, de quibus indicendis actum in Consistorio referunt acta. [X. Novembris MDLXI. fuit Consistorium, in quo fuerunt decreta supplicationes, Missæ, & jejunia pro die Dominico cum Indulgentiis] Extat de his diploma postridie datum.

Ad futuram rei memoriam.

Cupientes ex nostri pastoralis officii nobis divinius injuncti munere, ut sacrum œcumenicum generale concilium Tridentinum prosperum, & felicem a Deo bonorum omnium auctore successum obtineat, ac Salvatoris D. N. Jesu Christi, cujus vires meritis licet imparibus in terris gerimus, præcepta sequentes, qui nobis per suum sanctissimum os veritatis dicit, Petite, & accipietis, pulsate, & aperietur vobis, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

& rursus per Prophetam, Clama ne cesses, & quasi tuba exalta vocem tuam, quod superiori anno fecimus, & nunc auctoritate Apostolica ex parte Omnipotentis Dei, & per viscera illius misericordie omnes, & singulos utriusque sexus Christianifideles cujusvis ordinis regulares etiam sub clausura viventes, tam in Alma Urbe nostra, quam in quibuscumque Regnis, Dominiis, & Provinciis, Civitatibus, Oppidis, Ferris, & locis per Universum Terrarum Orbem existentes etiam, atque etiam hortamur in Domino, paterne monemus, ac intimo, sincerissimoque mentis affectu enixe requirimus; in urbe videlicet degentes, ut in quarta, & sexta feriis, ac die Sabbathi proximo futuri, vel alterius immediate sequentis Hebdomadæ; alii vero extra dictam Urbem quomodolibet constituti, postquam præsentis ad eorum noveritiam pervenerint, in similibus quarta, ac sexta feriis, ac die Sabbathi alterius duarum Hebdomadarum, tunc ut præfertur sequentium, jejuniis, atque orationibus, & elemosynarum erogationibus, seu aliis piis operibus iuxta eorum conscientiam, seu Sacerdotum, quibus peccata sua confitebuntur, salutare consilium vacent, & die Dominico dictum diem Sabbathi, tunc proxime subsequente sacratissimam ejusdem Domini Nostri Jesu Christi Eucharistiam reverenter, ac devote suscipiant, ipsumque Redemptorem Nostrum pro felici successu ejusdem concilii pie, ac suppliciter orent, rogarèque non cessent, quod ut facilius Deo propitio consequi valeamus nos ipsi solemnes indicere supplicationes, & una cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, omnibusque Prælatibus, & Romana Ecclesiæ Magistratibus die Dominico, qui erit vigesimus tertius præsentis Mensis Novembris e Basilica Sancti Petri usque ad Ecclesiam Beatae Mariæ Virginis de Populo concedente Domino incedere decrevimus, ibique solemnem Missam celebratam omnes ad Dominum pias, ac devotas preces pro tam salutari opere feliciter dirigendo effundemus, &c. Gratuitam criminum, quæ sacra exomologesi rite expiata fuerint, veniam impartitur iis, qui servatis præscriptis jejuniis, & elemosynis erogatis, vel si fuerint inopes quinquies Pater, & Ave repetierint, seque Eucharistie Sacramento communicent. Datum Romæ apud S. Petrum MDLXI. XVII. Kal. Decembris Pontificatus anno II.

Jubilæum.

Addunt acta Consistorialia plura alia gravissima decreta pro temperando optimo concilii statu, atque ordine constitutendo. In primis, cum Episcoporum Regnum sit Concilium, atque eorum sit munus.

XI. Act. Consist. fig. n. 195. P. 110.

muneris in controversiis fidei sententiam
ferre, sancitum est eorum Procuratores
suffragii facendi jure, atque autoritate
non potere. Die V. Decembris, inquit
acta, fuit decretum, quod non possent ha-
bere eorum, nisi presentes in Sacro oecumenico
Concilio. Compositum, itaque de eare,
Edictum Pontificium, ac subjectis verbis
promulgatum.

Pius IV.
l. i. brev.
fig. 1954.
ep. 110.

Procura-
tores non
habere
jus feren-
di suffra-
gia in
Concilio.

Ad futuram rei memoriam.
Dudum non sine animi nostri moerore
prospicientes, quam longe, lateque here-
ses, & schismata in toto fere terrarum
Orbe vagarentur, & quotidie crescerent,
quam etiam mores Christiani populi de-
formari forent, ut quantum cum Domino
possemus, pro nostri pastoralis officii debito
tor, & tantis calamitatibus opportune
providere unicum, & presens reme-
dium hujusce morbo aprissimum oecumenici,
generalisque Concilii celebrationem fore
existimavimus; itaque vestigiis etiam non-
nullorum Prædecessorum nostrorum inha-
rentes, dudum Concilium ipsum in Civi-
tate Tridentina celebrandum indiximus,
ac Venerabiles fratres nostros Patriarchas,
Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios,
quibus in concilio generali sententias
dicendi est data potestas, hortati fuimus,
& monuimus, atque illos in virtute san-
ctæ obedientiæ, & juramenti per eos præ-
stiti, & sub pœnis contra eos, qui ad con-
cilia generalia venire neglexerint, a sa-
cris Canonibus constitutis præcepimus, &
mandavimus, ut in dicta Civitate concilii
celebrandi causa convenire deberent, nisi
legitimo impedimento detenti forent, quod
tamen per eorum Procuratores Synodo pro-
bare tenerentur, prout in nostris desuper
confectis literis plenius continetur. Cum
autem licet magnus Prælatorum numerus
una cum Legatis nostris eo destinatis in
dicta Civitate jam convenerit, multi ta-
men alii Prælati, & alii ad presens vo-
cati desiderantur, quorum aliqui, sicut ac-
cepimus, proprii officii, & juristurandi im-
memores, sub diversorum impedimentorum
prætextu personaliter ad dictam Civitatem
accedere minime curent, sed Procuratores
ad se excusandum a comparitione hujus-
modi, & insuper ad sententias vice i-
psorum in concilio dicendas constituerint.
Nos considerantes gravitatem negotiorum
ibidem tractandorum talem, ac tantam
esse, ut de summa Religionis Christianæ
hoc tempore agatur, & propterea valde
expediens, ac necessarium esse, ut ipsa
negotia, presentia, consilio, & iudicio
ipsorummet Prælatorum, & aliorum, quo-
rum industria electa fuit, & nullatenus
per substitutos tractentur, & sine debito
compleantur, habita super his cum Vene-

rabilibus Fratribus nostris S. R. E. Car-
dinalibus deliberatione matura de eorum
consilio, & assensu felicitis recordationis
Pauli Papæ Tertii Prædecessoris nostri,
qui Concilio simili in dicta Civitate Tri-
dentina indicto hoc idem statuit, vestigia
sequentes, Apostolica auctoritate, & ex
certa scientia decernimus, & declaramus,
Prælatos, & alios jus dicendi sententias
in Concilio, ut præferunt, habentes, nisi
legitimo impedimento detineantur, per se
ipsos, & non per Procuratores, nisi ad
docendum de impedimento hujusmodi, in
dicto concilio comparere, & illius celebra-
tioni interesse teneri, & obligatos esse,
ac ipsos personaliter comparentes ad sen-
tentias in eodem concilio dicendas, ad-
mitti; Procuratores vero, etsi Prælati sint,
& jure proprio vocem in concilio habeant,
ad allegandas, & probandas excusationes
impeditorum duntaxat audiri debere: hor-
tantes nihilominus denuo, & requirentes
Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos,
Abbates, & alios prædictos, eisque non
solum sub perjurii, & alii prædictis pœ-
nis per eos, nisi presentibus cum effectu
paruerint, incurrendis, ut mandatis pro-
curatorum per eos forsitan factis, quoad sen-
tentias dicendas, minime attentionis, sed
illis potius revocatis, & revocatione pro-
curatoribus intimata, ipsimet personaliter,
& non per Procuratorem, præterquam ad
docendum de legitimis eorum impedimentis,
quibus tamen cessantibus de comparitione
personali nullatenus liberentur, ad dictam
Civitatem quantocius personaliter confer-
re, & ipsius concilii plenarie celebrationi
interesse debeant. Decernentes mandata per
eos facta, & forsitan facienda quoad facul-
tatem dicendi sententias, nulla, & in-
valida, & nullius roboris, vel momenti
fore, & esse, & minime admitti debere,
&c. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum
anno Incarnationis Dominicæ MDLXI. pri-
die Kal. Januarii anno II.

XII. Ne qua etiam de sedium ordine pro-
cedria, sive honorificentioris loci dignitate
affectanda oriretur inter Patres conten-
tio, sed summo ordine, ac tranquillitate
peragerentur omnia, sedium ordo distin-
ctus est a Pontifice, ut Synodus tanquam
Castrorum acies ordinata confisteret. Re-
ferunt etiam acta Consistorialia additum
Legatum aliis prioribus, nimirum Car-
dinalem Constantiensem, quod ex sub-
jecto diplomate confirmatur, quod Lega-
tis inscriptum est.

Dile-

Dilectis filiis Jacobo Sanctæ Mariæ in Via
Puteo, & Herculi Sanctæ Mariæ No-
væ de Mantua, ac Hieronymo Sanctæ
Susannæ Scripando, & Stanislae S. Lau-
rentii in Paris & perna Warmiensi,
ac Ludovico Sancti Cyriaci in Thermis
Simoneta titulorum Presbyteris, necnon
Marco Basilicæ XII. Apostolorum Dia-
cono de Altraemps nuncupatis, Cardina-
libus nostris, & Apostolicæ Sedis de-
Latere Legatis salutem, & Apostolicam
benedictionem.

Act. Con-
sist. fig.
n. 134.
MS. Fr.
Cardin.
Barb. fig.
1109.
Act. Conc.
Frid. per
Alphab.
Servan-
tius.
Ep. Tele-
si. Secre.
Præce-
dentiam
Patrum
in Conci-
lio sta-
uit.

Sicut ea, quæ pacem, & concordiam
nutriunt, pura mente semper inquirimus,
ita ex debito nostre pastoralis sollicitudi-
nis tenemur illa submovere, quæ discor-
diam suscitare, & scandalum introduce-
re posse videntur. Itaque ad tollendam o-
mnem controversiæ materiam, quæ inter
Prælatos ad celebrationem sacri oecume-
nici, & generalis Concilii in Civitate Frid.
pro tempore congregatos super eorum præ-
cedentia forte jam sint exorta, & in dies
oriri possunt, volumus, ac vobis per præ-
sentes mandamus, ut omnes, & singulos
Prælatos prædictos, videlicet Venerabiles
Patriarchas primo, secundo Archiepiscopos,
tertio autem loco Episcopos in quibusvis
actibus secundum gradum, & ordinem
suum ad eorum Ecclesiasticas promotionum, ita
quod, qui promozus prius ad eas fuerit in
suo quisque ordine prior existat incedere,
sedere, & locum habere, nulla habita ra-
tione ad ipsorum dignitates primariales,
sive veræ, sive præfensa illa fuerint, au-
thoritate nostra faciatis, studioseque, &
diligenter procureris, sicque pro vestra pru-
dentia, & pietate geratis, ut cuncta istic
concordibus animis in virtute Spiritus San-
cti cum Dei Omnipotentis honore, atque
rimore, quiete, ac feliciter procedere va-
leant, non obstantibus præmissis, & qui-
busvis Constitutionibus, & ordinationibus
Apostolicis, ceterisque contrariis quibus-
cumque. Datum Romæ apud Sanctum Pe-
trum sub Annulo Piscatoris die ultima De-
cembris MDLXI. Pontificatus nostri an-
no II.

XIII. Designatus est Epiphaniæ dies infe-
quentis anni pro inchoando concilio,
tum de emendandis corruptelis, quæ vi-
tio temporum in Romanam aulam irre-
perant, necnon de integritate in conse-
rendis Sacerdotiis, detergendaque avari-
tia in Cardinalium Senatu agitatum,
narrant acta his verbis.

Act. Conf.

IX. Decembris MDLXI. fuit Congre-
gatio, in qua fuit factum verbum de re-
formatione Curie, & circa Datariatum
deputavit omnes Theologos, & Canonistas,
& capira ordinum. Et super officio Came-
rariatus eosdem Theologos, & Canonistas,
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

ac Reverendissimum D. Vicarium.
Item die XVII. Decembris MDLXI. fuit
Consistorium, in quo Sanctitas Sua fecit
verbum de non creandis Cardinalibus his
temporibus, cum Collegium sit satis fre-
quens, & aptum his presentibus occasio-
nibus ad consulendum, & reliqua facien-
dum, quæ oportuerit. Fuit deputatus ter-
minus ad aperiendum concilium pro die E-
piphaniæ.

XIV. Dum hæc pro dirigendo Concilio sta-
tueret Pius, non destitit Reges, ac Prin-
cipes incitare, ut Oratores, suarumque
ditionum Episcopos ad indictum concilium
mitterent, qua in re cum Sebastia-
nus Rex Lusitanæ ardentius pietatis stu-
dium explicaret, Pontifex subjectis literis
illi est gratulatus.

Sebastiano Portugalliæ, & Algar-
biorum Regi.

Oratorem tuum jam abs te ad sacrum
Concilium destinatum fuisse, & Episcopos
aliquot ex Regno tuo, ut iter iam ingre-
derentur, admonitos esse, aliis postea se-
cuturis, libenter cognovimus, quod ad no-
stra de concilio adjuvanda consilia tanto
studio incumbis, ut aliis Regibus, & Prin-
cipibus Christianis præclarum, quod imi-
tentur, exemplum præbeas, summis te in
Domino laudibus extollimus. Retribuatur tibi
Dominus pro tam pia voluntate, & in
hoc seculo, & in altero ea præmia, quæ
mereris. Nos sicut ex ipsius Oratoris tui
literis intellexisti, non destimus, tam
salutare opus, & tam necessarium, quam
possumus diligentia, pro nostri muneris of-
ficio promovere, tametsi non intermittat
humana salutis hostis id, quantum potest,
impedire, sed speramus fore ut Dei mi-
sericordia, quæ Ecclesiæ suæ nunquam
deest, omnes ad extremum difficultates,
& impedimenta removeat, ac repellat,
&c. XXVI. Aprilis MDLXI.

XV. Pellicere etiam ad concilium studuit
Pontifex missis Internuntiis, ac literis
Germanos Principes; quo argumento Al-
bertum Marchionem Brandeburgensem
in Prussia Ducem humanissime rogavit,
ut Oratores suos ad indictum concilium
transmitteret.

Dilecto filio Nobili Viro Alberto Mar-
chioni Brandeburgensi Duci
in Prussia.

PIUS PAPA IV.

Dilecte fili Nobilis Vir salutem, & A-
postolicam benedictionem. Pro commissi no-
bis officii munere ad sedandas tot, & tan-
tas de Religione controversias, & tollenda
tam diuturna, tamque perniciose schis-
mata, de Venerabilium Fratrum nostro-
rum

XIV.

Ep. 48.

XV.

Pius IV.
to. 2. brev.
fig. 2897.
p. 114.

rum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu indiximus œcumenicum, & generale concilium Tridenti Deo favente celebrandum, de qua re edidimus Bullam, cujus exemplum ad te per presentem nuncium misimus; sicut reliquos autem Principes hortari sumus, ita Nobilitatem tuam hortandam in Domino duximus, ut suis ipsa quoque Oratoribus mittendis ejus nomine Concilio interfuturis, sicut pio Christiani Principis studio dignum est, pro sua virili, tam sanctum, & salutare opus adjuvet. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XX. Augusti MDLXI. Pontificatus nostri anno II.

XVI.

Prussiam finitima Livonia Lutherana hæresi etiam maxime contaminata erat, ob quod flagitium, permittente Deo, a Moscovitis evasata, gravissimisque calamitatibus attrita fuerat, ex quibus Pontifex Maximus dolorem se traxisse equestris Ord. S. Mariæ Theutonicorum Magistro significavit, rogavitque, ut Catholicorum reliquias a vi, & insolentia Hæreticorum vindicaret, suumque Nuntium ad concilium transmitteret.

Dilecto filio Ordinis Fratrum Sanctæ Mariæ Theutonicorum in Livonia Magistro.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Auditis damnis, & calamitatibus, quas finitimi hostes nationi isti graves admodum intrulisse dicuntur, pro eo ac debuimus, sane doluimus, nec possumus non angere, & vehementer esse solliciti, metuentes, ne peccata nostra, & animos, & vires hostium augeant, qui dum Deum placare negligimus, ejus in nos iracundiam vehementer irritamus. Scimus quantopere Catholica fides in ista Natione viguerit ex eo tempore, quo vestri Ordinis egregia virtute, industria, pietate fuit instrata, & propagata; Nunc autem isthic auctas, & multiplicatas fuisse hæreses audimus, humani generis hoste longe, lateque disseminante zizania, & adeo a paterna fide, & Religione orthodoxa recessum esse, ut quod sine gemitu dici non potest, non ita multi supersint, qui veteram illam, & antiquam Religionem retineant: itaque cujus Religio, & fides concutatur, quis iram, & ultionem ejus dubitet provocari? His nos tantis istius, & aliarum Provinciarum malis mederi pro injuncto nobis Apostolica servitute officio, & cupimus, & jam cepimus, sed tanti oneris magnitudinem soli sustinere non possumus; itaque Venerabilium Fratrum nostrorum auxilium nobis esse duximus adjungendum convocato œcumenico, generalique Concilio, sicut devotionem tuam addivisse jam credimus, in Civitatem Tri-

Pius IV. 10.2. brev. sig. 2867. ep. 23.

dentinam. Sed aliorum præterea auxilio, & ope indigemus, qua salutaria nostra consilia facilius ad optatum exitum adducere possimus, atque alii quidem alibi, tu autem isthic Fili operam tuam nobis, imo Deo ipsi navare, & potes, & debes, quod ut facias, utque officii, & salutis tuæ memor, quantum consilio, & autoritate potes, hæreses isthic reprimas, Ecclesias, quas adhuc incolumes esse audimus, tueare, Clerum, & cæteros Catholicam fidem adhuc tenentes ab Hæreticorum insidiis defendas, ipsosque Hæreticos ad Ecclesiam Catholicam revocare coneris, ut denique Oratorem, & Nuntium tuum ad Concilium Deo annuente propediem aperiendum mittas, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die I. Februarii. MDLXI. Pontificatus nostri anno II.

De Moscovitis, qui Livonia partem a Romano divulsam imperio suæ ditioni adjunxerant, ad Concilium vocandis egit quoque Pius, atque in ea re Ferdinandi electi Imperatoris, Maximiliani Regis Bohemiæ, Sigismundi Augusti Regis Poloniae auctoritatem adhibuit, & ad Joannem Basilium Magnum Moschorum Ducem, Zachariam Pharentem Episcopum Internuntium decrevit, atque schismatico Principi rationem indicti concilii amanter exposuit, & ad veterem cum Romana Ecclesia conjunctionem redintegrandam provocavit.

Charissimo in Christo filio nostro Joanni Basilio Magno Moscoviæ Duci.

PIUS PAPA IV.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Ad regendam Beatissimi Apostolorum Principis Petri Sedem, licet sine meritis nostris, sola Dei miseratione vocati, statim pro suscepti muneris officio, & Domini gregis amore, in eam curam, & cogitationem incumbere cepimus, quomodo tot, & tantas hæreses alias ex aliis exortas extinguere, & tam perniciose schismata tollere, atque ita populos ab antiqua, & orthodoxa Religione, & fide miserabiliter abductos ad Ecclesiam Catholicam unitatem reducere possimus, cujus rei causa Prædecessorum nostrorum laudabilem, & salubrem consuetudinem sequentes, de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu œcumenicum & generale Concilium in Urbe Tridento in Germaniæ, Italiæque confinio positum post maturam deliberationem celebrandum duximus, sicut Celsitudo Tua intelliget

XVII. To. 2. brev. sig. 2899. ep. 49. Ibid. ep. 50. lb. ep. 47.

Ibid. ep. 57. & 58.

Pius IV. 10.2. brev. sig. 2897. ep. 40. Principum Moschorum ad Concilium invitat Pius IV.

XVIII.

ex literarum exemplo, per quas illud indiximus. Mos autem hic fuit eorundem Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, ut quotiescumque hujusmodi Concilia congregarent, toto ex Orbe Terrarum Principes Christianos per literas, & Nuntios invitarent, ut communis fidei, & Religionis causa, si ipsi ad ea accedere non possent, saltem Oratores mitterent, qui ipsi Conciliis eorum nomine interessent, atque assisterent. Quapropter nos quoque, sicut cæteros Reges, & Principes Christianos ad fungendum officium tam pium & necessarium hortati sumus, ita Celsitudinem tuam, quam licet maximo terrarum intervallo a nobis remotam, propter Christianam fidei cultum, insignemque ipsius virtutem paternam charitate complectimur, cuique negotium hoc ad Dei honorem, & animarum salutem perinens, ut Christiano Principi, curæ perinde, ac debet fore confidimus, hortandam in Domino, & rogandam duximus, ut ipsa quoque mittere primo quoque tempore Oratores suos velit cum mandatis viros prudentes, & Deum timeantes, qui ipsi Concilio una cum cæterorum Principum Christianorum Oratoribus assistant, quorum erit adventus, & presentia Sacra ipsi Synodo gratissima. Tu vero charissime fili, pro isto studio in Deum, & Ecclesiam collato, a nobis quidem, & universis Christianis laudem maximam consequeris, a Deo autem omnium bonorum operum remuneratore, & in hoc, & in altero seculo præmium accipies. Misimus autem hujus rei agenda causa ad Serenitatem Tuam cum his literis, & ipsius Bullæ exemplo Venerabilem Fratrem Zachariam Episcopum Pharentem prælatum generis nobilitate, & ob egregias virtutes suas nobis valde acceptum, & probatum, cujus in aliis nostris, & Sedis Apostolicæ negotiis fidei sinceritatem, & Catholicæ religionis æolum experiri sumus, quem ut pro Sedis Apostolicæ reverentia benigne excipias, atque audias, fidemque plenam habeas, & ut quam celerrime expeditum ad nos remittas, a Celsitudine tua petimus, & rogamus. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XIII. Aprilis MDLXI. Pontificatus nostri anno II.

Caruit felici exitu ea Legatio cum Joannes Basilius secundis insolescens rebus in veteri perfidia obduruisset. Hætere quoque obfirmati in impietate Lutherani Principes, quos a Pontifice sollicitatos, ut generali totius Ecclesiæ conventui se jungerent, refert Surius. Anno, inquit, MDLXI. conventus fuit principum Augustanæ Confessionis Numburgi in Thuringia; quidam Zuinglianus

scribit, in hoc conventu acerrime actum esse, ut ferebatur, de Zuinglianis solemniter, & quam apertissime condemnandis. Misit ad eum conventum Pius IV. Pontifex Nuntium suum longe doctissimum Nobili apud Veneros stirpe editum, cui Cæsar Ferdinandus suum quoque Legatum adjunxerat, sed quod Principes Augustanæ Confessionis suorum Concionatorum verbis plus æquo tribuerent, illa Pontificis Legatio parum effecit.

Ut autem totius Commendonis Legationis, quem hic Surius intelligit, quæ non ad unum Nauburgi conventum contracta, sed ad omnes pene Germaniæ Principes una cum Delphino extensa fuit, innotescat ordo, jucundum Lectori arbitrati sumus, rem totam ab ipso sui exordio auspiciari. Jussus fuit ante omnes Ferdinandum Cæsarem adire Commendonum, perlataque ad eum Pontificis voluntate, ejus ad reliqua consilio maxime uti. Circiter itaque Kal. Januarii anno MDLXI. inquit Gratianus, Viennam venit. Erant apud Cæsarem Pontificis Nuntii duo, Stanislaus Hosius Episcopus Warmiensis, Polonus, & Zacharius Delphinus Episcopus Pharentis, Venerus, paulo ante de Hungaricis rebus ad Ferdinandum missus. Atque is proficisci ad Civitates, Regulosque, qui Rhenum accolunt, eosque ad concilium invitare est jussus, dum Commendonus trans Visurgim, Albimque interiora Germaniæ peragratur. Cum his communicatis rebus una ad Cæsarem postera die deducuntur, habitique colligunt seriem ad Cardinalem Borromæum his literis perscribunt.

Nuntius Commendonus tertia die hujus Mensis ad hanc aulam appulit, & cum per Reverendissimos Warmiensem, & Delphinum de statu rerum hujus aulæ edoctus fuisset, aperuit illis plenas justitiæ, & Religionis causas, propter quas Pontifex Concilium aperire, simulque indicationis Bullam ejusmodi conceptam verbis exarare; ac Reverendissimum Delphinum, & me ipsum (Commendonus ipse suo, & aliorum nomine scribebat) ad Germaniæ Principes mittere decreverat. Tum etiam Reverendissimis, quæ nobis mandata fuerant, & cum Germaniæ Principibus ageremus, exposui. Quare, cum omnium in unum sententiæ congruissent, die Dominico quinta Mensis ad Imperatoris alloquium, prout postulaveramus, admissi comiter, benigneque Commendonum excepit, qui Pontificia primum benedictione Cæsarem donans, literas subinde ei Pontificis manu scriptas reddidit, quibus a Cæsare perlectis, orationem suam Commendon-

Surius in com. Vite Car. Comm. lib. 2. c. 1.

XIX. MS. Car. Barber. in Reg. ep. Cardinalis Commendon.

Nuntii cum Ferdinando agunt.

Gratianus ibid.

mendonus est orsus: Pontificem maximum occurrendum tot hactenus, magna in dies incrementa capientibus ratum, postquam & Dei, & caelestium opem, veniamque implorasset, & Regum ceterorum, & ipsius in primis Caesaris sententias perrogasset, Christianae Reipublicae concilium de integro cogere Tridentum decrevisse, ut discussis, quibus Christiana res in sectas, ac dissidia abiret, erroribus, antiquis decor, speciesque, & pax Ecclesiae redderetur, aut si qui adamantas semel opiniones perinacius amplecti voluissent, illi ceteris manifesta animi labe distinguerentur. Quamquam autem omnes univarse per edictum evocaret, tamen dedisse hoc Pontificem dignitati Germanicae, suoque in gentem illam summo, ac singulari animo, ut duos Episcopos, se, & Pharessem obire omne Germanicum nomen, & singulos Principes, liberaeque Civitates ad id concilium celebrandum, ac de communibus rebus in medium consulendum adhortari iusserit. Quod quo promptius, ac sine ullo metu a multis fieret, velle, jubereque Pontificem omnibus tuto veniendi publica sub fide potestatem esse, jusque libere, atque audacter apud Patres disceptandi, qua quisque de re, seu conqueri, seu disceptare, seu rogare Patres voluerit. Petere ergo a Caesare, ut qui reliquos Reges dignitate praestaret, exemplo quoque anteeat, & Tridentum primo quoque tempore Legatos suos mittat, qui non peragendis modo, sed inchoandis quoque rebus adsint, salutaremque hunc Pontificis conatum, opibus, auctoritate, consilio juvet. Haec, & alia hujusmodi elocutus Commendonus, plura ad sinceram Pontificis charitatem ostendendam adjunxit, qua omnes homines salvos fieri, & ad veritatis agnitionem venire non optabat modo, sed pastorali insuper sollicitudine promovebat. Hinc nimirum, postquam summo Dei beneficio, pax inter Principes Christianos coaluisset, peropportuno concilii celebrandi tempus adesse; immortales proinde Numini gratias reddendas, quod talem Pontifici injecisset mentem, taleque Caesari Religionis studium, ac sollicitudinem fuisset elargitus. Caesari Pontifici primum pro impertita benedictione demisse gratias agens, summaeque erga ipsum exhibita observantia, pium cogendi concilii, quod tantopere expetierat, institutum collaudat, seque in auctoritate ejus futurum semper, neque passurum ulla re desiderari abs se officium suum pollicitus. Monuit Nuntios, Germaniae Principes illos, qui Catholicae Religionis fide descriverant, postquam de Pontificis Maximi voluntate

Grat. ib.

habendi concilium certiores facti sunt, missis inter se Nuntiis, locum, diemque statuisset, quo & ipsi de suis rebus convenirent, nimirum, an debeant in concilio apparere, & si debeant, quomodo debeant? Diem ad IX. Kal. Februarii, locum Nauburgium Misniae Urbem ad Salam fluvium sitam delegisse. Verum, instare diem, nec Germanos credi diu Nauburgii moraturos, ut si in tempore adesse velint, ne differendus discessus sit, & iter maturandum. Denique, cum arduum negotium diceret, multaue indigere consultatione, necesse est, inquit, ut scripto mihi significetis, quid Pontifex optet, ut Principibus istis renuntiemus, & cum ipsis transigamus, ut quid postea respondendum sit, accurate cogitemus. Sub haec audita Nuntius Delphinus Imperatorem monuit, satis jam abunde Pontificem, & in Bulla Concilii, & in epistola sua manu exarata animum suum aperuisse, datoque mandato cavisse, ne Nuntii scripturas multiplicarent. Verum, cum Caesar mire in sua sententia esset obfirmatus, nos opportunum neutiquam rati in ipso tractationis limine illum abalienatum animo a nobis redere, incommodisque suspitionibus illius mentem pulsare, angustis praesertim temporis exclusi, scripturam ipsi non omnino denegare decrevimus. Non tamen omisit Reverendissimus Delphinus, quin denuo assereret, totum id, quod scripto proferri quiverat, jam in Pontificis diplomate, & literis exhiberi; nec aliud scripto addi posse, quam quod ipsi essent modo elocuti. Tum Caesar, saltem, inquit, quae Commendonus disseruit, in scriptum redigite, ne quando memoria mea praeterduant, maturiusque discuti possint, idque, quam citissime fiat, cum Nauburgi conventus maxime instet. Atque hic velut obiter insinuare visus est, tempus celebrationi universalis concilii praescriptum, arctum nimis esse, quod ideo contractum opinabatur Caesari, ut Gallicis rebus consuleretur. Haec, cum dixisset Imperator, Reverendissimus Commendonus respondit: Pontificem afflictis Christianis rebus mederi satagentem, nihil remedii duxisse majoris, quam ut oculus concilium convocaret, quod si Majestati suae, ceterisque Principibus concilium videretur in aliquod ulterius tempus prorogandum, requisitum Pontificem assensurum, constanter sperabat. Profecti igitur a Caesare, cum in domum Reverendissimi Warmiensis nos recepissemus, Commendonum negotium datum, ut, quae disseruerat, in summam redacta, Caesari exhibenda dispo-

disponeret, ne aliqua ad omne distrahendum negotium interponeretur offensio, si scriptura negaretur. Ergo accurata praemissa consultatione, cum nostrum omnium in unum congruissent sententiae, placuit sequenti Epiphaniarum die scripturam Caesari offerre, quam una cum illius responsis ad calcem epistolae referemus. Et paulo post: Hesternae die quae dies octava Mensis fuit, Imperator accersitis nobis scriptum responsionis suae tradidit, subdiditque, quando commodius univeros Germaniae Principes coactos in unum ipsi allocuturi videantur, sibi quidem videri, ut eo una uterque Nuntius proficiscatur, profecturus inde ad destinatum postea quisque iter. Cumque plura pro sua sententia attulisset, postremo subdidit. Cum conventus iste magnus, multusque sit, alter alteri adjumento erit, si illuc una convenierint. Nos vero, postquam a Caesare facultatem accepissemus, ut videlicet liceret nobis ante alia responsionem suam legere, iterum apud Reverendissimum Warmiensem convenimus, ac de tota re sciscitantes, quamvis secus initio sentiret Reverendissimus Delphinus, quod constitutum a Pontifice ordinem haudquaquam immutandum censeret, ut tamen Caesari, aliisque duobus Nuntiis morem gereret, in eandem ipse quoque descendit sententiam. Quare tertio ab hinc die Nauburgium pergemus, &c. Vienna V. Idus Januarii MDLXI.

XX.

Epistolae junctum erat scriptum, quod Imperatori protulerant, simulque quod ab ipso acceperant responsum, in hunc modum.

Scriptum Caesareae Majestati traditum die V. Januarii.

Scriptura, quam Nuntii Caesari exhibuerant.

Cum sacra Caesareae Majestas Vestrae nobis mandaverit, ut ea, quae de Legatione ad Germaniae Principes secum ageremus, traderemus, respondimus, Sanctissimum Dominum Nostrum, tum Vestrae Caesareae Majestatis consilio, tum singulari sua charitate adductum, Nuntios legasse, qui singulis Germaniae Principibus Sanctitatis Suae literas reddant, Bullam Conc. deferant, & illis ea plane polliceantur, quae de Concilio in autographis Sanctitatis Suae literis ad Caesarem Majestatem Vestram reperuntur expressa: quas cum jam Majestas Vestra receperit, nihil reliqui superesse videbatur, nisi ut quando Caesari ita jubeat, asseramus etiam ipsi exemplum literarum ad Germaniae Principes, cum imperatum nobis sit, scriptis ne agamus, literas tantum Sanctitatis Suae, & Concilii Bullam tradamus, reliqua sermone, & alloquutione consiciamus. Ad

haec cum Majestas Vestra Caesareae benignissime respondens, praecipere tamen, ut ea quae dixeramus, omnino scriberemus, ut sua tantum memoria consuleret, parendum nobis esse, duximus. Ea vero summarim haec sunt. Sanctissimum Dominum Nostrum pro instantia sua quotidiana, & sollicitudine omnium Ecclesiarum cuncta experiri, quae salva fide, & pietate, possit, ut quod infirmum est consolidetur, quod agrotum sanetur, quod confractum alligetur, quod obductum reducatur, neque solum revertentibus filiis, ut in Evangelio habetur occurrere, sed in longinqua adhuc regione commorantes invitare, hortarique in spiritu lenitatis, & charitatis, ut ad Concilium veniant, quod quidem illos pie, & paterne audiet, si qua de re dicere, aut conqueri voluerint, & si iusta petent, etiam exaudire. De publica autem fide, nihil opus est, quicquam repetere: sanctitatem suam jam Caesareae Majestati vestrae scripsisse, se libentissime concessuram, forma, quae unquam concessa sit, aut dari possit, amplissima; Nihil summo Pontifice mitius, nihil clementius, nihil quod unquam opportunius acciderit ad restituendam Ecclesiae unitatem, ad componendam dissidia; Sectas in infinitum discindi abunde parere, atque hinc divina, & humana omnia labefactari, nec Ecclesiam dumtaxat perturbari, sed regnorum omnium fundamenta evelli, & ad universam Christiani nominis perniciem, Turcis aditum pateferi; praesenti remedio opus esse, nullum vero adhiberi posse, praeter oecumenicum Concilium; Sanctissimumque D. N. ut celerius haberi possit, non unum solum modo, sed duos misisse Nuntios ad Germaniae Principes, alterum, qui Bavariam, Sueciam, Slesiam, & Franconiam obiret, alterum, qui Saxoniam, Septentrionales regiones, & inferiorem Germaniam. Scaturisse sanctitatem suam, ut Pharesensis Episcopus in superiorem, Zaeynthius in inferiorem proficiscantur, tamen mandasse ut haec omnia referamus ad Caesarem Majestatem vestram, ut ejus auctoritate, & consilio gerantur, simulque etiam gratias agamus, quod Sanctitatis Suae Nuntii idoneos, & ipsam legationis socios addituram, sit pollicita. Pontificis ipsius denique nomine, Majestatem vestram Caesarem rogamus, suos, ut deligat Oratores, qui cum principibus agant, ut religionis causam, & paternum consilium, & singulare studium, ac benevolentiam suae sanctitatis erga inclitam nationem Germaniae advenit. Deus, & Dominus noster Jesus Christus Sacram Caesarem Majestatem vestram diu incolumem tueatur, ad incolumitatem Ecclesiae recuperandam, & con-

Conseruandam suam enim pietati, & religioni nunc Catholica Ecclesia maxime nititur.

Cæsar, ubi hæc a Nunciis accepit, suam quoque responsonem per hæc verba subiecit.

Scriptum a Cæsarea Majestate traditum.

Sacra Cæsarea Majestas D. noster clementissimus, ea, quæ par est, filiali reuerentia, intellexit quacumque sibi sanctissimus D. N. per Reverendissimum D. Episcopum Zacynthium Nuntium suum in negotio Sacri Ecumenici concilii, quod in Civitate Tridentina ad proxime futurum Resurrectionis Dominica diem celebrandum indixit, paternè scribere, & nuntiare voluit. Vidit insuper Majestas sua Cæsarea formam literarum fidei conciliatricum Sanctitatis suæ ad quosdam Reges, atque etiam Electores, & Principes Imperii Augustanam confessionem profitentes. Et licet ex iis, quas Pontifex ad Majestatem suam Cæsaream dedit, Majestas sua conceperit, præfatum Reverendissimum D. Episcopum Zacynthium solum accepisse hanc provinciam proficiscendi ad dictos Electores, & Principes Imperii, tamen gratissimum accidit Majestati suæ Cæsareæ, postea tum ex prædictis literis, tum ex verbis dicti Reverendissimi D. Nuntii Episcopi Zacynthii cognovisse, id negotii a Sanctitate ejus simul quoque esse Reverendissimo D. Episcopo Pharensi, ac dicto Reverendissimo D. Zacynthiensi commissum, ita nimirum, ut hic in inferiore, ille vero in superiore Germania Sanctitatis suæ mandata exequeretur. In quo quidem Concilii negotio, cum sanctissimus D. noster Majestatem suam paternè cohortetur, ut ipsos Reverendissimos D. D. Nuntios tum consiliis suis instrueret, tum favore opportuno prosequi velit: Cæsar prætermittere non potest, quin eis mentem, & sententiam suam hoc scripto latius aperiat. Et primum quo ad ordines Imperii Catholicos attinet, nec multa de liberatione, neque etiam apud eos multis Majestatis suæ monitis, & persuasionibus opus fore existimat, quandoquidem omnino persuasum habet, Reverendissimos Nuntios in illis, & maxime in Ecclesiasticis, qui alias Pontifici, & Sanctæ Sedi Apostolicæ obstricti sunt, [cum secularium sit numerus valde exiguus] omnem promptitudinem, & obedientiam reperituros esse.

Sed quod attinet ad ordines Augustanæ confessionis, Majestas Cæsarea Reverendissimis D. D. Nuntiis celare non potest, quod pro certo compertum habeat, omnes illos Electores, & Principes, aut plerosque saltem personaliter ad diem vigesimum

præsentis mensis in Civitate Naumburgensi congregatum iri. Itaque licet Majestas sua Cæsarea non cogitet ipsi Reverendissimis D. D. Nuntiis modum alium a mandatis Pontificis præscribere, censet tamen, ad expediendam hanc rem, plurimum momenti allaturum, si Reverendissimis D. D. Pharensis, & Zacynthius ambo viam rectam ad conventum illum se conferant; ita namque non solum poterunt evitari majores labores, atque molestiæ, quæ forent suscipiende, si omnes illi Electores Principes, & Status essent singillatim adeundi, sed id etiam perutile dignoscetur, quod hac ratione Reverendissimis D. D. Nuntiis longe facilius, citiusque fieri certum, & determinatum responsum concuturi, quam si circumeuntes, convenirent singulos in sua Provincia; nunc, quando omnes una simul sunt congregati, non est reverendum, ne ab alio ad alium, tempus pro responsonem terendo, remittantur, quod si quidam ex ipsis non adfuerint, tunc quisque ex præscripto ipsum singillatim poterit convenire. In literis etiam fidei effectricibus, quas Pontifex ad eisdem confessionis Augustanæ ordines dedit, lætanter cognovit, quod tam paternè, & benignè erga illos affectu agat, & tametsi Majestas sua Cæsarea non diffidat, quin etiam ipsi Reverendissimi Nuntii, pro spectata ipsorum prudentia, modestia, & in rebus agendis industria, atque dexterritate sint idem facturi, moremque optime Sanctissimi D. N. voluntati gesturi, tamen id ipsum quoque consulere, & commendare non desinit, certus, quod leniter agendo, multandoque animos plus, quam castigando apud alienatos, & contumaces sint profecturi.

Quamquam præterea Majestas sua Cæsarea haud facili coniectura assequi valeat quid responsi ipsi Reverendissimis D. D. Nuntiis a dictis electoribus, atque Principibus Augustanæ Confessionis simul, vel seorsim sint accepturi, quia tamen antea quoque Sanctissimus D. N. de præscripto quodam, cujus exemplar rursum Cæsar ipsis Reverendissimis D. D. Nuntiis pro abundantia cautela communicandum statuit, filiali quadam fiducia certiore fecit, quo iniquæ multum conditiones exprimebantur, quæ iidem Augustanæ Confessionis ordines sese Concilium acceptaturos esse, & non aliter coram Majestate sua Cæsarea, in proximo præterito Imperiali conventu professi fuerant, ideo Majestas sua Cæsarea duxit, eas ipsis D. D. Nuntiis nunc in memoriam revocare, ne improvisos, & imparatos easdem reposcentes adoriantur, possintque accurate perpendere, an & quid nomine, & loco Sanctitatis suæ fuerit dicendum. Postremo Cæsar ex prædictis litera-

terarum exemplis, illud quoque, non absque singulari voluptate percepit, quod sæpe dicti Reverendissimi D. D. Nuntii Apostolicum mandatum quoque acceperint, agendi cum Serenissimo Rege Danie, qui quidem Serenissimus Rex, & ipse de facili in prædicta Electorum, & Principum Augustanæ Confessionis congregatione Naumburgii intererit: quod maxime opportunum secum agendi tempus rebatur Cæsar, Nuntiiisque proponebat. Cæterum quando Reverendissimi Nuntii hoc consilium proficiscendi ad dictum Naumburgensem conventum probaverint, id etiam summa, & inviolabilis necessitas postulat, ut iter omni nova, & cunctatione postposita, aggrediantur, adeoque nec diem quidem, nec horam unam negligant tum propter loci distantiam, cum propter indicti temporis angustias; nam istiusmodi particulares conventus, ad quos Electores, & Principes Imperii ipsimet invicem se se convocant, non extrahuntur, sicuti publici, & generales totius Imperii conventus, in longum tempus, sed plerumque paucissimorum dierum spatio absolvuntur, ita ut tanta oportunitas iudicio Majestatis suæ minime prætereunda esse videatur. Parata autem est Cæsarea Majestas iuxta hanc Sanctitatis suæ paternam requisitionem, prout etiam ipsamet jam ante in animo habuit, idoneos ex suis eodem allegare, ut ordines illos Augustanæ Confessionis ad comparandum in Concilio, omni benignè, atque paternè studio, requirat; ac semper studiose, ut locus dabitur, hoc ipsum salutare institutum juvare, & promoveri non desinet; quin, & ab ipsis Reverendissimis D. D. Nuntiis Apostolicis, nullam in se ejus rei perficiendæ voluntatem, curam, diligentiam, aut studium desiderari patietur.

Postremo Cæsar ipsis Reverendissimis D. D. Nuntiis haud gravatim aliquos idoneos, & probatos homines adiunget, qui commodis eorum in hoc itinere iugiter assistant, omnemque bonam operam præstent. Tradet quoque eis necessariam, & opportunam publicam fidem, ac summo, & paternè studio commendabit carissimo filio suo Serenissimo Principi Domino Ferdinando Archiduci Austriæ, ut Naumburgium per commodis Bohemice iter properantibus omnem benevolentiam præstet, quo facilius, expediriisque susceptum iter perficere possint. Erat autem non modo Majestati suæ Cæsareæ admodum gratum, sed etiam ad promovendum hoc pium Concilii opus perutile ut quæ quisvis Rex, vel Princeps diceret, cognoscerent, & ad se referrent; his etenim cognititis poterit Majestas sua, facilius, commodiusque profecturi, quæ

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

cumque ad optatum totius negotii exitum conducere existimaverit.

Præter hæc, quæ scripto Cæsar Nuntiis significaverat, alia etiam, cum iterum Delfinum & Commendonum audiret, expressit, quæ communi Epistola Cardinali Borromæo nuntiarunt, hæc scribentes.

Denique Imperator nobis tria dixit; quorum primum fuit, Principes indictionem istius Concilii continuationem existimantes suspicionibus esse repletos, suisque Epistolis hæc suæ Cæsareæ Majestati annunciasse, bonum proinde consilium existimare, ut nos hujus continuationis scrupulum ab eorum animis tollamus. Secundum. Quod nos cum ipsis modesta gravitate agamus, offeramusque amplissimam fidem publicam. Tertium; quod scripto, sicut mos est Germaniæ, nobiscum agere volunt, de quo nobis statuendum erat. Reverendissimus Commendonus respondit primum. Quod ad fidem publicam attinet, jam Cæsari Pontificis mentem immorescere, nosque quemadmodum in mandatis accepimus, promptissime, & omni securitate plenam, illam offerre. Quo ad continuationem. Jam Bulkam indictionis a Cæsare visam, sci-rigue, qualiter Pontifex voluerit, exarari; nec nostrum esse, de hac re cum aliquo disceptare, sed solummodo ad Concilium adhortari, & invitare, ubi libere quisque poterit de quacumque re loqui, & benigne audiretur. Quod autem scripto negotium istud agitemus, meminerit Cæsar, ut alias innumus, hoc nobis a Pontifice veritum, nec alia quidem ex causa, nisi ad cavillationes, litesque inutiles submovendas; quid enim opus est scripto, quando tanta sinceritate agitur, totaque Pontificis intentio summè declaratur in autographis literis ad Cæsaream Majestatem vestram datis, quibus jus libere, atque audaciter differendi; ac conquerendi omnibus dandum restatur. Quo ad ultimum vero, scilicet, ut cum Principibus modesta gravitate, tractemus, dabimus ultro libenterque hoc non solum Pontifici, & Cæsaris iussionibus, sed propriæ quoque electioni.

Hæc omnia cum Reverendissimus Delfinus suo quoque calculo approbasset: nec ultra Cæsar loqueretur, facta abeundi potestate discessimus.

Quoniam vero Cæsar consilium Pontifici dederat, ut e variis nationibus Episcopos Romam accitos, reformationi stabiliendæ præponeret, Commendonus occasionem nactus, hæc quoque, cum Imperatore agitandi, Carolo Cardinali Borromæo, quæ cum illo gesserat, per literas nunciavit, dicens, quod cum Cæsar

R

far

far de cogenda Prælatorum congregatione ad reformandos mores Pontifici scripsisset, Pontifex summopere approbaverit, mentemque Cæsareæ Majestatis condignis extulerit laudibus, cum nihil magis in votis habeat, quam suo muneri, Deoque satisfacere, ac collapsam disciplinam pro viribus restituere, cujus gratia concilium jam indixerat, ejusque progressum, & exitum ferventissime optabat; cui etiam, ne quod impedimenti afferri existimaretur, ab evocando Romam Episcopos abstinuisse; si quando autem secus Cæsar, ac Principes confulerent, etiam in hoc sui muneris partes Pontifex implebit. Cæsar probata Pontificis sententia respondit. Quod cum Pontifex his omnibus occurrere per concilium decreverit, illud omnino promovendum censebat, suamque omnem pollicebatur operam, ut ad exitum perduceretur. Si quæ vero impedimenta nascerentur, tunc ad istud aliud remedium confugiendum; subdiditque, Pontificis cogitatum summopere pium, ac prudentia plenum fuisse, utpote quod præclaram mentis sinceritatem, animique sui promptitudinem ad celebrandum concilium in hoc etiam demonstraverit. Tunc ego; Haud quam ambigendum, respondi, Divinam Clementiam oculis misericordiae suæ respexisse super Sanctuarium suum, cum Pontifici paternam adeo mentem erga ipsos vel filios alienos indiderit, talemque Cæsari promptitudinem ad operam omnem pro concilio subinterendam tribuerit, ut sub tantis Principibus, gemisque hisce fulgentibus Ecclesie luminaribus offusas Reipublicæ Christianæ tenebras dispergeret, & illustraret. Hæc cum jucunde accepisse ostenderet Cæsar, promptam denuo suam voluntatem, operamque ad pia Pontificis consilia promovenda exhibuit, necessumque dixit ad istum accedere conventum, quem omnino cogendum iteratis jam Nuntiis acceperat, ac propediem illum Oratorem suum dirigere spondit; jamque ad Germaniæ Principes exemplar literarum Pontificis submiserat, caveratque ne ipsa autographa mitteret, sed ipsarum tantum summam, veritus, ne verba illa, *etiam cum sanguinis effusione*, quæ in eis legabantur, longe secus interpretarentur, quasi arma contra ipsos movere diserneret. Denique ad modestiam, & gravitatem adhortatus, ut impigre pro Dei obsequio laboraremus, adjunxit.

XXII.

Cum vero hoc ipso tempore in Christianæ Reipublicæ perniciem multa, & maxima Turcæ molirentur, de frædere inter Pontificem, cæterosque Principes

contra illos ineundo cogitatum est, impositæque fuerant Commendone partes, ut hoc quoque cum Cæsare transigeret. Ille rei gestæ rationem Borromæo Cardinali per epistolam annuncians, Cæsarem ita erga opus hujusmodi affectum reperisse dicit, ut tamen, conijceret, ægre ad hæc tractanda descendere, quod mirum in modum cuperet apud Germaniæ Principes suspensionem vitare, ne specie inferendi Turcis belli, militiam ad ipsos opprimendos contraheret. De concilio vero, cum Commendonus cum Rege quoque Bohemiæ in colloquium venisset, hæc ab ipso accepisse, Cardinali Borromæo datis literis, in hunc modum testatur. Heri cum Serenissimo Romanorum Rege ad longum sermones protraxi; multum ille de concilio, de Principum conventu, de mittendis ad ipsos Pontificis literis, ac Nuntiis, deque appellatione, qua ipsos dilectos filios nuncupat, locutus est. Pontificis benignitatem summopere laudavit, quod super cæteros omnes Pontifices egisset, suamque optimam mentem demonstrasset. Multa quoque de Principum Germanorum ingenio, de ipsorum commodis, ac diffidiis subintulit, quos in unam nullatenus posse convenire confessionem, arbitratur. Maxima insuper se affectum lætita dixit, quod sibi relatum fuerat, Nauburgii conventum hoc etiam præcipue nomine imperatum, ut accurata consultatione articulus iste perpendatur. *Et si eundem est ad Concilium quomodo eundem?* Licet obfirmata Hæreticorum pervicacia parum utique spei possit tribuere. Tum Regem enixis precibus obsecravi, uti piissimum istud opus pro viribus adjuvaret, quod & se facturum ultro, libensque est pollicitus. Nuntiavit Commendonus aliis literis eidem Cardinali Borromæo, qualiter Cæsar denuo de conditionibus a Protestantibus petitis, ut concilio assentiantur, disseruerit, quodque cognoverat, quod si ipsi in sua obdurati pervicacia constiterint, Catholici Germaniæ Principes, ac præcipue Episcopi e suis ditionibus non recederent, propter multos, quos relinquerent sibi subiectos hæretica labe inquinatos. Intellexerat quoque, Cæsareos Oratores ad conventum destinatos post ipsos Nuntios illuc adfuturos, idque composito decretum, ut nimirum secundas ipsi nanciscerentur aures, ne forte negotium cum Cæsareis Oratoribus jam transactum, itidemque transigendum prætexentes Principes, inauditos Nuntios dimitterent. Nihil tamen magis negotii, ac difficultatis interim putabat fore, quam anti-

quam

quum gentis illius morem prætermittere, scripto scilicet omnia transigendi, ad quam incommodam suspensionem avertendam, præter sollicitam Nuntiorum curam, plurimum sperabat conducere, quod Cæsarei Oratores, qui Pontificis literis instructi adventuri erant, sinceram ipsius mentem, plenamque fidem, quod essent admittendi, testatam facient.

XXIII.

Cum vero jam Nauburgii conventus instaret dies, timerentque Nuntii, ne antequam illuc accederent, dissolveretur, Antonium Cachim opportunis hisce præceptionibus, ac monitis præmittere decreverunt.

Instru-
tio tra-
dita An-
tonio Ca-
chio.

Cum Conventus Nauburgii institutus ante nostrum adventum, dissolvi facile queat, tu, omni abrupta mora, illuc propera. Quod si Principes ibidem ad nostrum usque accessum permansuros cognoveris, illud tantum cura, ut nobis parentur hospitium; sin autem celerem conventus dimissionem vereberis, singulos Principes invises, nostroque nomine nuntiabis, Summum Pontificem duos legasse Nuntios, alterum, qui superiorem Germaniam, alterum, qui inferiorem obiret. Hos, cum Viennæ comperissent indictum Nauburgii conventum, magnis itineribus Pragam ad diem vigesimam Januarii appulisse, profectioem in crastinum hucusque parantes. Rogant proinde Celsitudines Suas, ne graventur tri-duo adhuc pro Christianæ Reipublicæ utilitate subsistere, donec & ipsi vigesima octava Mensis die accedant. Quod si forte Nauburgensis Episcopus adesset, ab ipso, quæ exequenda sunt, poteris cognoscere, ipsumque apud Principes dilationis interpretem adhibere.

XXIV.

Vienna discedentes Nuntii Pragam septima die, atque inde hyeme sæva, atque adeo frigida, ut ferri vix posset, viaque per Bohemiæ saltus maxime nivibus impedita, die quinta Nauburgium venerunt. Pragæ cum Ferdinandum Archiducem Austriæ Regni moderatorem convenissent, literasque tum Pontificis, tum Cardinalis Borromæi ad ipsum datas obtulissent, tanta ipsum erga Apostolicam Sedem demissione, & obsequio præditum repererunt, ut Commendonus ad Cardinalem Borromæum scribens asseruerit, nullum inter Principes adinventum, qui cum in reverentia erga Pontificem, sanctamque Sedem antecederat. *Adventibus Nauburgium Nuntiis (scribit Gratianus,) nec obvium missum, nec ullum honoris, aut amicitie officium, nec omnino hospitale quidquam tributum. Biduo cognoscendis verbis dato, tertia die constituerunt, ut singulos sine quisque Pro-* Ann. Eccl. Tem. XXXIV.

lib. 2. c.
2. Vit.
Jo. Fr.
Card.
Commendon.
dini.

vinciæ privatim conveniat. Delphinus ad Palatinum Rheni, Commendonus ad Ducem Saxonie [*ii quia e septem Viris erant, qui jus creandi Romani Imperatoris habent, cæteris eminebant*] mittunt, qui adeundi tempus postulent. Ab utroque idem responsum, in communi conventu, nihil nisi de communi sententia agi posse, relatuos ad socios, & voluntatem omnium significaturos Romanis. Decernitur inde in eorum consilio privatis colloquiis in republica opus non esse: & verba Legatorum ab Adversariis venientium omnibus coram esse audienda. Ab hoc decreto mittunt cum militum cohorte, quam Saxo ad custodiam corporis habere circa se consuevit, primos amicorum, qui Nuntios in Curiam deducunt. Hos in epistola sua recensens Commendonus, Palatini nomine scribit fuisse Marescallum quemdam, & Doctorem Nemium Primarium Principis a secretis; Ducis vero Saxonie nomine Consiliarium Wolphangum Kollet, qui Concilio Tridentino olim interfuerat, & Franciscum Cram itidem Ducis a consiliis. *Nuntii, quamquam id quidem minime voluissent, tamen recusare non ausi, ne si ab his exclusi forent, ab nullis deinde Germanorum satis benigne acciperentur, ire porro, & alioqui universos statuerunt. Curru vectos Germani, qui ad deducendum eos venerant, pedibus, quod honoris est, antecesserunt, & Principes ingredientibus ad se omnes assurrexerunt; non tamen illis dextras ex more gentis porrexerunt, qui mos apud Germanos, sicuti servatus amicitie pignus habet, ita prætermisus, non dubium est alieni, atque aversi animi argumentum. Quinam autem singillatim fuerint Principes, qui tunc ibi aderant, enarrat Commendonus his verbis. Hic erat sessionis eorum Ordo. In primo subsellio duo Electores, Saxo nempe, & Palatinus, considebant. E Regione ipsorum scabello considebat Comes Hastaim Brandeburgensis Electoris Orator, pone illum Wolphangus Dux Namburgensis, mox Dux Vittembergensis, post hunc Carolus Marchio Badensis, huic proximus Lantgravius filius, ac demum Jo: Georgius Palatinus. Nuntii literas Pontificis, edictique exempla singulis reddiderunt, qui acceptis codicillis, ut erant stantes, innumerunt Nuntiis, ut preparato subsellio villosa strato holoserico considerent, qui cum ipsos primum Principes ad sedendum invitassent, dicentes sedeant Celsitudines vestræ, una simul omnes, cunctis tacentibus, confederunt. Ubi confedere, prior Delphinus orationem suam in hunc modum est orsus.*

Ep. ad
Car. Bor-
rom.

Id. ibid.

R. 2

Pro-

*Propositio Episcopi Delphini in Nau-
burgico Principum Protestantium
Conventu.*

XXV.
Propositi-
o Delphi-
ni Epi-
scopi in
Conven-
tu Nau-
burgii.

Cum primum Summus Pontifex ad Ec-
clesiæ regimen Divino munere est evoca-
tus, pro suscepti muneris officio pastorali
in eam statim curam, & cogitationem
incumbere cœpit, quoniam potissimum mo-
do corrupti emendarentur mores, dissen-
siones removerentur, essetque terra tan-
dem labii unius, & idipsum dicerent,
sentirent, saperentque Nationes omnes.
Et quoniam ad ejusmodi, tum mala sa-
nanda, quam bona consequenda nullum
hactenus aptius remedium Romana Ecclē-
sia novisse reperitur, quam œcumenici
Concilii celebrationem, Pontifex habita-
rius super hac re matura cum amplissi-
mo Reverendissimorum Cardinalium Col-
legio consideratione, factisque ejus consi-
lii consortibus Serenissimo Ferdinando e-
lecto Romanorum Imperatore, cæterisque
Regibus, ac Principibus, sacrum tan-
dem generale Concilium ad proximum
Resurrectionis Dominicæ festum Tridenti
celebrari, auctoritate sibi divinitus elar-
gita statuit, atque decrevit. Cum vero
id ad notitiam Principum omnium eam e-
riam ob causam pervenire cuperet Sum-
mus Pontifex, ut iidem suum studium
cum Sedis Apostolicæ studio conjungerent,
ac pietatis, religionis, & fidei unitatis
causam protegendam suscipere; quia
inclitam Germanorum Nationem semper
in visceribus habuit, ejusque tranquillita-
tis, ac pacis summopere cupidus fuit,
ambos nos Nuntios legavit, qui suo, &
Apostolicæ Sedis nomine singulos Sacri Ro-
mani Imperii Principes conveniremus, eos-
que hortaremur, postularem, obse-
remusque, ut pro viribus, quoniam in
eodem concilio pacis, mansuetudinis, &
charitatis plena futura sint omnia, quando
idem concilium quacumque de re non modo
audirurum, sed iusta etiam postulata est
exaudirurum, cum nihil tandem aliud a-
gendum sit, nisi, ut probatis probandis,
damnatisque damnandis, diu nimum scissa
unitas, divisaque concordia reparetur,
eniti velint, ut faustum principium, læ-
tumque progressum Dei munere sortiatur;
presertim cum Summus Pontifex publicam
dare fidem amplissimis, quam unquam
alias concessa, vel concedenda fuerit, ex-
aratam formis, sit paratus. Oratores pro-
inde suos, ut ad concilium, opportunis
instructos mandatis immittant, Celsitudi-
nes vestras, paterne hortatur, & rogat,
utque sedatis dissidiis, cum jam (proh dolor)
tot sint de Religione hominum opiniones,
quot voluntates, tot Evangelia, quot Do-
ctores, una sit fides mentium, & actionum

pietas, suusque Ecclesiæ antiquus decor
restituatur.

Cum dicendo finem Delphinus impo-
suisset, commendonus ejus excipiens ora-
tionem subjecit.

*Oratio Episcopi Zacynthien. in Con-
ventu ad Principes Protestantes.*

Cum tandem utriusque nostrum Summus
Pontifex mandata dederit, cuius una, &
eadem est erga universam istam inclitam
Nationem charitas, repetenda mihi non
esse arbitror, quæ Reverendissimus Domi-
nus Pharen. Episcopus ad superiores Ger-
mania Principes Nuntios modo exposuit.
Sed neque Respublica Christiana calamita-
tes pluribus explicabo, quas ne dum Cel-
situdines Vestra Illustrissime pro summa
earum prudentia, sed nemo fere est, quin
intelligat, quo res deducta sit, immo quo
prolabatur in dies. Aliud ex alio malum
oritur, & nostris dissensionibus Christi ho-
stibus aditus patefacimus, ad Christiani
nominis perniciem, cui tandem obviam iri
res ipsa postulat. In præsentiarum vero
propositis ob oculos periculis occurrendum
suadet temporis opportunitas, tum pacata
a bellis Christiana Republica, tum divi-
nitus Pio Pontifice nobis dato, cuius præ-
ter cæteras virtutes incredibilis est beni-
gnitas, & studium in Celsitudines Vestras
Illustrissimas singulare, ut nulla unquam
amplior, & commodior olim data, aut in
posterum dari posse videatur occasio pacis,
& tranquillitatis Ecclesiæ revocanda. Sane
quidem illud omnes in primis cogitare de-
bent, agi de fide, & de animarum salute,
neque Religionis fundamenta evelli posse,
quin Regna, & Imperia eodem modo la-
befactata concidant; aut nullum prorsus,
aut unum id, de quo agitur, universale
concilium superesse in tanta opinionum va-
rietate, & divinarum, humanarumque
rerum perturbatione, perfugium, ad quod
Christiani homines ex sinceritate, sicut
ex Deo, & coram Deo in Christo solli-
citi de unitate spiritus in vinculo pacis
suas contentiones, & controversias refe-
rant, ut quemadmodum de Christo Jesu
dictum est, interfecisse illum omnes ini-
micitas in semetipso, ita per œcumeni-
cum concilium, sublaris de Religione dis-
sidiis, moribusque purgatis, suus decor Ec-
clesiæ restituatur, ac fidei veritas depulsis
errorum tenebris, Christiano Orbi afful-
geat, simulque universi unum corpus in
Domino, idipsum sapiamus, pacem dili-
gamus, & Deus pacis, & dilectionis sit
nobiscum.

Nuntii orantibus decem circiter ex
iis, qui in Concilio ex more aderant,
singula verba excipientes, utriusque o-
rationem perscripserunt, & ipse Wittem-
ber-

XXVI.
Com-
mendoni
oratio in
conventu
Naubur-
genii.

Grat. c. 2.
vit. Car-
Comm. 1.

Grat. l. 2.
c. 3. vit.
Comm.

bergenis Dux plura identidem adnota-
bat. Tum duo Electores, cum quædam
inter se essent collocuti, ac Wolphango
Neumburgensi Duci, simulque Duci Wit-
tembergensi communicari jussissent, per
Masquitium Electoris Palatini Cancel-
larium omnium nomine hoc responsum
dederunt.

Illustrissimi Principes audierunt ea, quæ
Romani Pontificis nomine exposuistis. Et
quia arduum est negotium, decernere mo-
donolunt. Convenient inter se ad respon-
sum dandum. Interim cupiunt, ut quæ vos
Pontificis Legati dixistis, ea scripta de-
feratis. Tum Nuntii. Satis aperte (re-
sponderunt) Pontifex mentem suam in
Concilii Bulla declaravit, satisque Cæ-
sari per literas multa significavit. Nos
ne scripturas multiplicemus, in manda-
tis accepimus. Masquitius sub hæc au-
dita cunctos Principes colloquendo con-
veniens, demum hæc respondit. Illustris-
simi Principes intellexerunt vestram respon-
sionem, nec super hoc ulterius vos urgent.
Itaque discedentes Nuntii, iidem comi-
tantibus Germanis, a quibus antea de-
ducti fuerant, redierunt. Vix quadrantis
unius spatium intercesserat, cum missi
a Principibus tres Viri eorum, quos ipsi
quia publicorum rerum participes, ac
Ministros habent Consiliarios vocant,
advenere, introductique literas, quas
Nuntii a Pontifice Maximo singulis Prin-
cipibus reddiderant, ad eos retulerunt,
his totidem ferme verbis usi. Principes,
cum has literas eis redderetis, appellatos
se filios a Romano Pontifice non adver-
terunt, quem quia ipsi parentis loco non
habent, ne literas quidem tali cum appel-
latione accipere ab eo voluerunt. Atta-
men adea, quæ vos ipsis dixistis, respon-
debunt. Responsum a Commendono est,
non aliter appellatos a Pontifice Maxi-
mo Germanos Principes, quam quomo-
do Cæsar ipse, cæterique Christiani Re-
ges, & Principes nuncupari ab eo con-
sueverunt. Illi positæ literas abiere, Bul-
lam tamen Concilii sibi reservaverant.
Triduo post expectantibus Nuntiis, ut
ad accipiendum responsum in conventum
vocarentur, decem ad eos Consiliarii,
primarii homines magna Comitum fre-
quentia, missi Principum venire; inter
quos dignitate præstabat Masquitius,
& Gregorius Dracovius, amicorum inti-
mi, ille Palatini, hic Saxonie Ducis.
Omnes a Nuntiis summa cum comitate,
atque benignitate appellati, atque acce-
pti cum essent, Cracovius Vir multarum
linguarum peritus, nec ignarus dicendi,
ita latine, appellatis primum Nuntiis
Reverendis Dominis inceptit,

Magnopere mirantur Germaniæ Prin-
cipes, qua tandem de se opinione, aut
spe frater Romanus Pontifex eorum ten-
tate constantiam, & se compellere lega-
tionibus sit ausus: cum incredibile sit,
ignorare eum, quæ jura sacrorum sancta
Germanis, quam de Divinis rebus infixam
animis fidem habeant ab eo tempore, quo
eam scriptam, firmatamque, & compro-
batam illustribus sacrorum literarum testi-
monii Carolo V. Cæsari triginta ab hinc
annis Augusta tradidere. Sed neque tum
remere, aut levibus de causis fecere, ut
a Pontificum ditione, ac potestate, cui pa-
tere antea assueverant, desciscerent, quan-
do non Jesu Christi nomen, aut gloriam
propagari, curarive ab iis, sed propriæ
potentia, atque amplitudini studere didi-
cerant. Neque nunc sibi statuerunt Pio IV.
ad Concilium vocanti obtemperandum, pe-
nes quem ne esse quidem ullum ejus rei
arbitrium sciunt. Etenim auditum etiam
indignum est, eum disceptatorem aliorum
controversiæ, ac discriminum statui, qui
ipse discordiarum, ac dissensionum omni-
um fons, & origo sit, & in iudicis se-
dere locum eum, quem maxime sibi ad
iudicium, inter eosque haberi convenit,
& a quo uno veritas ipsa tam diu, tam
immaniter oppugnatur. Cui enim obcu-
ra sunt Pontificum Romanorum studia
committendi assidue armis inter se Na-
tiones, dissidiisque serendi, quo ex aliena
pernicie, suas ipsi opes, & potentiam au-
geant? Cui non nota insectatio, ac sa-
vitia adversus eos, qui a cultu ipsorum,
atque inanum idolorum ad veram pieta-
tem animum traduxerunt? Quis vero ne-
scit, quantum contaminatæ superstitionis,
& falsarum opinionum dispersum per gen-
tes sit a Romanis Pontificibus, quantum
tenebrarum Evangelii luci offusum, &
nunc maxime offundatur? Ut terriores,
ac fœdiores errores ferat, foveatque vester
iste Pontificatus, quam olim ante cogni-
tum Christum gentes habuere; & quod
derestabilius est, res impias, & execrabi-
les honestis nominibus tegitis, & morum,
& sacrorum corruptores, uni sacrorum le-
gum authores, & custodes haberi vultis.
Nos vero eum ipsi cupimus tum in omni-
bus esse populis non dubitamus probos, &
Reipublicæ amantes viros, qui vanas istas
fraudes, & impuras corruptelas, quibus
deformatam Ecclesiam cernimus, aboleri,
auferrique cupiant, & veram, & cum
cælestibus iussis consentientem disciplinam
restitui. Quod sane in primis curæ esse
debuisset Romanis Pontificibus, qui sibi
rot sæculis superbum in Christiana Repu-
blica titulum, summumque sacrorum jus
arrogarunt. Sed nimirum constat eos, id
qui-

XXVII.
Ep. Com.
die 8.
Febr. a-
pud Car.
Barbar.
ubi sup.
Antonius
Marta
Grat. in
vit. Com-
mendoni
c. 3.
Pallavic.
to. 2. l. 15.
c. 5.

quidem minime velle, qui una dominandi libidine occupati, cum landis superstitionibus, quam divinis rebus ordinandis magis intendunt. Falso præterea, & inique Germani levitatis vobis insultantur; & sibi non constare, plurimæque in sectas divisi contrariis, & repugnantibus opinionibus jactari dicuntur, cum una nostrorum omnium voluntas, & consensio sit in eam doctrinæ formulam, quam scripto comprehensam Augustæ ex auctoritate Cæsaris edidimus: ab ea nostri Principes, neque se discessuros unquam profitentur, & minime vero leges imponi sibi a Romano Pontifice passuros. Nullus enim mortalium, nisi Cæsaris imperio Germani continentur, quippe hic arbiter, ac Princeps, & caput rerum est in Christiana Republica; huic, non Pontificibus vestris, iusta, & legitima Concilia cogere, atque habere, ius est. A quo cum Legati ad conventum hunc venerint, iis suam de convocando hoc tempore Concilio rationem, ac sententiam Principes exponant: cum Romano Pontifice omni rerum communicatione in perpetuum sibi abstinendum esse, statuant. Vos vero iidem Principes, quia claris Venerorum familiis ortos, & egregiis virtutibus, ac sapientia laudibus excellentes esse viros acceperunt, omni quoque honore, & observantia dignos iudicant, præstitissentque ea vobis, si privati huc, non Pontificis Romani iussu ad eos venissetis.

XXVIII.

S. Aug. l. 12. de Civ. Dei 6.2.

Prov. 26.

Commendonus respondet fallitatis a conventu Naumburgensi propositis.

Jam vides Lector, qualis sit Novatorum doctrina, repleta nimirum non spiritu sapientiæ, sed, ut aiebat Augustinus Imparientia, quo solent Hæreticorum fervore præcordia, & pacem perturbare Sanctorum. Sed quomodo Nuntii, secundum quod scriptum est, Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur, ingesta convitia rejecerint, videamus.

His acceptis Nuntii pauca inter se collocuti, non taciti, ea esse ferenda statuerunt. Tum Commendonus: Fecere, inquit, prudenter vestri Principes, qui quando talia responsuri erant, absentibus ipsis, ea, quam coram dici a vobis maluerunt. Quo enim acerbitas ista, ac licentia verborum adversus eos, qui ad suum restandum studium Reipublicæ, vestrumque in ultimam usque Germaniam venire nos iusserunt? Scilicet hunc quoque morem a Doctoribus, ac Magistris vestris didicistis incessendi contumelias, invidiæque onerandi eos, quorum redargui rationibus, ac veritate revinci vos sentitis, cuius veritate ea vis est, ut maledictis illustretur, non obruatur. Cæterum ego dicta criminoſe a vobis in Pontifices Maximos refellam, non imitabor, ut vos modestia quoque, &

temperamento linguæ, non solum causa vinci a nobis, intelligatis. Quo animo, & quo consilio Pius Pontifex Maximus vocatum Germanos ad concilium miserit, dictum abunde a Collega, meque est nuper apud istos Principes, optimo scilicet, & cum publico, rum in primis Germaniæ salutis cupido, licet id vobis, ut cætera, suspiciose, criminoseque libeat interpretari. In sanandis ergo Ecclesiæ moribus, nec justius aliud, nec usu compertum est salubrius, ullum remedium, majores nostri adhibuerunt, quam auctoritatem publici concilii, cuius tanta majestas, sanctitasque apud omnes Christianos omnibus temporibus fuit, ut ejus iussis haud secus, quam cælestibus monitis paruerint homines, ii etiam, qui aut proprio mentis errore, aut alterius impulsu lapsi, ab aliis discrepaverunt. Quoties enim accidit, ut ægre, ac gravi, ac pestilenti hæretici laborantes Provincie, concilii auctoritate accepta ad sanitatem, officiumque redierint? Et quis adeo projecti pudoris est, qui plus sapientiæ, plus consilii vindicet uni sibi, quam tribuat universis? Et adversari consensui eorum accedat, quos Deus nobis interpres religionum, & sacrorum Magistros dedit, & quibus ipse præsentiam sui in perpetuum est pollicitus, & sepe manifesto numine declaravit? At vos etiam de exemplo, ac de iure concilia convocandi, habendique dubitare, & cavillari vultis? Unde vero vobis venit in mentem hanc potestatem a Pontificibus Maximis, penes quos ab Ecclesiæ ortu, Dei hominumque concessu fuit, perpetuæque mansit, ad Cæsares transferre, qui nec usurparunt unquam ut suam, & Ferdinandus ipse, ad quem scilicet eam defertis, non recipit? Quippe discrimina sui, & Pontificis numeris, & novit ille, & qui Vir est antiquæ sanctitatis, etiam servat: ea autem, quæ sint, non est huius loci differere, neque omnino res ullum sermonem desiderat, cum obscurum nemini sit, qua fide, & observantia, & optimus quisque Cæsarium Pontifices Maximos coluerint, & Ferdinandus colat, & quam ipse paterno animo, atque amore a Pio Pontifice habeatur. At ne illud quidem est ignotum, quam propensa Pontificum Maximorum studia in Germanos semper fuerint, quantaque ornamenta in hanc gentem contulerint. Unde enim vobis Cæsares? Unde Imperii hoc decus, & jus Imperatoris eligendi, quo cæteris Nationibus præfulgetis? An igitur Pius IV. Pontificum aliorum vestigia secutus, & officii, ac personæ memor, quæ illi divinitus est imposta, parentis, & rectoris humani generis, si errantis Germaniæ curam habet, si monitum vos, si

pa-

patria charitate revocatum a pravissimis erroribus, invitatumque ad concilium nos misit, quorum tamen dignitati tribuere vos aliquid videmini, id ei audacie verteretis? Mirari vos dicitis? Videre vel hinc licet, quam a recto vestrorum Majorum more, ac veritate desciveritis; Illi dubiis, aut incommodis eorum rebus nusquam alio fidentius, quam ad Pontifices Maximos refugerunt. Vos Pontificem ultro admoventem vulneribus vestris manus, iniqua cum exprobratione repellitis. Revocandi autem veterem disciplinam, ad eamque corruptos hominum mores emendandi curam ad Pontificem Maximum pertinetis, quod obiicitis, & nos fatemur. Atque id quidem Pius IV. statim, ac est Pontifex renunciatus, enixe, ac studiose facere est aggressus, & nunc impensus in idem opus incumbit; & quia magni negotii res est, quo absolutius, perfectiusque conficiatur, omniaque quæ ubique sunt, incommoda comprehendat, universæque ad omnes permanet, de concilii ipsius sententia, & ex consulto Patrum sanciri, constituique voluit, id quæ vobis ignotum esse non debuit, cum, & edicto continetur, quod legistis, & quæ Romæ aguntur, perferri ad vos quoque potuerunt, nisi capere cuncta in deterius, & honesta, rectaque nescire, & tantum secus facta reprehendere, atque insectari liberet. Et quid ego nunc illam orationis vestræ partem refellam, qua nobis superstitionis crimen, si Deo placet, & obscurari Evangelii invidiam, maculamque insigere, odio veri, & libidine maledicendi obcecari, non estis veriti? Quibus gloriari liceret, nulla re æque Romanam Ecclesiam cæteris Christianis populis, quam Evangelii propagatione, custodiaque perstitisse, nisi a consuetudine nostræ abhorveret, aliter, quam in eo gloriari, cuius cælesti Numine hæc Orbis terrarum salutis, & beatitudinis lux effulset. Sed profecto constat, omnibus antiquitatis monumentis veteres illos Patres qui maxime sanctitatis, & doctrinæ laude floruerunt, Christianamque pietatem pariter moribus, atque ingenii illustrarunt, ab usque Apostolorum memoria, ut quæque res dubia, aut difficilis explicari incidisset, Romanam Ecclesiam consulere, ejusque responſis haud secus quam divinis oraculis stare consueverunt; Possent ergo ad quamcumque terræ partem me verterem, percensere Reges ultimarum quoque gentium, Nationesque, quæ sacrorum jura petunt Romam miserunt. Possent, & innumerabiles hominum multitudines, Pontificum Romanorum cura, atque illius Ecclesiæ studio ab impiis falsarum Religionum ludibriis, quibus captas mentes habe-

bant, ad Christi veri Dei cultum traducas commemorare, cum nulla Christiana Provincia sit, quæ, aut acceptæ, aut conservatæ Catholicæ Religionis gratiam Romanæ Ecclesiæ non debeat, sed ut alios mittam [neque enim mihi apud vos agentia aliena exempla conquirenda sunt] quero a vobis, unde Christianæ Religionis, fideique primum nomen Germani audiveritis? Unde Magistri pietatis, unde Evangelii ipsius lumen disciplinaque ad vos pervenerit? An insicias ire potestis, quod Christiani sitis, quod barbaras superstitiones exueritis, id secundum Deum beneficium esse Romanæ Ecclesiæ? Ab hac prima Christiana pietatis semina jacta in vobis sunt, ab hac sacrorum ius, & Dei rite colendi ac de divinis rebus vere, recteque sentiendi tradita ratio est, a qua summo isto Imperii, & Majestatis honore præ cæteris gentibus aucti, atque decorati estis. Ab hac vos Ecclesia, quæ beneficiis meruit, ut parentis Majestatem apud vos obtineret, postquam gratiæ obtiti descivisset ab hac veritate, ac fidei regula, ad quam omnes, quæ rite Christum Deum venerantur, gentes, suas de divinis rebus rationes direxerunt, postquam declinasset, & quod unum rectum est ad Cælum iter reliquistis, in quos, Deus bone, & quam devios astractus deflectistis? quibus vos erroribus implicastis? quibus mentes vestras tenebris mercastis? At etiam iniquo animo ferri a Principibus vestris nuper dicebatis, quod nos varia, ac multiplici Religione agitari, impellique Germanos vobis obiecimus, idque insicias ire, verecundia non fuit. An potest clarius, an evidentius esse quidquam vestris inter vos de tota cælestium rerum, ac divinarum caeremoniarum ratione dissidiis & concertationibus? Una est vestrum omnium consensio, & conspiratio adversus nos, Ecclesiamque, a qua defecistis, cætera nihil dissimilius, nihil disjunctius, nihil discrepantius, an vero id non restat omnibus? An non omnis referta libris Germania est, contraria, & pugnantia docentibus? An adeo hebetes nos, ac rudes Germanicarum rerum esse putatis, ista ut ignoremus? At Lutherus quidem ipse, Paulus alter, ut vos vultis, qui præcepta se ex Ecclesiæ navis in mare deiecit, a quo jactata a vobis Augustana formula constata est, quando sibi, aut in quo satis constitit? An istam ipsam formulam non quot annis, quamdiu vivit, commutatam, diversasque in sententias contortam edidit? An qui postea ipsum securi sunt, non æque licenter trahendo eam, quo cuiusque libido rapuit, totam aliam fecerunt? Sed quot jam rixæ inter vos de dictis, sententiisque Lutheri? Et quotus quisque est,

est, qui quæ placita illi sunt probet? Quot Melancthon? Quot Colampadius? Quot Zuinglius? Quot denique Calvinus trahit? Quot alii sexcenti, qui omnes de summis rebus a Luthero, atque inter se dissentiant? Non modo Civitas, aut municipium, sed ne domus quidem in Germania est ulla horum certaminum experta. Cum viro uxor, cum parentibus liberi de fide sacrorum, de divinarum literarum intelligentia altercantur. Fœminæ, pueri in circulis, in cauponis, inter pocula, ludosque, quod miserandum est, de Religione constituunt. A vobis denique ipsis, hoc ipso in conventu, quantum laboratum est opere, ut aliquam uniusmodi mentis speciem præferre possent? Quod assequi tamen nequivistis: scilicet, ut discrepare inter se vera, ita conjungi, & convenire falsa non possunt. Et quanto quis ab Ecclesiæ portu magis recedit, quanto longius a vera, stabilique fide, in errorum veluti pelagus provehitur, tanto cæcioribus fluctibus jactatur, fallacioribusque opinionibus involvitur. Quin vos ipsa varietas, inconstantiæque vestrorum Doctorum revocet aliquando ad cognitionem veritatis, quæ simplex, neque plus una est? Quin imitamini Pauli Apostoli exemplum, ad nostram eruditionem memoriæ proditum? Qui cum nihil, nisi divino spiritu afflatus ageret, divinitusque traditam sapientiam haberet, ut labi, atque errare nullo modo posset, tamen divinitus item admonitus de re, quæ iustam dubitandi causam habere aliis videri poterat, ad Apostolorum Concilium retulit, ne forte, ut Lucas inquit, in vanum curreret, aut currisset. Sed hæc vos videritis. Pontifex quidem Maximus pio, piique parentis officio adversus vos functus, omnique nimis studio, ut devius quoque, & contumacibus filiis salutem redderet, iure vobis, ac omni Germaniæ exprobrabit illud Evangelii. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Quæ autem postremo honorifice de nobis ipsis dixistis, pro privato Principum erga nos studio, privatas quoque gratias iis a nobis referre vos iubemus. Cæterum ea nos non alia re deberi nobis, quam ejus, a quo missi sumus nomine, profitemur. Hac a Commendono habita Oratione, Germani nullo dato responso discesserunt, varie pro cuiusque ingenio dicta Nuntii accipientes; pars veritate percussis taciti ingemiscere, fremere alii, ac indignari ea dicere tam celebri loco ausus nemo.

XXIX.

Asperæ hujusce sententiæ, quam Germani Principes in suscipienda Pontificis legatione amplexi sunt, quantum ex eo-

rum Consiliariis Nuntii acceperunt, præcipuus author fuerat Christophorus Vittembergensium Dux, qui præter insitam Germanorum ingenii ferociam, magnas possidebat opes ademptas templis, unde justos Dominos exturbarat, ac supra centum millium aureorum vestigal sibi ex illa rapina confecerat; eo Ecclesiæ infensior, quo plura Ecclesiæ eripuerat, ut propemodum illud Apostoli ad Timotheum scribentis videatur impletum. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidem appetentes erraverunt a fide. Mitius, ut ipsemet Commendonus in communi epistola a Cardinali Borromæo significavit, præ se tulit ingenium Augustus Saxonie Dux, temporalis, ac spiritualis apprime pacis studiosus, qui & ipsos Nuntios per certos homines verbis obsequii plenis inviserat, & antequam per Consiliarios contumeliosa illa responso redderetur, occasionem captans Naumburgio discesserat, quamvis omnium postremus, utpote proximior, esset profecturus. Cum itaque Principes Naumburgii congregati jam plane Concilium celebrandum existimarent, ne populi suarum ex diversitate sententiarum facile in suspicionem venire possent, quænam denique fides apud eos, apud quos nulla nec verba, nec scripta, ut cum Athanasio loquar, robor habebant, sed omnia pro tempore mutabantur, & transformabantur, in unam omnes coire fidei formulam studuerunt. Sed cum jam a veritate, quæ non nisi una est, quam Petri Cathedra tenet, excidissent, inter se quoque haud compaginari, quemadmodum neque parietes subtracto angulari lapide, potuerunt. Nam ut scribit idem Commendonus, Jo: Fridericus Vemariensium Dux puram illam dumtaxat Confessionem a Luthero compositam, & Carolo V. anno MDXXX. exhibitam retineri postulabat. Principes, confessionem quidem illam admittebant, sed cum Melancthonis simul Apologia, hoc præcipue consilio, quod cum Melancthon in Zuinglium inclinasset, multaque ejusdem Hæresiarchæ insanie, semina in suis sparsisset scriptis, a condemnandis Principibus illis, qui secta erant Sacramentarii, abstinent, quales manifeste dicebantur, Elector Palatinus, Dux Wittembergensis, ac Marchio Badensis. Verum Jo: Fridericus nequaquam consilio acquievit, quin indignatione commotus, quasi per contumeliam, Principes illos Sacramentarios, & Zuinglianos appellavit, multasque turbas, & contentiones excitavit, nullo habito cognationis, & Sanguinis respectu, quo arctissime cum Palatino jungebatur: elata namque prima uxore,

I. ad Tim.
c. 6.Ep. 8.
Feb.S. Athan.
de Synodo.

uxore, quæ Lantgravii fuerat filia, ex qua nullos susceperat liberos, Jo: Fridericus ipse, & Jo: Guillelmus ejus frater duas Electoris Palatini filias matrimonio sibi copulaverant: ex quo corporum nexu nequaquam tamen, ut multi sperabant, nexus quoque secutus est dogmatum, & animorum; Divina misericorditer providentia id præstante, ut hac ipsa intercedente divisione extimulati hæretici revertantur ad Dominum in Hierusalem, quæ est Romana Ecclesia, cum cognoscant, quod Non est solum filia Chaldaeorum. Cum autem per hos dies Nuntii sæpe cum Principum Consiliariis agerent, ac sæpe etiam illos ad prandium adhibuissent, plane acceperunt, nullam erga Concilium animi propensionem existere, Principesque existimare, Bullam indictionis expressam esse Concilii continuationem, ex illis forte verbis, *Omni suspensione sublata*, suspicantes, assererebantque nullum ex Germaniæ Episcopis Tridentum accessurum; & antequam conventus ipse dissolveretur, constitutum est inter ipsos, ut neque ipsi mitterent ad Concilium, & metum injicerent Germaniæ Episcopis, ne a custodia rerum suarum abscederent. Cum etiam ulterius de rebus Turcarum, ac Moscovitarum sermo haberetur, præsertim cum de connubio Ducis Moscoviæ cum Regis Poloniæ sorore rumor esset, percutati sunt a Nuntiis, num Pontifex cum Moscovitis ageret, cum fama apud ipsos percrebuisse, a Pontifice Moscoviæ Ducem foveri. Ad hæc responderunt Nuntii, aliis quidem temporibus Oratores a Moscovita Romam submissos, qui a Pontifice titulum Regium deprecantes, obedientiam ipsi, Sedique Apostolicæ observantiam pollicerentur, Græcorum ritus, ac schisma penitus condemnaturi; nunc autem nullum hujusmodi negotium cum Pontifice agitari, cuius animus ad beneficiendum nobilissimæ Germanorum Nationi totus modo incumberebat. Et magnum profecto (subdunt Nuntii) istos Germaniæ Principes incescit timor, ne gliscens, hujusmodi nuptiarum occasione, Poloniæ Regis potentia, in eorum damnum augetur, quod Regio ipsorum parum a Polonia abesset, planitiesque maxima, & in ea nullæ arces, nec vires ad se defendendum suppeterent.

XXX.

Abrupta itaque actione illa, atque omni consultatione, cum Jo: Fridericus protinus se conventu proripiens in suam ditionem abierit, Nuntii nona Februarii Naumburgio profecti ad reliqua obeunda digrediantur; anxii quidem de rerum e-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

ventu, metuentes, ne Urbes, cæterique Principes Lutherana hæresi infecti Pontificis Brevia essent accepturæ, cum hi, qui in conventu aderant, nequaquam receperant. Et Delphinus, Franconia, Suevia, ac Bavaria peragrata, plurima ubique locorum eruditionis, ac benignitatis argumenta reliquit; Commendonus vero, cui operosior demandata fuerat Provincia, altera, quam a Naumburgio profectus est die, Lipsiam venit. Sed antequam ipsum abeuntem prosequamur, operæ pretium duximus ea, quæ acciderint, pro ut ipse Card. Borromæo significavit, enarrare. Sic igitur habet. *Paulo ante nostrum discessum ex Urbe Naumburgensi, primus inter Consiliarios Saxonie Ducis me invisit, ac post multa humanissima verba dixit, se suo Principi retulisse ea, de quibus multoties simul egeramus, summumque præ se tulit dolorem, quod in hujusmodi conventu, & non in propria ditione suum Principem reperissem, quod non immiri Vir ingenio, ut ipsemet animadvertere quiveram, temporis magis, quam propria sententiæ inservire conatus tunc fuerit, &c. Nocte eadem, cum jam Dux discessisset, Naumburgium suum Secretarium remisit, qui patentibus literis signo, ac manu Electoris consignatis singulos suæ ditionis subditos proposita indignationis poena jubebat, non solum itineris ductoribus, & equis me præerentem instruerent, sed omni etiam honorem exciperent; quod commode plurimum accidit, cum per rotam Misniam, partemque Saxonie ab Electore possessam transendum fuerit. Altera die una cum Delphino profectus, Episcopum Naumburgensem in loco, qui dicitur, Sait, commorantem convenimus, qui cum Pontificium diploma, & concilii Bullam summa reverentia excepisset, se, quamvis senio, & podagra laborantem, promptum, atque paratum ad Tridentinam Civitatem conferendi exhibuit. Cumque mutuis differeremus colloquiis, dixit mihi, Amnsdorffum & alios cum sectantes in Thuringia publicis in concionibus docere, Bona opera perniciose esse ad salutem; & quod non ipse solus, sed omnes Hæretici concionatores a die, qua concilium indictum fuit, populis persuadere nituntur, non expedire ad concilium accedere, eo quod homines ibi nanciscerentur versutos, qui veritatis lumen dumtaxat extinguere conantur, quod solis ipsis solummodo a Deo infusum existimare debent, &c. Quæ autem Commendono Lipsiæ acciderint, & quomodo dein Halam perrexerit ex ipomet audiamus. Lipsiam Urbem Rudis insignem, ubi appuli, statim Ducis Consilia-*

Ep. 17.
FebruariiSaxonie
Electo-
Com-
mendano
publicam
fidem
mittit.

S

filia

Jus Canon-
nicum ab
Hæreti-
cis in eo-
rum Uni-
versitati-
bus legi-
tur.

siliarii, qui Nauburgii me agnoverant, in-
viserunt plures postea illius Universitatis
Doctores nomine ipsius Universitatis visita-
rum venire, qui iuxta Nationis morem lati-
na habita oratione demissionis, & reveren-
tia plena, vini quoque munera obtulerunt;
alia insuper munera paulo post ab ipsis
Urbis prætoribus submissa. Quatuor in
ista Universitate, diviti mercede conducti,
præcipui Canonum Doctores habentur. Prior
Decretum explicat, alter Decretalium li-
bros, tertius Sententiam, quartus Clementinas,
idemque institutum Vitembergæ observari,
quamvis hæresis initio hujusmodi volumina
mibi flammis sint data, restituta postli-
minio eorum lectione, accepi, &c.

XXXI.

In alia autem, quam per arbitrarias
notas conscripsit epistola ad eundem Car-
dinalem Borromæum hæc habet. Audi-
vi, Ducem Saxonie, Brandenburgii Mar-
chionem, aliosque Principes novum cele-
braturos conventum; quoniam in Naubur-
gensis cum Comite Palatino, Lantgravio,
Vitembergensi Duce, aliisque convenire
non potuerunt, quod in Calvinis, & Sa-
cramentariorum hæresim inclinarent. Il-
lud etiam accepi, quod in eodem Naubur-
gico conventu sedulo curaverint modum
aliquem invenire, quo effusam illam libris
typis edendi licentiam frænarent, quibus
novæ quotidie proferebantur opiniones, ve-
rum, quominus hujusmodi tollerentur, ob-
stitisse tot inter se divisas Principum de
Religione sententias. Illud etiam accepi,
quod antequam Nauburgium perveniremus,
palam a Principibus Regine Angliæ Ora-
tores admissi fuerint, quos, cum legatio-
nem de more exponerent, Lantgravio, qui
connubium Regine cum uno ex filiis suis
frustra, diuque tentaverat, interrogavit.
Quandonam eorum Regina paritura esset?
Quo dicendi modo Oratores maxime offensi
summa animi indignatione discesserant.
Hæcque potissimum de causa Calviniana
pars incrementum, addita Regine autho-
ritate, sumpsit, spargebanturque de
Lantgravio querelæ, quod, cum eadem
sentiret, privatas tamen ob causas negle-
xerit.

Cap. 4. l.
12.

Lipfia discedens Commendonus Halam
venit, ut ibi inquit Gratianus peregrina-
tionis ejusdem comes, & testis oculatus,
Archiepiscopus Magdeburgensem con-
veniret. Is erat Joachimi Brandenburgii
Septemviri creando Casari, quos Germa-
ni a munere Electores appellant filius: sed
eo non invento Berlinum ad Joachimi ip-
sius Regiam perrexit, Albi flumine ad Vi-
tembergam trajecto. Oppidum Lutheri fu-
rore, & Caroli V. victoria, & Friderici
Saxonis, & Lantgravii clade nobilitatum.
Joachimus Alberri Patris cura in fide Ro-

mana Ecclesie diu retentus, post mortem
inde Patris temporum illorum procella ab-
reptus se Hæreticis adiunxerat. Sed ta-
men ex ingenio suo multa retinuerat de
pristinis Sacrorum ritibus, multa item ex
disciplina Lutheri respuebat. Advenien-
tem Commendonum perhonorifice hospitio
accepit, coluitque omnibus humanitatis of-
ficiis, plura, ut ne a Catholico quidem
præstari poterint. Quæ singillatim re-
censita præstat audire ab ipsomet Com-
mendono in epistola, quam decima no-
na Februarii ad Cardinalem Borromæum
conscripsit, Continuo inquit, ubi Berli-
num appuli, Elector per suum Marescal-
lum, & a consiliis primum, insequenti
luce me ad prandium invitavit, ad quod
serius, quam potui, accessi, veritus ne
iuxta Nauburgense decretum, ubi ejus Con-
siliarii adjuvant, Pontificis epistolam non
reciperet; ideo inter epulas optabam col-
loquia miscere, ac mandata postea expos-
cere. Itaque cum Elector una cum suis Con-
siliariis ad me audiendum esset paratus,
statim mensam jussit apponi, cumque in-
ter recumbendum plura conferremus, sen-
sim sermones flectere curavi de eo, quod
Nauburgii inter Principes evenerat, ac de
summa Pontificis benignitate, paternaque,
ac sincera erga omnes voluntate: multa-
que in hanc sententiam fuerunt di-
cta. A prandio, cum mihi quietem impe-
rasset, nec nisi altera die conveniendi sui
potestatem fecisset, tunc, cum per duas ho-
ras ante mensam, toridemque post illam
de concilio, pluribusque aliis rebus que-
stiones mihi proposuisset, semper tamen
mandata mea exponendi occasionem mihi
surripiebat, quod cum animadvertissem,
serioque apud primum Consiliarium inha-
rem, ut me audiret, ille Principem sem-
per ad me audiendum paratum dixit, op-
tate tamen, ut quindecim, vel viginti dies
ibi subsisterem. Quod cum fallendi tem-
poris gratia postulari cognoscerem, ne bo-
num otium conererem, amplius Consilia-
rium urgebam, qui cum Electore se tan-
dem acturum est pollicitus. Insequentem lu-
ce, cum diluculo de facili ad Principem
aditu cognovissem, quod jam cum suis Con-
siliariis me operiretur, obviam illi factus,
ipso annuente, coram Theologis, & Con-
siliariis suis Pontificis mandata exposui,
Bullam Concilii, & Breve simul exhibui.
Ille singula accipiens, Breve aperuit, Bul-
lam perlegit, responsionem ad aliam diem
distulit, quam prolixam valde vigesima
quarta mensis reddidit; cuius hæc summa
erat: Pontificis salutationem se ea, qua
par erat, reverentia, excepisse, multaque
ei gratias habere: exploratam sibi jam o-
lim, cum in Pannonia moraretur, optimam
ejus

Commendo-
nus cum
Brandeburgii E-
lectore a-
git.

XXXII.

eius mentem, summamque probitatem; se
quoque paci semper incubuisse, neque me
in hoc de se ipso existimando fuisse de-
ceptum, cum omne studium, omnemque
operam pro asserenda concordia perpetuo
insumpserit, ignarus equidem, an his im-
morans, pacem inter omnes, & gratiam
ineat. Parum tamen sibi curæ, ac mæro-
ris esse, quid tandem alii sentirent, con-
scientiæ suæ paci, & verbo Dei fieto, quo
impellente, non aliqua vero levitate Au-
gustanam Confessionem admiserat, sum-
moque desiderio morralibus cunctis, ac præ-
cipue Summo Pontifici veram agnitionem
filii Dei expetebat. De indictione autem
Concilii respondit. Non sui ipsius, nec
Naumburgensis tantum conventus, sed mul-
torum aliorum Principum, & Staruum
esse negotium; nil proinde aliud respon-
deri posse, nisi quod communiter statu-
issent; compositionis tamen, & pacis stu-
dium sibi semper cordi futurum, quamvis,
quod jam experientia magistra didicerat,
nec Principum voluntates, nec res ipsa
difficultatibus plena multum sibi de illa
promitterent, &c.

L. 2. c. 4.
vit. Car.
Comm.

Hæc cum audisset Commendonus, ac
simul comperisset Electoris animum in-
genua quadam sinceritate ornatum, gra-
tamque summopere habuisse, quam ip-
semet pariter exhibuerat sinceritatem,
eo fidentius insinuare cœpit; Conscien-
tiæ pacem, & filii Dei agnitionem non
alibi melius, ac tutius, quam in uni-
versali Concilio exquirendam: hanc si-
bi modo offerri, & deprecari ab illo,
qui Successor, & hæres illius existit,
cui a Domino præceptum fuerat, Ut a-
liquando conversus confirmaret Fratres
suos, addito privilegio certissimo, Ut
non desiceret fides sua, quod Dominus
Jesús Christus ad hunc finem suo in ter-
ris Vicario impetravit. Ergo ad hunc
a Deo constitutum judicem humiliter
accedit, lumenque illud sequatur, quod
in continua Sedis Apostolicæ successione
& in perpetua, atque constanti Patrum
doctrina reperitur. Plurima in hanc sen-
tentiam, cum Commendonus esset elo-
cutus, cupientem deinde discedere [scri-
bit Gratianus] aliquot apud se dies preci-
bus, & comitate retinuit, quotidie plures
cum eo horas consumens, ut nunquam nisi
agre a colloquio, ac sermone ejus avelli
videretur, viri ingenio, atque eruditio-
ne, ut ipse ferebat delectatus. Itaque
non difficile ei fuisset Joachimum ab illo er-
rore, in quem credulitate lapsus erat, ad
Ecclesiæ fidem reducere, farentem jam i-
gnora sibi fuisse multa, quæ Commendo-
num disputantem audierat, nisi suorum au-
thoritas eum continuisset. Nam Germanie
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Princeps omnes ipsi doctrina, omnium este-
rarum rerum, morumque experies, mirum
quam se plerumque iis credunt, quos sibi in
consilium assererunt, scientia juris, aut in-
dustria opinione commendatos. Sed quæ-
nam major animum ipsius obversarentur
circa fidem Catholicam, & Concilium
difficultas, Commendonus ipse suis literis
exponit, In multis cum se Elector facilem
demonstrasset, unum illud asperum nimis,
nec suadibile existimabat, quod eorum
Theologi a ferendis in Concilio suffragiis
arceantur; quæ cum sapius repeteret,
multisque suam sententiam conaretur fir-
mare rationibus, rogavi tandem ipsum,
quidnam respondendum esset aliarum se-
ctarum hominibus, qui hæc eadem postu-
larent, si quando Confessionibus concede-
retur? Omnibus aliis neganda dixit, quia
Non habent, ut Confessionistæ Dei Ver-
bū. Atqui omnes Sectæ [subjunxi]
Dei verbum habere se credunt. Necessum
proinde fuit, a Deo certum in terris con-
stitui judicem, quem videmus in antiqua
& perpetua gubernationis Ecclesiæ forma
Romanum Pontificem fuisse. Cum vero
insequentem luce ad prandium ab Electore
adhibitus fuisset, simulque adesset Do-
ctor e suis; cum denuo in eandem sen-
tentiam loquerentur, ac nullam sectarum
de jure in concilio suffragium expetere,
posse Elector affirmaret, nam præter id,
quod falsa sint, non etiam immediate
Romanæ Ecclesiæ adversantur, quemad-
modum Augustana confessio, quæ abusus
præcipue tollit, & revocare Evangelii puri-
tatem conatur. Fuit hæc rationes
strenue Commendonus disjecit, in tantum,
ut cum abundi facultatem a Joachimo
expolceret hæc illum sibi dicentem audiret.
Reverendissime Domine profecto injeci-
stis mihi multas, & magnas cogitationes.
Magdeburgensis autem Archiepiscopus e-
jus filius, cum verbis obsequentissimis Bre-
ve & indictionis Bullam excepisset, respon-
sionem distulit, donec cum patre consi-
lium communicaret, quem Commendo-
nus, bonum, & fidelem Consiliarium
respondens, secum habere, onus nimirum
Episcopale, quod gerebat, rogavit, ut
pro suo munere, qui non solum Archie-
piscopus, sed etiam Primas erat, Suffra-
ganeos Episcopos, antequam denuo re-
verteretur, ad concilium pelliceret, ex-
emploque suo, cum ætate, & valetudine
vigeret, animaret: cui Magdeburgensis
pronam maxime voluntatem non Tri-
dentum dumtaxat, sed & Romam ipsam
accedendi demonstravit.

Electo-
Brandeburgensis
Commendonum
rationibus
se multum ad-
strictum
fatetur.

Ex ep. sub
die 25.
Febr. ad
Card.
Borrom.

Mox ceptum iter profecutus Commendonus
Brescam ad Jo. Franciscum Marchionem
Electoris Brandenburgensis
S 2 Fra-

XXXIII.

Fratrem divertit, a quo perhumaniter cum fuisset exceptus, acceptis Pontificiis literis spatium duarum horarum dari petit, donec se ad Consiliarios reciperet, ut quid Brevi, ac Bullæ Pontificiæ respondendum esset, cognosceret. Re deliberata, una cum Adriano quodam Doctore ad ipsum revertitur. Is per summam petulantiam responsum a Marchione differendum, donec alios quoque Principes propediem alloqueretur, exponit, quod haud ambigendum, veritati innixum, atque ad omnes potissimum cavillationes disjiciendas apprime opportunum futurum, præcipue super requisito ad concilium accessu; quod nil aliud equidem esset. *Ac si lepores ad concionandum inter leones progredere vultur.* Atque in concilium, ipsumque Pontificem, cujus benignitatem Commendonus extulerat, convicia, ac maledicta contorquens, Pium insimulabat, quod eo auctore in Italia, cæterisque Provinciis hominum piorum carnificinæ (hac voce usus est) exercerentur, non aliam ob causam, quam quod puram Evangelicam doctrinam ament, erroreque ac idololatrias, quæ in tyrannide Pontificia sunt, nec possunt, nec volunt admittere. Commendonus, quamvis sub hæc audita multa intra se indignatione fuisset commotus, quod sciret, decere, Pontifici, qui tanta cum dilectione scriperat, eandem vicissim dilectionem, non autem contentionem, & contumeliam referre, tamen, qua erat animi celsitudine, ac prudentia, vultu placido ad Jo: Franciscum conversus, manifeste ostendit, Adrianum non ad ea, quæ proposita fuerant respondisse, ac longe secus, quam mens Pontificis esset, concilii Bullam fuisse interpretatum; nec colloquendi, sed accusandi causam suscepisse, quibus omnibus manifeste nullum ab iis expectandum responsum, indicabat, in quibus rixandi potius, quam charitatis affectus eminebat; Non esse hoc Legati officium, nec sui moris ita agere: Principibus ipsis solemne esse ab hujusmodi verbis abstinere, præcipue non laceffitis, sed in honore habitis, ac propriis in domibus. Hoc se eo gravius ferre, quo minus merito sui, vel Pontificis accidisset. His dictis brevi responsione diluit cuncta illa, quæ Adrianus edixerat, ac Jo: Franciscum in memoriam redegit, Pontificis mentem in hoc positam, ut publica fides ad concilium accedentibus detur; utque omnes benigne illic audiantur, nec tamquam lepores, ut insulse ajebat Adrianus, inter Leones, sed tamquam oves inter Pastores. Demum, ut ipsemet Marchio prudentis

Cum Marchione Jo. Francisco Brandeburgico ejusque Consiliariis differit Commendonus.

responsionis apud alios Principes author esset, interpretque pacis, tum temporalis, tum spiritualis, quod unum Pontifex in votis habebat, enixe rogavit: assurgensque jam discessum parabat, cum Marchio, & ipse assurgens, ut secum pranderet, efflagitavit: tum, quæ consecuta sint ex ipsis literarum Commendononi verbis videamus. *Cum me Jo. Franciscus prandio accepisset, apero semper capite, cæterisque omnibus reverentia, & obsequii signis discubuit; advenienti, atque abeunti dexteram præbuit; discedentem humanissimis verbis, magnisque pollicitationibus est prosecutus, suosque omnes Consiliarios, qui me usque ad hospitium deducerent, submisit, ipsum etiam Doctorem Adrianum, qui quæ dixerat, ne amaro acciperem animo, exoravit. Respondi, me nullo majori ad illa resellenda impulsu respectu, quam salutis ipsorum desiderio; cum si de mea tantum ageretur causa, gaudendum potius mihi esset, quod cum ipsi dissensionibus modum imponere nollent, hujusmodi uterentur responsis, quæ per speciem nostræ causæ justitiam reddunt, perpetuamque benignitatis, & charitatis Pontificis commendationem important. Tum ille, cum hoc solum questus disisset. Monachi fuerunt in causa harum rerum omnium, profectus est.*

Discedens Commendonus Bresca, Berlinum iterum ad Electorem rediit. Catholicam habebat uxorem Elector, Poloniæ Regis sororem, ad quam quotannis semel a Polonia, qui mysteria Divina præberet, Sacerdos catholicus accedebat: plures cum hac Commendonus sermones habuit, simulque cum filio Magdeburgensi Archiepiscopo, qui per eos dies adhuc ibi morabatur. Is, ubi Nuntii reditum cognovit, postridie ejus diei, ad eum invensum perrexit, pollicitamque Pontificio Brevi responsionem per suum Consiliarium in hunc modum reddidit. *Innumeras Pontifici gratias habere, quod benedictionem sibi imperierit, talemque erga se voluntatem exhibuerit; immortales Deo, quod Pontificem tam benigno erga Germaniam studio suscitaverit, cum pro ejus potissimum salute Tridentinum concilium indixerit. Illuc se indubitanter accessurum, doctrina a pluribus quidem Episcopis, fidelitate tamen erga Pontificem a nemine superandum. Majori in posterum cum fiducia Pontificem suis in necessitatibus, ut qua ope, quo consilio cænobiorum conservationi, rerumque ad ecclesiam spectantium firmitati incumbat, aditurum, quando ipsius Pontificis tam paterno Brevi fuerat decoratus, cui hanc propria exarata manu responsionem dabat.*

Ep. ad Car. Bor. 4. Mar.

XXXIV. Sac. hist. Soc. Jesu lib. 5. an. 1561.

Sacrae reliquiae ab Electore Brandeburgensi asservatae.

Commendonus mirifice talem erga Pontificem observantiam laudans, illum ad ea, quæ Episcopalis muneris erant, cognoscenda, & obeunda prudenter, & strenue incitavit: summopere indolens tam præclaræ indolis, & mentis juvenem, erat enim annorum viginti duorum, Hæreticis undique famulis adeo obseptum, conspiceret, ut ne unum quidem Catholicum dignoverit. Interea, cum Electoris conijux, quæ diutius laboraverat febre, convaluisset, summa, & ea, quæ Catholicam decebat sceminam, reverentia Pontificis Breve suscipiens, magna, pro missa sibi a Pontifice benedictione, voluptate perfusa, Commendonum rogavit, ut ejus nomine Apostolici pedes ofcularetur, affirmans velle sub suæ Beatitudinis benedictione in Catholice Ecclesie fide usque ad exitum permanere, pro cuius vita, & felicitate juges ad Deum preces fundebat. Multum per hos dies Elector consultandi causâ cum Commendonum colloquebatur, necessitatem tot diffidiis finem imponendi fati jam perceptam; viam tamen ad illa tollenda hucusque ignotam. Quærebatque instanter, num Pontifex suffragium Theologis suæ partis unquam esset concessurus, cum in Bulla indictionis, inquiebat, constet, quod vocat eos tantum, qui *De jure, & consuetudine.* Quæ cum Commendonum nullo negotio reselleret; ad alias Elector exhortationes orationem flexit, quod jam olim Tridenti tot decreta Protestantibus absentibus essent sancita, ex quibus tot difficultates modo emerissent. Has tamen omnes querelas a Pontificis in Protestantes ipsos Commendonum sapienter avertit, cum toties vocati, ac tam multo tempore expectati nunquam tamen accedere voluerint. Electorem demum rogavit, compositioni, atque Oratorum ad Concilium missioni operam daret, utque ad Provinciam hujusmodi subeundam probatos viros, pacisque studiosos deligeret. Cui Elector, *Profecto, respondens, Theologi non querunt pacem, sed semper contendunt,* suam tamen pollicitus est operam. Discedendi veniam deprecantem ad biduum adhuc subsistere impetravit Elector, volens sacras, quas in sua ecclesia habebat reliquias, simul, ac ritus, quibus, illi inferviebat, ostendere. Renuit Commendonum præsentiam suam Missæ hominum non initiatorum, exhibere: a prandio tamen veneratus est Sanctissimas, quæ ibi custodiebantur, reliquias, quas summo nitore asservari inspexit, multis ad illas recludendas statuis argenteis, vasisque, & crucibus aureis præfata Caroli Magni, ut ipse levi me-

moriæ lapsu opinabatur, vel, ut fortasse verius Pallavicinus arbitratur, Othonis I. pietate, & munificentia constatis. Visitabatur etiam ibi aurea Rosa Pontificis benedictione consecrata, quam Nicolaus Quintus Pontifex Maximus Avo suo transmiserat. Cum autem inclinata esset dies, ægre admodum ab Electore facultatem in crastinum proficiscendi extorsit, cum a Commendonum alloquio divelli vix posset. Altera luce Elector ipse Commendonum invisit, petiitque instanter, ut sibi a Pontifice particulam ligni Sanctissimæ Crucis Christi impetraret, aureæ simul, & christallinæ Crucis affabre jam antea excitatæ, includendam. Hæc cum Lector audierit, quo pacto Divinæ providentiæ non obtupefceret consilium, dum ad Hagiomachos, ipsos confundendos, qui sanctorum reliquias, ut Dæmones detestantur, effecit, ut de cultu, ac veneratione ipsis habenda, *Inimici nostri: essent Judices,* illasque tam sedulo exquireret, ac studiose custodiret Germaniæ præcipuus Princeps, quamvis a fide Catholica alienus, dum alii intra ipsius Germaniæ fines tam rabida vefania, more Gentilium, ac Manicheorum, in ipsas dæseverent. Sed jam Historiam prosequamur. Elector, postquam sacratissimas Crucis reliquias a Commendonum poposcisset denuo ad consueta Religionis, atque unitatis faciendæ colloquia revertitur, quam facili aditu consequendam dicebat, si probati ex omni Natione, Viri controversiarum omnium Judices deligerentur. Verum Commendonum, cum manifeste ostendisset, nullibi resarciri posse fidei damna, nisi ubi non possit fides sentire defectum, ideoque nec alios exquirendos Judices, quam Concilium legitime congregatum, cui certitudinem infallibilem conciliat infallibilis Spiritus Sancti assistentia; dilatam per hujusmodi colloquutiones post meridiem suam protectionem adornavit, cui discedenti Elector literas ad Pontificem tribuit, fuitque hic unus, ut notat Sacchinus, omnium Lutheranorum Principum, qui honorificentissime, & Pontificis tractavit Legatum, & ad Pontificem scripsit, ac de Pontifice, & Romana Ecclesia mentionem nunquam sine honore usurpavit. Abeuntem Legatum multis, & pretiosis muneribus studuit comitari, quæ omnia cum Commendonum respiciisset, duo Electorem, ne sibi denegaret, postulavit; nimirum, ut librum, quem conjugi suæ Warmiensis Episcopi nomine obtulerat, dignaretur legere; Continebat liber iste fidei Catholice confessionem, atque Augustinæ Confessionis fal-

Deut. c. 32.

Hist. Soc. Jesu ann. 1561.

Gra. vit. Com. l. 2. c. 4.

lacias

iacias aperiebat. Alterum ut Monachis Chartusianis, qui apud Francfordiam ad Oderam adhuc remanserant, loca quaedam sublata restituerentur. Quibus auditis, liberaliter pollicitus, approbare quoque visus est, quod cetera, quae obtulerat, Commendonus respuisset.

XXXV.

Grat. c.
4. l. 2.In libro
in scripto
Monum.
Paderbor.
& in Poe-
mat. Fer-
din. de
Fursien-
bor.Bucelin.
in Germ.
Tipog.

XXXVI.

Ab eo profectus Brunsvicensibus, Lunenburgensibus, ceterisque Regionis ejus Regulis, Episcopisque conventis, ad Rhenum, per Vestphalos iter vertit, visis circa Paderbornam campis, saltibusque Variana olim clade, & Arminii victoria claris; quae loca post tot saeculorum spatium a Germanis cum gloria, & ostentatione Majorum suorum virtutis monstrantur; & hac nostra ipsa aetate a Celsissimo Principe Ferdinando de Furstenberg Episcopo Paderbornensi, & Coadjutore Monasteriensi praclaris ingenii sui monumentis suere illustrata. Praeratum Paderbornensi Ecclesiae Joannes Comes ab Hoja, quem insigni virtutum ornatu cultissimum, tradunt Scriptores. Is quamvis devexa esset aetate, ad Concilium tamen se venturum Commendono promisit, ac plenas obsequii literas Pontifici reddidit.

In Ubiis apud Agrippinensem Coloniae Urbis ejus Archiepiscopum S. R. I. quem vocant, Electorem conveniens, in loco, qui dicitur Brall, ubi tunc non longe ab Urbe morabatur, legationem suam exposuit. Elector, responsione primum cum Consiliariis communicata; Gratiarum se Pontifici agere dixit pro Apostolica collata benedictione, & literis transmissis; ac sanctissimam ejus mentem commendavit, quod tot occurrentibus malis Germaniae potissimum impendentibus remedium afferre paraverit. Se quidem devotum semper, & Sedis Apostolicae dicto obsequentem futurum, utroque ad Concilium conveniturum, quod tamen, non communicato prius cum Caesarea Majestate consilio, polliceri nequibat.

XXXVII.

Ep. 21.
Ap.

Inde bidui itinere adverso progressus ad confluentem Mosellae, Rhenique Trevirorum item Archiepiscopum adiit. Erat tunc Trevirensium Archiepiscopus, idemque Sacri Romani Imperii Elector Joannes a Petra ejus nominis VI. qui cum paucis Germaniae Principibus, Religionis avitae tutelam, defensionemque serio receperat, cujus virtuti suffragium ferens Commendonus ipse in epistola ad Cardinalem Borromaeum haec habet. Quo ad Archiepiscopum Treverensem, non est hominem invenire majoris humanitatis, nec ferventioris zeli pro Divino famulatu, aut obsequentioris reverentiae erga Sedem Apostolicam, Summumque Pontificem.

Quae autem cum ipso egerit, propriis ad eundem Cardinalem literis explicuit his verbis. Idibus Aprilis Confluentiam apud, & Archiepiscopum conveni, qui obsequium omne erga Pontificem ostendens, sincere mihi retulit, Caesarem ad Electores Ecclesiasticos omnes literas dedisse, ut cogitarent, quenam aptior iudicaretur via ad concilium promovendum, an Imperialis Dieta, vel certus quisque alius modus; dietamque a tribus ipsis Electoribus, consentientibus sententis, improbatam, quod Protestantes in ipsa semper iniquas, atque insolentes condiciones circa Concilium obfirmato animo exposcant, cum quibus satis, ac fructuosius erat singillatim agere, quod & me ipsum experientia edoctum non ambigebat, cum prius in Conventu Namburgico, ac postea cum Electore Brandenburgensi egeram. Respondi, me profecto hoc satis compertum habere; verumtamen a Dieta peculiaribus haec officia non excludi, quae antequam Principes congregarentur, Caesar cum unoquoque ipsorum auctoritate sua interposita seorsim obiret, nec cum Protestantibus solum, sed cum ipsis etiam Ecclesiasticis Principibus. Res Religionis in Germania eo jam adactas, ut praesens remedium exposcant, quod si diutius, ultra differatur, difficilior, ac periculosius evaderet in dies. Auctiores quotidie Haereticos fieri, nec Principes tantum aliquot in eorum jam sententiam adductos, sed plurimas quoque Catholicorum Principum Provincias haereseos viru infectas, ac contaminatas, & quibus nec consueta accipere vectigalia, nec debitam exigere obedientiam amplius valebant. Instare tempus tot calamitatibus imponendi modum, vel saltem occurrendi, ne progrediantur ulterius. Facilem esse rem si modo Catholici viribus longe majores unum sentiant, ac approbent. Hoc uno nomine Haereticorum poentiam meruendam, quod conjuncta sit, quae tamen conjunctio animorum summe inter se dissidentium, quos in unum dumtaxat conjunxit Catholicae Religionis odium, & bonorum Ecclesiasticorum, quibus inhiant, rapina? omnem se salutem in Catholicorum consensione respicere, ex qua vel felicem Dietam exitum, vel absque ipsa Dieta facilem ad concilium promovendum aperiendam viam: Jam quantum existimationis, atque animi multitis Principibus Francoicium foedus attulerit, experientia ipsa innoscere. Haec de sententia mea tantum, non iustum, nec velut Apostolicum Nuntium detulisse, ob studium irvadende Germanice

Quae egerit
Com-
mend-
onus cum
Electore
Trevirensi.

nice Nationis, quam saepius lustraveram, & ob exploratum, quod in ipso Electore cognoveram pro Catholica Religione ardens studium. Elector post multa humanitatis, & prudentiae verba, pronuntiavit, quod, cum ipse haec allocutus fuero, fiducialiter narrare volebat, se anno jam elapso cum Caesare agerasset, ut foedus inter Electores Ecclesiasticos, Belgicas Provincias Catholico Regi subiectas, Clivensium Ducem, & Monasteriensem Episcopum, aliosque finitimos Principes percereretur, quod Francoicis foedari responderet, his conditionibus, ut unum in superiori Germania, & aliud in inferiori, status spirituales, & temporales Catholicorum teneretur, essetque unum alteri iuxta necessitatis exigentiam adiumento, & subsidio. Hoc, cum Caesari consilium placuisset, enixe postulasse, ut cum Duce Clivensium ejus Genero caeterisque aliis rem transigeret, verumtamen, hucusque de foedere nil transactum. Tum sciscitatus cum ab Electore, an Catholici Regis voluntas super hoc fuerit explorata? responditque, magnam a Rege exhibitam promptitudinem. Ergo adjeci, quis hujusmodi consilio obversatur? cumque ignorare se fateeretur, illud sum veritus, ne ipsa Regis Catholici promptitudo suspicionem iniecerit, quasi Protector Electorum Ecclesiasticorum, ceterorumque Principum agnosci voluerit, Verum nisi adveniatur via, qua Catholici simul in unum conjuncti, de metu, ac servitute, qua premuntur, evadant, desperata prorsus videtur in his regionibus Religionis causa, &c. Confluentiae XIV. Aprilis. Et rursus in aliis literis, cum Cardinali Borromaeo per certum hominem epistolas, quas a Catholicis Principibus, & ab Electore Brandenburgensi Haeretico pro responsione ad Pontificem acceperat, misisset, quid sibi quoque Trevirensis Elector de suo ad concilium accessu responderit, exponit. Elector nil magis optare se dixit, quam ad concilium venire, Pontificem tamen, ut Patrem, ac Dominum suppliciter orat, animadvertere dignetur, qui tumultus olim fuerint exorti, cum Electores ad concilium accessissent, quanta in eorum conditionibus pericula, quomodo e concilio, necessitate cogente, fuerit abeundum; quot in ipso reditu discrimina pertulerint. Nec memoria excidisse, quae seditiones ante annos decem in ipsa Trevirensi Civitate excitatae fuerint, cum ad Augustanum Conventum, Elector se contulisset. Dei proinde obsequio, si res eo, quo nunc sunt, loco, constiterint, con-

ducibilis, Oratores suos ad concilium submittere, quam ipsum coram adesse. Non intermissurum se tamen, quin omni studio una cum ceteris Electoribus concilii celebratio promoveatur, & certa aliqua suscipiatur via, qua gliscentibus in dies Germaniae malis ulterior prohibeatur excursio.

Cum vero non ita pridem ab eodem Electore in ipsa Trevirensi civitate nobilis Academia instituta fuisset, atque a patribus Societatis Jesu magno catholicae religionis emolumento administraretur, placuit Commendono ipsam invisere, atque, ut habent Trevirenses Annales est, Treviris ille certe magna, & incredibili certe Principis benevolentia, & omnium ordinum gratulatione acceptus. Praeclare quidem illud cecidit, quod cum praeterito jam anno ad docendum publice bonas artes Societatis homines accessissent, Commendonus in Academico coetu eximie de juventutis erudienda paribus, & ratione docendi in christianis scholis, tum denique de Professorum cujusque facultatis officio differeret: ostenderetque universas doctrinae copias, vel ad vitiorum, & scelerum expugnanda monstra, vel ad caecos errorum ab Ecclesia propulsandos impetus, transferendas. Inde perlustratis antiquis, & augustis Sanctorum Basilicis, & in eade maxima Pontificio ritu sacris peractis, undevigesimo Januarii Treviris discessit. Sed hoc anno insequenti contigisse arbitramur, cum denuo Commendonus Treviros invisisset.

Sed antequam ipsum abeuntem profectumur, quae prava in Agrippinensi Colonia haereticae pravitate semina repererit, ac simul excindere molitus sit, inspiciamus. Incommodum multum acciderat, per illos ipsos dies, quibus Commendonus Vestphaliam peragrabat, Prior Cœnobii Praedicatorum, ad quem Inquisitionis munus spectabat, moveretur, nec aliis vigilia eadem demandata adhuc fuerat. Alius vero Inquisitor, qui Archiepiscopi nomine, alteri adherere consueverat, cum pene jam exacta esset aetate, nihil penitus agere, imbecillo corpore, valebat. Jamque Tribunal illud in causis fidei per necessarium ab omni pene officio tam alieno tempore abstinerebat. Id ipsum Moguntina, & Trevirensis provincia, quae ab ipso Colonienfium Inquisitore ministros in causa fidei accipere consueverat, pariebatur. Ergo cum nullus esset excubitor, qui lupos ex officio avorteret, paulatim ad Christi gregem mactandum rapaces intrabant lupi. Et quavis Urbs ipsa esset Catholica, ac Magistratus, qui eam moderabantur, Catholici simul extarent, tamen, qui contagione haeretica iam erant

XXXVIII.
Brover.
& Massenus, to. 2.
an. 1561.
n. 134.Academiam
Trevirensis
Commendonus
invisit.

XXXIX.

erant infecti, sin minus alia possent, saltem executiones contra Hereticos impediebant. Si vero istorum freti autoritate, & auxilio, ex omnibus undique locis, & ex plurimum sectarum colluvione Coloniam properabant, Lutherani, Zuingliani, Sacramentarii, ac cetera omnia a fide aberrantium fax. Detrimentosum quoque illud erat, quod Patres Societatis Jesu recipere, certumque eis domicilium, ac templum tribuere cunctarentur; sed tamquam Doctores potius, non veluti Religiosi homines agere in trium Coronarum Pedagogy [Bursam ibi vocant] permittebantur. Denique ad summam Catholicam Religionis perniciem accedebat; quod plures majoris autoritatis viros filios literarum disciplinis imbuendos non longe ab Urbe ad Magistros eruditos quidem, sed heretica pravitare infectos mittebant, ac precipue ad locum, qui dicitur Dansaldorf, ubi publice per eos dies Monemus quidam docebat, qui cum effervato esset animo erga Religionem Catholicam, nihil habebat antiquius, quam adolescentulos rabido in Ecclesiam odio, scientiisque heresi pollutis imbuere; qui demum Patriam repentes, atque ad jus dicendum, & pravae exercendas admovendi, verendum maxime erat, ne omnia immutantes Catholicam Religionem everterent. His anxiis curis Commendonis, cum Colonia ad se venientes Civitatis Consules, Exconsules, & Candidatos una cum aliis exciperet, ac Pontificia mandata de concilio exponeret, cepit simul constantiam eorum in fide laudare, sanctasque, quibus regerentur leges; ex quibus summa prudentie, ac pietatis fuerat, cavere ne quis in Civitate domicilium, qui non probe sit cognitus, possit contrahere, multaque alie huic similes, quibus non modo obtemperare religiosum erat, sed periculo hoc tempore, similes de novo condere, perutile. Delictos laudibus rogavit, ut patriis consules legibus, Hereticos nullo prohibente undequaque confluentes arcerent, atque ipsorum libros imprimi, aut venditari inhiberent. Senatus omne studium pro Catholica Religione tuenda exhibens, & antiquas servari leges, & novas ad sursum, rectamque fidem reddendam condici pollicitus, magnam quoque pre se tulit erga Pontificem benevolentiam, quod ad mittendos Oratores ad concilium velut libera Respublica fuisset invitata. Post haec Theologiae facultates, aliosque Doctores Commendonis accersens, egregie Apostolici Legati partes cum ipsis explevit, evellens, nimirum, & destruens ea, que male succrescebant corruptelarum germina, & edificans, & plantans, que ad Ecclesia-

stice disciplina normam, & edificationem requirebantur. Institit etiam per epistolas apud Cardinalem Alexandrinum supremum tunc inquisitorem, ut celerius defuncto Successorem in munere Inquisitionis decerneret.

Tum navigio exceptus secundo flumine ad Oceanum usque provehitur, tantum ex itinere ad Clivensem Regulum digressus, qui Pontificiam benedictionem, & paternam eius ad majorem suorum conservandam fidem adhortationem obsequentissime admittens a Catholica fide se nunquam defecturum professus, concilii indictionem summopere laudavit, & Oratores suos, ac omnia simul, que Catholicum Principem decebant, spondit, oportunitatem autem, agebat, ut ex Concilio fructus, qui sperabatur, accederet, omnium Germaniae Principum consensum curare; seque ad illum extorquendum, interpretem, ac sequestrem offerrebat. Ac Commendonis, cum probe obfirmatam Hereticorum Principum perniciam cognovisset, gratius relatus Duci; quanta jam pridem Pontifex sollicitudine hoc tentaverit, ipsum edocuit; quamve astute Principes ii semper spes omnes eleverant, atque eluderent; non esse proinde tam salubre remedium paucorum obstinatione abjiciendum, nec bonis obesse malos debere, aut Ecclesiasticam relinquendam disciplinam, quia pauci, temerarii, & improbi, celestes, & salutare vias Domini derelinquunt, ut majora esse fuerant scelera, quam Sacerdotum iudicia censentur. Institit etiam cum Duce miscere colloquia, & pravae quasdam ex eius animo opinionis evellere, qui ingenio licet subservido, multa tamen humanitate erat praeditus, plurimumque Commendone tribuere visus est. De communionem primum sub utraque specie sermo est habitus; que quoniam sua in ditione inoleverat, ab illa populos avertere impossibile pene ducebat; ejusque utilitatem inde certam probare nitentur, quod plures Heretici hac satisfactione accepta heresim avertantur, multique in hereticas opiniones admodum prout ob hujusmodi concessam formam ab iis dimoveantur. Hanc in suis Provinciis nec novam, nec suo exortam tempore affirmabat, cum jam sub ipso Patris sui gubernio inolevisset. De Sacerdotum quoque connubio multa disseruit, paucorum, qui suo in Ducatu honeste viverent, raritatem exponens; utque huic, ceterisque, qui in Ecclesia abusus irrepserant, obviam iretur, avere se dixit. Commendonis, ubi mentem Ducis accepit, studium in primis Pontificis ostendit, quo ut abusus de medio tollantur, nihil in tentatum relinquere, omnemque subinfer-

XL.

Clientem
Ducem
invisit, ac
multa
cum eo
pro Reli-
gione
Catholica
agit.

De Commu-
nitione
sub utra-
que spe-
cie, ac
Sacerdo-
rum con-
nubio
cum Du-
ce Clivie
agit.

Ep. 5. Ma-
ji.

re curam, atque operam satagebat, ad disciplinam Ecclesiasticam recte instituendam, restituendamque, quod abunde ipsa concilii indictio demonstrabat. De communionem vero sub utraque specie, ac Sacerdotum connubio, cum multa dicerentur, id potissimum, nec frustra, curavit, ut hac ipsa Dux concilio decernenda relinqueret, qui & suam de communionem sub altera tantum specie sententiam exponens, bonam illam esse, ac sufficientem est professus, atque integrum Christi Corpus cum Sanguine continere. Sed homini suapte ingenio ad pietatem, ac fidem catholicam propenso, valde a pravis suavoribus metuebat, ac precipue a Concionatore quodam domestico, quem perniciosorum dogmatum sectatorem fama ferebat, eundemque illum fuisse, qui primus [incertum tamen, an Ducis iussu] in Ecclesia Sancti Francisci communionem sub utraque specie administraverat; quid veneni lateret, quidve vitiosum in eo homine esset, ut Ducem a concepta de ipsius doctrina, quam sanam putabat, opinione amoveret, prudenter, ac leniter exposuit; consuetas hereticorum versutias apertens, qui per ambages perniciose identidem spargentes dogmata, iniquorum more amicos suos lactant, & ducunt eos per vias non bonas. Multam quoque impendit curam, ut Magistrum in sue ditionis opam magna discipulorum frequentia pravas, atque in heresim prolabentes opiniones docentem de suis sinibus eiceret, ac derubaret. Quem, & alias increpuit, professus Dux, & provide in posterum in officio continendum promisit. His acceptis promissionibus Nuntius meliora in dies de Duce sperare, quod praesertim ipsum cerneret ab Ecclesiarum spoliis invadendis, easque oneribus aggravandis abstinuisse, & si que apud ipsum in fide catholica irrepererat nebula, aliorum magis consiliis, quam pravae ipsius voluntati dandum erat, cum ad Augustanam confessionem profectam sepius tentatus, semper constantissime recusaverit, ac Summum Pontificem, ea fuerit veneratione prosecutus, ut quando de ipso sermo fuerat, illum compellere consueverit. Sanctissimum Dominum nostrum Pium Sanctae Romanae, & universalis Ecclesiae Pontificem Maximum Dominum nostrum Clementissimum. Quam etiam in discessu Commendonis auctiorem ostendit, cum ipsum bis postulaverit, ut suo nomine Pontifici obsequium, ac reverentiam praestaret, & se ipsum, resque suas illi commendaret. Quam & abeuntem e Palatio, domum deducere, ac novo unius horae colloquio secum voluerat immorari. Haec omnia, cum plurimo fidei catholicae compendio esse, intelligeret, quod Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Princeps multorum statuum, magnarumque agnationum esset, ac regionibus illis dominaretur, quae vicinas undique Provincias, Landgraviatu Hassiae excepto, Catholicas quidem, sed in fide admodum haesitantes haberent, Cardinali Borromaeo significavit, ut omni humanitate ipsum allicere, ac intra septa Romanae Ecclesiae diceret, studeret, cum periculosum valde esset, ne ipso ab illa deficiente, conterminae quoque Provinciae deficerent.

Brusellas iter suum peragens Commendonis applicuit, ac Margaritam Philippi Regis sororem, quae cum imperio iis generibus praesidebat, simulque Cardinalem Granuellanum convenit, qui literis, & mandatis Pontificis demisso animi obsequio acceptis, praclarum pro fide Catholica ardorem exhibuere. Mox in Eburones ad Leodiensem Episcopum transit. Erat is Gall. Robertus a Bergh literarum praecipuus Patronus, ac ut ipse Commendonis Cardin. Mantuano scripsit, Praesul omni honore dignus, praclaris dotibus, generis nobilitate, literis, vitae integritate, atque in suo explendo munere diligentia spectabilis, verum corpore infirmus, qui illis ipsis diebus cum periculo vitae Epilepsiae morbo laboraverat. Hic sub diem Pentecostes a Commendone conventus, Pontificis monitis obsequentissimum se offerens, paucos intra dies Leodium petere, ac suae Civitatis Capitulo Pontificia iussa exponere decrevit, eaque tum stabilire quae pro eius ad Concilium absentia disponere pro temporali, ac spiritali ditionis gubernatione opus erat. Inde Aquisgranum direxit, de cuius adventu in historica Aquisgrani narratione haec habet Petrus a Beeck. Anno MDLXI. duo Legati, alter a Summo Pontifice Pio IV. alter a Romanorum Rege Ferdinando Aquas appulere, quorum commissio, ut denuntiarent Concilium Generale, & oecumenicum reassumendum esse circa enatas fidei controversias, ac simul indicere, ut felicem successum, ac finem rei adeo salutaris, ac necessariae supplicationibus, elemosynis, & expiationibus delictorum fideles jugiter promoverent. Eodem anno de mandato synodalis iudicii in singulis Parocis proclamatum, ut omnes indigenae iuxta ritus Catholicae, Romanaeque Ecclesiae, vitam, & actiones componant; secus si quiquam super premium vitae spiritus editurus ex contemptu Sacramentorum, inde defluentium gratiarum viatico salutari Eucharistico pane refici neglexerit, sepultura a simi sepeliendum, & qui in veris communionem cum Catholicis detrectarit, in morte tridem ab iisdem separandum.

Aliam insuper Catholica Urbe dignissima

XLI.

Sam.
Gall.
Christia-
na 10.2.

Bucel.
German.
Topog.

Comm.
in ep. 1.
Jun.

C. 13. p.
267.

Leodium, atque A-
quilgra-
num va-
dit ac
plura pie
constitu-
ta latus
aspexit.

simam Constitutionem Commendonus adinvenit, qua cuncti a Magistratibus arcebantur, qui ante eos initos, & Catholicos se esse, & Catholicam Religionem conservaturos non jurarent. Ab his igitur, cum decreta Pontificis, mandataque exposuisset, altera luce plenam reverentiam, ac fidei responsionem accepit, cum primum innumeras Pontifici gratias redderet pro Apostolica imperita benedictione, ac insimul pro literis submissis; dein proferentur in obedientia Sanctæ Ecclesiæ inconcussam usque ad mortem perseverantiam. Quoad Concilium vero, quando doctos, & aptos ad hanc Provinciam reperiret Viros, confestim in Oratores eligendos, atque ad Concilium legandos; decretis postmodum illius absque ulla, vel modica transgressione obtemperatos. Hoc audito Commendonus rem ipsam probavit; addidit tamen, non eam in Oratoribus, quorum munus assentiri tantum est, non disceptare, requiri doctrinam, ut proinde ab iis destinandis abstineant, si doctores non adsint; Percupere Pontificem, ut & ipsi sua Legatione in Œcumenico Concilio pietatem illam ostenderent, quam in propriæ Urbis gubernatione demonstrant, & coram universis Nationibus honor iste, tam Religiosæ Urbi tribuatur. Quæ omnia ad Senatum referenda multa cum gratiarum actione, ac prona in Pontificis iussu voluntate sunt accepta.

XLVII.
Grat. 111.
Com. 14.
12.

Lovanien-
sem Aca-
demi-
am in
exhiben-
do fidei
Catholicæ
juramen-
to confir-
mat.

Ep. Card.
Com. 11.
Mat.

Sed jam, quæ per ipsum in Brabantia acta sint, inspiciamus. Lovanium est ampla, ac nobilis ejus gentis Urbs, in quam studiorum, ac literarum causa magnus e toto Belgio, circumjectisque Provinciis adolefcentium numerus convenire solet. Ac tum doctissimis hominibus divinarum rerum, & sacrarum literarum interpretibus florebat. Illius Academiæ celebritatem, atque frequentiam, ne circumserpentes undique hæreses ullo penitus modo inficerent, prudenti cautione sancitum fuerat, ut qui nomen illi dare cupiebat, Sacramento se obstringeret, Perpetuo in Ecclesia Catholica permanendi, cuius Caput Romanus Pontifex existit. Quod, cum varios ab illa Academia auditores averteret, quidam, quibus major lucri, quam pietatis cura erat, de medio tollere satagebant. Verum Commendonus exhibitis Civitati, atque Academiæ Pontificis literis, adjuvantibus præterea Margherita Belgii moderatrice, & Cardinali Granuellano, ita prudentia, & auctoritate sua adversariorum conatus discussit, ut nulla amplius novitatis hujusce inferendæ succreverit o-

pinio; cum præsertim aperte demonstraret, severiores Universitatibus suis ab Hæreticis indictas, & tamen custoditas leges, nominique celebritatem non a discipulorum numero, sed ab eorum probitate Academiis comparari.

Verum inter hujus Universitatis Magistros, quæstio, ac dissensio [ut scribit Gravianus] magnis orta de rebus distraxerat Civitatis studia, vehementerque accendebat juvenum animos, ut non modo in scholis palam pro sua quisque sententia conderent, sed scriptis quoque, librisque placita tueri parabant. Quæ res alienissimo tempore novum datura incendium, aditumque Hæreticis ad perturbandas Belgarum res factura videbatur. Eo accersitus Commendonus vocatis ad se, qui utriusque factionis capita erant, qua comiter appellando, qua leviter castigando, & de rebus ipsis, quæ in disceptationem venerant, ex usu differendo, erumpentem illam flammam repressit, neque destitit, donec auctores quoque dissidii in gratiam, concordiamque reduxit. Quæ res non parvam illi famam, atque existimationem adjunxit; quippe quos non Magistratus auctoritas, non imperium Præsidis revocare a pertinaci conventionem poterat, unius Viri prudentia, aptusque mulcendis, tractandisque eorum animis sermo ad pravam emulationem detrahendam protraxerit. Sed ut quæ, dum his immorabatur curis, Commendonus Cardinali Mantuano per literas significaverit, singillatim agnoscamus, reddemus hic ipsiusmet literarum verba, quæ hoc modo se habent.

Quidam Michael Bajo Vir satis doctus opinioniones quasdam capit sectari circa liberum arbitrium, opera, & alios articulos; cui adhæsit postea Jo. Hessel Vir pariter admodum doctus, & vite exemplaris. Hi continuo post susceptam doctoralis Magisterii lauream, publice illas cum per multos annos docuissent, ab illis destitit; jamque res silentio salubriter involuta iacebat, quando postremis hisce diebus Fratres Ordinis Minorum, eorumque discipuli super his controversias ceperunt agitare, quæ eo usque incrementum habuere, ut ab aliis antiquæ opinionis Religiosis curatum fuerit, ut Sorbonica facultas doctrinam illam in decem, & octo articulos divisam condemnaret. Verum alii ab hac censura ad Lovanienses ipsos Magistros provocantes emortuam pene doctrinam denuo extraxerunt in lucem, Parisiensis Academiæ censuram novis proficidentes scriptis, quæ vicissim, illis auctoribus, redarguentes Sorbonici certamen adeo forte susceperunt, ut rumor jam sit, plures jam prælo dispo-
uisse libros, ac rei hujusce fama quotidie per-

XLIII.

XLIV.

MS. Cat.
Barb. ex
dem loco
quo Superiores,
et inferiores,
que dantur
Comm.
epistola.

Michael.
Bajo, &
Jo. Hessel
opiniones in
Academia
turbas exci-
tant.

percrebrescit. Ambo isti, Michael nempe, & Joannes ad concilium accedere præoptant; iamque aliorum relatu didici, a Lovaniensium schola ad id destinatos. Nec ambigendum, quin se illic exhibere velint, & si quando eis loquendi facultas concedatur, multas præcipue in Germania turbas constabunt, quod Protestantium Principum summo ad propriam occultandam contumaciam emolumento vertet; & quamquam a concilio ipso blande retrahantur, sua tamen scripta palam evulgabunt, quorum iam doctrina absque typis, ac scriptis apud complures disseminata est. Si quid autem contra ipsos gravius statuatur, nihil tam extimescendum, quam, ne ab Ecclesia ad Hæreticorum castra se conferant, atque in Apostasiam ruant, incredibili harum regionum exitio, apud quas illorum existimatio summa, & fidei Catholicæ veritas multis ex paribus iam nutat; essetque Hæreticis in lætitiâ, & gaudium, qui quamvis scholasticos nostros parvi pendere videantur, attamen si quidam e nobis ad ipsos deficiat, plurimi eum faciunt, ipsiusque opera multum utuntur, cum tam inter ipsos, qui vere sint docti, non sit invenire, Lutheri dumtaxat, & Philippi, atque hujusmodi sæcis hominum scriptis incumbentes, ac scholasticum laborem fugientes, in tantum, ut in tota Saxonia unum dumtaxat Doctorem Alvarum, & Apostasiam repererim. Hæc tamen non ita dixerim, ut asseram, Doctores istos, de quibus nunc sermo, in hæc prolapsuros; verum epidemia grassante, morbi omnes in epidemiam facile resolvuntur; immo quibusdam enunciantibus didici, Ruardum dicere solitum, nil aliud ab ipsis, quam schisma expectandum, ad aliquod ideo tempus a doctorali laurea suscipienda prohiberis. Magnam sibi ob doctrinam apud omnes existimationem conciliarunt, ac probi quidem, & modesti sunt Viri; attamen Uniuersitatisque superbia in eo, quod agit, sita est. Cæteris in rebus libenter omnia suffert. Alienissimo profecto tempore emerferunt circa hos articulos contentiones ab hominibus doctrina præstantibus, ac multorum stipatis discipulorum numero, quos pars quoque magna Laureatorum, & Baccalaureorum, ac fere dimidia Doctorum sequitur pars. Quinimmo cum ad recens erectas Episcopales Sedes tres hujus Universitatis homines, qui aliam tuebantur sententiam, assumpti fuerint, apud hos uniuersæ Theologicæ facultatis dispositio pene remansisse videtur; nec satis mihi adhuc constat, an forte illorum electio ipsis indignationis extiterit causa. Bajus multam erga Sanctam Sedem reverentiam præsert, sed in ejus dictis quedam sunt, Am. Eccl. Tom. XXXIV.

que suspicionem aliquam ingerunt. Hesselius ejusdem Universitatis modo est Decanus; Hic me Lovanio altera vice transeuntem cum alio Doctore, Tilerano nuncupato, invisit, cumque mutuo colloqueremur, ac sensim curarem, ut de novis hisce opinionibus sermo caderet, maxima humanitate, ac dexterrate cum ipsis de novitatibus circa Religionem, ac quæ ipsas consequerentur, tum scandala, tum hoc potissimum tempore pericula, differui, ostendens quanta sollicitudine incumbendum esset, Ut essemus cor unum, & anima una: nihil per contentionem, aut inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes, quæ & alia hujusmodi verba probare, atque adeo benigne admittere visi sunt. Nec multo post eorum discessum Tileranus syngrapham misit, qua & se purgabat, & officium a me exhibitum commendabat. Inverjecto deinde sex, aut septem dierum spatio Hesselius quoque epistolam scripsit, cujus exemplum, ut quid mihi scriptum sit, Illustrissimam Dominationem Vestram non lateat, submitto, in qua conspiciet, quam summo desiderio flagret de suis articulis in disceptationem venire, morasque omnes impatienter ferat. Hæc cum ad me perlata fuissent literæ, nihil responsionis reddere melius arbitratus, cum parum Religioni conducere judicarem meis epistolis quemquam, vel irritare, vel commendare, scripturasque multiplicari; cum jam professionis meæ Leodium versus tempus instaret, Tabellarium remittens, jussi, Doctorem meo nomine perhumaniter salutarer, cum per temporis angustias respondere discessurus non possem; meque promptum, paratumque si qua in re opus ei fuerit, restaretur, atque ita cumulate satisfactum abs me dimisi. Interea, cum pergerem in itinere, & ad res componendas Lovanium iterum redire pene decrevissem, obvium habui Patrem Everardum Societatis Jesu Præpositum Provinciale, qui Lovanii residere consueverat [is erat Everardus Mercurianus, qui post Sanctum Franciscum Borgia ejusdem Societatis Præpositus Generalis postea fuit renunciatus,] quem pro veteri cum Joanne Hesselio amicitia, hominem denuo convenire, meoque nomine invisere jussi, ac simul ostendere, quanto cum animi angore iniquis hisce temporibus audierim, in Uniuersitate fidei Catholicæ propugnatrice scissuras esse, quibus, qui oderant nos, gloriarentur, & in sue pravitate commodum pertraherent. Hoc fuisse meum, nec ambigebam, quin & suum, & cujusque probi Catholici, cum secum colloquutus eram, propositum, ne emulationes, detractiones, instigationes sint

inter nos, sed omnis doctrina ad edificationem, & ab omni proflus offendiculo aliena. Insuper illius doctrinam, probatofque mores, qui per ora hominum ferebantur, commendavi: quo factum est, ut heri Antuerpianum certum hominem ad me mitteret, qui multas mihi redderet gratias, suamque operam Catholice Religionis auxilio exhiberet. Attamen vehementer eximefco, ne quandoque parvus hic ignis incendium vehementer excuset, ac nisi presens remedium adhibeatur, paucos etiam intra dies, occasione accepta a Provinciali Capitulo, quod Patres Ordinis Minorum sunt celebraturi, ubi & ipsorum Generalis Minister expectatur, tunc enim, cum duo ad munus Provincialis, alter ex una, alter ex alia sententia concurrant, haud dubium, quin addita etiam doctrina emulatione, magnas concitaturi sint turbas. Jamque, qui antiquas opiniones tueri profrentur, novisque adversantur Romam se causam dicturos, aliorumque sententias, ut hereticas delaturos minantur, quod autentica plurium universitatum censura, qua articuli illorum condemnantur, sint muniti. Ego itaque ea, qua par est animi demissione, Dominationi Vestra Illustrissima dicam, bonum forsitan esset consilium, erumpentes ab his regionibus flammam avertere, & antequam quidquam novi moliantur Fratres, silentium a Pontifice omnino indici, & causam ad se advocare; arreptaque presentis concilii occasione Doctores aliquot e Germaniæ Universitatibus, ac presertim Colonia, & Lovanii accersere Tridentum, rem ita disponendo, ut ambo isti Lovanienses ad hanc Provinciam eligantur; certus, quod apud Dominationem Vestram Illustrissimam, in qua summa est prudentia, autoritas, & dexteritas, fax hæc majoris, quam forte existimetur, periculi, atque incendii consopita exinguetur. Novæ istæ opiniones, ut ipsa optime novit, febri hereticæ omnino sunt similes, cui si presens adhibeatur remedium, facile evanescit; sin autem contemnitur, nulloque præcaveatur pharmaco, seva incassum medicina paratur. Hæc tamen cuncta, prudentissimo Dominationis Vestra Illustrissima iudicio committo, unum addens, quod si mea hæc sententia probetur, nihil est cunctandum, ne res efferatur, nam hoc cognito consilio frustra remedium apponeretur. Hucusque Commendonus, qui pro exaggerata sua prudentia probe noverat, quantum omnis sententiarum novitas fuerit semper in Ecclesia suspecta, & quantum in antiquitate, usque veteri semper reperitur fundata firma securitas, dicente Domino per Prophetam. *Stare super vias, & videre, &*

Hierem. 6.

interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulare in ea, & inveniatis refrigerium animabus vestris.

Ep. Com. 2. Jul.

XLV. His acceptis Cardinalis Mantuanus una cum Seripando, qui jam Tridentum pervenerant, plura super hoc excogitaverunt consilia, quæ pariter Commendonis communicaverant, ut ejus quoque sententia probarentur. Ille alterum ex his duobus eligendum dijudicabat; vel quod Pontifex Breve conscriberet, quod super preffis Michaelis Baii, & Jo: Hesselii nominibus indiceret iis Fratribus Ordinis Minorum, qui una cum ipsis sentiebant, cæterisque omnibus de his articulis silentium; quo fiet, ut Brevis hujusmodi adversariorum sermonibus celebrato, Michael, ac Joannes ignorantiam, cum obtendere non possint, hoc veluti fræno deterreantur, & tamen eorum nominum famæ consulatur: vel certe, ut honoris specie ambo ad Concilium, velut Papæ Theologi una cum duobus aliis, Lindano nempe, ac Tiletano vocarentur; idque quam primum magni interesse arbitrabatur, ut bonum nasti otium, antequam Concilium aperiretur, qua suafionibus, qua disputationibus illorum hominum animos demulcerent, pravafque, si quæ infedissent opiniones, refellerent. Nec absolum existimabat, ut ex una hac Universitate, tot nomine Pontificis vocarentur Doctores, namque, inquebat; non video, ex qua alia Germaniæ Universitate accedere possint. Colonienfis vix credo, quod præter unum possit offerre, cum ibi totum Theologiæ studium a solo Collegio Societatis Jesu habeatur; & Patres isti talem juvenibus utilitatem asferunt, literis, bonifque moribus eos imbuedo, Urbique toti concionibus, confessionibus, ac vitæ exemplo, ut quemquam ex ipsis vocare, majori ducerem detrimento, quam utilitati. Equidem in Germania nulla alia in re majus, aut validius reperi Catholice Religionis præfidium, quam in horum Collegiis, quæ optandum esset, ut multa forent. Vienna, si opus erit, Imperator mittet, Ingolstadio Bavarie Dux, Staphilium, ut arbitror, destinabit. Reliquæ Universitates, vel tenues admodum sunt, vel Hæreticæ. Attamen Germaniæ Theologi, quamvis forte aliis doctrina non præcellant, maximo erunt usui cum Hæreticorum ingenium magis compertum, eorumque distilia, ac enascentes quotidie novitates sub oculis habeant, possintque commodius editos ab ipsis libros evolvere, qui plerumque modo Germanico Idioma conscribuntur.

Placuit Pontifici silentium indicare, XLVI. de-

Pallav. l. 15. c. 7. n. 11. 12.

demandataque fuit Provincia Cardinali Granuellano, qui leniter, ac prudenter rem totam conlopire visus fuerat, ni illam denuo recrudescere fecisset importunus Superioris cujusdam Franciscanorum ardor, qui in subiectos sibi Viros, quod eandem tuerentur sententias, alieniori tempore animadvertens, sententias ipsas, ut Hæreticas palam arguendo, Romanque ad Pontificem pro hujusmodi censura deferendas, minitendo, Doctorum simul, ac discipulorum animos vulniverat. Suspensa est itaque illorum ad Concilium vocatio, donec procedente tempore, cum incommoda omnis de ipsis suspicio amota fuisset, Belgarum Gubernatrix eosdem honorifico Regionum Theologorum titulo Tridentum direxit, ubi cum nec tempus, nec occasio afforet de illorum opinionibus publice differendi, ipsis ultro silentibus compressa potius, quam extincta flamma illa est. Sed quoniam *Cito*, quemadmodum Ciprianus agebat, *rursus in incendium flamma revocatur, nisi rotius ignis etiam usque ad extremam scintillam materia relinquatur*, paulatim denuo sive quod jam per multos illorum opiniones vulgare essent codices, vel quod multorum jactarentur sermonibus in tantum succrevit, ut necesse fuerit, quod alibi vidimus, Beatum Pium Quintum, ejusque successorem Greg. XIII. depopulanti flammæ Apostolicas Constitutiones pro aggerere opponere; quæ iterum compressa, iterumque erumpens novissimis hisce diebus Innocentium Decimum, & Alexandrum VII. Pont. Max. coegit, ut mala germina ex infecta illa radice pullulanti Apostolica falce succiderent. Sed jam ad historiam redeamus.

Confilia a Pontifice Baii opinionibus indicitur.

Possess. in Appar. Sac.

Myr. in Cit. Scrip. 11. Belg.

Ep. 28.

Cellat. in App. Hist. Galles.

XLVII.

Grat. l. 2. c. 4.

Lubecam petit, & quid in ea repererit.

eo pro arbitratu moderabantur, ut vel ipsi Senatores eos metuerent; nam si quando ab istis aliquid fuisset statutum, quod Concionatoribus esset ingratum, palam, & ex superiori loco suis ipsi concionibus coarguebant; qua dicendi libertate, cum nec ab iis aperte nominandis abstinerent, magnam sibi apud populum paraverunt auctoritatem, multamque apud nobiles formidinem. Hi omnes fere Apostatæ erant, qui a Religione, ac pudicitia ad Hæreticorum lustra, popinasque confugiens, susceptis uxoribus, ac liberis, opibusque satis instructi, omni simul Hebdomada ad oblectationes, ac discordias ferendas, conspirationesque confandas conveniebant. Constanque erat opinio, quod si ipsi Commendonum adventum odorati fuissent, omni illum aditu prohibere pro viribus tentassent. Nunciatum hic etiam Commendonum fuit, Lubecam una cum septem aliis Vandalicis Urbibus conventum Lucemburgi destinasse, accitosque una cum Theologis, illarum Urbium, ac insuper Civitatis Bremæ Oratores, jussisseque, ut cum ipsis pariter singulæ peritum Jurisconsultum submittant, ut communi consilio articulos duos cognoscere, atque investigarent; Videlicet: quo pacto respondere, seseque concilii indictioni opponere valerent, ac quamnam Confessionem Augustanam, cum multoties immutata fuerit, sequi debeant, ac præcipue, an Sacramentarii sint condemnandi. Infelices propemodum populi, qui ex uno in aliud malum præcipientes. *Nunquam tamen dederunt cogitationes suas, ut revertentur ad Deum suum*, sincereque illam, quam maligne deseruerant, Catholicam reassumerent fidem; sed obfirmato potius animo de malo in malum volvi elegerunt; facti de numero illorum, de quibus Judas Apostolus in sua Catholica epistola scribit: *Væ illis, qui in via Cain abierunt*, profugi nimirum semper, ac inconstantes, *Et errore Balaam mercede effusi sunt*, illius videlicet, qui *Cadens apertos oculos habebat*, ut omni ignorantie excusatione sublata thesaurizent sibi iram in die iræ, eo quod veritatem Dei tot licet hæreseon fallaciis detectis in injustitia detinere, quam profiteri maluerunt.

Ep. ad Card. Mant. & Bor.

Osee c. 11.

Jud. ep. Cat.

Num. 24.

Rom. c. 1.

Sed ut misere Lubecensis Civitatis in diversa distractæ studia statum perpiciamus, Commendonum ipsum, qui post Pontificia exposita mandata adhuc ibi operiebatur responsum Cardinali Borromæo per literas scribentem consulamus. *Audivi multa de mea hac Legatione colloquia misceri. Alii quamvis Lutherani, cogitantes statum in quem post Religio-*

XLVIII.

nis

Lubecen.
Civitatibus
statum de
plorat.

nis mutationem inciderant, merorem suum exprimebant, benignamque reputabant Pontificis mentem, quod optaret, unumquemque de beneficio absolutionis gaudere. Alii e contra plenum fraudibus negotium agebant, nec charitatis, aut pacis studio, sed Diaboli arte ad abusus, & mendacia confirmanda contra verbum Dei, Pontificem molitum; instructam proinde fraudem ulciscerentur, meque omni colloquio, ac responsione summovent; vel si forte aliqua daretur, ejusmodi esset, qualem decebat puritatis Evangelicæ sectatores. Has partes Concionatores forebant, quibus studium omne erat, Pontificem palam in suis concionibus insigni onerare mendacio, falsisque obreclationibus illius famam, atque existimationem evertere. Quæ quamvis probe nossem, quantum a veritate abhorreant, molestus tamen, ac gravius accidit mihi, quod & cuilibet Christiano, ac præcipue Pontificis servo accideret, Apostatam duarum spatium horarum vitium, plebeiorumque hominum multitudine circumfusum adeo impudenter, atque procaciter Apostolicam Sedem, Christi que Vicarium, supremum omnium Principem, cuius pedes Imperatores, ac Reges osculantur, arguere, probris, ac contumeliis afficere, & impune aspernari. Cui rei prudenter obvertendum curavi; nam accersito Gaspare a Schenich, quem Casar itineris mihi comitem, suumque Commissarium decreverat, multisque ex Canonicis, qui una mecum sæpius pergunt, promptum me esse dixi, leniter audire quodcumque mihi dederint responsum; an autem ipsi eadem sint suscepturi lenitate, quæ dixerim, ignovare, quamvis obreclationes, atque convicia longe a meis dictis sint futura, cum semper ob oculos habere velim, quid profere Christianum hominem, ac Pontificis famulum oporteat, quæ consentanea sint Oratoris muneris, in quem tamen ipsi tam impudenter insurrexerant: cum non tam dolor apud nos debeat, quam pudor loqui. Deseruit post hæc obortus ille plebis rumor; non tamen quiescere, nec adhuc Concionatores quiescere, quin Legationem istam ex suggestu oppugnantes mirentur, cur in suis terris Nuntium Pontificium versari patiantur; venisse Dæmonem ad conscientias turbandas, & supereminanda zizaniam; Senatam in Christi obsequio ignaviter torpentem; plures jam seductores; & sexcenta huiusmodi mendacia, atque calumnias. Efferebant ex adverso summis laudibus, palamque indigebant civis aliquot, quod viriliter puritatem, ut agebant, Evangelii turarentur, nihilque omittentibus, quod ad ciendas turbas aptum judicarent. Hisce per aliquot dies con-

turbato turbis illud non parum consolationis attulit, quod audierim, majori civium parti, quamvis Lutherani sint, hæc displicuisse, & usque adeo displicere. De quibus tamen ipse nunquam sum conquestus, neque me hanc rem odoratum fuisse, indicavi; dolorem tantummodo identidem ostendebam, quod a veritate tamdiu aberrarent, ac Pontificis benignitatem frequentius collaudabam. Denique duo Primarii Urbis Consules, qui majores possidebant opes, nosocomis & canobis ademptas, commissionem meam in consilium non esse referendam decreverunt, neque aliud in Curia proponendum, quam non decere ipsos solos in causa fœderatis aliis Civitatibus communi, deliberare; ac rem totam politicis rationibus transigentes, necessariam dicebant omnium consensionem, alterumque alteri auxilium invicem præbere, neque a Principibus se elongandum, a quibus multa expectari possent incommoda, si quid de his suspicarentur, atque hinc expeditio Oratorum ad Luemburgensem conventum ortum habuit, in quo in illam tandem inclinavere sententiam, nolle consensum præstare concilio a Pontifice indicto, quem nec Ecclesiæ caput, nec sibi Principem ulla ex parte habere volunt. Nunc autem, ut aiunt, rotius disputationis cardo inter ipsos in hoc vertitur, num huiusmodi consilium nunciare mihi debeant, an non? In eodem conventu de Confessione Augustana, & Sacramentariis cum agitari ceptum fuisset, illico silentium imperatum. Eliquent ipsi potius sub coactio hoc unitatis Confessionis nomine vivere, modo veritati Catholicæ se opponant, quam suas peculiare hæreses defendere, quamvis aperte sciant, quemadmodum & verum est, inter se adeo dissentire; quo plane ostendunt, magis apud ipsos valere odium erga nos, quam fidem, & zelum illarum opinionum, quas tamen eorum quilibet ad salutem necessarias prædicat, quamvis pro comperto habeant, pseudothologos, & concionatores suos ad hæc impelli, quod nimirum sua commoda, & perfugia amittere pertimescant, cum Principes, & Civitates politicis ex causis hanc doctrine consensionem, sive veram, sive falsam conservari, ac nominari iubeant. Et quamquam summa pluribus in locis sit Prædicantium auctoritas, cum tamen ad nos conventus accedunt, velint, nolint, hanc unionis doctrine vocem usurpare, & ostentare coguntur, e quibus recedentes inter se ipsos impudentissime digladiantur. Nam, ut præclare Nazianzenus agebat, Quod vi, ac necessitate exprimitur, præterquam quod tyrannicum est, minimeque laudandum, ne firmum quidem,

Or. 1.

dem, ac stabile est. Solet enim id, cui vis adhibita est, non secus, ac planta per vim manibus inflexa, simul ut dimissa fuerit, ad se versum redire. Ut Videas, quenam sit istorum fides, quæ non Divinis Oraculis, sed effræni Principum licentiæ deservit.

XLIX.
Daniam
adire ten-
tat, sed
non ad-
mittitur.

Certum Lubeca hominem ad Daniæ Regis explorandam voluntatem, præmittere consilium fuit, ac præter literas, quas Commendonus ipse ad Regem dederat, Gaspar quoque Schenich, qui Imperatoris iussu Nuntium Commissarii titulo associabat, suas addidit, quibus multa abs se cum ipso, Cæsaris mandato, tractanda dicebat, nec a Commendonis, cui ab ipso Imperatore comes additus fuerat, poterat seungi: petere itaque Regem, ut ambos simul ad se venire permittat. At Danus, juvenis, ut scribit Gratianus, aspero, ac feroci ingenio, & usque adeo vino, atque intemperantia deditus, ut raro sobrius inveniretur, interque ipsa pocula efferrè insolenter, ac jactari solitus, superbe ac ruffice respondit, non esse, cur se Romanus Episcopus legationibus sollicitaret. Gaspari vero, qui pariter admissionem in Regnum postulaverat, hæc rescripsit.

Exemplar literarum Regis Daniæ.
Fridericus II. Dei gratia Daniæ, & Norvegiæ, & Vandalorum, & Gothorum Rex; Dux Slesvici, Holstatiæ, Stormariæ, & Dithmarsicæ Comes in Oldemburg, Dolmenhorst, &c.

Epistola
Regis
Daniæ
Gaspari a
Schenich.

Premissa gratissimi animi promptitudine, strenue, honorande, dilecte, singularis. Ad literas vestras, quas ex Lubeca XVI. Mensis huius ad nos misistis, vicissim gratissime, ut Legati Romanæ Cæsareæ Majestatis, amici, charique Domini nostri Avunculi in Regnis, & Ducatibus nostris proferas gratam, acceptamque fore; & si per vos tantum modo nos invisere statuissetis, vestrum adventum quam primum in civitate nostra Copenagen expectabimus; Pontificio vero nuntio, qui una vobiscum suas literas scripsit, cum a temporibus Domini, ac Patris nostri insignis, ac Christianæ memoriæ, nunquam in usu fuerit, nos insuper una cum nostris sumis informati, merito deliberandum esse, an post hæc ulla Pontificia tractatione nos amplius oneravimus; propterea hac vice nulla ratione judicavimus, assentiri petitioni, de admittance in Regna nostra, & Dominia, & de audientia. Respondemus, & gratiosè postulantes, ut ipsum de hac significatione voluntatis nostræ informetis, & ut ex parte vestra, hanc resolutionem nostram boni consulatis, nam alias supradictæ Ro-

mana Cæsareæ Majestatis amici, charique Domini Nostri Avunculi, ad omnia amica officia grata, & desiderata semper parati sumus, & vobis etiam, ad gratiam omnem præstandam bene admodum affecti sumus. Data in Arce nostra Coldingen. XXII. Mensis Julii MDLXI.

A tergo
Strenuo honorando nostro singulariter charo Gaspari a Schenich Romanæ Cæsareæ Majestatis Oratori.

Non ea animi insolentia Henricus Suecorum Rex missum a Commendonis nuntium suscepit, sed quamvis irrita ea quoque fuerit destinatio, benignius tamen, atque humanius agere Rex ipse visus est. Nam, ut scribit Gratianus, Suecum, qui missus est comparata classe in Britanniam parantem trajicere, ab Elisabetha Regina inani spe conjugii illectum invenit. Hic quamquam in Lutheranorum erroribus infirmitus erat, & tum etiam, ut sibi Elisabethæ animum, cuius magnopere affectabat nuptias, conciliaret, Calvinis scilicet sententiam amplectebatur; tamen magnificum existimans se in ultimis positum terris, tam longinquis legationibus adiri, benigne Commendonis rescripsit, sive in Regnum suum, sive in Britanniam, quo prope diem transmissurus erat, ad se venisset, verba eius libenter auditurum, neque ei ullum apud se jus hospitii absuturum. Misit insuper publicæ fidei literas, ut omni ad se veniendi securitate esset instructus, præsentique responsonis epistola certum hominem dimisit.

L.
C.4.1.2.

Rex Sue-
ciæ in
Britanni-
am profe-
ctionem
parat.

Henricus II. Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex Reverendissimo Patri Nostro Romani Pontificis Legato salutem, & omnia leta precatur.

Quia de nostra ad Serenissimam Angliæ Reginam protectione hætenus incerti fuimus, factum est quo minus ante hoc tempus certum locum nostri congressus vobis designare potuimus. Jam vero postquam animum induximus, & certo decrevimus, primo secundo vento spirante, in Angliam vela facere, nolimus vobis hoc ipsum celare. Nam, modo vobis placeat nos in Angliam sequi, vestram audire Legationem, quam primum de vestra presentia apud nos in Angliam certi facti fuerimus, minime gravabimur. Quod ad fidem publicam attinet, quamvis absque eo, tuto vos accedere, & immunitate Legatorum frui, & gaudere poteritis, tamen quia vobis literas publicæ fidei, ac securitatem præstari postulatis, ne videamur vobis in aliquo velle deesse, eas per presentem tabellarium ad vos mittimus, & vos favore, & benevolentia complectimur.

Epistola
Regis
Sueciæ
Commendonis.

Va-

LI.

Valete Elsburgi ex Castro nostro.

Sub hæc ipsa tempora Pius IV. qui communem omnium expetebat salutem, Hyeronimum Abbatem Martinengum in Angliam legaverat, ut Elisabetham, ejusque populos ad Concilium invitaret, atque ut inter alienos tuto pergeret, justus fuerat prætolari in Belgio Oratoris Catholici Londini manentis literas, quæ fidem publicam præberent; Quæ recepta illico in Angliam migraret, solusque ad Reginæ audientiam accederet, nec Catholicus Oratoris domum, aliorumve fubiret, ut omnis incommoda tolleretur suspicio quasi Religionis prætextu aliquid politicum, & civile acturus ivisset. Abstinere quoque, mandatum illi fuerat a deprecanda captivorum Episcoporum liberatione, aliisque transigendis negotiis, quæ plurimum difficultatis haberent, antequam assensum ad Concilium impetraret. Sed quid ab Elisabetha acceperit ex Sanderò audiamus, qui Pii charitatem in deperdita illa ove exquirenda enarrans, hæc habet. *Cum hoc modo Britannia rota periret, laboraret Gallia, ac Nationes Septentrionales omnes periclitarentur, Pius Quartus Pontifex Maximus tanto malo consuetum Ecclesiæ remedium allaturus, magno studio sæpe antea impeditum œcumenicum Concilium Tridentinum, omnium pene Christianorum Principum consensu, iterum cogi curavit. Atque Nuntium interim suum, qui per inferiorem Germaniam, Angliam versus progredere tur, monuit, ut Elisabetham erroris admoneret, & ne propter odium Pontificis, se, Regnumque nobilissimum perderet, suaderet; ac si quidem esset, de quo sibi propter incertos natales ab Ecclesia, vel Pontifice, quo ad jus regnandi merueret, Sedis Apostolicæ benignitate, facile transigi posse diceret. Sed Nuntium nec audire voluit, nec in Insulam trajectionem ullo modo permisit. Alterum paulo post Pontifex, ne quid intentatum relinqueret, legavit, qui Reginam, ut suos saltem aliquos ad Concilium mitteret, qui cum Catholicis conferrent, omni illis, & securitate, & disputandi libertate promissa, hortaretur, sed & ipsum superbe rejecit, & pseudoepiscopi conscii imbecillitatis, & ignorantie sue diligentissime apud Reginam, ne ad Synodum suorum quisquam amandaretur, egerunt. Porro Apostolici Legati exclusionem tribus potissimum Elisabetha excusabat causis. Prima; quod ipsi, non fuerit, quemadmodum cæteris Principibus Concilii indictio communicata. Secundo, quod Conc. non esset liberum, pium, & Christianum, quod si quando hujusmodi foret, doctos, & ipsa, ac pro-*

Abbatem
Martinengum
ad Elisabetham
in Angliam
Pius legat sed
regno ar-
tegitur.

L.3. de
Schism.
Anglic. p.
413.

Ex. ep.
Comm. ad
Card.
Mant.

batos Viros Anglicanæ Ecclesiæ nomine submitteret. Tertio, quod hac arte Pontifex quærat Catholicos illius Regni sibi subicere, seditionesque excitare, atque hoc idem in Hibernia præstitum exposculabat, affirmans, missum ab Urbe Hibernum quemdam ad turbas in ditone illa commovendas; addebatque non esse novum in illo Regno Pontificios Nuntios non recipere; paucos ante annos Mariam sororem suam omni aditu prohibuisse Pauli IV. Nuntium, qui Cardinalatus insignia F. Guillelmo Poeto deferrebat; utque magis hoc facinus purgaret, Catholicus Regis Oratori, qui de his secum egerat, scripturam exhibuit, quam tamen ille recusavit. Sed ad res etiam magis evertendas, illa quoque res accidit, ut prope Londinum pauper Sacerdos detentus fuerit, quod Breviarium secum deferret, qui propositis cruciatibus perterritus multum in illo Regno Catholicorum numerum prodiderat, magna Reginæ ipsius tum admiratione, tum indignatione.

Idem quoque verendum erat, ne Commendono accideret, ut scilicet illius Regni ingressu, quamvis pro eo deprecator accessisset Suecorum Rex, averfa Reginæ mente, arceretur. Cumque in Belgio rei prætolaretur exitum, certis accepit nuntiis, Sueciæ Regem ter conatum, ter quoque adverso repente vento rejectum, professionem suam itinere terrestri ad aliud tempus cogitare; cum interim Elisabeth assuetæ dolis, & quæ, vel lepide Bernardinus Mendozza aiebat, *Singulis annis sponsa, nunquam vero nupta erat*, postquam vanis connubiis spebus Henricum detinuisse, se modo de nuptiis non cogitare, alio forsitan tempore cogitaturam, professus est.

Commendonus ergo, cum Bruxellis Pontificis literas accepisset, quibus ut scribit Gratianus comprobato consilio ejus, ut omnia ad Regem Sueciæ profectio, in Italiam reverteretur, & ex itinere Civitates, Regulosque, qui Rhenum circumcolunt, adiret iterum, eosque, & maxime Episcopos ad Concilium exciret jubebatur. Per Rhemos Lotharingiam petit, & regionis ejus Regulo appellato, in Treviros, atque ab his navigio per Mosellam vectus ad Rhenum descendit, ac Moguntiam, atque inde Assemburgum ad Moguntinorum Archiepiscopum se contulit. Paulum inde a Rheno discedens ad Herbipolensem, & Bambergensem Episcopos direxit. Ab his Norimbergiam prævalidam Franconia Urbem, atque inde viso Æstadii Episcopo ad Albertum Bavariæ Ducem venit, atque ab eo discedens decimo

Jo. Loc.
cenius l.5.
hist. Succ.

LII.

C.4. l.2.
vit. Card.
Comm.

LIII.

tandem, ac septimo Mense, postquam profectus ex Italia fuerat, Tridentum pervenit, quo jam frequentes Patres ab Italia, Hispania, Galliaque ad celebrandum Concilium convenerant. Ibi septima die Mensis Martii anni infrequentis dum congregatio haberetur, ea, quæ in itinere confecerat, nec dum per literas significaverat, renunciavit.

LIV. *Tridento Romanus vocatus a Pontifice perrexit, Germania, quanta a Belgarum ultimis finibus, Britannicoque Oceano ad Oderam flumen, atque ab Dania, Cymbrique, & Baltico Mari ad Rherias Alpes patet, omni peragrata, omnibus lapsissima gentis populis, principibusque aditis, pari industria, atque innocentie opinione apud omnes relicta. Mirabantur, plerique, quod cum tot feroces, & Romano nomini infestas Nationes obivisset, omnes non solum intactus ab injuria, sed ne visu quidem, aut ludibrio ullo violatus evasisset, sive hac in ipso cautio fuerit seu spectata virtutis, atque integritatis fama venerationem ejus etiam apud barbaros fecerat. Nam Germanorum ingenia aspera, indomitaque, quemadmodum vera Dei Religio, cultusque molliorant, ac frenum ferocibus animis injecerat, ad humanitatemque traduxerat, ita solutus nunc, abjectisque Christiana legis, ac disciplinae vinculis, quibus antea continebantur, efferari iterum, atque in antiquam revolvit truculentiam, barbarismumque videntur, hæc maxime gentes, quæ longius ab exteriorum commercio remotæ, interiora Germaniæ colunt. Rome Commendonus in renuncianda apud Pontificem Legatione multa de Germaniæ vulneribus commemoravit, nihil ibi intactum a pravæ religionibus, nihil non pollutum, nihil non inquinatum. Priscæ sanctitatis instituta omnia, aut vi sublata, abolitaque ab hæreticis, aut novorum virorum contagione contaminata, & corrupta. Ecclesiasticum ordinem, amissa Majorum disciplina, licentiam omnium rerum amplexum, & plerosque non tam officio, ac studio Religionis, quam utilitate, ac spe retineri. Episcopos præposteris animis posthabere Divinarum rerum curam, & ut suæ sibi fortune, opesque & princeps ille splendoris, ac dignitatis locus, quo inter cæteros eminent, salvus, inviolatusque permaneat, id enixe laborare. Hinc Regulis, & potentibus hominibus, quos ante in sua auctoritate habere consueverant, adulari, tantoque deditos, atque obnoxios magis esse, quanto illos avidius, aut occupandis Ecclesiasticis bonis inhiare, aut occupatis incubare sentirent: scilicet, quorum cupiditati, conatibusque obviam ire, insolentiamque coercere, &*

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

deberent, & si se nossent, conjunctaque, & concordia habere consilia vellent, etiam possent, eos ipsi ultra metuant, suspectosque gratia, atque officiis lenire, & conciliare student. Quin Episcoporum quosdam a fide Romana Ecclesiæ discessisse, atque in Principum hæreticorum clientelam se tradidisse, eorumque rectorum ope ex sua libidine vivere. Ad Concilium arbitrari se eorum venturum neminem, paucos missuros, siquidem sibi, qui aut valedudine, aut senio invalidi, inhabilesque ad labores, iterque essent, prolixè pollicitos se Pontificis Maximi dicto audientes futuros, ac Tridentum primo quoque tempore venturos, cæteros manendi veniam omnes orare, negarique sine evidenti periculo posse ab se Ecclesias, resque suas relinqui, patientes adversariorum injuriis, & absentia sua opportuno excubantibus in omnes occasiones hæreticis futuris. Adversus hæc tota incommoda, quæ apta, atque utilia remedia, quibus Catholici, & Ecclesiasticis præfidiis, adjuventisque fulciendi, confirmandique esse viderentur, quibus inter se foederibus iungendi, obligandique, quo ab inimicorum fraude, atque vi tuta libertatem suam, munusque vindicarent, ac neminem magnopere formidare, necesse haberent, exposuit. Quæ omnia magna, & locorum, & hominum, & rerum illarum notitia, memoriaque differentem attente audit Pontifex, & collaudatum amantissimis verbis redire Tridentum, atque eadem Præsidentes concilii edocere, usque publicam rem tantam agentibus consilio, atque opera adesse iussit.

Hæc ipsa, quæ Commendonus arbitratur de Germaniæ Episcopis, quos ad concilium posse accedere desperabat, Ferdinandus Cæsar Joanni Canobio confirmavit. Fuerat is a Pontifice in Poloniam directus, justusque in itinere ad Cæsarem divertere, illumque adhortari, ut Germaniæ Episcopis Tridentum adire suaderet. Verum Imperator, impossibile respondit factu, ut quando Protestantes non accederent ad concilium, ipsi convenire possent; esset namque Protestantium arbitrio res Religionis permittere, cum nullus adesset, qui ipsorum violentiis, ac fraudibus occurreret, quod probe ambo Pontificis Nuntii, Delphinus nempe, & Commendonus, qui utramque Germaniæ Regionem iustraverant, animadvertent. Re itaque infecta Canobius ad Sigismundum Poloniæ Regem profectus, Pontificis mandata, & concilii indicationem exhibuit. Ille, commendata Pontificis voluntate, concilium se approbare reverenter exposuit. Cum autem Canobius ipse in mandatis accepisset, ut

LV.

Canobius
ad Cæsarem,
& in Poloniam
mittitur.

V

ad

ad magnum quoque Moscoviz Ducem procederet, demisso animi obsequio negavit Rex, obnitentibus maxime Lituanis fidem illi publicam dari posse, quod patriis legibus vetarentur, cum bellum inter utrosque arderet, cuilibet, quantumvis magni Principis Oratori in illas regiones transitum permittere; Nuntium quoque ab instituta Legatione revocavit, quod compertum sibi maxime esset, nullum ex ea fructum, cognita gentis illius nequitia, multis dumtaxat periculis in barbaris illis, ac deviis regionibus expectandum; ut tamen ad Ducem Prussia commigraret, benignissime literas dedit. Renuit tamen iste oblatam Pontificis nomine concilii indictionem, ac cum antea Confessione Augustana se addixisset, Pontificem, ut Ecclesie caput cognoscere, eique obedire, recusavit. Hoc idem a pluribus Germanie superioris Civitatibus responsum fuerat Zachariae Delphino Apostolico per eas Regiones Nuntio, quales fuerant Norimberga Argentoratum, Francofurtum, & Augusta, quae Summo Pontifici auctoritatem concilii congregandi una cum Novatoribus denegabant, remque omnium saeculorum testimonio comprobata refellere, atque eludere non pudebat, quam licet pluribus Cardinalis Baronius, & nos ipsi in Annalibus manifeste ostenderimus, nunc ad illustrandam magis veritatem, Gasparis quoque Cardilli sententiam Lutherianorum objecta elidendis referemus.

LVI.
Lutheranorum
obsectio
contra
Concilium
Tridentinum,
&
responso
Gasparis
Cardilli.

Afferunt Synodum Tridentinam non debere legitimam putari, neque posse, quoniam cum facultas Synodum indicendi Imperatori jure inlit, hanc ipsam Tridentinam non Imperator, sed potius Pontifex Maximus Pius Quartus indixit.

Nos vero sic statuimus. *Vis, & facultas cogendi, & celebrandi oecumenicam Synodum jure non ad Imperatorem, sed ad Pontificem Maximum spectat*: mox pluribus id probat, tum maxime subiectis verbis. *Is facultatem habet synodum convocandi, qui jurisdictione spirituali praeditus est, princeps vero secularis nulla simili facultate instructus est, sed ejus vis universa externis rebus impenditur, atque desudat, corpori videlicet, facultatibus, & vita, ergo non suppetit huic Synodum indicendi, & cogendi facultas.* Pontifex vero Maximus, quia princeps Ecclesie est haud dubie potestatem spiritualem accepit a Christo, atque ex consequenti jurisdictionem, cum sit jurisdictio, vis atque facultas dicendi jus. Hanc accepit Beatus Petrus, atque in eo ceteri omnes Summi Pontifices a Christo Jesu illis verbis, Pasce oves me-

as, Pasce agnos meos [non autem haec dicta sunt Tiberio Caesari] quare ad eum maxime spectat Sacros istos Ecclesie conventus indicere, atque convocare. Confirmatur ratio. Inferior non potest usurpare, quae sunt superioris propria, peculiarique iura communem omnium jurisprudentium sententiam, cogere autem, atque indicere Synodum, Pontificis Maximi peculiare est, cui Christus dixit Pasce oves meas; una siquidem, & praecipua pastus animi pars Sacrosanctis Conciliis continetur, ergo Princeps secularis, quicumque is sit, facultate vacat Synodum convocandi, qua unus Pontifex Maximus praeditus est. Rex etenim, atque Imperator longe inferiores dignitate sunt Pontifici Romano tam longe quidem, quam ovis a pastore superatur, ab anima corpus, externa pax ab interna, ab aeterna vita temporaria. Et post multa.

Cum is error olim in quorundam animis inesset, eundem octava Sanctae Synodus generalis radicitus evellendum curavit, quod fecit his verbis: *Tanquam perosum quiddam ab auribus nostris repulimus, quod a quibusdam imperitis dicitur, non posse Synodum absque Principum praesentia celebrari.* Subjungit: *Cum nusquam Sacri Canonis convenire Principes Seculares in Conciliis sanxerint, sed solos Aristites; quod si nulla Ecclesie lege [nam divina proculdubio de ea re nulla est] si nulla evidenti necessitate Principes seculares Conciliis interesse debent, quis est obsecro, tam stultus, aut mentis inops, qui defendere, aut affirmare non vereatur eis esse tributum Synodum vocare? (& mox) Concilium, quod Apostoli renuerunt, verum, atque legitimum habitum est etiam haereticorum testimonio, ad cuius normam caetera omnia exigenda esse censent. At in eo, neque Imperator adfuit, neque Rex, aut Princeps ullus secularis.*

Confirmat id author non modo scriptis veterum Pontificum, sed etiam Imperatorum Valentiniiani, & Martiani, & Pulcheriae Augustae, tum decretis Conciliorum, inter quae extat insigne illud septimae Synodi. *Statutum est, ut qui Princeps Episcopos ad Concilium venire prohibuerit communionem prioret (& paulo post) Isidorus Hispalensis Vir pietate, & bonarum artium studiis pro ea praesertim atate admodum clarus, de Conciliis agens ita inquit: Synodorum congregandarum auctoritas Apostolicae Sedi commissa est; neque ullam Synodum generalem ratam esse credimus, aut legimus, quae ejus non fuerit auctoritate congregata, vel fulcita.* Subjungit: *Hoc auctoritas*

LVII.

LVIII.

ritas restatur canonica, hoc historia Ecclesiastica comprobatur, hoc Sancti Patres confirmant. Augustinus praeterea id asserit [quod restatur adversarii] cum ait, Summus Pontifex, quando Patriarchis, & aliis Ecclesiae Praelatis denuntiaret voluntatem suam de congregando Concilio universali semper explicabat necessitatem, &c. Cumulantur in eam sententiam plurimum SS. Patrum auctoritates, & exempla. Dein refellit argutias Haereticorum ea tantum de causa exigi consensum Imperatoris, ac Regum, & Principum, ut patrocinium, & opem ferant ad celebrandum Concilium, confirmatque exemplis generalium Synodorum, tum subdit. *Illud tamen dissimulare nolo, neque subscripsisse unquam Synodo Imperatorem, ut partem Concilii aliquam, quae suffragium ferret de rebus fidei, neque absoluta, peractaque Synodo ejus acta confirmasse, quin potius, aut ille subscripsit nunquam, aut subscripsit, quasi acta probaret, ut inferius monstrabo, & sunt omnia oecumenica Concilia Summi Pontificis auctoritate corroborata; atqui cum leges civiles in conventibus Regni solemnibus feruntur, eas Princeps confirmare consuevit, uti earum lator legum, ex quibus plane constat, facultatem convocandi, atque tenendi Synodum, neque jure, neque antiqua consuetudine ad Imperatorem pertinere, quod adversus Protestantes effingere cupiebamus.*

LIX.
Multa &
varia
Lutheranorum
opiniones.

Sur. in
comm.

Denique vere objectum Novatoribus ab Internuntiis, eos nullam certam habere doctrinam perpicue demonstratur ex maxima sectarum colluvione inter eos enata, adeo ut publico Saxonis edicto quadraginta septem sectas Saxoniam infestantes damnatas viderimus, & Confessio eorum Augustana, qua a deo gloriantur saepius immutata fuerit, ut ipsi queruntur Lutherani; quo pateat, illam humanum commentum fuisse, cum illa, quae vera sunt, excerpta fuerint ex Ecclesia Catholica, sed adjectis multis mendaciis adulterata. Hoc vero ipso anno multa Novatorum elucubrationes prodire in lucem, quae inter se pugnant Calvinii, & Theodori Bezae contra Helhusum, Petri Martyris contra Bullingerum, necnon Guillelmi Clebitii, qui libro suo hunc titulum inscripsit, *Victoria veritatis, & ruina Papatus Saxonici*, Joannes etiam Sturmii in Lutheranos scripsit, atque inter alia dixit, *Eos, quos velint, & quae velint probare; rursum, quae velint, & quos velint improbare, vexare, condemnare, proscribere, palis propere, & cruci affigere, in ipsas propositiones, & rogos compellere; e contra*

Ann. Eccl. Tom. XXXIX.

Martinus Kemnitiuss, ac Brentius adversus Zuinglianos Commentarios suos edidit.

Emerfit etiam inter eosdem hoc anno perditissimus novus Haereticus Sternbergerus, qui adversus Trinitatem Personarum, atque alia mysteria plura blasphemia evomuit: e contra alii in Polonia polythejam, sive tres Deos inducere, qui singuli deliria sua fidem Evangelicam esse contenderunt, ut narrat Suerius subiectis verbis.

Hoc anno quidam impius blasphemus, & ter execrabilis furcifer Lucas Sternbergerus nomine in Sacrosanctam Trinitatem, & in Christi Jesu Divinitatem, in ipsum quoque Spiritum Sanctum, in Sanctissimam Dei Genitricem Mariam, de Sabbatho potius, quam Dominico colendo, de Eucharistia Sacramento, de Baptismo denique, quem Sathanicam vocant institutionem, tam horrenda, & abominanda palam dixit, & asseruit, ut nulla pia aures sine horrore ferre queant. Idem ipse cum aliquando pauciores opinione suae caenam Domini percipuros haberet, alios omnes his verbis accessit, Venite huc, non enim possum solus illum devorare. Et ille quidem se fassus est in Eucharistia Melancthonem sequi, in reliquis Lutherum. Docuit inter alia non esse Trinitatem, sed unum Deum, non Christum, non Spiritum Sanctum.

Huic tam impiae opinioni quaedam alia plane contraria emerfit in Polonia, dicentibus quibusdam Pseudo-propheetis non unum, sed tres esse Deos, ac filium tamen aliquanto minorem esse Patre, & Spiritu Sancto: porro Athanasii Symbolum iure Sathanianum appellandum. Sciscitantibus quibusdam Poloniae Proceribus, unde hoc dogma accepissent? illi responderunt, purum purum esse Evangelium, & eandem doctrinam se accepisse a suis Praeceptoribus Calvino, Bullingero, Petro Martyre, & Wolfango Musculo, hunc vero tantum thesaurum nunc demum voluisse Deum per suos fideles servos revelare.

Dum Haeretici tam obfirmato animo a Pontificis Imperio, & Catholicae fidei obsequio Diabolicis fraudibus averterentur, non repulit benignissimus Dominus plebem suam, & haereditatem suam non dereliquit; sed quemadmodum scriptum legitur, *Pro salimca ascendet abies, & pro urtica crescet myrtus*, deficientibus ipsis, ac bellum acre Ecclesiae indicentibus ad ejus defensionem Nova bella elegit Dominus, & portas hostium ipse subvertit; suscitans alteram Deboram, seraphicam nempe Virginem Theresiam a Jesu, quae sacrarum Virginum agmen

LX.
Sur. in
comm. hoc
anno.

Sternbergerus
no
vas haereses
contra
Sanctissimam
Trinitatem
promulgat.

LXI.

Cap. 3.

Isai. 55.
Jud. c. 5.
F. Franciscus de
S. Maria
L. I. c. 41.

V 2 du-

V. P. Jo.
a Jesu
Maria in
recapitu-
latione.

S. Theresia
Romam ad
Pontifi-
cem mi-
sit pro in-
stituta
Reforma-
tione Or-
dinis
Carmeli-
tarum.

Estb. 6.
10.

Cap. 1.

LXII.

Ad oppo-
nendum
se Hære-
ticis, ar-
ctiorem
vitam
profite-
tur S.
Theresia.

ducens phalanges everteret Chanaanorum. Hæc Romam Christo ipso edocente pro instauranda antiqua Carmelitarum Ordinis observantia, ad Pontificem misit, ut Pontificia autoritate cogitatum opus abfolveret. Cum enim per annos plures inter Montales Carmelitanas egisset, nec illud mite vivendi genus, sitim Divini amoris, quo flagrabat, expleffet: grandi ausu arctiorem vitæ disciplinam adeo meditata postmodum feliciter candidit, ut non Virgines plurimas tantum, sed eximios quoque Viros ad imitationem allegerit; clauftro egressa multas Urbes obierit, monasteria multa construxerit, eodemque tempore Patres illos, qui eam æmulari cæperunt, ad Cænobia plura condenda permoverit. Videlicet *Parvus fons*, Monasterium sci- licet Abulæ, cujus initia hoc anno auspiciamus, quamquam insequenti tantum Pontificium Breve pro ejus confirmatione sit datum, *crevit in fluvium, & in lucem, Solemque conversus est, & in aquas plurimas redundavit*, propagato non in Occidente tantum, sed in ipsis Orientis partibus ordine, præter innumera sacrarum Virginum examina, quæ ad defensionem Hyerusalem excubantes die, ac nocte non tacent laudare nomen Domini. Sed ut consilium Sanctæ Virginis in rigidiore observantia revocanda innotescat, ipsam in aureo illo, quem composuit, libro *Iter perfectionis*, inscripto, differenter audiamus.

Principio, cum Monasterii hujus primordia jacerentur, nondum animo statueram, ut tantus in exterioribus observaretur rigor, nec ut sine redditis fundaretur, quin potius optabam adesse media, quibus rerum necessariorum inopia tolleretur. Ea tempestate delata ad me fuerunt damna Galliarum, & quantam Ecclesiæ Dei cladem Lutherani intulerant. Magna extemplo me cepit animi molestia, & tanquam non nihil valerem, plorabam ad Dominum, & supplex tanto malo remedium postulabam. Videbar mihi mille datura vitas, ut uni saltem ex rot pereuntibus animabus, suppetias ferre possem. Sed me mulierem inutilem esse considerans, neque voluntatis desiderio vires suppetere ad præstandum obsequia Domino proficua [angebarque animo, & adhuc angor, ut quando tam grandis adversariorum numerus sit contra Dominum, tamque exiguus eorum, qui ipsi adherent, si saltem probati, atque electi forent] de crevi modicum hoc, quod mearum erat parvium, nimirum consilia Evangelica, qua possem perfectione, sectari, & sorores has paucas, ut idem præsent, indu-

cere. Et paulo infra. Cum agnovissem tam grandia exorta mala, ut humanæ vires non suppetant Hæreticorum istorum, igit, qui tam late depascit, ac progreditur, extinguendo, necessarium mihi est visum, quod, veluti dum hostes totam vastaverunt regionem, Dominus illius in arcto se positum cernens, Civitatem aliquam subit, eandemque valida munitione corroborat, nec raro accidit, ut inde erumpentes milites adversariorum vires plerumque elidant, &c. tales igitur, & nos curemus inveniri, ut ad ferendum Regi nostram opem, sua minus alia suppetunt arma, munda saltem oratio, robur impetret militantibus. Hæc, aliaque plurima Seraphica Virgo, probe noscens, Quod arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollientem se adversus scientiam Dei.

Dum opportunis hisce suppetiis Ecclesiæ suæ confulebat Dominus, atque Hæreticis in omnem carnis libertatem effusus, choros Virginum, atque Virorum opponeret, qui tesseram illam ab eorum moribus discrepantem ostenderent, qua Apostolus dignosci eos, qui ad Christum pertinent, profitebatur cum diceret. *Qui sunt Christi carnem suam crucifixerunt cum vitiis, ac concupiscentiis*, providebat quoque Pontifex, ut populos ab Ecclesia se junctos, ad ejus notitiam, cultumque traduceret. Ob id ipsum Andream Episcopo Jerapolitano, Societatis Jesu, quem alias vidimus in Æthiopiam directum, in mandatis dedit, ut cum Antonio Pinto Sebastiani Lusitanæ Regis Oratore Mennam illius gentis Imperatorem conveniret, indictoque Tridentino concilio hortaretur, ut Legatos ipse suos ad tam præclarum opus submitteret. Literarum autem, queis hæc Andream mandaverat, hic tenor fuit.

Venerabili fratri Andream Episcopo Jerapolitano.

Venerabilis frater salutem, &c. Audimus te in Æthiopia esse apud charissimum in Christo filium nostrum Mennam Æthiopiæ Imperatorem illustrem; id si ita est magnopere lætamur, & gratias agimus Domino, qui isthuc perduxerit, speramus enim præsentiam tuam Divina adjuvante gratias pro datis tibi a Domino donis aliquid ad Divinæ Majestatis suæ laudem acturam esse, vel potius egisse. Per dilectum hunc filium Antonium Pintum, qui has tibi literas reddet, scribendum ad filium istum nostrum charissimum duximus, quarum literarum exemplum cum his tibi misimus: mandavimus autem ipsi Pinto, ut cum ad Aulam istam Deo juvante pervenerit

Cap. 3.

2. Cor. 10.

LXIII.

Epist. ad Galat. 5.

LXIV.

Pius IV. lib. brevis. drosf. sig. 2922. ep. 15.

Æthiopes ad Concilium invitavit Pius IV.

LXV. Sacchinus hist. Soc. Jesu hoc anno.

verit, primum ad te, quam ad alium per Interpretem adeat, ut omnia, quæ in mandatis accepit, tecum communicet. Deinde tecum una ad Serenissimum Imperatorem adeat, easque literas nuntiata Majestati suæ verbis nostris diligenter salute, & benedictione nostra reddat, quarum sententiam, ubi Majestas sua ex interpretatione cognoverit, volumus, ut eas oratione illis consentanea subsequaris, paternamque erga illum voluntatem nostram accuratè commemorares; hortamini etiam, cum primum facultas erit, mittere Oratorem unum, seu plures, sicut ei scribimus ad Concilium œcumenicum, & generale quod sicut ex Bullæ nostræ exemplo intelliges, Tridenti indiximus, & Deo dante celebraturi sumus, conventuris illuc prope Italia, Hispania, Francia, Germania, Polonia, & aliarum Nationum Episcopis, Charissimus in Christo filius noster Sebastianus Portugaliæ, & Algarbiorum Rex illustris illuc jam Oratores, & Episcopos suos misit. Patriarcha quoque Constantinopolitanus eo mittere dicitur Archiepiscopum Galatiæ, qui suo nomine illi interfuit. Idem facturum speramus Patriarcham Cypriorum, qui nuper obedientiam nobis & huic Sanctæ Sedi per literas, & Oratorem suum præstitit, hujus sanctæ sedis unionem admodum expetens. Speramus hoc Concilium maximos esse Ecclesiæ Dei fructus allaturum. Nos certe operam dabimus, & enitemur, ut omnes gentes pium animum nostrum perspicere possint. Cupimus mirum in modum de statu tuo, & rebus istis abs te fieri certiores. Non egere autem rem tuam nostrâ hortatione certo scimus, ut talenta tibi a Domino concessa istic diligenter, & sedulo exerceas. Considerare vero te volumus præter supernum favorem nullum, quod tibi a nobis afferri potuerit auxilium, defuturum. Omnipotens Deus te a peccatis omnibus absolvat, & ad suæ Sanctæ Ecclesiæ utilitatem incolumem custodiat. Datum Romæ apud Sanctum Petrum die XX. Augusti MDLXI. anno II.

Dum adeo strenue divinam gloriam Sacerdotes Societatis Jesu proferrent inter barbaras Nationes dæmonum laqueis irretitas, atque in Occidente pietatem augerent inter catholicos, adversus Hæreticos vero scuto fidei, & gladio spiritus constanter, ac generose decertarent, eorumque tenebras doctrinæ splendore discuterent Pius Pontifex eos Ferdinando Imperatori his literis commendavit.

Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri in Romanorum Imperatorem electo.

Societatis Jesu meritorum erga Dei Ecclesiam, & Religionem catholicam ma-

gnitudo, qua nos, ut eum ordinem commendemus Majestati tuæ movet, eadem, ut illam, nec testimonio, nec commendatione nostra egere putemus facit; æque enim nota ejus merita sunt Majestati tuæ, ac nobis. Nec vero ulla fere Orbis terrarum est pars, quo ea Societas non operarios strenuos, ac fideles miserit jam, & quotidie mittat ad Religionem catholicam vel adversus hæreticos defendendum, vel apud Nationes Idolorum cultui deditas Dei auxilio inserendam, & propagandam. Quod cum ita sit apud tam pium Principem commendatione non indiget. Itaque satis est ejus Societatis desiderium indicari Majestati Tuæ, &c. & infra. Nobis vero triburum putabimus quidquid ipsis a Majestate Tua tributum fuerit. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die VIII. Augusti MDLXI. Pontificatus nostri anno II.

Quam pie Ferdinandus Imperator Pontificis obtemperaverit jussis, quantumque emolumenti Catholica Religio accepit erectis per diversas Romani Imperii Provincias huic Sacræ Familiæ Seminariis, atque Collegiis; docent passim ipsius Societatis historiæ, ac recentet novissime eruditus Pragensis Ecclesiæ Decanus Thomas Joannes Pessina, ut proinde illud læti usurpare possimus, *Castra Dei sunt hæc.*

Ornata est eadem Societas a Pontifice apud Philippum Regem Hispaniæ amplissimis laudibus, quibus eximia res gesta a religiosa ea familia in luce collocantur. Rogatus vero est idem Rex, ut Alexandro Episcopo Cariateni Internuntio Pontificio pro eadem verba facturo fidem adhiberet.

Charissimo in Christo filio nostro Philippo Hispaniarum Regi Catholico.

Et officio nostro convenit, religiosam vitam degentes patrocinio nostro diligenter tueri, ac fovere, & Regibus maxime expedit de servis ejus, per quem ipsi regnant, optime mereri. Dominus enim in servis suis recipitur, & honoratur, sicut ipse in Evangelio dixit, Qui recipit vos me recipit. Sed inter Religiosarum ordines singulari ab Apostolica Sede studio, merito complectendus is ordo est, qui non ita pridem institutus, & ab hac Sancta Sede confirmatus, Jesu Societas appellatur. Hi enim operari licet novissimi tanquam nona diei hora in vineam Dominicam ab ipso Domino inducti sint, adeo strenuam tamen & utilem operam navare cæperunt, ut non modo spinas ex ea, & vepres evellere aggressi sint, sed ipsam etiam alibi auxerint, & propagarint. Incredibile fere est, quantum tam brevi tempore hic ordo

Pius IV. tom. 2. brev. sig. 2897. ep. 123.

Sacchin. p. 2. hist. Soc. Pessina in Phosphoro Septicorni p. 329.

Gen. 32.

LXVI.

Pius IV. 10. 2. brev. sig. num. 2897. ep. 142.

Societatis Jesu religiosos Pius IV. commentat.

ordo profecerit, quantum Ecclesie Dei utilitatis attulerit, quam multa eius ordinis Collegia, Divina favente gratia, alia aliis in Provinciis instituta fuerint, non sine maximo earum Nationum fructu, & commodo, quorum diligentia alibi fides Catholica confirmatur, alibi heretica pravitas pestis reprimitur, alibi gentiles, & idololatras relicto idolorum cultu, ad Christi Dei cultum convertuntur, ex quo cuiusvis perspicuum est, excitatum hunc a Domino ordinem fuisse his tam turbulentis, & calamitosis Ecclesie temporibus, ut adversus Sathanae Ministros, & operarios oppositum, ut cum illi Ecclesiam Catholicam vehementer oppugnent, eam hi non minus acriter defendant; cum illi simplicibus hominibus errorum tenebras offundant, hi lucem veritatis ostendant, ut quantum denique illi pravis exemplis, & disciplina pestifera destruunt, tam hi vite, ac morum sanctitate, & salutaris doctrina edificent. Huius ordinis maximum in hac Alma Urbe Collegium habemus, quod tanquam Seminarium quoddam aliorum est, quae per Italiam, & extra ipsam Italiam, in Germania, & Gallia propagantur. Ex hoc uberrimo Seminario Apost. Sedes infituit delectos idoneos ministros, tanquam generosas, & frugiferas plantas alios alio, prout usus venerit, conferendas mittere, qui quidem instruentis pie, & diligenter pueris, tam praedicando Evangelio, tum ministrandis Sacramentis fructus eos Domino cooperante ferunt, quibus hoc tempore Ecclesia Dei maxime indiget. Nullum unquam hi laborem pro Dei honore, & huius sanctae sedis obsequio recusant, eunt, & navigant ad omnes Nationes, & loca quocumque mittantur, etiam ad Haereticos, ad infideles, & ad remotissimas Indiae partes, sine ullo omnino metu eius nimirum auxilio freti, cui deserviant. Itaque multum debemus huic Collegio, ita de Catholica Religione merito, & assidue merenti, adeo ad Christi Domini Nostri, & huius sanctae sedis obsequia parato, &c. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIV. Novembris MDLXI. Pontificatus nostri anno II.

Sacchin. hist. Soc. Jesu.

LXVII.

In Belgio cum ingravesceret haeresis, adversus Novatores opponendos esse censuit Pius Pontifex eisdem Sacerdotes Societatis Jesu, qui tenebras errorum ab impiis offusas doctrinae luce disicerent, quiq; Catholicos pietate excolerent, atque in fide confirmarent, quos Cardinali Granuellano commendavit.

Dilecto filio nostro Sanctae Romanae Ecclesiae Card. Antonio de Granuela vocato.

Omnipotens, & misericors Deus, qui ecclesiam suam nova semper prole fecundat, & pro Patribus in ea filios exoriri facit, ad laudem nominis sui, & ad Ecclesiae suae sanctae utilitatem, non ita pridem novum, ut scis, Religiosorum ordinem excitare dignatus est, qui quidem ab eo ipso, cui se sanctissime devoverunt, Jesu, Societas appellati, iure id sibi indictum nomen ostendunt. Quandoquidem toto animo totaque mente, & omnibus viribus suis ei fideliter, & strenue inserviunt, animarum salutem, quas ille Sanctissimo suo sanguine redemit sitientes, & quanta maxima possunt diligentia procurantes. Qui quidem Ordo, & a Sede Apostolica approbatus, & confirmatus tanquam vitis abundans palmites suos non modo per Italiam Hispaniam, Lusitaniam, sed etiam superiorem Germaniam, constitutis ubique multis Societatis suae Collegiis extendit, quin etiam eos usque ad fines terrae, & Indorum Regna admirabili fecunditate propagavit, & protulit. Quanta ab hoc ordine utilitas ad Ecclesiam Catholicam perveniat, nos ipsi prope quotidie non audimus modo, sed etiam experimur, modo, eos in has, modo in illas Provincias mittendo, in quibus tam promptos animos ad huius Sanctae sedis obsequia, tantum studium ad tuendam, & propagandam, fidem Catholicam invenimus, ut nullius unquam, quamvis longi itineris, navigationisque labores recusent, nulla pericula divino nimirum auxilio freti, pertimescant, sed a nobis, quocumque usus venerit, missi summa mentis alacritate mandata nostra consicant. Sed meliores hi Dei servos, & Ecclesiae se ministros praebent, quo tam turbulentis hisce Ecclesiae temporibus eorum utilior est opera, & industria opportunior. Hoc fovendus magis hic ordo a nobis est, & Apostolicae Sedis, de qua ita assidue merentur, praesidio defendendus, atque ut ubique crescat, & multiplicetur, optandum est. Sane quanto in discrimine in ista nobilissima Flandriae Provincia, & aliis finitimis dominiis charissimi in Christo filii nostri Hispaniarum Regis Catholici Catholica Religio versetur, quantopere haereticorum Sectae ibidem augeantur, circumspectio tua melius, quam nos novit, quod enim nos audimus, ipse oculis tuis cernis: itaque cum pro pastoralis nostri officio, & Regis ipsius, causa mentis nostrae oculos ad populorum istorum salutem conversos tenentes, intelligamus, huius Societatis Jesu ordinem prodesse plurimum posse ad haereticam pravitatem ibi reprimendam, &

Pius IV. to. 2. brev. sig. 2897. ep. 140.

ca-

catholicam fidem conservandam, faciendum esse duximus, ut ipsius ordinis protectionem circumspeditioni tuae potissimum committamus. Novimus enim quanto domus Dei zelo ardeas, quantam curam, sollicitudinemque sustineas, ut istos populos in fidei catholicae cultu, & in Regnis ipsius obsequio contineas, Et infra: Quaecumque illi opera charitatis efficient, tum praedicando, ut solent, verbo Dei, tum iuventute erudienda, & ad pietatem informanda, tum ministrandis Ecclesiae Sacramentis, horum tot, & tam piorum operum, parriceps ipse futurus es, &c. XXX. Octobris MDLXI. anno II.

LXVIII.

Statuit hoc anno in Belgio Divina iustitia insigne vindicta: exemplum in blasphemum haereticum, qui furore Calviniano Sacrosanctam Eucharistiam deriderat, rem ex teste oculato exceptam narrat Tilmannus Bredembachius. subjectis verbis.

Tilmann. Bredembach. col. lat. Ser. 17. c. 60. & ex eo Jodoc. Coccius to. 2. l. 6. de Euch. Divina vindicta in Calvinianum contemptorem Sacrosanctissimae Eucharistiae.

Anno Christi MDLXI. Neomagii accidit Feria secunda Pasche circa horam diei novam, ut sermone in Ecclesia Parochiali simul, & Collegiali absoluto, alter Parochorum, nomine Antonius Vorstius una cum edituo accerseretur ad egrotantem mulierculam, quae in solempni die Resurrectionis ob corporis imbecillitatem in Templo non communicaverat. Decumbebat autem mulier in platea Regularium. Porro in altiore vici parte prope vallum Oppidi taberna erat meritoria, in qua parum honeste tunc temporis diversabantur Viri duos juvenes, uni Noviomagum Patria erat, alteri Trajectum superius ad Mosam, utroque ibidem tunc ovum Paschale, quod vocant, solito more elixum, manibus ostentante, certamen initur inter eos, idque periculo hauriendi poculi cerevisiarum, uter suum prius ovum glutire queat. Interim adventat pastor praedictus cum Venerabili Sacramento oviculam suam infirmam in vicinia commorantem refecturus. Audita per plateam nola, quae praeferebatur Eucharistiae, alter ille, qui Trajectensis erat, in contemptum tremendi mysterii, audacter dixit ad sodalem suum, Ego ovum illud, quod manu teneo citius diglutivero, quam egrotans muliercula Deastrum illum. Dixit, & protinus hians ovum in os immissit, volens traicere illud per gulam. Sed ecce praesentissimam Dei vindictam, qua praepeditus nullo modo ovum transmittere potuit. Haerente autem illo in faucibus, cum miser homo se statim suffocatum iri, nec spem vitae reliquam videret, oculis horribiter contortis conspicit candellam sebaceam ex clavo pendentem. Arripit celerrime sebaceam, & absque mora iniicit ori; cupiens, conansque

candela tali protrudere ovum, sed frustra nihil enim aliud effecit, quam quod sebo candela in gutture ad ovum relicto elychnium, seu fila nuda retraxerit. Hac spe frustratus humi procubuit instar bovis mactati, memoria, loquendique facultate omnino privatus, & supinus, jacens fuliginosum, & velut Aethiopicum vultum induit, & gutture Divina ultione confractioribissimam est. animam, Parochomemorato cum Sacrosancto illo pane astante. Is enim, simul atque infirmam communionis participem fecisset, ex illa domo rediens audit miserabiles voces ex taberna vicina resonantes horrore percussus introcurrit; cum Venerabili Sacramento, rogat, quid illic sit negotii? audit ex ore praesentium rei gestae seriem, hominem divinitus percussum videt, humi palpitantem, & cum morte certantem, & paulo post expirantis guttur fractum, ovo nunc instar tuburis intercurantem in altero colli latere, & non in faucibus residente. Hac ego ad verbum scribo ex ore eius Parochi Domini Antonii Worstenensis, qui apud Neomagenis curam gessit animarum annis XXVI. & amplius magna cum laude usque ad extremos furores Geustorum Parochus pariter, & Canonicus ibidem: in praesens aures ob verbi Divini gratiam, & bonitatem suam Catholico Resensum gregi gratissimus pastor.

LXIX.

Decreverat jam ante Paulus IV. in Belgio condendos plures novos Episcopatus, ut aucta populorum multitudine, pastorum quoque numerus augetur, ac plures praesules in salutem animarum, quas impii suis erroribus illaqueare nitentur, excubarent, sed cum in circumscriptendis singulorum Episcopatuum limitibus difficultates obortae essent, eas Pius hoc diplomate sustulit.

Considerantes eandem Regionem populis haereticis, atque schismaticis omni fere ex parte cinctam adeo pestiferis seducto- esse, ut Catholica illic fides, & animarum salus in maximo discrimine, periculoque versetur. His de causis, aliisque, quae animum nostrum impulerunt, adducti, precibus etiam annuere volentes, pioque desiderio satisfacere ipsius Philippi Regis, qui pro sua pietate, & Catholicae fidei studio hac de re nobiscum, & sepe, & per quam diligentem per literas, & Nuntios egit, habita sicut magnitudo rei postulabat, cum Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione matura, tam graviter periclitanti in illis partibus fidei orthodoxae, & animarum saluti aprissimum esse remedium duximus, si veterum Ecclesiarum in illa

Lib. di. vers. bull. sig. 2319.

re-

Pius IV. sustulit lites o-bortas in Belgio ob-anes Epi-scopa-tuum.

regione positarum Diocesces commodioris regiminis causa divideremus, novisque e-rectis Cathedralibus Ecclesiis ejusmodi praeficerentur Episcopi, qui tum exemplo, tum verbo commissis sibi oves pascant, diligen-terque illas adversus insidiarium luporum rabiem tueantur, atque custodiant, & Metropolitanam aliquot Ecclesiae opportunis ejus Regionis locis erigantur, ad quas com- mode adiri possit, quibusque praefururi Suf-fraganeos suos in officio contineant. Ex certa igitur nostra scientia, de eorumdem Fratrum nostrorum consilio, ac de Apo- stolice potestatis plenitudine, ad Dei Om- nipotentis honorem, & sanctae ipsius Ec- clesiae utilitatem Cameracensem, Traje- ctensem, Atrebatensem, & Tornacensem Ecclesias, Civitates, atque Diocesces a Rhemensis, Colonienfisque Provinciis, qui- bus erant Metropolitico jure subjectae, ex- emimus, ac Mechliniense, Antuerpiense, Harlemense, Darentriense, Lenuardien- se, Groningen- se, Middelburgense, Busco- ducesense, Ruremundense, Namurcense, Au- domavense, Yprense, Gandavense, & Bru- gense celeberrima, Cameracensis, Traje- ctensis, Leodiensis, Morinensis, & Tor- nacensis Diocesum Oppida a sua quodque eorum Diocesi, & Provincia separavi- mus; ab Ecclesia Cameracensi, quam nu- per ab omni potestate, & jurisdictione Rhemensis Archiepiscopi, cujus suffraga- nea erat, liberavimus eam ipsius Diocesi Cameracensis partem, quae in Braban- tia Ducatu, & Flandria Comitatu erat, itemque ab Ecclesia, Diocesique Leodiensi ipsius partem, &c.

Qui vero Belgicis iis Episcopatibus re- center institutis praefecti fuerint docent acta Consistorialia, inter quos Guillel- mus Lindanus, qui scriptis luculentissi- mis Haereticorum errores confutavit re- centetur.

Act. Conf. sig. num. 134. pag. 328.

X. Martii MDLXI. Belgicis Ecclesiis restitutis praefecti sunt Episcopi ad Me- chliniensem in Archiepiscopalem erectam Antonius Card. de Granuela translatus ab Atrebatensi, cui suffectus Franciscus Epi- scopus Nicopolitanus; Trajectensi in Me- tropolitana constituta Fridericus Schench ex Baronibus de Lenreberg impositus; Ecclesiae Brugensi Petrus Curtius presby- ter Tornacensis; Antuerpiensi Philippus Niger Archidiaconus Morinensis; Mig- delburgensi Nicolaus de Castro Canonicus Ecclesiae Sanctae Mariae Trajectensis; Bu- scoducensi Franciscus Somnius Presbyter, Harlemensi Nicolaus ab Ebroicensi trans- latus; Darentriensi Joannes Mabiusus Ordinis Fratrum Minorum praeficitur; Le- wardiensi Remigius Druzus Presbyter Mo- rinensis Diocesis; Gruningen- se Joannes

Buffus Ordinis Sancti Francisci de Obser- vantia; Ruremundensi Guillelmus Lin- danus Presbyter Leodiensis Diocesis.

Propagata latius in America Religione Catholica plures Episcopatus etiam con- diti sunt in variis illius Provinciis, quos Philippus Hispaniarum Rex Regia li- beralitate congruis vestigalibus donavit, ac singuli praefules in singulis a Pio creati, ut narrant acta Consistorialia.

Romae die Veneris XVII. fuit Consi- storium, in quo referente Reverendissimo Ca- merario Sanctissimus Dominus noster eve- nit Oppidum Sancti Jacobi del Nuovo ex- tremo in Provincia de Chilla in Insulis Indiarum Maris Oceani in Civitatem, & in ea unam Cathedrali Ecclesiam sub in- vocatione Beatae Mariae pro uno Episcopo Sancti Jacobi del Novo extremo, & il- lam subiecit Archiepiscopo Civitatis Re- gum cum dote ducentorum ducatorum per Serenissimum Dominum Catholicum Re- gem assignandorum, & providit de per- sona Roderici Gonzales Presbyteri Hispa- lensis Diocesis.

Eodem referente crevit Oppidum Vere pacis in Provincia Vere pacis in Insulis Maris Oceani Indiarum in Civitatem, ac inibi unam Cathedrali Ecclesiam pro uno Episcopo Vere pacis nuncupando, & il- lam subiecit Archiepiscopo Mexicano cum dote ducentorum ducatorum per Serenissi- mum Dominum Philippum Regem Catho- licum assignanda, nec non provisione Petri de Augulo Ordinis Fratrum Praedicatorum.

Vacabant tum plures Episcopatus in eisdem Indiis Occidentalibus, quibus E- piscopos praefecit in eodem Consistorio nimirum Venezuelensi Petrum de Agre- da Ordinis Praedicatorum, Antequerensi in Provincia de Guaxaca Joannem Va- ca Ordinis Sancti Benedicti, Cubensi Ber- nardinum Vilalpandum Ordinis Sancti Augustini Canonicum Regularem Eccle- siae de la* Pata Ferdinandum Gonfalu- Villago Presbyterum, Cartazanæ Aloyfi- um de Campenia Clericum Rosnanensem.

Constituit etiam XIX. Novembris in Oppido Jucatanano in Provincia Jucatanana E- piscopatam, cui Cucumelensem Ecclesiam adjunxit, illique Franciscum de Toral Or- dinis Minorum praefecit, Rex vero Ca- tholicus ducentos ducatos aureos pro an- nuo vestigali attribuit. Referunt eadem acta decima die Novembris in Monte Politiano Hetruriae Oppido Episcopatum institutum Sanctae Romanae Sedi imme- diate subjectum, quem ipso die admini- strandum Joanni Cardinali Riccio Po- litiano Pontifex tradidit, ut ex Pii IV. diplomate ab Autographo ejusdem Ec- cle-

LXX. In Ame-rica Phi- lippi Re- gis Hispa- niarum ope mul- ta Sedes Epi- sco- pales eri- guntur.

Act. Con- sist. sig. n. 134. p. 337.

* Plata

ib. pag. 345.

Ital. Sac. to. I.

LXXI.

clesiae accepto demonstrat eruditus ami- cus noster Ferdinandus Ughellus Abbas Cisterciensis in sua Italia Sacra, quam- multo labore, ac studio elucubravit.

In Africa res Christiana superiore an- no inclinata ob acceptam in Menynge Insula cladem magis depreffa est, nam victor Turca Christianorum Urbes, Ar- cesque variis excursionibus maritimis ve- xavit, praedaeque varias abegit. Ad com- parandam itaque novam classem Ponti- fex Philippo Regi gravissimo bello fidei tuendae causa implicito, subsidia numma- ria ex vestigalibus Ecclesiasticis illi de- crevit, ut subjectum diploma ostendit.

Charissimo in Christo filio Philippo Hispaniarum Regi Carho- lico.

Charissime in Christo fili noster salutem &c. Superioribus Mensibus unum subsidi- um annuum trecentorum millium ducato- rum auri laevorum usque ad quinquenni- um a Kal. Januarii proxime praeteriti com- parandum super quibusvis fructibus, reddi- ribus, & proventibus Ecclesiasticis in qui- buscumque Civitatibus, Diocesibus, & locis Regnorum Hispaniarum Majestati tuae subjectis consistens ab omnibus, & sin- gulis personis Ecclesiasticis, seu aliis fru- ctibus Ecclesiasticos, vel annuas pensiones su- per illis percipientibus pro rata veri annui valoris quolibet anno dicti quinquennii persolvendum sub modis, & formis tunc expressis per nostras sub plumbio confectas literas imposuimus, ac ex pecuniis subsidii huiusmodi unam quinquaginta triremium classem contra infideles parari debere vo- luimus, & alia fecimus, mandavimus, & ordinavimus prout in dictis literis con- tineretur. Cum autem triremes huiusmodi ob ingruentis temporis brevitate parari, remigibusque & aliis rebus ita instrui ne- queant, ut hac aestate tibi usui esse possint Tuoque Majestas gravissimas impensas pro- tuendis Regnis suis adversus Turcas, & alios infideles ex partibus Africae cuncta- fere ditioris tuae loca praesertim maritima acerrime infestantes, misereque depradan- tes in praesentia subire cogatur. Nos pro singulari nostra, ac plane paterna erga Serenitatem Tuam dilectione, atque cha- rritatem, urgentibus ejus necessitatibus, quantum cum Deo possumus opportune, consulere cupientes, eidem tuae Majestati trecenta millia ducatorum, quae de praesen- ti anno ad praefatam classem instruendam exponenda dictae impositionis vigore exi- gere potuisses non solum per nuntium isthic nostrum, sed etiam per alias quascum- que Ecclesiasticas personas per eum ad tui libitum deputandas libere exigendi, & eandem summam sic exactam non modo ad Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Decimas Philippo Regi Hispaniarum concessit Pius IV. ob bellum contra Turcas.

instruendam classem praedictam, verum in aliam quoque defensionem praecipue loco- rum tuorum contra eosdem Turcas, & in- fideles arbitrio tuo convertendi (& infra) concedimus facultatem, & potestatem, &c. XXII. Maii MDLXI. Anno II.

Nec modo Africana ora Hispanis ob- noxia infestata est a Turcis, verum eti- am Dragutus Archipirata in Siciliae liti- tora praedas acturus incurrit hac Aestate, atque septem triremes Siculas impetu rap- puit, ac magnam, utriusque sexus mul- titudinem in funestam servitutem abegit, ut deplorat Pontifex post defletam supe- rioris anni cladem, qua maxima pars classis Hispaniae capta fuerat.

Ad futuram rei memoriam.

Proxime exacta Aestate cum perfidissi- mus Archipirata Dragutus septem praesi- diarias Regni Siciliae triremes de improvi- so adortas, illas compluribus nostris inrer- fectis in pugnando ceperit, & tam in ipsa classe, quam in dictis septem triremi- bus sic captis, quam alibi pro custodia e- jusdem regni plurima utriusque sexus Chri- stiani nominis persona capta, & in mi- seram servitutem abstracta fuerint, qua- re Philippus Rex nobis humiliter supplica- re curavit, ut cum ad redimendos dictos captivos sua facultates non suppetant, i- psi de aliquo idoneo subsidio in primis sub- venire, atque succurrere paterna pietate dignaremur, &c. proponitur Indulgentia per modum Jubilei collaturis stipem de- cernendam pro captivis redimendis. Datum Rom. apud Sanctum Petrum V. Novembris MDLXI. anno II.

Distinebatur etiam barbarico bello Se- bastianus Lusitaniae Rex, qui Septam, ac Tingim, & Mazaganam munitissimas Ur- bes in Africa obtinebat, ac sibi pro fi- dei causa pugnanti ab Ecclesiasticis sub- sidia pro classis sumptibus sustinendis con- ferri flagitavit, quae ipsi a Pio decreta- memorant acta Consistorialia.

Romae die Veneris V. Mensis Septembris MDLXI. Sanctitas Sua concessit Regi Por- tugalliae subsidium quinquaginta millium ducatorum annuorum a Kal. Januarii pro- xime venturi incipiendo ad quinquennium, & deinde ad aliud quinquennium arbitrio Suae Sanctitatis, si sibi expedire videbitur, prorogandum super fructibus Ecclesiarum, & beneficiorum Ecclesiasticorum illius Re- gni pro stipendio tot triremium, vel na- vium instruendarum de novo ultra classem ordinariam dicti Regni adversus Infideles, Haereticos, vel Schismaticos, ac etiam pro subsidio Sedis Apostolicae iuxta formam li- terarum desuper expediendarum.

Conceptae sunt ex subjectis verbis, LXXIII. quibus recensentur praecleara Regum Lu- sitanae

LXXII.

Pius IV. l. i. pag. 581. ut in alia pag. 107.

Acta Consist. mf. Card. Spad. sig. n. 134. p. 34.

sitanorum facinora, qui pulsus Mauris e Lusitania eos in Africa invasere, Tingitanamque Provinciam subegere, ac circumacta classibus Africa penetrarunt ad Indos, pluribus bellis gestis cum Arabibus, Turcis, Persis, atque Indis, latissime Christi fidem circumtulere, innumeramque populorum multitudinem Ecclesiae adjunxerunt, quorum vestigia Sebastianus Rex consecutus flagrantissimo pietatis studio, continua pro Christo bella gerat.

Ad futuram rei memoriam.

Pius lib. reg. sign. n. 19. num. re- centiore 1953. pag. 586.
Pius IV. laudat Regum Lusitano- rum pro fide labo- res.

Charissimus in Christo filius noster Sebastianus Portugalliae, & Algarbiorum Rex Illustris per dilectum filium Nobilem Virum Laurentium Peres de Zamora Consiliarium, ac ad Nos, & Sedem Apostolicam Oratorem suum, nobis exponi fecit, quod Portugalliae olim Reges clara memoriae Progenitores sui non absque gravibus dispendiis, & sanguinis effusione, non solum ejectis e suo regno Mauris, qui, non pauca Lusitaniae parte occupata, in partibus illis coaluerant, zelo fidei accensi armis in Africam translatis Urbem Septentem in faucibus Oceani in arcto positam Christiano nomini tunc infestissimam, quaeque ex ipso Oceano in Mediterraneum ultro, citroque commercia impediabat, occasionemque Mauris praefatis Hispaniam invadendi, eamque crebris incursionibus divipiendi cum non modica iactura fidelium animarum praebat, aliasque munitissimas Urbes, & Oppida in ipsis Africae partibus viriliter pugnando ceperunt, sed etiam pro catholicae fidei dilatatione, & exaltatione circumactis a tergo ipsis Africae per Atlanticum litus classibus Aethiopicam, Arabiam, Persidem, & Indie partes ingressi, cum immanissimi Turcarum tyranni classibus, aliisque Regibus, qui illis Provinciis, & Regnis praevant dimicando, contritus hostium viribus, plerasque Civitates, Terras, & littora ditioni suae subiecerant, & exinde innumeram Indorum multitudinem ad Jesu Christi nominis agnitionem, ejusque Catholicae fidei cultum abjectis caecitatis erroribus Divina cooperante clementia induci procuraverant, ipseque Sebastianus Rex etiam nunc cum gravissima impensa diuturnum bellum sustinendo, tam Septentem praedictam, quam Tingenssem antiquissimas, & nobilissimas Civitates, quam Magazeni Oppidum in partibus Africae tenebat, cogebaturque tam pro praedictorum, quam aliorum maritimarum locorum, & barbarorum incursum, defensione unam classem sumptibus propriis sustentare, ac in Dominio Indiae, Persidis, & Arabia partibus continuo bella gerere, sperabatque praecela-

ra memoriae Progenitorum suorum Catholicorum Regum vestigiis insitendo Christi fidem in partibus illis opera sua longe, laetique propagari, nisi facultates tanto operi, assidueque bello necessariae, quas, non suppetentibus sui Regni opibus deficere videbat, sibi omnino deessent. Quare nobis humiliter supplicari fecit, sicut pro eadem fidei causa nos, & Romani Pontifices Praedecessores nostri pluribus Christiani Orbis Principibus praesertim charissimo in Christo filio nostro Philippo Castella, Legionis, ac Aragonum Regi catholico indulgentissimus, pro tanti belli, quod contra Mauros, Arabes, Turcas, Persas, & Indos, ad fidei exaltationem prosequi intendebat onere supportando auxilia, & subventiones praebere, atque opportune providere dignemur. Nos, Et infra. Revolventes ipsius Sebastiani Regis, Progenitorumque suorum pietatem in ipsum Deum singularem constantiam, & devotionem, & in hanc Apostolicam Sedem reverentiam, & merita, aliasque eximias ipsius Sebastiani Regis dotes, quae succedentibus sibi feliciter annis ipsum in magnanimum, ac invictissimum Imperatorem, Christianaeque Religionis Propagatorem acerrimum more Majorum suorum perducere debeant speramus, considerantesque difficillimum esse eius Regni opes propter immensas in bellis praedictis gerendis expensis alieno aere, prout nobis innotuit nimium gravatas, tantam molem bellorum, quae in pluribus, ac diversis locis contra Christiani nominis validissimos, potentissimosque hostes geruntur, vix sufficere possent. Et infra: Sperantesque ipsius Sebastiani Regis, suorumque opem ad reprimendos imminentes Turcarum imperus nobis, & Apostolicae Sedi, Christianaeque Republicae magnopere profuturam particularium Ecclesiarum opes, atque redditus pro necessaria illarum, suorumque filiorum, & Christiani nominis, tam Clericorum, quam Laicorum salutis causa, atque salutis defensione, & ipsius Religionis Catholicae augmento larga manu suppeditari debere dignum, & iustum reputantes, habita prius super hoc cum Venerabilibus Fratribus nostris Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus in Consistorio nostro secreto deliberatione matura, de unanimi illorum consilio, & assensu, unum quinquaginta millium ducatorum cruciatorum nuncupatorum subsidium annuum, usque ad quinquennium proximum a Kal. Januarii proximo futuri computandis duraturum pro manutenzione unius classis Ecclesiae nuncupandae trivremium, seu navium, aut caravellarum, quae intra Kal. praedictas ultra trivemes, naves, seu caravellas per dictum Sebastianum Regem

in-

instrui, & teneri solitas, decenter instrui ordinari, & armari debeat, tam ad tuitionem, & custodiam Oppidorum, & Locorum, quae in dictis Africa partibus ipsius Sebastiani progenitores Christianae Republicae sua virtute, & industria adiecerunt, & in futurum ipse non minore fidei ardore Divina favente clementia adicere intendit, quam contra infideles, & Haereticos, vel schismaticos, sive ad offensionem, sive ad defensionem, & contra quoscumque in nostrum, & Sedis Apostolicae subsidium, & defensionem duraverat servire, & cum nostris, & Apostolicae Sedis ex una, & ipsius Sebastiani Regis ex altera partium insignis educi debeat, super omnium Ecclesiarum, & Monasteriorum proventus Portugalliae, & Algarbiorum Regnorum, Et infra erogandam, Apostolica auctoritate tenore praesentium imponimus, &c. Romae apud S. Petrum MDLXI. XIII. Kal. Octobris.

EGO PIUS CATHOLICAE ECCLESIAE EPISCOPUS.

Adjectum est sigillum hac sententia insignitum: Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.

Ego R. Card. de Carpo Ep. Portuensis.

Ego Fed. Car. Casius Ep. Praenest.

Ego Joannes Card. Moronus Ep. Sabini.

Ego Ordo de Valdburg Card. Augustanus.

Ego Jo. Mi. Card. Saracenus.

Ego Jo. Card. S. Vitalis.

Ego Jac. Card. Puteus.

Ego Jo. B. Cicada Card. S. Clementis.

Ego G. Asc. Sforria Card. Camerarius.

Ego Vitellotius Card. Vitellius.

Ego Carolus Card. Borromeus.

Ego I. Card. de Aragonia.

Ego Alf. Card. Jesualdus.

Ego Jo. Frane. Card. de Gambara.

Ego B. Card. Tranenensis.

Ego Jo. Card. Reomanus.

Ego Jo. A. Card. Capisuccus.

Ego Clemen. Monil. Card. Anacali.

Ego Jo. Ant. Card. S. Georgii.

Ego Phi. Card. a Burd.

Ego L. Card. Simoneta.

Ego Ma. Ant. Card. Amulius.

Ego Hieronymus Card. Correggius.

Ego B. Card. Navagerius.

LXXIV. Flagitante eodem Lusitaniae Rege Pontifex habito Cardinalium Senatu Henricum Sebastiani Regis patrum Cardinalem Legatum a latere in Lusitania creavit, amplissimisque mandatis instruxit, ut Ecclesiasticam eam classem adversus

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

infideles conficiendam curaret, quae subiectum diploma confirmat.

Henrico tit. SS. IV. Coronatorum Presbytero Cardinali, Portugalliae Infantii, nostro, & Sedis Apostolicae de Latere Legato.

Intelleximus magnopere gratum nos facturos charissimis in Christo filiis nostris Regi, & Reginae, si tibi Legationis munus in isto Regno committeremus, sicut a felicitis recordationis Julio Praedecessore nostro olim tibi delatum fuit; id nos Et. Et infra. Opportuno iam tempore eo etiam libentius accedente Venerabilium Fratrum nostrorum consilio fecimus, quod illis gratum admodum fore perspeximus, & cum hac in re ea, qua decuit benignitate, eorum desiderio satisfacimus, tum etiam de subsidio Ecclesiastico postulato precibus utriusque illorum, & tuis libenter annuimus; Videmus enim illud pecuniae subsidium impensum iri in classes, quibus continue bellum cum impiis fidei nostrae inimicis tuenda, & propaganda Religionis studio, tam feliciter, quam pie geritur. Qua in re gaudemus eum Majorum suorum vestigiis insistere, quorum praecelara, & gloriosa in Christianam Religionem merita nulla obscurabit vetustas, nulla non praedicabit posteritas, quorum ad pia, & fortia facta simul, & ad Apostolicam Sedem omnium fidelium Matrem pari, atque illi fecerunt, devotione colendam minime dubitamus, quin tu, & Serenissima Regina illum assidue vestris praecipis, & hortationibus dirigaris, &c. VI. Octobris MDLXI. anno II.

LXXV. Gesserat hactenus una cum Henrico Cardinale Lusitani Regni procuratorem Catharina Regina Sebastiani Regis avia, pietate, ac reliquis virtutibus ornatissima, quae tranquillioris vitae studio, ut ad Divinas res liberius animum applicaret, abicienda Regni Administrationis, seque in monasticum secessum ad excolendam cum sanctimonialibus religiosam vitam conferendi consilium inivit, at de eo consultus Pontifex ipsam Regni administratione abire prohibuit, cum non modo suae, sed etiam aliarum animarum innumerarum saluti consulere deberet: afferenda enim Religioni, & Haereticorum infidiis propulsandis strenuam operam dederat, atque a charitate alienum esset, nepotem pupillum in primo flore adolescentiae deserere, ad quem Regis virtutibus erudiendum, & augendam, confirmandamque in eo Regno Religionis dignitatem incumbere iussit.

X 2

Cha-

Charissima in Christo filia nostra Catharina Portugallia, & Algarbiorum Regina Illustri Vidua.

Pius IV. 20.2. brev. sig. 2597. ep. 59.

Pius prohibet Catharina Regina Lusitania in Monasterium, ob publicum Regni, & Regis bonum.

Certiores facti sumus, te religiosa studio quietis incensam statuisse, relicta Regni istius procuratore, in Monasterium aliquod secedere eo consilio, ut reliquam ibi aetatem exigas; quod propositum tuum non possemus non probare, si tua tantum salutis ratio tibi habenda esset, & si tibi uni viveres, sed cum in ista deliberatione Serenissimum Regem nepotem tuum, & populos qui sub eius Regno sunt, respicere debeas, hortandam duximus Serenitatem Tuam, & rogandam, atque etiam in virtute sancta obedientia monendam, ne Regni procuratorem relinquant, neve charissimum filium Regem Nepotem tuum fidei, & tutela tua commendatum in illa pupillari aetate deserat, ac desitinas, alienum id profecto esset a charitate materna, alienum ab ea spe, quam in te pia memoria Rex conjux tuus habuit, si antequam is Patre, & Avo suo orbaris fuisset, in Monasterio ipsa inclusa vivere instruisses maternae charitatis viscera ad eius teneram aetatem regendam, & ad consulendum tot eius Regno subiectis populis te inde extrahere debuissent, nedum eum illa aetate nunc relinquere, & ab ejus te abdicare tutela debeas. Credis-ne charissima filia gratius Deo fore illud vita institutum? ipsi vero Divinae Majestati nihil est gratius charitate, quae quanto plures sollicitudine suo, beneficiisque complectitur, tanto est Deo gratior, & majora ab ea beneficia promeretur: nullas personas magis commendatas haberi, nullas majore studio protegi, ac defendi Dominus in Sacris Scripturis praecipit, quam pupillos: quod si omnes in illa orbitate ruendi sunt, quanto Reges studiosius, & diligentius? nempe quanto per eos plurimorum saluti inservitur, & ipsius Dei honori, Religio-nique magis consulitur. Habet quidem Rex dilectum filium nostrum Cardinalem parvum suum eximia virtute, summa fide, praestanti Religione praeditum, cuius tu fiducia videlicet tutela onus, & procuratoris Regni subterfugere statuisti: sed is fuit cura, & diligentia sua laborem tuum magna ex parte est levaturus, ita ad id onus sustinendum te ipsam sibi potissimum sociam, & adiutricem requirit, & desiderat. Vides, quae sint tempora, vides quantis procellis, & turbibus latus in dies, haereticarum pravitate peste serpente, Ecclesia Dei, & Religio Catholica concutitur, & agitur tunc in tantis Regnorum periculis ab istius Regni defensione, & regimine te subduces? & ut tibi

ipsi consulas omne pondus in ipsum Cardinalem tot aliis oneribus, & curis laborantem reicias? Vide, quae sumus, ne parum pie facias deserendo pupillum, & pupillum Regem, neve quae omni cura, & studio haereticam pravitatem reprimere, ac populos istos in Religione catholica continere debes, quantum in te est, in discrimen adducas, ipsorum populorum salutem simul, & fidem in isto Regno catholicam. Haec te amantissime monemus, & hortamur, tantumque abest, ut salutaris aeternae tibi impeditorem reddere velimus, ut tua apud Deum merita majora fore minime dubitemus. Semper Portugalliae Reges pro sua pietate huius Sanctae Sedis auctoritatem plurimum fecerunt, semper piis ejus monitis paruerunt; ipsa vero omnibus in rebus Sedis Apostolicae maximam cultorem te esse omni tempore declarasti: fac igitur, ut tuam nunc quoque pietatem, sicut confidimus, agnoscere, & obsequium laudare possimus, cum scriptum sit, meliorem obedientiam esse, quam victimas. Quod ut facias, tuaque unius quieti totius Regni commodum, & tot populorum tanta, ac tam pia studia, ac desideria anteponas, nos, & pro ea auctoritate, quam a Deo in hoc loco positi habemus, iterum te monemus, & in remissionem peccatorum tuorum etiam suademus. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXX. Martii MDLXI. Pontificatus nostri anno I.

LXXVI.

In Scotia Religio Catholica adeo defloruit improbiisimam Elisabethae Angliae Reginae studiis, ut pene toto Regno extincta visa sit, ac tantummodo in Regia Divina mysteria peragerentur, adeo ut Maria Regina in tanta Haereticorum licentia, atque impietate rosa inter spinas videretur, ad quam Pontifex rosam auream sacra prece lustratam vetere instituto, hoc anno congrue transmissit. Reginae Scotiae, &c.

Pius IV. lib. brev. divers. sig. 2919. P. 211.

Pius IV. rosam auream Mariae Reginae Scotiae transmissit.

modum, atque integra fide, nec minore vitae, ac morum honestate colis, & Universalem Ecclesiam tot filiorum amissione morentem tuae fidei, pietatisque constantia consolavis. Hoc tu igitur, charissima filia, munus non tam ex materia, quam ex mysterio, & nostro erga te animi testimonio aestimandum, pie admodum, devotique suscipe. Et mox: Sed ut sacrum munus sacra etiam cum caeremonia, sicut decet, accipias, post Missam ab aliquo, quem elegeris, Episcopo, & in qua volueris Ecclesia, rite celebratam, ipsam vobis tradi volumus: illius aurei floris recordatione incitata, ita in timore Domini mandatorum ipsius observatione persevera, ac profice, ut ad illius caelestis Hierusalem gaudia sempiterna ipso perducere Domino pervenire merearis, &c. Die XXIII. Martii MDLXI. anno I.

LXXVII.

Hoc anno Pontifex consanguineum Principis Transylvaniae in Diaconatus ordine constitutum nuptias gravi urgente causa inire cupientem, a nuncupari voti Religione ad preces ejusdem Transylvaniae Principis de Religione Catholica bene meriti exolvit, de quo Cardinalis Sancti Sixti ad eundem Transylvanum extant literae.

Card. Sp. Si. xii apud Pium IV. lib. brev. divers. sig. 2919. P. 213.

Warvoda Transylvaniae. Illustrissime Princeps. Cum multorum Nuntius, & fama ipsa mihi nota esset egregia Dominationis tuae Illustrissimae virtus, & insignis erga fidem, ac Religionem Catholicam, Sanctamque hanc Sedem Apostolicam devotio, eandem ex tuis literis, atque ex sermone egregii Viri Georgii Nuntii tui plenius cognovisse magna mihi fuit voluptati; Summo Pontifici autem reverentia, atque obedientiae officium, quo per ipsum Nuntium tuum functus es, gratum valde, ac jucundum fuit, atque eximia re inter praecipuos sanctae huius Sedis filios charitate complexus est, quod in negotio consanguinei tui facile prospicere poteris; cum Sua Sanctitas precibus, ac supplicationibus tuis commota id ei concesserit a Subdiaconatus, Diaconatusque vinculis absolvendo, quod arduum sane, ac insolitum gratiae genus est, &c. XXIII. Martii MDLXI.

LXXVIII.

Edita sunt hoc ipso anno saluberrimae plures Constitutiones, quibus magnifice nominis sui dignitatem ornavit Pontifex, aliisque operibus insignem pietatem explicuit. In primis cum advertisset nimiam in homicidia indulgentiam, flagitia impunitatis spe crescere, omnem veniae spem iis sustulit, licet repetendae ob acceptas injurias ultionis causa patrata dicerentur.

Considerantes (inquit) quod licet Deus,

qui ex praecipui amoris sui dulcedine hominem ad imaginem suam creavit, in lege veteri populo illi rudi, & infirmo mandaverit, proximum diligi, inimicum vero odio haberi permiserit; tamen secundum Evangelicam doctrinam, quae lege veteri excellentior, & perfectior est, praecipit etiam inimicum diligi, & transgressorem huius legis ultionem expectare debere inquit, cum dixit, qui gladio ferit, &c. VIII. Idus Januarii anno II.

Lib. brev. p. 60. Tollitur impunitas homicidiorum, ob quam credebant flagitia ex dium.

Eosdem etiam, ac facinorosos, & rebelles, & eos, qui facinorosos, ac rebelles existerent, gravibus aliis poenis coercendos sanxit. Sacerdotes impios abutentes sacrae exomologeseos Sacramento, ac mulieres ad flagitia, & inhonestos actus incitantes Sacerdotali dignitate exuit, ac supplicio affici iussit. Cenforum fidei auctoritatem amplificavit; Ad augendum divinum cultum Sacerdotes, qui divinis officiis non interessent, quotidiano censu multavit. Cardinales graviter monuit, ne coitiones, vel arcanas pactiones pro creando Successore Pontifice inirent.

LXXIX. Bull. Const. 7. 16. 31.

Pauperum quoque, & egenorum curam suscipiens, ut certis continerentur, ac sustentarentur locis, ne per Urbem vagarentur, provide mandavit, ut acta Consistorialia declarant.

Ibid. Const. 36. 10. 16. n. 41.

Romae die Veneris xxvii. Junii MDLXI. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus Dominus noster deputavit Reverendissimos Dominos Moronum, Castum, Sabellum Urbis Vicarium, necnon Camerarium ad providendum pauperibus mendicantibus, ne vagentur per Urbem, sed contineantur in certis locis, & illis de alimentis provideatur, vocatis etiam ad hoc deputatis a populo Romano.

Act. Const. sig. n. 134. pag. 336.

Fuit hoc saepius Summorum Pontificum studium, ut ad pauperum levandam inopiam, certa quaedam excitarentur loca, ubi alimentis corporalibus simul, ac spiritalibus resecti corpore quamvis aegro, non tamen inertis otio distiterent, ac torperent, quod imperialibus quoque legibus cavetur. Erant olim apud Ethnicos loca quaedam extra Civitates pauperibus decreta, quod nimium infelicitatis quoddam genus Pauperiem existimarent, ideo timorem, pallorem, paupertatem, ac senectam, tamquam noxia Numina a Civitatibus arcuere: ac Romae, ut innuit Plautus, extra portam Trigeminam, seu Tergeminam, quae eadem est Ostiensis, ac S. Pauli, stabant, aut sedebant tenues, & egentes homines, ibique stipem petebant faccum manu tenentes. Horum Sedes in Vaticanum postea fuit translata, ubi ibi esset pauperum statio, ubi Sancto-

Cod. Just. l. 11. tit. 25.

Alex. ab Al. dier. Gen. l. 2. c. 4.

Capt. Drum. Ammian. Marcell. l. 27.

pora

Act. 4. pora, qui Christum relicto omnibus sequentes peculiarem adeo pauperum curam suscipere, ut sollicita ipsorum diligentia factum fuerit, quod ex tam magna multitudine, quemadmodum inquit Lucas, *Neque quisquam egens erat inter illos.* Procedente exinde tempore, distributis per Urbis Regiones Diaconis, demandata illis fuit cura pauperum, ac demum aliis pro temporum varietate remediis adhibitis in hoc descenderat Pontifex, quod & ab Aquisgranensi concilio sub Stephano IV. probatum reperimus; Can. namque 141. sic precipit: *Oportet, ut Prælati Ecclesiæ præcedentium Patrum exempla sectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Ecclesiæ tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios iuxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ Villis ibidem conferuntur.* Sed cum Roma theatrum sit Orbis, ac jure comparari possit fagenæ missæ in mare ex omni genere piscium congreganti, cum nova gens semper, quotidiano concursu frequenti cœtu ex omni parte sese infundat in Urbem, ut quæ mundaveris hodie, cras aspera fordibus necesse sit reperire, quamvis multa excitata sint receptacula, occurritamen de novo adventantium pauperum multitudini vagæ omnino non potuit, in quam tamen curam modo denuo sollicitè incumbere SS. D. N. Clementem Papam Decimum novimus, & lætamur. Sed jam reliqua, quæ idem Pius in eodem Consistorio agitaverit, inspiciamus.

Apud Labbe. to. 7. Conc.

Multa utilia sancivit Pius IV.

Actum de novo alveo Tyberino.

LXXX. Carolus Cardinalis Caraffa, & ejus Frater Palliani Dux neci traduntur a Pio IV.

Deputavit etiam Reverendissimos DD. Moronum, & de la Cueva, Saracenum, Sancti Clementis Camerarium, Navagerium, & Sabellum pro reparatione, & restauratione Ecclesiarum, maxime titularium Urbis, qui debeant vocare Cardinales titulares de quorum Ecclesiis pro tempore ageretur pro reparatione hujusmodi faciendâ.

Deputavit similiter Reverendissimos S. Angeli, Sancti Vitalis, Sabellum, Amulium, & Camerarium pro provisione, & reparatione faciendâ adversus inundationem Tyberis, & pro institutione novi alvei, & alias, prout expediens fuerit.

Statutum hoc anno est a Pio inauditum justitiæ exemplum adversus Pauli IV. Pontificis Nepotes, & propinquos, qui illius gratia, & autoritate ad sua flagitia abusi erant, & capitales inimicitias cum Carolo V. Casare, & Philippo Hispaniarum Rege, Gallica freti potentia, exercere ausi, fœnis capularis longiorem vitam esse non posse, & longas

Regum manus, instabilemque humanam felicitatem, non cogitarant. Caroli Cardinalis Caraffæ causa cognita est a Pio Pontifice, atque ab eo judiciaria sententia pronuntiata ut referunt acta Consistorialia.

Romæ die III. Martii MDLXI. Lectus fuit processus contra Illustrissimum Dominum Cardinalem Caraffam, & lata sententia prout in cedula. Excidit illius schedulæ exemplum. Tertio post die exercita est ejus sententiæ acerbitas, ut refert Joannes Franciscus Firmanus Sacrorum Rituum Magister his verbis. Noctē sequenti post quintam diem Martii Reverendissimus Cardinalis Caraffa fuit in Arce S. Angeli strangulatus, corpus fuit delatum ad Ecclesiam B. Mariæ Transpontinæ: eadem nocte fuit decapitatus in carceribus Turris Nonæ Dux Palliani frater predicti Cardinalis, qui fuerat Confalonarius Ecclesiæ, Comes Montorii, & miles Ordinis S. Michaelis Franciæ; paulo ante mortem piis literis filium hortatus est, ne ullorum Principatum spe, Divini amoris, & timoris cultum abiceret, delicias remneret, pravorumque consuetudinem fugeret. Porro de pio illius exitu extat singularis epistola Bonignorii Cacciagneræ, quæ una cum aliis ejusdem piissimi Viri editis literis circumfertur.

Act. Com. s. m. Car. Spa. de sign. n. 134 p. 327.

Jo. Firm. Firman. Diar. to. 12. m. Arch. Vat. p. 373.

Præcipuæ causæ illius capitalis in Caraffas judicii referuntur a Panvino in vita Pii IV.

De Alphonso vero Cardinale Caraffa libere dimisso, extant Pii pontificis literæ ad Nucera, Andriam, & Mathalonæ Duces, & Marchionem Sancti Lucidi confanguineos Alphonfi Cardinalis, quibus significat se in eo liberando nativæ clementiæ suæ morem gessisse, ac doluisse, non reperisse Carolum Caraffam minus nocentem, ut in eum mitius ageret.

Dilectis filiis nobilibus Viris Nuceriæ, Andriæ, & Matalone Ducibus, & Sancti Lucidi Marchioni.

Deus novit de Cardinali Caraffa molestissime nos tulisse, nimia atrocitate criminum ejus coactos, & compulsos nos esse id agere, quod egimus; id quod ex gestis quoque ejus causæ facile intelligi potest. Neque aliter sane agere potuimus, nisi Dei honorem, & hujus Sanctæ Sedis existimationem, ac nostram negligere voluissimus; sed ut in eum miserum, cogente justitia, severi fuerimus, ita de dilecto filio nostro Alphonso Cardinali Neapolitano, cujus longe alia causa erat, libenter mansuetudini, & clementiæ nostræ obsecuti sumus, eo incolumi, & sibi, & vobis, ac cæteris propinquis suis restituto, de quo precibus nos vestris, & Nobilis Familiæ

Pius IV. to. 2. brev. sig. 2897. p. 53.

vestræ cedere potuisse, cum ipse tum vestra etiam omnium causa lætamur, primum quo erga illum sancti estis, officium, valde in Domino laudamus. XIII. Aprilis MDLXI.

LXXXI. Appetierat inter alia flagitia Carolus Caraffa gravissimis calumniis Carolum V. Imperatorem, & Philippum Regem Hispaniæ, quod insidias vitæ Pauli IV. Pontificis struxissent, ac nonnullos innocentes judiciis iniquis circumventos extremo supplicio affici iusserat, tanquam insidiarum conscios, convictosque: quos Pius Pontifex innocentes pronuntiavit, atque Carolum Imperatorem, ac Philippum Hispaniarum Regem ab omni calumniarum suspitione, ac labe vindicavit subiecto diplomate.

Pius IV. to. 2. p. 373.

Ad perpetuam rei memoriam. Ad Romani Pontificis, tanquam veritatis, & innocentie liciti defensoris attinet officium, innocentium famam a calumniis, & falsis criminationibus præservare, idque tanto studiosius, quanto innocentes ipsi, quorum illustre, & clarum nomen calumniarum audacia, & nimis effrenata temeritas apud Sedem Apostolicam gravissimorum criminum labe polluere, ac maculare tentaverit, in altiore honoris, & dignitatis gradu constituti sunt. Hinc est, quod nos, qui dum in minoribus essemus, tempore felicis recordationis Pauli Papæ IV. perspicuis cognoveramus argumentis, prout etiam omnium recti iudicii Virorum opinio erat, quondam iniquitatis, & perditionis filium Carolum Caraffam, tunc Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconum Cardinalem, licet immeritum, tam ut honori, & famæ claræ memoriæ Caroli V. Romanorum Imperatoris tunc in humanis agentis, ejusque, ac nostri in Christo charissimi filii Philippi Hispaniarum Regis Catholici detraberet, quam ut præfatum Paulum Prædecessorem ad indignationem contra illos, bellumque gerendum induceret, quisdam processum super conficta violentia duarum trirerum a portu nostræ, tunc ipsius Prædecessoris, Civitatis Verulæ abductione, & circa quasdam literas quondam Ducis Palliani, tunc Comitum Montorii ejusdem Prædecessoris Neapolis non minus conficta deceptione inique fabricari, & dilectum filium Joannem Franciscum Lotinum ex ea causa carceratum super eo, & etiam an apud eisdem Imperatorem, & Regem, ac Nobilem Virum Ducem Florentiæ, aliosque Principes, & Dominos contra dictum Prædecessorem nostrum, ejusque personam, ac statum, & Sedem Apostolicam, deque futuri Pontificis, eodem Paulo vivente, electione, ac de modo circa e-

lectionem hujusmodi tenendo tractasset, electionemque ejusdem Pauli ad Summi Pontificatus apicem tanquam illegitime factam, cum eisdem improbasset, nonnullosque Venerabiles Fratres nostros, tunc dicti Pauli ejusdem S. R. E. Cardinales contra præfati Pauli personam, & statum, ac Sedem Apostolicam machinatos fuisse scivisset, nullis prorsus præcedentibus indicis, nec minima quidem suspitione interrogari, & rigore examinari, & quondam Nobiles Viros Ducem Amphitanum, & Don Bernardinum de Mendoza, tunc Prorogem Neapolitanum, & dilectos filios Garziam Lasso, & Briseignum Abbatem nuncupatum, aliosque dictorum Imperatoris, & Regis Ministros, quod præfatum Paulum veneno necare, ac aliquos ejusdem S. R. E. Cardinales ferro, & tormentulis igneis per sicarios pretio, & premio conductos ad id transmissos interficere, etiam eorundem Prædecessoris, & Cardinalium familiaribus corruptis, ac uno Theutonico ad venenum in puteos Palatii Apostolici iniiciendum misso tentavisset, falso imputari, & per tunc Alma Urbis gubernatorem, & Camera Apostolicæ Auditorem, ac alios Judices Commissarios contra prædictos eorundem Imperatoris, & Regis Ministros inquiri, & eos ex falsis, & corruptis testibus, ac confessionibus nonnullorum, qui tanquam rei criminum prædictorum carcerari, & absque legitimis indicis nullo juris ordine servato etiam contra seipsos, crimina, quæ non commiserant, tam per tormenta injuste illata fateri exacti, quam etiam per impunitatis pollicitationem subornati, & induci, demumque ne veritatem quandoque pandere possent, ultimo supplicio traditi fuere, processus institui procurasse, & fecisse, & in vim eorundem processuum, sicut præmittitur, confectorum, præfatos Imperatorem, & Regem per eundem Paulum Prædecessorem nostrum, tanquam de scitu, & mandato ipsorum dicta conficta crimina attentata, & commissa fuissent, nulla etiam præcedente citatione, non minus inique inquisitos, & processatos extitisse. Assumpti potmodum ad Summi Apostolatus apicem Divina favente clementia, statim in ipso Pontificatus initio dictos processus ad nos afferri iussimus, illisque diligenter inspectis eam, quam antea putaveramus, veritatem esse comperimus, utque illa in lucem prodiret, ac honori, & famæ Caroli Imperatoris, & Philippi Regis, aliorumque supradictorum consuleremus, dictum Carolum Cardinalem, ac nonnullos alios carcerari, & per Venerabilem Fratrem nostrum Hieronymum Episcopum Sagonen-

sem Almae Urbis nostrae modernum Gubernatorem veritatem super praemissis, ac compluribus aliis gravissimis, & atrocissimis criminibus per eundem Carolum Cardinalem commissis inquiri mandavimus; & cum per inquisitionem, & processum per ipsum Gubernatorem desuper sic de mandato nostro factum, tam ex aliquorum confessionibus, quam ex aliis etiam probationibus, & urgentissimis praesumptionibus in eo deductis, prout ipsi, perlecto processu huiusmodi, deprehendimus, veritas omnium adversus praefatos confessorum criminum, supradictorum aperius dilucidata extiterit, etsi de tam optimis Principibus, eorumque Ministris, quid tale unquam suspicari, neque debuerit, neque potuerit, minusque debeat, nec possit, ut nihilominus, sicut par & aequum erat, ac nostro incumbere officio, Caroli Quinti Imperatoris claram memoriam, & Philippi Hispaniarum Regis Catholici nomen gloriosum a tam indignis calumniis, quantum in nobis est, vindicarem, & Ministrorum praedictorum, qui falso insinulari fuerunt, famam, & existimationi prospiceremus, nostra desinitiva sententia in Consistorio nostro secreto coram Venerabilibus Fratribus nostris ejusdem Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus in throno iustitiae sedentes lata, pronuntiavimus, & declaravimus omnia, & singula crimina in processibus praedictis contra praefatos Imperatorem, & Regem, eorumque Ministros contenta falso, & contra veritatem ex composito per dolosam machinationem conficta, processusque praedictos super illis, tam contra Lottinum, quam contra Thezonicum supradictos, & quendam Caesarem Spinam, & Abbatem Nannium ultimo supplicio traditos, quantum ad dictos Imperatorem, & Regem, eorumque Ministros attingebat, inique, & dolose, ac alias, sicut praemittitur, formatos, & institutos fuisse, & propterea ipsos, omniaque in eis deducta respectu praemissorum cassari, aboleri, & annullari debere, ac Carolum Imperatorem, & Philippum Regem, omnesque alios supradictos ab omnibus, & singulis, de quibus in processibus supradictis, innocentissimos fuisse, & esse, ac nos etiam processum, & in eis deducta, & caetera praedicta cassavimus, & abolevimus, & annullavimus, cassarique, & aboleri, eisque in posterum nullam fidem adhiberi mandavimus; ac ne ullo unquam tempore tam iniquis calumniis, & falsitatis refferri, ac super illis fabricati; & detestandi processus contra praefatos Imperatorem, & Regem, ut praemittitur, formati apparere, & videri queant, quod quidem eandem, quo semper Sedes Apostolica

praesulsi, valde indignum esset, illos igni tradi, & comburi mandavimus, ac perpetuum desuper quibuscumque calumniatoribus, deceptoribusque silentium imposuimus, prout etiam per praesentes literas nostras motu proprio, & ex certa nostra scientia declaramus, cassamus, abolemus, mandamus, atque imponimus, ac irritum, & inane, si quid secus a quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter attentari contigerit, decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, cassationis, abolitionis mandati, & impositionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se noverit incursum. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae MDLXI. VII. Idus Maii Pontificatus nostri Anno II. Fed. Cardinalis Caeus.

F. de Lyon.

Sed quia luctus luctum excitat, modo ad plangenda, quae in Gallis evenerunt funera, stilum convertamus. Ineunte anno coactis tribus Gallici Regni Ordinibus Joannes Quintinus juris Pontificii Professor Lutetiae Orationem habuit prolixam, sed eruditione, pietateque florentissimam ad Carolum IX. Regem, ex qua haec visa sunt delibanda. Hoc a te auxilium petimus Carole Rex huius nominis Nona, quod a primo majores nostri Sacrae Ecclesiae Ministri impetrarunt; quod in Francisco II. Fratre tuo Rege innocentissimo, & vita longiore dignissimo, quoad breve eius Regnum permisit, experti sumus; quod ab illo Clodoveo huc usque Majores tui Galliae Reges nobis cumulate praesulerunt: petimus inquam, ut in fidei capibus, in Sacramentis, eorumque usu, in Traditionibus Ecclesiasticis, antiquorum Patrum Constitutionibus, caeremoniisque in Ecclesia Romana, & Univerfa, quam Catholicam vocant, ab illorum temporibus huc usque usitatis, nihil innovetur, a quibus discedere nobis nefas esse ducimus. Petimus, ut si quis novarum Religionum, aut potius veterum, & iam diu sepultarum, antiquisque conciliis damnatarum persuasionum velut ex Inferis excitator libellum offerat, ut huiusmodi pestibus templa ad exercendam suam impietatem condonentur, quemadmodum in privatis quarundam Provinciae convenantibus libellos oblatos audivimus, ut [inquam] qui huiusmodi libellos circumferet, aut offeret, tanquam Haereticus, id est false Religionis convictus puniatur. Hic est vetus Haereticorum mos, ut Ecclesiam adversus Ecclesiam, altare adversus

LXXXII. Francisc. Belcar. l. 29. n. 19.

Oratio in Gallico Conventu habita.

altare, templum adversus templum erigere, & Deo aliquem velut socium addere conentur; quae malignitas, Apostolorum canone trigesimo primo satis redarguitur. Circiter annum a Christo CCCXC. Ambrosius Arianis templa Mediolani condonare recusavit, quamquam, ut condonaret, Valentinianus II. Imperator vehementer instaret. Clamabat hinc Imperator cum exercitu, Trade Basilicam, namque mei sunt omnia iuris. Respondebat Ambrosius. Nec mihi fas est tradere, nec tibi, o Imperator, expedire accipere. Quae Divina sunt, Imperatoris Majestati, nec potestati subiecta sunt. Circiter annum Christi CDX. aut CDXII. Gainas natione Scythia Romani exercitus, tam equitum, quam peditum Dux, imperii invadendi avidus templum sibi, suisque Arianis, qui Dei omnipotentiam, Christi Divinitatem negabant, in Urbe Constantinopoli datus ab Arcadio Imperatore postularit. Id Arcadius, Gainas audaciam veritus, annuit; accersitus, ut traderet Joannes Chrysostronus Episcopus, ira Gainam accipere est. Aut eandem cum Imperatore Religionem sequeris, aut alienam: si eandem, templa nostra, ut ores, tibi patent, si alienam, nulla tibi templa in hac Urbe tradenda sunt, ut conventicula tua facias, verum ut proditor ex imperio exturbandus es: & is quidem proditorem statim declaravit, & ab Imperatoris exercitu casus est: & haec quidem de Templis; sive Basilicis Haereticis tradendis dicta sunt. Proximum est, ut Majestatem tuam obsecremus, uti Justiniani Imperatoris, & qui tibi magis imitandus est, Caroli Magni decretum renoves, & tua auctoritate confirmes: id ira habet: Omnes secundum Canones, & Patrum regulas vivere cogam. Ne patriaris Rex Christianissime hanc injuriam antiquis illis Patribus fieri, quibus Christianissimum debemus, ut deliri, & eorum concilia deliramenta appellentur. Haec Montani impia sententia est, qui circa annum Christi CLXXXV. Sanctissimos Prophetas Isaiam, Hieremiam, Ezechielem, & caeteros sua deliramenta [prophetias illorum intelligebat] extra se posuit insano animi impetu, non Divina inspiratione effutisque dicebat. Haec Macedonii impietas est, qui circa annum Christi CCCXLIV. Spiritum Sanctum, atque eius effectus negabant. Montaniani sunt, & qui ab octingentesimo anno huc usque Christi Evangelium pie, probeque intellectum negant, quasi Dei Spiritus Ecclesiam Christi Sponsam tot annis contra eius promissum pro derelicta habuerit. Sic Montanus Dei spiritum nulli, antiquam sibi, ne Apostolis quidem datum, gloriabatur, quasi Dei

veritas, ne omnino periret, istos in auxilium expectarit, ut inquit Tertullianus. Hoc haereticorum, ut vulgari verbo utar, proprium est, ut se omnibus, qui sunt, & qui fuerunt doctiores esse jactent, unde & a Graecis Gnostici per ironiam appellati sunt, quasi omnium scientissimi. In corrupti huius saeculi moribus, quis Evangelium, hoc est, vitam integritatem, animae salutem, pia, & salutaria opera, observantiam erga Magistratus, erga Deum, & proximum charitatem magis intelligit, quam pii illi Patres, qui Conciliis, sub Carolo Magno celebratis, Moguntino, Rhemensi, Turonensi, Cabilonensi, Arelatensi interfuerunt? quam qui in Aquisgranensi Gallicorum celeberrimo sub Ludovico Pio Caroli Magni filio pia decreta sanxerunt? Cujus Concilii tres libri ab Episcopis qui interfuerunt scripti, & Pipino Aquitaniae Regi ejusdem Ludovici filio dicari extant, quorum lectione quantum Sanctissimi illi Viri sacrarum literarum scientiam consecuti essent, quovis intelligere potest. Si Dei Spiritus in Sanctis illis Viris fuit, qui intra octingentos superiores annos floruerunt, quem successione continua ab Apostolis acceperunt, & ad nos transfuserunt, certe in novatoribus istis, & novarum sectarum auctoribus, aut professoribus esse non potest, sin in illis non fuit, omnes christiani ab octingentis annis, & qui hodie Romanam Religionem profitentur, extra Christi Ecclesiam sunt, extra quam nulla est salus, ut vulgo dicitur, & in numero impiorum habendi sunt, quod nemo nisi insanus confiteri audebit. Ne igitur Rex Christianissime Christianos cum non christianis commisceas, haereticis enim christiani non sunt, & Theodosii junioris, ac Valentiniani III. decretis circa annum Christi CDXXXVII. editis, christianorum nomen sibi vindicare prohibentur, auctorum suorum nomina sibi attribuire jubentur: ut Arianis, Macedonianis, Nestorianis, & sic ab aliis appellentur qui Sacram scripturam ex privatis suis affectibus huc illuc trahunt, atque pervertunt. At nos, qui Romanae religionis fidem profitemur, caeterarum non Lesbiam, sed veram, & exactam regulam, ad quam dirigi debent, ex veterum conciliorum decretis, ex antiquorum Patrum, & Ecclesiae doctorum auctoritate, ex Apostolicis Traditionibus eandem interpretamur. Cum igitur Novatores isti extra Ecclesiam sint, a qua se excluderunt, & Sacris Christianis interdiciuntur, id est, ut vulgo loquimur, excommunicati sint, obsecramus Majestatem tuam, Rex Christianissime, ut nullum illis permittas nobiscum in posterum commercium, vel consuetudinis, vel mercium,

vel alterius cuiuslibet rei, quarum specie perversam suam doctrinam propagare solent. Id si in bellis inter finitimos observatur, quibus de corporum vita, & fortunis certamen est, quanto magis, cum de animorum interuentione agitur, observandum est? Anno Christi CDXXX. idem Imperator Theodosius junior, & Valentinianus III. Constantini Magni, ac trium eius liberorum, aliorumque aliquot Romanorum Imperatorum decreta renoverunt, Hæreticos proscripserunt, & a toto Romano imperio excluderunt, eorumque fortunas publicæ hæstæ subiecerunt, illos ipsos interstabilis declaraverunt, quæ pœna ad extremum supplicium proxime accedit, cui eosdem Martianus addidit, &c.

LXXXIII. Catharina Regina Galliarum desiderio regnandi Calvinistis aliquantulum favet.

Belcar. l. 29. n. 22.

Num. 25.

Non audita sunt a Catharina Regina veracia hæc monita, & saluberrima consilia, politicas enim sequuta opiniones ad acceptam regni administrationem sibi asserendam, curas omnes convertit, ad quam retinendam, cum sibi Calvinianos adhæsus, si iis studeret, opinaretur, illorum factioni aliquatenus favebat. Decretum, itaque in iis Comitibus, ut rescissis Francisci II. & aliorum Regum, adversus Hæreticos legibus. Qui Religionis ergo in custodiam dari fuissent, emitterentur, & ne quis in eos, aut in eorum possessiones ageret, ne quis alteri Religionem exprobraret. [1] Hæc fuerunt infelicitas Regni Caroli IX. quo tantum sanguinis Gallici fusum est, auspicia, cum Hospitalis politici consiliis se regendam Catharina Regina dedisset. Aurelia translata sunt Pontifarum, ac Rex ad Fontem Bellæ Aquæ secessit nonis Februarii, quo Condæus Calvinisticæ factionis Princeps excitus, ac III. Idus Martii in sanctiore consilio absolutus est, a quo innocentium Catholicorum fuso sanguine Gallia funestanda erat. Mox Calvinistica impietas admodum cœpit, Hugonottis Ministris apud Condæum, & Colinium impias conciones habentibus; nam

licet Navarra Rex extremo superiore anno obsequium, cum Regina Joanna Pontifici detulisset, tamen in fide fluctuabat, & Joannes Monlucius Pseudo-Episcopus Valentinus Calvinistica impietatis professor in majore Aula concionabatur, ac late Calvinisticam impietatem diffundebat. Quadragesimalibus jejuniis Parisiis publice caro vœnalis proposita est. Tunc tamen Mommorantius Magister equitum, licet filio Francisco natu maximo Calviniano importune renitente, & fremtentibus Neopotibus Castilionibus Hæreticis, Guisii, Monpensierius, & Sanctandreas Regiorum Castrorum præfectus die resurgenti Christo sacro sumpta Christiani more Eucharistia Sacrum fœdus pro defendenda, atque asserenda Religione Catholica pepigerunt, quod Galliarum salutem attulit. Ut vero Aula Regia in duas Religiones, ita in duas factiones discissa est, idemque malum in Urbibus ingravescere, ut res ad civile bellum, ac mutuum Gallorum interuentionem spectaret, & Hæretici in Catholica pietatis contemptum impudenter Papistas appellare Catholicos ausi, contra Catholici Calvinistas Hugonottorum nomine perstrinxere, atque ab iratis vocibus, ad gladios, & cædes, ac seditiones ventum est; cui malo, ut mederetur Regius Senatus edicto vetuit, ne qui sibi hæc nova seditionum vocabula Papistarum, atque Hugonottorum, aut alia hujusce notæ exprobarent. Rejectum est sapienter a Senatu Parisiensi hoc Regium diploma, quod viderentur eo variorum Religiones induci. Cum a Clodoveo primo (inquirebant illi) Rege Christiano in hunc usque diem una, & sola Romana Religio, quam Catholicam, & Universam vocant, in hoc Regno culta sit, ceteræ Religionis Sæctæ, si quæ forte introvenerunt, repente rejectæ sint, hinc Reges nostros Christianissimos vocari. Subrogatum mense Julio illius loco aliud edictum

Id. n. 26.

Aula Gallica in duas factiones, & duas Religiones discissa.

NOTÆ [1] Edicta Gallicana in causa religionis paulo diligentius explicanda sunt, duce du Tillet in chronico. Die XXVIII. januarii publico edicto cautum est, ne iudices quidquam moverent in heterodoxos illos quos de mota seditione habebant suspectos, additumque, ut quos tenebant arctiori carcere inclusos latiori permitterent. Die mensis ejusdem XXX. disputationes omnes in causa religionis silere jussa; dissidentesque partes amice inter se, ut viverent mandatum est; quod iterum februario mense edicto ad Fontem bellæ aquæ lato confirmatur. Nec diu post rex Navarrensus rectoribus imperii adjectus est, non quidem Rectoris sed Locum tenentis nomine & potestate. Secundum hæc maio mense Carolus IX. rex insignia regalia suscepit, & Condæus princeps judiciali sententia ab omni impacto crimine immunis declaratur. Tantam hæreticorum tranquillitatem subita coorta procella turbavit; cum Julio mense publico edicto denunciatus fuerit ministris et regno secessus, nec deinceps religio alia præter catholicam permetteretur. Injunctum insuper, ut ecclesiastici de hæresi, regii vero ministri de violatione legum cognoscerent. Septembri mense Poissiaci (Poissy) colloquium inter hæreticos & catholicos theologos institutum, sed irrito conatu. Anni sequentis januarii mense prodiit constitutio, quæ edictum januarii appellata est; copiam faciens heterodoxis conciones more suo habendi in suburbiis, quæ dum fierent, regis ministris imperatum est, ut adfuerent, ne quid interim contra jus & fas tentaretur. MANSI

LXXXIV. Cardinalis Ferraricus in Galliam Legatus mittitur a Pio IV.

Acta Consist. MS. Car. Spade sig. n. 134. Jo. Frac. Firmanus Diar. 10. 11. m. Arc. Vat.

dictum, quo Religioni Catholicæ cautum est, vituri sumus.

Catholicæ Religionis pericula, atque impietatis Calvinisticæ late per Galliam diffusæ progressus infelices audiens Pontifex, ut tantis malis mederetur, Hippolytum Card. Ferrariensem Legatum Apostolicum in Galliam decrevit, illumque amplissimis mandatis ad coercendos Hæreticos, atque asserendam Catholicam Religionem instruxit habito ea de re Cardinalium Senatu secunda die Junii, ut referunt Acta Consistorialia. Depuravit Legatum ad Christianissimum Regem Reverendissimum Dominum Cardinalem Ferrariensem, cum facultatibus. Hortatus vero est Carolum Regem subjectis literis ut ad dissidia Religionis compscenda, ac sedandas seditiones saluberrima Legati consilia sequeretur.

Charissimo in Christo filio nostro Carolo Francorum Regi Christianissimo.

PIUS PAPA IV.

Pius IV. 10. 2. brev. sig. 2897. 4. 154.

Charissime in Christo fili noster, &c. In plurimis, atque gravissimis curis, quas in hoc loco a Domino constituti, tam turbulento, tam misero, ac luctuoso Ecclesiæ tempore sustinemus, illa ut novit Deus, præcipue cor nostrum angit sollicitudo, ille animum nostrum excruciat dolor, quod in egyptum Regnum istud, quod Republica Christiana vobis Ecclesiæ catholicæ præcipuum, ac nobilissimum vinculum semper præ habitum, quod concordia bono antea præter cetera Regna frui, nec minus pure, & orthodoxe Religionis cultu, ac pietatis laude florere, quam rerum gestarum gloria consuevit, hoc tempore disseminatis a Sathana zizanibus deformatum, atque turbatum est. Quibus nos malis pro officii nostri munere, & pro eximia charitate, quam Francorum Regibus ira de se benemeritis, Apostolica sedes semper impendit adhibueramus remedia, quibus res istas in commodiorem statum redigi posse sperabamus, sed quoniam adhuc minus spe, & opinione nostra proficimus; necessarium esse existimavimus, Legatum isthuc mittere ad res istas Dei auxilio componendas ampliore ei potestate concessa, quam alii quibus vices nostras isthuc delegavimus, obtinent. Utinam autem ipsi potius venire potuissemus, omnem laborem libentissimo animo suscepissemus, sed quoniam ab hac specula divinitus tradita recedere, nos pastoralis officii ratio minime passa est in hoc tempore, de Venerabilium fratrum nostrorum consilio, ac assensu elegimus dilectum filium nostrum Hippolytum Sancte Marie Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

in Aquiro Diaconum Cardinalem de Ferraria vocatum, quo nec fideliozem quemquam, nec honoris, & gloriæ tuæ, & Gallici nominis amantiorem mittere potuimus, qui etiam affinitatis vinculo tibi conjunctus maxima ætatis suæ parte isthuc ita versatus est in intima familiaritate clara memoria Patris, & Avi tui Christianissimorum, & prudentissimorum Regum, & urrique eorum probatissimus, & acceptissimus fuit, nec pro eorum dignitate, & gloria ullum unquam laborem, ullumve periculum recusavit. Et quoniam prudentia quoque, ac dexteritas in rebus agendis quaerenda fuit, præter ceteras ejus egregias virtutes, his quoque bonis ita eum ornavit Altissimus, eaque ipse ita auxit usu, & tractatione rerum maximarum, ut nihil tam arduum atque difficile sit, quod non ei rectissime committi posse confidamus. Et igitur in Dei nomine commisso plena legationis officio de Latere nostro tanquam pacis Angelum ad Majestatem Tuam misimus piis votis, & precibus prosecuti, ejusmodi mandatis & obtestatione, ut omnia studia, omnes curas, & cogitationes suas desigat in majestatis tuæ gloria, in Regni tui quiete, tranquillitate, & concordia restituenda, nullumque officium prætermittat, quod pertineat ad declarandum paternum erga te animum nostrum, cuius ipse testis est optimus, & de ceteris consiliis nostris ad gregis dominici salutem spectantibus te diligenter edoceat, quod ille munus quamquam valitudine veni, & imbecilla, tam alacri suscepit animo, non itinere longitudine deterritus, non viarum asperitate commotus, non anni tempore ad faciendum iter propter ingentes calores incommodissimo retardatus, ut incredibile quoddam exequendi pia mandata nostra declaraverit. Majestatem Tuam hortamur in Domino, sicut mos est, ut pro Sedis Apostolicæ reverentia benigne, & honorifice cum exciperes, sicut majores tui Christianissimi Reges, & Sedis Apostolicæ observantissimi, quorum vestigiis insistere debes, Legatos ab hac Sede missos excipere consueverunt, sed adventus eum suus, & summum, ac singulare studium erga res tuas satis commendabunt. Ut vero amantissimis ejus, fidelissimisque monitis, immo nostris ore illius proferendis, aures benignas præbeas, piisque salutaribus consiliis acquiescas parvam illi fidem habens, atque nobis ipsis esses habiturus, de nobis denique ea omnia tibi pollicearis, quæ ab amantissimo Pontifice, quæ ab optimo Patre pius filius, & Christianissimus Francorum Rex expectare debet, Majestatem Tuam rogamus, & obtestamur Omnipotentem Deum precantes charissimum filii, ut te incolumem custodiat. Datum

Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo
Piscatoris die XXVIII. Junii MDLXI. Pon-
tificatus nostri anno II.

LXXXV. Rogavit quoque Pontifex Antonium
Navarræ Regem, quem Regina Catha-
rina in Regni administrationis societatem
asciverat, verita ne omnino eo mune-
re submoveretur, ut Regia studia ad com-
ponendos Galliæ tumultus adhiberet, ac
Legatum, cujus omnia consilia ad publi-
cam salutem, & Dei gloriam spectarent,
sua autoritate fulciret.

Pii IV. to.
2. brev.
fig. 2897.
ep. 156.
Quantum, inquit, spei, & fiducia i-
starum rerum componendarum in Tue Se-
renitatis prudentia, virtute, & autoritate
repositam habeamus, ex eo audies, cujus
orationi super his, quæ tibi post salutem,
& benedictionem nostris verbis imperti-
tam nostro nomine exponet, fidem ut ha-
beas, eiusque actiones directas ad Dei ho-
norem, & animarum salutem, ac Regni
pacem, quietem, atque concordiam consi-
lio, & autoritate tua, sicut confidimus,
ut adjuves, serenitatem tuam in Domino
hortamur, & omni animi studio requirimus
XXVIII. Junii MDLXI.

Monuit præterea Pontifex amanter Lu-
dovicum Navarræ Regis fratrem Condæi
Principem, ut generis sui memor Lega-
tum pro publica Regni concordia promo-
venda missum, officiis suis juvaret.

1b. ep.
171.

Dilecto filio Nobili Viro Principi
Condæo.

Dilecte fili Nobilis Vir salutem, &
Apostolicam benedictionem. Dilectus filius
noster Hippolytus Cardinalis de Ferraria
isthuc a nobis missus fuit Apostolica Sedis
Legatus ad consulendum istius inclyti Re-
gni quieti, tranquillitati, atque concordie.
Is Nobilitatem tuam nostris verbis saluta-
bit, & quantopere pias, & salutaris i-
psius actiones tuo studio adiutum iri speremus,
exponet. Quam nostram de te spem,
ut piis officiis tuis comprobet, sicut ge-
nere tuo dignum est, Nobilitatem tuam
in Domino valde hortamur. Dat. Romæ
apud S. Petrum die XXVII. Junii MDLXI.
Pontificatus nostri anno II.

LXXXVI.

Fascinatæ adeo erat Princeps Con-
dæus ministrorum Sathanæ fraudibus, ut
nullum pietatis sensum, ac sanioris men-
tis consilium admitteret, sed ad proferen-
dum Calvinianum omnia studia, viref-
que converteret, adeo ut inde graves
motus Ambiani, Bellovacii, Pontiferae,
atque Lutetia exorti sint, tamquam fun-
nesta impendentium malorum præludia;
ac Bellovacii quidem Odettus Castilio
Cardinalis ejus Urbis Episcopus, Judæ
proditoris exempla sequutus, Apostatam
se fidei professus est, dum in festo Pal-
chali Sacris in principe Ecclesia peragen-

dis interesse noluit, sed in privato Palatii
colloquio, cum domesticis, & aliquot
civibus impietate corruptis non cœnam
Domini, sed Calvinii, vel Sathanæ, cui
se devorandum dedit, sub utraque specie
peregit, inde populus sacro fidei studio
ardens in eum tumultum excitavit, ac
Sacerdotum proditorem, qui pueros sibi
commissos preculas Calvinisticas doce-
bat, interfecit. Lugduni horrendum pa-
riter crimen ab audacissimo Calvinista
patraturum est, nam cum more solito, die
festo Corporis Christi Eucharistia cir-
cumlata esset in publica supplicatione a-
gmine instructo religioso celebrata, eam-
que Sacerdos esset in Altari repositurus
ferox Hæreticus insiliit, eamque ex ejus
manibus rapuit eam pedibus conculcaturus,
sed sacra species ereptæ ab impio
conatu, ac nequissimus ille furcifer eod-
dem die vivus exustus est, urgente cau-
sam flagrantissimo fidei studio in impium
Antonio de Albone Archiepiscopo, qui
cibo abstinuit, nec judicario ordine
lata sententia pœnæ de impio repetitæ
essent; & hæc fuere Calvinistici furoris
initia, qui postea adeo effuse in Gallia
debauchatus est, ut ex permissa a Regina
Catharina hæreseos libertate, adauctæ
sint in immensum Gallici Regni, olim,
dum Religio in eo floruit, florentissimi,
calamitates, ut queritur Pontifex in literis
Cardinali Ferrariensi de Legatione illi
decreta ad instaurandam Religionem, de-
lendamque hæresim datis.

Dilecto filio Hippolyto Sanctæ Mariæ
in Aquiro Diacono Cardinali Ferrariensi
nuncupato ad Charissimum in Christo fi-
lium nostrum Carolum Francorum Regem
Christianissimum, & totum Regnum Fran-
ciæ nostrum, & Apostolicæ Sedis de Latere
Legato salutem, &c.

Cum nos hodie te ad charissimum in
Christo filium Carolum Francorum Regem
Christianissimum, & totum Regnum Fran-
ciæ, ac universas Provincias, Civitates,
& terras eidem Carolo Regi subjectas,
& quacumque alia loca, ad quæ te de-
clinare contigerit, pro Reipublicæ, & Re-
ligionis Christianæ negotiis, nostrum &
Apost. Sedis de Latere Legatum ad Dei
laudem, & Ecclesiæ Catholicæ exaltatio-
nem, hæresumque extirpationem de Fra-
trum nostrorum consilio duxerimus desti-
nandum, Nos, qui quantum Regni ipsius,
nuper pietate, & fide clarissimi, nunc hæ-
resum tenebris oppressi calamitates jam in
immensum adauctas, & ni Divina pro-
videntia resistat, inevitabilem ruinam mi-
nantes, quamque ex animo dolemus, tan-
tum etiam in sedandis illis, curarum, at-
que opere sedulo impendimus, plurimum
spei

Odettus
Cardina-
lis a hæc
Catholi-
ca detecit.

Sever. in
Chronol.
Lugd.

LXXXVII.
Pius IV.
reg. 19.
fig. num.
1958. p.
429.

Pius IV.
infelicem
statum
Religio-
nis Ec-
clesiæ
Gallicanæ
deplorat.

spei secundum Deum in tuis virtutibus,
quibus ab illo maximis insignitus es, po-
nentes, ut tibi ad eximiam voluntatem
tuam, quæ nobis probatissima est, potestas
applicandi, negotium tibi commissum con-
cedat, ita quod tandem levi aura cele-
stis spiritus depulsis errorum nebulis re-
divivo solis æterni lumina foras, tuæque
diligentia probe excultum, ac sentibus, &
spinis omnibus purgarum, suaves, atque
uberis Domino fructus ferat Motu proprio,
& ex certa scientia nostra, ac de pote-
statis Apostolicæ plenitudine citra tamen
facultatum, quas nos pridem super his Ve-
nerabili Fratri Francisco Episcopo Ostiensi
de Turnone, & dilecto filio nostro Carolo
rit. Sanctæ Apollinaris Presbytero de Lo-
tharingia, nuncupatis Cardinalibus hære-
tica pravitate Inquisitoribus in illis par-
tibus a nobis deputatis per diversas no-
stras literas concessimus, necnon quorum-
cumque Inquisitorum ejusdem pravitate
Apostolica auctoritate deputatorum revo-
cationem, circumspeditioni tuæ intra limi-
tes tuæ Legationis hujusmodi una cum di-
ctis Francisco Episcopo, & Carolo Car-
dinalibus, vel altero eorum, qui tunc præ-
sens fuerit, aut interesse poterit, seu vo-
luerit, utroque vero absente, aut nolen-
te, vel impedito solus contra quoscumque
utriusque sexus, tam Laicos, quam Ec-
clesiasticos, Sæculares, & quorumvis e-
tiam Mendicantium Ordinum, ac Congre-
gationum, & militarium regulares etiam
in Sacris, & Presbyteratus Ordinibus con-
stitutos, ac quacumque quotiescumque, &
qualiacumque beneficia obrinentes, etiam
exemptos, & dictæ Sedi immediate sub-
jectos, ac quocumque privilegio suffultos,
Lutheranæ, aut quarumcumque aliarum
hæresum, vel opinionum a dicta fide a-
lienarum sectatorum, illasque tenentes,
sive sortilegia hæresim sapientia commit-
tentes, seu de his diffamatos, vel suspen-
ditos, aut schismaticos, illorumque fauto-
res, & illis auxilium, vel consilium di-
recte, vel indirecte publice, vel occulte
prestantes, cujuscumque status, gradus,
ordinis, conditionis, & qualitaris fue-
rint, & quacumque Ecclesiastica, seu e-
tiam Ducali, vel potiori mundana digni-
tate vel excellentia præfulgeant: Et in-
fra: Procedendi liberam, & omnimodam
facultatem, absolutamque potestatem te
in Regno, ac locis præscriptis nostrum,
& Apostolicæ Sedis Commissarium, & hæ-
retice pravitate Inquisitorem generalem
constituendo, & deputando, tenore præ-
sentium concedimus, & indulgemus, &c.
Datum Romæ apud Sanctum Petrum an-
no Incarnationis Dominicæ MDLXI. V.
Kalendas Julii Pontificatus nostri anno II.

Adduxit secum Legatus in Gallias Vi-
ros pietate, & eruditione theologica flo-
rentissimos, inter quos fuit Laynes soci-
us S. Ignatii, ejusque in supremo Socie-
tatis Jesu Magistratu successor, a quo sa-
luberrimis monitis Catharinam Reginam
iniquis studiis partes hæreticas effertem
correptam visuri sumus. Porro Religio
catholica effertur mox a decreta hac Le-
gatione visa est, Regiis enim edictis men-
se Julio compressa est hæreticorum licen-
tia, vetitis conventiculis, ac prohibita
Sacramentorum ritu Calvinistico admi-
nistratio, ut narrat Belcarus his ver-
bis. Mense Julio Rex in Senatu Parisen-
si sedens, Navarro, cæterisque Regiæ stir-
pis, aliisque Principibus Franciæ parritiis
& sanctioris consilii Proceribus comisatus,
cuncto Senatu comprobante edictum edi-
xit, quo interdictum est ne quis cuiquam
Religionis specie, aut alia de causa inju-
riam faceret, contumeliamve imponeret;
ne quemquam verbo, aut re ipsa publice,
aut privatim lacefferet, neve seditioni oc-
casionem ullam præberet pœna capitis in-
dicta: ne quis scripto quo ad factionem,
aut seditionem vergat, nomen det; ne qui
ad populum docendum concionantur eum-
dem ad seditiones incitent, sed in pura re-
ligionis sinceritate, & tranquillitate con-
vineant. Seditionum causas judices Regii,
quos præsidiales vocant, singuli in suis
præfecturis sine ulla provocatione cogno-
scent, sententias tamen vel mortis, vel
questionum, vel alterius supplicii, aut ab-
solutorias, nisi denarium numerum imple-
ant, non ferent. Si quis de aliquibus que-
rendi occasionem habebit, ad eosdem judi-
ces recurrat; privatim nihil molietur. Om-
nia conventicula publica cum armis, aut
sine armis, privata quoque, ubi de Re-
ligione conciones habebuntur, aut Sacra-
menta administrantur, aliter quam ha-
beri, aut administrari in Romana Ecclesia
solent, bonorum & corporum proscriptione
damnabuntur.

Carolo Rege Sacris regiis initiato ritu
solemni Carolus Cardinalis Lotharingus
Rhemi postulat, ut certa lex de Reli-
gione statueretur ad seditiones, quarum
alioqui nullus modus futurus esset, com-
primendas, atque ex edicto Remorenti-
nensi superiore anno a Francisco II. e-
dito hæreseos criminum cognoscendorum
Provincia Ecclesiasticis demandata, si
tamen illorum consensu ad Judices Regios
pervenerit, gravior exilio pœna imponi
vetita, donec vel universi concilii, vel
Gallicæ Nationis decreto aliter statu-
tur: sed fixæ leges paulo post refixæ,
atque Castilio Amiralus importunis apud
Navarrum precibus conquestus Novato-
res

LXXXVIII.

Belcar. l.
29. n. 26.
Ibid. n.
27.

Calvini-
starum in
Gallia fu-
it repres-
sa licen-
tia.

res. edicto severiore percelli suavit, ut ac-
cerstis Petro Martyre, & Theodoro Beza
Heresiarchis, qui eloquentia sua ad im-
pietatem propagandam abutebantur, collo-
quia fierent cum Gallis Episcopis, &
Theologis Sorbonicis, cumque legibus
in Amiralium Hæreticum, atque propa-
gatore hæreseos agendum fuisset, ex-
ceptæ sunt a Catharina Regina, & Rege
Navarræ, & aulicis curiosis impia frau-
des; probi tamen, ac docti Viri illud
colloquium improbarunt, cum imbecil-
les animæ ab Hæreticis versutissimis hæ-
reseos laqueis essent irretienda, atque
authoritas impiæ superstitioni consuleret;
ad id autem disturbandum Academiæ
Sorbonicæ Theologi hunc supplicem li-
bellum Regi porrexerunt, ne qui adver-
sus Ecclesiæ veterem doctrinam novarum
Religionum superstitiones inducere con-
nantur, ulla ratione audiantur, eorum-
que fautores repellantur.

Decanus, Doctoresque Facultatis Theo-
logiæ Parisiensis Regiæ Christianissimæque
Vestrae Majestatis Servi humiles, atque
obedientissimi Oratores suppliciter orant.

LXXXIX.
Ext. in
ms. Card.
Spad. sig.
n. 31. P.
375.

Doctores
Sorbonici
colloqui-
um cum
Calvini-
stis dissi-
dent.

Cum Rex Christianissime Regnum ve-
strum semper cum maxima prosperitate
floruerit, tam in bonis temporalibus, quam
spiritualibus, ac semper reformidatum,
honoratum, laudatum, exaltatum ab om-
nibus Nationibus, quamdiu unius fidei le-
ges in eo vigerunt, præsertim autem in-
ter alia quamdiu Augustissimum, ac San-
ctissimum Missæ Sacrificium, & Sacramen-
tum, cum aliis sex a Christo Domino no-
stro institutis honorifice, & reverenter con-
servatum fuit, quamdiu etiam Sanctæ ce-
remonie, Institutiones, & Traditiones
Ecclesiasticæ fuerunt in eo diligenter ob-
servate, & quamdiu populus Vestrae Ma-
jestati subditus agnovit a tempore Beati
Petri successive ad hæc usque tempora ca-
put verum, & unum esse Ecclesiæ, & su-
premam potestatem in omnes Christianos
obtinere, tanquam Domini nostri Jesu
Christi in terris Vicarium. Cumque con-
trario, ex quo errores, ac hæreses con-
tra fidem, ac Religionem Ecclesiæ pul-
sulare cœperunt, Regnum vestrum, ita-
statim ceperit a sua pristina Majestate,
& excellentia multum imminui, cumque
hac tempestate omne seclorum condemna-
tarum, ac perniciosarum genus in dies cre-
scent, ac magis contra Dei honorem, & ejus
potentiam, sapientiam, bonitatem, atque
adeo majestatem infinitam, augmentum
accipere nitantur: unde magna schismata,
variaque perturbationes, ac divisiones ob-
ortæ sunt, eaque de causa maxime me-
tendum est, ne Deus Optimum Maximus,
adeo provocatus vineam suam, quam ante

multos annos in Gallia plantavit, eradi-
cet, ut in aliis Provinciis, ac Regnis eam
transplantet, quemadmodum simili ratione
aliis Regnis contigisse videmus, ut satis
est tam Veteris, quam Novi Testamenti
indiciis, & argumentis manifestum, ma-
lignos interea, & ingratos agricolas puni-
endo, vineamque suam aliis locando, qui
fructum tempore suo, ac loco redderent,
ac ne etiam permitat majores adhuc com-
mores, populique seditiones insurgere,
que consequenter possent totius Regni ve-
stri ruinam, & subversionem secreta-
re asserere, quod quidem hætenus in fide so-
lidum, atque integrum extitit, de quo
hac occasione sic testatur Beatissimus Hiero-
nymus, sic inquit. Galliam inter cæ-
teras Regiones solum monstris caruisse,
hoc est hæresibus, que quidem Corpus
Christi mysticum [Ecclesiam nempe] Chri-
sti Domini monstruosam efficiunt. His i-
gitur diligenter consideratis Domine Rex,
quodque ante annos mille quingentos, co-
que plures ea fides, & Religio, quam Be-
atus Dionysius Beati Pauli Apostoli di-
scipulus, Gallieque Apostolus sua prædi-
catione, proprioque sanguine plantavit,
usque ad Regnum vestrum inviolabiliter
fuit observata, nihil contra illam adver-
sarium, aut tyrannorum, aut falso-
rum fratrum, & pseudo-prophetarum
insultibus, atque impugnationibus efficien-
tibus, atque adeo Sanctus ipse Ludo-
vicus in ea per Sedem Apostolicam fu-
it canonizatus, quod quidem indicium est
evidentissimum, eam a Christo Domino fu-
isse fundatum, & institutam, atque ab
Apostolis ejusque Discipulis fuisse prædi-
catam, & promulgatam, atque adeo ab
eorum Successoribus continuo conservatam
præsertim cum errores, & hæreses, que
per suggestionem, & semen hostis in-
fistissimi hominis [hoc est Diaboli] in ea o-
bortæ sunt, quas hodie adversarii totis vi-
ribus renovare contendunt, majori ex parte
per sacra conciliorum Decreta repro-
bata, ac condemnata fuerint. Placeat ve-
stræ majestati tanquam Ecclesiæ protecto-
ri, & Propugnatori, qui a Sancta Sede
Apostolica primogenitus, ac Rex Christia-
nissimus nuncupatur, conservare, propu-
gnare, ac tueri populum vestrum in ea
simplicitate, ac devotione, quam accepit,
didicit, ac exercitate observavit a suis fra-
tribus, & majoribus, atque etiam ut Ec-
clesia Gallicana in sua forma, ac discipli-
na antiqua Religionis permaneat, absque
ulla ejus innovatione, neque pati, cando-
rem, ac puritatem Lillii Gallicani ullo mo-
do maculari, ac contaminari erroris, at-
que hæresis tenebris, sed expresse de-
cernere, atque cum maxima securitate
pre-

præcipere, ut omnes seductores, Hæresi-
archæ, atque omnes adversarii, qui etiam
præter Ecclesiæ Romanæ doctrinam intro-
ducere conantur, atque etiam hi, qui quo-
quo modo favent illis, nulla ratione au-
diantur præterquam a Prælati, & Eccle-
siæ Superioribus, qui eos, vel ab Ecclesia
excommunicare, vel eidem reconciliare pos-
sunt. Nos vero interea pro Vestra Maje-
state Deum Optimum Maximum deprecabi-
mur, ut dignetur vestræ majestati eam
largiri gratiam sic in Regno Vestro tem-
porali regnandi, ut post exactam longissi-
mam, & felicissimam vitam regnare in-
perpetuum valeat in Christi Domini Re-
gno, quod paratum est a Patre electis an-
te Mundi constitutionem.

XC.
Calvini-
stæ collo-
quium
cum Ca-
tholicis
obtinuit.

Non audita sunt sapientissima hæc
Theologorum Sorbonicorum monita, plu-
ribus enim aulicis proceribus inceserat
cupiditas audiendarum controversiarum
fidei non aliter, quam pasci, & oblecta-
ri solebant fabulis comedosum.

Belcar.
Gall. l. 29.
n. 30.

ib. n. 28.

Sup. n.
30.

Cæptum est colloquium Possiacum V.
nonas Septembris, cui impius Hospitalis
Regii Scrinii Magister præluist, utque
nullius erat Religionis ita Regem nullius
esse voluit, statuit enim illud axioma,
Regem nec veteris Religionis nec novæ
persuasionis sectatoribus sese adungere de-
bere, hoc est [quod diserte addere ausus
non est] omnibus, quam voluit Religio-
nis persuasionem sequi permittere debere.
Inhialse illam una cum Amiralio inva-
dendis Ecclesiasticis bonis refert Belca-
rius, tum addit postremo egisse: De an-
tiquando recenti Parisiensi Edicto, quo pu-
blici, privatique conventus, in quibus a-
liter, quam Romano more Sacramenta ad-
ministrantur vetabantur. Dicitans inepte,
leges tanquam calceum ad pedes
accommodandas pro temporum varietate,
nec ille Achitophel vidit, permiffa
hæreseos profitendæ libertate, civilibus
bellis Galliam arsuram. Cum vero Car-
dinalis Turnonius, qui Princeps Epi-
scoporum erat, affurrexisset, questus lon-
ge alia proponi, quam quæ ante collo-
quium proposta fuerant, eaque scripto
tradi postulare, ut de iis cum Præfili-
bus deliberaret, ille abnuist, ne qua si-
bi inde molestia exhiberetur, ac Regi-
na Catharina Hæreticæ factioni studens
justit, ut Beza diceret, hoc est blasphemiarum
suarum pompam explicaret. At ille non
segniter impietatis suæ totum
virus effundere impudentissime cœpit in
Sacrosanctam Eucharistiam, efflutiendo
Corpus Christi tanto ab ea distitum in-
tervallo, quanto Cælum distat a terra:
ad quæ verba pii infremuere, & Cardi-
nalis Turnonius conversus ad Regem

rogavit, ne dictis fidem haberet, Epi-
scopos enim mendaciorum illorum tene-
bras veritatis splendore discussuros. Se-
quidem & alios præfules suis conscientis
viam attulisse, cum ad conventum acces-
sissent, cum præviderent, blasphema ab
impiis in Deum evomenda, ac ni Re-
gia Majestas eos contineret confessum
abrupturos; superiorem vero blasphemam
vocem non modo Catholici, sed Lu-
therani etiam multis Commentariis con-
futarunt.

Schlus-
berg. Cab.
her. l. 3.
in præfat.

Tenuit plures actiones illud collo-
quium, atque XVI. kal. Octobris Car-
dinalis Lotharingus eruditam habuit O-
rationem, atque ut ait Belcarius.

Colloquium illud summa animorum non
confessione, sed dissensione dissolutum.
Cum vero victoriam Hæretici in eo sibi
vindicarent Claudius Espencæus Eusta-
thio Bellajo Episcopo Parisiensi gesto-
rum rationem reddidit hisce literis. Proxi-
mo ineunte anno exaratis.

Belcar. l.
29. n. 27.

Cum una, atque altera disputatione sa-
miaperta nihil promptum viderent, ten-
tarunt alteram viam, procul ab omni, tum
tumultu, tum etiam ostentatione, justis ex
nostraribus Episcopis, atque Theologis, &
ex recentioribus Ministris, si quo id usui
esse posset, modo binis, modo quinis con-
venire (& mox.) Ecce autem pauculis
tantum nos dieculis, sed horulis vix una
contuleramus, cum nescio quis male feri-
tus foras effert, collationis vin cœptæ con-
ciliationis ne vix quidem umbram semi-
pictam: Ministris, si qua front modo fi-
des, non magis volentibus, quam nobis in-
viris. Vehementer enim contendebant, ut
ejus quidquid pariter conferremus, singulis
modo exemplaria utrinque estarent, quod
nos facturos recipere non potuimus, ac mul-
to minus præstare, quod ea, quæ a mini-
stris obtineremus, Episcopis nostris facere
communis, ut par erat, oporteret. Absit
enim, Reverende mi, ut nos a Senatu ve-
stro secessionem facere, & alterum quasi
quendam Senatulum cogere, vel per som-
nium cogitaverimus. Et paulo post. In-
scriptio erat. Consensio de articulo cœna
conciliata in concilio nationali Possiaci per
deputatos a Rege, tam Protestantes, quam
Sorbonicos. Et interim nescit hic nugroen-
dulus Ministros adeo se non inscribere Pro-
testantes, ut non magis cum Protestantibus,
quam nobiscum in re sacramentaria
eis conveniat. Et ex quinque nostraribus,
duos facit Sorbonæ Theologos, qui nullam
forte unquam Sorbonam viderunt, Theo-
logi certe Parisienses minime sunt, & bre-
vi, ac eleganti scilicet rhytmo, utrosque
delectos comprehendit. Nec ita multo post,
prodit libellus, Acta Possiaca titulo polli-
cens;

XCI.
Claudius
Espencæus
in ep. ad
Eustachi-
um Bellajo
Episcopo

fide actum est, panis ille substantialis, & calix benedictione solemni sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit. Et paulo post. Panis quem Dominus Discipulis porrigebat non effugit, sed natura mutatus omnipotentia verbi factus est caro, ita Sacramento visibili divina se infudit essentia, &c. in quo Cypriani testimonio singulariter observandum, quod cum verbo fidem iunxit, quoribus ait, his verbis, hac fide agitur. Et vere nos ea non disiungimus, imo fidem requirimus, non ut aliqui sit Sacramentum, sed ne non credenti obsit. Et hic quoque, cum Latinis, Græci consentiunt. Irenæus nosse, hoc est Lugdunensis Episcopus [Græce autem, an Latine scripserit nunc minus curio] corpono inquit, & mistus calix, & factus panis percipit verbum Dei sit Eucharistia Sanguinis, & Corporis Christi. In Justini quoque altera pro Christianis Apologia ita legimus: Quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jesus Christus carnem, & Sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam per verbum precationis, & gratiarum actionis, sacratam ab ipso alimoniam ejusdem incarnati Jesu carnem, & sanguinem esse didicimus. Sic enim Apostoli in Evangelii sibi Jesum mandasse tradiderunt, sumpto pane, & poculo dixisse, Hoc facite, &c. sibi que solis dedisse. Et eisdem argumentis, ac totidem propemodum cum Ambrosio verbis ratiocinatur Damascenus, Dei verbo vero, vivo, efficaci, & omnipotenti, ut omnia quæcumque voluit esse perfecta, omnem, & Cælorum, & elementorum ordinem, Deum etiam ipsum verbum hominem esse factum: sic eodem inquam verbo, & panem ejus corpus, & vinum & aquam ejus sanguinem efficit. Dixit in principio, Producat terra herbam viventem, & usque nunc plurima facta producit germina Divino coadiuta, & vigorata præcepto. Dixit item Deus hoc facite, &c. atque omnipotenti ejus præcepto, donec veniat efficitur. Et hoc sive prior, sive posterior [nunc non magis quam que huiusmodi prius occurrerunt, disputo] Chrysostomus. Quæ tunc in cena fecit Dominus eadem nunc quoque facit, operatur, & perficit. Ministrorum quidem nos ordinem, & locum tenemus, qui vero hæc sanctificat, ipse est: nec enim homo est, qui proposita in consecratione mensæ Domini Corpus Christi facit, & Sanguinem, sed ille ipse, qui crucifixus est pro nobis Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, at Dei virtute consecrantur & gratia. Hoc est [ait] Corpus meum, hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox, que dicitur, Crescite, multiplicamini replete ter-

Lib. 5. c. 2.

Lib. 4. c. 14.

Serm. de prod. Jud.

Gen. 2.

ram, semel quidem dicta omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura, ita, & vox illa Christi semel ita dicta, per omnes Ecclesiæ mensas in hodiernum diem, & ad ejus usque adventum Sacrificio firmitatem præstat. In eundem sensum non producerem primos illos Romæ Pontifices viros, haud dubie sanctissimos, quod eas, que illorum titulo circumferuntur epistolas hodie video esse controversas, nisi ea superioribus [nisi vehementer fallor] satis, superque probatis consentirent. Sic autem argumentatur in hanc rem Alexander I. Si tactu fimbriæ vestimenti Salvatoris salvatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacrorum ejus verborum divinitus sacramentorum elementa, quibus & corporis, & animæ sanitatem humana percipit fragilitas? Huius in Pontificio, & martyrio Successor Autherus, & utroque aliquanto posterior Felix II. eodem sensu scripserunt, Ecclesiarum Ministros sacro, & proprio ore Christi Corpus conficere, quorum si quis epistolas fastidit, ut apocryphas, & subreptitias, latine [opinion] noverat Hieronymus, qui eam locutionem in eodem versans argumento suam non semel facit ad Heliodorum, Evagrium, Fabiolam scribens, Episcopos, Presbyteros Apostolico gradu succedentes, Christi Corpus carnes a qui ore sacro conficere. Et paulo post. Sed jam talium locorum plus satis, ex quibus liquido constat, quam non heri, aut nudi tertius natum sit, quod tamdiu in sententiis Theologicis & decretis Ecclesiasticis collectum legitur Augustini nomine de Corpore Domini, qui liber nunc ubi extet non bene memini Corporis, atque Sanguinis Dominici mysteria non in merito consecrantis [nec vero magis ex fide, vel dignitate sumentis] sed verbo perfici Creatoris, & credendum esse Christi verbis Sacramenta confici, & cujus prius imperio creantur [elementa] ejus utique verbo in melius recreantur, & horum quidem locorum, que tum mihi occurrere fragmenta indicavi. Quod etiam in primo, unde hanc telam exorsus sum, Augustini testimonio sequitur ira: Unde tanta ubi aquæ, ut corpus tangat, & cor abluit? etiamsi de baptismi magis effectu, & profectu, quam de veritate, & substantia sonet, diligenter utrinque a nobis excusum est. Sic enim conflictum fuit, unde tanta mystico cibo, poculoque virtus, ut os intret, & cor sanctificet, nisi faciente verbo? Responsum est, nullo medio, non quia dicitur, sed quia creditur. Replicatum ibidem subitici, aliud est in verbo sonus transiens, aliud virtus manens. Regestum est, Augustinum tandem concludere.

Matth. 14.

L. 4. dist. 13. 2. cap. 1. inra Catholicum.

Clud. Esqu.

dere. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, &c. His, & similibus Sanctorum Patrum testimoniis, quibus etiam plura liceret adicere, nisi iam nos epistola moles detereret olim iam partim persuasus, partim eorum etiam aliquot tunc memor, sic in formula ex collocorum consilio Ministris proposueram: quia verbum Dei, & promissio, cui fides nostra nititur præsentia reddidit, quæ promittit &c. Responderunt inter cetera Ministri, pro ea, quæ est inter verbum, & fidem analogia, & vicinia, scripturam non insolenter alteri attribuire, quod alterius est. Itaque non admodum referre verbi-ne vocula, an fidei priore loco ponatur: Sed quoniam verbum sine fide esse potest, non enim omnium est fides, nec omnes credunt Evangelio: non vero sine verbo fides esse potest, quia fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei, malle se ita scripto inferre. Quia fides verbo Dei nitens res facit præsentis, quæ promittuntur, &c. Verum præterquam quod fides magis proprie dicitur accipere, & apprehendere, quam vel polliceri, vel præstare: si non ita multum refert, utra vox alteri in formula antecedit, cur non [inquirebam] verbum fidei hic anteponimus, & sic convenimus, & porro pergitimus. Sæ sunt, & constant illis rationes, cur secus maluerint: quas minus resciri proinde, nec excutio. Certe si quod tandem testimonium ex Sacris Scripturis, aut Scripturæ id, de quo controversatur fidei vendicaver, cum tam multa id verba vendicent, idque vel mihi, tum in mentem venisset, facile cessissem concordia causa, vel Bibliotheca me mea sibi redditum aliter edocuisset, ne hodie quidem celarem. In ea igitur sententia, hodieque persevero, ut corporis, sanguinisque Dominici veram in hoc Sacramento præsentiam, hoc est ipsissimarum rerum, quas in cena novissima Ecclesiæ suæ Dominus posttridie pro eadem mortem subiturus testamento dictavit, atque legavit representationem, sive exhibitionem, verbo non fidei, hoc est Deo, cuius dicere, facere est, pollicenti, non homini credenti adscribere malim. Et quidquid tamen, aut quantum est, quod a Ministris obrinimus aliud quippiam propius eam, quam ab eis exigebamus Christi Domini in hac sua mensa præsentiam, non facile in tam multis eorum hac de re scriptis invenias. Faciat, qui volent periculum ira forte nobis æquior futurus. Quod si quis eos putet persuasum, & ut Galli loquuntur, calciatu faciliore, ut solidis, vel scripturis, vel veterum scriptis, aut rationibus utrolibet ductis, plus ab eis extorquere se posse confidat, per nos licet

2. Thess. 3. Rom. 20.

Calvinus dixit illustris Christum esse præsentem vi fidei suæ, & sequacium. Catholicus dicit esse præsentem omnipotentia Dei re ipsa non fide per hereticam fictionem.

renter, & conferat, pugnet, & expugnet, etiam nobis, qui hujus adeo invidiosi negotii rudimenta posuimus, & difficillimam ejus portionem exhausimus, exclusis (Et paucis interjectis.) Habes Pater Reverendissime de externi, creati, temporarique verbi Dei, quod & quatenus est interni, increati, æternique verbi, ac filii Dei organum, instrumentum, ac ceu vehiculum ea secum, quæ præsentia promittit, afferens in Sacris altaribus mysteriis efficacia, potentia, adeoque quadam quasi omnipotentia: & quod in eis vere nobis adest, vereque præsens est Corpore, & Sanguine suo vero, verus, verax, ac veritas Christus propter verbum, quod in supremæ nocte cænæ cum Fratribus recumbens loquutus est, quod hodieque in Ecclesia loquitur, & perpetuo, donec redeat, loquerur, quantumlibet huic verbo multi non credant, præsentia, inquam, verbum facit, quæ in præsentiarum promittit, sua autem cuique fides utilia ea, & salutaria reddit. Pollicetur illud, & efficit, proponit, offert, exhibet, hæc proposita accipit, hæc oblata apprehendit, hæc promissis, & præsentibus fruitor. Prodest, inquit Hieronymus, signum si iustitia [fidei utique] cuius est signaculum, adsit, ceterum sine illa superfluum est: addo etiam noxium, neque tamen nullum. Aliud enim Sacramenti virtus, aliud veritas [& mox.] Oportuit oculos non qua vellet, at certe, qua possit de articulo, secus multo quam res habet, passim ventilato, fidem suam suo Pastori liberare, qui de animalæ hujus salute [ne forte homuncionem fastidias] rationem vicissim sis redditurus, &c. Luteræ ex adibus Rhemensis feriis Epiphaniæ MDLXI. scilicet ab Incarnato Verbo. Extracta sunt colloquia illa, & Comitia in proximi anni Februarium, quorum exitus significatus est ab Hyppolito Cardinale Ferrariæ Carolo Cardinali Borromæo Pontificio Nepoti, factionem Hugonotiam præter omnium opinionem suis voris illustram fuisse, licet omni virium contentione ad obrinenda templa incuberit, rogatos quidem Senatores, utpote erga Ecclesiasticos pravis affectibus imbutos, ad sinistram partem inclinasse, sed Concilii sanctioris Senatores acerrime repugnasse, ac rem Catholicam defendisse, demonstrasseque, gemina Religione in Regnum inducitur omnem ordinem eversum iri, decretumque fuisse non concedenda Hugonotis templa, prohibendumque ne nova extruere possint, utque invasa templa, ac bona Ecclesiastica restituant; tolerati tamen ut extra Urbes, & Oppida conciones suas habeant, absque ullo tumultu, & absque

XCII. Illustris. Reverendiss. D. meo observantis. Cardinal. Borrom. Ext. in ms. Car. Spad. sig. n. 31. P. 5. Illustris. Reverendiss. D. Observantissime. Ex Ital. In colloquio Palæacensi Hugonoti convicti fuerunt, de cuius progressu Cardinalis Legatus certior reddidit Cardinale Borromæum.

Z a ulla

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

ulla vi donec decreta Concilii œcumenici promulgata sint, quibus si non paruerint, solum vertere cogantur? Ex hoc contrario successu cum feliciora sperarent, Hugonottos rabie efferatos pallore vultus dolorem præferre: cœmularissimam vero læritiam ex eo a se conceptam, quod Rex Navarræ, qui penultimus sententiam dixit, apertissime declaravit, se parti Catholicæ studere, atque modo superius dicto pronuntiasse. Post eum vero Reginam repetitis aliorum sententiis maxima contentione explicuisse pium animum erga sacrosanctam Ecclesiam, præcipueque docuisse, licet huiusmodi conventus habeantur, non alio a se consilio conceptos, quam ut media exquirat, quibus seditiones ac tumultus enascentes inter populos extringuat; ac nunquam ipsam, vel filium e-æmulo prædecessorum Regum ab obsequio & conjunctione Ecclesiæ discessuros. Hæc esse capita decretorum, quæ modo scriptis mandantur, ut promulgentur, sententias Regis Navarræ, ac Reginæ matris pietate illustres suis conceptas verbis cum haberi poterunt transmittendas iri. Equum autem esse, ut Pontifex Regi Navarræ ob constantiam in tuenda re Catholica explicatam grates agat, optimamque mentem pro rebus eius promovendis ostendat, utque expressis magis verbis Hispana illa promissa illustrentur. Hæc decreta sibi a Regina Matre communicata fuisse dissoluto conventu, addidisse tamen se ut eis faceret satis, qui præferunt conscientiam suam doctrinæ Catholicæ accommodare non posse, nisi melius instructi suos errores ponant, percipere, ut colloquium doctorum ex utraque parte fiat, cui ipsa una cum sanctione Senatu interfit, summæque contentione rogatum, ut illi interesse vellet, verum sanctissime contestatam nihil in iis controversiis decernere, sed ut controversa mittantur ad Pontificem, a quo cuncta dirimantur, vel ea ad Concilium definienda transmittat; sufficere enim Reginæ, ut istis Hugonottis id concedatur auditos fuisse, utque responsa, atque declarationes ad singulas eorum propositiones aptentur, ut tandem importuna eorum ora obstruantur. Verum licet Ferrariensis nihil prætermiserit in adducendis rationibus, ob quas Regia Majestas non deberet illud colloquium permittere, nec se ad illud adstringere, & si non adeo prompte, atque expedite, ita volente Deo, cogi possit Concilium, ad quod omnes istæ controversiæ referantur, nunquam ramentum portuisse, Reginam a suscepta opinione dimoveri, quam non aliter Legatus amplexabitur, nisi ita sentiente Reverendissimo Cardinale Turnonio, cum quo sperat, se errare non posse, maxime cum vi-

derit quantam reprehensionem incurrerit in re a se in simili argumento contra illius sententiam, adjecta ea lege totius rei ad suam sanctitatem referendæ, qua ratione nullum damnum rei Catholicæ inferendum videbatur. Maxime quoque conducere, ut fiat satis optimæ Reginæ, cum plurimum interfit illius benevolentiam devinctam tenere, pro explorato vero habeat Reverendissima Dominario sua, vitio Ferrariensis auctoritatem Ecclesiæ minime labefacturam iri, sequæ præfide Hugonottos in eo colloquio res suas non magis proventuros, quam in aliis provexerint. Ad didit Cardinalis Ferrariensis asperiora verba iactata fuisse inter Magistrum Equitum Amiralium, pariterque inter Illustrissimum Cardinalem Borbonum, ac Principem Condæum Fratrem, eas tamen altercationes nil gravius parituras, sollicitatum fuisse Mormoranum senioem, ut filius Castrorum præfectus ad Concilium mitteretur, sed eas spes evanescere, itaque Ducem Candala a Regina ad id designatum, sed obtentas ab eo graves excusationes oblitus, quibus detinetur, itaque Reginam de alio inferioris gradus deligendo cogitasse, atque Præsules, ut professionem ornent ad Concilium incitatum iri, &c. Datum apud Sanctum Germanum XVII. Jan. MDLXII.

Adjecit ad literarum jam claudendum calcem, Mandata legationis suæ post varios circuitus a Senatu Parisiensi fuisse admittenda, ac licet alias id levioris foret momenti, hoc tamen tempore videri gravissimi. Porro Reginam constituisse mittere ad Pontificem D. e Lanfaco Reginæ Societatis equitem, atque ex eo peripicue constare, nec Regem Christianissimum, nec Regnum ab obsequio Sedis Apostolicæ defectionem moliri, sed in omnibus officiis præstandis, quæ a maioribus exhibita fuerint, constantissime persistere.

Illustris. & Reverendiss. Dominationis vestræ Servus humillimus.

Hippolitus Cardinalis Ferrariæ.

At Pontifici idem Cardinalis significavit, se colloquio cum Hugonottis cepto ex consilio Cardinalis Turnonii interfuisse, ut impendentibus gravissimis malis occurreret; Regem Navarræ conjunctionem cum Catholicis præferre conjunctioni hæreticorum; ut magna gerat pro re Catholica, magna quoque pro eo gerenda, nec sufficere iuxta verba. Antefereendam esse animæ salutem cæteris bonis, in his enim locis Principes salutem animæ utilitate, ac voluptate facile metiuntur.

De colloquio Possiacensi, hæc monumentum-

Jacobus
Langeus
in vita
Card. Jo-
stad. p.
29.

mentis suis tradidit Jacobus Laingus Doctor Sorbonicus. Carolus Rex Galliarum hoc nomine Novus iussit omnes doctos viros convenire anno Domini MDLXI. mense Decembri in urbem Possiacam, ubi libertas data erat ad disputandum de quibusdam Fidei articulis, sed quam temere, inconsiderate, & inconsulte, circa consensum, & voluntatem Summi Pontificis factum sit, iudicent pii viri, & illud in controversiam revocare, & pro incerto habere, quod clarissimum, & certissimum, & etiam a pluribus conciliis jam erat conclusum. Proh dolor, quam sancte, pie, ac vere, solet dici, Væ Regno, cuius Rex puer est? Sic Anglia perit, sic Scotia Fidem fere amisit, sic Gallia magna ex parte turbata fuit, dum nullus, aut Rex esset, aut tantum puer Regno præfesset.

XCIV.

Quod ad agitas controversias in eo colloquio significavit Carolo Cardinali, multum tempus consumptum ex utraque parte in Sermonibus de imaginibus, ac Reginam cuiusque opinionem auscultare velle, ac multos doctissimos viros partes Catholicas strenue propugnasse, tum adversus eos, qui variis argutiis, tum eas abolendas contendunt, tum adversus alios, qui arcanis artibus eas oppugnant, ac retinendas ajunt in Ecclesia, sed earum abusus emendandos; ita ut invidie conscientie earum adoratione non offendantur, exempli gratia, ut ab aris amoverentur, ac circa templa ad excitandam piam memoriam, vel ornatus causa collocarentur, repetentes illud Exod. XX. Non facies tibi sculptile, & similia; adduntque omnia simulachra a Deo prohibita, neque expressum Dei mandatum iure violari posse, hærentque literæ cortici, nec ejus expositionem aliam admittendam dicunt.

Uterius contendunt primis quatuor sæculis nullum imaginum usum fuisse in Christianorum Ecclesia, nec aliqua veneratione, sive honore affectas.

Addunt præterea damnatas fuisse in concilio Illiberitano, & Francfordiensi, at septimam Synodum, quæ est Nicæna secunda, quia in ea approbantur, penitus reiiciunt, veluti non legitimam ex libello Caroli Magni recenter typis excuso Parisiis, in quo eadem Synodus impugnatur.

Afferunt etiam pro se plures antiquos Patres, ut Cyprianum, Arnobium, Lactantium, Origenem, Epiphanium in Epistola ad Joannem Hierosolymitanum traducta ab Hieronymo, in qua ait, a se discussum velum, in quo Jesu Christi imago depicta erat, disisse, contra auctoritatem Scripturarum esse talium imaginum usum; opponunt etiam Epistolam S. Gregorii ad Serenum, qua permittuntur imagines, ad

excitandam memoriam tantum, ac prohibetur expresse earum adoratio; afferuntur etiam ab iis corruptelæ, & absurde picturæ, quæ contra rei veritatem visuntur in Ecclesiis, veluti Trinitatis in tribus personis; pingi Deum, qui incomprehensibilis est, nullaque arte potest exprimi, & alia similia.

Responsum est a parte contraria, atque opposita, auctoritas universalis Ecclesiæ, cui promissum est perpetuum Spiritus Sancti præsidium in eaque usum Imaginum usque ad hæc tempora perpetuum fuisse propagatum; veterem esse hæreticorum morem ad suas confirmandas hæreses capere occasionem ex aliquo Scripture textu abstracto sensu Catholico, & universali, atque in hærendo sensui privato, proprio, & contrario.

Allati ab iisdem fuere plures Scripture textus, quibus constat præceptum fuisse a Deo confici, quasdam Imagines, sequæ ipsam Patriarchis, & Prophetis in variis figuris, & Imaginibus ostendisse, in quibus fuerit adoratus.

Demonstratum præterea in testibus adductis ab hæreticis non prohiberi confici Imagines, sed ne adorentur cultu latriæ, atque idola a gentibus adorata pro diis, & quibus inesse aliquam divinitatem putabant, prohiberi; ab his Christianorum Imagines maxime differre, non enim statuas, vel picturas adorari, vel aliquam iis divinitatem affingi, atque honorem, venerationemque omnem ad Sanctos, quorum memoriam excitant, referri.

Allatas ab adversariis auctoritates adversus idola dictas esse, ac si de Christi, & Sanctorum Imaginibus loquantur, corruptelæ alicujus causa, quæ in aliquo loco, vel tempore irrepsit, fuisse pronuntiatas, vel ante Concilium Œcumenicum, ac decretum Sedis Apostolicæ, cui sua dicta, & opiniones submittebant, loquutas fuisse, atque adeo dicta, vel facta singularia adversus definitiones Ecclesiæ non valere.

Ita Epiphanium dirupisse velum pio ardore, sed non secundum scientiam, ut ait D. Gregorius in epistola ad Serenum Episcopum Massiliensem, quem arguit ob diractas in suo Episcopatu imagines, tanto minus approbasset factum Epiphanii, qui velum in aliena diocesi diruperat mittendo falcem in messem alienam, atque adeo deceptus fuit exultans usum imaginum esse contra Scripturam Sacram: Gregorium prohibere ne adorentur cultu latriæ, de se tamen profiteri, prosternere se solitum ante Imaginem Salvatoris non eam adorando, sed Christum in ea representatum.

Quod ad Epiphanii dicta attinet de-

mon-

XCV.

De Epiph. monstat Baronius illa ab Iconoclastis cor-
Baron. rupta fuisse, eamque appendicem adje-
An. to. 4. ctam ab hæretico. Secundo non dici dis-
ann. 1392. scissam ab eo Christi imaginem, sed quasi
Christi, vel Sancti cuiusdam, non enim
subdit, satis memini, cujus imago fue-
rit: potuit etiam esse prophani hominis,
ibi depicti, uti non raro aulaea in Ec-
clesiis, in quibus Adonis, & Venus picti
sunt, prætenduntur ministrorum stultitia,
quæ pie lacerari possent. Sed ad legati
litteras redeamus.

Argumentum illud quo disceptant ad-
versarii, quadragesimo primis annis nul-
lum fuisse usum imaginum in Christiano-
rum Ecclesia multis productis Doctoribus
confutatum est, qui vel primis quadrin-
gentis annis, vel paulo post florere, nem-
pe Martiale, Tertulliano, Lactantio, Eu-
sebio, Casariensi, D. Athanasio, S. Ba-
silio, Gregorio Nazianzeno, & Nisseno,
Paulino, Prudentio, Damasceno, Grego-
rio Magno, Nicephoro, & aliis, qui an-
tiquitatem usus imaginum in Ecclesiis de-
monstrant, tum ut is Christiani instruatur,
tum ut ipsas veneratione afficiant. Præ-
terea Sanctam Crucem omnibus tem-
poribus in summa veneratione habitam fu-
isse. Atque ita novatores jactantes non
fuisse usum imaginum primis quadringen-
tis annis convicti sunt falsitatis, tum ad-
versus eos additum est, licet in primiti-
va Ecclesia non fuisset imaginum usus,
sive quia Tyranni extrui Ecclesias vetabant,
sive quod ab ethnicismo conversis earum
usus, non conveniret, postea tamen con-
firmata fide, ac deleta idololatRIA novos
ritus temporis, ac locis, aptiores induci
potuisse, quod variis exemplis ostensum est.

Nec minus facebant negotium duo ob-
jecta Concilia, Eliberitanum nempe, &
Francofordiense, cum eorum pariter nuta-
ret fides, ac autoritas, exploratumque
esset, quam sincere Carolus Magnus ab Ha-
driano Pontifice edoctus, sub quo Franco-
fordiense fuerat Synodus coacta, Sancta-
rum imaginum cultum asseruerit.

Defensæ quoque sunt Imagines Sanctis-
sime Trinitatis; quoad formam quidem
Patris, ex Daniele, ubi dicitur antiquus
dierum: filium forma hominis pingi pos-
se, cum hominem induerit: Spiritum San-
ctum specie Columba in Evangelio expres-
sum. Quod si alicubi corrupte irreple-
rint in Imaginum usu ex imperitia, eas
emendandas, ac populos de vero venera-
tionis modo informandos. Ceterum inqui-
rendum in Vaticana Bibliotheca libellum
Caroli Magni, an disceper ab isto, quem
ostentant Hæretici, qui ab ipsis deprava-
tus esse potest.

Denique lecta fuit epistola D. Gregorii

ad Secundinum, ubi ait, quod se proster-
neret ante Imaginem Salvatoris, & quod
tamen eam non adoraret, ut Deum. Ac
tunc a nobis maxima contentione postula-
tum est, ut illa pro definitione, ac re-
gula hujus controversiæ admitteretur, hoc
enim modo tum assereretur consuetudo in-
clinandi Corporis ad Sacras Imagines, ac
pariter divinum præceptum prohibens ido-
lolatRIAM; præterea congrueret aliud di-
ctum Gregorii; Imagines fieri, ut instru-
ant, non ut adorentur [scilicet cultu la-
rriæ. [Hoc postulatam nostrum non po-
terant neurales honeste reicere, sed Mi-
nistri nunquam consentire postulatis vo-
luere, sed pertinacissime insistere, eas e
templis eiicendas, contendentes, non a-
lia ratione prohiberi posse, ne adorentur.

Denum Regina sanxit, ut ab utraque
parte in scripta redigerentur, qui modus
tenendus esset ad docendum populum, ut
ex usu Imaginum in nullum superstitionis
vitium traheretur. Quæ scriptis compo-
nendis opera datur.

Extat in MS. Archivii Vaticani XCVI.
Sententia Sorbonicæ Academiæ, qua Sacra-
rentia Sorbonicæ Academiæ, qua Sacra-
rum Imaginum veneratio commendata
est adversus Huguenottorum nefandas ca-
lumnias, ac consilium optimum sugge-
stum est Regi, ut dubia circa fidem exor-
ta, vel ad Pontificem, vel ad Concilium
cæcumenicum referret.

Theologorum a Parisiensi Theologiæ Scho-
la deputatorum sententia dicta, & ap-
probata in Conventu, qui fuit in Re-
gis Franciæ Palatio ad D. Germa-
ni XI. Februarii MDLXI.

Jesu Christi, Sanctorumque, & face-
re, & habere Imagines, easque
ponere in Templis, & Ora-
toriiis, minime pugnat
cum Dei præcepto.

Ita venerari, & honorare imagines, ut
qui eis habetur honor, referatur ad id quod
ipsæ representant, ex traditione, & usi
Ecclesiæ, non est superstitio, nec idolola-
tria, nec repugnat Sacræ Scripturæ, quæ
solum prohibet idololatRIAM. Prosterne ante
Jesu Christi imaginem in eo adorando,
qui per ipsum representatur, ut ait S.
Gregorius, & ante sanctorum imagines
inclinari, & geniculari, & ejusmodi a-
lia agere, quæ sunt externa signa decentis
reverentiæ, sunt actiones piæ, & religiosæ
animi, non autem idola colentis, aut su-
perstitiosi; Thure item suffire, cereos, &
candelas accendere, Deo vorere, & ali-
quid offerre ante Domini nostri Jesu Chri-
sti, & Sanctorum imagines, quæ sunt
collocatæ in Ecclesiis, Hymnos, & can-
tica in honorem Dei canere, Sanctorumque
laudabilem facere commemorationem, dum
ho-

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3229. p.
283.

Vide Bav.
to. 1. ar.
57. num.
119. &
t. 9. ar.
794. n. 33.
Ferd. de
Mendoz.
de Conf.
Conc. Il-
lib. 1. 3. p.
41. Labbè
10.7. Conc.
Gen.

honorantur, & orantur, sunt in Ecclesia
Catholica semper fieri solita, & sanctorum
Patrum sententiis approbata. In proces-
sionibus, & supplicationibus crucem ferre,
sanctorumque reliquias, & memorias, ut
fiebatur tempore Sanctorum Chrysolomi &
Augustini, res est pia, & laudabilis.

Quod autem ad Sanctæ Trinitatis Ima-
ginem attinet, & quatenus Deus in tribus
personis sit Spiritus, qui comprehendere non
potest, nec effingi; non debet tamen videri
alienum, & reprehendendum, si pingan-
tur, aut aliqua alia ratione representen-
tur signa, & figuræ, in quibus Sacra de-
claret Scriptura eum apparuisse, & sic
manifestasse hominibus, ut contineatur,
& exerceatur populus in fide articuli San-
ctæ Trinitatis, qui est præcipuum funda-
mentum Christianæ Religionis quomodo per
picturas, effigies, imagines, aut historias
mysteriorum nostræ redemptionis institui-
tur, & confirmatur in cæteris articulis
nostræ fidei, nempe Nativitatis, Passionis,
Resurrectionis, & Ascensionis: quo fit,
ut sit perspicuum bonum esse, ac retinere
imagines propter fructum, & utilitatem,
quæ ex eis capitur, tum ut admoneatur po-
pulus beneficiorum, & illorum, quæ a
Christo accepimus, tum ut ejus Sancto-
rum dona, & salutaria exempla nobis re-
presententur, ut pro iis Deum laudemus,
& eorum etiam virtutem imitemur, &
eadem ratione excitemur ad Deum dili-
gendum, vitamque corrigendam, exer-
cendamque pietatem, eosque honoremus,
& eorum auxilium invocemus, ut pro no-
bis apud Deum intercedant.

Neque tamen inficiamur, quin in eis ac-
ciderint, aut possint accidere, nonnulli ab-
usus adversus Ecclesiæ doctrinam, & men-
tam, ejusmodi esset abusus plane intolerabi-
lis, si in imaginibus æstimaretur esse ali-
qua divinitas, aut virtus, propter quam
essent venerandæ, aut honorandæ. Et
quantvis sit laudabile pietatis, & religio-
nis instinctu ire ad aedes sacras, easque
visere in memoriam Sanctorum, propterea,
quod Deus sua inscrutabili voluntate, ac
providentia nobis aliquando suam magis
ostendat operationem, & virtutem in uno
loco, quam in alio, & aliqua magis ra-
tione una, quam alia, magis tamen ad u-
nam, quam ad aliam curvere Imaginem,
eamque plures facere, & magis revereri,
quod sit ex ditioni, & pretiosiori materia,
aut sit ejus forma speciosior, ac recentior,
aut antiquior, aut ornatio, & elegantius,
& concinnius expressa, & plane abusus,
& superstitio.

Est etiam abusus, si quispiam in ima-
ginibus suam collocet fiduciam, ut olim
gentes in suis idolis. Non parvus quoque

est abusus, si pingantur, aut effingantur
imagines forma impudica, & lasciva, &
quæ non conveniat castitati, & integritati
sanctorum, & sanctorum, quos represen-
tant. Est etiam abusus minime tolerandus
sicubi falsa, & commentitia excogitentur
miracula, & ejusmodi imposturæ.

Ut his autem in similibus occurratur a-
busibus, nobis videretur expedire, ut frequen-
tibus prædicationibus, & exhortationibus
de his erudiarur populus. Qui est etiam
docendus, alium honorem debere Christo
Domino nostro, alium vero sanctis, quos
honoramus videntes eorum imagines: ex
quo sequitur, ut alio etiam modo sint o-
randi. Ad Christum quidem dirigendæ
sunt preces nostræ, tanquam ad eum qui
est auctor totius nostri boni, estque solus,
redemptor, & servator: ad sanctos autem
tamquam ad intercessores nostros, ut id,
quod nobis opus est, a Deo imperemus per
charissimum suum Filium Jesum Christum
ut mos est solemniter Ecclesiæ ad Deum suas
preces dirigere cum Sanctorum commemo-
ratione, & per Jesum Christum eas ter-
minare. Est etiam erudiendus populus ne,
cum orat, mentem, & cogitationem suam
desigat in imagine; sed in eo, quod ipsa
representat, & totum ad Deum referat.
Providendum est etiam ne cui privato li-
ceat ullam erigere aut erigendam curare
imaginem, absque autoritate Episcopi,
neque ulla admittantur miracula, nisi quo-
rum legitime facta fuerit fides, & quæ
non fuerint approbata ab Episcopo: Prohi-
beatur etiam auferre, & frangere ima-
gines, propterea quod id valde adverse-
tur honori Dei, & ejus sanctorum, & re-
ligioni Christianæ magnum afferat detri-
mentum.

Definiendæ autem, & decidendæ hujus
controversiæ, & aliarum quæ ad fidem
pertinent, & totius reformandæ Ecclesiæ,
non est alia melior, & commodior ratio,
quam si ad cæcumenicum referatur Conci-
lium, aut ad Sanctam Sedem Apostolicam.

Certiores fecit Hippolytus Cardinalis XCVII.
Ferrariæ Pium IV. non potuisse adversus
sectam Huguenottam omnia necessaria re-
media adhiberi, multum, tamen in aliis
promotum, perpenis impendentibus pericu-
lis; ac quantum sagaci conjectura colli-
geret, duo ad malum hoc elidendum ne-
cessaria remedia, alterum, quod iam a
Sanctitate sua summa prudentia adhi-
bitum est, cujus sacra consilia nullo uti-
nam casu abrumpanur, alterum esse tem-
poris beneficium, in quo maior locanda
sit spes, quam in alterius remedii vehe-
mentia; Sincere se posse asserere, maio-
ra adjumenta causæ Ecclesiasticæ tempe-
ratis a se officiis allata, quam acri alio-
rum

Ext. in
ms. Card.
Spad. sig.
n. 31. P. 1.

rum acerbitate. Hæc ipsum ex Nichetto, qui a secretis est, intellecturum. Omnia denique data imperia strenue a se confectum iri; cum Sanctitas sua multo melius agnoscat, quæ magis publico beneficio, atque Apostolicæ Sedis decori vertant, &c. Datum apud Sanctum Germanum IV. Novembr. MDLXI.

Ext. in MS. Car. Spad. sig. p. 21. p. 27.

His addidit Ferrariensis Cardinalis Legatus in literis ad Cardinalem Borromeum, se omne studium in eo collocare, ut agnoscat Regina, dissensionis pertinaciam stare a parte seclatorum, quibus nulla cura in sit pacandorum horum tumultuum, ac dissidiorum regni, sed id tantum consecantur, ut suas opiniones tueantur, quod jam in sermone disceptandi causa illato patuit; ostentant enim maximum fœdus, & consensionem Gallorum Huguenotorum cum Anglis hereticis, Scotis, Danis, Suecis, ac Polonia, & Germania parte. Ego vero, subdit, imprimere Regine animo non prætermisi, quamdiu hi conjuncti extiterint cum his, qui se hostes Sedis Apostolicæ profitentur, non sperandum esse, ut conjungantur huic regno, quod ipsa in conjunctione, & obsequio Sedis Apostolicæ persistere optat: atque hoc argumento eos segregare meditatus sum a conjunctione, ac fœdere aliarum Provinciarum, aut cum constet eos magis conjunctos esse velle exteris nationibus, quam cæteris Gallis, Regia Majestas eo magis eorum perfidiam, atque exitialia consilia agnoscat: nec posse ipsos in his rebus fidele consilium suggerere, cum nullo publici boni amore afficiantur, atque adeo potius habendos horrore, atque regno depellendos; quæ quidem monita in animum Regiæ Majestatis alte descendisse mihi visum est.

Edictum, quod confectum est, cum dissolveretur postremus conventus, non est promulgatum a Senatu Parisiensi, licet enim gratum sit habitum in ea parte, quæ favet Catholicis, in alia tamen repugnatum, quæ nimium Hugonotus studet, ac pœnæ abrogantur contra eos in alio mense Julio superioris anni constitutæ, viderique his facultatem profuturæ suæ hæreseos regio consensu indulgeri. Arbitrabatur Regina illo edicto optime consultum Catholicis pro acerbitate temporum, sicque Huguenotos ad pavendum juri revocari, atque ad Ecclesias, & alia bona erepta Catholicis ab iis restituenda, fluxu temporis meliora expectanda.

XCVIII.

Predicto colloquio finis impositus est, postquam primum lecta fuere Ministrorum Huguenotorum scripta, dein Catholicorum, in quibus nulla animadvertatur consensio, adeo ut Regina, & Rex Navarra, acceperitis Turnonio, & Borbonio Cardina-

libus, ac Regii Scrinii Magistro, collatisque inter se Sententiis imperavit Scrinii Magistro, ut regiam mentem cœtui panderet, qui hæc ferme concepta verba retulit.

Reginam quietis, & concordie istius Regni percupidam perpensis controversiis, ac dissidiis Religionis, in hoc Regno concitatis, optasse fieri coram se colloquium aliquorum utriusque partis Doctorum, ut modum exquireret, quo ipsos inter se conciliaret, atque has controversias componeret, tamen perspexisse in hoc primo articulo de imaginibus proposito multis diebus doctissime disceptato, quanta sit opinionum discrepantia, ac non modo partes inter se propius non accessisse, sed longius a concordia discessisse; at si in hoc articulo omnium facillimo consentire inter se non potuerint, Regiam Majestatem perspicere, multo minus sperandum, ut in aliis articulis gravioris momenti inter se sentiant, atque adeo ne disceptationes, ex quibus nullus speratur fructus, imo majores contentiones, atque odia augentur, repetantur, visum esse dimittenda hæc colloquia, atque hortari se Doctores Sorbonicos, ut Lutetiam se recipiant, ubi conjunctim opiniones suas circa articulos subsequentes scriptis commendent; idemque agant Huguenotos, pariterque Theologi Illustrissimi Legati, ac si aliqui e Regno Doctores velint suas opiniones scriptis tradere, tradant, quæ omnia Regi tradita, vel ad Pontificem, vel ad concilium transmittantur, prout Regiæ Majestati opportunus visum fuerit. Ira Congressus ille dissolutus summa Catholicorum decretoria eam sententiam laudantium voluptrate. Quatuor ex iis, qui vocantur Neutrales, suas opiniones in scripta redactas, circa Imagines obtulere, sed eæ magno eorum dolore, ac pudore admittæ non sunt. Horum exemplaria, & Catholicorum scripta vestræ dominationi Illustrissimæ transmittito. De his vero omnibus Regina ocus certior me reddidit, atque etiam una cum Rege Navarra invisere dignata est, ac prolixis verbis successum colloquii, ac alia optima sua consilia exposuit. Certe vidua Regina, & Navarra Rex optimum, ac firmissimum erga Fidem Catholicam studium ostenderunt, nec non Regina conceptam lætitiæ ostendens ex optima Regis Navarra in partes Catholicorum propensione, eo præsentem, hæc verba repetiit, nolle posthac in religionis rebus, si non optime succedant, excusari, cum Regem Navarra pro ruenda religione sibi conjunctissimum habeat: quod conspicuum indicium est difficultatum in consiciendis rebus obiectarum, dum opinionibus dissentient. Propterea sæpius repetiit hunc Principem officii de-

vin-

vinciendum, cum in eo summa rerum consistat. Exulto de hoc rerum successu, cum nulla sit iactura facta, sed potius promissum; cum vero infirmitas hæc ad vigorem ascenderit, extrema remedia non paritur quæ misio adhereri potuissent; oppugnata, vero veritas magis effulsit, &c. Datum apud Sanctum Germanum XI. Febr. MDLXII.

XCIX.

Hæc licet ex parte proximo ineunte anno gesta, præsentem annectenda visa sunt, ne eadem repeterentur.

Insiecta tamen est maxima plaga Catholicæ Religionis ex illo colloquio non aliter, quam ex Lipsiensi disputatione, Lutheranismus; ex illo namque ingenia ad novorum dogmatum cognitionem excitata. Quamvis enim hæreticorum argutia confutata sint validissimis argumentis, tamen quia illæ feriunt imperitorum sensus, responsa vero sublimiora sunt, quam ut a carnalibus hominibus, maxime a foeminis capi possint, non enim humana fides habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, hærese hæreticorum sophismata imbecillibus animis, tamquam jacula: cumque antea Ministri Calvinistici in angulis tantum, atque locis abditis sua venena diffunderent, ex ea disputatione, in qua hæresiararchæ comparati fuerant cum Episcopis, excitati, atque insolescentes passim per omnes Provincias provocare Sacerdotes, ac præsules ad disputandum ausi sunt, fastuque, & furore armati, quædam Ecclesias invaserunt. Cum in colloquio Pissaco, Episcopi, ac Theologi Parisienses (inquit Belcarius) cum Ministris Calvinianis haud convenire potuissent, Calviniani sibi victoriam vendicantes, templa quædam occuparunt, quibus se nemo opposuit, propendens nimirum Regina Catharina Regni administratrice, quam administrationem, ut sibi affereret adversus eos, qui ad eam Regni procuracionem spectare negaverant, Gasparem Castillionem Amiralium enixe rogavit, ne sibi adversaretur, quem autoritate apud Navarrum Regem plurimum posse noverat. Ille (inquit Belcarius) quidvis se perferatur pollicitus est modo suæ sectæ id est Calvinianæ, libere, & publice obevada potestas daretur, illa datum iri repromissit. Quamvis vero tertio nonas novembris edictum manasset, ut Calviniani templa veteribus possessoribus erepta restituerent, tamen illi, qui se legibus solutos opinabantur, non paruerunt, imo Amiralium tot templa, quot hæreticorum erant cœtus, scilicet bis mille centum quinquaginta postulavit. Et quia increbrescebat fama, Pontificem, Regemque Hispaniæ,

Bic. lib. 27. n. 33.

Ibid. n. 28.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

cum Catholicis Gallis arma conjuncturos ad Hæreticos eo Regno depellendos, Calvinianos si bellum instaret, Regi suo sumptu militaturos spondit. At Guisii, Mommorantius equitum Magister Mompenserius, Briffacus, ac Sanctandreas, Catharinam Reginam officii monuere, atque ex negligentia regionum Magistratum, qui edictum Julianum non observabant, seditiones, & bella concitatum iri; itaque extremo novembri ex aulico comitatu discesserunt. Exinde ab horum discessu Calvinismus magis ingravescere, cum Gaspar Colinius in aula dominaretur, atque Navarra Regem, & Principem Condæum suis consiliis duceret, nec non Hospitalis, quem Beza hæresiarcha favisse hæresi testatur, Senatores Parisienses ad se pelliceret, ac tum præter Calvinismum grassata est neutra religio, proximique Galliarum excidii terror pios invasit, quæ mala ob nimias in celebrando concilio moras crevisse, memorat Claudius Espencæus, eoque prolapsos jam plures, ut non concilium œcumenicum audiendum, sed privata conventicula disceptarent. Sic igitur scribit.

Nec hodie desunt, qui plausible Evangelii titulo non tantum interreligionem, sed & interregnum, & anarchiam meditentur, in qua fiat, quod scriptum est: In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque, quod rectum erat, vel oculis porius suis videbatur, faciebat. Quo loci Spiritus Sanctus Magistratum reprehendit ignaviam, & depravata disciplina, corruptique cultus divini causam, cum illi non magnopere curant, qualis populis doctrina proponatur, sic quasi nullo apud nos regnante, suo quisque vivat arbitrato. Et paulo post. Quanta iis non multis annis facta sit a sancta Sede Apostolica discessio, videmus, atque palpamus; merendum ne major fiat nisi mature adhibeatur remedium. Et talium tamen moruum, defectionumque vix alia causa est, quam quia totos jam annos plus quadraginta Concilium ab omnibus piis frustra experitur, nec obtrinetur. Dum autem factum magis hæcenus est, quam serio indictum, hoc est, loco eius toties mutato coactum, motum, prorogatum, suspensum, interruptum, translatum, dissolutum, factum tandem est, ut quo Pontifice superstito coiturum esse Concilium aliqua spes erat, vix sint, qui adire velint; sint etiam, qui de rebus, quæ proprie sunt Concilii, in comitiis quique suis, quam in Concilio statui malint, ut sint scilicet tot fides, quot provincie, tot religiones, quot nationes: adeoque quas, vel omnium ma-

C. Claud. Espencæus in ep. ad Mich. Hospit. Fr. Canc. Jud. 17. p. 626.

A a xime

sime præsto esse, & secessionis a reliquis
sue in legitima Synodo rationem redde-
re oportebat, nec ad Synodum quidem
se venturas publico, publicoque rypis
responso Pontificis Legatis, nuper non
dissimulaverunt, non contemnendi sane
Principes, & bona Germania, hoc est am-
plissima propemodum nationis, pars. Et
ut in nos descendamus, & ad Galliam no-
stratam veniamus, quam solam errorum, &
hæresum monstra non habuisse, in *Vigilan-
tium* sacer olim iam scribebat Hieronymus,
nec ita post sub Justiniano Agathias Scho-
lasticus, Francos omnes esse Christianos,
& rectissime inter cæteros persuasionis:
mirum quos religionis ergo ubique pene tu-
multus ciet. Videmus quo res deducta sit,
quo sit relapsura, viderit Dominus, cuius
ingenti quidem beneficio foris pugna de-
sunt, sed intus, si unquam alias, & ti-
mores, & terrores. Pax vobis Dei gratia
cum Rege Catholico Christianissimi Regis
Sororio; pax cum Imperio, & Cesare;
pax a reliquis vicinis, sed non pax a
domesticis, adeoque nec a nobis ipsis; ne-
que vero dubitamus, & Christianissimam
Reginam nostram, & serenissimum Na-
varræ Regem generalem Franciæ præse-
ctum, & Regii Sanguinis Principes, quam
Regni ordines, pro suo quemque, tum in
Deum, & Dominum Nostrum Jesum Chri-
stum, & amore, & honore, tum in Chri-
stianissimi Regis nostri ætatem affectu,
de componendis his tumultibus, & rebus
ita perverse constitutis in ordinem, ac sta-
tum decorum, aliquando restituendis, esse
[prout atque debent] anxios, & sollicitos.
Testes sunt præter alia, tam solemnnes, &
quotidiana in curiam Parisiensem coitio-
nes, alternantes sententiæ, & gravissima
consulta, & necesse quidem habent con-
sultare, qui enim in re adeo momentosa
solemni clausula abstinere? nam tem-
plorum, quæ periclitantur, excidia, loco-
rum, nisi obviam eatur, indubie publi-
corum, familiarumque securura est extin-
ctio? etenim, si quis omnium retro tem-
porum descriptiones observet, & Regno-
rum, & Imperiorum mala, & Ecclesia-
rum molestias, una, & ex æquo accidere
reperiet, sequæ sic Rempublicam, & Re-
ligionem redamare, ac invicem honorare,
ut altera, vel turbata, vel pacata, altera
quadam, quasi vel commiseratione turbe-
tur, vel gratulatione conquiescat. (Et
infra.)

Claud. Espeuceus
in ep. ad
Mich. Ho-
spit. 627.
Quocumque veritas oculos, multa est
querelarum, & quidem iustissimarum ma-
roria, & ea est rerum humanarum, e-
riam Ecclesiasticarum natura; maris in
morem multa secum deferre, quæ absorbet.
Ecclesia, & hic quidem sancta, sine ne-

vis tamen ullis, sine rugis, & maculis, Eph. 5.
non prius futura, quam Christo suo, cum
apparuerit in cælestibus, tota gloriosa
exhibita, & representata. Quod conside-
rantes gloriosi sane viri, laudatissimeque
Principes Romani, Constantini, Theodo-
sij, Justiniani, &c. nostrates quoque con-
stitutiones, non dubium, quin de pasto-
rum consilio institutione, ac consensu edi-
derunt. Etenim Christiani Principes pro
æternavicia Pontificibus, & Pontifices vi-
cissim pro temporalium rerum cursu Prin-
cipibus opus habent, ut agnovit ad Mi-
chaelem Imperatorem Nicolaus PP. I. Me-
minerint tamen se boni Principes Ecclesiæ
filios; non dominos, intra Ecclesiam esse,
non supra, quod non solum nulla eorum
offensione, sed & cum gratia, & ea, qua
nihil honorificentius dici potest, honorificen-
tia dixit, & posteritati dicendum reliquit
in *Auxentium* hereticum Catholicus pas-
tor Ambrosius. Idem quoque hic Valerian-
iano. Libertatis, & Sanctimonie paris
coepiscopus Gregorius Nazianzenus Valenti
Imperatori in faciem ausus est, ita dicere.
Christi lex vos meæ potestati, meoque
subjecit tribunali, imperamus, & ipsi,
addo Imperio majori, & perfectiori, ut
oportet potius carni spiritum, & terre-
stribus præesse cælestia: suscipe igitur
vocem liberiolem. Scio te ovem esse gre-
gis mei, & pastoris magni agnum, Christi
gratia regnas, Christi gratia imperas, &c.
Sic autem sunt Reges Ecclesiæ filii, ut
nutritii. Erunt, inquit per Prophetam ad
Ecclesiam Dominus. Erunt, inquam, Re-
ges nutritii ac proinde patroni, defenso-
res, advocati tui. Reges, ait idem, mi-
nistrabunt tibi, & mamilla Regum la-
ctaberis, ac proinde defenderis; ac prop-
ugnaberis, &c. Hæc Espenceus.

Ut vero proximo anno ineunte conce-
ssa sit hæreseos promulgandæ libera fa-
cultas regio edicto ex quo malorum om-
nium, quæ Galliam postea merferunt,
fons erupit, suo loco dicitur.

Pronis ita in exitium Gallicis rebus,
cum gravis terror delenda ab impiis Re-
ligionis Catholice in florentissimo eo Re-
gno immineret Ferrariensis Legatus, &
Turnonius Cardinales, cum Sanctan-
dreano, & proceribus Catholicis, atque
Regis Hispaniæ Legato versarunt consi-
lia de retinendo in Fide Catholica An-
tonio Navarræ Rege, atque ad capessen-
dam Catholicæ Religionis defensionem
obstringendo, reque communicata, cum
Pontifice, ac Rege Hispaniæ, promissa
est a Philippo II. Rege Hispaniæ extremo
hoc anno Regi Navarræ Sardinie Re-
gnum, si in vetere orthodoxa Religione
perstaret, atque Henricum Filium in-

Eph. 5.

Dist. 96.

Lib. 5.

Orat. 18.

Ef. 49.

Ef. 60.

CI.

Belcar. l.
28. n. 26.

ea-

eadem educaret, quod quidem commen-
tum merum fuisse tradunt vulgo histori-
ci, sed rem serio, & puro animo agita-
tam inferius viisuri sumus, cum etiam
Pontifex Philippo Regi ad compen-
dum id damnum, quod ex Sardinie lar-
gitione contraheret, se devinxerit; ut di-
cetur inferius, quod non latuit Belcarium
dum ait: *Se quasi prædem constituebat Pius
Pontifex.*

Id. ibid.
August.
Tbuam.

CII.

Ext. in
mf. Card.
Spad. sig.
n. 31. p. 2.

Extant eo argumento proximo ineunte
anno Literæ Hippolyti Cardinalis Fer-
rariæ ad Cardinalem Borromeum datæ,
quibus certiore fecit, reversum ex Hi-
spana aula Oratorem a Regina missum,
optima verba a Rege Catholico erga
Regem Navarræ retulisse de conferenda
illi æqua compensatione, quamvis ea spe-
ciatim expressa non fuerit, modo Navarræ
Rex ad Res Catholicæ Religionis stre-
nue confirmandas in hoc Regno se com-
paret, atque ad compescendos tumultus,
pro quibus comprimendis Majestas
Catholica ad Catholicorum partes ca-
pessendas, se paratissimam exhibeat, tam-
que ingentem ruinam Christiani Imperii
avertendam Regem Navarræ ad hoc ne-
gotium veluti maximi momenti faciles
aditus dare, atque a se sollicitari ne e-
gregiæ occasione desit, dum hic cœtus
publici habentur, ac multi inclinant, ut
ferviatur temporari, atque adversariis se-
ctæ Hugonottæ, tum publici, tum
privati boni causa decerni patiatur, quod
idem Rex sibi persuasum, optimumque
consilium ostendit, ac summæ ejus spes
locatæ sunt in optimis, strenuisque of-
ficiis, quibus Pontifex eum prosequitur.
Idem Rex Navarræ, ac Regina Mater
in dies fieri certiores expetunt a Nichetto
de optima Pontificis mente in hoc ne-
gotio. Foveri a se maximas spes, non
permissurum eundem Regem quid con-
stitui in conventibus ordinum adversus
rem Catholicam, ne sibi officiat, spes-
que sibi propositas dissolvat; in iis vero
majorem partem pronam esse, ut faveat
Hugonottæ Sectæ, maximumque dam-
num rei Catholice illatum ex modo, quo
Hospitalis Regii scrinii Præfectus rem-
proposuit in Comitibus, in Hugonotticam
partem propendendo, tramitemque in-
dicando, quem in sententiis suis sequi-
turi essent; cæterum mirum id non vi-
deri, cum sint ii lem Parisienses Senato-
res, qui in cœtibus ætate præterita ha-
bitis Catholice Religionis dignitati ad-
versari sunt: verum plures superesse, &
dicendi gravitate, stabiliterque judicii
magis conspicuos, qui sunt e sanctiori
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Regio consilio, qui sententiam dicturi
sint adeo ut speret causam fidei ab illis
strenue defendendam, nec opiniones nu-
mero, sed pondere libratum iri. Autho-
rem se fuisse Reginæ, ut horum opinio-
nes accipiat, non veluti decretorias sen-
tentias, sed suggesta monita, utque sibi
jus, atque imperium decernendi cum
sanctiore Regio consilio reservaret; non-
nullos tamen adversatos, atque scrinii præ-
fectum impulisse, ut de his eam interpel-
laret. Summis opus esse viribus, atque
interrito animo ad molimina adversario-
rum dissolvenda; magno quidem se aruisse
desiderio, his cœtibus interesse, cum Regii
Senatoris locum teneat, idque sibi a
Rege Navarræ suaderi, suamque præsen-
tiam causæ Religionis in iis conventibus
perutilem fore, cum sit opus viris, qui
summa libertate eloquantur, suoque ex-
emplo alios ad id concitent, sed deter-
ritum se ob pravam eam censuram, qua
ob concionem infeliciter auditam perfric-
tus est, nec se ultra calumniantium telis
velle exponere, cum gesta non in bonam
partem, qua fiunt, accipiantur.

Percrebuisse famam, de recenti excita-
tos in Aquitania morus, atque ab impuden-
tissimis Hugonottis nonnulla templa evasta-
ta, direpraque Oppida, visumque comitiis
Ordinum fuisse eo mittendum Principem
Condeum, facileque inclinasse Hugonotta
factionis studiosos, tum ut seditiosis fave-
ret, tum, ut data ea occasione ex his con-
ventibus subduceretur, sed sectæ Hugonot-
tæ fautores mutasse sententiam, ne eo ab-
sente ipsorum res in pejus labantur, atque
adeo discessum extrahi, donec dimissi sint
conventus. Allatam Parisiis famam in cra-
stinum diem apparari Calvinisticam cœ-
nam, in quam maxima hominum multitu-
do concursura foret, cum insignis alicujus
periculi offendiculo, publicæque expulatio-
nis terrore, ac mox Reginam proficisci eo
jussisse Regiorum Calvrorum Præfectum Me-
morantium, ut eam rem disturbaret, Mi-
nistrisque Calvinisticis venisset, ne quid
novarent, accersitosque presentibus Na-
varræ Rege, ac Principe Condeo objur-
gasse, atque monuisse, ne præsidio eorum
perfiderent, quos etiam ultores persensuri
essent, idque ab iisdem Rege, & Princi-
pe confirmatum.

Regem Navarræ, ut optimum erga Re-
ligionem animum sibi panderet, nuper a-
peruisse consilium dimittendi domum Re-
ginam Navarræ, eo suco, ac specie, ut pro-
prios rebus consulere, eamque boni, & æ-
qui rem accepisse, sibi a Regina Ma-
rre, atque a Rege promissum, ea abeunte
post hac non permissuros, ut conciones hæ-
reticæ in aula habeantur, ex quo quanta
le-

A a 2

laxitia exultavit, iudicio Illustrissima Dominationis relinqui, verum ob adversa tempora, & insalubrem valetudinem, profectioem Regine in vero primum extraxit, &c. Decima Januarii Millefimo quingentesimo sexagesimo secundo.

CIII.
Guill.
Rossus p.
361.

Calvini-
stæ Ca-
tholicos
in Eccle-
sia adori-
untur.

In Fig.
1.6. c.7.

Exeunte anno mota est Lutetia ab Hæreticis seditio die SS. Innocentium memorie sacro, nam cum plebe Catholica exarmata Calvinistæ armis instructi sua prophana conventicula in æde propinqua Ecclesie Sancti Medardi agerent, efferrati in iras, quod fragore campanarum turbaretur eorum concionator, in Ecclesiam hostili impetu irruerunt, eamque cædibus, & horrendis sacrilegiis funestantur, ut Guillelmus Rossæus de barbara eorum impietate queritur.

Adeo projecta ad malitiam, & sacrilegium erant; ut in tenera Evangelismi sui infantia, cum ille vis dum in crepundis vagiret, vix dum primos dentes emitteret, in ipsa Metropoli, & tum propter potentiam, tum propter Catholicæ fidei zelum præcipua Galliarum Urbe Parisiensi, usque eo se efferebant, ut prædicante suo ministro Seruetano, qui Trinitatem & simul Ariano, qui Christum Deum negaret, instigavit, ipsa Christi nati celeberrima festivitate in Ecclesia Sancti Medardi populum Catholicum invaderent, viros feminasque sauciarent, & occiderent, Christi, & Sanctorum imagines confringerent, calices, vestes, & ornamenta Ecclesiastica compilarent, pedibus suis Sanctissimum Christi Corpus conculcarent, in Ecclesiam equos suos stabulatum inducerent, Presbyteros, alios equorum incursum prosternerent, alios saucios, & vulneratos in vincula conjicerent. Hæc, qui in infantia tali tempore, tali loco, in Civitate Parisiensi, in primo iustitie foro admittere sunt ausi, in grandisculi facti in Normandia, in Delphinatu, in Guienna, & Guasconia, ubi nullam iustitiam cogitabant, ubi nec Deum, nec hominem verebantur, ubi ipsi supremi erant omnium Principes, ubi eis in Christum, & Ecclesiam eius iure Evangelico quidquid illis libuit, illis licuit, hic demum quid non erant isti fideles acturi?

MS. Car.
Spad. fig.
n. 31. p.
26.

Concitati ejus tumultus Parisiis ab Hugonottis meminit Cardinalis Ferrariensis in literis ad Carolum Borromæum datis apud Sanctum Germanum XXVII. Febr. MDLXII. paucos asserens interfectos esse, ac periculum ipso damno longe majus extitisse. Catholicos ad Regiam Aulam accessisse, conquestosque de insolentia Hugonottorum, ac pro aequitate suæ causæ expoluisse, ipsos armis exutos fuisse, ut parentem Regio imperio, at Hugonottos noluisse arma ponere, atque

adeo enixe potere, ut ipsis restituantur arma, quibus se adversus vim Hugonottorum tueantur, quos in suspicionem vocant, ne ex illis conventibus, quos armati habent, ad diripiendas Catholicorum opes involent. Venisse quoque Hugonottos, & plura in sui exultationem dixisse, se retinere arma, ne inermes a Catholicis numero pluribus opprimerentur. At Regiam, Regemque Navarræ bonis verbis permulisse Catholicos, ac se quieti, & libertati Parisiensium egregie confulturos, Hugonottos vero ab iisdem Regina, & Rege asperis castigatos verbis, ni ab hujusmodi insultibus sibi temperarint, in eos legibus, & armis animadversum iri, ac præsentem Regina, Regem Navarræ dixisse se valere animis, quando ipsa assenserit, ad horum insolentiam contundendam, ac perspicue dignosci Regias Majestates, ac universos Catholicos maxime offensos, quod Andelotus Castilio equitum magno succinctus numero Theodorum Bezam per compita Parisiorum stipet. Quia vero conculcatum fuerat impie ab Hugonottis in Ecclesia Sancti Medardi Sanctissimum Eucharistie Sacramentum, præter alia nefanda sacrilegia, nec tamen in sacrilegos suppliciiis, sed inanius verbis fulminatam erat, propterea Hugonotti ad graviora prorupere, verum Senatus Parisiensis proximo anno mense Junio ad eam injuriam contrario pietatis faciliore sarcendam insigni pompa ducto agmine Religioso supplicationem solemnem ad eam Ecclesiam circumlata per Urbem ingenti apparatu Eucharistia celebravit.

CIV.

Fremente ita in Gallia Huguenotta hæresi, ea quæque pestis in Comitatum Avenionensem irrepsit; ac licet censors fidei expurgando malo præsent, de erant tamen delatores, ac testes, qui eo flagitio implicitos accusare auderent, quare ad Provinciam illam in fide continendam Pius testium nomina suppressim in iudicio iussit.

Ad futuram rei memoriam.

Cum, sicut non sine magna animi nostri molestia accepimus, humani generis hoste instigante, adeo Schismaticorum, & aliorum Hæreticorum numerus in Provincia, Statu, & Diocesi Civitatis nostræ Avenionensis prævaluerit, ut propter eorum, seu alicujus ipsorum potentiam, & malitiam nullus contra eos deponere, seu eorum crimina revelare, & accusare audeat, quo fit, ut ipsi Hæretici, & Schismatici remaneant impuniti, in non modicam Divinae Majestatis offensam, & grave per sonarum catholicarum scandalum. Nos ne

Pius IV.
l. 1. pag.
582.

Ut in A-
vionensi
Urbe
hæreticos
pellat Pi-
us IV. la-
borat.

in futurum aliquis metu ipsorum Hæreticorum, ac Schismaticorum, eorum crimina revelare formidet, & nihilominus in præmissis opportune providere volentes, Motu proprio, & ex certa scientia nostris dilecto filio Fratri Bernardo moderno Inquisitori Avenionensi, vel pro tempore existenti in dicta Provincia Hæreticæ prævinitatis Inquisitori, ut personas, quæ Schismaticos, seu Hæreticos hujusmodi revelaverint, seu contra eos deposuerint, & testificaverint publicare, seu revelare minimo teneantur; & si ab eodem Inquisitore aliqua ipsorum testium dicta publicari contigerit, ita truncata, & secreta publicentur, ut cognitio nominum, & cognominum ipsorum testium ad aliquem devenerit non possit, quodque ipse Inquisitor a quoquam sindicari nequeat, & nemini, nisi nobis, aut pro tempore existenti Romano Pontifici, & Almae Urbis nostræ supremis Inquisitoribus de processibus per eum contra dictos Hæreticos, & Schismaticos formati rationem reddere teneantur, auctoritate Apostolica tenore presentium concedimus pariter, & indulgemus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Anno Piscatoris die I. Novembris MDLXI. Pontificatus nostri anno II.

Infecta erat propinqua Avenioni Aurasia Calvinistica hæresi, in qua impietas libere propagabatur; cum vero Guillelmus illius Princeps hæresim nondum esset professus, Pontifex rem administrorum ipsius, vel fœcordiæ, vel improbitati adscripsit, atque ipsum hinc literis urfit, ut Aurasiæ Catholicæ Religionis decus tueretur, atque aberrantes a fide ad castra Ecclesie redire laboraret.

Dilecto filio Nobili Viro Guillelmo de Nassau Principi Aurasiensi.

Pius IV.
l. 1. pag.
582.

Dilecte fili Nobilis salutem, &c. Quanto Christiana Republica luctu, & incommodo, quantaque orthodoxæ fidei perturbacione factum sit, quod Christiani nominis Principes pullulantibus, & paulatim obrepentibus Hæreticorum zizanias, ac venenis, initio sollicitis, & diligenter non occurrerint, nemo est fere, qui nesciat; quamobrem cum nuper ad nos magna quidem cum animi nostri molestia allatum sit, homines tuæ Civitatis Aurayensis iuxta fines nostri Comitatus Venayensi positæ, impiorum quorundam audacia, & falsis persuasionibus seductos, quod ruorum quoque Ministrorum inibi indiligentia fieri credibile est, a debita Catholica Ecclesie obedientia palam jam recessisse, damnatumque Hæreticorum in vivendo morem passim sectari, Nobilitatem Tuam his nostris literis paterne monendam, & in Domino

requirendam duximus, ut quoniam ipse longo ab eadem tua Civitate abes, proboni, & Catholici Principis officio statim, nulla interposita mora, ad hoc malum levandum, atque sanandum ea remedia mittere, asserreque cures, quæ tibi maxime ad id opportuna, & necessaria esse videbuntur, parimusque te vehementer, & ex animo, ut ita provideas, & efficias, quo tui Aurasienses subditi, tum pro Dei optimi maximi honore, cuius causa in primis agitur, tum vero pro animarum suarum salute ad sacrosanctæ, orthodoxæque Ecclesie gremium quamprimum revertantur, & deinceps catholice viventes tibi Catholico Principi, sicuti debent, serviant, & obediant. Quo celerius, & diligentius ab eadem Nobilitate tua pro sua eximia pietate factum fuerit, ita majus, & uberius Divina gratiæ, & retribucionis aternæ premium te consequuturum confidimus. Nos vero tibi maximas eo nomine gratias habituros, & in occasionibus quoque relatuos esse pollicemur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum XXII. Augusti MDLXI. anno II.

Simulata est aliquandiu pietas a Guillelmo Nassovio Aurasiæ Principe, proximo enim anno certior fecit Cardinalis Legatus Borromæum Cardinalem, missum fuisse a Principe Aurasiæ, quem Rex Catholicus monuerat officii, Virum auctoritate præditum pro restituenda Aurasiæ in pristinum splendorem Religionem Catholicam, atque imploranda contra adversarios Pontificiorum, Regionumque administrorum ope; nec meliorem animum ostendi potuisse ab eo Principe, nec meliora dari imperia, atque adeo a se res illius Fabritio Avenionensi præfecto fuisse commendatas, cum maximi interfit pro rebus Avenionensibus confirmandis Religionem Aurasiæ reflorescere, atque eum Principem hoc facto purgasse se ab adversa suspicione, quam ob nuptias cum Germana hæretica initas contraxerat, æquumque esse, ut Pontifex Aurasio significet, quantam gratiam, existimationemque eximio eo facto collegerit, paribusque etiam officiis Sanctitas sua Oratorem Regis Catholici prosequatur. Quomodo autem Aurasiæ postea Hæreticorum Arcem constituerit, ex qua Hæretici in Principatum Pontificium ad eum occupandum sæpius excurrere, inferius legemus.

In Sabaudia Vallis Agronia, & Vallis Martini, & aliæ, quæ ad Lucernatum fines pertinent, tum veterem Waldensium hæresi, tum nova Calviniana pollutæ fuerunt, quarum incolæ Sabaudia Dux immisissis copiis redigere ad pristinum officium

CV.
Hyppolit.
Car. in
lit. ad
Carolum
Borromæ-
um ms.
Cavd.
Spad. fig.
n. 31. p.
38.

CVI.
Belcar. l.
29. n. 27.

cium pertentavit, sed perfidi, correptis armis, aliquot praelia tumultuaria cum Catholicis confecerunt, adeo ut Sabaudus, cum pertinaciam eorum frangere armis ægre posset, pactionibus initis profitendæ hæreseos Divino immutato cultu certis conditionibus impositis facultatem permiserit. Hæc vero mala ex eo oriabantur, quod Magistratus, censores fidei ad extinguenda nascentis hæreseos semina, sua autoritate non fulcirent; quare Pontifex Emanuelem Philibertum admonuit, ut Censoribus fidei implorantibus Principis opem sine mora, & cunctatione opitularetur, alioquin Hæreticos contumacia armatum iri, atque excusso Ecclesiastico jugo, etiam seditiones, tumultusque civiles concitatos.

Sabaudia Duci.

Pius IV. Hortamur ut quoniam parum prodesset in Civitatibus ditionis tuæ Inquisitores esse Hæreticæ pravitate a Sede Apostolica constitutos, nisi cum acciderit, ut opus sit auxilium illis tuum, & Magistratum tuorum, paratum esset brachium illis secularare quoriescumque id imploraverint, sine mora præstes, & præstari a tuis imperes. Id ut facias maxime quidem re,

tantum pium, & Catholicum Principem qualem omni tempore præstitisti sancta, & orthodoxa fidei zelus, & huius Sanctæ Sedis, quam semper Majorum tuorum vestigiis insistens pie admodum coluisti, reverentia movere debet, sed ut pro tua prudentia intelligis, tua quam plurimum referat in populis ditionis tuæ Catholicam Religionem vigere, & extirpare Hæreticam pravitatem, ex qua, ut nimis multis, & gravibus exemplis atate hac perspectum fuit, homines insollescere, nec magis adversus Sanctam Matrem Ecclesiam, quam adversus Principes suos contumaces fieri, & ad res novas, ad tumultus, ad seditiones, & scandala incitari solent. Tu ergo dilecte fili, memor, quibus majoribus ortus sis, tam a paterno, quam a materno genere, quam piis, orthodoxisque Principibus, eos, sicut semper fecisti, imitari persevera, & optimum quod tibi peperisti nomen, diligenter conserva, & augere stude. Denique sic habeto; quante tibi curæ Dei honos, & sancta sua Religio fuerit, tantum tibi favoris, & gratiæ Divinæ in rebus tuis esse semper assuturum, &c. V. Augusti MDLXI. anno II.

Pius IV. scribit Duci Sabaudia, ut religionis Defensoribus auxilium præstet.

Protestantes re-nunt Concilium legittimum.

MS. Arch. Vat. sig. n. 3248. in actis primæ Congregationis generalis ante primam Sess. Gabriel. Palæott. II.

I. Anno a partu Virginis millesimo quingentesimo sexagesimo secundo indictione quinta celebrati sunt solemnnes Episcoporum conventus ad excindendas hæreses, discutiendas impiorum argutias purissimo doctrinæ Evangelicæ splendore, collapsam disciplinam primævæ restituendam dignitati, delendas corruptelas, moresque excolendos. Pellicere humanissime ad hos cœtus conatus est Pontifex Protestantium Principes, ut in finem Matris Ecclesiæ, caliginem revertentes offusam oculis depelli amantissime finerent; at ii ab impostoribus fascinati, Pontificis, & Ferdinandi Imperatoris piis suasionibus contemptis ponentes, ut ait Isaias, *Tenebras lucem, & lucem tenebras*, Conciliabulum Sathanicum, in quo Pontifex, & Episcopi reos, & laici Hæretici præfides agerent a se expeti significarunt. Cum itaque ii perire magis quam parere Ecclesiæ mallent, eorumque deplorata videretur salus, ad continendos in officio populos, qui maxime in Gallia contrario impietatis Calvinianæ turbine agitati fluctuabant, dirimendis controversiis, constabiliendis dogmatibus, damnandis erroribus, sedula opera navata est a præsulibus, qui magno concursu ex omnibus Catholicis Regnis Tridentum confluxere, ut eorum numerus ad ducentos quinquaginta quinque ascenderit (si tamen totum Concilii tempus spectetur) præter maximam Theologorum primariorum multitudinem, qui in varias classes distincti dogmata promulganda ventilabant. Antequam vero Sessiones haberentur, plures præmittabantur Congregationes, in quibus doctrina, & canones acerbissimo examine excutiebantur, rogabanturque singulorum Patrum sententiæ, ut cum publici fierent confessus, unanimi, in ea quæ jam sancienda deliberaverant, atque excusserant, consensione conspirarent. Habita vero est prima Congregatio XV. Januarii, de qua cum Gabriel Palæottus Rotæ Romanæ Auditor, qui pro eodem Concilio Doctoris legum munus exercebat in Sacrum postea Cardinalium Collegium cooptatus in actis Tridentini Concilii ab ipso summa fide, ac diligentia conscriptis multa referat, quæ ad illustrandam illius actionis notitiam conferunt, mox dicemus. Nunc objecta aliquot, quæ ipsam præcelsent, in medium adducamus.

Commiserat Pontifex magna prudentiæ sagacitate concilii, ut definiret, an

concilii prosequutio vel nova indictio dicenda esset, ut neque Hæreticos ab adeundo Tridentino concilio abalienaret, neque Catholicos offenderet; nonnulli tamen nempe Hispani, quos flagrantissimus tuendæ fidei, superiorisque concilii propugnandi urebat ardor, ægre admodum acceperunt, promulgatam non fuisse prosequutionem concilii. Itaque Archiepiscopus Granatensis Cardinalem Simonetta Legatum convenit significans, in ea Hispanos esse sententia, ut prosequutio declaretur. Responsum est illi a Simonetta, Pontificem id maxime percipere; sed ne Lutherani absterreantur, quos summo studio pellicere ad concilium enititur, de industria distulisse eam declarationem, quæ ab ipso concilio decernenda sit, flagitante ita Casare, nec Regem Catholicum a Patruo Casare dissenturum, de quibus quatuor Legati Cardinales XII. Januarii certiore fecerunt Carolum Borromæum. Verum Hispanorum animi eo responso, haud quaquam sedati adjecere, proximis diebus se ad prosequendum concilium venisse, velleque, ut proxime ea prosequutio declaretur; quibus cum iterum nuntiatum fuisset a Cardinale Seripando, ac Simonetta, rata, ac firma superioris concilii decreta futura, obsecundatum autem fuisse Casaris votis, Regemque Catholicum pari animorum consensione cum Casare conspirare, placatos hisce auditis Hispanos Legati XV. Januarii Cardinali Borromæo significarunt, addideruntque Congregationi centum, ac duos Præsules interfuisset præter Cardinales. Repetita paulo post eadem sunt querelæ a Varga, qui Regi Catholico a secretis erat in literis ad Granatensem Archiepiscopum asserente Catholicos offendi, ni prosequutio concilii promulgetur, cui tamen responsum, non passuros offendiculum, si res ordine peragatur; interim Novatores provocari, ut ad concilium accedant. Mense autem Majo institit Hispanus Orator Regio nomine, ut continuatio concilii promulgetur, cum Pontifex Regi Catholico eam pollicitus esset; at Casarei Oratores intercessere, ut saltem Casar prius admoneretur. Hispani Præsules dixere se æqui accipere ne continuationis mentio fiat dummodo promittatur in fine concilii decretum de ea promulgatum iri. Porro Galliarum Rex significavit, curæ sibi non esse, an prosequutio concilii, an nova indictio diceretur; ex quo cum pateret, illum non esse conjunctum sedede-

An dicenda continuatio.

Ext. in ms. Fran. Cardinal. Bar. sig. n. 1344. ep. 53.

Ib. ep. 54. dat. 15. Ja.

Ibid. ep. 69. dat. 16. Feb.

Ib. ep. 103.

Ib. ep. 111.

Ext. ib. ep. 84.

sedere Protestantibus, atque aliis Hæreticis, ut fama percrebuerat, Cardinales Legati magno se inde gaudio delibutos fuisse Cardinali Borromæo scripsere, maxime cum idem Rex in literis Regiis professus sit, se controversias Religionis, quæ nimum in Gallia commoventur, concilio dirimendas permittere. Demum Ferdinandus Cæsar, qui tamdiu obstiterat, ne concilium continuari promulgaretur, quod nimum metueret Lutheranos Principes, quorum hæreses in superiori Tridentino Cæsaris magna ex parte fuerant, a concilii accessu, hac captata occasione, abalienandos, assensit tandem, ut vox *Continuavit concilii* decreto infereretur, sed re prius a concilio diligenter excussa; deinde flagitavit, ut re ipsa continuatio fieret, sed verbo non exprimeretur. Perpenis denique omnibus conventum est, ut ad confirmanda decreta concilii Tridentini, tam sub Paulo III. quam sub Julio III. celebrati, quæ Novatores rescindi impie deposebant, in ultima sessione perlegerentur, corroborarenturque Spiritu Sancto nimum Patrum mentes mirabiliter dirigente, ne Apostolicum illud unquam exprobraretur. *Si quæ destruxi, iterum ædifico, prævaricatore me constituo.* Quo vero ordine Congregatio habita sit, ab eodem Palæotto desumamus.

Id. ep. 137.

Id. ep. 170.

Gulat. 2.

III. Acta Conc. Trid. per Gabr. Paleari. ms. Fran. Car. Barb. fig. n. 24. p. 136.

Privata, publica & varia Congregationes in Concilio.

Cum dies XV. Januarii Patrum Congregationibus iniriim dederit, non abs re videretur, illum ordinem paulo fustus reconferre. Hæc ut plurimum secreta erant, ac universales Patrum omnium: alia universales, & publicæ, alia particulares, & privata. Nunc dicendum de universalibus secretis, quæ frequentiores erant, quod ex iis facile, & reliquæ dignoscuntur. Ubi aliquid in Synodo de sententia Patrum erat deliberandum, sive ad dogmata, sive ad mores pertineret, seu ad indicendam, seu ad prorogandam diem Sessioni, seu de excipiendis Oratoribus Principum ageretur, legendisve literis ad Synodum scriptis, aut alia de re, quæ toti Synodo esset significanda, universalis tunc congregatio patrum hoc ordine convocabatur. Primum enim indicabatur a Cursore singulis prælati tempus certum, quo Congregatio esset inchoanda. Hæc principio quidem paucis adhuc Tridenti Patribus, in ædibus Mantuani cogebantur, postea in Sanctæ Mariæ Majoris templo eam haberi mos fuit. Erant hic disposita subsellia in theatri speciem, quæ ducentos quinquaginta viros plus minus caperent, spatium etiam pluribus ab utroque cornu relictis ad excipiendam in publicis Congregationibus frequentem turbam.

Legatis in confessum prodeuntibus crux argentea præibat, quæ in theatri cubiculo ut omnibus conspicua esset, defigebatur; ipsi in fronte sericeis sellis ex editiore, ornatioreque loco auleis circumstratis, subjectisque taperis considebant. Medius inter eos Mantuanus, ceteri Legati utrinque, & Madruzius, ac si qui alii Cardinales, eodem confessu. Ad illorum dexteram humilioribus tamen sedilibus Oratoribus Ecclesiasticis locus dabatur, ad sinistram laicis. Hi nondum quidem hoc tempore omnes aderant, sed subinde, non multis interjectis mensibus, advenunt. Ex his etiam nonnulli ob dignioris loci contentionem, ab his convenitibus se abstinebant. Ceteri deinde si qui ab Ecclesiasticis Præsulibus seculari jurisdictione fungentibus, aut a clericorum alicujus Provincia ordine huc missi erant. Prælati quidem inter reliquos nulla hujus muneris ratione habita considebant, alii extremo post omnes gradu admittentur. Porro Prælatorum honorificentior locus in imis subselliis erat. Primo Patriarchæ, inde Archiepiscopi, post Episcopi [singuli antiquiori adeptæ dignitatis titulo] collocabantur. Hinc Abbates mitra, aliisque insignibus Pontificalibus utentes. Postea Generales Religionum ex Ordinum eorum prerogativa, inter quos Jacobus Lainez Jesuitarum Generalis doctrina, & pietate insignis, cum de loco inter Regulares, aut alios ei adscribendo dubitaretur, maluit modeste & prudenter seorim ab aliis extra ordinem novissimus collocari, quam in ullam loci sui publice, vel privatim contentionem venire. Proximi Generalibus, Auditor Rotæ, Advocatus Consistorialis, Promotor Concilii, & præterea si quis alius privilegio Papæ, ut tunc temporis Georgius Tayde Lusitanus, idemque Abbas literis Regis sui, ob illius virtutem, & probitatem maxime commendatus Congregationibus assistendi jus habebat. Hinc novissimo loco Præsulum, aut ordinis Ecclesiastici Nuntii, de quibus supra. Reliquis postmodum ex concione exclusis, Cardinalis Mantuanus Sancti Spiritus invocationem præmittebat ea Oratione, quæ in Libro Pontificali legitur. Videlicet.

IV. Adsumus, Domine Sancte Spiritus, adsumus quidem peccati immanitate detenti, sed in nomine tuo specialiter aggregati. Veni ad nos, & esto nobiscum: dignare illabi in cordibus nostris, doce nos, quid agamus, quo gradiamur, & ostende quid efficere debeamus, ut te auxiliante tibi in omnibus placere valeamus. Esto salus, & suggestor, & effector iudiciorum nostrorum, qui solus cum Deo Patre, & Filio nomen possides gloriosum. Non

IV. Act. Conc. Trid. per Gab. Paleari. ms. Aud. Rot. postea Card. MS. Fr. Barb. fig. n. 24.

Oratio quæ recitabatur in initio sessionum omnium. * junge

Non nos patiaris perturbatores esse justitiæ, qui summam diligis æquitatem non in sinistram nos ignorantia trahat, non favor inflectat, non acceptio muneris vel personæ corrumpat, sed * urge tibi nos efficaciter solius tuæ gratiæ dono, ut simus in te unum, & in nullo deviemus a vero, quatenus in nomine tuo collecti sic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis justitiam, ut & hica te in nullo differat sententia nostra, & in futuro pro bene gestis consequamur præmia sempiterna per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Inde si alicujus forte rei prælati præmonendi erant, antequam sententias dicerent, ipsemet Mantuanus, aut secretarius ejus nomine ex scripto significabat: illo absente Legatus ei gradu proximior hoc munereungebatur. Ceteri Legati, ubi opus erat, etiam inter ipsos Prælatorum sententias pro concione loquebantur; hinc Patrum suffragia pari ordine sequebantur.

Primo Cardinales non Legati, post Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & Generales Ordinum, adjunctis etiam Ecclesiasticis Oratoribus, qui tamen inter reliquos Prælatos extraordinaria suæ dignitatis loco respondebant, singulorum sententia nunc breve tempus, nunc longum, & quandoque duos dies occupabant, ex rerum gravitate, ac dicentium probitate, nemini certo ad loquendum spatium præfinito, seu memoriter, seu ex scripto mallet; eas, quæ poterat celeritate, Secretarius notis excipiebat, atque in acta redigebat, idem & aliis cuiusque arbitratu licebat, sed Auditor Rotæ præsertim singula calamo ex plumbario lapide diligenter, atque in commentariolum referre solebat. Post Generales nemini suffragii ferendi jus erat. Solut Auditor Rotæ, si quando a Legatis sententiam rogabatur, consultivum, ut ajunt, votum proferebat. Hæc de generalibus Congregationibus, quæ urgentibus negotiis sæpe eodem die geminabantur.

Publicæ eodem ordine habebantur, sed ad eas cunctis omnium ordinum Viris liber patebat accessus; neque in illis Patres sententias rogabantur, verum audiendis Theologis minoribus, qui ex suggesto de articulis ad dogmata spectantibus, antequam Patres de illis sententiam dicerent, disserterent, aut excipiendis Oratoribus Principum occupabantur. Privata in ædibus Legatorum, aut eorumdem jussu apud certos Patres pro temporum, negotiorumque conditione, nunc multis, nunc paucis accersitis cogebantur.

Verum ut clarius adhuc omnibus liqueat, quis ordo in proponendis, examinandisque Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

rebus in Sessione postea sancendis adhiberetur, illud adiciendum est. In congregationibus, quæ veluti erant Sessionum præludia duo potissimum diligenter tractari consuevissent, quorum alterum ad dogmata, alterum ad reformationem pertinebat sicuti in qualibet Sessione decretum partim fidei, partim. morum edebantur.

Inchoabatur autem, ut plurimum a rebus fidei, in quibus erat certum fere argumentum, de quo differendum erat, cum ab exordio concilii ad hæc usque tempora constans semper Patrum mos fuisset, ut septem Ecclesiæ Sacramenta sigillatim prosequerentur. Quæ igitur materia fidei tunc occurrebat, a Legatis adhibito peritorum aliquot consilio, in articulos quosdam, seu problemata dividebatur, eaque primum Theologis minoribus excutienda trahebantur. Missi enim huc ab Imperatore, a singulisque Regibus complures Theologi viris eximii fuerant, tum alii quoque in Prælatorum contubernio ex variis Nationibus summa eruditione præditi huc confuserant, quibus ad differendum publice ex suggesto de articulis propositis locus dabatur, eorum responsa deinde, tum Secretarius, tum Patres aliquot delecti observabant, & quod pluribus placuisset, in canonis, seu decreti formam redigebant, quod Patribus in generali Congregatione maturiore postea consilio decernendum exhibebant. In decretis vero de moribus nulla Theologorum minorum adhibebatur consultatio, sed Legati ipsi initio partim, quod eis ex usu Christianæ Reipublicæ videbatur, re cum nonnullis prudentioribus ante communicata, Patribus proponebant, ut de quibus optassent Synodum consuli, ea sibi ipsis antea inspicienda exhiberent, idque eo tacite consilio, ut graviora ad Sanctissimi Domini nostri aures prius perferrent, quibus per literas is, quod ex re esse censuisset, significari mandabat, indeque ipsi reformationum decreta per Auditorem contexebant, quæ Synodo deliberanda, dissimulata tamen Pontificis mente, proponebant, eaque postea a Patribus, aut recipiebantur, aut resellebantur, seu variis modis, ut res ferebat, immutabantur. Ideoque nihil illud, aut concilii libertati, aut Patrum auctoritati detrahebat, penes quos erat arbitrium cuncta a Legatis proposita probandi, aut improbandi, sed & progrediens concilio, ab hoc etiam instituto discessum fuit, cum Legatorum prudentiæ, & consilio omnia moderanda Sanctissimus ipse libere permisisset. Porro decreta ipsa sive de fide, sive de moribus proposita essent, toties a Patribus examinabantur, & evoluebantur, quoad a majori illorum parte recepta essent. Cum unicuique loco suo

suo ea refellendi, arguendi, corrigendi, probandive libertas summa relinqueretur. Tum deligebantur a Legatis Patres aliquot, qui censuras, annotationesque omnes in unum colligerent: si quid tamen elaborarum, licet a paucis tantum, vel ab uno animadversum offendissent, quod dignum iis inferendi, aut dirimendi decerneris iudicassent, illud ad Patrum conventum, ut eorum quoque iudicium explorarent referre solebant. Dum his emendandis opera dabatur, aliarum rerum disputationem Patres prosequerentur, donec elaborata omnia, & exposita frequentioribus consessibus suffragiis censerentur. Quae tamen nisi peracta Sessione, sancta, rataque habebantur, cum unicuique etiam in Sessione ipsa consilium mutare, probataque improbare, prout Spiritus Sanctus suggereret, liceret, adeo ut cuiuscumque generis argumentum in Congregationibus tantum pertractatum, in Sessione demum definitum diceretur.

Cardinalis Mantuanus orat in Concilio.

Nunc ut ad rem redeam, & acta in prima generali Patrum Congregatione recensentem, Mantuanus gravi oratione exortus, laetari se tandem ait, advenisse illud tempus diu operatum a Sanctissimo Domino Nostro, quo possit labenti Christianae Reipublicae praesidium afferre; nihil illi jam pridem fuisse antiquius, quam concilium oecumenicum cogere, quo impia Haereticorum dogmata evelli, depravati fidelium mores emendari, & suus Catholicae Ecclesiae nitor restitui posset, hac de causa novem se ab hinc menses Legatum huc ab eo missum fuisse, ut quam celerrime Patres negotium hoc Religionis aggredierentur, postea causas exponit alias a nobis relatas, quapropter ad hunc usque diem Sacrosancti concilii initium fuerit dilatatum.

Describuntur ex accuratissime subjectis verbis ab Angelo Massarello, qui concilio a secretis fuit.

Illustrissimus, & Reverendissimus Dominus Cardinalis Mantuanus exposuit causas, propter quas celebratio Concilii, usque ad hoc tempus dilata fuerit, cum praesertim Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster Dominus Pius Papa IV. Concilium huiusmodi in hac Civitate Tridentina in die festo Resurrectionis Dominicæ anni MDLXI. proximo praeteriti celebrandum indidisset, prout in ejus literis latius apparet, scilicet eo quia ea die pauci admodum praesertim ad hanc Civitatem Tridentinam conveniant, ideo ejus celebrationem, usque dum frequentes Patres adessent, differri necesse fuit, verum cum sanctitas sua postmodum decrevisset illud celebrari statim postquam praesertim Illustrissimus, & Reverendissimus D. Cardinalis Simonetta Tridentum applicuisset medio ejus tempore Reverendus Dominus Zacharias Delphinus Episcopus Pharensis apud Caesarem Majestatem Nuntius Apostolicus per suas literas ipsis Illustrissimis, & Reverendissimis Dominis Sacri Concilii praesertim, & Legatis significavit, Oratores ejusdem Caesarem Majestatis affuturos hic ad Concilium ad diem XV. praesertim mensis Januarii, ex quo ut hoc Sanctissimum opus majore cum existimatione fieret, ipsis Illustrissimis Praesertim visum tunc fuit, ipsos Oratores expectandos esse, qui cum non venerint, illius celebrationem ulterius differendam non esse arbitrati sunt, & propterea illius celebrationem in diem Dominicam proximam, quae erit XVIII. praesertim mensis Cathedra Romanae B. Petri Apostolorum Principis consecrata faciendam decreverunt, in quo die ea quae in publicis sessionibus peragi consueverunt, peragentur, conceptis jam verbis, quae pro decreto ipsius sessionis in ipsa die publicari debuissent, per Reverendissimum D. Angelum Massarellum Episcopum Thelesinum ipsius Sacri Concilii Secretarium, an eis placerent recitandis. [1]

Ro-

NOTE [1] UT racemos post vindemiam colligamus, nonnulla hic addenda suppetunt, non ex historico utcumque recentiori, sed ex praeclaris auctoribus ejus concilii scriptoribus descripta. PP. Martens & Durando veter. monum. to. VIII. evulgarunt diarium auctorum concilii sub Pio IV. auctore Torello Phola de Roggio Fesulano, qui cum Simone Pasqua Lunensi Sarzanensi episcopo ad Tridentum se conferens ibidem ad exitum usque concilii subsistit. Narrat ille primae generali congregationi adfuisse patriarchas binos, archiepiscopos sex, episcopos nonaginta. Die XVI. Januarii pervenisse Tridentum Guillelmum Mantuae duces; die vero XVIII. ejusdem Joannem Trivisanum patriarcham Venetum, eademque pariter die, qua & prima concilii sessio est habita, Georgius Drafcovitijs episcopus Quinquecelesiensis a Ferdinando Caesare, ut orator regis Hungariae, missus. His ergo episcopis nec majori numero primam concilii sessionem coaluisse censet.

In historia rerum post primam congregationem habitam statim post sessionem primam omisit Annalista adventum cardinalis Alacamps Germani & quem Pius quatuor cardinalibus concilio praesertimibus quintum adjecit. Hunc Tridentum pervenisse die XXX. Januarii idem Phola testatur.

Eodem quoque Phola auctore, Pragensis episcopus legatus missus est ad concilium a Ferdinando, non quidem ut Caesare, sed ut rege Bohemiae & Archiduce ut Pragensis nomine & ut procurator pro invictissimo Caesare regni Bohemiae & archiducatus Austriae. Legatorum vero orationem recitat

V. Rogati Patres an vellent primam sessionem praescripto die sacro Cathedrae Sancti Petri celebrari, atque in ea promulgari concilium ad numinis gloriam, Christianaeque rei amplificationem Tridenti rite esse congregatum; collectis omnium sententia consenserunt. Confluxerat Tridentum magna multitudo, maximaeque inde spes provehenda rei catholicae conceptae, flexu vero temporis Patrum numerus vehementer auctus est, ut de eo Astulphus Servantius auctor Concilii scriba, haec referat.

MS. Car. Pii Auctore Astulpho Servantio ser. tern. 11

Hic convenere [scilicet Tridenti] quinque primum Cardinales, praesertim, & Legati Concilii pro Sanctissimo Domino nostro Papa Pio IV. Pontifice optimo maximo duo similiter Cardinales Lotharingus, & Madruccius, Patriarcha tres, Archiepiscopi viginti quinque, Episcopi centum sexaginta, Abbates septem, Generales septem cum Theologis centum, & ultra Saecularibus, & Regularibus, cum Ferdinandi Caesaris, Regis Galliae, Hispaniarum, Portugalliae, Hungariae, Bohemiae, Poloniae, Venetiarum, Septem Cantorum, Helvetiorum, Bavariae, Florentiae, Sabaudiae, & aliorum Principum Ecclesiasticorum Oratoribus.

Ab. Conc. Trid. per Gabr. Pal. ms. Fr. Car. Barb. sig. n. 24. p. 186. fin. Ab. Conf. ms. Card. Spad. sig. n. 134.

Cum affuisset felix dies facer Cathedrae S. Petri, ad primam Sessionem celebrandam instructo agmine, cujus ordinem describit Paleottus, ad princeps templum itum est.

Advenit dies XVIII. Januarii primae sessioni praesertim, cujus ordinem, ritumque diligentius referendum existimavi, quando hinc ceteris, etiam tum sessionibus Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

[actiones olim vocabantur] rum publicis supplicationibus quae postea sequuta sunt, satisfier.

Convenerant summo mane Cardinales; & Praesertim in templo D. Petri, ibique sumptis Pluvialibus, & Mithra caepum fuit iter ad Cathedralem Ecclesiam S. Vigili. Praesertim Canonici Ecclesiae, inde Abbates Episcopi, Archiepiscopi, Patriarcha, Oratores Ecclesiastici, quando his solemnibus aderant.

Prima sessio sub Pio IV. celebratur.

Post hos Dux Mantuae incedabat, qui bi-duo ante Tridentum venerat; deinceps Cardinales inter quos Madruccius sericam albam mithram, reliqui Legati Mithram textili auro gerebant. Hinc Laicorum Oratorum locus erat.

Post sequebantur Generales Religionum Auditor Rotae, Advocatus, Promotor, Magister Civitatis, & permixti, deinde quamplures nobiles. Hicque incedendi mos in aliis deinceps solemnibus supplicationibus quae variis occasionibus habita fuerunt servatus est.

Ubi perventum fuit ad Ecclesiam, Cardinales insigniori loco Altari ipsi proximo purpureo stragulo magnifice ornato, adjecto post eos Duce Mantuae, collocantur; Oratores Ecclesiastici, ad sinistram inferioribus tamen sellis, Laici contra. Praesertim ceteri disposita aequali loco subsellia, eodem ordine, qui in Congregationibus servatur, arripunt. Mantuanus ipse missam solemnem pompa, quod primum fuit sacrum ab eo publice peractum, reliquis deinceps sessionibus alii Praesertim, quibus mandatum, de more, celebrarunt. Hinc sacra concio, quae Legatorum arbitrio, ut res ferebat distribuebatur. Eo die a Gaspare e Fosso

Bb 2 Or-

NOTE tat Phola eandem, quam apud Labbeum in collectione sua extare Annalista hic animadvertit. At illa qua ego utor Labbei editio Veneta, anni, 1733. tomo XX. col. 413. eam tantummodo exhibet orationem, quam in altera sua ad patres concilii admissione die XXIV. Februarii unus ex legatis, Episcopus Quinquecelesiensis, habuit. Nihil vero hic lego de oratione, quam legati pro concilio recitavunt, cum primum ad patres introduci sunt, die VI. Februarii. Ingenue tamen fatendum est orationem, quae primo habita est a legatis die VI. Februarii, eandem pene fuisse cum illa quam iterum in conspectu patrum venientes die XXIV. Februarii produxerunt, teste Phola in suo diario habitis aliquibus verbis fere ejusdem tenoris, prout supra habuerunt orationem. Ceterum errat Labbeus afferens orationem a se productam recitatum fuisse ab episcopo Quinquecelesiensis, ut Caesaris pro regno Hungariae oratore. Phola etenim in Diario scribit die illa Februarii episcopum Quinquecelesiensis exhibuisse mandatum imperatoris quo constituit eum procuratorem nomine imperii pro rebus Hungariae. Venit igitur nomine imperii ut Hungariae rebus provideret.

Quae vero scribit Annalista hic num. 21. de ordine, quo in sessione concilii secunda sub Pio IV. recitata sunt mandata legatorum imperatoris & regis Lusitaniae, ambagibus quibusdam intricata sunt. Cum enim primo ad patres venissent legati imperatoris, ut regis Bohemiae & archiducis Austriae, quo nomine, coram patribus se se statuerunt die VI. Februarii, dein vero die IX. ejusdem auditus pro concilio legatus regis Lusitaniae. Demum, die XXIV. ejusdem mensis, apparuerit legatus imperii pro regno Hungariae; eo pariter ordine producenda videbantur in sessione concilii eorumdem legatorum mandata. Id sane iniquum visum est legato regis Lusitaniae, qui proferre literas suas diu recusavit, teste Phola; sed ea demum haec ita composita est, ut ita tunc in sessione legerentur singulorum oratorum literae patentes, ac si tunc primum audirentur a patribus, priori sessione in congregationibus habita, vel neglecta, vel dissimulata; atque ita factum, ut Lusitani literae post trium legatorum Caesarcorum literas exhiberentur. Haec Phola. MANSI

Ordinis Minimorum Archiepiscopo Reginensi, satis pie fuit oratio habita, quam ex collectione Lovanienfi acceptam Philippus Labbè Soc. Jesu XIV. Conciliorum a se nuper editorum tomo inseruit, e qua delibanda a nobis visa est præcipua ejus particula qua inconcussam, incorruptamque Fidei Romanæ Ecclesiæ puritatem, hæreticorumque calumniis ipsam lace-

Ext. in ms. Arc. Vat. sig. n. 3248. in actis sess. t. sub Pio IV.

rantium impietatem demonstrat. Hæc Sancta, & Apostolica omnium Ecclesiarum Christi Mater Ecclesia, quæ per Dei gratiam a tramite Apostolica traditionis numquam recessit, nec hæreticis pravitatibus, aliquando succubuit, sed ut in exordio Fidei Christianæ normam accepit, ab authoribus suis Apostolorum Principibus, eam illibatam semper servavit juxta ipsius Domini pollicitationem, qui eius Discipulorum Principi, ait Petre; ecce Sathanas expetivit te, ut cribraret, sicut triticum. Ego vero rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma Fratres tuos. Sola hæc Ecclesia nunquam fuit erroribus depravata, nec ad eam, ut Cyprianus ait, accessum potuit habere perfidia. Defecit Hierosolyma, ubi Jacobus, Asia ubi Joannes, Archaia ubi Andreas, India ubi Thomas, Æthiopia ubi Mattheus, Persia ubi Judas, Phrigia ubi Philippus. Defecerunt, & alia, quibus Christi, & Apostolorum Discipuli præfuere. Sola hæc Apostolico culmine insignis a fide, & veritate nunquam declinavit, ut a Domino promissum est, quod porta inferi non prævalebunt adversus eam. Si porta inferi, quæ sunt hæreses, & falsæ Doctrinæ non sunt contra eam prævalitura, cur hi impudenti ore, tamdiu in erroribus illam fuisse proclamant? nemo dicat Deum se habere Patrem, nisi hanc Ecclesiam Matrem agnoverit, &c.

Ext. apud Aulic. Servantium. MS. Fr. Cardin. Barb. sig. n. 1107, p. 172.

His subdit Gabriel Paleottus. Inde præcationibus multis summa cum ceremonia adhibitis, atque Litanis, sacrisque canticis ad Spiritus Sancti gratiam implorandam pie fuis, cæterisque omnibus antiquo ritu ex Pontificalis libri lege consecratis Legati omnes ad altaris suggestum, ubi usque ad sessionis extremum e regione Prælatorum assidere solebant, se transtulerunt. Tum Episcopus Telesinus Secretarius ex superiori loco Bullam Sanctissimi Domini nostri Pii IV. recitavit de concilii hujus celebratione editam III. Kalend. Decembr. MDLX. simulque ejusdem diplomata in Cardinales Legatos ad Sanctam Synodum. Quorum primo VI. idus Martii exarato Legatio ipsis committebatur. Secundo XX. Martii superioris anni consignato instanti sunt autoritate ad fa-

cultatem perlegendorum Librorum Hæreticorum præfultibus, theologis, virisque eruditis, qui Tridentum conveniant, conferendam. Tertio aucti sunt potestate ad conciliandos clam Ecclesiæ eos, qui se hæreseos laqueis irretiissent. Quarto vero ad succidendas de loci honorificentioris dignitate contentiones, sedium servandarum ordo ita describebatur.

Ad tollendam omnem controversarum materiam, quæ inter Prælatos ad celebrationem Sacri Œcumenici, & generalis concilii in Civitate Tridentina pro tempore congregatis super eorum præcedentia forte jam sunt exorta, & in dies oriri possunt. Volumus, ac vobis per presentes mandamus, ut omnes, & singulos Prælatos prædictos, videlicet venerabiles Fratres Patriarchas primo, secundo Archiepiscopos, tertio autem loco Episcopos, in quibusvis actibus publicis, secundum gradum, & ordinem suarum ad eorum Ecclesias promotionum, ita quod qui prius promovus ad eas fuerit, in suo quisque ordine prior existat, incedere, sedere, ac locum habere, nulla habita ratione ad ipsorum dignitates primitiales [sive veræ, sive præfensæ illæ fuerint] autoritate nostra faciatis, studiosque, & diligenter curetis, atque pro vestra prudentia, ac pietate geratis, ut cuncta istis concordibus animis in virtute Spiritus Sancti, cum Dei omnipotentis honore, atque timore, quiete, felicitertque procedant, non obstantibus, &c. ult. Dec. MDLXI. Pont. nostri ann. II.

Ext. in bul. conf. 24. & in ms. Arch. Vat. sig. n. 3248. in act. congr. i. ante sess. i.

Tollitur controversia de præcedentia Episcoporum.

Non propterea sedatæ controversiæ, nam inter alios Bracharenfis Archiepiscopus gravissime postea questus est suæ Ecclesiæ dignitati detrahi, dum inferiore loco sedere cogeretur, quam subditi sibi Archiepiscopi sederent, quam sederet Rossanensis Archiepiscopus, qui nullos sibi obnoxios habebat Episcopos, quam Antibarenfis, & alii Archiepiscopi, quorum Ecclesiæ turcica erant fertivitate pressæ, quare promulgavere, nullum exinde Primatibus præjudicium damnumve allatum iri, eosque dimisso concilio pristinae dignitatis splendorem retenturos.

Declaramus, inquit, quod mens Sanctissimi Domini nostri, & nostra est, quod per hoc decretum nulli jus de novo acquiratur, nullique præjudicium generetur, nulliusque jus in proprietate, seu possessione lædatur, atque demum in omnibus, & per omnia, unumquemque Primatem verum, vel præfensum in eodem statu post hoc concilium remanere, in quo antea permanebat.

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3248.

Hoc

Hoc decretum paulo post Pius IV. subiecto diplomate confirmavit.

Ext. per Aulic. Secr. Ext. in actis Concil. Trid. ms. Franc. Car. Barb. sig. n. 1386.

Dilectis Filiis Jacobo Sanctæ Mariæ in Via Puteo, & Herculi Sanctæ Mariæ Novæ de Mantua, ac Hieronymo Sanctæ Sannæ Seripando, & Stanislawo Sancti Laurentii, ac Ludovico Sancti Cyriaci in Thermis, Simonetta Tirulorum Presbyteris, nec non Marco Basilica XII. Apostolorum Diacono de Alempis nuncuparis Cardinalibus nostris, & Apostolica Sedis de Lateribus Legatis Pii PP. IV.

Dilectis Filiis nostris Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Nuper ad tollendam controversarum materiam, quæ inter Prælatos ad celebrationem Sacri Concilii in Civitate Tridentina, pro tempore congregatos, super eorum præcedentia, jam forte tunc exorta fuerat, & in dies oriri poterat, per nostras in forma brevis literas, vobis mandavimus, ut omnes, & singulos Prælatos prædictos secundum ordinem suarum ad eorum Ecclesias promotionum, in quibusvis actibus publicis incedere, sedere, & locum habere, nulla habita ratione ad ipsorum dignitates primatiales, sive veræ, sive illæ præfensæ fuerint, autoritate nostra faceretis, prout in eisdem literis plenius continetur. Cum autem sicut accepimus vos, ne dubitari possit, an ex literis nostris præjudicium aliquod hujusmodi generaretur Primatibus supradictis in proprietate, seu possessione primatiarum, seu verarum, seu præfensarum, per quoddam nostrum rescriptum, sive documentum declaraveritis, quod ea mens nostra fuerit, prout etiam est, ut per easdem literas nostras nullum jus de novo acquiratur, nullumque præjudicium generetur, nulliusque jus in proprietate, vel possessione lædatur, atque demum in omnibus, & per omnia, unumquemque Primatem verum, vel præfensum in eodem statu post ipsum Concilium remanere, in quo antea permanebat, sicut declarationem hanc a vobis, ut presertim, factam, & equam, & rationi consonam esse censemus, ita, juxta animi, mentisque nostræ voluntatem processisse attestamus, illam, & in eo rescripto seu documento ipsa concernentia contenta quæcumque, autoritate Apostolica tenore presentium confirmamus, & approbamus, illique nostræ perpetuæ firmitatis vobis addimus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XIV. Februarii MDLXII. Pontificatus nostri anno III.

VIII. At de his satis, nunc ad acta a Gabriele Paleotto conscripta revocetur oratio. Post quæ (scilicet lecta in sessione Pontificia diplomata) Prælati ille qui

sacrum operatus erat (Hoc autem die Archiepiscopus Reginensis præter ordinem id munus fecit) procumbens ad Legatorum genua pugillare a manibus eorum excipiebat, ubi decreta pridem a Patribus examinata, & firmata, & in eadem sessione publicanda continebantur. Inde ex suggestu clara voce primum decretum recitabat.

Conceptum porro erat subiecta verborum formula illud decretum.

Placet-ne vobis ad laudem, & gloriam Sanctæ, & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ad incrementum, & exaltationem Fidei, & Religionis Christianæ, Sacrum Œcumenicum, & generale Concilium Tridentinum in Spiritu Sancto legitime congregatum ab hodierno die, qui est decimus octavus mensis Januarii anni a Nativitate Domini MDLXII. Cathedræ Romanæ B. Petri Apostolorum Principis consecrato, sublata quacumque suspensione juxta formam, & tenorem litterarum Sanctissimi Domini Nostri Pii IV. Pontificis maximi celebrari, & in eo ea debito servato ordine tractari, quæ proponentibus Legatis, ac Præsidentibus ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de Religione controversias, coerendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, Ecclesiæ veram, atque Christianam pacem conciliandam apta, & idonea ipsi Sanctæ Synodo videntur? Responderunt: Placet.

Decretum primæ sessionis sub Pio IV.

Hæc omnia referunt etiam acta typis cusa; verum manuscripta Gabrielis Paleotti Auditoris Rotæ de Archiepiscopo Reginensi loquentia subiiciunt. Decreto recitato subdebat in fine hæc verba.

Illustrissimi, & Reverendissimi Domini, ac amplissimi Patres, Placet-ne hæc omnia vobis? ad quæ statim ipsi Legati respondebant, Placet, aut si quid aliud eis occurrebat. Subinde Secretarius Concilii singulorum patrum vota coram Notariis Sacræ Synodi ordine scrutabatur, qui singula, prout a Patribus, seu voce, seu scripto tradebantur, in acta redigebat. Latis suffragiis omnia a Secretario, & Notariis, ipsis Legatis renuntiabantur. Et si decretum ipsum ab omnibus æque receptum fuisset, tunc primus Legatus Sacræ Synodo palam, claraque voce contestabatur. Decretum approbatum est ab omnibus nemine discrepante, gratiæ agenda sunt Deo. Quod si discors aliquorum sententia fuisset, id quoque ab ipso Legato iræ proferebatur. Decretum approbatum, est ab omnibus, exceptis aliquibus, qui cuperent in eo nonnulla tolli, sive apponi, seu mutari, aut quid hujusmodi, statimque dissentientium suffragia, prout ex-

Ext. Conc. Trid. per Gabr. Pal. ms. Fr. Car. Barb. sig. n. 24. p. 20.

cepta.

cepta fuerant a Secretario palam legobantur, ita ut quilibet sententiam suam non obscure posset recognoscere. His & inferiorum sententia quas per syngrapham ferebant, dum tamen decretis examinandis interfuissent, adungebantur. Post quæ secundum decretum eodem ordine rogatis Patrum Sententiis promulgabatur, mox tertium, & deinceps reliqua, singillarim suo loco sanciebantur, ita tamen ut uno decreto, seu rogatione omnia, quæ ejusdem argumenti erant, sive ad dogmata, sive ad mores pertinerent, multis dissecta capitibus continerentur.

Acta Conc. Trid. sess. 17. quæ prima sub Pio IV.

Tradunt vero acta in hac prima sessione, sive primo Patrum consensu promulgatum hoc secundum decretum fuisse.

Placet ne vobis proximam futuram sessionem habendam, & celebrandam esse feria quinta post secundam Dominicam quadragesimæ, quæ erit dies XXVI. Mensis Februarii. Responderunt: Placet.

Quibus absolutis Promotor Concilii absentium prelatorum contumaciam accusabat, inde omnes Protonotarios, & Notarios, ibidem presentes rogabat, ut omnia in ea sessione gesta in publica redigerent documenta. Extremum illud sessionis erat, Hymnum Te Deum laudamus, summa cum exultatione canere, post quem cum benedictione Patres omnes dimittebantur. Hæc in omnibus sessionibus eodem fere modo observabantur, excepta procedendi pompa, quæ hac die ad felicioris, & augustioris initii significationem adhibita fuit, in aliis post omnia, cum satis esset die sessioni prestituro, Praelatos in Cathedrali ipsa Ecclesia convenire, ubi sacro missæ confecto runc demum pluvialia, mitrasque desumebant.

ib. p. 21.

Hactenus Gabriel Palæottus, qui nomina eorum, qui interfuere huic primæ sessioni recenset, cui consentit Astulphus Servantius Septempedanus, Angeli Masfarelli Episcopi Thelesini, qui concilio a secretis erat, Scriptor, qui acta Italice quidem, sed accuratissime scripsit, ac insignia monumenta latinis verbis concepta in Concilii diaria retulit, ac de prima congregatione generali post memoratam sessionem coacta, deque illius gestis hæc narrat.

IX. Acta Conc. Trid. ms. Fr. Card. Bar. sig. 1109. 22. per Astulph. Srv.

Congregatio prima generalis, post primam sessionem habita est XXVII. Januarii in ædibus Cardinalis Mantuani, in qua propositi fuere subiecti articuli.

In prima præterita sessione declaratum est, & communi omnium voto approbatum, pertractandum esse de iis, quæ necessaria videbantur ad Catholicam Fidem stabilendam, atque morum integritatem

restituendam. Ut autem hoc Deo duce aggrediamur, visum est magnopere referre ad doctrinam de fide in suam puritatem restituendam, ut libri a variis Authoribus post exortas hæreses scripti, atque etiam librorum censuræ in diversis locis a Catholicis editæ examinentur, de quibus quidquid Sancta Synodus statuerit, tanquam sacrosanctum Decretum suo tempore publicabitur, ut ab omnibus absque ulla tergiversatione custodiantur; super qua re, quicumque pro ejus faciliori explanatione aliquid asserere voluerint, libenter audiantur.

Ad hæc rite dijudicanda, ut vocentur omnes, ex decreto Sanctæ Synodi consensaneum fore existimavimus, ad quos istarum rerum aliqua pertinere quoquo modo possunt, ne deinceps inauditos se esse condemnatos excusari possint.

Non abs re quoque putavimus esse, omnes, qui in hæreses quascumque lapsi sunt, & adhuc irretiti sunt, ad poenitentiam invitare. Tum salvi conductus ampla concessione de promissione magna, & singulari clementia, & benignitate, modo redeant ad cor, & Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ divinam potestatem agnoscant, securos reddere.

Tum super modo facilioris expeditionis, examinis librorum, & censurarum, quam super aliis, quæ sequuntur, Patres, postquam huius scripti exemplum acceperint, & consideraverint, dicent suas sententias in congregatione.

Proposuit Cardinalis Mantuanus, an proposito edicto hæreticorum signiferi, ut Joannes Calvinus, Brentius, ac Jacobus Andreas evocandi essent ad concilium, ut eorum impietas palam revinceretur, ne posthac quererentur, se inauditos damnari; verum plures dissentire, ne impietatis virus, vel arcanis, vel publicis colloquiis, vel concionibus simplicibus afflarent: ac licet subiceret Cardinalis Legatus, tantam iis Tridenti licentiam non permissum iri, fenere tamen præfules, pervicacissimos hæresiarchas, licet firmissimis argumentis revincerentur, eorumque næniæ dissolverentur, tamen eos impudentissimis mendaciis victoriam, ac triumphum sibi arrogaturos, itaque ne latius venena spargant singulari nomine non accerferendos. Ut vero publica syngrapha liberi comiteat, tum Protestatibus, tum aliis hæreticis, ut accederent ad concilium si vellent, data sit, dicitur inferius. Nunc quæ medio tempore gesta sint prosequamur.

Quo die prima sessio celebrata fuit Tridentum accessit Georgius Drascovizius Episcopus Quinquecelesiensis doctrina-

Acta Conc. Trid. per Gabr. Pal.

Non esse vocandos nominatim ad Concilium hæreticos.

X.

Vinc. Arm. de Fam. C.

maxime conspicuus a Ferdinando Casare Hungariæ Regni nomine Orator missus, ultima vero Januarii Antonius Muggitius Moravus Archiepiscopus Pragensis ejusdem Ferdinandi, ut Casaris, Orator, quem paulo post decima nempe Februarii secutus est Sigismundus a Thuun, sive Tun, quæ eadem est, ac Romæ nobilis familia Capisucchia, ut offendit Armannus, qui una cum Muggitio Imperatoris nomine apud Tridentinos Patres Orator fuerat declaratus; Muggitius itaque, ac Drascovizius, sublatis prudenter a Patribus difficultatibus, quæ de digniori loco obortæ fuerant, die sexta Februarii excepti fuere, ubi post exhibitas Ferdinandi literas, egregiam, ut scribit Pallavicinus, Drascovizius habuit orationem, quam vel aliam ab ea, quam ex collectione Lovaniensi edidit novissime Philippus Labbè Societatis Jesu tom. XIV. Conciliorum, asseritque sub die XXVI. Februarii confectam, dicendum, vel aliqua tunc prætermissa nempe quæ de Sigismundo a Thuun Oratore, veluti præsentem loquitur, cum nec Tridentum adhuc pervenisse compertum sit, quæ postea die XXVI. Februarii addiderit, cum in sessione secunda omnes pariter iterum fuerunt admissi, ex qua tamen oratione, quedam hic delibare visum fuit, Lectorem ad ipsum Labbè remittendo, si eandem integram, ac simul epistolas inspicere optabit. Est autem hujusmodi

Si vobis Illustissimi Legati, præclaræ domus, quæ est Ecclesia Dei; optimi, fortissimique cardines huic sacrosanctæ generali synodo divinitus dati, ac donati Præsidentes, vosque Patres, ac Pastores amplissimi, atque vigilantissimi. Si vobis, inquam, Ferdinandi Casaris Augustissimi Fides, pietas, vita propemodum angelica, ac in retinenda, defendendaque Christiana Catholica Religione perpetuæ vigiliæ, labores plurimi, indefessumque omnitempore studium, jam antea perspectissima non essent, crederem, quidem me, si hæc sciens tacerem, non modo accusandum merito, verum etiam tanquam omnes impietatis limites dolose transgressum, jure oprimo damnandum esse. Verum quia optimi, Catholicique Casaris vire, & inaudite virtutes vobis notiores sunt, quam aut a me in medium proferri debeant, hæc tanta, tamque præclara, & plene cælestia dona in hoc nobilissimo omnium Christianorum Principum capite, Stellarum instar micantia, maxima admiratione veneranda rectius, quam oratione splendidissima etiam celebranda esse merito existimaverim. Ac nisi hunc talem, tantumque no-

bis Imperatorem Deus pro sua benignitate dedisset, infelix profecto infinis prope malis afflictus, hæc nostra tempestas, esset, & haberetur. Gratias itaque Deo æterno supplex agere debet, quod illi præter ullum meritum hic alter Constantinus Catholicus obtigerit. Nam per Deum immortalem, non-ne vere Constantinum aut eo etiam majorem dixeris, qui ante aliquot sæcula hæresis, vel schismatis injuria colapsas Ecclesias, immo vero penitus deletas hisce calamitosissimis temporibus nova, liberalique fundatione restaurat, collegia, & cœnobio eversa, soloque æquata reparat, & nova etiam magna impensa exædificat, clerum denique ipsum cum orthodoxa religione in plerisque locis extinctum non sine maximis, & incredibilibus sumptibus pristino splendore restituere omnibus viribus annuitur? Sed ne curiose magis explicare, quam strictim quædam attingere voluisse videar, illud unum hoc loco dicam, & vere quidem laudatissimi huius Imperatoris cura, atque opera perfectum esse, ut multorum scelere deformata religionis nostræ facies suum decus, suum nitorem recuperare posse videatur. Jam vero quantum illud est, quod ut Christianos e Turcarum faucibus eripere, eosque a severissima illorum tyrannide in libertatem asserere possit, nihil eorum quæ ad hanc rem recte, ac laudabiliter gerendam adhiberi debeat, omittit, sed continuis bellis, magno studio, incredibili cura, ita se impio illorum conatu opponit, ut quod Germani, quod Itali, quod Galli, quod Poloni, quod aliæ prope omnes gentes securius vivant, id ipsi uni secundum Deum acceptum referre debeant. Quis enim est in orbe Christiano locus, quem non Turcarum rabies iam olim pervagata esset, nisi hic talis, tamque pius Imperator, se suosque Christianos liberos huic pesti obiecisset, ejusque imperum solus ex omnibus Christianis principibus sustinisset? Sed hæc ejusmodi sunt, ut nullis verbis, nulla ratione satis explicari posse videantur. Atque hunc quidem Imperatorem omnium virtutum heroicarum cumulatissimum thesaurum, si vobis Patres laudatissimi, hic coram intueri liceret, verbis exprimi non potest, quanto gaudio perfunderemini: vicissimque ne cogitatione quidem complecti possum, quali, quamque inexplicabili letitia sua Cæsarea Majestas afficeretur, si in hoc augustissimo loco eum, in quo olim paraclerus ille Spiritus Sanctus sub ignitarum linguarum forma visibilis apparuerat representante, tot doctissimorum, ac religiosissimorum, imo vere Apostolicorum locum tenentium Patrum venerandas facies præsens inspiceret, sibi certe temperare non posset,

set, quin in omnium vestrum sancta oscula
rueret; imo quo est in rem Christianam stu-
dio ipsamet Majestas sua huc libenter venis-
set, si propter plurimas, easdemque gravissi-
mas Sacri Romani Imperii, regnorumque, &
dominiorum suorum occupationes in præ-
sentiæ suæ Majestati id facere licuis-
set. Ne tamen interim quidquam, quod
in hac parte muneri Cæsareo incumbit,
& Commisarios suos ad hoc Sacrosanctum
Ecumenicum concilium tempestive, & ante
omnes alios Christianos Principes mittere,
qui & personam suam referrent, & cum
plena auctoritate, & mandato, nomine-
que, & loco Majestatis suæ celebrationi
hujus sacræ Ecumenicæ Synodi interessent,
quemadmodum hæc, & alia multa præ-
clara, quæ in mandatis habebant R. D.
Archiepiscopus Pragensis, & Magister D.
Sigmundus a Thun Majestatis suæ Ora-
tores hic presentes Illustrissimis Dominis
Legatis privatim luculentam oratione expo-
suerunt. Ex his itaque, quæ jam dicta
sunt, Antistites amplissimi, manifeste ap-
paret, quo studio, quamque propensa vo-
luntate sit ejus Majestas in hanc Sacram
Synodum, præsertim vero, cum non solum
ab eo, qui modo univèrsam illustrat Eccle-
siam, Pontifex maximus, vere Pio IV. ve-
rum etiam ab aliquot suæ sanctitatis præ-
decessoribus Pontificibus maximis piæ me-
moriam magna contentione petiverit, ut jam
etiam majorum suorum exempla sequen-
ti, convocato veteri de more generali
Concilio, extirpatisque hæresibus, Christi
fidelium saluti prospicerent. Quamvis San-
ctissimus quoque Dominus noster pienssi-
mus Pastor statim in ipso Pontificatus sui
felici initio ante alias omnes gravissimas,
urgentissimasque curas hanc data opportu-
nitate in primis de congregando univèr-
sali Concilio, spiritusque ex agro domini-
co resuscandis pro sibi innata pietate, &
sapientia ultero susceperat; id quod jam
sanctitatem suam laudatissime, omnium-
que Christi fidelium mirifico applausu re-
ipsa præstare cernimus. Pater cælestis ser-
va hæc orbis lumina, quæ ad conservan-
dam, tuendamque Rempublicam Christianam,
immo vero pretioso Filii tui Domini
Nostri Jesu Christi Sanguine acquisi-
tam Ecclesiam virtutibus, pietatisque stu-
diis cumulata, ita conjuncta esse voluisti,
ut alterum in altero cernere liceat.

Quod sanctitatis suæ præclarum sum-
moque Pontifice, ac Pastore dignum, uni-
versoque orbi Christiano salutare studium,
cum non sine magna animi voluptate Chri-
stianissimus Imperator videret, sua quo-
que Majestas Cæsarea, tamquam primo-
genitus Ecclesiæ Catholicæ, sedisque A-

postolica additissimus Filius, hoc Sacro-
sanctum Ecumenicum Concilium, quod
in Spiritu Sancto rite, ac legitime congre-
gatum agnoscit pro Cæsareo suo munere,
quotiescumque res postulaverit, ab omni-
bus injuriis tueri, manutene, atque de-
fendere sese promptam, ac paratam beni-
gne offert. Quo autem hanc suam volun-
tatem ejus Majestas magis restatam face-
ret, non solum, ut Imperator Romano-
rum, ac Bohemæ Rex, & Archidux Au-
stria hos graves, & præstantes, muneri-
que huic obeundo maxime idoneos viros,
quos coram cernitis, Oratores suos huc
mittere dignata est, sed etiam quatenus
est Rex inclita Hungariæ, antiquissimi
illius, & nobilissimi Christiani orbis pro-
pugnaculi, me licet immeritum, huic San-
ctissimæ Synodo nomine suo regio, cum
plena auctoritate, & mandato interesse
voluit, & paucis interjectis] Postremo
ut ex officio meo, & illustrissimarum, ac
Reverendissimarum amplitudinum vestra-
rum expectationi satisfaciam literas plena
auctoritatis, & mandati Regis mei reve-
renter exhibeo, orans, ut & illas in hoc
ornatissimo consensu, pro recepta jam con-
suetudine, publice perlegi facere, & me
cepta hac sua singulari benignitate com-
plecti dignentur.

Dimissis e cœtu Oratoribus, de respon-
so iis dando actum est, quod postquam
lectum, ac probatum fuit, revocatis iis-
dem in Concilium a Thelesino Episco-
po Sacri Concilii Secretario in hunc mo-
dum recitatum est.

Reverendissimi Domini adventus domi-
nationum vestrarum magnam huic Sanctæ
Synodo lætitiæ attulit, tum propter ma-
ximam benevolentiam, qua Synodus ipsa
Sacram Cæsaream Majestatem profecit, tum
propter eum honorem, qui ei ex hac
nobilissima potentissimi, atque religiofissi-
mi Principis legatione accessit. Quare
Sancta ipsa Synodus dominationes ve-
stras, quas præstanti virtute, ac pietate
præditas esse non ignorat, lætis am-
plectitur, atque recipit animis, mandatum-
que, & literas suæ Cæsareæ, & Regiæ
Majestatis in hoc loco lectas, & recitatas,
quantum de jure debet admittit. Hoc qui-
dem repetitum fuit a Patribus in secunda
sessione die XXVI. Februarii.

Octava Februarii die habita est Pa-
trum congregatio, in qua Legati Cardina-
les, iidemque Concilii præfides, ut ri-
xarum occasiones, atque offendicula sub-
moverent, quæ inter Regum, & Prin-
cipum Oratores de procedria, sive ho-
noriificentiore loco oboriri possent, cer-
tas leges æquitati consentaneas, distinctas
subjectis capitibus, Patribus proposue-
runt.

XI.

Capita ad tollendas dissensiones in-
ter Oratores Principum.

Illustrissimi Domini Sacri Concilii præ-
sidentes, & Legati ad obvianandum difficul-
tatibus, & dissensionibus, quæ oriri pos-
sent inter Oratores, circa eorum præce-
dentiam decreverunt, ut sequitur.

Quod in aula Congregationum Orato-
res Ecclesiastici sedeant parte dextera
Illustrissimorum Legatorum, sicut in præ-
cedenti congregatione sederunt.

Oratores vero laici Imperatoris, sive
alterius cuiusque Regis sedeant parte sini-
stra ipsorum illustrissimorum Legatorum.

Dum ex adibus Illustrissimi Cardinalis
Manuani itur in Ecclesiam, Oratores Lai-
ci præcedant Illustrissimos Legatos, &
Crucem immediate; Oratores autem Ec-
clesiastici subsequantur immediate post Il-
lustrissimos Legatos ante omnes Prælatos,
& hoc ordine ingrediantur Ecclesiam.

In celebratione Missarum solemnium in
Ecclesia Cathedrali, & in sessionibus, O-
ratores Ecclesiastici sedeant, ubi erat Ta-
bernaculum Corporis Christi prope Altare
maius; Oratores vero Laici sedeant e re-
gione Illustrissimorum Legatorum.

Pax, & incensum detur prius Oratori-
bus Ecclesiasticis, deinde Oratoribus Laicis,
deinde Prælati.

Dum imponitur cinis, quia Prælati om-
nes sunt cum Mithris, & Pluvialibus,
primo accedant Oratores Ecclesiastici, de-
inde ceteri Prælati, & post Prælatos Mi-
thratos accedant Oratores Laici.

Oratores Ecclesiastici, si dicere voluerint
eorum sententias in congregationibus, &
sessionibus, quia tunc loquuntur, ut Epi-
scopi, non uti Oratores, loqui debeant ju-
sta ordinem suarum promotionum.

Nona Februarii die, eademque feria
secunda habita est congregatio generalis,
in qua Ferdinandus Martinus Mazcare-
nius, Sebastiani Regis Lusitanæ Orator,
qui nudius tertius Tridentum accesserat,
exceptus est, productis ab eo Regiis li-
teris quibus Sebastianus ad tuendam, am-
plificandamque Religionem flagrantissi-
ma studia explicabat. Habita est Orato-
ris nomine perelegans de eximiis Regum
Lusitanæ gestis, propagatoque ab iis
Christiano Imperio, commendata Pon-
tificis in cogendo Concilio pietate, o-
ratio, cujus potiore partem suis con-
ceptam verbis subiicimus.

Sanctissimi Domini nostri Pii IV. Pon-
tificis, & Apostolicæ dignitatis fastigio,
& animi ornamentis vere maximi laudibus,
nulla sane par ullo unquam tempore ora-
tio poterit reperiri, qui ut excellens in-
Christianam Rempublicam suæ unius curæ
solicitudinique divinitus traditam studium
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Ag. Conc.
Trid. ms.
Franc.
Card.
Barb. sig.
1109. p.
24. per
Alulph.
Syrum.

XII.
Ag. Conc.
Trid. per
Alulph.
Ser. p. 24.
Vide ea
cap. Lab.
10. 14.
conc. p.
1143.

XIII.
Ap. Labb.
10. 14.
Conc.

testaretur, cum primum fuit Pontifex ma-
ximus declaratus, ut quod salutaris, auf-
picatoque plane nomine pollicebatur, adhi-
bita inveteratis Ecclesiæ malis medicina
præstaret in concilii celebrandi ratione,
quo uno remedio omnium mentes ad sani-
tatem reduci posse videbantur, omnes suas
curas, cogitationesque ab ipso summi Pon-
tificatus exordio collocavit; cuius cum pius
conatus, & paternæ pietatis viscera pro-
spicerent hi, quos ille, & Nuntii, & a-
mantissimis literis ad hanc Urbem ad Ec-
umenicum concilium celebrandum adhorta-
batur, convenerunt frequentes, ut vide-
mus, & ut speramus, non modo illius au-
thoritate, sed hujus etiam Sanctissimi con-
ventus exemplo, celebrataque incitati,
frequentiores in dies convenient, & hujus
Sacrosanctæ Synodi dignitatem sua pietate
magis illustrabant. Quod si Ecumenicorum
conciliorum auctoritas Sacrarum Literarum
monumentis non tam diserte esset compre-
hensa, quis tamen sobria, sanæque men-
tis crederet, pio tot integerrimorum, San-
ctissimorumque præsulum conventui San-
ctum Dei Spiritum defuturum, qui in me-
dio duorum, triumve de pietate agentium
se promisit futurum. Cum vero tanta sit
Sacrorum conciliorum dignitas, & reli-
gio, ut quæ in illis decernuntur, pro di-
vinis oraculis excipiantur ab omnibus, quis
sibi non facile persuadeat in omnibus de
Christiana Religione controversis eam fore
verissimam sententiam, quam tot Patres
matura ætate, spectata virtute, exacta-
que eruditione ornatissimi comprobaverint,
& Reverendissimi, Illustrissimique Legati
divina quadam sorte ad hoc munus electi,
qui Pontificio nomine Sacro concilio præ-
sident, sua auctoritate confirmaverint;
tamen vero facile adducimur, ut creda-
mus in eadem sententia ceteros pro sua
pietate, & sapientia futuros, de nobis ta-
men possumus id constantius, apertiusque
profiteri, qui ornatissimo vestro conspectu
in tantam Christianæ Reipublicæ sapien-
tissimis vestris decretis constituenda expe-
ctationem sumus erecti, ut non modo ve-
stra pietate existimemus fore, ut omnes de
Religione controversiæ dirimantur, sed
vestra etiam censoria severitate omnium
ordinum, Sacerdotumque præsertim, qui
ceteris scientia, & vitæ integritate præ-
lucere debent, mores ad Evangelicæ sin-
ceritatis normam dirigantur; quæ qui sibi
ex Sacro concilio non pollicentur, aut
quam vim habeant, non perspiciunt, aut
cujus auctoritate nitantur, non intelli-
gunt. Hos quidem fructus, aut uberores,
etiam postulat a vobis Christiana Respu-
blica: hos expectat Severissimus Princeps
Sebastianus Portugaliæ, Algarbiorumque
Cc Rcc

Rex hujus nominis primus, qui licet suum in Christianam Rempublicam studium satis vobis crederet perspectum, & cognitum, ut rament suam erga Sacrosanctum concilium observantiam illustriore testimonio declararet, ornatisimum virum, quem videtis D. Ferdinandum Martinez Mazcarenum ad hoc Sacrum concilium destinavit non Oratorem solum, sed pignus, obsidemque perpetua sua erga Sacrosanctum concilium observantia, & pietatis. Quanta vero cura optimo, religiosissimoque Principi fuerit Ecumenici hujus concilii celebritas, & amplitudo, restari apud vos poterunt non solum antistites Bracharensis, Conimbricensis, Leriensisque Sacrarum Literarum scientia, spectata pietate, & vita integritate insignes, qui se explicare celerius, & maturius in hanc Urbem venire potuerunt, sed & qui constitutis Ecclesiarum suarum rationibus aderunt ex illius Regnis, & Dominiis, quos omnes Christiana pietatis studiosissimus Princeps accurate per literas hortatus, ut quam diligentissime possent, se ad maturam perfectionem componerent, ne vel iubenti, volentique Summo Pontifici segniter parere, vel laboranti Ecclesiae serius, quam cum eorum pietas, tum periculi magnitudo postulabat, adesse viderentur; quae omnia a Serenissimo Rege studiosissime sunt curata, partim, ut sua erga Sacrum concilium observantia satisfacere, partim etiam, ut clarissimorum Portugalliae, Algarbiorumque Regum majorum suorum religioni, pietatique responderet, quorum res fortiter, & feliciter gesta ita semper fuerunt cum publica Christianae religionis utilitate, & dignitate conjunctae, ut tot defusis, prostigatisque barbaris Regibus victoribus, tot direptis, expugnatisque hostium oppidis, tot arcibus in adverso Numidia, Getulaeque littore ad comprimendam barbarorum audaciam erectis, non tam sui Imperii fines proferre, quam Christiana Religio gloriam propagare voluisse videantur. Incitabantur illi quidem Regii animi excellenti magnitudine, sed ad nativam, insitamque eorum propensionem accedebat aculeus ille, quem Alfonso Primus Portugalliae Regni conditor, & auctor posterorum Regum animis impressum reliquit. Quod si apud clarissimos Portugalliae Reges tantum valuit exemplum perpetua quadam serie, velut per manus traditum, quid vos, amplissimi Patres, expectare par est a Serenissimi Regis Sebastiani animo, quem non solum superiorum Regum illustria exempla, sed recens, spiransque adhuc Emanuelis Proavi Joannisque Tertii Avi memoria ad provehendam Religionis studium vehementius accen-

dit? quomodo enim potest, vel Emanuelis Regis Pronepos non iisdem vestigiis insistere, vel Joannis optimi, maximique quondam Regis Nepos cognita ab omnibus propemodum, qui hic adestis, illius pietatis exempla minime consecrari? quorum ille subjectis Sedis Apostolicae Imperio tot in Oriente Regnis, Provinciis, barbarisque nationibus eius gloriam longe, lateque illustravit, hic vero non modo subactos ab Emanuele felicissime recordationis Regis Patre suo Populos in officio, fideque continuit, sed etiam studio diligentiaque perfecit, ut repudiato nefario inanium simulacrorum cultu Christiana Religio Sacra, moreque libenter sequerentur, a quo propaganda nostra Religio cursu, cum partim finitimorum Africae Regum infestis excursionibus, partim magnis a Solymano ad evertendum nostrum in Oriente Imperium missis classibus subinde interpellaretur, illorum quidem audaciam, temeritatemque gravissimis illatis damnis repressit, huius vero navales copias in ipso Dii florentissima totius Cambajae Regni urbis conspectu ita oppressit, ut Solymanus purpuratorum satraparum apud barbarum, & immanem tyrannum gratia, & auctoritate longe maximus qui classi summo cum Imperio praerat, multis depressis trivernibus, laceris, truncatisque navigiis aegre sit fuga salutem consequutus. Quae ideo breviter, cursimque a nobis sunt commemorata, Patres amplissimi, non modo, ut intelligeretis, quanto suorum periculo, & sumptu suo clarissimi, proferendaque latius Christiana Religio studiosissimi Portugalliae Reges non in opposita nobis Africa solum proximis, sed in Asia etiam remotissimis, disjunctissimisque Provinciis gravissima, periculosissimaque bella susceperint, quaeque ea vel animi magnitudine gesserint, vel constantia felicitateque confecerint, sed etiam ut cognosceretis, eundem erga Sanctam Sedem animum, idem ad Christianam Religionem amplificandam, propagandamque studium, eandem erga hoc Sacrum concilium observantiam, eandem denique pietatem expectandam a Serenissimo Rege Sebastiano, & regia praestantissima indolis significatione ad excellentes omnes virtutes propenso, & domesticis imaginibus; clarissimorumque Regum illustribus exemplis incitato, qui quod Sanctissimo Pontifici suis literis est pollicitus, hodie cumulate praestat, suumque ad illustrandam huius Sacrosancti Concilii celebritatem studium vobis, amplissimi Patres, hodierna die per D. Ferdinandum Martinez Mazcarenum suum, Oratorem, virum non solum antiqua generis nobilitate, & familia multis Asiae, Africaeque triumphis insigni, sed

fide,

fide, integritate, ceterisque ornamentis longe praestantem effuse pollicetur: sperat autem fore, ut quoties cum de publicis Christianae Religionis, atque disciplina, tum de privatis negotiis nostrarum Ecclesiarum, quae singulari Dei optimi maximi beneficio, nec ab Ecclesiae Romanae ceterarum parentis, & magistratae observantia deflexerunt, nec a veteri receptoque semel cultu recesserunt, apud vos illius Orator agere velit [quod pro sua prudentia non nisi necessarius, aut gravibus certe causis impulsus faciet,] vos cognitis Serenissimi Regis mandatis eum pro vestra humanitate benigne excipiat.

Responsum Sanctae Synodi Illustrissimo Oratori Serenissimi Regis Portugalliae in eius comparatione.

XIV.
Respon-
sio Ora-
tori Lusit-
ano tra-
dita fuit.

Illustrissime Domine Orator. Mandatum, ac litera Serenissimi Portugalliae Regis, quae modo a Dominatione vestra exhibitae in hoc sacro loco recitatae fuerunt, necnon ea, quae ornatisima oratione expressa sunt, huic Sanctae Synodo incundissimum nuntium attulerunt, cum declararent eximiam, & perpetuam quandam clarissimorum Portugalliae Regum, ac praecipue Serenissimi Sebastiani Regis in Deum pietatem, insigne in Rempublicam Christianam studium, ac summam erga hoc ecumenicum, & generale concilium observantiam, licet nihil novi huic Sanctae Synodo allatum fuerit. Nemo enim est, cui compertissima non sint praecleara Regum Portugalliae facinora in Christiana Religione, veraque Christi fide in Orientis partibus propaganda. Non minor tamen Majestati Suae, Majoribusque suis piissimis, & clarissimis Regibus laus, & gloria hac tempestate debetur, quod in his calamitosi temporibus, tot dissidiis, totque in Ecclesias exortis haeresebus, Regna, & conditionem suam in orthodoxa fide, Ecclesiaeque Catholicae unitate semper [uti vere Christianos Principes decet] conservarint, quam in barbaris, & idolorum cultui deditis nationibus ad veram Religionem traducendis. Quamobrem haec Sancta Synodus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi meritis de iis omnibus gratias agit, Dominationemque vestram, tum ipsius Regis causa, tum ob singularem eius prudentiam, & sanguinis splendorem grato, & benevolenti animo recipit, Regium vero mandatum, quantum de jure debet, admittit.

XV.

Venerant cum Lusitano Oratore eximii Theologi, qui multum virtutis, & doctrinae specimen in afferenda fide orthodoxa, refellendisque Novatorum erroribus explicuere. Proximis diebus magna contentione opera navata in disquirendis rationibus, quibus Protestantes ad

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

concilium Tridentinum pellici possent, ut depositis erroribus fidem orthodoxam amplecterentur, ac reliquo fidelium coetui aggregarentur; id vero opus maxime erat arduum, cum in pertinacia maxime obfirmati essent conciliorum a Paulo III. & Julio III. habitorum decreta impia esse, atque adeo a Ferdinando Casare concordiae cupidissimo missi sunt subjecti articuli, quos illius Oratores Legatis Cardinalibus decimo octava Februarii exhibuere, ut si quo modo praefata eorum perverbia deliniretur, tum amplissima liberi comitatus synographa ad eos mitteretur, necnon abscederentur omnes occasiones, quas ad declinandum concilium toties inani, ac fallaci specie expetitum praetexere affectabant. Monuere etiam arcana concilii, scriptio- nesque imperfectas, necdum discussas temere non evulgari.

Articuli Illustrissimis, & Reverendissimis Legatis Sacri concilii Praesidentibus, per Oratores Casareae Majestatis die XIII. Februarii exhibiti.

Primum omnium, cum ipsi omnes viderent instare praedictae Sessionis praefixum terminum XXII. diem praesentis mensis Februarii, arbitrati sunt suas Illustrissimas, & Reverendissimas Dominationes paucis de ipsa Sessione, & aliis quibusdam Sacrae Casareae Majestatis commonescere.

Non ignorant suae Illustrissimae Dominationes Protestantes, seu eos, qui ab obedientia Sedis Apostolicae discesserunt, omnibus viribus conari, ut qualemcumque tandem praetextum inveniunt, quo muniti hoc Sacrum ecumenicum concilium in Spiritu Sancto congregatum subterfugere possint. Et quoniam subterfugii ipsius primam, & praecipuam occasionem hinc Protestantes accepturos esse, Oratores ipsi arbitrantur, si statim ab exordio concilii in hac prima Sessione, ante decennium intermissorum articulorum continuatio facta fuerit, ideoque contendunt, ut omnibus modis huiusmodi occasio praevocaretur in praesentiarum, videretur hac de causa etiam in proxima Sessione continuationis faciendae nullum argumentum exhibendum esse, quo cum omnium fere Regum, & Principum Christianorum Oratores a Sessione absaturi credantur, ne ex hac quoque occasione Protestantes ipsi exclamare possint, fere solos Pontificios Episcopos, & Casareos Oratores rei bene, & prospere gerendi spem ademisse, & eripuisse concilii celebrationi.

Quare Illustrissimi Legati cum Reverendissimorum Patrum ad hoc Sacrum ecumenicum concilium congregatorum consensu non inchoationem quamquam, sed

C c 2

Act. per
Alulph.
Serv. p. 26.

Ext. in
MS. Arc.
Vat. sig.
n. 3229. p.
81. MS.
Franc.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
26.
Act. Conc.
Trid. per
Alulph.
Servanti-
um Sa-
pierrezum
num.
Scripto-
rem Epi-
scopi Te-
lesini Sa-
cretarii.

Articuli
exhibiti
ab Orato-
ribus Im-
peratoris.

203

continuationem proseguendam consueverint; videri tamen Oratoribus ipsis in hac prima Sessione omnino continuationis faciendae significationem praecavendam esse, imo existimarent Oratores Sessionem hanc, si ulla ratione fieri posset, in aliud aliquod tempus competens reici debere, ut & Protestantes interim expectarentur, & alii Oratores, qui expectantur, interesse possint. Quod si vere id Illustrissimis suis Dominationibus facere integrum non esset, saltem illud efficere velint, quo generalia quaedam, & non magni momenti negotia, cujus generis sunt illa, quomodo, & quibus verbis consicienda literae, quibus Protestantes, & alii lapsi ad gremium Catholicae Ecclesiae invitari, & revocari deberent; item de formula salvi conductus consicienda, vel alia quaequam hujusmodi, quae Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Legati pro sua rara prudentia facile invenire poterunt, pertractarentur. Secunda vero Sessio omnino diutius, & in aliud tempus proroganda videtur propter allegatas causas, & quod huic in veterato malo cum aliqua acceleratione viam obviari poterit.

Propterea cum in praesentiarum tractetur de reprobatis libris Hæreticis in Indice Romano comprehensis, inter quos non postremum locum obtinet Augustana Confessio, videtur ipsis Oratoribus ita ab initio ipsam Confessionem non esse damnandam. Nam præter id, quod Protestantes vocati venire recusarent, etiam extrema quæque pericula pro defensione ipsius confessionis adire non dubitarent immo [quod omen Deus avertat] nocentissime conspirationes essent expectandæ, & ex hac etiam occasionem quamdam ipsi Protestantes arripere communicatis consiliis, & auxiliis cum iis Principibus, & Novatoribus, qui iam ab obedientia Sanctissimi Domini Nostri, & Sanctæ Romanæ Ecclesie discesserunt, & signanter stantibus hisce Gallicis tumultibus funesta bella suscitarent, ac etiam ceptum Concilium in tristem, cruentamque tragediam deducere studerent; idcoque Hæretico, & lapsos ipsos in spiritum lenitatis potius in viam revocare, quam in foveam perditionis propellere, studendum esset. Nam & superiorum Imperatorum suæ Casareæ Majestatis Augustissimorum Prædecessorum temporibus in hujusmodi errantibus reducendis plus valuisse benevolentiam, quam severitatem, plus profecisse coartationem quam comminationem, plus denique egisse charitatem, quam potestatem, omnibus palam esse existimant.

De fide publica ipsis Protestantibus data quam amplissima, & qualem ipsimet desiderant, cum omnes fere Patres in id

consentire videantur ipsis quoque omnibus valde necessarium videtur.

Item quoniam sua Casareæ Majestas Oratoribus suis in mandatis dedit, ut quotiescumque ab Illustrissimis, & Reverendissimis DD. Legatis vocati fuerint, ad quamlibet ipsorum requisitionem comparere, & loco, ac nomine suæ Casareæ Majestatis quæcumque agenda, & pro more, & consuetudine, ac ratione Concilii rite habendi, consultandi fuerint, in iis diligenter operam consensum, studique sua adhibere debeant, quotiescumque ab Illustrissimis, & Reverendissimis Dominis Legatis vocati, & requisiti fuerint.

Præterea hoc quoque prædicti Oratores Illustrissimis, & Reverendissimis Dominationibus, suggerere voluerunt, quod licet ipsis consultationibus, quæ in publicis Congregationibus fiunt, nulli extranei intersint, omnia tamen, & singula, quæ illic tractantur, & dicuntur, etiam plebeis hominibus notissima esse videntur, unde facile colligunt id non aliunde procedere, nisi quod aliqui ex illis, qui ejusmodi Conciliis intersunt, secreta, sive ex industria, sive per negligentiam palam faciant, idcirco Illustrissimæ, & Reverendissimæ Dominationes suæ provideant, ne, priusquam Sacrum Concilium aliquid deliberet, & concludat, omnia in publicum prodeant, atque in Germaniam perferantur.

Postremo ad hæc omnia, & singula ab Illustrissimis, & Reverendissimis Dominis Legatis prædicti Oratores benigne responsum expectant.

Responsum est ad singula hæc capita summa consilii maturitate excussa, ac perpensa subjectis verbis.

Responsum Illustrissimorum DD. Legatorum ad supradictas Oratorum Casareorum petitiones.

Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Oratores. Quod petunt Dominationes Vestre, ne qua fiat in prima Sessione continuationis mentio, non gravatim illis concedatur, neque in ea quidquam tractabitur, quod ad continuationem pertinere videri possit, aut ullam significationem illius habeat.

Quod vero præterea reici cupiunt Sessionem hanc in aliud longius tempus, id facere nobis integrum non est, quandoquidem consiciendi decreti de Indice corrigendo nonnullis ex Patribus mandatum esse non ignorant, quod in prædicta Sessione publicari oportebit. Hoc autem in Casareæ Majestatis gratiam libenter faciemus, ut laxius aliquod spatium demus proxime future Sessioni; interjecto vero tempore, quibus de rebus tractatum sit, & qui dies illi præstendus, una cum Patribus deliberabitur.

XVI.

XVII.

XVIII.

De

De damnanda vero statim ab initio Confessione Augustana, ne cogitatum quidem est a nobis unquam, quandoquidem de librorum prohibitorum Indice, nisi sub fine Concilii, nihil decerneretur; quamobrem, & in hoc libenter Dominationibus vestris gratificabimur.

Item & de salvo conductu, quem deditimus, quemadmodum alias a Protestantibus peritus, & illis concessus fuit in amplissima forma: quod idem facturam quoque majestatem Casaream confidimus.

Quod vero meminimus præterea sibi mandatum etiam ab Imperatoria Majestate, ut quoties a nobis vocati fuerint, præsto adsint, suaque nobiscum consilia communicent, agnoscimus in eo singulariter illius Majestatis pietatem, & Religionem, neque vulgare studium afflictis Ecclesie rebus succurrendi, quo nomine magnam illi gratiam habemus, ac vicissim nostra cum dominationibus vestris consilia libenter communicabimus, deque rebus per nos proponendis eas tempore suo certiores reddemus.

Quod autem admonent, ut ratio ineamur, qua provideri possit, ut quæ tractantur in Congregationibus, non promulgentur dabitur a nobis opera, ut quoad fieri poterit provideatur.

Provocata mox in opus ea sponso, nam Præfides Legati gravissima oratione Patres admonere, ut posthac credita ipsis arcana alto pectore premerent, cum Novatores in omnes calumniandi occasionem intenti inde fierent præfractiores. Admonitio ad Patres ne vulgenter decreta, & alia, quæ examinanda proponuntur, antequam firmentur.

Reverendissimi Patres. Sciant Dominationes Vestre, quam indignum sit, ut decreta, & alia, quæ Patribus examinanda proponuntur, antequam firmentur, & in publica Sessione legantur, evulgentur, & extra hanc Civitatem ad extraneos mittantur, quo fit ut alias sæpe vidimus, ut decreta ipsa sub ea, qua dixi, forma primum concepta, & ut ita dicam informia pro decretis firmis, & a Sancta Synodo disseminentur, quare Illustrissimi DD. Legati, & Præsidentes admonent, atque etiam hortantur Dominationes Vestras, ut pro honore, atque existimatione hujus Sancti concilii, & ad obviandum scandalis, quæ oriri possunt, tam decretum, quod modo a me lectum fuit; quam cætera alia quæcumque, quæ in futurum examinanda nobis proponuntur, non evulgent, neque eorum exemplum extra gremium Concilii alicui exhibeant, neve extra Civitatem ad aliquos transmittant, idque a suis familiaribus fieri severissime prohibeant. Quod

ut commodius fiat, Dominationes Vestre; cum miserint ad me pro exemplo præsentis decreti, simul mihi per cedula eorum manu subscriptam nomen ejus, cui voluerint, quod tam hoc exemplum, quam alia, quæ suo tempore proponuntur, exhibeantur, mittant: Hæc provisæ sint nunc expedire. Si quæ alia commodior via alicui ex Patribus occurrerit, ut ea, quæ proponuntur, secreta retineantur, de ea poterit Illustrissimos Dominos Legatos admonere.

Quod ad Sessionis secundæ, quæ XXVI. Februarii die celebrata est, acta attinet: Peractis solemni ritu sacris mysteriis ab Antonio Helio Patriarcha Hierosolymitano, habita est oratio ab Antonio Caucio Archiepiscopo Patracensi, Corcyrensi designato, in qua Hæreticorum impia molimina sic descripsit, ut ad ea frangenda ita Patres excitaret. In ea, pro dolor, miserima incidimus tempora, ut quod sine lachrymis enarrare non possum, immensa flagitia, & sacrilegia, ex nefanda recentiori hac Lutheranæ hæresi, cujus quidem extirpandæ causa huc convenimus, in Dei Ecclesia orta esse videamus, nempe Ecclesiarum bona direpta, templa solo equata, Monasteria non solum proventibus suis, & incolis destituta, verum etiam funditus eversa, Sanctissimum Christi Vicarium, verumque Petri Successorem Pontificem Optimum Maximum, Episcopos, reliquosque Dei Sacerdotes neglectos, honoribus debitis privatos, maximis affectos contumeliis, injuriisque lacessitos, Deo Dicatas Virgines stupratas, earumque bona ablata, venerandas Sanctorum Imagines rejectas, & eorum cineres contemprios, Sacramenta Ecclesie explosa, atque concutata, sacros denique Ecclesiasticos Canones, ac Constitutiones igni traditas, ritusque omnes Divinos penitus sublatos. Verum enim vero antiquas hæreses extinctas jam, Manichei, Joviniani, Vigilantii, Pelagii, Euthycheris, Felicis, Albigensum, Waldensium, Berengarii, Marsilii Patavinii, Joannis Wicleff, Joannis Hus, Hieronymi de Praga, & cæterorum a Sanctis Patribus nostris in Conciliis sæpius confutatas, & rotas rejectas sustinere voluerunt infelicissimi homines isti, & Divina, Christianaque dogmata a Christo Servatore nostro instituta, ac ab eisdem Sanctis Patribus nobis per manus tradita, divinitusque a Conciliis sancita, & Pontificibus Sanctissimis confirmata evertere, vanaque esse, ac inutilia, nobis effutire non dubitarunt, latamque viam, quæ ad inferna ducit, Christi doctrinæ immemores, & Epicureorum mores sequuti sibi construxerunt, de quibus sensisse mihi

XIX.
Secunda
Sessio
Concilii
sub Pio
IV.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. fig.
n. 324. in
actis sess.
2. sub Pio
IV.

vi-

XX.

videtur Petrus Apostolus inquit. Venient in novissimis diebus in deceptione illutores juxta proprias concupiscentias ambulantes. Hinc tam longe, lateque pervagatum est incendium, &c.

Perlectum est decretum de Librorum delectu, deque Protestantibus, & aliis Hæreticis ad Concilium, data iis tuti comineatus, & incolumitatis fide publica, humanissime vocandis, & ut a Patribus de fide orthodoxa amanter edocti errores exuerent, inque Ecclesiæ gremium revocarentur, id vero decretum in Congregationibus quæ præcesserant, diligenter fuerat excusum, subjectisque verbis conceptum fuit.

Sacrosancta, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Presidentibus in ea Apostolicæ Sedis Legatis, non humanis quidem viribus confidens, sed Domini Nostri Jesu Christi, qui os & sapientiam Ecclesiæ suæ daturum se promisit, ope, & auxilio freta illud præcipue cogitat, ut Catholicæ fidei doctrinam multorum inter se dissidentium opinionibus pluribus locis inquinatam, & obscuratam in suam puritatem, & splendorem aliquando restituat, & mores, qui a veteri instituto deflexerunt, ad meliorem vitæ rationem revocet, corque Patrum ad filios, & cor filiorum ad Patres convertat. Cum itaque omnium primum animadvertat hoc tempore suspectorum, & perniciosorum librorum, quibus impura doctrina continetur, & longe, lateque diffunditur, numerum nimis excrevisse, quod quidem in causa fuit, ut multæ censuræ in Provinciis, & præsertim in Alma Urbe Roma pio quodam zelo editæ fuerint, neque tamen huic tam magno, ac pernicioso morbo salutarem ullam profuisse medicinam, censuit, ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris, librique quid facto opus esset, diligenter considerarent, atque etiam ad eandem Sanctam Synodum suo tempore referrent, quo facilius ipsa possit varias, & peregrinas doctrinas, tanquam zizania a Christianæ veritatis tritico separare, deque his commodius deliberare, & statuere, quæ ad scrupulum ex omnium animis eximendum, & tollendas multas querelarum causas, magis opportuna videbuntur. Hæc autem omnia ad notitiam quorumcumque deducta esse vult, prout etiam in præsentis decreto deducit; ut si quis ad se pertinere aliquo modo putaverit, quæ vel de hoc librorum, & censurarum negotio, vel de aliis, quæ in hoc generali concilio tractanda prædixit, non dubitet a Sancta Synodo se benigne auditum iri. Quoniam vero eadem Sancta Synodus ex corde optat, Deumque enixe rogat, quæ ad pacem sunt Ecclesiæ; ut

universi comminem Matrem in terris agnoscentes, quæ quos peperit, oblivisci non potest, unanimes uno ore glorificemus Deum, & Patrem Domini nostri Jesu Christi, per viscera misericordiæ ejusdem Dei, & Domini nostri omnes, qui nobiscum communionem non habent, ad concordiam, & reconciliationem, & ut ad hanc Sanctam veniant, invitat, atque hortatur, utque charitatem, quod est vinculum perfectionis amplectantur, pacemque Christi exultantem in cordibus suis præferant, in quam vocati sunt in uno corpore. Hanc ergo non humanam, sed Spiritus Sancti vocem audientes, ne obduent corda sua, sed in suo sensu non ambulantes, neque sibi placentes, ad tam piam & salutarem Matris suæ admonitionem excitentur, & convertantur; omnibus enim charitatis officiiis Sancta Synodus, eos, ut invitatur, ita complæctetur.

Insuper eadem Sancta Synodus decrevit fidem publicam in generali Congregatione concedi posse, & eandem vim habituram, ejusdemque roboris, & momenti futuram, ac si in publica Sessione data, & decreta fuisset.

Altero decreto indicta est proxima Sessio ad XIV. Maii. XXI.

Reliqua ejusdem Sessionis acta descripta sunt ab Angelo Massarello subjectis verbis.

Quæ in eadem II. Sessione præter decretorum publicationem decreta fuerint.

In hac eadem Sessione II. sub Pio IV. Pontifice Maximo præter publicationem decretorum fuerunt exhibita, & publice lecta mandata Oratorum invictissimi Domini Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, primum tanquam Cesaris Regis Bohemæ, & Archiducis Austriae. Sub data Praga die I. Januarii MDLXII.

Secundum uti Regis Hungariæ sub eadem data, lectumque fuit responsum Sanctæ Synodi in admissione dictorum Oratorum.

Deinde exhibitum, & lectum fuit mandatum Oratoris Serenissimi Domini Sebastiani Regis Portugaliæ, sub data Olyssipone die XXVIII. Septemb. MDLXI. & similiter responsum Sanctæ Synodi. Quæ mandata lecta, & exhibita fuerunt hoc ordine, quia eodem ordine, ut moris est, in Congregationibus generalibus, exhibita prius fuerunt.

Postea lectum fuit Breve Sanctissimi Domini Nostri Pii IV. super modo, & ordine sedendi in Concilio nulla habita ratione dignitatis primatialis, sive vere, sive prærensæ. Sub data Romæ die ultima Decembris MDLXI. ab Incarnatione.

De

Angel. Massarello Secret. in Actis Concil. Trid. sub Pio IV. ms. Arch. Vat. sig. n. 3212. p. 153.

XXII. Actum est de salvo conductu Protestantibus dando.

Ext. in act. pag. 125.

Deinde lecta fuit declaratio Illustrissimorum Dominorum Presidentium super ipso Breve.

Et postremo lectum fuit aliud Breve sua sanctitatis confirmans sepe dictam declarationem, sub data die XIV. Februarii ejusdem anni.

Quarta Martii habita est Congregatio generalis, in qua conventum est de formula publicæ fidei, & liberi commeatu syngrapha amplissima Protestantibus danda, ut ad Concilium de fidei controversiis disceptaturi venirent: concepta ea erat subjectis verbis.

Sacrosancta, & œcumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Presidentibus in ea Apostolicæ Sedis Legatis, universis fidei dem facit, quod omnibus, & singulis Sacerdotibus, Electoribus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, militaribus, popularibus, & aliis quibuscumque Viris cujuscumque status, & conditionibus, aut qualitatis existant Germanicæ Provinciæ, & Nationis Civitatis, & omnibus aliis locis ejusdem, & omnibus aliis Ecclesiasticis, & Sæcularibus, præsertim Augustinæ Confessionis personis, qui, aut quæ una cum ipsis ad hoc generale Tridentinum Concilium venient, aut mittentur, aut profecturi sunt, aut hucusque venerunt, quocumque nomine censeantur, aut valeant nuncupari, tenore presentium publicam fidem, & plenissimam, verissimamque securitatem, quam salvum conductum appellat, libere ad hanc Tridentinam Civitatem veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, una cum ipsa Synodo de quibuscumque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, & omnia quæcumque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet, tam scripto, quam verbo libere offerendi, proponendi, eosque Scripturis Sacris, & Beatorum Patrum verbis, sententiis, & rationibus declarandi, astringendi, & persuadendi, & si opus fuerit, etiam ad objecta Concilii generalis respondendi, & cum iis, qui a Concilio delecti fuerint, disputandi christianè, ac charitative, absque omni impedimento conferendi, opprobriis, comitiis, ac contumeliis penitus semotis, & signanter, quod cause controversiæ secundum Scripturam, & Apostolorum Traditiones, probata Concilia, Catholica Ecclesiæ consensus, & Sanctorum Patrum auctoritates in prædicto Concilio Tridentino tractentur, illo etiam addito, ut Religionis prætextu, aut delictorum, circa eam commissorum, aut committendorum minime puniantur, impartit, ac om-

nino concedit, sic etiam ut propter illorum præsentiam, neque in itinere, aut quocumque locorum eundo, manendo, aut redeundo, nec in ipsa Civitate Tridentina a Divinis officiis quovis modo cessetur, &c. Plura alia adjecta ad omnimodam publicæ incolumitatis, & firmissimæ securitatis fidem asserendam, atque pro hac vice omni legum privilegio, Conciliorumque Constantiensis, & Senensis contrariis decretis, vel Canonibus vetustis vis adempta.

Alio etiam decreto superioris decreti beneficium ad alia Regna, Provincias, Civitates, & Loca, exporrectum, in quibus libere, ac impune fides contra-ria fidei Romanæ Ecclesiæ prædicaretur.

His addunt acta ab Astulpho Servantio conscripta. XXIII.

Perfecto fidei publicæ decreto. Legati, Ass. Conc. quam maxima possunt diligentia, curant Trid. per illud diversis in Civitatibus, & Provin- Gabr. Pal. ms. cibus vulgari, mandant illud valvis Ca- Franc. thedralis Ecclesiæ affigi, atque confestim Car. Bar. typis excudi, ut quam celerrime ad mul- sign. n. 24. tos perferatur, mittunt etiam diversa ejus P. 57. exempla ad Sanctissimi Domini Nostri Nuntios variis in Regnis, præsertimque ad Cardinalem Ferrariensem Legatum Papæ in Galliis, ad quem & duplices literas perscribunt, alteras quidem ita compositas, ut eas palam in Senatu Regio possit ostendere, in quibus eidem scribunt consilium Sanctæ Synodi illud esse, ut hoc decretum, quod ei authenticum mittunt in omnibus Christiani nominis Provinciis edatur, quapropter agat ipse cum Senatu Regio, ut sibi libere liceat illud in omnibus ejus Provinciæ Ecclesiis in publicum proponere: alteras deinde privatas literas eidem Cardinali scribunt, quibus eum admonent cupere maxime Sanctam Synodum eos, qui in istis locis perveris corrupti sunt opinionibus, huc se transferre, ut tandem summi Dei clementia ex horum Patrum congressu resipiscant, noluisse tamen eos nominatim in hoc decreto Gallicanam provinciam appellare, ne forte civis illi æger ferrent, se inter eos aperte censeri, qui publice, & impune alienas a Romana Ecclesia opiniones profitentur. Cæterum eos vere in hoc numero haberi, cum palam illorum nefarie dicta, atque nullis vindicata Magistraribus satis cunctis eorum impietatem testentur. Scribunt igitur, ut si intelligeret aliquos in dubitationem venire an hæc fides publica civis illius Regni complectatur, illos aperte tunc certiores facit ad eos etiam illam omnino pertinere, rogantque, ut nihil industrie prætermittat, ut eos ad hanc Sanctæ Synodi benignitatem amplectendam, hortetur, excitet, atque

que impellat. Significant præterea, quæ ratione uti debeat, quo decretum hoc toti illi Provincia innotescat, quid etiam ei curandum sit, si foras Senatus Regii auctoritate illud vulgo denuntiari prohibeatur.

XXIV.
Ext. in
ms. Car.
Spad. sig.
n. 31. p.
422.

Catharina
Regina
Sessiois
diem
protrahi
ad Eliza-
betham
Angliæ
Reginam
instanti-
am petit.

Dum hæc tam salubriter Tridentini patres pro dispersione gentium in Catholice fidei confessione adunanda meditarentur, visa est in Galliis spes quædam affulgere de reversione quoque Elisabeth Angliæ Reginæ; atque Hyppolitus Cardinalis Eftenfis, qui Apostolicum Legatum inibi agebat, quæ a Catharina Galliarum Regina acceperat, Cardinali Borromæo significans per literas aperuit. Accersitum se ab ipsa VIII. Martii audivisse, præsentibus Rege Navarræ, & Duce Guisæ, ac Monmorantio Equitum. Magistro rogatam fuisse ab Oratore Reginæ Angliæ nomine Regio; ut apud Summum Pontificem suis precibus ageret, quo indictus dies primæ Sessiois Concilii extraheretur eo quod ipsa ad plures Germaniæ principes necessitudine sibi conjunctos literas dederit, adhortans & ut ipsi missis Oratoribus eidem Concilio interessent, quod si quando illi decernant, quemadmodum nec inaniter sperabat, se quoque per Oratores suos, & Angliæ Præsules eidem Concilio interfuturam, addidisseque se ad id literis Legati Cardinalis Ferrariensis permotam fuisse; hanc exigui temporis dilationem quamvis incommodam comparatione tantæ, quod sperabatur compendii, omnino posthabendam. His acceptis a Catharina Cardinalis Legatus respondit, haud ægre Elisabeth petitionibus assensum iri, si libere exhiberet se concilio missis Oratoribus interesse velle; quamvis tot prorogationes factæ sint, ac Patres nimiam moræ longa tædia patiantur, se Pontificiam Beatitudinem nosse tam utilis, atque optimi concilii desiderio flagrantem, quod eo melius esset, quo amplius evaderet, ut non ambigeret Regiæ Angliæ in nova quoque prorogatione morem gesturum. Verum cum hæc propositio ambigua tantum esset, incertaque boni spes, detrimentum vero ex dilatione manifestum impenderet, ignorabat profecto, quonam potissimum pacto tantam rem Pontifex, nisi certiore spe fultus, aggrediretur. Ad hæc Catharina se maxime in votis habere dixit, ut ad pristinam Ecclesiæ conjunctionem Angliæ Regina reverteretur, cui, & responderi posse existimabat, Galliæ Regem uti Ecclesiæ primogenitum concilium a Pontifice efflagitasse, nec Oratoribus, & Præsulibus mittendis deesse posse, si honoris sui ha-

beri rationem vellent; inspiceret interea Angliæ Regina, quibus officiis agere vellent, tum apud Pontificem, tum apud ejus Legatum; Oratores ipsos, ac Præsules Gallos ad concilium proficiscentes, quod Cardinalis Legatus monuerat, tanto majoribus officiis Reginam Angliæ prosequuturos, seque Oratori Anglo omnem operam promissuram, ut omnia honesta apud Pontificem pro Regina Angliæ obtineret, quorum ipsa compos fieri velit. Hæc Regiæ sententia adeo omnibus grata, accidit, ut instar decreti habita sit. Regiæ autem Angliæ postulatæ, subdit Legatus licet ad differendum Concilium tendant, ostendunt tamen eam non adeo ut ante ab eo abhorreant, nec mea monita ab ipsa fuisse contempta adeo, ut si res hujus Regni prospere successerint ipsa quoque ejus exemplo permovenda videatur, &c. Datum Parisiis VIII. Martii MDLXII.

Significavit aliis literis medio Aprili exaratis Cardinalis Legatus Borromæo Cardinali responsum fuisse a Catharina Regina Oratori Anglo ex designata superiori formula, illum tamen repetitis precibus instituisse, ne regulus e Lansaco, & Præsules ad concilium mitterentur, ardente maxime civilibus bellis Gallia, Reginam vero in suscepta sententia persistisse, atque Oratori Anglo respondisse, optimum illud opus ob civiles eas seditiones non retardandum, ac multo melius iis missis pia desideria Regiæ Angliæ promoturam, seque acturam cum Ferrariensi Cardinali Legato, ut apud Summum Pontificem deprecatores, atque interpretem agat, ut quidquid honestum, ac decorum fuerit, Regiæ Angliæ precibus concedatur; optime proinde consultum existimabat, ut ipse Cardinalis Borromæus, quam humanissimas mittat literas, quæ a Legato Regiæ Catharinæ, atque ab Elisabeth referri possint. Subdidit quoque Legatus, Oratorem Anglum a se interpretis opera perentatum, ut si aliquem articulum in concilio pertractandum differri optaret Elisabeth, id honestius a Pontifice postulari posse, quem, licet erga ipsam amantissimis studiis propendeat, eidemque gratificari summopere cupiat, distineri tamen ne Patres Tridentinos jam multis prorogationibus fessos novarum morarum tædio, ac damno afficiat, certo sciebat. Hæc in priore sententia Oratorem scribit Legatus, quod expressa a Regina acceperit mandata postulanda in genere prorogationis concilii, donec ipsa a Germaniæ Principibus responsum retulisset.

Ad-

XXVI.
Ib. p. 64.

Ib. p. 65.

pag. 66.

XXVII.

Addidit Legatus literis XXIV. Aprilis scriptis, eo die Cardinalem Lotharingum verba fecisse cum Regina Catharina de prorogatione Concilii ab Oratore Anglo Regiæ nomine expetita, viderique modici temporis prorogationem concedendam, cum maxime expediret potius temporis, quam rei iacturam subire. Causas etiam querelarum subducendas, tum Regiæ, tum cæteris Principibus, quod nimirum, nec modicam, quod postulabant, temporis dilationem impetrare valuissent. Et quamvis Legatus jam diu indictum monstraret Concilium, Reginamque Angliæ Pontificio diplomate humaniter provocatam, ut ad illud mitteret, longoque jam tempore expectatam, tum antequam inchoaretur Concilium, tum eo inchoato, sinediis, five confessionibus longiore intervallo celebratis, graviora etiam Patrum incommoda, sumptusque, & damna Ecclesiarum celerem eorum reditum expetentium difficillimis his temporibus; insuper certam spem ab Angliæ Regina, nec a Germanis Principibus sui accessus asserri, tamen Regiæ Catharinæ stetit sententia, prorogationem viginti quinque dierum, vel triginta petitionis memoratæ respectu habito concedendam, nec incommodum moræ illius conferri posse utilitati, quæ ex mora quirit oboriri, præsertim, ut omnis Regiæ Angliæ expoſtulandi anſa præcideretur; se quoque ab eadem Regina dixit rogatum, ut Pontificiam Sanctitatem de ea re enixis precibus postulareret, addidisseque Cardinalem Lotharingum, moram illam Gallis prætulibus fore accommodam, retardatis hucusque, tum incommodis colloquiis Posiatiensis, tum inclementia hyemis, tum etiam terrore discriminum eorum Diocæſibus impendentium; itaque videri prorogationem hanc brevi dierum flexu circumscriptam elargiendam, ac si proxima Sessio ita promotæ sit, ut differri nequeat, ne quis in ea articulus his, qui a nobis disjuncti sunt, adversus promulgetur, ne iis accedendi ad Concilium animus eripiatur, quasi in eo prius damnati fuerint, quam suæ causæ argumenta adducere possent, proxima vero Sessio ad temporis expetiti metam extraheretur, atque evulgaretur, Regiis precibus id datum fuisse; quæ omnia Hippolytus Legatus ad iudicium Sanctitatis suæ, ac Tridentinorum Legatorum, ad quos ea de re scripsit, retulisse se professus est, &c. XXVII. Aprilis MDLXII.

Hæc eadem Tridentinis Legatis Ludovicus Dominus a Lansach Galliarum Orator conscripserat, ac postquam etiam

Tridentum decima-septima Maii accessisset, denuo efflagitavit; quæ Cardinales Legati Carolo Cardinali Borromæo significarunt, ut ad Pontificem referret. Postulaverat etenim Lansachus, ne quid gravioris momenti tractaretur captata dilatione, cum maximi referret, ut Concilium fieret œcumenicum, utque foret œcumenicum, variis gentibus, ut veniant, temporis moram indulgendam, maxime ob Gallicos tumultus nondum compositos. Affulgere, spem, Elisabetham Angliæ Reginam præſules Regni sui missuram ad Concilium; quos jam vinculis liberarit, cum ea Daniæ & Suediæ Reges idem consilium suscepturos, Saxoniam quoque Electorem, Ducemque Vittembergensem spem dare, ut Oratores mittant. Addidere etiam Gallicum Oratorem suadere, ut Patres Concilii sollicitent literis Angliæ Reginam, ut præſules Tridentum mittat, illam enim significasse Catharinæ, se ad eos mittendos animo inclinare; spondendum vero ipsi Angliæ Regiæ, Concilium futurum omnino liberum ad diversas Christiani imperii partes conglutinandas, collapsamque disciplinam Ecclesiasticam restituendam; ejusque Oratores, præſulesque Anglicos tantis honoribus exceptum iri, quantis unquam vetustis temporibus affecti fuissent: has vero Patrum Concilii literas ad Hippolytum Ferrariensem Card. in Gallia Legatum dirigendas: subdidisse insuper Gallicum Oratorem, non hæc exponi a se ex mandato Regio, sed ex aliquorum præſulum salubri consilio; itaque Legati Tridentini orarunt Card. Borromæum, ut mentem Pontificis in ea re ipsis aperiret, quæ literæ XXI. Maii Tridenti sunt exarata, quibus Hercules Mantuanus, Hieronymus Seripandus, Stanislaus Warmiensis, Ludovicus Simonetta, & Marcus Altaemps nomina adscribere. Evanescere conceptæ spes de Regina Angliæ ad Ecclesiæ gremium revocanda, cum illa ad hæresim in Gallia diffundendam, constabiliendamque, dolos & arma converterit, atque contra omnium Conciliorum œcumenicorum morem in ea impia sententia cum Protestantibus, & aliis Hæreticis obduruerit de respuendo Concilio, in quo Romanus Pontifex præesset.

Quod si quis paulo accuratius apud semetipsum mente perpendat, inveniet profecto, qualis istorum sit fides, ac quales astus, nempe quales habuere antiquitus Arriani, & Eusebiani, famosissima illa hæresim monstra, de quibus, quod Concilium a S. Julio Papa indi-

Et in ms.
Franc.
Car. Bar.
fig. num.
1344.

Ludovicus
a Lansach
Galliarum
Orator
dilationem
ad graviores
quæſtiones
pertractandas
a Concilio
expolcit.

Dd etum

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

S. Athan.
ad solit.
Jo. 3.

etum refugerent, Athanasius ad Solitari-
os scribens dicebat. *Ceterum Eusebiani,
ubi semel audissent, Ecclesiasticum confes-
sum fore, ubi nec comes affuturus esset,
neque satellites præ foribus excubarent,
nec ex Casaris præscripto omnia fierent,
quibus rationibus, & non aliis Episcopos
vicerant, immo, qui sine hoc præsidio ne
loqui auderent quidem, ita inhorruerunt,
ac metu contracti sunt, ut presbyteros de-
zimerent &c.* Refugit namque semper
calumnia veritatem, ac secundum Evan-
gelicum dictum. *Qui male agit, odit lu-
cem, & non venit ad lucem, ut non ar-
guantur opera ejus.*

XXVIII.

Isai. 9.

Verum dum hi magis tenebras dilexe-
runt, quam lucem, Divina afflante cle-
mentia, *Populus, qui ambulabat in tene-
bris, vidit lucem magnam, habitantibus
in regione umbræ mortis, ut cecinit Isaias
lux orta est eis; atque hoc eodem tempo-
re, quo Hæretici a Romana se subduce-
bant Ecclesia, longinquæ ad eam venie-
bant Nationes, ut adorarent in ipsa Do-
minum, & terram illam in sanctificatio-
nem haberent.* Fecit hoc præter ceteros
Assyriæ Orientalis Patriarchæ, qui popu-
los partim sub Turcarum tyrannide par-
tim sub Persarum, partim sub Lusitano-
rum imperio in India constitutos ad ob-
sequium Catholicæ Ecclesiæ traduxit, de
quo hæc Panvinus in Pio Quarto. *Per id
tempus Abd-Isu, idest servus Jesu Chri-
stianorum Orientalium trans Euphratem,
maximus Patriarcha, Vir doctus, Chaldaicis,
Arabicis, & Assyriis literis ornatus,
cujus jurisdictio interiores usque ad Indos
penetrat, Romam ad Apostolorum limina
& Pontificem salutaturus cum aliquor so-
cietis longissimo itinere pervenit, ut ab eo
confirmatus pallium de corpore Sancti Pe-
tri susciperet. Pontifici oblarus et perpe-
tuam obedientiam promisit, & per inter-
pretem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidem
professus est; quæ subjectis fuerat concepta
verbis.*

Assyrii ad
unitatem
Ecclesiæ
redeunt.

Professio Fidei Reverendissimi Domini
Abd-Isu Patriarchæ Assyrio-
rum Orientalium, &c.
Facta sub Sanctissimo Domino
Nostro Pio Papa IV.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. lig.
n. 3249.
in actis
Sess. 6. 17.
S. premb.
lecta, &
in ms. a-
rch. Vat.
fig. n.
3252. P.
131.

Confessus sum puro corde, & fide non
ficta coram Reverendissimis, & Illustri-
simis Dominis Michaelæ tit. S. Sabine, A-
lexandrino, & Marco Antonio tit. San-
cti Marcelli Amulio S. R. E. Presbyteris
Cardinalibus in hanc formam videlicet.
Ego Abd-Isu filius Joannis de Domo
Martia ex Civitate Gezira in Tigri Flu-
mine, olim Monachus Ordinis Sancti An-
tonii Monasterii SS. Rabe, & Joannis
Fratrum, electus Primas, sive Patriarcha

Civitatis Muzal in Assyria Orientali ju-
ro, quod ita corde credo, & ore confiteor
sanctæque Romanæ Ecclesiæ fidem appro-
baris omnibus, & singulis illis, quæ ipsa
approbat, & damnatis similiter omnibus,
quæ ipsa damnat, amplector, & perpetuo
me amplexurum, & retenturum esse pro-
fiteor, & promitto, & omnes fratres me-
os Metropolitanas, sive Episcopos, ac Diæ-
cesanos quovis modo meæ jurisdictioni sub-
jectos, ita credendum, & tenendum esse
docebo, & modis omnibus, quibus potero,
persuadere conabor. Ita me Deus adjuvet,
& hæc Sancta Dei Evangelia, in quorum
omnium fidem hanc meæ fidei professionem
& attestacionem manu mea scripsi, &
subscripsi coram Reverendissimis Dominis
Domino Michaelæ tit. Sanctæ Sabine A-
lexandrino, & D. Marco Antonio tit. S.
Marcelli Amulio vulgariter nuncupatis S.
R. E. Presbyteris Cardinalibus. Romæ VII.
Martii MDLXII.

Professus etiam est idem Assyriorum
Orientalium Patriarcha se omnia Con-
cilia œcumenica, quæ veneratur Roma-
na Ecclesia, pariter admittere, & cole-
re, & omnia decreta Tridentini Conci-
lii edita amplecti, edendaque amplexu-
rum, maximeque gerere in votis Tri-
dentino Concilio una cum cæteris Patri-
bus interesse, sed ob summam repetendæ
Patriæ, solandique gregis ab infidelibus
undique oppressi necessitatem, a pio de-
siderio invitum deduci, de quo publica
hæc documenta confecta sunt.

Anno Domini MDLXII. die XXIII. Ju-
lii Romæ coram Illustrissimo, & Reve-
rendissimo Cardinali Amulio constitutus
Reverendissimus D. Abd-Isu Patriarchæ
de Muzal in Assyria, confessus est hoc
scriptum inclusum lingua, & caractere
Chaldaico, sive Syriaco exaratum, manu
sua propria esse conscriptum, cuius rei fi-
dem fecit Dominus Joannes Baptista A-
bscinus Indus Interpres, & presentibus e-
tiam testibus infra scriptis confessus est, se
velle observare totum id, quod in scripro
huic infero continetur, & de ipsius vo-
luntate in presentia testium infra scripto-
rum, & de mandato Illustrissimi Domini
mei, ut supra, propria manu fidem facio,
ut possint hæc scripta authentica mitti ad
Sacrum Concilium, & inde confici publi-
ca documenta si opus fuerit, & idem e-
tiam lingua Latina versum adjunxi.

Ita est Marcus Antonius Cardinalis
Amulius.

Ego Bartholomæus Eustachius Sancto-
severinus affirmo, ut supra.

Ego Antonius Joannotius affirmo, ut
supra.

Ego Christophorus Anichinus affirmo
ut supra. Ego

Ego Aurelius Savignanus de man-
dato.

Sacramenti porro a Patriarcha Assy-
rio nuncupati formula his verbis conce-
pta fuit.

Ego Abd-Isu filius Joannis de Domo
Martia ex Civitate Gezira in Tigri Flu-
mine olim Monachus Sancti Antonii, Mo-
nasterii SS. Rabe, & Joannis Fratrum,
nunc Dei, & Apostolica Sedis gratia Pri-
mas, sive Patriarcha Civitatis Muzal in
Assyria Orientali, sub cuius jurisdictione
multi Metropolitæ, & Diæcesani conti-
nentur, videlicet Arbel Metropolis, Si-
rava, Hancava Episcopatus, Cheptiam
Metropolis, Carameys, Achuse Episcopa-
tus, Nassybin Metropolis, Macchazzim,
Tallejcani, Mardin Episcopatus: Seert
Metropolis, Azzeu Episcopatus: Elchesh-
sen Metropolis, Zuch & Mesciara Episcopa-
tus: Gurgel Metropolis, Eschi Episcopa-
tus: Amed Metropolis, Chiaruchie, Hayn,
Tannur Episcopatus, quæ omnes simul Re-
giones subsunt Turcarum imperio. Ormi
superior Metropolis, Uleismi, & Cuchia
Episcopatus: Ormi inferior Metropolis,
Durafoldos, Escinuch Episcopatus: Es-
pergan Metropolis, Nare, Giennum Epis-
copatus: Salmas Metropolis, Baumar, Sci-
abathan, Vasthan Episcopatus omnes Per-
sorum Regi, vulgo Sophi nuncupato sub-
jecti. In India vero Lusitanis subiecta,
Cuschin Metropolis, Cananor Metropolis,
Goa Metropolis, Calicut Episcopatus, cui
subest Caronogol Civitas, quæ adhuc ab
Idololarris, & Ethnicis hominibus posside-
tur. Juro, & polliceor, cum mihi non li-
ceat ad Sanctam Tridentinam Synodum
accedere, sed necesse sit, ut ad Patriar-
chatum meum me transferam, qui meo
eget auxilio, & sine custode, me absente,
permaneat: munus enim Ecclesiarum Præ-
sulis est, animas sibi subiectas quotidie in
Sancta Christiana fide instruere, & mori-
bus, vitæque integritate eas in fide confir-
mare, ne grex sibi commissus Pastoris re-
gimine destitutus, in varios incidat mor-
bos, quod eo facilius gregi meo accidere
posset, qui cum sit sub infidelium tyran-
nide, adhuc multos in Christiana fide im-
becilles tener, & quotidie, etiam mea di-
ligentia, Dei gratia cooperante ampliari
potest. Cumque difficile Fratres mei Me-
ropolitæ Episcopi, & Diæcesani, qui tam
longe absunt, possint in hanc Sacram Tri-
dentinam Synodum convocari.

Ea de re ita meo, quam eorum nomine,
quos omnes ex corde, S. R. E. partes
tenere non dubito, inherendo juramen-
to fidelitatis alias per me confecto, sive
per me præstito.

Juro inquam, & polliceor omnia nos
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tenere, & credere, quæ in sanctis œcume-
nicis conciliis hucusque sunt acta, & se-
cundum eorum decreta, promitto omnes
filios nostros instruere, & præcipue in-
iis, quæ in Sancta Sacra œcumenica Tri-
dentina Synodo terminabuntur. De cuius
legitima Congregatione nihil penitus du-
bito, sed ei & meo, & eorum nomine,
reverenter, & humiliter me subiecto, vo-
catusque ad hanc, seu aliam Sanctam Sy-
nodum, cum dictis Fratribus meis libenter
accedam. Sic me Deus adjuvet, & hæc
Sancta Evangelia.

De felici hac Assyriorum Christiano-
rum cum Romana Ecclesia conjunctione
Anulius Cardinalis, qui rei gestæ testis
interfuerat, certiores postea fecit Cardina-
les Præsides Tridentini concilii subjectis
litteris.

Illustrissimis, & Reverendissimis Do-
minis Colendissimis Dominis Cardinalibus
Legatis Sacri concilii Tridentini.

Reverendissimi, & Illustrissimi Domini
colendissimi, Reverend. Dominus Abd-Isu
Assyriorum Orientalium Patriarcha electus
a Clero, & eorum populorum consensu,
qui finitima Tigri Fluvio loca incolunt,
Turcarum, & Persarum imperio subiecti,
anno superiore, ut confirmaretur a Pon-
tificæ Maximo, ad Urbem se contulit,
cumque literis, ac testibus fide dignis co-
gnita ejus electio, & probitas esset, ac
permultos non solum dies, verum etiam
menses absolutam nostrorum rituum cogni-
tionem, quibus antea in nonnullis non
quidem gravibus dissenserat, a Catholicis,
& eruditus hominibus accepisset, tandem
[proponente me] a Sanctissimo Domino no-
stro frequenti Consistorio Patriarcha, &
Pastor illorum populorum declaratus est,
cum prius se nunquam a sanctissimis Sedis
Apostolicæ decretis esse dissenturum, aut
discessurum solemniter de more, confessione
& iurejurando pollicitus est. Quorum re-
rum memoria diligenter literis consignata
in Archivio custoditur. Quod nisi jam
senio confectus redire ad suos, impetrata
primum a Sanctissimo Domino nostro li-
centia, properasset, ut eos Ecclesiastica
doctrina plenius instrueret, ad Sacrum Con-
cilium profectus esset, ut istic fidem Ca-
tholicam, suamque erga Sedem Apostoli-
cam singulare studium, & obedientiam pro-
fiteretur. Absentem Summus Pontifex i-
psum, suosque Presbyteros, & Diaconum
vestimentis, & rebus omnibus ad ejus Sa-
cerdotium pertinentibus, & viatico est pro-
sequutus. Huius Viri eximiam in Deum
pietatem, optimumque de vera fide sen-
sum, cum in multis aliis, tum in eo per-
speximus, quod cum discederet, petiit stu-
diosissime, ut istius Sacri concilii Cano-
nes,

XXIX.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. fig.
n. 3248.
in actis
Sess. 6. sub
Pio IV.
17. Se-
premb.
1562. &
in alio ms.
Arch. Vat.
fig. num.
3252. P.
129.
Excusa es-
tiam Ty-
pis Ripa.

nes, & decreta perseveranda ad eum curavimus, se enim quicquid in concilio statutum erit, omnino servaturum promisit, daturumque operam, ut omnes sui servent, Chirographo suo Chaldaica lingua confecto, quod latine explanatum cum his literis mittimus, confirmavit. Nos autem libenter fecimus, ut ejus probitatis, prudentiae, eruditionis, ac nobilitatis testimonium his literis daverimus. Nam ex celeberrima oritur familia, opibus etiam pro loci ratione abundantem, iam sexagenarium, nec aliam ob causam, tam longum, tamque difficile, ac periculosum iter suscepisse, nisi ut visitaret Apostolorum limina, & Pontificis Maximi pedibus osculum ferret, optimamque erga hanc Sedem voluntatem ostenderet, perspicue cognovimus. In itinere semel a Druidis populis, bis a Turcis male acceptum, ac fustibus percussum esse satis constat. Hic saepe de Sacris literis interrogatus graviter admodum, & copiose respondit magna omnium admiratione, qui sententiam ejus verborum ab interprete audiebant. Nominabat eos, quos se habere dixit libros omnes Veteris, & novi testamenti etiam, quos Hebraei, aut Haeretici non probant, antiquos Doctores Graecos: & Latinos eosdem fere quibus nos utimur, Caldaice, Syriace, aut Arabice versos diligenter legisse, nonnullos etiam, quorum nomina a nobis ignorantur. Addebat hoc, in Caramiet Turcarum Civitate libros esse ab ipsa fere Apostolorum aetate conscriptos, qui nunc in quadam Bibliotheca custodiuntur. Summam profecto Dei beneficentiam licet agnoscere, quod in tam longinquis Regionibus, quae nobis vix fama notae sunt, verae fidei cultus adhuc vigeat, & Christiana Religio non minore fortasse, quam apud nos pietate excolatur, conservata doctrina, quam per ea loca Beatorum Apostolorum Thomae, & Thaddei piis sermonibus disseminatam, & Marii eorum discipuli praedicationibus confirmatam hic Patriarcha ita asseverabat, ut etiam id scriptis probaturum promitteret. Sacramentis, aiebat, uti se ac illos populos iisdem fere, quibus nos, confessione auriculari, precatione pro salute mortuorum, canone iisdem fere verbis in celebranda Missa, consecratione prorsus eadem: Imagines quoque Sanctorum piis precibus venerantur, fideles autem Patriarchae subjectos dicunt esse usque ad ducenta milia; quo argumento etiam praeter sexcenta alia, inania improborum haereticorum commenta refelluntur, cum per annos mille quingentos Ecclesiae dignitas, & doctrina salutaris apud gentes a nobis tot terrarum intervallo disjunctas in tanta rerum, Regum, & regnorum mutatione, Religionis

varietate, sub infidelium gravi jugo, ac jugi per injurias, & contumelias vexatione in medio barbariae, eadem tamen ad hanc diem permanferit, quae nunc a gentibus nobis propinquis oppugnatur. Sed haec quanti sint, & quantum sint dominationes vestrae illustrissimae ponderabunt. Ego vero de Sanctissimi Domini nostri mandato confessionem ipsius Patriarchae de obedientia Sacro concilio praestanda, cum his literis mitto, eisque me humillime commendo. Romae die XXIX. Augusti MDLXII.

Dominationum vestrarum Illustrissimarum, & Reverendissimarum.

Humillimus Servus.

Marcus Antonius Cardinalis Amulius.

Lectae sunt ex Patriarchae Assyriorum literae, postea in sessione sexta et sacro fuggestu ab Archiepiscopo Hydruntino, coram Concilii Patribus, in quibus, cum Patriarcha multas Indiarum urbes, tanquam sibi jure Ecclesiastico obnoxias commemorasset, quae tamen a Lusitanis praesulibus regebantur, propterea Lusitanus Orator hac protestationis formula Lusitanum jus asseruit.

Protestatio Oratoris Regis Portugalliae contra ea, quae in professione Patriarchae continentur.

Cum in supradicta professione fidei, & obedientiae praedicti Patriarchae Assyriorum ipsa patriarcha asserat se habere sub se infra scriptas Ecclesias, videlicet Cuscin, Cananor, God, Calcut, & Carongel, quae sunt sub dominio, & ditione Serenissimi Portugalliae Regis, Illustrissimus D. Orator dicti Serenissimi Regis eas ipsas Ecclesias hic nominatas dicit, & protestatur, nullum Patriarcham in superiorem recognoscere, sed tantum subesse Reverendissimo D. Archiepiscopo Goensi, qui totius Indiae est primas, ne ex his dicto Archiepiscopo Goensi, aut Episcopis in dictis partibus constitutis, aut constituendis, aliquod praedictum generari unquam possit. Hanc vero protestationem in actis hujus sessionis redigi postulat.

Nec modo Assyrius Patriarcha Romano Pontifici se subiecit, verum sensere majoris Armeniae plures populi cum Romana Ecclesia, ut conspicuum, atque illustre est ex Pontificis literis ad Archiepiscopum Nauchisvoanensem in majori Armenia datis, quibus ipsum monuit in summis votis gerere universos Nestorianos ad fidem orthodoxam revocare, Assyriae etiam Patriarcham ejuratis Nestorii erroribus, Chalcedonense Concilium, & Ephesinum primum amplexum esse, rogavitque, ut si quos Chaldaicae linguae, ac simul sacrarum verum peritos haberet, ad eundem Patriarcham mitteret.

MS. Arch. Vat. sign. n. 3248. in actis sess. 6. sub Pio IV. A. Iulph. Serv. in actis sess. 6. habita 17. Sept. 1562.

XXX.

Venerabili Fratri Nicolao Frydo Archiepiscopo Nachisvoanensi majoris Armeniae.

Pius IV. lib. brev. fig. 2905. ep. 141.

Armeni ad unitatem Ecclesiae redeunt.

Venerabilis Frater salutem, &c. Dominus, & Deus noster Jesus Christus gregem suum summus, aeternusque pastor, nunquam deserens, pro quo pretiosissimum suum Sanguinem in ara Crucis effudit, pro sua ineffabili charitate non desinit oves dominicas dispersas, atque errantes ad suum ovile reducere, sicut nuper ex Provincia Assyria ad Apostolicam Sedem, ipso inspirante, venit venerabilis Frater noster Abd-Isu olim Archiepiscopus Gezirae Civitatis in Insula Tigris positae, vir religiosus, & doctus, qui tam longum, & difficile, & tam periculosum iter in senectute suscipere minime dubitavit, quo debitam Apostolicae Sedi reverentiam, obedientiamque praestaret; cuius adventu eginimus gratias debitas omnipotenti Deo, qui nobis salutem omnium pro nostri loci, ac muneris officio scientibus tantam januam patefecerit ad sectam illam Nestorianorum Ecclesiae Catholicae reconciliandam. Itaque ipsum Abd-Isu benigne, & fraternam cum charitate excepimus, & cum fidei suae libellum nobis porrexisset, eumque in damnando Nestorio cum Sancta Romana Ecclesia consentire, & Sanctum Concilium Chalcedonense, & Ephesinum primum suscipere, & in ceteris Sanctae Romanae Ecclesiae fidem, atque doctrinam firmiter tenere, & perpetuo sequi, ac sibi subiectis irradere velle comperissemus, de venerabilium fratrum nostrorum consilio, eum civitatis Muzal in Assyria jam ante a felicitis recordationis Julio Tertio praedecessore nostro primatiae dignitate decoratae Patriarcham, sive Primatem constituimus, palliumque insigne plenitudinis pontificalis officii de more tradidimus, multisque honestatum gratias in Assyriam remisimus: Nunc te, dilectissime Frater, hortamur, ipsum Patriarcham ad restituendam, & stabilendam, ac confirmandam in illis sibi subiectis populis fidei Catholicae integritatem, ac verum Sacramentorum usum, sacrosque ritus ab Ecclesia approbatos, adjuves, quam maxime potes. Utilissimum autem fore judicamus, ut quoniam habiturus es tu facile, qui ab illa provincia minus longe abes, homines linguae Chaldaicae peritos, aliquem, qui linguam illam calleat, & tam vite, ac morum honestate, quam Sacrarum Literarum, & rituum Ecclesiasticorum scientia, atque usu idoneus sit, ad eum mittas, qui quoad opus fuerit in illis locis commoretur, ipsique Patriarchae assistens, cum, & subiectos ei homines consilio, doctrina, & praedicatione sua juvet moneat, atque

instruat, hoc enim non minus gratum, oportunitate Patriarchae, quam utile, & opportunum fore intelleximus. Neque vero dubitamus, quin eum, quem miseris, & in honore habiturus sit, & omnia ei ministraturus, quae ad victum necessaria fuerint. Qua in re fraternitas tua desiderio nostra ita satisfacere studeat, ut quod non satis commode hoc tempore exequi ipsi possumus, tu perficias. Sedulitatis, ac studii, quod in hominum illorum salutem contuleris, non laudem solum a nobis, sed ab ipso Domino etiam mercedem magnam, & copiosam adepturus. Datum Romae apud Sanctum Petrum die XXIII. Julii MDLXII. anno III.

Redintegrandae etiam cum Jacobitis veteris Ecclesiarum conjunctionis, quae ab Eugenio IV. in Concilio Florentino fancita fuerat, cupidus Pontifex Neemam Patriarcham Jacobitarum, ad tam pium opus subiectis literis amantissime provocavit.

Venerabili Fratri Neemae Patriarchae sive Primati Jacobitarum.

Venerabilis Frater, salutem, &c. Dilectus hic Frater Joannes Abraham Cassa dictus Episcopus Hattadi pie admodum, Apostolorum limina visitavit, mensisque aliquot hic mansit, quem nos, & ipsius devotionis causa, & quia ex natione Jacobitarum eum esse audivimus libenter videmus. Et sane visus est nobis vir Religiosus, & Deum timens; de tua vero fraternitatis bonis ea praedicavit, quae nobis relata nos impulerunt, ut eo istuc cum benedictione nostra revertente, nostris literis salutandum esse duxerimus, quod eo propensius facimus, quia, commisso nobis, licet indignis, Apostolicae Sedis regimine, admonemur, ut universos Ecclesiarum praesules fraternam charitate complectamur in sollicitudinis nostrae partem vocatos, & ad dominici gregis salutem curandam, unumquemque eorum studium nobiscum jungere cupiamus. Nec vero fraternitas tua ignorat, universarum Christiani orium curam Petro, & successoribus ejus Romanis Pontificibus ab ipso Christo fuisse commissam, eidemque Petro, atque ita ejus quoque successoribus, ut Fratres suos confirmaret, esse praecipuum. Operamur admodum nationem istam Jacobitarum in ea unione mansisse cum Sancta Romana Ecclesia, quae conciliata fuit, ut scire te credimus, Sacrosanctae Synodi Florentinae tempore, quae a felicitis recordationis Eugenio Papa IV. praedecessore nostro congregata fuit, sed quia propter magnam mutationem rerum, & temporum varietatem interrupta fuit, Fratritatem tuam in Domino hortamur, & monemus, ut

XXXI.

Pius IV. lib. brev. fig. n. 2961. p. 145. Jacobitis ad Ecclesiam unitatem redeunt.

ut eam excolere postea studeas, cum scias unam esse fidem, unam Christi sponsam Ecclesiam Catholicam, cuius ipsa Romana Ecclesia caput, & fundamentum est, cuius fidei integritas singulari quodam, & nunquam defecturo privilegio in Sede Apostolica omni tempore conservata est; itaque recte admodum feceris, & tua, ac nationis tue saluti consulueris, si una cum his, qui tibi subiecti sunt, Sanctæ huius Sedis primatum a Domino ipso ei tributum te reverentur agnoscere, sicut non diffidimus, declararis, & si fidem quam Sancta Romana Ecclesia tenet, & docet, in omnibus, & per omnia suscipere te, ac tenere professus fueris, probans quidquid ipsa probat, & quidquid eadem damnat, damnans, atque reiiciens; neque enim schismata inter nos esse debent, sed id ipsum omnes monente Apostolo dicere, & sentire oportet; nec ceteras Ecclesias decet a Matris suæ Ecclesiæ Romanæ disciplina recedere, aut discrepare, qua in re, si fraterno, & salutari nostro consilio usus fueris, te, & ceteros Apostolicæ Sedis communionem experientes fraternam charitatem excipere parati erimus, atque omni studio, & tuo ipsius honori, & tuorum salutari, quibuscumque in rebus poterimus consulere, atque prospicere sicut ex ipsius, quoque Joannis Abrahæ relatione cognoscet. Datum Romæ apud S. Marcum die xxiii. Julii MDLXII. anno III.

Ex superius dictis refelluntur deliramenta mendacia Novatorum, qui cum perspicuis argumentis revicti fuerint, eos a vera Ecclesia Catholica extorres esse cum eorum sectæ recentioris temporis, & angustorum locorum terminis sint circumscriptæ, contractæque impudenter mentiuntur Orientales Christianos eorum dogma profiteri. At his omnis intermissam Concilii narrationem repetamus.

XXXII. Act. Concilii Tridentini per Astulphum Servantium. MS. Franc. Car. sign. n. 1109. p. 34.

Referunt acta ab Astulpho Servantio accuratissime conscripta, Legatos Cardinales promulgata, ac data amplissima novatoribus liberi comæatus incolumitatisque Syngrapha ad emendationem morum, disciplinæque Ecclesiasticæ splendorem restituendum latis animis studia applicuisse: subdit enim. Undecima Martii Feria IV. Congregatio generalis coacta est, in qua de solutiore disciplina astruenda hi articuli propositi.

Capitula XII. reformationis proposita consideranda Patribus.

I. Considerent Patres, quæ ratio iniri possit, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi, & ceteri omnes animarum curam habentes in suis Ecclesiis resideant, & ab iis non nisi iustis, honestis, necessa-

riis, & Ecclesiæ Catholicæ utilibus de causis absint.

II. An expediat, ut nemo ordinetur ad sacramentum Ordinis nisi ad certum aliquem beneficii titulum, compertum est eorum multas committi fallacias ex eo, quod plerique ad ritulum patrimonii ordinantur.

III. Et quod ordinantes, nihil omnino percipiant pro collatione, quorumcumque ordinum, neque etiam eorum ministri, aut Notarii.

IV. An eisdem concedendum sit, ut de præbendis non servientium possint distributiones quotidianas constituere in illis Ecclesiis in quibus nullæ sint distributiones, aut ita tenues, ut negligantur.

V. An parochiæ omnes, quæ ob suam amplitudinem plures requirunt Sacerdotes, plures etiam habere debeant titulos ab Ordinario instituendos.

VI. An beneficia quoque curata, quæ idonea provisione victus Sacerdotis carent, sint reformanda, ita ut ex pluribus titulis unus tantum ab Ordinario constituatur.

VII. Cum rectores parochialium multi sint parum idonei, qui vel ob imperitiam, aut vitæ turpitudinem destruant potius, quam ædificent subiectum sibi gregem, & deteriores habeant aliquando Vicarios. Videndum est, quomodo huic malo medendum foret, num expediret dare eis coadjutores, sive vicarium idoneum, cum assignatione fructuum arbitrio ordinarii?

VIII. An ordinariis sit concedendum, ut beneficia, & Cappellas vetustate colapsas, quæ ob pauperatam restaurari nequeunt in matrices Ecclesias transferre possint.

IX. An decernendum sit beneficia commendata, etiam regularia visitari ab ordinariis, & corrigi.

X. Matrimonia clandestina, an in futurum debeant declarari irrita esse, & nulla.

XI. Quæ conditiones sint declarandæ ad hoc, ut matrimonium non dicatur clandestinum, sed in facie Ecclesiæ contractum.

XII. Denique magnopere considerandum esset, quid constituendum sit circa quæstorum non parvos abusus.

Quæ porro circa hæc post collata Patribus longo temporis fluxu, summa animi maturitate, ac diligentia consilia, constituta fuerint suis locis referetur, vel acta publica docebunt.

Ad promovenda quoque Concilii studia Philippus Hispaniarum Rex Oratorem suum amplissimis fultum mandatis Franciscum Ferdinandum Davalos Piscalariæ Marchionem decreverat, qui cum Insubriam ejus nomine tunc moderaretur,

Capita reformationis proponuntur in Concilio.

Philippus II. Hispaniarum Rex Oratorem ad Concilium misit.

tur, Tridentum iussus fuerat de proximo accedere, ut exordientis Concilii celebritatem auget; explicitaque intra modicum tempus legatione ad suam redire provinciam; cui quidem adeunti hæc in mandatis submiserat. Comitum postea a Luna eidem brevi in legatione fufectum videbimus.

Philippus Dei gratia Rex Hispaniarum, utriusque Sicilia, Hierusalem, Archidux Austriæ, Dux Burgundie, Brabantie, & Mediolani &c. Comes Hainburgi, Flandrie, &c.

Recognoscimus, & notum facimus renovare presentium universis. Cum beatissimus in Christo Pater, & dominus, dominus noster Papa Pius IV. divina providentia Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontifex maximus, ut his malis, & dissensionibus quibus Christiana Respublica iam diu vexatur, & religio vera tot, ac tam diversis opinionibus impeditur, eo remedio, quo sancta, & universalis Ecclesia, ut solet, medeatur, & ad veram in fide, unionem Christi fideles inducantur, uti optimus, & vigilantissimus Pastor Ecumenicum concilium Tridenti, sublata suspensione quacumque continuandum induxerit, & aperuerit, atque ad diem Resurrectionis Dominicæ præcedentis præfixerit, nosque tum per literas, tum per Nuntios exhortatus fuerit, ut quoniam presentes celebrationi ejusdem interesse non poteramus, nostros ad illud Oratores idoneos, qui ibi assisterent mandare vellemus, nos qui ipsius concilii celebrationem, ut Catholicum Principem decet, tamquam verum, & unicum malorum remedium ardentissime desiderabamus, libenti animo obtulerimus, nos id facturos, omnemque operam duros, ut prædictum concilium quantum in nobis esset non solum promoveretur, sed etiam Deo ductore ad optatum finem perduceretur. Nolentes igitur hac in re nos officio deesse, quin potius ea omnia, quæ ad nostrum munus spectant abunde præstare, & exhibere, ut nostro nomine in prædicto concilio compareat, nostrasque partes agat, illustrem, fidelem nobis dilectum Don Ferdinandum Franciscum Davalos de Guimones Consiliarium, Collateralem, Locumtenentem, & Capitaneum Generalem nostrum in Ducatu, & Dominio nostro Mediolani, cuius fidei, probitatis, religioni, ac rerum longæ experientie quamplurimum confidimus, Oratorem, Nuntium, & Procuratorem nostrum facimus, constituimus, & deputamus, dantes ei plenam facultatem, & potestatem una cum amplo, libero mandato, citra tamen aliorum nostrorum procuratorum, & mandatariorum constitutorum, & constituen-

tium revocationem, vel præjudicium, ut in dicta Civitate Tridentina, & loco in eadem celebratione concilii deputato, coram Reverendissimis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac Beatissimi Pontificis Legatis nominatis, & destinatis, aliisque paribus ibidem congregatis nostro nomine comparere, prædictæque concilii celebrationi intervenire, atque adesse, & interesse, locumque, & vices nostras in omnibus sessionibus, consultationibus, deliberationibus, & actibus obtinere, atque omnia alia agere, dicere, gerere, tractare, procurare, & promovere possit, & valeat, quæ ex usu Republicæ Christianæ fore videbuntur, quæque nos ipsi facere, dicere, gerere, & tractare possemus, si coram presentibus essemus, etiam si talia essent, quæ mandatum exigerent magis speciale, quam hic expressum est, habituri proinde ratum, quidquid per prædictum Oratorem, Procuratorem, & mandatarium nostrum præmissis modo actum, dictum, gestum, factum, & procuratum fuerit dolo, & fraude remotis, harum testimonio literarum manu nostra subscriptarum, & sigilli nostri impressione munitarum. Dat. Martii die XXVIII. Mensis Januarii Anno Domini MDLXII. Regnorum nostrorum

XIV. Martii solemnibus pompis Tridentinum ingressus die XVI. in generali Congregatione Philippi Regis literas, quibus ille summo, ac flagrantissimo pietatis studio se, suaque omnia pro tuendo Concilio, fideque orthodoxa asserenda devovebat Legatis Apostolicis porrexit, oratoris vero nomine Galeatus Brugoras Mediolanensis, Regii fisci caufarum patronus orationem ad Patres habuit, cujus præcipua pars delibanda visa est.

Cum [inquit] multis, iustisque de causis adesse ipse non potuerit [de Philippo Rege Catholico loquitur] ex multis heroibus, quorum magnam copiam habet Franciscum Ferdinandum Davalum Marchionem Piscalariæ elegit, dignumque iudicavit, cui munus hoc legationis obeunda ultro deservet, qui & si in nullo otio, ac in summo negotio provinciam Mediolani, cum Imperio administrat, tamen ab ipso Rege, qui cum antea semper, tum hoc vel maxime tempore os, oculos, mentem denique ipsam in unam Rempublicam Christianam convertit, iussus est ea omnia quæ ad Sanctissimam Religionem pertinent rebus humanis omnibus anteferre, & huc se quam primum recipere. Adest igitur Franciscus Ferdinandus a catholico Rege missus & eo nomine, ut & Regis personam hoc ipso in loco sustineat, & omnia ejus officia operam, laborem, copias denique omnes

omnes ad amplitudinem vestram conferat. Denique vobis praesto adsit, foveat, prosit quibuscumque rebus Rex ipse possit. Et si enim Respublica Christiana majoribus praesidiis regitur, ac Dei optimi maximi numine ab omnibus insidiis adversariorum defenditur, tamen humanis etiam opibus: aliquando adversus vim, & scelus visa est eguisse. Etenim idcirco potissimum Reges Sancti appellantur, & terris a Deo dati sunt, ut ad rerum temperationem sedeant, & Republica Christiana, non modo excubias & custodias, sed etiam laterum suorum oppositus, & corporum polliceantur. Primum igitur cum Pontifex maximus vigilet, adsit Republica Deum denique ipse immortalis ac praepotens, huic suo populo Christiano, huic clarissimo Imperio, huic pulcherrime Republica auxilium continenter ferat, non est desperandum, fore ut vos Patres amplissimi, non modo labenti Christianae Republica subveniat, verum etiam in veterem libertatem, & dignitatem vindicetis ipsa certe, quae nuper crescentibus malis, quae ipsam interimunt, capiti, salutisque suae prope desperare videbatur, & miseris temporibus, ac perditis moribus afflicta, & oppressa jacebat, nunc tandem, aliquando bene sperare freta praesertim medicina consiliorum vestrorum, salutaribusque auxiliis cepit. Confidit enim se veteris morbi gravitatem vobis curatoribus depulsuram, confidit a novis renovationibus vestra diligentia liberam futuram, confidit denique antiquum robur, ac corporis firmitatem brevi recuperaturam. An vero cum sciat vos non tamquam a liquos ex Urbe Roma missos, sed de Caelo lapsos inruerit in loco tam excelso pulcherrime sedere, & ad defensionem suam stare non se excitet, non sese erigat, non caput extollat? quae cum ita se habeant facile omnes in eam spem ingrediuntur fore, ut omnes qui fortasse aliquo modo aberrarunt redeant in viam, & veritas multis incommodis debilitata, tandem opera, & aequitate vestra recreetur, & locum in quo consistat reperire possit. Postularer fortasse hoc loco magnitudo rei, expectatio vestri, ut Franciscus Ferdinandus commoneret vos Patres amplissimi, ut in hac turbulentissima tempestate Republica, in tam gravibus cogitationibus vestris omnia diligentissime dispiceretis. Sed cum ipse consideret incredibilem sapientiam vestram, ac prope divinam, nullamque rem tantam esse, ac tam difficilem, quam vos non, & consilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere possitis, nihil sibi temere faciendum esse putat, nihil vos cuiusquam monitis egere arbitrat & infra:

Unum illud restare putat, ut in proprio suo officio permanens Philippi maximi, & potentissimi Regis nomine, studium, officium, operam, gratiam, auctoritatem, copias denique omnes vobis Patres amplissimi sine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut temporis polliceatur, ac deferat.

Excepta est a Patribus maxima laetitiae significatione, & gratulatione haec ardentissimi studii pollicitatio, atque a Synodo, Oratori Regio hoc responsum redditum est.

Responsum S. Synodi in admissione Oratoris Philippi Hispaniarum Regis Catholici.

Et si Franciscus Ferdinande Marchio Exemptum studium invictissima Austria domus, atque animi propensio erga Rempublicam Christianam, veramque Christi Religionem Romanis Pontificibus, Sanctaeque Sedi spectata, atque probata semper fuit; hoc tamen potissimum tempore Catholici, potentissimique Philippi Regis, cuius personam merito Legatus sustinet promptus, paratusque animus in vera Religione, quae ad paucos redacta est conservanda, & a tot impietatibus revocanda, ac in veteri dignitate, & sinceritate tuenda adeo exoptatus adeo iucundus Sacrae huic generali Synodo exiit, & omnium animos erexit, ut spem certam attulerit Christianae Republica, graviter quidem egrotanti salutare remedium, magnaque ex parte convulsa, atque collapsa verum, firmumque subsidium afferi posse praesertim Pio IV. Pontifice maximo, pastoreque vigilantissimo duce, & auctore, qui e Romana sacra illa, & non violabili specula salutare, & expectatum concilii signum erexit, Tridentumque remisit, qui Christi oves a feris apris dispersas, & immanium luporum faucibus crudeliter absorptas ad Christi tandem gregem nostris humeris, nostris inquam humeris patienter, mansuereque portarem: Ferdinando Caesare optimo Romanae Ecclesiae primogenito, Regibus Christianis denique Principibus, quorum hic frequentes, insignesque Legatos adesse cernimus favoribus, beneque iuvantibus, e quorum numero facile Princeps Philippus Rex Caroli V. Caesaris invictissimi, cuius memoria in benedictione est, & omnibus virtutum numeris cumulatissimi, ut aliarum heroicarum virtutum, ita etiam verae Religionis vestrimus haeres, & imitator omnem operam, studium, industriam, facultates, omnem denique corporis sui laborem benignissime polliceatur, & si opus fuerit fidelissime praestabit, quem ita pium, ita sanctum, vereque regium animum, atque studium generalis haec Sancta Syno-

XXXIV.
Exi. in
Mf. Arch.
Var. sig.
n. 328.
in altis
feli. 3.

Aff. Conf.
Trid. MS.
Fr. Card.
Barb. sig.
n. 1109.
p. 36. per
A. Iulph.
Servan.

Responso
Concilii
Oratori
Hispano
exhibita.

Synodus, ita libenter tota mente amplectitur, ita merito laudat, & extollit, ita iure letatur, & in eo conquiscit, ut magnas quidem gratias potentissimo Regi, Christianique nominis firmissimo propugnaculo, atque vindici per me omnium Patrum nomine agi voluerit, tibique etiam, Divale Princeps clarissime, vel multis tuis nominibus, vel honorifice huius legationis nomine plurimum debere fateatur, atque omnia quae ad ipsius iustissimi, potentissimique Regis honorem, auctoritatem, dignitatem pertinent, quantum licuerit, libentissime pro suis meritis Sancta Synodus praestabit, Deumque optimum maximum obsecrat, ut valium, tantorumque Regum, ita pios animos, ita pro Christi fide, veraque religione accensos, atque inflammatos perpetuo conservare, ac tueri libeat. Mandatum vero regium, quantum de iure debet admittit.

XXXV. Cosmas quoque Florentiae, & Senarum Dux Joannem Strozium Oratorem suum ad Concilium direxit, qui in Congregatione Generali XVIII. Martii exceptus, post exhibitas consueto more literas, & mandata, quae cum omnia publici juris novissime post alios fecerit Philippus Labbè Societatis Jesu, hic repetere, ne nimia lectorem prolixitate fatigemus, supervacaneum duximus, luculentam habuit orationem, qua Pii Pontificis studium in Concilio ad opus perducendo, ad constablienda Fidei Catholicae dogmata contra obortas haereses, atque Sanctissimis Patrum decretis omnem erroris, vel ambiguitatis offusam caliginem discutiendam illustravit, nec non Florentiae Ducem ad Concilii, Pontificisque tuendam auctoritatem paratissimum significavit his verbis.

XXXVI. Si in cognitione veritatis vis omnis, ac notio nostrae ipsius intelligentiae potissimum consistit, profecto eiusmodi veritatis cultores, in hac vita aliorum omnium beatissimi, & felicissimi habendi sunt, contraque prorsus miseri, & infelices illius expertes, qui nihil loci rationi, & consilio relinquunt, pravos multis de rebus animo opinionibus induunt, atque in illis acquiescentes de sanctitate mentis magis deturbantur, quam qui misero, diurnoque morbo interdum affliguntur, iis igitur si magna pietatis esset medicinam adhibere, & corporis incolumitati consulere, multo majoris etiam foret illorum animis salutem afferre, & ad integritatem, innocentiamque adducere, quod opus tanto majus plane habetur quanto est anima praestantior corpore, quantum, denique aeternitatis mortalitatem superat. Huius rei causa Pius ille Pater sanctissimus, & ve-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.
E e
lobet.

rus animarum nostrarum Pastor, & custos non inmemor, quam eximio, quam singulari studio, ac voluntate, eas sibi Christus commendaverit, cum dixit Perro primo suo Vicario, & deinceps omnibus iis, quibus sanctarum clavium munus divino numine traderetur, si me amas pacce oves meas, cum ille Christianae Religionis conservator intelligat, quanta ingluvie lupus insatiabilis palam quotidie magis irumpat in Christianum Gregem, neque sibi sit quidquam deliberatius, quam illum, quacumque ratione possit funditus dissipare, quandoquidem post semen illud bonum quod antea Christus sparserat, quod Apostoli ipsius imitatores, quod etiam alii intergerunt homines in quibus, quasi lumen quoddam sanctitas admirabilis continenter eluxit, summa diligentia auctum in Christiana Republica conservare studuerunt. Venit inimicus homo, & superiecit zizania, quae cum in dies singulos accrescant, iactum ab initio semen bonum suffocare plane videntur, quamobrem, inquam, Pius IV. Pontifex maximus, ut hanc nefariam pestem, ac perniciem a nobis depellat, Concilium hoc peragere suum induxit animum ubi vos, & vita innocentia, & eruditionis magnitudine viri admodum insignes de vera, sinceraque Christi doctrina commonescatis, atque illa etiam Evangelii dogmata plenissime explicetis, & quae tandem praecipua a Christi fidelibus tenenda sunt, declarare non praetermittatis. Haec non quae consiliis vestris, atque suffragiis, sed Spiritu Sancto impulsore, & auctore confirmata, certa, & rata esse praecipue decreveritis, ut fideliter, ut religiose, ut sapienter facta auctoritate, atque iudicio maximi Pontificis comprobentur; non ut alia veritas, ab illa quam viri Catholici omnes coluerunt, renovetur; sed ut rursus indicetur iis, qui sese ab eadem temere nimis removere, variisque turbati erroribus, suaque in sententia, obstinatione quadam incredibili constantes, latum unguem de illa decedere vergiverantur. Huius tanti, ac preclari muneris functioni Deus omnium rerum sapientissimus distributor vos amplissimos, & religiosissimos antistes praeposuit. Pius autem, uti fidelis administrator, & verus Christi Vicarius, hoc unum assidue cogitat, hoc unum, seduloque hoc unum potissime studet, dissipatum videlicet domini sui gregem congregare, & oves grandi profecto macie iam confectas laeta in pascua reducere, & omni profusus calamitate liberatas summo euncharum rerum conditori, vestra tamen ope adjutus tandem restituere. Qua de re pluribus differere consulto jam omittam, quo negotia, quae graviora satis in hoc ce-

leberimo conventu habituri estis, minus impediam; illud tamen attingam, quod Cosmus Princeps, & Dux meus ad vos Patres optimi adlegavit me, ut ejus nomine deferrem, se Pio Pontifici maximo esse conjunctissimum, seque in ea Sacri Concilii hujus bene, & feliciter peragendi voluntate perpetuo secum, atque etiam vobiscum esse, mansurum. Ut igitur in tanto negotio explicando curam omnem, cogitationemque ponatis pro illa summa observantia, quæ unumquemque vestrum studiosissime colit, vos etiam, atque etiam cohortatur, &c.

xxxvii.
Ext. in
ms. Arc.
Vat. sig.
n. 3248.
in act. f. f.
3. sub
Pio IV.

Excepta est secundo plausu hæc oratio, ac Synodi nomine amplissimæ gratiæ Florentino, & Senensi Principi actæ de optima illius in Pontificem, & Synodum voluntatis propensione, nec Synodum fultam Pontificis, Cæsaris, Regumque, ac Principum præsidii ad tollenda omnia de religione diffidia muneri suo defuturam responsum.

Quam optatus, & iucundus Sanctæ Synodo adventus sit iste tuus, præstantissime Orator, ex maxima hilaritate, atque lætitia, qua in te accipiendo sese affectam esse declaravit, plenissime animadvertere potuisti, quippe quæ perspectum habet studium illustrissimi, amplissimique Ducis, qui te huc Legatum misit, de Catholica Ecclesia, ac de Sanctissima Sede Apostolica benemerendi: neque enim de hujus Principis propensa in dignitatem, tranquillitatemque Reipublicæ Christianæ voluntate dubitandum est, cum ex ea familia Cosmus Medicus prudentissimus Princeps, omnibusque animi, ingenique ornamentis cumulatissimus originem ducat, quæ duos quidem ante hæc Pontifices maximos, eosque sapientissimos Leonem X. & Clementem VII. Ecclesiæ dedit, nunc autem Pium IV. qui noctes, & dies nihil aliud cogitat, quam tranquillitatem, pacemque Ecclesiæ universæ, salutem omnium christianorum, impietatis everisionem, pietatis incrementum. Quas ob res concilium œcumenicum in hunc locum omni industria, omni diligentia, omni denique opera convocandum curavit. Hereditaria itaque Florentini, Senensisque Principis hæc laus est, sed illa certe propria, quæ nunquam satis commendari potest, quod hoc temporum infelicitate, hac rerum omnium perturbatione majorum suorum pietatem non modo seruat, verum etiam auget. Quod autem Synodum hortatur ad veritatis lucem explicandam, quam Apostoli, & post eos Sanctissimi Patres docuerunt, facit pie ille quidem, atque ut decet Principem christianum. Verum hoc voluit sancta synodus sibi ille persuadeat,

se in eam causam toto pectore incumbere, eam operam enixe dare, in id omnes suas curas cogitationesque conferre, neque labori parcere, neque incommodi quidquam devitare, ut Sanctissimo Pontifice auctore ac duce, optimo Imperatore favente, potentissimis Regibus, Principibusque adiuvantibus, nec non Sapientissimo Duce, cujus personam hoc loco geris clarissime Legate, opem afferente, ignorantia patefacta, depulsis, verique perspicacitate patefacta, omnis dissensio, discordiaque tollatur: quodque ad id Dux ipse suas opes, facultates, copias denique omnes pollicetur, studium illud suum erga Religionem Christiano Principe dignum, de quo dixi non esse dubitandum, plane declarat. Quas ob res ipsa Synodus pro singulari ejus prudentissimi Principis erga summum Pontificem voluntate, pro summa erga Ecclesiam pietate, pro incredibili erga se animi propensione maximas ei gratias agit, & habet, rogatque etiam atque etiam, ut secum Rempublicam christianam, quemadmodum pollicetur, toto animo complectatur. Te vero huc accessisse, Orator præstantissime mirifice lætatur, cum de tua virtute ea sibi promittit, quæ congruunt, tam pii, sapientisque Principis Legato, atque illi ipsi mirum in modum gratulatur, quod viro, tam solerti, tam novo, tam industrio, tam denique literis erudito legationem earum rerum causa detulerit. Sperat enim divino spiritu afflante, ea mente, eoque consilio te fore, ut secum sensurus sit, quæ illa eodem Spiritu afflata contribuenda esse censuerit, atque libentissimo animo complexurus. Mandatum vero quod ille tibi ad se dedit, ita accipit, ut juris est.

Vigesima Martii die Helvetiorum, xxxviii. Catholicorum Oratores Generali Patrum congregationi affluere, quorum nomine Diamantes Sacerdos Ordinis Heremitarum Sancti Augustini peroravit, atque Helveticam gentem ob gesta asperrima bella pro tuenda Pontificum dignitate, attritosque florentissimis victoriis Zuinglianos, qui Religionem Catholicam delere moliebantur, casumque in acie ipsam Zuinglium, exustumque ejus cadaver commendavit, religiosissimeque Sanctæ Synodi decreta a Catholicis Helveticis cultum iri spondit.

Pene cuncti Christiani Principes, hoc tam pium negotium non magis ad Ecclesiæ Pastores, quam ad se pertinere rati suos huc Oratores miserunt, cum ut gerendis in Sacro concilio suo nomine interessent, tum ut rem tam necessariam omnibus viribus adjuvarent. Sunt enim, & ipsi membra Ecclesiæ, & tamquam Stella in firmamentis

Helvetiorum Catholicorum Oratores ad Concilium accedunt, & orant.

ma

mamento posita, quorum est post solem, id est summum Pontificem, in subiectos populos secundum datam de Cælo potestatem, virtutem influere. Itaque consules septem pagorum, seu cantonum, ut vocant laudatissimorum Helvetiorum Superioris Germaniæ, quales sunt Lucernenses, Uranienses, Suisbienses, Sylvanienses supra, & Subsylvani, Tugienses, Friburgenses, & Solodorienses, qui erga Sedem Apostolicam, & vestrum hunc Sanctissimum ordinem bene semper fuerunt affecti, noluerunt, & ipsi in re tam necessaria, & in publica quasi totius orbis causa, suos Oratores desiderari. Ea præsertim de causa, quod cum audierint his Sacrosanctis comitiis iacta esse tam religiose auspiciata fundamenta, in eam spem venerunt, ut brevi se visuros sperent, quæ nunc in Ecclesia, nequitia Sathana, qui supereminavit Zizania, sunt dispersa, & dejecta, nedum congregata, sed omnia unum, uti prius erant, esse effecta. Quod ut ad Dei laudem, & Christianorum salutem, quam celerrime fiat, in suis Orationibus, & privatim, & publice compreccantur. Quamobrem iidem Helvetiorum consules communi consensu dominum hunc Melchiorum Lusi Amannum Subylvanensem subitus Sylvam nobilem, & strenuum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ militem deauratum, virum omni probitate, & virtute ornatum, uti inter suos præcipuum, huc ad vos delegarunt, ut omnibus, quæ in hoc Sacro concilio gererentur, interesset, & in omnibus decernendis fidem, & obedientiam eorum nomine publice sponderet. Cupiunt enim maxime, & vehementer exoptant hoc vobis testatum relinquere, se quidem quod ad fidem, religionem, & obedientiam attinet, itemque alacritatem, & studium juvandi Romanam Sedem nullis populis, qui Christiani censentur, cedere, nullaque se se inferiores putare. Gratias enim Deo agunt, quod ejus munere sibi datum est, quod his viribus, quibus invidi fere semper extiterunt, in hujus Sedis beneficium semper usi sunt. Et ne commemorem, qualem operam Ecclesiæ ante Julii Secundi tempora, ipsi Julio Secundo, Leoni X. Pontificibus maximis præstiterunt, ut præteream tot contra infestissimos Ecclesiæ hostes partas victorias, satis erit hoc tantum argumento eorum fidem comprobasse, quod cum sint ipsis fidei hostibus ne dum finitimi, sed etiam contiguissimi, nunquam adduci potuerunt, ut in eorum perversa dogmata aliquando concederent, aut transirent, licet ab eis omnibus pene quotidie machinis oppugnentur, quin potius eis semper constantissime resisterunt, & tanquam legitimi Israelitæ, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

nunquam cum execratis Moabitis jungere prophana connubia voluerunt. Ex hoc apertissime declararunt, quando inito cum illis ipsis religionis causa bello, immanissimum, ac nefandissimum Ecclesiæ hostem Zuinglium hereticam peremerunt, extractumque e cadaveribus combusserunt, quo restarentur sibi cum illis, quamdiu extra Ecclesiam manere vellent, perpetuum, & vere aspondon, id est irreconciliabile bellum fore. Nec sine causa arbitror in ipsis Italiae limitibus, & finibus constituti sunt, ut scilicet, tanquam validum propugnaculum obstant, ne grave malum, quod ab Aquilone iuxta propheta Vaticinium quotidie panditur, in ipsam Italiam tam facile irrumpat, & penetret.

Hæc autem, atque ejusmodi multa, quæ Helvetiorum virtutem restantur, & si vobis amplissimi Patres perspectissima, & notissima esse arbitror, testari tamen placuit, non quidem iactationis, aut ullius gratiæ promerendæ studio, sed ut quique exploratissimum, & persuasissimum habeant, Helvetios erga Romanam Sedem tales semper fore, quales omnibus prope sæculis fuerunt, atque eundem semper animum in ejusdem beneficium, & sua sponte, & rogatos allaturus.

Responsum est Synodi nomine ab Angelo Mastarello Episcopo Telefino, qui a Secretis Concilii erat, præcipuis his verbis. Quamvis cætera pietatis vestræ officia magna sane, & illustra sint, tamen haud facile dixerim, an ullum magis opportunum officii, & obsequii genus, vel Christianæ Reipublicæ magis salutare ab Helvetiis profectum fuerit, quam quod ad Sanctam hanc Œcumenicam Synodum honestissima legatione missa, se tanquam optimos Ecclesiæ filios omni rationi communis matris causam, & dignitatem defensuros esse apertissime declararint. Testatum illud quidem antea sæpius fecerunt invidi quadam animi fortitudine, & constantia, cum ferro, & armis, pro vera Religione dimicandum fuit. Arramen eo nunc commendatior apud omnes, & Pio IV. Pontifici maximo gratior esse debet vestra hæc, quam sedulo præstatis, opera, industria, ac sancta sollicitudo, quia non ad unam aliquam Christianæ Reipublicæ partem juvandam, sed ad universam pene ab impiorum scelere est, vindicandam prompto, & alacri animo accurristis. Quod igitur Sancta Synodus ad officium suum pertinere existimavit, primum quidem vos, Oratores præstantissimi, salvos, & incolumes advenisse, tam vehementer lætatur, ut de eo etiam maximas gratias Deo oprimo, & immortalis nullum, neque agendi, neque hæc

XXXIX.
Ext. resp.
in ms.
Arch.
Vat. sig.
n. 3248.
in act. f. f.
4. & in
to. 12. de
Conc.
MS. Arc.
Vat. sig.
n. 3199. P.
31.

E e 2

habendi finem faciat. Quippe cum prerer optimi, & Christianissimi Cæsaris Ferdinandi, in cuius fide, & clientela potissimum conqutescit; Regumque, & Principum egregiam erga se voluntatem, & propensionem, magnum etiam presidium in vestre laudatissime nationis studio ad ea perficienda, jam pridem collocavit, quæ Pius IV. divino quodam beneficio turbulenti hisce temporibus Ecclesie datus, rite, & legitime convocato generali Concilio instituit. Hoc autem Sancta Synodus de optimo Hebrætorum animo antea semper cogitavit, ac perspecto, eo magis nunc sibi pollicetur, cum vos ad tanta legationis munus delectos esse animadvertat, &c.

Exhibuere illi iterum in Sessione IV. literas ad Concilii Patres, ac mandata a præsulibus, & clero Rapperfuillæ XXVII. Januarii, nec non a proceribus, & magistratibus Helvetiis XX. Februarii consignata.

XL.
Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3248.
in actis
sess. 4. sub
Pio IV.

Act. Conc.
Trid. per
Astellph.
Ser. MS.
Fr. Card.
Barb. sig.
1109. p.
40.

Responsio
Concilii
data Ora-
toribus
Cleri
Hungari-
ci.

Sexta Aprilis Jo: Colofaurinus. Ordinis Prædicatorum Canadiensis Episcopus, & Andreas Duillitius Sbardellatus Episcopus Tininienfis, pro Hungariæ Clero Oratores apparere, qui procuratoris suæ mandata Patribus exposuere; Duillitius quoque eleganti, ac proluxa oratione Hungariæ Ecclesiasticas clades recensuit, ac spem omnem in Concilii celebratione locatam ostendit. Atque utinam, quæ tam sancte modo protulit, ea quoque semper sensisset; nam infelix Orator post aliquot annos, a seipso, & ab Ecclesia factus extorris, viam veritatis, quam tam dilucide cognoverat, impie, atque ingratis deseruit; his autem a Patribus in hunc modum est responsum.

Reverendi Patres persuasum est Sanctæ Synodo eam letitiam, quæ communis fuit omnibus Christiani populi nationibus pro generalis huius Sacrosancti Concilii celebratione, ad Prælatos, quoque Ecclesie vestre Hungariæ pervenisse, cuius singulare semper extitit studium in tuenda, & conservanda vera Christi Religione. Nunc rogandus est Deus immortalis, ut quæ tanto bonorum omnium consensu inchoata sunt ad optatos etiam exitus pro sua benignitate perducatur. Optabilis quidem Sanctæ Synodo fuisset, ut Regni Hungariæ Prælati ad hoc Sacrum Concilium personaliter accessissent, sed quoniam iustis, & legitimis de causis, cum gravissimo testimonio Illustrissimi, & Reverendissimi D. Hosii Cardinalis Warmiensis conjuncto coguntur abesse, libenter illorum excusationem Sancta Synodus accipit, cum præsertim confidat, fore, ut non multo minorem utilitatem Christiana Religio perceptura sit ex opera, quam ipsi suis Ecclesiis his tur-

bulentis temporibus pie, & diligenter præstare poterunt, atque eo magis, quod res, & negotia sua vobis optimis, & Religiosissimis Patribus committenda existimaverunt. Quod reliquum est vos, & mandata vestra, prout juris fuerit, leto animo complectitur, atque admittit.

Vigesima Aprilis coacta est congregatio in Templo Sanctæ Mariæ Majoris, in qua Episcopus Telesinus, qui a secretis Concilii erat, hanc schedulam perlegit. Quia multi Patres dixerunt declarandum esse, residentiam esse de jure divino, alii de ea re nullum verbum fecerunt, alii vero non esse faciendam censuerunt; ut Patres qui delecti fuerunt ad conficienda decreta, possint ea tutius conficere, dicant dominationes vestra paucissimis, scilicet per verbum Placet, vel non Placet, velint, nec ne declarari, residentiam esse juris divini, ut in majori numero votorum, & sententiarum possint decreta conscribi, quemadmodum in hac Sancta Synodo semper fieri consuevit, qui quidem numerus ex varietate sententiarum nunc constare non videtur. Dicent autem ita clare, & distincte, ut eorum vota adnotari possint.

Triginta octo præfules dixerunt non placet nisi consulto Domino nostro Papa, & alii Triginta tres dixerunt non placet. Alii Sexaginta sex dixerunt Placet. Itaque decretum illud sæpius in examen revocatum visuri sumus, quod cum diu, multumque Patres Concilii in diversa distenderet, multaque alia in Concilio oborirentur dissensionum semina, Pontifex, ut plenior de omnibus referret notitiam, nec aliquo partium studio veritas ullo modo celaretur, certum hominem Tridentum submittere decrevit, ut quæ inibi agerentur, coram aspiceret, Pontificemque moneret. Ad idigitur muneris Carolum Vicecomitem, quem proximo anno ex Mediolanensi Senatore, præcipuis pro Patria legationibus ad Philippum Regem perfuncto Prothonotarium Apostolicum, atque Albintimiliensem Episcopum creaverat, submittere decrevit. Is proximo mense Junio Tridentum se conferens naviter, ac solerter tum apud Legatos, tum apud Patres se gessit, ut dissidiorum omnium evellerentur fibrae, nullaque amaritudinis radix, fugata omni suspitionum nebula, germinaret; Cardinalique Borromæo fideliter omnia, quæ ibi acceperat, per literas communicavit.

Ne autem hinc aliquis oblatrandi desumat materiam, quasi Pontifex privato animi affectu nodosam hanc questionem agitari, ingratum haberet, operæ pretium duximus sententiam Cardinalis Hosii,

XLI.
Astellph.
Servant.

Propo-
nuntur arti-
culus de
residen-
tia.

cujus doctrinam, ac pietatem omnes suscipiunt, & medium adducere, ut exinde prudens quique cognoscat, Pontificem magno sane consilio ab hujusmodi definitione tunc abstinere cupiisse. Sic igitur ad Seldium Imperatoris Secretarium scribit Hosius.

Cardin.
Hosii
leventia,
an resi-
dentia de
jure di-
vino ef-
fect decla-
randa.

Mecum quoque fuit Hosius, ut vellem disputare, quo jure Pastores in Ecclesiis residere teneantur. Quæsi vi ex nonnullis, quem finem sibi propositum haberent in hac disputatione. Producebant illud ex Evangelio. Forte verebuntur filium meum. Quid autem inquam? An in eodem Evangelio non legistis, malos illos, quos Deus male perdidit, dixisse, cum viderent filium: Hic est hæres, venite occidamus eum? Videte itaque, quod qui trucidarunt servos, idem etiam de filio fecerunt, ac vel inde cognoscere potestis, quod, qui non audit Deum per ministros suos, per Ecclesiam suam præcipientem, non audiet eum etiam per filium mandantem. Fingamus autem nunquam præcepisse Deum, ut resident in Ecclesiis suis Episcopi, sed Ecclesie tantum præceptum esse, num ideo non parebunt Pastores, quoniam Ecclesia præcepit sit? Ego vero Dei vocem hanc lego. Si quis non audierit Ecclesiam, sit tibi tamquam Ethnicus, & publicanus. Itaque teneri Pastores ad residentiam, perquam habeo, etiam si nihil in scripturis reperitur, sed Ecclesia tantum præceptum sit, quam, qui non audierit, eum tamquam Ethnicum, & publicanum haberi Christus voluit. Indubitat juris divini esse: Dilige, non concupisces, diligite inimicos vestros, nemo dubitat, num ideo præstantur hæc ab omnibus, quia divini juris esse sciuntur? Utinam, vel a paucis hæc præstarentur. Quamobrem non scire, sed facere jus divinum prodest ad salutem, scienti vero bonum, & non facienti, peccatum est illi; sciebat Eva divinum esse præceptum, non esse comedendum de ligno vetito, num propterea quia scribit, statim fecit? præstiterat eam nescire. Verum illi aliam postea causam proferebant, quamobrem disputari de residentia cuperent, quod si decretum esset, eam esse juris divini, præclusam esse viam dispensationibus, dicebant, Ego vero, ut maxime verum sit, inquam, residentiam esse juris divini quod negavi nunquam, tamen perpetuam residentiam esse juris divini, verum non est, cum dicat ipsa veritas; Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Ex quibus verbis colligere licet, casum dari, quo liceat, non residere. Nec solum esse hunc casum, verum & alios multos; sicut hoc ipso tempore multi Pastores absunt ab Ecclesiis suis, qui non so-

lum non peccant, quod absunt ab illis, & in Concilio præsentibus adsunt, verum etiam sine magno peccato vocati ad concilium, in Ecclesiis suis residere non possunt. Itaque posse, & in hoc, & in multis aliis casibus Pontificem, vel dispensare, vel interpretari, ut abesse aliquando ab Ecclesia sua liceat, nec eos finem istum, quem optant, esse consecuturos, cum præsertim audierim Patres dicentes, esse quoddam jus divinum dependens, esse aliud independens, esse absolutum, esse positivum, esse quod versetur circa essentiam rei, esse quod versetur circa materiam contingentem, esse jus Divinum mediatum, esse & immediatum. Certum autem est, quod residentia sit juris Divini mediati, dependentis, positivi, & quod versetur circa materiam contingentem, qualia jura dispensari posse, illi ipsi patres affirmarunt, qui de residentia, num sit de jure Divino disputari cupiebant. Et in alia epistola Cardinali Borromæo scripsit. Dixerat hic quidem, variis in Conciliis multos fuisse canones sancitos contra usurarios, nec profectum tamen quemquam fuisse. Postea decretum fuisse in quodam Concilio, jure Divino, usuras prohiberi, & statim homines cognovisse, quod esset mortale peccatum usuram percipere; si hoc, inquam, intulisset, quod statim usurarii esse desierunt, ad rem aliquid dixisse videretur; sed sicut posteaquam jure Divino usuras, Id. ibid. prohiberi declaratum est, non propterea desierunt esse usurarii, ac forte plures nunc sunt, quam fuerunt antea, eadem ratione induci potest, postquam declaratum fuerit, esse juris Divini Residentiam, non propterea facturos Episcopos, ut resident; Deus ipse præcepit Evæ, ne comederet de ligno boni, & mali, num propterea non gustavit? Imo vero magis accensa videtur illius cupiditas hoc interdicto, quam refrenata. Quamobrem, qui non audiunt Deum per Ecclesiam residere jubentem, habere me persuasum, quod iidem illi, non sint audituri eundem etiam ipsum per se loquentem. Hæc Hosius. Ex quo nunc, quæ interim in Concilio gesta sint, videamus.

Cum vigesima quinta Aprilis advenisset dies, qua die Divi Marci Evangelistæ Venetiarum Patroni anniversaria solemnitate gratulatur Ecclesia, Nicolaus a Ponte, & Matthæus Dandalus Venetæ Republicæ Oratores honorificentissime a Patribus in templo maximo sunt excepti. Eximiam habuit Orationem Nicolaus, qua flagrantissimum Senatus erga Concilium studium, inibatque civium animis erga tam præclarum opus pietatem mirifice extulit. Renuit tamen singulari modestia Orationis suæ exemplum descri-

XLII.

bendum aliis dare, quod diceret, senis illam scetum fuisse, qui necessitatis tantum usui, non ostentationis pompæ adhibendus erat. Vixit tamen ad exactam usque ætatem Nicolaus, ac longo post tempore ad supremam Reipublicæ Venetæ dignitatem est evectus.

Quid autem Patrum nomine fuerit ipsis responsum, habent subiecta Concilii acta, quod a Mutio Callino Jaderensi Archiepiscopo in hanc formam concinnatum, ut testatur Musottus.

Ext. in MS. Arc. Vat. fig. n. 3248. in actis sess. 3. sub Pio IV. Act. Conc. Trid. per Astulph. Servantium ml. Fr. Cardinal. Bar. fig. 1109. p. 44. Musottus in Diario.

XXV. Aprilis. Die Sancti Marci admiffi sunt Oratores Venetorum in Congregatione generali, expositoque ab iis mandati libello, atque Oratione habita ad Synodum subiectum responsum ab eadem Synodo illis redditum est.

Non potest Sancta Synodus non incredibilem lætitiã, & voluptatem capere, maximasque Deo immortalis gratias habere, cum tot nobilissimis legationibus hunc Sacrum, & legitimum conventum auferri, & honestari videat. Nam cum a Pio IV. Pontifice Maximo, cuius sapientia, & vera in Deum pietas nunquam satis laudari poterit, sacrosanctum hoc generale Concilium ad Catholicæ Ecclesie pacem, & dignitatem, vel constituendam, vel recuperandam convocatum fuerit, non ignorat, quantum presidii ad Divina ejus mentis cogitata perficienda, omnium Christiani Orbis gentium, & populorum consensus, & conspiratio afferre possit. Verum ita vobis, Oratores amplissimi, Sancta Synodus persuasum esse vehementer velit, illud sibi in optatis semper maxime fuisse, ut quam antea Veneta Respublica in tuenda Dei Ecclesia alacritatem ostendisset, quamque in ea mentem, & voluntatem esse hoc difficillimo Reipublicæ Christiani tempore dubitare non poterat, eandem etiam missa hac legatione omnibus declararet, quam statim in d. Concilio Senatus vestri auctoritate decretam fuisse in ore omnium, atque sermone positum erat. Ac profecto in eo Concilio, in quo de componendis Ecclesie discordiis, ac morum disciplina restituenda ageretur, Veneti nominis in Orbe terrarum clarissimi auctoritas, & amplitudo deesse non potuit. Nam præter alias innumeras virtutes, quas in Reipublicæ administratione vestri prudentissimi viros melius expresserunt, quam ulli sapientes homines ratione, & præceptis tradiderunt, nihil unquam diligentius quam veram pietatem, & Religionem coluistis, atque ad pacem, & concordiam conservandam, & cum dignitate retinendam omnes curas, & cogitationes contulistis. Neque vero alia vobis studia sanctiora, & antiquiora ulla esse debent, ut

qui a præclaris iis majoribus orti, & procreati estis, qui cum in misera illa torius Italia vastitate miranda Urbis vestræ fundamenta jacerent, non tam illi quidem sibi ipsis videntur orti, & securitatis profugium quaesivisse, quam pacis, & tranquillitatis publicæ sedem stabilem, & domicilium certum allocasse. Nam quod ad Religionem attinet, hæc vestra beatissimæ Reipublicæ, hæc inquam vera summa, & propria laus est, quod fidem Christi ita accepit, ut in ea nata, & pie educata, eam deinceps per tot seculorum ætates, puram, atque integram sancte, & religiose conservavit, ita ut quam late Venetiarum imperium, & ditio pateat, nusquam ullum peregrinæ doctrine vestigium, nusquam interruptus orthodoxæ fidei cultus appareat; ubique Sanctitas, ubique Religio, & Catholica Ecclesie disciplina, atque instituta plurimum vigent, quin potius, quod in extremis Orientis partibus adhuc lumen aliquod veteris, & sinceræ Religionis eluceat, id totum Christi Ecclesia in primis Dei clementiæ, deinde Venetorum virtuti, & pietati acceptum refert. Hæc autem, Oratores amplissimi, eo dicta sint, non quod Sancta Synodus vestræ Reipublicæ laudes, quæ ne longa quidem oratione comprehendere possent, hoc loco prosequendas existimet, verum ut intelligatis quantum sibi hilaritatem, & lætitiã, quantum spei præter illam, quam antea adjuvante Domino rei bene gerende haberet, adveniens hic vester optatissimus attulerit. Accedit ad majorem harum rerum cumulum, quod hujus Legationis munus vobis præcipue optimis, & ornatissimis Viris declaratum est. Etenim si generis splendor, si rerum usus, & prudentia, cuius egregia exempla in Romana Legatione semel, atque iterum vobis pro patria suscepta intruere omnibus licet, si optimarum artium cognitio, si pietas requiratur, hæc ipsa ornamenta omnia, tam clara, atque illustra in vobis sunt, ut aliquem fortasse vobis comparandum esse, ut magnam habet vestra Respublica præstantium Virorum, ac civium copiam, neminem certe anteponendum Sancta Synodus judicavit.

Quod reliquum est igitur, primum quidem mandatum vestrum, prout juris est libenter admittit, deinde vos Oratores clarissimos, tum vestro merito, tum optime, & sanctissima Reipublicæ vestræ nomine benigne, & lætanti animo excipit. Et quoniam Divina providentia factum videri potest, ut in hunc Divi Marci solemnem diem, quem Venetæ Civitatis Patrum, & Custodem summa Religione colitis, adventus vester incurrerit, quem admodum certe eo deprecatore futurum,

spe-

Justin. hist. Ven. l. 14. Mauroc. hist. Ven. l. 8.

Lit. Let. Car. ad Car. Borrom. ext. in ml. Fr. Car. Bar. fig. num. 1334. ep. 106. Ib. ep. 158. XLIII.

spevat, ita a Domino petere, & obsecrare nunquam desistet, ut hæc ipsa Legatio, consiliaque vestra omnia vobis, & Catholica Ecclesie prospere, & feliciter eveniant. Postremo, quod Veneti imperii amplitudinem, opes, fortunæque omnes, tam prolise, & liberaliter ad communem Sanctæ Mariæ Ecclesie causam juvandam detulistis, de hoc vobis Sancta Synodus eadem se plurimum debere agnoscit. Hanc auctorem voluntatis vestræ præclarã significationem eo libentius accipit, quod cum in hanc Tridentinam Urbem Pontificis Maximi jussu, & omnium Principum approbatione convenerit, quamvis ex altera parte invicissimi Cæsaris potentia, & auctoritas non solum ab omni injuria defendant, sed ab omni etiam periculi metu liberent, ex altera tamen, quod vestra etiam ditiois tutela, & presidio recta, & munita sit, permagni faciendum esse merito, atque oprimo iure existimat.

Cum autem Oratoribus Veneti Alberti Bavarie Ducis Orator, qui prima Maii ad concilium supervenit, cedere de sui Principis mandato recusasset, dilata est ejus exceptio, donec tandem post diversas tractationes Mense Junio, Alberto ipso jubente, honorificentiorum locum Venetis cessisset; sed quoniam solemnibus obnuntiatione, quam etiam in actis describi petiit, id se agere declaravit, ne concilio impedimentum afferret, utque antiqua suo Principi cum Veneta Republica amicitia fervaretur, non quo post hac suo Principi, cæterisque Germani Imperatoris Electoribus, ac Ducibus proude, vel præjudicio esset, Nicolaus a France, qui tum solus aderat, Veneti Senatus nomine alta voce hæc coram Legatis, cæterisque Patribus protulit, annotarique curavit. Postquam Magnificus Orator Illustrissimi Domini Ducis Bavarie petiit, suam prostrationem adnotari, dico, quod Illustrissimus Dominus Bavarie, prout nunc cedit, ita ubique, & semper plurimis, justissimisque causis cedere debet Serenissimo Venetiarum Dominio, & hoc ego quoque adnotari peto. Fueruntque amborum protestationes in actis descriptæ.

Missus est ad Rhætos exeunte Aprili Eques Ruginellus, ut eos ad mittendos ad concilium Oratores sollicitaret, at ii abnuere, dato frigido responso, eam nationem existimare se contemptam a Sede Apost. cum tamen non aliter ac Cæsar, & Reges ad concilium vocati sint; quo enim ampliore honoris privilegio ornari potuere?

Cum interim Galliarum Regis Oratores jam iter ad concilium arripuissent, Ludovicus e Lansaco, qui Legationis e-

justidem Princeps erat, subiectis literis Synodum rogavit, ut indictam ad XIV. Maii Sessionem per aliquot dies prorogaret.

Placuit Regi Domino nostro me ad Sanctum concilium suum Oratorem mittere, una cum duobus Viris præstantissimis D. de Ferrier Presidente in Curia Parlamenti Parisiis, & Domino Fabri Majestatis Suae Cancellario Magni Consilii. Hodie pervenimus ad hunc locum, & operam damus, quam diligentissime possumus, ut istic duodecima, vel decima tertia die Mensis futuri adesse, possimus. Quare rogamus vos, si quo casu serius, quam speramus, ad vos perveniremus, ut vobis placeat differre triduum, aut quatrimum Sessionem, quæ ad XIV. diem indicta est, ut ante tempus ipsius admittamur a Sancta Synodo, & nostra illi mandata exponere possimus, quæ, ut spero, vobis gratissima futura sunt. Ex Milly XV. Aprilis MDLXII. Lansac. Eadem postulasse Regem datis ad Mantuanum Cardinalem literis narrat Gabriel Palæottus.

Hujusmodi postulata cum a Patribus variis in Congregationibus discuterentur, in illam tandem sententiam itum est, ut Sessio quidem indicta die teneretur, in ea tamen mandata dumtaxat, ac literæ Oratorum Principum susciperentur. Cum itaque XIV. Maii illuxisset dies, Patribus in Sessione congregatis, decretum prorogationis hoc modo est exaratum.

Sacrosancta ecumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, Presidentibus in eadem Apostolicæ Sedis Legatis decretæ, quæ hodie in præsentis Sessione statuenda, ac sancienda erant, iustis nonnullis, ac honestis causis in Feriam quintam post proximam solemnitate Corporis Christi, quæ erit pridie nonas Junii, proroganda esse censuit, ac prorogat, dictaque die Sessionem habendam esse, ac celebrandam omnibus indicit. Interea rogandus est Deus, & Pater Domini Nostri Jesu Christi, auctor pacis, ut sanctificet corda omnium, quo adjuvante Sancta Synodus, & nunc, & semper meditari, atque peragere valeat, quæ ad ejus laudem, & gloriam pertineant.

Reliqua ejusdem Sessionis acta, qualiter nempe excepta fuerint Principum mandata, Angelus Massarellus Telestinus Episcopus his perstringit verbis.

Peracta in eadem Sessione Tridentina III. sub Pio PP. IV. ultra decreti publicationem.

In eadem Sessione III. sub Pio Papa IV. Illustrissimus Dominus Franciscus Ferdinandus Avalos Marchio Pischaria Orator

Ext. in act. Conc. Trid. Astulphi Servantii ml. Fr. Car. Bar. fig. 1109. p. 44. Oratore Gallo instante sessio differtur. Act. per Gabr. Palæot. p. 83.

Sessio quarta.

XLIV. Angel. Massarel. Sec. in actis sess. 3. Concil. Trid. sub Pio IV. ml. Arch. Vat. fig. n. 3212. P. 156. Phi.

Philippi Hispaniarum Regis Catholici exhibuit ejus mandata sub data Madriti die XXVIII. quod publice lectum fuit, & etiam responsum Sanctæ Synodi.

Deinde M. D. Joannes Srozzius Orator Illustrissimi D. Cosmi Medices Florentiæ, & Senarum Ducis exhibuit etiam ejus mandatum. Dat. Pisis nonis Aprilis MDLXII. quod similiter una cum responso Sanctæ Synodi lectum fuit.

Necnon Episcopi Canadensis, & Timoniensis Procuratores Prælatorum, & Cleri Regni Hungariæ exhibuerunt eorum mandatum datum Tinnaviæ die XIV. Januarii MDLXII. ac etiam mandatum Archiepiscopi Strigoniensis, quæ simul cum responso Sanctæ Synodi lecta fuerunt.

Postremo clarissimi DD. Matthæus Dandolus, & Nicolaus de Ponte Oratores Reipublice Venetiarum exhibuerunt etiam eorum mandatum, & literas Ducales sub data XI. Aprilis MDLXII. quod similiter una cum responso S. Synodi lectum fuit.

Diaria A. Sulp. Ser. p. 47.

Ingressi sunt Tridentum XVIII. Maii Galliarum Regis Oratores, quorum primarius erat Regulus e Lanfaco, & cum eo duo Jurisconsulti insignes Renoldus Ferrerius in Senatu Parisiensi Præses, & Guido Faber Judex Tolosæ primarius, qui etiam Regii Scrinii Magister fuit. Cum vero in Patrum consessum inducti essent, habita est a Guidone Fabro oratio, in qua male olentia quædam verba, pravarumque opinionum de Pontifice, & Ecclesia, deque Conciliis fuliginem, cum alloqueretur, allivit, quæ cum illius exemplum proponeret, magna ex parte detraxit. Quædam tamen pro consuetudine nostra ex illius etiam oratione desumenda duximus, reliqua alibi legenda, ejusque maculas apud Pallavicinum detectas, ac deterfas omitendo. Sic igitur dicebat.

XIV. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3195. p. 173. Excusa est etiam 1613. in lib. inscripto Instru- tionis & miglus des Roys res Chre- stians au Concile p. 102.

Oratio Gallici Oratoris.

Ab eo sumus Legati, qui paternæ, a vitæque laudis non amulus modo, atque imitator, sed etiam hæres, & successor nulla in re magis unquam putavit sibi esse elaborandum, nihilque vehementius contendit, quam ut opportuno loco, & libero, neque conventuris infido iusta quædam Synodus cogeretur, Sacrosanctum concilium convocaretur, quam ut Dei Optimi Maximi auspicio publici Christianorum omnium conventus jure, legitimeque peragerentur, quam denique eæ opiniones, quæ in Christiana Republica controversæ factæ sunt, unum in sensum, & decretum ex auctoritate œcumenici cujusdam concilii aliquid reducerentur. Is fuit profecto Regis animus jam inde a primo aditu, & ingressu Principatus sui. Quos autem

hujus studii, ac iudicii, perpetuæque in Republicam Christianam voluntatis citare testes verissimos Carolus Rex poterat, eosdem hodie voluit hic sibi ad concilium Legatos adesse. Adest enim Ludovicus Sangelasius Gallici Ordinis Eques Illustrissimus, & in secretis Principis consilium ob singularem virtutem cooperatus, qui variis antea legationibus functus honorifice, nuper ad Pium IV. Pontificem Maximum propterea missus est, ut ipsum Pontificem currentem quidem sponte sua ad concilii procuratorem acrius incitaret, ejusque animum Religionis studio incensum vehementius [si fieri posset] inflammaret. Gallia autem nostræ recentia vulnera, quæ sine summo dolore tractari nequeunt, ita nudaret, ita detegeret Pontifici, ceu parenti bono, ut tamen ea ipsa, ne obduci eadem alia ratione, nisi libero concilio, nedum curari penitus, aut sanari posse contenderet. Adest quoque Arnaldus Ferrerius in Senatu Parisiensi Præses, qui altero fere die post Francisci mortem a Carolo Fratre ad eundem Pontificem allegatus, nihil potius in mandatis habuit, quam ut concilium, id est conventum Christiani nominis universi indici postularer, ejusque occasiones omnes quoquo modo urgeret; admoneret etiam, verendum esse ne ex nostris hominibus quamplurimi, quos dudum concilii futuri spes ægre in officio retinebat, diuturna expectatione fatigati deficerent a nobis, & ad eas partes radducerentur, quas nominis, & persuasioni Romana maxime adversarios esse scimus, tantumque decederet de grege Domini, magno non solum Gallie, & rotius Christianitatis incommodo, verum etiam eorum ad quos maxime ea res pertinebat, qui occurrere malis, dum poterant, noluerunt dedecore, atque infamia. Hæc apud Pontificem non semel acta, ut cernitis si aliud profecto nihil, Christianissimi tamen Regis de publica pace constituenda curam, de facienda inter omnes ordines concordia sollicitudinem, de sanandis Ecclesiæ vulneribus sententiam, atque iudicium, cuius facile probatura sunt, grata quidem ni fallor hominum recordatione, cum laude ad omnem posteritatis memoriam pervenient. Neque vero solus Pontifex de concilio a nobis sepe interpellatus est, sed etiam Ferdinandus Invictissimus, & Augustissimus Imperator, Philippus quoque Hispaniarum Rex maximus, atque adeo omnes Europæ Christiani Principes, & reipublice omnes, omnes inquam Reges, ut ad rem præstantissimam, & utilissimam, tam necessario tempore animum adicerent, ad constituendam scilicet unanimum de Religione consensionem, & restringenda

Ec.

Ecclesiæ incendia continuis Legationibus, quotidianis precibus, quanta fieri potuit maxima obtestatione, sæpe sumus cohortari. Hic ego vos appello quicumque adestis Illustrissimi, atque Amplissimi Regum, & Rerumpublicarum Legati &c. Nonnullis interjectis conversus ad Patres addidit.

Præclarum est, & pene divinum, quod a vobis expectant homines, sic enim existimant eos, qui non vestris quidem, id est humanis viribus, sed afflari spiritu Divino per Jesum Christum Religionem nostram tot in eam invecitis opinionibus sauciant rescire, & recreare, qui Ecclesiam Dei per hosce quinquaginta annos contrariarum opinionum, quasi ventorum tempestate jactatam in portu collocare, qui denique in his pugnantium inter se doctrinarum fluctibus statere optime possitis, quid dignitas Ecclesiæ, & quid ipsa temporum ratio postulet. Equidem humana imbecillitate fortasse, & aliqua præsectorum Ecclesiæ incuria, vel etiam, ne quid gravius dicam, præpostera pietate irrepisse in Ecclesiam res nonnullas antiquatione, avrogatione, vel moderatione dignas fateamur necesse est, sed quemadmodum ii homines comprimendi, mihi semper videntur, qui arbitratu suo, vel potius libidine, sine auctoritate, sine ullo decreto cæremontiarum omnium penitus rationem, quæ ipsa comes est, & administra Religionis, convellent, atque ob id in pacata Republica tumultuantes, impium quemdam cultum, ritusque novos induxerunt, sic contra a nobis peccari fortasse potest, dum omnia, quæ sæculis muniuntur, & longa vetustate, mordicus retinenda esse putamus, neque satis spectamus, quid inclinatio rerum, quid momenta temporum, vel publica quies postulet, &c.

XLVI. Cum de responso dando inter Patres agitatum esset, primum concepta est formula, qua Guidonis Fabri verba aculeata, & maledica, vel impietatem olentia gravi, & severa oratione castigabantur, verum ne Gallorum animi abalienarentur, visum est molliore interpretatione eorum aperitatem leniendam. Responsum itaque multa officiorum suavitate, ac mansuetudine temperatum per hæc conceptum est verba.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3195. p. 178.

Responsum Sanctæ Synodi in admissione Oratorum Regis Gallie. Expectatus, jucundusque adventus vester Illustrissime Domine Lansac, vosque clarissimi Legati Sacrosanctæ huic Synodo non modo summam animorum lætitiæ, sed certissimam quoque spem attulit, ut quæ, vel temporum vitio, & infelicitate, vel potius perfidorum hominum scelere, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

re, & pertinacia a prisca illa vera Religionis puritate multis Regnis jam quidem in varios, diversosque hæresum errores defluerant, atque deciderant, ut volumus, atque cupimus, in pristinum dignitatis, ac sinceritatis gradum revocarem. Nam cum perdit homines suis consiliis, atque pertinacia multos jam annos non modo Pontificum, atque Regum humana jura, sed etiam Divina ab Apostolorum jam temporibus Christo ipso magistro, & authore partim monumentis, partim viva voce per manus, velut hæreditaria nobis ad bene, beateque vivendum tradita fuerunt, novis quibusdam licentia, sacrilegii, impietatis, omnium denique scelerum ritibus superinductis, ut ad unicum, salutareque Sacri œcumenici Concilii remedium a Pontifice Maximo Pio, solertissimoque pastore, tam libenter, quam necessario confugiendum fuerit, quod Spiritu Sancto prælucente tanta optimorum Regum, Christianorumque Principum non modo animorum consensione, sed etiam concordissimis omnium Christianæ Reipublicæ bene iuvanda studiis susceptum est, & ornatum, ut brevi Dei Ecclesia multo purior, sanctiorque futura sit. Merito itaque Christianissimum Galliarum Regem Carolum [in quo celerior est Regiarum virtutum, atque Religionis cursus, quam ætatis] & laudamus, & admiramur, qui etiam Henrici Patris, & Francisci Avi Christianissimorum Regum nominibus, & erga Sedem Apostolicam exemplis excitatus, atque inflammatus, cum per ætatem nondum confirmatam, & impios suorum tam in se, quam in Christi Religionem tumultus, huic saluberrimo, sanctissimoque generali Concilio adesse non possit, vos præstantissimos Viros summæ prudentia, fide, & religione præditos Legatos misit, qui illius nomine omnem operam, opes, studium denique & parentis obsequium [ut decet] Sacrosanctæ Synodo liberatiter promitteretis, & reipsa fidelissime præstaretis. Quam apud bonos, pioque nulla aliorum Conciliorum, quæ nec legitima, nec libera fuisse, qui Concilium male afficiuntur, parum vera obiciunt, invidia laborare, qui recte senserit, facile æstimabit: cum clarum sit, sacra, generaliaque Concilia rite Christi Spiritu ab eo, qui potestatem habeat, congregata, & legitima semper fuisse habita, & libera, & ad hominum salutem, quantum per eos qui Spiritui Sancto non restiterunt licuerit, spectasse, ac salutaria, fuisse, nec adversus Sacrum illud Tridentinum Concilium Sathana insidia, ac fraudes per vos copiose subtiliterque enumeratæ, quamvis varie, atque ingentes Christi

Claudius Espenceus MS. Fr. Card. Bar. sig. 1109. p. 46. per Astulph. Serv.

Ff

sti

si spiritu presidente, praevalerunt, qui illius omnes conatus sua virtute, & potentia, in quo solo omnes nostras spes, ac cogitatus collocavimus, frangat, sub pedibus nostris subvertet, nosque ab Ecclesiae suae sinceritate, ac veritate, nec aberrare, nec decipi, aut a quoquo cogi permittet. Itaque sedulam vestram, & liberam admonitionem Viri clarissimi, ne videlicet in consultationibus, ac sententiis nostris ferendis, aut popularem auram captemus, aut Principibus nostris obsequamur, ita enim movit Sancta Synodus sensum vestrum interpretari, ne quid praeter mansuetum, piumque propositum, atque institutum suum respondere cogatur, nisi non necessariam fortasse, & superfluum existimat, tamen ut a vobis bonis Viris bonamente, atque animo profectam, ita in bonam quoque partem accipit, & ut vos isto vano metu, aliosque omnes liberet, sui que propositi, ac veritatis certiores faciat, aperte praedicat, se cuiusvis voluntatem, potentiam, aut cupiditatem Sacrosanctae Synodi dignitati, & auctoritati posthabere, quod ipsum vobis, aliisque, qui huic Sacra Concilio adsunt, res ipsa clarissime comprobabit. Itaque ut tandem redeamus, Sacrum hoc generale Concilium vos ira libenter accipit, & amplectitur, ut saluberrimi, sanctissimi que huius celebrandi Concilii operis socios, & participes habeat, Christianissimo vero Regi vestro Carolo, ita regie, atque sancte educato, fidelissimisque, & Religionis amantissimis Senatoribus, & Consiliariis, nunc ornato, ac munito, tantum se debere fatetur, ut quaecumque ad ipsius honorem, dignitatem, Regni statum, ac Religionem tuendam, & conservandam pertinent, libentissime se praestaturum pollicetur, quae salva fide, & Religionis puritate praestari poterunt, tantoque libentius, ac iucundius praestabit, quanto certius, firmitusque existimat, nihil a vobis praestantissimis Viris, Religionis amantissimis Regis vestri Christianissimi nomine postulatum iri, nisi quod honeste, iuste, religiose per tales Viros postulari, & a Sacrosancto aecumenico Concilio pro Religionis Christianae dignitate, & sinceritate sancte praestari possit, & debeat, & mandata vestra libenter, & prout iuris est, accipit, & admittit.

XLVII.
MS. Act.
per Astulph.
Servantium
pag. 12.

Quarta Junii die habita est Sessio quarta Concilii sub Pio IV. Pontifice, in qua decretum est, simul de dogmatibus, deque restituenda disciplina agendum esse, graves enim controversiae obortae erant, de quo tandem prius agendum foret; Lutherani enim in Germania, & in Gallia Calvinistae obganniebant non agendum de dogmatibus quod Nicenae Sy-

nodi Symbolum sufficeret; nec mirum erat adeo eos perfrepere, cum nefarias eorum opiniones explodendas, damnandasque constaret. De morum vero emendatione multa oblateralbant, ut odium Clero constarent, quamvis ipsi moribus profligatissimis uterentur. Caesar vero, & alii Germani Catholici, cum pellicere ad Concilium Protestantes enterentur, obstabant, ne adeo mature de dogmatibus ageretur, ne se damnatos quererentur, indeque in desperationem effererentur, atque adeo prius de instauranda disciplina, delendis que corruptelis, actionem instituendam urgebant. Contra Hispani, cum fidei dignitatem maxime asserendam contra Haereticos censerent, dogmata accuratissimo examine ante omnia discutienda contendebant: denique Patres ob justas causas extrahendam de dogmatibus decretoriam sententiam in opportunius tempus rati, hanc Synodalem sanctionem tulere.

Sacrosancta aecumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata Praesidentibus in ea eiusdem Apostolicae Sedis Legatis, propter varias difficultates ex diversis causis exortas, atque etiam, ut congruentius, majorique cum deliberatione omnia procedant, nempe ut dogmata cum iis, quae ad reformationem spectant, simul tractentur, & sanciantur, ea, quae statuenda videbuntur, tam de reformatione, quam de dogmatibus in proxima Sessione, quam omnibus indicit in diem sextam decimam subsequenti Mensis Julii, definienda esse decrevit. Hoc tamen adjecto, quod dictum terminum ipsa Sancta Synodus pro eius arbitrio, & voluntate, sicuti rebus Concilii putaverit expedire, etiam in generali Congregatione restringere, & prorogare libere possit, & valeat.

Collectis sententiis referuntur omnes assensisse exceptis triginta sex, quorum alii poscebant, ut declararetur continuari concilium, alii, ut de residentia Praetorum ageretur, ac tum Seripandus haec alta voce fatus est: Benedicamus Patrem, & Filium, cum Sancto Spiritu, Patres Reverendissimi, laudemus, & superexaltemus eum in saecula. Decretum paulo ante lectum ab omnibus fere probatum est, tanquam necessarium, & praesentium temporum difficultatibus, quae non satis explicari potuerunt, valde accommodatum. Sex tantum, & triginta, ut ex Notariis, qui diligenter singulorum vota scrutati sunt, & coram nobis enumerarunt, accepimus dissensisse, quorum tamen rationes diverse fuerunt, & inter se parum congruentes, aliis aliud poscentibus, atque desideranti-

Sessio
quarta,
& eius
acta.

Acta
Concilii
Trident.
Sess.
4. sub Pio
IV.

Astulph.
Servantium
in actis
Sess. IV.

bus, quorum & suo tempore ratio habenda est; speramus enim istos quoque paucos admodum in aliorum, qui sunt multis partibus plures, sententiam iuros, consiliaque melius relatuos ope & auxilio Dei, qui ut est in sanctis literis, concordiam facit in sublimibus, cui jam tempus est, ut canticum laudis, & confessionis persolvamus.

Nonnulla alia gesta in eadem Sessione recenseat Angelus Massarellus, per haec verba.

Quae in eadem Sessione IV. acta sunt praeter decreti publicationem.

In eadem Sessione IV. Tridentina sub Pio IV. Pontifice Maximo. M. & RR. DD. Melchior Lussi Orator septem Cantonum Helveticorum Catholicorum, & Jacobus Uronicorn Abbas Sanctae Mariae loci Heremitarum Procurator Praetorum, & Clericorum septem Cantonum Catholicorum exhibuerunt eorum mandata, primum data die XX. Februarii MDLXII. secundum datum Rupevoilla die XXIV. Januarii MDLXII. qui cantones sunt Luceria, Wania, Svitia, Sylvania supra, & infra Sylvam, Jugium una cum territorio extra sito, Friburgum, & Solodorum, quae mandata una cum responso Sanctae Synodi publice lecta fuerunt, habenturque apud jam saepius citatum Labbe qui praclaris suis laboribus non tantum de literis, sed de tota Christiana Republica est optime meritus.

T. 14.
Con. p.
118.

Deinde R. D. Martinus Hercules Episcopus Lavantiniensis, & Felicianus a Martino Ordinis Praedicatorum Procuratores R. D. Jo. Jacobi Archiepiscopi Salzburgerensis.

XLVIII. Postea Illustrissimi, & Excellentissimi DD. Ludovicus a Lansaco, Raynaldus Ferrerius, & Guido Faber Oratores Christianissimi Gallorum Regis Caroli IX. sub data Parisiis XII. Aprilis MDLXII. quae mandata simul, cum responsis Sanctae Synodi fuerunt similiter lecta, & registrata, &c.

Conceptae porro erant Regiae literae subiectis verbis.

Mandatum Caroli Christianissimi Galliarum Regis exhibitum in eadem IV. Sessione sub Pio IV.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctissimis, & Reverendissimis Patribus concilii Tridentini salutem.

Existimamus vos omnes satis intellesisse, quanto studio, & diligentia Rex Christianissimus Frater & D. N. de Conc. generali egerit, & aecumenico convocando apud Sanctissimum nostrum Papam, dilectos Fratres, & consobrinos Imperatorem, Regem Hispaniarum Catholicum, ac alios Principes. Nostis etiam, qua diligentia.

gentia, & eo, quem decet Principem Christianissimum in Deum, & eius Sanctam Ecclesiam, zelo, nos, posteaquam Regiam coronam sumus adepti, rem a defuncto Fratre, & Domino nostro adeo egregie, & magna cum laude ceptam suerimus subsequuti, magno, & gravi dolore affecti, quod propter motus, & divisiones, quae sunt propter Religionem in Regno nostro, non potuerimus ejus Praelatos, nostrosque Oratores, quos se itineri accingere primo quoque tempore optabamus, maturius mittere, cujus cessationis causam vos pro prudentia vestra magis imputabitis temporum calamitati, neque enim adhuc sedati sunt tumultus, quam nostrae voluntati, quae, & si adhuc aetate minores sumus, erit tamen tanquam Ecclesiae filii primogeniti in Religionem semper propensa, & eam in Ecclesiam Christianam bene affectam re ipsa omnes intelligent. Misimus interea aliquot Regni nostri Episcopos, delegimusque Oratorem summi ordinis nostri Equitem, & unum ex his, qui ad latus nostrum assidue esse solet, Dom. de Lansaco, & cum illo dilectos & fideles consiliarios nostros Magistros Renaldum Ferrerium Praesidem in Parlamento Parisiensi, & Guidonem Fabrum Judicem majorem Tholose, quibus dedimus potestatem in concilio pro nobis sistendi, eundemque in eo gradum & ordinem tenendi, quem huc usque Regum Christianissimorum Majorum nostrorum Oratores tenuerunt, ac conjunctim, vel separatim in eo concilio requirendi nostro, populi que nostri nomine quascumque reformationes, constitutiones, & decreta secundum puram doctrinam, & quae non solum pertineant ad Ecclesiam Gallicam, sed etiam Ecclesiae Universalis utilitatem, sectarum, & controversiarum, quae sunt hodie de Religione, conciliationem, exaltationem, & propagationem nominis Dei, & in universum salutem, & Reipublicae Christianae munus, & officium Oratorum secundum mandata, quae illis dedimus. Et quoniam illorum fidem, & industriam perspectam, & cognitam habemus, rogamus, Sanctissimi Patres, equo animo eos admittere, attenteque, quod illi vobis nostro nomine exponant, audire, eademque illis, quam nobis, si isthic essemus, fidem dare. Deus vos, Sanctissimi Patres, pro sua gratia, & praesidio tueatur.

Nonnulla alia gesta in eadem Sessione recenseat Angelus Massarellus, per haec verba.

Quae in eadem Sessione IV. acta sunt praeter decreti publicationem.

In eadem Sessione IV. Tridentina sub Pio IV. Pontifice Maximo. M. & RR. DD. Melchior Lussi Orator septem Cantonum Helveticorum Catholicorum, & Jacobus Uronicorn Abbas Sanctae Mariae loci Heremitarum Procurator Praetorum, & Clericorum septem Cantonum Catholicorum exhibuerunt eorum mandata, primum data die XX. Februarii MDLXII. secundum datum Rupevoilla die XXIV. Januarii MDLXII. qui cantones sunt Luceria, Wania, Svitia, Sylvania supra, & infra Sylvam, Jugium una cum territorio extra sito, Friburgum, & Solodorum, quae mandata una cum responso Sanctae Synodi publice lecta fuerunt, habenturque apud jam saepius citatum Labbe qui praclaris suis laboribus non tantum de literis, sed de tota Christiana Republica est optime meritus.

T. 14.
Con. p.
118.

Deinde R. D. Martinus Hercules Episcopus Lavantiniensis, & Felicianus a Martino Ordinis Praedicatorum Procuratores R. D. Jo. Jacobi Archiepiscopi Salzburgerensis.

XLVIII. Postea Illustrissimi, & Excellentissimi DD. Ludovicus a Lansaco, Raynaldus Ferrerius, & Guido Faber Oratores Christianissimi Gallorum Regis Caroli IX. sub data Parisiis XII. Aprilis MDLXII. quae mandata simul, cum responsis Sanctae Synodi fuerunt similiter lecta, & registrata, &c.

Conceptae porro erant Regiae literae subiectis verbis.

Mandatum Caroli Christianissimi Galliarum Regis exhibitum in eadem IV. Sessione sub Pio IV.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctissimis, & Reverendissimis Patribus concilii Tridentini salutem.

Existimamus vos omnes satis intellesisse, quanto studio, & diligentia Rex Christianissimus Frater & D. N. de Conc. generali egerit, & aecumenico convocando apud Sanctissimum nostrum Papam, dilectos Fratres, & consobrinos Imperatorem, Regem Hispaniarum Catholicum, ac alios Principes. Nostis etiam, qua diligentia.

Mandatum
Caroli IX.
lectum
fuit in
Concilio.

C H A R L E S

Bourdin.

Regis literis responsum a Patribus honorificentissimis verbis est redditum, ut memorat Angelus Massarellus, cujus vices, cum hoc ipso die agrotaret, Bartholomaeus Serigus Castellanae Episcopus.

implebat, ut narrat Pallavicinus Tom. II. Hist. Conc. Trid.

Septima Junii gravissima controversia de Communione sub utraque specie discutita est, quæ trium mensium flexu Patres in multis Congregationibus exercuit; ac primum a Cardinalibus Legatis quinque Articuli propositi fuere Theologis, de quibus illi disceptarent, quos quidem fuisse septuaginta eruditione clarissimos, narrat Gabriel Palæottus, quem numerum postea longe auctiorem fuisse docent acta. Articuli vero subjectis verbis concepti fuere.

Articuli propositi de usu Eucharistiæ Sacramenti VII. Junii MDLXII.

I. An ex Dei præcepto ad salutem necessarium, ut omnes, & singuli Christiani deles utramque speciem suscipere teneantur Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti.

II. An rationes, quibus Sancta Ecclesia Catholica adducta fuit, ut communicaret Laicos, atque etiam sacerdotes non celebrantes sub una tantum specie panis, ita sint retinenda, ut nulla ratione Calicis usus sit cuiquam permittendus.

III. An si honestis, & Christiana charitate consentaneis rationibus alicui, vel Nationi, vel Regno Calicis usus concedendus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quænam sint illæ.

IV. An minus aliquid sumat, qui sub una tantum specie hoc Sacramento utitur, quam qui sub utraque.

V. An Divino jure necessarium sit parvulis antequam ad annos discretionis perveniant altissimum hoc porrigere Sacramentum.

Dicant Theologi, quæ tanquam veræ, sive Catholica recipienda: quæ tanquam falsa, sive heretica rejicienda.

X. Junii MDLXII. in Ecclesia S. Mariæ Majoris Tridentini Theologi quinque Articulos de Sacramento Eucharistiæ in examen adduxere, inter quos Alphonsus Salmeron Societatis Jesu Divino implorato præsidio disputationem orsus in votis se habere dixit, ut presentes adessent Lutherani, qui veritatem convicti agnoscerent, se tamen ipsis licet absentibus eorum argumenta allaturum, confutaturumque addidit.

Quoad primum articulum præmisit regulam Innocentii III. in epist. ad Joann. Patriarcham Constantinopolitanum, non esse videlicet certum pro incerto relinquendum 2. tom. epist. Sicut in hoc art. aliqua certa, aliqua non ita certa. Certissimum est Ecclesiam Catholicam non posse in iis quæ spectant ad fidem errare, aliter non esset columna, & firmamentum veritatis, & quia Christus promisit

De communi-
one sub utra-
que spe-
cie dis-
putatum
fuit, &
Articuli
examina-
ti.

L. Art. Conc.
Trid. m.
Fr. Card.
Barb. fig.
n. 1109.
p. 54. per
Aulph.
Ser.
Articuli
de Sacra-
mento
Eucharis-
tiæ.

XLIX.
MS. Arc.
Vat. fig.
n. 3197.
p. 128.
Art. Conc.
Trid. per
Aulph.
Ser.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
124. pag.
106.
To. 10. de
Conc. m.
Arc. Vat.
fig. num.
3197. p.
128.
Diar.
Concil.
Trid. sub
Pio IV.
per Aulph.
Ser.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
53.

affuturum ei omni tempore, & qui hoc negat non est audiendus.

Secundum certum est, quod Ecclesia recipit communionem sub altera specie ante multos annos, ita ut id habeamus ex traditione, & hac communionem ad Laicos sub altera specie usa est Ecclesia, & docent concilia Constantiense, Basileense, & doctores omnes scholastici ante trecentos annos. Ecclesia igitur, quæ errare non potest usa est hac communionem sub altera. Ergo non fecit contra præceptum Divinum, aliter Catholica Ecclesia errasset in fide, quod quidem dici non potest.

Item Ecclesia Catholica representata in conciliis errare non potest, sed Ecclesia Catholica representata in concilio Constantiensi desinuit, communionem Laicam non esse contra jus Divinum. Præterea cum Ecclesia uteretur communionem sub utraque, utebatur & tunc cum aliquibus sub una, nam Agnus Paschalis, & manna representabant hoc Sacramentum, & non tamen sit mentio de bibitione, ergo non est necessaria.

Item Joannes c. 6. multoties meminit de pane, & raro de calice, quod cum mysterio factum est, & similiter aliquando sub una, aliquando sub utraque. Et Luc. 24. Et cognoverunt eum in fractione panis. Nam Dominus accepit panem, benedixit fregit, & porrexit. Aug. Ser. de temp. 144. & tract. 2. in Canonic. Joan. Beda in Luc. & Ferrus Diac. in Lib. de Divinis officiis intelligunt illum locum de Eucharistia. Theophil. Chrysost. similiter quod Christus tunc consecravit. Item ad benedictionem Christi super panem semper sequutum est aliquod miraculum, ergo & ibi, videlicet consecrationis, neque ibi de calice sit mentio, cum dicatur, quod post fractionem panis evanuerit, & illis aperti sint oculi post acceptionem Corporis Christi. Can. 12. VI. Synodi docet, quomodo debeat accipi Sacramentum panis manibus propriis non vasculis, & Can. 54. statuitur, in quadragesima Græcos certis diebus tantum consecrare, & reliquis diebus uti consecrato pane. Concil. Marisc. præcipit asservari Corpus, de vini specie nullum verbum Clem. ep. 2. ad Jac. de corpore ita mentionem facit, & Canon 2. ejusdem Conc. Marisc. S. Leo serm. 4. in quadragesima præcipit, ut laici communicent sub utraque specie, cum Manichæi id negarent, alias sub una omnes poterant communicare. Tertullian. lib. 2. ad usorem. Cyprian. serm. 5. de lapsis, de puella, quæ servabat Corpus Christi in arca. Basil. in epist. ad Cæsarium patritium, deserebantur pericula domum non autem Sanguis: usus igitur sub una tantum specie

cie semper viguit in Ecclesia, etiam quod vigeret sub utraque.

Rationes etiam suffragantur, nam homines semper tenaces fuerunt suæ retinendæ Religionis, si igitur communio sub utraque fuisset apud omnes aliquando, esset historia de aliquo tumultu in hac mutatione in unam speciem, & tamen nunquam sit mentio a quoquam de hac mutatione, & cum non sit initium hujus consuetudinis, dicendum est devenisse ab Apostolis iusta Regulam Augustini superest solvere argumenta adversariorum.

Primus locus ab exemplo Christi instituentis, quod sub utraque specie instituerit patet. Et porrexit. Respondeo acta Christi non obligat, nisi ad ea quæ voluit: multa enim fecit, in quibus noluit cogere nos ad imitationem, alias communicandum post cenam Feria quinta in azy-mo, in loco strato, eodem modo ut communicamus Laicos. Præterea, & Christus communicavit discipulos sub una in Emaus, ergo imitatur Christum communicando sub una.

2. Ecclesia primitiva usa est utraque: respondeo etiam tum sub una communicabat, neque ligavit hanc Ecclesiam, ut non posset communicare sub una. Et illa communicavit post cenam, Ecclesia primitiva, nostra ante cenam, neque sequitur hoc fecit Ecclesia primitiva, ergo est de jure Divino; ut delectus ciborum, qui olim erat communis toti Ecclesiæ, nec tamen est de jure Divino.

3. Corinth. Paulus refert illos communicare sub utraque: respondeo Paulum agere Historiographum reverentem, quod Christus gessit, neque Ecclesia particularis ligat univ. versalem.

4. Matth. 16. Bibite ex illo omnes; respondeo hoc verbum dictum tantum Apostolis presentibus, nam & Marcus ait, & biberunt ex eo omnes, neque dixit manducate omnes de pane, quia Christus fractionem illum tradidit. Et de calice dixit bibite vos ex eo omnes, & non ut unus totum illum biberet.

Item dictum est Apostolis, & Sacerdotibus consecratis. Aliter & facile compertit omnibus etiam Laicis. Nam & idem dixit bibite, & manducate, & facite omnes, propterea verba illa dicta sunt consecratis Sacerdotibus.

5. Ad c. 6. Jo. ubi de utraque specie sit mentio nisi manducaveritis, nisi biberitis, &c. respondeo, quatuor esse modos manducandi, primus Ferinus, de hoc non intelligitur, ut intelligebant Capharnaïta, caro enim non prodest. Secundus manducandi modus pure Sacramentalis, id est circa fructum, ut fecit Judas, & faciunt peccatores, de quo non loquitur Christus,

cum ipse non det vitam, de qua loquebatur Christus, & sumendo unam speciem dicuntur aliqui sumere utramque. Innoc. cap. 21. libr. 4. de offic. Miss. 3. Spiritualis abstractens a Sacramento de quo aliqui dicunt Christum loqui Joan. 6. quod falsum est, quia ibi Christus loquitur de Euchar. ut Origenes, Basil. Aug. Greg. & alii omnes intelligunt. Item Russ. assertione 16. Item Conc. Ephes. ad Nestorium Cyrill. anathemat. 22. in Theodor. Ecclesia etiam Catholica utitur in festo Corporis Christi, usurpat enim illud Evangelium in hoc sensu de Euchar. Christus item cum tractat aliqua magna, præmunir Apostolos prius, quod fecit Joann. VI. facturus Eucharistiæ in cæna. Item nullibi tractantur fructus Eucharistiæ, nisi in hoc capite, & cuperetur a Synodo declarari hoc caput loqui de Eucharistia. Quartus modus est manducare spiritualiter in Sacramento quemadmodum explicavit, & de hoc loquitur Christus, & hic modus dat vitam, & Christus Joann. 6. dicit, nisi manducaveritis carnem, & biberitis Sanguinem, quod sub utraque specie spiritualiter fit per fidem vivam, alias dixisset, nisi manducaveritis panem, & nisi biberitis calicem, neque violatur hoc præceptum, si in voto quis suscipit hoc Sacramentum, quod votum in aliis Sacramentis in casu necessitatis sufficit.

Ad quartum Articulum an sub una specie tantum contineatur, quantum sub utraque: Respondeo tantum contineri, quantum sub utraque, scilicet integrum Christum, Conc. Const. sess. 13. & Basil. sess. 30. & Florentin. in decreto Armenorum, idem affirmant. Idem habetur ex usu Ecclesiæ, quæ solum speciem panis adorat, & adorandam proponit, & si est Corpus Christi, est integrum vivum, cum anima, & deitate, ut est in Cælo. An autem tantum fructus accipiatur sub una, ac sub utraque; hoc non pendet ex præsentia Christi, qui est in utraque æqualiter, alias idem esset accipere una die, ac si decem diebus continuis susciperetur, quia tam præsens est Christus sub una specie hodie sumpta, quam sub hostiis viginti diebus sumptis, quod falsum est quoad fructum, neque enim pendet ex majori significatione, sed a parte rei & ex opere operato, & credit tantum gratiæ sub una, ac sub utraque, cum Joan. 6. omnes fructus tribuantur, tam manducationi panis, quam manducationi, & potationi, Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in æternum. Et ita tota illa doctrina absolvitur in manducatione panis, quod ante bibitioni & manducationi tribuerat, & in Emaus communicantibus sub una tantum, non est verisimile, quod non totum fructum dederit, & Co-

II.

Corinth. qui manducat, vel bibit indigne inimicus est Christo, ergo, qui digne, vel Corpus, vel Sanguinem sumit, gratus toti Christo, ac per hoc omnem gratiam sumit. Neque Patres antiqui de hoc faciunt mentionem, quia de hoc non dubitarunt, Concil. Florentin. dum loquitur de fructu Eucharistiae non distinguit de specie, quia idem credebatur sub qualibet. Præterea variatio Sacramenti non variat fructum, Concilia non bene fecissent, si cum fructum sustulissent a laicis, quibus unam speciem subtraxit, si plus gratiæ acciperetur sub utraque, quod dicendum non est, idque multis rationibus comprobavit.

Ad 2. & 3. Articuli. Primum certum dixi esse, Ecclesiam concedere posse communionem sub utraque, cui voluerit, an expediat autem dixi, quod si ex concessione convenientia præponderant inconvenientibus est concedenda, si majora sunt incommoda non est concedenda, & ipse credo majora esse inconvenientia, quam commoda, primum quia redibunt omnia incommoda, & pericula ob quæ Ecclesia illa in Occidentali prohibuit, & quia facile vinum corrumpi potest, & multi illud non acciperent, & in Provinciis, ubi non invenitur vinum communio sub una reputaretur imperfecta, & minus contineri sub una, quam sub utraque.

Secundum inconveniens est, quod qui perunt sub hæretici, vel suspecti de hæresi [exceptis Principibus, qui pii sunt, qui pro illis perunt] qui non credunt sub una esse integrum Christum, & credunt Ecclesiam aliter facientem errare.

Tertium quia petent deinde & alia, ut conjugium Sacerdotum, & similia.

Quartum inconveniens est, quia hoc modo divideretur Ecclesia, & sectæ fierent, & catholici cogitarent hæreticos bene sensitse. Hoc autem est sacramentum unitatis.

Quintum, quia hæc concessio malos eventus parturit hætenus, quod timendum etiam nunc esset.

Sextum quia Divina providentia impedivit hanc concessionem in concilio Basileensi cum sex illis conditionibus, quam etiam concessionem revocavit Paulus II.

Fructus autem, & commoda ex concessione sunt. 1. quia cogitant hac ratione pacem oriri, quod tamen non credit esse verum. Secundo, quia misererent eorum animi erga Catholicos, quod etiam non credit verum. 3. quia minus peccarent, hoc verum esset, si non essent in errore, quod communio sub utraque esset de præcepto Divino. 4. consuleretur eorum conscientia, qui id cupiunt, quam conscientiam deponere debent. 5. Cedent nobis in aliis, respondeo non esse scindendam tunicam Christi propter

eos. 6. Charitas querit, non quæ sua sunt, sed medium pacis, respondeo id non esse faciendum propter Hæreticos. 7. quia Principes petunt ad retinendos suos subditos in fide, respondeo non sunt faciendam mala, ut eveniant bona.

Post Salmeronem peroravit Antonius Solesius Pontificius alter Theologus, & Congregatio dimissa est hora XXIII. cui interfuere quatuor Legati Cardinales, Oratores Cæsarei, Galli, & Veneti, ac centum, & quadraginta sex Episcopi, ac centum Theologi, confertaque nobilitas, & plebeorum multitudo, quia eæ Congregationes januis apertis celebrantur

Vigesima quarta Junii conditi sunt Canonones de usu Sacramenti Eucharistiæ, qui in pluribus confessibus in examen adducti fuere, emendati vero, omniumque Præfulum sententiis comprobati inferius afferentur.

Vigesima septima ejusdem mensis Augustinus Paungatner Orator Alberti Ducis Bavarie in publica congregatione honorifice exceptus prolixam orationem habuit, qua communionem utriusque speciei Bavaris laicis studio pacis permitendam a Patribus contendit pluribus argumentis, cujus orationis potior pars delibanda visa est.

Superioribus (inquit) annis habita est totius Provincia, tam in clero, quam in populo de fide catholica, & de honestate morum visitatio. In fide autem, & in Religione nostra, quot reperte sunt, & quantæ hæreses nimis longum foret, si omnes deberent recenseri. Crassiores igitur generatim perstringi possunt, cum universæ explicari non queant. Reperti sunt enim inter parochos, cæterosque ministros Ecclesiarum, quorum alii sunt Zuingliani, alii Lutherani, alii Flaviani, alii Anabaptistæ, alii, qui Manicheorum dogmata renovant, alii qui Eunomianorum, alii qui Jovinianorum, alii qui aliorum delivamenta, & errores sectantur, atque propagant. Hæc catholica fidei nostræ zizaniam eradicare conetur, metuendum sit ne bonum triticum conculcet zizaniam, tamen non evellat penitus. Et infra. Ut cætera cleri vitia, quæ cum populo communia habet, taceantur; ac certe libido illa in clero nimis libera, atque notoria, propter quam is nunc potissime infamis est, a plebe, irritatæque populo alienissima est. Siquidem politici magistratus nullum in civili societate civem ferunt, qui palam scortetur, domique suæ quasi in publico

LII.
MS. acta
Concil.
Trid. per
Assumpt.
Servant.

Orator
Alberti
Ducis Ba-
varie or-
rat, ut
Calicis
usum sua-
deat.

Oratio
habita ab
Oratore
Illustrissi-
mi D.
Alberti
Ducis Ba-
varie in
generali
Congrega-
tione
Sacri
Concilii
Tridentini
sub
S. D. N.
Pio PP.
IV. die
XXVII.
Junii
MDLXII.
Excusa
Typis
Ripæ
1562.

lupanari scorta fovere studeat. In proxima visitatione per Bavariam facta tam frequens concubinarum repertus fuit, ut nec inter centum, tres, vel quatuor inventi sint, qui aut manifesti concubinari non fuerint, aut clandestine matrimonia non contraxerint, aut uxores palam non duxerint. Quæ morum turpitudine in clero vehementer offendit imperiti populi animos rantopere, ut Sacerdotium una cum Sacerdotibus, doctrinam una cum doctoribus excretur, ita ut sit confestim paratus ad quamvis sectam exire potius, quam redire velit ad Ecclesiam.

Præterea nec pauci homines a nobis deficiunt ad sectarios, ob utriusque speciei prohibitionem, cum arbitrentur, de communione utriusque speciei expressum Dei verbum extare, de una specie nullum reperiri. Huc accedit, quod utriusque speciei usus non modo in primitiva Ecclesia, sed etiam nunc in omnibus Orientalibus Ecclesiis frequens est, & quidem celebrimus: quia nec Romana Ecclesia ab eodem usu abhorruit, quemadmodum variis, diversisque historiarum monumentis edoceri potest, nec sane id parum moverit homines in Bavaria, quod Paulus III. edita bulla sua concessit Germaniæ Episcopis potestatem communicandi populum sub utraque specie, quod quidem Summi Pontificis decretum urgent, summi, & infimi, illustrissimumque meum Principem eam ob causam vehementer culpant, quasi [quod abest] plane divinam institutionem contra expressum Dei verbum invadeat subditis suis. (Pluribus interjectis) De atstringenda solutiore disciplina non tamen ita acer, ne turba Sacerdotum ad hostes transfugiat, hæc addit.

Existimant plerique viri rerum Germanicarum periti, tale nunc esse in Germania sæculum quasi quandam occultam naturæ vim, quæ non modo omnes libidinosos, sed etiam moderatos, vereque catholicos eo perduxit, ut plerique omnes castum matrimonium contaminato cœlibatui præferendum arbitrentur. Quam ob rem animadvertitur passim, præclara ingenia, doctissimosque homines ducere uxores male, ut carcant Ecclesiasticis beneficiis, quam Ecclesiastica beneficia acceptare, & carere uxoribus.

Videlicet cum videant reliquam cleri multitudinem gula, libidinumque flagitiis cooperatam magno detrimento esse, ac dedecori Catholica Religioni, ne ipsi in hoc contaminationis grege versari cogantur, eorumque videri consimillimos. Hinc enim doctorum hominum in clero penuria exitit, hinc cleri derestanda inscivilia traxit originem, hinc hæretici sumptio-

runt vires, Ecclesia vero debilitata est. Periti igitur qui pressius hæc negotia, accuratiusque existimant, quod ad sublevandam penuriam docti, idoneique cleri via alia ratione præsertim hac ætate nostræ in Germania clerus instaurari, ac saltem ad obeunda necessaria Ecclesiæ munera, satis frequens haberi queat, nisi move primæ Ecclesiæ docti mariti, & ad docendum instructi admittantur ad sacros ordines, præsertim vero ad prædicandum & amplificandum populo verbum Dei. Legis enim divina cum non sit, ut oporteat hominem Sacerdotem esse cœlibem, si quidem constet ex veterum monumentis, atque historiis, maritos sacris ordinibus initiatos esse, & non modo ad Sacerdotii dignitatem, sed etiam ad sublimitatem Episcopii, quapropter hanc rem videri hujusmodi esse, cum qua jus divinum non sit, ut Sanctissimi domini nostri, sacrique Concilii auctoritas possit, ex instinctu divino id statuere pro statu laborantis Ecclesiæ, quo status cleri instaurari queat, ac vires sectariorum infirmari. Verum hoc non aliter proponi iussit illustrissimus Princeps meus, nisi ut Reverendissimi Patres Germaniæ morbos tanto diligentius inspicere queant, & quid remedi salubriter adhibendum, judicent opportuno loco, & tempore constituere.

Postremo vero quia fuit hoc consilium statim ab initio hujus exortæ dissensionis piorum, doctissimorumque hominum, ne rantopere ob unius alteriusve speciei usum tanta certamina instituerentur, ipso rei eventu animadvertitur, quod, pleræque provincie in Germania in obedientia Sedis Apostolicæ retineri potuissent ab omni reliqua sectariorum labe immunes, si moderatio quadam in re natura sua indifferente admissa fuisset. At vero cum populus, utriusque speciei usum, quasi ex divina institutione, sibi debere arbitraretur, cumque vicissim is usus a Prælatibus constanter denegaretur, surreptitii sectarum ducēs eam occasionem nacti, sub prætextu divinæ institutionis, & concepto odio irati populi non solum hoc Sanctæ Eucharistiæ Sacramentum penitus prophanarunt, sed etiam sub eodem prætextu diversa hæresum semina longe, lateque efficaciter disperserunt, ut nunc occasione, utriusque speciei non modo populi Germaniæ, sed, & reliquæ nationes instar torrentis ab Ecclesia catholica defluere videantur. Ut autem ista tam frequens defectio, tamque fervens decursus saltem inhiberi aliquo modo possit; prudentium virorum iudicium est, si S. D. N. ex plena potestate Sedis Apostolicæ, & ex iudicio Sacri Tridentini concilii laicis utriusque speciei commu-

nio-

nionem benigne largitur, fore, ut qui haec tenus Sedi Apostolicae obediens remanserint, in posterum quoque obediens permansuri, ac si qui leviter deflexerint, ad obedientiam reversuri existimentur, quemadmodum in nonnullis cognitum est, qui cum ex indulgentia Pauli III. compotes devotionis suae facti essent, reversi sunt ad Ecclesiam. Et infra.

Non vult illustrissimus Princeps meus hanc suam sententiam sic accipi quasi illis concessis putet haereticos posse ad Ecclesiam reduci, sed eam esse multorum piorum hominum opinionem quod isto modo catholici populi reliquia in Germania confirmari, atque retineri aliquo modo possint, cum hoc tempore non tam necessarium videatur, ut refurentur adversarii, quam ut queant fulciri domesticae ruinae nostrae, quae nunc non minus domi graves sunt, quam foris adversariorum machinationes, &c.

LIV. De concessione calicis, non respondit tunc Synodus Oratori, quod ea res prolixiore, ac maturiore consilio egeret, Alberti vero Ducis Bavariae pietatem commendavit his verbis.

Excellentiss. Doctor, & magnifice domine Orator. In magna expectatione Sancta Synodus, usque ad hanc diem fuit, ut aliquis ex nobilissimis Germania principibus ad Sacrum Concilium accederet, & sua praesentia eam pietatem declararet, quae in primis a Principibus vestris expectari debet, vel si ipsi gravioribus negotiis impediti adesse non possent, Oratores suos mitterent, qui optimam illorum voluntatem profiterentur.

Inter ceteros autem Germania Principes, a quibus omnia pietatis officia Sancta Synodus expectanda semper esse existimavit, Excellentissimus, & Illustrissimus D. Albertus Bavariae Dux exiit, qui veram, & catholicam Religionem a clarissimis, & nobilissimis majoribus suis traditam tanta fide, & constantia conservavit, ut hisce miseris temporibus in tota Germania firmissimum Sanctae Apostolicae Ecclesiae propugnaculum iure merito habendus sit. Cum igitur graves rationes prohibuerint, quo minus ipse huc accederet, suumque egregium animum Sanctae Synodo coram declararet, quod quidem eum praestitutum esse, si per alias occupationes sibi licuisset, dubitare non potest, summa laetitia affecta est, cum virum optimis artibus praeditum suae voluntatis testem, ac velut obsidem huc allegavit. Sperat enim fore, ut ejus autoritas, nunquam defuisse videatur ad ea peragenda, quae Sanctam Dei Ecclesiam, quacumque ratione juvare poterunt. Quod igitur reliquum est, te

magnifice Orator, Sancta Synodus benigne accipit, mandatumque tuum, prout juris est libenter accipit, daturaque est operam, quod quidem haecenus diligenter, & sedulo curavit, ut ea omnia pie, & religiose constituantur, quibus Dei cultus magis amplificari, & fidelium saluti, ac tranquillitati commodius consuli posse afflante Spiritu Sancto, qui optimorum consiliorum auctor est, iudicavit.

Dum instaurandae disciplinae Ecclesiasticae opera Tridenti datur, nonnulli Caesaris consultores prudentiae humanae fucis illusi suggerere Ferdinando Imperatori, ut concilium moderandum susciperet, quaeque sunt, concilium nutu Pontifici regi, cum Legati Cardinales Pontificem de omnibus rebus gerendis, proponendisque consulant, viderique opportunum, ut Caesari Legati proponendi in concilio autoritate, ac libertate in iis, quae ipsis visa essent, uterentur. Addideret etiam, controversias cum Lutheranis facile compositum iri, si jejunia Ecclesiastica antiquarentur, atque conjugia Sacerdotibus permitterentur. Consulens de his Staphilus Reginae Bohemiae piacularius Sacerdos eruditione, ac pietate conspicuus, respondit, fovendum omni ratione a Caesare concilium, ut vel ad revocandos ad Ecclesiam novatores, vel saltem ad vindicandos ab haereseos grassatione Catholicos praedia idonea afferantur: Consuli iure Pontificem a Legatis Cardinalibus maxime in rebus fidei ambiguis: Legatos etiam Cardinales non laturos, ut alii proponant in concilio, quam concilii praesides Apostolici, cum id munus ad eos iure spectet. Quod spectat ad jejunia, illa quidem a vetustis haereticis iisdem argutiis repudiata, quibus a Lutheranis respuantur; verum cum illa autoritate humana sint inducta, & eorum observatio varia, apud varios extiterit, illorum acerbiter mitigandam videri, ut plebs in officio, & gremio Ecclesiae contineri possit. De conjugii Sacerdotum respondit, morem Romanae Ecclesiae sanctiorem quidem esse quam Graecae, ut conjugati Sacerdotio initiari non possint, eos impurissimam tamen Sacerdotum vitam, & alia gravissima mala, tamquam minus bonum posse permitti, ut conjugati ad Sacerdotium promoverentur, ne plures Ecclesiae Pastoribus orbatæ maneant.

Responsa ad quaestiones propositas a Caesare Majestate.

Ad primam, & secundam. Interponat Sacratissimus Imperator suas partes, cum debita charitate, & reverentia erga Summum Pontificem, ut fiat concilii profectio,

LIV. MS. Ar. Vat. sig. n. 3229. h. 22.

Jejunia esse tollenda, Sacerdotibus concedendas uxores Caesari petiti.

LVI.

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 22.

rio, & non abrumpatur, aut suspendatur, sed continetur, donec de remediis provideat bonis, & appositis ad sanandum vel saltem ad preservandum; hoc enim videtur Supremo Ecclesiae Advocato ex officio incumbere.

Ad Tertiam. Non video, qua ratione obtineri possit a Reverendissimis dominis Legatis, ut non deferant omnia ad suam Sanctitatem; tamen possent illorum dominationes abortiri, ne hoc facerent in singulis quodammodo minutis, nam in rebus majoribus, quae veniunt in dubium, aliter fieri non potest, prout ex conciliorum gestis, Sacris Canonibus, & Imperatorum exemplis probari potest; majores enim causae, & fidei dubia ad Sedem Apostolicam aperto, & non aperto concilio sunt referenda, & D. Ireneus ante mille trecentos annos dixit, Romanam Ecclesiam ideo esse principalem constitutam, ut caetera Ecclesiae ad illam confugiant: hoc autem nunquam honestius fieri potest ab Ecclesiarum Episcopis, quam cum de fide aut de religione, necnon ad religionem spectantibus dubium oritur, idque singulos decet facere, tam in concilio congregatos, quam in Ecclesiis residentes.

Ad Quartam. Postquam exscriptis, mihi datis Reverendissimos Dominos Legatos esse sententiae, ut circa ipsos nemini liceat proponere, sperandum non est illos aliter esse dicturos, neque ut alii proponant permisso, maxime, quod hoc est tantummodo Praesidentium in Concilio, nempe Sanctae Sedis vices gerentium. Quare expediat meo iudicio, urgere pro eo tantum, ut res, quae proponenda videbuntur, ab ipsis Reverendissimis Dominis Legatis omnino proponantur, si secus fiat, iure praetendant dominationes illorum lesam esse Majestatem, quam representant, & inde necessario tumultus & abruptio concilii, quae timeatur, possit oriri.

De esu carni, & jejniis non secus olim Aetiani adversus Ecclesiam, atque nunc Lutherani debacchantur, dixit enim Aetius, jejunium non est praecipuum, sed est iudaicum quiddam, & iugum servitutis, iusto enim non est lex postea, sed parricidis, & matricidis, atque similibus si autem volo jejunare, inquit, quacumque diem arbitrio meo delegero, jejunio per libertatem, plane nunc sectarii eodem modo, eisdemque pena verbis utuntur.

At vero dubium non est, quin divina lex sit, ut jejunent Christiani, tametsi, quoniam tempore, & quoniam modo id faciendum, juris positivi esse videtur, quoniam in primitiva Ecclesia, neque idem modus observatus sit, neque idem tempus ubique. Quidam ante Pascha septem heb-

domadas, quidam tres jejunabant, quidam ad horam nonam, quidam ad occasum Solis cibi sumptionem differebant. Fuerunt, qui non a carnibus solum, sed ab ovis etiam abstinerent, solis baccis contenti, aut piscibus. Reperti fuerunt quoque qui ab elixis abstinerent, quod jejunium xerophagiam appellarent, qui quidem diversus jejunandi mos non obscure praesertit, quod neque tempus jejunii, nec ipse modus sit divini juris, sed humani; quapropter, cum hoc Epicureum saeculum salutaris illas de certo tempore, & modo jejunandi relaxationes pervicaci quodam contemptu iam pridem usque adeo violatae, ceperit, ut etiam catholicorum plerique, ex conversatione eorum, qui eas leges aspersionantur, non usque stricte observent antiquos jejuniorum canones, possit eam ob causam Tridentina Synodus, aliquid de pristino rigore relaxare, ut mitioribus etiam praecipis plebs incitata in caeteris retineretur obediens. Sed hoc sicuti reliqua pro sua prudentia non negligent Reverendissimi, cum ea de re incidet deliberatio. Et infra, de petito Sacerdotum conjugio.

Tametsi dubium non est quin multo sanctius fecerit Romana Ecclesia, quam Graeca, quia illa castitatis votum spondit, atque ultro obtulit, haec matrimonii consuetudinem concessit clero; verum tamen, cum haec aetas ex istis duobus bonis, non velit eligere, quod melius est, concedendum sane, sicuti quibusdam piis videtur, ut eligat quod dumtaxat bonum; praesertim cum maritum fieri Sacerdotem, sed iure divino prohibitum existimetur, sed positivo iuri subiectum esse farentur, [nonnullis in eam sententiam interjectis] Eandem ob causam integrum esse Romano Pontifici, & Concilio eam calibatus legem, quam antea certis de causis tulisset, eandemque contrariis de causis dissolvere, & hoc sponte sua cum bona gratia largiri, quod alias nulla vi prohibere queat. Nam adeo invaluit etiam in clero catholico, qui adhuc reliquus est in Germania, & passim fervens illa contrahendi matrimonii cupido, ut in parochiis vix inter centum reperias unum, qui non sit, aut clam, aut palam maritus. Meminimus quod nuper accidit in quadam visitatione Ecclesiarum in Hungaria; reperti sunt multi Sacerdotes caetero catholici, nisi quod calicem populo administrarent, & ipsi duxerant uxores. Deliberatum fuit diu, pellendi ne fuerint, an tolerandi potius: si tolerandi, schismatis malum metuebatur: si pellendi, tria ingentia mala sequutura videbantur. Primum quia alii Catholici Sacerdotes caelibes haberi non poterant, &

LVII.

Cur per suam Imp. Ferd. ut peteret licentiam, ut uxora ti fierent Sacerdotes.

parochia vasta orbata sine parochis relin-
quenda erant. Secundum quia miseri Sa-
cerdotes conjugati, qui aliunde sustenta-
tionem habere non potuissent, ad sectarios
oportuisset eos transire, conjunctisque vi-
ribus deinceps Catholicos una oppugnare.
Tertium quia cum parochis Catholici Præ-
lati, necessariisque ministris destitueren-
tur, necesse fuisset tandem Episcopos suam
jurisdictionem, ipsum denique dominicum
gregem penitus deserere, &c.

LVIII.

Actum etiam tunc fuit de commu-
nionem calicis indulgentia laicis, quæ mul-
to facilius indulgentia videbatur, cum an-
tiquitus etiam in Ecclesia Latina iustis
de causis, ut ex divi Leonis Pontificis de-
cretis, is mos vigerit. Porro hæc tria
capita de communionem calicis danda lai-
cis, de jejuniis abrogandis, de conjugii
Sacerdotum fuerant tria Lutherana re-
tia, quibus Sathanas magnam populo-
rum multitudinem illaqueatam in hære-
sim, atque impietatem traxerat, fuerat-
que persuasum antea Carolo V. si hæc
tria permitterentur, progressum hæreseos
abrumpendum, atque ipsos Lutheranos
in gremium Ecclesiæ redituros, atque
adeo multa ea de re colloquia in conven-
tibus ordinum imperii habita fuerant;
authorem vero hujusmodi concordie cum
Lutheranis ineundæ, fuisse Georgium
Vicellium questus est Joann. Eckius in
litteris anno MDLXI. datis ad Gasparem
Contarenum Cardinalem Legatum a Pau-
lo III. in Germaniam decretum, atque
acerbissime in eum velut hæreticum in-
vectus est, licet enim egregie adversus
Lutheranos pro necessitate bonorum o-
perum scripsisset, tamen illum aliis erro-
ribus infectum esse, nec tribus illis capi-
tibus concessis Lutheranos ad Ecclesiam
reverfuros, prædixerat fortissimus ille
Catholicæ Fidei propugnator, sed in
aliis erroribus obfirmatiores futuros, cum
porro Carolus V. inanibus argutiis fa-
scinatus, maxime exambiret Lutheranos
sibi quacumque ratione ob commoda po-
litica conciliare; illa vehementer in co-
mittiis ordinum Imperii provehere anni-
sus est, quæ iterum a Ferdinando Cæ-
sare proposita sunt Cardinalibus Legatis
Concilii Tridentini præsidibus. Quid ve-
ro ab iis sit responsum mox audiemus.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. tabu-
larii.

Ex formula reformationis proposita
statibus a Carolo V. hæc
reperita.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3229.

Considerandum Sacro Concilio an res im-
pæ efflagitet aliqua juris positivi relaxari,
& circa communionem sub utraque spe-
cie consuli desiderio exterarum nationum.
De esu carniæ, & jejuniis, aliquid de
pristino rigore remittendum. Conjugium i-

tem clericorum aliquibus nationibus con-
cedendum, & ira conciliatum iri populo-
rum animos.

Ad hæc ita a præsidibus concilii respon-
sum est. Peruntur tria eodem ordine, vi-
delicet communio sub utraque specie, con-
jugium Sacerdotum, & esus carniæ. De
primo agatur in hac sessione; ab aliis vi-
detur omnino abstinendum, quoniam ex so-
la propositione in Synodo excitaretur ma-
gnum scandalum in toto Christiano orbe,
apud omnes pios, & Catholicos. Postula-
tum vero de erigendis scholis pro Semi-
nario Catholici Cleri, commendatum
est.

Hoc præsidium concilii responso non
est Ferdinandi Cæsaris animus sedatus,
sed ut duo quoque illa capita de abolen-
dis jejuniis, & permittendis Sacerdotum
conjugiis in concilio proponerentur, O-
ratorum opera institit, atque in consilio
Cæsareo pro redigenda in puriorem, fan-
ctioremque normam disciplina Christiana
oblata illa inferta, nec non alia, quæ
Pontificio primatui, atque supremo Im-
perio adverbabantur.

Porro capita illius concilii, sive libel-
li Cæsarei de quibus iterum, iterumque
recurrer mentio ad Pontificem missa sunt,
in compendium redacta, conceptaque sub-
jectis verbis.

Summarium voluminis Cæsareæ Majesta-
tis cum annotationibus Sanctiss. Domino no-
stro. In tertia pagina proemii, tractan-
dum in primis de morum reformatione,
deinde de dogmatibus.

I. Orandum in primis summum Pontifi-
cem, ut seipsum, & Romanam curiam re-
formari benigne patiarur.

II. Ut numerus Cardinalium reducatur,
si non ad duodecimum saltem ad duplica-
tum, cum duobus supernumerariis nempe
XXXVI.

III. Providendum ne fiant amplius dis-
pensationes scandalosæ.

IV. Revocandas omnes exemptiones con-
tra jura communia passim concessas, mona-
steriaque omnia, sub ejus Episcopi pote-
state constituenda, sub cuius sunt diæcesi.

V. Tollendam prorsus pluralitatem be-
nificiorum, & statuendum, quod singula
collegia singulas erigant Scholas, & quod
Ecclesiæ non dentur conductitii presbyre-
vis.

VI. Episcopos omnino ad residentiam co-
gandos, nisi in extrema Ecclesiæ necessitate
re, ut officia sua per se ipsos, non per vi-
carios impleant. Quod si ipsi non sint ido-
nei, vel potentes, non uni vicario rotius
diæcesis curam mandandam, sed pluribus
personis, Theologis Theologica, Canonis-
tis Canonica negotia: insuper visitatio-
nes

Ib. p. 6.

Ext. to.
20. Concil.
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3207.
P. 293.
LIX.
Ext. eti-
am apud
Nat. co-
mit. l. 14.
biflor.Capita li-
belli Im-
peratoris.

nes, diæcesanasque Synodos quotannis ha-
bendas.

VII. In Ecclesiis omnia Dei ministeria
gratis præstanda, & eas, quæ sunt adeo
rennis redditus, ut ministeria Ecclesiæ ab-
sque quotidianis emolumentis nequeant su-
stinere, incorporandas cum aliis non cura-
tis beneficiis pinguioribus.

VIII. Revocandos veteres canones contra
simoniacam prævitarem.

IX. Fortassis expedire humanarum san-
ctionum multitudinem, nonnihil contrabe-
re, superfluis rescit, & Prælatos suas
constitutiones non æquare obligationi juris
divini.

X. Excommunicatione non utendum ex-
tra casum peccati mortalis, & notorie in-
corrigibilitatis.

XI. Providendum, ut diligenter, & de-
votè in divinis officiis preces effundantur,
quæ aliquando ita præcipitate a celebran-
tibus profertur, ut nec se ipsi intelli-
gant, nec ab aliis intelligantur.

XII. Breviaria, & Missalia purganda,
rescand omnia, quæ non ex divinis sunt
desumpta literis, & rædrosam proluxira-
tem Psalmorum, & orationum habito de-
lectu contrahendam.

XIII. Fortasse permittendum, ut liceat
alicubi latinis canticis vernaculos fideliter
versus intermittere.

XIV. Cogitandum, qua ratione clerus
ad vitam puriorem reducatur.

XV. Quo pacto monasticus ordo ad pri-
mitivam institutionem redintegretur, ne
tantæ monasteriorum divitiæ tam flagitiose
dissipentur, & hoc de morum, abusuumque
reformatione.

XVI. Quod autem ad dogmata atinet;
considerandum Sacro concilio, an non res
ipsa efflagitet aliqua juris positivi rela-
xare, & circa communionem sub utraque
specie consuli desiderio exterarum natio-
num.

XVII. De esu carniæ, & jejuniis a-
liquid de pristino rigore remittendum:
super quo tamen prudenter consideran-
dum.

XVIII. Conjugium item clericorum ali-
quibus nationibus concedendum.

XIX. Et ita conciliatis populorum ani-
mis tollendas deinde multiplices evange-
liorum postillas, & novam per peritos Theo-
logos faciendam, & similiter novam agen-
dam: quas si qui parochorum noluerint reci-
pere, tunc penas eis graves injungen-
das.

XX. Verum quia hoc modo passim mali
parochi citius poterunt expelli, quam sub-
stitui meliores, ideo quædam ad hanc
difficultatem amovendam necessaria recen-
sentur.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Art. I. Unum Catholicum Parochum
præficiendum interim pluribus Ecclesiis.

II. Videatur diligenter, an aliqui ex iis
sectariis possint ad Catholicam Fidem re-
duci, & ideo eos, qui sanioris mentis vi-
debuntur, in proximam catholicam aca-
demiæ mittendos, & recte erudiendos.

III. Injungendum Episcopis academiæ
non habentibus, ut in vicina academi-
collegium erigant pro adolescentibus Theo-
logiæ studiosis alendis, & instituendis.

IV. Limitatum authorum catalogum e-
dendum, qui legi debeant in scholis, nec
alios admittendos.

V. Plures Episcopatus in latioribus pro-
vinciis erigendos, & opulenta cœnobîa posse
in hunc usum converti.

VI. Quod autem spectat ad bona Eccle-
siastica in usus profanos conversa, & di-
stracta; præstaret forte hoc tempore, ut cœ
dissimulentur injuriæ.

Ultimo Reverendissimos Patres concilio
præsidentes dare operam debere, ne qua-
stiones, quæ offendiculosas possint parere
contentiones, ut fuit hæc: An residentia
sit de jure divino, nec-ne, aut similes pro-
ponantur; aut quando id vitari non pos-
sit, non pariantur saltem effundi in-
bilem, nec efferrî in fabulam adversario-
rum.

Cum hic libellus nonnulla capita con-
tineret, quæ grave offendiculum piis au-
ribus præsulum afferre, ac turbare con-
cilium possent, nimirum ea quæ de con-
jugiis Sacerdotum, jejuniisque antiquan-
dis sive temperandis, legibusque Romano
Pontifici (ut innuere videbantur apposita
verba) præfigendis, non permifere Car-
dinales Legati, ut ille libellus perlegere-
tur in concilio, dedereque imperia Za-
chariæ Delphino in aula Cæsarea Inter-
nuntio Apostolico, ut Cæsari iustas cau-
sas exponeret, ob quas illius consilium
publice non esset perlectum: itaque In-
ternuntius ad placandum Cæsarem libel-
lum hunc supplicem illi porrexit, roga-
vitque ut Pontificiæ Dignitatis apices more
veterum Imperatorum defenderet, nec
Apostolicam auctoritatem ulla ratione la-
befactari in concilio pateretur.

Invictissime Cæsar.

Illustrissimi, & Reverendissimi Domini
Sanctæ Apostolicæ Sedis Legati in Sa-
cro sancto Œcumenico, & generali concilio
Tridentino præsidentes consilium Majesta-
tis vestræ Cæsareæ super negotio reforma-
tionis nuper oblatæ acceperunt. Mox paulo
post: commendato redintegrandæ di-
sciplinæ Cæsareo flagrantissimo studio
addunt. Latere tamen nolunt majestatem
vestram, quandoquidem planum est, si qua
in eodem scripto pia, salubriaque reperi-

LX.
To. 10. de
Conc. ms.
Arch. Vat.
fig. num.
3197. P.
368.

G g 2 entur

Delphi-
nus Im-
perator
iustas
causas
exponit,
quare Le-
gati libel-
lum a se
porte-
tum le-
gere pro-
hibuissent.

entur, illa ipsa fortasse, Patres ulro, ut mos est, inter sese esse collaturus, & super eis ad normam primi in hoc concilio decreti nuper editi, suo loco esse deliberaturos. Cumque legantur aliqua in eo, que legitimum, diuque optatum eiusdem concilii progressum, quod quidem ante omnia expetendum est, non admodum promotura videntur, alia item reperiantur, quorum cognitio ad concilium minime spectat, visum illis est ea omnia ad Cathedra Petri iudicium, auctoritatemque referre: maxime quod hoc ipsum sacrum concilium, Sanctiss. D. N. Pium IV. eandem cathedram superna Dei dispositione tenentem, verum, atque unicum eius in terris caput ab eodem Deo constitutum, quemadmodum cetera omnia probata, atque in Ecclesia recepta concilia Ecumenica, fecerunt, recognoscit, & veneratur.

Et quoniam propositum quoque fuisse videtur, ut idem scriptum in publica sessione exhiberetur, orant Majestatem vestram sepe nominati Reverendissimi DD. ne id ommissum esse egre ferat: obstiterunt enim gravissima, & sanctissima argue, ad estimationem gloriosi nominis Majestatis vestre retinendam, seditiosorumque hominum voluntates, atque conatus comprimendos, maxime consentaneæ causæ, quibus impulsæ amplitudines eorum Reverendiss. minime id faciendum esse arbitratae sunt.

Scire autem exoptant Majestatem vestram eundem S. D. N. reformationi Romanæ curiæ, usque adeo incumbere, suaque omnia studia, atque actiones eo tam diligenter, serioque conferre, ut Majestas vestra, omnesque homines censuri sint, Sanctitatem suam pro reformatione ipsa integre constituenda, constantissimeque retinenda, nemini, quinimmo nec sibi ipsi parciturum.

Porro cum illud certissimum sit cupere Majestatem vestram Casaream, Fidem Catholicam, ubique illæsam, atque ab hostibus veritatis tutam conservari, nec placere ei quidquam posse, quod vel sanctis Ecclesiasticis consuetudinibus repugnare, vel Sanctissimi domini nostri Papæ auctoritati adversari, vel cum prædecessorum suorum catholicorum Imperatorum, Regum, & Principum institutis pugnare videantur, confidunt idem Illustrissimi, atque Reverendissimi Patres, Majestatem vestram Casaream rationem consilii illorum æqui, bonique, ut par est, esse consulturam; quod sane, ut faciat in visceribus Jesu Christi orant, atque obtestantur. Deus optimus maximus Majestatem vestram, cum Serenissimis liberis diu felicem, & incolumem tueatur. Datum Pragæ die

XIX. Junii MDLXII. Zacharias Delphinus
Episcopus Phavenfis Nuntius Apostolicus.

Acceptis hisce literis Ferdinandus Cæsar, nec non auditis iis, quæ Pragensis Archiepiscopus retulit, Cardinales Legatos nitide respondiisse Cæsareis Oratoribus, qui Imperialem libellum obtulerant, non permittendam principibus proponendi in Concilio, quæ vellent, potestatem, nec licere Episcopis dare leges Summo Pontifici non ambiguo, dignitatisque etiam Cæsareæ habitam rationem, ne ea postulata proponerentur, imperiali nomine, quæ necessarium repulsum passura essent, nec non declinatum discrimen, ne Concilium dissolvatur, rogari vero Cæsarem, ut æquo animo ferat Romanæ curiæ corruptelas aboleri ab ipso Pontifice, qui nullius vitio, vel proprio parere nesciat. Accepto eo responso Ferdinandus Imperator, scriptis ad Cardinales Concilii Legatos literis modeste gesta sua excusavit; nolle se auctoritatem regendi Concilii sibi arrogare, vel Præsidis partes invadere, existimasse vero, salva Præsidum Concilii auctoritate, aliqua pro reipublicæ Christianæ salute proponere, cum etiam a Galliæ, & Hispaniæ Regibus suggesta proponere licuerit, ac Protestantibus, quæ velint, proponendi facultas amplissima concedatur; tum addidit longissime se abesse ab ea audaciâ, ut Pontificem amantissimum, quem maxime colat, carpere velit, nec venisse in mentem, ut alia ratione corruptelæ Romanæ aulæ, quam ab ipso Pontifice castigarentur, rescinderenturque: quæ literæ subiecta verborum formula sunt conceptæ.

Ferdinandus electus Romanorum
Imperator, &c.

Pro nostro in rem Christianam studio existimavimus operæ pretium fore, ut ejusmodi scriptum Oratoribus nostris ad concilium ablegatis communicarem, ut ipsi Paternitatibus vestris Reverendissimis, ac reliquis Parribus offerrent, utpote quod nos judicavimus a catholica, & orthodoxa nostra religione non esse alienum, sed in se continere vias, ac rationes quasdam appositas, & idoneas, non solum ad conservandas exiguas, quæ supersunt in sacro Romano Imperio, requisque, & provinciis nostris hereditariis catholici gregis reliquias, verum etiam ad recuperandam Dei ope, si non omnem multitudinem, at certe non contemnendam partem eorum, qui a gremio sanctæ matris Ecclesiæ aberrant: ubi oratoribus id in primis etiam mandatis dedimus, ut eam rem diligenter, ac sedulo promoverent.

Expectantibus autem nobis, quid nam iidem

LXL

Ferdinandus Cæsar
excusat se
apud Legatos.

iidem Oratores nostri in hac parte egissent, accurrat hic magnis itineribus Reverendus, devotus, & fidelis nobis dilectus Antonius Archiepiscopus Pragensis noster consiliarius, & ad ipsum sacrum concilium orator. Qui cum nos de statu ejusdem sacri Concilii obsequenter informasset, redditis prius Paternitatibus vestrarum Reverendissimarum literis, inter alia etiam nobis humiliter retulit, quid responsi ipse, & collega sui acceperint, cum scriptum illud Paternitatibus vestris Reverendissimis id pro more petentibus, priusquam publice offerretur, inspiciendum exhibuissent, videlicet, quod Paternitates vestre Reverendissimae ipsis Oratoribus nostris aperte dixerint, quod non possit concedi, ut singulis potestas sit; Deinde quod nec illud fieri queat, ut Episcopi suum Pontificem, & caput universale reformant. Tertio cum sciant Paternitates vestre Reverendissimæ nos in multis illius scriptis articulis passuros esse repulsam, se non posse committere, ut id proponatur, quod nobis concedi non possit, quia nolint ea occasione auctoritati nostræ quidquam decedere. Ad hæc si Oratores nostri videre velint concilium dissolutum, licere eis proponere Parribus illud scriptum, non quidem pace Reverendissimarum Paternitatum vestrarum, sed nostra auctoritate; itaque cupere Paternitates vestras Reverendissimas, ut de hac sua sententia prius certiores redderemur, quam scriptum Parribus offerretur.

His vero alia plura adjunxit argumenta Paternitatum vestrarum Reverendissimarum nomine Reverendus, devotus, sincere nobis dilectus Zacharias Episcopus Phavenfis Sanctissimi D. N. ad nos destinatus Nuntius. Primum scilicet quod, si qua in scripto illo reperiantur pia, salubriaque, illa ipsa fortassis Patres ulro, ut mos est, inter se collaturus, ac super eis ad normam primi in hoc ipso concilio decreti nuper editi suo loco deliberaturos esse. Secundo cum in eodem scripto legantur nonnulla, quæ legitimum, diuque optatum concilii progressum non admodum promotura videantur, alia vero, quorum cognitio ad concilium minime spectet, visum fuisse Paternitatibus vestris Reverendissimis omnia ad Cathedra Petri iudicium, auctoritatemque referre; optare autem Paternitates vestras Reverendissimas, ne egre feramus idem scriptum in publica sessione non fuisse exhibitum, sed ferre velimus Sanctissimum dominum nostrum reformationi Romanæ curiæ summo studio incumbere, ita ut Sanctitas sua in ea nemini, atque adeo nec sibi ipsi parcitura sit.

Quibus quidem intellectis, cum non ob-

scuris iudiciis colligeremus, scriptum illud non invenisse locum apud Paternitates vestras Reverendissimas, quem nos maxime oprabamus, & inventurum sperabamus, nostræ erga S. D. N. & Sanctam Sedem Apostolicam filiali observantiæ, erga Paternitates vestras Reverendissimas, sinceræ benevolentia consentaneum, fore existimavimus, ut animi nostri sensum de tota hac re ipsimet per literas Paternitatibus vestris amice, breviterque significarem. Et intra. Intellegimus quidem nunc aliquas causas, e quibus hoc nostrum institutum reprehendi posse videatur. Et primo quod forte negetur nobis, seu cuiusvis alteri Principi Christiano id officii, vel potestatis comperere, ut aliquid in concilio proponere queant: id quod nobis nonnihil mirum accidit; quia si ita aliquid proponere vellemus, ut quodam modo præsidis partes nobis arripere, conaremurque esse absolutus director negotiorum, aut etiam iudicis, seu diffinitoris personam induere, aut si Paternitates vestras Reverendissimas quotidie inanibus quibusdam, & frivolis naniis vellemus obruere, aliosque Paternitatum vestrarum sanctissimos labores interpellare, possent hæc fortassis aliquem habere colorem. Nonnullis interjectis: Ut Hispaniæ, & Galliæ Reges a piis suggesta proposuerint, atque etiam Protestantibus proponere, quæ voluere, licuerit addit.

Cupere autem Paternitates vestras Reverendissimas hoc loco magis in specie, quanam sint illius nostri scripti capita, quæ ipsas tantopere offenderunt, ut dissolvendo, ac abrumpendo concilio ansam datura videantur, exponerent; nam quod ad Sanctiss. Dom. Nostrum attinet, nobis animum nunquam fuit Sanctitatem ejus accusare, aut perstringere; quinimmo de Sanctitatis suæ summa pietate, integritate, ac vitæ, morumque candore, necnon in Republicam Christianam studio, ita sentimus, ut & frequenter, & palam apud multos testari consueverimus [quod pace defunctorum dictum sit] nos longæ annorum serie meliorem, ac publicæ tranquillitatis, & quietis studiosiorem Pontificem non habuisse, ut interim silentio prætereamus insignem, & plane paternam benevolentiam, qua Sanctitas ejus nos semper complexa fuit, & quam Sanctitas sua multis, magnisque in rebus cumulatissime comprobavit, ita ut merito deberemus censeri mortalium omnium ingratiissimi, si usque adeo præter omnem rationem conaremur, Sanctitatem suam aliqua nigredine aspergere.

Tactum quidem nonnihil fuit in præ-narrato scripto, quod reformationem Curie Ro-

Ro-

Romana respicit; sed non aliter tactum est, quam sub conditione, & ita breviter, atque modeste, ut cœlum potius ruiturum crediderimus, quam quemvis hominum ea re offensum iri. His accedit, quod nos articulum reformationem Curie Romanæ concernentem non in alium sensum acceperimus, quam in quem ipsæmet Paternitates vestræ Reverendissimæ tum acceperunt, id est, ut Sanctitas Summi Pontificis, si quantum opus fuerit, reformationis illius officium in sese suscipiat, &c. Dat. in arce nostra Regni Præagæ ultima mensis Junii anno Domini MDLXII.

LXII.
Impera-
tori re-
spondent
Legati
rationem
reddentes
de dene-
gatis ejus
petitioni-
bus.

Affecere hæ Cæsaris literæ ingenti lætitia Cardinalium Legatorum animos, cum in iis purissimam Cæsaris mentem, integritatemque perpexissent, commendatæque tanti Principis Religione significare, ideo non permittendam Principibus proponendi in concilio libertatem, ne inde summa rerum perturbatio, & concilii confusio oriatur; cumque flagitasset Ferdinandus Cæsar, ut Cardinales Legati ea capita libelli sui, quæ pios animos offenderant, designarent, afferrentque causas, propter quas non essent in concilio proponenda, illi Cæsareæ voluntati morem gessere dato subjecto responso.

Responso ad nonnulla petita a Consiliariis Majestatis Cæsareæ, quæ non videntur jure, aut ex dignitate proponi posse in Sancta Synodo, quoniam aut sunt supervacanea, aut repugnant rationi, potiusque obessent, quam prodesse.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3229.
p. 7.

Prima petitio est p. 13. Ut prius tractetur de morum reformatione, inde de dogmatibus.

Responderetur ex antiquis Conciliis potius debere præcedere, quæ ad fidem spectant, ut conclusum fuit in Synodo Seleuc. quod refert Nicephorus lib. IX. cap. IX. Sed hæc disputatio in hoc Concilio jam fuit sublata; satisque provisum est ut conjunctim materia dogmatum, atque reformationis tractetur, idque hætenus fuit hic servatum.

2. p. 16. Ut ea emendantur, quæ ad Sanctitatem suam, ejusque statum, ac Curiam pertinent.

Responderetur, hoc quotidie Sanctitas sua agit Romæ, & multæ jam ab eo editæ sunt Bullæ reformationum, notumque est, cum in hanc rem omni studio incumbere.

3. p. 17. Ut reducatur numerus Cardinalium ad XII. vel XXIV. Responderetur. Hoc non potest fieri, nec debet; & nunc plures, nunc pauciores creandi sunt, prout Sanctitas sua expedire arbitrabitur. Immo si ipsæmet juramento se adstringeret, ne certum numerum excederet, adhuc vin-

culo juramenti non teneretur, si aliud utilitas Ecclesie posceret. Hinc videmus antiquitus etiam varium fuisse eorum numerum, cum sedente Pontiano Papa dicantur fuisse ducenti triginta sex.

4. pet. pag. 17. ut provideatur tot dispensationibus, quæ mittuntur extra Curiam, quæ pariunt magna scandala.

Responderetur, dispensationes esse necessarias, etiam in politicis gubernationibus, ac omnes admittunt; cum maxime expediat aliquos quandoque legis verbis solvi, ut communi bono, quod est finis legis, plenius satisfiat; siquidem lex quamvis generalis esse debeat, non tamen prorsus generaliter est servanda, quando aliquibus casibus perniciose esset. Quod igitur hæc facultas legem moderandi tollatur, durum nimis, & imprudenter actum esset. Quod si procedi parcius desideratur, licet ejus Sanctitati lex non sit præscribenda, sciimus tamen hætenus jam totum Penitentiarie officium, unde plurimæ dispensationes manabant, nonnullaque alia officia hujusmodi ab ejus Beatitudine sponte fuisse accommodata. De multis aliis dispensationibus id præsentis Sessione edito decreto agetur.

Petitio 5. pag. 18. Ut exemptiones contra jura communia tollantur, & Basilicæ ac Monasteria omnia revocentur sub potestate sui Ordinarii.

Responderetur, hoc iniquum esset; nam hæ exemptiones concessæ fuerunt multis de causis, & insertæ in corpus juris, quas refert Gregor. IX. & Clem. V. in cap. nimis de excess. præl. & Clem. I. eod. tit. Deinde multiplicia possunt esse hæc privilegia, & alia eis concessa ex causa onerosa, alia ex institutione ejus, qui fundavit, & dotavit Ecclesiam, alia aliis de causis. Quo loco prius audiendi essent omnes ii, de quorum jure, ac privilegiiis tollendis agitur, quod esset infinitum. Poterit his alia ratione provideri, si quid opus erit.

Petitio 6. pag. 19. ut singula beneficia, seu dignitates singulis tantum personis dentur.

Responderetur alias fuit provisum in hoc eodem Concilio sub Paulo III. sess. 7. quod mandabitur executioni.

Ad 7. Cum omnes dicant inter suam Sanctitatem, & suam Majestatem Cæsaream semper optime convenisse; cumque totus Mundus videatur, & merito de hoc Summo Pontifice bene contentus, nam in tota vita sua fuit exemplaris, & est mentis vere piæ, atque sanctæ, non video, ad quid tangenda sit persona suæ Sanctitatis; præsertim cum Summus Pontifex sit Dominus absolutus, & Superiorem in terris non recognoscat, & ab aliquo citra Deum iudi-

judicari non possit, ut doctrinis Canonistarum, & Theologorum, innumerabilibusque exemplis clare patet: (Et paulo post) De numero Cardinalium coarctando, credo frustra tractari propter casus, qui ex improviso possunt emergere: videtur enim non posse, nec expediens esse ligari in hoc casu manus Pontificis, neque meo iudicio talia poterunt in concilio tractari, absque periculo dissolutionis, & magni dissidii, quoniam Summus Pontifex nunquam parietur, nec pati debet auctoritatem suam minui, vel arctari, &c.

Multis interjectis circa sacerdotia additur.

9. Petitio pag. 27. ut Constitutiones juris positivi non irrogent penam mortalis peccati, sicut illæ, quæ juris Divini sunt; aut saltem restringantur.

Responderetur, immo Adrianus Papa ait, ut anathema sit, qui Romanorum Pontificum decreta violat cap. Generali 25. qu. 7. & Damasus, quod blasphemar contra Spiritum Sanctum, qui decreta Papæ non servat, cuius Spiritus Sancti gratia, & nutu Sacri Canones editi sunt; & Sanctus Gregorius, excommunicatos esse, qui non obediunt Sacris Canonibus, ut in cap. Hec consona, & cap. Violatores 25. q. 1. quodque lex humana recte possit transgressores obligare peccato mortali, late probat Alphonsus de Castro. lib. 1. de pot. leg. pæn. c. 4. dicens, contrariam opinionem, aut hereticam esse, aut valde suspectam. Quod si dicatur restringendum esse saltem numerum istarum Constitutionum, tunc ostendatur, quæ sint supervacaneæ, & providebitur. Et infra.

13. Petitio pag. 30. ut vernacula lingua, aliqua etiam in divinis officiis miscantur fideliter versa.

Responderetur, non debet commutari mos antiquissimus, quoniam vilescerent ista recitata in lingua populari, sed Parochi ipsi poterunt explicare populo ea, quæ expediunt, propter celebranda divina officia, aut fiat homiliarium aliquod.

Addidere apta responsa Cardinales Legati ad singula alia capita libelli Cæsarei, validissimeque confutarunt propositiones de abrogandis jejuniis, & permittendis Sacerdotum conjugiiis.

De his articulis libelli Cæsarei Cardinales Præsides concilii Tridentini scribere Carolo Cardinali Borromæo, eos ordine solutos, alios vero, qui sine damno dignitatis Sedis Apostolicæ concedi possint, una cum iis, qui ad solutiorem disciplinam adstringendam spectant, in concilio mature discussum iri, Cæsareæque Majestati morem gestum iri, in quibus decore mos geri possit. At non his con-

LXIII.
Ext. eti-
am in ms.
Franc.
Card.
Bav. sig.
n. 1344.
p. 145.

lb. ep.
174.

renti Cæsarei Oratores institere mense Septembri adulto, ut vel Legati Cardinales proponerent articulos omnes Cæsarei libelli, vel finerent eos ab ipsis Oratoribus proponi, quibus responsum est a Legatis Præsibus Concilii, nec se proposituros quædam capita in eo libello scripta, atque expetita, nec permissuros, ut proponantur a Cæsareis oratoribus, veluti de conjugio Sacerdotum, de redigendis Cardinalibus ad numerum viginti sex, de bonis Ecclesiarum permittendis illis, qui ea inique invadere, de Sacramentis ab Hæreticis administrandis in iis locis, in quibus Catholici Sacerdotes deficiunt, vel defunt muneri suo, cum talia nec petiunt sine pudore ipsi essent Lutherani; maximumque inde dedecus Cæsareæ gloriæ allineretur, illique totius concilii, atque Orbis Christiani odium conflaretur; nec tamen his monitis flexi sunt Oratores Cæsarei, atque Dracovitus episcopus Quinqueecclesiensis pro Regno Hungarico Cæsareus Orator persistit incepta sententia, flagitavitque, ut ii articuli proponerentur in concilio, licet repudiandi forent, quorum postulatis importunis permoti Cardinales Legati scribere Carolo Cardinali Borromæo, ut cum Cæsarei placari non possint, nisi aliqua ex libello Cæsareo capita proponantur, nec pariter Galli sedandi, nisi aliqui ex colloquio Possiacensi decerpti articuli excutiantur æqui, & boni accipiat Pontifex, ut ex eo libello Cæsareo, atque ex actis Possiacensibus delibet ea capita, quæ salvo Dei, & Sedis Apostolicæ honore concedi possint, eaque ad Legatos transmittat, ut obstruantur eorum ora, qui ajunt de levioribus tantum agi pro instituenda disciplina. Tum addidit se prius mortem appetituros, quam assensuros unquam, ut articuli memorati de conjugio Sacerdotum, & convellenda Pontificia auctoritate, vel alia a christiana pietate abhorrentia in Concilio proponantur.

Consultus de his Carolo Borromæi Cardinalis opera Pius IV. Pontifex Legatorum Cardinalium responsa comprobavit, subjecto responso, & quæ capita libelli Cæsarei in Concilio discutienda essent, distinxit.

Responso ad prædicta capita. Ad Proemium. Dum in eo dicitur tractandum prius de reformatione, quam de dogmatibus, bene responsum fuit per Reverendissimos Dominos Legatos in ea scriptura, quam paucis diebus post volumine Cæsareum ad nos miserunt, super contentis in eodem volumine.

Ad primum caput reformationis. Dum di-

MS. Arc.
Vat. 10. 20.
de Con.
fig. num.
3207. p.
274.

di-

dicitur de reformatione Pontifici, satis demonstratum per eosdem Reverendissimos Legatos in literis suis de Mense Julii proxime præteritis ad Casarem Majestatem transmissis, quot rationibus de eo non sit in Concilio agendum. Quanto autem studio in id S. D. N. hic incumbat, satis constat: ideo ab eo capite abstinendum.

Ad II. III. IV. V. IX. XII. XIII. XVI. XVIII. & XXI. non potest melius responderi, quam per Reverendissimos Legatos sit factum in eadem scriptura, de qua supra, huc transmissa; ideo Sanctitas sua, cum in iis capitibus maxime cum ipsis Legatis sentiat, conquisit in eodem responso per ipsos facto, ad quod se remittit.

Idem facit in primo art. cap. XX. de uno Pavocho pluribus Ecclesiis præficiendo.

Caput vero VI. VII. VIII. X. XI. XIV. XV. XIX. XX. & XXII. cum ceteris omnibus in dicto volumine contentis Sanctitas sua remittit liberrime tractanda, & decernenda juxta Reverendissimorum Legatorum, & totius concilii placitum, & sententiam, quibus omnino se remittit.

De conjugio Sacerdotum permittendo controversia sopita est aliquo tempore, deinde vero refricata; cumque Ferdinandus Cæsar in literis ad Pium IV. argumentorum pro eo permittendo actem explicuisset, Pius IV. singula ea argumenta piissime confutavit in literis ad Ferdinandum Imperatorem redditis, quas suo loco afferemus.

LXIV. Porro Cardinales cum sua responsa reddita ad singula capita libelli Cæsarei explicuissent, Cæsaris votis, & expectationi fecere satis, pollicitique sunt se plura illius libelli capita opportune in concilio proposituros, rogaruntque, ut Cæsar eam gratiam, autoritatemque pro Lutheranis Principibus adducendis, ut controversias fidei subiciant concilio, illique se conjungant, adhiberet; quæ admodum grata, & jucunda accidere Ferdinando Cæsari, qui subiectis literis Mense Augusto exaratis, pia Cardinalium Legatorum studia commendavit, significavitque, nolle ordinem concilii ulla ratione confundi importunis propositionibus, nec concilii, Præsidumve libertatem infringi, sed tantummodo Imperii, Regnorumque suorum necessitates patefecisse, laudareque susceptam mentem de permittendo Proteffantibus, ut sua dubia omni proponant libertate, si audiri, ac doceri velint, certumque atque exploratum habere, si accesserint ad concilium, summa benignitate complectendos, afficiendosque debitis honoribus.

Se quidem, ut eos ad id flecteret, omnem industriam contulisse, atque in posterum collaturum lubentissime, quamvis exigua spes successus affulgeat. Quod ad capita instaurandæ disciplinæ pertineret, nunquam de affectanda in Pontificem autoritate, cogitasse, licet aliqua in Curia Romana emendanda indicarit, sed debitis ordine, & modo rem intellexisse; sensisse, agendum prius de morum norma pie constituenda, quam de dogmatibus, ne Hæretici audita opinionum suarum proscriptio a concilio ad eundo deterreatur.

Ferdinandus, &c. Reverendissimis, &c.

In his, quæ hætenus durante maxime isto sacro concilio egimus, non aliud quam Divinæ Majestatis gloriam, & Ecclesiæ unitatem quæsisse adeo, quod libellum illum de morum emendatione conscriptum superioribus mensibus, non alio animo, quam singulari quodam zelo in juvande Ecclesiæ studio, isthuc misisse, copiose demonstravimus in literis, quas postea ad Paternitates Vestras Reverendissimas ea de re, & non nisi optima intentione scripsimus, & a Paternitatibus Vestris Reverendissimis in meliorem partem acceptas fuisse, valde libenter intelleximus. Et paulo post: Eis benevole asseveramus, nos non modo in malam partem non rapuisse, quod Paternitates Vestre Reverendissimæ libellum illum Patribus non proposuerint, priusquam ipsarum sententiam cognoscerent, verum nunquam etiam voluisse, ut aliquid in concilio proponeretur, vel tractaretur perturbare, vel confuse, atque adeo præter modum, & ordinem, quam Paternitates vestre Reverendissimæ, summa prudentia a majoribus traditum, summa quoque religione conservandum esse ostendunt. Ideo mens nostra fuit, ut libellus prius Paternitatibus Vestris Reverendissimis exhiberetur, & postea tandem Sacre Synodo proponeretur. Absit enim, quod velimus, inconsultis Paternitatibus Vestris Reverendissimis, de quorum æquanimitate, pietate, & integritate nobis pollicemur, quæcumque posthac Sacram Synodum cognoscere. Nostra, & Sacri Imperii, Regnorumque, & Dominiorum nostrorum intererit, modo ab æquitate, & honestate non sint aliena, illa Paternitatibus Vestris Reverendissimis deferre ad eandem Sacram Synodum, haud gravatim relaturis, aut saltem non futuris impedimento, nec iniquis animis accepturis, ut saltem per Oratores nostros, cum Paternitatibus Vestris Reverendissimis re prius communicata, Patribus libere exponantur; ita ut nobis, & cuique Christiani Orbis

Regi,

Regi, Principi, aut potentatui solita, & antiqua libertas, atque potestas, nostras, ac Sacri Imperii, ac uniuscujusque nostrorum Regnorum, & Provinciarum necessitates ingenue, & sincere Synodo explicandi re ipsa constet, sicuti futurum, Paternitates Vestre Reverendissimæ in literis spem nobis fecere; præsertim cum etiam adversariis ipsis quilibet proponendi facultas concessa sit: quod factum esse magnopere laudamus, nihil plane ambigentes quin illi, ut scribunt, Paternitates Vestre Reverendissimæ si in animum inducerent suum, ut ad concilium venient, re ipsa experirentur, quanta eos benigntate Sancta Synodus complecteretur, & quanta patientia, si qua de re doceri cuperent, a Patribus audirentur. Nobis certe optatissimum foret, quod id sibi persuaderi paterentur: sed quo minus id hætenus ab eis obrineri potuerit, per operam, diligentiam & sollicitudinem nostram non stetit. Sed causa ira nota sunt omnibus, ut eas hoc loco enumerare supervacaneum sit. Quod si in posterum quoque aliquid in hac re præstare poterimus, id minime omitemus.

Verum quod ad reformationis negotium attinet, quod tanto studio promovendum, & urgendum suscepimus; Paternitatibus Vestris Reverendissimis iterum, atque iterum affirmamus, nos in id non agere, ut in eo negotio ita verum ordo invertatur, ac commutetur, ut oves Pastori præesse, vel membra capiti imperare debeant, ita ut ex ea occasione Sacrum Concilium ante tempus re infecta dissolvatur, vel etiam, quod vitam, mores, vel actiones Sanctissimi Domini Nostri in iudicium vocari velimus, de cuius scilicet pietate, & incorruptis moribus ita sentimus, ut Deo omnipotenti gratias agamus, talem Pontificem hisce temporibus turbulentis, & dum nos divina benignitate Sacri Romani Imperii gubernacula tenemus, cum Regnis, Dominisque nostris obrigisse pro eius salute, & incolumitate, rugiter preces ad Deum fundamus. Nemo profecto hominum aliter de nobis suspicari debet, qui nihil minus, quam Sanctitatem suam uspiam reprehendere, nedum in invidiam, aut odium hominum adducere cogitamus, cuius tot, & tam præclara in nos extant paterni amoris argumenta, quæ certe iure suo exposcunt, si ingrati animi notam effugere volumus, ut Sanctitatem eius omnino loco, & tempore mutuis filialis observantia officiis demereri, ejusque dignitatem, & auctoritatem summo conatu tueri, & amplificare studemus; tametsi vero in libello de emendatione Curie Romanae tantum, & debita cum modestia a

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

liquid tactum est, nos tantum in universo hoc reformationis negotio in effectu, ac potissimum ad optatam Ecclesiæ concordiam, & quietem, ac publicam Christiani Orbis salutem, atque extremam necessitatem respeximus, quam optimus quisque pro deplorata habere videtur, nisi hæc salutaris, ac præsentanea medicina emendandi mores, & tollendi abusus adhibeatur, in quem quidem finem nunc respicimus. Et Mox. Insistendo tamen priori nostræ declarationi, quod scilicet per id intelligi non debeat, quod velimus Sacro Concilio leges præscribere, aut id, quod rectum est, aliter quam rite, & ordine fieri; id quod ab instituto nostro alienissimum est.

Gratissimum quidem nobis accidit, quod Paternitates vestre Reverendissimæ in literis suis respondent, atque promittunt, sese libenter facturam, quod antea Oratoribus nostris pollicitæ fuerant, ut quotiescumque sese occasio obrulerit, aliquam libelli nostri partem, Sacrosanctæ Synodo proponant. In primis, quod dabunt operam, ut de reformandis, ac constituendis inlytæ nostræ Germaniæ, cæterorumque Regnorum Ecclesiis, quæ ad nos iure hæreditario pertinent, diligentissime agatur: tum ut fidei puritas, quæ adhuc reliqua est in illis Provinciis, conservetur, ac volente Deo, latius propagetur. Sed animum nostrum vehementius angit, quod res, ut nos quidem sentimus, diutius protrahatur, quam evidens, & extrema necessitas Christianæ Reipublicæ, maxime Sacri imperii, & Regnorum, & Provinciarum nostrarum exigit. Nonnullisque interjectis. Ardenti pietatis studio, quo Patres de dogmatibus constituendis, ac modo de Missæ sacrificio agunt, explicato, addidit. Sentire potius se agendum, de morum revocanda puritate, intermissa dogmatum tractatione, hac de causa, quod ii, qui discessere ab Ecclesia, deterrandi sint, ne accedant ad Concilium, a quo se condemnatos noverint, atque gravius exacerbatum iri: at ex articulis in libello comprehensis majoris utilitatis capiendæ spes affulgere, tum subicit. Sentiant nobiscum procul dubio præclarissimi, & præstantissimi quique Christiani Orbis Reges, qui nunc Oratores, & Prelatos suos in Concilio habent, existimantes, sua Regna, suasque Provincias non minus, quam illas, quæ nostræ curæ divinitus conceditæ sunt, in hac parte laborare, qui cum ex seipsis Paternitatibus vestris Reverendissimis suas difficultates, & necessitates instantius exposaturi sint, Paternitates vestras Reverendissimas benevole, ac diligenter hortamur, ut ipsorum quoque pe-

Hh

vindo

LXV.
Usum
Calicis
Oratores
Imperatoris
instaurat
unt.

rinde, ac nostri, ac Sacri Imperii Regnorum, & Dominorum nostrorum a Sacrosancta Synodo rationem haberi curent, quo ipsis quoque, ut par est, consulatur, &c. Datum Pragæ XII. Augusti MDLXII.

Ex articulis propositis in libello Cæsareo is erat gravissimus, atque honestissimus specie, continentibus votis a pluribus populis expetitis, de calicis usu Laicis permittendo, in quo excutendo plures menses consumpti sunt. Jamquidem antea Oratores Cæsarei in Congregatione XXVII. Junii habita porrexerant Tridenti Cardinalibus Legatis libellum supplicem, quo summis precibus contenderant, ut communio calicis Bohemis, Hungaris, Austriacis, Carniolis, Carinthiis, Moravis, Silesiis, Bavarisque indulgeretur. Conceptus vero is erat subiectis verbis.

Scriptum exhibitum ab Oratoribus Cæsaris super petitione communionis sub utraque specie pro Bohemis, Moravis, Austriacis, &c. lectum in generali Congregatione die XXVII. Junii MDLXII.

Illustrissimi Reverendissimi Domini Legati, ac Reverendissimi Patres.

Ext. in
MS. Arc.
Var. sig.
n. 3198. p.
216.

Domini Oratores Sacre Cæsareæ Majestatis Domini nostri clementissimi. Officii sui varione, ac singulari quadam S. R. E. auctoritatis, & potestatis propagandæ studio adducti faciendum sibi existimaverunt, ut Dominationes Vestras Reverendissimas nonnullis de rebus admonerent, antequam ad dicendas sententias venirent, quæ quidem res ejusmodi plane sunt, ut iis veluti fundamentis quibusdam præsentis consultationis vestre summa nisi videatur.

Ac primum quidem, ut inde incitum sumatur, audiri sunt per hosce dies omnium Ordinum Theologi, propositis per Illustrissimos Legatos articulis. Præclare illi quidem, & copiose, sed ad Regnorum, & Provinciarum exterarum statum, & rationem non satis accommodate differentes, (& post nonnulla.) Illud dicendum est tamen ab eo usque tempore, nimirum Jacobelli, & Hussi, eam in Bohemia reventam esse consuetudinem, quam nulla consilia, nullæ rationes, nulla unquam vis, neque ipsa arma, & bella eripere potuerunt, ut populo etiam calix in communione a Sacerdotibus præberetur: a quo quidem calice ea populi pars, quæ hujus partis esset, Calixtinorum, sive sub utraque, nomen accepit. Atque hæc quidem factio latissime in eo Regno patet, ut primarios etiam Viros, & Magistratus quosdam complectatur.

Antea quidem huic patri benignissima Mater Ecclesia pro ea potestate, quam a

Deo habet, pro rerum, ac temporum ratione leges, & constituendi, & abrogandi, certis quibusdam conditionibus permiserat, ut calice uti possent. Postea cum, ut fieri assolent, non satis religiose, neque vero diligenter conditiones, & pacta illa servarentur, permissio illa cœpta est a Pio II. Pontifice Maximo revocari. Sed cum Sedes Apostolica aberrantem hanc ornam ad ceteras aggregare cuperet, primum Paulus III. deinde etiam Julius III. felicium recordationum Summi Pontifices, Nuntiis quibusdam suis negotium dederunt, ut Bohemis in Ecclesiæ gremium receptis, calicis usum permitterent, res tum etiam inchoata, sed propter graves quasdam difficultates impedita, perfici non potuit.

Ad extremum Cæsareæ Majestatis Dominus noster clementissimus hoc tempore post centum & quadraginta fere annos, cum pro singulari sua pietate, ac Christianæ, & Catholice Religionis nostræ conservandæ, & propagandæ studio, Germanicum in illo Regno Pragensem Archiepiscopatum veluti a mortuis excitaverit, & magnis curis, laboribus, sumptibus, & impensis fundaverit, ac constituerit, & visum est Sacre ejus Majestati Cæsareæ, si unquam antea, nunc commodissimam iri posse rationem, ut inclita illa Natio tota, ad Sanctam Romanam Ecclesiam Matris nostræ obedientiam, jam tandem veluti postliminio reverteretur, præsertim vero cum ipsi Calixtini, qui & sub utraque vocantur, in proximis Bohemis Comitibus publice Sac. Cæsareæ Majestati supplicaverint, dignaretur suas apud S. D. N. partes interponere, ut eorum Sacerdotes non ab alio quoquam, sed a novo Archiepiscopo Ordinantur; promiserunt autem, hoc si impetrarent, daturos operam ut ipsi eorum Presbyteri Dominum Archiepiscopum pro legitimo suo Prælato agnoscant, & obedientiam illi præstent. Itaque per Reverendissimum Episcopum Pharensensem, qui nunc apud Sacram ejus Majestatem Sanctissimi Domini nostri Nuntium agit, ac per Magnificum Dominum Prosperum Comitum ab Arco Sacre ejus Majestatis Romæ Oratorem a Sanctissimo Domino Nostro postulatavit, ne tantam tamque optatam Ecclesiæ restituendi, ac conservandi illius Regni occasionem de manibus sibi elabi pateretur. Sanctissimus autem Dominus Noster totam hanc rem ad vestram, Illustrissimi Domini Legati, & Patres amplissimi, discepcionem, & vestrum judicium rejiciendam putavit.

Vestre igitur pietatis fuerit nobile illud Regnum Ecclesiæ Catholice conservare, quod tum demum fiet, si necessarius de causis calicis usum illis permittendum esse

puta-

putaveritis. In reliquis illis rebus, aut omnibus, cum S. R. E. Matris nostræ institutis consentiunt, aut in paucis quibusdam a recta illa via deflexerunt. Sacerdotibus illi non aliis unquam uti voluerunt, quam qui cœlebem vitam agerent, & quos a Catholico, & communionem Sedis Apostolicæ habente Episcopo legitime ordinatos esse constaret. Solent illi inter alias suas preces, etiam Summi Pontificis, Sacri Cardinalium Collegii, Episcoporum, atque universi Ecclesiastici Status, & ordinis meminisse, ac pro eorum incoluntate, & felici rerum successu in publicis supplicationibus, & literis exorare, populum ad id faciendum in concionibus frequenter cohortari: quod ipsum satis indicat, quomodo erga Sedem Apostolicam affecti sint. Si quid autem est omnino in reliquis rebus, in quibus a recta S. R. E. doctrina discessum est; id nullo prope negotio emendari, ac corrigi poterit, modo calicem, quem tantopere experunt, vestra benignitate consequantur. Neque vero mirum est si rudis, & imperita multitudo in eum errorem induci potuit, ut sine magno conscientie scrupulo a calice abstinere se non posse persuasum habeat, cum etiam peritissimos, & maxime pios, ac catholicos Viros eam sententiam multis rationibus everi videamus, ut sub utraque, quam sub alterutra tantum specie communicantes, majorem consequi gratiam arbitrentur. Vestra isti misericordia digni sunt Patres Sanctissimi; quare diligenter, & benigne providere, ne per nimiam vestram severitatem in eam desperationem adducantur, & cum nullum apud vos misericordie locum sibi relictum esse sentiant, ad impios sectarios transeant, a quibus quidem magno studio, magna diligentia, omnibus artibus, omnibus illecebris perpetuo ad defectionem sollicitantur.

Sunt in aliis etiam clarissimis, ac nobilissimis Regnis, ac Provinciis, pii quidem, & Catholici Viri, ut in Hungaria, in Austria, in Moravia, in Silesia, in Carinthia, in Carniola, in Stiria, in Bavaria, & Suevia, ac permultis Germaniæ partibus, qui magno quodam zelo calicem sibi dari experunt.

Non fuit hoc ignotum Paulo III. felicis recordationis Pontifici Maximo, qui omnibus per Germaniam Episcopis facultatem concessit sub utraque specie communicandi eos, qui devotionis causa sub utraque malent, quam sub una communicare: sed ne hæc quidem propter gravissima quedam impedimenta ad effectum perducere potuerunt.

Eadem fere est ratio, idem quoque de aliis Nationibus, quas paulo ante nominamus. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

vimus, periculum est, ne si calix eis admittatur, ad Lutheranos, atque alios Sectarios transfugiant.

Neque vero existimare debet quisquam, quod hisce diebus a Theologis publice dubitatum est, eos, qui calicem petunt, prorsus Hæreticos esse. Quis ignorat, nullam nobis cum Hæreticis communionem esse debere? Non hæc Hæreticis, sed iis procurantur, qui aliis in rebus, & Catholici sunt, & obedientes se Sanctæ Romanæ Ecclesiæ filios præbent.

Quod si hæc ipsi a vestra benignitate consequantur, magna spes est plurimos omnium Hæreticos, qui hanc unam ob rem a nobis desciverunt, ad nos iterum reverte-
suros esse.

Audiuntur a nobis non pauci passim in mediis sectariorum gregibus versantes, qui palam profitentur, si sub utraque specie Eucharistiam sumere liceat, cupidissime sese ad nos transire velle.

Certe, præterquam quod equiores deinceps se nobis præberent Hæretici, dictis etiam nostris facilius, ac libentius aures accommodarent, & libentius in vestram se disciplinam traderent. Sic etiam confideremus fore, ut Sacrosanctum Missæ Sacrificium longe in majori veneratione esse inciperet.

Plurimos iam tot novitatum tædet, qui hoc uno remoto impedimento, libentissime ad nos se recipere. Quod si quo casu hæc illis utriusque speciei communio non permittatur, contraria omnia sunt pertimescenda.

Jam si quis est, qui quærendum existimet, quod etiam hisce diebus auditum est. Quis ille tandem sit, qui hæc petat? Ea Sacra Cæsareæ Majestas a S. D. N. petit, ut Domino Archiepiscopo Pragensi Calixtinos Sacerdotes ordinare liceat, id autem fieri nullo modo potest, nisi illi prius in Ecclesiæ gremium recipiantur, recipi autem non poterunt, si ritu schismatico propria auctoritate calicis sibi usum usurpent, ac mordicus retineant.

Adjunt etiam Canadensis, & Timoniensis ex Hungaria Domini Archiepiscopi, & Episcoporum Hungariæ Nuntii, qui humiliter supplicant, ut aliqua ratione illius Regni Ecclesiis ab hoc Sacrosancto œcumenico concilio provideatur; non enim alia ulla ratione plebs, atque adeo jam ipsa nobilitas in officio contineri potest. Ac nisi hæc illi spes in hunc usque diem facta fuisset, futurum, ut in hoc sacrosancto œcumenico concilio calicis usus a vestra bonitate, ac suavitate, amplissimi Patres, ipsis impetraretur, exiguas jam Catholice Religionis, ac in Sanctam Romanam Ecclesiam, & Sedem Apostolicam

H h 2 obe-

obedientia illis in partibus reliquias habere.

De Hungaria quidem hoc certo affirmare possumus, eo iam ventum esse, ut Sacerdotes per vim etiam ad calicis porrectionem adigantur, quod ni faciant, bonis Ecclesiasticis direptis magnum infortunium, atque adeo vite periculum non evitant.

Fuerunt ex illius Regni Episcopis nonnulli pii viri, atque Ecclesiastica consuetudinis observantissimi, in primis autem Reverendissimus D. Strigonienfis Archiepiscopus, qui hos tales Sacerdotes exilio, atque aliis poenis ob hanc causam multaverint. Factum jam est, ut tum illis, tum aliis, & Catholicis Presbyteris profus careant: ita fit, quod vix sine lachrymis dici potest, ut infantes sine baptismo, & intereant, & adolescant, Viri, & Feminae omnium ordinum, omnis aetatis, belluarum morem in summa Dei ignoratione, & vivere, & mori cogantur. Ita nihil propius est, quam ut ad paganismum redeant. Sunt enim loca non pauca, in quibus a multis jam annis nullus Sacerdos est visus, qui rudem, & imperitam plebem ad Christianae pietatis normam instruere, atque erudire queat, hoc quoque ad summas, ac innumerabiles illius Regni miseras accedit.

Cujus vos, Patres amplissimi misere scite, & qua ratione hos tantos, totque populos in Sanctae Romanae Ecclesiae fide conservare, & alios quamplurimos hac de causa a nobis profugos, ad nos iterum retrahere possitis, aliquam jam tandem cogitationem suscipite.

Hec sunt, quae dicenda videbantur, quae ut Dominiones vestrae Reverendissime in optimam partem interpretentur, & totum hoc negotium diligenter perpendere velint, iidem Domini Oratores etiam, atque etiam vehementer rogant. Quae tamen omnia sanctissimo, & prudentissimo iudicio vestro subiecta esse volunt.

LXVI.
Oratores Galli approbant petitiones Imperatoris.

Legati Synodum certiorum faciunt de postulacionibus Oratorum Galliae, ut singuli cogitent, & deliberent.

Sub idem tempus Oratores Gallici Legatos adeunt, illisque Caesaris petitionem; ut justam, sanctam, christianamque commendare non desinant. Ajunt quidem, nullam in mandatis suis ea de re singularem mentionem contineri, verum cum sibi ea omnia incumbere intelligant, quae ad Christianae Reipublicae commodum pertinent, arbitrari se calamitosas hisce temporibus ad conciliandas Christianorum voluntates id valde profuturum, atque hoc animi sui iudicium scripto Legatis testatum relinquunt.

Legati ad Synodum omnia statim referunt, ut de his mature seorsum a singulis deliberetur, antequam in concione sententiae palam proferantur; res e-

nim tota eo majore consilio indigere cunctis visa fuit, quo se nunc Gallorum studia ad Caesareos accessisse ostendebant. Quamvis enim pro Gallica Natione calicis usus tunc peti nominatim non videretur, rationes tamen ab Oratoribus adductae, & praesertim, quod nihil magis hoc tempore pertineret ad pacandos de Religione tumultus, quam si eorum postulationi satisficeret, facile horum consilium indicabant, qui Caesaris causam nunc urgerent, quo sibi, & aliis subinde Provinciis certior ad idem obtinendum postea aditus patefieret.

Agit de hac Gallorum petitione Astulphus Servantius, scripturamque ab ipsis exhibitam his verbis enuntiat.

Sabbato quarta Julii hora XIX. habitata est Congregatio generalis, in qua primum Concilii Praeses Patribus retulit, oblatam fuisse schedulam ab Oratoribus Regis Galliarum; quam suis conceptam verbis repetendam in Patrum coetu optabant, quae a Concilii Secretario perlecta est.

Scriptura exhibitae ab Illustrissimis Oratoribus Caroli Christianissimi Regis super petitione Oratorum Caesaris circa communionem sub utraque specie.

Quatuor Canones, de quibus sententiam dixistis, Patres Sanctissimi, & si adeo perspicue, & aperte compositi sunt, ut nullus videatur locus relictus dubitationi, tamen si in illis quadam murentur, quemadmodum nonnullis visum est, postulamus id fieri absque eo quod praedictum ullum fiat auctoritati, & prerogativa Regis Christianissimi, & quorundam in Gallia Monasteriorum vetustissima consuetudini. Retinuerunt enim Gallici Reges, & iam post mille, & amplius annos quasi per manus acceperunt, ut quo die Regis insignibus ornantur, & consecrantur, Sanctissimi Eucharistiae Sacramenti communionem sub utraque specie accipiant; Monachi vero etiam non conscientibus, statutis quibusdam anni diebus.

Quod autem pertinet ad communionem sub utraque specie peritam a clarissimis Caesareae Majestatis, & Bavariae Ducis Oratoribus, quamquam de ea re, ut saepe restati sumus, nulla in mandatis nostris singularis mentio fiat, duo tamen Legationis nostrae capita praecipua sunt, quae nos, salva muneris nostri ratione, non possumus praetermittere. Primum ut vos, Patres Sanctissimi, quam vehementer fieri poterit oremus, & hortemur his turbulentiis, & calamitosis temporibus ad multa commovere, nonnulla dissimulare, & quaedam de summo jure ita remittere, ut cum semper juris divini, Ecclesiae Catholicae,

Tom. 10. de Conc. m. Arch. Vat. fig. n. 1197. p. 140. At. Cont. Trid. m. Fr. Barb. fig. num. 1109. p. 63. per Astulph. Serv.

To. 10. de Concil. Trid. m. Arch. Vat. fig. num. 1197. p. 127. in alio m. fig. num. 3229. p. 277. Et in lib. cuso 1613. inscripto Instru- ctions, & Missives p. 110.

& Se.

& Sedis Apostolicae dignitas, & auctoritas salva, & recta maneat, non nihil tamen hominum imbecillitati, & infirmitati, ut D. Paulus aliquando fecit, concederis.

Alicrum vero caput est, ut omnes nostras actiones, & cogitationes, studia denique omnia ad Reipublicam Christianam utilitatem non solum convertamus, sed etiam accommodemus, cum ad omnium Christianorum Regum, & Principum, tum optimi, & Religiosissimi Imperatoris nutum, ac voluntatem. Itaque nolumus hac in re officio nostro deesse, sed potius amplecti adeo justam, sanctam, christianamque petitionem, eamque quoad fieri a nobis poterit, vel eo maxime jurare, quod nihil propterea decedere videamus auctoritati, & dignitati Ecclesiae Catholicae, quae, quemadmodum vos disistis, pro locorum, temporum, & hominum ratione non eadem semper constituit, & observavit. Hoc possumus vobis bona fide polliceri, atque omni asseveratione affirmare, nihil magis hoc tempore pertinere ad conciliandas Christianorum voluntates, pacandos de religione tumultus, homines nostros retinendos, & eos, qui iam a nobis desierunt, revocandos, quam si iusta, & Christiana eorum petitioni a nobis satisfiat.

Cum autem de his Patrum sententiae exquirentur, ac Veglenfis Episcopus postularetur, ut quid de iis sentiret, exponeret, haec respondisse narrat Gabriel Palaottus.

LXVII. MS. Fr. Car. Bar. fig. num. 24 pag. 113. per Gabr. Pal. sot. de commu- nione utr. speciei.

Veglenfis, inquit, Patres admonuit sub Venetorum ditione in Creta, Cypro, aliisque Orientalibus regionibus ex diversis Nationibus quamplures numero fere quingenta, aut sexcenta hominum millia esse, qui utramque speciem in communione sumunt, hos in reliquis rebus nobiscum catholice sentire, & vivere cum iis; hos jura omnia, sepulchra, & reliqua sacra habere communia: cavendum nunc esse, ne inter eos, qui utramque usurpant, quos Synodus anathemate damnandos statuit, hi etiam comprehendantur, quoniam hinc eorum a nobis alienatio, ingensque in iis locis perturbatio sequeretur. Hec Veglenfis ratio in universum quidem non fuit probata, eo quod anathema Sanctae Synodi in eos tantum conicitur, qui asserunt, jure Divino utriusque speciei usum praecipuum fuisse, quo numero, nec Cistercienses in Gallia, nec Rex Gallorum, quando corona Regia insignitur, nec Graeci ipsi, aut alii similes continentur, qui calicis usum, non ut rem jure Divino necessariam, sed aut privilegio, aut ritu quodam antiquissimo longe ante concilium Constantinense instituto retinent, quem Sancta Synodus,

nunc eis exemplo Innocentii III. in decretali ultima de Baptismo, non incredicit. Attamen placebat Herdensi, & Famagustano, ut hoc ipsum in doctrina clarius explicaretur, neque superesset dubitatio, neve simpliciores verbis generalibus Sanctae Synodi implicarentur. Adiecit Herdensis se exemplum Pontificii privilegii vidisse, quo Graeci hoc jus sub utraque specie sumendi, itaque ministrandi communionem parvulis conceditur. Ad haec se librum in Sacrario Sancti Petri Vaticani legisse, cujus author fuit Deusdedit Cardinalis post Gregorium VII. anno MXC. ubi lib. 2. contra Schismaticos, & Simoniacos consuetudinem hanc Ecclesiae in temporibus fuisse attestatur, ut infantibus post baptismum statim Eucharistia cum vino infunderetur.

Brixienfis in IV. Canone ubi de parvulorum communione agitur, satis esse non putabat, Synodum declarare, Sacramentum Eucharistiae eis necessarium non esse, sed expresse illud eis prohibendum dicebat, cum rationes illae, ex quibus usus calicis populo fuit ademptus, longe efficacius suadeant ab hoc Sacramento parvulos esse omnino arcendos; quoniam tamen ex SS. Dionysio, & Cypriano, & aliis auctoribus usus hic parvulos communicandi in Ecclesia diu observatus fuisse colligitur, non placuit hoc anathemate damnare, sed errorem tantum illum refellere, si quis hoc Sacramentum eis necessarium existimaverit.

Circa postulatam a Caesare calicis usum, in Congregatione dixit peritissime Bracharenfis quatuor hominum genera reperiri in Germania, alios esse vere Catholicos, alios perverinos Hereticos, alios haereticos in corde gere, externaque specie, ut suis servarent commodis, Catholicos agere; alios esse in fide infirmos. Priores petitioni calicis adversari; dictos secundo loco recensitos indignos, repellendosque; tertio loco distinctos haereticos obvelare calicis usu facilius velle, atque adeo ne in errore forentur, revocandos; eos demum, qui in fide infirmi erant, male sentire de potestate Ecclesiastica, deque Summo Pontifice, pravisque opinionibus imbutos necessarium esse usum calicis atque adeo ardentissima illa calicis siti uri; non enim existimandum hoc ex pietatis studio flagitare, quod de pia aliqua anima suspicari quis posset, quae nimirum carnis maccrationi, & spiritalibus exercitiis addita esset, at non ita eos populos erga divina affectos, sed carnis voluptatibus immersos esse, qui cum ab Ecclesia jubentur in anno semel ad Sacramenta poenitentiae, & Eucharistiae accedere, adeo aversis accedant animis, ut nonnulli ad patibulum rapi

LXVIII. Lit. Vice- com. Ep. missi a Pio IV. ad Concil. Trid. m. Fr. Car. Bar. fig. 1345. p. 13. Lit. ad Car. Bor.

rapi sibi videantur; non itaque ex fervore spiritus eam calicis cupiditatem, sed ex novitatis appetitu inardescere: quia tamen fratrum salus cordi esse debeat, & Casarea Majestatis id deposcentis habenda sit ratio, deligendos quatuor concionatores, qui a concilio missi iis, qui Ecclesie conciliari velint; vel qui iam in eo ritu sint educati, calicis usum elargiantur. Quae omnia Vtrimiliensis Episcopus in literis ad Carolum Borromeum Cardinalem datis retulit.

LXIX.

Ursit tunc Hungarus Orator ardentissimis precibus concilii Patres, ut Ferdinandi Caesaris gratiae concederent, ut usus calicis pro continendis in Casareo obsequio populis permitteretur.

To. 10. de
Concil.
MS. Arc.
Var. sig.
n. 2197.
pag. 139.

Postea (inquit Acta) R. D. Episcopus Quinqueecclesiensis Orator Casarea Majestatis pro Regno Hungariae alloquutus est Patres in hanc sententiam. Recordari eos, exhibitum fuisse superioribus diebus scriptum, quoddam a nobis Oratoribus Casareis, & illud hic publice lectum a Domino Secretario, in quo rationes, quare hic calix a Casarea Majestate petitur, continebantur, quas propterea superfluum est recensere. Audiverunt postea Patres quid Illustrissimi Domini Legati super hac re sentiant per ea, quae luculenter explicavit Illustrissimus Dominus primus Praesidens. Et profecto ita est, quod magna est habenda ratio Casareae Majestatis, tum propter eius pietatem, & in Christianam Religionem merita; tum quia ex ea domo est, quae in toto Orbe terrarum ita clara, & illustris est, ut neminem latere possit, quantum de Christiana Religione optime merita sit. Id autem Casarea Majestas ideo petit, ut populos sibi subditos in fide, & obedientia Sedis Apostolicae retineat, atque ad illud unquam laboravit, suasque actiones direxit, etiam vivente fratre suo gloriosissimo Imperatore, non solum cum fortunarum suarum jactura, sed etiam propriorum filiorum amissione: succedit ad id, ut pax, & tranquillitas etiam post mortem suam in Religione, & in Regnis suis relinquatur. Ad quod assequendum Casarea Majestas sua iudicat aliquid a Sancta Synodo remitti debere, quod mere juris positivi est; recordarique debent Patres, Concilium a conciliando dici, ut scilicet Christianorum animos conciliet.

Repugnarunt Casareis Oratoribus nonnulli Germani Episcopi, in controversiis cum Lutheranis agitandis exercitissimi, nec non alii pietate & eruditione florentissimi Praesules, qui sensere, concessio calice Lutheranos non redituros ad fidem Catholicam, sed in perfidia con-

firmandos, & plures Catholicos in errorem facile prolapsuros, ut inferius illustrabitur.

Celebrata est XVI. Julii Pio Quarto Pontifice quinta Sessio, cujus Historiam Astulphus Servantius his verbis describit.

In Dei nomine Amen. Anno salutis MDLXII. indictione quinta, die vero Jovis XVI. Mensis Julii, Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Domini Pii Divina providentia Sacrosanctae Romanae, & Venerabilis Ecclesiae Pontificis Maximi anno tertio Tridenti in Ecclesia Cathedrali, quae est sub invocatione B. Vigili, & in loco eminentiori ipsius Ecclesiae ad Sessiones habendas deputato celebrata est quinta Sessio Sacrosancti Oecumenici, & generalis Concilii Tridentini, Praesidentibus in eo nomine ejusdem Sanctissimi D. N. Papae Illustrissimis, & Reverendissimis in Christo Patribus, & Dominis Doctoribus Hercule Gonzaga tit. Sanctae Mariae Novae de Mantua, Hieronymo tit. Sanctae Susannae Seripando, Stanislae tit. S. Laurentii in Pane & peyna Warmiensi, & Ludovico tit. S. Cyriaci in Thernis Simoneta, presbyteris, ac Marco Basilicae duodecim Apostolorum de Atempis Diacono S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicae Sedis Lateraneae Legatis. Qui quidem Illustrissimis, & Reverendissimis Domini Legati, & Praesidentes una cum Illustrissimis & Reverendissimis Dominis Oratoribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Generalibus, & aliis infra scriptis convenientes mane hora X. in dicta Ecclesia Cathedrali, in primis Reverendissimus Dominus Marcus Cornelius Venerus electus Archiepiscopus Spalatrensis celebravit Missam, solemnem de Spiritu Sancto, qua absoluta, & publicata de more, & auctoritate Apostolica indulgentia plenaria R. D. Andreas Rudivus Sbardelatus Hungarus Timiniensis Episcopus habuit orationem.

Praecipua ejus pars delibanda a nobis visa est, cum piissimis de Eucharistiae Sacramento sententia referta sit.

Quod sumus, ipsi, qui ex nihilo nos procreavit, id acceptum ferre debemus, ut immortale hoc suum beneficium cumulatius quodammodo redderet humanam nostram naturam, divinitatis suae temperamentum perfectit, atque absolvit, & conjunctam, atque in unum jam concretam admirabili quodam nexu humanitatem cum ipsa divinitate nobis in Sacrosancto hoc Sacramento utendam, fruendam reliquit. O admirabile, o sacrum, o salutarum, & omni suavitate refertum convivium, in

Ang.
Maffarel-
lus in A-
ctis Concil.
Triad.
sub Pio
IV. MS.
Var. sig.
n. 3212.
p. 168.
Astulphus
Servanti-
us in A-
ctis
Concil.
Triad.
Diavio.

Quinta
Sessio sub
Pio IV.
& eius
Acta.

quo

quo Christus Deus, & homo perfectus nobis proponitur. Multis interjectis declaravit, cur usus calicis intermissus fuerit a Laicis.

Sapientissima Mater nostra Christi Sponsa quae a vera, & recta Sponsi sui sententia, ac voluntate nusquam aberrat, cum animadverteret, multa infanda per quorundam socordiam ac negligentiam evenire, quae ad tam pretiosi Sanguinis injuriam pertinere, primo quidem illa Calicem filiis suis non statim prorsus interdixit, sed prudenti aliqua ratione ostendit magnum vitari nefas, & sacrilegium posse, si ab eius usu absterent; itaque jam tum ab initio, cum haec plurimum consuetudo vigeret, ut populares quoque subvini specie Christi Sanguinem sumerent, ex eis illi, qui in eo stari essent, ut non nisi magno negotio, ac summa cum difficultate cavere possent, ne aliqua per imprudenciam Sanguinem potantibus guttula efflueret, atque ex ore dilaberetur, ipsi se sua sponte profanationis, ac sacrilegii metu, ac fuga ab hoc usu removerunt, in quo praclarum, & memorabile suae pietatis ad omnem posteritatem argumentum transmiserunt, ac sapienter illi quidem. Nam ut summa pericula hoc suo facto devitarent, neque tamen propterea non omnem eam utilitatem, ac totum illud, quod uniusque specie communicatione percipi solet ad se non traxerunt, &c.

His addunt Acta per Astulphum Servantium concinnata.

Deinde tam praedicti Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Praesidentes, ac Cardinalis Madruetus, quam caeteri Patres omnes, ac etiam Orator Ecclesiasticus acceperunt Pluvialia, Mitras, aliaque paramenta consueva, decantantibus eo tempore Cantoribus Psalm. 83. Quam dilecta &c.

Paramentis acceptis quisque resedit in loco suo iuxta tempus suae ad Ecclesiam promotionis. Oratores autem, tam Ecclesiastici, quam saeculares sederunt in loco

consueto, quibus omnibus suis in locis sedentibus, cum nonnulli Patres consuisent addendum in cap. 1. doctrinae, quae publicanda erat de communione sub utraque specie, & parvulorum videlicet, ubi dicitur, Nam si Christus, post verbum Traditio, adderentur haec verba videlicet, Sed ad eos [1] tantum, quibus dictum est. Hoc facite in meam commemorationem, hoc est, quibus conficiendi, & offerendi corporis, & Sanguinis sui potestatem tradidit. Quae verba ipsis Patribus per schedulas distributas consideranda proposita fuerant. Rogatae sunt per Reverendissimum Dominum Angelum Maffarellum Episcopum Thelesinum de Sancto Severino agri Piceni ipsius Sacri concilii Secretarium una cum Marco Antonio Peregrino Comensi, & Cynthio Pamphilo de S. Severino ejusdem concilii Notariis Patrum sententiae, an dicta verba in dicto primo cap. doctrinae addenda essent, & longe majori parti Patrum non placuit, ut adderentur, quare mandantibus Illustrissimis DD. Legatis per dictum Reverendissimum Secretarium pronuntiata sunt alta voce haec verba, videlicet. Longe majori parti Patrum non placet, quod verba ista addantur, propterea doctrina publicabitur absque aliqua additione, sicuti in generali Congregatione comprobata fuit. Deinde Illustrissimus Mantuanus primus praesidens, & Legatus praedictus recedens a loco, ubi sacrum audierat, ivit ad Altare majus, ibique orationes legit, decantatis a Cantoribus Litanis, & per Diaconum Evangelio Jo. 16. Caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus, accedentibus caeteris Legatis, & Praesidentibus ad dictum Altare majus, invocatoque auxilio Sancti Spiritus per Hymnum, Veni Creator Spiritus, ac omnibus aliis in publicis Sessibus peragis consuetis de more peractis, Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Praesidentes, & Legati resederunt in faldistoriis ante Altare majus

NOTAE [1] Post verbum traditio adderentur haec verba: Sed ad eos &c. Mendum hic aliquod in acta irreperit; non enim additio illa orationi congruit. Quod ut melius agnoscant lectores, decreto concilii prout conceptum fuit additamentum hoc connectam. Ita ergo concilii decretum. Nam etsi Christus Dominus in ultima coena venerabile hoc Sacramentum... tradidit; non tamen illa institutio & traditio; sed ad eos tantum quibus dictum est &c. Profecto posteriora haec non congruunt superioribus; ut deesse aliquid in actis Annalista liquido constat. Ex actis Pholae omisso commode suppletur; cum in illis post verbum traditio additio ista proponatur. Ita ad omnes Christi fideles extenditur. Haec una erat ex additionibus quae inferenda decreto proponebatur; alterum vero subjungendum additamentum censebant patres quidam post illud verbum ejusdem decreti: Astringatur; quod ipsum est additamentum in actis apud Annalistas indicatum.

Quae proxime sequuta est sessio concilii V. sub Pio IV. constitit patriarchis tribus, archiepiscopis XIX. episcopis CLVIII. abbatibus III. supremis religiosorum ordinum praesulibus VI. jurisperitis III. Theologis saecularibus XXII. regularibus LXXI.

Succedit sessio sub Pio sexta, cui praeter legatos interfuerit Cardinalis unicus, patriarchae III. archiepiscopi XX. episcopi CXLII. abbas I. generales ordinum VII. MANST

jus versa facie ad Sanctam Synodum, omnibusque suis in locis, ut dictum est, refedentibus, Magnificus Dominus Augustinus Paungartner Orator Illustrissimi Domini Alberti Ducis Bavarie assurgens loco, in quo sedebat, accessit ad predictos Illustrissimos, & Reverendissimos DD. Praesidentes, quibus exhibuit mandatum, & literas ipsius Illustrissimi Ducis, quae per predictum Dominum Secretarium in ambone existentem alta, & intelligibili voce lectae fuerunt.

Astulph. Servantibus in actis sess. 5.

Quibus perlectis, responsoque a Sancta Synodo reddito, Reverendissimus Archiepiscopus Spalatrensis supradictus, accedens ad Altare majus accepit e manibus Illustrissimorum Dominorum Legatorum decreta, quae publicanda erant de communione sub utraque specie, & parvulis, ac reformatione, accedensque ad ambonem illa alta, & intelligibili voce legit.

Acta Conc. Trid. sess. 25. sub Pio IV.

Definitum in iis est contra Novatores, nec Laicos, nec etiam Sacerdotes, quando non operantur Sacris, sive non conficiunt, jure Divino adstringi ad communionem sub utraque specie; Possent etiam Ecclesiam in administrandis Sacramentis salva eorum substantia ritus ad majorem suscipientium utilitatem immutare; Totum etiam integrum Christum, ac verum Sacramentum sub qualibet specie contineri; Non denique parvulis necessarium esse Eucharistiae communionem quae decreta in MS. Vaticani Archivii his verbis concepta sunt.

LXXI. MS. Vat. arch. sign. n. 3212. p. 164.

De communione sub utraque specie, & communione parvulorum.

Sacrosancta Oecumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata praesidentibus in ea eisdem Apostolice Sedis Legatis, cum detremendo & Sanctissimo Eucharistiae Sacramento varia diversis in locis errorum monstrata nequissimi Demonis artibus circumferantur, ob quae in nonnullis provinciis a Catholica Ecclesiae fide atque obedientia videantur plures discessisse, censuit, ea quae ad communionem sub utraque specie, & parvulorum pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, ne posthac de iis aliter vel credere, vel docere, vel predicare audeant, quam est his decretis explicatum, atque definitum.

Laicos, & Clericos non conficientes non abstringi jure divino ad communionem sub utraque specie.

Caput I.

Itaque Sancta ipsa Synodus a Spiritu S. qui Spiritus est sapientiae, & intellectus, Spiritus consilii, & pietatis, edocta atque ipsius Ecclesiae iudicium, & consuetudinem secuta, declarat, ac docet, nul-

lo divino precepto laicos non conficientes obligari ad Eucharistiae Sacramentum sub utraque specie sumendum, neque ullo pacto salva fide dubitari posse, quin illis alterius speciei communicatio ad salutem sufficiat; nam & si Christus Dominus in ultima caena venerabile hoc Sacramentum in panis, & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit: non tamen illa institutio, & traditio eo tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam astringantur, sed neque ex sermone illo apud Joannem sexto recte colligitur utriusque speciei communionem a Domino preceptam esse, utcumque juxta varias Sanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligatur. Namque, qui dixit, Nisi manducaveritis Carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis; dixit quoque, si quis manducaverit ex hoc Pane, vivet in aeternum, & qui dixit, qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet vitam aeternam. Dixit etiam, Panis, quem ego dabo, Caro mea est pro mundi vita. Et denique qui dixit, Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo, dixit nihilominus, Qui manducat hunc Panem, vivet in aeternum.

Ecclesiae potestas circa dispensationem Sacramenti Eucharistiae.

Caput II.

Præterea declarat, hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramento dispensatione salva illorum substantia ea, statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati, sive ipsorum venerationi pro verum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret; id autem Apostolus non obscure visus est innuisse, cum ait: Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei, atque ipsum quidem hac potestate usum esse satis constat, cum in multis aliis, tum in hoc ipso Sacramento: cum ordinatis nonnullis circa ejus usum. Caetera, inquit, cum venero, disponam, quare agnoscens S. Mater Ecclesia hanc suam in administratione Sacramentorum auctoritatem, licet ab initio Christianae Religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset: tamen progressu temporis latissime jam mutata illa consuetudine gravibus, & iustis causis adducta hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habendam decrevit, quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiae auctoritate pro libito mutare non licet.

To-

Totum, & integrum Christum, ac verum Sacramentum sub qualibet specie sumi.

Caput III.

Insuper declarat, quamvis Redemptor noster, ut antea dictum est, in suprema illa caena hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen sciendum esse, etiam sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt. Parvulos non obligari ad Communionem Sacramentalem.

Caput IV.

Denique eadem S. Synodus docet, parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistiae communionem: siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam illa aetate amittere non possunt. Neque adeo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit: ut enim Sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt; ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.

De Communionem sub utraque specie, & parvulorum.

Canon. I.

Si quis dixerit, ex Dei precepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem Sanctissimi Eucharistiae Sacramenti sumere debere, Anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit, Sanctissimam Ecclesiam Catholicam non iustis causis, & rationibus adductam fuisse, ut laicos, atque Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, Anathema sit.

Canon III.

Si quis negaverit totum, & integrum Christum omnium gratiarum fontem, & authorem sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi constitutionem sub utraque specie sumatur, Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem, Anathema sit.

Duos vero articulos alias propositos, nondum tamen excussos, videlicet: An rationibus, quibus S. Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret laicos, atque etiam Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

non celebrantes Sacerdotes sub una tantum specie panis, ita sint retinenda, ut nulla varione Calicis usus cuiquam sit permittendus, & an si honestis, & Christianae charitati consentaneis rationibus concedendus alicui vel Nationi, vel Regno Calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quanam sint illae; eadem S. Synodus in aliud tempus, oblata sibi quamprimum occasione, examinandos atque definiendos reservat.

Promulgatum mox fuit aliud decretum de instauranda disciplina Ecclesiastica, atque ad avaritiae fordes omnes detergendas, Sacri Ordines sine ullo stipendio, vel lucri illecebra conferri iusti; ad Sacerdotalem etiam tuendam dignitatem prohibitum, ne quis sacris initietur, nisi annum vestigal, aut Ecclesiasticum censum ad vitam honeste sustentandam obtineat; pro divino etiam cultu asserendo lata lex, ut qui non fident, vel non ministrant in divinis officii, vel nihil, vel minus tertia parte percipiant ex Ecclesiastico censu; ut in Parochialibus Templis numerus Sacerdotum idoneus ad Sacramenta administranda sustentetur, propterea Episcopus instructus auctoritate, ut possit aliarum Ecclesiarum vestigalia iis attribuire; ignavis aut profligatae vitae Rectoribus Ecclesiarum Coadjutores, aut Vicarios ad jungere; si qua collapsa fuerit Ecclesia, ejus vestigalia ad aliam transferre; obstringere Regulares, ut constitutam vitae rationem pie colant; quæstorum Ecclesiarum, vel Monasteriorum, vel Xenodochiorum munus ob gravissimas corruptelas abrogatum, indulgentiarumque non ad captandum quæstum, sed ad promovendam pietatem conferri iustæ. Denique proxima Sessio ad decimam septimam Septembris diem indicta.

LXXII. Ib. c. 105.

Ibid. c. 1.

Cap. 3.

Cap. 3.

Cap. 4.

Ibid. c. 5.

Ibid. c. 6.

Ibid. c. 7.

Ibid. c. 8.

Ibid. c. 9.

Ibidem.

LXXIII.

Ineunte Augusto Galli Oratores habita oratione flagitarunt a Synodo nomine Caroli IX. Gallorum Regis, ne controversiae graviores de dogmatibus fidei haberentur, antequam praesules Galli ad Concilium venissent, medio vero flexu temporis duos articulos de Calicis concessione discuti, & ponderari posse. Quare admittæ sunt Gallicorum Oratorum preces, atque de Calice acriter actum est.

Articuli duo, super quibus Patres dicent sententias propositi in Congregatione generali die XXII. Augusti MDLXII.

An communicatio sub utraque specie petita nomine Casareæ Majestatis pro Sacro Romano Imperio, totaque Germania, pro Regnis Hungariae, & Bohemiae, Archiducatu Austriae, & aliis omnibus Majestatis Sacrae Casareæ Provinciis, & Do-

Tom. de Conc. II. Ext. etiam in Actis per Astulphum Scrivantium MS. sign. n. 1199. p. 77.

I i mi-

miniis ad eandem pertinentibus, sit a Sancta Synodo concedenda sub infrascriptis conditionibus.

Acta per
Gabr. Pa-
laott. ms.
Fr. Car.
Barb. sig.
n. 24. p.
157.

Primo, ut sub utraque specie communicare volentes, in reliquis omnibus, tum quoad Sacramentum hoc, quam cetera Sacramenta, item in quacumque materia, quae ad fidem, doctrinam, ritumque pertinet, conveniant corde, & oris confessione, cum iis omnibus, quae a Sancta Romana Ecclesia sunt recepta, necnon decreta omnia huius Sanctae Synodi, tam promulgata, quam promulganda religiose admittant, & observent. Secundo, ut Pastores dictarum Nationum, & Concionatores credant, & doceant consuetudinem ab Ecclesia probatam, & dein observatam, videlicet communicandi sub altera tantum specie, non esse alienam a Divino iure; immo laudabilem, & tanquam legem observandam, nisi aliter ab Ecclesia statuatur, quodque aliter pertinaciter sentientes haeretici sint censendi, nec aliis dent hanc communionem sub utraque specie, nisi qui crediderint hanc veritatem, & eam confessi fuerint. Tertio, quod Sanctissimo Domino Nostro Papae, ut legitimo universali Ecclesiae Episcopo, & Pastori, debeant fideli animo, & sincero, ut reverentes filii, omnem obedientiam, & reverentiam exhibere. Quarto, quod Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Praelatis suis similiter debitam obedientiam, & reverentiam praestent. Quinto, ut hic usus Calicis eis tantum permittatur, qui contriti, & confessi fuerint iuxta Catholicam Ecclesiae consuetudinem. Item ut Ordinarii quam diligentissime omnibus cautionibus provideant, ne in administratione Sanguinis, aliquod sacrilegium, aut profanatio admittatur: super quibus omnibus praedictis eorum conscientia oneratur.

Secundus articulus, an sit danda hac facultas Archiepiscopis, & Episcopis dictorum locorum, ut unusquisque eorum, tanquam delegatus Sedis Apostolicae, possit committere curatis Ecclesiarum existentium intra Dioecesim suam, ut communicent petentes sub utraque specie in dictis Ecclesiis tantum, sub conditionibus tamen supra scriptis.

Lator visus est primus articulus, aeneque Oratoris Caesareo ita contractus est. Ut quatenus de Sacri Romani Imperii locis sit mentio, id ad Germaniam tantum pertinere dignoscatur. His subdit Gabriel Palaeotus in actis.

LXXIV. Pridie, quam sententiae in confesso rogari ceptae essent die XXVIII. Augusti MDLXII. Quinqueecclesienfis Caesareus Orator extra ordinem dicendi venia po-

stulata, sic ad Patres locutus est.

Commodius aurumo, Patres Amplissimi, atque facilius de rota hac re, de qua nunc nobis sententia dicenda est, deliberaretis, si quae ad eam faciunt, & quae vobis, ac mihi nota essent. Prudentia quidem vestra singulari, ac rerum omnium usu prospicere plurimum potestis, sed mallet, ut quae auribus accepistis, illud & mente cogiteris, & oculis conspexissetis: profecto illud primum inter vos omnes constaret, Imperatore vestro nihil sanctius, nihil religiosius, ab eo quoque tam insigni pietate praedito nihil postulari, quod sibi prius ipse non persuaserit, fidei Catholicae rationibus expedire, ac nolle eum, cum in antea sua vita id semper egerit, ut vel proprio exemplo, vel publicis actionibus de communi Religione optime mereretur, in senectute nunc positum, & ad Christi Tribunal pene positum de eadem nunc male mereri, neque vero decipi eum, aut errare tanta in re posse dubitaretis, si quanta & prudentia, & assiduitate Imperii res administrat, penitus cognosceretis. Equidem, tamesi sensus hominum & voluntates percipere non facile quis mortalium potest, videor mihi tamen id posse verissime affirmare effectisse Caesarem summo, quo excellit, ingenio, & diuturna rerum maximarum experientia, ut suorum populorum mentem, atque animum optime intelligat. Is igitur videt nunc, ac restatur, Calicis divini communicatio, si a quibus petitur, non conceditur, nihil esse proprius, quam ut magna suorum populorum pars a Christiana omnino Religione, atque etiam a suo Imperio deficiant, quos ille adhuc in officio ea tantum ratione continuit, quod spem dedit fore brevi, ut eorum votis Ecclesia satisfaceret, si vero permittitur, omnia ex sententia successura pro certo pollicetur, atque confirmat. Quis ergo tam pio, & prudenti Imperatori non credat? Quis tanto Viro de suis rebus affirmanti audeat refragari? neque vero suam apud vos auctoritatem tantum habere ponderis postulat, ut quod non possitis, quod non fas sit, quod non liceat, propterea faciaris. Non est is Caesar, qui cum iuris vestri, ac potestatis tuenda partes sustineat, & sustinere morte ipsa paratus sit contra jus, & potestatem vestram aliquid aut requirat, aut meditetur. Res cuiusmodi sit, praecclare ipse intelligit, novit morem Ecclesiae semper fuisse, ut quae ad eius arbitrium pertinerent, id est, quae salva fide possent inveri, pro temporum ratione commutaret, ita & in multis rebus, & in hac ipsa Calicis communicatione; nam cum nihil antea de hac re sancitum esset, in Concilio primum Constantiensi lata fuit, quae multis in hoc genere & incommo-

Act. Conc.
Trid. per
Gabr. Pa-
laot. And.
Rota.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. n. 24.
p. 160.

Quin-
queeccle-
sienfis ad
Patres pro
usu calicis
loquitur.

dis, & haeresibus occurreret. Quam legem in alio paulo post concilio aliqua ex parte publica utilitas abrogavit. Eam non longo post intervallo Pius Secundus Pontifex Maximus restituit, cuius demum irritanda potestatem Paulus III. & Julius Summi Pontifices, tamesi res non successerit, concesserunt.

Quid Graecos commemorem, qui ne ab Ecclesia gremio detraberentur, falsis multis eorum opinionibus, quibus tamen nihil de Catholica fide detraberetur, & in hoc ipso Calicis usu, aut annuere, aut contrivere Ecclesia consuevit. Et quidem praecclare. Etenim si Moyses populo ad duritiam cordis eius nonnulla permiserat, cur idem nobis non servandum est? cur ritus, & consuetudines chariores, quam animarum salutem habebimus? cur ex Apostoli praeepto insipientes, cum simus ipsi sapientes non sustinuerimus? cur agrotantes fratres nostros eo, quo videntur indigere, medicina genere non curabimus? Faceret Caesar, & dolet, morbum esse hunc Provinciarum suarum, ut Calicis usum exoptent, mallet, ut sicut ipse in Ecclesia Romana consuetudine semper acquirere, in qua etiam mori deliberavit, idem & ceteri facerent, ut omnes, quemadmodum eodem nomine, ita iisdem quoque moribus, & viribus uterentur. Sed consolatur ipse se, quando intelligit morbum hunc non esse huiusmodi, qui sine ulla fidei offensione, facili, & usitato medicamento curari non possit. Non enim haeresis illa est, siquidem nulla se id necessitatis opinione postulare homines illi restantur, & fateri, quotiescumque opus fuerit pollicentur; Alteram tantum speciem non ignorat totum id continere, quod ad salutem acquirendam satis sit, sed tum superstitione quadam, quam ipsi Religionem, ac piam sententiam appellant, cum Christi Domini institutionem servare integram expetunt, tum ea potissimum ratione ad id & cupiendum, & postulandum impelluntur, quod sicut Viri nonnulli & doctrina, & pietate praestantes hoc in loco asseruerunt, augeri divinam gratiam utraque specie credunt, eo in primis argumento, quod vident Christianos homines, cum utraque specie uterentur, id est in primis nascentis Ecclesiae temporibus longe, quam nunc sunt meliores fuisse, & ad Christi fidem defendendam, & propagandam alacriores, quorum etiam quidam [ut legitur] consecrato Sanguine in tormentis recreati sunt, ut martyrium fortius sustinerent. Haec sententia, & persuasio ipsis eripi nullo modo potest; ceteris in rebus Romanam Ecclesiam Matrem, & Magistram agnoscunt, & venerantur, pro qua etiam & pro omnibus

sacris ordinibus Deum precari, & alios, ut idem faciant, hortari consueverunt, nec Sacerdotem ullum unquam admiserunt, qui & vitam calibem non gereret, & rite ordinatus non esset omnino, cum in medio haesum igne, & sordibus jam diu hi homines versentur, incolumes tamen adhuc & immaculati permanserunt, quamobrem, ut filiis parentes parvis quibusdam in rebus obsequuntur, ut in maioribus, & gravioribus subiectos eos, atque obediens habeant, ita horum hominum, qui filii vestri sunt, ut in Ecclesiae gremio contineantur, postulatis his, quibus nec fides Catholica violatur, & multorum exemplo, & magna ratione, conditionibus praesertim, quas produximus, licet assentiri, satisfaciendum nobis est, ut Regna maxima, clarissimaque Provincias in Romanam Ecclesiam obedientia, & Christiani Imperatoris ditione, atque Imperio conservetis. Quod quidem eo studiosius, atque libentius facere, Patres Amplissimi, debetis, quod magna spes est fore, ut multri, & nobiles in primis Viri, qui a Germana Ecclesia doctrina, cum in aliis rebus, tum in eo praesertim deflexerunt, quod Calicis mori usum nulla aut Conciliorum, aut Pontificum auctoritas, aut arma denique ipsa potuerunt adhuc extorquere, si hanc consuetudinem servare iure se posse cognoverint, in Maris Ecclesiae complexum, quemadmodum dictabant se esse facturos, omnibus abiectis, & detestatis haeresibus revertantur. Quod si fieret, felix inter cetera Regna Bohemia, felix Hungaria, ubi, ut innumera-bilia alia incommoda omittam, nulli fere iam Presbyteri, qui sacra conficiant, reveriuntur; inde fere omnes auferunt, ne utramque speciem communionis cogantur administrare, sed pro iis nihil peritur, qui vestram potestatem non agnoscunt, atque suffugiunt, illud tantum postulantur, ut si a falsis, ac perniciosis suis sensibus ad veram Religionem se conferant, ea indulgentia, atque conditione, possint in Ecclesiae gremium admitti, quod negare quis iure potest? quis non proprio sanguine vere Catholicus, ne dum honesta, atque usitata permissione, errantes in tenebris, atque in umbra mortis animas ad veritatis, & vitae lucem revocaret? Hac de causa homo Deus factus est, mortem in ligno Crucis opperit, nos ritus quosdam immutare recusabimus? Etenim horum Regnorum, ac Provinciarum Oratores [quemadmodum in concilio Basileensi factum est] non adsunt, qui haec postulent, sed illud scitote, Patres Sanctissimi, non esse Regna aut integra, aut propter tor haesum fluctus in eo statu, ut inde pu-

Act. Conc.
Trid. ms.
Fr. Car.
Barb. sig.
n. 24. p.
161.

blicæ Legationes expectandæ sint. Intercedit, ut olim Moyses, pro toto populo, ira nunc pro suis hominibus Imperator. Quod Nationes illæ universæ, si possent, uno ore nobiscum agerent, agit unus earum optimus, & prudentissimus Princeps, & vestrarum partium studiosissimus. Quærent fortasse alii, cur id a Pontifice Maximo non postularur? quibus respondemus Summum ipsum Pontificem, a quo superiore anno id petiturum fuit, rei huius deliberationem ad concilium rejecisse, tum quia rem communi Parum sententia decretam, gratiorem illis Nationibus putavit futuram, tum ut quando per concilium Constantiense prohiberetur id primum fuit, per generale aliud concilium nunc demum permitteretur, simul & illud prudentissime spectavit, ut tot conciliatis per vos animis concilium vere haberi omnes intelligerent. Unum est, quod petitioni huic maxime videtur adversari: Sanguinis consecrati timeretur effusio, & quidem recte; sed ne quid huiusmodi accideret, curabunt Episcopi, & Parochi diligentissime. In duobus autem malis, cum fugiendum majus est, minus est eligendum. Hinc certa multarum Provinciarum quies, salus, tranquillitas, magna fidei Catholicæ propagandæ spes; alienatio, atque defectio, magna rerum Germanarum confusio, ac perturbatio; hinc aliquod sacrilegi periculum, quod licet vitæ ipsi merito anteponendum sit, tamen, quando Christus Dominus, & Deus noster tot labores, & cruciatus sustinere, & suum pretiosum Sanguinem effundere voluit, pro certo habendum est, cum animarum salus curatur, nihil quod humana imbecillitate committitur, ei magnopere displicere. Quæ cum ita sint, Patres, tantam de Ecclesia Dei bene merendi occasionem agnoscite, & amplectimini rei bene gerendæ tempus, si hoc amittitur, nullum præterea reperietur. Agitur nunc, ut ritum quemdam, & consuetudinem, & naturam, & rationem mutabilem mordicus tenentes, Regna maxima, nobilissimæque Provincias statim amittatis, aut illam paululum inflectentes pacata omnia, atque tranquilla summa cum fidei Catholicæ, & Romanæ Ecclesiæ amplitudine reddatis. Hæc omnia a me non tam ut Oratoris, quam ut Episcopi, & Romano Pontifici iurejurando devincti personam gerente, atque ex conscientia dicta esse velim existimetis.

LXXV. Astulph. Servantus in Aetis Cong. habita 22. Aug. 1562.

Cardinalis etiam Mantuanus in Congregatione habita XXII. Augusti peroravit, Imperatorem maximis precibus contendere in literis suis, ut in Hungaria, Bohemia, ac aliis Provinciis sibi subditis communicatio Calicis permittatur, in-

spem enim magnam se adduci, maximam aberrantium partem a fide Catholica ad Ecclesiæ gremium ea ratione redituram, ejusdemque Cæsaris fidem, religionem, ac prudentiam commendavit, sine cujus auxilio hæc Sancta Synodus congregari non potuisset, Patresque admonuit, ut hæc summa consilii maturitate perpenderent, ut Synodus felices exitus sortiretur.

Gravissimæ utrinque rationes distrahebant animos, quas Gabriel Palæottus in actis suis commemorat.

Rationes, ex quibus petitio Germanorum, & aliorum, ut eis concedatur communicatio sub utraque specie aqua, ac decens videatur.

I. Quod Ecclesia diutissimo spatio plus mille, & ducentorum annorum hunc morem, admisit, ut indifferenter omnes communicarent sub utraque specie, quibus temporibus fuerunt Apostoli, Martyres, & tot alii Sancti, ac Religiosi, & tot concilia sanctissima, quæ nunquam improbarunt hoc statutum.

II. Quod hic est purus ritus, quem Ecclesia potest, prout ei videtur, mutare, idque concilium Constantiense admittit. Quod si aliquo tempore id permitti posse debet, certe nunc maxime expedire videtur, tot urgentibus causis, quæ nota sunt, alias nunquam in posterum erit hoc concedendum, & frustra concilium permisisset aliquando posse mutari, si nunc non conceditur.

III. Quod Paulus III. id certis conditionibus in Germania concessit, nec nova hæc est permissio, imo dodie in Gallia Monachi aliquot non celebrantes Missam, & Rex ipse certis temporibus, utramque speciem sumunt, & tota Græcia observat, & alia etiam loca absque ullo scandalo, seu periculo.

IV. Magna efflagitatio Majestatis Cæsaris, cui hæc dignitas committitur ab Ecclesia, hæc præcipue de causa, ut Catholicam Religionem tueatur, & augeat, cumque ejus autoritas hæc in parte fide publica nitatur, ei diffidere nefas videtur, iisque assidue urget, & protektatur, hanc rem utilem maxime Sanctæ Ecclesiæ futuram, si concedatur, & damnosam, si negetur, itaque illi potius credendum esse, qui ita affirmat, quam alius, qui tantum dicunt se vereri.

V. Apponuntur tot conditiones in ejus usu, ut major inducenda sit Religio in his Nationibus si concedatur, quam si negetur.

VI. Exemplum Græcorum, qui habent usum Calicis, & tamen ab Ecclesia non sunt separati, diciturque eis etiam concess-

Ad. Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. m. Franc. Card. Bar. sig. n. 24. p. 171. Usus calicis esse concedendum rationibus probatur.

cessum privilegium a Paulo III. nec apud eos auditur ullum periculum effusionis, prout attestantur Prælati, qui hic adsunt, & habent Ecclesias suas in iis locis.

VII. Certa perniciosa est tot Nationum, & concitatio eorum adversus Catholicos, si eis prohibeatur, & magna spes incolumitatis, si concedatur, ut omnes iis affirmant, qui notitiam eorum habent, non tantum Prælati Nationales, & Imperator ipse, sed etiam alii cujuscumque Ordinis, velut Cardinalis Mantuanus. Item Nuntius Papæ ad Imperatorem, Theologus Canisius, & alii, immo Papa ipse, qui olim in iis locis versatus fuit, creditur huic concessioni satis acquiescere.

VIII. Magnum periculum perturbandi, & interrumpendi Concilii ex proximis Comitibus Germaniæ, si eis denegatur, & omnia armis, & seditionibus vexandi, cum præsertim hoc jam a multis annis assidue petierint, nec conditiones ulla ad declarandam piam eorum mentem recusaverint.

IX. Quod si abutantur hoc usu Calicis, aut progressu temporis cognoscatur, detrimentum hinc accidere Catholicæ Religioni, statim poterit revocari, hoc enim inter alias conditiones comprehenditur.

X. Exempla varia similium rituum, quæ aliquando concessa, aut dissimulata sunt, modo Nationes ad unitatem fidei, in his, quæ præcipua sunt, reducantur. Sic in Concilio Florentino Græci ad gremium Ecclesiæ redacti sunt, & usus Calicis non ideo eis interdictus.

XI. Quidquid acciderit, magna erit Catholicorum consolatio, se nihil prætermisisse, ut illi nobiscum pure, & sancte conjungerentur; magna etiam hinc ratio ad redarguendos adversarios, atque eorum malitiam patefaciendam coram rudibus eorum populis, ut hinc agnoscere incipiant, se ab illis occulte decipi.

XII. Controversum adhuc est apud Theologos, an plus gratiæ acquiratur ex sumptione utriusque speciei, quam unius tantum, ideo qui petit utramque, eligit tutiorem partem, & injuria ei fit, si prohibeatur.

Rationes quod non videatur concedenda Germanis, & aliis communicatio sub utraque specie.

LXXVI. I. Ingens scandalum, quod orietur apud alias Nationes Catholicas, quæ instituta in hac laudabili Ecclesiæ consuetudine, abhorrent maxime ab usu Calicis. Immo inter ipsosmet Germanos permulti sunt, qui hoc damnant, unde excitabitur facile perturbatio inter eos, & in tota Ecclesia.

II. Hoc exemplo cæteræ Nationes, quæ

non profusus constantes sunt in fide Romanæ Ecclesiæ, statim idem petent, nec re-ete eis poterit denegari, paulatimque videbimus pravum hunc morem apud omnes irrepere, qui postea cohiberi non poterit.

III. Alias sub temporibus Concilii Constantiensis, & novissime temporibus Pauli III. cum hoc idem sub quibusdam conditionibus esset eis concessum, illi tamen nunquam eas observarunt, ita ut cum sapius periculum factum sit hac in re de eorum verbis, statu, & fide, & promissione, nunc stultum videtur id amplius tentare.

IV. Hoc eis concesso, æque & conjugium Sacerdotum, & ejus carnum [nempe quadragesima tempore] ab eis postulabitur, immo jam aliqui ex iis incipiunt nunc petere, cum dicant hæc tria eadem ratione niti. Hæc autem quam valde piorum aures offendant, & ab Ecclesia Dei repellenda sint nemo non videt.

V. Rationes, quibus olim adducta fuit Ecclesia, ut sub una tantum specie communicaret, videbuntur quodammodo injustæ fuisse, & non necessariæ, cum poterit tunc æque concedi hic usus Calicis sub iisdem conditionibus, quibus hodie dari petitur, & tamen antea indistincte fuit consuetudo unius speciei recepta, & a Constantiensi Synodo probata.

VI. Constat inter omnes eos petere, quia vulgo ipsimet ajunt, dari sibi detrun- catam cœnam Dominicam, & quia plus divini auxilii sperant se consequi ex usu utriusque speciei. Nunc igitur quomodo ex conditionibus adjectis teneantur aliter confiteri, erit tamen hæc protestatio inepta, & ridicula, cum animus eorum satis certus, & exploratus sit, & potius dabitur eis occasio perjurii, & sacrilegii.

VII. Hi qui perunt, si in aliis etiam Hæretici sunt, non licet hoc eis concedere, nisi prius re ipsa alias hæreses dependant, & testimonium evidens factis, non verbis solis dent, se ab aliis erroribus discessisse; quod si Catholici effecti sunt, impossibile videtur, eos tangi adeo ardentem hoc desiderio, nisi ex perversa aliqua ratione, quoniam qui Catholicus est, tuto acquiescit traditionibus Majorum, nec amplius est sollicitus, immo qui adeo pertinaciter certat super re, quæ nihil expedit ad salutem, is eo magis suspectus redditur, & ab eo vehementer cavendum.

VIII. Ratio illa Ecclesiæ ob periculum effusionis, ac sacrilegii adhuc vigeat; nunquam enim adhibitis etiam omnibus cautionibus huic rei poterit provideri, præsertim in magna multitudine diebus Paschatis, ubi cadus vini vin sufficit, qui nec

Rationes quibus probatur usum calicis non concedendum.

nec poterit, nec decebit consecrari, nec senibus, nec paralyticis, absque magno periculo ministrari.

IX. Si quando Ecclesia permisit usum Calicis, id fecit dissimulatione quadam, & sensim admissum, non statim generaliter ullo in loco introductum, propter scandalum, & alia incommoda; nunc vero generali illud Synodi decreto constituere nimis novum est, ab antiquissimis Patribus nunquam probatum.

X. Mirum est tot alias, vere catholicas Nationes, quae nunquam in fide vacillarunt, ac zelo Dei, & scientia praesent, eas tamen non solum hoc non appetere, sed potius detestari. Quomodo igitur existimabimus hos, qui quotidie improbum aliquid adversus Ecclesiam machinantur, sola nunc pietate, ac Dei cultu, & non potius malitia hac efflagitare?

XI. Si quid concedendum esset, id a Summo Pontifice fieri oportet, qui per eius Legatos, Nuntios, & Ministros recte instructus esse potest de moribus, ingenio, & fide istorum, qui petunt. At Patres, qui sunt in Synodo, nullam fere harum Nationum notitiam habent, nec tuta conscientia videntur id posse indulgere, cum nesciant, qui sint, quantum eis fidendum, quid de eis sperandum.

XII. Nullo unquam tempore tot haereses circa hoc Sacramentum existerunt, quot hodie vigent. Ubi aliquid nos immutamus, statim aliqua haeresis ex eis majores sumit vires, faciliusque imperito populo hinc persuaderetur, sic & caetera huius Sacramenti immutari posse, aut non omnino esse firmum, quod a nobis hactenus defensum est. Haeretici nihil magis quaerunt, quam unitatem hanc Ecclesiae scindere. Porro novitates omnes fugiendae sunt, & antiquis traditionibus, tanquam rutiliori regulae habendum.

Conditiones apponendae, si quando concedatur sub utraque specie.

I. Quod in omnibus, tam circa hoc Sanctissimum Sacramentum, & omnia alia Sacramenta, quam circa quaecumque alia pertinentia ad fidem, & ad ritus, conformentur se cum Sancta Romana Ecclesia, & consuevantur in primis, ut acceptent decreta, & alia ab hoc Sancto concilio terminata, & terminanda.

II. Credant, & doceant consuetudinem ab Ecclesia probatam, & diu observatam, videlicet communicandi sub altera tantum specie esse nedum consentaneam Divino juri, sed laudabilem, & pro lege observandam, nisi ab Ecclesia aliter statuatur, & quod aliter pertinaciter sentientes Haeretici sunt censendi.

III. Quod Sanctissimo D. N. tanquam

universalis Ecclesiae Episcopo, & Pastori, fidei, & sincero animo tanquam obedientis filii omnem obedientiam exhibeant.

IV. Quod Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Praealatis suis similiter obedientiam, & reverentiam praesent.

V. Quod usu ipso, & experimento per aliquod tempus comprobetur, illos in reliquis rebus Religionis nobiscum convenire, & deinde id ex gratia petant, non tanquam debitum, nec necessarium ad salutem, sed ex mera, & speciali gratia.

VI. Si concedendus erit Calix, concedatur unicuique in Provincia sua, non in aliis locis.

VII. Non compellant aliquos, ut isto modo communicent.

Responsio ad rationes eorum, qui dicunt non esse concedendam communionem sub utraque.

I. Dicitur adhiberi posse Calicem ministerialem consecutum in hunc usum, prout cernitur in Ecclesia Brisinonensi, & aliis multis Ecclesiis, & prout olim fieri solebat.

II. Quod hodie in tota Graecia, ubi est frequentissimus populus, nunquam tamen accidit huiusmodi effusio, quod Episcopus Calaminensis inter caeteros attestatus est.

III. Si ratio haec vera esset, frustra concilium Constantiense reservasset sibi hanc facultatem concedendi usum Calicis.

IV. Idem fere periculum in fractione hostiae accidere potest, ut in regula Sancti Dominici expresse caveretur, nec in purificatione, qua utimur in die Paschalis, hoc unquam accidit.

V. Olim tota Ecclesia spatio plus mille, & ducentorum annorum semper Calicem omnibus concessit, nec unquam sola suspicio huius periculi tam piium usum immutavit.

VI. Hodie, qui apud nos utramque speciem petunt, iidem propria auctoritate inter se utramque sumunt, & nihil de effusione metuant, nec ex hoc solo ab ea abstinent.

VII. Spes recuperandae eorum salutis potior esse debet quacumque suspitione, atque omnes has difficultates indubie superare.

Haec diffuse exposita a Drascovirio Quinquecelesensi Episcopo narrat Carolus Vicecomes in literis ad Carolum Cardinalem Borromaeum III. Septembris datis.

Coactos a Quinquecelesensi Episcopos Galliae, Lusitaniae, Helvetiorumque Oratores in aedibus Archiepiscopi Pragenses mense Septembri refert Carolus Vicecomes Episcopus Vintimiliensis, postea Cardinalis in literis ad Carolum Borromaeum Cardinalem, urfisseque ipsos, ut

con-

LXXVII.
Act. Concil. Trid. per Gab. Palaot. MS. Fr. Car. Bar. fig. n. 24. p. 174.

LXXVIII.
Ext. in ms. Franc. Car. Bar. fig. num. 1345. & in alio Card. Pii fig. num. 201.

conjungerent studia pro Calice impetrando, & de concilio inique conquestum, sed Lusitaniae, & Helvetiorum Oratores prudenter illius petita repulisse, Gallos, quamvis petitis studerent, non tamen Regia de his mandata accepisse: porro Hispanos, & Vargam Oratorem fortiter restitisse Caesareis, monuisseque populos non staturos promissis, vertique eam concessionem in damnum Regni Hispaniarum. Refert etiam incaluisse adeo in ea controversia animos, ut diceret Bavarus Orator, ni concederetur Calix, populos illum usurpaturos; adderet Quinquecelesiensis, eo non concessio praestare, ut nunquam concilium coactum fuisset: plures enim populos, quos impetrandi illius spes continuerat in officio, ab Ecclesia defesturos: Cardinalis Mantuanus affirmaret, Synodum, nisi Calicis usum Caesareis permitteret, felices progressus non habituram, e contra alii adversus Calicis usum ardentissime declamarunt adeo, ut Abbas Canonicorum Regularium dicendi impotentia elatus pronuntiavit, petitionem Calicis sapere haeresim, & peccatum lethale, qui tamen mox increpitus ab Hercule Cardinale Mantuano, ac silere iussus veniam erroris petiit, acceptaque copia fandi distinxit petendi illius a multis ardorem accensum ex occasione Haeticorum, qui Calicem necessarium ad salutem existimarent, quod illustre, & conspicuum erat, atque a pluribus Praesulibus repetitum est, ut patet ex MS. Vaticano, in quo imminente pericula describuntur, si populus illis petitus Calix concederetur.

Ib. p. 31.
Ib. p. 54.

Ibidem.

Ib. p. 58.

LXXIX. Corrum est, quod is error [nempe de necessitate Calicis] ab Wickess, & Joanne Hufs ad invidiam Ecclesiastici Ordinis excitatus fuit; dixerunt enim Sacerdotes communionem Calicis solos usurpasse in missa, & eadem laicis ad salutem necessariam invidisse. Quod si laicis communicatio Calicis permittatur, proculdubio dicent laici, Joannem Hufs circa hunc articulum veritatem docuisse; similiter & Lutheri doctrinam, qua cum Hussica consonat, injuste reprehendi, atque condemnari, Valde timendum est, ne si communicatio Calicis Regum, & Principum Catholicorum subditis concedatur, etiam in Catholica Religione se permansuros promittunt, tamen non solum in ea non perduratos, sed etiam vel in Zuinglianam, vel in Calvinianam haereses esse lapsuros: nam experientia hactenus docuit, eos, qui sub Regno Lutheri sub pane, & vino in Sacramento Eucharistiae veritatem Corporis, & Sanguinis Christi esse crediderunt, tamen majorem partem eorum, vel ad Zuingianos, vel

con-

ad Calvinianos defecisse: nec hoc sane mirum, quia laxatis habenis unius haeresis, qui facile eadem infecti sunt, in alias prolabantur. Atque ex his facile intelligitur, inurilem esse persuasionem eorum, qui putant, permissa Calicis communione laicis, eos in Catholica Religione permansuros, & retineri posse.

Collatis igitur inter se periculis, quae utrinque & ex permissione, & ex denegatione communionis Calicis provenire possunt, graviora visa sunt, quae ex permissione, quam quae ex denegatione communionis Calicis accidere possunt.

Philadelphiensis Episcopus Germanus Eistensis Episcopi Suffraganeus, atque Procurator professus se homini Deum praeferre, licet ejus sententia Caesari futura esset ingrata, exposuit, usum Calicis sine manifesto effusionis periculo usurpari non posse, cum noctu per nives, & glacies, perque abrupta itinera sanguis deferendus esset ad infirmos, quo non propinato illi Sacramentis muniri detrectaturi essent; interea Haeticos insolentissime se elaturos, atque in perfidia pertinacissime haesuros, & coram populo jactaturos, tandem a Papistis agnitam veritatem; imbutos enim eo errore, Calicis usum ex praeccepto Domini necessarium; idque lecto Cathecismo Lutheranorum confirmavit; tum addidit maximam imperitorum multitudinem in summum discrimen adducendam, ne ad Haeticos deficeret, cum enim auditura esset a Concilio permissum Calicis usum non perperis conditionibus appositis, suspicaturam hactenus ab Haeticis praedicatam fidei veritatem, atque ad eorum ritus dilapsuram, ex eo vero ritu in Germaniam inducendam alias quoque Provincias, maximeque Gallias ad novitatem spectaturas, conari vero Haeticos hac ratione, veluti cuneo immisso dogmata Catholicorum infringere; tum addidit: cum Calicis usus pro tota Germania peteretur, proximae dietae finem expectandum, ut Germaniae Episcopi de ea re consulerentur, atque Provinciarum Archiepiscopi rem cum Suffraganeis expendere; ac demum conclusit, eos, qui tanto ardore expetebant Calicem, haereos radice infectos esse. Tridenti ultima Augusti MDLXII.

Dixerat Mutinensis Episcopus, permitti posse Calicem Germanis potiori jure, quam permiserant Apostoli Neophytis caeremonias legis, licet jam abolitae essent. At Jo: Baptista Hofius Reatinus Episcopus objecit, eas quidem permissas, dum mortuae essent, at non mortiferae, at cum mortiferae esse coepissent ob E-

bio-

Vicecomes Episcopus Vintimiliensis in lit. ad Car. Borrom. ms. Franc. Car. Bar. fig. num. 1345. p. 13.

LXXX.
Ib. p. 41.

bionis hæresim, eas sustulisse : porro nul- lam spem convertendorum Hæreticorum ex Calicis concessione affulgere, ac saluberrimis monitis informandum Cæsarem, ne ea petat, quæ nec subditorum populorum salutem, nec Dei Ecclesiæ, cu- jus se acerrimum defensorem, gerit, con- ducunt.

Carol. Vicecom. in lit. ad Car. Bor. ms. Card. Jo. Bapt. Sp. 14. & 20. Aug. & 3. Sep. & 5. O. Etob. & 29. Octob. Ibid. pag. 1199. No- vembr.

Ibidem.

LXXXI. Tom. II. de Conc. MS. Arc. Vat. sig. n. 3198. 7. 79.

Feria IV. in prima Congregatione die XVI. Septembris Justinopolitanus Epi- scopus de communione calicis hanc pro- tulit sententiam adversus eos, qui Cæsa- rea gratia, & auctoritate eam extorque- re affectabant.

Tempus nunc est dicendi ; de facili a- justitia deviat, qui plus homines, quam Deum formidat. Magna ergo, Sanctissimi Patres, arbitror vos affectos fuisse iniuria, eum quidam ex Oratoribus dixerit, ut au-

distis, quod Serenissimus, & Inviolatissimus Imperator nihil potuit obtinere a nobis & quod etiam habitus est contemptui, & nul- lius fere existimationis. Nonne Patres om- nes, cum suas ferrent sententias, hoc in loco extulerunt nomen Serenissimi Cæsaris usque ad astra, ipsumque, & piissimum Dei, & Ecclesiæ cultorem, & defensorem prædicarunt? Ego nunc, Beatissimi Patres, proferam sententiam meam super propo- sito nobis articulo voluntati Serenissimi Cæ- saris prorsus conformem.

Audivimus elapsis diebus, Reverendis- simum quemdam Patrem fuisse rehatum, se ab ore ipsius Serenissimi Imperatoris ac- cepisse, quod summopere Majestas Sua id tantummodo ab unoquoque nostrum opta- bat, ut non pro sua Majestatis voluntate, sed tantum pro conscientia, & pro Dei gloria unusquisque votum suum diceret. Nos igitur, Sanctissimi Patres, cum pro gloria Divini nominis, & pro reverentia, & dignitate pretiosissimi Sanguinis sui dixerimus sententias nostras, satis per omnia fecisse pie voluntati Serenissimi Cæsaris credendum est. Quamobrem eodem nunc ego incedens, iterum dico, totum, inte- grumque calicis negotium Sanctissimo Do- mino Nostro esse remittendum, nec ullum consiciendum super hoc, aut promulgan- dum esse decretum. Et hæc est mea sen- tentia.

Patrum omnium sententiæ adeo in u- niversum incertæ, & designatæ visæ sunt, ut nemini exploratum esset, quid a plu- ribus probaretur ; septem enim præcipue opiniones probatæ colligebantur.

Prima eorum, qui dixerunt, negotium hoc in aliam Sessionem differendum, & cum sit gravissimum maturius cogitandum. In- terim vero supplicationes, ieiunia, elec- mosynas, orationesque Deo habendas, ut quidquid agendum sit, omnibus inspiret ; interim etiam ad omnes Archiepiscopos, & Episcopos Germaniæ, aliosque etiam in- signiores in Europa Episcopos literas con- scribendas, ut eorum iudicium intelliga- tur.

Secunda prorsus negans calicem permit- tendum.

Tertia huic prorsus contraria, affirmans eum concedendum.

Quarta eorum, qui totum negotium ad Papam refererunt, ita tamen, ut in actis Synodi nullum de ea re decretum conscri- batur.

Quinta eorum, qui primum articulum probarunt, in secundo autem, executionem dixerunt, Papæ esse relinquendam, qui illuc Nunrios, & Legatos suos mit- rat, illique in re presenti, pro eorum prudentia quod salubrius dixerint, decer- nant.

Sententia Episcopi Justinopolitani de com- munionem calicis.

LXXXII. Act. Conc. Trid. per Gabr. P. a. a. o. t. Aud. Rois. ms. Franc. Car. Bar. sig. num. 24. pag. 175.

Septem- divertite opiniones circa concessio- nem, vel prohibi- tionem calicis.

Scxta

Sexa eorum, qui vixt sunt articulos ad- misisse, tot tamen condiciones iis adjece- runt, & tam longum tempus requirentes ut potius petitioni repugnare videantur, aut saltem media sit hæc sententia incerta & perplexa.

Septima eorum, qui de Bohemis, & Hungaris pure responderunt ; de aliis au- tem, vel omnino negarunt, vel se ad Pa- pam refererunt.

Vota autem in presenti fuerunt infra- scripta, quamvis deinde in Sessione non- nulli ex iis sententiam mutarent.

Qui rem differendam maturius, quatuor- decim.

Qui negarunt simpliciter, triginta- octo.

Qui affirmarunt simpliciter, triginta. Qui reculerunt se ad arbitrium Papæ, vi- ginti quatuor.

Qui primum articulum probarunt, sed executionem Papæ reliquerunt, triginta su- pra unum.

Qui dubie, & cum variis conditionibus responderunt, undecim.

Qui affirmative tantum pro Bohemis & Hungaris, octodecim.

Omnes fuerunt numero centum sexagin- ta sex.

LXXXIII. An Papæ effect remittenda contro- versia de usu cali- cis.

Quinquagesimæ ubi intelligit, incor- tas adeo Patrum esse sententias, ut cer- tum nullum, sicuti ipse optabat decretum constari possit, magnam præfert animi perturbatio rem, nos, cessat tamen aliam rationem intrare, qua Cæsaris desiderio ali- qua ex parte satisfiat, cum Legatis dili- genter agit, ut decretum de usu calicis in hunc sensum componatur, nempe ut Syno- dus negotium quidem ad Papam rejiciat, prout crebrior Patrum sententia visafuerat, eadem tamen Synodus Papæ suadeat, ut eum petentibus iuxta condiciones in articu- lo comprehensas benigne concedat. Non- nullis interjectis addunt Acta. Proposito hoc in confesso decreto plurima pars patrum repugnavit, nullum enim hac de re consi- lium Papæ dandum esse sentiebant, ne ca- licis concessione Synodus ipsa unquam probasse videretur ; parum quoque pruden- ter fieri ajebant, si Synodus consilio suo prudentiam Papæ vellet anteverere. Non enim decere consilium non petenti impertiri & præferri Beatissimo Romano Pontifi- ci, quo longe inferior tota Synodus censetur.

Septem- divertite opiniones circa concessio- nem, vel prohibi- tionem calicis.

LXXXIV. Act. Conc. Trid. per Gabr. P. l. ms. Franc. Car. Bar. sig. n. 24. p. 177.

Hæc cum Mantuanus animadvertit dif- ficillimumque esse a Patribus quidquam amplius obtineri, quam ut negotium ad Sanctissimum pure rejiciatur, aliud statim decretum verbis brevissimis conscribi iuber, de quo ad Synodum statim instante jam sessionis die referatur ; ejus erant hæc verba.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Insuper cum eadem Sancta Synodus su- periori Sessione duos articulos alias propo- sitos, & tum nondum discussos videlicet, Act. Conc. Trid. 157. an rationes, quibus sancta Catholica Ec- clesia adducta fuit, ut communicaret lai- cos, atque etiam non celebrantes Sacerdo- tes sub una panis specie, ita sint retinen- da, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permittendus, & an si honestis, & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui, vel nationi, vel Re- gno, calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quanam illæ sint, in aliud tempus oblata sibi oc- casione examinandos, atque definiendos re- servaverit ; nunc eorum, pro quibus peri- tur, saluti optime consultum volens de- crevit, integrum negotium ad Sanctissi- mum Dominum Nostrum esse referendum, prout presenti decreto refert, qui pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare peten- tibus usum calicis fore judicaverit. His consentiunt Legatorum Cardinalium li- teræ ad Carolum Cardinalem Borro- mæum datæ, quibus exposuere triginta septem Præsules in Congregatione ha- bita XV. Septembris negasse conceden- dum laicis calicis usum, quatuordecim nec concessisse, nec negasse, nonnullos conquestos rem extorqueri, nonaginta- septem sensisse, concessionem calicis ad Pontificium arbitrium referendam ; ita- que Pontificem posse Cæsari, concessio ejus subditis calice, gratificari ; quibus consen- tanea repetuntur a Gabriele Palæotto in actis Concilii Tridentini.

Act. Conc. Trid. 157. fin.

Contro- versia de usu cali- cis, ut ad Pontificis arbitrium referatur fuit decre- tum.

Ext. in ms. Fran- cisc. Car. Bar. sig. n. 1444. ep. 135. 16. Se- ptembr. 1562.

Tandem Deo adjuvante reperti sunt XCVIII. qui decretum approbarunt, & XXXVIII. qui decretum impugnarunt, sic- que negotium, quod tantopere perplexum, & controversum fuit, tandem hunc exitum habuit, ut ad Sanctissimi nostri arbitrium referatur.

De quo editum est decretum, quod in Sessione VI. celebrata decima septima- Septembris promulgatum est.

Decretum super petitione concessionis Calicis.

Insuper cum eadem Sacrosancta Synodus superiori Sessione duos articulos alias pro- positos, & tunc nondum discussos, vide- licet, an rationes, quibus Sancta Carbo- nica Ecclesia adducta fuit, ut communica- ret laicos, atque etiam non celebrantes Sa- cerdotes sub una panis specie, ita sint re- tinenda, ut nulla ratione calicis usus cui- quam sit permittendus, & an si honestis, & Christianæ charitati consentaneis ratio- nibus concedendus alicui nationi, vel Re- gno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, & quanam illæ sint, in aliud tempus oblata sibi oc- casione examinandos, atque definiendos re- servaverit ; nunc eorum, pro quibus peri- tur, saluti optime consultum volens de- crevit, integrum negotium ad Sanctissi- mum Dominum Nostrum esse referendum, prout presenti decreto refert, qui pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare peten- tibus usum calicis fore judicaverit. His consentiunt Legatorum Cardinalium li- teræ ad Carolum Cardinalem Borro- mæum datæ, quibus exposuere triginta septem Præsules in Congregatione ha- bita XV. Septembris negasse conceden- dum laicis calicis usum, quatuordecim nec concessisse, nec negasse, nonnullos conquestos rem extorqueri, nonaginta- septem sensisse, concessionem calicis ad Pontificium arbitrium referendam ; ita- que Pontificem posse Cæsari, concessio ejus subditis calice, gratificari ; quibus consen- tanea repetuntur a Gabriele Palæotto in actis Concilii Tridentini.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Palæott. ms. Fr. Car. Bar. sig. n. 24. p. 179.

Act. sess. 22. quæ est sub Pio sexta.

K k

illa sint, in aliud tempus oblata sibi occasione examinandas, atque definiendas reservaverit, nunc eorum, pro quibus petitur, saluti optime consultum volens decrevit integrum negotium ad Sanctissimum Dominum Nostrum esse referendum, prout presenti decreto refert, qui pro sua singulari providentia id efficiat, quod utile Reipublice Christianae, & salutare petentibus usum calicis fore judicaverit.

LXXXV. Permissum a Pio IV. Ferdinandi Caesaris clientibus laicis certis legibus calicis usum visuri sumus, ac licet initio non exiguus fructus, multis Lutheranis ad Ecclesiae castra revocatis, decerptus videretur, progressu tamen temporis observatum est, plura incommoda, atque offensacula ex ea concessione consequuta, necnon Lutheranos in sua pertinacia magis obdurasse, adeo ut propter graviora mala inde oborta, concessio calicis rescissa sit a Pio V. & aliis Pontificibus, non enim ex puritate & ardore fidei, sed ex ambiguitate, & fluctuatione fidei cupido illa calicis dimanarat, ut praesules prudentissimi fenserant.

Haec ad communionem sub utraque specie spectantia, licet variis discretis temporibus, conjungenda visa sunt, ne orationis series variis interrupta argumentis confunderetur.

Porro in memorata Sessione quinta, praeter decretum de communionem sub utraque specie, decretum aliud de arctiore constituta disciplina, sive de reformatione, ut vocant, novem distinctum capitulis promulgatum est; tum Sessio proxima in decimam septimam Septembris indicta.

Ut vero Caesarei Oratores plura capita disciplinae Ecclesiasticae ad normam temporum calamitati congruentem redigenda adduxerant, ita Gallici Oratores triginta quatuor articulos in Regio sanctiore Senatu digestos pro sancienda puriore morum forma, corruptelisque abolendis attulere, quos discutiendos, atque, an conducerent Christianae Reipublicae, ponderandos, pie, & modeste Concilii arbitrio permisere, cur vero tardius hocce exposuerint, in praedidio articulorum explicuere his verbis.

Constitutum nobis Oratoribus erat jam pridem ex officii nostri ratione, & Christianissimi Regis mandato ad Sanctam Synodum ea referre, quae hoc scripto continentur, sed cum Caesarea Majestas per Reverendissimos, & charissimos Viros Oratores suos eadem fore vobis proponenda curasset, nostraque omnis petitio cum eorum postularis mirifice conveniat, sustinimus aliquantulum expectantes, dum a-

Concessit certis legibus calicem Pius V. Imperatori, & Pius IV. concessione revocavit.

Aff. Conc. Trid. sess. 21. quae est 5. sub Pio IV. p. 134.

LXXXVI. Articuli Gallorum 34. pro reformatione. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 140. in lib. excuso an. 1613. p. 248. Ext. etiam apud Nat. comit. l. 14. hist. Oratores Galli petitiones proponunt.

liquid a vobis decerneretur; quid enim multis postularis minime inter se pugnantibus, vix etiam diversis, molestos esse vobis necesse fuit? praesertim cum ea, quae adiacenda forte videbantur, vel tacite inessent, vel necessariam ex superioribus consequentiam haberent. Itaque restitimus, atque disfulimus certo iudicio. Nunc autem Principis nostri literis victi, & quia Caesarem illum negotium longius protraheretur, quam spes fuerat, differendum amplius minime rati, quanta potuimus simplicitate, & brevitate verborum, quae nobis ad constituendam Rempublicam Christianam necessaria videntur, & opporuna scripto complexi sumus. Hoc autem volumus vos existimare, nil nobis a caeterorum Christianorum salute praecipuum esse, nihilque singulare. Carolum vero Regem nostrum cupere quidem, ut petitionum suarum omnium ratio habeatur, sic tamen a Christiana disciplina edoctum, & institutum esse, ut vobis omnia tribuat, verumque omnium istarum rationem, cognitionem, & iudicium ad vos omnino sciat pertinere.

Cum Sacerdotes in primis castos esse oporteat, &c. Subiicitur articulorum formula, quae suis concepta verbis inferius affertur, additis responsis Legatorum praesidium Concilii, necnon Cardinalium. Senatus, qui a Pontifice de his consultus fuit, circa praedidium autem articulorum haec animadvertita sunt.

Quia in praefatione triginta quatuor postulatorum exhibitorum a Gallis Oratoribus cognitio, ac iudicium omne referebatur ad Concilium, nulla mentione Pontificis, flagitatum est, ut Galli sententiam suam nitidius explicarent, atque additum: Nam nemini dubium est, quod Concilium generale robur, & auctoritatem accipit a Romano Pontifice, ac in eius statutis semper intelligitur excepta auctoritas ipsius, prout est text. in cap. Significasti in fin. extra de elect. quia potestas eius ex Deo est, nec per homines restringi potest, cum inferior non habeat jus in superiorem, ac Suprema Ecclesia una edificata est, sicut est una fides. Et licet parem habeat potestatem. Papa cum Episcopis quantum ad ordinem, & rationem consecrationis, tamen in iurisdictione, & administratione ipsa est major, Episcopi enim, in parem sollicitudinis in suis Diocesis assumpti sunt, & Divino praecipio constituti ad regendum sibi oves commissas: & sicut rami arboris multi sunt, sed robur unum, radice tenaci fundatum; ita una est Ecclesia, & unum caput extendens ramos suos ubertatis copia per universum Orbem: & si videatur diffusa, tamen uni-

LXXXVII. MS. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 140.

34. Articuli a Gallis propositi.

Ext. in lib. excuso an. 1613. Gallie p. 243. l. 1. tit. 248.

unitas integra servatur in origina, ut de his est text. in cap. in novo dist. XXI. & cap. Loquitur XXIV. quast. 1. & ad illum solum pertinet concilium congregare, c. 1. & 3. dist. XIX. & ideo II. q. 6. c. 1. regula 55. Porro dist. III. Nec ratum ultimum esse potest, nisi sit auctoritate Pontificis, vel Legati ab eo ad hoc specialiter destinati fulcitur, ut c. regula d. dist. XIX. Quinimmo si aliqua dubitatio emergat in ipso concilio, ad Sedem Apostolicam pro recipienda ratione semper recurrendum est, ut c. Non licuit sup. ead. di. quare cum ab Ecclesia Romana omnis potestas nascatur, quae quidem non ab Apostolis, sed ab ipso Christo Salvatore nostro primatum accepit cap. Sacrosancta dist. XXII. qui jus aliquod contra Ecclesiam derogare audeat, procul ab ipso in haerem labitur, & hereticus est, ut est text. in c. Omnes sub. ead. dist. Quia est mater fidei, prout ibi. Non est, ergo credendum hos velle aliquid derogare Sedis Apostolicae, ac per hoc Haereticos appellari.

Articulus I.

Cum Sacerdotes in primis castos esse oporteat, ex Sacerdotum autem incontinentia in Dei Ecclesia magna nascuntur offensiones, provideat Sancta Synodus, ut non alii in posterum ordinentur Sacerdotes, quam seniores, & qui a populo bonum habeant testimonium, ut ex antea vita, quales postea sint futuri, non levis sit conjectura, & sacerdotum libidines, & flagitia acerrimis carum poenis coercantur.

LXXXVIII. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 168.

Articuli Gallorum Oratorum, & Legatorum responsio.

Responsio Legatorum.

Quoad primam partem dicimus, prime petitioni satis provisum esse ex decreto a nobis composito sub num. IX. quod edictur in hac Sessione, ut sequenti, in quo agitur, & de populi testimonio adhibendo, & de aetate Sacerdotum, quae videtur sufficere in vigesimo quinto anno, prout ex canone Lateranensi sub Alexandro III. qui permittit, constitutum in tali aetate Parochialem Ecclesiam posse derinere, & in concilio Viennensi sub Clemente V. Dum etiam requirit petitio, statui de vita, & incontinentia Sacerdotum, id jam a nobis in alio canone separatim actum est contra concubinos sub num. XI. Idem etiam constitutum in praecedenti Sess. V. ubi agitur de vita, & moribus Clericorum.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romae.

Placet responsio per Reverendissimos Legatos transmissa, ut sit aliqua differentia inter Episcopos, & Presbyteros.

Articulus II.

Cavendum est, ne eodem die, aut tempore omnes Sacri Ordinis uni conferantur, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

cum oporteat secundum antiquos canones, promovendum ad majores ordines, prius in minoribus digne, & aliquo tempore versatum.

Responsio Legatorum.

Provisum eidem fuit in canone jam formato sub num. VIII. qui est loquatur tantum de minoribus ordinibus, tamen non fuit visum necesse idem statuere de Sacris Ordinibus, cum in his regulariter soleat observari jus commune: & si opus fuerit, in his innovabuntur canones.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romae.

Videtur servandum jus commune, & placet responsio per Reverendissimos Legatos transmissa.

Articulus III.

Nullus ordinetur Presbyter, cui non continuo secundum Concilium Chalcedonense, detur una cum ordine beneficium, aut ministerium aliquod Ecclesiasticum; sic enim fiebant ordinationes a priscis illis Patribus, qui titulos Patrimoniales multo post tempore inventos non agnoverunt.

Responsio Legatorum.

Provisum est in quinta sessione sub Pio IV. Canon. II. quo tempore fuerunt a Patribus considerata ea omnia, quae proponuntur in petitione.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romae.

Placet responsio, ut supra.

Articulus IV.

Diaconis, & aliis Sacris Ordinibus restituantur debita, & antiqua functio, ne amplius nuda, & in caeremoniis tantum posita nomina dicantur.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

Oportet formare decretum, in quo admoneantur Episcopi, ut curent, si fieri potest, ut antiqua functiones restituantur, nec enim concedi posse videtur decretum generale praecipiens, ut in singulis minoribus ordinibus, de quibus principaliter petitionem sentire credimus, haec observentur, cum multae sint Ecclesiae, quae non habent, nec titulos beneficiorum, nec redditus, qui sufficere possint pro instituendis his muneribus; unde decretum non posset generalem habere executionem.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romae.

Placet responsio, ut supra.

Articulus V.

Presbyteri, sacrisque iniuncti, & cuiusvis Ecclesiae ministerio addicti, in ea vocatione, in qua a Domino vocati sunt, permancant, neque in alio munere, & officio, quam quod Dei ministerium deceat, versentur.

**Responsio Reverendissimorum
Legatorum.**

Viderentur innovandi canones, prohibentes clericos, ne secularia negotia cupiditatis causa tractent, quoniam simpliciter hoc eis prohibere, esset adversus iuris dispositionem, quod permittit Episcopus interesse Consiliis Principum secularium, & etiam esset contra multarum Ecclesiarum utilitatem.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio, ut supra.
Articulus VI.

Nullus eligatur Episcopus, qui non eratis sit legitima, isque moribus, & doctrina præditus, ut & populum docere, & ei vitæ exemplar esse possit.

**Responsio Reverendissimorum
Legatorum.**

Satisfactum fuit in Sessione præcedenti sub Pio IV. can. II. ubi latius explicantur qualitates requisitæ, quam hic in petitione.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio, ita tamen, ut serventur concordata Gallia circa qualitates requisitas in Episcopo.

Articulus VII.

Is quoque creetur plebanus, qui & probata sit vita & qui populum in lege Dei possit instruere, & illorum usum, & effectum illos, quibus ea administrat, recte docere.

**Responsio Reverendissimorum
Legatorum.**

Idem jam constitutum sub Paulo III. sess. 7. & poterit etiam addi in curatis vacantibus per obitum, ut fiant provisiones per oppositiones, quas vocant, quod petitur a compluribus.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium.

Placet quod provisiones parochialium a Sede Apostolica fiant in forma digna, sive per obitum, sive per resignationem.

Articulus VIII.

Ad Abbatiam autem, & prioratum conventualem non promoveatur quisquam, nisi prius in aliquo celebri gymnasio sacras literas publice professus fuerit, & magisterium, aut alium gradum adeptus.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

Cum petatur, ut nemo admittatur ad Abbatiam, aut prioratum conventualem, nisi prius in celebri gymnasio sacras literas fuerit professus, & magisterium, aut alium gradum sit adeptus, dicimus quod in his debent sufficere qualitates, de quibus in cap. Si quis Abbas 18. q. 5. cap.

Nullus, de elect. 6. & cap. Cum ad Monasterium §. Prior de statu Monach. In his vero, de quorum provisione forte non proceditur per electionem ex speciali aliqua ratione, aut privilegio, possit fieri canon conformis petitioni, quamvis hoc non prorsus satisfaciatur, quoniam in Abbatibus servanda esset eorum natura, ut sint electivæ, & dentur actu regularibus; ideo nihil in hoc statui rectius esset.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio, quod in Abbate concurrant qualitates de jure communi, & mirum videtur, quod Galli requirant majus magisterium, vel gradum in Abbatibus, quam in Episcopis, etiam contra formam concordatorum. Et idem videretur servandum, quoad Abbatias non electivas, ex quo in posterum, datur in titulum.

Articulus IX.

Episcopus per se, aut per eos, quos ad prædicationis munus assumet, qui tor erunt, quot pro Diocesis magnitudine videbit opus esse in civitate, aut in quacumque parte Diocesis consuebit expedire, omnibus Dominicis, & diebus festis, tempore autem Quadragesimæ, jejuniorumque, & adventus Domini quotidie verbum Dei annuntiet, & quotiescumque id opportune fieri posse judicaverit.

**Responsio Reverendissimorum
Legatorum.**

Provisum est sub Paulo III. sess. V. & poterit expressius aliquid statui de tempore, si videbitur.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio, cum etiam sit provisum in concilio generali.

Articulus X.

Idem quoque faciet plebanus, si non desint, apud quos concionetur.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

In eadem Sessione provisum est.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio Legatorum.

Articulus XI.

Abbas vero, & Prior conventualis interpretetur libros Veteris, & Novi Testamenti, xenodochia instituatur, & ita Monasteriis antiquæ scholæ, & hospitalitates restituantur.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

In prima parte, in eadem sessione provisum est quoad lectionem Sacræ Scripturæ, quantum sufficere videretur; in secunda parte fieri possit canon, ut xenodochia serventur ab Abbatibus, & alia munera

nera impleantur, ad quæ tenentur ex fundatione, sive ex tenore provisionis de illis factæ, aut prout alias de jure tenentur.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet ut Abbatia teneantur ad munera sibi incumbentia de jure, vel ex fundatione, aut in provisione literarum.

Articulus XII.

Qui hodie sunt Episcopi, Plebani, Abbates, aut alii Ecclesiastici, si suum officium præstare non possunt, accipiant coadjutores, per quos illud præstent, aut omnino beneficia dimittant.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

Potest innovari quoad Episcopos cap. 1. de cler. æg. in 6. deinde extendi canon. editus in præcedenti sessione ad eos, qui habent perpetuum impedimentum, tam Rectores, quam Plebanos, Abbates, & alios.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio Reverendissimorum Legatorum.

Articulus XIII.

De Cathedesi, & summa Catholice doctrinæ conscribenda, deque postillis, & agendis, ea decernantur, quæ Casarea Majestati visum est ad hoc sanctum referre concilium.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

Datum est jam hoc munus nonnullis Prælati, ut componant Cathedismum, atque in eo complectantur omnia, quæ necessaria sunt: qui Prælati jam opus inchoarunt, & brevi ad perfectionem eum redigent.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio ut supra.

Articulus XIV.

Unum tantum beneficium uni conferatur, sublata, quod attinet ad pluralitatem personarum comparibilium, & incompatibilium beneficiorum differentia, quæ distinctio, ut est nova, & antiquis decretis incognita, ita Ecclesia Catholica magnam calamitatem attulit: dentur autem regularia Regularibus, secularia secularibus.

Responsio Reverendissimorum Legatorum. Nonnulla jam provisum sub Paulo Tertio sess. 8. can. 4. & a nobis in canone formato sub numer. 3. reliqua, quæ sunt necessaria addentur, &c.

Articulo XV. petitur ut qui duo vel plura Sacerdotia obtinent, uno contenti, reliquis se abdicare cogantur; responsumque est si illud suffecerit ad victum, nec casus necessitatis, vel utilitatis Ecclesie.

rum aliud exegerit. Articulo XVI. postularum, ut omnes avaritiæ sordes abstergantur ab Ecclesiasticis, responsumque jam provisum in Sess. V. sub Pio Quarto.

Articulus XVII.

In missis parochialibus Evangelium aperire, & pro populi capru copiose in suggesto exponatur, quo in loco, quæ, præeunte plebano, a populo fiunt preces, lingua fiant vernacula. Peracto autem sacrificio latine, & mysticis precibus lingua etiam vernacula, publica fiant ad Deum orationes. Eo autem tempore, aut aliis stans horis cantari poterunt pia, & spiritalia cantica, aut Psalmi Davidici prius diligenter ab Episcopo examinati, & probati, si id e re suæ Ecclesie esse censuerit Episcopus.

Responsio Reverendissimorum Legatorum.

Quod dicitur in prima parte videtur satis provisum sub Paulo Tertio sess. 5. ut supra ad decimum. Dum petitur, ut in Missa, & aliis divinis officiis fiant preces lingua vernacula, respondemus, hoc abhorreere nimis a consuetudine Catholice Ecclesie, & satis provisum videri ex iis, quæ dicta sunt, ut plebanus lingua vernacula prædicet populo, exponat evangelia, & usum Sacramentorum explicet in corum exhibitione.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio Reverendissimorum Legatorum.

Articulus XVIII.

Antiquum illud Leonis, & Gelasii decretum de communionem sub utraque specie renovetur.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium.

Jam satisfactum est sub Pio IV. Sess. 5. videat Concilium.

Articulus XIX.

Ac ut omnes præcipue literarum imperiti usum, & efficaciam Sacramentorum intelligant, præcedat semper lingua vernacula brevis, & dilucida expositio, quæ Sacramenti, quod administratur, rationem contineat.

Responsio Legatorum.

Fict canon, ut in exhibitione Sacramentorum semper præcedat explicatio lingua vernacula ejus Sacramenti, quod interim administrandum est.

Responsio Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responsio Legatorum; ita tamen, vel quod concilium, aut quilibet ordinarius faciat formulam expressionis virtutis cujuslibet Sacramenti, quæ ubique sit uniformis, saltem in eadem Diocesi.

Articulus XX. collationem sacerdotiorum parochialium. XXI. commendarum, quas vocant. XXII. resignationum iura. XXIII. prioratum attingunt. Vigesimo quarto petitur est, ut que vocantur simplicia sacerdotia sine onere concionandi, vel administrandorum Sacramentorum, deleantur, responsumque, non abolenda, cum sint ita primum instituta, atque legibus approbata c. fin. de rebus c. XXIV. Petitur est, ut pensiones abrogentur, & in alimenta pauperum transferantur: responsumque, sancitur iri, ut dentur indigentibus benemeritis de Ecclesia, nec ultra tertiam partem imperentur.

Articulus XXV.

Restituantur Episcopis intra omnem Diocesim Ecclesiastica jurisdictiones, & tollantur omnes exemptiones, exceptis capitibus ordinum, iisque, que illis subsunt, Monasteriis, & que capitula faciunt generalia, & iis Monasteriis, quibus a multis jam retro seculis evidentibus scriptum monumentis constat datam esse exemptionem: que tamen, ne a correctione omnino se eximant, aliqua ratione provideatur.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

De tollendis exemptionibus circa capitula Cathedralium iam provisum est sub Paulo Tertio sess. 4. in can. 4. contra singulares vero personas saculares sub Julio III. sess. 4. can. 4. De exemptione Collegiarum Ecclesiarum poterit aliquid constitui: De exemptionibus etiam regularium tollendis, quamvis id sit contra concilium Lateranense sub Greg. I. & Viennense sub Clem. V. & Clem. I. de exc. prel. & alia, tamen de hoc poterit agi loco suo in materia de Regularibus.

Responso Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Placet responso Legatorum, dummodo habeatur ratio exemptionum, que sunt a fundatione, vel ab immemorabili tempore citra.

Articulus XXVII.

Cumque Episcopus ea jurisdictione utri non debeat secundum antiqua decreta, nisi consulto capitulo, quemadmodum nec alia sua Diocesis gravia negotia tractare, danda est diligens opera, ut Canonici Cathedralium Ecclesiarum sint assidui in Ecclesia Cathedrali, bonis moribus, & scientia præditi, quique saltem vigesimum quintum annum attingant, nam ante illam ætatem cum non possint per leges humanas rebus suis prospicere, quomodo Episcopo consulere poterunt.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

Jam formatus est Canon a nobis sub numero X. requirens a Canonicis ætatem annorum octodecim, que videtur sufficere, cum de jure minor etiam ætas sit satis.

Responso Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Bene responsum est per Reverendissimos Legatos, & videretur etiam statuendum, quod in qualibet Ecclesia instituerentur Præbendæ Subdiaconales, Diaconales, & Presbyterales, & servaretur ætas cuiuslibet ordinis, & hoc modo inter Canonicos semper essent aliqui ætatis maturæ.

Articulus XXVIII.

Retineantur antiqui, aut novi constituantur consanguinitatis, affinitatis, vel cognationis spiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cupisvis dispensationis matrimonium contrahere, exceptis solis Regibus, & Principibus propter publicum bonum.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

De eo agitur in materia matrimonii: sed iniquum videtur, ut tollatur facultas dispensandi, que tamen gratis esset concedenda.

Responso Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Quoad gradus, non videtur recedendum a jure communi: quoad dispensationes, non videntur concedenda sine aliqua justa causa. Et de contrahendo, omnino gratis; de contracto vero non videtur inconveniens, quod mulctetur de excessu, & mulcta applicetur usibus piis, prout hodie laudabiliter servatur.

Articulus XXIX.

Cum nostris temporibus exortii sint iconomachi, qui imagines evertendas esse censent, & maximæ perturbationes plurimis in locis ex eo sint excitatæ, provideat Sancta Synodus, ut doceatur populus, quid de cultu imaginum sit sentiendum, curetque ut, si que in iis colendis irrepserunt superstitiones & abusus, tollantur. Quod ipsum quoque provideat in peregrinationibus, & reliquiis Sanctorum, indulgentiis, & iis sodalitatibus, quas vocant, fraternitates.

*Responso Reverendissimorum Legatorum.**Id comprehenditur in Cathedismo. Responso Dominorum Cardinalium Romæ.*

Bene responsum per Reverendissimos Legatos.

Articulus XXX.

Quoniam sæpe ob unius enorme delictum affligitur totus populus, quem de proximo

poc-

peccatis sollicitum, & anxium esse oportet, restituatur Ecclesiæ Catholica non solum antiqua illa propter graves, & publicas offensas publica poenitentia, sed etiam ad iram Dei placandam jejunia, & luctus publici.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

De poenitentia publica fiet canon, ubi hoc relinquatur arbitrio Episcoporum, ne fortasse, hac occasione retrahantur aliqui a confessione auriculari.

Responso Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Hic punctus fuit examinatus sub Julio III. in Sacramento poenitentiae, & tanquam impertinens rejectus: tamen faciat concilium, prout sibi videbitur.

Articulus XXXI.

Cum excommunicatio sit Ecclesiæ supremus gladius, non est passim pro quovis delicto, aut contumacia decernenda, sed pro gravissimo tantum peccato, cumque in eo post unam, & alteram, & nonnumquam tertiam admonitionem reus perseverat.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

De excommunicatione omnino videtur statuendus aliquis modus, ne ita passim feratur; sed tamen materia indiget diligenti consideratione, nec censura, que sunt nervus Ecclesiasticus, aut tollantur, aut labefactentur.

Responso Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

Concilium provideat, prout sibi videbitur, habita ratione casuum, in quibus non potest fieri executio personalis: cum Ecclesiæ non habeat alia arma præter censuras hujusmodi præsertim contra absentes, & potentes.

Articulus XXXII. & XXXIII. pertinent ad lites, que circa Sacerdotia moveri consueverunt ad quos articulos, ita responsum est.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

In his optimum esset excogitare aliquam variationem, qua lites minuantur. Verum ista, que proponuntur, hoc minime videntur prestare, continentque multa absurda. Primo quia tollunt differentiam petitorii, & possessorii, quod est adversus omnia jura, & darent occasionem spoliandi multos suis beneficiis, & alios iniuste invidendi, & potentioribus favori, debilioribus autem damno esset. Secundo quia adimunt appellationem, que auferri non potest. Tertio quia excludunt tacite provisiones Pape, &c. Respondit etiam Cardinalium Senatus his verbis.

In Gallia Parliamenta cognoscunt causas beneficiales in possessorio: & petitio

Gallorum tendit ad hoc, ut tota jurisdictione devolvatur ad laicos, &c.

Articulus XXXIV.

Decernat Sancta Synodus, ut non solum Synodi Episcopales quotannis semel, ut minimum, sed etiam tertio quoque anno provinciales congregentur; in quibus de his, que ad statum Ecclesiasticum pertinent, diligenter tractetur: de Ministrorum Ecclesiæ delictis mature cognoscatur, & in eos; qui deliquerunt, severe animadvertatur; & ut Concilia generalia, nisi aliquod obsistat impedimentum, decimo quoque anno celebrentur.

Responso Reverendissimorum Legatorum.

In prima parte iam formatus est canon de Conciliis Synodalibus, & Provincialibus; de Conciliis generalibus considerandum, an expediat facere canonem, ut habeatur præfixo tempore; nam aliquibus videtur formandus canon iuxta petitionem, aliquibus videtur maturius deliberandum.

Responso Reverendissimorum Cardinalium Romæ.

De Concilio generali relinquendum est arbitrio Pontificis, ad quem solum spectat Concilium indicere. In reliquis placeat, si tamen Concilio videbitur, statuere aliquem terminum, velut viginti, aut viginti quinque annorum, faciat prout sibi videbitur, & considerent, quod Concilium istud Tridentinum a tempore, quo incæptum est, duravit per XXVII. annos, vel circa. Itaque brevi spatio non possunt Concilia tam longa sæpius reiterari.

Quid porro his acceptis constitutum sit a concilio, patet in illius de instaurata disciplina, sive, ut ajunt, de reformatione decretis: at de his hæctenus. Nunc actum concilium prosequamur.

XIX. Julii propositi sunt in Congregatione articuli, qui discutiendi erant de Sacrosancto Missæ sacrificio, quod Calvinista in Gallia blasphemis argutiis impie oppugnabant. Qui vero fuerint illi, referuntur in actis ab Astulpho Servantio descriptis.

Post V. Sessionem propositi fuerunt tredecim articuli de Sacrificio Missæ, ut

I. An Missa sit sola commemoratio Sacrificii in cruce peracti, non autem verum Sacrificium.

II. An Sacrificio in cruce peracto deroget Sacrificium Missæ.

III. An illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, ordinaverit Christus, ut Apostoli offerrent Corpus suum, & Sanguinem in Missa.

IV. An Sacrificium, quod in Missa fit, proficit solum sumentis, non possit autem offerri

LXXXIX.

Act. Cons.
Trid. servata per
Astulphum
Servantium Ms.
Franc.
Card.
Barb.
fig. n.
1109.
pag. 69.Articuli
de Sacrificio
Missæ.

ferri pro aliis, tam vivis, quam defunctis, nec pro ipsorum peccatorum satisfactionibus, & aliis necessitatibus.

V. An Missæ privatae, in quibus similiter solus Sacerdos, & non alii communicat, illicitæ sint, & abrogandæ.

VI. An canon in Missa errores contineat, sitque abrogandus.

VII. An quod in Missa aqua vino miscatur, cum Christi institutione pugnet.

VIII. An Ecclesiæ Romanæ ritus, quo secreta & submissa voce verba consecrationis dicuntur damnandus sit.

IX. An abusus sit, certas Missas certis Sanctis attribuere.

X. An ceremoniæ, vestes, & signa externa quibus Ecclesia in celebratione Missarum utitur, sint tollendæ.

XI. An Christum pro nobis mystice immolare, idem sit, quod nobis ad manducandum dare.

XII. An Missa non nisi in lingua vulgari, quam omnes intelligant, celebrari debeat.

XIII. An Missa sit tantum Sacrificium laudis, & gratiarum actionis, an etiam Sacrificium, tam pro vivis, quam pro defunctis.

Proposita discussione novorum dogmatum de Sacrosancto Missæ Sacrificio, ceptum est de Sacramento Ordinis contra Novatorum sophismata, & argutias disputari. Itaque consueto more primo Theologorum ordini XIX. Septembris propositi sunt hi articuli (Lutherana scilicet impietate infecti) ut eorum impietas ex sacris oraculis, & veteri Traditione, & Sanctorum Patrum scriptis argueretur.

Articuli de Sacramento Ordinis per Theologos examinandi, an heretici sint, aut erronei, vel schismatici, vel scandalosi, & a Synodo damnandi.

I. Ordinem non esse Sacramentum, sed ritum quemdam eligendi, & constituendi Ministros verbi, & Sacramenti.

II. Ordinem non solum non esse Sacramentum, sed potius figmentum humanum excogitatum a Viris verum Ecclesiasticarum imperitis.

III. Ordinem non esse unum Sacramentum, nec infimos, & medios ordines, velut gradus quosdam tendere in Sacerdotii ordinem.

IV. Nullam esse Ecclesiasticam Hierarchiam, sed omnes Christianos ex æquo esse Sacerdotes, & ad usum, & executionem opus esse vocatione Magistratus, & consensu populi, & qui Sacerdos semel fit, eum laicum, si opus sit, posse fieri.

V. Non esse in Novo Testamento Sacerdotium visibile, & externum, neque potestatem aliquam spirituales, sive ad con-

Ext. in act. Conc. Trid. ms. Franc. Car. Bar. fig. 1109. p. 84.
Articuli Sacramenti Ordinis.

secrandum Corpus, & Sanguinem Domini, sive ad offerendum, sive ad absolvendum coram Deo a peccatis, sed officium tantum, & ministerium prædicandi Evangelium, & eos, qui non prædicant, prorsus non esse Sacerdotes.

VI. Unctionem non solum non reperiri in ordinum traditione, sed esse perniciosam, & contemnendam. Similiter, & omnes alias ceremonias. Et per ordinationem non conferri Spiritum Sanctum, proinde impertinenter Episcopus cum ordinat dicere, Accipite Spiritum Sanctum.

VII. Episcopos non esse Presbyteris superiores, neque habere ius ordinandi, vel si habent, id illis esse commune cum Presbyteris, ordinationesque ab ipsis factas, sine plebis consensu, irritas esse.

Scriptere Carolo Borromæo Cardinales Legati XVI. Septembris nonnullos Episcopos, atque inter eos Archiepiscopum Granatensem intercessisse tertio canoni de ordine, contendentes non institutos Sacerdotes per ea verba Hoc facite, sed a Synodo rejectos fuisse.

Feria quarta mane XXIII. Septembris MDLXII. minorum Theologorum Congregatio coacta est, qui articulos de Sacramento Ordinis discutere cœpere, quorum primus Alphonsus Salmæron Societatis Jesu sententiam suam ita protulit.

Sacerdotium, & Sacrificium, ita inter se conjuncta sunt, ut unum absque alio permanere non possit, uno enim statuto aliud statuitur. Martinus autem Lutherus, ut Ecclesiam everteret, Sacerdotium negavit esse Sacramentum. Ordo igitur Sacramentum est novæ legis a Christo institutum, & gratiam confert. Diversimode accipitur, ut Augustinus 19. de civit. Dei, ut sit dispositio rerum, alio modo, ut est gradus eminentis in Ecclesia Dei, & Sacerdotium a Diaconali, & Presbyteratus ab Episcopali distinguitur. Item pro ceremonia quadam accipitur, per quam potestas traditur in Ecclesia, ut definit Magister sententiarum.

Quod autem Ordo sit Sacramentum, ut est Sacerdotium Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem, Christus Sacerdotes instituit, ut Patres tradunt, & hoc a Sacro concilio Tridentino in proxima Sessione declaratum fuit, qui Christus etiam ceremonias quasdam in eis constituendis fecit.

Aliam Christus potestatem dedit Apostolis, ut Sacerdotibus Jo. 20. Alio etiam caractere, qui & ceremonia usus est, cum insufflavit in eos, ut Augustinus, per quam insufflationem potestas eis data fuit, & hæc est potestas Christi in corpus mysticum, Luca autem 22. in corpus suum.

Carol. Vicecom. Ib. ep. 174.

XC.

Act. Conc. Trid. per Astulph. Servan. MS. F. Card. Bar. fig. n. 1109. p. 84. per Astulph. Servan. Italice. Alphonsi Salmæronis sententia de Sacramento Ordinis.

Verum iterum Marci ultimo duxit eos foras, & benedixit eis, tunc enim eos Episcopos instituit, ut Augustinus tradit, & Clemens lib. 8. Apost. const. docet, quod verum esse apparet, quia cum Dominus Christus miserit eos ad prædicandum, videtur aliquam aliam auctoritatem dedisse, scilicet Episcopatus, nam cum creantur hodie Episcopi dicitur, Ite prædicate. Præterea quoties Christus benedixit, aliquam gratiam contulit, addita etiam elevatione manus.

Quod etiam ordo sit Sacramentum probatur Act. 6. Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, &c. quo in loco constat ceremonia quædam, ut impositio manus, qua gratiam dedit, ut testantur Acta. Et erat plenus Spiritu Sancto, & prædicabat, &c. ut Stephanus, & etiam Philippus Evangelista, qui & prædicabat. Item & Paulus ad Timot. 6. & Tit. 1. cum Diaconos instituit. Non fuerunt igitur instituti Diaconi ad prophana mensæ ministracionem, sed cælestis, nam ad ministrandum mensis prophanis, non erat opus, ut antequam illi constituerentur, imponerent manus, & essent pleni Spiritu Sancto; fuerunt igitur electi ad Eucharistiam ministrandam Diaconi illi, ut etiam declarat Clem. lib. 8. Apost. Const. Ignatius ep. 11. ad Diaconum, & epist. 5. ad Clavianum, Cyprianus lib. 3. epist. 9. Hieronymus in 14. Ezech. concil. Neocæsariense cap. 14. & Evarestus Papa. Beda in 6. cap. Act. Apost. licet in canone 6. Synodi Trullanæ dicatur, eos fuisse institutos ad mensam viduarum, sed illi canones recepti non sunt. Idem probatur Act. 13. Elegerunt Barnabam, & Paulum, quibus jejunantes imposuerunt manus, quæ potestas non fuit Apostolorum cum Marci 3. electi fuerint, & Presbyteri in cæna, hic autem ordinati sunt Episcopi, cum dictum eis fuerit, Ite prædicate, ut fuit in ordinatione Episcoporum. Præterea dicitur, quod constituerent per Civitates Presbyteros, quod est proprium Episcoporum, ut præmittat jejunium, & sacrificium, quæ ab ipso loco Act. Apostolorum Ecclesia didicit, ut est etiam elevatio manus.

Item ordinem Sacramentum esse Paulus Timoth. 2. c. 4. docet: Noli negligere gratiam, quæ est in te & data est tibi per prophetiam cum impositione manuum. Presbyterii, & cap. 5. Manus cito nemini imposueris, & ad Tit. 1. Hac de causa reliqui te Creta, ut constituas per Civitates Presbyteros. Quoad traditiones Conc. 4. Carthag. a 1. cap. usque ad 9. & concil. Flor. & hoc Trident. sub Paulo III. Item Clemens lib. 3. recogn. & ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini, & lib. 8. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

const. Apost. Innoc. I. ep. 1. ep. 22. cap. 4. Leo ep. 79. & 87. Greg. in epist. ad Jo. Innoc. III. in rit. de Presbyt. non baptiz. Dionysius cap. 5. Eccl. Hierarch. August. in lib. de bono conjugii. Hieronym. in ep. ad Rusticum Episcopum Narbonensem.

Præterea similiter est, unctio, ceremonia, & alia per quæ gratia confertur; & aliter Ecclesia misere fuisset decepta, & suos decepisset si crederet, ordinem esse Sacramentum, & non esset, Christusque Ecclesiam reliquisset absque Sacerdotio. Nam quis baptizasset, quis dimisset peccata, ut Christus instituit, si non essent Sacerdotes.

Imprimis etiam characterem. Nam Paulus ait. Gratiâ, quæ est in te, ad Titum, & Timotheum, quod characterem significat, dicit enim charisma: & Corinth. cap. 5. ep. 2. Dedit nobis pignus, unxit, signavit, & Levit. ult. quidquid sacratur Deo, semper sanctum est. Idem habetur ex traditione & traditur in concil. Florentino, & hoc Trident. sub Paulo Tertio. Tertull. lib. de orig. bar. Et quod non possint institui, neque deligi Presbyteri a Magistratu, ut ajunt, Heretici, nam Apostolus instituebat Presbyteros, & Diaconos; & cum hæc sit potestas supernaturalis & cælestis, non potest laicis dari. Neque electio spectat ad laicos, sed ad Pontificem, cum soli Petro dictum sit Palce oves meas, qui vocat alios in partem sollicitudinis. Et Petrus multos Presbyteros elegit ut testatur Clemens lib. Apost. Const. alias non fuisset a conciliis id prohibitum, ut factum fuit in concil. Lateranensi, Florent. & VIII. Synodo, & si aliquando populus elegit, id fecit auctoritate Apostolica, ut patet Act. 6. Eligite ex vobis & alibi, ut habeant bonum testimonium. Populus itaque præfens est electioni, ut ferat testimonium eligendi, & ut libentius populus ei obediat, ipsa autem confirmandi ad solum Pontificem spectat.

Perorarunt postea de eodem argumento Ferdinandus Vellozilus Clericus secularis Hispanus missus a Rege Catholico. Didacus de Paqua Clericus secularis missus a Rege Lusitano. Interfere celebritati quinque Legati Cardinales, Cæsarei, & Gallie, Lusitanique Regum, necnon Venetorum, Helvetiorumque Oratores, Patriarchæ tres, Archiepiscopi octodecim, Episcopi centum quadraginta duo, Abbates viginti duo, Generales Ordinum quinque, Theologi triginta quatuor, Doctorumque & Nobilium conferta multitudo. Soluta est Congregatio hora decima-nona.

XXV. Septembris habita est Congregatio

XCII. Li gatio

Acta
Conc.
Trid. per
Aulph.
Servan.
ml. Franc.
Car. Bar.
fig. num.
1109. P.
87.

Petrus a
Soto orat
pro Sacra-
mento.
Ordinis.

gatio pro excutiendis articulis de Sacra-
mento Ordinis, in qua a Petro Soto primo
Theologorum Secundae classis, ita
peroratum, refert actorum Scriptor.
Petrus Sotus Ordinis Praedicatorum Hi-
spanus missus a Sanctissimo Domino No-
stro, Hierarchiam Ecclesiasticam in Eccle-
sia esse confirmavit; comprobavit videli-
cet potestatem, & superioritatem guber-
nandi. Nam Paulus ait. Obedite praepo-
sitis vestris, & act. 20. Attendite vobis
& universo gregi, in quo vos Sp. S. po-
suit Episcopos regere Ecclesiam Dei, &
Paul. I. Cor. 12. Alios quidem posuit A-
postolos, & quam Dionysius declarat, ea-
que est sacer Principatus, quae ad instar coe-
lestis constituta est, & in tres gradus uti
Angelica distinguitur, Episcopos, Presby-
teros, & Ministros, ut idem Dionysius cap.
5. ostendit, qui plures gradus enumerat
3. cap. ut omnes etiam inferiores ad Sa-
cramentum hoc pertineant, sed in tres gra-
dus distinguuntur, ut dictum est, ut in-
fimus, in quo sunt Diaconi, & alii Mi-
nistri, medius, in quo sunt Presbyteri,
primus in quo sunt Episcopi, unde Pau-
lus ait, in consummationem Sanctorum, &
opus ministerii quosdam dedit Apostolos.
Responditque ad argumenta adversario-
rum, quod nulla sit Hierarchia, sed om-
nes ex aequo esse Sacerdotes iuxta ea, quae
dicit Petrus 1. c. 2. Vos gens sancta, re-
gale sacerdotum, & praeterea, omnes
in baptismo uncti sumus in Sacerdotes
iuxta illud, vos autem Sacerdotes Do-
mini vocabimini. Respondit baptismum
esse Sacramentum renascendae, non pote-
statis, & cum ordo perfectionem nolet,
repugnat naturae, ut cum quis nascitur
perfectus fiat, & illa verba Petri intelli-
gi de spiritualibus Sacerdotibus. Quod au-
tem in Ecclesia habeatur Sacerdotium plu-
ribus auctoritatibus comprobavit. Ambr.
in cap. 4. ad Eph. & Timoth. 4. id de-
clarat; Concil. Nicen. ac etiam Ephes.
Cyprian. ep. 4. nam licet Christiani om-
nes possent facere omnia, quae Ministri
Ecclesiae faciunt, id tamen non legitime
facerent, nam quod legitime fiant, opus
est potestate supernaturali etiam infimis
ministri, quae potestas ab habente Princi-
patum Ecclesiae datur. Quare etsi infimi
ordines hodie pertractentur a mere laicis,
id tamen non recte fit, neque id legitime
facient, sed ut cuique etiam minimo
tribui deberet suum ministerium, ut in
primitiva Ecclesia fiebat, unde Cyprianus
statuit, ut nemo Episcopus ordinaretur, ni-
si qui prius per omnes gradus ascenderent,
& ea etiam de causa Siricius etiam tem-
pora ordinavit, distinxit. Deinde ad of-
ficium Episcopi proprie pertinere, praedi-

care verbum Dei ostendit Paulus Non
misit me Christus baptizare, sed evange-
lizare, & Christus in te baptizatus, se ad
id missum esse, cum inquitur Oportet e-
vangelizare Civitatibus ad hoc enim mis-
sus sum &c. unde Concil. Carthag. 4. sta-
tuit, ut Episcopi abstinere a re fami-
liari, ut ad praedicationem incumberent,
& si actu, quis non praedicaret, quia
actu virtutem verbi non haberet, non
propterea desineret esse Episcopus, ut fuit
Valerius Hipon. quae potestas non a Ma-
gistratu dari potest, cum sit superna-
turalis & Christi, & non nisi ab iis, qui
ad id in Ecclesia ordinati sunt, dari pos-
sit. Populi autem electio in Ministros ne-
cessaria est, idque in primitiva Ecclesia
fuit, ut Cyprianus lib. 1. ep. 4. & ex tradi-
tione Apostolica devenisse, neque de re-
sistimonia tantum, sed suffragiis, intelli-
gendum est. Adicitur etiam Clerus, ut
ita totus populus Christianus contineretur.
Unde Apostoli dicebant, Eligite ex vo-
bis septem viros. Pontifex autem Maxi-
mus potest supplere, cum viderit expedi-
re, & ita eam electionem mutare, prout
viderit expedire, potest. Nam etsi Tra-
ditione Apostolica electio populi erat, ta-
men Traditio Apostolica, quae pertinet ad
regimen, mutari potest. Quae autem ad
Sacramentum pertinet, mutari non potest.
Quare electiones Pontifex pro locorum, &
temporum qualitate variare potest, ut eas
Capitulis, vel Principibus tradat.
Deinde peroravit eodem argumento
Franciscus Forerius Ordinis Sancti Domi-
nici, ac dimissa est congregatio hora deci-
ma octava.

XCII.

Astulph.
Servan.
in actis.

XCIII.
Acta
Conc.
Trid. per
Gabr. Pa-
leot.
Ms. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
124. pag.
256.

De aucto-
ritate
Pontificis
& Episco-
porum
contro-
versia o-
ritur.

stolis ex institutione Christi, nam Christus
constituit, ut in Ecclesia isti ordines essent.
Prima autem tonsura non est ordo, cum
nulla potestas in ea detur. De unctione
autem meminit Fabianus Pontifex, Dio-
nysius, & Innocentius cap. 1. §. Quia vero de
Sacrament. unct.
Probavitque Episcopum esse Presbyte-
ris superiorem, & ad Hieronymum, qui vi-
detur aliter dicere quod non sit differen-
tia inter eos, sed ex consuetudine superi-
oritatem illam inductam, similiter cum
eodem Hieron. in Ep. cap. 3. & 19. con-
trarium dicit, & in eadem ep. ad Eva-
grium, & ad Nepotianum, ostenditque
Hieron. agere de jurisdictione quadam
exteriori, quae constituta est a lege po-
litica, ut idem Hieron. in ep. ad Titum
scribit, &c. Ecce ego 95. dist. ad Rusti-
cum Episc. Narbon. scribens, dixitque
Episcopatum esse ordinem ea maxime
ratione, quam Cajetan. adducit, cum so-
lus confirmet, & ordinet Pontifex, non
Sacerdos; propterea Vicariis non potest
committi, neque electio Sacerdotum, vel
Episcoporum est populi, ut Cyprianus lib. 1.
ep. 4. declarat, sed testimonium tan-
tum.
Post varias, atque eruditas Theologo-
rum concertationes nono Octobris doctri-
na, & Canones de Sacramento ordinis
a Legatis fuere propositi, qua occasione
recrevit gravis controversia de authori-
tate Pontificis, & Episcoporum, de
qua multa prolixè refert Gabriel Palaotus,
& e quo modo hæc pauca decerp-
imus. Laynez Generalis Jesuitarum, qui
ultimus omnium de more sententiam su-
am dixit, solus totam Synodum occu-
pavit prolixo quidem sermone, sed val-
de erudito, distincto, & rei accommoda-
to. Nam cum multi Prælati eam partem
acerrime tutati essent, ut Episcopatum
dicerent juris divini esse, tum quoad or-
dinem, tum quoad jurisdictionem, id-
que dilucide a Sancta Synodo explicari
contenderent, ipse aliorum etiam mul-
torum, qui ante eum dixerant, exemplo
contrarium variis rationibus, authorita-
tibusque asseruit, idque adeo copiose, &
constanter, ut non desuerint aliqui, qui
hæc ab eo idcirco ita affirmari suspica-
rentur, quod cum ejus Religio, cujus i-
pse caput erat, pendeat tota a Papa, ut
quotidie latius propagetur, putaverit i-
pse, si ejus sententia obtineret, facile
futurum, ut ejus Religio majores hinc vi-
res sumeret, quoniam aliarum etiam Ec-
clesiarum administratio, repugnantibus
licet Episcopis, ei concedi posset, cum
ambo jurisdictionem aequae a Papa agno-
scant. Verum hæc proculdubio vana fue-
Ann. Eccl. Tom. XXXII.

runt, cum Vir esset summæ probitatis,
& religionis, & cui fideles omnes mul-
tum pro magnis, quos in Catholica Ec-
clesia fructus fecit, omnino debeant, e-
goque sane illum ex animi conscientia
ita locutum fuisse, mihi persuasum habeo.
Pluribus interjectis addit author.
Venit in mentem Seripando pridem a
fratre Petro Soto nomine Hispanorum
Legatis fuisse significatum, eos non qua-
rere, ut novi quidquam de jurisdictione
Episcoporum discutiatur, dummodo de
jure veteri nihil detrahatur, ideoque ca-
nonem aliquem in hanc sententiam pro-
baturus, videlicet.
Si quis dixerit a Christo Domino non
esse institutos Episcopos, secundum quod
antiqua universalis Ecclesiae, Patrumque
traditio docet, ac perinde Presbyteris non
esse superiores, anathema sit.
Quare accito Soto, cum eo agitur, ut
Hispanorum mentem diligentius scruta-
retur, quo certior suscipi posset delibe-
ratio.
Interea autem cum Prælatos ex Gallia
male in Summum Pontificem animatos
huc accedere percubisset fama, præ-
venerat Hispanos Episcopos Marchio Pi-
fcarius Orator Regis Philippi, qui lite-
ris suis ad Paganum suo nomine Tridenti
agentem Mediolano significaverat, ut Hi-
spanos moneret, causam Sanctitatis suae,
& Philippi Regis conjunctam esse, nec
quidquam adversus dignitatem, & com-
modum Pontificis accedere posse, quod
non illi æque molestum sit futurum.
Distinuit hæc controversia Patres ex-
tremis hujus anni mensibus, graviorque
exarsit contentio post Gallorum Prælu-
lum adventum, atque adeo postquam de
eo egerimus, illam repetemus.
Retardati fuerant Galli Præfules ab ac-
cessu ad concilium ob civilia bella Hu-
gonottorum, qui cum se reformatam re-
ligionem tueri jactarent, Galliam hor-
rendis caedibus, incendiis, flagitiorum-
que omni genere deformarant, cumque
in multis Provinciis compressa esset eo-
rum rebellio, multaque Urbes ab iis pro-
ditione interceptæ recuperatæ essent, da-
ta fuit Theologis, ac Præfulibus Gallis,
ne non & Carolo Cardinali Lotharingio,
qui Religionem orthodoxam fortif-
sime contra Theodori Bezae argutias de-
fenderat, occasio, ut ad concilium Tri-
dentinum ardentissimis expetitum votis
accederent, qui cum itineri se commit-
terent, Pontifex a Lotharingio factus cer-
tior ipsi rescripsit.
Dum controversia de Missæ Sacrificio
discuteretur a Patribus maximo pietatis
ardore, Ferdinandus Cæsar veritus, ne
L 1 2 Priu-

Act. Conc.
Trid. per
Gabriell.
Palaot.
Aulph.
Rat. ms.
Franc.
Car. Bar.
fig. n. 24.
p. 218.

XCIV.

XCV.

MS. Fra.
Car. Bar.
fig. num.
1344. ep.
156.

Principes Lutherani ex eo exacerbarentur, privato nimium commodo, & honori indulgens, poposcit a Legatis Cardinalibus, ne mentio Missæ Sacrificii fieret in concilio, donec in Francfordiensibus Comitibus res suas cum Protestantibus transigisset, sed postulatis ejus expositis in eam sententiam omnes concurrere, ut humano omni abscisso respectu strenua sacro dogmati illustrando, Divinæque afferendæ gloriæ daretur opera; de quo decreto Legati Cardinales Carolus Borromæum fecere certiores. Meditabatur Ferdinandus filii Maximiliani Bohemiæ Regis electionem in Regem Romanorum promovere, metuebaturque ne Protestantes exasperati Cæsaris studiis erga concilium, a quo damnabantur ipsorum hæreses, electionem Maximiliani disturbarent: at Cæsar repulsam passus in his, vel aliis, quæ inique erant postulata, pro singulari sua in Deum pietate, ac Religione privatis compendiis divinam prætulit gloriam, significavitque Legatis Cardinalibus, se quicquid a Legatis in concilio decernebatur, æquè, bonique accipere. Quamquidem dignam piissimo Imperatore mentem Cardinales Legati Carolo Borromæo Imperialium epistolarum autographo transmissis significarunt. Nunc institutam historiam prosequamur.

Ib. ep.
162.

Ib. ep.
180.

XCVI.
Act. Conc.
Trid.
per A.
Stulp.
Servant.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1109. P.
695.

Die Lunæ XX. Julii habita est generalis Congregatio in loco consueto scilicet in Templo S. Mariæ Majoris, in qua primus concilii Præses Legatus exposuit, ob calamitatem temporum, ac perturbationes, quæ in tractandis rebus possent contingere, decernendum ut Theologi breviori oratione dicta sua circumscriberent; ex fusa enim, & ampliore oratione strepitum tumultuarium oboriri posse, atque adeo hic ordo constitutus est. Modus qui posthac servandus erit in materiis, quæ examinabuntur a Theologis minoribus.

Modus
tractandi
res conciliares.

I. Inter omnes Theologos, quos huc miserit S. D. N. ut concilio intersint, hoc erit perpetuum, ut in singulis materiis proponendis dicant qualibet vice quatuor tantum, vel duo seculares, & duo Regulares, quos eligent Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Legati, & ita successive, cum aliæ materiæ erunt tractandæ, alii quatuor ex eodem numero dicent, donec unusquisque impleat partes suas.

II. Ex omnibus Theologis secularibus missis a Principibus ad Concilium eliget quisque Orator Principum ternos tantum ex iis, qui a suo Principe missi fuerunt, quibus dabitur locus dicendi in materia propofita. Hi deinde in aliis materiis ex-

amiciandis variabuntur arbitrio Oratorum, dummodo terni tantum pro quolibet Principe in eadem materia respondeant.

III. Singuli Illustrissimorum Legatorum eligent unum tantum ex Theologis secularibus, quos in eorum Aula habent, qui loquentur eadem ratione, qua reliqui.

IV. Nomina omnia describentur cæterorum Theologorum secularium, qui commorantur in domibus Prælatorum, suntque eorum familiares. Ex toto hoc numero assumentur in singulis materiis non plures quam quatuor, qui ea vice loquentur super articulis propofitis. Rursus, cum aliæ res erunt tractandæ, tunc alii quatuor deligentur, donec omnium numerus perficiatur. Ordo autem prius loquendi inter eos erit secundum antiquiorem eorum promotionem, videlicet, ut qui prius suscepit gradum, sive Doctoratus, sive Licentiatum, sive Baccalaureatum, ille etiam anterior dicendus sit, & deinceps alii.

V. Ex omni numero Regularium, sive missi sint a Principibus, sive commorentur apud Legatos, aut Prælatos, sive maneat in eorum Monasteriis, sive quocumque alio modo hic adsint, dummodo non missi a Sanctissimo, singuli Generales Religionum eligent ex eorum Ordine ternos, qui ipsis videbuntur aptiores, qui dicent super præfenti tunc materia. In aliis vero materiis, quæ post occurrerent, poterunt illos variare, & mutare arbitratu suo.

VI. Nullus sive Sæcularis, sive Regularis excedet in dicendo spatium dimidiæ horæ ad summum; qui longior esse voluerit statim a Magistro ceremoniarum interrumpatur: laudabilior erit, qui nec etiam ad id spatium pervenerit.

VII. Theologi, sive Sæculares, sive Regulares, quibus tunc dicendi locus non obtingerit, poterunt in scriptis deferre ad deputatos ea, quæ sibi necessaria videbuntur circa materias propofitas.

Rogatis sententiis ferme universi hunc ordinem observari iusserunt; deinde decretus est certus Archiepiscoporum, & Episcoporum numerus, ut de abusibus, ac doctrina consultis, quos vellent, Theologis circa Missæ Sacrificium referrent.

Agitarunt Patres diu, & graviter eam questionem, An Christus in cæna ultima se Deo Patri in eo Sacrificio incremto obtulerit, qua fusa pertractata, inquit Gabriel Paleottus.

Quadruplex opinio ex eorum sententiis collecta fuit, quas singillatim subiiciam articulis præcipuis rationibus, quibus unaqueque nitebatur.

Prima illorum fuit, qui agebat Christum se in cæna obtulisse. Huius rei auctoritates plurimas Sanctorum Patrum, tum Gra-

De Missæ
Sacrificio.

corum, tum Latinorum, variasque simulationes Salmeronus Jesuita, cum antea inter minores Theologos disserteret, congesterat, quas literis mandatas multis legendarum exhibuerat, antequam de his rogari Patrum sententiæ cæptæ essent, quæ opinio quamplurimos nacta est assertores. Nam post Madrucium Hydruntinum eam ita amplexatus est, ut assereret auctores nullos, nec Grecorum, nec Latinorum ei repugnare; Rossanensis, immo & Germanos ipsos in libro, qui dicitur Interim, hoc idem affirmare; Cavensis hoc etiam Sacre Scripture verbis, & Patrum auctoritatibus, & usu Ecclesiæ in canone Missæ liquebat, sed precipue ex illis verbis Evangelii. Hoc facite in meam commemorationem, cum illud verbum, Hoc, nequaquam ad consecrationem neque ad sumptionem, sed tantum ad oblationem sit referendum. Literensis agebat, ex auctoritate D. Thomæ istem verbis, quibus sit consecratio, effici & Sacrificium, atque offerri, omniaque perfici in extrema illa verborum prolatione, Hoc est corpus meum, quibus cum Christus consecraverit, etiam & seipsum tunc obtulisse. Parisiensis dicebat Spiritum Sanctum infudisse in animos Patrum, ut hanc questionem de oblatione tractarent, quæ fundamentum est Religionis nostræ, & Sacrificii Christi; hoc enim Sacrificium initiatorum illis extitisse, quod deinde in Cruce peractum est, utrumque enim eodem genere claudi, cum alterum sit principium, alterum sit finis, & consummatio, adeoque acriter hanc rem urgebat, ut se hæreticum haberi posse dubitaret, si aliter omnino sentiret.

Lierenis biduo hanc rem prosequutus unicum fuisse oblationem, quatenus de re ipsa oblata, videlicet Christo Domino nostro agitur, agebat, veros offerendi modos plures, variosque extitisse, nam ex D. Thoma in 3. parte q. 83. art. 5. vers. ad 3. recenserebat passionem Salvatoris nostri, licet una tantum fuerit, quibusdam tamen, quasi gradibus peractam. Primo cum proditus a Juda. 2. cum venditus. 3. in ministerio cæne. 4. in Cruce acceptis quinque plagis. 5. in effusione Sanguinis, & sic deinceps usque ad resurrectionem. Ideoque cænam recte passionis participem fuisse. Ad hæc agebat, sicut merita Christi præcedenti non tolluntur ex Crucis partibulo, sed potius augentur, ita etiam potuisse Christum Dominum in cæna se offerre, & postea in cruce sacrificium consummare, nam sicut in aliis merendo vivebat, ita in hoc merendo mortuus est.

Idem Lucrinus ex auctoritate Cypriani in cap. Scriptura de consecr. dist. 2. agebat. Campaniensis addidit. Cum olim

Sacrificia Veteris Legis culpam tantum, & poenam, quæ postiva, non eam, quæ damni dicitur, expiarent, hinc sequi, Sacrificium hoc nostrum ad vetera illud addidisse, ut utroque nos modo liberaret; cuius generis Christi Domini nostri opera extitisse cuius integra vita quamvis vere variis actionibus fuerit distincta, tamen ut unicum ejus opus ad redemptionem nostram elaboratum a nobis celebrari, ac veluti extreme guttæ lapidum carvanti, non reliquis antea distillantibus effectum adscribamus, sic ad perficienda Sacramenta conjunctim multa requiri extrema, tamen velut potissima censeari. Segobienensis agebat, nihil veteres de propitiatorio, aut preparatorio Sacrificio tradidisse, sed tantum de cruento, & incremto Sacrificio, & utrumque ejusdem virtutis censuisse, cum incremto adimpleverit omnia cruenta Sacrificia. Auriensis, Sacrificium id vere expiatorium, ejusdemque rationis, ac illud, quo hodie utimur, extitisse respondebat, totamque vitam Christi a conceptionis origine unicum actum censeari, qui semper profuit, semper meruit, semper redemit.

Ostunensis idem variis argumentis, Alishanus, habere nos certam in hac re Traditionem Patrum, ac vetustissima plurimorum testimonia, quæ satis esse non dubitandum sit. Generalis Franciscanorum, quos Observantes vocant, Sacramenta omnia ex Sanguine lateris Christi vim suam sumpsisse agebat, tuncque Christum in statu merendi non fuisse, sed omnia ex præcedenti ejus voluntate, qua passioni se subjecerat, profuxisse.

Laynez Generalis Jesuitarum copiose idem affirmavit, nam cum questio facti sit, cui nemo interfuit, necessario ad testes recurrendum esse, unde probatio sumatur. Cum vero auctores multi Apostolorum temporibus propinquari, tum vero alii Sancti, Catholicique Viri idem attestentur, plane videri eorum auctoritatibus standum esse, quod præterea multis aliis rationibus corroboravit, ostendens actiones Christi semper profuisse, tametsi omnia, ut plurimum, cruce ipsi tanquam extremo actui, & in quo majorem omnino charitatem patefecit, soleant assignari.

Secunda opinio præcedenti contraria a Granatensi primò propofita fuit, quem alii nonnulli sunt secuti. Nam Bracharensis Sacrificium in cæna non expiatorium, sed Eucharisticum tantum fuisse agebat, cum alias sequeretur, Christum nos ante crucem redemisse, hocque sensu auctoritates omnes interpretabatur, loquentes Christum in cæna sacrificasse, ut de Sacrificio laudis, & de gratiarum actione accipiantur.

Idem

XCVII.
Act. Conc.
Trid.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
124. P.
143.
Gabr. Pa.
1. lat. Aul.
Rota.

Idem Lancianensis, ac Vegliensis, qui duplicem Christi oblationem fuisse ajebant, alteram generalem in omnibus ejus actio- nibus, quas nascens, docens, peregrinans, jejunansque Patri offerebat: alteram spiri- tualem, qua peccata nostra expiabat, quod ante Crucem ab eo praestitum non fuisse, ut nec canone Missae hujus expia- tionis in cena mentionem ullam fieri, nec Ecclesiam unquam id tradidisse assererat, quinimmo S. Thomam satis id sentire in 3. part. q. 46. art. 9. & q. 73. art. 5. sed clarius Aecumenium auctorem Graecum, quem Cardinalis Warmiensis in lib. confessionis sua cap. 53. citat.

XCIX.

Mutinensis idem affirmavit, Sacrificium in cena fuisse Eucharisticum, quod nobilius, & praestantius multo ceteris Sacri- ficiis censebatur, cum totum ad Deum adorandum, & glorificandum, sicuti holo- caustum, dirigeretur; ad haec rationem illam adduxit, Divinam justitiam statuisse, ut mors mortem redimeret, quapropter licet unica Sanguinis gutta mundum ser- vare potuisset, quoniam tamen id divinae justitiae non respondisset, idcirco non tam oblationem, quam oblationis modum ne- cessarium fuisse, qui sufficeret, videlicet ut mors ipsa, & Sanguinis effusio seque- retur. In qua sententia existimare se non Aecumenium tantum, sed Augustinum etiam fuisse, idque iurejurando etiam posse bene affirmare.

Nicosiensis, non dubitari, an Sacrificium id fuerit propitiatorium, cum omnia Chri- sti opera ejusmodi fuerint, sed id potius, an ex oblatione in cena expiata fuerint omnia peccata nostra, qua in re necessa- rio respondendum esse, hoc soli cruci, at- que ejus morti tribuendum, cum nihil aliud sonet totum Testamentum Vetus, & Novum, nisi a Cruce Domini salutem no- stram pendere, ante quam nondum erat victoria parata, licet multa Oppida jam expugnata. Quid enim si Apostolus ali- quis ante mortem Christi obiisset? uti- que non ille in Caelum statim ascendisset, eum nondum Christus ad Inferos descendisset. Colimbriensi, & Sarzanensi idem vi- debatur, cum Paulus ad Hebraeos dicat, sine effusione Sanguinis non fieri remissionem peccatorum.

C.
Aff.
Conc.
Trid. per
Gab. Pa-
laott.
MS. Fr.
Card.
Barb. sig.
n. 24. P.
845.

Ex his igitur duabus contrariis inter se opinionibus tertia conflata est eorum, qui respondebant in doctrina, Christum se obtulisse simpliciter, sed non propitia- torie, cum enim ex certo nullo Scripturae loco hoc colligatur, non posse cano- nem cum anathemate condi, nisi saltem prius inter Theologos minores res dili- genter excutiatur, indeque quod verius visum fuerit, sanciat. Quod sane Pa-

tres multi tanquam tutius crediderunt, quibus & aliqui ex iis, qui priores sen- tentias defenderant veluti Lancianensis, Clodiensis, Mutinensis, Quinqueecle- siensis, Segobienensis, Theanensis, Seno- gallienensis, Tropienensis, Auriensis, Alme- rienensis, Colimbriensis facile adhaerebant.

Porro alia etiam aliquorum fuit sen- tentia, qui variis distinctionibus opinio- nes conciliare, & quo sensu singula ac- ciipienda essent, exponere conati sunt, &c. Conclusum demum est, Christum se obtulisse in cena, ut in decreto vide- bimus. Subdit Gabriel Palaeottus.

Quod ad Missam prohibendam, ne lingua vulgari sermone habeatur, Jaden- rensis dixit, sibi minime improbandum videri morem in Dalmatia, ut post La- tinum Evangelium vulgare etiam subji- ciatur, quo nationes illae magis instru- antur. Omnes tamen Patres canonem, quo Missa lingua vulgari prohibetur, valde commendarunt.

Ineunte Septembri Lanfacus Gallicus Orator productus Caroli Regis, & Ca- tharinae Reginae literis significavit plures Galliarum Praesules, ac Doctores Sorbo- nicos ad concilium Regio jussu ventu- ros, rogavitque, ut Sessio, in qua decre- tum de Sacrificio Missae incruento pro- mulgandum erat, differretur, donec ii accessissent. At cum nimium cunctarentur Galli, non retardanda ultra medium Septembrem Sessio visa est.

Post graves itaque concertationum as- stus, confecti sunt canones, doctrinaque de Sacrificio Missae illustrata, quae de- creta in pluribus Congregationibus a die vigesima secunda Augusti ad decimam Septembris discussa summa consilii matu- ritate fuerunt.

Decima septima Septembris celebra- ta est sexta Sessio, in qua sacrosanctis mysteriis solemni ritu peractis Carolus Vicecomes Vintimiliensis Episcopus ora- tionem habuit, qua summa beneficia, quae a Deo in universam Rempublicam Christianam per concilia Aecumenica conferuntur, ita demonstravit.

Permagna est conciliorum virtus, nam in sacrosanctis, & legitimis, ac univer- salibus conciliis, quae sint canonice scri- pturae, sanciendo definitur, Haeretici con- vincuntur, haereses condemnantur, mores emendantur, cum populorum, tum Sa- cerdotum dissidentes Nationes reconcili- antur, rebelles Ecclesiasticae Potestati Prin- cipes puniuntur, anathemate feriuntur, Regnis, & imperiis quandoque privan- tur. Conciliis schismata sedantur, Sum- morum Pontificum gloria, & auctoritas, cui semper ab impiis detrahatur, concilio-

Ext. in
ms. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1344. 42.
162.

CI.
Ext. in
ms. Arch.
Vat. sign.
n. 324.
circa med.

Sexta ses-
sio sub Pio
IV.

rum celebratione fit clarior semper, & il- lustrior. Proinde Patres optimi conjunctis animis, copulatis voluntatibus communem causam suscipite, ut facitis, & curate, omnibus animi, ingenique viribus vacil- lantes confirmare; subjectis parcite, la- psis ignoscite, inobedientes, & pertinaces debitis poenis afficite, universos, in quan- tum in vobis est, ad Romanam Ecclesiam Ma- tris omnium obedientiam perducite.

Postmodum decreta et suggestu perle- ta fuere, rogatisque Patrum sententiis, confirmata, quae in MS. Vaticani Ar- chivii ex subjecta verborum formula re- feruntur.

Doctrina de Sacrificio Missae.

CII.
MS. Arch.
Vat. sign.
n. 3622. P.
171.

Sacrosancta, Aecumenica, & generalis Tridentina Synodus in Spiritu Sancto le- gitime congregata, praesidentibus in ea eis- dem Apostolicae Sedis Legatis, ut verus, absoluta, atque omni ex parte perfecta de magno Eucharisticae mysterio in Sancta Catholica Ecclesia Fides, atque doctrina retineatur: & in sua puritate propulsa- tis erroribus, atque haereticis conservetur, de ea, quatenus verum, & singulare Sa- crificium est, Spiritus Sancti illustratione edocta, haec, quae sequuntur, docet, de- clarat, & fidelibus populis predicanda de- cernit.

Missam esse verum Sacrificium a Christo Domino institutum.

Caput I.

Quoniam sub priori testamento, teste Apostolo Paulo, propter Levitici Sacer- dotii imbecillitatem consummatio non e- rat; oportuit, Deo Patre misericordiarum ira ordinante, Sacerdotem alium se- cundum ordinem Melchisedech surgere, D. N. Jesum Christum, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consumma- re, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus, & Dominus noster, etsi semel se ipsum in ara Crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus erat, ut aeternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem sacerdotium ejus extinguendum non erat, in cena novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectae Sponse sua Ec- clesiae visibile, sicut hominum natura exi- git, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud semel in Cruce a Christo Domino in- stitutum peragendum representaretur, e- jusque memoria in finem usque seculi per- maneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quae a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, Sacerdotem secundum ordinem Melchise- dech se in aeternum constitutum declarans; Corpus & Sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum Symbolis, Apostolis, quos

tunc novi Testamenti Sacerdotes constitue- bat, ut sumerent tradidit: & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, praecipit per haec verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti semper Catholica Ecclesia intellexit, & docuit. Nam celebrato veteri Paschate, quod in memoriam exitus de Aegypto mul- tudo filiorum Israel immolabat, novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolan- dum in memoriam transitus sui ex hoc mun- do ad Patrem, quando per sui Sanguinis effusionem nos redemit, eripuitque de po- restate tenebrarum, & in Regnum suum transfudit. Et haec quidem illa munda ob- latio est, quae nulla indignitate, aut ma- liria offerentium inquinari potest; quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in Gentibus, in- omni loco mundam offerendam praedixit, quam non obscure innuit Apostolus Paulus Corinthiis scribens, cum dicit, Non posse eos, qui participatione mensae demonio- rum polluti sunt, mensae Domini partici- pes fieri, per mensam Altare utrobique in- telligens. Haec denique illa est, quae per va- rias sacrificiorum, naturae, & legis tempo- re, similitudines figurabatur; utpote, quae bona omnia per illa significata, velut illo- rum omnium consummatio, & perfectio complectitur.

Missae Sacrificium esse propitiatori- um pro peccatis & poenis, & pro- desse vivis atque defunctis.

Caput II.

Et quoniam in divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus con- zinetur, & incruente immolatur, qui in ara Crucis semel se ipsum cruento obrulit; docet sancta Synodus, Sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia contriti, ac po- nitentes ad Deum accedamus, misericor- diam consequamur, & gratiam invenia- mus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam, & donum poenitentiae concedens crimina & peccata etiam ingentia dimittit: una enim, eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in Cruce obrulit, sola offerendi ratione, diversa. Cujus quidem oblationis cruentae, inquam, fructus, per hanc incruentam u- berrime percipiuntur: tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis & poenis, sed pro defunctis in Christo non- dum ad plenum purgatis, rite juxta Apo- stolorum traditionem offertur.

Deo

Deo soli offerri Sacrificium Missæ.

Caput III.

Et quamvis in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit: unde nec Sacerdos dicere solet, offero tibi Sacrificium, Perve, vel Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias agens eorum patrocinia implorat; ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam facimus in terris.

Canonem Missæ ab omni errore purum sanctumque & pium esse.

Caput IV.

Et cum Sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum Sacrificium, Ecclesia catholica, ut digne, reverenterque offerretur, ac perciperetur, sacrum Canonem multis ante sæculis instituit; ita ab omni errore purum, ut nil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem, ac pietatem quandam redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat: is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus.

Ritus & ceremonie, quæ in Missa adhibentur, retinendæ sunt.

Caput V.

Cumque natura hominum ea sit, ut non facile queat sine adminiculis exterioribus ad verum divinam meditationem sustolli, propterea pia Mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quadam submissa voce, alia vero elatiore in missa pronunciarentur, instituit. Cereemonias item adhibuit, & mysticas benedictiones, lumina, rhytmiamata, vestes, aliæque id genus multa ex Apostolica disciplina, & traditione, quo & majestas tanti sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa ad verum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

Missas privatas licitas esse, nulloque modo damnandas.

Caput VI.

Oportet quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctissimi Sacrificii fructus uberius proveniret: nec tamen si id non semper fiat, propterea Missas illas in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas, & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat: siquidem illæ quoque Missæ vere communes conferri debent; partim, quod in eis populus spiritualiter communicet, partim vero, quod a publico Ecclesie Ministro non

pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur.

Aquam vino miscendam in Calice in Missa offerendo.

Caput VII.

Monet deinde Sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in Calice offerendo miscerent: tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aqua in Apocalypsi B. Joan. populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio representatur.

Missam non celebrandam lingua vulgari, sed cujusque Ecclesie ritum observandum.

Caput VIII.

Et si Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusque Ecclesie antiquo, & a S. R. E. omnium Ecclesiarum Matre, & Magistra probato ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant, & non sit, qui frangat eis, mandat Sancta Synodus Pastoribus, & singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Missarum celebrationem, vel per se, vel per alios ex his quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera sanctissimi hujus Sacrificii mysterium aliquid declarent diebus præsertim Dominicis, & festis.

Caput IX.

Quia vero adversus veterem hanc in sacrosancto Evangelio, Apostolorum traditionibus, sanctorumque Patrum doctrina fundatam fidem, hoc tempore multi disseminati sunt errores, multaque a multis docentur, atque disputantur; Sacrosancta Synodus post multos gravesque his de rebus mature habitos tractatus, unanimi Patrum omnium consensu, quæ huic purissime fidei, sacræque doctrine adversantur, damnare, & a Sancta Ecclesia eliminare per subiectos hos Canones constituit.

De Sacrificio Missæ.

Canon I.

Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum, & proprium Sacrificium; aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christum ad manducandum dari, Anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, alique Sacerdotes offerrent

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig. n.
3212. p.
172.

rent Corpus, & Sanguinem suum, Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium vel soli prodesse sumentis, neque pro vivis & defunctis pro peccatis, pœnis, Satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, blasphemiam irrogari Sanctissimo Christi Sacrificio in Cruce peracto per Missæ Sacrificium, aut illi per hoc derogari, Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, Anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit, Canonem Missæ erroneos continere, ideoque abrogandum esse, Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, ceremonias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione Ecclesia Catholica utitur, irritabilia impietatis esse, magis quam officia pietatis, Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, adeoque abrogandas, Anathema sit.

Canon IX.

Si quis dixerit, Ecclesie Romanæ ritum, quo submissa voce pars canonis, & verba consecrationis profertur, damnandum esse: aut lingua tantum vulgari Missam celebrari debere: aut aquam non miscendam esse vino in Calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem, Anathema sit.

Adjuncta his est admonitio de pietatis cultu in celebrando Missæ Sacrificio adhibendo, cum in sacris literis percellantur minis, qui opus Dei negligenter faciunt.

CIII.
Ms. Arc.
Vat. sig.
n. 3622. p.
173. pag.
2. l. i.
Leg. Car.
Ext. in
ms. Fr.
Car. Bar.
fig. 1344.

Exarsit in Concilio gravis de residentia controversia, an juris esset Divini, an Pontificii; subterfugientibusque initio Legatis agere, an juris esset Divini, Præfules Hispani acerrime instabant, ut ea controversia ventilaretur, e quibus Granatensis, & Segobiensis conquesti sunt in literis ad Marchionem Piscariæ, adversari Pontificem, ne decretoria de ea ferretur sententia, & in eo premi concilii libertatem, tuendæ enim libertatis concilii præter modum cupidissimi fuere

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Tridentini Præfules, adeo ut cum Pontifex nonnullorum Episcoporum egestatem sua liberalitate levasset, exclamarent nonnulli, concilii libertatem ex eo laesam, sed quam immerito, evidenter dignosci potest ex eo, quod Pallavicinus recenset. Porro Lansacus Gallicus Orator sentiebat cum nonnullis non discutiendum, an residentia foret juris Divini, sed curandum maxime, ut Præfules ad residendum adstringerentur. Itaque tunc de residentia agendum decretum est, cum de Ordinis Sacramento ageretur.

Sed quoniam, ut scriptum est, cortina cortinam trahit: dum agitur de residentia, actum quoque est de Episcoporum jurisdictione, ac XX. Octobris Episcopus Segobiensis multis argumentis probavit, Episcopatum jure Divino esse institutum, Episcoporumque autoritate labefactata Pontificum labefactandam auctoritatem, atque ab eo hæc verba repetita Carolus Vicecomes Cardinali Borromæo retulit. Quod potestates jurisdictionales traduntur Episcopis a Deo, sed exercitium jurisdictionis traditur a Pontifice, cum applicatio personæ, & divisio materie ad eum pertineat, Episcopatus autem non est proprie Episcopatus sine potestate jurisdictionali; probaturque ex Anacleto, dari potestatem, cum Episcopi consecrantur, & quod potestas supernaturalis traditur Episcopis a Deo, quæ auferri non potest, quamvis degradentur, & cum illa potestas per manuum impositionem, per unctionem consecrationis, & signa externa tradatur Episcopis, sequitur, quod Episcopatus sit ordo, & quod sit de jure Divino, quemadmodum etiam Presbyteratus, ita quod si concedatur Hierarchiam esse, necessario sequitur, Episcopatum Ordinem esse, cum Hierarchia ex duobus tantum membris constare non possit, Ordines autem sacri non sunt, nisi Diaconatus, & Presbyteratus, ergo necessario Episcopatus erit addendus: & quod omnes Pontifices usque ad Sylvestrum observaverunt, quod Episcopatus est ordo a Deo immediatus, & dixerunt hoc in Epistolis suis, vel ex professo, vel incidenter.

Monuit Vicecomes eundem Borromæum XXII. Octob. nonnullos Præfules inferre, quando Episcopi jure Divino sint instituti, claves non tantum Petro, sed etiam Episcopis collatas, necnon XIX. Novembris scripsit, plures contendere, a Pontifice non conferri potestatem jurisdictionis, sed locum, in quo exerceretur, Laynem vero supremum Societatis Jesu Præpositum in Congregatione generali differuisse pro autoritate Sedis A-

Controversia de residentia an juris esset divini. Par. 2. l. 16. CIV. Carol. Vicecom. in lit. ad Car. Borromæum Ext. in ms. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 79. De episcoporum jurisdictione controversia oritur.

1b. ep. 87.
1b. ep. 112.
Controversia de residentia an juris esset divini. Par. 2. l. 16.
CIV. Carol. Vicecom. in lit. ad Car. Borromæum Ext. in ms. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 79.
De episcoporum jurisdictione controversia oritur.
1b. p. 93.
1b. p. 91.
1b. ep. 103.
Par. 2. Hist. Soc. 3.

Mm po-

postolicæ, illustrasseque datam immedia-
te Pontifici potestatem jurisdictionis, &
contraria argumenta diluisse. Quo audito,
narrat Sacchinus, multi postea conati sunt
quæ dixerant, explicare, & ad sensum
commodiorem trahere: multi ajebant, si
quæ tum audierant, audissent prius,
fuisse aliter sensuros, nec pauci ingenue,
& candide sententiam retractarunt. Le-
gati Pontificii testati sunt, non vulgare
eo die unius hominis meritum in Sedem
Apostolicam exirisse.

Carol. Vi-
cescom. in
lit. ad Car.
Bor.

An Con-
cilium su-
pra Pa-
pam, vel
e contra
discepta-
tum est.

Exorta est etiam inter Præsules disce-
ptatio, an Pontifici auctoritas augustior
esset Concilii auctoritate, vel e contra,
Gallosque ad contrahendam Pontificiam
auctoritatem incumbere scripsit vicecom-
es ad eundem Borromæum, jactataque
ab Hispanis, & Gallis nonnullis hæc
verba, ut fieret reformatio in Capite,
& in membris. Porro Pontifex instaurari
omnium Ordinum disciplinam gerebat
maxime in votis, Apostolicæ tamen au-
thoritati detrahi ferre non poterat. Cum
vero ex his controversiis augeri in dies
diffidia possent, proximo anno Ferdi-
nandus Cæsar Zachariæ Delphino Pon-
tificio in Aula Cæsarea Internuntio con-
sultuit, ut rogaret Pontificem, ne con-
troversiam hujusmodi in concilio decla-
randam urgeret, nisi Patres universi con-
sentirent, neve Administrum Pontificii re-
non necessariam in medium adducerent
deliberandas, de quibus Delphinus Le-
gatos Tridentinos XX. Junii certiores
fecit, optimumque visum est Cæsarem
consilium, quo omnes occasiones ferendi
sermonis de auctoritate Pontificia de-
clinatæ sunt.

Ext. lit.
Delphini
in mf.
Arch. Vat.
fig. num.
3216. ep.
112.
Car. Vic.
in lit. ad
Car. Bor.
p. 115. &
118.

Dum vero nonnulli Principes de e-
mendandis Curia Romanæ corruptelis
agerent, etiam de iniqua Regum, & Prin-
cipum in Ecclesiasticum Ordinem usur-
patione coercenda, læsaque immunitate
sacerdotali tuenda actum est, ac tum-
quidem in Galliis gravissime labefactari
jus Ecclesiasticum ab Administris Regiis
significabatur. In primis Senatum Re-
gium de causis appellationum circa Ec-
clesiastica Sacerdotia cognoscere, secun-
do Rescriptorum Pontificiorum execu-
tionem impediri; tertio judicare de pos-
sessorio jure Sacerdotiorum; quarto Re-
gem propria auctoritate decimas impe-
rare Clero, atque ab eo exigere; quæ
proximo anno usque adeo excrevere, ut
Regii Administrum in eam proruperint
licentiam, quod suaserint Regi, jure ab
eo invadi bona Ecclesiastica, atque di-
strahi posse. Insuper etiam Ferrerius Præ-
ses acerbissime adversus conditas a Patri-
bus leges pro temperanda Principum li-

centia, defendendoque jure Ecclesiastico
declamavit; quæ germinantia in dies diffi-
dia sopiturus Cæsar Oratoribus suis in
mandatis dederat, ut Legatos Cardina-
les ad prætermittendum reformationis Ca-
put ad Principes Laicos pertinens hor-
tarentur.

Ex lit.
Delphini
int. mf.
Arch. Vat.
fig. num.
3218. ep.
23.

Manavit interea fama, Pontificem gra-
viori morbo implicitum decumbere, quapropter nonnulli, inter quos Lan-
ficus Gallorum Regis Orator, sermones de
creando in concilio Pontifice, vacuo sa-
cro sancto folio, diffeminarunt, cum vero
ex ea re graviora constari pericula po-
tuissent, atque etiam nonnulli subiiciendi
concilio Pontificis inania consilia essent
meditati, quod antea decreverat Pius,
e morbo recreatus edita Constitutione
firmavit, ut si Concilio Tridentino non
perfecto solium sacrosanctum vacuum
fieret, Romæ a Cardinalibus, non vero
Tridenti a concilio novi Pontificis electio
celebraretur, ad schismatis, rerumque
novandarum discrimina avertenda, ita
ut absentes Cardinales, quamvis Legati
e Latere Apostolici absentia suæ causa
electionem celebratam oppugnare, vel
infringere non possent.

CV.
Joan. Vi-
cescom. in
lit. ad
Car. Bor.
rom. in mf.
Car. Jo.
Bapt. Sp.
p. 112.

Non a
Concilio,
sed a Car-
dinalibus
Pontifex
eligendus
Sede va-
cante
tempore
Concilii.

Ab his ad ea, quæ in concilio acta
sunt, revertamur, in quo XXIII. Octo-
bris MDLXII. hora XXI. habetur Con-
gregatio generalis, in qua comparuit pri-
mum Rev. Dom. Valentinus Herburtus
Episcopus Præmisliensis Orator Sigis-
mundi Augusti Poloniæ Regis, qui li-
teras Regias exhibuit his verbis conce-
ptas.

CVI.
To. 10. de
Conc. mf.
Arch. Vat.
fig. num.
4197. p. 2.
155.

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex
Poloniæ, Magni Dux Lithuanie, Rus-
siæ, Prussie, Moscoviæ, Samogitiæque &c.
Dominus, & hæres Reverendissimus in
Christo Patribus Dominis Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ Cardinalibus, ac Sacrosancti con-
cilii Tridentini Legatis, cæterisque Re-
verendis, & Venerabilibus Dominis Epi-
scopis, Abbatibus, Ordinum Generalibus,
& aliis omnibus Universale Ecumenicum
concilium Tridentinum representantibus,
amicis nostris charissimis salutem, & bene-
volentie nostræ commendationem.

Reverendissimi in Christo Patres, &
Reverendi, & Venerabiles Domini amici
nostri charissimi. Fecimus pro officio nostro
Regio, ut ad hunc celeberrimum, & Sa-
cro sanctum Dominationum vestrarum con-
ventum ablegavimus nostro nomine Reve-
rendum in Christo Patrem Valentinum
Herburtum Episcopum Præmisliensem
Oratorem nostrum, cui quoniam nostro no-
mine quædam ad Dominationes Vestras ve-
nuntiana commissimus, ab iis petimus,
ut eum differenter benigne audiant, ipsi-
usque

Orator
Sigismun-
di Regis
Poloniæ a
Concilio
recipitur.

usque verbis non multo minus, quam
nostris fidem adhibeant: quas optime va-
lere cupimus. Datum Wilnæ die VI. Mensis
Septembris anno Domini MDLXII. Regni
vero nostri Anno XXVIII.

His literis altiori voce perlectis, Po-
lonus Orator orationem habuit, in qua
hæc præcipue est locutus.

Quod in tanta oppugnatione, ac magnis
procellis Ecclesiæ Sacrosanctæ hoc conci-
lium, velut præsens auxilium, ac gratif-
simus Sol illuxit, id primum Dei benigni-
tati, deinde Beatissimo ac Maximo Ponti-
fici Pio IV. merito acceptum ferre debemus.
Quas enim ille Pontifex impensas, quos
labores quas curas non suscepit, ac pertu-
lit, priusquam hunc vestrum sanctissimum,
gravissimumque cæterum coegit? Quæ igitur
illi pro tam ingenti, divinoque beneficio
præmia, quæ honoris insignia, quæ laudum
monimenta ab Ecclesiæ non debentur [&
paulo post] tum vero illud non importu-
ne, Dei benigne, accidit, quod ad Ec-
clesiæ salutem defendendam, tuendamque
pius, & Invictissimus Imperator, & alii
Catholici Reges, Principes, Resque pu-
blicæ magno studio, ut ex hac Oratorum
clarissima, magnaque frequentia cognosci
potest, consentiant; Quodque Serenissi-
mus, ac clementissimus Dominus meus Rex
non dissentit in hac tam pia causa a reliquis
Catholicis Regibus. Is vero cum illis men-
te, voluntate, studio, ac virtute ad con-
servandum veterem illum Catholicæ Re-
ligionis statum vehementer consentit, ac
in eo studio se Regiis facultatibus suis huic
sacro sancto concilio non desuturum offert,
atque pollicetur. Nam cum is Serenissi-
mus Rex meus sapientia, justitia, fortitu-
dine, temperantia, omnino illo pulcher-
rimo choro virtutum stipatus, ac in primis
ornatus sit, tum pietatis tanto, quantum
esse maxime potest, lucet splendore. Quot
enim is Templi, delubraque honoris, &
cultus Dei Optimi Maximi gratia, ma-
gnifice extruxit, ac copiose, amplissimeque
ditavit; Quantum extat eius studium in
vera Religione augenda, dilata, ac e-
riam ad barbaras gentes Regno suo vici-
nas proferenda? Jam vero quanto studio
contendat, & elaboret, ut hæc lucis terra,
quæ nostro sæculo, plerasque Europæ Pro-
vincias pervagata est, sin minus funditus
evelli, saltem reprimi, & sopiri queat,
nos qui Regni illius incolæ sumus, testes
locupletes esse possumus. Sed quid omnia
Serenissimi mei Regis pietatis certissima
signa persequi necesse est, cum non medio-
cre eius rei documentum sit, quod cum ip-
se Regni, ac belli negotiis gravissimis im-
peditus, ad hoc Sacrosanctum Concilium
venire non posset, me licet indignum suum
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Oratorem misit. Noluit enim pius Rex in
hoc totius Christiani Orbis de componen-
dis dissidiis religionis ardore a Beatissimi,
Maximique Pontificis, ac ab omnium catho-
licorum Regum studio, studium quoque suum
abesse, &c. Attulit deinde Orator tardi-
oris adventus causas nimirum in veteri
more, & instituto Regni Polonici esse,
ut in Regni Comitibus legationes decer-
nantur; cum vero Rex aliquot annis a
Regno suo in remotioribus Regionibus
belli negotiis vehementer impeditus ab-
esset, nec Regni Ordines cogere pos-
set, diutius pro sua pietate se non con-
tinere potuit, quin Oratorem ad Con-
cilium non expectato comitali decre-
to allegaret, ut præmaturus potius quam
tardior adventus æstimari possit: demum
Patres cohortatus est, ut pestiferum hære-
seos virus extinguant, cui hisce verbis
respondum est.

Responsum datum Oratori Regis Po-
loniæ a Sacrosanctæ Tridentina
synodo in publica Congrega-
tione die XXIII. Mensis
Octobris MDLXII.

Reverendissime, & Illustrissime Domine
Orator, Sigismundi Augustini optimi, ac
potentissimi Regis vestri singularis pie-
tas, & excellens juvanda Catholicæ Ec-
clesiæ studium adeo perspectum Sanctæ Sy-
nodo semper fuit, ut quemadmodum summa
cum lætitia, & voluptate ejus Legatum
advenientem excepit, ita certe nullam mo-
ram, & tarditatis excusationem ab ejus
Majestate expectandam esse unquam exi-
stimavit. Cum enim Serenissimus Poloniæ
Rex is sit, qui acceptam a Clarissimis Re-
gibus Majoribus suis Catholicæ fidei veri-
tatem non solum ipse constanter retinuerit,
verum etiam optimis legibus, & conti-
nentibus prope bellis, a nefariorum homi-
num scelere, atque impetu defendendam
summa cum laude suscepit, satis per se
Sanctæ Synodus intelligebat, eum ceber-
rimo huic, atque legitimo totius Orbis
concilio animo interesse, eandemque pietatem
omni tempore Sanctæ Dei Ecclesiæ ne ipsa
præstiturum esse, quam Invictissimus Cæsar,
cæterique Christiani Orbis Reges, ac po-
puli missis Legationibus professi essent.
Accedebat autem Hosii Cardinalis amplif-
simi aspectus, præsentiaque ad declaran-
dam Regiam mentem, & voluntatem,
veluti magnum aliquod, atque illustre
testamentum: neque enim dubitari pote-
rat, Sigismundum Augustum Regem om-
nia, quæ ad sacra hujus Synodi decus &
ornamentum pertinerent, summo studio
curaturum esse: in qua ditionis suæ homi-
nem Apostolica Sedis Legationem obire
perbenigne pateretur. Hæc igitur sunt,
M m 2 præ-

CVII.

Ext. in
mf. Arch.
Vat. fig. n.
1397. p.
156. &
p. 366.

præclarissime Orator, quæ hætenus fecerunt, ne ab hoc Generali Concilio Regis vestri pietas, & auctoritas abesse videretur. Verum quando per Legatum summæ religionis, & prudentiæ, & integritatis laude præditum adesse voluit, hoc quidem Sanctæ Synodo eo jucundius accidit, quod intellexit, ejus Majestatem non expectatis Regni Comitibus de hac re deliberasse. Ne scilicet cum ea longius differrentur, aliquod pietatis officium ab optimo, & religiosissimo Rege defuisse illis videri posset, qui minus sincere, atque invidiose Catholicorum Principum facta interpretari solent. Quare Sancta Synodus Regiam Majestatem de honorificentissima Legatione, deque eius in Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam egregia voluntate maximas gratias agit. Deinde vero te, Reverendissime Domine, non solum quia illius Regis, cui nihil antiquius vera Religione unquam fuit, personam geris, sed quia Hosii Cardinalis, & Legati amplissima laudatione ornatus, non potest hoc munere non dignissimum judicare, libentissime excipit, mandatumque tuum, prout juris est, admittit. Quod autem Sanctam Synodum hortaris, ut Dei causam, quam suscepit, ita tueatur, ut aliquando Sancta Ecclesia pristinam dignitatem recuperare queat, illa quidem sua sponte incitata in hanc curam omni cogitatione incumbit, lætaturque Dei misericordia, tam præclara divini hujus operis fundamenta jacta esse, ut divina ope, & auxilio freta speret fore, ne cum sibi a Pio IV. Pontifice Maximo, cujus virtutem immortalitati consecratam omnes ætates admirabuntur, summa constituenda Ecclesiæ adjumenta suppeditata fuerint, ipsa suo muneri, & officio defuisse existimari possit.

CVIII. Dum Tridentum Gallicani Patres properant sexta Novembris celebrata est Congregatio generalis hora XVI. in qua decretum de residentia perlectum est præfante illi Cardinale Mantuano subjectis verbis.

Act. Conc. Trid. mf. Fr. Card. Bar. sig. 1119. pag. 93.
Debitorum illi, qui solvendo sunt, cum tempus venit, creditoribus suis debitum persolvunt nulla diei prolatione perita. Nos in eorum debitorum numero sumus, qui solvendo sunt, propterea ad diem, quod vobis debemus, dissolvere volumus. Vos memoria tenetis, cum his mensibus orta inter vos esset contentio, an residentia esset juris Divini, nec-ne, qua ad gravissimas verborum contumelias pene descensus est, me dixisse, ut altercatio sedaretur: non esse cur de residentia contenderent, cum de ea agendum esset, cum de Sacramento Ordinis pertractaretur. Quare cum Dei benignitate de Sacramento

illo jam tractatum sit a Theologis, & a vobis, & doctrina, & canones confecti sint, quamvis non omni ex parte emendati, nunc de residentia cogitare poteritis, sed antequam de residentia suo tempore dicere sententias incipiat, duo a nobis exponenda vobis sunt. Unum, de quo admonitos vos esse volumus; alterum quod ab humanitate vestra magnopere cupimus. De quo a nobis admonendi estis, illud est. Cum in illa Generali Congregatione, que habita est decima die Martii huius anni, in qua multos articulos reformationis proposuimus, quorum caput illud fuit, considerent Patres, qua ratione fieri possit, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, præterea omnes Curati in suis Ecclesiis residenterent, non fuisse propositi nostri, ut alia ratione de residentia tractaretur, quam in superiorum temporum concilio tractatum fuisset, nempe per præmia, & per pœnas. Cum enim videremus multa incommoda invecita esse ex Episcoporum absentia a suis Ecclesiis, & speravimus ea omnia tolli posse ex presentia, proposuimus vobis canonem illum residentie, ut vos novas excogitaretis pœnas, & præmia, quibus tanquam vinculis arctioribus Episcopi abstringerentur ad residentiam, sed nescio quomodo oratio vestra a propositione nostra desivit ad querendum, an residentia esset juris Divini, nec-ne, qua res magnas excitavit contentiones, & turbas, & majores excitatura esset, si de ea iterum disputaretur. Quare pacis & concordie causa deliberavimus vobis proponere decretum, in quod conjuncta sunt præmia, & pœne fere omnes, que excogitari possunt, quibus Episcopi cogentur obsequium præstare Domino Nostro in Ecclesiis suis residentio. Hec ratio pœnarum, & præmiorum placet Casaræ Majestati, & Serenissimo Hispaniarum Regi, & speramus placituras Christianissimo Regi, ac Illustrissimo Cardinali Lotharingæ, & Gallicanæ ecclesie, quam secum adducit. Nam cum his diebus Illustrissimus Orator de Lancaco nobiscum esset, & in sermonem residentie incidisset, dixit, se non magnopere laborare, quo iure Episcopi residenterent, sed ut omnino residenterent; quod Ministro placuit tanti iudicii, placituras speramus Regi suo. Sed nostrum fuit decretum proponere, vestrum vero de illo judicare, quod, ubi ego dixero, a Secretario perlegeretur. Illud vero, quod a vobis impetrare cupimus, est, ut cum de decreto, & de tota re differretis, de ea differere velitis, ut decet sanctos, qui hoc tempore non sub modio, sed super candelabrum positi sunt, ut omnes videant, qui in domo Dei sunt: ut decet graves, doctos, & prudentes Vi-

Decretum de residentia.

CIX.

Astulph. Servantius in act. mf.

Cardinalis Lotharingus Tridentum appellit.

Excuse Brixie 1562. Lit. Car. IX. ad Conc. Trid.

ros, qui non continentibus jurgiis, contumeliosisque agere debent, sed rationibus desumptis a Sacra Scriptura, a Sacris Canonibus, & ab auctoritatibus probatissimorum Ecclesiæ Dei Doctorum; ut denique deceat eos, qui ut memoriam præteritarum contentionum abolere velint, modeste, graviter, sedateque loqui debent. Hæc si feceritis, ut speramus, & confidimus, nobis rem gratissimam facietis, ipsi vero maximam laudem consequuturi estis non a nobis, sed ab eo, in quo gloriari oportet, si unquam gloriari expedit, cui laus, & gloria sit nunc, & in æterna sæcula.

XIV. Novembris Carolus Cardinalis tit. Sanctæ Cæciliæ & Lotharingia Tridentum ingressus est multis Præfulibus Gallis, ac Theologis Sorbonicis stipatus, ac deinde vigesima tertia ejusdem mensis, cum in confessum solemnem Patrum admittus esset, Regii Oratores literas Caroli IX. Galliarum Regis Christianissimi ad Patres concilii datas Præsidibus Legatis porrexere, quæ in latinam linguam conversæ perlectæ sunt subjectis verbis conceptæ.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctissimus, & Reverendissimis Patribus in Sacro Tridentino Concilio congregatis salutem. Etsi ea fuit Dei Optimi Maximi voluntas, ut iam inde ab invente ætate, nos ad ranti hujus Regni Imperium vocarit, ejusque alæ, & infinite judiciorum prudentie placuit nobis committere hujus Principatus initia adeo tumultuum, & civilium bellorum plena, ut nulla illius vel minima Provincia inveniri possit que hisce calamitatibus careat: oculos tamen pueritie nostræ hæc ipsa Divina bonitas ita aperuit, ut tantorum malorum causam facile judicaverimus non aliunde, quam ex varia, & multiplici de Religione opinione, qua populus noster imbutus est, processisse cognoscimus: & iam hujus gravissimi morbi remedium non ab hominum prudentia esse petendum, sed a Deo vivo, & ineshausto misericordiarum fonte, qui requirentibus eum ex animo, sui que nominis gloriam, & honorem spectantibus nunquam defatigatur beneficia, & gratias conferre. Itaque eodem Sancto Spiritu ducti, cum primum Regia corona sumus insigniti, nihil nobis magis fuit in votis, quam cum Majorum nostrorum exemplo ad sacros conventus velut ad ejus agritudinis unicum, & præsens medicamentum confugere, tum in bonæ memoriæ Francisci Regis, Domini, & fratris nostri amantissimi vestigiis permanere, & quanto potuimus studio, & diligentia, hanc ipsam, in quam nunc ex variis Orbis terrarum partibus convenistis, celeberrimam Synodum expetere. Ac illud quidem gravissime volumus nos, qui hujus instituti adeo pii, & oprari auctores fuimus, non tamen efficere potuisse, ut Prælati nostri in hoc generale Concilium primi convenirent, sed hujusmodi dilationis causam, & alii omnes, & vos ipsi necessariam judicastis. Cumque amantissimum, & dilectissimum consobrinum nostrum Cardinalem Lotharingum Archiepiscopum Ducem Rhemensem primum Franciæ Pavem, inque illius comitatu aliquot Regni nostri Episcopos, & Abbates advenire videratis, nihil quidem a nobis, cum simulatione, aut exquisitis diffugiis, sed omnia serio, piæque, & sancta voluntate gesta esse facile existimabitis. Causa autem, Sanctissimi Patres, propter quam consobrinum nostrum ad vos misimus duplex est. Altera, quod ille muneri sui non oblitus, qui que optime novit, quid Ecclesiastica professio, horumque temporum calamitas ab eo, sui que ordinis hominibus requiratur, sapius, & vehementer isthuc eundi facultatem a nobis petiit, & optavit. Altera, quod ille a teneris annis ad secretiora nostra consilia evocatus, & in Regni nostri negotiorum administratione educatus, optime novit fontes, & origines tumultuum nostrorum, quibus rebus egeamus, ut ii sedari possint: eique in mandatis dedimus, ea vobis exponere, & que a prudentia vestra, & amore paterno remedia vite expectari possunt, non solum propter Regni nostri tranquillitatem, sed etiam totius Reipublicæ Christianæ salutem, a vobis impetrare: cum enim præ oculis, quis sit verus & purior Dei cultus, semel habuerimus, poterimus tandem ad laudatam illam, & adeo expectitam rerum commendationem, que Episcoporum incuria, & hominum malitia perierat funditus, pervenire, ac in honorem, & exaltationem Dei nominis, unitatemque Ecclesiæ antiqua illa Catholice Ecclesiæ majestas, & integritas splendebit. Quam rem veluti munere vestro dignam universus Orbis jure suo a vobis requirit, eamque si feceritis, accedet vobis inenarrabilis remuneratio a manu illius liberali, qui se harum rerum liberalissimum remuneratorem profiteretur; Reges item, Respublicæ, Principesque omnes vobis se merito devinctos existimabunt, vestranque pietatem magna cum vestra laude posteritati commendabunt. Et quia eo est ingenio consobrinus noster, ut ea plane noverit, quæ vos speciatim scire cupimus, obsecramus vos, Sanctissimi Patres, illum ut æquo & lubenti animo audiat, eamque illi fidem, quam nobis, si isthuc essemus, adhibeatis. Petentes invicem a

Deo

CX.

Deo Optimo Maximo, ut vos suo praesidio, torique Orbi Christiano diutius conservare dignetur.

Lectis Regiis literis Carolus Cardinalis Lotharingus subjecit, eas Reginae matris, & Antonii Regis Navarrae, ac Procerum Regni consensu fuisse exaratas, prolixaque & lugubri hac oratione immanissimas calamitates, quas haeresis in Galliam invexerat, prosequutus est, deque remediis grassanti malo adhibendis peroravit, quae a Gabriele Paleotto in actis MS. accurate referuntur.

Inde, inquit, Cardinalis Lotharingus inceptit. Illustrissimi Domini, Reverendissimi Episcopi: Christianissimus Rex Carolus Reginae Matris Christianissimae auctoritate, ac praecipuo Regis Navarrae assensu, Procerumque omnium conscripserunt consilio has literas, quae modo perlectae sunt, decessit, mihique ad vos perferendas dedit, quarum praecipue ea capita, quae majorem a me explicationem desiderant, pro ea, quae mihi credita est, fide explicabo, quam brevissime potero. Haec ut meministis statim in initio verum Regni illius nostri nobilissimi, amplissimi, & florentissimi quondam, summamque erga Regem fidei, & obsequantiae statum, & conditionem testantur. Dicam uno verbo non sine incredibili animi dolore, fuimus Galli, fuit ingens gloria Francorum. Haec rerum omnium sunt vicissitudines, Manus Domini tetigit nos, Clarissimi Viri Patres, & Fratres. Haec nobis justum Dei in ira sua iudicium provocaverunt, corrupti omnium Ordinum mores, & Ecclesiastica omnis collapsa disciplina. Haec turbas excitarunt haereses non suppressae, & a Domino Deo nostro instituta remedia tamdiu neglecta. Hinc illa lachrymae, & per totum Regnum dissidia, rapinae, bella intestina, & plusquam civilia. Luctus ubique, ubique dolor, & plurima mortis imago. Nec sacrosanctis Dei Templis parcat, Presbyteri, & Religiosi Viri ad aras, quas amplectantur moerentes, trucidantur, visibilia Sacramentorum signa pedibus conculcantur, & comburuntur, passim erecti apparent rogi ex omni genere Ecclesiasticorum ornamentorum, accense ex imaginibus dejectis pyrae, additis omnium non solum Ecclesiarum, sed antiquissimarum Bibliothecarum libris, nec quidquam ex chartis publicis, & Instrumentis, quae ad dotationem pertinent, reservantur, Sanctorum Reliquiae ruptis Altaribus in cineres rediguntur, sunt post haec in profluentem projecti. Horresco referens, nec a Summorum Pontificum, Imperatorum, Principum, Episcoporum, & sine discrimine passim aliorum omnium

MS. Fra. inceptit. Car. Bar. sig. num. 24. p. 218. Inter Act. Conc. Trident. Gal. Pal. Ext. typis excusa Brixiae ad instantiam Jo. Bapt. Bozole an. 1562.

Cardinalis Lotharingus in Concilio orat.

Horrendi haereticorum in Gallia fautores.

sepulchris abstinetur. Eorum maxime, qui de Ecclesia Dei benemeriti per monumenta reperiuntur. Nomen Domini ubique blasphematur, spiritus mendacii in ore omnium est, qui falso verbi Dei ministerium usurparunt, atque ita expulsis Pastoribus alienus ovium custos, fur & latro ascendit. Postremo [quod longe omnium est gravissimum] iugo, & sacrosanctum Sacrificium apud eos cessat, quod intermissum, quantam ruinam secum afferat, & quantam Regibus iacturam, & meministis, Viri doctissimi, ex Prophetarum oraculis, & experientia iam in magnis Imperiis, florentissimis Regnis, amplissimis Provinciis didicistis, atque in Gallia nunc aspiciatis; Regis enim Majestatem contemnunt, imperia detrectantur, non modo vestigia, sed proventus etiam negantur, iura omnia, & leges silent. Quilibet vindictam, quam exercet, ex privato odio meretur, ad defectionem populi incitatur, & excusso Monarchiae, quod ajunt, iugo, Anarchia in concionibus publice proponitur. Haec omnia apud vos cogitate, Clarissimi Oratores, ne quod in Gallia nunc videre otiosus licet, fera nimis poenitentia experiamini, si mole sua Gallia ex vicinia vos in ruinam trahat. Sed quid vos Sanctissimi Episcopi derideo, aut diutius affligo. Super sunt toti huic nostro malo remedia. Habemus enim magnae spei pupillum Regem, non tam Regni ex legitima successione Monarcham, aut religionis, & virtutum omnium avitarum heredem, quem Pater Henricus, Avus Franciscus excitant, & in quo iam Francisci fratris demortui, omnis generis virtutum igniculi relucunt. Nec desunt Catharina Reginae Viduae, & Navarrae Regis optima consilia, & infracta Procerum vires. Nullis opibus parcat, undique auxiliaves copiae comparantur, fitque via vi, sed in nostra viscera, quantumcumque victrix dextera sit, ferrum convertitur, eruuntur opes, & fit lamentabile Regnum: jamque nulla ad sedandos tantos tumultus aptior via, nullum praesentius est remedium, quam quod ab hac sacrosancta Universali Ecclesiae legitime in Spiritu Sancto congregata Synodo experitur. Huc vos Majorum exempla trahunt: hoc Dei verbum docet, ac ut speramus, in promissis suis, quae nunquam fecit irrita, imperat, atque ita demum ex hoc loco pax Dei, quae exuperat omnem sensum, expectatur; Templum enim Dei sanctum est, quod sumus nos, Viri Patres, & tamen si divisiones gratiarum sint, omnes tamen nos in uno spiritu, qui in nomine Domini Jesu Christi congregati sumus, quos & dicere necesse est, prout Spiritus

Spreta ab Henrico II. religione Regia Majestas depreffa in Gallia.

San-

Sanctus dabit eloqui. Quae omnia, ut magis scire potestis, ad bene, beataeque decernendum ex Divino praecipuo sunt necessaria. Haec omnia Christianissimus, Rex, cum sibi satis persuadeat, nec quidquam alienum ab his a nobis expectet, duo tamen praecipua sunt ea, de quibus nos admonet, pro sua in hanc Synodum observantia, & pro ea, quam sentit ex his in Religione dissidiis, summa molestia. Primum itaque a nobis postulat, ut quantum fieri poterit, nova dissidia vitemus, novas inquam, & infructuosas relinquamus quaestiones, ac demum, quantum nobis licet, enitumur, ut Principes, & Provinciae omnes ab armis abstrahant: ab hoc desiderio excitandorum bellorum prorsus nos alienos esse oportet, ne qui ex nobis discesserunt, & se ab Ecclesia Dei praescederunt, existiment, magis hoc conventu Principes ad arma excitari, & societates, & federa iniri ad bellum quantumcumque sacrum, quam de universali omnium animorum reconciliatione decerni solliciti ante omnia servare unitatem pacis. Si quid in ea sententia peccatum est, parcite excusare, Patres Amplissimi; Henricus Pater auctor fuit pacis, quae in Christiano Orbe haecenus tam feliciter servatur, eam quasi testamentum paulo post moriens filio Francisco Regi commendavit; hanc Franciscus frater, si nobis tam cito creptus non fuisset, magna prudentia retinere conabatur. Pupillo, & Viduae iniquissimas semper turbas, & bella intestina Rex, & Regina Mater valde perimuerunt, & pacatos subditorum omnium animos, ne quies publica interturbaretur, summa prudentia, ac ut aetatem & sexum decet, perpetuo exoptaverunt. Quod etiam si [ut negari non potest] infeliciter successit, infeliciores tamen belli eventus sunt pertimescendi, ne si omnes in eodem periculo versentur, eadem & tempestate actos, nemo periclitantes adjuvet, ac sic unum, idemque omnes naufragium faciamus. Summam propterea rationem haberi desiderat eorum, qui lapsi sunt, ut & illis, quantum ex Deo poterimus, condonemus, quibus & nos amicos esse liceat, sed usque ad aras. Alterum legationis meae caput est, quod iam a principio Regi meo Christianissimo cum Serenissimo Imperatore, & reliquis Regibus, & Principibus Viris, quorum hic Clarissimos Viros Oratores habetis, fuit commune, nempe ut de reformatione & morum, & Ecclesiae disciplinae omnino decerneretur. De hac iterum, iterumque vos admonet, ad eam serio complectendam, qua potest observantia hortatur, & per Dominum Jesum Christum, qui iudicaturus est vivos, & mortuos, obsecrat, si Eccle-

sia auctoritatem integram esse vultis; si eius dignitatem conservare, si iam inclinatum nobilissimum Galliae Regnum retineri posse iudicatis, nec vos ex vestris commodis nostra incommoda metiri aequum est. Si enim universa haec Italia, si Hispania omnis sedem & clavum tenet, gratulamur vobis felicissimi Patres; nos quippe excidimus, & vix supremo digito gubernacula retinemus. Hic nobis liceat iure vestro causas a nobis tanta tempestatis exquirere. Quem accusabimus, Coepiscopi fratres? quem tanti mali auctorem constituemus? Memini quid velitis, nec memoria excidit vestrum de ea re commune omnium iudicium: hoc non sine innato pudore, & magna antea vita poenitentia dicere me oportet. Propter nos tempestas haec orta est, Viri fratres, propterea mittere nos in mare. Quid addam amplius? habetis contentes reos, in eos, ut libet, animadvertite. Nunc iudicium incipiat a domo Dei, & mundentur, qui fuerunt vasa Domini. Attendamus nobis, & universo gregi. Quiescamus perverse agere, & discamus bene agere. Imo potius tu misericors, & bone Deus per viscera misericordiae tuae atrende, placare, & fac, adauge nobis fidem, ut sine timore de manu inimicorum liberati serviamus tibi. Nunc viribus opus est, Patres, nunc peccore firmo. Sed vereor, Illustrissimi Domini, & Reverendissimi Episcopi, ne nimis impotente agam, non est enim sponte currentibus addendum calcar. Finem igitur faciam, est enim mea haec a Rege expedire legatio. Si quid scire vos amplius oportebit, haec omnia Clarissimi Regis Oratores curabunt. Ego vero, & mecum una, qui ex Galliis advenerunt Reverendissimi Coepiscopi, in hac universali Ecclesiae sacrosancta Synodo testamur, Beatissimo Domino Pio Pontifici Maximo post Deum in perpetuum subditos esse velle, eius enim nos in terris Primatum super omnes Ecclesias agnoscimus, cuius nunquam imperia detrectabimus, Ecclesiae autem Catholicae, & sacrae generalis Synodi decreta veneramur. Vobis Illustrissimis, & Reverendissimis Legatis fasces submitimus, Sanctissimis Episcopis dexteram societatis offerimus, & Clarissimos Oratores testes sententiarum nostrarum hic adesse vehementer gratulamur, ut Spiritu Sancto duce in omnibus, per omnia, & semper honorificetur Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi.

Ex federe Henrici II. cum Lutherano Concilio omnia Gallorum mala emanarunt.

CXI.

Cum finem dicendi fecisset Cardinalis Lotharingus in primis Concilii praefatus, is erat Hercules Cardinalis Mantuanus, in haec verba respondit.

Re-

Responsum Legati ad orationem Cardinalis Lotharingi.

MS. Fr. Card. Bar. sig. n. 1109. Act. Trid. per Astulp. Servantiam. Legati Cardinali Lotharingio respondit.

Eo die, quo nos Dominatio vestra Illustrissima perhumaniter convenit, dixit se mandata Christianissimi Regis sui coram Sancta Synodo primo quoque tempore exposituram, quamobrem elegimus Archiepiscopum Jaderensem Virum doctum & prudentem, qui sanctae Synodi nomine Illustrissimae Dominationis vestrae orationi eleganti, & copiosa, & erudita, qualis excellens doctrina nobis pollicebatur, atque eventus ipse comprobavit, responderet, atque explicaret, quam gratus nobis omnibus accidisset labor, quem suscepit accedendi ad Concilium una cum bonae parte Episcoporum, Abbatum, ac Theologorum Ecclesiae Gallicanae. Speramus enim ex hac doctissimorum Praelatorum accessione magnum incrementum capturam causam Catholicam Religionem, miroque progressus facturam de virtute in virtutem, & correctionem lapsuum, & morum, qui haecenus in Ecclesia Dei fuerunt, &c.

CXII.

Addunt Acta Mutium Calinum Jaderensem Archiepiscopum conceptum hinc verbis responsum prolixius subjecisse.

Act. Cone. Trid. per Gabr. Palotti. MS. Fr. Card. Bar. sig. n. 24. p. 222.

Oratio Jaderensis Archiep. ad Lotharingum.

Illustrissime, & Reverendissime Domine. Inter ceteras Christianae Reipublicae miseriae, & calamitates, quarum memoriam Sacrosancta Synodus, neque deponere, neque sine lacrymis repetere unquam potest, nulla ejus animi cura magis anxium, & sollicitum semper habuit, quam seditiones, & bellici tumultus, qui Religionis causa in florentissimo Galliarum Regno commoti, & concitati dicuntur, nam cum omni tempore Regnum illud firmissimum Catholicam veritatis praesidium, & columen jure optimo habitum fuerit, cogebatur Sancta Synodus incredibili dolore affici, cum intelligeret ejusmodi factam esse rerum commutationem, ut non in una, aut in altera, sed in pluribus ejus Provinciis omnia fere impietas, caedes, vastitas occupasse videretur. Accedebat praeterea ad augendam doloris acerbiteriam, quod nuntiabatur, nobilissimos gentis vestrae Proceres, quod scilicet alii orthodoxam fidem labefactam, & everfam, alii defensam & conservatam maxime cuperent, tanto animorum ardore ad arma concurrisse, quanto olim Christianissimi Reges vestri totius Gallici nominis consensu pro Christiana Religione propaganda, ejusque dignitate recuperanda difficillima saepe bella suscepissent, & consecissent. Verum antea cum haec mala Sancta Synodus multo videret, & praesentem inclyti

Regni statum maximo deplorabat, ita tamen ut facile crederet multo sibi miserabiliorem ejus fortunam videri posse, si quae aurium sensu perceperat, cernere etiam oculis, & propius omnia ejus vulnera intruere, ac penitus pernoscere licuisset. Quod quidem illi nunc in sperato quodammodo contrigit. Etenim Illustrissima, & Reverendissima Amplitudo vestra Christianissimi Regis literas, quae nuper recitatae sunt, oratione sua subsequuta, & verborum copia, gravitate, prudentia, Gallicarum verum statum, & conditionem exposuit, ut eas non commemorasse, sed earum veluti expressam imaginem omnium oculis subiecisse videatur. Quare constanter Sancta Synodus affirmat se nullas ei proprias, ac praecipuas doloris partes concedere, verum eo acerbius hanc calamitatem ferre, quod Amplitudo Vestra Matri sanctae Synodo charissima, & dulcissime filiae ærumnas, & incommoda desinat, ac conquatur. Sed tamen in tantis malis animum erigit, & confirmat, siquidem brevi futurum confidit, ut Deus reddat puero Regi pristinam Majorum suorum, & praesertim avi, parentis, ac fratris Clarissimorum Regum virtutem, ac fortitudinem, qua non solum nefarios hostium conatus reprimere, & audaciam ulcisci queat, sed in tenera etiam aetate singulare aliquod pietatis exemplum ad pulcherrimi facti imitationem posteritati tradere. Deinde vero cum divina clementia, atque misericordia, & Sanctissimi Domini Nostri Pii Pontificis Maximi opera, & auctoritate hoc sanctum, & generale concilium coactum sit, si unquam antea, nunc certe maxime sperandum est fore, ut verus Dei cultus, discussa errorum caligine, ab omnibus agnoscat, mores emendantur, pax, & tranquillitas Ecclesiae restituatur; quae in re quemadmodum adhuc Sancta Synodus omnem diligentiam adhibuit, ut quae sui muneris, & officii esse intelligebat, Deo adjuvante perficeret; ita in posterum, nihil se de ea cura remissuram, verum si fieri possit, aliquid potius ad eam studii, & industriae addituram esse pollicetur, ac spondet. Neque vero Illustrissime Domine, te impulsore solum, atque hortatore, sed multo magis, quod summae felicitatis loco habendum existimat, adiutore, & Consiliario id faciet. Novit enim quanta tua sit optimarum artium, & praecipue sacrarum literarum scientia, maximarum rerum usus, atque tractatio apud Regem potentissimum, summisque Principes existimatio, & auctoritas, & quod caput est, pietas in Deum, vite integritas, & innocentia, ac cura, & Catholicae Religionis sincerum studium. Quae

qui

quidem tot, & tanta sunt, ut quid potissimum in te homines laudare debeant maximarumque virtutum cumulum, an in quoque genere absolutam, & perfectam earum formam merito dubitari possit. Illud autem exploratissimum Sancta Synodus habet, tam multa ab Illustrissima Amplitudine Vestra ad communis causa utilitatem adjuvamenta allatum iri, ut sibi nunquam minus jucundam ejus adventus memoriam futuram confidat, quam ille ipse dies, quo venientem excepit, latissimus, ac jucundissimus omnibus illuxisse visus est. Itaque Illustrissime Domine, omnes hi sanctissimi Patres, quod tam longo, difficili, ac periculoso itinere suscepto ad tuendam Matris Ecclesiae dignitatem tanta animi a lacritate accurrens, quod salvus, & incolumis, cum tot gravissimorum Patrum comitatu adveneris, quod tua praesentia, auctoritate splendore luceat, primum Deo immortalis maximas gratias agunt, deinde tibi ex animo gratulantur, fastaque omnia, ac felicitate a Domino precantur. Ceterum quae vel de communibus Catholicam Ecclesiam rebus, vel de privatis Gallicarum Ecclesiarum commodis proponenda erunt, ea Sancta Synodus, quotiescumque Regis Oratoribus Viris praestantissimis, vel Illustrissima Amplitudini Vestrae de his dicendi locus, & potestas dabitur, liberrime audiet. Neque enim dubitat, quin ejus Regis nomine, qui pueritiae commendationem a pietatis acerrima defensione duxerit, cujusque in omni vita praecipuum ornanda, atque amplificanda Religionis studium esse debeat, illa proponantur, quae in primis cum vera Dei gloria, perpetuaque sanctae ejus Ecclesiae utilitate & summa Apostolica Sedis dignitate, & amplitudine conjuncta esse videantur.

CXIII.

Ea absoluta oratione Renaldus Ferrerius in Senatu Parisiensi Praeses, unufque ex Regis Christianissimi Oratoribus conspicuis operibus illustratam Regiam pietatem, flagrantissimumque Gallorum pro retinenda veteri Religione studium commendavit. Pro tuenda Pontificis auctoritate bellum asperrimum geri, qua deserta, brevi omnes seditiones componi possent, Patresque rogavit, ut summa integritate Dei gloriam promovere, Religionem incorruptam puritatem asserere, Divinamque opem, sine qua reliqua auxilia Gallis irrita forent, promereri niterentur.

Ext. in Act. Cone. Trid. Gabr. Pal.

Orationibus, inquit, quas nunc audistis Illustrissimi Domini, Sanctissimi Patres, nihil est, quod a nobis quidquam addi, aut detrahi habeat, tantum unum dicemus bona venia Paternitatum vestrarum pro muneris nostri ratione. Christianissimi Regis Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

gis pius, religiosus & in Catholicam Ecclesiam propensissimus animus antea quidem erat omnibus satis perspectus, & cognitus, nunc autem adventu, & oratione Illustrissimi Principis, & Reverendissimi Cardinalis adeo est illustratus, ut ne ullus quidem dubitationi locum relinquat. Nam quo minus antea tanti Viri adventus ab hominibus prudentibus, & peritis rerum humanarum sperabatur, eo magis cum venerit, nemo est, vel mediocri ingenio praeditus, qui non videat quantum Galli Ecclesiae Catholicae consultum velimus, quique non intelligat plures, easque gravissimas esse causas, quibus adductus Rex Christianissimus illum ad vos miserit, cujus singulari consilio in rebus magnis agendis cum antea semper usus est, tum maxime his miserrimis, & calamitosis Galliae temporibus. Qui autem existimant privato magis commodo quam Reipublicae Christianae causa haec a nobis fieri vehementer falluntur. Potest si modo velit Rex Christianissimus, vel triduo seditiones omnes, & motus suorum componere, inque officio, & obsequio Gallis innato subditorum omnium animos retinere, sed non tam, quae sua sunt, querit, quam quae sunt Catholicae Ecclesiae, & Pontificis Maximi, cuius dignitatem, & auctoritatem, ut factam rectam in Gallia retineat, non dubitat tanti Regni imperium, vitam, & fortunas magnorum Principum, Procerum, & nobiliorum in periculum adducere. Hic est Galliae nostrae status, haec fundi nostri calamitas, quod si quis nos roget, qui tandem illud est, quod vos, Ecclesiaeque vestrae Gallicanae tantopere a Concilii Tridentini Patribus expetit? Non sumus, Patres sapientissimi, in petitionibus nostris admodum morosi, & difficiles; nihil aliud petimus, quam quod totus Orbis Christianus efflagitat, quod a Concilii Niceni Patribus petiit magnus ille Constantinus, hoc ipsum a vobis requirit Rex Christianissimus: onania illius postulata continentur, aut Sacris Bibliorum literis, aut vetustis Ecclesiae Catholicae consiliis, aut antiquis Pontificum, & Patrum constitutionibus, decretis, & canonibus. Haec sunt, haec, inquam, sunt, quorum nomine Rex Christianissimus Ecclesiae catholicae primogenitus filius, Ecclesiae, inquam, Catholicae petiit restitutionem in integrum apud vos, quos Dominus Noster Jesus Christus praetores legitimos creavit, neque hoc ipsum petitur ex clausula, ut dicitur generali, sed ex verbis expressis edicti illius Divini, & perpetuo, quod adversus nunquam fuit, & nunquam erit usucapioni, aut praescriptioni locus. Redeant saltem quasi postliminio in Sanctam Dei Civitatem, &

Oratio habita a D. Renaldo Ferrerio praefide in Parlamento Parisiensi in generali Congregatione die xxiii. Novemb. 1562.

in lucem hominum tandem prodeant, quæ antiquus hostis Sathan vi eripuit, & longo tempore suppressit. Sic Darius Persarum Rex motus in Judæa propter Religionem excitatos sedavit. Non enim ad arma continuo, verum ut Majorum suorum leges, & antiqua edicta inquirerentur, jussit, inventumque Regis Cyri edictum de reditu Judæorum in Judæam, & Templi instauratione a majoribus suis neglectum, mandavit executioni, & ita pacati sunt tumultus. Josias Rex laudatissimus, & sincerissimus Ecclesiastica disciplinae exactor librum legis ab Helcia magno Sacerdote repertum, posteaquam hominum malitia longo tempore suppressus fuerat, primum legit diligentissime, deinde lectum recitavit populo, tum ex illius prescripto ritus, & præcepta Divina Judæis restituit. Srenui illi Nehemæ milites, quos tantopere commendat Chrysothomus, altera quidem manu telum tenebant, altera muros edificabant, hoc est Ecclesiam ex antiquis Patrum legibus restituebant. Nisi hæc fiant, Patres Sanctissimi, frustra a vobis rogabimur, num etiam pacata est Gallia? nos enim respondebimus, quod Jehu Regi Joram roganti, num pax? & quomodo, inquit ille, pax, cum hostes adhuc supersint, & vigeant: nostis cætera. Nisi his rebus diligens detur opera, nos frustra confugiemus ad potentissimi illius, & maximi Regis Catholici affirmatam, singularem amicitiam, incredibilem liberalitatem. Frustra fidem, & auxilium implorabimus Pontificis Maximi, Serenissimi Venetorum Dominii, Lotharingia, Allobrogum, & Hetruria Principum auxiliare copias. Fallax enim [mibi credite] erit equus ad salutem, nisi hæc a vobis fiant. Turbabitur brevissima quorundam securitas, & quod caput est, qui interea peribunt, tamen id illis sua propria iniquitate & peccato eveniet, vobis tamen peribunt: hoc est sanguis illorum de manu vestra requiretur. Sed potius quam nos ad ea veniamus, quæ suo loco, & tempore sumus dicturi, secundumque mandatorum nostrorum formulam agemus. Perimus a vobis sapientissimi Patres, a vobis inquam, quos vestra sponte scimus esse satis incitatos, quorumque pietatis, & religionis, & in omnes homines charitatis sumus non solum auriti, sed etiam oculati testes, ut ea, de quibus jam diu cepistis deliberare, quam brevissime fieri poterit, absolvatis, quo citius possitis de multo gravioribus, & magis hoc tempore necessariis sententiam vestram dicere, & his conventibus Ecclesiasticis finem imponere ad laudem, & honorem Dei Patris Omnipotentis, ejusque Filii Domini Nostri Jesu Christi.

Ad hæc Jaderensis addidit, Patres commodius ad ea, quæ opus fuerit, responsuros, & muneri suo non defuturos.

De adventu etiam Cardinalis Lotharingi certiores fecere Legati concilii Carolum Cardinalem Borromæum, utque exposuerit Galliam in tantas adductam calamitates, ut omnium Principum Catholicorum ad versus Hæreticos cogendum sit auxilium, quod futurum. Protestantes suspicati varia inter se ad affligendam, proterendamque rem Catholicam consilia agitarint; cui responsum a Legatis, congregatum Tridenti concilium non ad movenda bella, sed ad pacem redintegrandam, divulsarum Ecclesiarum conjunctionem conciliandam, orthodoxam fidem confirmandam, dammandos errores, discutiendas hæreses, pristinoque sanctitatis splendore Ecclesiasticam disciplinam restituendam, gravioremque dolorem se traxisse, sparsam eam per Germaniam fabulam de fœdere armorum Tridenti adversus Hæreticos, sive Protestantes faciendum, cæterum speranda meliora de Gallicis rebus Rothomago jam expugnato. Addidere, nullo modo suscepta a Gallis consilia oppugnandæ, vel deprimentæ autoritatis Sedis Apostolicæ, sed instaurandæ collapsæ disciplinæ Christianæ, maximeque referre pro salute Gallorum, ac cæterorum populorum, ut publici mores ad sanctiorem normam redigantur, ac vitia excendantur, corruptionem enim morum ordinis Ecclesiastici inobedientiæ, & contemptus causam, ac seditionum parentem extitisse, ac nisi in Concilio castigentur vitia novis legibus, disciplinaque vetus fuerit restituta, majora bella adversus Ecclesiasticos Viros excitanda, quam modo gerantur contra Hugonotos, ut enim Gallia optat ardore summo, atque constantissime fidem orthodoxam incorruptam tueri, ita Cleri foetida vitia tolerari non posse, indignationem alte fixam hæere omnium animis, Parochialia Sacerdotia conferri imperitis, ac nullis virtutibus ornatis, non ab iis verbum Dei prædicari, non administrari Sacramenta, sed tantum vitiorum exempla diffundi, in diplomatibus Pontificiis falsa testimonia de eorum probitate, qui Romæ Parochi instituuntur, afferri.

Significaverunt etiam Legati Cardinales Carolo Borromæo Lotharingum Cardinalem, ac Regios Oratores graves querelas fuisse adversus Pium IV. Pontificem de subsidiis idoneis adversus Hugonotorum perduellionem non subministratis; commendatos ab iis quidem Philip-

CXIV. Legati Trid. in lit. ad Car. Bor. ext. in m. Franc. Card. sig. n. 1344.

CXV. Querele Lotharingi in Concilio exposita.

lippum Regem Catholicum, Venetos, Sabaudia, & Florentia Ducem, qui subsidium aurum transierint, ac Pontificem expectationi, promissisque de ferenda ope non respondisse, totque acerbis leges apposuisse, ut Gallorum Rex oblato beneficio uti non possit, ex eaque re Magistrum Equitum Memorantium, Ducem Guisium, & Santandream Castorum Præfectum offensionem contraxisse, Pontificio enim diplomate jussos arma pro Ecclesia Catholica, ut veros Christi equites, pugileque capere, etiam adversus Catharinam Reginam, si eam a vera Religione desciscere animadverterint, nec subsidia nummaria iis in militum stipendia unquam defutura pollicitum, deinde in prima stipendiorum solutione tot acerbioribus conditionibus illaqueatos, ut tenui tantum eorum parte potiti sint, proptereaque illos confugere ad Concilium, ut his consulat. Hæc cum urgeret vehementius Ferrerius Præses, responsum est a Legatis, non esse ista in Concilio tractanda, sed cum Pontifice, cum ad disciplinæ normam instaurandam non spectent. Quibus subjecere Oratores, hæc prius cum Legatis, atque etiam cum Pontifice conferenda, quam ea in Congregatione generali proponantur. Significaverunt etiam Legati paucis post diebus, nimirum XIX. Novembris Oratores Gallicos postulaturos optimam Ecclesiastici ordinis emendationem.

ib. p. 643.

CXVI. Lit. Legati Trid. ad Car. Bor. Ext. in m. Franc. Car. Bor. sig. num. 1344. ep. 115.

Romanam Curiam aliqui deprimerentur.

Dum in Concilio ageretur de corruptelis delendis, ac disciplinæ sanctioris restituendæ splendore, nonnulli præfules Hispani, & Galli quadam invidia in Romanæ Curia Magistratus perciti multa ad deprimentam eorum dignitatem, & commoda demenda moliti sunt. Cardinales vero Legati Carolo Borromæo significaverunt se nihil adversus Curia Romanæ dignitatem ex ea occasione tentaturos, nisi acceptis de ea re mandatis Pontificiis, nihil etiam decretum iri in iis, quæ ad Pontificem spectant: si quæ tamen occurrant querelæ, ad ipsum eas transmittendas, ut de iis, quæ in ipso desiderantur, ipse decernat, se strenuam operam duros, ne quid proponatur in Concilio, quo Pontifici leges imponi videantur, cum enim Concilium inferioris sit dignitatis, & autoritatis pontificis non æquum esse, ut supremam auctoritatem spectantem ad pontificem tamquam Ecclesiæ visibile caput invadant.

CXVII.

Recurrente nova Novembris die cum intermissæ fuissent Congregationes ob diffidia inter Patres de Residentia exorta, nec non quod Cæsar nonnulla Catholicæ Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Sanctitati indecora ad prolactandos Lutheranos proponi in Concilio flagitare quæ si proponerentur etiam Galli nonnulla Possiacensis colloqui capitaminus honesta proponi affectarent, quæ omnia antiquissimis institutis cum repugnarent de proroganda Sessione actum est, ut narrat Angelus Massarellus.

Prorogatio prima Sessionis VII. Trid. sub Pio IV. ad XXVI. Novembris MDLXII.

IX. Novembris MDLXII. hora XXI. habetur Congregatio generalis in Ecclesia Beatæ Mariæ Majoris, in qua recitata oratione Sancti Spiritus consueta, Illustrissimus D. Hercules Cardin. Mantuanus primus præfidentis, & Legatus aliquotus est patres in hanc sententiam. Multæ Congregationes intermissæ sunt his diebus ob causas omnibus notas, neque absque dolore a nobis recenseri possent, cum a spiritu carnis profecta fuerint. Ex quo factum est, ut materia non sint parata, ut edantur in Sessione, quare videtur nobis, ut ad XV. dies sessio prorogetur.

Rogatis sententiis conclusum est, ut sessio provegetur ad XXVI. Novembris.

Non potuere tamen eo temporis intervallo omnia in statum consentaneum pro celebranda sessione redigi quare illa iterum extracta est, ut refert idem Angelus Massarellus.

Prorogatio secunda sessionis VII.

XXV. Novembris MDLXII. celebrata est generalis Congregatio, in qua præfules doctrinam, & canones de Sacramento ordinis in examen adduxere, quo absoluto examine Seripandus secundus Concilii Legatus, ita ad Patres fatus est. Cras juxta decretum vestrum, Sanctissimi Patres, habenda esset sessio, quæ quare non habeatur, multi ex vobis nos Legatos accusant, nos autem, ut hanc maculam eluamus, nihil habemus, nisi, ut culpam omnem in vos rejiciamus, nam sententiarum vestrarum, vel potius lectionum prolixitas fecit, ut non solum non potuerimus hucusque habere sessionem sed nescimus, qua die eam habere possimus, de quibus sententiis moderandis alias agatur, quod in lectionibus prolixitas vituperatur, in sententiisque brevitas summo laudatur, nobis autem in hoc omni studio elaborandum esset, ut toti Orbi Christiano ostenderemus non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulare, nam ut inquit Paulus, Si lites & contentiones sunt inter vos, nonne secundum hominem ambulatis? parvam quidem spem concipere possumus de abusibus a populo Christiano tollendis, si in hoc uno abusu tam fœde labimur, ut

Card. Vercell. in lit. ad Car. Borrom. Ang. Massarel. post acta sess. 6. sub Pio IV. MS. Arc. Vat. sig. 3212. p. 179.

Angel. Massarellus in Actis Concilii Trid. sub Pio IV. ms. Arch. Vat. sig. n. 3212. pag. 179. Act. Cons. Trid. script. per Asulpb. Servant. ms. Franc. Car. Bor. sig. num. 1109. p. 67.

tempus, quod est omnium rerum pretiosissimum, veramus, in rebus tam levibus & inutilibus. De tempore igitur Sessionis propter has, & alias causas dum deliberarem, nihil certe statuere potuimus, propterea totum hoc onus in vos rejicimus. Cogitavimus tamen si ita vobis placeret, hanc prorogationem fieri posse ad libitum Sanctæ Synodi, quæ si voluerit, brevi se expedire poterit, quod nos maxime optamus, si autem non, nos excusati erimus. Hoc unum certum est, si Patres, ut hætenus fecerunt, ea prolixitate in sententiis dicendis usi fuerint; nihil profecto certe de die futuræ Sessionis statui poterit. Dicent igitur Patres quid faciendum videatur:

Flagitantibus porro multis, ut certa dies pro celebranda sessione designaretur, Cardinalis Seripandus subiecit. Statui nunc posset, ut Sessio prorogeretur; hac tamen lege, ut infra octo dies Sessionis determinetur. Quæ sententia ab omnibus laudata est.

CXVIII. XXVIII. Novemb. Cardinalis Lotharingus post exhibitas Regias literas de Gallicæ Regni calamitate, deque Ecclesiastici Ordinis instauranda disciplina oratione habita, addidit, Gallos Præfules ob nullum adversum casum ab obsequio Sedis Apostolicæ discessuros, ac singulari cultu, & observantia Legatos Apostolicos complexuros. Laudavit Card. Mantuanus susceptos ab iis ob Dei causam labores, Regiam in tuenda Religione constantiam commendavit. Habita etiam postea est oratio a Præsidente Ferrerio de Regia pietate in tuenda Religione Catholica, ob quam gravissimis bellis exerceretur, cum alia ratione rebellantes populos sibi conciliare posset, Regnumque percipere, ut Conciliorum & Pontificum decreta serventur.

Angel. Massarel. in Actis Sess. 7. Trid. Concil. sub Pio IV. MS. Arc. Vat. fig. n. 3212. p. 186. Act. Conc. Trid. per Assulph. Servant. MS. Fr. Car. Bar. fig. num. 1109. pag. 99.
Provagatio III. Sessionis VII. Secunda Decembris MDLXII. habita est Congregatio, in qua Cardinalis Mantuanus his verbis præfatus est. His superioribus diebus Illustrissimus Dominus Cardin. Seripandus dixit, potuisse summi terminum octo dierum ad constituendam diem futuræ Sessionis, quo tamen tempore nihil actum est, nunc autem dies ipsa statui debet, & ut commodius Dominationes Vestre deliberare possint, aperiamus vobis mentem nostram. Nobis igitur videretur, ut sessio ipsa prorogeretur ad diem XVII. hujus mensis his conditionibus. Prima ut bis in die Congregatio habeatur, altera ut in proxima sessione constatuatur, quæ decreta erunt. Cæteri vero in alia subsequenti sessione publicentur. Superfunt enim peragenda doctrina,

& canones de ordine, decretum de residentia, & canones de reformatione, ex quibus, ut dictum est, decernentur, quæ præparata erunt. Verum antea Patres vacare debent brevitati sententiarum, si eas, quas dixi, maturius paratas habere volumus; & licet nos sæpe de hac re admonuerimus Dominationes vestras, nihil tamen profuit iterum vos admonere verbis Ecclesiasticis. In multitudine Presbyterorum noli esse loquax, quod profecto fiet, si extra rem Patres loquantur, & ea quæ ab aliis dicta sunt, non repetant. Sciant propterea Dominationes vestre, quod nos Legati, & Præsidentes Apostolici nullo modo ferre volumus, ut aliquid vel fiat, vel dicatur, sicuti hætenus magna nostra molestia factum vidimus, & dictum audivimus, quod non sit ex dignitate hujus sacri loci. & majestate, in qua præest Spiritus Sanctus. Adsumus nos Legati, & Præsidentes S. D. N. & S. Sedis Apostolicæ. Sunt præsentibus duo Amplissimi Cardinales, tot gravissimi, & ornatissimi Oratores, tot sanctissimi Patres, alias nos protestamur, si id evenerit, nos statim discessuros. Rogamus igitur Dominationes vestras, ut in eorum dictis, & factis ea prudentia, & modestia uti velint, quæ decet sanctos, & religiosos Viros in tam celeberrimo loco sedentes, eaque facere, & dicere velint, quæ coram met sua Sanctitate, cujus personam nos hic sustinemus, fieri, & dici deberent.

Rogatis sententiis Sessio ad decimum septimum ejusdem mensis Decemb. extracta est, ac in pluribus Congregationibus habitis doctrinam & canones de Sacramento Ordinis diligentissime excusserunt.

VI. Decembris in Congregatione generali habita contendit Lotharingus in consecratione conferri Episcopis a Deo jurisdictionem, conciliorumque auctoritatem a Deo acceptam ex eo textu, Ubi duo vel tres &c. ita tamen, ut in Concilio comprehendendi intelligatur caput Ecclesiæ, nec pro constituenda conjunctione Ecclesiæ quidquam esse majoris momenti, quam Pontificis Summi auctoritatem, constabilire.

Medio Decembri ob sententiarum diffidia quarto prorogata est Sessio, de quo Acta.

Provagatio IV. Sessionis VIII. Decima sexta Decembris habita est Congregatio generalis, in qua sessio septima quarto prorogata est, Cardinale Seripando ita de ea disserente.

Illustrissimi, & Reverendissimi Domini, Clarissimi Oratores, & Reverendissimi Patres. Orandum est etiam, atque etiam, ut in hac die, qui est dies jejunii nostri, non

Nova Sessiois prorogatio.

CXIX. Car. Vic. com. pag. 145. 6. Decemb.

Concilio nomine conprehenditur Pontifex.

Angel. Mass. in Actis Sess. Concil. Trid. MS. Arch. Vat. fig. num. 3212. p. 180.

Et ex eo Assulph. Servant. MS. Car. Bar. fig. n. 1109. p. 102.
invenitur voluntas nostra, non inveniamur, inquam, ut quisquam admittat eam, & ne cum derelinquamus spiritum, quem paulo ante invocavimus. Memini me diebus præteritis egisse de tot prorogationibus Sessionis hujus, meminique a me, & ab iis dictum esse, has prorogationes arguere lites, & dissensiones, & minuere immobilitatem. Per has enim prorogationes, quæsi fuerunt amici nostri, quod laudarent, & non invenerunt; inimici quæsi fuerunt quod vituperarent, & invenerunt. Memini & me dixisse tunc ad tollenda hæc scandala, & de nobis non bona iudicia, an videretur diem non certum statuere, sed decernere, ut is statueretur, qui Sanctæ Synodo post discussionem materiarum, quæ in sessione promulgandæ sunt, commodus videretur. Non placuit hoc Paternitatibus vestris, quibus nos morem gessimus, ut semper facere soliti sumus. Nescio quo die postea ab Illustrissimo Domino meo Mantuano dies certus propositus est, tanquam post varias sententias dies crastina pro sessione celebranda statuta est. Insanivim autem si disceptarem, an die ipsa crastina sessio haberi possit. Quid ergo agendum? dicam ego quæ mihi Illustrissimi Domini mei Legati mandarunt, eaque, quæ ab ipsis accipi, proponam. Vellem tamen vos in hac re esse Præsidentes, & Legatos, ut unusquisque proponeret, quod ei videretur, responderetque, si interrogaretur cur die crastina sessio non habeatur? Nos accusamus, & accusamur, ego autem non possum aliud dicere, quam quod alias dixi. Accusamur enim, quod non repræmamur longitudinem sententiarum, nec inibeamus, ne ea dicantur, quæ extra rem proposita sunt, sicuti maxima cum humilitate, & patientia toleravimus. Sed dicam profecto: quid opus erat tam longa oratione ab aliquibus residentiam necessariam ostendi? Quis enim id ignorat? quis id negat? quis non millies id hic dictum audit. Venit mihi in mentem carmen nescio cuius, Pastorem Tityre pingues paciscere oves oportet. Dum cum ovibus vestris eritis? eas docete. Non est opus, ut vos Coepiscopos vestros doceatis, neminem enim ignorare credendum est, quæ sui muneris sunt, ea autem dicere in sententiis vestris tantum debetis, quæ circa rem propositam spiritus suggererit vobis. Nonne sciebatis cras habendam sessionem? quare ita dilatas sententias vestras? Misere mini Patres & vestrum, & nostrum. Cogitabamus proponere, quod alias proposuimus, scilicet ut nullus dies certus statueretur. Verum quidam jurisperitus admovit non posse fieri, cum dies Sessionis sit

Quarta prorogatio Sessionis.

dies sententiæ, & ex consequenti certus statui debet, ut quorum interest adesse possint. Si tamen placeret hominibus gratia sunt agenda Deo, sui autem, posset decerni, ut sessio crastina prorogeretur, & infra quindecim dierum spatium, nempe totum hunc mensem statueretur dies, quo sessio ipsa celebrari debeat. In his tamen sexdecim diebus sententiæ omnium Patrum super hoc decretum dicentur, videbimusque quæ eo tempore preparata erunt, & quis dies pro sessione habenda statui possit. Dicant igitur Patres quid sentiant.

Consentientibus demum omnium sententiis decretum est, ut quemadmodum Legatus exposuerat, sessio ad dies quindecim extraheretur. Deinde sententiæ circa decretum de residentia rogatæ in hac, & pluribus aliis Congregationibus, ita ut in singulis, vel sex, vel septem aliquando decem, vel duodecim Episcopis perorarent.

Prorogatio V. Sessionis VII.

XXX. Decembris habetur Congregatio generalis, in qua Illustrissimus Dominus Hieronymus Cardinalis Seripandus secundus præsidens absente primo, recitata solita Sancti Spiritus oratione, alloquutus est Patres in hanc sententiam. Purabamus quindecim dies satis vobis esse ad dicendum, nobisque ad audiendum super hoc decreto de residentia, verum longe aliter res se habuit. Nam multi Patres dicturi supersunt. Nec quidem divinare possumus, quot diebus examinatio ipsa absolvi possit, propterea visum est Illustrissimis Dominis meis [scilicet Collegatis] ut eadem, qua hætenus usi sumus, progrediamur via, scilicet ut nunc nihil certi statuarur, sed deputentur adhuc quindecim dies futuri Mensis Januarii, intra quos dies Sessionis declaratur; hoc enim tempore, & Patres omnes loquentur, & decretum ipsum de residentia juxta dictas Patrum sententias reformabitur, necnon doctrina de Ordine extrema imponetur manus.

Rogatis sententiis decreta est memorata prorogatio Sessionis ad quindecim dies Januarii MDLXIII.

Tot prorogationum causa manabat ex gravi diffidio moto inter Episcopos, an residentia esset juris Divini, extantque duæ orationes insignes apud Gabrielem Palæottum, in quibus contraria hinc inde argumenta conferuntur, eaque etiam de causa Cardinalis Mantuanus in Congreg. habita die sexta Novembr. decretum proposuerat, in quo prætermissa ea controversia, more veterum præmia, & pœnas descripserat idonea ad Episcopos ad residentiam adigendos.

Angel. Mass. in Actis Concil. ante Sess. 7. MS. Arc. Vat. fig. n. 3212. p. 181.

Iterum quinta prorogatio Sessionis.

CXX.

Leto eo decreto perstitit major præfulum pars in sententia, ut residentia juris Divini promulgaretur.

CXXI. Ex controversia jurisdictionis Episcoporum oriuntur magnæ dissensiones.

Distinebat etiam maximis curis Patres alia longe major controversia de jurisdictione Episcoporum, an juris esset Divini, an a Pontificia autoritate manaret, quæ non modo partem hujus anni, sed etiam in sequenti occupavit, atque etiam nonnulla dissidia ob ancipites variarum opinionum æstus excitavit. Collegit Gabriel Palæottus, qui aderat, tunc Rotæ Auditor, ac postea Cardinalis, singulorum ferme autoritate Superiorum non abesse id a superbia. Et video, inquit, multos teneri magna sollicitudine, ut defendant auctoritatem Episcoporum adversus Lutheranos, sed cur non etiam capituli sui curam gerunt? nam Hæretici magis invehuntur contra Papam, quam contra Episcopos.

Alia Conc. Trid. per Gabr. Palæot. Aud. Rot. postea Cardin. m. Franc. Gard. Bar. fig. n. 24. pag. 234.

Senogalliensis dixit. De jurisdictione Episcoporum duas esse opiniones, unam quod substantia jurisdictionis est a Deo, & exercitium est a Papa. (Ita Henricus de Gandavo in quodlibetis, & Jo. Gerson de statu Ecclesiæ) alteram, quod immediate sit a Papa, & hoc a multis recipi in 4. sent. dist. 18. & 19. & Cajetan. de autorit. Papæ, & Concilii cap. 19. affirmare, S. Thomam idem sequi, iisque adherere Archiep. Florent. tit. 22. art. 4. de Eccles. dogm. & lib. 1. de Christiana libertate cap. 4. &c.

Aurienensis. Verba illa in partem sollicitudinis posse intelligi dupliciter, vel quod Episcopi sint vocati non ad universalem curam, sed ad particularem, vel quod sint vocati ab ipso Papa, ita ut non sint vocati a Christo ex sententia Turrecrematæ, & hunc esse cardinem disputationis inter nos &c.

Theanensis. Quod tota jurisdictio, & integra est in Papa collata a Christo, & ea derivatur in alios Episcopos ab ipso Papa, & licet Apostoli eam immediate a Christo receperint, tamen personalis in eis fuit, & cum eis extincta.

Danesius dixit Episcopos non tantum esse institutos jure Divino, sed etiam esse Pastores, Papam esse Pastorem universalem aliarum Ecclesiarum, Protectorem, & speculatorem, dum tenetur invigilare an ceteri officio suo fungantur. Hincque Sanctum Gregorium vetuisse se vocari universalem Papam, ne detraheret Episcopis particularibus. Dixit etiam ea verba in partem sollicitudinis fuisse usurpata primum a Leone, & deinde ab aliis, sed semper referri ad Primates, aut Archiepiscopos, ita ut ii dicantur habere partem sollicitudinis, quantum curam gerunt Episcoporum.

Quinquecelesiensis. Quod disputatio de Episcoporum institutione non est hujus loci, nec temporis, quodque hæc subtilitas est relinquenda scholis, nec his

occupanda Synodus: postea ex autoritate Sancti Hieronymi in epist. 1. ad Gal. distinxit quatuor genera Apostolorum, seu Episcoporum, subdiditque Episcopos nostros esse in secundo genere, videlicet missos a Deo, sed per hominem id est Papam, qui eos constituit, & cui obedire debent. Disputare autem de Primatu, & de Jurisdictione, nihil aliud esse, quam negare prima principia Theologiæ, potius agendum, quam bene exerceantur hæc munera procul ab avaritia, ab invidia, a fastu, & luxu. Nam quaerere de autoritate Superiorum non abesse id a superbia. Et video, inquit, multos teneri magna sollicitudine, ut defendant auctoritatem Episcoporum adversus Lutheranos, sed cur non etiam capituli sui curam gerunt? nam Hæretici magis invehuntur contra Papam, quam contra Episcopos.

Orator Poloniæ dixit. His calamitosis temporibus certe non est dignitatis nostræ in genealogiis interminatis tempus consumere, nam cum Catholici omnes existiment ab hoc Concilio pendere salutem totius Ecclesiæ, potius agendum esset de ratione administrandi illius muneris.

Gadicensis, ait, de Episcopis vocatis in partem sollicitudinis præsupponitur, eos, qui non sunt vocati a Papa, non esse veros Episcopos, quod est falsum, nam qui creatus est Episcopus secundum primum, & quartum canonem Apostolorum, & secundum canonem quartum Concilii Nicæni, & secundum Concilium Cabillonense, & secundum statuta Ecclesiarum, illi utique sunt veri Episcopi, & tamen non sunt vocati a Papa, & Archiepiscopus Salisburgensis confirmat Episcopos electos a Capitulo, & veri sunt Episcopi, & ita accidit in aliis multis.

Tunc multi Prælati hoc audientes strepitum magnum excitaverunt clamantes, extra, non audiatur, verum Cardinalis Simoneta subjunxit, quod Salisburgensis consecratur, & confirmatur auctoritate Papæ, interea alii Prælati ingeminabant clamantes: exeat, & alii, anathema sit, ad quos Granatenensis conversus respondit, anathema vos estis. Gadicensis vero sermonem nunquam intermisit prosequens inter clamores, quod incepserat, & declarans teneri quidem omnes agnoscere Papam, ut summum Vicarium Dei, in quo est plenitudo potestatis, & cui omnes sunt subiecti, & teneri omnes Episcopos hoc fateri, prout ipse fatetur, verumtamen usum, quem Papa dat Episcopis, ut materiam jurisdictionis, eam non posse illis adimi, nisi ex justa causa, & quæ cum ratio-

Hæretici stant conjuncti contra papam.

CXXII. Al. Conc. Trid. per Gabr. Pal. m. Franc. Car. Bar. fig. num. 24. p. 249.

Dicta a Gadicensi emendata ab eo.

ne consentiat. Et conclusit clare exprimendum esse, Episcopos Presbyteris superiores de jure Divino, inde conquestus est, se fuisse immerito interpellatum, cum nondum suam sententiam absolvisset, quemadmodum si quis legat in Sacris literis hæc verba, Non est Deus, utriusque dicat statim hæreticum hoc esse, at si legat præcedentia verba Dixit insipiens, tunc aliter sentit. Idem & Patribus multis ibi præsentibus, inquit, accidisse, qui si patienter omnia ad extremum audivissent, non erat cur perturbarentur, cum jam tribus Conciliis interfuisset, aut doctores, aut Episcopus sub Paulo III. Julio III. & Pio IV. qua de re commotus Cardinalis Mantuanus acriter in eos oratione invehens fuit, qui ita Gadicensem, & totam Synodum perturbassent, denuntiavitque eis, si quid posthac hujusmodi audierit, se inde statim recessurum, cum nec eorum munus, nec persona, quam sustinent Summi Pontificis tantam indignitatem ferre possit. Ad hæc Lotharingus se quoque inde molestia affectum fuisse, quod & Legatorum autoritas negligi, & dicendi libertas adimi, & nimis anxie Patrum studia fieri videantur, sed eos præsertim, qui anathema dixerant, durius perstrinxit, quod diceret, si scirent ipsi, quo pudore & difficultate Patres antiqui hoc verbo in alios uti solerent, non certe ita leves in proferendo futuros [Et paulo post:] Parisiensis subjecit promulgandum canonem contra perturbatores concilii, quod & a quibusdam aliis fuit petiitum. Verum Cavenensis junior respondit occurrentum esse causam, ne effectus sequatur. Prohibendum enim esse ne blasphemetur nomen Sanctissimi, & ne doctrina monstruosa proferatur, tuncque attentionem magnam in confessu exituram, cui & Castellanus subscripsit, inde reliqui ordine res propositas sunt prosecuti.

Tropionensis. Quod omnis jurisdictio a Papa descendit.

Nucerin. Quæstio excitata videtur non tantum officio primatui Sanctiss. D. nostri, sed etiam unitati totius Ecclesiæ. Ubi enim ponitur, jurisdictionem Episcoporum immediate pendere a Deo, proculdubio scinditur unitas hæc, quæ non potest tot capita sustinere.

Acadensis Ibernus. Ostendit tribus rationibus non posse subsistere, quod ajunt jurisdictionem immediate esse a Deo. Primo, quia in Hierarchia essent multa capita, potiusque redderetur Anarchia, ac totum everteretur. Secundo, quia ex eo

Episcopalis jurisdictione non pendet immediate a Deo.

magis confirmaretur opinio Hæreticorum. Nam & in Anglia Rex vocat se caput Ecclesiæ Anglicæ, & creat Episcopos, qui consecrantur a tribus Episcopis, ajuntque se veros Episcopos, quia sunt a Deo, nos vero id negamus, quia non sunt a Pontifice Romano adsciri, & recte dicimus, hæcque tantum ratione illos convincimus non alia, nam & ipsi ostendunt se fuisse vocatos, electos, & consecratos, missos, igitur si in canone dicatur tantum a Christo institutos, hinc inferrent electionem fieri, tanquam ex nudo instrumento, quod æquale sit in omnibus, tam Regi, quam Papæ. Tertio, quia si jurisdictio esset tota a Deo, Papa non posset illam tollere, nec transferre in alium, sicut non potest prohibere consecratum, quin ordinet, & conficiat Eucharistiam. Quæ sententia omnibus placere maxime vita fuit.

Lotharingus, qui in inchoata hac disputatione Tridentum advenerat, dixit. In 3. cap. cuperem fieri mentionem impositionis manuum, cujus in Testamento Veteri, & crebrius in Novo fit mentio, vellemque dici ex legitima successione, videlicet, ut semper sciretur, cum quis imponit manum, a quo fuerit illi manus imposita, & ita gradatim perveniremus usque ad primum, qui fons fuit ordinationis. Accidit mihi cum agerem contra Hæreticos in conventu Poissiano, & quaererem ab illis quis eos ordinavit, aut dedit illis potestatem alias ordinandi: illi respondebant se esse Ministros extraordinarios institutos a Deo negligentia nostra, idcirco si addamus ex successione tollitur hic error. In quinto capite doctrinæ profiteor id verbum, jure Divino, me non probare, quoniam hoc verbum magnas dissidii, & contentionis causas in Ecclesia dedit. Dicam tamen pro conscientia, & fide mea, quid de hac materia sentiam; non dubito ego potestatem ordinis esse a Deo immediate, primo quia ita Scriptura loquitur, Accipite Spiritum Sanctum, &c. Sed addo etiam potestatem jurisdictionis Ecclesiasticæ esse a Deo, quia non potest tota Ecclesia facere, quin sit Papa, & sint Episcopi, nec potest redigi ad Aristocratiam, aut Democratiam, cum debeat esse tantum monarchia, & hoc est omnino a Deo. Et si quis obiciat æquasne ergo omnes Sacerdotes Papæ Minime, nihil enim adeo firmiter est retinendum, quam hæc unitas, & Primatus Sedis Apostolicæ. Nam his temporibus conjurata sunt omnium hostium acies adversus hanc arcem, & licet sint diversa eorum Sectæ Lutherani, Calvinistæ, Zuingliani, Anabaptistæ, & aliæ factiones, in hoc

CXXIII. Al. Conc. Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. MS. Car. Bar. fig. num. 24. pag. 243. Fundamentum fidei hæreticorum mera impostura. Lotharingi sententia de jurisdictione Episcoporum.

hoc tamen conveniunt, ut funditus ever-
rant hoc fastigium. Itaque significatur in
Evangelio, Cum fortis armatus, &c. ni-
hil ergo diminuitur de auctoritate San-
ctissimi, ut ait Cardinalis Polus in libro
suo, nam licet potestas jurisdictionis sit a
sit in tota Ecclesia a Deo, tamen Papa
solus potest hoc jus in unumquemque exer-
cere. Quodnam igitur est vocare, assu-
mere, deponere, & mittere? ita, ut quis-
que assumatur, & mittatur a Deo per
Pontificem, quod explicat Cardinalis Po-
lus in dicto libro pulchris exemplis, & cum
audimus aliquos in Provinciis remotis as-
sumi in Episcopos, & consecrari a Me-
tropolitano semper intelligo id fieri, aut
ex statuto Apostolorum, aut ex legitimi
concilii auctoritate, aut ex privilegio A-
postolico, ita ut in omnibus semper adsit
explicite, aut implicite auctoritas Sanctis-
simi, quoniam aliter se res habere nequit,
& caput destrueretur. Jurisdictio igitur
est a Deo, dum tamen exercetur in ma-
teriam, quam dat Papa, qui potest eam
tollere, minuere, eximere, & similia.
Quod vero hæc non pendeat ab ordine patet
primo, quia sede vacante Capitulum ex-
ercet jurisdictionem, & excommunicat.
2. quia si esset juncta cum ordine, Epis-
copus non posset eam transferre in Vica-
rium. 3. quia non posset appellari ab E-
piscopo ad Archiepiscopum, cum Archie-
piscopi sint instituti jure positivo. Itaque
hæc ministratur a Papa, qui potest pro
arbitrio suo eam moderari, dum tamen
in edificationem, non in destructionem.

CXXXIV.
Act. Conc.
Trid. per
Gabr.
Pal. Aud.
Rot. post-
ea Card.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. n. 24.
p. 247.

Jacobi
Lainez
sententia
de jurisdic-
tione E-
piscopopo-
rum.

Generalis Lainez dixit. Nostrum esse
hereses refellere, & lapsos mores corri-
gere, opiniones autem, quæ huc non spe-
ctant, doctoribus in scholis disputandas
relinquere. Nolle autem se prætermittere
cum alii id egerint, quin quod sentit de
jurisdictione, & de jure Divino breviter
non attingat, nempe potestatem jurisdic-
tionis, quæ nihil aliud est, quam prela-
tio quadam super plebem ad dirigendam
illam in vitam æternam, secundum præ-
cepta Ecclesiæ, rotam a Papa tanquam a
fonte promanare, & ita in decreto Innoc.
IV. & Lucii III. & Clem. III. contineri
quod a se in Sicilia inventum coram Pa-
tribus publice recitavit, idque confirma-
tum dixit a multis patribus in Concilio
Basiliensi in epistola ad Eugenium IV.
Papam autem, cum dat oves, tribuere eti-
am prelationem in illas, alioquin si da-
ret tantum materiam, sequeretur eos ha-
bere sponte, aut aliunde potestatem, cum
materiam tantum illius exercenda a Papa
assequeretur, quod falsum est, cum ju-
risdictio ante consecrationem possit obti-

neri, ut in extravag. ult. Clem. V. seque-
retur etiam æque id omnibus Episcopis
competere, quoniam sunt omnes æque con-
secrati, & in hanc sententiam adduxit
doct. in 4. sentent. dist. 24. Sanctum Bo-
naventuram q. 3. S. Thomam 2. 2. q. 29.
& in 4. sentent. dist. 24. & S. Leon. in
caput ira Dominus 19. dist. Porro jus di-
vinum multipliciter accipi dicitur, nec enim
id solum, quod ore Dei traditur in sacris
litteris continetur ad illud referri, sed et-
iam alia multa in sacris litteris non ex-
pressa, veluti sunt formæ Sacramentorum
sicuti contra, non omnia in iis expressa,
statim ceteri juris Divini, quomadm-
dum orare non velato capite, abstinere a
sanguine, & suffocato, Bigamia, & alia
hujusmodi: esse etiam quadam, quibus
concurrunt causa secunde, & tamen at-
tribuantur Deo, qui dat illis potestatem,
ut in psal. dat pullis escam corvorum.
Quadam, quæ non attribuantur nisi large,
alia, quæ nullatenus ei adscribuntur. In
deo hæc omnia accurate circumspicienda
esse. Posse autem regulam quadam con-
stitui, ut omnia, quæ Deus voluit esse,
perpetua, & immutabilia ea per se ipsum
fecerit, alia quæ varietati subjecta sunt
per alios, & media quadam instituerit.
Potestatem igitur ordinis a Deo pendere
pro ut consecrationem, & hanc esse im-
mutabilem. In alia, quæ jurisdictionis est
concurrere etiam potestatem hominis, ideo-
que variari sapius, & auferri posse ab eo-
dem homine non materiam solum, sed et-
iam potestatem. Et quavis jurisdic-
tionis omnis in universum auctor sit Deus,
tamen illam in summo Pontifice tanquam
in fonte collocasse, a quo alii omnes eam
hauriant, sicuti dominari animantibus est
terra a Deo est, huic vero, vel illi loco
præesse, aliunde hoc dominium pendere,
aliisque causis adscribi.

Hic dicendis sententiis finis, quæ cum
omnium fere aures, tum prolixitate, tum
acri disceptatione defatigatas reliquissent,
varie subinde hæc dijudicandi, ac removere
alia atque alia suspicandi compluribus occa-
sionem præbuerunt. In primis enim Hispanos
Patres multi mirabantur, adeo hæc in re
unanimes, atque ardentes se ostendisse, ut
jurisdictio eis divinitus tributa esse decla-
raretur, nec eam, quam præ se ferebant
auctoritatis Summi Pontificis rationem
habuissent. Aiebant quidam inveterata ad-
versus Archiepiscopum Hispanensem Sum-
mus Hispaniarum Inquisitorem simulare
hæc ab eis urgeri, ut eo facilius si eis li-
cuisset ab ejus potestate se eximerent, alii
nihil aliud eos, quam rem suam quæverit,
hæcque juris Divini, quæ ab eo spargun-
tur

Act. Conc.
Trid. per
Gabr.
Pal. Aud.
Rot. MS.
Franc.
Car. Bar.
fig. num.
24. p. 248.

tur semina a Superioribus de residentia
controversis propagata ad amplificandam
eorum auctoritatem, diminuendamque.
Summi Pontificis in eis potestatem ten-
dere. Alii bono eos zelo, & stimulis con-
scientie impulsos, quod ita Christiana
Reipublica consultum judicaverint hæc ar-
ripuisse, & præsertim, quod auctore Fran-
cisco de Victoria, ex cuius gymnasio multi,
qui huc convenere Patres exilierunt. Hæc
opinio quidem ab Hispaniarum academiis,
quod fuerit apprehensa sane probabilis
videretur, cum & alii aliquot non Hispani
Patres, ita Sancta Ecclesie expedire per-
suasi eandem sententiam pari studio fue-
rint amplexi. In Galliis illud observatum,
quod cum Cardinalis Lotharingus, & pu-
blice, & privatim eos reprehendere visus
esset, qui hanc questionem mutilem ser-
mone protraherent, siue de potestate Papæ,
ac Concilii disceptare audeant, Prelati
tamen ejus fere omnes, prout res rulerat
in hoc, vel illud argumentum digressi fue-
rant, &c.

CXXXV.

Ceterum de rebus propositis mirum il-
lud fuit Patres fere omnes, ita se totos in
ea questione de jurisdictione discutenda
effudisse, quæ proposita non erat, nec ne-
cessaria, nec his temporibus congruens, &
reliqua, quæ in doctrina convinebantur a
paucis tantum Patribus observata, levi-
terque perstricta fuisse. Sed & hinc multa
alia in dubium vocata fuisse constabat,
quæ cum Hereticis non sunt pugnantis,
sed tantum inter Theologos, & Canonis-
tas controversa, a quibus abstinendum
potius erat, quod hæc seditiones, & sectas
tantum inter Patres fovere, nec fructum
asserere posse viderentur.

Porro in tractanda questione de jurisdic-
tione, cum multi in eam sententiam
venissent, ut dicerent potestatem jurisdic-
tionis a Christo Episcopis tribui, illius
vero exercenda materiam, atque usum a
Papa ministrari, ideoque reliquis persua-
dere conarentur, ut potestatem hanc a
Christo proficisci faterentur, quod periri-
de esset, ac si a Papa jurisdictione ipsa hau-
viretur, postquam illius mutanda, seu a-
dimenda auctoritatem retineret. Animad-
versum tamen fuit hæc longe inter se dif-
ferre, multaque hinc absurdissima pende-
re: siquidem si concedebatur originem
jurisdictionis a Christo derivari, tunc quam-
vis Papa distribuenda materie minister es-
set, elicere tamen inde voluissent, eam
amplius mutare, aut minuere, nisi ex cau-
sa, Papæ non licere, ut apud Abb. &
Dec. in cap. fin. de confirm. util. & Abb.
in quest. incipiente Episcopus, &c. Quod
si tota potestas a Papa oriretur, tunc in
ejus facultate, tanquam quod juris po-
Aur. Eccl. Tom. XXXIV.

stivo diceretur relinquatur, eam in
hunc, vel illum nulla addita variatione trans-
ferre. Tametsi autem Papa nemini jus
suum adimere, cunctaque ordine admini-
strare debeat, id tamen incommodi seque-
batur, quod si Papa beneficium aliquod
reservare, si Ordinarii collationem præ-
venire, si ab ejus jurisdictione aliquem ex-
imere, ceu eum ad alteram Cathedra-
lem transferre, aut alia hujusmodi atten-
tasset, semper disputationibus prius in-
volvendus erat, an justa tunc causa sub-
esset, quod nihil aliud erat, quam eum,
cui summa in alios potestas divinitus fuit
tradita, inferiorum sensibus, censuræque
subiicere. Idcirco semper Canonistæ om-
nes, alique multi contenderunt, si quid-
quam in hac materia erat definiendum,
id semper maneret, potestatem quidem
ordinis rotam derivari a Deo, Papamque
in eo, ut nudum ministrum censerit, ve-
rum potestatem jurisdictionis a Papa, non
ut instrumento, sed tanquam fonte, ut
causa efficiendi proficisci, hæcque omnia,
ita Dei ordinatione pro Ecclesia sua uti-
litate constituta.

Fuit quoque animadversum hanc que-
stionem de Episcopis & Presbyteris fuisse
olim ab Ario excitatam, atque a Catho-
licis damnatam, ut ex S. August. de hæ-
res. & Epiphano constat, quæ deinde a
Marsilio Patavino ducentis ab hinc circiter
annis renovata, novissimeque a Lutero,
ejusque sectatoribus fuit repetita, quorum
etiam argumenta nonnulla audita fuerunt,
quod in ea re magis Patres movebat, ut
in re tanta omnia circumspicerentur.

De auctoritate S. Hieronymi in c. olim
& cap. legimus variæ Patres cum loquuti
fuisse, non defuerunt, qui ejus senten-
tiam non receptam esse responderent, de
qua Albertus Pighius libr. 2. cap. 10. Al-
phonf. de Castro lib. de hæres. in verbo E-
piscopus Dominicus, Soto de iustitia, &
jure libr. 10.

De Sancto Thoma etiam variæ fuerunt
sententiæ, quid in hac questione de ju-
risdictione senserit, & utraque pars eum
in rem suam interdum asserere conatur.

De Turrecremata, cuius auctoritas sæ-
pius prolata fuit, nemini quemdam, cu-
jus nomini, & memoria parco, cum ejus
opinionem a Theologis explosam esse dica-
ret eum simul Turrecrematam invidiose
appellare.

Cum igitur hæc, & alia multa magnis
implicita difficultatibus a Patribus fuissent
audita, sollicitus eo magis Legatorum a-
nimus veddebatur, quod nihil tam longius
disputationibus, nedum perfectum, sed
minoribus omnia dissidiis aucta conspicie-
bant. Statuunt igitur cum Lotharino a-
gere,
O o gere,

gere, ut tollendis tot controversiis operam suam interponat, quod quidem eorum consilium, quem tandem exitum, cum tota hac disputatione fuerit adeptum existimavi continuata lectionis serie recensendum, ut tam arduæ rei tractatio, multorum de hinc mensum spatium, usque in diem sessionis assiduo agitata planius omnibus innotescat; mox ad alia, quæ hoc tempore subsequuta fuerunt revertemur. Hactenus Gabriel Palæottus, at de his iterum proximo anno recurret mentio.

CXXVI. Procuratores Episcoporum non dant in Concilio suffragia.

Orta fuerat in Concilio controversia, an Procuratores Episcoporum Germaniæ dicendæ decretoriæ sententiæ jure polleant, tuebantur illi causam suam diplomate Pauli III. quo ante septemdecim annos ob tumultus Germaniæ, & pericula imminencia si Præsules e Provincia discederent, cum Lutherani perpetuis iis struerent invidias, ea prerogativa fuerant affecti, de quibus consultus Pius, abrogata Pauli prerogativa, sanxit, ut Procuratores Præsulum ad offerendas tantum absentia excusationes admitterentur.

MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 1109. p. 166.

Pius, &c. Ad futuram rei memoriam. Alias a felicitis recordationis Paulo III. Prædecessore nostro emanarunt literæ in forma brevis tenoris subsequentiis.

Venerabili Fratri Joanni Mariæ Episcopo Prænestino, &c. Dat. IV. Decembris MDXLV. Pontificatus nostri anno XII.

Concessa erat iis facultas Præsulibus Germanis ob Hæreticorum invidias, ac molimina, ut Procuratorum opera in Concilio comparerent: subdit Pius.

Cum autem nos postmodum ex complurimis rationabilibus causis ad id animum nostrum commoventibus per nostras sub plumbo pridie Kal. Januarii Pontificatus nostri an. II. confectas literas decreverimus, & declaraverimus prælatos, & alios jus dicendi sententias in Consistorio per nos in Civitate Tridentina indicto habentes, in quo per Dei Optimi Maximi opem, & auxilium jam aliquot Sessiones factæ fuerunt, nisi legitimo impedimento detinerentur per se ipsos, & non per procuratores, nisi ad dicendum de impedimento hujusmodi in dicto Consistorio comparere, & illius celebrationi interesse teneri, & obligatos esse, & ipsos solos personaliter comparentes ad sententias in eodem concilio dicendas admitti, procuratores vero etiam si prælati forent, & jure propriam vocem in concilio haberent, ad allegandum, & probandum excusationes impedimenti dumtaxat audiri debere, prout in eisdem nostris sub plumbo literis plenius continetur contingere facile posse, ut nonnulli ex prælati, & alii in ipso concilio vocem habentibus prædictis, propterea quod præ in-

serta literæ in forma brevis, Pauli prædecessoris nostri hujusmodi in eisdem nostris sub plumbo literis specialiter revocata non fuerint illis se tueri, & jurare posse forsam prætereundum dubitarent. Idcirco volentes easdem nostras literas sub plumbo suum debitum, ac rotalem effectum, sicut par est, omnino sortiri, & omnem cuicumque talis præteritionis materiam de medio tollere. Motu proprio, & ex certa scientia, & matura deliberatione nostra, & de Apostolica potestatis plenitudine, literas in forma Brevis Pauli prædecessoris nostri hujusmodi, & in eis contentas quacumque, autoritate Apostolica revocamus, cassamus, irritamus, ac totaliter annullamus, revocataque, cassata, irritata, ac penitus annullata fore esse, nemini ullatenus suffragari, nec quemquam illis se quoquo modo tueri, aut jurare, neque harum ipsarum, seu per nos revocatarum præteritu sententias in dicto Concilio per Procuratores nullo pacto dicere, neque ad id quovis quæsto colore admitti posse, vel debere, sed easdem nostras sub plumbo literas ab omnibus ad quos spectat inviolabiliter observandas esse, sicut per quoscumque Judices, & Commissarios quavis autoritate fulgentes, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, ac de lacere Legatos, sublata eis, & eorum cuilibet, quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & autoritate, iudicari, desiniri, & interpretari debere. Irritum quoque, & inane, si secus super his a quoquam quavis autoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus non obstantibus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Marcum sub annulo Piscatoris die XVI. Augusti MDLXII. Pontificatus nostri anno III.

Non prætermittendum hic visum est Joachimum Marchionem Brandeburgensem Principem Electorem, cum ad salutandum Pontificem Oratorem misisset, sollicitatum fuisse a Pio, ut viros probos, & graves, pacisque cupidos ad concilium Tridentinum mitteret.

Dilecto filio Nobili Viro Joachimo Marchioni Brandeburgensi Sacri Romani Imperii Principi Electori.

Dilecte fili Nobilis Vir salutem, & Apostolicam benedictionem. Oratorem tuum, ea benignitate, qua decuit, excepimus, libenterque & literas tuas ab eo nobis redditas legimus, & que is tuo nomine exposuit nobis audivimus, quibus in literis iucunda nobis admodum fuit commemoratio illius temporis, quo Nobilitatem tuam in illa expeditione Hungarica cognovimus, declaratio benevolentia, quam

CXXVII.

Pius IV. servatam fuisse vehementer gaudemus. Nos quoque, qui te illo tempore ob eximiam virtutem, singularem quandam humanitatem tuam una cum bonæ memoriæ Joanne Jacobo fratre nostro Marchione, & amare, & plurimi facere cepimus, amorem illum erga te constantissime, ut nostra natura conservavimus, ac post injunctum nobis Apostolicæ servitutis onus eriam auximus, quique te antea ut amicum dileximus, postea ut Charissimum filium amare instituvimus, neque unquam de te perhonorifice loqui desistimus. Persuasum enim nobis habuimus devotionem illam, & pietatem erga Sedem Apostolicam, que in majoribus tuis clarissimis, optimisque Principibus tantopere præter ceteras eorum virtutes enituit, in te, sicut reliquas eorum virtutes, ita derivatam fuisse, ut non facile aboleri poterit, præsertim cum, ut scis, hæc Sancta Sedes te & tuos singulari semper charitate, & benignitate fuerit complexa, quod cum ita de te sentiamus, expectamus a Nobilitate tua, ut ad Concilium autoritate nostra Tridentini congregatum Oratores tuos mittas, teque illi, ut Catholicum Principem decet, subiicias, sicut Prædecessorum nostrorum tempore fecisti, quod enim cum officio adductus fecisti, speramus tua erga nos veteri benevolentia commotum aliquando facturum esse propensius, quod ut facias neque minoris abs te fieri, quam ipsos Prædecessores nostros ostendas, Nobilitatem tuam in Domino hortamur, & paterne monemus. Quæ autem offerri tibi potest magis idonea occasio declaranda istius tue eximia probitatis, & rectæ, ac piæ voluntatis, & de ista nobilissima Natione optime merendi, quam hoc ipsum concilii generalis tempus, in quo de Dei Omnipotentis honore, ac Religione, de salute animarum, de correctione morum, de universalis Ecclesiæ pace, quiete, & tranquillitate, & totius Christiani populi unitate, & concordia agitur, summa omnibus proposita libertate tuto veniendi, & cum ipsis libuerit recedendi, ac dum ibi manserint dicendi, & monendi, quæ monenda esse duxerint, & monenda Sacra Synodo omnes patienter, & benigne, & summa cum lenitate, & mansuetudine auditura, & studiose operam datura. [quoad quidem salva fide, ac Religione poterit] ut omnibus satisfaciatur, nisi quæsumus, tam piam, tam sanctum, tam te dignum officium prætermittere. Has tam necessarias actiones concilii, hæc tam salutaria consilia nostra adiuvata, quantum potes, quod cum facies, consules saluti, consules etiam gloriæ, & Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

dignitati tuæ, & cum Deo gratissimum facies, tum de nobis ea omnia, quæ nobis hoc in loco constitutis in te proficisci poterunt, quantum cum Deo poterit, tibi poteris polliceri. Illud te non monendum esse scimus, ut si huic paternæ hortationi nostræ, sicut speramus, parere studueris, de mittendis ad concilium Oratoribus, deligas ad tam grave munus viros graves, & probos, qui munus sibi commissum pie, ac fideliter obire studeant, nec quidquam aliud quam honorem Dei, & communem utilitatem sibi propositam habeant. Pro tua enim præstanti prudentia talibus te Viris potissimum hoc officium commissurum esse persuasum habemus. Oratorem tuum cum ad te remitteremus, munuscula ei quadam dedimus, qualia piis hominibus grata, & optata esse solent desideranda ad te, & dilectam in Christo filiam Nobilem mulierem Conjugem tuam, ad nostræ paternæ erga te charitatis indicium, reliqua autem, quæ scribere omitimus, ipse referet. Omnipotentem Deum, a quo omnia bona procedunt; oramus, ut vos custodiat, & protegat, & ita mandata sua servare concedat, ut post hujus mortalis vitæ cursum pie, feliciterque peractum ad æternæ vitæ gaudia vos perducatur. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die X. Septembris MDLXII. Pontific. nostri Anno III.

Non morem gessit Pontificiis votis Marchio Brandeburgensis, nec Oratores ad concilium misit.

In Galliis erupit hoc anno atrocissima Hugonottorum, five Calvinistarum conjuratio in Regem, & Catholicos, quæ tanto furore grassata est, ut Gallica gens, quæ inter cæteras humanitate excultissima, morumque suavitate expolitissima est, hausta hæresi, in tantam immanitatem efferata sit, ut non modo Tartaros, & Turcas crudelitate, quam in quoscumque Catholicos, sed maxime in Sacerdotes, & Monachos exercuit, superaret, sed etiam, ut luxit Gallicus Orator, in Tigris naturam refusa videretur, cujus ferociæ causam exprimit Surius his verbis.

CXXVIII. Blasius Monachus Belcaris l. 29. Florim. Raymun. Surius in comm. hoc anno pag. 512.

Est in hoc novo Evangelio spiritus quidam vehemens, qui miseros homines agit præcipites ad audenda ea, quæ sani homines nunquam auderent; cum enim male persuasi sint ab impostoribus Pseudo-prophe-tis, ipsos hæcenus ambulasse in tenebris, tum demum veram apprehendisse lucem, non sobrietatis, sed amenitiæ musto ebrii ruunt in facinora: & cum multa agant, non verbis, sed flammis vindicanda, tam men se putant recte, & religiose agere; quæ persuasio falsa addit vires temerita-

Conjunctio Hugo-nottorum, & eorum ferocia.

Jac. Aug. Thuan. l. 33.

ti, ut tanto res nefarias ausint liberius, quanto eas arbitrantur magis Deo gratas; & hac quidem de imperita multitudine dici possent, nam multi etiam non errore, sed malitia peccant. Improbitate quidem insigni peccarunt Duces Hugonotorum præcipui, nam Ludovicus Condæus Princeps, quantumvis jactaret se mandato arcano Regina cepisse arma; ac Regis causam tueri, ad tyrannidem asserendæ sectæ Huguenoticæ studio prætenso annitebatur, eaque spe a ministris vere ministris Sathanæ, qui se Pastores appellabant, cum essent lupi rapaces animarum, læstabatur, ut Annas Momorantius Magister Equitum capto Rothomago in os objecit Marlurato Ministro ad suspendium damnato. Gaspari Colinio Normandiæ, Andeloto Britannia minoris Ducatus spondebantur, aliis Proceribus Provinciarum Præfecturæ, aliis opes e Templorum expilationibus, & catholicorum bonis redigendæ ostentabantur. At post innumera patrata mala confusa impiorum consilia visuri sumus, de quibus scripturi ordinem temporum sequemur.

CXXIX.
Belcarus
lib. 29. n. 35.

Edictum
pro Huguenottis
promulgat
Hospitalis.

Data hæreticos
discriminan-
dæ liber-
tas.

Decimo septimo Januarii Hospitalis Summi Juris dicendi Præfatus, quam dignitatem Cancellarium vocant, cum nunquam hæcenus Regia autoritate publici sectariorum conventus permitti essent, coactis apud Fanum Sancti Germani ex variis Provinciis nonnullis Senatoribus, quos ab hæresi non abhorre- re norat, edictum nomine regio, id enim Colinio pollicita Regina erat, pro asserenda sibi, hæreticorum ope, Regni procuratore promulgavit, nefarium, ac multa arte politica delibutum, ut il- lius impietatem variis pigmentis obvel- laret; nam multa imperabat pro tuenda Sacerdotum causa, Templorumque ma- jestate, quæ nunquam Hæretici erant præ- stituri; Hæreticis vero publicorum con- ventuum in suburbiis libere habendorum autoritatem conferebat. Dabat id edi- ctum Magistratibus imperia, ut eos tue- rentur, & (quod absurdissimum erat) jubebat a Ministris fidem obstringi, ip- sos Verbum Dei pure, & sincere popu- lum edocturos, cum eos verbi Divini corruptores esse, errorumque Magistros constaret: nihil adversi contra Nicæni Concilii Symbolum, aut libros Veteris, & Novi Testamenti dicturos, cum arti- culum in unam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam pernegarent, E- vangeliumque perverterent; in Oratione etiam, qua ferendo edicto prolusit, in hæresim turpiter lapsus est, dum veluti certum, atque exploratum statuit pervul-

gatum Lutheranorum, aliorumque Hæ- reticorum dogma, scilicet anno MDXVIII. ac antequam Lutherus doctrinam novam afferret, nil recti quoad doctrinam, ni- hil sani quoad mores in Romana Eccle- sia fuisse: quæ si dixerit, haud dubie- pessimi Hæretici certissimum argumen- tum dedit; quamquam suspicio non ab- sit, Augustum Thuanum, qui passim Historiam suam hæretico veneno conta- minat, quamque partim ex Theodoro Beza Hæresiarcha, partim ex aliis Hæ- reticis decerpam profitetur, hæc illi ver- ba impia affinxisse.

Belcarus
n. 28.

Nefandi hujus edicti, ex quo innume- ra mala emerere, authori Hospitalio in- famia gravis hæreseos adhæsit, quæ per vicina Regna deinde sparsa est, quam- labem ignominia ut detergeret, apud Pontificem hæc literis purgare se ni- lus est.

Sanctissimo Domino nostro Pio IV.
Pontifici Maximo.

Beatissime Pater. Cum Anrissiodorensis Ext. in fine lib. excusati an. 1613. occasione ad te scribendi, quam tandiu querebam, id quod mihi visus sum com- modissime facere posse per hunc, qui quia mihi intimus est, longitudinem epistolæ meæ sermone suo relevabit. Scio falsos quos- dam de me rumores, vel ab obrectato- ribus, vel a malevolis, vel inimicis meis Romæ, atque adeo per totam Italianam, Hi- spaniamque disseminatos, quibus rumoribus aures Principum aliorum, atque etiam tue patuerunt: Non esse commozus ea re, si audisses tantum, non etiam cre- didisses. Sed cum accepissem mandasse te tuis, ut Regis Matrem commonerent, ne quid illa mihi crederet; ut a me tanquam a pestifero aliquo homine caveret, non putavi longius esse differendum purgandi mei tem- pus: quod sane commodius facerem, si tenerem crimina mihi objecta, ad quæ re- sponderem nunc velut in umbra pugnant, quod ab eis suspicor dictum quoquo modo, diluam. Quicumque a vero Dei cultu, atque a vera pietate abhorrent, qui Sacerdotii munus obire nolunt, pecuniam, & fructum capiunt, qui vitam suam corrigi, moresve emendari nolunt, cum iis mihi perpetuum bel- lum est. Pugnavi cum illis, faveor, legibus, edictis, sed nihil præter odium, & inimicitias reportavi. Si quid a me fa- ctum acerbius, si quid vehementius, De- us, ac Dei Vicarius Judex esto. Gessi & feci omnia hic in Aula, velut maximo Gal- liæ nostræ theatro. Dedi operam, quoad potui, ut nova repudiarem; vetera corri- gerem; sed neque illi me, neque illos fer- re possum. Facio fortassis imperite, qui non serviam temporibus, ut multi prudentes

Hospita-
lis sede
tam no-
xio edi-
cto Ca-
tholicis
purgat a-
pud Pi-
um IV.

in sua quique Republica fecerunt. Sed is meus est mos, ea natura, mea ætas eti- am ingravescens morosiorum me facit. Ha- bes veluti caput excusationis nostræ. (Et mox) Deus Optimus Maximus Principa- rum Ecclesie tuum in multos annos pro- roget ad Christi Filii sui gloriam, & po- pulorum omnium salutem. Ex Aula no- stra III. Kalendas Augusti MDLXII.

Cap. 2.
Ep. 295.

Huic Pontifex prudenter, ut se- cundum Jacobi Apostoli præscriptum, ex operibus fidem suam ostenderet, amantis- simis verbis respondit.

Dilecto filio Michaeli Hospitali Ma- gno Franciæ Cancellario.

Molestè te ferre significas, dissemina- tos de te quosdam rumores fuisse, & re- clam, ac sinceram mentem tuam, pium- que propositum nobis probare conaris. Tan- tum te hortamur in Domino, ut ita te in posterum gerere studeas, ut ea, quæ tibi objecta fuisse suspicaris, factis ipsis refel- li abs te intelligamus. Quod si feceris, ut optamus & ut de tua prudentia sperare possumus, nos te, ut pium, ac devotum sanctæ Mariæ Ecclesie filium amplectentes, quibuscumque in rebus poterimus, pater- num erga te animum declarare studebimus. XXVII. Septembris anno III. Hæc ad Hos- pitalem Pontifex, sed ad memoratum e- dictum redeamus.

CXXXI.

Eodem edicto data fuit Huguenottis potestas, ut Synodos, & Consistoria, & colloquia haberent, modo Magistratus præsentem, more scilicet Lutherano, es- sent.

Promulgato eo edicto triumpharunt Ministri Huguenottici, jam liberis sibi propagandæ hæreseos effatas habenas; at- que pii Catholici, maximeque Sacerdotes lu- ctu oppressi sunt, nam permitta hac li- centia levissimum est haud dubie sectam impiam amplificatum iri, auct.que nu- mero Hæreticos vestigalia Ecclesiastica invasuros, expilatos Templi, mucrone in eorum pectora districturos, quare in pluribus Provinciis Senatus illud edi- ctum non admisit, quod a mense Janua- rio, in quo promulgatum est, Januarii nomen accepit, atque tumultum cau- sam invexit, non sedavit. Hæretici enim cum funestissimam conjurationem con- flasset, prætexebant cepisse arma con- tra Januarii edicti violatores, cum ipsi in pluribus capitibus illud petulantissi- me cæsis Sacerdotibus, prophanatis Sa- cris, Templisque direptis violarent. In- tercessit eidem edicto constanter Curia Parisiensis per Christophorum Thuanum Præsidem, & Jacobum Violam Consi- liarium postea Episcopum Parisiensem, itaque ad levandam improbi edicti invi-

diam adjuncta est ea lex, valiturum id edictum, donec aliter, vel ab Œcumeni- co concilio, vel a Rege decretum esset.

Hoc edictum, tradit Belcarus, o- mnium malorum fontem, atque origi- nem extitisse adversus quod, ut scripsit Carolo Borromæo Cardinalis Legatus, Senatus Parisiensis institit, edictum su- perioris anni, quo cætus Hæreticorum prohibiti, observandum; proposuit pe- ricula, in quæ Catharina Regina, tum ejus filii adducerentur: prava esse penitus, atque exitiosa hujus novæ Religionis con- silia, atque adeo mature, & sedulo com- primenda; at Regina sedatis his tumultibus, ita vires eorum se elisuram spo- pondit, ut ab iis nil sit formidandum, quæ literæ XIII. Februarii consignatæ: Datis aliis XIV. Februarii significavit, Senatus Parisiensis Oratores in sanctiore consilio exposuisse gravissima damna ex edicto, quo duplex Religio permittitur, adduxisseque ingentia mala hinc emer- sura, tum pessimorum successuum in a- liis Provinciis exempla, quibus a Regi- na responsum est, nunquam Regiæ men- tis fuisse duas Religiones approbare, sed tantummodo eo edicto novatores ad pa- rendum judiciis revocari, ac in posterum habita temporum ratione ad officium fle- ctendos melioribus legibus. Non fore Regiæ mentis duas Religiones approba- re, vel fovere in Gallia Regno, sed eam tantummodo, quam Pater, & avus, alii- que Prædecessores coluerunt, cumque antea permittum esset Huguenottis suos coetus vel Synodos cogere sine Magistratus ordinarii loci venia, modo sine Præ- fecti Provincia facultate prohibitos, præ- terea prohibitos Magistratus eorum con- cionibus interesse, omnesque Regios Ad- ministratos Religionem sui Principis pro- fiteri iustos, ac licet multa officiorum adjecta non sit, non tamen parum pro- morum videri. In aliis vero XXIII. Fe- bruarii exaratis constanter Senatum Pa- risiensem intercedere illi edicto, duas Re- ligiones eo edicto induci, atque tolerari, sive approbari, nec flecti Reginam, cum in Senatum venisset, potuisse; jussum a Regina, ut modum compescendarum seditionum afferret, contendisse Senatum eiiciendos a Regno Hæreticos concio- natores; at Regina objecit hoc facile mandari operi non posse; atque plures constituturos in arma, itaque iterum jussisse rem excuti, spondereque parti Catholicorum confirmandæ se conjunctu- ram. Iterum Cardinalis Legatus aliis da- tis tertia die Martii significavit Carolo Borromæo Senatum Parisiensem flagran- tissimo pietatis studio persistere in senten- tia

CXXXII.
Belcarus
lib. 29.
nu. 28.

MS. Card.
Spad.
sign. num.
31.

P. 33. ad
Cardin.
Borr.

Ibid. p.
34. 23.
Febr.
1562.

Gallia
turbatur
edicto Hospi-
talis.

Ibid. p.
29.

tia, omnes Hæreticos concionatores Regno pellendos, tum Huguenottos adigendos ad arma ponenda, omnes Episcopos, Senatores, Regiosque Administratos ad nuncupandum fidei suæ Sacramentum compellendos vagos quosque quorum pars maxima Huguenotta est, Lutetia ejiciendos; proposuisse etiam optime actum iri cum illis Ministris Gallicis, si mittantur ad concilium, quæ omnia tempore Francisci II. etiam propofita fuisse Regina afferuit, seque hæere in suscepta opinione, concionatores Hæreticos Regno pelli non posse, nisi graves tumultus concitentur, cui etiam opinioni Regii scrinii Magister (is erat Hospitalis) præ omnibus aliis firmissime adhærescat.

CCXXXIII.
Ext. ibid. p. 31.

Decretum demum fuit in sanctiore consilio, ut Princeps Rupis Suryonis ad Senatum Parisiensem missus illum pelliciat ad edictum primum adjectis declarationibus temperatum promulgandum, quod si Senatus obstiterit, ipse apertis Cameræ foribus Regio imperio, ac nomine illud promulget, quæ res cum sit insolita, atque exasperare Catholicos possit, Regina ad eos demulcendos pollicetur brevi se Huguenottorum publicas conciones, tam in Urbe, quam extra prohibitorum, ac permisuram tantum privatas, & clausis januis. In sanctiore porro Regio Senatu discrepantes erant sententiæ, nec levia diffidia. Etiam scriptis XIII. Martii aliis literis significavit Reginam infensam esse Marefcallo Sancti Andreæ, quod ille magis Catholicorum Procerum parti, quam ipsi Regiæ adheresceret, illamque Proceribus Huguenottis studere, ut eorum benevolentia fulciatur, non quod eorum hæresim promovere velit; atque hanc esse radicem omnium difficultatum, quibus implicatissima sint Gallica negotia, consequuntione enim quadam favere Huguenottæ Sectæ, dum fautoribus illius Proceribus non omnino adversatur. Denique datis VIII. Martii literis significavit Senatum Parisiensem Regio actum imperio Edictum memoratum promulgasse, non tamen illud approbasse, Reginam vero meliorum rerum spes concepsisse, ac brevi se arma ex Huguenottorum manibus excussuram sperare. Ut vero illam suæ spes fefellerint, dicitur inferius.

Ext. ibid. pag. 49.

CCXXXIV.
Extant ejus literæ in ms. Card. Spad. sig. nu. 31. pag. 11.

Ut nefarii ejus edicti fama pervasit Aulam Pontificiam, planxere plures impendentes Galliæ calamitates, metuque inhorruere, ne omnino Religio Catholica in eo Regno everteretur, adeo ut questus sit Cardinalis Ferrariensis apud Carolum Borromæum, nonnullos alieno spiritu ductos insufurrare Sanctitati Pon-

tificiæ, rem Catholicam penitus in Gallia profligatam, omnemque circa eam operam perdi; verum licet in eo Regno corruptissimi sint nonnulli humores, a quibus opprimatur, tamen illud validis viribus ad evincendam vim mali non destitui, nec de ejus salute desperandum, cæterum vocare in invidiam eos, qui illi sanando dant operam, pessimi esse exempli, & ægrum ad mortem præcipitem abiicere: non propterea de Galliæ salute conclamatum, si aliquod Oppidum ab Hæreticis, vel aliqua Ecclesia evertatur, aut aliquod Monasterium incendatur: non damnandam Regiæ mentem si ad capeffenda arma in Huguenottos non consenserit, non enim id pravo animo tribuendum, sed infirmitati sexus, aut expeditionis difficultati, ob quas causas subsidiarias copias ipsi oblatas non admittat; quod vero aliqui Catholicis sint offendiculum passi ex sua lenitate, non mirum videri, si naturæ suæ impetus sequendos illi censeant: verum plures re altius perpensa mutasse sententiam. Conflare ex rerum successu, maximi referre, Regi Navarræ fieri satis, atque alia remedia inde facilius successura; feliciter a se collocatam operam ad eum in rectum tramitem revocandum, atque ex demonstrata ab eo perspicue mente optima optimos effectus consequutos, atque in dies ab eo insignibus factis eam mentem illustratum iri, si provehendis expetitæ compensationis votis strenue incumbatur &c. Datum apud S. Germanum XXVII. Januarii MDLXII.

Cardinalis Ferrariensis mentem Regiæ Cathariæ defendit.

Ext. ibid. pag. 15.

Significavit aliis literis XXXI. Januarii consignatis Pontifici Legatus, maximi referre Pontificiis officiis Regem Navarræ devincire: ex eo enim summam rerum pendere; inde concilium promotum iri, felicique exitu claudendum, universum Regnum ab execranda Huguenotta peste vindicandum, ad concilianda factionis hujus capita nulli rei parcendum: agnovisse Sanctitatem Suam ex Regiæ literis propria manu exaratis, quanta illius Principis bonitas, utque illi fiat satis, quantum operetur; etiam rem Catholicam ex eo capite magis confirmatam, quod posthac Hæreticæ conciones in Aula non sint permittendæ. Dat. apud S. Germ. XXXI. Jan. MDLXII.

CCXXXV.
ibid. pag. 17.

Querenti vero Carolo Borromæo, Oratorem Regis Christianissimi nomine totius Ecclesiæ Gallicanæ Communionem sub funestanda Regiæ aures repetendis his blasphemis vocibus: abrumpendam itaque omne colloquii genus cum impiis, atque Huguenottos ad Tridentinum concilium amandandos, ut de veritate Fidei doceantur; eam hæresim primum a Be-

Galli sum callis petunt.

tharingum, dum una cum aliis Prælati Regiæ Matri conclusa, ac decreta Possiacti referret, preces addidisse, ut ipsa ab Apostolica Sede eam flagitaret, futuram enim solatio innumeris mentis optimæ Fidelibus in hoc Regno, atque etiam multorum æstuantis conscientias placatum iri, & utrumque pro universa Ecclesia Gallicana ipsam fuisse interpretatam.

De rebus Avenionensibus addidit, Aurasiam perduellium esse asylum, ac hæreseos sentinam, rogandumque Regem Philippum, ut Auracum Principem ad restituendam rem Catholicam in ea Urbe permoveret: Parpaliam professum esse Huguenottam impietatem, nec mulcendum officiis: ceptum jam fuisse illud colloquium, de quo XVII. Jan. scripserat: seque illi interfuisse, ita sibi Reverendiss. Card. Turnonio, & aliis Proceribus Catholicis consulentibus: se pariter interprete Morettæ Regulo Regiæ Angliæ in Aula Gallica Oratore pro ea ad Ecclesiam pelliciendam usum, atque ex relat is dignosci eam Reginam exempla Gallorum Procerum Sectæ Huguenottæ sequituram. Dat. apud S. Germ. XXX. Januarii MDLXII.

CCXXXVI.
Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3222. pag. 117.

Reginam Cathari nam aliud cum Huguenottis mire colloquium meditantem improbar Cardinalis Hosius.

Significavit memoratus Cardinalis Ferrariensis Stanislaus Hosio Episcopo Warmiensi Cardinali, Apostolico in Tridentino concilio Præsidi, Catharinam Reginam gerere in votis, & aliud colloquium inter Catholicos, & Huguenottos iniretur præfente ipsa Regina, cui ipse Hippolytus Legatus Apostolicus interiret. At Cardinalis Warmiensi Ferrariensem Card. ut infame hujusmodi colloquium defugeret, ac disturbaret, est hortatus, Reginam maximum dedecus eo flagitio contracturam, fat auditas horrendas blasphemias Theodori Bezzæ, quas Lutherani ipsi ferre non possint; Calvinum nunquam impetrare potuisse ullum colloquium cum Lutheranis, qui ab eo tanquam a peste deterrima abhorreant. Halberstadii superiore anno proscriptos Sacramentarios, atque igni, & aqua interdictos. Suadeat Regiæ, ne in aures blasphemias impiorum verba admittat. Brunkvici superiori anno Sacramentarium negasse a Divino Verbo susceptam humanam Carnem: Petrum Martyrem negare Evangelium affirmans, Christum clausis januis non ingressum ad Discipulos; non funestandas Regiæ aures repetendis his blasphemis vocibus: abrumpendam itaque omne colloquii genus cum impiis, atque Huguenottos ad Tridentinum concilium amandandos, ut de veritate Fidei doceantur; eam hæresim primum a Be-

regario inductam, ac paulo post extinctam, ante quadraginta annos a Carolo studio, mox a Zuinglio ab Inferis excitatam. Quod porro metuit gravia pericula imminere, si Regia vi comprimantur Huguenotti, norit certissime, longe graviora discrimina illi Regno impendere, si furibundæ hæresi fræna laxentur; sed ipsius Hosii epistolam in medium afferamus.

Hippolyto Cardinali Ferrariensi Legato in Galliis.

Valde nos perturbavit, quod in literis adscriptum est ab Illustrissima Dominazione Vestra, cupere Christianissimam Reginam, ut illa præfente, & audiente, denuo disputationes iniantur cum Hæreticis, quibus etiam vel interfit, vel præsit Illustrissima Dominatio Vestra. Equidem obstupui, cum hæc legi audirem, nec satis mirari potui, quomodo venerit in mentem ei Regiæ, cuius tanta pietas, & Religio prædicatur, talia postulare. An non satis erat semel Theodori Bezzæ blasphemias audivisse, cum ille non minus longo intervallo disjunctum esse Christi Corpus ab Eucharistia Sacramento, quam Cælum a Terra distare diceret? Adeo-ne ferre poterunt aures Christianissimæ Regiæ blasphemias voces, ut eas etiam iterari velit? quas certe, nec ipsi Lutherani, quamlibet sint ab Ecclesia Catholica alieni, sustinere possent, quorum de Calvino, deque Sectatoribus ejus hæc est sententia: Sceptro Magistratus eos coercentes, non stylo, vel disputatione esse refutandos. Legi quemdam Calvinii libellum, in quo graviter queritur contra Joachimum Voesphalum, scribitque, cum sepe colloquia fuerint habita inter Catholicos, & Lutheranos, quod semper ab illis exclusus fuerit, nec unquam data sit ei potestas cum Lutheranis colloquendi.

Stan. Hosius Card. Warm. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3222. pag. 127.

Ne patiantur concutitur venticula & disputationes Hæreticorum cogi.

Proximo Septembris Mense fuit Halberstadii, si recte memini, conventus quidam Principum, & statuum Saxonie, in quo qui Calvinii doctrinam amplexi sunt, his omnibus aqua, & igni interdictum est non sine gravi quadam interminatione, si quis in Saxonie Civitatibus receptum eis dedisset; & quos ad colloquium suum non admittunt, quibus aqua, & igni interdicunt ipsi etiam Lutherani, eorum blasphemias iterum atque iterum audire sustinebit ea Regina, quæ non Christiana, sed Christianissima vocatur? & paulo post. Author sit Christianissima Regiæ quam charum est illi nomen hoc, quod multis jam sæculis magna cum gloria sua regnent Galliarum Reges potentissimi: quam chara est illi, & fortunarum, & Filiorum & Anime sue salus, diligenter caveat, ne

ne deinceps impuris horum hominum blasphemis aures suas accomodet, ne de presentia Christi Corporis, & Sanguinis, quam sole clarioribus verbis in Evangelio confirmatam habemus, iterum disputari permittat. Cum fuisset in Aula Caesaris vidi scriptum quoddam de disputatione, quae habita fuit Brunsvici ante Menses plus minus octo. In eo quidem Albertus Ardenghus, cum contra presentiam Christi Corporis in Eucharistia multa diceret, ad confirmandam opinionem suam, haec verba scribitur protulisse: Quomodo potest in Eucharistia praesens adesse Christi Caro, & Sanguis, cum Christus ex Maria Virgine nullam Carnem assumpserit sed, haud aliter, atque sol per aquas nullo ex iis humore contracto, sic ille per Virginis uterum transiverit? Huc tandem ventum erat disputationibus istis; posteaque negavit verum esse, quod dixit Christus accepit panem: Hoc est Corpus meum, ut simul negaret verum esse, quod dixit Christi Discipulus: Verbum Caro factum est. Et certe non video cur maior discipulo, quam ipsi magistro fides haberi debeat. Et si licet contra sensum, & consensum Ecclesiae totius, verba Magistri interpretari, cur non idem facere liceat de verbis Discipuli? Quod etiam factum a praeiis Haereticis esse scimus: itaque Calvinismus hic brevis nobis pariet Atheismum. Proximis his superioribus diebus legi Petri Martyris libellum, quem scripsit de duabus naturis in Christo contra ubiuitatem Brentii ante duos, aut tres menses Tiguri editum. In eo, dum nihil plus tribui vult Christi Corpori, quam cuiusvis alii Corpori glorificato, negat Christum per clausum Virginis uterum transivisse, negat clauso monumento surrexisse, negat, quod verbis disertissimis in Evangelio scriptum est, clausis januis ad Discipulos intrasse. Et eiusmodi blasphemias audiet Regina Christianissima? audiet negari, quod ita manifestis verbis in Evangelio scriptum legimus? audiet Sanctissimae Dei Genitricis Mariae Virginitatem in dubium vocari? audiet veritatem ipsam mendacii instimulari? Equidem non video, quomodo non dicam Christianissimi, sed Christiani nomen tueri possit, cuius aures ab his tam impiis vocibus non abhorrent.

Quamobrem quibuscumque potest rationibus, Reginae persuadere conatur, ne quid eorum consiliis loci det, qui sunt illi authores, ut non modo fieri permittat de presentia Christi Corporis in Eucharistia disputationes, verum etiam ipsa illis interfit, aut praesit, quod Paulus Apostolus ferre nunquam potuisset, cuius, quae

sit ea de re sententia, Illustrissima Dominatio Vestra non ignorat. Huc illos remittat ad Sacrosanctum Concilium hoc oecumenicum, qui cupiunt aliqua de re doceri, non autem seorsum ab Orbe Christiano ea in dubium vocare patiatur; de quibus qui dubitavit aliquando Berengarius, semel & iterum errorem hunc suum revocavit, & pridem haeresis eius est extincta, nisi quod his annis prope quadraginta rursus est primo per Carlostadium, deinde per Zuvingium, & alios quosdam in lucem revocata.

Scribit Illustrissima Dominatio Vestra, propterea non exterminari manifestos Haereticos ex Gallis, quod periculum est, si tentatum id sit, ne Regnum illud in extremum discrimen adducatur. At ego vehementer metuo, ut non alia res magis acceleret Regni istius nobilissimi interitum, quam quod in Christi causa Principes ita convernent, quod Hostes illius palam in eo grassari, quod veritatem oppugnari, quod nomen ipsius impune blasphemari permittat. Non patietur hoc inultum Deus; ac nisi fuerint sancti Principes officio suo, statuet ipse de Principibus, quod erit iustitiae consentaneum, nec iusti iudicis officium in se requiri patietur. Non fovendo, sed extinguendo haereses Regna servantur. Tantum esse Populi zelum audio, ut statim sit eos ex omnibus Civitatibus profugaturus, dummodo per edictum Principum non prohibeatur. Tridenti X. Februarii MDLXII.

Vera nimirum extiterit Warmiensis Cardinalis oracula, nam cum perditissimi aliqui proceres, qui se magno supercilio, & fastu politicos humanae prudentiae gradu augustiores iactabant, effugerent Hugonottam haeresim Regis Edictis, sine graviore Regni periculo comprimi non posse, diffundenda latius haereseos permittitur est impune licentia, atque ita impiis concionibus impiorum numerus auctus est, a quo quanta discrimina capiti, & dignitati Regum Gallorum conflata sint, suis locis lugendum erit.

In memorato vero colloquio, cum a Cardinale Lotharingo Calviniani Ministri convicti essent manifestae imposturae, quod ostendere non possent, a quo ad novam Religionem condendam missi essent, iactarunt illi impudentissime se extra ordinem missos a Deo, arteque adacti, ut divinam missionem probarent, Divino miraculo cum non possent, hoc demum anno prodigia vera Sathanae, mota in Regem rebellionem, caesis Sacerdotibus, everfis Altaribus, exercitaque inhumana carnificina ediderunt, ut confiterent ipsos a Sathana ad perdendam Gal-

cxxxvii. Auliphus Servant. in actis Concilii Trident.

Quanta mala corporibus, & animabus in Gallia intulerint Hugonotti.

Galliam, nec modo ad animarum, sed etiam ad corporum internecionem missos.

Lucenses solliciti, ne eorum Mercatores in haeresim incidant, a Pio IV. commendantur.

Sathanica illa missione freti in omnibus Urbibus conventus suos armis instructi agebant, ad omne nefas, si quis ipsis obstreperet, paratissimi, ac Lugduni vacordes Magistratus imminentium, quas sibi accerbant, cladium ignari, permiserant, ut Jacobus Rufus Calvinisticae impietatis buccinator Cathedram pestilentiae trans Rhodanum collocaret, ad quem novarum rerum cupidi confluebant, quae fama, cum ad Lucenses Magistratus in Italia manasset, illi concives suos Mercatores, qui Lugduni agebant, gravissimis literis Catholicae pietatis afferenda studio, Patriaeque ab ea peste vindicanda cura incitati, monuerunt, ut conciones, colloquia, & congressus Haereticorum declinarent, ac Religionis Catholicae assertores constanter se profiterentur; quo accepto Pontifex Lucensis Praetoris, ac Senatus flagrantissimam pietatem his literis commendavit.

Dilectis Filiis Antianis, & Vexillifero Populi Communis Lucensis.

cxxxxviii. Pius IV. tom. 2. br. sig. n. 2897. ep. 180.

Legimus pia, laudabilique decreta, quae Civitatis Generale Consilium, nuper fecit ad Civitatem ipsam ab omni haeresi labe integram conservandam; exempla etiam legimus literarum, per quas eiusdem consilii mandato Cives vestri, qui Lugduni negotiantur, diligenter, & severe admodum, ut decuit, admoniti fuerunt, ut Haereticorum omnium congressus, colloquia, & conciones vitent, omnibusque dictis, & factis suis declarent se, iuxta Romanam Ecclesiae ritum, praecipua, & instituta observare, neque ulla in re a recta Fide, & Catholica Religione deflexisse, pro nostro Pastoralis officio, & perpetuo erga Rempublicam vestram studio gavisum admodum sumus, tam pio, & sapienter haec apud vos acta, & constituta fuisse, magnasque eo nomine gratias agimus Omnipotenti Deo, a quo omne datum optimum descendit, & donum omne perfectum. Et infra. Nec vero quidquam fieri potuisse iudicamus, vel ad tuendum Dei honorem sanctius, vel ad conservandam vestra Patriae salutem prudentius. Praclarum ceteris Civitatibus Civitas vestra documentum dedit, quanta diligentia occurrendum sit haereticae pravitate morbo; nihil enim tam Civitatibus pestiferum, nihil non animabus modo, sed etiam quieti paci, & concordiae Populorum tam adversum est. Eorum decretorum salubribus remediis obviam itum fuisse periculis, quae vestra Patriae imminabant, vehementer laetamur, & nos, quia parum prodesset pia Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

illa decreta facta fuisse, nisi cura & diligentia Magistratum servarentur, hortamur vos, & ceteros, qui in isto munere vobis successuri sunt, ut diligenter ea servanda, & exequenda cunctis Decreta proponant, cum illa, dum servabuntur, firmi erunt Reipublicae vestrae muri, & libertatis vestrae solida munimenta. Custodiet haud dubie Civitatem istam Dominus quoad ibi pura, & sincera ipsius Religio, & cultus custodietur &c. XX. Januar. MDLXII. Pontific. nostri Anno III.

Præerat tunc Lugdunenſis Urbis administrationi Franciscus Augustinus Nemorosii Comitris Legatus vir miti, vel ignavo potius ingenio, qui Huguenotticam pestem in ea Urbe grassari permittat, promulgatoque Januarii Edicto, Hugonottos, ut liberius suos agerent conventus texit, ex cuius ignavia latius haeresis diffusa, subdente facem Jacobo Ruffo seditionum authore, in maximum exarsit incendium, ut pulso brevi eodem. Praetore infelix Urbs in Huguenotticam ceciderit servitutem.

Impetrato Januarii edicto Ludovicus Condæus Princeps a novandis rebus non conquievit, sed majore studio diffundenda haereseos exarsit. Iactabat se Divinam gloriam, & puriore Religionem promovere, ut constat ex ejus literis ad Fridericum Palatinum, ad Christophorum Wittembergensem, ad Philippum Hassiae Principes datis, quibus ab iis auxiliare copias ad inferendum Regi Galliae, & Catholicis bellum elicere nitentur; nec latebant Catholicos prava ejus consilia, ad quae disturbanda Guisus, ejusque frater Ludovicus Cardinalis contulere se in Germaniam, colloquium in Tabernarum Oppido ditionis Argentinensis Episcopi habituri cum aliquot Lutheranis Principibus. Eo accessit XV. Kal. Martii Dux Wittembergensis adductis secum Joanne Brentio, & Jacobo Andraea Lutheranismi signiferis; ostensumque est a Guisus Principibus Huguenottissimum longe a Lutheranismum differre, rogatique Lutherani, ut si res ad arma cum Huguenottis spectaret, Catholicis potius quam Huguenottis, potius Regi, quam Condæo Principi studerent, ac forent æquiores, consultumque est a Brentio, & Jacobo Andraea, ut Genevensis confessionis, sive Huguenottissimi promulgatio impediretur, cum ea graviora bella paritura esset. Ita ab eo colloquio (inquit Belcarius, qui aderat) discessum est, ut Augustani a Pontificiis potius quam a Calvinianis stare debere persuaderentur, & concordiae spes non exigua relinqueretur. Multa enim concedebat

cxxxxix. Belcar. l. 29. n. 37. Jac. August. I. huan. lib. 29.

Condæus Hugonottorum Protector defectionem a Rege parat.

Belcar. sup. num. 37.

Cardinalis Lotharingus, quæ alioqui non concessisset, ut Germanos a Gallia invadenda avocaret. Hic huius colloquii, cui nos interfuimus scopus fuit. Ob illud colloquium Condæus Princeps falsum rumorem sparfit, Cardinalem Guisium ad Lutheranos defecisse; de Guisio vero Duce finxit illum asserendæ Catholicæ Religionis specie tyrannidem affectare, deque ea re suspicionem Regi iniecit, Regiæque authoritatis flagrantissimum vindicem se iactavit; Et quidem Regina Hæreticorum factioni non parum favere visa est, cum eorum armis ad tuendam authoritatem suam fulciri vellet verita, ne authoritatem suam, Guisii Antonio Borbonio Navarræ Regi pupilli Galliarum Regis tutori adjunctis, amitteret.

CXL. Belcar. lib. 29. n. 37.

Hugonotum hostes.

Dum vero ex colloquio Germanico redirent Guisii, atque kal. Martii Vassium Oppidum appulissent, in quo Calvinianus Minister in Guisianam familiam veluti tyrannorum, atque hostium Evangelii (scilicet Calvinistici) procreatricem declamabat infeliciter contracta rixa, inter Hæreticos, & Guisianos, appetiti faxis Guisiani famuli, insciis Principibus injuriam ferro repulerunt, paucis cæsis, aliquot utrinque vulneratis, receptoque Brossiano adolescente, quem sauciatum retinebant Hæretici captivum, sedata est seditio, & tamen Calviniani cæcorum numero falso aucto, rem non modo per Galliam, sed etiam per Germaniam, & exteras Nationes quasi carnificinam cruentam in Evangelicos exercitam divulgant, atque ad ultionem animos obfirmant. Missus est ab iis Beza ad Reginam, ut de ea cæde quereretur, cui Navarræ Rex objecit, contra recenseditum ab iis arma gestari in conventibus, respondit Beza sopherice Arma in Virorum prudentium manibus pacem secum gerere, objecta etiam illis est a Legato seditio ad ædem Sancti Medardi Lutetiæ excitata, & dicta Hæresiarchæ contrariis factis refracta.

MS. Cavd. Spad. sig. n. 31. p. 35.

De Vassiaceno tumultu meminit Cardinalis Ferrariensis asserens, dum Regina in agro amœnissimo, cui Monacelli nomen est ageret, venisse Theodorum. Bezam magno Huguenottorum numero stipatum, querelasque graves attulisse adversus Ducem Guisæ, & suos, ac iustitiam sibi administrari poposcisse, responsum vero ipsi fuisse a Regina Catharina, atque a Rege Navarræ, omnem illum tumultum adscribendum insolentiæ Huguenottæ, quæ nimium aucta erat, non vero Guisio Duci, cujus modestia,

ac prudentia illustris, atque ipsis explorata esset, si qua itaque in re eos læserit eorum temeritate lacesitum fuisse: pudore itaque repletos abcessisse, at vero Ducem Guisæ, cum suspectæ illi forent hostium insidias, ac Parisios tenderet, armis se egregie instruxisse; ac pariter Huguenottos prætexentes formidinem, multas copias tuendæ suæ salutis causâ contraxisse, quamvis ardens vindictæ cupidine eorum animus in Guisium Ducem fremeret, cui laturus opem Magister Equitum Memorantius una cum Marefcallo Sancti Andreae obviam profectus se conjunxit, Parisiosquededucit, ex quo suborta rerum perturbatio, ad quam sedandam Rex Navarræ ab utraque parte arma poni, seque illi sistere nomine Regio iussit, cui Proceres plures parvare, non tamen Princeps Condæus, qui se coram fratre Rege sistere detrectavit, & quingentis Equitibus Huguenottis succinctus Parisios discessit; ex his vero motibus alios graviore reformidari. Addidit Legatus Cardinalis in aliis literis ad Borromæum Cardinalem datis VIII. Martii missum fuisse a Regina, Episcopum Valentinum, ut Principem Condæum ab aliorum perduellium Huguenottorum societate divellat, atque ad colloquium pelliciat, sed illum nimio fastu regia benignitate abuti.

Ext. ib. pag. 43.

Pronis ita in civile bellum rebus Catholicis Principes Antonius Rex Navarræ, Guisiani Principes, Anna Memorantius Magister Equitum, Santandreaus Regiorum Castrorum Præfectus pium fœdus pro asserenda Catholica Religione Regiæque Majestatem tuenda coiverunt, de quo ineunte Martio monitus Pontifex Antonio Borbonio Regi hisce literis de suscepta Catholice fidei contra Huguenottos defensione gratulatus est.

CXLI. Fœdus inquit Antonius Navarræ Rex cum aliis Principibus pro defensione religionis Catholicæ.

Charissimo in Christo filio nostro Antonio Navarræ Regi Illustri.

Charissime in Christo fili noster, &c. Ex literis tuis die quinta Martii datis, & ex iis, quæ ad nos Venerabilis Frater noster Franciscus Episcopus Ostiensis Cardinalis Turnonius, & dilectus filius Hippolytus Cardinalis de Ferraria Legati nostri diligenter de præclaro animo tuo scripserant, in spem maximam veneramus fore, ut Tuæ serenitatis virtute, & auctoritate Religio Catholica istis in commodiorem statum Deo iuvante propediem redigeretur, magnasque eo nomine gratias ageremus; tam læti autem nuntii de rebus istis gestis ad nos paucis ante diebus allati sunt, ut spes nostra ex tam præclaro initio confirmata, atque aucta sit.

Pius IV. tom. 2. l. 7. sig. 2807. ep. 233.

fit. Benedictus sit igitur Dominus, & Deus noster, cuius auxilium cause suæ non defuit, qui Religionem suam istis laboribus tua præcipue virtute, & auctoritate sustentare, & stabilire cepit. Non possumus satis digne collaudare, charissime fili, præclaram istam voluntatem tuam, nec, quantas mereris, tibi gratias agere. Non dici potest quantam laudem, & gloriam assecutus sis, quanta lætitia nos, & fratres nostros, atque omnes Catholicos affeceris. Confide non defuturum pietati tuæ premium ab eo, cuius Religionem, & cultum aperte, & fortiter defendere aggressus es. Nos quoque quos pro loco, ac munere, quod sustinemus, tuis præcipue istis factis obligasti, nitentur, ut tam præclare tuæ in Religionem Catholicam voluntatis, & devotionis erga nos, & sedem Apostolicam nunquam pœnitendum sit, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXIII. Aprilis MDLXII. Pontificatus nostri anno III.

CXLII. Ext. inter Juveniles Lufus Theodor. Bz. ex. us. Gen. 70.

Indignata pium, & avita stirpe dignum Viri facinus Joanna Antonii Regis Navarræ conjux, a Viro secessit, seque Neracum Alebretensis Principatus Urbem Principem contulit, ac velut altera Jezabel Calvinistici idoli cultrix Franciscanos, & alios Monachos, ac Sacerdotes dispulit. Infremuere etiam ira in Navarrum Hæretici, quorum antesignanus Theodorus Beza illum Juliani nomine, veluti Apostatam, perstringere non perhorruit, cum ipse sedomita gloriosus felicitatem suam inter Candidam suam, & Audibertum suum, spurcissimam describere phaleucis versibus, ac tradere posteritati non erubuerit: dignus certe, qui ad Caliphatum Huguenotticum eo execrabili vitæ genere concenderet. Cæterum Navarræ Regi Catholice Religionis vindici, ac cæteris Proceribus se conjunxit Catharina Regina, Regemque pupillum, & alios liberos eorum fidei commendavit de qua concordia Pontifex gratias summas persolvit numini, ac Reginam hisce literis ad fidem orthodoxam defendendam incitavit.

Catharina Francorum Regina Christianissima.

Pius IV. tom. 2. l. 7. sig. 2807. ep. 234.

Cognitis iis quæ nuper istis gesta sunt, incredibili gaudio elati, sublati in Cælum manibus magnas Omnipotenti Deo gratias egimus, qui misericordes oculos suos ad Regnum istud convertere, ac labentem in eo, & periclitantem Religionem suam potenti sua dextera fulcire, & confirmare dignatus est, tuæque pietati Serenissimi Navarræ Regis auctoritatem, & virtutem, & tot Regni Procerum studia, ad-

mirabilemque concordiam adjunxit. Non possumus plane verbis consequi, quantam animi lætitiâ una cum fratribus nostris ceperimus. Nihil plane audire poteramus, quod nobis esset jucundius, atque optatius; ex tam præclaro initio confidimus Religionem Catholicam propediem in Regno isto constitutum iri: qui enim hoc opus cepit in vobis, idem, ut sperandum est, id perficiet. Gratulamur igitur Majestati tuæ, gratulamur Charissimo in Christo filio nostro Regi nato tuo, cernentes fundamenta, quæ iacta sunt, quiescis, & tranquillitatis ipsius Regni, & pristinum Catholicæ Religionis cultum propediem in Deo restitutum iri confidentes. Enitere charissima in Christo filia, ut opus tam præclarum, tam salutare, ad optatum exitum adducas, nec Divina tibi ope, nec humano auxilio defuturo. Paternum animum nostrum & si plane tibi perspectum esse non dubitamus, tamen quibuscumque licebit officiis declarare adeo parari & sumus, & semper erimus, ut Regni istius salutem, & quietem, si fieri posset, nostro ipsorum sanguine libenter simus redempturi, &c. XXIII. Aprilis MDLXII. anno III.

Scribit Pius IV. Catharina Regina gratulans de fœdere Catholico.

CXLIII. Hugonotum Regnam Catharinam eorum sectam voluisse amplecti mendaciter fingunt.

Belcar. lib. 29. n. 54.

Ex his manifeste arguas historicorum Hæreticorum mendacia, qui ipsam unam cum filio Rege invitam pertractam Parisios ferunt, illique admotas custodias, ne noctu una cum filio ad Condæum e-laberetur, asperioribus etiam verbis acceptam a Santandreaano. Non defuere quidem pravi consilarii, qui illi suaderent, ut ad Condæum se applicaret; inter quos Hospitalem Cancellarium fuisse, refert Thuanus, publicisque etiam scriptis divulgavit Condæus, illam a Catholicis in servitutem redactam fuisse, cujus se libertatem tueri velle fingebat, arcanoque ejus mandato sumpsisse arma; veritam enim, ne Navarrus, Guisius, ac Memorantius Regiam authoritatem ad se contraherent, se, & liberos ipsius fidei commendasse, ne Regni administratione submoveretur. Verum qui Catholicos Proceres vocabat in invidiam, contractis copiis Huguenottorum, omni actu, ac vi Reginam intercipere, ac Regem conatus est, sed ejus conatus Divina elulit providentia. Quæ vero consilia versaret in pectore, perspicue explicuit, cum Germanos Lutheranos, & Anglos adversus Regem concitavit, præcipuas invasit Urbes, Provinciarum præfecturas Huguenottis distribuit, Regnum cædibus scedavit, sacras opes expilavit, quæ tamen omnia pro Regis tuenda causa fieri promulgabat. Sancitum illud fœdus inter Catholicos Principes fuit Ferrariensis

fis Cardinalis Apostolicæ Sedis Legati opera, in quem propterea Condæus gravissima concepit odia, ut inter alias concordia postea agitata leges e Gallia pellendum postulaverit. A Ferrariensi vero Cardinale Legato factus certior de eximio Annæ Mommorantii in Religionem Catholicam studio Pius Pontifex illum ad cæpta egregia fortiter promovenda hortatus est.

Dilecto filio Nobili Viro Annæ Duci de Mommorantii Comestabili Regni Franciæ.

Pius IV. tom. 2. br. sign. 2897. ep. 235. *Benedictus Dominus Deus noster, cuius misericordia ineffabili effectum est, ut in Regno isto omnium nobilissimo, & nobis charissimo post tantas tenebras, tanta & tam præclara oriri lux cæperit, quis hanc mutationem dexteræ Excelsi fuisse non videat? Quis Divinæ clementiæ beneficium erga Regnum istud non agnoscat? ex dilectorum filiorum nostrorum Legati, & Nuntii literis nuper cognovimus ea, quæ post tuæ Nobilitatis literas ad nos de mense Martio datas isthæ gesta sunt, ex quibus una cum fratribus nostris tantam lætitiâ cepimus, quantum verbis explicare non possumus. Luculentum testimonium, quod tua Nobilitas charissimo in Christo filio nostro Navarræ Regi paucis ante diebus literis illis suis dederat, intelleximus re ipsa, sicut sperabamus, comprobatum fuisse, tuam vero virtutem, prudentiam, fortitudinem, & animum in Catholicam Religionem eximium ex eis, quæ acta & gesta sunt, recognovimus. Benedictus sit igitur iterum, & semper Dominus, qui Regis ejus animum ad generis sui memoriam, & Majorum suorum imitationem excitavit, qui tot Regni Procerum animos ad defendendam Religionis causam accendit, cuius ope, & auxilio, tam præclaro initio, felicique eventu Christiana isthæ fides, quæ in summo discrimine versabatur, stabiliri, & confirmari cepit. Cujus cum perfecta sint opera, minime dubitandum est, quin, quod cepit etiam perfecturus sit. Agnosce, dilecte fili, Dei beneficium, & gratiam, qui ista ætate tantam tibi occasionem obtulit, non de toto modo Francorum Regno, sed de omnibus ei finitimis Nationibus, & universa sancta sua Ecclesia bene merendi. Hoc superiora nimirum ejus erga te beneficia longe superat. Hoc opus omnium, quæ unquam in manibus habuisti, longe maximum, atque pulcherrimum, & tuum clarissimum nomen multo in terris effecturum esse clarius, & aditum tibi ad ipsam æternam vitam, & cœlestem gloriam patefacturum. Sed singularis virtus, ac pietas tua tantum adest, ut hortatione nostra excitanda sit,*

ut ne satis quidem collaudari a nobis possit, &c. XXIII. Aprilis MDLXII. an. III.

Quod ad præclara Annæ Mommorantii gesta, & eximia de re Catholica merita attinet. Illius, ac frædatorum Catholicorum Procerum auctoritate abrogatum est Januarium edictum, quo promulgato libera hæreseos permilla fuerat Huguenottis licentia, ut subreptitum, ferendo, nec ipse, nec Guisiani Principes interfuerant; damnatum etiam ut exitiale, quia eo perduellium numerus augebatur; ut fallax, quia jubebantur Ministri Huguenottici pure verbum Dei prædicare, quod ab ipsis expectare insanum erat, cum sacra omnia impie conculcanda docerent. Mox idem Anna Mommorantius Catholicæ Religionis flagrantissimo studio ardens, Parisiis duo conventicula Huguenottorum, quorum alterum extra portam Sancti Jacobi, alterum extra portam Sancti Antonii celebrabatur, discussit; sedilia omnia in pyram congesta, & pestilentia cathedras, in quibus Ministri blasphemia in Ecclesia convitia vomebant, exussit, ab Huguenottorum tamen sanguine catholica clementia temperavit, in urbemque reversus maximo civium applausu triumphanti similis exceptus est, quod facinus Catholico Principe dignissimum Jacobus Thuanus venenatis scomatibus carpit, velut gestorum illius splendore indignum. Sed quidquid obganniat Thuanus, certum est ipsum eo facto magnificum sibi in Cœlo triumphum promeruisse. Restituit etiam arma Parisiensibus civibus Catholicis, quæ in prætorium Urbis comportata fuerant, omniaque Principis Condæi molimina pro Rege, ac Regina Matre interceptendis, necnon Lutetia proditione occupanda discussa fuerunt. Magno vero errore lapsi sunt Principes Catholici, quod non ex condito Huguenottos pelli a Catholicis multo potentioribus ex urbibus jusserint, nam quotquot hæreseos virus suxerant, in Gallici nominis proditores, Regiæque Majestatis hostes verserant, quorum astu, & fraudibus plures nobilissimas Urbes interceptas mox dicturum.

Prima omnium Aurelia calamitatum exemplum, prædaque Hæretici furoris fuit, nam Condæus Princeps validis succinctus copiis, furens ira, quod Regem pupillum, Reginamque Catharinam redigere in suam potestatem non potuisset Aureliam præmiserat Andelotum. Is ab Hugonottis in patriæ exitium conjuratis qui portam Sancti Joannis occuparunt, in Urbem admittitur, ac mox Condæus

CXLIV. Thuan. l. 29.

Monmorantius extulit se contra Hugonottos.

Rex & Regina mater e manibus Condæi liberantur.

Thuan. lib. 29.

eo advolavit, in eaque Urbe arcem perfidia Huguenotticæ constituit, perduellionisque signa extulit.

CXLV. Annal. to. 19. Ann. 1536. n. . .

Agebatur annus vigesimus sextus, ex quo Franciscus Gebennensis, qui, pullis Episcopo, & Clero, conculcarant sacra, prophanarant Tempia, everterant & Altaria & submissis auxiliariis copiis in rebellionem & hæresi confirmat astu politico, ut de Philiberto Duce Sabaudia ultionem repeteret. Nonus vero annus habebatur ex quo Henricus II. Tridentinum Concilium disturbabat fraude politica, Lutheranorumque patrocinium corripuerat, ne a Carolo V. ad obsequium Ecclesiæ cogerentur, virefque Cæsareæ ex sectarum varietate debilitarentur. Sed cum Divina justitia non raro per ea puniat, per quæ peccarunt homines, illudque Davidicum fere semper contingat, Converteretur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet, ex ipso Gebennensis perditionis puteo erupit hæresis, & Galliæ proceres populosque late adeo infecit, ut Hæretici numero, & viribus aucti, Lutheranorumque fulti subsidiis Galliam inauditis cladibus funestarent. Tantum incendium paucorum sanguine restingui initio potuerat, sed cum reorum sanguini ignave, & crudeliter parcitum esset, universa Gallia suorum furore restagnavit. Ur scribitur viri graves (inquit Surius) si in Gallia Christianissimo Regno, immo etiam apud alias nationes pauci quidam novandarum rerum cupidi, a locorum presidibus initio mox oppressi fuissent, & ex juris præscripto in eos esset animadvertendum, non tot millia postea periissent; habet enim hoc hæresis omnis, & falsa doctrina innatum sibi, ut nisi in ipsis suis initiis radicitus extirperetur, paulatim crescat in immensum, & longe, lateque omnia horrendum in modum depascat, & depopuletur. Vidimus, proh dolor! ejus rei in diebus nostris exempla multa nimis quæ abunde, quod dicimus, testari queant etiam si vetera multa suppetere.

Psal. 7.

Sur. in Annal. hoc anno p. 580.

Sur. in com. hoc ann. pag. 577.

Quæ paucis verbis perstrinxit Belcarius patrata a Calvinistis flagitia Aureliæ Surius ex monumentis tunc conscriptis fide dignissimis excerpta narrat.

Admissi (scilicet Hugonotti) intra Urbem Aureliensem in dies magis, ac magis Tempia vastanda, & expilanda susceperunt, idque plane contra Edictum, cuius se volebant videri patronos, & conservatores, & primum quidem libuit illis impetum facere in Abbatiam cuius Templum vastaverunt, Imagines confraxerunt, sepulchra, & fenestras vitreas dissiparunt, sedilia, & quidquid ex ligno structum

erat, in ignem conjecerunt, libros sacros in Abbatia repertos, multis interim usi pecculantissimis sermonibus, deinde suos equos introduxerunt stabularum, tantaque barbarie in illud Monasterium sevierunt, ut nullum ejus murum integrum reliquerint. Quosdam etiam ex Monachis, qui illic remanserant, ceperunt, coniectosque in carcerem vi eo adigere voluerunt, ut ipsis indicarent Sacras Reliquias, quas absconderant. Erant in iis juvenes quidam, qui magnis pollicitationibus inescari sacra ossa prodiderunt, quæ illi scelerati, & nefarii homines flammis exusserunt, ut quantum in illis erat, Beatissimos Martyres semel pro Christo cæcos ad carnificinam revocarent.

Multa sacrilegia & crudelitates Aurelia in Urbe Hugonotti patrarunt.

Erant in monasterio illo duo jam ætate senes, non fere minores octogenarii. Ex his alter in quodam pestilentis domus solario sedebat inclusus ad mensas quatuor: clam illi victum suppedicant quodam ejus amico. Orabat vero diu, notuque Dominum, illud mortis expectans genus, quod Dominus ipsi vellet immittere. Alter Pastoris functus officio in illa parocchia, per id tempus itidem a Monasterio clam recesserat latitaturus in exiguo quodam loco, ad quem tamen nondiu post isti sacrilegi Aurelia profecti cum agrorum, & miserum hunc senem, qui jam Eucharistiam, ceu brevi moriturus acceperat invenissent, percontati ex eo sunt esset-ne Monachus, & Sacerdos, illo id minime negante, restim in collum & subter brachia ejus injecerunt, sicque nudum deorsum pertraxerunt. Ut autem viderunt jam fere illum extremum ducere spiritum cruentissimi carnifices lætiferi etiam caput ejus pulsarunt, atque ita animam exhalavit. Nec hoc contenti homines omnis humanitatis, & pudoris expertes ad arborem cadaver alligarunt, & pro animi voluptate scloperis illud traxerunt. Postquam vero jam dictum Monasterium vastaverunt ad alias Ecclesias progressi sunt, sed multa cum simulatione ut est solemne apud Hæreticos. Proclamarum fuit Aureliæ nulli post hac Templo quidquam detrimenti allatum iri, sed hoc eum habuit eventum, quod reliquis Ecclesiis non aliter accidit, atque illi, de qua jam diximus, Sanctissimi Aniani ejus Urbis antiqui Episcopi sacra ossa immanissime tractarunt, atque exusserunt. Conculcabant homines impiissimi consecratis pedibus Sacrosanctam Eucharistiam, vel etiam scloperorum globulis trajiciebant.

CXLVI.

Fabricæ, & Reliquiarum curatores rationem harum reddere cogebantur, quod si non satis exacte quivissent, in custodiam duce-

ducebantur, & interdum gravissime torquebantur, nisi pecunia se redemissent. Summam Sanctæ Crucis eadem incendere eum cœpissent, populus ex ea re permotus clamabat, Quid istud rei est Domine Deus. Jam enim periisse sibi videbantur cernentes ardere Templum suum. Respretiosas Templorum ex auro, & argento fabrefactas sive clenodia sub eo prætenu auferebant, quod dicerent se ea velle servare Regi, eum postea nummos cudervint nulla reddita Regi ratione. Vestes Sacræ omnes prædæ cesserunt, quibus ad magnum ludibrium abutebantur, non temperantes interim sibi ab immanibus blasphemis in Deum, & cultum illius. Interdum sese oblectandi causa, unum aliquem e suo grege sacerdotibus induebant vestimentis, tamquam jam iturum ad sacrificandum, eumque cum ingenti triumpho, per totam Urbem circumducentes, ludibrii causa cantabant Te Deum laudamus, vel Requiem æternam & ea multaque fœda, & abominanda designabant. In Templis, & Sacerdotum domibus, nihil relinquebant integrum: libros, & imagines omnes dilacerabant, & exurebant demptis prophanis imaginibus, quibus ea hominum sæx paulo plus delectatur, quam Christi crucifixi, aut Sanctorum ejus. Monumenta omnia elevatiora perfrægerunt, & in plerisque ossa recondita combusserunt. Ipsum quoque cadaver Regis Francisci II. qui Frater fuit Christianissimus, æque Christianissimi Regis Caroli, jam in Gallia regnantis, in æde Sanctæ Crucis conditum combusserunt, animi crudelitatem in extinctum declarantes, quam in vivum non poterant. Is enim pius adolescens Aureliæ decesserat cum illic ageret consultandi causa, quibus rationibus Regni sui calamitatibus posset mederi. Campanas, & candelabra Templorum bellissimi Calvinistæ in bombardas transformare instituerunt, valvas destruxerunt, libros exusserunt, atque Tempa deformarunt, ut speciem Templorum amisisse viderentur, baptisteria cloacarum loco habuere, quasdam Ecclesias in cellaria mutarunt, & armamentaria. Et infra.

Parochum S. Paterni virum grandævum, puta septuagenarium, nolentem deserere oculos suas, sed eas quotidianis sermonibus confirmantem, & de Dei benignitate, ac misericordia bene sperare jubentem, cum post menses quatuor eis tandem proditus fuisset, captus, & cuidam præsidii traditus est. Et paulo post. Cum sic venerandum hunc Parochum, Calviniani captum tenerent, haud secus eum tractabant, atque olim Christum satellites Herodis, illudentes, & mendaciis studio effectis virum bonum onerantes; inter alia

criam hoc illi affingentes, quod voluerit Regem Christianissimum prodere, tum etiam, quod adulterinos nummos cudisset. Hoc illis bonis viris sic visum tum fuit illi pio Sacerdoti imponere, quod ipsi essent id temporis occupatissimi multis variis cudendis numismatibus ex illa præclara immanium sacrilegorum prædæ. Ad extremum liberam se illi abscedendi potestatem facturos dicitabant, si abjurata Religione Catholica ipsorum deterrimis paradoxis assentiret, atque eius gratia crebro ad illum mitrebant suos Ministros, qui cum illo disputarent, & eum everterent. Sed ille vir pius in Christo bene firmatus, quo plus ab illis molestie perculit, eo factus est robustior, & in Catholica Fide constantior. Tandem multo etiam acrius eum infestare cœperunt, ut a Fide desceret, cumque interrogatus ab illis, vellent ne ab animi sui proposito discedere, prorsus pernegaret, operatusque sibi esse diceret vitam perdere, quam vel suos Parochianos deserere, vel tam nefarium illis de se exemplum præbere suspensio eum adjudicarent. Itaque ad illud supplicium proficiscens, inter eundem loquebatur de Christi Passione, orabat pro ovis suis, & pro Urbe illa. Cum vero jam scalam ascendisset, multas fecit adhortationes ad Dominos, ad illorum Ministros, seu Concionatores, & ad Populum, ostenditque illis ipsorum adversus Deum, Religionem, & Regem Christianissimum pessimi exempli rebellionem, simul Deum laudans, pro hac ipsi collata gratia, quod posset pro fide occumbere, Populumque admonens, ne cuiuscumque periculi causa ab avita Religione se abduci pateretur. Hac vero ejus dicendi libertate, & constantia excauduerunt, tum Domini quidam, tum Concionatores Calviniani. Porro e plebe plerique ingemiscentes lachrymabantur, quod ille, tam affecta ætate senex, ea animi fortitudine mortem exciperet Religionis ergo. Ut autem Calviniani cause sue patrocinarentur, rursus per Concionatorem quemdam eum compellarunt, si quidem a sua Religione discedere vellent, licere ipsi incolumem abire. Verum illo talia impiorum hominum promissa fortiter contemnente, ab illis peremptus est.

Postquam autem intra Aureliam, nihil reliqui sibi fecerant Calvinistæ, in XLVII. quod suam tyrannidem exercerent, præter cives Catholicos, quibus non parum infesti fuere, magno numero profecti sunt in pagos, ubi suo more Tempa egregie expilarunt. Quod si in illorum manus incidisset Sacerdos aliquis, illum ad equos suos alligatum cœgebant post ipsos aliquandiu cursitare; ea voluptate exariata ei oculos

erue-

eruerunt, vel nares, & aures, & interdum etiam virilia præciderunt, ac postremo ad arborem alligatum bombardarum globulis confecerunt, quorundam secarunt capita, aliis e facie cutem detraxerunt, & primores digitos amputarunt.

Est vero, & aliud quiddam ab eis designatum, plane tragicum, & omnem vincens modum immanissimæ crudelitatis. Grandævus Monachus ab illis interceptus est: huic primum virilia amputarunt, mox illa cocta illum edere compulerunt, inde vero mirifice eum excruciarunt, & adhuc spiranti ventriculum, seu stomachum e corpore evulserunt, perstruaturi homines mortalium omnium perditissimi, ubi nam illud edulium haberet. Quid hac fœdissima barbarie, vel ab ipsis feris belluis, vel ab immanissimis Scytharum Populis possit, atrocius, flagitiosius, & ab omni humanitate remotius fieri? Hæc nimirum disciplina hauritur e scholis quinq. Evangelii, cuius author Lutherus, insignis vero præter alios promotor Calvinus fuit.

Vicina Aureliæ Oppida Baugencium, Magdunum, Clerium, occuparunt: hoc autem, quod ibi Mariæ Virginis Simulacrum magna Religione undique invocabatur, penitus vastarunt: Templum magnificatissimum, a Ludovico Gallie Rege hujus nominis XI. sumptibus ingentibus edificatum diruerunt, quemadmodum, & ejusdem Regis, & Longavillanorum, ac multorum aliorum Procerum sepulchra: Sacrorum Romanæ Religionis Ministrorum domos, a fundamentis everterunt, quæ suscepti a Calvinianis belli primitiæ fuerunt (Et paulo post:) Templum, campanas, ut novis rebus, nova nomina imponantur, & quæ sacris usibus dicata erant, ut Populum ad antiquæ Religionis ritus obeundos convocarent ad eandem everterendam, & Christianorum cædes faciendas converterunt.

Horum tumultuum feriem Hippolytus Ferrariensis Cardinalis Legatus Carolo Borromæo Cardinali exposuit scribens. Condæum Principem Meldis profectum una cum copiis ad Parisiorum conspectum castra promovisse, ejusque terrore cives percitos in arma confurrexisse, illum vero ad pontem S. Clodoaldi pernoctasse, & urfisse iter versus Aureliam tanta celeritate, ut Streum a Regina, ac Rege Navarræ proficisci justum, ut eam Urbem in Regio obsequio confirmaret anteverterit, Aureliam vero fuisse interceptam ab Andeloto (is erat Gallorum peditum Tribunus) qui clam una cum servo peregrinantis instar irreperat inita cum aliquot Civibus conjura-

tione, adeo ut inductis in Urbem sparsim militibus, portam, quæ ob has suspiciones clausa fuerat, nec ullo præsidio munita erat, diffractis feris, aperuerit, per quam Condæus cum suis in urbem irruerit. Ingressum IV. Kalen. Aprilis Aureliam refert Belcarius, ac Streum memoratum Calvinistam proditio- ne usum; data enim sibi Regia mandata Condæo aperuisse, ac lentius incessisse, ut redacta jam in rebellium potestatem urbe pervenerit. Porro ex pactioe cum conjuratis Civibus ab urbis direptione temperatum, furorem vero in Ecclesias, & Ecclesiasticos impie effusum, Amiralium vero, & alios Proceres Huguenottos certatim Aureliam confuxisse.

Addit Cardinalis Legatus, occupata Aurelia, Regiam Gallicam admodum fuisse perturbatam, cum Huguenotti Regias literas, jussaque Regia spreverint, jactarintque Regem, ac Reginam alienæ servituti mancipatos, ad quos in libertatem vindicandos arma corripuerint. Reginam, ac Regem Navarræ pertentare Condæum ab aliorum rebellium fœdere divellere, vehementissimeque commotos esse in Castilioneos, qui harum omnium turbarum, seditionumque authores extiterint. Porro Reginam, Regem Navarræ, ac Principes Catholicos, animis esse conjunctissimos ad Regnum a vi, & tyrannide horum seditiosorum vindicandum, ac si in meliorem statum res fuerint restitutæ, ministros impietatis, vel cogendos, ut ad Concilium se conferant, vel e Regno depellendos. Reginam civiles cædes vereri, ararioque esse exhaustam. Missum heri Parisios Magistrum Equitum Montmorantium seniore cognita Condæi rebellionem, atque ab eo multa gesta pro Catholica Religione, confirmanda. Conciones Hæreticorum, ab eo interdictas, Ministros Huguenottos pullos, atque etiam ædes extra urbem, in quibus habitæ fuerant hæreticæ conciones, solo æquatas, cum maximo applausu, concursuque Parisiensium. Patronum, & quæstorem Huguenottorum ab eo vinculis mancipatos. Quæ literæ IV. Aprilis MDLXII. consignatæ. Interjectis quatuor diebus significatum, Regiam missis Episcopo Valentino niti perduelles revocare ad obsequium, sed eos adeo fastu turgidos, ut nullum adhuc responsum dederint. Parari in eos Regia arma, atque Regiæ animum mirifice angi, ne Regnum summa rerum, perturbatione confundatur, indeque oriri graviora incommoda, illustrarique ejus sententiæ veritatem, *Væ Populo, cuius Rex puer est.*

Cardinalis Ferrariensis scribit Cardinali Borromæo, referens illi omnia sacrilegia ab Huguenottis patrata.

Belca. com. rer. Gall. lib. 29. n. 39.

Ad-

CXLVIII. Condæus quarto kal. April. Aureliam ingressus.

Ext. in ms. Card. Sp. fig. n. 31. pag. 41.

Aurelia capta.

CXLIX. Addidit Legatus in aliis medio Aprili ad Carolum Borromæum datis, postulatos de concordia perduelles Aurelianenses hæc capita concordie proposuisse, ut Dux Guisus, Magister Equitum Monmorantius, ac Regiorum Castrorum præfectus S. Andræas a Regia Aula discedant, ut Rex postremum Edictum mense Januario confectum confirmet, utque ipsorum securitati caveatur, ne abjectis armis ab adversa parte Catholica lædantur, quibus responsum sit alienum esse a Regia dignitate, ut benemeritos proceres, a se repellat. Ad secundum ad eos demulcendos responsum, non esse Regiæ mentis prius edictum retractare, verum noluisse se astringere, quin aliquando contraria edicta condere possit. Ad tertium respondisse eos venia donatum iri, ac ambas partes Regio patrocinio tectas fore. Adici etiam voluit eam legem Regina, ut conciones Huguenottæ, nec in Parisiensi urbe, nec extra eam haberi possent, quia vero rebellionem eum fucum prætexuerant, Regem, ac Regiam non esse compotes suæ libertatis, propterea Regem ad confutandum mendacium insigni edicto contrarium promulgasse. At hæc in perfidia rebelles dicitur inferius.

Addit Legatus, dum Galli imbuti Huguenotta hæresi in Regem, ac Patriam perfidiæ, & immanitatis tot exempla eaderent, Imperatorem Turcarum, ac Regem Algerii missis Oratoribus, muneribusque Regiam amicitiam prentasse, ac Turcam inter alia humanitatis signa obtulisse cujusvis Nationis captivos, quorum nomina Rex dedisset, in libertatem vindicatum iri.

At Huguenotta factio Turcica & barbarica immanitate efferatior, ut rite flagitia sua patrare, perfidiamque in Regem, proditorem in Cives, impietatem in res sacras jacitaret, nomine Principis Condæi programma amplissimum promulgavit, quod Belcarius tradit XII. kal. Maii consignatum, quo Regia imperia jure sperni, correptaque arma contendit, seditionumque invidiam in Guisium, & Monmorantium avertit, cujus programmatis nefarii exemplar Legatus ad Cardinalem Borromæum transmisit, addiditque Internuntium Pontificium a Magistro Equitum heri excitum fuisse, postulatamque nomine Regio, ut Pontificia auxilia contra Huguenottos procuraret.

CL. Subdit Legatus Cardinalis, dum hæc scriberentur, famam procrebuisse, Huguenottos novis conjurationibus in variis Provinciis confatis insignes Urbes

proditorem cepisse XVII. Kal. Maii Rothomagum Normanniæ, Biturigisque Metropoles, Treas in Campania, ac nonnulla alia Oppida, ac ne Lugdunum interciperetur, formidatum, quanquam meliora ferantur hisque nuntiis magis exasperatos Catholicorum Principum animos, spemque concordie deletam; valere impetu hostes, at cum Regiæ copiæ collectæ fuerint oppressum iri, ni a Regina Angliæ adjuti fuerint. Inter alias vero Urbes captas a Proditoribus recenset, Belcarius Andegavum nonis Aprilis occupatum a Mesbretino, & arcem pontis Cei, sed a Monpenserio, civibus invitantibus receptum Andegavum, atque a Pontis Cei, & Rupis fortis arcibus impio exturbatos. At in Delphinatu Huguenottos Valentia VII. kal. Maii furori suo habenas effudisse cæso Mottagondrino Guisii Ducis Legato, in quem summa perfidia exercitam sevitiam summam narrat Guillelmus Rossæus.

Mottagondrinus in Delphinatu Præfectus Generalis, quam barbaram a Calvinistis occisus est, & ignominiose per totam Valentiam tractus, & deinceps ad fenestram domus suæ suspensus, postquam evangelica hoc est Sathanica fide omnem ei benignitatem fuissent polliciti, si se inermem eorum fidei veller committere? Addit Hippolytus Cardinalis in superioribus literis, a Calvinianis Turnonium Oppidum occupatum, arcem obsidione cinctam.

Inter tot adversa Philibertus Dux Sabaudia præclarissimis officiis Gallia Regem complexus est. Refert enim Cardinalis Legatus memorato Cardinali Borromæo, illum suas vires contra Huguenottos obtulisse, ac decem millia Italorum peditum, & sexcentos equites adducturum, quorum tertiam partem tribus mensibus suis stipendiis sustentaret, atque etiam castrenses ulro labores pro salute Regia, ac dignitate toleraturum, seque Religionis propugnandæ amore, tum affinitatis arctiore nexu, studiiisque permoveri, eaque officia Regi, Principibusque Catholicis gratissima accidisse. Quæ literæ prolixiores XIII. cæptæ XXVIII. Aprilis clausæ fuere.

Monuit idem Legatus aliis literis XXVII. Aprilis datis ad Pium Pontificem, Regiam Catharinam sibi significasse, Rothomago, & aliis Urbibus occupatis ab Hæreticis omnem concordie actionem abruptam, ac nisi eorum vis comprimat multas alias Urbes, Arcesque in potestatem suam redacturos, necessariumque esse, ut ad tantum extinguendum incendium, cum de Religione

Ib. pag. 62.

Huguenotti multas Urbes capiunt.

Belcar. l. 29. n. 44.

Belcar. lib. 29. n. 45.

Guill. Rossæus p. 388. M. Fig. lib. 6. cap. 10.

CLI. Philibertus Sabaudia Dux auxilia contra Huguenottos offert.

Hipp. Car. in lit. ad Car. Bor. Ext. in ms. sup. pag. 67.

Ext. ib.

aga-

agatur, omnes Principes Catholici vires conjungant, nam si validiora Hæreticorum arma fuerint, alia Regna, ac Provincias eodem incendio correptum iri, rogatumque ut Pontificiam Sanctitatem ad conferenda auxilia interpellaret. Exposuit itaque Legatus causam numinis, ac Religionis agi; par esse, ut Pontifex cæteris Principibus in tanta re prælueret exemplo, Sedemque Apostolicam misso pro defendendo Gallia Regno opportuno subsidio immortalam laudem collecturam, cum ipsa toties Gallorum armis a tyrannide hostium eam opprimentum fuerit vindicata.

Significatum Internuntio a Magistro Equitum expeti intra tres menses trecenta millia nummum, ut stipendia expeditissimis copiis solverentur, citissimeque obruerentur hostes, antequam externos ad se pellicerent; honestiorem causam nunquam fuisse, nam si olim cruciata expeditiones maximis sumptibus pro comparandis novis Regnis promotæ fuerint, non minoris esse gloriae pares sumptus effundere pro partis retinendis; eos, qui opinabantur hæresim sanari armis non posse, jam mutare sententiam, postquam causæ Religionis perduellionis causa conjuncta est, seque opinari, cum antea, nisi extrema necessitate cogente stringenda arma non viderentur, nunc in iis optimum, ac tutum remedium situm, si prompte, ac fortiter (uti par est) expeditantur; Eo præsidio obstructum iri Regnum Gallicum Sedi Apostolicæ, tollendaque edicta, quæ immittunt ejus auctoritatem, populosque in Pontificio obsequio confirmandos, &c. *XXVII. Aprilis MDLXII.*

Egisse Pontificem in Cardinalium Senatu de conferendis Gallia Regno subsidiis adversus Calvinianos ostendunt acta Consistorialia his verbis.

Die Luna XVIII. Maii MDLXII. fuit Congregatio generalis, in qua Sanctitas Sua habuit verbum cum Reverendissimis Dominis Cardinalibus de ferendis supplicibus Regi Christianissima Gallie, & Catholicis illius Regni, & fuit conclusum, ut mitteret aliquam summam pecuniarum solvendam quolibet mense. Et mox.

Die Mercurii XXVII. Maii MDLXII. Sanctissimus Dominus noster fecit verbum super rebus concilii Tridentini, quia Oratores Principum, præsertim Ferdinandi Imperatoris electi, & Caroli Gallie Regis instabant, ut fieret aliqua prorogatio, & fuerunt deputati aliqui Cardinales, & Capita Ordinum super modo ferendis supplicibus Catholicis, & Regi Gallie.

Assensit Legati precibus Pontifex, ac *Ann. Eccl. Tom. XXXIV.*

centum millia nummum dono Regi contulit, alia centum millia mutui nomine dedit in militum stipendia distribuenda, longe plura daturus, nisi exhaustum a Paulo IV. ærarium reperisset, sumptibusque pro sustentando concilio Tridentino gravaretur; at pactionibus nonnullis difficillimis subsidia hæc implicuit, poposcit enim, ut Hospitalis Regii scrinii Magister, qui studuerat in condendo edicto Januarii Huguenottis, tanquam suspectæ fidei, munere removeretur, ut nonnullæ etiam Matronæ hæresi infectæ e comitatu Reginae pellerentur, tum Hæretici ex pactione concordie ad obsequium Ecclesie redire cogentur, maximeque in Ecclesiasticos Hæretica lue aspersos legibus ageretur: itaque Cardinalis Legatus Pium Pontificem certiore fecit, Hospitalalem munere suo exauthorari non posse, nisi ob gravissimum crimen, maxime cum Catholicum se profiteretur, & Sacramenta ritu Catholico exciperet; Castilionæ ex Aula ita dimissos fuisse ex pactione a Rege Catholico cum Rege Navarrae confecta, ut eorum secessio non publice imperata, sed voluntaria visa sit: non posse omnes suspectos ex Aula removeri, cum hæresis tam multos afflaret, ut pauci sint ejus labis omnino immunes, ac licet Senatores Parisienses nuncupato sacramento fidem Catholicam omnes sint professi, non deesse tamen inter eos, qui ea suspitione laborarent; Additam legem de non admittendis ad pactionem concordie Hæreticis, nisi ad obsequium Romanæ Ecclesie revertantur; sat futurum, si conciones, & sacramenta Hæreticorum prohibeantur, vel adici posse, ne pacifici de concordia possint, ni Proceres Catholici in eundem consensum iverint: hos vero his diebus perpeaso Regni statu in eam concurrisse sententiam, ut Ministri Calviniani pellerentur e Regno, & conciones eorum, & ritus Sacramentorum discrepantes a Romanæ Ecclesie ritu prohiberentur; Aurelianenses vero perduelles respuere concordiam omnem, nisi edictum Januarii instauretur, nec labefactetur, donec Rex pubertatem attigerit, proceres vero Catholicos in ea sententia defixos, ne conciones, vel Sacramenta Hæreticorum amplius tolerentur, atque ita concordie colloquium abruptum, Regemque Navarrae in castra venisse. Quod ad cautiones de gerendo in Hæreticos bello petitas attinet, ampliores dari non posse, quam quod Rex Navarrae ad fundendum sanguinem paratus, instructusque armis in castris versetur.

Inunte Majo redintegrata colloquia de pace significavit Cardinalis Legatus

Ext. in ms. Card. Spad. fig. n. 31. p. 97. & pag. 124.

Regina Catharina auxilia contra Huguenottos a Pio IV. postulat.

Hippolyt. Card. ad Card. Borrom. MS. Card. Spad. sign. n. 31. p. 66.

CLII. Act. Cons. Card. Spad. fig. n. 134. Pius IV. auxilia contra Huguenottos mittere decrevit.

CLIII.

Q q Bor-

Ext. in
mr. Card.
Spa. sig.
n. 31. p.
74.

Iniquas
conditio-
nes pacis
Condæus
proponit.

Ib. pag.
76.

CLIV.

Borromæo Cardinali, ac Principem Condæum ob signato sua manu scripto leges majoribus implicitas difficultatibus proposuisse; Ut Guisius Dux, & Memorantius Equitum Magister discedant ex Aula, ad quam redire non possint, nisi Rex ad pubertatem pervenerit, ut edictum Januarii instaretur, nec revocari possit, nisi a Rege pubere, vel decreto optimi concilii, quæ omnes fraude & dolo conceptæ, cum earum interpretationem sibi referrent, indignæ prorsus visæ sunt. Verumtamen Proceres Catholicos profectos se ad repetendam domum paratissimos, quando Urbes, arcesque occupatæ in priorem statum restitutæ, atque ad Regium obsequium fuerint revocatæ. De Januarii edicto instaurando difficultatem eam occurrere, quod Regina conciones hæreticas, nec Parisiis, nec foris permitti velit; cum vero antea decretum esset judicariam severitatem in perduelles Huguenottos distringendam, temperatum fuisse iudiciorum ordini spe pacis. Interea improbam famam affuixisse Motam Gondrinum Guisii Ducis in Delphinatu Præfecti Legatum trucidatum ab Huguenottis, qui Valentia, & aliis Oppidis potiti sint, atque etiam paulo post impetu, & prodicione Lugdunum interceptum prætoris inertia, ac nimia in Huguenottos, quibus blandiebatur, indulgentia, tum Rothomagi Sacras Imagines contritas, deletasque, everis altaria, sacra ornamenta incensa, cum maximo Religionis Catholicæ ludibrio, ad comprimendos vero impios Aumaliæ Ducem in Normanniam missum, in Delphinatum vero Mongironum ejus Provincia Legatum a Guisio pronuntiatum, ac Tendæ Comitissæ filium una cum provincialium copiis se illis conjungere jussum, necnon tria millia peditum, & quadringentos equites e Sabaudia exciri.

Addit Legatus Cardinalis tertia Maii, novum Oratorem ab Angliæ Regina submissum de exortis tumultibus Regiæ Catharinæ condoluisse, seque interpretem pro redintegrandis concordia pactionibus obtulisse, eandem vero pactionum formulam obtulisse; quæ ab Aurelianensibus perduellibus transmissæ fuerant, ut perspicue pateat ipsam fœdere iis conjunctam, humanioribus tamen verbis profiteri, nolle eos tueri in eo casu, quo Regiæ autoritatis jugum excutiant: Palatinum etiam Comitem, & Lantgravium Hassiæ paribus verborum officiis Regiam prosequutos, licet enim in causa Religionis deesse Huguenottis non possint, ipsis tamen eorum perduellionem.

exosam esse. Ut vero ii, ac Elisabetha Angliæ Regina inania officiorum verba contrariis operibus dehonestarint, dicitur inferius. Subjungit Cardinalis Legatus Philippum Regem Catholicum amplissima officia digna altitudine Regiæ mentis Regiæ detulisse, pollicitumque pro expeditione in Huguenottos conficienda triginta millia peditum, equitumque sex millia Hispano sumptu sustentanda, aut nummaria subsidia pro eo militum numero explendo, aut partim copias, partimque stipendia subministratum Gallo Regi pro asserenda Religione, ac si Catholici proceres debitis præfidiis non fuerint adjuti, se omnes vires suas pro ferendis illis collocaturum, eoque nuntio Regiam, & Catholicos maxime recreatos. At eximia verba operibus non fuisse exæquata, suo loco dicitur. Porro superiores literæ VIII. Maii consignatæ sunt.

Medio Majo agitata sunt acriter colloquia pacis cum Principe Condæo, atque Aurelianensibus, nam Regina perturbationes Regni, ac strages, urbiumque defectiones verita decernere armis formidabat, tum quia æratio imparata erat, & Catholici ægre suas opes in id conferebant, atque in honestas pactiones Condæum pellicere omni arte nitebatur, hortabaturque ut sui honoris, & gradus, & sanguinis aviti, & amoris Patriæ, utque ad eum cura conservandi Regni proxime spectaret, meminisset; Condæi vero sociis, ni redirent domum, iudiciorum severitatem intentabat: ii vero polliciti sunt si Guisius, & Memorantius ex Aula discesserint, Regiamvotorum futuram compotem, atque occupata loca brevi ad illius obsequium reditura. Inter hæc Hippolytus Legatus die prima Junii Regiam adiit, monuitque ut in sancienda concordia primum Religionis causam constabiliret, tum Regii decoris causa, tum quia inter subditos pax firma nunquam coitura foret, si Calvinistica supersticio in Regno permitteretur: cum etiam tot principes Regi vires suas obtulerint pro delentis adversariis, quorum auxiliorum fama perterriti ad concordia pactiones descenderant, Regiam Majestatem reputare animo debere, Religionis res non ita compositum iri, ut in posterum tumultus omnes comprimendi sint, si voluntates, atque præsidia Principum aliquo alio occurrente casu a se abalienarint, atque removerit; has vero rationes a Regia Majestate alte in animum demissas, significat Cardinali Borromæo, atque ante omnia Religionem confirmatam velle, utque

Ibid. p. 78.

Philippus
Hispaniarum
Rex
auxiliaris
copias
permaximas
offert
contra
Huguenot-
tos.

Ib. pag.
82. &
seqq.

Ib. p. 88.

Ib. p. 90.

Cardina-
lis Ferrar-
ienfis
Legatus
pacem
cum Hu-
guenottis
dissuadet
Regiæ.

Ib. pag. 91.

CLV.

utque prohibeantur conciones Hæreticæ, neque Sacramenta ministrantur, nisi ritu Romanæ Ecclesiæ, utque Ministri Huguenotti mittantur ad Concilium, aut saltem ad sex menses eorum conciones tollantur, quibus lapsis in longius tempus abrogentur, maxime, cum nova præfidia ex Concilii progressu elici possint, & ut summam dicatur, ostendere Regiam ad illud colloquium se conferre, optimis instruatam consiliis, eoque progressam, ut dixerit, ita negotium pertractaturam, ut si antea de ipsa sinistra aliqua suspicio fuerit concitata, eam omnem remotam sit, ac bonos omnes in hac concordia actione gaudio cumulara. Addit Legatus se quoque colloquutum cum Regulo Carisii, qui ad castra a Rege Navarra missus est, ut eundem Regem hortetur, ut Religionis res confirmatæ, pacateque maneant: hoc facinore eximio benevolentiam, & gratiam Pontificis, & Regis Catholicis, piorumque Gallorum maxime ab eo collectum iri, atque hanc firmissimam esse basim, qua illius amplitudo sulcienda sit.

Insinuavit quoque Legatus Borromæo Cardinali, se quidem semper opinatum nulla ratione feliciter excindi posse radices hæreseos, quam armis, si valida, ac prompta auxilia submitterentur; nam cum ex pactionibus concordia summum armorum imperium futurum sit penes Regem Navarra, sine difficultate leges, ac mandata pro pacando hoc Regno, atque asserenda Religione Catholica expeditum iri: se quoque incubuisse in id, ut ex edicto Januarii arma e manibus Huguenottorum excutiantur, utque omnes officiales Regii, Senatores, ac iudices, tum alii ministri familie Regiæ adscripti, vel stipendiarii Religionem, quam Rex colit, profiteantur, quorum hominum numerus latissime vagatur, ita ut plures, ne præmiis, atque honoribus aulicis multentur, pravas suas opiniones sint abjecturi maxime cum Rex Navarra in cultu, & flagrantissimo studio Religionis Catholicæ constanter persistet, atque subditi insita propensione exemplum sui Principis imitentur. Præterea Episcopos, qui maximis damnis ob muneris sui incuriam affecti sunt, posthac majori studio ad informandos Catholicæ Religione populos incubituros, deque Divina gratia, quæ optima instituta sit promotura, bene sentiendum, ut hæc mala sine armorum vi & sanguinis effusione, a quibus Regina maxime abhorret, sopienda putentur. Si vero hæc pacis actio constituarur, se muneris suo non defuturum, addidit Legatus, ut, cum ve-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

nia universis qui arma adversus Regem cepere, proponetur, ii, qui Ecclesias evertere, sacras diffregere imagines, atque immanissima alia sacrilegia patrarunt non includantur, in quos animadvertendi sententiam sibi stare significavit Regina, nec opinari Condæum, & Proceres Huguenottos pro iis deprecaturus, imo illos iudicum manibus tradituros, cum semper professi sint se ab iis sacrilegiis alienos; verum se non ita sentire, cum si eos plecti legibus sineret, nimum eorum factio imminueretur. Se Pontificium diploma Regiæ tradidisse, Pii in eam, Regnumque paternum studium verbis illustrasse, pariterque Regi Navarra aliud consignasse, atque significasse, quam alte Pontificiæ menti infixa sit cura ejus amplitudinis promovendæ.

Catharinæ Francorum Regiæ Christianissimæ Viduæ.

Cum in ea voluntate constantissime maneamus, quam semper professi sumus, subveniendi Regno isti, & periclitanti in eo Religioni, sicut & officium postulat, & paternus erga te, & Regem natum tuum amor requirit, ad animum nostrum Majestati tuæ commodius tali tempore declarandum certum hominem isthuc mittendam duximus. Itaque misimus dilectum hunc filium Vincentium Abbatem Sancti Salvatoris intimum familiarem nostrum, cujus orationi super omnibus, quæ tibi nostro nomine referet, fidem sine ulla dubitatione Majestas Tua habere poterit, & ut habeat, rogamus, XII. Junii MDLXII.

Eodem argumento datæ fuere literæ Marco Antonio Domino Sancti Andree Regionum Castrorum in Gallia præfecto. Quia inquit optime novimus, quam sis ipse inter alios fideles, & devotos Ecclesiæ filios constans, & acer Regiæ Majestatis defensor, & Religionis Catholicæ propugnator. Jussus etiam est Internuntius a dire regulum de Cars Regii Equestris Ordinis militem, ac facere eum certiorum, non defuturum Pontificem auxilio in tam acerbo tempore, ac simul declarare, quam grata esset Pio eximia ejusdem Viri Nobilis devotio. Extant eodem argumento ad Carolum Gallia, & Antonium Navarra Reges literæ, quos certiores reddidit, se ad Regni Gallici salutem, & Religionis in eo conservationem omni animi studio, & cura incumbere. Extant insuper Pii Pontificis literæ tum datæ ad Franciscum Ducem Guisium, quibus illum de eximio, ac flagrantissimo asserendæ Catholicæ Religionis studio commendat, hortaturque ad capta prosequenda, spemque in Deo collocandam.

CLVI.
Pius IV.
to. 2. brev.
fig. 2897.
ep. 276.

Ib. ep.
274.

Ib. ep.
275.

Ib. ep.
177. 178.

Nobili Viro Francisco Duci
Guisæ.

Pius IV.
10.2. brev.
fig. 2897.
ep. 280.

Nobilis Vir salutem, & Apostolicam
benedictionem. In maxima, & gravissima
solicitudine sumus, cognitis iis, quæ ist-
hic per hos dies gesta sunt. Sed ut ea mæ-
rorem nobis attulerunt, sic præstans vir-
tus, & singulare studium tuum erga Ca-
tholicam Religionem non parum nos con-
solatur; in tali enim istius Regni statu,
tantaque ipsius, & Catholice fidei disci-
mine fecisti, quod pium Ecclesie filium,
quod fidelem Regi suo Ducem, quod tali
genere ortum decuit. Itaque laudamus
admodum, quæ abs te acta sunt, tuisque
piis consiliis, & actionibus supremum au-
xilium affuturum esse minime dubitamus,
&c. Reliqua a Vincencio Internuntio ac-
cepturum addit. IX. Junii MDLXII.

Commendatus quoque est a Pontifice
Ducis Monmorantii pius ardor ab eo o-
stenfus per sustinenda Religionis causa
adversus Calvinistas, ut subjectæ literæ
demonstrant.

Dilecto filio Nobili Viro Annae Duci
de Memoranti Regni Francie
Comestabili.

Ef. 281.

Quam valde probaverimus ea, quæ a te
suscepta, atque acta sunt istius Regni sa-
lutis, & Catholice Religionis causa, de
quibus utrisque mos tuus semper fuit o-
prime mereri, ex aliis literis nostris in-
telligere potuisti: etsi autem ea quæ istic
postea secuta sunt, gravi animum nostrum
mærore conturbarunt, tamen gratias agi-
mus Omnipotenti Deo, quod Regno isti,
præcipuo Ecclesie Catholice membro, &
sanctæ fidei sue tantum in tua singulari
virtute, consilio, prudentia, magnitudi-
ne animi præsidium præparavit; minime
dubitantes quin ut piorum consiliorum, &
actionum tuarum author fuit, ita etiam
adjutor futurus sit: hoc te ex literis no-
stris cognoscere volumus, &c. IX. Junii
MDLXIII.

CLVII.
16. p. 96.

Affluxerat interea Tolosa felix de Hu-
guenottis proditoribus relatæ victoriæ fa-
ma, qui cum Urbem in suam potestatem
redigere niterentur, magna strage profi-
gati nonnullorum finitimorum equitum
Regii ordinis opera, atque auxilio fuere.
Eluxit inter eos virtus militaris Blasii
Monlucii, qui non procul ab Urbe con-
fedit, ut Huguenottorum accurrentium
auxilia dissiparet. Tanti vero mali causa
non levis fuit, quod juvenes, qui iurif-
prudentiæ operam dabant, ab impiis ma-
gistris hæresi polluti fuissent adeo, ut con-
statæ ex iis quatuor cohortes prætorium
occuparint, dimicarintque acerrime. Plu-
res dies prælium tenuit, suorumque ci-
vium sanguine Tolosa adeo fecundata est,

Belcar.
1.29. n. 47.
48. & 49.

ut quatuor millia cadaverum constrata
sunt, pluresque ædes exustæ, demum XVI.
Kalen. Junii, quo festum Pentecostes ce-
lebrabatur, pactione militari, cum suc-
cumberent Huguenotti, sub noctem in
voluntarium exilium concesserunt; libe-
rata Civitas nullum posthac hæreticum
civem patitur; Monlucius vero XV. Kal.
Junii Huguenottorum templum magno
Catholicorum triumpho evertit, uti Mon-
morantius Parisi demolitus erat.

Huguenot-
ti a Tolo-
sanis ma-
gna strage
profligati
fuere.

Ext. in
ms. Cant.
Spad. fig.
n. 31.

Ad tanti viri ornandam memoriam
subjicimus Pontificis literas, quibus fla-
grantissimum illius pietatis studium com-
mendavit.

Dilecto Filio Nobili Viro Domino
de Monlc Regii Equestris
Ordinis.

Dilecte Fili salutem, & Apostolicam
benedictionem. Cum ex aliorum, tum in
primis dilecti Filii nostri Georgii rit. S.
Laurentii in Lucina Presbyteri Cardinalis
de Armeniaco literis nuper cognovimus,
quanto, & quam acri studio Religionis
Catholice causam in ista, cui præes, Re-
gione defendas, quanta cura, & diligen-
tia hereticæ pravitatis labem reprimere,
& pristinum Christiane Fidei cultum ibi
restituere coneris. Ita sunt, vere Catho-
lico Viro digna opera, ista haud dubie Di-
vina sunt beneficia. Agimus Omnipoten-
ti Deo gratias, qui tam præclaram tibi
mentem dedit, & tuæ virtuti, pietati-
que toto animo gratulamur, quod qui an-
tea maximis, & clarissimis Regibus ma-
gna cum laude militasti, nunc ipsi Regi
Regum majore cum gloria militas, & Do-
mini prælia præliaris, cujus supernum fa-
vorem tibi semper affuturum esse, confi-
de, quando ejus tu causam tam acriter,
fortiterque defendis. Scimus te non esse
hortandum a nobis, ut perseveres facere,
quod coepisti, quippe qui hortationem no-
stram non expectaris, sed tua sponte zelo
Divini honoris accensus sis. Nec vero ma-
gis incitave te ulla nostra posset oratio,
quam facta recentia tam præclara debent
accendere, tum charissimi in Christo Filii
nostri Regis Navarre, tum, tot præstan-
tissimorum Regni Francie Procerum. O-
missa igitur hortatione, qua non eges, il-
lud potius faciemus, ut pium istum, &
egregium animum tuum debitis in Domi-
no laudibus prosequentes, significemus tibi,
& si semper te dilexerimus, tamen
his tuis in Religionem Catholicam meri-
tis per multum accessisse ad pristinam er-
ga te voluntatem, benevolentiamque no-
stram, idque pluribus in rebus, cum in
Domino poterimus, re ipsa declarare nos
paratos fore. Datum Romæ apud S. Pe-
trum sub annulo piscatoris die XVIII. A-
pri-

CLVIII.
Pius IV.
10.2. brev.
fig. 2897.
ep. 232.

Pius lau-
dat Mon-
luchum.

prilis MDLXII. Pontif. nostri anno III.
Prosequitur idem Monlucius in com-
mentariis suis res suas in Hæreticos ge-
stas, quas curiosus Lector ex ipso cogno-
scet. Intermissum nos sermonem de aliis
Hæreticorum flagitiis repetamus.

CLIX.
Guil. Ros-
seus pag.
351.
Aurelian.
de desor.
sur. in
comm. P.
584.

Inter omnia summæ impietatis facino-
ra id vel maxime deplorandum videtur,
quod Sacrosanctam Eucharistiam indi-
gnissime tractarunt, pedibus eam con-
culcantes, canibus projicientes, ignibus
concremantes, & sclopetorum ictibus tra-
jicientes. Quid autem hæc portendant,
quæ tandem ratione præpotens. Deus
has suas injurias, quas non ibi tantum,
sed aliis etiam in Europæ locis perpeffus
est, ulturus sit, ipse novit, quem uti-
nam mature agenda modis omnibus pœ-
nitentia ita nobis reddamus propitium,
ut advertatur ab ira furoris sui. Infant
mortales non perpendunt illos æternæ
gehennæ ignes, quibus in omnem æterni-
tatem pro tantis sceleribus atrocissime
cruciabuntur, ut interim fileamus præ-
sentis vitæ ultiones acerbissimas.

Guil.
Rosseus
p. 352.

Et quæ historiæ, vel Gallicana, vel
Latina, sive a Catholicis, sive ab ipsis
Calvinistis scripta non narrat eos hoc ge-
nere sacrilegii in omnes sanctos, in om-
nes primos Gallicanæ Ecclesie Episcopos,
& Apostolos, nunc gloriose in caelis tri-
umphantes sævisse? quorum corpora tan-
topere, ut prius explicavimus a primis
Christianis honorata, tam multorum
honorum nobis instrumenta, tantis
Deo miraculis illustrata non minus di-
ligenter, quam vivos Sacerdotes exqui-
suerunt, & reperientes secunda morte,
quantum in ipsis erat, una cum Sacer-
dotibus eorum successoribus trucidarunt.

Notum est, quod Lugduni fecerunt con-
tra S. Irenæum veteres olim pagani; pri-
mum ejus Episcopum Phorinum Virum
Apostolicum occiderunt, & deinceps e-
jus, aliorumque Martyrum corpora com-
busta in Rhodanum fluvium sparserunt.
Isti pagani Calvinistæ Photini successo-
rem Irenæum exhumarunt, & publice
concremarunt, cineresque in præterfluen-
tem Rhodanum projecerunt.

CLX.

Quale erat suis temporibus Galliarum
lumen, & decus D. Hilarius Episcopus Pi-
ctaviensis, qui etiam si Arianos suos ha-
beret hostes infestissimos, quos libris do-
ctissime scriptis fortiter refutabat, tamen
acerrimus Arianorum patronus Constans-
tius Imperator propter singularem sancti-
moniam, propter mirabilem doctrinam,
propter insignem gravitatem, &
mores Episcopo Christiano dignissimos,
ita eum reverebatur, ut ab exilio revoca-
ret, & suæ in Gallia Ecclesie Picta-

Thenet. in
C. 6.
p. 116.

viensi restitueret. At Ariani isti Calvi-
nistæ ad suum tribunal eum citantes,
primum libros sua manu contra Arium
exaratos, & cum iis alios quosdam ve-
tustissimos, quos tanquam egregium, &
æternitate dignum monumentum huc us-
que Ecclesia Pictaviensis asservabat, flam-
mis pronuntiant dignos, & incendio de-
vovent, tum ipsum sancti corpus pari sup-
plicio plectunt.

Facebat eodem in loco Radegundis Re-
gina, quæ postquam, cum Clotario filio
Magni Clodovæi primi Gallorum Chri-
stiani Regis juxta veteres historias (etsi
isti Epicuri suo Gaspari, vel Condæo
hunc honoris titulum tribuunt) sex an-
nos in matrimonio vixerat, castissimam
ex voto deinceps vitam egit, ædificata-
que ad honorem Christi, & Beatæ Vir-
ginis magnifica Basilica (quæ tamen po-
pulari sermone Sanctæ Radegundis no-
men obtinuit) in ea moriens conquie-
vit. Cæterum istorum canum furorem
non potuit evadere, qui vel odio casti-
tatis quam professa est, vel amore oculi
in quo condita est, & quod erat alicujus
pretii, corpus evectum eodem cum
reliquis judicio damnarunt, ut ignibus
conflagraret, omniaque quæ in illa Ec-
clesia jacuerunt Sanctorum corpora eo-
dem cum Sancto Hilario, & hac castis-
sima Regina, judicio perierunt. Sed ine-
pte facio, qui unam, vel alteram Ecclē-
siam, vel Sancti Hilarii, vel Sanctæ Ra-
degundis ab istis impiis direptam, &
vastatam dico, quando omnes generali-
ter Pictavii Ecclesie eadem vastitate de-
formata sunt. Stulte Sancti Hilarii li-
bros incensos queror, quando in plurimis
Galliæ provinciis magnas, & optime in-
structas bibliothecas ab istis incendiariis,
& juratis antiquitatis, & primitivæ Ec-
clesie hostibus incensas fuisse constat.

Et quis miretur eos clarissimis illis,
& primis Ecclesie Gallicanæ doctoribus,
tam fuisse infestos, qui nec ipsis Aposto-
lis Domini, si uspiam in eorum, vel
minutissimas partes incidebant magis
fuerunt propitii, (S. mox) In Oppido,
quod Sancti Joannis Angelici nomine
vocatur pars quædam capitis asservatur
incltyi Præcurforis D. Joannis Baptistæ,
quo nemo inter natos mulierum surrexit
major, & quem ipse Salvator noster su-
pra conditionem Patriarcharum, & Pro-
phetarum extollens, ipsis Angelis cœ-
quaverat, a quo, & nomen huic Urbi
videtur impositum, & quem locum ad
honorem Baptistæ sui multo pluribus mi-
raculis illustraverat, quam quibus recens
inventæ Gervasii, & Protasii Martyrum
corpora nobilitata fuisse narrat Divus
Am-

Thenet. l.
14. Cos.
mog. c. 4.

Gill. Ros-
saus.

Ambrosius, quid vero isti Novatores, perinde nimirum, ut decuit veros Calvinistas, hoc est veros Diabolos, quia Martyres, & Apostolos, & Apostolis superiores, ipsumque Christum pari loco habent, post omnia hujus Urbis templa spoliata, & everfa, ut nec unum integrum relinqueretur, ablatum diligenter aurum, quo caput Divi Joannis operiebatur, caput ipsum, vel partem potius (erat enim pars posterior, cujus anterior Ambiani debito cum honore servatur) postquam multis opprobriis, & contumeliis, cum Herode, & Herodiade affecissent, magna caremonia medio foro, pyram ingentem struentes, incenderunt; unico facto Herode, & Herodiade, Judæis infestissimis Divi Joannis hostibus, & ipsis quoque Ethnicis truculentiores. Porro de capite S. Jo: consulat Lector Rom. Martyrologium IV. kal. Septembris.

CLXI.

Aurasiæ in provincia post ordinaria illa Calviniani Evangelismi facinora, disturbatas Ecclesias, everfa SS. monumenta, exusta corpora, & inter alia patronum, & primum Apostolum suum Sanctum Eutropium, & hujusmodi cætera, ad extremum scite formatam Christi crucifixi imaginem templo educunt, funibus alligatam imponunt asino, & per omnes plateas, & compita perpetuis eam maledictis, & una continuis flagellis, & verberibus afficientes circumducunt, & diende non quidem in crucem egerunt, sed quod ejusdem erat immanitatis, projecerunt in ignem quale quid contra Christum a Turcis capta Constantinopoli gestum fuisse, Christianorum historia prodiderunt.

Launæus
in replica
Christiana
l. 2. c. 26.
in Oppido
Houdain.

Cæterum iidem impii in Dicecesi Carnotensi longe ultra hanc Aurasiæ, vel Aurangiorum, vel Turcarum immanitatem progressi sunt, qui in Ecclesiam quandam ubi Sacerdos Divinum illud Christianorum sacrificium peragebat irumpentes, proculcata suis pedibus Sacra Hostia, & effuso sanguine, calice loco matulæ abutentes, & Sacerdotem ad urinam ebibendam compellentes, mox eundem cum crucifixi Christi imagine arte colligarunt, & Christum cum Sacerdote plurimorum sclopetorum glandibus transfixerunt, quod facinus plusquam diabolicum a multis Evangelicis, aliis plerisque in locis factitatum. Utinam meminissent impii; quid ex sacrarum reliquiarum religiosa conservatione ad Christianos redeat utilitatis. Quod eleganter explicat contra Gentiles Divus Chrysofomus. *Poterat, inquit ille, Deus corpora Sanctorum, cum animabus in Cæ-*

Reliquiæ
Sancto-
rum disti-
pate ab
Hæreticis.

lum transferre, at ille, qua est in humanum genus benignitate, inter alias, quæ infinitas nobis salutis nostræ occasiones adit, & hanc viam nobis a se munitam esse voluit, relictis apud nos Sanctorum reliquiis, nam post sermonis facultatem ipsa Sanctorum sepulchra proximum locum obtinent, ad animos hominum in sanctos in-tuentium ad virtutem earundem emulationem excitandos.

Chrysof.
to. 5. in lib.
contra
Gentiles.

Estant nunc, inquit ille, cum Babylæ cineribus compedes illius, Ecclesiarum præfatos omnes commonefacientes; quod vinciri, quod jugulari, quod quævis parti oporteat prompto, atque alacri animo, ut conceditæ nobis libertatis ne levissimam quidem partem prodamus, aut contamine-

mus. Neque vero hoc sancto pietatis Christianæ officio vitam, moreque tantum formari, sed fidem etiam vehementius accendi, pereleganter ostendit Divus Ambrosius, dum paganis hanc Sanctorum venerationem astruit.

Bellefor.
l. 6. c. 96.
Gill. Ros-
saus pag.
794.

Est notissimum, quam immani strage, & incredibili carnificina perpetuo Calviniste non tam jugulaverint, quam lanaverint, & discerperint Catholicos, sed in primis, & maxime Clerum in plerisque Gallie Civitatibus, ac plane in omnibus, quas suo dominatu occupabant, Aureliis, Vindociniis, Blesis, Turonibus, Andegavis, Cænomanis, Piclavii, Biturizibus, Engolismæ, Rothomagi, Lugduni, Catalauni juxta Ararim, Matisconem in majori parte Delphinatus. Addit paucis interjectis.

CLXII.

*In primo tumultu si qui Pastores docti pii, & constantes Catholice fidei contra Calvinismum defensores in eorum manus incidebant, illi statim absque mora tanquam Religionis Evangelicæ hostes occidebantur; si vero pastor aliquis lenitatis, & moderationis nomine erat commendatus, qui contra Calvinismum nullum fortasse zelum, & vehementiam ostenderat, manifeste tamen ad ejus approbationem, adduci non poterat, & ille quoque non minus, quam priores crudeliter jugulabatur, exclamantibus perpetuo ministris, quemadmodum a suo Apostolo Favello didicerant *Ho iste talis est Diabolus candidus non minus quam reliqui, e mundo tollendus; atque ita, sive illis amice blandiamini, sive ut par est fortiter adverserimini, nisi plane Christum cum illis abnegare velitis, capita vestra morti sunt devota.**

Traditur etiam fratres Calvinianos veros Gothos, & Wandalos nulla tum injuria laceratos commississe strages horribiles, & voluisse se in sanguine mise-

10-

rorum Sacerdotum, quos emecabant omnibus suppliciorum exquisitissimis generibus, quæ ab homine poterant excogitari, tum publice omnibus in locis profestatos, se bellum gerere cum Monachis, & Sacerdotibus æternum, & irreconciliabile.

At non minus nobilitati, ac juris dicundi ministris, quam Clero fuisse, Calvinistas insensissimos, ministrosque in eorum ordinem everforum ruinis suam potentiam excitare, tyrannidemque constabilire meditato Guillemus Rossæus declamavit.

In primis, inquit, tumultibus, & Ministri in Synodo Cabillonensi desinuerunt, & popularis factio, Beza etiam approbante, clamavit exterminandos esse e Republica Christiana tres illas Orbis servarum pestes, & quisquillas, Pontificiam Ecclesiam, Nobilitatem, & Jurisprudentiam. Esse siquidem alienissimum a pura Religione, ut in Republica ista dignitatum gradus, & personarum ordines, atque discrimina ponantur, cum Deus cunctos homines, uno Rege dempto, pares esse voluerit; hacque illi persuasione ebrui non minus tota Gallia nobilium Procerum, Ducum, Principum insignia, quam Catholice Ecclesie Sacramenta, Sanctorumque Christi servatoris imagines, & memorias ubique destruebant.

CLXIII.

Subdit Cardinalis Legatus datis literis ad Carolum Borromæum; Parisiis Religionem Catholicam in dies constabiliri, promulgatoque edicto Huguenottos Urbe pulso adeo ut Regia Civitas ab hac peste omnino vindicata futura sit; at in aliis Provinciis magnos esse belli civilis frangores: plura Oppida, Urbesque invadi ab Huguenottis rabie effertissimis, totque immanitatis exempla ab iis edi in Ecclesias, in imagines, in sepulchra, ut talia nunquam scripta, vel audita fuerint, quæ calamitates maxime deplorandæ id tamen boni parere, ut plures tanta atrocitate commoti Huguenottam sectam execrentur. Hoc meminisse alias a Pio Pontifice dictum, Regnum Gallie ob admittam novam hæresim gravissima passurum.

Lapsis aliquot diebus significavit Carolo Cardinali Borromæo Ferrariensis Legatus, Principem Condæum, licet verbis ostenderit, nullo se majore desiderio affici, quam ut Regiis mandatis pareat, tamen ut demonstravit Rex Navarræ, liberum non esse, nec posse agere quæ etiam capitibus rerum Huguenottorum, qui Aureliæ versantur, grata sint, atque adeo Reginam pacem alia ratione tentare, ut Condæum secum Castilioneos, ipsa vero Catholicos Pro-

ceres ad colloquium adducant.

Inter hæc, cum Parisiis maxima inquietudo fieret ad pellendos Urbe Huguenottos, allatæ sunt ad Senatum schedulæ quibus sollicitabantur, ut ordinem suum repurgarent, in quo viginti, & amplius ea labe contaminati designabantur, præbendumque ab ipsis incorruptæ fidei exemplum. Latum est Senatus-Consultum, quo Edictum Francisci I. Meloduni editum instauratum est, ut Magistratus Regitenerent articulos Fidei tum propositos, qui modo vocantur in controverfiam, ac secundum sensum Romanæ Ecclesie declarantur. Vocati fuisse suspecti, ac moniti, ut si in eo ordine persistere vellent, sacramento se ad illud Edictum Christianandum obstringerent, ac ita universi Senatores sacramentum nuncuparunt. Eodem pariter sacramento solemniter adacti omnes causarum patroni, procuratores, atque justitiæ administri, absentes vero nisi idem sacramentum nuncuparint, suis muneribus mulctandi. In proxima vero Dominica Senatus omnis solemniter supplicationi, quæ instructo magnifice agmine Religioso ducta est, interfuit, atque in Ecclesia S. Medardi, quæ præterita hyeme ab Huguenottis impie prophanata fuerat, collocatum Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum summa religiosi cultus pompa, ut injuria, qua tunc conculcatum fuerat ab impiis, eo pietatis officio expiaretur; quæ omnia Hyppolytus Cardinalis Legatus in literis XIV. Junii consignatis narrat, atque rem gravissimi esse momenti, cum Parisiis peste ita repurgentur, idque exemplum aliarum Provinciarum Senatus sequi possint. Addit vero Catalaunum a Tavano recuperatum, ac simul ab eo castra ad Matisconem mota, atque ita Huguenottos, toto Burgundiæ Ducatu brevi depulsum iri.

Huguenot-
ti ab Ur-
be Parisi-
ensi
pelluntur.Ibid. p.
104.CLXIV.
Ibid. p.
107.

Porro memoratum colloquio Condæi cum Regina, iterum abruptum XV. Junii significavit Legatus Cardinali Borromæo, quod diceret Condæus Regine, maxime promotam tractationem societatis cum Protestantibus Confessionis Augustanæ, seque ad eam Ministros adacturum: nec latebat Legatum, Condæum opinatum, si Huguenotti se Confessionis Augustanæ adjunxissent, majorem ad se multitudinem pellecturos, quam suscepto Calvinismo, verum si jam fieret Religionis permutatio, famæ potius detracturos, quam eam aucturos, ostensurosque non Religionis causa id agi, vel in eorum secta nullam veritatem, aut spem æternæ salutis inesse.

Scri-

Scriptis aliis XXVI. Junii significat, proceres Catholicos in castris bellum strenue urgere, nec tolerare velle Ministros, vel conciones hæreticas, vel Sacramenta ritu Hæretico conferri, exercitumque eximie instructum esse, sed ad pendenda stipendia exinanito ærario, cum Huguenotti Regia vectigalia ad se avertant, Pontificiam liberalitatem implorare.

De pace Condæus iterum agit, sed conditiones non placent.

Porro iterum propositas a Condæo concordie pactiones, Aurelianensis Episcopi, & Albæspinæ, qui a secretis erat Interpretum, a Regina, & Rege Navarræ missorum opera, in primis, ut Edictum Januarii instauretur, ut dissolutis exercitibus Principes, proceresque domum petant, Rex Navarræ retineat exercitum, occupatæ urbes, Arceſque restituantur, Ecclesiastici suas Ecclesias, & bona recuperent, atque arma utrique parti auferantur. Ad quæ proceres Catholicos respondere, nunquam se Reginæ, ac Regi consulturos, ut duas Religiones permetterent; permissis concionibus Hæreticis, & Sacramentis ab iis administratis continuos tumultus concitatum iri, ac si id ipsis concederetur, se quoque conjunctissimum fœdus Catholicorum confecturos, quod quanto damno verteretur Huguenottis, eos non latere.

Tentatis novis iterum colloquiis hæ pactiones a Regina, & Rege Navarræ, ac sanctiore Regio Consilio consignatæ ostensæ sunt Aurelianensibus, Edictum Januarii observatum iri omnino per singula capita, nec cuiquam Religionis causa, sive quoad bona, sive quoad corpora molestiam exhibitum iri, tamen animadvertum iri in interfectores Motæ Gondrini: proceres Catholicos, Guisium, Monmorantium, ac S. Andreae ultro discessuros ex Aula, si Aurelianenses fœderati abiiciant arma, & urbes occupatæ restituantur, ut edicta confecta, conficiendaque mandentur operi, Rex Navarræ, cum Regis personam referat, tot tantaque copias contractas habeat, atque expeditas quantas velit; quas pactiones si respuant Aurelianenses, omnia colloquia abrumpenda, culpamque omnem in eos refundendam Regina asservit, seque in Catholicorum principum Castra translaturam, cum antea iis se non crederet, ut inter adversas partes Catholicas, & Huguenottas interpretem ageret.

CLXV. Pag. 114.

Post varios anfractus negotiorum demum Aurelianenses Regiæ potentie se impares rati, hanc concordie rationem iniere, ut princeps Condæus procerum

Huguenottorum nomine libellum supplicem Regi, ac Reginæ offerret, quibus peteretur, ut Rex illos libera frui conscientia sineret, nec eorum fortunas, aut personas vexaret, pollicitique sunt mox, atque Guisius, Dux Monmorantius Senior, Magister Equitum, atque S. Andreae Castrorum præfectus ex Castris discesserint, Regia omnia Imperia se excepturos, rogaruntque Condæum principem, ut pro iis vadem, obsidemque apud Reginam, Regemque Navarræ se constitueret, nulla jam mentione edita retinendorum armorum, nec veniæ pro seditionis petendæ, nec Edicti Januarii instaurandi, omnibus arbitrio Reginæ, a Regis Navarræ permissis, ut pro sua potestate omnia gerant. Quæ cum Regina, Rex Navarræ, ac Guisius, Magister Equitum, Castrorum præfectus S. Andreae, cum Albaspina qui a secretis erat, perpendissent, sanxere eas pactiones admittendas, atque ita conventum, ut princeps Condæus ad Reginam se conferret, tresque memorati proceres castris, atque Aula se subducerent, datæque Regiæ litteræ Aurelianensibus, & aliis, qui urbes Arceſve occuparunt, ut sine morâ domum sparsim se submoverent, nec plures ultra viginti simul incederent. Ita conceptæ egregiæ spes Huguenottorum exercitum dissipatum iri, Castris Regiis integris manentibus, occupatas arces receptum iri, ecclesias ereptas restitutum iri, ac brevi dierum fluxu viribus Huguenottorum dissociatis, edictum optimum pro re Catholica instauranda promulgandum, atque in opus, stante Regio exercitu sub Imperio Regis Navarræ, provocandum, maxime divulso a sociis Condæo principe, & in Regis potestate constituto; ac si proceres Huguenotti pactione servare detrectarint, proceres Catholicos redituros in Castra, ac in eos leges exercituros, & occupatas Arces in Regis potestatem redacturos. Regina spe concordie latissima Baugentium ad Castra Catholicorum se contulit, ac Triumviri dignitati, Regis & authoritati, Religionis causæ, & suo honori fecisse satis opinati ad explenda, quæ ipsi consuluerant, se compararunt, maxime cum nosent Regem Navarræ a Rege Catholico Regno Sardinie recentissime donatum.

Catholicæ Religionis tuendæ studio ardere. Subdit Legatus Reginam, cum hujus pacis seriem Regi significasset, rogasse, ut ipse Legatus Regem fociaret, & pactionibus confirmandis assisteret. Ex *Nemore Vicennarum XXVI. Junii MDLXII.*

Non desuit Hyppolytus Cardinalis mune-

De concordia cum Huguenottis agit, & eorum malitia omnino spes pacis evanuit.

Pag. 115.

CLXVI.

muneri suo, Reginamque hortatus est, ut Religionis causam cæteris omnibus anteferet: quæ respondit, eam altissime Regio cordi infixam hæere. Cæterum universus ille concordie apparatus perfidia Huguenottorum dissolutus est. Tres principes catholici Guisius, Monmorantius Senior, & Santandreas statim die pararunt discessionem e castris, ut Castellodonum octo Leucis distans se reciperent, inde tamen non discessuri donec Aurelianenses conventa expleissent, laudatque sunt a Regina, quod generose pro Regia dignitate, & Regni statu, pacisque redintegratione non jussi, non rogati, sed sponte suo cessissent jure, pro Divino honore, & Religionis dignitate, & Regni commodis, Regioque obsequio cum Aurelianenses nullam concordie rationem voluissent admittere, nisi illi abissent. Regem non minus ob voluntariam eam discessionem, quam ob alia maxima officia ab ipsis præstita devinctum, rogari tamen ipsos ne ita longius abscederent, ut pro rerum necessitate promptius revocari possent, ipsosque demonstrasse publica commoda privatis abs se anteferri. A discessuris etiam petierat Rex Navarræ, an grata, & accepta ipsis foret sponſio, qua se illis devinxerat arctissimo federe, pro tuendo Divino honore, Fide Catholica asserenda, propugnanda Romana Ecclesia Regis dignitate, libertateque Regni vindicandis, ac illi responderunt, gratissimam eam sponſionem sibi accidisse; ac de honore sibi in ea re collato a Rege Navarræ maxime obstrictos teneri. Itaque eodem die, scilicet XXVII. Junii, discessisse castris scribit Legatus Cardinali Borromæo. At non eandem parendi celeritatem fuisse in Condæo Principe, non eadem hora, ut conventum erat, nec eodem ipso die accessisse ad Reginam, sed die XXVIII. Junii Baugentium, ubi Regia Castra confederant; accessisse vicesima vero nona die Junii Castilionæos, Rupifucaldium, & alios proceres Huguenottæ factiones venisse ad designatum locum, cui Tolosium nomen est, ut pactione ad exitum perducerent, atque Regia imperia de abiiciendis armis exciperent, qui pactionum initarum leges mutatas volentes, postulavere a Regina, ut conciones hæreticas, atque Sacramentorum administrationem ritu hæretico illis permetteret, nec alia ratione pacari eorum conscientias posse; quæ cum Regina præcisè denegaret, nec ab ea sententia dimoveri posset, preces eo convertere, ut data tuti, & liberi commeatu syngrapha ac aliis necessariis muniti, instructoque

ib. p. 127.

ib. p. 131.

ib. p. 132.

Pag. 133.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

exercitu suo e Regno exire possent, & qui redire vellent, suis fortunis fruenterentur, donec Rex pubertatem attigisset ac tunc si Rex permiserit ut suo ritu vivant redituros in Galliam, si vero permittere nolit, ut prædia sua possint divendere, ut perpetuo exteras regiones incolant, seque ad id permoveri jactabant, ut tumultuum occasiones abscindantur; occupatas Urbes, ac Regii ærarii interceptas opes restitutum iri. Hæc vero ficto & adverso animo dicebantur, ut Reginæ crearent invidiam quasi ipsa Regno ejectos vellet, abrumpendæque pacis occasionem aucuparentur, non enim, ut conventum fuerat, principem Condæum fideiussorem, atque obsidem relinquerent apud Reginam voluerunt, objecta calumnia, fuisse agitata consilia de eo sequenti nocte trucidando, vel mancipando vinculis, quantumvis Regina illum secum reducere percuperet, Regiamque fidem, ac Regium honorem de illo ipsorum manibus salvo, & incolumi restituendo obligaret. Cæterum multis visum non id ipsos opinatos, sed pertimuisse, ne Condæus reductus a Regina, & Rege Navarræ persuaderi se sineret, ut damnata eorum societate Catholicis se conjungeret, quem factionis suæ ducem præoptabant. At Regina illos diu hortata, ut domi manerent, nec Regno exirent, tandem consentit, ut pro tumultibus pacandis e Regno discederent.

Pag. 134.

Admonuit mox Reginam Navarræ Rex, nulla ratione credendum, ipsos Regno velle discedere, nec eorum armatum agmen ab ulla provincia admittitur iri; maximeque indoluit, principem Condæum obsidem reductum non fuisse mox, atque ipsa Talsium pervenisset: mox adversus hostiles fraudes revocavit in castra Guisium, Monmorantium, ac Santandreas, atque Helvetiorum, & Germanorum auxiliares copias accersivit; patuit vero malus procerum Huguenottorum animus, cum Baugentium, ut erant polliciti, nolissent accedere, torque locis disposuissent insidias, ut Condæum, etiam si cum Regina redire voluisset secum, vi abducturi fuissent; ille vero datæ fidei servandæ admonitus fictis blandissimis verbis Reginæ preces eluisse se e Regno exire constituisse asserens, ne tumultuum causæ illi posthac adscribantur, atque ita a Gaspere Colinio Aureliam revocatus, cum inani illa specie officii fidem exolvisse putaret.

Damnatam posthac ab Huguenottis Proceribus omnis concordie mentionem, addit Legatus, cum prætexerent illum fucum contumaciæ suæ, Reginam nimium

CLXVII. ib. pag. 135.

R r rum

rum moleste illos e regno depellere voluisse, suaque importuna petita interpretari rigida fuisse Regine imperia, cum in eo colloquio nullum aliud imperium iis datum esset, quam ut vi supplicis libelli a Condæo Principe eorum nomine porrecti arma deponerent, atque minutis agminibus omnes domos suas repeterent; at eos forte nunquam credidisse Guisium, Monmorantium, ac Santandream honoris sui ita futuros prodigos, ut Regii obsequii gratia e castris essent discessuri, deceptosque sua opinione discindenda concordia alios colores conquisivisse, ac jam perdendi regni, & cædium patrandarum respectum omnem sibi abscidisse, obligatam reginæ fidem violasse, quæ se ab iis læsam reputet, ac modo perspicue agnoscat, eorum consilia alio, quam ad religionem, vel conscientiam spectare. Rebus Deo, ac Proceribus catholicis commendatis Melodunum reversa est, ac declaravit eos, veros, fidosque regis clientes, qui arma pro illius dignitate gerant, se vero gravi errore lapsam, quæ Condæum obsidem non retinuerit, ipsosque conventa religiosius servasse qui Castelloduni expectarint, ut Aurelianensium exercitus dissolveretur, quam ipsa, quæ Principem Condæum retinere debuisset, seque ex omnibus iis pacis colloquiis id tantummodo retulisse, quod Deo, conscientiaque suæ fecisset satis, demonstrassetque universis, quanto subditorum filii Regis servandorum, atque ab exitio imminenti, quod Deus avertat, vindicandorum studio arserit.

Reveris porro in castra Regia Guisio, Monmorantio, & Santandream, summa lætitia non modo in Reginæ vultu, verum in toto exercitu emicuit, adeo ut Catholici a morte ad vitam excitati viderentur quasi non Duces, sed eorum conservatores, ac parentes rediissent.

Secunda Julii Condæus Princeps Huguenottum Exercitum, eduxit, ut Regium catholicum adoriretur, cumque tormentis, & equitatu esset inferior, potius nocte, quam die impetum facere moliebatur; Rex tamen Navarræ cum auxiliares Germanos, & Helvetios expectaret, contrahere pugnam noluit, sed Blæsas, ut comneatus illis intercluderet, obsedit, monuitque Cardinalem Borromæum Legatus, Catholicos victoria potituros si stipendia militi non defuerint, subsidiaque nummaria a Pontifice efflagitari. Deletos exeunte Junio Arausicanos Hæreticos, loca ab iis in comitatu Avenionensi capta recuperata, Parpalliamque perduellium signiferum captum, scripsit literis Meloduni V. Julii con-

signatis; Certiorem etiam fecit ex eodem loco VIII. Julii Pontificem, perfidia Hæreticorum pacis spem sublatam; majore quam antea bello Gallia Regnum ardere. In aliis vero ad Cardinalem Borromæum, eodem die VIII. Julii, viginti quinque millia nummorum in militares sumptus perfoluta, atque a Rege clientelam Avenionensis Comitatus, & Sabaudia si ab Hæreticis infestetur arreptum iri; nec rigide singulas leges a Pontifice dictas exigendas, cum omnes in Religionis Catholicæ defensionis capita contineantur, cæterum Blæsas receptas, atque ex parte direptas, quantumvis victores Principes Catholici servare victos niterentur, tamen ob rabida partium odia in nonnullos sævitum, mille equites instructos e Belgio venire subsidio, alios mille in Germania comparari, peditumque quatuor millia, præter Hispanos, atque Italos, easque copias a Rege catholico parere iussas, non tantum Reginæ, sed etiam imperiis a Rege Navarræ, Guisio, Monmorantio, & Santandreamo conjunctim datis, interea Condæi exercitum dilabantibus pluribus nobilibus Huguenottis minui, seque Aureliam subduxisse; fucatis mendaciis vocari ab iis Reginam in odium, eamque publico programme eorum perfidiam in luce collocare, ac reducturis domum fortunas tutas, ac libertatem conscientia sine concionibus Hæreticis, Sacramentorumque administratione permittere: tum & hostes inolescere, jactareque sibi auxiliares exercitus ex Anglia, Germaniæque submitti, ad eos vero avertendos mitti Oratorem in Germaniam, ut Protestantes a perduellibus juvandis deterreat, rogarique Regem Catholicum, ut Oratoris opera Reginæ Angliæ denuntiet, se gravissima injuria violatam existimaturum, si auxilia Huguenottis perduellibus submiserit. Andelotum in Germaniam ad contrahendas copias ab Hæreticis profectum, Subizam Lugdunum profectum ad eam Urbem in perduellione confirmandam, Turonum Urbem, & alia Oppida finitima a Catholicis recuperata, missas etiam copias ad Cœnomanum, Biturigas, Pictaviumque, recipienda Duracii regulum Burdigalæ conjurationem contulisse ad eam interceptandam, sed Catholicorum civium virtute dissectum, coactumque re infecta abscedere: Vasconiam sine dubio atrocius quam antea vexatam iri, cum Regina Navarræ in eam Provinciam se contulerit, quam fertur, pollicitam perduellibus Aurelianensibus quatuor millia peditum suo sumptu conducta sustentaturam. Condæum conqueri, Re-

Ib. p. 138.

CLXIX.

Reginam denegasse sibi beneficium edicti Januarii, quo concessio omnes tumultus extincti fuissent, cumque illi insinatum fuisset, non potuisse illud permittere, ne a se abalienaret tot catholicos proceres, qui pro ipsa corripuerant arma, nec si concessisset observari potuisse, subjecisse, concessionem solam tunc optasse, deque observatione parum curasse: externa auxilia ab eo expectari, ac licet pestis serperet Aureliæ, malorum tamen patientia in hæresi magis obdurescere, jactareque se pro Dei causa, & gloria armattractare, nonnullosque ex Germanis stipendiariis, quos Roccandolphus duxit, atque ex Sabaudis subornasse, Germanosque monitos, Aurelianenses non pro Evangelio, uti gloriantur purgare, sed pro perduellione, longæque a Confessione Augustana abhorrere: Metenses, qui jam diu infecti erant hæresi, adjunctos ab iis, qui Parisiis pulsi in eam Urbem se receperant, regium jugum excussisse, correptisque armis Imagines, & Altaria Ecclesiarum diffregisse, ac maxima Religionis catholicæ offensione impietatis exemplam edidisse, redigisse eam Urbem in suam potestatem, pestemque latius in dies grassari, ac de industria in pluribus locis seditiones ad vires Regias distrahendas concitari, solaque necessitate inhiberi duces Catholicos, ne omnia agenda conficiantur, ita Ducem Aumaliæ Rothomagi oppugnatione ob virum inopiam abscidisse, edictum vero Regium promulgandum, quo denuntietur eos, qui ex Aurelianensium castris non discesserint perduellionis damnandos, bonisque profcribendos, visum tamen postea a Senatu Parisiensi edendum, atque in eo excipiendum Principem Condæum quasi libertate non potiarum. *Ex Nemore Vicenarum XV. Julii MDLXII.*

Interjectis quatuor diebus certiorem fecit Legatus Cardinalem Borromæum, de obsidenda Aurelia, quamvis munitissima sumpta consilia. Santandream mittendum ad recuperandum Lugdunum, cui Pedemontana copiarum Duce Bordilione, & Germanicæ, & Hispanæ conjungendæ sint. Montispenferii Ducem, non minus ardenti tuendæ religionis studio, quam Regio sanguine clarum in Aquitaniam legari, concepta spe, bonos ejus Provincie residuos adhæsuros, atque in Huguenottos alacrius, quam Duce Buria qui nimium iis indulgebat, confurrecturos. Vires ampliores Duci Aumaliæ, ut Normanniæ res componat subministratum iri. Cardinalem Borbonium in Piccardiam amandari, ut eam Provinciam in officio contineat, pariterque Cardin-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

nalem Armeniacum Tolosam proficisci jussum, ut amplissimam eam Urbem in Regio obsequio, & pio afferendæ religionis ardore foveat: ad Metenses vero ad obsequium Regium revocandos prevolare jussum Monlucii reguli fratrem cum copiis pedestribus, in urbem quidem admittum Regiam tueri auctoritatem, non tamen liberum omnino imperium exercere, & Cœnomanum receptum, atque Huguenottorum e captis locis diffugientium, tendentiumque Pictavium multitudinem cæsam a Comite Villarsio, ejusque urbis brevi recuperandæ spem affulgere; at a Cardinale Granvella significatum in Germania magnas equestres, pedestresque copias contrahi præsidio Huguenottorum accessuras: Provincie cusque Senatum, majorem, quam pat sit, sibi arrogare auctoritatem, quæ a Rege pubere temperanda sit, cum quæ sunt juris Regii non Senatorii invadant. Senatum Parisiensem optimo quidem consilio ductum dedisse populis imperia, ut correptis armis Huguenottos invaderent, quæ a Proceribus Catholicis non laudantur, cum grave periculum ea res trahat, ne privatas inimicitias furo tuendi contra sacrilegos honoris ulciscantur, cum ipse Rex, dum talia permittit, id semper addat, ut Populi in ea re parantur ducibus a Regia Majestate ad id præfectis &c. *Ex Nemore Vicenarum XIX. Julii MDLXII.*

XXVIII. Julii Legatus certiorem reddidit Cardinalem Borromæum, Regiam Angliæ, quæ antea blandis verborum officiis pollicita erat, se pacem cum Rege Gallia religiose culturam, jam duodecim millia peditum latura Huguenottis subsidium instruere, Regni que calamitates vehementer auctum iri, nam si catholici ad comprimendos Huguenottos adeo ante desudarunt quanto magis externorum adventu bellum ingravesceret. Ad quæ pericula avertenda Regina Catharina misso Oratore Regiam Elisabetham demulcere studeat, ut pacem promissam servet, urgeat vero Regem Catholicum, ut promissa auxilia maturet, atque a Pontifice subsidia nummaria promissa efflagitet. At proceres catholicos expeditionem ad Pictavium expugnandum vi meditari, ni prius voluntaria deditio in arbitrium regium, ditionemque venerit. Biturigum pariter expugnationem moliri, ut Aurelia auxiliorum spe nudetur: Helveticas, Germanasque copias egregie instructas auxilio Regio venisse, Regem in castra adductum iri, ut suo comitatu ea magis confirmet, perduellesque terreat, ne in eum gerant

R r 2 ar-

arma, seque Regio lateri adhæsurum, ac Pontificum erga illud Regnum studium paternum optimis officiis explicaturum. Mitti Oratores, qui auxilia a Duce Florentiæ, & a Venetis in militum stipendia expetant. Tantam esse ærarii inopiam, ut omnis supplex argentea Regis, ac Reginæ, & Legati, Procerumque Catholicorum ad cudendos nummos confata, ac percussa sit. Duracium prope Burdegalam quinque millia Huguenottorum trahentem, quorum pars maxima a Joanna Regina Navarræ Aurelianensibus submittebatur, a Monlucio fuisse profligatam circiter octingentis, vel mille cæsis. Reginam Catharinam ab Angliæ Regina sollicitari, ut ad pacem Huguenottos admittat, operamque suam in ea re deferre, ejusque preces non respui, ne magis exasperetur, non tamen ferendam videri, ut interpretem, atque arbitram dissidiorum inter Rēgem Galliæ, ejusque subditos perduelles se constituat. &c. *Ex Nemore Vicenarum. XXVIII. Julii MDLXII.*

Vindicatus est Burgundiæ Ducatus ab Hæreticorum impietate & grassationibus, Tavanii Præfecti virtute, qui flagrantissimo pietatis studio religionem in eâ Provincia asseruit, cui subiectis literis aetæ a Pontifice gratiæ.

Dilecto Filio nobili Viro de Tavanis Præfecto Regio Ducatus Burgundiæ.

Pius IV.
10.2. brev.
fig. num.
2897. ep.
286.

In maxima sollicitudine, diurnisque, & nocturnis curis, quibus afficimur ex istius Regni præstantissimi Ecclesiæ membri gravissimis calamitatibus, & nefariis Hæreticorum conatibus, non parum consolatur, & recreat nos cum aliorum multorum nobilium virorum catholice Religionis defensorum, & Regi suo fidelium præstans constansque devotio, tum eximia pietas, & insignis fides nobilitatis tue; multorum enim literis certiores facti sumus, egregiam isthic abs te operam navari adversus Regni istius, & Christianæ simul religionis hostes, quo nomine magnam, & a nobis, & a bonis omnibus laudem mereris; uno enim eodemque tempore, & de Rege tuo optime mereris, dum tam nobilem Regni partem defendit, & tueris, & de orthodoxa fide, & sanctis Dei Ecclesiis, & Sacerdotibus, dum Hæreticis tam forviter obstitis veneno suarum pestiferarum heresum Provinciam istam corrumpere, Ecclesias & Monasteria diripere, & Sacerdotes spoliare, atque exterminare conantibus. Facis quod Catholicum, & pium virum quod Regi suo fidum ac devotum decet: habebis pro pietate, & meritis istis Deum ipsum semper propitium, a quo maximam

scilicet piorum laborum tuorum mercedem accipies. Sed sperare, & confidere debes nec a Rege quidem tam fideli, & benedisse merito ministro debitum esse suo tempore honorem, & premium defuturum. Ejus nunc teneram ætatem seditiosi homines, & Hæretici contemnunt, sed Christianissimis Francorum Regibus supernum semper auxilium adfuit, sicut multis exemplis gravissimis aliis illius Regni temporibus perspectum est. Adolescet Deo favente Rex, & dignis premiis, atque honoribus eos, quorum fidem & devotionem expertus fuerit, remunerabitur. Nos quidem, qui paterno ipsum Regem amore complexi sumus, nec minus de salute Regni eius, quam de nostris, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ rebus laboramus ob tua ista officia, & merita non parum tibi obstrictos esse sentimus. IV. Augusti MDLXII. Anno III.

Expulit Dux egregius Ponsenacum, Montisconco, & Monbrunum Cabillone, quas urbes hæretici interceperant, & castra ad Lugdunum, ut diximus, a proditoribus occupatum defixit; jamque de potiunda Urbe multis civibus ad se pertractis spem certam conceperat, cum veniente Nemorensi regulo, invidiæ furiis exagitatus, ne captæ urbis gloria æmulo adscriberetur, improbe e castris discessit, remque catholicam sua ope destitutam affixit: ita Lugduni recipiendi occasio tunc amissa. Valentia tamen, Romanum, & alia Oppida a Nemorensi regulo opera Adresii Calviniani, qui ad regias partes rediit, in regis potestatem redacta fuerunt. Kal. Septembris dum ad oblidendam Aureliam bellicus instruitur apparatus, Castilio Amiralus, ac alii proceres perduelliones focii a Senatu Parisiensi judiciario decreto proscripti sunt, non tamen ad Aureliam, sed ad Biturigum urbem versa est belli moles sub finem Augusti, qua paulo post deditione recepta, inde ad Rothomagum, ommissa Aurelia, mota Castra, ne Angli, quos Calviniani Gallici nominis proditores exciverant, atque in portus Gratæ Dieppæ maritimarum aliquot Urbium possessionem flagitio induxerant, Provinciæ etiam Metropoli potirentur, tamque valida impressione Rothomagi Urbs ab Antonio Rege Navarræ est oppugnata, ut Calviniani inde migrare, aut se dedere compulsi sint; at dum in fossa per tormenta bellica rem urget Navarrus, ac negligentius sibi prospicit, glande plumbea in sinistro humero transfixus est quo faucius ictu, cum urbem expugnata in lecto composito, instar quadrigæ victor intrasset, per triumphum, ut lepide scri-

CLIX.

Belcar. l.
27. n.46.

Ib. n.46.

Belcar. l.
29. n.52.

Num. 55.

Rex Navarræ vuln-
eratus
catholice
moritur.

scribit Dondinus, proluit funeri: quo pariter fructus tot laborum, possessa simul & sperata Regna sublata sunt, maximo quidem Catholicarum partium incommodo. Urbem ubi intravit Augustinus Marloratus Calvinianus minister, ac nonnulli perduellionis signiferi supplicium capite luerunt, Mongomerius vero magnas Catholicorum facturus strages fuga evasit. Exasperato vero Regis Navarræ vulnere, ex eo pius Rex XV. Kal. Octob. trigésimo quinto a vulnere die, dum ad sanum Mauri adverso Sequanæ flumine navigat, Andelii quadragésimo secundo ætatis anno expiravit. Cum paulo ante (inquit Belcarius) Romano ritu Eucharistiam recepisset.

CLXXI.

Consecuta illius mortem maxime in Gallia, & Navarra clades fuerunt, quæ nunquam satis a piis hominibus complorata Pontifici Maximo gravem intulerunt mœrorem, quem datis ad Reginam Galliarum subiectis literis exprompsit.

*Charissima in Christo Filia nostra
Catherina Francorum Regina
Christianissima Vidua.*

Pius IV.
10.2. brev.
fig. 2897.
ep. 308.

Obitus clara memoria Antonii Regis Navarræ animum nostrum dolore non parvo conturbavit, nam & sincera eum charitate dileximus, & incommodo charissimi in Christo filii nostri Regis Christianissimi nati tui doluimus, quod consanguineum Regem, & tutorem tali tempore amiserit, cum auctoritate maxime præditum, tum de se, & Regno isto optime merentem; dilecto autem filio nostro Carolo Borbonio fratre ejus continuo, sicut decuit, in ipsius locum tutore, sicut accepimus assumpto, gratias egimus Omnipotenti Deo, quod damnum, quod illius morte factum est, hujus successione satum fuit; etenim præter summam hominis ejus nobilitatem, & dignitatem, ea illum pietate, fide, probitate præditum novimus, ut Christianissimo eum Regi, non fidem solum tutoris, & diligentiam, sed patris etiam charitatem, ac sollicitudinem præstiturum esse, certum habeamus, quod cum ita factum esse summopere gavisi sumus charissimi filii nostri causa in quo maximam curarum nostrarum partem fixam habemus, declarare hac de re letitiam animi nostri Majestati tuæ, pro paterno erga te, & natum tuum Regem amore, voluimus, Omnipotentem Deum toto ex corde precantes, ut qui Regnum istud respicere capit, secundiores in dies res vobis accedat, & gaudia nostra augere, ipsumque Regem, quem Majorum suorum pietati, ac virtuti responsurum esse confidimus, gratia, & protectione sua tueri, & custodire dignetur. VII. Decembris MDLXII. anno III.

Carolus
Cardina-
lis Borbo-
nius tutor
designatus.

Tanti Regis gloriam obscurare nititur deterrima calumnia Jacobus Augustus Thuanus Calvinianorum mendaciis quod Medico Calviniano moriturus dixerit se, si convalesceret, Confessionem Augustinam palam amplexurum, in eaque victurum, ac moriturum, cum tamen a Religioso Viro Ord. Prædicatorum, atque a Cardinali de Borbonio fratre adpiam mortem fuerit comparatus.

Diluuntur insuper calumniæ Hæreticorum aspersæ ejusdem Regis Navarræ pietati insignibus Hippolyti Cardinalis Ferrariensis Legati testimoniis in literis datis ad Carolum Borromæum Cardinalem III. Martii MDLXII. refert enim, cum in sanctiore consilio ageretur de Episcopis, Senatoribus, Regisque administris ad profitendam Fidem Catholicam nuncupato rite Sacramento adigendis, id laudatum fuisse, tanquam admodum utile, ac Regem Navarræ adjecisse, si in Gallia sacra fidei censura exercita fuisset accurate, ut in aliquibus aliis locis exercetur, nunquam Huguenottam hæresim ad tantum incrementum provehendam fuisse: at Cardinalem Castilionæum opposuisse illi, qui consuleret Sacræ Inquisitionis Tribunalia constitui in Gallia, charam non futuram salutem istius Regni: tum vero Navarræ Regem subratum acerbioribus, & aculeatis verbis subjecisse, longe sibi, quam illi istius Regni salutem, dignitatemque chariorem oblocam, quem in eo teneret, ac tum Cardinalem Castilionæum obmutuisse, Regem vero ardentibus verbis, contemptuque plenis eundem repupugisse. Ex quibus perspicue efflorescit Regem Navarræ animo sincero Fidem Catholicam defendisse, pro qua vitam fudit: Castilionæum vero Cardinalem nequissimi apostatæ Judæ fuisse focium: de quo etiam scripsit idem Legatus, illum maximo Catholicorum offendiculo ad castra Hæreticorum se contulisse.

Testatur insuper aliis literis eo die, Regem Navarræ Parisiis maxima procerum catholicorum multitudine circumfusum, se ad Ecclesiam, ut sacro interesset, contulisse, atque omnium catholicorum animos gaudio complevisse, quod palam, ac publice catholicum se profiteretur, rebellante Condæo fratre se catholicis pro afferenda religione orthodoxa conjunxisse. Cumque Regina Navarræ e Regia Gallica discessura esset, hortataque esset Henricum filium Navarræ principem, ne Missæ sacrificio interesset, eoque esset progressa, ut ni maternis jussis obtemperaret, se ipsum filii loco non habituram, ac Regni hæreditate ejectionem

CLXXII.
Jac. Aug.
Thuan. l.
33. lit.
Car. Ferr.
ad Carol.
Borrom.
MS. Car.
Spad. fig.
n.31. p.
30.

Ext. ib.
p.41.

Ib. p.47.

ram minaretur, Regem Navarrae eundem principem penes se retinuisse, atque doctrina catholica imbuendum tradidisse, in ea sententia defixum, ut una cum Rege Galliae in fide catholica educeretur. Testatur pariter in aliis ad eundem Carolum Borromaeum datis, secunda Junii hujus anni, Navarrae Regem una cum Regina Catharina Meldis die Festo Corporis Domini solemnem supplicationem, quae instructo agmine religioso celebrata est ritu catholico, sua praesentia cohonestasse, ringentibus Haereticis, quibus ea Civitas jam diu infecta est, ac summa laetitia perfusis catholicis. Datis etiam tertia Junii literis Cardinali Borromaeo significavit, Navarrae Regem flagrantissimo ardere studio religionis catholicae, ac si Condæus, & proceres Huguenotti pactiones concordiae admiserint, ab eo religionem deleta haeresi in Regno Galliae redintegratum iri. In literis etiam ad Pium IV. datis Regem Navarrae, nec conciones, nec Sacramenta Haereticorum tolerari velle, atque ad mortem pro causa religionis oppetendam paratum; itemque in aliis ad Carolum Borromaeum exaratis, aiebat illum bellicos labores abscisso omni sanguinis fraterni respectu pro Divino cultu, Regis obsequio, suoque honore, pio ardore suscepisse. Die etiam XXVII. Junii foedus initum pro tuendo Divino honore, asserenda Fide catholica, propugnandaque Romana Ecclesia, Regisque Caroli dignitate, vindicanda, cum Guisio, Monmorantio, & Santandreo instauratum.

Deridetur is Rex a Jacobo Augusto Thuano, quod citeriorum malorum Sardiniae spe illudi se ab Hispanis siverit, quae ludibria ex Haereticorum in eum fumentium satyris hausit, & inique repetivit. Constat autem illud non fuisse Regem Navarrae, sed re vera Pontificiarum precum vi apud Catholicum Regem, de quo Hippolyti Cardinalis Legati extant plures literae, post multas tractationes arcanas Sardiniae Regno donatum, donec aliud Regnum aequae amplitudinis, & parium opum recepisset, tantumque usum portuum ejus Insulae sibi necessitatis tempore reservasse Hispanos donatum vero ac potitum Regno, non compensationis gratia, sed ut illi ob eximia de re catholica merita gratificaretur, concepta certa spe ab eo Galliae Regnum a peste Haereticorum vindicatum iri, ingentique laetitia Regem Navarrae ex felici nuntio fuisse perfusum, quae omnia Cardinalis Legatus Carolo Borromaeo Nepoti Pontificio xxvi. Junii MDLXII.

Ib. p. 88.

Ib. p. 92.

Ib. p. 99.

Ib. p. 105.

Ib. p. 132.

Jac. Aug. Thuan.

MS. Car. Spad. sig. n. 31.

Ib. p. 113.

Pag. 116.

significavit. At si morte inopina interceptus Regno Sardiniae caruit, terrenum Regnum cum Coelesti defensionis fidei causa extinctus commutavit. Eo extincto; cum mox tutela Gallorum Regis Carolo Cardinali Borbonio delata fuisset, quam princeps Condæus inique exambiebat, Pontifex illum ad id munus strenue administrandum his literis hortatus est.

Dilecto Filio Carolo Tit. S. Christophori Presbytero Cardinali de Borbonio vocato.

Magnum admodum hujus jacturae solatium habens, quod tu, qui tam nobile S. R. E. membrum es, in locum fratris tui Tutor ejusdem Christianissimi Regis, sicut accepimus, successisti: etenim praclarum tuum in fidem catholicam, & hanc Sanctam Sedem zelum per se habemus, & plane cognitum, teque non modo tutoris fidem, sed etiam parentis sollicitudinem, & charitatem eidem Regi praestitutum esse scimus; tua denique auctoritate, tuisque prudentissimis consiliis res istius Regni, & sanctae in eo Religionis commodiore in dies loco futurae esse, Deo adjuvante confidimus. En occasione praclaram habes, dilecte fili, praestantis animi, & singularis virtutis, atque probitatis tuae declarandae, & cum de fide, ac Religione, tum etiam de Regno isto omnium nobilissimo, atque amplissimo optime summa tua cum laude, gloriaque merendi, &c. X. Decembris MDLXII. anno III.

Ex morte Regis Navarrae Lotharingus Cardinalis gravissimum dolorem haulit. Porro Legati Cardinales ad eum solandum convenere, ac de relictis ejus filii Henrici circiter octennis educatione significarunt, gravissime ipsos angere, quod a Matre Haeretica, & magistro conformandorum morum Hugonotta haeresi imbueretur; rogaruntque quo remedio Pontifex huic malo providere posset, quibus a Lotharingo responsum est, pertractandam rem cum Catharina Regina Galliae, apud quam is Princeps versatur, & cum Carolo Borbonio Cardinale ejusdem patruo, ut Religionis catholicae ritibus, piisque moribus informetur.

Extincto, ut diximus, Navarrae Rege bellum majore armorum fragore, ardoreque animorum gestum est, Calvinianorumque odium & sevitia in Catholicos tanta fuit, ut Gallicorum morum suavitate induta haeresi in tigris naturam mutasse viderentur.

Hinc Condæus Baptistam Supinum Parisiensem Senatorem, ac Joannem Trecensem Abbatem Gastinensem regios Oratores in Hispaniam proficiscentes in

CLXXIII. Pius IV. to. 2. breu. sig. 2897. ep. 311.

Lit. Card. Leg. ad Car. Borrom. Exr. in Car. Bat. sig. num. 1344. ibid. ep. 692. 7. Decemb. ibid. n. 3.

CLXXIV. Belcar. l. 30. n. 2.

via interceptos IV. nonas novembris Aureliae strangulari iussit, concessi sibi a Rege vitae beneficii immemor; hinc apud Fanum Angeli Jarnacum, qui in Ecclesiae gremium exuto Calvinismo se receperat, personati trucidarunt, qua injuria cujus frater Rupellae Praefectus exasperatus commode, licet Calvinianus Urbem in regia fide continuit contra Rupifucaldii infidias, nec multo post Monpensierius eam Urbem firmavit praesidio, atque imperavit, ut nulla alia ibi religio praeter catholicam coleretur, cum antea tertia civium pars ad Calvinismum defecisset. At Rupifucaldius Rupella propulsatus in pontem Santonicum signa reflexerit, quod kal. Octobris cepit impressione hostili, dein se convertit ad Fanum Angeli, paulo ante receptum a catholicis, Richelique virtute repulsus, cum Duracii copias a Monlucio fufas intellexisset, relicta Sanctonum Provincia Aureliam se contulit, adeo ut Calviniani tota Provincia aufugerint, ac Nogaretus, qui Talleburgum obfederat, primariam Santonum Urbem, nemine resistente ingressus, Calvinianos male multavit. In Pictonibus etiam Calviniani fusi a catholicis centies mille argenti pondo, quod ex Ecclesiarum directione redegerant, amiserunt. Pictavium vero a Santandreo Marescallo, quod Calviniani post Vastianum tumultum occuparant, & sacras aedes expilarant, recepto. Grandimontano, recuperatum est, cum inductis in arcem militibus Calvinianos tanto terrore complevisset, ut noctu relicta Urbe profugerint, qua pacata Provincia Lutetiam mox revertit, ut Germanorum protestantium exercitui in Condæi, & Calvinianorum auxilium venientem se opponeret.

Elicuerat Condæus hunc auxiliarem exercitum a Lutheranis insigni fraude cum misso Oratore Jacobo Spifamio, olim Episcopo Nivernensi, atque infami apostata fidei ac Regni Gallici proditore, finxisset se Carolo Regis, & Catharinae Reginae iussu arma cepisse ad eos e Guisii Ducis potestate, ac servitute vindicandos, quo argumento nefarius ille impostor consutam mendacis orationem apud Germanos Principes Francofurti, habuit, atque inter alia effutivit, articulum de cena Domini leviores esse, quam multi existiment, sed quorundam ambitione, & moribus in immensum exaggerari, constare enim utramque partem, idem religionis fundamentum, ac Sacramenti cenae fructum, finem, & effectus eosdem constitutere: tanta fuit perditissimi hominis impietas, atque impu-

dentia. Pari impudentia haec addidit: *Extant literae ipsius Reginae manu scriptae, quae de Principis Condæi erga Regem, & ipsam testimonia ferant, quibusque se ei, & liberos commendat, polliceturque Regem officiorum ejus memorem fore: aliis literis jubet, ne prius arma deponat, quam ab adversariis postea videat. Praecipit enim Amiralio Subiza, aliisque Regii ordinis equitibus, ut una cum Condæo Regem juvantem, quo facilius Guisanam conjurationem opprimere posset. Detortae nimirum erant in alienum sensum ea literae, quas Regina ad Condæum, & alios conjuratos mulcendos, dum de pace ageretur, scripserat. Has vero imposturas Condæo plurimum profuisse ad auxiliarem exercitum proliciendum e Germania, narrat Belcarus, quem VI. Idus Octobris ad Bacaram in Germania ab Andeloto recensitum ait, ac VI. Idus Novembris Calvinianum exercitum Aurelia egressum se illi conjunxisse. Vertere illi primos impetus in Pluvierum, quo deditioe accepto, dimiserunt milites ea lege, ne unquam ferrent arma in Calvinianos, at Sacerdotes omnes trucidarunt. IV. kal. Decemb. Condæus ad vicos Lutetiae vicinos castra defixit, dein XVII. Kal. Januarii Galardonem Oppidum vi cepit, ac pro eo, quo in Christum furebat odio, omnes Christi ministros contrucidavit, cum non paucos e suis amisisset. At Regius exercitus XV. Kal. Januarii Druidum Urbem perveniens, sine strepitu tubarum, ac tympanorum, fluvium trajecit duobus equitum millibus, peditem octodecim constans, atque castra hostilibus castris contulit. Superior erat equitatu Condæus, ut qui sex millia equitum haberet, ac peditatu inferior. Commissa pugna, fusi Monmorantiani equites a Calvinianis, fugatique, falsum Calvinianae victoriae nuntium Parisiis intulerunt, ac Nonmorantius ipse a Castellione nepote ingratisimo captus, faucibusque Aureliam abducitur. At Guisanus cum caetero equitatu in hostes ad spolia properantes invehens, eos delevit: Germanos mille quingentos in deditioem recepit, inde in Condæum irrui, qui vulnerato equo, dum alium concendere nititur, a Danuilla captus est, caeteri Germani, Gallique in fugam hostili impetu irruentes se conjecerunt. Dum victoriam persequitur Sanctandreas, Marescallus paucioribus stipatus, capitur, cumque deduceretur, Castellionis Amiralii iussu perfide in caput ictus, quam perfidiam Calvinianorum, atque immanitatem Jacobus Augustus Thuanus longioris orationis ambagibus extenuare nititur.*

Belcarus l. 30. n. 4.

Catholici de Huguenottis victoriam referunt.

Jac. Aug. Thuan.

tur. Non ita Dux Guisus in Condæum se gessit, quem omnibus humanitatis officii complexus est, licet Anglis, Germanisque in auxilium accersitis conjurasset in Regem, Regios Oratores stranguisset, tot Sacerdotes contrucidasset, tyrannidemque tot captis Urbibus, Galliaque cædibus, & incendiis fœdata afflasset. Hisce Galliaë tumultibus auditis Tridentini Patres solemni ritu preces Deo fundendas decrevere, ut victoriam de impiis conferret; cum autem juxta Prophetam *Præparationem cordis eorum audivit auris tua*, eodem die XXVIII. Decembris, qui solemni supplicatione additus fuerat, relatæ victoriæ fama Patres ad solvendas Deo grates incitavit, ut narrat Astulphus Servantius in actis concilii Tridentini.

CLXXV. *Astulph. Servantius in actis Concilii. Trid. pag. 104.*
Supplicationes Patres Tridentini agunt pro Catholicis Gallis.
XXXVIII. Decembris die Innocentium, sacrum solemne, & supplicatio pro Catholicis Galliaë ut confundantur Hugonotii, acerrima enim inter eos bella aucta circa intellectum Sacra Scriptura Hugonotii duce Sathana coortis in arma, & non modo insurgentibus in Ecclesiam, verum etiam specie reformandæ Ecclesie in Regem suum conjurantibus, tantaque rerum oborta perturbatio est, ut filius in patrem, in fratrem frater stringant arma, seque capitali odio infectentur, & veluti canes trucident. Propterea XXVIII. Decembris die SS. Innocentium sacro solemne sacrum ab Episcopo Nivernensi celebratum, ac supplicatio instructa Legatorum, præsulum, Sacerdotumque religioso agmine peracta, ut Deus victoriam catholicis de Hugonotii largiatur.

Cæforum numerus.
Hisce precibus vix Deo porrectis nuntius accessit a Duce Sabaudiaë missus, quibus literis Regiis XXII. Decembris exaratis certior factus est Ducem Guisium, & Comitemstabilem conseruisse exercitum cum Hugonotii, quibus cum imperio præerant Princeps Condæus Frater Regis Navarraë, & Gallici Maris Præfectus, cæsofque Hugonotios ad quindecim millia, & captum Condæum; e Catholicis vero captos ab hostibus Comitemstabilem, & Præfectum Castrorum, cui e S. Andræa nomen est, partamque multo piorum cruore victoriam, quo nuntio permoti Legati laudes, & grates Deo, decantato solemni ritu Hymno *Te Deum laudamus*, peregerunt.

De his Mense Januario certior factus est Cardinalis Borromæus a Legatis Cardinalibus, decretam celebratamque solemnem supplicationem Tridentini instructo agmine religioso, precesque habitas pro Gallia ab Hæreticorum tyrannide vindicanda, eodemque die post meridiem

nuntium de parta victoria, & capto Principe Condæo advenisse, & mox actas solemni ritu in principe Templo numini gratias.

De profligatis cruenta illa pugna Hugonotii extant Prosperi Sanctacrucii Chiamensis tunc Episcopi in Aula Gallica Apostolici Internuntii literæ, qui postea inter Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & generis nobilitate, & prudentia conspicuus illuxit, IV. Januarii anni MDLXIII. exarata, quibus etiam addidit Anglos, Germanosque Hæreticos iis laturos auxilia; ac IX. Januarii significavit Gasparem Colinium conjurationem ad Henricum Ducem Andegavensem, sororemque illius Ambasiæ intercipiendos, rapiendosque conflasse, sed eam feliciter discussam.

His consentiunt, quæ a Palæotto adnotata fuere, qui addit pro Catholicis in eo cruento prælio occisis sacrum solemne peractum fuisse, atque ab Episcopo Metensi peroratum.

CLXXVI. *Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. m. Fr. Car. Bar. fig. num. 124. 146. 275.*
Cum publica supplicatio omnium Legatorum, & Prælatorum a Cathedrali Ecclesia ad eadem Divi Petri ad felicem rerum Galliaë successum impetrandum eodem die habita esset, quia in honorem SS. Innocentium, & B. Simonis, cujus corpus in eadem Ecclesia Sancti Petri, solemnis erat. Ecce eadem die peracta jam supplicatione nuntius ex Gallia inexpectatus & felix refert, commissum fuisse prælium inter catholicos, & Hugonotios, in quo princeps eorum de Condæ captus fuisset, & eorum exercitus partim fusus, partim trucidatus. Tum omnibus incredibili lætitia effusis Legati statim cum Prælati ad Cathedrali pergunt, ibique Hymnum *Te Deum laudamus*, &c. ab omnibus gratias agentibus summa cum jubilatione psallitur, inde solemne sacrum Cardinalis Lotharingus pro felici victoria, postmodum alterum Episcopus Meldensis pro Gallis defunctis celebravit: oravit vero Episcopus Metensis graviter, & luculenter. Erat is Franciscus Belcarius Peguilio doctrina, & pietate clarissimus, Gallicæ historiae author, cujus oratio IV. Idus Januarii anno proximo habita extat, ex qua præcipuam partem historicis monumentis florentem delibamus.

Quanta non ita pridem Gallia nostra floruerit, vel belli gloria, vel rerum copia, vel in omni literarum genere præstantia, omnes meministis: quantis autem nunc populationibus vexata, quanta desolatione vastata, quam multis cladibus fœdata sit, plerique [mea quidem sententia] cognoscitis. Totis sane quatuordecim superioribus annis, quibus bella nobis cum

Ext. in m. Arch. Vat. fig. n. 3217. ep. 11. ib. ep. 14.

Act. Concilii Trid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. m. Fr. Car. Bar. fig. num. 124. 146. 275.

CLXXVI. Brixie excusa an. 1563. Ext. etiam post bibl. Belcari.

finitimis continua fuerunt, non tot ex nostris, quot postremis hisce mensibus septem amissimus. Ac parum absuit quin hisce diebus uno prælio, unoque momento rebus, copiisque attritis pii omnes, vel de solo verendo cogitarent, vel perpetuo exilio sibi consulendum putarent, quod ut facilius intelligatur, rem ipsam paulo alius repetita narratione explicabo.

Pace cum præstantissimo Principe, planeque Catholico Philippo Hispaniarum Rege, atque etiam affinitate inita, cum sibi bene consultum nostri homines existimarent, ecce motinata Regis Henrici morte statim rerum tota facies: mutari animi novas belli rationes querere ceperunt, qui pacem modo tanta contentione postularant, tantaque alacritate susceperant. Il mutuis primùm dissidiis clam se se laceffere, seditiosi vero occulta consilia inire, conventus nocturnos facere, mox palam erumpentes aperta conspiratione Franciscum Regem huius nominis II. atque eius domesticos, præsertim qui illi a consiliis erant, invadere tentarunt. Conatu irrito, & Francisci morte sopiti tumultus atquantulum conquieverunt, dum illi, quæ ad factionem suam promovendam pertinebant, modis omnibus adornarent, & impiis suis cogitationibus causam Religionis prætexentes majorem etiam quam antea jam animo agitarunt.

Vere primo nuper detecta consilia, Regem Carolum impuberem dolo excipere conari, ubi nihil profecerunt, suos ad arma vocare, Civitates occupare, catholicos antevertere, omnia, quæ ad comparandum bellum opportuna erant, procurare, Anglos etiam antiquos Gallici nominis hostes sollicitare, in Germania equitatum, pediatumque conscribere ceperunt. Cum de pace interim ageretur, dissimulare, disferre, nunc assentiri, nunc novas causas prætexere, omnes aquas imo vero & nostris valde iniurias pacis conditiones reiicere, totam denique æstatem magnis, ubique miscendis cædibus traducere, donec viribus in unum collectis, de rerum summa uno prælio decernere decreverunt.

At vero Antonius Borbonius Rex Navarraë, necnon Franciscus Lotharingus Guisus Dux, unaque equitum Magister Annas Monmorantius quanquam causa meliore freti, quod antiquæ Religionis, ac Reipublicæ partes tuendas susceperant, haud tamen in his, quæ ad tantum, tam grave, ac domesticum bellum pertinebant comparandis, atque procurandis segnes, Urbes, quæ in hostium potestate erant, alias conditione, alias vi irrumptentes recipere, quæ in fide permanferant, confirmare, atque auxiliis juvare, diversis Regni regionibus

diversas pedum cohortes, equitumque turmas, ut quæque magis laborabant, collocare; ipsi cum delecto exercitu, quo tanti bello ratio vocabat adesse, cum Rothomago expugnato Germanus exercitus Duce Andeloto adventare, & ut sese cum Aurelianis conjungerent festinare nuntiatur.

Igitur Guisus, atque Monmorantius [nam in ea expugnatione Navarrae Rex plumbeo globulo ictus res nostras mirandum in modum intempestiva morte turbaverat] cum illis, quas tum haud magnas habebant, copiis, Lutetiam profiscuntur; quod ea sit Regni totius Metropolis, & velut quoddam ærarium, atque egregiam in hoc bello operam navarat, quam simul, ac Regionem finitimam hostes primum irvasuros, haud frustra sibi persuadebant; dispersas præterea toto Regno copias, quanta maxima fieri potuit celeritate cogere, præsertim vero Hispanos veteranos, ac Vascones quoque pedites, qui in Aquitania magnum utrique suæ virtutis specimen nuper ediderant, equitatum etiam undique accersere properant, ut justo exercitu, si res ita postularet, dimicaret, & causam Dei arbitrio, qui arcanis iudiciis, quibus vult, victorias destinare solet, permitterent: nec tamen ullam interim, quo res tota non bello committatur, sed æqua pace componatur, occasionem amittant. Videbant enim [utrovvis inclinaret victoria] non nisi magna totius Regni clade sibi consilendum.

Huc vero illos Regina Regis mater, rara probitate, singularique prudentia firmata sedulo impellebat, quæ hostes tumultus, tumultuumque graves causas longe ante præviderat, & ab initio componere summo studio laborabat; ac quod Religionis causa prætexeretur, Pissiacum eo nomine totius Galliaë Episcopos convocandos curaverat. Cum ne sic quidem obstinatos utriusque factionis animos placare poruisset, omnia nihilominus tentabat, omnem, ut ajunt, lapidem movebat, inter medias etiam acies plerumque non muliebri, sed plane virili animo versabatur, ut utroque invicem conciliaret, & publicæ quieti provideret, nec unquam destitit, huc illic mittendo, colloquendo, monendo, ut antiquæ Religionis, patriæ, communis salutis, Regis denique impuberis rationem haberent, nec quidquam antequam ille adolesceret; sibi innovandum putarent, donec Aurelianis Lutetia castra moverentibus, & in Normanniam festinantibus clamata omnia, ac deplorata prorsus esse prospexit. Tum publicam salutem, Regisque filii teneram ætatem Deo Optimo Maximo commendans, Guisano, ac Monmorantio

rantio rerum summam permisit, & ne quid Respublica detrimenti caperet, ut viderent, impetravit. Nullas cum pacis aequas condiciones Aureliani reciperent, illi, quod reliquum fuit providerunt, & extrema omnia tentare decreverunt. O admiranda Dei iudicia, quam homini imperscrutabilia, quam nostros excellunt sua sublimitate sensus? Aureliani quidquid nostri monerent, quid proponerent, quamquam etiam multum de suo jure decederent, haud quaquam tamen flectuntur; sed solita pervicacia inexorabiles perseverant. Diceret cor Pharaonis obfirmatum, recordes, & sua contumacia jam jam mergendos Aegyptios cernebat. Non Dei timor, non patrie pietas, non cognatus exercitus adamantina, aut plusquam ferrea pectora commoverunt.

Confederant utraque acies non longe a Druydibus, antiquo Druydum, ut fama est, in Carnutum finibus oppido, Aureliani Uram, propinquumque fluvium, qui paucis tum locis vado trajici poterat, superare properabant, ut liber aditus in Normanniam pateret, & Anglis juncti, quos in Normanniam accesserunt, incertam belli aleam, communi periculo tentarent. Sed nostri horum consiliorum haud ignari noctu sine tumultu fluvium trajiciunt, ac postridie [qui dies XIV. Kal. Januarii fuit] dum sub ortum solis castrametantur, ecce Aureliani instructa acie adventare nuntiantur. Nostri igitur [quod in planissimis campis constitierant] primo aequine, cui Guisanus, ac secundo, cui Monmorantius praerat, non multum a se distans, & aequato gradu ingredientibus obviam illis procedunt. Illi primum agmen declinantes, in secundum totis viribus convertuntur, infestis advolant signis, primusque Germanus eques in nostros obliquus impetum facit, nec minore animorum alacritate nostri, quamvis hostes in latas accipientes, bombardarumque usu, que in fronte collocatae erant frustrari, & Religionis, & patrie, & antiquae virtutis memores invadentes excipiunt. Fit via vi, & Regni amplissimi totis in lethum viribus itur.

O quantas duae illae conjunctae acies poterunt comparare victorias? quantos Christiani nominis facere progressus, lateque Gallicam propagare ditionem? Sane vel totam impii Turcae tyrannidem evertere, captiva illa nostrae religionis primordia, [Hierosolymam dico, atque omnem eam regionem, quam sanctam appellat] recipere, amissum denique nostra inertia, ac seditionibus Orientis imperium recuperare potuerunt. Sed Deo aliter visum, qui utrasque concurrere permisit, lustran-

daeque hoc tam horrendo piculo Galliae nostrae eosdem destinavit.

Primo igitur conflictu superiores Aureliani, nostros de statione propellunt, cadunt multos, & vicissim caduntur; tandem, laxata paulatim acie, equitum Magistrum Annam Monmorantium equo perfosso humi prostratum, virum tamen interceptum: Aumalium quoque Ducem Guisani fratrem tertio agmine laborantibus nostris subvenientem equo derubant, ipsique adeo agmen retrocedere compellunt, & jam victoriam animo devorantes juveniliter exultare coeperant, pedesque Helvetios acerrime resistentes perturbatis ter ordinibus, eodemque momento renovatis summa vi penetrabant, cum superveniens Guisanus toto equitatu, & Gallico pediatu, atque auxiliariis Hispanis in medias hostium acies, ceu horrendum quoddam, ac rapidum fulmen irrupit. Hic vero, & praelium instauratur atrocius, & major ubique editur strages, atque omnia equitum, pedumque robora committuntur. Una cum Duce res commutatur, vincuntur victores, ac passim trucidantur: Ludovicus quoque Borbonius Princeps Condæus vulgo dictus, cui hostium exercitus sacramento se obstrinxerat, vulneratus capitur. Nostri etiam, qui primo praelio cesserant, Guisanis juncti communibus viribus in Aurelianos feruntur: illi undique circumventi strage procumbunt, ac prope universi, praeterim pedites interneccione ceduntur. Excessere mare praelio circiter octingenti Germani, mixtisque aliquot Galli equites Anna Monmorantio captivo abducto.

Te vero, Guisane Dux invictissime, Francisci absentem coram celeberrima ista tot amplissimorum Patrum frequentia compellabo: ruum enim illi nomen summa animorum alacritate audient, & memoriae consecrabunt sempiternae. Tu unus hoc nostro seculo [ut egregia adolescentiae tuae rudimenta praeferam, quibus non solum acris ducis, sed boni etiam militis officium sepius implevisti] tu, inquam, Romam cum exercitu profectus, integram, atque illibatam Summi Pontificis auctoritatem conservasti, tu reditu tuo non cunctando, sed properando, acerrimeque confisigendo Calerum nobis restituvisti: Tu Theonis Villam oppugnasti: tu primus religionis causam Francisco II. in Gallis verum potente suscepisti: tu semper propugnasti: tu bellum religionis ergo cum aliis quidem inchoasti, sed solus conficisti. Atque hunc egregiae tuae pietatis fructum, illustrem istam de impiis hostibus, insignemque victoriam tibi uni Deus optimus reservavit. Vivit ergo tibi, & Respublicae Christianae Prin-

Princeps invictissime, Deoque ac hominibus pariter gratissime, & aeternum tua ista pietate, & pietate digna felicitate frui, ac sempiternum coram gravissimo hoc Patrum confesso gloriae monumentum suscipe. Te autem solum inueor, non genus illustre, non ingentia proavorum facinora, non Hierosolymitanos, Siciliaeque Reges, unde originem ducis, accersam; laudentur hac in illis, qui ex suo quod laudetur non habent.

CLXXVII.

Lugemus (pergit) acerbam nostrorum hominum cladem, vicinus enim, sed non incruenta victoria: paucos illos quidem sed egregios hoc praelio amissimus. Cecidit in primis Jacobus Brosianus alae equestris ductor, & Regiae illius societatis [quam vulgo D. Michaelis appellant] eques, homo sicut provectus jam aetatis, ita & antiquae virtutis, & cui rei militaris scientia paucos nostra aetate comparare possemus. Hujus cum multis in bellis periculum fecerat, tum recens copiis Regis in Scotia praefectus magnam, quam de illo iam conceperant, opinionem vehementer auxerat. Nec longe ab illo Annibas, ac Giuriius cataphractorum quoque equitum praefecti, & eiusdem equites societatis. His accessit Mombro spectatae indolis adolescens Anna Monmorantio patri forma simillimus, & paterna jam virtutis certus emulatur, qui sane me admonet, ut te quoque constantissime, ac tot, & tantis honoribus perfuncte senex, te, inquam, Anna Monmoranti hoc loco appellem, quem ut extrema senectute captivum, filique charissimi suavitate privatum doleo, sic tuorum hoc est sororis liberorum opera, ne dicam scelere, in hac indignor incidisse calamitatem. Quid enim illi potuerunt, quod tu non praestiteris? pupillos educasti; adolescentes primum Francisco Regi, mox Henrico insinuasti, atque inter ejus familiares adscripsisti: Castilioni maris, Andeloro pedatum praefecturam impetrasti; majorem etiam natu, vix dum puberem Cardinalitiae dignitate ornandum procuraveras, & tot Sacerdotis auctum in summo apud suos gradu collocaras, ad quos ingratus honorumque fastigia, opulentas insuper ac nobiles, quas inierunt, affinitates, nisi tua cogitatione, & indulgentia freui, vix aspicere nedum aspirare poterant. Haecine tanta erga illos benevolentiae premia referes?

Hoc vero venerandam istam solare senectutem, quod patriam tuis semper consiliis auxilli, religionem acerrime propugnasti, & pro utraque conservanda vergentem aetate animi vigore superans, ac juvenili quodam ardore rem manu fortiter gerens te veluti mastrandum obtulit. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

sti, omniaque & summi imperatoris, & egregii militis officia implevisti. Captus est quoque, nec ita multo post crudeliter, ac praeter omne belli sus casus, & animi vir maximi, & bonarum semper partium Marechallus a Sancto Andraea, qui sicut Henrico Regi fuerat acceptissimus, ita & in ejus liberis ab impiorum hostium immanitate conservandis diligentissimus, & in propugnanda religione, patriaeque tuenda bellator fortissimus ad extremum usque spiritum perseveravit. Ea scilicet istorum est religio, is Dei timor, ea suorum id est Christianorum charitas, quam nonnulli etiam ipsorum concionatores, tanta est scriptorum impudentia, atque improbitas, vel libris editis commendare solent, ut quotquot egregios, aut aliquo titulo illustres viros intercepterint, universos plusquam barbara feritate contrucidarint.

Confirmat hanc Calvinianorum perfidiam, & immanitatem Guillelmus Rossaeus in suis declamationibus.

Marechallus (inquit) Sanctandreaeus inter Principes Gallicani Regni debellatores numeratus, & a Scripturibus exter-

nis plurimum, propter insignes victorias commendatus, quemadmodum est in bello Dreusio interfectus? num in ipso praelii ardore pugnavit? nequaquam: sed postquam fide data, & accepta se capiendum praebisset, quo modo, si egissent cum Condeo catholici, nunquam is alteram rebellionem contra Regem excitasset. Et mox.

Terridas Regii in Navarra exercitus Dux primarius, Sancolumbus, Bassillon, alique permulti partim equites ordinis, partim clarissimi militum praefecti, cum post certas compositionis leges se Mongomerio dedissent, contra leges, & fidem datam obruncati sunt, & ignominiosissime per compita raptati.

Castellopraes Praefectus S. Michaelis in ora Pictaviensi capto caenobio ab Hugonotis, postquam de redemptione cum illis transigisset, casus est cum aliis quadringentis, ad quorum devoranda cadavera in Monasterii claustris acervatim iacentia porci, & canes immissi sunt, caenobiumque a fundamentis dirutum, quod unicum erat illius orae antiquitas contra Hispanorum, & Anglorum maritimas incursiones propugnaculum. Nec dissimili perfidia cum aliis praesidiariis in caenobio S. Florentii prope Saumurium in ripa Ligeris actum est, quod cum Admirali frater Andelotius aliquot diebus oppugnasset, & illi honestis conditionibus se dederent, Dandolivius Hugonottus Hugonottica fide eos excipiens fortissimum Praefectum Harum cum ducentis militibus in frustra concidit.

Ss 2

Sub-

CLXXIX.

Subdit Belcarius. Multa enim insignia, & dicta horrenda crudelitatis exempla, insana hæc factio edidit, quæ tam a Christiana humanitate aliena sunt, quam Turcicam superant immanitatem, ut tantam in hominibus, qui Christiano nomine gloriantur, recordiam fuisse omnis posteritas, vel admiratura sit, vel non creditura. At tu Deum illis ultorem tibi propitium spera: neque enim illorum perfidia, neque tua pietatis oblivisci unquam potest. Quid Borduim, Santevanum, Bellanum atque equestris Guisana signiferum fortissimos juvenes, ac cæteros ejusdem animi, alacritatis, virtutis enumerem? ut nos etiam gloriam Gallicæ Nobilitatis [quamquam non multi cæsi fuerunt] hoc prælio amissum dicere jure possimus. Hos tali virtute, constantia, pietate nobis ereptos merito lugere debemus, illis parentare, Deum propitium deprecari, illorum memoriam sempiternis consecrare monumentis.

Cæterum, ut impios poenas dedisse non ægre ferimus, ita pios victoriam retulisse lætamur, id enim, & Divina, & humanae Justitiæ ratio exigere videtur: qui vero lugere istos Patriæ parvitas possumus? Patriam impii spoliaverunt, tot, tantasque suorum patrarunt cedes, tot pagos, tot insignia palatia incenderunt, tot sanctissima Templata demoliti sunt, Urbes etiam nonnullas hostibus prodiderunt, peregrinos immiserunt exercitus, sed nec sacris Templis nec Majorum sepulchris pepercerunt. Tandem scelerum suorum furis agitati, se in apertam mortem, quadam desperatione conjecerunt, & nisi Guisani illius Ducis incredibilis ac pene divina virtus impiorum furori opportune se opposuisset, universi profecto perieramus, & de Gallia nostra proflus actum erat &c.

Pluribus interjectis de causis auctæ adeo & grassantis hæreseos hæc addit Belcarius. Si hujus quod nos pro nostra mediocritate recitavimus belli memorabilis, & multorum, quæ nostra tempestate gesta sunt, causas penitus introspicimus: si vere confiteri velimus, causas nimirum ipsas magna ex parte in nos referemus. Cum nos dico, totum ordinem Ecclesiasticum intelligo: quæ enim a religionis adversariis causa primum suæ discessionis obiecta est, nisi quod nos pastores suis officiis deesse, suos greges verbo Dei nunquam pascere, proventus Ecclesiasticos dilapidare, totum vero ordinem malo impure vitæ exemplo, simplicem plebem a vera pietate divellere, pius autem & cordatis hominibus etiam scrupulum movere iactarunt? Huc illorum omnes conciones, hæc privata colloquia tendebant. His illi argumentis imperite plebi, ut ad se primum deficeret

persuaserunt, & seditionibus, bellisque inrestinis, quæ mox experti sumus, sementem sparserunt; radicem itaque succidimus, pristinam Ecclesiæ instauramus inregritatem.

Inhiabant ineunte hoc eodem anno Hæretici finitimi ditioni Avenionensi invadendæ summo astu, & contentione, Pontificiam vero rem, tuendam suscepit Carolus IX. Gallorum Rex, ac Delphinatus Provinciaque præfæctis dedit imperia ut Avenionensibus, Comitatusque Venusini Magistratibus ad reprimendam Hæreticorum audaciam, Populosque ditionis Ecclesiasticæ in fide, & officio continendos auxilia ferrent, de quo gratias illi egit Pius. Ex eo singularem quandam animi læticiam cepimus, agnoscentes Majestatis Tuæ devotionem erga Sanctam hanc Sedem. Fecisti quod a pietate expectabamus, quodque Majorum tuorum Christianissimorum Regum fuit semper proprium, ut S. R. E. res non minore, quam suas ipsorum cura & studio tuendas sibi, & defendenda purarent, quo nomine maximas tibi gratias agimus & habemus. Tui sane Ministri benigne admodum auxilium summa nobis polliciti sunt facilitate, ut apparuerit quam diligenter ad eos scripseris. Memores perpetuo erimus tui istius officii, &c. Die VII. Febr. MDLXII. Consignatæ sunt eodem die aliæ ad Provinciæ Præfectum, & Mottam Gondrinum Legatum in Delphinatu, ut promissa auxilia contra Hæreticorum insidias submittant. Explicue re Avenionenses singularem in tuenda fide adversus Hæreticorum insidias constantiam, quam etiam piis ad Pontificem literis expressere, quibus hæc a Pio responsa sunt. Ex literis vestris die vigesima prima Januarii datis libenter admodum recognovimus vestræ devotionis sinceritatem, & ideo constantiam, quæ cum omnibus temporibus magna laude digna esset, tum in his, tam luctuosis, & turbulentis, satis digne laudari non posse videtur, &c. XXVII. Februarii. Tum aliis literis ipsos est adhortatus, ut Urbem illam adversus Hæreticos strenue tuerentur. Inconculsa stetit Avenio in Pontificio obsequio contra hæreticorum molitiones ob Magistratum in extinguendis primis hæreseos scintillis diligentiam, cum tamen Gallia, ob disparem curam maximo incendio conflagraret disseminandæ hæreseos, & colloquiorum de fidei controversiis habendorum indulgentia impune licentia.

In Pedemontio cum Quirasium, & alia loca, ac præcipue Salutarum Marchionatus, Hugoanotica adeo hæresi infecta

CLXXI.

Pius IV. 10.2. brev. 158. 2897. ep. 216.

Rex Gallicæ Carolus IX. præcipit, ut Avenionensibus ditionis ab Hugonotis defendatur.

Ib. ep. 215. post eand. ep.

Ib. ep. 220.

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Bor. 218. Car. Jo. Bap. 1. 42.

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Bor. 218. Car. Jo. Bap. 1. 42.

Car. Vicecom. in lit. ad Car. Bor. 218. Car. Jo. Bap. 1. 42.

Condeus Concilium Tridentinum dissolvere tentat.

CLXXII. Dat. p. 127.

Maria Regina Scotie religionem Catholicam erigere curat.

Pius IV. 10.2. brev. 158. 2897. ep. 175.

fecta fuissent ut a nobilibus sacerdotes pluribus in locis per summam ignominiam ejicerentur, Dux Sabaudie proposito in hæreticos edicto, ni oclidui flexu ad Ecclesiam revertantur, proscriptos atque eliminatos decreverat, verum a suis Senatoribus persuasum, ut ceptis absteret, damnati a fidei censoribus vinculis laxari jussi sunt.

Quo etiam tempore restituta a Gallorum Rege Duci Sabaudie fuere Cherium, Villanova, atque Asta; quo minus vero alia loca, ac maxime Serræ restituerentur, Condæus Princeps intercessit. Qui non modo tyrannidem conflato civili bello affectavit, sed, etiam ad dissolvendum concilium Tridentinum autoritate sua abusus; oratorem misit ad jungendum. scilicet cum Protestantibus ad conventum Francfordiensem, ac inter alia questus est, Pontificem pollicitum esse novam concilii indicationem Philiberto Toparchæ de Bourdesieres Regio Oratori postea Cardinali, ac non prosecutionem Tridentini concilii. At misere ministrorum Hugonotorum furris fallacibus illusus erat is Princeps, quem etiam adversus Gallia Regem auxilia a Protestantibus postulasse scripsit Carolus Vicecomes Carolo Borromæo, ejusque postulata ipsi grata accidisse, utque causam prætererent, spondidisse de Condæo Regi conciliando se acturos.

In Scotia Anglico bello, & Gallorum discessu Catholica res vehementer afflicta ac prostrata fuerat, quem Maria Regina superioris anni ætate in Regnum reversa erigere conata est, atque Scotos in Romanæ Ecclesiæ conjunctione continere: nec ullis difficultatibus, aut terroribus a veræ pietatis studio abduci se passa est, quam Pontifex in veræ Religionis cultu, & avita laude hoc ineunte anno subjectis literis confirmavit, utque Oratorem, ac Præsules Scotos ad Tridentinum Synodum mitteret hortatus est, ad quam etiam jam ante Nicolaum Gaudanum Societatis Jesu Sacerdotem promovendæ Divinae Gloriæ ardore flagrantem Intermentium miserat.

Charissime in Christo Filie Nostræ Mariæ Scotiæ Regiæ Illustri.

PIUS PAPA IV.

Charissima in Christo Filia Nostra salutaem, & Apostolicam Benedictionem. Et si nuper cum literis, & mandatis nostris, istuc visitandi tui causa, misimus dilectum filium Nicolaum Gaudanum presbyterum nobis probatissimum Ordinis Societatis Jesu, tamen impulsu recentibus,

& optatissimis de te nuntiis, iterandum per literas idem officium esse duximus. Fuit enim ad nos allatum, te simul atque in Regnum redieris, continuo dare operam cepisse, ut collapsam, istic Religionem, & Fidem Catholicam erigeres, populosque tibi subiectos in Ecclesiæ Catholice unitate, & Sanctæ hujus Sedis obedientia contineres. Quod pium studium, & religiosa sollicitudo tua laudari satis digne nequaquam potest. Præclare ostendis memorem esse te paterni, maternique generis, optime intelligis, qua in re Regnorum stabilitas, incolumitasque consistat nempe in ejus timore & cultu, per quem Reges regnant, & cuius in manu est regna dare, atque transferre. Gratulamur tibi merito charissima filia de tanto Dei munere. Quis enim beneficium istud Divinum esse non intelligit? Quis singulari hoc Divinae benignitatis donum esse dubitet? Cum tibi gratulamur, tum Deo quoque gratias agimus, quod in maximis curis, & animi nostri angoribus, quibus ex tam perturbato Ecclesiæ Statu afficimur, non parvalem levationem nobis affert eximia ista pietas tua. Noli defatigari in tanto & salutari opere: entere quam maxime potes, ut Regnum tuum ab hæresibus purges. Nullæ te difficultates, nulla impedimenta deterreant. Divinum tibi auxilium adesse cœpit, id tibi in dies magis affuturum esse confide; Dei enim causa est quam agis. Si is sperantes in se, numquam deserit, quanto minus pro sancta Fide, & Religione sua laborantes destituet? Quis splendidior triumphus esse potest, quam perpetuo humani generis hosti Ecclesiæ Catholice vexatori, hæresum & schismatum auctori ire constanter obviam, & Dei causam adversus eum tueri, atque defendere, & quas ille per ministros suos disseminavit hæreses, extirpare, ac tollere? Si is porro, qui vel unum quempiam errantem in viam salutis reduxerit, tantam a Domino mercedem accepturus est, quæ tibi tandem in Cælo parata præmia esse, censēs, quæ tot Populorum salutis studio & diligentia tua consulis? Consequitur autem Domini immensa, & inexhausta benignitas: pia servorum suorum facta non solum in altera vita, sed in hoc etiam sæculo largissime remunerari, & præmia remunerationis æternæ harum etiam temporalium rerum prosperitatibus cumulare. Sed cum reliqua facta tua laudamus, tum consilium tuum vehementer probamus, quod sicut accepimus, constituti Regni tui Episcopos una cum Oratore tuo ad concilium mittere, qui si nondum profecti sunt, eos, ut primo quoque tempore mittas, hortamur Serenitatem tuam

tuam, & rogamus. Jam enim Tridentum tanta Episcoporum multitudo convenit, utque alii in itinere sunt propediem illud dante Deo perventuri, ut jam maturum sit sanctas illas & salutare actiones, quarum causa Concilium congregatum est, ad Dei laudem, & gloriam sine mora agredi. Reliquum est, ut Serenitas tua de nostra erga se voluntate tantum polliceatur, quantum ab benignissimo Patre pia expectare debet filia. Amavimus autem te semper, & laudi tue favimus, sed cognitis iis, quae post reditum tuum in Regnum tam laudabiliter egisti, tantum ad pristinam erga te benevolentiam nostram accessit, tantopere studium nostrum erga res tuas crevit, ut ad haec nihil post hac accedere posse videatur. Omnipotens, & Misericors Deus, charissima in Christo filia, qui tibi istam tuam piam mentem donavit, eam conservare, & augere dignetur, & post temporale, ac terrenum Regnum diu, ac feliciter administratum, te ad aeterni & caelestis Regni Gloriam, & Beatitudinem fruendam pervenire concedat. Datum Romae apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XII. Januar. MDLXII. Pontificatus nostri anno III.

CLXXXIII. Utebatur Pius Sacerdotum Societatis Jesu opera, quod ad subeundos pro Christo labores impigros, atque in discutendis doctrinae luce Haereticorum tenebris, revincendaque perfidia constantes noverat, atque ad eandem Regnam Scotiae Everardum Mercurianum ejusdem Societatis in Belgio pietatis fama, & eruditione spectatissimum, ut pro restituenda apud Scotos Religione operam suam Reginae commendaret, proficisci iussit, eidemque Mariae Reginae de sedatis seditiosorum turbis gratulatus est.

Charissima in Christo Filia nostra
Mariae Scotiae Reginae Illustri.

Pius IV.
to. 2. brev.
fig. 2897.
ep. 284.

Mandavimus dilecto Filio Everardo Mercuriano Sacrae Theologiae Magistro ejusdem Societatis in Flandria Praeposito Provinciali, quem propter gravissima testimonia de vita, ac morum ejus honestate, religione, atque doctrina aprum huic officio duximus, ut isthuc se conferat, & te tanquam praecipuam filiam nostram nostro nomine visitet, tibi gratuletur, quod in Regnum tuum reversa piis consiliis, divina favente & aspirante gratia in tranquilliore statu, sicut summa cum laetitia accepimus, ipsum Regnum redegeris, Religionem ibi Catholicam sicuti pietate tua, ac Majorum tuorum dignum fuit, confirmare, ac stabilire aggressa, rari Sanctum, & Populis tuis salutare, ac tibi ipsi gloriosum opus ad exitum adducere non desistas. Et infra. Omnipotens Deus Se-

renitatem tuam ab omnibus adversis tueri, & gratia ac protectione tua perpetuo custodire dignetur. III. Junii MDLXII.

Extant eodem argumento ad eundem Everardum Mercurianum literae, quibus etiam illum Pontifex ad propagandam pietatem amplissimis privilegiis instruxit.

Dum in Occidente Calviniani impietatem suam propagarent, ac bellum immane Cruci Christi indicerent, quam ubique evertabant, omnique sacrilegii genere dehonestabant, mentientes impudentissime, Idololatriæ genus esse ultimis sæculis inventæ, Divina providentia in extremo Oriente insigni prodigio Crucem Christi nobilitavit, atque ex vetustissimis monumentis ipsorum Gymnosophistarum Indorum testimonio comprobatum est, Crucis usum cultumque ab Apostolis inductum, atque apud Indos ab ipso Apostolo Thoma discipulis commendatum, de quibus Cochimensis Episcopus Henricum Cardinalem Sebastiani Regis Lusitaniæ patruum certiore fecit, ut narrat Oforius subiectis verbis.

Anno a Christo nato MDLXII. Pontifex Cochimensis misit ad Henricum Cardinalem testimonium publicis literis consignatum, quod historiam commemoratione dignam continebat. In ea Civitate, quam diximus appellari Melioporem & nunc postquam a Lusitanis frequentari cepit, Sancti Thomae Civitas appellatur. Erat in colle sacellum edificatum, eo quod affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuisse a Religionis hostibus interfectum. Erat autem hoc solemniter institutum, ut eo sacello octo diebus ante diem Natalem Christi res divina fieret, & omnes Christiani eo convenirent: fuerat quoque ante quatuordecim annos in illo colle inventa Crux in lapide incisa, in cuius fastigio imago columba insidebat, basis vero erat in specie quadam herbarum, quæ diffusæ latissime videbantur, collocata, & tam fastigium, quam basis, & brachia in liliorum formam desinebant, arcus eam ex eodem lapide factus undique munebat, in arcu erant incisæ literæ, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integrum, quod erat satis magnum fuit super Altare ejusdem sacelli multorum operis statutum, in Cruce eminebant notæ sanguinis insignes. Accidit autem die, quo Christiani conveniebant, ut in eo Fano salutationem ab Angelo factam Sanctissima Virgini octo dies, antequam dies Christi Natalis adveniret, celebrarent, cum Sacerdos, qui rem Divinam faciebat, Evangelium inchoaret, ut Crux in nigrum colorem verteretur, & liquor

Ibid.
ep. 283.
Sacchin.
in Annal.
Soc. Jesu.

CLXXXIV.

Ofor. l. 3.

Crux miraculosa in India Orientali detegitur.

liquor ex illa incredibili copia dimanaret, deinde color caeruleus pro nigro subiret, in locis autem ubi notæ sanguinis extabant, rosei coloris splendor eluxit; sequentibus deinde annis eodem idem semper eveniebat, nec enim alio die [quod magnam admirationem commovebat] id in illa Cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore ejus rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermissio: anno autem MDLXI. cum Christiani in eundem locum, cum eadem pompa & celebritate convenirent, eo die, quo Crux, dum Sacrificium fieret, stillare solebat, & Sacerdos Evangelium inchoaret [id enim etiam admirandum videbatur, quod nunquam prius quam Evangelium legi cepisset, ea Crucis mutatio fieret] Crux repente nigris maculis, splendidis tamen insiceretur, donec tantum aliis, atque aliis subeuntibus tota nigresceret, ita vero splendebat atque si fuisset oleo delibuta, tum instar roris guttae defluere ceperunt, quæ paulatim grandiores effectæ totam Crucem humore largissimo compleverunt. Peregit Sacerdos cum multis lachrymis, & crebro singultu Sacrificium, deinde ascendit in Altare, & linteis, quibus in rebus sacris de more procurandis uti solebat, Crucem extersit, linteæ maculis sanguineis tincta repente sunt. Civitatis Praefectus, & reliqua multitudo quæ convenerat, manus in Cælum tendere, Christi numen implorare, flagitorum veniam postulare, & ad studium ardentius religionis excitari: Crux autem postquam multo liquore fluxit clarius splendere cepit, & color sanguineus evidentius eluxit. Hoc signum commovit, & Praefectum Urbis, & Primum Sacerdotem, ut diligenter inquireret equis esset, qui literas illas interpretari posset; ajunt incolæ in Narsingæ Regno esse Brachmanam inter omnes Brachmanas literis, & eruditione præstantem, qui varias linguas tenebat: hominem continuo accersunt, & interrogant, an illas literas nosset, & respondet, literas esse prisca, quibus antiqui sapientes utebantur, negligentia vero hominum factum esse, ut earum cognitio interiret, quin etiam linguam, qua erant descriptæ, a paucis admodum teneri; admonenti Brachmanam, ut in Altare ascendat, restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, Altare, in quo res Divina fieret, humanis pedibus conculcari: invitus tamen subiit, & literas perlegit quarum vim eam esse dixit, ut una nota decem, & quindecim, & viginti literarum officioungeretur, sententia vero literarum in summa, hæc erat, Thomam virum Divinum fuisse a Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Regis tempore

missum, ut Dei summi noticia gentes illas erudiret, ibique Templum extruxisset, & res admirabiles effecisse, atque tandem, cum genibus flexis ad Crucem illam affixus Oracionem ad Deum funderet, a quodam Brachmana fuisse hasta transixum, Crucem vero ejusdem Viri Sanctissimo cruore tinctam ad memoriam virtutis illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sententia, quæ literis continebatur; fecit autem majorem fidem alius ejusdem sectæ vir aliunde accersitus, grandis admodum natu, & sapientiæ opinione præstans, qui literas in eandem sententiam interpretatus est. Hujus autem Crucis exemplum in eodem ligno, ex quo Templum edificatum perhibent, insculptum, cum literis publicis multorum virorum testimonio consignatis retineo, cujus fides tantis tunc argumentis explorata fuit, ut nemo possit de tam clavis, atque testatis viri Divini miraculis ambigere. Hæc quidem inferenda putavi, ut rectius percipi possit, quam clara sint apud Indos Christianos Thomæ Viri Divini monumenta.

Massejus
hist. Indic.

Hoc anno confirmatus est a Pio eque-

CLXXXV.
Pius IV.
ms. Arch.
Vat. fig.
n. 1956. p.
64. Bull.
in Pio
Const. 60.

ster Ordo S. Stephani a Cosmo Hetruriae Duce institutus, pro inhibendis maritimis Turcarum, & Afrorum excursionibus, defendendoque Christiano nomine, utque Medicæi nominis gloria augeretur, Pontifex Militaris hujus ordinis Principem Cosmum ipsum constituit, cui in eo etiam munere Hetruriae Duces futurum succedere iussit. Porro præclara hujus militiæ gesta, quæ subinde, sub eodem Cosmo, ac cæteris Serenissimis Magnis Hetruriae Ducibus pro Italiae defensione contra Infideles patrata fuere, Sixtus V. ac Paulus V. Pontifices Maximi suis diplomatibus testata voluerunt, dum amplioribus privilegiis militiam istam de Fide Catholica optime in dies magis merentem locupletarunt, quæ lector in Romano Bullario, simulque in libro Statutorum illius Ordinis edita poterit videre.

Sixt. V.
Bull. 75.

Paul. V.
Bull. 46.

Cum validissima classe opus esset ad comprimendos Turcas præteritis insolescentes victoriis, Pontifex indicta Clero decima in Philippi Regis Hispaniarum Regnis commoranti auxit ad alia quadringenta viginti millia aureorum quinquennii fluxu solvenda, ut sexaginta triremes Ecclesiasticæ conficerentur, quæ aliis quadraginta Regiis conjunctæ centum longarum navium classem conflarent, de quo subjectum diploma editum.

CLXXXVI.

Ad futuram rei memoriam, &c.
Certiores effecti classem ipsius Philippi Regis, quam octoginta triremium esse nobis per errorem suggestum fuerat, minime

Pius IV.
regell. fig.
n. 1956. p.
259.

lon-

Decimas imponit Pius IV. ad favorem Philippi Hispaniarum pro bello contra Turcas.

longo etiam intervallo ad numerum predictum ascendere, & numquam ascendisse, quinimmo propter maximas ab iisdem infidelibus successive nobis illatas clades maxime imminutam fuisse & esse, difficillimamque, ac pene impossibilem ipsi Regi fore hoc tempore ejus admodum propter superiora bella exhausto arario tantam classem parare, & instruere, propterea considerantes pro re Christiana servanda, & continuis injuriis, quae a dictis infidelibus nobis inferuntur propulsandis majori praesidio opus fore, classem Ecclesiasticam quinquaginta trirēmium ad alias decem trirēmes, & subsidium trecentorum millium ducatorum auri largorum hujusmodi ad alia sexaginta millia ducatorum similibus pro aliis decem trirēmibus armandis, & instruendis, ita ut in totum numerum sexaginta trirēmium ultra classem ordinariam per dictum Philippum Regem teneri solitam explerent, jam auverimus, & ampliaverimus cupientes, ut tam pium, & salutare, ac necessarium opus votivum tandem sortiatur effectum, & ad omnia, & singula, quae illius executionem impedire, aut retardare, vel difficiliorem reddere, quoquo modo possent nostra consideratione respicientes, re iterum cum eisdem fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus in Consistorio nostro secreto ut moris est, communicata, & mature discussa, & cum dilecto filio Comite Brocardo Persico milite Hierosolymitano Oratore speciali super hujusmodi, & aliis arduis negotiis a dicto Philippo Rege ad nos destinato diutius pertractata, inter cetera animadvertimus, adhuc aliquod dubium super interpretationem ordinariae classis per dictum Philippum Regem teneri solita oriri posse tempore procedente, idcirco super hoc, & nonnullis aliis infra dicendis quantum in nobis est, providere omnemque desuper hesitantiam materiam submovere volentes, securius & utilius aestimavimus qualitatem, & quantitatem dictae ordinariae classis praesentibus nostris taxare, & specificare. Quapropter de eorundem fratrum consilio, & unanimi consensu, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus decernimus, & declaramus, ordinariam classem per eundem Regem tenendam, quadraginta saltem trirēmium, strenue & valide instructarum, & nullatenus minoris numeri esse, & censeri debere, ipsumque Regem quadraginta ad minus trirēmes hujusmodi pro ordinaria sua classe ejus propriis impensis jugiter omnino habere, & tenere adstrictum & obligatum fore, & esse, ita quod computatis sexaginta classis Ecclesiasticae trirēmibus numerus centum fortissimarum

trirēmium omnino compleatur, & praestit; hortantes nihilominus eundem Catholicum Regem, & enixe rogantes, quod ejus Majestatem & sine hortatu nostro pro sua egregia pietate, & in Rempublicam Christianam eximia voluntate facturam confidimus, ut ultra dictas quadraginta trirēmes, alias quanto plures poterit trirēmes instructas paratasque habere velit, prout in dies iuxta vires suas praestare posse cognoverit. Praeterea cum experientia ipsa, quae rerum omnium est optime magistra, docente competum sit simulque a compluribus gravibus, fideique dignis Viris rerum maritimarum peritis, atque ab his, maxime etiam principibus, & aliis, qui trirēmes instructas habent, habereque solent, certa nobis fides facta fuerit propter sumptuum in singulis rebus excrescentiam sex millia ducatorum in singulas trirēmes congrue alendas, & manutenendas singulis annis nullo pacto his temporibus satis esse posse, quinimmo ad id plene praestandum, & faciendum aptum vel octo millia ducatorum necessaria esse, & propterea considerantes summam annuam trecentorum, & sexaginta millium ducatorum hujusmodi ad ipsas sexaginta trirēmes, sicut temporis & rei necessitas mirum in modum effragitare videtur valide & perfecte sustentandas, & rebus omnibus necessariis optime parandas, & instruendas nequaquam sufficere, & nihilominus easdem personas Ecclesiasticas pro nostro in eas paterno affectu minori, quo possumus, onere gravare cupientes, trecenta, & sexaginta millia ad alia solum sexaginta millia ducatorum similibus ita ut in totum sint quadringenta viginti millia ducatorum auctoritate, & tenore praedictis augere, & ampliare contra mentem & intentionem nostram necessario cogimur prout vigore praesentium augemus & ampliamus, &c.

Decernentes nihilominus, & declarantes classem sexaginta trirēmium hujusmodi, cum insignis arbitrio ipsius Regis imponendis educendam ipsi Regi contra infideles Haereticos, vel Schismaticos, & ad Regnorum suorum defensionem, & non in alios usus servare debere, ipsum tamen Reverentissimum Regem classem eandem omnibus rebus instructam quotiescumque illam a nobis, & successoribus nostris, tam ad nostrum, & Sedis Apostolicae, ac terrarum, & locorum ipsi Sedi subditorum subsidium, & defensionem contra quoscumque, quam ad expeditionem contra eosdem Haereticos, vel Schismaticos faciendam requiri contigerit, libere absque aliquo stipendio, & solutione mittere, & quandiu opus fuerit, manutenere omnino

nino teneri, & obligatum esse. Infra. Ipsum autem charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Catholicum, praecipuum fidei nostrae propugnaculum enixe rogamus, & per viscera misericordiae Domini nostri Jesu Christi toto cordis affectu obtestamur, ut postquam muneris nostri paribus, & piis Majestatis suae votis, quantum cum Deo potuimus, satisfacere studuimus, nostrae de ejus summa virtute conceptae spei, sicuti omnino confidimus, praecare respondens, tam pio & glorioso operi sese totis viribus, & ad Dei laudem & gloriam, ipsiusque Catholicae fidei exaltationem, barbarorum repressionem & contritionem, ac Haereticorum conversionem, classem ipsam universam centum fortissimarum trirēmium, quanto celerius fieri poterit, iuxta praemissa omni studio & diligentia parare, & instruere velit, ut nos operatos exinde fructus diebus nostris videre possimus, ipseque Philippus Rex nostram, & Sedis Apostolicae benedictionem & gratiam, cum singulari nominis sui laude uberius promoveri valeat, & postmodum in Caelis aeternam retributionem consequi mereatur, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae MDLX. primo VI. nonas Martii Pontificatus nostri anno III. In sigillo Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero.

EGO PIUS CATHOLICAE ECCLESIAE EPISCOPUS.

- Ego R. Card. de Carpo Episcopus Portuensis.
 - †
 - †
 - Ego Fridericus Card. Caesius Episcopus Praenestinus.
 - Ego Jo. Card. Moronus Episc. Sabinen.
 - Ego Christophorus Cardinalis Madruciensis Episcopus Albanen.
 - Ego Otto Thrucheses de Waldburg Cardinalis Augustan.
 - Ego B. de la Cueva Cardinalis S. Crucis.
 - Ego R. Card. Sancti Angeli Major Penitentiarius.
 - Ego Tib. Card. Crispus.
 - Ego Ful. Card. Perusin.
 - Ego Jo. Mi. Card. Saracenus.
- Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

- Ego Jo. Card. S. Vitalis.
- Ego Ja. Card. Pureus.
- Ego Jo. Bap. Cicada Card. S. Clem.
- Ego B. Card. Tranen.
- Ego Scipio C. Pisarum.
- Ego Jo. Card. Reomanus.
- Ego Jo. Antonius Card. Capisucubus.
- Ego F. M. Card. Alexandrin.
- Ego Clemens Monilianus Cardin. Aræcceli.
- Ego I. Card. Sabellus.
- Ego Jo. Antonius Serbellonus Cardinalis Sancti Georgii.
- Ego B. Card. Sabvatus.
- Ego Ph. Card. a Burdesiera.
- Ego P. F. Card. Ferrerius.
- Ego M. Anron. Card. Amulius.
- Ego Hieronym. Card. Corrigiensis.
- Ego B. Cardinalis Navagerius.
- Ego Jo. Franc. Card. de Gambara.
- Ego Al. Cardin. Farnesius Vicecancellarius.
- Ego G. Af. Sfor. Card. Camerarius.
- Ego N. C. de Sermoneta.
- Ego Julius Card. Urbinate.
- Ego Alf. Card. Neapol.
- Ego Vitellorius Card. Vitellius.
- Ego Carolus Cardinalis Borromæus.
- Ego Franciscus Card. de Gonzaga.
- Ego Innocentius Davalus Cardin. Aragonius.
- Ego Alf. Cardinalis Gesualdus.

Comparata etiam fuit classis a Venetis ad barbarorum maritimas grassationes coercendas, quibus propterea clerum subsidia duarum decumarum conferre jussum referunt Acta Consistorialia XVII. Julii conscripta. Conjunctis porro mutuo foedere Pontifice Philippo Rege, Venetis, atque Hetruria Duce florentissimam Turcarum classem, quae Italianam invasura erat, deletam fuisse visuri sumus.

Indicto Francfordiae conventu in XXV. Octobris delectus est post graves Palatini contentiones Maximilianus II. Romanorum Rex, ac XXX. Novembris solemni ritu corona redimitus, [1] actæque in Concilio Tridentino Deo gratiæ in-eunte Decembri operante sacris Archiepiscopo Pragensi. Suaserat Carolus Vicecomes Carolo Borromæo Cardinali, ut cum Casare ageret ad Protestantes flectendos, ut Concilii Tridentini decretis pare-

Acta Consist. MS. Car. Spad. fig. n. 134.

CLXXXVII Jo. Bapt. Adrian. l. 17. Ex lit. in ms. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 87.

NOTE [1] U No eodemque anno Maximilianus Rex Romanorum, & Rex itidem Bohemiae renunciatur. Dies qua Regis Romanorum insignia recepit ab Annalista accurate definitur. Ipsa enim S. Andreae Apostoli solemni die Francofurti a tribus archiepiscopis electoribus regio diademate redimitus est. Mos quidem obtinuerat ut Romanorum reges Aquisgrani coronarentur; sed cum pestis urbem illam affligeret, visum est Francofurtum substituere. Bohemicam vero coronam accepit die XX. Septembris ab Antonio Magludio Archiepiscopo Pragensi in principe templo urbis illius, quæ omnia ex fide Gassari in annalibus Augustensibus constant. MANSI

Maximilianus II. Romanorum Rex eligitur.

Card. Vitececom. P. 127.

Ext. in MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 1344.

Ibid. ep. 204.

Natal. Comes I. 14.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3216. p. 117.

parerent, sed omnem industriam eludit hæretica pertinacia, quæ etiam adversus Concilium varias calumnias impie evomere ausa est, atque in ipso conventu Francfordiensi Protestantes Principes post multa adversus Concilium contumeliose effusa moliti sunt, ut Ferdinandum ad illud abrumpendum impellant. Non defuit vero Divina providentia tuendo Catholici nominis splendori, ac Ferdinandi Cæsaris amplitudinem provexit, ut licet Lutheranorum errores in Concilio defigerentur anathematismo, Maximiliani tamen Regis Bohemæ electioni consentire, cuius famam ad se allatam scripsere Legati III. Decembris ac Cardinalis Borromæum commendaruntque novi Regis Romanorum constantiam, qua aliquorum Septemvirum absona potulata resfrigerat. Creatum illum Regem non sine magnis Electorum contentionibus, & controversiis refert Natalis Comes, addiditque sanctitas fuisse inter Ferdinandum Imperatorem, ac Solymanum Turcam octennes inducias, quo pacatiora essent illius Regni exordia.

Delibutum sacro balsamo Francfordiæ solemoni ritu Maximilianum, soluta veteri lege, ut is ritus Aquilgrani peragatur, ex MS. Vaticano constat, in quo refertur illum sacramento fidei a Moguntino Archiepiscopo Pontifici obstrictum fuisse inter Regiæ consecrationis mysticas cæremonias his verbis.

Interrogatur Rex Romanorum electus per Archiepiscopum Mogunrium illum consecrantem.

Vis sanctam fidem catholicis viris traditam tenere, & operibus iustis servare?

Vis sanctis Ecclesiis Ecclesiarumque ministris fidelis esse defensor?

Vis Sanctissimo in Christo Patri, & Domino, Domino Romano Pontifici, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subjectionem debitam, & fidem reverenter exhibere?

Responsio.

Volo & in quantum divino fultus fuero adjutorio, & precibus fidelium Christianorum adjutus, valvero, omnia premissa fideliter adimplebo, sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

Hoc anno Kal. Januarii Pontifex Almæ urbis disciplinam, ac iustitiæ administrandæ formam puriorem restituit, atque iudicium, & forensium officialium stipendia definit; ne lites etiam in prætorio, cui Rotæ nomen est, protraherentur constitutionem tulit, quibus addunt acta Consistorialia.

Die Lunæ IV. Maii MDLXII. factum

CLXXXVIII. Pius IV. ms. Arch. Vat. sig. n. 1596. p. 1. ib. p. 17. Act. Conc. ms. Card. Spad. sig. n. 134. p. 349.

fuit verbum per Sanctissimum Dominum Nostrium super reformatione Curie, & fecit Bullam super reformatione Sacræ Pœnitentiariæ, & eadem Sanctitas Sua dixit, se etiam reformasse notarios Camera. Item.

S. D. N. volens animarum periculis Christi fidelium quorumcumque obviare, ac pariter libertati, & indemnitati Ecclesiarum, Monasteriorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumlibet consulere, inhibuit Reverendissimis DD. Cardinalibus, ne ipsi de cætero aliquas Ecclesias Cathedralis, vel Monasteria, aut beneficia in huiusmodi confidentiam, seu custodiam pro aliis recipiant, & præcepit eis, ut si quis eorum tales Ecclesias, aut Monasteria in huiusmodi confidentiam, seu custodiam haberet, teneretur illa sub pena excommunicationis infra duos menses proximos realiter, & cum effectu in manibus Sanctitatis Suae dimittere, vel ei notificare. Alioquin eadem Sanctitas Sua dictis duobus mensibus elapsis illa omnia eo ipso vacare, & de illis disponere velle decrevit.

V. Junii MDLXII. fuit factum verbum a Sanctissimo Domino nostro super rebus Concilii, & super residentia Episcoporum in suis Ecclesiis, & fuit dictum, quod decretum residentie mitteretur per manus Reverendissimis Dominis.

IX. Octobris MDLXII. Sanctissimus Dominus noster fecit legere reformationem Conclavis noviter editam per Sanctitatem suam, & cum fuisset omnium consensu approbata, disit, ut mitteretur per manus, ut posset deinde in Bullam redigi, & publicari.

Promulgata est ea Constitutio VII. Idus Octobris, atque corruptelæ in observatione sanctionum de Conclavi exortæ sublatae sunt.

Referunt præterea memorata Consistorialia acta Maximilianum II. Ferdinandi Imperatoris filium Regem Bohemæ creatum fuisse Regem Romanorum, ac Pontificem in Senatu habito XV. Decembris MDLXII. Cardinales de ea re certiores fecisse, rem vero gestam in Francfordi- enlibus Comitibus memorant Scriptores. Tradunt etiam Acta, Pium explicuisse clementiam in Marcum Antonium Columnam, qui a Paulo Quarto gravissimis actis judiciariis, ac centuris defixus fuerat.

Rome die Veneris XVII. Julii MDLXII. fuit Consistorium, in quo fuit de voto omnium Cardinalium restitutus plenissime a Sanctitate Sua Illustrissimus Dominus Marcus Antonius Columna, & ad omnia status, honores, & alia reintegratus, & in eum repositus status, in quo erat ante pri-

Pius IV. multas reformationes constituit.

Act. Cons. MS. Card. Spad. sig. n. 134. p. 354.

Reformationem Conclavi editi Pius IV.

Pii IV. an. 3. ms. Vat. sig. n. 1956. p. 418. Bull. in P. in Pio IV. Const. 6. Act. Cons. sig. ms. Car. Spad. sig. n. 134.

Act. Cons. sig. n. 134. p. 357.

Palianum Marco Antonio Columna restituitur.

CLXXXIX.

Tom. 2. an. 298.

privatorem factam per Paulum IV. & de omnibus post privationem ab ipso commissis absolutus, licet venerit cum exercitu tanquam hostis contra Sedem Apostolicam, quia iusto dolore motus, quia omnibus bonis iniuste privatus fuerat, & quoniam fuit pro recuperandis bonis suis, & cum non haberet, quo confugeret. Accedunt boni mores illius, quæ omnia eum remissione, & gratia reddiderunt dignum, & in gratiam baronum, ut fideliores fieri posthac. Quæ omnia Sanctissimus Dominus noster amplissime est prosequutus summam omnium Cardinalium approbatione, laude, & applausu, & post vota data ad restitutionem, venit idem Marcus Antonius, & publice janua aperta fuit absolutus, ac genibus flexis iuravit in manibus Sanctitatis Suae fidelitatem Sanctæ Sedi Apostolicæ.

Præclarissimis aliis Pii IV. gestis addimus Thermas Diocletiani Imperatoris sævissimi olim Ecclesiæ persecutoris multo sudore, ac sanguine Martyrum ad gentiliū voluptatem extractas, a Pio in Ecclesiam conversas, accitis e Sessoriana Basilica, quam tum incolebant religiosissimi Carthusiæ Alumnis, qui locum illum tot Martyrum sudoribus irriguum, cœlesti, quod profitentur, vitæ genere, ac jugi divinarum laudum celebratione excolerent; cum peculiari Dei beneficio Cardinalis Baronius factum putet, ut quæ Diocletiani fuerunt Thermæ quod illæ Sanctorum Martyrum labore fuerunt extractæ, potissima pars earum in usum Ecclesiæ, memoriamque Dei Genitricis Mariæ, & Angelorum fuerit commutata. Hoc itaque anno datis ad Generalem Carthusiæ priorem literis de propensa sui erga ordinem voluntate, ac proposito hæc scribit Pontifex.

Dilecto Priori Generali Monasterii Carthusiæ Diocesis Gratianopolitanae.

Jam ex literis, quas ad te superiori Pius IV. anno scripsisse meminimus, cognovisti nos in honorem Beatæ Mariæ Virginis, & Angelorum omnium statuisse non sine inspiratione Divina, ut credendum est, ædificari in Urbe, nostris, & Sedis Apostolicæ sumptibus, Ecclesiam in Thermis Diocletiani vocatis, & Thermas ipsas, quas impius ille Tyrannus & sævissimus Ecclesiæ hostis plurimo Christianorum sudore, & sanguine ad gentiliū voluptatem, & commodum extruxerat, ad omnipotentis Dei cultum, & Christianissimum devorionem convertere. Ex iisdem literis quoque intelligere potuisti, quantum Ordini Carthusiensi honorem habuerimus, quippe qui cum nullus in Urbe esset religiosorum conventus, qui non in maximi muneris, & singularis beneficii loco, locum illum tam anœnum & salubrem nobis accepturus fuerit, tuo tamen Ordini potissimum illum concesserimus, quæ in re non solum Fratibus tuis honos a nobis habitus, sed eorum valetudini etiam valde consultum fuit, quippe cum Monasterium ipsorum, quod Ecclesiæ sanctæ Crucis in Hierusalem adjunctum est, loco insalubri admodum situm sit, ubi quorannis æstate præsertim plerique eorum morbis gravibus implicari, & aliqui etiam mori consueverunt. Ac nos quidem ut quod pie instruimus, Deo favente, ad effectum perducamus, Ecclesiam, sicut Fratibus tuis polliciti fuimus, ædificare perpurgato & consecrato jam loco illo cœpimus multis structoribus conductis, & cæteris rebus ad hoc opus necessariis non parvo sumptu comparatis, &c. X. Martii MDLXII.

Ecclesiam S. Mariæ Angolorum Pius IV. Carthusianus donat.

Pius IV. 10. brev. sig. 1897. ep. 224.

I. **A**dveniente Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo tertio indictione sexta, a Patribus Tridentinis solemniter gratiæ Numini de profligatis extremo superiori anno in Gallia Hugonottis actæ fuerunt. Itaque [Decima Januarii (inquit Astulphus Servantius) die Dominico Cardinalis e Lotharingia Sacrum de Spiritu Sancto celebravit, pro referendis Deo de parta victoria contra Hugonottos gratias] Stetit in Gallia ejus victoriae beneficio res Catholica, ac nisi conferta pugna, atque Hugonotti debellati fuissent, concordia leges ab insolentissimis Hæreticis opprobrio plenæ subeundæ fuissent. Pontifex etiam Romæ solemniter indicta supplicatione publicas Deo gratias egit, ut Joannes Franciscus Firmianus sacrorum rituum Magister in suo diario tradit his verbis.

Die, inquit, Dominica, tertia Januarii, Reverendissimus Cardinalis de Araceli celebravit Missam de Spiritu Sancto in Ecclesia S. Spiritus, presentibus Cardinalibus, pro agendis gratias Deo de victoria, quam Christianissimus Rex Franciæ habuerat contra Infideles, dictos vulgariter, li Ugonotti, & dicta die omnes Religiones, & Clerus dictæ Urbis ierunt processionem ad Basilicam S. Petri.

II. Hortatus etiam est Pius IV. Galliæ Proceres Catholicos, ut parta victoria ad delendam, penitusque excidendam Hugonottam hæresim uterentur, quo argumento extant XIII. Januarii ad Ducem Montispenferii datæ literæ, quibus de propugnata re Catholica gratulatus est. Dilecto Filio Nobili Viro Duci de Montispenfer.

Pius IV. Dilecti Filii nostri Georgius Titul. S. Nicolai in Carcere Presbyter Cardinalis de Armeniaco, & Dominus de Monluc in literis, quas ab eis proxime accepimus, Nobilitatis tuæ perhonorificam faciunt mentionem, magnopere laudantes eximium pietatis tuæ studium, ac præstantiam meritæ erga fidem & Religionem Catholicam: quod talium virorum, tam præclarum de te testimonium, cum jucundissimum nobis fuerit, & ei opinioni, quam de te semper habuimus, plane consentaneum, præterire nolumus, quin his literis tibi significarem animi lætitiæ singularem, quam pro paterno erga te amore nostro percepimus, in primis ex istis piis officiis tuis, pro quibus paratam tibi esse, confide dilecte fili, copiosam mercedem ab eo, qui diligentes se diligit, & se honorantes dignis tollit honoribus, cu-

jus supernum auxilium modo summa cum lætitia Charissimo in Christo Filio nostro Regi adeo aperte affuisse cognovimus, ut si Rex ea victoria, quam Dei munere adeptus est, recte usus fuerit, ac reliquis bonis prudentibus, & piis viris hortantibus, & manentibus, speramus propediem pristinum suum in isto Regno Dei cultum, & debitam Regi obedientiam restitutum iri, quod ut ita fiat, nobilitatem tuam minime dubitamus pro data sibi a Deo prudentia, ac pietate, quantum monendo, & hortando facere poterit enisurum. Die XIII. Januarii MDLXIII. anno IV.

Scriptis eodem die literis Pontifex pietatem Senatus Tolosani commendavit, qui præterito edoctus discrimine ad asserendam Religionem Catholicam studia converterat.

Dilectis Filiis Præsidibus, & Consiliariis Regiis Parliamenti Tholosani, &c.

Multorum literis, imprimisque ex testimonio dilecti filii nostri Georgii tit. S. Nicolai in carcere Presbyteri Cardinalis de Armeniaco vocati, cognitum habemus eximium vestrum studium erga fidem, & Religionem Catholicam, curamque, & vigilantiam, quæ a vobis adhibetur in ea isthuc tuenda, & conservanda, quo nomine gratias illi agimus a quo bona cuncta procedunt, qui tam piæ animi vobis dedit, quique vos excitavit, & impulit, ut cum Hæreticæ pravitate pestis in istis partibus latius in dies maneret, ad eam reprimendam, eo quo de cur studio, & diligentia incumberetis. Laudamus vos majorem in modum, quod, ut filii benedictionis Æterni Patris, & Dei nostri cultum, honoremque diligitis, ejusque sanctam, & orthodoxam Religionem, & fidem in ista Nobili civitate, atque Provincia, incolumem conservare studetis. Facitis, quod bonos, & pios Ecclesiæ filios quod fideles & prudentes Christianissimi Regis ministros decet; id autem eo alacriore animo facere debetis, quo manifestius Deus ipse causam suam defendentibus adesse, & opem ferre perspiciatur. De dilecto filio Bellaguardia Domino gavisti sumus luculento testimonio, quod ei dedistis in vestris literis, quod illeriam ab aliis apud nos imperitum fuit, &c. Die XIII. Januarii MDLXIII. anno IV.

Cum Tridenti nondum discussa penitus essent omnia, quæ super residentia ferebantur, dubia, iterum sessionem differre

MS. Car. Pii sig. n. 201. p. 4. Jo. Franc. Firmian. Diar. 10. 11.

Pius IV. to. 2. brev. sig. 2897. p. 315.

Astulph. Servantius in act. Triad. Concil. ms. Franc. Car. Bar. sig. num. 1109.

ferre coacti sunt Patres, & die XV. Januarii Hercules Cardinalis Mantuanus in hunc modum Sanctam Synodum est allocutus.

Prorogatio sexta Sessionis VII. Tridentina sub Pio IV. ad IV. Februarii MDLXIII.

Angelus Massarell. Sac. Con. in actis Congr. an. 1563. 7. MS. Arch. Vat. sig. n. 3112. pag. 181.

Sessio septima iterum prorogatur.

XV. Mensis Januarii MDLXIII. habitata fuit Congregatio Generalis, in qua Illustrissimus D. Hercules Cardin. Mantuanus primus præsidens & Legatus recitata oratione Spiritus Sancti alloquutus est Patres in hac sententiam. Tam multa audiverunt Dominationes Vestre his diebus, & tam diu, ut si ego vellem etiam nunc multa dicere obrunderem aures vestras, quare omisso multiloquio dicam, quæ dicenda occurrunt, quæ duo sunt. Primum, ut Dominationes vestre iuxta consuetudinem S. Synodi eligant Patres aliquos ad reformandum decretum de residentia iuxta censuras in eo factas. Secundo, ut statuatur dies certus pro futura sessione: nobisque videretur, ut ad quartam mensis futuri statui debeat, pudet enim nos, a XVII. Septembris usque ad hanc diem nullam habitam fuisse sessionem. Dicant igitur Patres, quid sentiunt, sed separatim, & primo super deputatione faciendâ.

Dictis sententiis omnes remiserunt electionem, & nominationem deputandorum in Illustrissimos DD. Legatos, qui dixerunt se crastina die nominaturos: deinde rogatis sententiis super die sessionis omnes probaverunt diem propositum ab Illustrissimo D. Præsidente, & ita conclusum, & decretum fuit, ut sessio ipsa die quarta futuri mensis Februarii celebraretur.

Card. Lega. lit. ad Car. Borrom. 24. Januarii. Datant in ms. Franc. Card. sign. n. 1344. & in ms. Card. Pii sig. num. 201.

Distimulare etiam Patres multorum mentium flexu gravissima controversia de Episcoporum institutione, ac Pontificis auctoritate declaranda, atque adversuseam Præsides Ferrerius, qui Gallorum Regis Oratori adjunctus erat, contendit in Congregatione apud Gallos invaluisse opinionem ex decretis concilii Constantiensis, concilium esse superius Pontifice, nec tolerandos, ut in decretis quidquam infereretur: cui Mantuanus Cardinalis Legatus graviter subiecit, velle se rueri veritatem, scilicet Papam concilio esse superiorem, nec unquam id in controversiam adductum iri, cum prius Legati mortem essent oppetituri, quam id permissuri. Addidit Cardinalis Seripandus, casum presentem diversum modo ac discrepantem esse ab eo, qui Constantia fuit, quia tunc schismate discissa erat Ecclesia, & plures Pontificatum gerebant, nec absolute Constantiense concilium declarare voluisse Concilium

Legati se fortiter opponunt illis, qui Concilium supra Papam esse contendebant.

nullo vigente schismate esse superius Pontifice, sed spectare ad concilium declarare quisnam esset Pontifex, ac schisma tollere, ambiguoque Pontifices illi subijci, idque decretum latum pro casu urgente tunc temporis; jam vero Pontificem verum esse, atque indubitatum, nec ab ullo, qui sibi Pontificatum arroget, controversiam moveri, ut vero Galli illi adversarii nolunt verbum decreto inseri, quod officiat ipsorum opinioni, ita velle Legatos inseri decreto ea verba, quæ supremæ auctoritatis Pontificiæ veritatem illustrent.

Ceterum Galli illi, qui Basileensium Schismaticorum, de quibus suis locis actum est, opinionem exsuscitare parum acute in ea controversia videbant, qui nesciebant distinguere inter hominem pictum, & vivum ac spirantem: inter id quod consecratum esse non ambigitur, & id quod consecratum ambigitur: atque inter Pontificem dubium & controversum, & non controversum, ut perspicua sit fallacia, si ab uno ad aliud prædicta transferantur. Eo vero progressam aliquorum Gallorum Theologorum reverentiam, refert Gabriel Palæotus, ut etiam de concilio Florentino male obloqui non perhorruerint, quorum inscitia in Annalibus perspicue confutata est. Porro Galli prudentia magis exaggerata, quam Præsides Ferrerius, qui apud aliquos hæreseos suspitione laborabat, de Pontificia auctoritate rectius sentiebant, atque inter eos Cardinalis Lotharingus dixit videri necessarium his temporibus acerbis, turbidisque contra Sedem Apostolicam, ut tam in doctrina, quam in canonibus stabiliretur auctoritas Pontificia, ac deinde ageretur de auctoritate Episcoporum quorum potestas ex Pontificia oritur, viderique optimum Pontificiam auctoritatem fortiori modo constituere, quam in Concilio Florentino constituta sit, propterea quod a quadraginta annis atrocissime ab Hæreticis oppugnata sit, nec non a Gallis Theologis, sed longe diversa ratione, qui se in Sorbonica schola ad tuenda decreta Basileensia sacramento obstringant. De his omnibus Cardinalis Borromæus certior est factus a Cardinalibus Legatis Tridentinis.

Retulere etiam Cardinales Legati, ex formula decreti de Gallorum consensu, & concordia cum iis mira concepti, atque in sessione ad IV. Februarii indicta promulgandi, Pontificiam auctoritatem, magis quam in Florentino Concilio constabili, quæ auctoritas longe atrocius, a quadraginta annis, quam unquam antea oppugnata fuit. Præterea maximi referre, ut Galli, qui de tuendo concilio Basileensi

IV. MS. Franc. Cardin. Barb. sig. nu. 124. p. 258.

Card. Lega. lit. ad Car. Borrom. 14. Januar. Ext. in MS. Card. Pii sig. nu. 201.

V. Dissensiones variaz in Concilio.

III.

in Sorbonica Academia fidem obstringere soliti sunt, cum doctorali gradu insigniuntur, recipiant canonem in Florentino concilio sancitum, quod Divinae potentiae opus videtur, ac ni illa admittatur concordia, ut nitide professus est Cardinalis Lotharingus, concilium non promotum iri, maximoque offendiculo sessionem nunquam peragenda, ac in Populis pervulgandum, Catholicos in statuenda Pontificis auctoritate, & primatu non consentire, inde etiam protestationes edendas ad liberius concilium, ut aperte fieri non verentur; Dissolvi etiam exinde Concilium posse, & discordiarum graviorum semina pullulari. Monuere etiam Cardinalem Borromaeum, Gallos, Caesaresque, & Hispanos inter se conjunctos, quod ex eo pateat, quod Hispani in controversia de residentia in Gallorum sententiam concesserint, Gallosque Oratores mandata Regia accepisse, ut cum Caesareis consentiant. C. Tridenti XV. Januarii MDLXIII.

VI.
Ext. in
MS. Car.
Pii sig. nu.
201.

Ibid. p.
329.
Ext. in
MS. Car.
Pii sig. nu.
201. pag.
139.

VII.

His consentiunt, quae a Gabriele Palæotto referuntur, traditurque ab eo, subiecti canonis formulam compositam, non tamen ob motas controversias promulgatam.

Canon VIII.

Aff. Conc.
Trid. per
Gabr. Pal.
MS. Fr.
Car. Barb.
sign. nu.
24. pag.
255.

Si quis dixerit Beatum Petrum ex Christi institutione primum inter Apostolos, ejusque Vicarium in terris non fuisse, aut in Ecclesia non oportere esse unum Pontificem Petri Successorem, & cum eo regiminis auctoritate parem & in Romana Sede legitimos ejus Successores ad haec usque tempora jus primatus in Ecclesia habuisse, omnium Christianorum Patrem, Pastorem, ac Doctorem non extitisse, plenamque potestatem pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo in Beato Petro eisdem traditam non fuisse, Anathema sit.

Hinc Scripandus, incipit, magnam spem offerri concordiae & tranquillitatis, si occasione agnoscat, certum autem peri-

culum longarum disensionem si eam amittant. Inde in quo statu res sint profectur, & quid sibi cum Lotharingo conveniret. Praelati nonnulli primum respondent vereri ne deinde occasio disputandi de auctoritate Sanctissimi nostri aliquibus prebeatur, quod omnino fugiendum est. Legati omnes replicant, immo se ita cum Lotharingo convenisse, ne ullum hac de re verbum fiat, affirmasseque paratos illos esse non verbis tantum auctoritatem Sanctitatis suae tueri, sed pro ea etiam sanguinem, si opus sit, effundere. Addunt alii; Haec quae in doctrina, & VIII. Canone adiecta sunt, nec magni admodum faciendae, cum ad primatum Petri spectent, qui satis per se, & auctoritate concilii Florentini roboratus est: Legati replicant, verba haec nuper adiecta multo ampliora esse, & quod cum post concilium Florentinum tot hereses contra primatum sint exorta, opportunum maxime erat illas evelle. Et praeterea, cum hic bona pars Praelatorum Galliae interfuit, qui Basileense Concilium adversus Florentinum semper extollant, argue concilium Summo Pontifici solent praepone, hinc nunc opinionem illam maxime labefactandam, & occasionem tam praecalam nullatenus amittendam. Instabant adhuc alii S. D. N. qui est in possessione per tot Saecula sui primatus, non esse nostris disputationibus agendum, & haec omnino effugienda. Verum replicatum fuit haec nunc disputanda, atque maxime equum videri, ut cum de dignitate Episcoporum sit dicendum, Sedi etiam Apostolicae suus honor tribuatur.

His sublati de VII. Can. triplicique ejus formula, plerique ei assentiebantur. Alii potius verebantur ne Hispani, & Galli eos reiicerent. Sed adhuc, & ex nostris nonnulli varia eis, & adeo scrupulose obiciebant, ut Scripandus magna vehementia nonnulla replicaverit, inquit, Omnia munda mundis esse, & Spiritum Sanctum hanc prerogativam noluisse, quin ejus verba possent prave detorqueri, cum Haeretici etiam Sacram Scripturam proscindant; non ita igitur strictim, & anguste haec indaganda. Idem & alii Legati praesertim, quod ex fine doctrine apparebat Canones, tanquam doctrinae appendices ad eam prorsus referri, ideoque secundum illius sensum accipiendos. Legati deinde per auditorem hac perferri ad Lotharingum jubent. Et infra.

Galli Oratores maxime, commoventur, quasi dedita opera inserantur illa verba Universalem Ecclesiam, ut Papa supra concilium esse ostendatur, quod se nunquam laturos aiunt, miranturque Legatos haec verba excitasse. Legati per auditorem illis

VIII.
Aff. Cont.
Trid.
Gabr. Pal.
MS. Fr.
Car. Barb.
sign. nu.
24. pag.
257.

De Papae
auctoritate
magna
orta con-
traversia

illis renuntiant a se ista non proficisci, sed Cardinalem Lotharingum, qui in conciliandis Patrum animis operam suam interponebat, has ad eos difficultates a quibusdam Patribus inventas attulisse, quibus ipsi responsum breviter dari curant, omniaque cum illis aperte communicanda duxerunt, non ut quidquam his verbis moliantur. Oratores respondent, se habere in mandatis a Rege, ut nullo pacto hanc fieri injuriam Gallicanae Ecclesiae patiantur, quae non admittit Papam esse supra concilium. Ceterum in reliquis omnibus se auctoritati supremae Papae, ut quivis alius, tribuere. Auditor nonnulla ex tempore replicavit de summa Romani Pontificis in omnes potestate, sed quoniam longius spatium ea res requirebat, addidit, multos Patres, & peritissimos affirmare, ea verba nullum praedictum afferre eorum opinioni, quoniam intelligi possunt de Universali Ecclesia distributive, quatenus ad singulares Ecclesias refertur, non autem collective, prout in Synodo reperitur, hac enim ratione dixerat ei Lotharingus se convicisse Praelatos suos Gallos, ut is verbis assentirentur. Verum Oratores in eo acriter persistere, ut omnino tolleretur ea verba, alioquin vereri se lapidibus obruendos, si in Galliam hac opinione recepta revertantur.

Paulo post Legati Senogallensem, & Auditorem, rursus ad Lotharingum mittunt, ut eo auctore Galli a pristino consilio avertantur. Is repetit, Oratoribus constitutum, nulla prorsus ratione pati, ut dicatur Papa Rector Universalis Ecclesiae, alioquin paratos esse palam protestari, cum se nominatim mandatum non solum a Rege, sed etiam a centum viginti Praelatis Gallicis habere dicant, ne verbis hujusmodi, quae receptae in Galliis opinionibus, & scholae Sorbonicae, de auctoritate concilii supra Papam refregantur, nullatenus assentiantur: se autem nunquam existimasse, illis adeo explicite hoc auctoritate Regia injunctum fuisse. At praeterea repugnare eos quoque, ne dicatur Episcopos vocatos a Papa in partem sollicitudinis, nisi res prius a Theologis disputetur, hac tamen de re eos ad protestationem non descensuros, sed disputationem tantummodo aperte non peturos.

IX.

Hec ubi ad Patrum multorum, & praecipue Lusitanorum aures perferuntur, qui se Pontificis auctoritatis studiosissimos in Synodo semper ostenderunt, eligit statim eorum Orator duos, quos secum Regio nomine deduxerat sacrarum literarum ac juris Pontificis doctrina insignes viros Didacum de Payva, & doctorem Cornelium, qui coram Oratore Gallo Lansaco cum co-

rum Theologis Gallicis congregantur, ac Summum Pontificem Rectorem Universalis Ecclesiae jure appellandum, disputando tueantur. Id ipsi egregie aggressi, cum multorum aliorum concursu facto, accensisque utrinque contentiosissime studiis, in vanos clamores exiret disputatio, soluto congressu eadem postea literis mandarunt, quae omnibus Patribus innotuerunt. Exerant de his literae Caroli Vicecomitis ad Borromaeum Cardinalem, cui & aliis literis addidit Lotharingum Cardinalem, opposuisse, nunquam Gallos consenturos, ut verba Universalem Ecclesiam in doctrinae serie insererentur. Illi nempere erant Galli falsa interpretatione decreti Concilii Constantiensis, in quo de Pontifice ambiguo actum erat, quem subesse Concilio exploratum est: obrudebant etiam Conciliabulum Basileense, quod post translationem a schismaticis perfidis habitum fuerat, eaque verba, quibus Pontificia auctoritas in Universalem Ecclesiam illustrabatur, pro bono pacis & concordiae tollenda contenderunt: nolabant enim praedictum afferri opinioni illi, qua concilii auctoritatem Pontificis anteponunt. Scripsit etiam factum esse Parisiensem Episcopum, Pontificem Universalis Ecclesiae moderatorem ac rectorem, cui Ebroicensis subjecit, intelligere Sorbonicos Doctores distributive, non collective; at eo prudentior Praeses Ferrerius in Congregatione habita XI. Februarii, post lectas Regias literas, quae XVIII. Januarii scriptae fuerant, de Pontifice, haec verba protulit. In Universalem Ecclesiam plenam habens potestatem.

Retulit decima nona Februarii Cardinali Borromaeo idem Vicecomes proferri omnes Pontificis auctoritatem protendi supra Ecclesiam universalem, at Gallos contendere Ecclesiam congregatam auctoritate in ipsum Pontificem pollere: addidit in aliis literis XXV. Februarii datis multas de ea re Congregationes habitas, ac Doctorem Cornelium illustrasse Pontificis auctoritatem multis argumentis, atque ostendisse, antiqua Concilia stetit auctoritati Pontificis, inter quae concilium Chalcedonense sequutum esse auctoritatem Papae Leonis, eumque nuncupasse oecumenicum, sive Pastorem Ecclesiae Universalis. Cum autem Theologi Galli affectarent Ecclesiae potestatem amplificare, Pontificiamque imminuere, nec assentirentur in decreto verba Universalem Ecclesiam inseri, Lotharingus Cardinalis in Congregatione dixit, nolle Gallorum Regem, nolle Caesarem Pontificiam auctoritatem oppugnari, sed disciplinam Ecclesiasticam gravissime constitui, ut a Vicecomite II.

Ext. in
ms. Vallie.
P. 164.

Car. Vi-
cecom. in
lit. ad
Car. Bor-
rom.

Ib. p. 345.

Ib. p. 172.

MS. Car.
Jo. Bapt.
Spad. p.
177.

Ib. p. 177.

Ib. p. 187.
& 175.

Ib. p. 191.

Mar.

Ib. p. 207. Martii Borromæo Cardinali relatum est. Conquestus vero est Pontifex apud Ferdinandum Casarem Gallos non assensisse, ut verba Universalem Ecclesiam in decreto ponerentur, ac multorum Conciliorum auctoritates ordine digestas rem confirman- tes recensuit, quas a Casare Cardinali Lotharingo proposuit, & a Cardinale ostensas Gallis Theologis, ut expendant an vero sensui consentiant, ac quinque Congrega- tiones modo ea de causa habitas, retulit Vicecomes in literis medio Martio ad Carolum Borromæum Cardinalem datis. Addidit etiam Episcopum Quinqueecclesien- sem ex mandato Casaris perovasse in verba Concilii Pontificiam asserentis potestatem, ac multas in scriptis sententias pro Pon- tificis, & Conciliorum auctoritate ostendisse, illique Granatensem subiecisse, de his non agendum cum Hispanis, qui concilium Florentinum sanctissime colant, sed cum Gallis iis, qui illud non admittunt.

X. Percussos sane horrenda cæcitate constat eos, qui Florentinum Concilium non admittunt, [in quo Pontifex cum tot Latinis, & Græcis præsulibus, ac præsentè Græcorum Imperatore interfuit, conjun- ctionemque veterem cum Græcis, cum Ar- menis, cum Jacobitis, cum Æthiopicis redintegravit,] atque Basileense Conci- liabulum amplectuntur, quod ab uno tan- tum Pseudocardinali, & ex Episcopis civi- tate decem ad discindendam nefario schi- smate Ecclesiam constabatur, ut suis lo- cis illustratum est. Quam vero male ii Galli doctores meriti sint de Regibus Gallie, patet ex funestis eorum operibus, nam cum Alphonsus Rex Aragonum odio Eugenii IV. qui Gallicas partes tuebatur in Nea- politano Regno, seditionem in Basileensi Concilio concitaret, Turonensis Archiepi- scopus Gallici nominis proditor factioni ad- versus Eugenium adhefit, ex qua discor- dia Galli Neapolitano Regno depulsi sunt. Deinde Basileensis Conciliabuli decretorum ruendorum specie incitatus est a perfidis nonnullis, verissimis Gallicæ gloriæ hosti- bus Ludovicus XII. adversus Julium II. eaque de causa Galli Insubriæ, & Ligu- riæ Principatibus, Regnoque Navarra ex- ciderunt; ex quibus constat eos de Gallico nomine pessime meritos, qui Basileense Conciliabulum tueantur, cum illud etiam Carolus VII. & Ludovicum XI. infecta- tos, suis locis demonstratum sit. Porro Sorbonica Academia verus Pontificum au- thoritatem aversissime tutata est usque ad schisma adversus Urbanum VI. in quo schismate, ut se expedirent ab anathe- matismis Antipapæ Petri e Luna Ponti- ficiam auctoritatem oppugnavit, ut ex

Juvenale Ursino constat: quorum argu- menta adversus ambiguum, non vero ad- versus non ambiguum Pontificem value- runt, ut alias ostensum est. Quod si Ver- dunensis Episcopus interrogatus cur a Gal- lis Florentinum Concilium pro œcumeni- co non haberetur, respondit, Quod in eo tantum Itali præfules cum Orientalibus antea Schismaticis interfuissent, ex hoc sane responso patet, multo minus habend- um pro œcumenico Basileense Concilia- bulum, cui post translationem multo pau- ciores interfuerint, ac falsissime jactatum ab iis Universalem representatam Eccle- siam atque impie & imperite in nonnul- lis editionibus inter alia Concilia œcume- nica ea Acta inserta fuisse, ac circumfer- ri, quibus indocti illuduntur.

At Gallis Theologis opinionem suam pertinacius propugnantibus, Legatos Car- dinales ad eos in concordiam redigendis studia convertisse, narrat Gabriel Palæ- ottus. Legati autem, cum hæc quotidie increbrescere, magisque implicari animad- vertunt, accesserunt Patriarcham Hieroso- lymitanum, Hydruntinum, Rosanensem, Tarentinum, Rhegensem, Lancianen- sem, Murinensem, Albiganensem, Seno- galliensem, Vestanum, Neocastrensem, Parmensem, Vintimiliensem Auditorem, Advocatum, Promotorem, narratoque sta- tu verum mandant eis, ut quod opportu- nus duxerint, accurate cogitent, ad eos- que referant. Interim literæ ex Urbe nuntiantur, ut si aliter res sedari ne- queat, loco verborum illorum Universa- lem Ecclesiam dicatur Universalis Eccle- sias, aut Christiane fideles, aut Ecclesiam: cæterum verba etiam aliquot alia muta- runt, ne desumpta, ex Concilio Florenti- no videantur; ceterum si ex forma verborum illius Concilii hic canon componeretur, prout antea factum erat, tunc absurdum videbatur hæc sola verba Universalem Ec- clesiam, inverttere. Igitur evitandi hujus incommodi causa placebat, ut sensus idem aliis tamen verbis retineretur; reliqua prudentiæ Legatorum committantur.

Verum Galli adhuc in eo vehementer persistebant, ut nihil hac de re prius sta- tueretur, quam disputatio publice propo- neretur, alioquin graviter se læsos iri ostendebant, cumque eis obiceretur, jam id in concilio Florentino definitum, ipsi non verebantur Concilium id schismaticum appellare. Obcecatos hac crassissima ignorantia ex illius concilii historia nobis suo loco demonstratum est. Et cum replicaretur, immo in concilio La- teranensi sub Leone X. omnes status Gal- liarum approbasse concilium Florenti- num, dicebant ipsi Universalitatem Pari- sien-

Ib. p. 262.

XI. Gabr. Pal. in actis ms. Concil. Trid. Ext. in ms. Franc. Car. Bor. sig. n. 24. p. 258.

Act. Com- cil. Trid. MS. Fr. Car. Bor. sig. n. 24. p. 258.

Carol. Vi- cecom. in lu. ad Car. Bor. Ext. in ms. Car. Bor. sig. n. 24. p. 258.

XII. MS. Fr. Card. Bor. Au- thore Gab. Palæot. p. 258. Astulph. Servant. in actis Card. Leg. Card. Pii Gabr. Palæot. p. 2. in- titulo ex Bibl. Car. Pii. Act. Conf. Jan. MS. Car. Bor. sig. n. 134.

fiensem semper restitisse. (Quasi vero concilia illa œcumenica desinant esse œcume- nica, ac fiant irrita, nisi Academia Parisiensis iis assenserit, ac non potius A- cademia Parisiensis rea schismatis tunc fuerit si resistere ausa sit, vel Galliarum præfules Academia illi sint obnoxii) i- deoque non præeunte disputatione hæc nequaquam ab ipsis recipienda. Quo cir- ca ut hæc majori adhuc maturitate in- digere viderentur, respondit Legatis Prælati illi, quibus consulendi munus datum fuerat, commodius videri ut Ses- sio in ulteriorem diem protrahatur, in- terimque sedandis his controversiis ope- ra omnis adhibeatur, ac tantisper de- abusibus Ordinum, ac sacramento Ma- trimonii, si placebit, agatur. Quod qui- dem, tum Legatis, tum Lotharingo, ac Madrutio, mire probatum fuit, præfer- tim, quod cum Lotharingus vere omnia conatus fuisse diceretur, ut Gallos fle- cteret, quamvis Oratoribus ipsis, & E- piscopis, & Theologis minoribus Galli- cis refragantibus nihil effecisset, spes ta- men nostros non deserebat, illos ab eo- dem Lotharingo commodius mitigari pos- se; sed & ille, cum nova quotidie di- scordiarum semina spargerentur, suspica- tus, ne eo nomine ab aliquibus apud Sanctissimum in culpam vocaretur, lite- ris suis ad eundem rei totius progressum prosequitur, rogans etiam illius Sancti- tatem, ut verba illa de Universalis Eccl- esia omitti prætermitteret quibus Galli- ca Natio vehementer perturbatur, nec af- flictionem addi afflictio, benigne patia- tur. Opinatus est quoque Casarei sigilli Præfectus expungenda e decreto verba Universalis Ecclesiam, ne lis de pote- state Pontificis suprema in concilium agigaretur.

XVIII. Januarii habita est Congrega- tio, in qua Cardinalis Lotharingus que- stus est, multa Romæ fieri contra conciliorum decreta, atque etiam adversus Tridentini auctoritatem, cum Pontifex duos Cardinales jure suo renuntiasset, hanc enim fuisse querelarum causam il- lustrat Gabriel Palæottus.

Literæ ex Urbe satis improvise nuntiant duos Cardinales die festo Epiphaniæ a Papa creatos fuisse Fredericum Gonzagam ne- potem Mantuani, & D. Hernandum filium Ducis Florentie. Hæc res, valde omnium animos perturbavit, nam pendente concilio, in quo de ordinanda Ecclesia quo- tidie tanta severitate agitur, nemo ex- istimasset, nulla necessitate urgente duos Cardinales, quorum alter etate annorum octodocim, alter undecim esset, eligi de- bere. Qui Papam tuebantur, aiebant, cum Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

non solum exemplo Pauli III. & Julii III. voluisse pendente concilio Cardinales pro- movere, ne Pontificia potestas concilio sub- jecta videretur, verum etiam, ut Ducem Florentinum mæore sublevarer, cui nu- per filii duo, alterque ex iis Cardinalis, & simul uxor ejus Ducissa obiissent. Hac occasione, & Gonzagam additum in gra- tiam Cardinalis Mantuani, qui cum ve- teribus calumniis circumventus abdicandi se ab hoc Legationis munere interdum sibi facultatem dari postularer, voluisse nunc Papam, & si non nihil alias de eo sus- picari visus fuerat, nunc tum re certius comperer, hac dignitate, dudum ab eo Ne- poti suo experita, illius animum adversus inanes voculas vulgaresque rumores mu- nire.

Addit Astulphus Servantius a decima octava Januarii, usque ad ultimum diem nullam fuisse coactam Congregationem ob gravissima Præsulum diffidia, quorum pars contendeat agendum de jurisdictione Episcoporum, disceptandumque de Pon- tificis auctoritate, at partem aliam longe amplio-rem acerrime adversatam quod iniquum diceret, revocare in dubium au- thoritatem Vicarii Christi, adeo certam, firmamque, atque a tot conciliis, & san- ctis Patribus comprobata, nullaque ra- tione assensisse, ut de ea lis moveretur.

Obortam etiam dicit aliam gravem controverfiam inter deputatos Præsules, quibus præerant Lotharingus, & Madru- tius Cardinales, de reformando residen- tiæ decreto, flagitante eorum parte, ut declararetur, quo jure ad residendum obstricti essent Episcopi, an Divino, an positivo a Pontifice sancito, eaque de causa Granatensem, atque Hydruntinum acerbis inter se verbis certasse; quæ ve- ro ea fuerint, retulere Cardinales Le- gati Cardinali Borromæo, dixisse in Con- gregatione Granatensem, Eum qui di- ceret non esse præcepti Divini, ut Epi- scopi pascant Gregem, & munera Epi- scopalia exercent, hæresim asserere: cum vero Hydruntinum his verbis inueneret addidisse, quempiam dicere posse hære- sim, non tamen Hæreticum esse.

Plura eo argumento docte, & pie di- sceptata fuere, ex quibus hæc a Gabrie- le Palæotto delibanda videntur.

Quinqueecclesienfis dixit. Triplex est re- sidentia. Prima superstitiosa, ut quidam scrupulosi ajunt, ita ut nec majori cha- ritate urgente, nec ex causa obedientiæ, aut necessitate Ecclesiastica velint abesse, ut etiam Segobiensis, & Cardinalis Lorha- ringiæ adverterunt, dico igitur hanc esse juris superstitiosi. Secunda est Hypocritica, ubi quis residet, ut gregem tantum ton-

Gabr. Palæot. in act. Con- cil. Trid. ms. Franc. Card. Bor. Car. Pii 10. 2.

Act. Trid. per Astulph. Servanti- um 18. Feb.

XIII. De resi- dentia magna o- ritur quæ- stio.

Card. Leg. ep. 234. 24. Jan. 1563.

deat, mulgeat & omnia expilet, & ista est juris diaboli. Tertia nascitur ex re ipsa, quod est vere, & fideliter pascere, & exclusis legitimis causis, ut exemplo, prædicationibus, Sacramentis erudiat populum, & hanc, si dicerem non esse ex iure Divino, viderer mihi parum fidelis esse; atque hoc vocabulum residentie licet non reperitur in sacris literis, res tamen ipsa satis invenitur, prout Purgatorium, confessio auricularis, Trinitas, consubstantialis, Missa, & similia. Sicuti igitur de auriculari confessione in eodem modo concilio cautum est, esse de iure Divino ex necessaria consequentia, non video, cur non idem & in residentia sit dicendum, nam & praxis Ecclesie, ad quam semper confugiendum est, id docet, que recens consecratis Episcopis præcipit, Vade, & prædica Populo, igitur nisi legitime impeditus sit, utique iure Divino teneatur.

Secunda propositio, an hodie expediat declarari dubium facit primo, quia tot annis mille quingentis sexaginta duobus nihil unquam tale statutum. Secundo quia aditus aperitur Hereticis ad oppugnanda decreta Ecclesie. Tertio quia dimittit ius Papæ, ne possit dispensare super residentia; hanc rationem Episcopus, qui conclamationatus est, ne declararetur residentia iuris Divini afferens hæc addidit. Quid crebrius nobis Heretici obijciunt, quam Pontificis nostri Maximi sanctiones, tanquam humanas non æstimandas, Divinas vero voces solum amplectendas. Parumne est, ut hæc Hereticorum in Ecclesia Catholica calumnie Concilii œcumenici auctoritate videantur comprobari? &c. Quarto non tenetur Concilium declarare omnes veritates, sed tantum, que controversæ sunt inter Hereticos. Quinto quia ius Divinum æque in omnibus est retinendum, sed variae sunt Ecclesie, in quibus non possunt Pastores permanere ob injurias secularium, & quia necessarii sunt Episcopi in consiliis Principum pro utilitate Ecclesie, & alias ob multas causas.

Verum & in contrarium, quod immo expediat illud. Primo, quia est necessario reformatio maxime hoc tempore, & in hac re. Secundo, quia in deploratissimis rebus confugiunt Medici ad extrema remedia, sic hoc tempore ad ius Divinum recurrendum, cum alia non possint. Tertio, quia Principes ita cessabunt ab injuriis, cum videant iure Divino hoc statutum. Quarto quia non potest id amplius omitti absque maximo scandalo, & Populi expectant, an sumus iusti Judices in causa nostra, &c.

Ex Conc.
de resi-
dentia.

Addidere etiam nonnulli inductam fuisse nimiam licentiam, ut Præsules in Regum & Principum Aula versentur, ut

ambitioni aut voluptati suæ lenocinentur, eamque ut multorum malorum causam excindendam.

Hactenus inquietabant qui aulas Pontificum, & Regum ambitionis, aut voluptatis causa sunt sequuti, id forte sibi licere existimabant, quod inde non expelluntur, nec errare, quod non plebentur. Ita factum est, ut dum quisque sibi quod alteri, licere putat, omnes pariter de via decesserint, quodque exemplo faciebant, id iure etiam se facere arbitrarentur, nunc cælesti hac lege promulgata omnes errorum tenebræ discedunt, nullusque coludendi, committendi, & turbandi angulus relinquitur, nam si homicidas, si fures, si raptores Magistratus de medio tollunt, quod divina lex, cuius ministri sunt, in eos iubeat animadverteri, nec Principibus quidem licebit sustinere, ut vagi, circumforanei que Episcopi sibi ante oculos versentur, sed eos statim ad supremum Ecclesie antistitem deferent, quandoquidem hoc iure Divino intelligunt repugnare. In aliis legibus dubitare quisquis potest, ne aut calliditate aliquando eludantur, aut desuetudine collantur, aut temporis injuria aboleantur. At Divinum jus quacumque fraude perverri, aut temporis cursu imminui, aut exquiritis ullis artibus non poterit violari. Institisse Hispanos Præsules acerrime, ut residentia iuris Divini promulgaretur, referunt Cardinalium Legatorum literæ prima Februarii ad Carolum Borromæum Cardinalem datæ.

Ext. in
ms. Card
Pii sig. n.
201.

Ultima Januarii Marcus Antonius Bobba Augustæ Prætorie Episcopus Orator Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudie in generali Congregatione exceptus est, atque ab eo subjectæ literæ Ducales exhibitæ fuerunt.

Sacrosanctæ œcumenicæ Synodo Tridenti in Spiritu Sancto congregata.

Illustrissimi, & Reverendissimi Patres in tanta rerum omnium perturbatione, in qua totus Christianus Orbis periclitatur, illud nobis, ut certissimum, ita unicum remedium, quod ab istius Sacrosancti Concilii diu desiderata definitione dependet, relictum esse videtur. Reliquæ enim omnes, que huic morbo adhibentur, medelle, vulnus potius exacerbare, quam obducere dignoscuntur. Quare & Pontifici summo, qui hoc tam salubre medicamentum adhiberi voluerit, & vobis omnibus, qui vestra opera, diligentia virtute in hanc rem prorsus incumbere, & pro religione tot labores sustinere non recusatis, maxime sunt agende gratiæ; Christianis vero omnibus summopere gaudendum, quod religione suo pristino candori

XIV.

Asulph.
Servant.
in Diar.
Concil.
Trid. m.
Franc.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
107.
Ext. in
act. 7.
Sess.
MS. Arc.
Var. sig.
n. 3252.
p. 195.

Philiberti
Sabaudie
Ducis O-
rator reci-
pitor.

dori prorsus restituta, & omnibus erroribus dispulsis viam quam sequantur, veritatis, minime sint ignoraturi. Mihi quidem nulla res gratior, nec desiderabilior obvenire poterat, tum totius Reipublice Christiana causa, tum etiam populorum meorum, ut quos a bellorum anfractibus Divino munere liberatos mea magna lætitia conspicio, eos etiam animarum pacæ fruentes maiore cum lætitia intelligam. Quod si scrius ad vos Oratorem, & Procuratorem meum, qui mos omnibus Catholicis Principibus est antiquus, destinavi, id facile mihi a vobis condonatum iri existimo, si varia, atque eadem gravia negotia, que me hactenus totum occupaverunt, considerare non dedignabimini. Nunc, cum primum licuit, Reverendum Episcopum Augustensem isuc mittendum curavi, qui & Oratoris, & Procuratoris mei munere apud istam Sacrosanctam Synodum fungatur: ab eo intelligeris, & quanto in periculo constituti simus, & quatenus desiderio conventum hunc vestrum unanimi consensu ad totius Orbis Christiani quietem, & ad Catholica religionis agumentum perfici, qua denique afficiamur voluntate, vestra decreta, vestrasque definitiones, quantum in nobis fuerit, omnibus favoribus prosequi, & adjuvare, ut quod a vobis Spiritu Sancto cooperante determinatum fuerit id a nobis pro virili nostro sinceritate executioni demanderetur. Valete Taurini Kalendis Januarii MDLXIII.

Illustrissimarum, & Reverendissimarum vestrarum Dominationum obsequentiissimus filius Dux Sabaudie. Emanuel Philibert.

XV.

Lecta deinde est formula mandati ab eodem Duce eidem Marco Antonio Bobba Episcopo Augustensi Oratori dati Ripolis prima Januarii ejusdem anni, qua perlecta memoratus Episcopus insigni oratione, quam apud Labbè invenies, Ducis Sabaudie constantissimam in defendenda religione pietatem, studiumque flagrantissimum, nec non quantis periculis cinctus esset ab hostibus fidei, exposuit, cui nomine Synodi hoc responsum redditum est.

Responsum Sanctæ Synodi in admissione Oratoris Illustrissimi Domini Ducis Sabaudie.

Reverendissime Domine, ac Illustris Orator. Multa sunt, & quidem graves rationes, que Sanctæ hujus œcumenicæ Synodi animam, & voluntatem excitare debent de ea omni diligentia persequenda, & juvante Domino perficienda, que summa honorum omnium approbatione instituit; hoc enim Christiane Reipublice afdori

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

siecta sane & misera conditio postulat, fidelis populus non solum expectat, sed etiam flagitat, charitas suadet, & Sanctissimi Domini nostri Pii IV. Pontificis Maximi summa auctoritas suo iure expectare videtur. Verumtamen spes illa, que in dies major bene gerendæ rei ostenditur, ita ejus studium commovit, ut sua sponte satis incitata nullius cohortatione indigeat; nam ut omittamus eius benignitatem, in cuius manu corda sunt Regum, factum est, ut præter omnium opinionem pax inter Christianos Principes constitueretur, sine qua aut generale concilium cogi, aut de eo convocando, ne cogitari quidem ullo modo poterat; cum Sancta Synodus animo reperit, que deinde consequuta sunt, in maximam spem adducitur fore, ut Deus Sanctæ Ecclesie calamitates miseratus laborum suorum exitum afferat, quem omnes optant. Ac primum quidem illud mirum videri debet tantum brevi temporis spatio ex remotis, & disiunctissimis locis Patrum concursum factum esse, deinde posteaquam de gravissimis rebus agi coepit, quamvis in deliberando nonnullæ interdum, & varie disputationes orirentur, quod alia ratione veritas satis elucere non posset, tamen in decernendo summa inter omnes, & vere Christiana consensio nunquam defuit. Præterea in quo omnifere esse posita videntur, tanta Catholicorum Principum alacritas, tam propensa in orthodoxam fidem omnium voluntas, tanta animorum conspiratio, tot honestissimis legationibus declarata est, ut hoc veluti certissimum constituendæ Ecclesie pignus a Deo immortalis sacrosanctæ Synodus habeat. At vero inter cæteros maximi nominis Principes, cuius se vel dignitate ornari, vel pietate, & opibus plurimum juvari posse sibi persuadet, quanti facere debeat Emanuelis Philiberti oprimi & fortissimi Sabaudie Ducis clarissimum nomen, atque auctoritatem, multo notius est, quam ut pluribus verbis demonstrari oporteat. Ut autem multa paucis comprehendantur, satis illud argumento esse poterit, quod Dux vester nobilissimi generis splendorem, divinis amplitudinem, summam bellicæ artis, & cæterarum virtutum gloriam ita cum vere pietatis & religionis studio conjunxit, ut simul regnandi, & Catholica fidei defendendæ initium fecerit. Itaque Reverendissime Domine, vel quod ejus Principis personam geris, in quo Sancta Synodus multum præsidii positum esse iure optimo existimat, vel quod te iis virtutibus ornatum esse intelligit, que tam gravi persone, & causæ maxime conveniunt, & summa lætitia venientem excepit, & ea modo loquentem, que a prudenti

Respon-
dent Ora-
tori Ducis
Sabaudie.

V v 2

deni Viro, & pietatis studiosissimo expectanda erant, libenter audire, atque in posterum omnia benevolentia, & humanitatis officia, quae nunc tibi prolise pollicerur, re ipsa multo libentius praestabit; mandatum vero tuum, prout juris est, benigno animo admittit.

XVI.

Ineunte Februario, Ferdinandus Caesar acto Germaniae conventu, in quo Maximilianum filium successorem sibi in Imperio designaverat, ut ex propinquo Tridentinis actionibus, Patribusque adesset, Oenipontem accesserat, oppidum ditionis suae haud ferme plus centum millibus passibus a Tridento distans. Ad eum conveniendum ex omnibus maxime idoneus visus est Jo: Franciscus Commendonus, quem Legati Venetiis evocatum hisce instructum mandatis, quae postea Romam transmissa fuere, proficisci extemplo jubent.

Praefari in primis iussus est amantissima officiorum verba, ac dein exponere validissime Imperatoriae Majestati, ut si velit concilium optimum progressum, finemque fortiri, quem quidem ipsam expectere tanquam primogenitum & advocatum Ecclesiae, haud ambigendum, ea quae spectant ad auctoritatem Pontificis, praetermittat, cum Pontifex sui muneris haud ignarus, nil eorum, quae gerenda sunt, praetermissurus unquam sit, quod & jam magna ex parte provocavit in opus, ac in dies plura perficere meditatur. Verum si quando visum esset prudenti iudicio Imperatoriae Majestatis, ut aliqua ex iis, quae Pontificiam auctoritatem spectant, emendationi subicerentur, suaderet Commendonus Imperatori, ut ipsemet cum Pontifice, remota alterius opera, haec transigeret, neque ad Tridentinum Concilium, ubi ejusmodi agitare, neque utile, neque conveniens, illa deferret. Non defuturum Pontificem suo muneri, si cum illo agat, cujus optimam mentem jam sibi, caeterisque satis superque exploratam sciebant. Legatos ipsos, ubi eorum opera Caesar in hac re uti velit, paratissimos, se se exhibere, quibus perspectissimum jam erat Pontificem, tum suapte prudentia, tum Religionis studio nihil eorum, quae peragere consentaneum fuerit, praetermissurum. Commendonus igitur ad Caesarem veniens ab omni illum cogitatione, si qua injecta illi fuerat, novandi aliquid, aut fovendi alterius cujusquam consilia, quibus arbitria Patrum labefactari, aut scindi consensus, voluntasque eorum posset, abduxit, & si quid incommodae opinionis animo ejus inculcatum a suis haerarat, feliciter evulsit. Quod quanto

Ext. in ms. Card. Spad. sig. n. 131.

Ext. ex Ital.

Legati Commendonum cum instructione ad Imperatorem mittunt.

progressus Concilii commodo acciderit, illud documento est, quod cum Caesar in articulis agitandis, iis se implicare vellet, quae ad Imperatorem non spectabant, Cardinalis Seripandus censuerit a Pontifice edendum diploma, quo corruptelas omnes, ac vitia excindi velle testaretur, allato Pauli III. exemplo, qui Carolum Quintum nonnulla adversus Sedis Apostolicae auctoritatem in conventu Ordinum Imperii anno millesimo quingentesimo, quadragesimo quarto coacto decernentem gravissimo diplomate corripuit.

XVII.

Interea Tridenti, cum rerum discutiendarum moles excreveret, nec discrepantes inter se multorum sententiae in unam coire valuissent, solemnem Patrum consensum prorogare iterum visum est. Die itaque tertia Februarii Cardinalis Mantuanus coacta generali Congregatione, hoc, qui sequitur, modo disseruit.

Prorogatio septima Sessionis VII. Tridentinae sub Pio IV. Pont. Max. ad XXII. Aprilis MDLXIII.

Verba Illustrissimi Cardinalis Mantuani.

Pervenimus ad diem Sessionis, sed non pervenimus ad concordiam, quae sessionem antecedere debebat. Nam cum magnus ille peccatorum nostrorum cumulus sublatus non esset, qui inter misericordiarum Patrem, & nos intercedit, illius ad nos misericordia descendere non potuit, qua contentio, quae effusa est super Principes Ecclesiae disperderetur. Quare coacti fuimus cogitare de proroganda Sessione, idque faciendum erat vel ad breve, tempus, vel ad longum; si ad breve, considerabamus nos incurrere posse in voculas, & representationem hominum iniqua loquentium, quasi nihil aliud agere sciremus, quam differre Sessiones; si ad longum timebamus, ne Dominationibus vestris grave videretur, cum tam diu cessando hic derineantur. Elegimus itaque tempus, quod nobis visum est non supervacaneum, sed esse, medium inter multum, & parvum breve & longum, in quo omnia, quae mox subiciam, tractarentur, illud vero fuit ab hac die ad feriam post octavam Resurrectionis Domini, quae erit XXII. Aprilis; interea cuperemus ut tractarentur haec. Primum ut colligerentur abusus, qui irrepserunt in sacramentum Ordinis, & a Patribus mitterentur ad Secretarium, ut proponi possint; deinde ut Theologi disputarent de his articulis, qui pertinent ad sacramentum Matrimonii, ut a nobis praestaretur quod a nobis promulgatum fuit in superiori Sessione, ut simile de Sacramento Ordinis, & Matrimonii simul decerneretur. Quod si Dei

MS. Car. Jo. Bapt. Spad. p. 175.

Angel. Mass. Secr. Concil. in Actis Congreg. ante sess. 7. sub Pio IV. MS. Car. Var. sig. n. 3212. & ex eo

Prorogatio septimae sessionis.

Prorogatio septima Sessionis.

si Dei benignitas nos interea ex alto, ita respiceret ut omnia, quae dixi, acta & transacta essent, patresque inter se convenissent, tempus quod sumptum esset contrahere possemus, & Sessionem maturius habere. Hoc temporis spatium nimis laxum alicui videri non potest, qui sciat quot dies ponant Theologi in disputationibus suis, & quot patres in dicendis sententiis. Deliberent igitur Dominationes vestrae, ut si tempus probabitur, dari possint die crastina articuli Theologiae, qui die Luna dicere incipiant. Servabitur vero hic ordo. Mana dicent Theologi, & a prandio patres proponent abusus de Sacramento Ordinis; ita ut ne punctum quidem temporis frustra conteratur.

Rogata dein Patrum sententiae, antedicta dies pro celebranda Sessione grata habetur, a maiore parte fuit admissa.

XVIII. Extrahendi autem Concilii inter alias illa saepe inerat causa, quod Episcopi ad alia, quam ad proposita responderent, nec interrumpi possent, ne exosa protestatione libertatem dicendi sibi adimi quererentur, cum putarent Episcopi, ut Card. Lotharingus dixit, se in Regno suo modo versari, saepe namque effrenata superbia, libertas appetit apparere ac vitia virtutum specie palliata blande quidem superficie inchoant, sed asperitate contrarietate perturbant. Cumque appetitae ostensionis vis ad effrenationem locutionis impellit, quasi sub studio consulendi libido erumpit apparet.

MS. Jo. Bapt. Car. Sp. p. 233.

XIX.

Feria V. 4. Februarii MDLXIII. propositi sunt articuli de Sacramento Matrimonii, ut a Theologis minoris ordinis excuterentur.

I. Matrimonium non esse Sacramentum a Deo institutum, sed ab hominibus in Ecclesiam introductum, nec habere promissionem gratiae.

II. Parentes posse irritare matrimonia clandestina, nec esse vere matrimonia, quae sic contrahuntur, expedireque ut in Ecclesia huiusmodi in futurum irritentur.

2. Classis Theologorum.

III. Licere post repudiatam uxorem causa fornicationis iterum contrahere vivente prior uxore, erroremque esse extraliam causam fornicationis divorcium facere.

IV. Licere Christianis habere plures uxores, prohibitionesque conjugiorum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam ab Ethnicorum superstitione profectam.

3. Class. Theologorum.

V. Matrimonium non postponendum, sed antefendum castitati, ac Deum dare conjugibus majorem gratiam quam a liis.

VI. Licite contrahere posse matrimonium Sacerdotes occidentales, non obstante voto, vel lege Ecclesiastica, & oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonia, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt, se habere donum castitatis.

4. Class.

VII. Gradus consanguinitatis, & affinitatis descriptos Levit. cap. 18. praecipue servari debere, non plures, neque pauciores.

VIII. Solum impotentiam coeundi, & ignorantiam contractus dirimere matrimonium, causasque matrimonii spectare ad Principes Saeculares.

Nona Februarii feria tertia excuti cepti sunt ii articuli a Theologis, atque Alphonsus Salmeron Hispanus prima classis Theologus, idemque Societatis Jesu a Summo Pontifice missus circa primum articulum, ita peroravit.

Praemissi aliud esse ceremoniam sensibilem in Sacramento Ordinis, aliud potestatem, quae confertur, ita Sacramento Matrimonii, quod est conjunctio maris, & feminae inter legitimas personas, quae non est conjunctio corporis, sed animorum, alias inter Joseph, & Beatam Virginem non fuisset legitimum matrimonium, unde dicitur una caro, & unus homo, & una persona fictione juris positivi, non ratione

Astulph. Servantius in act. Concil. Trid. p. 108. Articuli Sacramenti Matrimonii.

XX.

conjunctionis carnis, sed animorum; qui debent perpetuo simul permanere; per consensum enim traditur potestas alterius in alterum, quod est contractus matrimonii, qui contractus ita habetur ad copulam, ut causa ad effectum.

Item considerandum, quod matrimonium dicitur Sacramentum, cum sit apud omnes gentes: est autem Sacramentum ea ratione, qua conveniunt signa sensibilia a Deo ordinata ad conferendam gratiam. Primus igitur articulus hereticus est, nam matrimonium Sacramentum est, benedixit enim Deus Adam, & Evæ, quod tamen non dilucide probat, cum benedixerit etiam Deus pisces & cuncta animalia, id est ut multiplicarentur, & quod legitur etiam de verbis Angeli ad Tobiam, quæ loca non probant, cum alias esset Sacramentum veteris legis, non autem novæ, neque facit, quod Paulus dicit Mulier, quæ permanserit in fide salvabitur per filiorum generationem, cum alia mulieres si permanserint in fide salvabuntur. Neque quod idem Paulus ad Thessalonicenses cap. 5. Ut unusquisque sciat vas suum possidere in sanctificationem, neque id habetur ex eo honorabile connubium, thorus immaculatus, quia contraponitur a Paulo matrimonium fornicationi, & alias in lege naturæ matrimonium fuisset Sacramentum.

Probatum autem matrimonium esse Sacramentum ad Ephes. cap. 5. Diligite uxores vestras. Sacramentum hoc magnum est. Item Paulus exhortatur dilectionem conjugis tribus modis, nam per pronomem hoc Paulus matrimonium intelligit, licet aliqui ut Methodius discipulus Augustini male intelligat de Sacramento Eucharistie, qui sensus ab Ecclesia ignoratur. Aliqui dicunt intelligi de iis, quæ ibi sequuntur, ut sit mysterium magnum, ut Lutherus intelligit, qui intellectus reprobandus, cum rei non conveniat. Sancti vero Patres de Sacramento matrimonii intellexerunt, ut Ambrosius 5. ad Ephes. & Theophilactus in eodem loco. Aug. lib. 1. cap. 21. de nupt. & concupisc. Innocen. III. in epist. ad Episc. Arrebatem. & concil. Florent. Item est ita intelligendum, cum matrimonium sit via ad intelligendam conjunctionem Christi cum Ecclesia, est enim magnum Sacramentum, ut vir relinquat Patrem, & Matrem propter suam uxorem, nam in Novo Testamento matrimonium est quid Divinum, quod non erat in veteri.

Responditque ad argumenta, quæ contra adducuntur. Verba Moysi. Propter hoc relinquet, &c. Verba illa significare matrimonia omnia in genere. In Novo autem

Testamento matrimonium est Sacramentum, quia significat unionem Christi cum Ecclesia, & hac ratione gratiam confert.

Et cum dicunt Paulum dixisse mysterium, &c. Respondeo idem significare apud Latinos, quod Sacramentum. Et cum dicant matrimonium esse, quid publicum. Ergo respondeo omnia Sacramenta esse publica, & visibilia, sed continere secreta mysteria, quæ non apparent. Neque repugnat, quod aliqui Patres aliter locum illum intellexerint, cum unus locus Scripturæ plures possit habere sensus, ut facit de verbis illis, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Quod ad Traditiones Concil. Carthagin. 4. cap. 12. Constans. sess. 15. Flor. & hoc Trident. Item Leo. ep. 70. ad Rustic. Innoc. I. ep. 9. Innocen. III. ad Episc. Arreb. Lucius III. cap. 9. ad abolendam de heret. Martin. V. in Bull. concil. Constantien. Tertull. lib. 2. ad uxorem Augustin. lib. 1. de nuptiis, & concupisc. & lib. adv. hereses heresi 90. in lib. Alterc. Synag. Bernard. serm. 60. & in vir. Malachia Episc. Hibern. Responditque ad argumenta contrariorum.

Primum cum dicunt matrimonium non habere materiam, & formam respondit, id esse falsum; est enim ratione generica Sacramentum, licet specie differat ab aliis: conveniunt autem in una ratione univoca; Thomas enim inquit materiam, esse dationem dextere & annuli, & formam verba, vel si nutus interveniat loco verborum.

Cum dicunt non adesse ministrum. Respondit quoad Sacramentalia esse Sacerdotem, quoad essentialia ipsosmet inter se consentientes.

Idem cum dicunt quod alias non esset matrimonium, quod contrahitur per Procuratorem. Respondeo quod etiam in eo est vera ratio Sacramenti, nam licet ordinarie contrahatur per consentientes, in casu tamen sit per Procuratorem.

Item, quod dicitur intervenit pecunia, ergo non est Sacramentum. Pecunia non datur pro Sacramento, sed pro sustinendis oneribus matrimonii, ut cum venditur calix consecratus, vel Sacerdos locat operam suam. Et quod Dionysius non meminerit hujus Sacramenti in Ecclesiastica Hierarchia. Respondeo, Dionysium intendere ibi tenere Hierarchiam Ecclesiasticam, ad quam non spectat hoc Sacramentum.

Quoad articulum secundum de clandestino matrimonio, Lutherus ea matrimonia non rata esse asserit, clandestina autem dicuntur, quæ sunt, absque testibus ut Alex. Papa. Item quæ privantur solemn-

lemnitatibus Ecclesiæ, ut Evaristus cap. Aliter 30. q. 1. Item quæ fiunt absque publicis proclamationibus, ut habetur in c. Cum inhib. de claud. desp. An autem sint legitima. Respondeo si respiciamus leges, quæ matrimonium præscribunt, sunt illegitima, quia contra eas contrahuntur. Si autem respiciamus essentialia matrimonii, ea rata, & firma sunt, ut Gen. 2. Propter hoc relinquet, &c. ubi non relinquitur, nisi consensus, &c. & Tobias contraxit in scio parente. Nicol. I. cap. Sufficit, 27. quæst. 2. Chrysol. super Matth. Isidor. in cap. Tuæ Fraternalitati de sponsal. in quibus requiritur tantum consensus. Alex. c. Licet de sponsa. duo, ac etiam Innoc. 3. & Alex. cap. Quod nobis, Eucharist. in cap. Aliter in fin. Ambros. Ep. ad Sisinium & lib. 1. de Virginibus, & ab Ecclesia Romana uti rata & firma recipiuntur.

Præterea est ibi materia, & forma, neque accidentia essentialia rei variant, neque omissione accidentalium Sacramentalium minus constituuntur, & licet leges aliquando sic contrahentes puniant, non tamen matrimonia invalidant, sed debent contrahi ab iis, qui pervenerunt ad aetatem pubertatis, qui licet filii familias sint, liberi tamen sunt, neque a parentibus cogi possunt, nisi quatenus ratione compelluntur, nam consensus parentum nullus est, nisi consensus filiorum accedat, ut Hormisd. decret. episc. declaratur, de qua in cap. Nullus 30. quæst. 5. Et sicut servus contrahere potest repugnante Domino cap. 1. de conjug. ser. nullo magis filii, cum major sit potestas Dominorum in servos, quam parentum in filios. Responditque ad argumenta adversariorum, ubi Scripturæ testimoniis probatur, parentes dedisse uxores filiis, ut Isaac Jacob. Item respondeo Rebecca etiam consensum requisitum fuisse, Vis ire, &c. & tunc expedivisse, ut uxores alienigenæ non caperentur. Ecclesia autem potest hujusmodi matrimonia irritare, ut invalida, sicut invalidare potest alios contractus, & prohibere gradus dilatare, & restringere quia materiam inhabilem reddit. An autem expediat id fieri, proposuit scandala, quæ ex irritatione, & quæ ex invaliditate oriuntur, eaque attendenda sunt, quæ majora sunt, multaque ex utraque parte vult, sed iudicium relinquit arbitrio Synodi.

XXI.

In proximis Congregationibus alii Theologi differuere, utque spectantia ad hoc argumentum conjungamus, licet ordine temporis posteriora fuerint.

Decima-septima Februarii Congregatio habita est, in qua Petrus Sotus Or-

dinis Sancti Dominici Hispanus hæc verba fecit.

Ad tertium articulum, si licet dimissa uxore per fornicationem aliam ducere vi-
Asth. Servant. P. 114.
cente priore uxore. Respondeo hæreticum esse, licet quæstio hæc dubia aliquantulum in Ecclesia fuerit, unde Aug. cap. 8. de fide, & operibus dicit, in ea aliquem posse venialiter falli, Origenes super Mattheum refert plures Episcopos permisisse alterius conjugium.

Nunc autem hæc quæstio in Ecclesia explicata est, ut nullo modo liceat alteram uxorem ducere, quod auctoritatibus Sacre Scripture comprobatum est. Paul. ad Rom. 7. ait Mulier vivente viro alligata est, si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege. Vivente igitur viro non licet aliam ducere, ut 1. Cor. 7. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat. Non igitur unquam licet vivente altero conjugio alii nubere; Quæ verba clara esse Augustinus ad Galentium docet, nam probatur Marc. 10. Quicumque dimiserit uxorem, & aliam duxerit mæchatur, neque intelligendum dimissionem nisi causa fornicationis, cum Matth. 19. cap. juxta Marcum, & Lucam intelligendus sit.

Probatum idem a Paulo eod. 7. cap. 1. Cor. cum inquit, Non ego præcipio, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, remanere in nuptam, quod Paulus intelligit etiam quod causa fornicationis discesserit, præsupponit enim cum causa discessisse, scilicet ob fornicationem, cum alias id non liceat uxori ad libitum sine causa discedere, quod etiam Paulus dixerat. Nolite fraudare ad invicem, Et Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir; præsupponit igitur mulierem cum causa discedere, quod non licet, nisi ob fornicationem, ergo cum dicit, quod si discesserit, intelligit, ob fornicationem dimissa uxore non habet aliam ducere priore vivente: & cum Matth. 19. Christus dixit: Excepta causa fornicationis, loquebatur Phariseis, qui usi erant libello repudii, non sic autem loquutus est cum Apostolis, ut referunt Marcus, & Lucas. Præterea cum matrimonium sit Sacramentum, & vinculum supernaturale non ex natura, neque de libero arbitrio pendens, sed indissolubile nulla ex causa dissolvi potest. Quod enim Deus conjunxit homo, non separet. Sacramenta enim obligationes quædam sunt, Dei gratia, & sigillo regio ob signata, quod nulli hominum dissolvere licet, ut Aug. lib. 19. cap. 10. contra Faustum declarat, qua ratione baptisimus non reiteratur. Matrimonium igitur

gitur sigillo Dei obligatum nulla hominum auctoritate, nullaque causa dissolvi potest, ut refert Aug. lib. 19. cap. 10. de bapt. & conjugio; cum ait. Hujus Sacramenti res est, ut conjuges inseparabiliter vivant, & lib. 2. cap. 5. de adulterinis conjugibus, cum dicit: Excommunicatum autem perseverantem in ea excommunicatione non amittere baptismum, sic nec conjuges per fornicationem amittere vinculum matrimonii, ut idem Hieron. in 19. Math. & in Epitaphio Fabiole: & B. Thomas super his verbis Excepta causa fornicationis, dicit, ea verba referenda ad primam clausulam, ut excipiat a priori sententia, non a secunda, ut scilicet licet dimittere uxorem ob fornicationem, sed non aliam ducere. Idem dicit concilium Milevitanum cap. 16. quod ab Innoc. III. ep. 37. confirmatur. Etiam Innoc. III. de divorzio in pluribus capitibus, & id tota Ecclesia post Aug. tenet, & sentit.

Respondit ab hoc quod Cajetanus contra hanc veritatem dicit, negare de decretis Pontificum, quod nullo modo fieri debuisset, nam Romanorum Pontificum definitiones reiici non possunt, cum præsertim accedit universalis Ecclesie assensus, ut in casu nostro.

Quod igitur de polygamia ajunt, & hereticum est, & contra consensum Ecclesie, decreta Pontificum, & verba Christi, Erunt duo in carne una, non autem plures, &c.

XXII.
Legati
Card. in
lit. ad
Car. Bor-
rom. ep.
248.

Dum de his dissertarent Theologi, absurdum quid contigit, ut Theologi Hispani graves iras conciperent, quod post Pontificis Dei honore agi, quo nihil Sorbonicis, septimaque Februarii inique interminati sint Ministri Regni, Regem Hispaniæ eam injuriam etiam armis ulturum, ac a Sede Apostolica defecturum, vel eam in Hispaniam translaturum, quibus responsum est. Indigna hæc esse Catholici Regis dignitate, ac pietate, qui ne quidem a Pontifice discesserit, qui bellum cum eo gesserat; De quibus Cardinales Legati ad Borromæum Card. scripsere; cui etiam antea significarant, Regem Catholicum scripsisse, nolle se de puncto honoris pugnare inire, ubi de bono universali agit; verumtamen Lunæ comitem proediam ante Gallorum Regis Oratorem affectare, ex quo honoris, & dignioris sedis ambitu adeo crevit contentio, ut in maximum dissolvendi concilii, evertendæque Christianæ Reipublicæ discrimen venerit, ut suo loco dicetur.

XXIII.

Celebrata est undecima februarii Congregatio Generalis, in qua literæ Caroli IX. Regis Galliarum ad concilium per-

lectæ sunt, quibus Tridentinos Patres certiores reddebat, qualiter cruento prælio fracti essent Hæretici, qui religionis nomine religionem evertent, sollicitabatque Patres, ut disciplinam Christianam instaurandam curarent, quæ literæ a Carolo Lotharingo Cardinale Patribus exhibitæ subjectis verbis conceptæ fuere.

Carolus Dei gratia Francorum Rex.

Sanctissimis, & in Deo Reverendissimis Patribus, apud Tridentum celebrandæ Sanctæ Synodi gratia congregatis salutem.

Non dubitamus Sanctissimi Patres, quin nobis charissimus, nosterque amantissimus consobrinus Cardinalis a Lotharingia vos ejus nuntii participes fecerit, quem nos ad eum nuper scripsimus de felici, & divinitus nobis collata victoria adversus conatus nostrorum hominum, qui falsæ Religionis prætextu ex ipsa sacrarum rerum prophanatione alienissimos se, & in Sacros Ecclesie Ministros crudelibus exemplis, nihil se aliud conari, aut quævere declararunt, quam ut Catholice nostræ religionis, & Christianæ pietatis statum omnem everteret, & armorum vi, atque injuria reliquos omnes Populos nostros in errorem suum induceret, quorum audacia, sicut omnes norunt, tanto nos animi ardore obstinuit, & obstamus quotidie, ut nulla nos aut rerum difficultas, aut periculum discrimen ab hoc instituto avertere, aut remorari poterit, quo sceleratis eorum consiliis, ac incepris, vel ipsam vitam nostram opponeremus. Cum non ignoremus in hoc toto negotio præcipue de Omnipotentis Dei honore agi, quo nihil nobis potest in hac vita esse charius, quam pro eo, & Catholice ejus Ecclesie statu, & salute decertare, cujus ut primogenitus, & Majorum nostrorum hereditario titulo, Protectorque præcipuus toti Orbi Christiano agnosci, haberique studiose percipio, & exopto. Cum igitur certum nobis persuadearum vos in hoc, tam felici, tamque salutari instituti nostri successu, optimo maximo exercituum, ac victoriarum Deo gratias ex animo esse acturos, fructumque hujus beneficii ad vos præ cæteris facile intelligamus proventurum, lubenter vobiscum hoc gaudium pariter gaudere constituimus, planeque, ac palam, restituti hanc tam insignem, tamque admirabilem victoriam nos uni Christo summo Regum Regi, ac honorum omnium victori referre acceptam. Unde cum nos omni studio, toraque mente laudamus, & immortalis gratiarum actione prosequimur, Majestatem ejus obsecrantes, ut in persiciendo, quod feliciter ipsius gratia inchoatum est negotium, tanta virtutis sue præ-

MS. Ar.
Vat. sign.
n. 3192. p.
219.
MS. Fr.
Car. Bor.
sign. num.
1109. p.
165.
Per Assul.
Servant.
Scripturam Ep.
Teleph.
Secret.
Ext. in
ml. Cand.
Pii tom.
22. in fin.

sentia adesse, atque assistere dignetur, ut ad laudem ejus, & Ecclesie pacem pro nostro desiderio cuncta sedata, & tranquilla, & in antiquum studium, splendoremque restituta propediem possimus intueri.

Cæterum cum probe noverimus, Sanctissimi Patres, optima, & saluberrima eorum malorum, quæ nos hodie hic affligunt, & pene omnibus Christiani nominis Provinciis impendere videntur, remedia a Sanctissimis Catholica Ecclesia Pastorum comitiis, pluribusque Synodis quondam perita esse, atque habita, cum illi Reverendissimi Patres pio inuncti sibi muneris officio de Universalis Ecclesie salute solliciti, tam mature, quam vigilantanter obviam irent, & accurate enascentibus erroribus adeo eis resistere perseverarent, ut nunquam nisi extinctis illis, & e medio sublatis sibi parcendum esse, arbitrarentur; oramus vos Sanctissimi Patres, & in Dei, atque unici filii ejus Jesu Christi nomine obsecramus, ut pro ea expectatione, quam de pietate, ac paternitate in se animo vestro omnes conceperunt, tam sanctam, tamque seriam reverentiam, quam bellorum injuria, tum temporum iniquitate in Populum Dei vitiatam & corruptamque sunt, emendationem, ac reformationem instituerent, atque inire velitis, ut qui ex animi levitate temere se ab Ecclesia separarunt, ex ea quam instauratam probe ac perfecte restitutam ipsis spectandam exhibebitis Catholica Ecclesia antiquam faciem, puritate atque integritate, in salutis viam facillime reducantur, atque nos, quidquid opum, ac virium nobis est Divina gratie munere concessum, ad Christianæ Religionis tuendam dignitatem cupide impendimus, & nobiscum non pauci præstantes viri, & militia nostræ Duces, & Præfecti nobis Charissimi in eadem ista causa sibi ipsis non pepercerunt, ac vitam, & sanguinem suum in hoc recenti prælio Domino Deo consecrarunt, sic vos pro vestri muneris ratione eo animi candore, & conscientie sinceritate in hoc ipsum, cuius gratia convenistis, ita incumbatis, ut ex sanctissimo labore vestro, verum, sincerumque Dei cultum, tanquam præcipuum operæ vestræ fructum passim renasci, atque instaurari videamus, atque adeo eam in Ecclesia morum emendationem, ac disciplinam vigere, quæ non modo placandis Regni nostri procellis, sed etiam conciliandæ, & in eadem Religione per omnes Christianæ Ecclesie Populos constituenda pace sufficere possit. Datum in Civitate Carnunensi die XVIII. Jan. MDLXII. (nimirum ab incarnato Verbo.)

Carolus Baurdin.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Corruptum fuisse illius victoriæ fructum nimia in perduelles Hæreticos indulgentia, affectataque cum iis pace, qui ex pacis beneficio graviora bella paraturi erant, dicitur inferius.

Subdunt vero Acta. Quibus literis le- XXIV.
Actis Dominus Raynaldus Ferrerius se- Arch. Vat.
cundus Orator habuit Orationem infra- sig. num.
scriptam. 2195. p.
85. & 92.

Quoniam ex literis Regis Christianissimi, quæ nunc recitatae sunt, & orationibus non ita pridem habitis, tum eloquentissimi Principis Cardinalis a Lotharingia, tum eruditissimi viri Episcopi Merensis, intellectis Galliarum vastitatem, & Regis Christianissimi aliquot egregias victorias, nolo esse vobis, Patres Sanctissimi, in illis rursus recensendis, vel eo maxime molestus. Quod si vobis calamitates nostras, quales sunt, exponerem, nemo certe vestrum est, qui rem non potius fictam quam factam existimaret. De postrema autem victoria, tametsi magna, & gloriosa quam Deus sua immensa providentia de manu victoris hostis eripuit, quid ego plura dicam, cum adhuc in mediis Gallie visceribus vivat, & grassetur victus inimicus? paulo post. Non desunt Regi Christianissimo copiae, & propria, & auxiliares, illarumque imperator prudens, & magnanimus Princeps Guisæ Dux, nihil non molitur Christianissima, & prudentissima Regina piissima Regis mater quod vel ad reconciliandos vel propulsandos hostes pertineat. Et infra. Non eadem est hodie ætas, non mens omnibus Christianis hominibus, atque erat ante quinquaginta annos; laboramus fere Catholici omnes eodem morbo. Et post multa.

Scrutatur mihi credite sapientissimi Patres bona pars Christianorum hominum Sacras Scripturas, relictis aliarum disciplinarum libris. Hoc ipsum perspicuus Rex Christianissimus curavit diligenter ne quid mandatis nostris contineretur, quod ad illam petram non proxime accederet, quodque a Catholicis omnibus vehementer non expeteretur, & ab adversariis nullo iure repudiari, aut repelli posset. Ea autem Illustrissimis Dominis Legatis dedimus, si propediem, uti polliciti sunt, vobis, Patres Sanctissimi, examinanda, & iudicanda proponant, ad vos potissimum enim mittuntur, vestrumque de illis iudicium expectat Rex Christianissimus, & tota Gallia. Et infra. Ridebunt adversarii, & dicent, Patres quidem Tridentinos scire, sed facere nolle; optimas quidem leges statuisse eas tamen ne digito quidem attingisse, posteris tantum, & successoribus observandas reliquisse. (Et mox.) Qui autem nos impietatis insimulant qui- que

que se olfacere dicunt in postulatis nostris nonnulla, quæ cum adversariorum libris faciunt, nos quidem illos responsione indignos existimamus. Et multis interjectis.

Quid profuerunt decreta Tridentina post duodeviginti annos? Quot interea omnium hominum ordines, quot provincie quot Regna, quot Nationes ab Ecclesia Romana defecerunt? Non est, Patres Sanctissimi, hæc Galliarum causa tantum? Valeant Galli, cum suis tumultibus, res suas sibi habeant: vos Itali, vos Hispani Patres appello: periculum ex aliis facite vobis, quod ex usu fiat, cuius magis inzerit hanc veram, et seriam disciplinam Ecclesiasticam emendationem fieri, cum Romani Episcopi, Pontificis Maximi, Summi Christi Vicarii, Petri Successoris in Ecclesia Dei summam potestatem habeatis, &c.

Ext. in ms. Vall. F. 364. in ms. Car. Bar.

Suspectus erat hic orator de hæretica lue, ut patuit ex gravissimis argumentis: liberiora tamen eius verba studio asserendæ pacis in æquiorẽ partem accepta fuere. Habitam ab eo Orationem specioso pietatis studio, sed aculeatam, nec intra limites modestiæ Ferrerium se continuisse, scripsit Borromæo Cardinali Carolus Vicecomes. His addit Angelus Massarellus Episcopus Telestinus.

XXV. Angel. MS. in actis ms. MS. Arc. Vat. sign. n. 3192. p. 219.

Oratione absoluta, Oratoribusque locum Congregationis enuntibus, fuerunt a me Secretario lecta verba, quæ concepta fuerunt pro responso eis dando, interrogati que sunt Patres, an placeret?

Tum Illustriss. D. Card. a Lotharingia: Quoniam inquit, ortus nostri partem parentes, partem amici, partem patriam vendicant, non possum, non addere aliqua iis, quæ Domini Oratores dixerunt, præsertim, cum mea familia adeo conjuncta sit cum Regia, ut communis sit omnium fortuna. Memini me, tertio Regum legisse, post mortem Salomonis ad Roboam Regnum devenisse, cum Populi, si remittere voluisset aliquid de iugo gravissimo, quod ab eius Patre eis impostum fuerat, promitterebant, se perpetuo obedituros. Accepit ille tertium diem ad deliberandum, sui consulti senes responderunt, concedendas esse petitiones Populi: consulti vero postea iuvenes, denegandas iudicaverunt; ex quo multa calamitates in Populo illo ortæ sunt. Quare Patres remittite et vos aliquid de iure vestro, ut non solum Regnum nostrum, sed cunctæ gentes vobis obediant: et cum iam triduo immorari estis, iam tempus est, ut concedantur nostra postulata. Primus enim dies fuit, cum Oratores primo de hac re vobiscum loquuti sunt. Secundus, cum ego idem dixi. Tertius hodiernus.

Tempus est igitur, ut aliquid a vobis præstetur. Non dico, obedite Regi Christianissimo nostro, absit hoc, ipse enim rogat vos, atque obsecrat. sed lenire iustum eius dolorem, et aliqua via in meliorem spem revocemus turbatos quorundam animos. Non verba modo petimus, factum opus est. Quare responsum placet; sed iam facta cupimus, atque expectamus. Promissis dives quilibet esse potest. Multi Principes, et Respublicæ præsertim Philippus Rex Catholicus, et Sanctissimus Dominus noster Pius IV. suppetias nobis tulerunt: sed præcipuum auxilium a vobis Rex, et Regnum nostrum expectat. Modeste illum perorasse pro disciplina Ecclesiæ constituenda scripsit Borromæo Cardinali Carolus Vicecomes. Laudavit consilium Lotharingi Cardinalis Madrutius, cui maxima pars Præfulum assensit. Addit vero Patriarcha Aquilegensis: Magnam causam habet Synodus lætandi ob victoriam Christianissimo Regi præstitam, cum illud Regnum e faucibus adversariorum ereptum sit, et quæ petunt Domini Oratores, iustissima sunt, et placet responsum, rogaturque, ut exequatur, quod petunt.

Ext. ejus lit. sup. p. 364.

Angel. Massarel. ubi sup.

Plures Hispani Præfuli dixere, placere Regia postulata, modo ab eo promissa compleantur, Episcopus Britenoriensis alicet, Sanctam Synodum non esse constitutam in mora, donec petita Regia proponantur per Legatos: denique universi consentire, ut vitæ morumque disciplina decretis Synodalibus sanciretur.

Subdit Angelus Massarellus Telestinus Episcopus. Approbato igitur responso, revocatisque in Congregationem Oratoribus fuit a me Secretario dictum responsum alta voce recitatum, cuius tenor hic.

XXVI. MS. Arc. Vat. sign. n. 3192. p. 219. MS. Fr. Car. Bar. sign. 1109. p. 112. Act. Conc. Trid. per Astulph. Servant.

Illustrissimi Oratores. Quartam lætissimam Sacra Synodus cepit ex ea victoria quam proxime Christianissimus Rex vester Dei præsidio munitus ab hostibus reportavit, singularis pietatis significatione ab ea declaratum est; tanquam enim commune Catholice Religionis periculum propulsatum est, et ita communibus omnium votis gratulationes habendas, et gratias Deo immortales agendas esse iudicavit; at vero optima, et egregia Christianissima eius Majestatis voluntas, quæ ex omnibus partibus in his literis, quæ modo lectæ sunt, et in vestra oratione se ostendit, adeo S. Synodi lætissimam, et voluntatem auxit, ut nihil illi jucundius, nihil gratius accedere potuerit, nam cum innumera calamitates Catholicam Ecclesiam pene oppræserint, quis non inenarrabiliter læteretur cum Divino consilio factum esse consideret, ut potentissimi Regis puerilis ætas ita ad veram pietatem conformaretur, ut in eo laudis

dis genere nihil a se unquam Majoribus suis clarissimis Regibus concessum esse præferat. Atque hoc quidem Dei optimi maximi beneficium, quo amplius existimandum est, eo ardentiori studio precari, atque optare S. Synodus cogitur, ut afflicta Christiana Respublica, tanto, et tam præclaro bono frui nunquam non liceat. Deinde vero summæ spei Regem hortatur, et per Dei misericordiam obsecrat, ut quod hæcenus fecit, eius nominis memor, quod Majorum suorum fide, et Religione partum, ipse hæreditarius accepit, omnia sua studia, et cogitationes ad Dei gloriam amplificandam convertat, Sanctam Sædem Apostolicam delectam velit, veterem fidem conservet, illorum consiliis benignas aures præbeat, qui Regni firmitatem, et robur non in fortitudine equi, aut viri, sed in Dei potentia, et virtute collocatam esse existiment. Contra vero cum fortasse non defuturi, qui omnia utilitate merienda esse contendant, ac tranquillitatem et pacem, quæ non est pax, suadeant, ne pariatur optimam quam sibi Dominus dedit, pestilentissimam velut incantantium, et veneficorum vocibus infici, ac depravari. Sed hæc quidem optimus Rex tum Dei ope adiutus, tum propter excellentis cuiusdam naturæ bonitatem sponte sua impulsus, tum Regina matris, et nobilissimorum Procerum sanctissimis monitis incitatus cumulatus perficiet. Interim vero cum ille omnia pietatis officia Catholice Ecclesiæ benigne polliceatur, et fortiter præstet, Sacrosancta Synodus in eam curam toto animo incumbet, ut cum ea, quæ ad universæ Ecclesiæ emendationem pertinent, definitur, tum vero de iis agatur, quæ privatim Galliarum Ecclesiarum commodis, et rationi maxime convenire arbitrabitur, neque unquam committet, ut ipsius diligentia, et industria jure in eo requiri posse videatur, quod sui muneris esse, cuiusque rei causa S. D. N. Pii IV. auctoritate se in hunc sanctum, et legitimum cœtum convocatum esse, oblivisci non potest.

XXVII.

Dilatatum ad aliud tempus hujusmodi responsum hic nobis connectendum visum fuit, ne eadem importune repetereamus. Post superiores vero literas Regias in Patrum consensu prolatas inveniunt Acta conscripta ab Angelo Massarello.

MS. Arc. Vat. sign. n. 3192. p. 219.

Deinde Illustrissimus primus præsidens dixit, eligendus esse aliquor Patres pro colligendis abusibus circa Sacramentum ordinis, ut exequamur, quod a nobis nuper Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

promissum fuit: intereaque, dum redibit Illustrissimus D. Card. a Lotharingia, poterunt preparari; ut deinde Sanctæ Synodo proponantur. Hoc erit principium reformationis, quam Domini Oratores Regis expetere dixerunt, poteruntque hoc eodem tempore Theologi prosequi cœptam examinationem, dicereque mane, et prædico, ut eo citius examinatio ipsa expediat: hoc enim modo, et si nunc sumus in diebus carnis privii, non tamen secundum carnem ambulabimus.

XXVIII.

Tradit idem Gabriel Palæottus Oratores Gallos vehementer urfisse, ut eorum postulata ad Synodum referrentur. Quænam vero ea fuerint, jam antea a nobis fuere recensita, de quibus Cardinales Legati ad Borromæum Cardinalem scripserant, dixisse Cardinalem Lotharingum, se pro ea autoritate, quæ præ Regiis Oratoribus, etque administris Gallis polebat, duriora capita detraxisse ex iis postulatis, ut de Annatis, atque aliis ad Religionem non spectantibus; quæ vero postulata erant proposita, a toto Senatu sanctiore Regio fuisse confecta, propterea vero a Gallis Oratoribus urgeri preces, quod Galli non retardari concilium, sed finem accelerari velint. Dum vero Legati de iis referre ad Synodum cunctarentur, insistere, ut quando nollent Legati ea proponere, sibi proponere liceret: quibus responsum est nolle pati Legatos, ut observata in Conciliis vetus forma mutetur, quæ tenet, ut præfides concilii proponant, atque adeo ipsos Legatos proposituros omnia, quæ vel a Gallorum Regis, vel aliorum Principum Oratoribus, vel a quovis præfule exponerentur, modo honesta essent, ac rationi consentanea; quibus subintulere Oratores, se a Carolo Rege Galliæ mandata habere, ut postulata omnino proponerentur, quare vel ea proponerent Legati ipsi, vel proponi sinerent. Ad hæc Legati extraxere de industria responsum, ut illud a Pontifice exciperent, rogatusque est Cardinalis Lotharingus, ut Oratorum animos demulceret, donec Episcopus Viterbiensis e Pontificia Aula redisset. Monuit vero ex arcano ejusdem

Legati Card. in lit. ad Car. Bor.

Idem ep. 245. ad Car. Bor.

MS. Car. Spad. sign. n. 31. pag. 344.

Episcopi Viterbiensis opera Cardinalis Lotharingus Pontificem, ne unquam aures daret consilii Cæsaris, vel Regis Gallorum circa intermissionem, suspensionem-ve Concilii; illa namque admiffa in singulis Regibus, et Provinciis concilia nationalia coactum iri, lacerandamque graviori schismate Ecclesiam, concilium vero Tridentinum cum maxima laude Pontificiæ Sanctitatis, levique sumptu absolvi posse. Protestantes vero ve-

hementer contendisse ab Imperatore, ut concilium dissolvendum curaret, certus rumor increbuit.

Suggesta opportune fuisse hæc monita a Cardinale Lotharingo, atque ab eodem sinistras suspiciones de Gallis menti Pontificiæ offusas, discussas fuisse, ac deterfas, scribit Gabriel Palæottus, extantque Pontificis ad Cardinalem Lotharingum literæ exaratae, quibus se illi ob præclarissima merita vehementer obstrictum professus, Galliarum Regno, se nunquam opera, & auxilio defuisse, nec defuturum adjuvit. Insuper Cardinalem est hortatus, ut se ad Cæsarem conferret, illumque de Pontificia erga reformationem mente, privato omni abrupto respectu, faceret certiore.

*Dilecto Filio Carolo de Lotharingia
Tit. S. Apollinaris presbytero
Cardinali, &c.*

XXIX. *Ex. in ms. Vat. sig. num. 3297. pag. 66.* *Dilectissime Fili Salutem, &c. Ex literis tuis die XXVIII. Januarii, & I. Februarii datis, & simul ex his, quæ Secretarius tuus nobis exposuit intelleximus id, quod jam antea perspectum habebamus, egregiam fidem tuam, studium, devotionem erga nos, & hanc Sanctam Sedem, qua de re habemus tibi gratias, ut debemus, relaturi cumularissime, quancumque nobis dabitur occasio tibi morem gerendi, aut quancumque re tibi, ac tuis omnibus gratum, & commodum faciendi: nam quod ad ea, quæ tibi indulgimus ac præstimus attinet, nihil est præ iis, quæ cogitamus, & cupimus, tua & tuorum omnium causa facere. Pete fili, si quid tibi, ac tuis opus est, quod possimus, non frustra petes, & nobis supra modum iucundum erit talem, ac tantum, virum omnibus gratiis, honoribus, & favoribus nostris prosequi, & cumulare. Quod ad Regnum Galliarum attinet, nos, & dedimus ipsi auxilium, & dabimus modo, ne ipsi sibi desint, & eam Religionis rationem habeant, quam habere debent. De his, & aliis planius ex Episcopo Viterbiensi cognoscas, quem ad te propediem remittemus.*

Profectio tua ad Serenissimum Imperatorem nobis valde probatur; nobis erit gratum, si de rebus concilii, etiam nomine nostro, cum sua Majestate agas, ut tandem debitum finem sortiatur, pollicerique poteris Majestati suæ, omnes bonas reformationes, spreto omni commodo, emolumento, seu quod, aiunt interesse nostro, & cetera quaecumque a bono Pontifice, bono Christiano expectanda & optanda sunt. Vale & te Dominus felicem, & incolumem conservet. Datum Romæ die XII. Februarii.

XXX. Sollicitatus est hoc tempore Ferdinan-

us Imperator, ut descenderet in Italiam; congressumque Bononiæ haberet cum Pontifice, expressæque sunt subiectæ causæ in Pontificis literis ad eundem Cardinalem Lotharingum.

Multi sunt, quæ Cæsarem ad conveniendum hoc tempore Summum Pontificem in Civitate Bononiæ movere debent. I. ut Sacra Corona caput suum decorari obtineat. II. ut res Sacri concilii insimul componant. III. ut quæ pro Religione Christiana sibi, Regnisque suis petenda sunt, consequi facilius queat. IV. ut ipsius concilii decreta, utriusque auctoritate libentius ab omnibus recipiantur. V. ut suos in Italia feudatarios, qui Nobilissimi sunt Ducis, præsens agnoscat, & quæ iura ab illis debentur, recipiat. VI. ut cum Pontifice de omnibus ad rem Christianam pacandam, convenire facilius possit. Ultimo, ut quæ, & sibi, & Regi Romanorum maxima sunt, tam in Sacri Imperii, quam reliquis ipsorum Regnis munimenta, & ornamenta recipere valeat.

Jam pridem Pontifici consultum fuerat, ut Bononiam veniret, ut major inde ultro citroque mittendi nuntios commoditas subesset, ac si quando opus foret Tridento Bononiam concilium transferre, opportunior, ac brevior pateret aditus; verum, nec Ferdinando translationis consilium arripserat, nec suis rebus Germania excedere, tam alieno tempore tutum videbatur, cum & domestici intus ab Hæreticis incussi terrores, & imminentes Hungarico Regno foris a Turcis pugna intra sui Imperii fines contineri suaderent. Hoc dumtaxat Pontifici significavit, se ad Tridentinum concilium accessurum, si Pontifex quoque ad illud se conferret, ut sublati tot cunctationum impedimenti, progressus Concilii promoveretur, ut narrat Gabriel Palæottus: Rediit, inquit, interea Episcopus Quinqueclesiensis a Cæsare, narrans male Synodum ab illius Aula audire, quod nihil præclari ab eo agatur, disputationibus omnia turbentur, & quisque affectibus propriis magis, quam publico commodo studeat. Agebat Majestatem suam literis ad Sanctissimum Dominum nostrum hanc Parrum cunctationem mire damnare, eique resarcienda id consilii proposuisse, ut simul Tridenti congregiantur, atque in rem presentem veniant: id si Sanctitatis suæ placuerit, eum quoque quam primum hic adfuturum: sed & literis huc perlatis significabatur omnem Synodi expectationem prorsus concidisse, postquam nihil non plenum contentionibus, indignationibus, atque prorogationibus hinc quotidie ad eos deferebatur.

To. 10. de Conc. MS. Arch. Vat. sig. num. 3197. p. 266.

Cæsar Bononiæ invitatur.

XXXI. *Cæsar Germania excedere recusat.*

MS. Arch. Vat. sig. 3218. p. 54.

Act. Concil. Trid. script. a Gabr. Palæot. ms. Franc. Car. Bar. sig. n. 24. p. 327.

Ferdinandus Imperator Pium IV. Tridentinum ad Concilium invitavit, ut ibi simul conveniant.

Tra-

XXXII. Tradidit idem Quinqueclesiensis Episcopus Cæsarearum literarum ad Pontificem scriptarum exemplum, tum etiam alias ad ipsos Legatos Apostolicos, quibus graviter querebatur de interrupto Concilii progressu, & obortis contentionibus, cui Apostolici Legati responsum istud subintulere.

Ferdinando Bohemiæ, & Hungariæ Regi in Imperatorem electo.

Reddidit nobis Dominus Quinqueclesiensis literas Majestatis Vestre, simul & earum exemplum, quas ad Sanctissimum nostrum dedit, atque eadem illa suo sermone prosequutus est, quæ suis in literis a nobis Majestas Vestra postulavit. Nos vero, qui nihil magis cupimus, quam in omnibus desiderio Majestatis Vestre satisfacere, nostrumque studium, & observantiam illi probare acceptis ea, quæ par est, reverentia, & perlectis Majestatis Vestre literis, legimus diligenter earum quoque exemplum, quas ad S. D. N. dedit; ex quibus cognovimus, quam ardenti zelo cupiat affectæ Reipublicæ Christianæ pro eo, ut supremum Ecclesiæ advocatum, & protectorem facere decet, succurri. Qui zelus illius & pietas singularis, & si pridem nobis satis perspecta sunt, tamen ex earum quoque literarum exemplo pergratum nobis fuit, magis etiam ea cognovisse. Facit re vera Majestas Vestra, quod a Christiano Catholico, & Orthodoxo Imperatore, & Primogenito Ecclesiæ filio factum oportet. Habet etiam iustissimam causam dolendi, quod in eum statum adductæ sint res hujus Sacri Concilii, magnum ut scandalum, & offensionem. Universo Orbi Christiano præbitam esse videamus.

Sed quidquid est illud scandali, & offendentium non aliunde natum est, quam ex eo, quod ad quos minime pertinebat; hic proponendi, quibus de rebus tractari vellent, sibi potestatem arrogabant. Quod si Legatorum auctoritas valuisset, nec eorum sibi munus ex Parribus nonnullis arrogassent, longe nunc alius esset concilii status, nec in eas hominum voculas incidissent, nec ea fuissent scandala, & offendentia sequuta: quin etiam, aut fuisset jam ad optatum exitum Sacrum concilium hoc perductum, aut saltem ex majori parte absolutum. Ea etiam, quæ vel Majestas Vestra, vel ceteri Principes de reformatione proponi cupiebant, jam omnia fere proposita, & pertractata fuissent. Sed ubi debitus ordo non servatur, ibi talia necesse est evenire, qualia proximis superioribus mensibus non sine magno dolore nostro evenierunt; neque enim concedimus

Majestati Vestre, majorem ut ipsa cruciarum ex contentionibus istis, & dissidiis acciperit, quam quanto nos affecti sumus, qui propterea sumus a S. D. N. in hoc loco constituti, ut quoad ejus fieri a nobis queat, ita res prosequi curemus, ne minime necessariae lites, & contentiones aliquando excirentur: quod quidem pro fide, atque officio nostro diligenter a nobis fuit curatum.

Itaque quoties de dogmatibus fuit actum, de quibus inter Catholicos, & eos, qui segregaverunt seipso, controversatur, quancumque ipsi ad hoc Sacrum concilium venire decreverunt, fecimus nihilominus, ut quidquid ad examinandas controversas illas pertineret, diligenter excutere-tur, omnia adversariorum argumenta fideliter producta resellerentur, & dogmatum veritas rebus bene discussis explicaretur.

Ubi vero, vel de reformatione tractabatur, vel de his, de quibus nulla esset, cum his, qui discesserunt a nobis, controversia, visum est nobis supervacaneum, ut aliqua disputationes fierent, sed ut præstarentur potius, quam vel disputarentur, vel declararentur ea, quæ ex officio præstari oportebat.

Ut igitur ab his, quæ dederunt initium contentionis, rem ordiamur, propositum fuit a nobis, ut suas de eo sententias Patres dicerent, quibus rebus provideri posset, ut in Ecclesiis suis Episcopi residenterent. Nihil minus cogitabamus, quam ut quo jure ad residentiam Episcopi, sive Pastores animarum tenerentur, disputari vellemus; Verum interea, cum Parrum sententiæ rogarentur, visum est uni ex illis, ut disputaretur, quo jure residentium esset, nam si persuasum esset Pastoribus residentiam esse juris Divini, facilius adductos iri, ut residenterent; cuius sententiam non pauci sequuti sunt. Inde contentiones nate.

Ut autem Vestra Majestas, quæ fuerit æquitas, & facilitas hac in re nostra cognoscat, quamvis nihil tale fuit a nobis propositum, quia tamen id a multis peti videbamus, obtemperandum illis esse duximus. Et quoniam disputatio sine magno scandalo fieri non poterat, visum est satis, ut absque disputatione residentiam esse juris divini declararetur.

In ea deliberatione, dum versaremur, admoniti sumus majorem partem Parrum declarationem hanc, aut aperte renuisse, aut saltem non petivisse, neque licere nobis juxta minoris partis sententiam decretum scribere. Itaque referendum ad Patres duximus, vellent declarari, nec-ne residentiam esse juris Divini. Hic Pa-

trum

trum sententiae divisa fuerunt; nam alii declarari, alii non declarari, alii non pauci nihil ea de re statui cupiebant, nisi prius S. D. N. esset relatum. Cum igitur videremus esse multo plures, qui non declarari vellet, vel ad S. D. N. prius referri cuperent, faciendum putavimus, ut ad S. D. N. referremus; cuius Sanctitati visum est, residentiam debere potius praestari, quam vel disputari, vel declarari. Res ita pependit aliquandiu, quod existimabatur quosdam esse magis obfirmatos in sua sententia, quam ut facile de ea deduci possent.

Interea ventum est ad tractationem de Ordine. Fuerunt a nobis themata proposita, de quibus inter nos, & eos, qui discesserunt a nobis, ambigitur: de quibus autem, qui segregaverunt semetipsos, nullas movent controversias, eas potius silentio regendas esse duximus, quam ut de rebus non controversis inaniter disceptare vellemus. Verum hic iterum non satisfiebat quibusdam, nullius rei magis quam contentio cupidis; ac postulabant a nobis, ut hoc quoque disceptandum proponeremus, num jure Divino sint Episcopi instituti, & eodem jure sint Presbyteris superiores? Quibus nos respondimus, quandoquidem ipsi etiam adversarii nostri concedunt Episcopos esse jure Divino institutos, nec ulla nobis ea de re cum illis est disceptatio, contentos eos esse debere si superiores Presbyteris Episcopi esse dicerentur, etiam si quo jure, vel instituti, vel superiores essent, taceretur: si tamen possent ostendere, quod qui discesserunt a nobis, negarent Episcopos Divino jure institutos, amplius nos super ea re deliberavimus. Collegerunt illi loca aliquot ex Luthero, & aliis, qui segregaverunt se, descripta: verum in quibus nihil aliud praeter convitia quaedam, & maledicta continebantur; nam etiam in Confessione Augustana manifeste declarant, qui sunt illius confessionis, quae potestas Divino jure competat Episcopis, & quod illis oves Divino jure parere teneantur. Visum est nihilominus cuidam e Patribus, ut diceret se suo jure proponere, declarandum, quo jure sint Episcopi instituti, & Presbyteris superiores: cuius alii sententiam non ita pauci sequebantur; quamvis multo plures diversum sentiebant. Nos nihilominus, quamvis pauciores essent, qui tanto studio Divinum istud jus urgerent, concedendum tamen duximus, ut idem essent in Congregatione publica proposituri. Quin & illud a nobis observatur, quandoquidem tractatur de abusibus, ut admoneantur omnes Patres, ut quod cuique in mentem venerit, scriptum offerat ad eam rem deputatis in pu-

blica Congregatione proponendum, & excutiendum: qua tamen in re fatemur delectum a deputatis adhiberi, neque statim ineptias cuiusque in medium proferri. Quamobrem nihil habent Patres, quod querantur, cum semper illis proponere coram Legatis, vel simul omnibus in uno loco congregatis, vel seorsum singulis liceat, & habeatur eorum ratio, quae cum iudicio ab illis proposita fuerunt.

Quod autem ad Oratores attinet, eorum ceteris maior etiam a nobis habetur ratio, & is semper mos observatur priusquam Patribus proponantur ea, de quibus sententia rogantur, quod uno, vel altero die, ante, vestrae Majestatis, ceterorumque Regum, & Principum Oratoribus exhibentur, ut illi prius expendant, ac si quid in formulis his mutandum illis, aut corrigendum videtur, de eo Legatos admonent: qui non raro admoniti mutant, & corrigunt, si quid recte ab illis animadversum esse cognoscant, atque ita demum Patribus proponunt. Et hoc sibi certe persuadeat Majestas vestra, nisi contentio haec de jure Divino, quam neque Consiliarii vestrae Majestatis in libello suo probare visi sunt, nobis impedimento fuisset, quod multo maximam libelli Majestatis vestrae partem, immo fere totum Patribus concilii proposuissimus; iidem ea quae Christianissimi Regis nomine nobis oblata sunt; ac si minus extrema concilio manus imposita fuisset, non procul ea tamen iam abesset.

Hoc etiam scire cupimus Majestatem vestram, praeterquam quod hic naturae ipsius ordo postulat, ut propositiones fiant eius nomine, qui Principem in aliqua Congregatione locum tenet, sicut etiam in Imperii Majestatis vestrae, & aliorum Regnorum Comitibus fieri consuevit, decreto huius Sacri Concilii, quo die primum fuit apertum, potestatem hanc proponendi Legatis esse concessam, quidquid animi facimus, ex decreto concilii facimus, cui nemo contradixit praeter unum, aut alterum, per quos factum est haecenus, ut ordine turbato progredi nobis in hoc Sacro Concilio, & ad constitutum diem sessionem habere non licuit. Haec nos ideo Majestati vestrae paulo fufius exponenda duximus, ut cognoscere possent, quod si res tardius progrediantur, non id nostra culpa fieri, sed eorum potius, qui volunt de rebus a nobis non propositis disputare, nec ullam fere moveri quaestionem patiuntur, in qua non statim Divini juris mentionem fieri velint.

Agitur nunc de coelibatu; hunc quoque plerique Theologi Divini juris contendunt, nec desunt, qui prohibitionem in gradibus con-

consanguinitatis ad ultimum usque gradum Divini juris esse censent. Habet tam eorum, quae gesta sunt, quod ad istas congregationes animet, quibus merito Majestas vestra offenditur a nobis, rationem, quam satis iri probatam Majestati vestrae confidimus. Si quid vero vestrae Majestati renuntiatur, quasi parum liberum sit Concilium, hoc sibi persuadeat, tam esse liberum, ut si celebraretur in media Saxonia, liberius esse non posset. [Interjectis nonnullis, quae desunt] Et cum de Episcoporum jurisdictione ageretur, sic illam Christo sibi concessam nonnulli affirmabant, ut Vicarium illius non agnoscere fere viderentur. Audivimus voces illas: Christus instituit, ergo Petrus non instituit: a Deo vocati sumus in partem sollicitudinis, non a Pontifice; nec id ab uno. Si quis Patrum esset admonitus, ut de rebus propositis loqueretur, neque digrederetur ad ea, quae nihil ad rem facerent, clamabatur statim violari concilii libertatem, itaque res in magnas contentiones erupit. Easi autem fere multo plures, qui negantur juris Divini faciendam esse mentionem ullam, vel cum de institutione, vel cum de superioritate Episcoporum ageretur; nos tamen ut satisfaceremus his, qui tam sunt istius juris Divini studiosi, & has duas, voculas sibi mordicus esse tuendas existimant non recusavimus, quin scriberetur in canone Episcopos, vel Divino jure, vel a Christo esse institutos, modo declararetur, qui Episcopi, hoc est eos Episcopos, qui vocantur in partem sollicitudinis a Pontifice Romano, esse de jure Divino, vel a Christo institutos.

Et quoniam tantopere de sua dignitate, auctoritateque Episcopi laborabant, ad officium nostrum pertinere iudicavimus, ut provideremus, quo Summi quoque Pontificis, qui Pater est Patrum, auctoritas, & dignitas salva permaneret; cum praesertim non heri [quod ajunt] & nudius tertius, sed ante mille fere, & trecentos annos scriptum sit, salutem Ecclesiae a Summi Sacerdotis dignitate pendere, cui si non exors quaedam, & omnibus emittens datur potestas, tot in Ecclesia efficiuntur schismata, quot Sacerdotes; Ita factum est, ut adderentur quaedam de Summo Pontifice, ut Pastor & Rector Universalis Ecclesiae esse diceretur. Hic iterum nova difficultates exorta sunt, quod haec verba sibi nonnulli minime ferenda esse putarent. Sic factum est, ut nobis ulterius progredi non liceret: atque hoc modo contentio de jure Divino, quo minus ad constitutum, ac toties prorogatum diem habere Sessionem liceret, impedimento no-

bis fuit: quae quidem exorta nunquam fuisset, si nonnulli Patres ad ea, quae per Legatos proposita sunt, respondere potius, quam ipsi proponere voluissent. Sed vere scriptum est ab illo, quod pax est ordinis tranquillitas: ubi vero non servatur ordo, pax, & tranquillitas retineri non potest: quo majore studio petimus a Majestate vestra, ne sibi persuadere patiat, ut ab his, qui cupiunt hunc ordinem perturbatum, & Babilonem hic quandam edificari volunt, in qua confusio quaedam sit linguarum, ut unicuique Legatorum Apostolicorum officio fungi, sibi bique proponendi partes arrogare liceat. Quod si provisum per Majestatem vestram fuerit, habebimus per Dei gratiam celeriter, & feliciter sacri concilii huius exitum opinionem multorum; si vero [quod absit] unicuique liceret arbitrari suo proponere, nullus erit unquam istius concilii finis, nam si volet Hispanus proponere, volet iridem Gallus, volet Italus, volet Germanus, & si qui sunt alii: & non videmus cur non huic potius, quam illi, aut alii id facere liceat. Quo magis autem rem intelligat Majestas vestra, non semel a nobis Patribus dictum est, si quid proponi vellet, coram Legatis id facerent: qui, si iudicarent expedire, quae per concilium determinanda sunt, aliorum extra concilium ne recurratur, nam putamus hanc illius esse mentem, ut velit nos, qui Legati sumus, & ministri Sanctissimi Domini Nostri si qua causa difficilior existat, de qua parum etiam inter ipsos Patres conveniat, ad Sanctam Sedem Apostolicam de ea referre, cum semper hoc in Ecclesia Dei fuerit observatum, idque ex ipsius, sicut traditum accepimus, Christi institutione. Fit hoc a vestra quoque Majestatis, & aliorum Regum, & Principum Oratoribus proculdubio, si qua res nova emergat, ut sui quoque Regis, aut Imperatoris de ea sententiam exquirat. Tantam habent etiam hi, qui segregaverunt seipsos ab Ecclesia Dei, suis Ducibus, & Antesignanis reverentiam, ut quoties Ministri conveniunt de doctrina Religionis tractaturi, non fere quidquam statuunt, nisi prius eorum consilium exquirant. Hoc Vitembergae ante paucos annos, hoc Augusta, cum primum confessio, quae dicitur Augustana, scriberetur, hoc ante sesquium in Gallis, cum de componendis Religionis dissidiis deliberaturi convenissent, factitatum esse scimus. Neque tamen simile quid actum est, nobis Praesidentibus in hoc sacro concilio, praecipue quoties de causa fidei agebatur. Ubi vero Pontificis ipsius auctoritas, & dignitas in dubium vocari videbatur, fecisse nos

nos consistemus, ut non prius aliquid ea de re statui vellemus, quam ad Sanctam Sedem Apostolicam retulissimus, & eius sententiam cognovissimus. Quia in re non modo nihil a nobis peccatum esse confidimus, verum etiam, si quid secus actum fuisset, contra fidem, & officium nostrum fecisse nos existimari potuisset. Fuit hoc aliquando, quod Legati sententiam Pontificis in œcumenico Concilio de controversia fidei, quæ tum tractabatur, proponebant, cui statim omnes Episcopi subscribebant: sic in concilio Chalcedonensi quod unum fuit ex his quatuor, quæ velut quatuor Evangelia recipit Gregorius Pontifex lecta fuit Leonis Pontificis epistola, cui statim acclamatum est: [Omnes ita credimus: Papa Leo sic credit. Papa Leo interpretatus est. Anathema ei, qui parit, qui dividit. Hæc fides Leonis Archiepiscopi. Petrus per Leonem ita locutus est. Omnes ita credimus: sicut Leo, ita credimus. Idem factum est in sexta Constantinopolitana Synodo, cum Agathonis epistola legeretur, cui statim subscripserunt omnes, & fuit hæc von Patrum audita de illa epistola; Charta & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur. Hic olim fuit mos in conciliis observatus; nec in multos annos proferebantur concilia, sed audita sententia Romani Pontificis, quam sequebantur omnes, intra paucos dies absoluebantur. Quod si nunc idem fieret, quis non vociferaretur violari concilii libertatem, quod audita Pontificis sententia sus non esset ab ea discedere? Cæterum, qui tum verum poterantur pii, & orthodoxi Imperatores, in quorum locum, & pietatem successit Majestas Vestra, non solum nihil detracti conciliorum libertati, si Romani Pontificis sententia omnes statim subscripserunt, interpretabantur, verum etiam edicto sanxerunt, ut cuncti populi sibi subiecti, quam Damasus, quam Agatho, quamque ceteri Pontifices Romani religionem tenerent, eam sequerentur. Nunc in concilio nihil a Pontifice præscribitur, sed adversariorum tantum opiniones per Legatos proponuntur, de quibus per Theologos diligens fit inquisitio, neque quidquam indiscussum relinquitur: deinde Patres libere suas dicunt sententias, ex quibus quod Spiritui Sancto visum est: id tandem decernitur. Hæc nos brevibus hac quoque de re informandi causa Majestati vestræ perscribenda duximus. Quod autem, vel ad dissolutionem, vel ad suspensionem concilii attinet; ne tenui quidem auditione ea de re quidquam accepimus, nec animum inducere possumus, ut credamus, tale quid Sanctissimum Dominum nostrum unquam cogitasse, cum præsertim Sanctitatis eius

litteras habeamus, quibus se in diversa esse sententia declarat, a vestra quoque Majestate petimus, ne facile credat si quid ad illam tale perfertur. De nobis vero sibi persuadeat, quod nihil magis cupimus, quam in omnibus voluntati Majestatis vestræ morem gerere, quam nihil tale postulaturam a nobis esse, certo persuasum habemus, quod non salva fide, & religione facere nobis liceat: itaque dabitur a nobis opera, ut quæ postulat Majestas vestra, simul, ut quæ de Sacramento Ordinis, & de residentia tractari cæpta sunt, fuerint absoluta, per nos proponantur, nec quidquam eorum a nobis prætermittatur, quæ ad officium nostrum pertinere videbuntur. Hanc autem fiduciam in Dei misericordia collocatam habemus, quod nobis eam gratiam impariat, ut munus, quo licet indigni fungimur, sic geramus, ut omnium factorum nostrorum in primis Deo, deinde Sanctissimo Domino nostro, tum etiam vestræ Majestati, atque Universo Orbi iustam rationem reddere possimus.

Ex his refelluntur fufurri impiorum commurmantium Concilium Tridentinum contentionibus confusum fuisse, de quibus enim controversum sit, illustre, & conspicuum est ex superioribus. Dum vero ille inepte ludit, Christo etiam, & ejus, in terris Vicario illudere voluit, quasi ad eum dirigendi Concilii munus non spectaret, cui gerendo dabat tanto ardore operam Pius, ut etiam Tridentum pro regendo Concilio esset petiturus, nisi referendæ inferius gravissimæ causæ ab ea mente illum dimovissent. De retardato vero Concilii progressu, præfulumque diffidii Imperator ad eum graves has litteras transmissit.

Beatissime in Christo Pater, & Domine Domine Reverendissime, post humilem commendationem, filialis observantiæ nostræ continuum incrementum.

Cum proxime præteritis diebus Divina benignitate feliciter confectis gravissimis illis negotiis, quæ partim cum Electoribus, & Principibus Sacri Romani Imperii, partim vero in Provinciis nostris Austriacis ad Rhenum sitis tractanda habuimus, in hunc nostrum conventum Tirolensem pervenissimus, quo nos non modo res nostræ privatae vocarunt, verum etiam propinquitas loci, in quo hoc tempore sacrum generale concilium celebratur, invitavit, ut pro ea cura, quæ nobis ut Imperatori Romanorum, & Supremo Ecclesie Advocato & Protectori incumbit, salutem, & utilitatem ipsius promovendi, de ejus statu exakte edocti, & quacumque in re opus foret, favore, patrocinio, & auxilio nostro

XXXIII.

XXXIV.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig. n.
3218. ep.
86.Ferdinandus Pio
IV. scribit circa
Concilii progressum.

stro præsto essemus, magno profecto cum animi nostri dolore intelleximus, res sacræ illius Synodi non eo modo, & ordine procedere, quo nos una cum omnibus piis vellemus, & afflictis Republicæ Christianæ, & præsertim oppressæ, & deficientis in dies magis, ac magis Catholice nostræ Religionis status exposceret; ita ut verendum sit, nisi propere salubria adhibeantur remedia, is futurus sit concilii exitus, qui & universo Christiano Orbi scandalum & offensionem præbeat, & is, qui ab obedientia Sanctitatis Vestræ, & Sanctæ Sedis Apostolicæ recesserunt, videndi materiam, & illas, quas amplexi sunt, alienas, & discrepantes ab orthodoxa fide nostra, opinioniones majore studio defendendi incitamentum exhibeat.

Ut enim multa alia taceamus, certe valde inconveniens videtur rem in eum locum jam esse deductam, quod jam aliquot mensium spatio nulla fuerit celebrata Sessio, & [quod gravius est] cum nos, & alii Christiani Orbis Reges, & Principes Catholici, gaudentes antiqua Catholicorum unitate, & concordia, sperabamus & Dei beneficio aliquando, futurum, ut Catholica Religio nostræ Adversariis inter se opinionibus & heresibus distinctis, & invicem attercantibus, & pugnantibus orthodoxa fides nostra restitueret, sicuti certo manifestum est, eorum discordias ad restaurandam Religionem Catholicam plurimum afferre momenti, proh dolor! ipsi quoque Patres, & Doctores in concilio existentes ad conventiones, & dissidia cum maxima iactura, & dictorum Adversariorum jubilatione prorumpere incipiunt. Que quidem incommoda, sicuti Sanctitatem Vestram nequaquam latere arbitramur, ita quoque persuasum habemus Sanctitatem Vestram, cujus est eximia pietas, & optima in rem Christianam voluntas, ut communem parentem, lubenter eas vias ac rationes inquiramus, per quam exortæ difficultates explicari, & negotia illa ad gloriam ac laudem Divini nominis, & ad beneficium Universæ Christianitatis dirigantur, ut tandem, superatis præsentium dissidiis, & motuum procellis, optatum quietis portum attingamus.

Circumferuntur quidam rumores, & sermones quorundam non admodum commodi neque nobis grati, videlicet Sanctitatem Vestram cogitare de dissolutione, vel saltem de suspensione ipsius Concilii: quibus tamen rumoribus nescimus, quatenus sit tribuenda fides, & existimamus Sanctitatem Vestram, si quid ejusmodi habet in animo, hoc potissimum perplexis, & intricato rerum statu, qui videtur esse in Concilio, ad id fuisse inductam: Nos vero

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

[ut Sanctitati Vestræ pro ejus æquanimitate, & paterna in nos voluntate, mutuoque nostro in Sanctitatem Vestram filiali studio, quod sentimus, ingenue parefaciamus] longe secus judicamus; etenim nostro iudicio præstaret nunquam ceptum fuisse Concilium, quam imperfectum relinqui, & suspendi, nedum præter nostram, aliorumque Regum, & Principum Catholicorum expectationem, & consensum prorsus abruptum, atque dissolvi, in qua sententia confirmamur non levibus, ut nobis videtur, rationibus. Timendum namque foret ne ex ista dissolutione, aut suspensione, ultra scandalum, quo totus offenderetur Orbis Christianus, ac præter Sanctitatis Vestræ, & totius Ordinis Ecclesiastici contemptum, & vilipendium, ac præjudicium, quod huic, & futuris Œcumenicis Conciliis inferretur, alia quoque irreparabilia mala mox consequerentur; major videlicet a Catholica Religione defectio, & iactura, interitusque illarum etiam exiguarum reliquiarum populi Catholici, quæ adhuc supersunt cum in Sacri Romani Imperii ditionibus, & Regnis, & Dominis nostris hereditariis, tum & in aliis Regnis, atque Provinciis; siquidem frustrata ea, quæ in hoc Concilio posuerant, fiducia, ipse quoque seductoribus aures facilius essent præbitura.

Neque defuturos crediderimus etiam ex Catholicis, qui interpretarentur ejusmodi dissolutionem, vel suspensionem fieri studio impediendæ reformationis, quam tot annis expetimus, & requirimus, tamque necessariam judicamus, ut sine ea frustra esse videatur meliorem Ecclesie statum sperare. Ad hæc Sanctitas vestra procul dubio recordatur, haud ita pridem mentionem esse factam instituendorum conciliorum Nationalium. Ea vero, quia Sanctitas vestra semper judicavit, sine summo discrimine, & miseranda animorum distractione celebrari non posse, omnibus modis illa sibi impedienda esse duxit, neque commodiorem, aut efficaciorum rationem evitandi hujus periculi invenit, quam generalis, & Œcumenici Concilii celebrationem. Itaque nunc Sanctitati vestræ sapienter expendendum & considerandum relinquimus, an non pleræque Christianæ Republicæ Nationes dissoluto, aut suspensio generali, & Œcumenico Concilio, arreptura essent occasionem resuscitandi, & renovandi factam a quibusdam antehac mentionem Nationalium Synodorum, utcumque adhuc sopitam, adeoque ad rem ipsam omni ulteriori cunctatione remota deventura, quod illarum institutum si omnino decreverint executioni committ-

Y y

mit-

mittere, in eum eventum nos non videmus, quæ tandem huiusmodi conatibus sese opponendi, aut eosdem remorandi facultas sit superfutura. Quocirca existimamus unum esse remedium, quo tot, ac tam insignes difficultates, atque incommoda præcavebuntur, si Sanctitas vestra non parietur concilium hoc generale dissolvi, neque suspendi, sed operam datura est, ut id per vias debitas, & competentes ad felicem, & optatum exitum perducatur: quod & ipsum non aliter fiet, nisi fiat, serio tandem experita reformatio, ipsique Concilio salva & integra sit antiqua & solita sua libertas, ita ut quemadmodum informati sumus a piis, & eruditis Viris, in priscis plerisque Conciliis, & præsertim iis, quæ pro præcipuis habentur, & sancta vocantur, observatum fuisse, liceat nunc quoque non solum Sanctitatis vestre Legatis, verum etiam Patribus, ac insuper nostris, & aliorum Regum, & Principum Oratoribus proponere, quæ quisque universaliter ad conservandam, & restaurandam Religionem Catholicam, ac obedientiam Sanctitati vestre, & Sanctæ Sedi Apostolicæ debitam pertinere, vel particulariter cuiusque Regni, aut Provinciæ necessitatem, & utilitatem postulare cognoverit, Patribus vero libere, & sine metu, aut respectu dicere, & decernere, quæ cuilibet Spiritus Sanctus, & conscientia suggerit, servato utrinque bono ordine, per quem facile evitabitur, si qua rimetur in hac parte confusio; ita ut non opus sit de iis rebus, quæ per concilium sunt determinandæ, alioquin extra Concilium recurrere. Et plane confidimus Sanctitatem vestram nunquam eo consilia sua conversuram, aut permissuram, ut hoc tempore exulceratissimo, ac turbato rerum statu, in celebratione Concilii contra exempla Majorum novi quidquam introducat, quo libertas ipsius Concilii quodammodo impediri, seu violari videatur; sed eam sarram, rectamque conservaturam, ac simul etiam apud Legatos, & Patres Concilii curaturam, ut negotium reformationis, considerata inevitabili eius necessitate, omni, quo poterit, studio promoveatur: quo nomine Sanctitatem vestram impensissime oramus, & obsecramus.

Neque vero Sanctitas Vestra hoc loco suspicari velit [quod magnis a Sanctitate Vestra precibus petimus] nos id agere, ut Sanctitati Vestre legem præscribamus, aut eam, quomodo officio suo pastoralis fungi debeat, instruamus, cuius sapientiam, pietatem, & in regenda Ecclesia felicitatem magni facimus; aut etiam ut eam superioritatem, & dignitatem, vel autoritatem, quæ eidem San-

ctitati Vestre iure, ac merito comperit; labefactemus, vel in dubium vocemus, cuius tuenda, & conservanda hæcenus semper fuimus, erimusque posthac quoquo tempore studiosissimi, non recusaturi eam ob causam ullos unquam labores, curas, ac molestias, adeoque fortunarum, & salutaris discrimen, si necessitas postulet, subire; sed posteaquam varia ad nos de præfenti statu concilii allata essent, quibus homines tam a Sanctitate Vestra, & Sede Apostolica, quam a concilio magis, magisque alienari viderentur, & quæ gravioribus incommodis ansam faciliem præbere possent, existimavimus nostras partes esse tanquam primogeniti, & obediuntissimi Ecclesie filii, eiusdemque Advocati, ut Sanctitatem Vestram de iisdem certiores redderemus, & ut ipsa prudentia sua Divino invocato auxilio ab Ecclesia tantamala propulsaret, officiose rogavimus, & cohortaremur: id quod Sanctitatem Vestram speramus pro animi sui moderatione, & paterno in nos amore, benigno, & æquo animo laturam, & his, quæ commemorata sunt, incommodis aptum, & convenientem remedium adhibituram esse, quæ in re pollicemur nos Sanctitati Vestre filiali nostro auxilio assuturos, omniaque ea præstituros esse, quæ ad nos pro ratione muneris nostri Casarei pertinere dignoscuntur.

Et quoniam restantur historia presentiam Summorum Pontificum, & Imperatorum in Concilio Ecclesie, & Christianæ Reipublicæ maximam sæpe attulisse utilitatem, nos ut hanc quoque operam Christiano Orbi in hac summa necessitate præstemus, volente Deo, ipsimet libentissimo animo, & sepositis omnibus aliis gravissimis nostris difficultatibus, ad concilium veniemus, & progressum eius presentia nostra, quoad ejus unquam fieri poterit, promovere studebimus; Sanctitatem tamen Vestram hoc loco iterum, atque iterum rogamus, ut & ipsa id laboris suscipere, & assistere Ecclesie sua in concilio presentia tanquam fidelis Pastor, & pius Pater benigne consulere non gravetur. Ita namque sperandum erit exortas difficultates parvo negotio explicari, & extinguui, & quæ absente Sanctitate Vestra incommoditates in posterum facillime cum ingenti concilii perturbatione, & impedimento, nec non Sanctitatis Vestre insigni molestia excitari poterunt, præcaveri, & reprimi posse, ita ut tandem Divina benignitate omnia suo debito, ac legitimo ordine ad optatum, & lætum finem perveniant, atque ad laudem, & gloriam Dei demum Ecclesie pristina pax, unitas, & concordia restituantur; ad quem scopum

pum duntaxat omnia nostra consilia, omnesque cogitationes, & actiones nostræ respiciunt, nec dubitamus Sanctitatem Vestram ad eundem una nobiscum finem tendere, a qua ad hæc nostra officiosa & puro corde, & Christiano zelo profecta scripta primo quoque tempore benignum, & paternum responsum expectabimus: quam Deus misericors Ecclesie suæ, quem diutissime salvam, & incolumentem conservet. Dat. in Oppido nostro Enipontis &c.

XXXV.

His acceptis Pontifex literis, ad singula, quæ Cæsar proposuerat, prudenter respondens, hanc ad eundem epistolam transmissit.

PIUS PAPA IV.

Ferdinando Imperatori Romanorum electo.

I. Charissime in Christo fili salutem, & Apostolicam Benedictionem. A Nobili Viri Oratore Tuo accepimus literas Majestatis Tuæ accurare admodum scriptas de rebus ad Sacrum Concilium pertinentibus, quibus diligenter perlectis, tuam in eis erga nos pietatem, & perpetuam devotionem erga Sedem Apostolicam, in Republicam vero Christianam præclaram admodum, & Christianissimo Imperatore dignam voluntatem recognovimus; & ut sæpe alias fecimus, Deo misericordiarum Patri gratias egimus, qui talem Ecclesie suæ Advocatum, Protectorem, & nobis piorum consiliorum nostrorum adiutorem concefferit, qualem tam turbulenta, & misera ipsius Ecclesie tempora flagrabant, quæ profecto non requirebant Principem minore pietate, Religione, & sapientia præditum; ordine autem respondebimus ipsis literis tuis.

MS. Ar.
Var. sig.
n. 3218.
p. 87.Pius IV.
Ferdinando Imperatori respondet.

II. Molestæ admodum te ferre significas tam tardum esse Concilii progressum. Id tum optime voluntatis indicio est, qui remedium tantopere afflictis Ecclesie rebus necessarium tam diu differri doles. Nos quoque vehementer optavimus ipsum Concilium non diutius tractum, nec tot dilationes, & moras interpositas fuisse, sed ea interposita fuerunt oratoribus tuis, & tua, & aliorum principum causa ita postulantis, & enixe rogantibus.

III. Majestatem vero Tuam offensam esse altercationibus, & contentionibus, quæ nonnumquam inter Prælatos extiterunt, minime mirati sumus, deceret enim cuncta ab illis agi, atque tractari summa animorum equitate, atque concordia. Itaque fatemur non parvam nos ea quoque re offensos fuisse, quippe qui cuperemus servari in Concilio debitum ordinem, summam moderationem adhiberi, omnesque

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

uno animo, summaque concordia Dei honori, & Concilii dignitati, existimationique servire, ac diligenter caveri, no qua daretur adversariis ansa apud imperitam multitudinem sacre Synodo obrectandi.

IV. Illud autem maximam admirationem movit, & animum nostrum non mediocriter perculit, quod Majestas tua circumferri rumores quosdam scribit nimis nobis indignos, nempe quod id agamus, & moliamur, ut Concilium dissolvatur, aut saltem suspendatur. Absit a nobis, charissime fili, ut quidquam huiusmodi cogitemus. Nos vero id agimus, id studemus, id enitimus, ut ipsum concilium annis ab hinc octo & viginti inchoatum, prosequamur, & Divina opitulante gratia, nulla prorogatione, aut suspensione amplius facta, quæ sine summa omnium offensione, & ut Majestas Tua sapientissime scribit, sine magnis Ecclesie damnis fieri non posset, & catholicorum omnium animos prorsus frangeret, tandem finem illi debitum imponamus. Huc omnes curas nostras, & cogitationes intendimus, hoc optamus, hoc conamur, cuius rei testem Deum ipsum habemus. Non adeo Pastoralis officii nostri obliti sumus, non tam immemores salutis nostræ, nec existimationem quidem nostram ac famam adeo negligimus, ut quidquam ejusmodi in mentem nobis venerit.

V. Illud fatemur, non defuisse maximos Principes, qui nos ad dissolvendum concilium hortarentur: sed id persuadere nobis minime passi sumus, nec vere unquam patiemur. Quamobrem Majestas tua, quæ non temere his rumoribus fidem habendam putavit, sincerum nostrum animum plane sibi cognitum esse ostendit, eamque ut huiusmodi de nobis sermonibus posthac aures suas penitus ocludat, hortamur. Nos enim sicut pro nostri Pastoralis officii munere, summo concilium studio, ac diligentia congregandum curavimus, ita Divinæ gratiæ auxilio, ac Regum, & Principum Catholicorum, tuæque in primis ope freti statuimus, & deliberavimus id prosequi, atque ita prosequi, ut quod ad nos attinet, Concilium ipsum plane sit liberum, ac nulli Prælatorum facultas eripiat, quin de rebus, quæ propositæ fuerint, dicat sine ullo respectu, quid sentiat, suæque conscientie plene satisfaciatur. Sed Majestas tua pro sua sapientia intelligit, ubi tam multi congregati sint, maxime adhibendum, & servandum esse ordinem: quo sublato futurum sit, ut maxima inter eos existat perturbatio, nec satis commode ullius rei exitus expediri possit. Proinde Concilium ipsum, hoc sapienter at-

Y y 2

ten-

tendens, iustissima de causa decrevit, uno tantum, aut altero ex tanta Prælatorum frequentia dissentiente, ut ad Apostolicæ Sedis Legatos, qui vice nostra concilio præsidet, spectaret jus referendi de rebus, quæ agenda, & decernende essent. Quæ tamen eos potestate hortati sumus ita uti, ut omnibus de rebus, de quibus constituerit operæ pretium esse referri, referant; eaque in re admoneri se libere patiantur, studeantque non Prælatorum solum, sed etiam Oratorum, qui a Principibus missi fuerunt, tuorumque in primis desiderijs, & postulatis satisfacere. Quod si illi facere recusarent de rebus gravioribus, præsertim ad reformationis negotium pertinentibus, iustam tunc Prælatos, & Oratores causam quærendi habituros esse intelligimus, & æquum fore, ut opportunum remedium adhiberetur: quæ in re nos omnem spem nostram, & auxilium pollicemur, quamquam sciamus quantæ turbæ, contentiones, & discordiæ excitatæ fuerint, cum Prælati ipsi, Legatis Apostolicæ Sedis inuitis, proposuerunt quæstiones, & articulos, de quibus nunc controversia est, & quantopere ea res impedierit progressum concilii, atque etiam impediatur, dum super articulis Catholicis Catholici ipsi inter se certant, qui debebant cum Hæreticis decertare: ex quo non mediocriter scandalum ortum fuit, & data Hæreticis occasio deridendi nos, dum videmur nostros inter se dividi, ac dissentire, sicut Majestas tua prudentissime in fine voluminis suarum petitionum admonuit.

Quod vero ad tollendos abusus, & ea, quæ correctione indigeant, corrigenda, Majestas tua hortatur; digno pietate sua officio fungitur, idque nobis gratum est. Auditum autem tibi esse credimus, quid iam egerimus, qua cura, qua diligentia ea, quæ in hac Curia correctione egere visa sunt, quibusvis nostris, nostrorumque commodis contemptis, correxerimus. Ex quo quovis intelligere potest, serio nos, & ex animo cupere cetera emendari, cum ipsius correctionis initium a nobis, & a curia nostra fecerimus, sicut ex literarum multarum exemplis, quas edidimus, & ad perpetuam memoriam imprimi, ac divulgari iussimus, Majestas tua intelligere poterit.

XXXVI. Inuitat nos Majestas tua, & hortatur in extremis literis suis, ut Tridentum eamus, quo se quoque paratam fore ostendit accedere: sperat enim, si ita factum sit, facilius, & commodius finem optatum concilio imponi posse. De hoc Majestati tue respondemus nullum nos unquam laborem recusaturos esse Divini obsequii, & com-

munis Ecclesiæ utilitatis causa: itaque paratos nos fore interesse concilio, cum tamen res in eo statu esse cognoverimus, ut præsentia nostra aliquid perfici posse sperandum sit; sed quæ nobis veniunt in mentem de hac re nobiscum cogitantibus, Majestati tue exponemus. Primum si hinc discedendum sit, cogitamus Tridentum parvum Oppidum esse, nec sine magno incommodo tantum Prælatorum numerum ibi manere. Quid si nos eo cum ipso Cardinalium Collegio, ac reliquo comitatu nostro eamus, quo pacto sufficere Urbs tam exigua poterit ad nos, & Cardinales, & ter alios hospitiis excipiendos? Quid cum Majestas tua eodem cum Imperatorio suo comitatu venerit, qui poterit ea Urbs præter Prælatos, quibus ipsis vix domicilium præbet, curias nostras excipere? Illud præterea cogitamus si ad concilium eamus, non defuturos, qui illum adventum nostrum in malam partem accipiant interpretantes scilicet, ea mente nos illuc venisse, ut suam concilio libertatem eriperemus. Sed præmittamus incommodum nostrum, singamus eam Urbem satis amplam esse ad excipiendas curias nostras, contemnamus etiam sermones malevolorum, quos contempnari essemus. Consideremus ecquid tuto illuc convenire possimus. At ea Urbs in medio Hæreticorum sita est. Hinc Grysones finitimos habet, inde Helvetios Hæreticos, ex alia parte Protestantes. Quis præstabit nobis, ut tuto ibi cum curia nostra esse possimus? De tua quidem fide non dubitemus, ne simus nostri dissimiles. Sed hoc erit periculum commune, timendum erit ne vis afferatur utrique nostrum, & ne vis major afferatur, quam cui Majestas tua possit resistere. An non meminimus, quid gloriosa memoriæ Caroli Imperatori fratri tuo evenerit? Quanto in periculo Concilium ibi sæpius fuerit? Huc accedit, quod æstate proxima pro certo habetur, venturam esse classem Turcarum maximam, eamque una cum pyratibus, & prædonibus omnibus infestum hoc mare esse habituram. In tanti periculi metu nobis cum curia ex Urbe discedentibus, haud dubie tota Urbs tumultu implebitur; si vero acciderit, ut classis hostium hac prætervehat, ut alias accidisse meminimus, cunctus hic Populus, qui meliore ex parte est ex hominibus peregrinis, trepidabit, & Urbem ipsam præ metu deseret. Sed tamen adeo cupimus, & desideramus inservire Deo, & Religioni, & simul Majestati tue morem gerere, ut diligentius de re cogitare velimus. Si tamen Majestati tue placeret Bononiam venire, quo antea in animo habuimus nos conferre, multaque iam ad iter necessaria parari iusseramus, quando ægritudo postea nos impe-

pediuit, ex qua nondum plane convalescimus, Majestas tua in ea Urbe Imperialem Coronam acciperet, sicut ibidem eam accepit olim gloriosa memoriæ Carolus Imperator frater tuus, ibique, & tuto, & commode omnes esse possemus. Credimus etiam, quod Prælati concilii, utroque nostrum hortante, eodem venire minime gravarentur, maxime propter hospitiorum commodum, & Urbis illius securitatem. Essent autem illic omnia in manu Majestatis tue, cuius ea in Urbe majorem potestatem nos vellemus esse, quam nostram. Ita uno tempore, & ea quæ ad dignitatem, atque honorem Concilii tuæ pertinent, perficeremus, & optatum concilii progressum, ac finem assequeremur, sublatis abusus omnibus, & reformatione facta magna ex parte Majestatis tue arbitrio, quam scimus nihil desideraturam esse nec postulaturam, nisi quod rectum, & æquum esset, & Majestas tua, cuius nos honorem, ac dignitatem magni facimus propter insignem ejus devotionem erga Sedem Apostolicam, & egregiam erga nos voluntatem, publicis, privatisque rebus ex sententia confectis discederet. Exposuimus Majestati tue has cogitationes, & considerationes nostras, eam autem hortamur, & rogamus, ut de hac re secum diligentius cogitare velit, quemadmodum, & ipsi quoque cogitabimus. Veniet autem ad te venerabilis frater noster Joannes Episcopus Prænestinus Cardinalis Moronus appellatus, quem Legatum nostrum de latere ad concilium, & ad Majestatem tuam missuri sumus, &c. Dat. Romæ apud S. Petrum, &c. Die XVIII. Martii MDLXIII. Anno IV.

XXVII. Dederat ad Pontificem Ferdinandus Imperator alias arcanas literas, quibus reconditioris animi sensus de provehendo felicitiori concilii progressu, restituentaque emendatiore, atque expolitionum morum norma patefecerat, atque hac epistola significaverat.

Beatissime in Christo Pater Domine Reverendissime post humilem commendationem filialis nostræ observantia continuum incrementum.

I. Etsi Sanctitatem Vestram a multis annis, dum adhuc in minoribus ageret, summo semper amore prosequuti fuimus, & postquam Divina providentia ad sanctam istam Cathedram Petri evecta est, tamquam amantissimum patrem singularem observantia colimus, atque etiam nunc colimus, ab eaque vicissim, tam insignia paterni amoris officia accepimus, ut merito illius dignitatem, & auctoritatem nobis quoque loco, & tempore pro viri-

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
3218. ep.
87.
Ferdinandus
Imperatoris
literæ ad
Pium IV.
de reformatione
constitutio-
nalia.

bus tuendam, ac defendendam esse intelligamus, atque ad id propensissimum animum habeamus, quemadmodum sane hoc nobis tamquam supremo Advocato, & prorectori Ecclesiæ pro ratione Cæsarei nostri muneris incumbere agnoscimus, ideoque nihil acerbius, aut a mente nostra magis alienum posset nobis accidere, quam scribere, dicere, aut facere aliquid, quo pie Sanctitatis Vestre aures, & benignus animus, vel levissime offendi possent, tamen vice-versa existimamus ad integritatem nostram, & ad officium optimi, & obedientis filii Ecclesiæ maximopere spectare, si quid occurrat, quod vel Sanctitati Vestre, vel Ecclesiæ Christi, cuius ipsa Sanctitas Vestra in terris Vicarium gerit, officere queat, nisi mox emendetur, ut de eo Sanctitatem Vestram tanquam Patrem optime meritum, & nobis confidentissimum, remotis, quod ajunt, arbitris sincere, & reverenter admoneamus, ipsamque veritatem, etiam si soleat odium parere, nequaquam dissimulemus, ad quam rem animum addit nobis non solum Cæsarei officii nostri debitum, secundum quod tenemur sedulo procurare, quæ ad Gloriam Dei, quæ ad Ecclesiæ unitatem & tranquillitatem, quæ denique ad universæ Christiane Reipublicæ salutem, & incolumitatem spectant, ac impendentia mala, & incommoda ab eo pro viribus propulsare, verum etiam mirifica Sanctitatis Vestre pietas, benignitas, mansuetudo, & immensa, multisque beneficiis erga nos comprobata voluntas ea nobis plane pollicetur, quæcumque in his nostris secretioribus, & officiosissimis literis bono zelo sumus, vel admonituri ultra illa, quæ in aliis nostris continentur, vel alias latius explicaturi, & declaraturi, sanctitatem vestram non modo non latuerant graviter, aut moleste, sed potius paterno, & benigno animo accepturam esse præferim, cum non aliorum, quam ad laudem Divini nominis, ad quietem Ecclesiæ, ac beneficium Reipublicæ Christianæ, & maxime ad conservationem auctoritatis sanctitatis vestre, & Sanctæ Sedi Apostolicæ debitæ, perpetuamque ejusdem sanctitatis Vestre laudem tendant ac denique etiam Nepotibus, & Propinquis Sanctitatis Vestre olim usui, & præsidio fore videantur, quo nomine Sanctitatem Vestram summo studio, etiam atque etiam rogamus.

II. Priusquam autem aggrediamur rem ipsam, non absurdum fortassis erit paucis præfari de conditione, qua Sanctitas Vestra supremum Ecclesiæ in terris caput, qua nos ipsi, quibus divinitus datum est [licet præter omne nostrum meritum]

alte-

alterum esse supremum, & seculare in Orbe Christiano caput, qua ceteri Reges, ac Principes, qua denique homines nati sumus, scilicet, ut moriamur, cuius conditionis memoriam expedit in animis mortalium nunquam extinguere, precipue senum qui morti sunt vicini; quia possunt quidem iuvenes cito mori, sed secundum naturæ cursum senes destituti sunt ea spe vitam in multos annos extrahendi, quæ fovet iuvenes, licet utrumque, & ipsi illa frequentissime frustrantur. Quocirca eo magis cogitanda sunt sanctitati vestræ, & nobis [sumus enim coactanei ferme] illa, quæ ad consequendum beatum, huius transitoria vitæ finem, id est æternam felicitatem, & gloriam pertinent, ut dum tempus est, operemur bonum, & talentum nobis concredidit, ita administremus, ut possimus postea Deo altissimo muneri nobis commisi rationem reddere, atque a Divina eius benignitate promissam honorum operum nostrorum mercedem recipere, iuxta quam vilescit, & purget omnis, quantumvis maxima huius sæculi gloria. Ubi sane considerandum est quod peccantes Pastores, & Rectores populi non modo sibi ipsis accersunt malum, sed multa millia animarum in salutis periculum coniciunt, pro quibus postea ipsi in iudicio Dei respondere coguntur. Quod tamen non in eum finem Sanctitas Vestra a nobis dictum existimet, quod nos Sanctitatem Vestram, filius Patrem, ovis pastorem, quomodo vitam suam instituere debeat, velimus erudire: neque enim dubitamus Sanctitatem Vestram, hæc & alia indefinenter secum animo volvere.

III. Quæ cum ita se habeant, & nunc flagitante extrema collapsæ Religionis nostræ Catholicæ, & Ecclesiæ necessitate, celebretur Tridenti sacrum œcumenicum Concilium a Sanctitate Vestra convocatum, a quo totus Orbis Christianus, miserandum in modum laceratus, & conscissus, expectat remedium salutare, & aprum sanandis, quibus se invicem confecit vulneribus, existimamus profecto nunc summam rerum in eo versari, ut populus Christianus expectatione sua non frustreretur, adeoque Concilium opera, & auctoritate Sanctitatis Vestræ legitima, & debita via progrediatur, denique pereandem ad optatum, & felicem exitum perducat.

IV. Porro huic convocacioni, & Congregationi Generalis concilii occasionem, & causam dedere, ut novit Sanctitas vestra, plurimæ, atque pestilentissimæ hæreses, quæ hoc postremo sæculo propter peccata nostra exortæ, tam late se diffundunt, ut nullam ferme orbis partem intra-

eam reliquerint, atque adeo pleraque Reipublicæ Christianæ Nationes, & Regna occupaverint. Item abusus, & depravati mores, quibus hoc tempore Clerus iuxta, ac Populus laboravit, ac hæreses ipsæ foventur, accenduntur, & augentur: qui sane in utroque ordine Ecclesiastico pariter, & seculari usque adeo invaluerunt, ut nisi mature prospiciatur in præsentis concilio, verendum sit ne longe graviora, & irreparabilia incommoda aliquando consequantur.

V. Itaque cum non videatur ejuscemodi malis commodius posse adhiberi remedium, quam si canonica instituat reformatio, & concilium debita, & legitima via libere progrediatur, non dubitavimus Sanctitati vestræ, quæ in aliis literis nostris ob respectum, quem merito habemus Sanctitatis vestræ, vel leviter attingimus, vel silentio prætermisimus, quod illas ad multorum hominum manus perventuras esse sciamus, summa fiducia, saltem in præsentibus latius explicare, ita ut de iis, quæ Catholici, & omnes boni cupiunt emendari, vel alioquin a Sanctitate vestra præstari, vel etiam quæ ab ipso concilio expectantur, informati eo melius pro Pastoralis suo officio laboranti Ecclesiæ subveniant.

VI. Publica, & maxima nunc est querela de reformationis retardacione: neque sane absque causa, videretur enim esse usque adeo necessaria, ut sine ea non liceat meliorem in Ecclesiæ Statum sperare, quæ si instituenda erit, prout posthaberi, seu procrastinari, sine graviore Religionis detrimento, & totius Christiani Orbis gemitu, ac majore exasperacione non potest, in primis videretur res a capite, & fonte incipienda esse; nam ubi caput est bene dispositum, reliqua etiam membra melius habent, & e fonte puro puri manant rivuli.

VII. Nec taxamus hic personam Sanctitatis Vestræ, in qua neque pietatem, neque Religionem, neque sanctimoniam vitæ, nec quidquam eorum desideramus, quæ in Sancto, & incorrupto Pastore requiri possunt; quia ea, quæ dicturi sumus de Summo Pontifice, cum Divina providentia Sanctitas vestra Pontificatum teneat, & magna sua cum laude gubernet, ad Sanctitatis vestræ personam nihil pertinent, sed hoc agimus atque optamus, ut S. V. hoc optimum pietatis opus secum ferat in conspectum Altissimi, quando ipsi ex hac vita ad Cœlestia Regna migrandum erit, & in terris quoque nomen suum in omnem posteritatem hac laude conservatum relinquit, quod scilicet S. V. hoc novissimo sæculo id præstiterit, ut

in futurum ipsius diligentia habeamus vere Sanctos Pontifices, Cardinales, Episcopos, presbyteros, & animarum Rectores, qui verbo, & exemplo Populum sibi commissum ad eadem studia pietatis revocent, ut denique omnes serviamus Deo in iustitia, & veritate.

VIII. Ad quod requiritur in primis, ut talis instituat modus eligendi Pontificem, per quem iis, qui ad tantam dignitatem & functionem apri non sunt, posthac omnis ad eam aspirandi via præcludatur.

Hoc pridem, ut diximus, præstiterat Pontifex egregia illa edita constitutione, quæ incipit, In eligendis, quæ integra habetur in Romano Bullario, & in ceremoniali electionis Romani Pontificis. Adde insuper Imperator de Cardinalium, cæterorumque Antistitum exquisita electione, ut hoc firmiter posito fundamentato nobilis in Ecclesia Dei virtutum structura consurgeret, hæc habens.

IX. Deinde necessarium est, quod eligentes, id est Reverendissimi Cardinales tales sint, ut velint, ac possint eligere Pontificem, cui Ecclesia Christi recte tuto possit committi: nam [quod pace Sanctitatis vestræ, & Reverendissimorum Cardinalium dictum sit] hoc tempore gravissima audiuntur querelæ, quod nonnumquam creantur Cardinales partim per ætatem omni adhuc judicio destituti, partim vero illiterati, & indocti, qui ut nihil possunt in iis, quæ ad regendam Ecclesiam spectant, consulere, sic in eligendo Pontifice privatas passiones sequuntur, ac honorum, & doctorum pia suffragia impediunt, unde postea necesse est multa in Ecclesia sequi incommoda.

X. Non multo minor profecto sollicitudo præstanda est, ut sint etiam Archiepiscopi, & Episcopi digni, atque idonei, qui gregem Domini, cum puritate, & sanitate doctrinæ, tum etiam honestæ & probatæ vitæ exemplo pascant: qui cum creantur partim per electionem capitulorum, partim vero per provisionem, & collationem Sanctitatis vestræ, ac summorum Pontificum pro tempore existentium, & pro parte, denique per nostrum, & aliorum Regum, & Principum jus patronatus habentium nominationem, & presentationem non abs re futurum advertere, quod securi diversis modis, ac visis ad istiusmodi Ecclesiasticas functiones, & dignitates perveniunt, sic etiam plurimum inter se differunt. Nam is, qui ad munus Episcopale per ipsam Sanctitatem vestram, aut per nos, vel alios Reges, ac Principes promovetur, sepe numero sunt digniores, magisque idonei illis, qui iure electionis ad eum gradum crebuntur. Si namque

talis ratio, & modus institueretur eligendi, & creandi Archiepiscopos, & Episcopos, per quem dignioribus dumtaxat, & magis idoneis pateat ad eiusmodi dignitates, & munera aditus, Deo dante, brevi futurum est, ut habeamus doctum, pium, & numerosum Clerum, ac doctos Prædicatores, qui populum in lege Domini erudiant; cessabit tunc pluralitas beneficiorum, & alii multi ab usque medio tollentur, ac denique hæreses sensim extirpabuntur, & eradicabuntur. Quod si quis error, aut abusus irrepsisset in nominationibus, & presentationibus Prælatorum, & Parochorum, vel aliarum personarum Ecclesiasticarum, per nos, aut alios Reges, ac Principes sæculares factis, sicuti antehac accidisse, & deinceps similiter accidere posse, nequaquam volumus negare, in eo etiam Sanctitas Vestra poterit adhibere commoda remedia, ut tales abusus in istiusmodi nominationibus, & presentationibus tollantur, & corrigantur; quemadmodum profecto nos pro parte nostra non cogitamus defendere tales errores, seu abusus, sed eosdem emendari, & tolli patiemur obsequenter, parituri iis, quæ nobis Sanctitas Vestra, & Sacrum concilium imposuerit, prout nos jam dudum facturos recepimus, &c.

XI. Breviter sufficiant dicta de iis, quæ Sanctitati Vestræ circa reformationem concilii, & curam aliorum ordinum Ecclesiasticorum hoc afflictio Religionis statu agenda videntur, nunc transeamus ad statum concilii. Ubi sane gravissima nunc disputatur quæstio cum magna contentione de residentia Episcoporum, utrum sit juris Divini, nec-ne; in qua, cum verendum sit, ne multi dicant, quod Sanctitati vestræ maxime placere puraverint, pro ea, qua ad scribendas has literas inducti sumus, fiducia, illud quoque silentio præterire non possumus, quod cum in præsentis concilio reperiantur tres classes Episcoporum, una eorum qui aspirant ad Cardinalatum, altera pauperum qui desiderant Sanctitatis Vestræ liberalitate, & munificentia locupletari, tertia illorum qui per se habent luculentos Episcopatus, & proventus, unde se commode possunt sustinere, nec galerum ambiunt, nos nihil diffidere, quin hic posterior ordo in hac disputatione votum, & sententiam libere dicat, sed de reliquis duobus valde dubitamus, ne residentiam ipsorum Episcoporum privati commodi causa oppugnent, non attento, quod sive ea sit Divini juris, sive non, tamen hoc verum, & temporum statu non modo sit utilissimum, verum etiam maxime necessarium, quod Episcopi in suis Ecclesiis resideant, summumque officium faciant. Quocirca Sanctitatem vestram rogamus per

Daum Immortalem, ut huic determinationi, si in conscientia sua cognoverit eam esse Dei voluntati consentaneam, non repugnet, ne quis possit Sanctitati vestrae obicere, quod Christus dixit ad Hypocritas: Vos transgredimini Dei mandata, propter traditiones vestras; Quod Sanctitas vestra conetur mandatum Dei mutare in traditionem humanam; quinimmo curet, tanquam supremus Pastor, ut quisque Episcopus suam Ecclesiam summa fide, cura, atque sollicitudine praesens gubernet, modusque statuatur dispensationibus, quae hoc casu solite fuerunt concedi: nam utrumque non inficias imus Sanctitati vestrae facultatem esse liberam dispensandi, tamen Sanctitas vestra pro sua pietate nolit uti hac sua facultate, et auctoritate in hoc negotio residentiae, quandoquidem inde plus detrimenti, quam commodi ad Ecclesias illas mercenariorum rapinis expositas redire dignoscitur.

XII. Praeterea illud quoque pro filiali nostra in Sanctitatem vestram observantia eandem nequaquam celandum esse duximus, cum magno fieri scandalo, quod pleraque negotia, quae sunt determinanda per Patres in Concilio, ad Sanctitatis vestrae determinationem Romam transmitti dicuntur, ita quod patribus non sit libera discernendi facultas, quemadmodum Reverendissimi Legati Sanctitatis vestrae, neque nostris, neque aliorum Regum, et principum Oratoribus liberum esse volunt Concilio ea, quae sunt necessaria, proponere. Qua in re tollitur, et diminuitur libertas concilii, et infringitur salubris conductus, qui eam libertatem ipsis quoque sectariis non abstulit. Ideoque nobis, et reliquis Regibus, atque Principibus, qui huiusmodi libertatem, et facultatem in antiquis etiam Conciliis habuimus, non parum infertur praedicti, et nisi ea relinquuntur concilio integra et illaesa, multa consequentur inconvenientia; nam plurimi id in deteriore partem rapient, et suspicabuntur, quod Sanctitas vestra reformidet, et suspectam habeat Concilii sententiam, dum non velit fieri a patribus decreta, nisi ea prius Sanctitas vestra de consilio suorum Cardinalium discussit, et approbaverit: sectarii vero, qui alioqui nihil omittunt, quod non sit in Sacra Scriptura expressum, et pleraque Conciliorum decreta reiciunt, haud dubie cavillabuntur, quod ipsis de hoc, et aliis Conciliis sentiendum sit, quandoquidem hoc ne summo quidem Pontifici satisfaciat.

XIII. Ultra hoc videtur hic modus procedendi, quod scilicet negotia Concilii per Sanctitatem vestram Romae quoque eum

Reverendissimis Cardinalibus consultantur, et tractantur, propemodum schismatis cuiusdam speciem praese ferre, quasi essent duo concilia, quorum unum Romae, alterum Tridenti celebretur.

XIV. Similiter existimatur valde esse inconveniens negotia concilii, quod debet representare Ecclesiam Universalem, submitti examini Reverendissimorum Cardinalium quorundam Romae existentium, qui non sine probabili causa suspecti habentur in negotio, tam reformandi concilii, quam statum residentiae Episcopalis, et libertatis sacro concilio relinquenda, siquidem in articulis valde adversari videntur.

XV. Itaque existimamus Sanctitati vestrae, et rutilius, et laudabilius fore, quod de praememoratis omnibus articulis, et difficultatibus explicandis, et reformatione concilii, de electione Cardinalium, ac Praelatorum, et residentia Episcoporum, potius exquirat, et sequatur consilium, et sententiam ducentorum, aut tot Patrum concilii, quam quindecim, vel plurium Cardinalium, dum concilium apertum est, et versatur in opere: quid enim obstat, aut quomodo potest labefactari auctoritas Sanctitatis vestrae, si de Bullis, quas voluerit publicare super reformatione concilii, prius sententiam, et consilium concilii exquirat? Cogitet, quae sumus, Sanctitas vestra, an non certius, ac satius sit aliquid statere, et decernere sacro approbante concilio, quam approbante Collegio Cardinalium: nam quod decernitur cum concilio, firmum est, ac durabile, quoniam concilium habet promissam gratiam Spiritus Sancti; quod vero extra concilium cum consilio Cardinalium statuitur, experientia docet non esse ita stabile, et firmum: quin multoties per subsequentes Pontifices levissima de causa favefcindatur, ac irritum reddatur. Quapropter non permittat Sanctitas vestra libertatem concilii violari, quia alias, ut nos iudicamus, periculum subesset, ne simul etiam aliorum praetriorum Conciliorum auctoritas elevaretur.

XVI. Neque vero Sanctitati vestrae varendum censemus, ne quidquam decedat auctoritati, et superioritati, quae competit, et debetur Sanctitati vestrae, per id, quod proponunt interdum in concilio, quae necessitas postulat, nostri, et aliorum Regum, ac Principum Oratores. Dicant, et decernant libere Patres. Nos certe animum inducere non possumus, ut hoc Sanctitatis vestrae auctoritati praedictae credamus. Multo minus Sanctitas vestra suscipiari debet, quod nos consulo occasionem, aut praetextum aliquem quaeramus dignitatem, et auctoritatem Sanctitatis vestrae

vestrae, quam plurimi facimus, oppugnandi, vel in dubium, et controversiam revocandi. Hoc profecto a proposito, mente, et voluntate nostra alienissimum est: neque etiam arbitramur ullum esse Regem, Principem, aut privatum quoque hominem Catholicum, qui non una nobiscum sentiat, credat, et profiteatur, Sanctitatem vestram post Christum Salvatorem nostrum Caput esse Ecclesiae in terris.

XVII. Non improbamus praeterea, quod Sanctitas vestra omni studio, et conatu sustineat, tueatur, et conservet suam, et Successorum suorum Summorum Pontificum auctoritatem, et dignitatem ipsi spectantem, tam ex mandato Dei, et Sacra Scriptura, quam per Sacros Canones, necnon plura approbata superiorum temporum concilia, quia id iustum, et aequum est, et pro pastoralis sui officio Sanctitas vestra secus facere non potest: attamen opera pretium est, quod Sanctitas vestra eam conservandae auctoritatis suae Apostolica rationem ineat, qua restatum reddatur, Sanctitatem vestram non aliud quaerere, quam honorem Divinae Majestatis, et augmentum fidei, atque Ecclesiae, necnon Populi Christiani edificationem, ne quisquam recte, et iure possit obicere, Sanctitatem vestram non Christi, sed suam gloriam captare, aut postposita utilitate, et necessitate Ecclesiae sibi, et Successoribus suis novo exemplo aliquid vendicare, quod ad Summos Pontifices nullo iure pertineat, neque probari possit, vel sacris litteris, vel Sanctorum Patrum monumentis, vel Sacrorum Canonum, et Conciliorum decretis ad ipsos pertinere. Et quoniam tradita Sanctitati vestrae a Deo Omnipotente potestas, et auctoritas facile subsistet contra quosvis Adversariorum impetus, si Sanctitas vestra ea recte utatur, magno opere profecto expediet Sanctitati vestrae, et Ecclesiae, diligenter prospicere, ne ulli, tam insigni potestate, et auctoritate, ad destructionem potius, quam edificationem Ecclesiae, et ad labefactandam vim, et auctoritatem Sacrorum Canonum, et conciliorum contra praescriptum Dei abuti videatur: id quod a Sanctitate vestra non expectamus, sed plane confidimus ipsam in exercitio sua potestatis, et pastoralis sui muneris id semper habituram praese oculis, ut sua vigilantia, cura, et opera Christo multa millia animarum lucrificat. Ita quidem Sanctitas vestra habitura est nos acerrimum auctoritatis, et potestatis suae Apostolicae defensores, qui tanquam supremum in Orbe Christiano caput seculare, dextrumque Sanctitatis vestrae brachium nunquam patiemur Sanctitati vestrae consilium, et auxilium nostrum in iis, quae nostro Imperiali officio incumbunt, pro tenuitate ingenii nostri, et pro virili nostra parte, ullo loco, et tempore deesse: quandoquidem nos hoc pacto ad defendendam, et manutenendam auctoritatem, et potestatem Apostolicam Sanctitati vestrae, et ejus Successoribus, ipsique Sanctae Sedi Apostolicae teneri lubenter agnoscimus, et ingenue profiteamur.

XVIII. Quod si omnino hic scrupulus auctoritatis, et potestatis suae in concilio retinendae Sanctitatem vestram tantopere urit, Sanctitas vestra eum facile tollet, si ipsamet concilio praesens adsit, et praesit, nam per praesentiam Sanctitatis vestrae praecideret magna ex parte omnis ansa, et materia de auctoritate, et superioritate eius disceptandi.

XIX. Et quoniam hoc loco incidimus in mentionem praesentiae Sanctitatis vestrae in concilio, teneri non possumus, quin Sanctitatem vestram rursus, qua decet modestia, et filiali reverentia, enixe rogemus, et obsecremus, ut quemadmodum vices Christi gerit, qui propter salutem nostram e Coelis in terram, et ad inferos descendit, et pro nobis homo nasci, pati, et mori voluit, sic etiam exemplum eius sequatur, nec sibi grave esse patiat, ex Urbe Tridentum usque proficisci, ac ibi in medio tot Archiepiscoporum, Episcoporum, et Praelatorum Ecclesiae ad convocationem Sanctitatis vestrae in Spiritu Sancto congregatorum, ac de his, quae ad conservandam, et restaurandam Religionem spectant, disputantium, tanquam pius Pater, et supremus in terris Pastor versari, rebusque tractandis adesse, et praesesse, ac Deo, et Ecclesiae operam, quam debet, praestare, ac saluti tot millium animarum, quas Christus Jesus suo pretiosissimo sanguine redemit, clementer consulere; praesertim cum Sanctitas vestra sine graviore suo incommodo eo venire, ac secure, et absque omni periculo ibidem commorari, ac si opus sit, citra molestiam, aut discrimen personae, et curiae suae in locum tutum inde se recipere valeat: quandoquidem Sanctitati vestrae nos praesentes affuturi, eamque una cum Patribus concilii contra omnem vim, ac iniuriam, si qua ingrueret, Deo propitio, facile defensuri, nec Sanctitatem vestram ullo modo derelicturi sumus, etiam si nobis gravissima quaeque salutis pericula adeunda forent, in quam tamen difficultatem speramus rem nunquam deductum iri.

XX. Quocirca Sanctitatem vestram, nunc iterum, atque iterum officiosissime rogamus, et obsecramus per viscera Domini Nostri Jesu Christi, ut pro salute

Ecclesie, quae Sanctitatis Vestrae cura ita demandata est, ut ea nihil debeat habere charius, cum pro salute ipsius, quando opus sit, vitam quoque profundere teneatur, ut horum omnium, quae per nos commemorata sunt, dignetur benignam rationem ducere, & afflictæ Reipublicæ Christianæ omnibus modis subvenire, omnemque operam dare, ut sublatis, & emendatis iis, quae correctionem in Ecclesia requirunt, tandem in optatum tranquillitatis, & unitatis portum perveniamus. Ita namque Sanctitas Vestra maximam apud Deum, & homines gratiam inibit, ac suis propinquis, tam in Ecclesiastico, quam in seculari ordine constitutis firmissimum praesidium contra omnes obrectationum, & amulorum insultus, & fraudes constituet, atque nos ipsos Sanctitati Vestrae deditissimos magis devinciet. Atque hic rursus Sanctitatem Vestram obnixè rogamus, ne hanc nostram integerrimam admonitionem, in sinistram partem interpretari velit, sed potius aqua, & benigna mente admittere dignetur.

XXI. Haec vero omnia non distremur, talia esse, quae debuissimus ipsimet solum Sanctitate Vestra contulisse. Sed quoniam incertum adhuc est, quando cum Sanctitate Vestra convenire poterimus, huius autem rei magnitudo, & extrema Reipublicæ necessitas omnem videntur excludere dilationem, eo quod subsit periculum, ne interim aliquid secus, ac nos obsequenter monemus, cum detrimento Reipublicæ Christianæ decernatur, & statuatur, volumus ea Sanctitati Vestrae, omni mora postposita, reverenter significare per praesentes literas nostras manu illius nostri Ministri scriptas, cujus opera antehac in conscribendis exemplis quarundam secretiorum literarum nostrarum ad Sanctitatem Vestram datarum usi fuimus, idque cum propter dictionem ipsam, tum propter characterem, ut Sanctitas Vestra eo facilius, & clarius rem omnem intelligat. Erunt autem omnia hic apud nos occultissima, quemadmodum etiam apud Sanctitatem Vestram, cui soli scribimus, secreta haberi cupimus, ut quoniam scimus ipsam ea esse in Deum pietate, ac in rem Christianam studio, & paterna voluntate, necnon doctrina, prudentia, industria, ac rerum usu praeditam, ut in his ipsamet per se, nemine alio monente, facile sit perspectura quid his perturbatissimis temporibus pro commodo Ecclesiae, & Christianæ Reipublicæ factu opus sit, non graveur Sanctitas Vestra sola literas hasce legere, & rem omnem excellentissimo suo iudicio examinare, discutere, & perpendere, priusquam de ea cum quoquo alio con-

tulerit. Postea vero si omnino duxerit huiusmodi negotium cum uno, atque altero ex iis, quorum fide, & integritate ipsa magis confidit, communicandum, id Sanctitatis Vestrae arbitrio permittimus; sperantes Sanctitatem Vestram nobis ad haec nostra officiosissima scripta alicujus intimi, & fidelissimi sui Ministri manu, quamprimum ex animi nostri sententia, benigne, ac paterne responsuram esse, quod quidem responsum avidissime expectabimus: ac interim Deum Optimum Maximum precabimur, ut Sanctitatem Vestram quam diutissime salvam, & incolumem pro beneficio, & commocho suæ Ecclesiae conservare dignetur. Datum in Opido nostro Cremona die 20. Julii.

Beatissime Pater Sanctitatem Vestram, quam obnixè, & reverenter iterum, atque iterum peto, ut ex causis desuper allegatis, quae supra continentur, in bonam partem accipiat, & non gravetur personaliter ad concilium venire, & omnino spero, quod per suam praesentiam multa inconvenientia cessabunt, & ad bonum, & optatum statum omnia redigentur: & ut supra continentur, promitto Sanctitati Vestrae in verbo Imperatoris, Regis, ac boni Christiani, quod Sanctitas Vestra tuto venire, manere, atque recedere poterit, &c. Haec modo delibasse sufficiat.

Acceptis Imperatoris literis Pontifex ingenuam animi benevolentiam ratam, probatamque habens, arcanas alias literas eidem rependit, quibus gestorum omnium rationem dabat, optimique Patris, ac Magistris partes explendo ex ordine cuncta docebat.

Imperatorii. Charissime in Christo fili noster salutem. Respondimus literis Majestatis tuae super rebus ad Sacrum concilium pertinentibus: nunc respondebimus illis, quas ipsa secretae esse voluit, de rebus ad reformationem spectantibus uberius, & apertius scripseras, in quibus summopere amavimus pietatem ejus erga nos singularem, & optimam voluntatem erga Ecclesiam, & Rempublicam Christianam. Accurate autem perpendimus omnia, quae in aliis literis scripsit, quae quidem non minus pie, quam sapienter visa nobis sunt scripta fuisse. Itaque non modo accepimus ea in optimam partem, sed gratias maximas & habemus, & agimus Majestati tuae, quod tam diligenter, tam sincere, tam pie de multis nos admonuit, quae ad commissum nobis officium pertinent. Certe gratior haec adhortatio nobis fuit, quam aliorum Principum silentium: perspeximus enim charam illi esse existimationem nostram, charam ani-

MS. Arc. Vat. sig. n. 3218. post ep. 87.

Imperatorii respondet Pius IV.

mae nostrae salutem, Dei vero gloriam, & Christiani populi utilitatem longe charissimam. Itaque gratias iterum agimus Majestati tuae pro officio tam pio: letamur autem, quod sensus tui cum sensibus nostris congruunt, & cum votis vota consentiunt.

Ac primum, quod admonet Majestas tua de conditione humana, nos scimus, & videmus quam haec vita sit fluxa, quam caduca; itaque quotidie meminimus nos esse mortuos, & actionum nostrarum rationem Deo reddendos, quae cogitatio nos admonet, ut quoniam imperfectum nostrum agnosimus, hunc tanquam extremum actum quam rectissime conficere curemus. Ut enim Domino placuerit nos vocare, ad se, cum spe Divinae ipsius misericordiae ad ejus Tribunal accedere possimus; nec vero ullum gratius opus, nec quod magis valiturum sit ad imperandam ab eo peccatorum nostrorum veniam offerri nobis posse Divinae ejus Majestati scimus, quam reformationis effectum Christiano Populo tantopere necessarium, ac salutarem.

Itaque cum ad tollendas, extirpandasque hereses, quae tam longe, lateque mararunt, tum ipsius reformationis causa concilium Generale indictum a nobis, & summo nostro studio, ac diligentia conregatum fuit, cui liberum iudicium relinquimus de iis, quae correctione indigere visa fuerint, corrigendis; ipsius autem concilii progressus quod lentior sit, non nostra id culpa accidit, sed tribuendum est multis, & variis dilationibus, quae interpositae fuerunt, postulantibus Oratoribus tuis, tuoque, & aliorum causa id enixe rogantibus. Accesserunt etiam alia mora, atque impedimenta, quibus factum est, ut concilium tractum sit diutius spe, atque expectatione multorum, & contra eam nostram voluntatem, & commodum.

Sed quod ad reformationem attinet. Desiderat primum Majestas tua, ut in eatur a nobis aliqua ratio, per quam Successorum nostrorum electio canonice semper fiat, sine ulla simoniaca pravitate labe, ac suspitione. Etenim pro sua sapientia intelligit, si caput sanum sit, membra quoque sese melius habitura: nos autem idem, quod Majestas tua, cupientes, atque spectantes, huic rei diligenter provideri curavimus; quamquam enim extant complures Constitutiones super hac re in conciliis, & Praedecessoribus etiam nostris editae, quibus nihil potest esse melius, apertius, diligentius, tamen ad tollendos abusos edidimus nos quoque Bullam, cuius exemplum ad te mitterimus, per quam satis huic rei a nobis provisum fuisse speramus, nec gravemur eam ad concilium.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

mittere ab illo approbandam, nisi veremur, ne ipsa Bulla excitatura esset dissensiones, contentiones, atque discordias, aliis aliud in ea desideraturis; atque ita id, quod optima mente, consilioque, & deliberatione matura a nobis actum est, impediretur.

Quod vero ad Cardinales attinet; nos, si quos in eum ordinem cooperaturi essemus, ejusmodi personas eligere studeremus, quales Majestas tua cuperet semper eligi, nempe, quae & vita, ac morum honestate commendarentur, & cum doctrina, tum usu rerum, atque prudentia ad participandas Sedis Apostolicae curas essent idoneae, sed de creandis novis Cardinalibus nihil cogitamus. De hac re autem, ne longiores simus, Venerabilis frater noster Joannes Episcopus Praenestinus Cardinalis Moronus, qui noster, & Apostolicae Sedis Legatus ad concilium ibit, & ad te quoque perveniet, commodius Majestatem tuam edocebit.

De Archiepiscopis, & Episcopis preclare Majestas tua intelligit, quanto opere expediret, tales eos esse, ut commissas sibi oves & verbo, & exemplo pascere possent: sed huic rei iam provisum fuit Sacri concilii decreto, quod servabitur. Dabimus enim operam, ut & nos idoneas personas Ecclesiae praesiciamus, & ut in eorum vitam, ac mores, qui confirmandi fuerint, diligenter prius inquiratur, & eorum electio, an legitima, & canonica fuerit, exploretur; de quibus rebus haberi quidem processus solent, sed ut posthac ejusmodi processus severius habeantur, & ut quae emendanda fuerint, corrigantur, curabimus.

De Episcoporum residentia nos, ut Sacra Synodus statueret, optavimus, in animo habentes quidquid ipsa de hac re statuerit, id nos approbare, & ad effectum diligenter perducere: sed agitata ea res non sine magnis contentionibus fuit, necdum tamen definita est, dum alii aliter sentiunt. Nos autem in animo habemus, sive juris eam humani esse decretum fuerit, sive Divini, omnes omnino compellere ad residendum in Ecclesiis suis, ne illis quidem Cardinalibus exceptis, quibus Ecclesiarum administratio commissa est. Videmus enim eam utique esse necessariam, & eo magis hoc tempore, quo haereticæ pravitate peste per omnes fere Christiani nominis Provincias pervagante, Dominica oves, Pastorum suorum praesentiam, & excubias desiderant, atque estagitant: quare hac quoque in re pio Majestatis tuae desiderio, Deo juvante, satisfiet.

Venimus nunc ad id epistolae tuae caput, Z z 2

in quo Tua Majestas agit de libertate sua concilio conservanda. Nos concilium ipsum liberum semper esse volumus, neque operam dedimus unquam, ut referretur ad nos de illis rebus, de quibus concilium ipsum statuere, ac decernere debet. Accidit tamen aliquando, ut Legati concilii de gravioribus aliquibus rebus nos consulendos putaverint: quibus nos quin consilium nostrum impertiremus, praeterire non posuimus, nec debuimus; non tamen ob eam causam libertatem concilii imminuimus. Nec vero novum, neque alienum a dignitate concilii videri deberet, si ipsum etiam concilium Apostolicam Sedem, Ecclesiae caput & veritatis magistrum consulendam putaret, nec duo esse concilia posset videri, si concilium cum capite suo conjunctum sit. Nec illud quidem improbari potest, quod nos de rebus hujusmodi gravioribus, cum delectis aliquot Cardinalibus spectata Religionis, ac fidei communicemus, eorumque sententias exquiramus, praesertim, cum nunquam praesudicare velimus concilii libertati, nec impedire quominus id, quod sibi visum fuerit, exequatur, decernat, & statuat.

Sed quod Majestas Tua tutius, & commodius fore censeret, si de illis, quae ad reformationem pertinent, velut de reformatione Conclavis, consilio porius utamur concilii Generalis, quam paucorum Cardinalium, & quae de hujusmodi rebus statuenda duxerimus, ipso approbante concilio statuamus, controversia ipsa de residentia Praelatorum satis nos admonuit, commodius esse, & expeditius in hujusmodi rebus, quae ad Sedem, & curiam nostram proprie pertinent, non expectare consensum tantae multitudinis, cum ipsi mature, quod opus est factum, efficere possimus. De Bulla quidem Conclavis, quam multas, & quam varias putat Majestas Tua futuras fuisse Praelatorum tor, qui in concilio sunt, sententias, propter variorum hominum studia, ac voluntates? Nos vero satis hoc scimus, Bullam nostram nonnullos minime approbaturos fuisse. Eam tamen iam editam, si Synodus auctoritate sua approbandam duxerit, gaudebimus satisfactum desiderio Majestatis Tuae.

Atque hoc loco, quod Majestas tua non improbat, ut nostram, & Successorum nostrorum dignitatem, auctoritatemque tueamur, more suo pie admodum loquitur: sed quod hortatur, ut ita auctoritatem nostram tueri, & conservare studeamus, ut appareat nihil aliud nobis esse popositum, quam honorem, & gloriam Dei, quam incrementum fidei, atque Ecclesiae, & Christiani Populi utilitatem, nos nihil aliud curamus, neque quarimus, quam haec

ipsa, quae Majestas tua commemorat: non enim quarimus, quae nostra sunt, sed quae Jesu Christi, cui in hoc officio deservimus.

Hujus auctoritatis, ac potestatis nostrae, quod re acerrimum defensorem fore polliceris, agimus Majestati tuae maximas gratias, & hanc de tua singulari pietate fiduciam habemus, vicissim nos quoque Majestati tuae pollicentes omni hac auctoritate nobis a Domino concessa paratos fore semper uti ad defendendam, & augendam Imperatoriam dignitatem tuam, neque ullo ei loco defuturos.

Quod Majestas tua nos hortatur, ut Tridentum nos conferamus, quo se quoque venturum esse polliceris, nostramque amborum praesentiam utilem fore censeret ad finem optatum concilio imponendum; nos, ut in alteris literis nostris scripsimus, non recusamus hunc laborem, atque adeo paratissimi essemus ire in remotissimas Orbis Terrarum partes, dummodo praesentia nostra ad Divinae Majestatis honorem fructum esset aliquem Christiano Populo alacritate: sed, ut omitteremus, quam infirma adhuc valetudine sumus, ut taceamus, quam exigua Urbs Tridentum sit ad comitatus utriusque nostrum excipiendos, Majestas tua considerare secum valet, eequid tuto in eam Urbem conventuros nos putet, quae omni fere ex parte ab haereticis populis, Grysonibus, Helvetiis, & Protestantibus cingitur. Recordetur quid olim acciderit gloriose memoriae Carolo Imperatori fratri tuo, quanto in periculo saepius concilium fuerit ipso fratre tuo Imperatore victore, ac prope praesente. Tua quidem fide nihil gravius, nec exploratius esse nobis potest, sed verendum est, ne ea vis afferretur, cui ne tua quidem Majestas posset obistere. Si tamen Majestati tuae placeret Bononiam se conferre, quo nos quoque fortasse jam profecti essemus, nisi nos agritudo nostra impedisset, quamquam videamus, quantum detrimenti discessus noster huic Urbi invehiturus esset, tamen eo nos quoque conferremus. Ibi Coronam Imperii Majestas tua accipere posset, sicut fecit olim gloriose memoriae Carolus frater tuus, & ut speramus, utroque nostrum hortante, ne Praelati quidem concilii eo venire gravarentur, & concilio finis operatus imponi posset, &c. Dat. Romae, &c. XVIII. Martii MDLXIII. Anno IV.

Ita Caesareis postulatis factum est satis a Pontifice. Obortae vero fuerant in concilio contentiones importuna aliquorum temeritate, qui faciendae disciplinae Ecclesiasticae specie, Pontificiam auctoritatem infringere, atque ordinem concilii, invaso proponendi jure, pervertere

XXXIX.

mno-

moliti erant, cumque nonnulli Hispani, & Galli Praefules praefractiores se ostendissent, de iis conquestus Pontifex apud Caesarem Episcopi Pharenensis opera eum hortatus est, ut Sedis Apostolicae dignitatem in concilio afferendam susciperet, ad quae a Ferdinando Caesare nona die Martii ita responsum est.

Sacra Caesarea Majestas Dominus noster clementissimus benigne intellexit ea, quae R. D. Episcopus Pharenensis S. D. N. ad Majestatem suam Nuntius proximis diebus a Majestare sua Caesarea ejusdem S. D. N. nomine postulavit, nempe, ex quo sint plures in concilio Praelati Hispani, & Galli, quibus in dubium vocetur debita Sanctitati suae potestas, atque auctoritas regendi, & pacendi Universalem Ecclesiam, ut tanquam Advocatus, & Defensor, & Procurator auctoritatis, & iurium Apostolicae Sedis, partes suas ita inreponere velit, ut imperus illorum omnium propulsetur, Sanctaeque Sedi, quod suum fuit semper, & est, integre conservetur; ea de re non solum datus ad Majestatis suae Caesareae Oratores literis, sed Galliarum quoque & Hispaniarum Episcopis admonitis.

Ad haec, Sacra Caesarea Majestas benigne respondit, Majestati suae Caesareae, quae in istiusmodi disputationibus Theologicis non est ita, ut ipsi Theologi, versata, haecenus nullum in hac re dubium occurrisset: siquidem in suis litteris hoc ipsum praedicatum Sanctissimo Domino Nostro hucusque semper tribuit, & Sanctitatem eius Sanctae Romanae, ac Universalis Ecclesiae summum Pontificem appellare, nunquam dubitavit. Neque profecto S. D. N. ambigere debet, quin Majestas ejus Caesarea memor Caesari officii sui, libenter omni loco, & tempore pro viribus tuebatur, defenderet, ac manutenebit auctoritatem, & potestatem Sanctitati suae debitam, & competentem, sicut decet Sanctitatis suae, & Sanctae Sedis Apostolicae Advocatum, Defensorem, & Protectorem, prout etiam Oratoribus, & Commissariis suis in concilio existentibus jam mandatum dedit, ut haec de re nomine, ac loco Majestatis suae Caesareae, cum Praelatis Hispanis, & Gallis agant, eosque ab omnibus non necessariis disputationibus dehorrentur. Verumtamen Majestas sua Caesarea pro sua in Sanctitatem ejus filiali observantia, & integerrimo studio facere non potest, quin Sanctitatem ejus reverentur, & officiose admoneat, si Sanctitas ejus auctoritatem, & potestatem suam extendere conaretur, & per eam labefactare, & diminuire intendere auctoritatem Sacri oecumenici concilii, aut vellet

hac occasione tacite illud omnes confiteri, quod a multis palam negatur, haud dubie Sanctitati ejus difficillimam, & gravissimam disputationem, & controversiam subeundam fore, quam longe praestaret hoc turbato rerum, & temporum statu evitare. Itaque Majestas sua Caesarea Sanctissimum Dominum nostrum impensissime rogat, ut quemadmodum Sanctitas ejus Majestati suae Caesareae auctoritatem, & potestatem suam commendat, quae alias Majestati suae Caesareae curae, & cordi est, & post hac semper erit, sic etiam vicissim Sanctitas ejus auctoritatem sacro oecumenico concilio debitam, & competentem commendatam habere dignetur, nec eandem ulla in parte diminutam, aut labefactam velit: id quod Majestas sua Caesarea sibi de summa sanctitatis suae pietate, integritate, ac in rem Christianam studio plane pollicetur. Quod reliquum est Majestas Caesarea R. D. Nuntio omnem favorem, ac benevolentiam Caesareae studium benigne defert.

Decretum per Sacram Caesaream Majestatem die IX. Mensis Martii anno Domini MDLXIII.

Percrebuerat jam apud multos, quod Pontifex, ut exortas in Concilio contentiones sedaret, ad longum aliud tempus illud esset suspensus, quod tamen, cum alienum a Pontificis mente Carolus Cardinalis Borromaeus Legatis Apostolicis significasset, vehementer gavisi miris laudibus Pontificiam mentem extulerunt, quod probe conspicerent, magna inde offencicula, atque irreparabilia incommoda Ecclesiae Catholicae emerfura. Placuit etiam Legatis, quod Pius profectorem Bononiensem, quam destinaverat, non nisi summa Ecclesiae utilitate exigente, ad opus perducere meditaretur.

Suspectos fuisse Gallos Pontifici, ac propterea Bononiensem profectorem mediatum, ne longius abesset a Concilio, imminetiaque pericula discerneret, refert Gabriel Palaottus; verum Gallos optimam erga Pontificem gessisse voluntatem, eamque amantissimis officiorum verbis ostendisse, verbaque operibus ornasse visuri sumus.

Cum post Gallorum (inquit) adventum magna hic apud nonnullos, sed major etiam Romae suspicio exorta esset, ne quid haec Natio, cum qua Praelati alii multi se conjunxissent dicebantur, adversus Sedem Apostolicam moliretur, idcirco Sanctissimus Dominus Noster, ut propius concilio sisset, ac oborientibus periculis occurreret, Camillo Palaotto uni ex quadraginta viris Bononiensibus apud eum tunc o-

XLII.
Ext. in
ms. Card.
Barb. fig.
n. 1344. ep.
251.

Act. Conc.
Trid. per
Gab. Pal.
Aud. Rot.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. n. 24.
p. 174.

XLII.
Carolus
Vicecomes
a Legatis
Romam
mittitur.

ra-

vatori, & fratri Auditoris significandum Magistratibus Bononiensibus injunxisset, statuisse se Bononiam quamprimum transferre, jamque de annonâ, ac cæteris rebus quæ ad excipiendam eam in Civitate Pontificiam Curiam usui forent, late cum eo differuisset, propterea Legati Episcopum Vintimiliensem Cardinalis Borromæi consanguineum, & Papæ perquam gratum ad urbem mittendum decernunt, qui Sanctitati suæ verum summam, Patrumque studia, & Legatorum consilium, copiosa ab Auditore actorum omnium instructione accepta, diligenter referat. Cum eo, antequam discederet, Lotharingus vehementer egit, ut summam Pontificem omnino, si quam adversus Gallos contraxisset, suspicione liberet cum se & eos omnes ad publicam utilitatem, Sanctæque Sedis incolumitatem adeo concurrere proficereantur, ut Sanctitati suæ, ac cæteris omnibus, ubi opus sit, restatum plane sint relicturi, nihil ab iis cogitari, quod non huc vere pertineat. Sed & Orator Lansæcus addidit, nihil se quidem de pia Sanctitatis suæ mente dubitare, optare tamen ut a nonnullis, quibus nimium fidit, pravi ingenii viris, & qui privatis tantum commodis student, caveat diligenter, vereri enim ne malis istorum artibus, doloque consilio res Ecclesiæ deterius in dies cedant. Oportere, ut Sanctitas sua statuat aliquid omnino his temporibus de suo jure remittendum esse, ut reliqua facta, restaque retineantur, alioquin & suis, & Galliaribus male consultum iri. His verbis voluisse eum tacite Cardinalem Sancti Clementis significare dictum fuit, quem hoc nomine Galli, & Hispani suspectum maxime habebant, quod suis in urbe suasibus pristinam impediret Ecclesiæ disciplinam revocari. Eum tamen ferebant alii hoc adversus se odium constasse, quod omnem in urbe daret operam, ne quid de antiqua Sedis Apostolicæ in res Ecclesiasticas auctoritate, ac libertate recentibus Episcoporum decretis detraheretur.

Pius IV. postulata Gallorum ad Concilium remisit.

ib. p. 327.

At Pontifex cum ita suam auctoritatem assertam velleret, ut tamen disciplinam Christianam instauratam maxime perciperet, omnia, quæ ad eam spectarent, nec non Gallorum postulata ad concilium, ut de his statueret, remisit ut narrat memoratus Palæortus. Cum eodem tempore Episcopus Viterbiensis ex Urbe reversus degeneres mores emendandi, neglectamque disciplinam revocandi studium exposuisset, quod Parrum fidei, & religioni statuendum relinquebat, de postularis etiam Gallorum omnia, tum ad Legatorum, tum ad Patrum arbitrium rejecisset, id-

circo Legati ingeminant industriam, corroborant spe patientiam, omnemque lapidem volunt, ut dignum aliquid tandem ex confesso exeat. Cum Lotharingo, ad quem Sanctissimus Dominus noster humanissimas dedit literas, officiose de Gallorum petitionibus agunt, atque ex illis quid proponi, quid recipi, quid mutari, quid recusari possit ex variis in eas adnotationibus peritorum aliquot consilio consultant.

Porrexerant etiam Oratores Cæsarei libellum postulatorum, quæ a postulatis Gallorum non dissentiebant. Hæc tamen concilio a Legatis proposita non fuerant, cum aliqua Cæsareo apice indigna continerent, ac jam in calicis petitione plures Episcopi offendiculum passi essent. Absurdum quoque erat quod ad ea quæ spectarent ad Pontificis auctoritatem, caput regeretur a membris, legesve acciperet. Ageret de his potius Cæsarea Majestas cum Pontifice, a quo honesta cuncta relaturus esset, ut ex decretis disciplinæ ab eo restituta conspicuum erat. Æqui bonique accepit Cæsar libelli sui articulos non fuisse propositos, quod non ipse eos teneret, sed a populis sibi subjectis fuerant expetiti; Quod vero Legati non sinerent a Regiis Oratoribus sua postulata proponi concilio, objecit Cardinalis Lotharingus jure Cæsarem, & Catholicum Regem queri, concilium non futurum liberum, ac frustra a Cæsare, & Regibus mitti Oratores, cum nec definitivo, nec consultivo suffragio pollerent; cui Seripandus Cardinalis respondit. Non propterea tolli libertatem si Legati proponant, supremique Ecclesiæ capituli auctoritas illibata fervetur, quo abjecto ordine summa oriretur perturbatio, ingensque confusio. In eam quoque Cardinalis Lotharingus descendere sententiam, ut censeret calicis usum permittendum, ut Germania, & Gallia in catholica religione continerentur, additque a Pontifice non obtinendum, quod ab ea concessione Cardinales abhorrent, a Concilio tamen obtineri posse: Verum aliter alii sentire, nec Hæreticos ab inolita pertinacia hujusmodi concessione reducendos, quin magis obfirmandos assererent. Propterea missus est a Legatis Nicolaus Ormanettus ad Ducem Bavarie, ut eum a communione calicis permittenda averteret, de cuius in fide Catholica constantia, cum recens, ac Nobile testimonium Pontifici Ormanettus detulisset, Pius egregiam Ducis pietatem his literis commendatam confirmavit.

Card. Leg. in lit. ad Car. Bor. datis t. Mart. 1563.

Gabr. Pal. p. 336.

MS. Vall. p. 173.

Dile-

Dilecto filio Nobili Viro Alberto Duci Bavarie.

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3216. p. 77.

Dilecte fili Nobilis Vir salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum ex literis Nobilitatis tuæ, tum ex diligenti, & uberrima relatione dilecti filii Ormanetti, recognovimus illam insignem ac singularem pietatem, & devotionem, illud constantissimum fidei Catholica studium, quod omnibus in literis, & factis tuis omni tempore declarasti, & a Majoribus tuis acceptum tibi perpetuo tuendum, & conservandum esse statuisti. Itaque tanta lætitia affecti sumus, quanta amarissimum Patrem ex charissimi filii tanta pietate, & gloria affici necesse est, cum summam tibi laudem, dilectissime fili, tribuimus, quod paternæ monita nostra animo tam pio, sicuti quidem te facturum minime dubitabamus, acceperis; tum agimus Omnipotenti Deo maximas gratias, quod assiduas, & ingentes curas, ac sollicitudines nostras, per te talem filium non parum levat. Divinam autem ejus Majestatem toto corde precamur, ut gratia, & protectione sua te una cum omnibus tuis perpetuo tueatur, atque custodiat, beneficiaque erga te sua non conservet modo, sed in dies augeat, atque multiplicet. Datum Romæ apud S. Marcum die VIII. Julii MDLXIV. anno IV.

XLIII. Nicomes post pag. 188.

ib. p. 179.

Tom. XV. de Concilio ms. Arch. Vat. sig. 3202. p. 109. XLIV.

Cum vero Card. Lotharingus Imperatorem Cniponti adisset, sciscitatus est Imperator ab Abbate Claravallensi, & Sanctisio Theologo, quid sentirent de concessione calicis, qui cum haud quam concedendum respondissent, conversus Imperator ad Maximilianum filium Romanorum Regem hæc verba in Lutheranos, qui calicis controversiam moverant, detorsit. Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & diu semper, hi errant corde. Quemadmodum autem laicis calicis usus denegatus, ita pariter denegatum Sacerdotibus conjugium, adeo ut licet Gallorum Rex, & Regina Catharina literis suis a concilio flagitarent, ut Cardinali Borbonio Sacris Sacerdotalibus initiato, ad quem Gallici Regni jura devolvenda erant, potestas daretur ducenda uxoris, a qua liberos pro Regni salute susceperet, impetrare non potuerint. Nunc, quæ Pontifex Germanis responderit, videamus.

Ad ea, quæ Consiliarii Electorum, & Principum Imperii reformanda censuerunt, in Summo Pontificatu, & Sede Apostolica.

Responder Sua Sanctitas, nihil sibi magis cordi esse, quam ut universa Christi Ecclesia, extinctis hæresibus, & erroribus universis, in orthodoxæ fidei sinceritate, & unitate Domino serviat, & quæ ab

Apostolica illa, antiquaque Sanctorum Patrum institutione deslexerunt, ad pristinam normam reformentur. Quæ in re ut omnes orthodoxos coadiutores sibi fieri exoptat, ita & se, & sua privata omnia commoda illi uni posthabituram: sed ex his articulis sibi videri, paucis admodum hoc deploratissimo Ecclesiæ statu ipsius salutem curæ esse immo sub occasione harum, quæ nuper exortæ sunt perturbationum, omnes quæ sua sunt querere, non quæ Jesu Christi: omnes conari se ultra suum modum efferre; omnes appetere indebita, omnes contendere esse summos. Quare cum nihil sit Ecclesiæ Christi magis adversum, nihil ejus unitati magis contrarium, oratos cupit omnes, ut communi potius studio Ecclesiæ utilitati, quam propria studeant. Deinde suam Sanctitatem desiderare in Consiliariis illis Electorum, & Principum majorem aliquanto modestiam. Quis enim, vel parum Christianus ferat [ut reliqua prætereantur] ipsum titulum? ita enim statim incipiunt: Quæ consiliarii Electorum & Principum Imperii censuerunt reformanda in Summo Pontifice, & Sede Apostolica perinde, ac si in ipsis nihil esset, quod reformationem desideraret: atque utinam suo satisfacerent officio. Utinam per Germaniam Ecclesiæ Principes, quos facile intelligit hujus esse aures tragœdiæ, sua vita plusquam seculari non magis scandalizarent. Christi Ecclesiam, quam universa, quæ censuerunt ipsi reformanda in Summo Pontifice: non quod agre ferat sua Sanctitas immo non gratissimum habeat se admoneri, vel a quocumque, si quo suo facto scandalizet Christi Ecclesiam; neque enim se hominem esse ignorat, neque sanctiorem Petro, quem & ipsum Christus graviter labi passus est, sed in illorum admonitione desideraret Christianam modestiam: nam si quis & reliqua universa percurrat, qualiter veluti in Cælo empyreo positi super ipsum Petrum, & universam Ecclesiam sibi usurpata auctoritate illi consiliarii, quæ sibi visa sunt, statuunt, destituunt, approbent, irritent, etiam si quæ hujus Sedis auctoritate adversus ea tentata fuerint; vis visu temperabit. Tertio priusquam petitis eorum particularim respondeat, hanc ab illis legem exigit, quam ipsi contra omnem legem suæ Sanctitati, & huic Sedi præscribunt, hoc est ut sicut volunt sibi integram servari auctoritatem, dignitatemque suam, ita hujus Sedis auctoritati, quam ab initio ex Christi auctoritate, & Apostolorum institutione super Universam Ecclesiam obtinuit, nihil derogent, sed juxta beatissimi Leonis præceptum, sic ut sciunt se quibusdam præ-

Pius IV. respondit postulatibus Electorum, & Principum Germaniz.

præpositos, ita non moleste ferant aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam, quam ipsi a subditis exigunt, etiam superiori dependant. Jam ad articulos ipsos descendendo.

Ad primum, in qua petunt, ut in prophanis causis nemo unquam, in ecclesiasticis vero non nisi in tertia instantia ad Urbem pertrahi valeat, respondet huius Sedis indubitati juris esse, & fuisse a principio, ab ipsis Apostolorum temporibus, ut Universe ecclesie majores cause ex toto terrarum Orbe ad huius Sedis referrentur iudicium, ejusque autoritate terminarentur: itaque ante annos mille ducentos in illo flore juventutis Christiana evocatos ex medio Oriente etiam primarum sedium Episcopos ad huius Sedis iudicium personaliter comparuisse, & totum semper Orbem in talium causarum decisione suspensum fuisse ab huius Sedis iudicio; fuisse præterea liberum unicuique, qui in quacumque causa ab ordinario suo Episcopo, aut Metropolitano se prægravari putaret, huius Sedis appellare iudicium, eique appellationi semper ab omnibus fuisse reverentissime delatum: itaque in hac re nihil nunc noviter usurpatum si præcedentium temporum repetere velint memoriam, sed quæ a tempore immemorabili etiam in Germania ita observata fuerunt, certo inventuros; ex qua observatione sola, cum jam diu jus natum esset, etiam ubi alias nullum fuisset, inique illos facere, qui sibi jus servari volunt integrum, & Apostolica Sedis juri, authoritati, ac privilegio nituntur detrabere. Quod vero videri volunt in eo nimis gravari Germaniam, quæ hac de re queratur, sed Ecclesiasticorum Consiliarios, Cancellarios, & Officiales, qui ex ampliata Episcoporum jurisdictione suam essent facturi negotiorum, tamen suam Sanctitatem ubi hoc Christi Ecclesie, ejusque tranquillitati, meliorique gubernationi necessarium, aut magnopere utile sibi demonstratum erit, non gravate de suo jure concessuram, quamplurima, & hoc daturam Germanorum votis, ut minoris momenti Ecclesie cause non nisi in tertia instantia ad hanc curiam devolvi possint, hoc tamen ante omnia proviso, ut illic bona, expeditaque iustitia administreretur, præscripto etiam Ordinariis, & Delegatis iudicibus termino, intra quem causam expedire teneantur, quo elapso si causa expedita non erit, & altera partium id voluerit, jam devoluta causa censetur absque ullo cuiusquam impedimento, aut contradictione, cum hoc negari non possit in Romana Curia absque ullius personæ respectu optimam,

expeditissimamque iustitiam administrari; quæ coram Ordinariis præsertim in Germania multum claudicat, aut finem nullum invenit. Ut vero nulli liceat prætermisso Ordinario coram delegatis ab Apostolica Sede iudicibus in ipsa Germania suas causas peragere, cum nulla hoc Germania exposcat utilitas, & huius Sedis authoritati deroget plurimum, non putat sua Sanctitas concedi debere, nam & in magnum esset Germanorum, qui causas & negotia habent, præiudicium, si adempta ipsis erit libertas coram aliquo Prælate viro docto & integro, & a quo sperant se expeditam, & bonam iustitiam consequi, causas suas prosequendi. Quod si queratur Ordinarii suam per hoc jurisdictionem minui, cogitare debent non a decem, aut viginti, aut triginta annis introductam, sed a tempore, de cuius initio non est memoria, ita observatum, ut liceret unicuique non solum coram delegatis iudicibus in Germania suas causas peragere, sed etiam ad Romanam Curiam suos adversarios libere evocare. Itaque queri eos non posse sibi ab Apostolica Sede non concedi, quod nullo ipsis iure debetur, & quod Germanorum, qui causas & negotia habent, libertati est adversum, & huius Sedis authoritatis derogativum. Ubi tamen in ea beneficia se quisquam intrusit, quæ iure indubitate solum Apostolicæ Sedis dispositionem spectare dignoscuntur, liberum vult manere ab eadem Sede provisum etiam in prima instantia huc evocandi suos adversarios, ne se impunitatis ad iniustitiam proniores reddantur, quos nulla jam continet Religio. Quod ad causas vero prophanas, dicit Sua Sanctitas se contentam, ut coram suis iudicibus agerentur: esse tamen quasdam personas, quarum secundum leges, & canones Ecclesia parochiam gerere debeat, earum causas, ut Ecclesiasticarum coram Ordinariis, aut delegatis in Germania iudicibus agi posse vult, si ille Ecclesiasticum iudicem exoptent, idque modo & forma præscriptis, & in tertia instantia, si illis placebit, ad Romanam Curiam deferri posse: sed ubi aut nimis differretur, aut ipsis negaretur, iustitia Sedis, cui iustitior Ecclesie, & Christianorum omnium, & præsertim personarum talium cura commendata est, non posse illis non adesse, ut iustitiam consequantur.

Ad secundum & tertium articulum de Jure Patronatus, cui derogari queruntur, respondet sua Sanctitas, se existimare Juri Patronatus Laicorum hand temere se derogasse unquam, aut ab hac Sede derogari solere, nisi forte in beneficiis apud eandem Sedem vacantibus, quæ ab antiquo, etiam de jure communi semper fuerunt so-

lius

lius Romani Pontificis dispositioni reservata: quod cum non frequenter accidat, sed raro admodum, non habere patronos iustam causam, quod inde querantur; præsertim si cogitent nihil sibi autoritatis in Ecclesiasticis rebus posse competere, nisi quod huius sedis autoritate ipsis indulgentum est. Tamen etiam in hoc de suo jure concedere parata est sua Sanctitas, si magnopere hinc moretur Ecclesie reformatio, aut si quæ utilitas hinc speratur proventura Ecclesie. Ecclesiasticis vero patronis, quod ægre ferant alternis cum ipsis mensibus concurrere Pontificem, nulla prioris causa est, cum & ipsi, & eorum causa Jus Patronatus ipsis competit, jure subiecti sint huius sedi, & Romano Pontifici; quæ subiectio, ut diligentius observetur; & ab eis recognoscatur, universalis Ecclesie saluti in primis expedit, quam ut in eius concordia, unitateque consistere certum est præcipue; ita eam nisi unus supremus potestare, & autoritate, quæ ab omnibus religiosissime observetur, contineri, conservarique non posse. Itaque si sua Sanctitas pro bono pacis, & concordie Christianæ Ecclesie multa de suo jure cedere contenta est, merito suo jure contenti esse debent Ecclesiastici patroni, nec quidquam ambire, aut appetere, quod authoritati huius sedis, per quam conservatur Ecclesiastica Hierarchy vigor, & unitas, esset contrarium.

Ad quartum articulum; in quo cuperent Prælaturas, dignitates, & officia in Cathedralibus Ecclesiis in utroque mensibus electivas fieri, dante facultatem Capitulis eligendi personas idoneas, & eruditissimas, a quibus tamen dignitates de Jure Patronatus, tam Ecclesiasticorum, quam Laicorum exceptas volunt, ut qui patronos utriusque generis in nullo mense in suorum beneficiorum collatione præpediri exigunt, respondet sua Sanctitas cupere se, & optare, ut pro publico rorius Ecclesie bono, ejusque utilitate omnes contenti sint de jure suo aliquid cedere, seu patroni, seu ordinarii, præsertim cum ipsa, penes quam dignoscitur supremum jus rerum Ecclesiasticarum omnium, parata sit non pauca, sed plurima cedere eorum, quæ indubitabilissimo jure sibi dignoscuntur competere. Itaque non solum in Cathedralibus, sed etiam Collegiatis Ecclesiis dignitates, quæ præesse habent Capitulis, & ob id personalem requirunt obedientiam, quæ in Germania Decanatus, ut plurimum nominatur, contenta est in omnibus mensibus electivas esse a Capitulis, utque tales dignitates obtinentes in capitulis suis personaliter præsidere teneantur, & co-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

gantur. Alioquin nisi pro Ecclesie utilitate, & negotiis se absentaverint, ultra certos menses, eo ipso dignitatibus privati existant, possintque capitula ad aliorum electionem procedere, sed ut sua Sanctitas pro bono Universalis Ecclesie hæc contenta est de suo jure concedere, ita pariformiter fieri vult, tam ab ordinariis, quam a patronis, seu secularibus, seu Ecclesiasticis omnibus, quod ad tales dignitates attinet, ita ut nullo proventus prætextu electionis libertas quoad tales impediat. Sunt & aliæ quædam dignitates, tam in Cathedralibus, quam in Collegiatis Ecclesiis, quæ talem residentiam non requirunt, nec capitulis interesse prohibentur, quales sunt fere per Germaniam præpositura, aliæque dignitates, & officia, quæ per substitutos exerceri possunt. Quoad hæc vult sua Sanctitas antiqua concordata observari inviolabiliter, nam ita exigit Universalis Ecclesie utilitas, ut se possit præbere libertatem erga viros doctos, eosque, qui de hac sede, & Universalis Ecclesie sunt bene meriti.

Quoad quintum de Parochialibus Ecclesiis hæc satis intelligit sua Sanctitas, ita præcipue Ecclesie Christi utilitatem requirere, ut in eis committendis viris doctis, & idoneis summa diligentia adhibeatur. Cum fere Parochianorum vita, & Religio a suis Pastoribus dependeat, & plus ex hoc scandali patiantur infirmi, si una ejusmodi Ecclesia male colloceatur, quam inde adificentur, si viginti alia Sacerdotia, cum districtissimo iudicio conferantur. Et quamvis id sibi præcipue cordi & sit & semper fuerit, tamen in tanta potentium multitudine, & importunitate sibi, plerumque subripi: itaque per salutem Ecclesie oratos cupit, tam seculares quam Ecclesiasticos omnes, ut in hoc uno tam necessario pro universalis Ecclesie reformatione omnes secum pio studio concurrant & adjuvent, ut intelligatur illos non sua, sed quæ Jesu Christi sunt quæsiisse, seculumque modum excogitent, per quem eadem Ecclesie, in quibuscumque mensibus vacantes districtissimo iudicio viris doctis, & idoneis conferantur, nam ut illarum collationem, etiam in sex mensibus sue Sanctitati reservatis ordinariis locorum concederet, ne utriquam futurum putaret exire, & utilitate universalis Ecclesie, utque satis informata existit; ab illis non magnum respectum virtutis, & doctrine nec utilitatis Ecclesie in beneficiorum collatione haberi, sed conferri ab eis, vel cognatis, vel ministris, aut his, quibus favent eorum Secretariis, aut Consiliariis. Immo cupit, & vult sua Sanctitas, ut sicut ipsa suum jus collationis

Aaa

ca-

earum in sibi reservatis mensibus parata est condonare, & concedere utilitati totius Ecclesie, ita & ipsi in suis mensibus faciant aequa lege statuta, ac ordinata de omnibus. Quo autem modo de illis utilissime, ordinatissimeque possit constitui, diligentiorum forte cogitationem, tractatumque requireret, ad quem cuperet sua sanctitas adhiberi doctorum virorum per singulas Germanie universitates consilium, eorumque seueritiam ad suum referri iudicium, ut collectis omnibus, quod utilissimum inventum fuerit, eligatur.

Ad sextum Articulum, in quo, & ab annatarum solutione se liberari, & electionum Episcopaliu[m] confirmationes non ab hac sede, sed in Germania ab Archiepiscopis, aut Primatu peti, fierique postulanti, ut plerumque, quae nimis immodeste, ac insolenter immo apertam rebellionem spirantia in eo scripta sunt, praereveat, respondet sua sanctitas, & primo de confirmatione electionum Episcopaliu[m] ne ab huius sedis autoritate petantur, mirari se dicit, quae fronte audeant petere, aut enim hac in re omnis antiqui ritus Ecclesiastici ignarus esse, aut nimis improbam esse eorum petitionem oportet; nam quam non nuper, neque ab aliquot annorum centenariis introductum, sed ab initio ita in Catholica Ecclesia observatum fuerit, ut ex toto terrarum orbe, etiam a distantissimis Ecclesiis confirmationes electionum Episcopaliu[m] hinc peterentur, quae nec robur, aut firmitatem ullam obtinebant, antequam huius sedis autoritate essent confirmatae, de quo si dubitaret parata est rationem illis reddere clarissimam, & interim ex beatissimi illius Leonis longe ante mille annos ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum suum, & Apostolicae sedis in partibus Orientis Vicarium de Aetico veteris Epiri Archiepiscopi scripta Epistola clarissime intelligere potuerunt, quae tandem fronte Germanica Ecclesia, quae huius sedis velut germen est, ejus manu plantata, nunc demum sibi grave putabit, quod ille tam longe in extremo Oriente positae Ecclesiae sibi grave non putaverunt, non aliunde petendas esse electionum Episcoporum suorum confirmationes, quam unde octingentis annis petitae sunt. Proinde admonitis rogatosque cupit illos, ut Ecclesiasticae Hierarchiae unitati studeant, ac ne huius sedis in ea principali autoritate certum esse contineri, utque ab huiusmodi studiis, quae dissensiones, ac schismata pariunt, omnemque Ecclesiae dignitatem, & auctoritatem everterunt, abstineant, quae quantum displiceant Deo, horribilis illa, novaque Divina ultio adversus Chore, Da-

than, & Abiron, complicesque satis clara demonstrat, nam ut dissensiones, schismataque omni humana societati certum afferunt exitum, ita maxime Ecclesiae Christianae, quae quanto diffunditur latius, tanto arctius unitatis quodam vinculo debet contineri, ne seipsam in sese tumultuata evertat, ac prosternat.

De annatarum vero solutione, in quibus gravari se queruntur, respondet sua Sanctitas, quod si non solus proprius, sed communis Ecclesiae utilitatis respectum haberent, merito non deberet ipsis tam grave videri. Debet enim Romanus Pontifex totius Ecclesiae pondus ferre, debet Universam ejus tueri dignitatem, si enim hic infirmatur, ut Prophetae verbis utamur, ad cuius confugeris auxilium? Ad destituta rerum externarum subsidio & adminiculo, hoc praesertim deploratissimo tempore, languida contemptraque erit ejus auctoritas, quare ut in veteri illo tabernaculo, quod nostrae figuram gessit Ecclesiae, ex Dei institutione a Levitis, & Sacerdotibus dabatur summo Sacerdoti primitiae ex decimis omnibus, hoc est decimas decimarum omnium, ita plane aequissimum, iustissimumque est, etiam in nostra lege Summos Pontifices Ecclesiasticarum rerum portionem ab inferioris gradus Episcopis Sacerdotibus accipere, quo possit tueri omnium dignitatem, & universalis Ecclesiae onera supportare, quae qui non requirere arbitrium impensam maximam, humanarum omnium rerum ignarus est. In horum itaque locum si introductum est, ut a confirmatis per Apostolicam sedem Episcopis praestetur pecuniaria aliqua contributio, ut annatae hoc est medii unius anni fructus, qui tamen nunquam ad integrum valorem aestimantur ab aliis, quam qui ab Apostolica sede accipiunt Ecclesiasticos redditus, cuiuslibet, qui ad proprium commodum non nimis respicit, constare posse confidit id esse, & naturali, & Divino iuri maxime consentaneum.

Quod vero dicunt annatas ea intentione a Germanis Ecclesiis longo tempore persolutas, ut ex eis subsidium ferrent Romano Pontifici laboranti adversus Turcas pro Christianis, putat sua Sanctitas, nec se, nec Praedecessores suos illis defuisse, sed potius per Germaniae dissensiones, ac discordias hosti proditos, imo in tam notoria huius sedis calamitate, paupertate, ac necessitatibus plus fortasse pecuniarii subsidii se misisse laborantibus adversus Turcas Hungarorum Regibus, quam ex universis Germaniae annatis accepit. Sed non sola illa debuit esse persolutionis eorum intentio, sed ut Ecclesiae Universalis supportare posset onera, quae certum est varia

incurrere, ejusque dignitatem tueretur, neque enim tum proflus earum solutio introducta est, cum earum sic quantitas per Universam Ecclesiam determinaretur, ut annatarum nomen acciperent, constat enim ante nongentos annos, imo mille annos, ita observatum ab Ecclesia, ut confirmari ab hac sede Episcopi, & Metropolitanis eidem cum obedientiae obligatione pecuniariam etiam nonnullam praestationem solverent, de quo si quis dubitat, certior fieri poterit ex ea, quae hac de causa inter Constantinum huius sedis Pontificem, & Felicem Ravennatem Archiepiscopum exorta est tragedia, nam cum hic in superbiam, rebellionemque elatus, antiquam Praedecessorum suorum formulam, tum in subjectionis obligatione, quam in pecuniaria praestatione sequi contempneret, nec Constantinum monitis ut Praedecessorum suorum exemplum sequeretur induci posset, Justinianus Imperator intellecta illius erga hanc sedem inobedientia & contumacia, Theodorum Patritium ex Sicilia cum classe in Ravennates misit, quibus Archiepiscopi sui rebellionem faventibus bello victis, Felix Constantinopolim relegatus poenas suae contumaciae dedit. Hec autem ante annos fere nongentos acta adscribenda censuit sua Sanctitas, ut ex eis intelligerent non esse recentem annatarum introductionem, quancumque recens est earum nomen, proinde iniqua eos petere, qui has nolle persolvi amplius.

Ad Septimum articulum, nullas deinceps Commendas, nullas uniones, seu incorporaciones Prelaturarum, aut Ecclesiarum, beneficiorum fieri. Respondet sua Sanctitas, adeo aliquando Ecclesiarum utilitatem requirere, incorporaciones unionesque fieri, ut etiam jus commune locorum ordinariis eas facere permisit. Ut vero non temere, nec absque evidenti utilitate Ecclesiarum deinceps fiant, suae Sanctitatis cura fore.

Quoad commendas vero Prelatorum per Germaniam, quae personalem residentiam requirunt, aut beneficiorum curatorum libenter illis condescendat sua Sanctitas. De aliis vero quod querantur, merito illos non habere.

Ad octavum de reservationibus beneficiorum quas nunquam benefacientibus facit sua Sanctitas, non est, quod merito conqueri debeant ordinarii, quando illis servet concordata Germanicae nationis integra. Expedit autem Universali Ecclesiae, ut se possit erga bene de ea merentes, nonnullam exhibere liberalem, quod cum facit de suo, absque alterius injuria, nulla causa est, quod illi querantur. Quod vero dicunt Divinum cultum per eas minui, si

illius tantam, quantam videri volunt, curam habeant, sperat per ea, quae in quarto, & quinto Articulo dicta sunt, illis satis provisum iri.

Ad IX. de Beneficiis Germanicis solis Germanis, & qui personaliter residere voluerint, conferendis, in quarto, & quinto articulo satis responsum putat.

Ad X. quoad Collegia, & capitula nobilium, & graduatorum, contenta est Sua Sanctitas illis obsequi, & ita providere, ne nisi qualificatis conferantur.

Circa XI. Articulum de dispensationibus, & absolutionibus a casibus reservatis partim putat Sua Sanctitas ipsos non intelligere, quid velint, aut cupiant, partim injustissima petere, nam ubi Archiepiscopi, aut Episcopi potestatem habeant dispensandi in his, quae in huius Sedis auctoritate constituta sunt, hoc est inferiores, & subditi in lege Superiorum suorum, nisi ubi eis hoc expresse permittitur, omni juri, omnique rationi contrarium esse indubitatum esse. In absolutionibus, autem reservatorum Casuum, quod juri communi, & Sacris Conciliis statim cupiant, hoc vult jus commune, hoc Sacra concilia, ut in casibus Apostolicae Sedis reservatis se intromittat nemo, nisi ejusdem Sedis auctoritate.

Ad XII. Articulum in primis satis responsum est. Quod tamen de triennali possessione beneficium in nullo casu molestando exigunt, videri Sua Sanctitati regulam Cancellariae supra hoc editam esse aequissimam, nec eum, qui evidenter, ac notorie, absque ullo canonico titulo in beneficium ecclesiasticum se intruserit, beneficium possessionis triennalis gaudere debere.

Ad XIII. Indulgentiarum abusos esse plerosque egerrime fert Sua Sanctitas; sed cum nil tam sit bonum, tam utile hominibus, quo non abutantur, plerique, ob quorundam abusum non putat esse proflus rejiciendas, cum certum sit Christi fidelibus esse utilissimas, tam ad excitandum devotionem multorum, quam ut miseris oneratis satisfactione peccatorum misericorditer succurratur. Itaque si exposcat Ecclesiae necessitas, non existimat Christi fideles per eas ad subventionem non esse invitandos.

Ad XIV. De Domibus Theutonicorum, Apuliae, Siciliae, & Venetiarum, qui responderi debeat haud satis informatum sum. Hic tamen vicissim ab illis peti sua Sanctitas, ut curent restitui in statum pristinum ordinem Dominorum Prutenicorum, quorum bona Casimirus Brandeburgensis illius Ordinis Magister sui voti obtutus accepta uxore in prophanos usus convertere conatus est, veluti hereditaria

sibi, suisque prolibus usurpare.

Ad XV. De exemptionibus nonnullorum Prelatorum a Jurisdictione ordinaria quos ob id vitam dissolutam illi agere causantur, dicit sua sanctitas, exemptiones hujusmodi a longo tempore introductas fuisse, propterea quod Ordinarii suum non facerent officium, quorum si vita ita esset reformata, ut sibi subiectis essent recte vivendi regula, percipere se illis morem gerere, sed cum contra existat potius queri eos merito non debere, si qui ab eorum Jurisdictione exempti sint, ut liberius Deo serviant. Quod vero queruntur nonnullis electis Administratoribus, Abbatibus, & Prelatis indulta concedi de se non consecrari faciendo, dolet talia pleraque multorum importunitate a se extorqueri, se vero ejusmodi indulta omnia libenter revocaturum, nec cuiquam similia concessurum amplius.

De eo vero quod conqueruntur, hic ordinari nonnullos super Ecclesiarum titulis ad quorum possessionem nunquam perventuri sunt; ut id sit necesse fieri, fecit Episcoporum Germania presertim vita plus quam secularis, qui dum sibi indignum putant, quae vere Episcopi munera & officia sunt, obire, necesse fuit, ut super titulis talium Ecclesiarum ordinarentur Suffraganei; sed cupit, & percipit sua sanctitas, ne eo opus sit amplius, sed ipsi per se ipsos exequantur Episcopalia officia.

Postremo, quod de promotis apud Sedem pauperibus plerisque, & indoctis, ipsi displicet, cum non minima pars reformationis Ecclesiae hinc pendeat, ut tantum digni, doctique ad sacerdotium promoveantur, cupit sua sanctitas circa ordinationes Sacerdotum strictissimam aliquam disciplinam constitui, & observari non solum apud hanc sedem, sed etiam ab Ordinariis omnibus, & circa hoc non solum rigorem canonum conservari diligenter, immo & illis, quae convenientia videbuntur, adjici, ut qui nunc in vigesimo quinto anno ordinari permittuntur, non nisi in vigesimo septimo, aut vigesimo octavo deinceps admittantur. Sed quo pacto huic rei convenientissime, efficacissimeque provideri possit, se cupere intelligere etiam doctorum Virorum per Universitates sententiam, ut collatis omnibus, quod Ecclesiae utilissimum videbitur, constituantur.

Quod vero memorant inter abusus cœlibatium, &c. Refellit eum errorem acerrime Pius, ut quia Ferdinandus Imperator proximo anno easdem preces repetivit, ut sacerdotibus conjuges permitterentur a Pontifice, ne in libidinum caeno volutarentur, propterea hanc partem in sequen-

tem annum rejecimus, in quo omnes avaritiae contrariae gravissimis responsis, atque auctoritatibus diluuntur, & confutantur.

Disceptatum vero acerrime in concilio Tridentino de cœlibatu Sacerdotum tradit Astulphus Servantius.

Feria V. die IV. Martii MDLXIII. habitata est Theologorum Congregatio, in qua Joannes Peltarius Clericus Secularis Galus ita peroravit.

Quoad primum Articulum tertiae classis de cœlibatu Sacerdotum, posuit tres conclusiones.

Prima, Sacerdotes Occidentales ex statuto Ecclesiae Romanae tenentur continentiam servare, non loquendo de Orientalibus, & Graecis, quibus magis permisum, quam concessum est Matrimonium. Nam Paulus ait: Diversa sunt dona Dei, ut aliis continentia, aliis Matrimonium concedatur, omnes tamen unum corpus sumus. Vir autem cogitat quomodo placeat uxori, Sacerdotes autem quomodo placeant Deo. Sacerdotum tres sunt actus principales, predicare, orare, administrare Sacramenta, quae omnia repugnant Matrimonio, nam propter orationem Paulus jubet conjugibus abstinere, multo magis Sacerdotes, qui semper orare debent, ut Hier. lib. 1. adv. Jovinian. declarat. Origenes hom. 25. in lib. Numer. & Epiph. lib. 2. contr. haereses her. 49. idem confirmat.

Præterea Sacerdotes Levitici generis, dum sua vice ministrabant in Templo, a conjugibus abstinere, multo magis Sacerdotes Christiani, qui perpetuo debent quotidie ministrare, vel baptizando, vel predicando, vel orando, vel Sacrificium offerendo. Et si filii Israel accepturi legem a conjugibus abstinere, multo magis Sacerdotes, qui legem docent. Et sicut etiam comesturi Panem Propositionis necesse erat, ut abstinuissent ab uxoribus, multo magis comesturi Corpus Christi, ut Hieronymus argumentatur. Licet tamen conjugii eo die, quo reddit debitum uxori, accipere Eucharistiam, non repugnat ergo sumptio Eucharistiae cum conjugio, nisi statutum ecclesiae obstaret, nam etiam tempore orationis vir tenetur reddere debitum uxori; solum enim peccatum excludit gratiam, & conjuges non peccant reddendo debitum, ergo non excluduntur a gratia. Et Zachariae praedicitur se habiturum filium, quod non fit absque debiti redditione, & tamen ipse processerat cum uxore in diebus suis, ergo redditi debiti non excludit gratiam; unde Augustinus dicit, conjuges peccare in usu venialiter [intellige si solius voluptatis

XLV.

Astulphus
Servantius
in Act.
Concil.
Trid. ms.
Franc.
Car. Bar.
fig. num.
1109.

Pag. 117.
per A-
stulph.
Servant.

De conju-
gio Sacer-
dotum
disputa-
tum Tri-
dentini.

Annal. 11.
16. Ann.
1351. n.
9.

gra-

gratia se conjunxerint.] nam a Clemente VI. est definitum, conjugalem actum, cum sit, ut fieri debet, actum esse meritorium vitae aeternae; non repugnant ergo Matrimonium, & Sacerdotium, sola igitur institutio Romanae Ecclesiae reddit Sacerdotes inhabiles ad Matrimonium, & sicut ecclesia illegitimavit consanguineos certis gradibus, ita & Sacerdotes, & majori etiam cum ratione, cum minor sit ratio inter consanguineos, quam Sacerdotes Occidentales, qui tenentur ex voto servare continentiam, & castitatem, nam Augustinus asserit parvulos teneri ad votum factum in baptismo, licet ipsi actu non noverint, sed in fide parentum, multo magis Sacerdotes, qui proveci sunt aetatis, & propria, & deliberata voluntate se obligarunt. Votum enim proprium servari debet 1. Corinth. 7. Qui statuit in corde suo, &c. Et si is, qui vovit servare virginitatem, tenetur ad votum, multo magis ipsimet virgines debent servare votum, ut Matth. 19. Aliqui castraverunt se propter Regnum Caelorum 1. Timoth. 5. & Luc. 2. Augustinus lib. 1. de Virginitate exponens verba illa, Quomodo fiet istud, quoniam Virum non cognosco? de voto intelligit, potest enim homo firmare eam promissionem voto, quam servare potest, sed firmitas voti est a rectitudine divina, non autem a nostra voluntate, & sic certitudo voti quoad nos est certa, & infallibilis. Ait enim Scriptura Vovete, & reddite Domino Deo vestro, votum igitur solemne dirimit Matrimonium, non autem votum simplex. Dispensatum est in Rege Aragonum, & Paulus III. & Julius III. dispensassent, si Lutherani Sacerdotes se converterissent ad Fidem Catholicam, re antea in concilio Bononiensi diligenter discussa.

Tertia Conclusio, Sacerdotes Occidentales ex voto tenentur ita servare continentiam, ut per Papam dispensari non possint. Castitas enim est adeo Monacho annexa, ut non possit ab homine separari, ita & multo magis castitas, quae annexa est Sacerdotio, ut Beatus Thomas declarat ex decretali Innocentii III. cui rationem ipse Divus Thomas addidit, quod enim semel dedicatum est Deo & consecratum, non potest ab aliquo immutari, ergo continentia semel Deo dicata non potest per Summum Pontificem tolli, nec super ea dispensari, licet contrarium dicat Cajetanus, quod ea sit opinio, non sententia D. Thomae, quod falsum est, nam D. Thomas in fine concludit, non posse per Ecclesiam dispensari. Est enim eadem ratio voti Monachi, & Sacerdotis. Ergo sicut super eo dispensari non potest, ita

& super hoc, quod per singula comprobavit ea similiter vota non differre. Castitas igitur ita est annexa Monacho, & Sacerdoti, ut super eam dispensari non possit, uterque enim mancipat corpus suum Deo, & hoc Ecclesia consentiente, ergo liberari non possunt. Et mox. Ergo sicut vinculum conjugum est indissolubile, ita, & conjugium cum Christo, & sicut matrimonium contractum per verba de presenti est indissolubile, ita & qui despondit se Deo, contrahit vinculum indissolubile adduxitque argumenta contrarium tenentium. Neque solemnitas ista ab Ecclesia removeri potest, ut relinquuntur Sacerdotes in eorum arbitrio, si nubere voluerint, cum ea devenit a Traditione Apostolica juxta ea quae dicit Urbanus in cap. Quidem 25. qu. 1. Considerandumque est, quod dicitur in can. 7. Apostolorum ab iis, qui id negant. Hier. ad Pammachium eandem continentiam sacerdotum comprobatur, & Matth. 19. Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter Regnum Dei, ut Basil. & Hilar. confirmant. Et licet aliquando Pontifex dispensaverit cum Monacho, numquam tamen cum sacerdote, cum sacerdotium sit jure Divino non autem monachus, & Sacerdotium ad Hierarchiam Ecclesiasticam, non autem monachus pertinet. Et cum opponunt haeretici, Crescite, & multiplicamini; respondeo, praeceptum obligasse in veteri primitiva Ecclesia, non autem nunc & ut responderet Augustinus supra de Virginitate lib. 1. non omnes conjugari, uti & Sacerdotes, & e contra, ad Pauli verba. Unusquisque habeat uxorem propter fornicationem. Respondeo ex Hieron. loqui de jam conjugatis, quare dixit uxorem habeat, non ducat, id est debitum reddat, & cum dicitur, Qui non potest continere, nubat, intelligit de iis, qui non voverunt.

Alii insuper Theologi multis in medium allatis argumentis super hoc Articulo disceptaverunt, quae per ordinem disposita hujusmodi erant.

De cœlibatu Clericorum.
Videndum est primo, utrum laici conjugati possint promoveri ad Sacros Ordines, & deservire altaris ministerio, simulque uti matrimonio jam contracto.

Utrum Clerici in Sacris Ordinibus constituti possint contrahere matrimonium.

Circa primum non videtur dubium, quod alias conjugati promoveri poterant ad Ordines Sacros, & uti matrimonio contracto, ut habetur in Concil. Gangr. 28. dist. cap. Si quis discernit, & in can. Apostol. c. Si quis docuerit dist. 28. & in 6. Synodo 31. dist. cap. Quoniam, & cap. Aliter. & de jure civili in l. Eum qui Cod. de ep. & cl. & in const. de Sanc. ep. l. 5. §. Clericos Auth. collat. 9. Post-

XLVI.

Proposita
Theologis
exami-
nanda.

Postea de anno 325. in Concilio Nicæno tractatum fuit, ut Sacerdotes continerent ab uxoribus, sed contradicente Paphnutio relictum est in libera voluntate cuiusque cap. Nicæna 31. dist.

Demum Syricius de anno 381. statuit, ne Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi ad haberent uxores 82. dist. cap. Proposuit cap. Plurimos. cap. Quia.

Item Pelagius II. de anno 579. constituit generaliter, ut Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi abstinerent a matrimonio contracto, ut habetur in cap. Ante triennium 31. dist. cap. Multorum 32. dist.

Id quoque statuit Greg. I. de anno 590. ut haberetur in cap. Nullum 28. dist. d. cap. Ante triennium 31. dist. cap. Multorum 32. dist. 27. q. 2. c. Multorum.

Idem & alii Pontifices statuerunt, ut Innoc. I. 31. dist. cap. Tenere: & 82. dist. cap. Proposuit.

Leo IX. in cap. Lex continentie 31. dist. & in cap. Omnino; in quibus locis dicitur, quod possunt quidem retinere uxores, sed non uti eis ad officium carnis.

Hodie autem secundum canones conjugati non possunt promoveri ad Sacros ordines, nisi uxores eorum voveant pariter continentiam, ut patet in tit. de convers. conjug. & in titulo Qui cl. vel voven.

Circa secundum; licet continentia Clericorum non sit de substantia ordinis, neque de jure Divino, tamen nunquam reperitur, quod a tempore Apostolorum hactenus licuerit constitutis in sacris ordinibus contrahere matrimonium, & uti simul Sacerdotio, & matrimonio, ut dicit Joannes de Turrecrem. in d. cap. Nicæna, & in cap. Aliter 31. di. gl. in cap. Si quis eorum 32. dist. cap. Cum in præterito 84. dist. & habetur in canone Ap. 25. Immo contrahentes olim privabantur Sacerdotio, ut habetur in cap. Cum de quorundam 85. dist. cap. Diaconi 28. dist. cap. Presbiter ead.

Sed hodie secundum canones non tenet matrimonium, ut dicitur in cap. Erubescant 32. dist. & cap. Si quis eorum & cap. eos qui ead. cap. 1. de cleric. conjug.

Utrum autem Pontifex Romanus possit permittere, ut etiam constituti in sacris ordinibus contrahant nuptias, & fungantur Sacerdotio, doctores videntur inclinare, ut possit, & in primis gl. in cap. Quæ ad perper. 25. quæst. 1. & gl. in cap. de illo 32. dist. Innoc. in cap. Placet de convers. conjug. ubi dicit, quod istud prohibetur ex sola constitutione Ecclesie, contra quam Papa potest dispensare, & ea sublata possent utique contrahere, & ita tenet Jo. And. ibi: pro hoc facit glo. in

d. c. Aliter 31. dist. quæ dicit aliquos tenere, quod ita sit servatum in Ecclesia Orientali, & videtur etiam sentire Azo in Sum. Cod. de ep. & cl. n. 31. Alex. in const. 2. n. 8. in primo vol.

Utrum autem expediens sit permittere conjugia clericis, Abb. videtur indistincte, & generaliter fateri, quod sic, in cap. Cum olim de Cler. conjug. ubi dicit, quod Ecclesia non solum potest permittere conjugia clericis, sed etiam deberet, attempo quod ex lege continentie contrarius sequitur effectus, & loquitur etiam de promotis, qui non voverunt continentiam. Et Spec. in tract. de mod. gen. conc. in 2. part. tit. 46. Præpos. in rubr. Qui cl. vel vov. quæ tamen sententia tutius procedit in matrimonio ante ordines susceptos.

Item quando dispensatio fieret ex magna aliqua causa, puta pro reductione unius Regni, ut dicit Joann. de Turrecrem. in d. cap. De illo num. 3. Innoc. in cap. Cum ad monasterium de stat. regul. n. 4.

Ruebat hoc tempore magna Sacerdotum multitudo in præcipitia hæreseos cupiditatum lenociniis illecta, conjugiique nomine incestas scortationes obvelabat, quo flagitio etiam devinxere se nonnulli præfules, qui præluere exemplo sanctimonie aliis debuerant, vel Hæreticorum partibus se adunxere; cumque judiciaria severitas dirringi non posset in eorum Provinciis, sanxit Pontifex, ut fidei censores, qui Romæ erant, eos vocarent in jus, ac judiciaria in eos acta conficerent, reservata Pontifici decretoria sententia.

Ad perpetuam rei memoriam, &c.

Sicut nuper non sine gravi cordis dolore, & animi amaritudine accepimus, nonnulli Prælati, & dignitate Ecclesiastica, ac Episcopali ordine constituti, ad quos veluti in partem sollicitudinis nostræ vocatos magis spectaret ceteros, præsertim eorum curæ creditos, ab erroribus revocare, & in eisdem erroribus pertinaciter insistentes insequi, nedum in similes errores Hæreticos graviter prolapsi fuere, sed etiam ceterorum Hæreticorum fautores, & auxiliares existunt, & eandem fidem Catholicam, cuius defensores esse deberent in dies oppugnare non verentur.

Volentes igitur huic tam pernicioso morbo, prout nostro incumbit officio, occurrere, ac ne ulterius progrediatur, quantum in nobis est, providere, motu proprio per Apostolica scripta Venerabilibus Fratribus nostris, & dilectis filiis nostris Inquisitoribus contra hæreticam pravitatem generalibus in Alma Urbe nostra pro tempore residentibus, quibus ut contra quoscumque etiam

* jam

XLVII.

Reg. Pii IV. fo. n. 197. ep. 220.

Bull. in Pio IV. constituit. 97.

etiam Cardinalatus præditos dignitate procedere possint per alias nostras indulgimus, tenore præsentium committimus, & mandamus, ut omnes, & singulos hæreticos, & hæreticorum fautores, receptatores, & auxiliatores prædictos de hujusmodi criminibus diffamatos, in provinciis & locis, in quibus Lutherana secta invaluit, commorantes, ad quos ob ipsorum hæreticorum frequentiam notorium est rurtum, seu saltem liberum non patere accessum etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, & alia quæcumque etiam Cardinalatus dignitate præfulgeant, nullis aliis desuper habitis super non tuto, vel non libero accessu hujusmodi informationibus [receptis tamen summarie, & extrajudicialiter, quantum ipsis Inquisitoribus sufficere videbitur prius iudiciis] etiam per edictum in valvis Palatii officii sanctæ inquisitionis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe, ac in Conciliaria nostra Apostolica, & in acie Campi Floræ tantum per unum ex nostris Curatoribus, vel etiam in locis finitimis terrarum in Italia consistentium, nobis, & eidem Sanctæ Romanæ Ecclesie immediate subiectis prout ipsis Inquisitoribus visum fuerit, assignandum, & publicandum, citent, monent, & requirant, & intra certum & competentem terminum eis ipsorum Inquisitorum arbitrio præfigendum, sub excommunicationis lætæ sententiæ, suspensionis a Divinis, & privationis etiam a Cathedralibus Ecclesiis, quibuscumque dignitatibus, & beneficiis Ecclesiasticis (Et paulo post) necnon confessionis criminum hæresis eis obiectorum (Et mox) coram ipsis personaliter, & non per Procuratorem, Defensorem, vel excusatorem aliquem compareant, & se a criminibus prædictis expurgent (Et post nonnulla) ac demum processum omnem nobis, ut ad sententiæ, quæ iusta visa fuerit, prolationem devenire possimus in Consistorio nostro secreto referant, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Domini MDLXIII. VII. Idus Aprilis Pontificatus nostri anno IV.

XLVIII. Damnatos ex his nonnullos Gallie Episcopos Huguenottismo contaminatos dicitur inferius, ac etiam ex ipso Cardinalium cœtu traxit ad se Sathanas Odettum Castillonem Diaconum Cardinalem, ac instar alterius Judæ impiorum Huguenottorum Ducem ad evertendam Religionem Catholicam constituit, de quo ineunte anno apud Cardinalem Armeniacum Pontifex questus est his literis.

Dilecto filio Georgio rit. S. Nicolai in carcere Presbytero Cardinali de Armeniaco vocato.

Cum Odettus Cardinalis de Castillon vocatus hæreticæ pravitatis infamia jamdiu laborans adeo respicere neglexerit, ut abjecto Dei timore, generis, ordinis, dignitatis, & salutis immemor, ad hæreticos, suadente Diabolo, sese contulisset dicatur, eius causam cognoscendam nos mandasse scias Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalibus sanctæ Inquisitionis officio prepositis, reservata nobis sententia, quam Deo auctore feremus, prout Sacrorum Canonum sententia postulabit, &c. ob tantum porro flagitium Sacerdotiorum omnium vœgalibus multatus pronuntiatur. XIII. Januarii MDLXIII. Pontificatus anno IV.

Pseudo-Cardinalis Castillonæ impietas imperita, & impia imperitia eo prorupit, ut hactenus errasse Romanam Ecclesiam effutiret, quem Pontifex, qui jamdiu ejus flagitia respicientiæ spe tolerarat, perculit anathemate, omnique munere Ecclesiastico submovit.

Ad perpetuam rei memoriam, &c.

Cum nuper magno cum animi nostro dolore plurimorum fide dignorum relatione, & fama publica, non quidem a malevolis, & suspectis, sed gravibus, & honestis, ac veridicis personis exorta, etiam per modum notorii facti permanentis ad aures nostras pervenit, iniquitatis filium Odettum e Castillione Sanctæ Romanæ Ecclesie Diaconum Cardinalem, & Ecclesie Belvacensis perpetuum administratorem alias per Sedem Apostolicam deputatum, ad quem velut ipsius universalis, & Romanæ Ecclesie Cardinalem, & honorabile membrum pertinebat pro fidei Catholice defensione, Apostolicæque Sedis conservatione proprium sanguinem, ubi opus fuisset, effundere, vitamque exponere, ac Hæreticos undique, & præcipue ab ecclesia Belvacensi prædicta, illiusque Civitate, & Diocesi, quarum curam gerebat, potissimum expellere, illosque totis viribus, ac omni conatu persequi, suorum muneris, status, decoris, honoris, ac propriæ salutis, necnon beneficiorum, quibus illum Sedes Apostolica tot tantisque dignitatibus decoraverat, receptorum, & fidelitatis iuramenti eidem Sedi per eum præstiti, nobilitatisque sue originis prorsus immemorem, Deique timore postposito contra Sedem eandem se temere erigentem adeo in profundum malorum prolapsus fuisse, ut in pessimam illam, quæ his calamitosis, & deplorandis temporibus, in inelucto Regno Franciæ, prob dolor! maxime invaluit, Huguenottorum num-

Pius IV. tom. 2. brev. sig. 2897. ep. 318.

XLIX.

Bull. in Pio IV. constituit. 66.

Odettus Cardinalis Castillonus in hæresim Calvinistam incidit, & condemnatur.

cupatam heresim manifestam nedum incidit, sed ipsos Hugonotos Hæreticos, quos præsertim in Civitate, & Diocesi prædictis corrigere, & punire, vel saltem ab eis profligare debebat, defendere, fovere, protegere, aut rueri curaverit, & quamplures huiusmodi pestifera sectæ viros pseudortheologos in rectores, & concionatores, quibus alios seducere, ac inficere posset, familiariter retinuerit, arma sumpsit, ac alia gravissima heresim manifestam denotantia pertinaciter contra fidem Catholicam, sanctamque Romanam Ecclesiam commiserit, & perpetraverit in gravem Divinæ Majestatis offensam, ac omnium Christi fidelium scandalum.

Nos igitur, quorum est pro nostro pastoralis officii ministerio præmissis debito providere, non valentes citra immensæ illius Divinæ Majestatis offensam, necnon Christianidelium scandalum modo aliquo præmissa, utpote tam impia, & enormia; conveniens oculis pertransire, ut tamen videremus clamorem, qui ad nos pervenerat, idem Odettum opere complevisset, Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus hereticæ pravitatis Inquisitoribus generalibus in Romana Curia deputatis, ut de præmissis omnibus, & singulis se diligenter informarent, veritatemque desuper inquirent, ac deinde nobis in Consistorio nostro secreto referrent, commissimus, & mandavimus. Cumque Cardinales Inquisitores præfati mandatis nostris huiusmodi parentes, super his diligenter inquisivissent, ac dictum Odettum nedum superius expressa, sed etiam longe deteriora commisisse, & perpetrasse, nempe inter alia dixisse, & pertinaciter tenuisse, Ecclesiam usque ad ista tempora Hæreticorum Hugonotorum errasse, nec non palam, & publice partes dictorum Hugonotorum Hæreticorum, & sectas fuisse sequutum, ac tutatum fuisse, & laudasse, abiectione Cardinalatus habitu, & insigniis, quibus se indignum reddiderat, ad Hugonotos Hæreticos ipsos declinasse, eorumque sectam expresse profectum fuisse, seque illorum exercitus ductorem fecisse, & existere, aliæque in sanctam fidem, & Catholicam Religionem commisisse comperiissent, & nobis in Consistorio prædicto retulissent (nonnullisque interjectis de servato in ea causa ordine judiciario) ipsum Odettum Hæreticum, Excommunicatum, Hugonotum, Schismaticum & Blasphemum, ac a fide Catholica, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Apostatam, & transfugam, fidei fractorem, & perjurium pronuntiamus, & judicamus, ac declaramus, & propterea eum ab omni Cardinalatus commodo, & honore, ac pri-

vilegio etiam clericali a die commissorum criminum huiusmodi ipso jure depositum, dictaque Ecclesiæ Belvacensis administratione, ac omnibus beneficiis, & officiis, honoribus, dignitatibus, ac Prælaturis privatum. Et infra. Ac velut talem Hæreticum, schismaticum, & blasphemum, & instructuosum palmitem ab Ecclesiâ præcisum ulterius legitime puniendum fore decernimus, ejusque personam a Christianidelibus capiendam, & detinendam, & ad justitiæ, & ministrorum manus, ut penis debitis affici possit, tradendam, omni meliori modo, & forma, quibus possumus, & debemus, exponimus, &c. Dar. Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ MDLXIII. pridie Kal. Aprilis Pontificatus nostri anno III. *

Obduruit magis in perfidia Odettus, utque Præfules ad Ecclesiasticas dignitates convertendas in prophanas suo exemplo pelliceret, se Comitum Belvacensem dicit, cum Belvacensis Ecclesiæ administratione multatus esset; utque magis amentiam suam proderet, qui errasse hæcenus Romanam Ecclesiam asserbat, ac jam una cum Huguenotismo sapientiam se induisse ganniebat, Cardinalitio cultu, quem abjecerat, resumendo Isabellam Altavillam Dominam de Lore concubinam duxit, ut Huguenotæ perfectionis culmen attingere demonstraret. Cum vero sibi male metueret, ne justo tandem supplicio conficeretur, quinto post anno cum sua pellice in Angliam fugit. Increbuisse Tridenti famam, fuisse illum autorem ac suavorem procuratæ cædis Francisci Ducis, qui flagrantissimo pietatis ardore Huguenotam perfidiam debellabat, refert Astulphus Servantius, at Joannes Poltrorius flagitii reus non illum, sed ejus fratrem Gasparem Colinium Castilionem, ac Bezam suscipiendi facinoris consultores accusavit; fuerat vero a Castilione instructus auro, ut pernicem equum sibi compararet, sicque susceptæ hæreseos respicientia in familiaritatem Guisli Ducis se insinueret, ut proditione eum trucidaret, non enim stare posse Huguenotam impietatem vivo, ac spirante, Francisco Guisio Duce Religionis Catholicæ acerrimo vindice, ac fidissimo Regis administro, Amiralio, ac Beza sentiebant, maxime, cum capto Condæo, Aureliam, quam Andelotus Castilio ægre propugnabat, obsidione premeret, atque hostilibus impressionibus Andelotum jam in discrimen adduxisset, ut Huguenotorum oculis, ac menti extremus exitii terror a Francisco Guisio offunderetur; impius itaque proditor ab Hugue-

Legg. IV. L.

Astulph. Servantius in Astil. Concil. Trid. ad 10. Mar. MS. Fr. Car. Bar. fig. 1109. & alia ms. Car. Pii. Franc. Belvacens. l. 30. n. 14. & 15.

Dux Ghisius proditorie ab Hæreticis occiditur.

Joan. Fr. ms. Arch. Vat. Diar. num. 111.

LI. Ast. Conc. Trid. per Gabr. Paleot. ms. Car. Bar. fig. 24. p. 307.

nottissimi signiferis, ac Principibus subornatus redeuntem e castris Guisium a tergo, tribus glandibus e manuario tormento breviori emissis, fauciat sub noctem XII. Kal. Martii, ex quo vulnere sexto post die Sacramentis rite procuratis a Lancellotto Carlesio Episcopo Regensi, multis Christianæ pietatis flagrantissimæ signis, & cum magna caelestis immortalitatis spe animam Deo reddidit, quod ex publica fama in Romana Curia tunc XII. Martii sparsa testatur Joannes Firmianus his verbis. Obiit prout semper vixerat Christianissime sumptis maxima cum devotione omnibus sanctissimis Sacramentis.

IX. Martii certior nuntius allatus est de obitu Ducis Ghisani fratris Cardinalis Lotharingi, nam cum sparsus hic rumor falsus crederetur, nunc veris nuntiis fuit confirmatus, dicebaturque is a privato milite ex viginti septem conjuratis in gratiam Amiralii aëno sclopi globulo fuisse introrempum, suadente id præcipue Theodoro Beza hæresiarcha, qui complices hac ratione caelestem gloriam consecuturos prædicabat. Observatum fuit in Lotharingio invidium animi robur, magnaque in adversis rebus fortitudo, ac prudentia, nam sublato Duce præstantissimo, quo Gallie præsidium adversus Hæreticos maxime nitebatur, cum ipse, qui & frater erat, & in quo magna spes privatarum rerum suarum sita erat, & hoc vulnere graviter percussus existimaretur, ipse tamen adeo patienter, moderateque hunc casum tulit, ut post unum, & alterum diem vix quodquam mororis in eo vestigium dignosceretur, imo riduo post Missam in Templo S. Bernardini, ut videbatur, odio atque animi acerbitate deposita, celebravit.

Præclarissimo Religionis Catholicæ vindici solemnium pompa Trident. Patres justa perolvere, quare die Lunæ X. Mensis Martii, ut habet Massarellus: Celebrata est in Ecclesia Cathedrali Missa pro ejus anima; peregitque Sacra R. D. Archiepiscopus Ebedunensis, quibus interfuerunt Illustrissimi DD. Legati, ceterique conciliares omnes.

Nec Ghisium dumtaxat ab Huguenotis perduellibus perquisitum ad mortem, sed alios etiam præstantes Catholicæ Religionis defensores, ut proditione mactarentur, destinatos fuisse, aperuit parricida ille Joannes Poltrorius, cum extremo supplicio immanissimo excarnificandus esset, in cuius supplicii acerbitate, execrari Amiralium, & Bezam flagitii consultores auditus est.

LII. Hic lubet addere, quæ de immanissimâ Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

ma Calvinistarum perfidia Guillelmus Guil. Ros. Rolfeus scripsit. Calvinistæ modo Principes, & Nobiles Viros occidere possint, de jure, vel injuria, utrum cum fraude, & perjuriis, aut quovis atrocissimo scelere ea cædes fuisset copulata, omnem curam, & cogitationem projecerunt. Quis fuit aliquando Princeps, defensa contra Imperatorem Carolum Meti, expulso ad Rentiū eodem Imperatore, & recuperato ab Anglis Calero, toraque illa hora maritima Republica Gallicana Francisco Duce Guisio utilior, aut ob Gallici nominis splendorem apud exterarum Nationes diffusum, illustrior? Aut quis fuit propter singulares virtutes, non solum veris Gallis, sed etiam inferis hostibus Hispanis, Germanis, atque Italis eodem Principe amabilior? Id quod funeris ejus mærore indicatum est. Et tamen quis ignorat quemadmodum ille humanissimus Princeps, ab homine Calvinista, cui tamen antea, & eo fere ipso momento temporis maxime fuit beneficus, sceleratissime, & perfidiosissime occisus est, persuasione Gasparis Coligni, & Theodori Beza, etiam rum, cum de pace tolerabili Hæreticis concedenda operam suam quam maxime impendebat. Actum erat de Calvinismo; reliquias enim belli persequutus, capita infidelitatis Huguenoticæ Aureliis obsederat, atque ita in arctum eorum coegerat copias, ut nisi aliqua ratione per fas, aut nefas Dux Guisius e medio tolleretur, Calvinistæ putarint, non tam de paucis rebellibus, & Ducibus Calvinianis, quam de ipso Calvinismo in Gallia conclamatum esse.

Audita clarissimi Religionis Catholicæ defensoris cæde Pontifex maximum dolorem traxit, ejus tamen fratrem Carolum Cardinalem piis hæc literis solatus est.

Dilecto Filio nostro Carolo Tit. S. Apollinaris Presbytero Cardinali a Lotharingia.

Quanto nos dolore percussit, & quanto pere animam nostram concussit, ac turbaverit obitus bonæ memoriæ Ducis Guisii fratris tui, non facile verbis assequi possumus, sed mærorem nostrum ex iactura, & damni magnitudine, quod Regnum Gallie, & Religio Catholica fecit; facilius est cuius metiri. Is quidem obiit, dum Dei Omnipotentis honorem, dum Catholicam fidem, ac Religionem fortissimus Christi & Ecclesiæ pugil defenderet, & Christianissimo Regi operam cum summa fide, ac pietate navaret, cui parta insigni divinitus paulo ante victoria Regnum conservaret. Nos autem, & pios, & Catholicos omnes deplorare oportet talis viri mortem, tam turbulento Regni illius.

Pius IV. to. 2. brev. fig. 2897. ep. 348.

Solatur Pius IV. Cardinalis Lotharingum ob necem fratris.

Bbb lius,

lius, & Christianæ Reipublicæ tempore : augetur etiam non parum mæror noster ex mæroris tuo, & tuorum pro paternâ nostra erga domum vestram benevolentia. Sed quæ nos consolandi tui causa proponere possumus, ea idcirco commemorare omitterimus, quod scimus te, ut prudentia tua & constantia dignum est, hoc incommodum foris animo laturum, & illa in primis consolatione esse usurum, qua nulla major & gravior adhiberi potest, quod frater ipse tuus, ut omitteremus gloriam, quam sibi apud homines rerum suarum gestarum magnitudine pepererat, pro suis in Catholicam fidem, ac Religionem meritis ad veriorem vitam, & solidiorem gloriam fruendam a Christo ipso, in cuius causa sanguinem suum tam pie profudit, assumptus est, sicut de Divina bonitate confidere debemus, &c. XVIII. Martii MDLXIII. Pontificat. anno IV.

LIII.

Hunc quoque Cardinalem Religionis causam flagrantissimo studio defendisse alibi pluribus in locis videbimus. Ita ut in maxima multorum Principum a Catholica Religione defectione Guisæ familiæ singulare decus extiterit Catholica Religionis ad extremam sanguinis effusionem defensio, ut refert memoratus Guillelmus Rosæus.

Guill. Ross. p. 758.

Bellefor. l. 6. c. 37.

Ad Guisiorum memoriam magnificum est, quod nostra memoria de eorum Avo Claudio videlicet historici non minus fideliter commemorant. Cum iste Evangelismus iam in herba esset, contractoque Hæreticorum vasto exercitu e Germania in Galliam irrumperere niteretur, & in Regni finibus ab usitatis sacrilegiis confringendi Imagines, demolendi Altaria, evertendi Ecclesias, occidendi presbyteros inciperet, tum Ducem Guisium Campaniæ, & Burgundiæ Gubernatorem conjunctis Provinciarum illarum presidiiis cum fratre Antonio Duce Lotharingiæ Hæreticos illos, quamquam Catholicis septuplo plures, viriliter invasisse, & eorum plusquam decem millia trucidasse paucissimis e Catholicorum militum numero desideratis, atque ita in eo primo tempore hæresim a Gallia ingredienda repulisse, eamque ita stirpibus excidisse, ut nec in consiniis radices agere permitteret : quo facto inquitur historici domus Guisæ videretur jecisse fundamenta defendendi Ecclesiam Catholicam contra furorem Hæreticorum, in quo constanter ad hunc usque diem perseveravit.

LIV. Belcarius l. 30. n. 17.

Prostrato Francisco Ghisio Duce prostrata visa est Catholica Religionis causa. Aureliæ enim oppugnatio refrigescere militari ardore remissa est, hostes vero auctiores animis, atque ad hæresim

proferendam obfirmatioribus triumpharunt, potitque in Normannia ex dedicationis legibus Bajocensi Urbe, eam. Statim (inquit Belcarius) ingressi expilarunt, sacros Romane Ecclesie ministros suorum more, sed & multos ex Civibus trucidarunt, nec mitiores in suos quam Turcæ, aut barbatae nationes fuerunt : ea est Calviniana ad Evangelicæ puritatis formam redacta Religio, qua se reformatos, hoc est, ut illi interpretantur, in meliorem vitæ formam transmutatos, aut potius, ut pii omnes interpretari debent, omni scelerum colluvie deformatos gloriantur. Nam in omnibus fere urbibus, quas ceperunt, non minus crudeliter se gesserunt. Ita cum Mongomerius IV. idus Martii in Fanum Loii, admotis scalis, noctu insiliisset, oppido potius, omni immanitatis genere in sacerdotibus, monachos, ac cæteros ministros sacros Ecclesie favit, pariterque in Cives, matronas, puellas, tenebris licentiam militarem provocantibus, crudeliter, ac impudice grassatus est : atque his flagitiis reformata a Sathana religio constituebatur, nam Beza de cruentissimo Drocensi prælio scribens ad Elisabetham Angliæ Reginam stulte & impie gloriatus est, eo prælio novi Evangelii fundamenta in Gallia jacta fuisse. Porro Gaspar Colinius Castillio dictus Amiralus Cadomæ pridie idus Martii discedens Aureliam cum exercitu rediturus, XV. kal. April. cum Bernajum appulisset, omnes Catholice Religionis Sacerdotes, ac bonorum Civium partem contrucidavit, Christi & Deiparæ Simulachra, ac Sanctorum Imagines diffregit, & Sacras Aras evertit, eademque scelera eadem die Druidensis Comes Aquilæ in Normanniæ finibus patravit, nec non Argentanum, & Mortagnum ab aliis Huguenottis Ducibus Sacrorum Ministrorum, & Civium Catholicorum cædibus funestata fuere, cum tamen jam tum recentissime pax, cum Hugonottis maximo Religionis Catholicæ damno confecta fuisset, ut exclamet Franciscus Belcarius. Vide, quam sancte pacem jam factam Calviniani colant, & qua immanitate in Populum innocentem sevant.

Calvini. starum impietas, & maxima scelera.

Eod. n. in fine.

LIV. Num. 16.

Num. 20.

Conceptæ concordie pactioes IX. idus Martii dictante Michaeli Hospitalio Regii scrinii Magistro Catholici nominis proditore & Calvinisticæ factioni addictissimo, fuere, quarum etiam vigore Ludovicus Condæus Princeps libertati restitutus est, ut novis præliis Galliam misceret, ac tyrannidem iterum everta Religione affectaret. Refert infelicis hujus pacis conditiones Belcarius his verbis.

De-

Belcair. l. 30. n. 16.

Pa& cum Hugonottis firmatur in Gallia :

Docimaquarta Kal. Aprilis die, a Guisani morte tertio & vigesimo promulgatum, palamque editum fœdus est, quod ante IV. Id. Marrius conceptum, ac pactum erat, si fœdus dici debet, inaudita, & ut vere dicam, clementis Regis erga domesticos hostes regio sibi iure subiectos, & tamen rebelles indulgentia, qua nemine exauthorato, aut a Magistratibus publicis, militaribusque numeribus, quibus antea functus erat, remoto, incredibili illos liberalitate Carolus provocavit, condonata recentis conjurationis, scelerumque omnium impunitate, remissa quoque innumerabili, quam plerisque locis interverterant, & in privatos usus converterant, aut in militum suorum stipendium impenderant, publica fisci, aut sacra, hoc est, sacris Ædibus addicta pecunia, sive ea numerata fuisset, sive non numerata, & in sacra vasa & sacra donaria confata, oblata denique, ut ex sua persuasionis legibus, præscriptoque voverent, permissione, nisi aliud ipsi nam majori videretur, aut aliter coacto universi Christianissimi totiusve Gallia concilio decerneretur. Id autem editum in hanc sententiam conceptum est.

I. Ut in omnibus Civitatibus, atque oppidis, que tum in Calvinianorum potestate erant [erant autem plurimæ] uno aut duobus commodis locis, non tamen in sacris Ædibus, que sacris Romane Ecclesie ministris eodem edicto restitui jubebantur, libere conjurati, que ad suæ persuasionis observationem pertinent, procurarent, & vel audiendis concionibus, vel Sacramentis administrandis [Sic enim initiationes Christianas, nostræque Religionis veluti elementa nominare consuevimus] vel cogendis conventibus, sive conciliis, aliisque id genus obcundis suo arbitratu operam darent.

II. In omnibus præterea hujus Regni Regionibus, a quibus ad majores Senatibus duntaxat, que Parliamentaria appellamus, provocatio est [Balliagia, & Seneschallatus vocant] Urbs aliqua deligeretur, in cuius suburbiis eandem suæ persuasionis formam observarent.

III. Ut homines nobiles, qui in suis feudis [ut novis rebus nova nomina indantur] sive fundis summam jurisdictionem habentes, nisi eodem privilegio eadem suæ persuasionis obeunda libertate fruere viderentur, ea tamen conditione, ut solas suas familias, atque eos, qui suæ jurisdictioni subessent, nullos præterea admittent. Sin in fundis suis nullam jurisdictionem haberent, & Regiæ subessent, domi eadem libertate privatim cum familia sua uterentur, si vero alterius jurisdictioni parerent, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

vent, id sine ejus auctoritate non possent.

IV. Hac lege solutus est ager Parisiensis, quam præfecturam Parisiensem vocant, in qua novi Calvinianæ persuasionis ritus publice exerceri hoc ipso edicto inhibentur, sed privatim, ut conquestio fiat, interdicitur, ut cuiusvis suo arbitratu vivere plane esset liberum.

V. Cautum præterea est, ut captivi, utrinque liberi dimittantur, & externi milites e Gallia exeant.

Sed quod maximum fuit, & in primis admiratione dignum, que Condæus, Castillioque, quique illis se Sacramento obstrinxerant, eo bello patrarant, & occupandis, evertendisque Urbibus, aut publica fisci, sacraque pecunia avertenda, vel cadenda moneta procurarant, Regis nomine procurata, eisdemque atque universos, qui illis Ducibus militaverant, bona fide arma sumpsisse, fidamque operam sibi navasse Rex Carolus confessus est. Si quid est, quod addi possit, addant ipsi : quid enim aliud, si fœdus ipse dictasset addere potuissent? Hoc ab illis duntaxat exegit Carolus, ne ulla templi domosve sacrorum Romane Ecclesie Ministrorum, aut possessiones retinerent, quibus usumfructum integrum relinquerent, ea tamen lege, ne illi pro templis domibusve diruris quidquam repetere possent. Deinde summa cautione interdixit, ne societatem cum exteris nationibus coire, neve pecuniam in bellum cogere, aut milites in posterum conscribere auderent, que ea religione observarunt, ut diserta magis postea fœdera conceperint, majorem pecuniam suis imperarint, milites semper usque ad Castillonis cadem paratos habuerint.

LVI.

Hanc pacem licet Catholicis iniquissimam Gaspar Castillio, ut erat arrogantissimus, in sanctiore consilio improbatum, quod se inconsulto facta esset : leges vero sibi adversas ita sprevere Hugonotti, ut grassari in Catholicos immaniter non destiterint, atque in media Lutetiæ Urbe Charrum flagrantiore Catholica pietatis studio conspicuum, immisissis sicariis mactaverint, ut deplorat Guillelmus Rosæus.

Charius Chiliarcha veteranus Gallorum, qui in Italia contra Hispanos militaverant, quod esset Hugonottis insensus, & Catholica Religionis studiosus, quemadmodum occubuit media luce, media fere Civitate Parisiensi, & a Briquemaltio cum armata Hugonottorum cohorte de repente invaditur, & multis vulneribus perimitur, freme non sine causa tota Civitate Parisiensi, & clamante, rururam necessario

Guill. Rossens. l. 6. c. 20.

Rempublicam Gallorum si ita nequissimis rebellibus fas esset fortissimos Regis, & Regni prefectos militares occidere, ipsis autem interdictum esset sumptis armis tam luculentas injurias vindicare. Eo enim tempore jussu Regis arma Parisiensibus fuerant adempta.

Ut vero Carolus Rex Tridentini concilii Patres de hac confecta pace certiores fecerit, qua ve postea sequuta sint, dicitur inferius. Nunc qua in Tridentino concilio interjecto tempore gesta sint percurramus.

LVII.

Cum accepisset Pontifex nonnullos Episcopos laborum taedio affectos Tridento discessisse, gravem, quem ex eo susceperat dolorem, significavit Legatis, cum maxima Praesulum frequentia concilium celebrari perciperet, deditque imperia, ut eos Tridentum revocarent.

Dilectis Filiis nostris Hieronymo S. Sussannae, Stanislae S. Pancratii, Ludovico S. Cyriaci in Termis Titulorum Presbyteris Cardinalibus nostris, & Sedis Apostolicae in Tridentino concilio de latere Legatis.

Pius IV. to. 2. brev. sig. 2897. ep. 346.

Audivimus non parvum Episcoporum numerum, qui concilio intererant, prout cuique eorum libitum fuit, ex civitate Tridentina discessisse, qua res mali exempli, & cum ab eorum officio, tum ipsius dignitate concilii valde aliena nobis visae est, nec potuit nobis non magnopere displicere, qui tantam diligentiam adhibuimus, & adhibere non desistimus, ut concilium quam maxima Episcoporum frequentia celebretur. Quapropter cupientes eos, qui jam discesserunt, ad concilium primo quoque tempore reverti, & providere volentes, ne alii posthac illorum exemplo discedant, circumspeditioni vestrae harum auctoritate mandamus, ut omnes, & singulos eorum, qui redire neglexerint, sub poenis arbitrio vestro infligendis, etiam excommunicationis, si vobis visum fuerit, ut ad concilium intra diem competentem vestro arbitrio praesigendam omni mora, atque excusatione omissa revertantur; alios vero si qui forte recedere voluerint, eisdem propositis poenis, ut ne isthinc abeant, diligenter vestro nomine moneatis. Dat. Romae apud S. Petrum die VIII. Martii MDLXIII. anno IV.

Pius IV. scribit Legatis, ut revocent Episcopos a Concilio digressos.

Pari quoque studio alios excitari Episcopos, ut ad concilium se conferrent enifus est, extatque sequens, quam ad Cameracensem Archiepiscopum dedit, epistola, qua illum debiti sui in praesentia Ecclesiae necessitate admonens, longe plane diversam illi, ac Germaniae Episcopis veniendi inesse rationem ostendit.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Cameracensi.

Maturum esse duximus hortari in Domino fraternitatem tuam, & diligenter admonere, ut officii sui memor ad Concilium ire ne diutius differat, fideique in eo, & Religioni, & conscientiae suae plane satisfacere studeat, cum videat se nullo magis necessario tempore suam Universali Ecclesiae operam navare posse. Nec dubitamus, quin cateri quoque Praelati, quorum Civitates Imperiales sunt, functuri eodem officio fuerint, sicut alias functi sunt, nisi eos domi manere coegisset periculum, quod post eorum profectioem a Protestantium Principibus impendisset; sed alia causa est eorum, alia tua. Quoniam vero alii ire minime potuerunt, tu qui sine Ecclesiae tuae periculo potes, quo quidem etiam opportunior erit & Concilio gratior adventus tuus, &c. Et infra. Ecclesiae necessitas, & miserabilis status omnium Praelatorum fidem, & auxilium in hoc tempore vehementer implorat, & flagitat, majusque ipsi, & caeteris, qui collapsam Religionem Catholicam erigere, atque excitare conati fuerint, promissum ab aeterno illo Ecclesiae fundatore, atque Pastore paratum erit. XXX. Mar. MDLXIII. anno IV.

Pius IV. to. 2. brev. sig. 2897. ep. 340.

Geminis Apostolicae Sedis Legatis, LVIII. iisdemque Praelatis S. R. E. Cardinalibus orbatum fuit mense Martio Tridentinum Concilium, ac primum, sexto nonas ejusdem mensis, non IV. nonas Majas, ut levi Typographi incuria legitur apud Sacchinum, aliosque, Hercules Cardinalis Gonzaga Mantuanus primus Concilii praeses excessit e vita. Admiratus fuerat in ipso Jacobus Card. Sadoletus conjunctam summam nobilitati summam virtutem, atque in epistola ad ipsum data haec praeceteris scribit. In tanta raritate, & penuria eorum, qui nobilitatem cum virtute habeant conjunctam, tu unus excellis, qui utrumque ita adeptus sis, ut in tuis plurimis, maximisque ornamentis, major tamen multo virtuti tuae, quam fortunae gratia habenda sit. Sed illud in primis Christianae charitatis praclarum exemplum, quod glifcente in Gallia Cisalpina, dira fame ad sublevandam pauperum inopiam quinquaginta aureorum millia disperserit, dederitque pauperibus, plurimamque aliam ad ipsos alendos beneficia contulerit, quorum manibus in aeterna tabernacula se recipiendum sperabat. Sacrosanctum Viaticum, ac supremam Unionem adhiberi sibi a Lainio Soc. Jesu Prap. Generali voluit, ac demum, ut scribit Gabriel Palaeottus.

Tom. 2. l. 7. hist. Soc. Jesu. Vicior. in Ciac. addit.

Sadol. l. 2. ep.

Ughel. in add. Ciac.

Cardinales, Mantuanus, & Seripandus diem claudunt extremum.

Secunda Martii, hora fere quarta noctis a Domino in Calum vocatus est [& paulo post] Pridie quam eum morbus invaderet Missam celebraverat, antequam tamen excederet, Sacramenta etiam omnia Ecclesiae necessaria pie sumpsit [Et mox] cumque erga Clericos Societatis Jesuitarum, valde affectus esset, dictus est Collegium illorum in civitate Mantuana erigendum honestis ei proventibus relictis mandasse, erga alia etiam pietatis opera, & Religiosorum ordines, maritimo praesertim vitae suae accessu, se studiosum semper declaraverat.

LIX.

Vix jam exaruerant lacrymae, quibus Patres extinctum Car. Mantuanum deflexerant, cum illico brevi quindecim dierum spatio iterum revocantur ad funera. Alter namque concilii Praeses, Hieronymus nempe Cardinalis Seripandus ex ordine Sancti Augustini assumptus, Ingravescente [ut scribit idem Palaeottus] morbo nuper contracto, die XVII. Martii hora fere XXIV. vitae suae munus Deo persolvit. Ex ejus interitu mire sunt prostrati, non solum, quod amissus vir esset singulari eruditione, consilio, & religione, atque his temporibus maximo necessarius, sed etiam, quod intra XV. dierum spatium, iam duo Legati praestantissimi nobis adempti essent. Is quadriduo antequam discederet, cum Sacramentum Eucharistiae esset sumpturus multa de Sacramentis, de Fide Catholica, de antea sua vita coram nonnullis Praelatis, & aliis familiaribus suis tam pie, prudenterque disseruit, ut nemo non in lacrymas, ex his, qui aderant, solveretur. Inter caetera professus est fidem suam Catholicam, cum Romana Ecclesia semper consensisse, neque unquam ab ea recessisse, minimeque etiam nunc recedere, sed prout in ea semper vivit, ita etiam nunc omnino mori constituisse. De Sanctissima Eucharistia non solum nunquam dubitasse, quin ibi verum Corpus Christi contineatur, sed nec

Ab. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Fr. Car. Bar. sig. n. 24. p. 328.

Pia mors Card. Seripandi.

etiam unquam hanc veritatem deserere tentatum. Voluit deinde e lecto surgere, & genibus flexis Communionem sumere, cumque familiares hoc ei dissuaderent ob imbecillitatem suam, respondit, extremum hunc actum esse, nec ei denegandum, atque ita genuflexus summa devotione Eucharistiam sumpsit, &c. Nihil ardentius loqui videbatur, quam cum de Coelesti Gloria illi sermo erat, ad quam se ex immensa Dei benignitate iam vocari praesentiebatur, idque palam affirmabat, aliisque ad eam adipiscendam animum addebat. Dicebat etiam, se spatio septuaginta annorum, quos in hac vita egerat, ac bonis literis operam dederat parum didicisse videri posse, nisi sciat, qua ratione extremus hic actus sit peragendus; adeoque placato animo haec proferre videbatur, ut subderet quandoque haec verba: Medicorum sollicitudo est reprehensibilis, alunt morbum, prorogantque humanis medicamentis mortalem vitam ad paucos dies, nam vera vita Christus est, quam ipsi retardant; Libros Haereticorum, quos apud se, permittente Summo Pontifice, concilii causa habebat, mandavit omnes statim comburi, &c. [1] His aliisque compluribus editis Christianae pietatis documentis: obdormivit in Domino, ac XIX. Martii funebres illi exhibitos honores refert Astulphus Servantius.

LX.

Quo die Tridenti extinctus est Seripandus, Romae Pontifex Legatos ad concilium jam ante septima Martii decreto Joannem, videlicet Moronum Episcopum Praenestinum, ac Bernardum Navagerium tit. Sancti Nicolai inter imagines presbyterum, Cardinales, tradita eis Cruce, proficisci iussit, ut summa cum auctoritate Sacrosanctae Synodo praesentent, qua de re extant Pontificia diplomata die XX. Martii consignata, quibus Morono locus, & auctoritas Herculis Card. Mantuani dabatur: ac Pontifex ipse postea de collata Morono digni-

Moronus Cardinalis & Navagerus Legati in Concilio eliguntur. Ab. Conf. MS. Car. Spad. sig. n. 1134. Ext. de iis diplomata in MS. Arc. Vat. sig. num. 3252. in 4. 192. in 4. Etis Jess. 7.

NOTAE [1]

DE Cardinalis Seripandi virtutibus, ac dignis Christiano, atque ecclesiastico principe exemplis ab eo superflite in ipso exitu sui limine praestitis plus aliquid posteritatis memoriae commendavit Phola in suo diario actorum concilii Tridentini, quem authorem saepius in his nostris annotationibus excipimus, & nunc praeterea rem injuriosam memoriae tanti cardinalis duceremus. Ita ergo ille. Die XVII. mensis martii mortuus est illustrissimus cardinalis Seripandus (quem jam inde ab octavo ejusdem mensis die morbo correptum fuisse paulo superius scripserat) patria Neapolitanus, ordinis S. Augustini, cujus fratrum quondam fuerat generalis, nominatus archiepiscopus. Saleternitanus a Carolo V. Imperatore augullo, deinde ascitus in numero Cardinalium a Pio IV. Pontifice maximo, & nunc primus praesidens concilii Tridentini, aetatis annorum LXX. vir senex, religiosus, magne doctrinae, prudens, integer vitae, optimis moribus, ab omnibus amatus, & de concilio benemeritus, pius in pauperes & suam familiam, ut patet ex suo testamento per quod legavit illi maximam partem facultatum, quas possidebat. Idemque legavit, ut corpori suo simplex sepultura daretur in hac Civitate in Ecclesia S. Martii Ordinis S. Augustini, condendo eum humi, superjecta super eum solummodo terra, & lateribus superadditis. &c.

Porro ut ex eodem diario aliqua excerpamus, quae ad illustrandam suppleendamque historiam concilii Tridentini conducunt, animadvertendum ducimus illa quidem die quam Annalista signat, Moro-

gnitate Ferdinandum Cæsarem his literis certiore fecit.

Charissimo in Christo filio Ferdinando in Imperatorem electo.

MS. Ar. Val. sig. n. 3216. P. 70. Charissime fili salutem, &c. Mittimus ad Majestatem vestram Cardinalem Moronum nostrum de Latere Legatum, quem scimus illi acceptum, & gratum fore ob egregias ipsius animi dotes, & raras virtutes. Is respondebit ad omnia capita literarum Majestatis vestrae, & credimus, quod illi satisfaciet, propterea quod nihil magis cupimus, quam reformationem, & tollere abusus in Ecclesia Dei, & nihil minus cogitamus, quam de dissolutione concilii, aut suspensione, sed prosequi intendimus, & ad finem debitum perducere, confirmare, & exequi, sublatis abusus, & factis reformationibus, quantumvis quilibet bonus Pontifex possit facere, & quilibet bonus Christianus possit desiderare, ut latius Majestas vestra ab ipso Cardinale intelligat: quam Dominus aurius incolumen nobis conservet, & omnia illius desideria compleat. Datum XXV. Martii MDLXIII.

LXI. Antequam has literas exciperet Cæsar, cum accepisset Tridentinam Legationem fuisse decretam Cardinali Morono, gratias egit Pontifici de summo studio, quo concilium provehere, disciplinamque Christianam instaurare nitebatur, nec se ad promovendum opus sanctissimum muneris Cæsareo defuturum, est pollicitus.

Beatissime in Christo Pater, & Domine, Domine Reverendissime post humilem commendationem filialis observantiae continuum incrementum.

MS. Ar. Val. sig. n. 3218. P. 35. Accidit nobis jucundissimum, quod Sanctitas vestra hanc Legationem Reverendissimo in Christo Patri Joanni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopo Prænestino Cardinali Morono præ cæteris demandaverit; neque enim potuisset Sanctitas vestra mit-

tere virum nobis magis gratum, magisque probatum, quem non solum novimus familiariter a multis annis, sed propter eum in nos præclarissimum studium, & præstantissimas virtutes summa quoque benevolentia complectimur, cuius operam, & presentiam in Concilio confidimus, adeoque plane credimus ad res bene gerendas, ac consequendum, felicem & operatum finem plurimum momenti allaturam esse, ita ut propterea hanc Sanctitatis vestrae sapientissimam electionem merito magnis laudibus extollamus, per quem videtur Sanctitas vestra cum summa animi nostri consolatione id re ipsa abunde contestari, & comprobare, quod in literis suis ostendit, se omni studio cupere, & conari hoc Sacrum concilium tanta sua diligentia congregatum prosequi, & supernæ gratiæ auxilio, nostraque, & cæterorum Christianorum Principum ope ad eum exitum, qui a nobis, & piis omnibus optatur, adducere, sublatis abusus, & iis, quæ emendanda fuerint, emendatis. Pro qua Sanctitatis vestrae insigni pietate eidem iterum, atque iterum ingentes gratias agimus, atque promittimus, quod nos quoque pro tuenda, & propugnanda gloria Divinæ Majestatis, & restaurandis, erigendisque lapsis Ecclesiæ rebus nullum, quod a Catholico Imperatore expectari possit, officium prætermisuri sumus: id quod Sanctitati vestrae in presens reverenter volumus respondere, quam Deus misericors pro commodo, & beneficio Ecclesiæ suæ quam longissime salvam, incolumemque conservare dignetur. Datum in Oppido nostro Insprugg XXVIII. mensis Martii MDLXIII. aliorum vero XXXVII.

Humiliss. & obsequens filius FERDINANDUS.

LXII. Excepta fuit communi Principum plausu Legatio Cardinali Morono demandata, qui simul epistolas lætitiæ indices ad ipsum dedere, studiaque cuncti sua pro

NOTE Moronum Cardinalem Tridentum pervenisse, sed legatum alterum qui cum illo designatus fuerat, non nisi serius eo se contulisse ex eodem diario discimus, in quo adnotatur pervenisse Tridentum die XXVIII. aprilis, eamque Urbem privatum abique ullo apparatu & pompa ingressum esse. Qua die exceptus sit a patribus in concilio nec scriptor indicat, nec ab alio quoquam memoriam proditum legitur.

Ex autoritate pariter ejusdem diarii constat vera esse quæ Annalista ex conjectura tantummodo assequutus est, num. 80. Biragum nempe oratorem Gallicum ad concilium prius venisse, quam ad Imperatorem pergeret. Ita enim author ejusdem diarii scribit: Affirmat eundem de Birago ut primum apud sanctam synodum sui regis mandata exequutus fuerit, profecturum esse Spruch ad Cæsarem, indeque huc reversurum.

Postremo tandem animadvertisse juvat Gallorum legatum Renaldum Ferrerium die XXII. Septembris in cætu patrum exposuisse pro concione Ecclesiæ Gallicanæ disciplinam, dein ad ea declinasse quæ eadem Gallicana ecclesia nec in suo clero passura fuisset, & in alieno reformatione digna judicaret, quæ si reformanda patres non censuissent, professi sunt oratores illi se statim discessuros a concilio, & ad propria remeatos. Cum responsum ad hæc daturum se concilii præses significaret, nolle se quidquam expectare responsi dixit, tum paucis ultra diebus remorati oratores Galli discesserunt Tridento, quo nunquam amplius sunt reversi. Hæc diarii scriptor. MANSI

Moronus recipitur in Concilio.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. sig. n. 24. P. 330. ms. Fr. Car. Bar.

LXIII.

pro concilio promovendo sponderunt. Tum in provinciam una cum Navagerio proficiscens Tridentum summa Patrum gratulatione, ut Gabriel Palæottus conscripsit, accessit.

Literis (inquit) ex urbe fuit nuntiatum, Legatos novos in demorruorum locum non solum jam a Summo Pontifice fuisse declaratos, sed eos propediem hic adfuturos. Illi erant Joannes Moronus Mediolanensis Cardinalis, & Episcopus, magni viri consilii, prudentiæ, & autoritatis, aliter Bernardus Navagerius Venetus, qui pridem ab eodem Pio IV. ex Senatorio ordine, quem in Republica sua magna cum laude gerebat, in Cardinalium Collegium ob ejus virtutes fuerat cooptatus. In horum vero fide, & probitate, & magno rerum usu adeo acquiescere Sanctitas dicebatur, ut eos abeuntes, & præcipue Moronum summa cum potestate, in his quæ ad concilium pertinent, dimisisset, cui, & mandaverat, ut se quamprimum in Conipontum ad Cæsarem conferret, ac coram multa, quæ ei secreta injunxerat, renuntiaret. Quapropter X. Aprilis pridie ante diem Sacratissimum Pasche hora XXIII. Cardinalis Moronus summa omnium expectatione, solemnique pompa more Apostolicorum Legatorum deducenibus eum Warmiensis, Simoneta, Madrucio, Principum Oratoribus, Prælatisque aliis Tridenti fuit exceptus. Centum, & septemdecim præsules illi occurrere; atque ingens equitum agmen, in quo Cæsar, Gallia & Lusitania Regum, Ducumque Sabaudia, & Florentia Oratores fuere, refert Astulphus Servantius.

Subdit Palæottus XIII. Aprilis tertio Paschatis Jo. Cardinalem Moronum fuisse publice in Synodum admissum, ac post Orationem de Spiritu Sancto repetitam perfectum fuisse a scriba concilii Pontificium diploma, quod subiectis verbis conceptum actis suis inferuit Astulphus Servantius.

Venerabili Fratri nostro Joanni Episcopo Prænestino S. R. E. Card. Morono appellato, nostro, & Apostolicæ Sedis de latere Legato.

Ext. in act. Conc. Trid. per Astulph. Servant. MS. Car. Barb. sig. (177). P. 170. Venerabilis frater salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum missis aliis quibusdam S. R. E. Cardinalibus, quibus variæ facultates concessæ fuerunt, prout in compluribus literis nostris partim sub plumbo, partim in forma brevis confectis plenius continetur, ex illis nuper, sicut Domino placuit, mortuus sit bone memoriæ Hercules Cardinalis de Mantua, nosque personam maxime idoneam in ejus locum subrogare volentes, ob eximiam vitæ tuæ,

& morum honestatem, fidei integritatem, industriam, & prudentiam in aliis multis legationibus tibi ab hac Sancta Sede concessis spectatam, in te nostræ mentis oculos converentes, te de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu, nostrum, & hujus Sanctæ Sedis de latere Legatum una cum aliis Legatis constituerimus, & deputaverimus, sicut etiam per presentes constituerimus, & deputamus, iamque in Dei nomine ab Urbe discessurus sis, volumus, atque autoritate Apostolica presentium tenore decernimus, ut fraternitas tua omnibus & singulis facultatibus, indultis, & mandatis, & concessionibus iisdem Cardinalibus Legatis ad hoc tempus a nobis, quomodocumque datis, & concessis, ac post hæc dandis, & concedendis una cum illis, & prout ipsi possent, uti libere, & licite possis, & valeas in omnibus, & per omnia, perinde, ac si tu insimul cum eis pro concilio ipso celebrando specialiter, ac nominatim a principio per nos deputatus fuisses: in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub Annulo Piscatoris die XX. Martii MDLXIII.

Perlecto diplomate Cardinalis Moronus summa, quæ par erat, gravitate, Orationem suam incipiens, in hunc maxime modum est locutus.

Verba prolata ab Illustrissimo D. Joanne Cardinale Morono primo Præsidente, & Legato Concilii Tridentini in ejus prima comparitione in Generali congregatione, die Martii XIII. Aprilis MDLXIII.

Quo in Statu sit Respublica Christiana, Patres Reverendissimi, omnibus perspicuum est, nullus enim ignorat, quanta sit Religionis perturbatio, quam neglecta, imo profus contempra sit omnis Ecclesiastica disciplina, quæ bella, quæ seditiones Populorum fuerint, atque etiam nunc sint, quas clades a potentissimo, ac perpetuo Christiani nominis hoste Turca superiori bus amis terra, marique accepimus, quam ingens denique periculum nobis ab ejus potentia dissidiis nostris semper imminet. Has ob causas omnibus, ut dixi, manifestas, Pius IV. Pontifex Maximus bono consilio, atque optima voluntate concilium æcumenicum in hanc Civitatem convocavit, ut si fieri possit, Deo in primis opem ferente, remedium aliquod tot malis inveniretur; nam cum propter indignationem Dei ea procul nobis eveniant, si Catholica fidei, & veteris innocentie puritas revocabitur, placato Deo, & bella, & seditiones cessabunt, & imminetia cervicibus nostris pericula facilius repellentur. Congre-

LXIV. Gabr. Pal. ubi sup. Ext. ea Oratio ap. Astulph. Servant. MS. Fr. Car. Barb. sig. num. 1109. P. 122. Act. Conc. Trid. apud Gabr. Pal. ubi sup.

gregatum est igitur hoc concilium frequen-
tius, & celeberrimum, in quo tot sunt
viri præstantissimi, adsunt duo Principes
Cardinales, & nobilitate, & omnibus vir-
tutibus insignes, adsunt Illustrissimi Ora-
tores, & Cæsareæ Majestatis, & tot ma-
ximorum Regum, liberarum Civitatum,
Principumque, & Nationum; adsunt et-
iam tot Præsules egregia doctrina, spe-
tata vitæ probitate, & sapientia quadam
præditi; nec desunt complures Excellen-
tissimi Theologia Doctores, peritissimi om-
nes viri omni laude digni. Congregato
autem fere Concilio, cum ea tractarentur,
quæ ad susceptum negotium pertinere vi-
debantur: ecce in ipso cursu erepti sunt
nobis duo prudentissimi, vereque Illustris-
simi Cardinales Mantuanus, & Scvipan-
dus, quorum mortem non sine magno animi
dolore ad memoriam revoco. Nam, & si
eos felices, beatosque futuros existimem,
quia scriptum est: Beati mortui qui in Do-
mino moriuntur, doleo tamen, & Rei-
publicæ causa, quæ eorum opera his tem-
poribus maxime indigebat, & mea; nam
utrique eorum magna familiaritate, ac ne-
cessitudine conjunctus eram. Accepto nun-
tio tam acerbo mortis Illustrissimi Man-
tuani Summus Pontifex cum Sacro Cardi-
nalem cætu me & virtute, & cæteris
omnibus rebus longe inferiorem illi suffe-
cit, adjunxitque ad hanc Legationem con-
ciliarem Reverendissimum Cardinalem Na-
wagerium Virum multa eruditione, & pru-
dentia præclarum. Vere dicam Patres,
quantum licuit, quantum potui, hoc onus
recusavi, eius gravitatem, & virium me-
rum imbecillitatem reformidans. Sed quid?
hunc timorem vicit obedientiæ necessitas;
parendum fuit Vicario Christi, qui Petro,
& ejus Successoribus oves pascendas re-
gendasque commendavit. Huc igitur jussus
veni, ad Cæsaream quidem Majestatem
nunc profecturus, sed mox Deo, dante, inde
reversurus, ut cum Illustrissimis Collegis,
& Dominis meis Legatis, ea quæ ad sa-
lutem Populorum, ad Ecclesiæ splendo-
rem, ad Christi gloriam illustrandam per-
tinent, una nobiscum agam. Ac ut cætera
desint, duo certe præcipue mecum affero.
Alterum, optimam voluntatem Summi
Pontificis certam, & exploratam, qui ni-
hil magis optat, nihil aque curat, quam
ut doctrina fidei ab hæresibus repurgeretur,
mores corrupti emendentur, abusus tollan-
tur, commodis, ac necessitatibus Provin-
ciarum, quæ olim maxima pietate floru-
erunt, consulatur, pax denique, & unio
etiam cum adversariis omnibus, quantum
fieri poterit, salva pietate, atque Apo-
stolica Sedis dignitate constituatur. Alte-
rum quod affero, est huic non dissimile,

propensam voluntatem meam ad ea pera-
genda [Deo adjuvante] quæ Sanctitas
sua verbo præcepit. In hoc enim omne in-
genium meum, quamvis perexiguum, om-
nem operam, & industriam colloco; quæ
res quantum fructum sint allaturæ, Patres
sapientissimi, in manu vestra situm est; nam
prudentia vestra, doctrina vestra, aucto-
ritate etiam vestra hoc concilium ad bo-
num optatum finem perducere poterit. Quam-
obrem vos Patres omni honore digni, hor-
tor, & per Deum immortalem obtestor,
ut remotis contentionibus, atque discordiis,
quæ magnum Orbi Christiano offendicu-
lum præbent, remotis quæstionibus inuti-
libus, quæ non ad edificationem fidei, sed
potius ad subversionem audientium, ad
tempus frustra conterendum faciunt, ea
serio, ac sedulo agatis, quæ maxime ne-
cessaria sunt, illud diligenter attendentes,
ne scientiæ vento, cum inter vos sint tot
doctissimi Viri, ab humilitatis portu eii-
ciamini. In hoc enim negotio Dei multa
opus est prece, maxima humilitate, quia
Deus superbis resistit, humilibus autem
dat gratiam. Quod si humiles, unanimes,
ac concordantes fueritis [Duce Spiritu Sancto]
omnia bene, & recte perficieris, fructum
uberrimum Ecclesiæ Dei ex tot periculis,
longis itineribus, laboribus, & impensis
vestris percipiet, & vos lumen quoddam
magnum, & clarissimum scientiæ, & do-
ctrinæ accenderis, atque in alto collocabi-
tis, ad quod non solum ii, qui nunc vi-
vunt, sed etiam posteris cursum vitæ suæ
dirigentes, turissimum salutis portum sa-
cillime renebunt. Deus autem propter vos
maxime laudabitur, & glorificabitur, &
vos ejusdem laudis participes eritis in hac
vita, & post hanc vitam gloriam im-
mortalitatis immarcescibilem percipietis.

Post Moroni adventum Oratores Cæ-
sareæ, Gallici, Hispani, Lusitani, Lega-
tos conveniunt, ab eisque magno studio
petunt, ut absentium iusta ex causa E-
piscoporum procuratores in Synodum a
Patribus cum definitivæ sententiæ pote-
state admittantur; Legati eis, quod jure,
aut voluntate Patrum liceat, libenter per-
missuros pollicentur, ac juris aliquot pe-
ritis negotium hoc consultandum impo-
nunt. Hi rem mature excutiant, ac cla-
rioris investigationis gratia causam in
quatuor articulos partiuntur. Primo an
procuratores absentium, ita admittendi
sint, ut solum intersint generalibus Pa-
trum Congregationibus. Secundo, an e-
tiam illis jus suffragii, quod consultivum
dicitur, sit permittendum. Tertio, an
jus quoque suffragii definitivi. Quarto,
an idem de Episcopis, qui Procuratores
constituuntur, sit sentiendum.

Com-

Comperiunt autem in prioribus tribus
articulis jure quidem satis probari posse,
procuratoribus locum dandum non esse,
nam cum de rebus fidei discernendis a-
gatur, quæ ab Episcopis, Abbatibus, Ge-
neralibusque ordinum, tanquam Spiritu
Sancto ob munus, quod gerunt, afflatis,
deliberantur, non possunt hæc in alios
transferri, quibus personæ industria ad-
iuncta est. Quoniam tamen veterum ali-
quot exempla conciliorum secus suadere
videbantur, & in quarto etiam articulo
rationes utrinque multæ non deerant,
idcirco triplex Legatis consilium hujus
rei terminandæ proponi posse vident,
quorum tamen extremum, ut tutius,
probandum censent.

Primo ut Legati Bullam Pauli III. &
Pii IV. proferant, quibus procuratores
admitti prohibentur; hic tamen veni-
ent, ne Oratores dicant concilium libertatem
lædi, jusque Episcopis concessum adimi.

Secundo quoniam sciunt, Patres huic
Oratorum voto maxime repugnare, a-
junt, ut causa hæc tota ad Synodum
referatur, ac Patres ipsi, quod statu-
endum, sit respondeant. Verum & hinc
pertrahendam, ac nova ista contentione
diu occupandam.

Tertio censent ex æquo & bono cum
Oratoribus conveniendum, ut insignio-
res aliquot, ac graves quique eorum
Procuratores nominet, quorum præsen-
tia tantum in Synodo admittatur, nec
expedire id passim omnibus concedi,
quod nimis novum esset, ac turbas ali-
as excitare posset.

Hoc ab ipsis præcipue commendatum,
atque a Legatis probatum, Oratoribus
etiam ita in eorum gratiam fieri haud
ægre persuasum fuit, atque ita dein-
ceps observatum.

Scripserunt autem hoc argumento mul-
ti, sed præsertim Scipio Lancellottus
Consistorialis Aulæ tunc advocatus, ac
postea Sanctæ Romanæ Ecclesiæ presby-
ter Cardinalis; & Michael Thomasius,
quorum responsa adhuc extant.

Decimoquarto Aprilis die Comes de
Luna Regis Hispaniæ Orator Triden-
tum pervenit, ac Legatis Regias litem-
ras XX. Octobris superioris anni confi-
gnatas obtulit, in quibus Philippus II.
pietatis ardorem, atque effusa erga Se-
dem Apostolicam, & Concilium studia
explicabat. Privatim vero rogatus, quid
ipli, qui diu egerat in Aula Germanica,
videretur agendum pro iis populis ad con-
junctionem Romanæ Ecclesiæ revocan-
dis; Is maximo Catholicæ Religionis e-
molumento futurum respondit, si præ-
stantissimi quique concionatores mitte-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

rentur, ac simul Societatis Jesu Sacer-
dotes undequaque disseminarentur, quos
nimirum Evangelii præcones, & mori-
bus, & eruditione præstantes agnove-
rat. Quod pium æque ac salutare consili-
um Cardinali Borromæo suggerere Lega-
ti, cui ad fidem Catholicam amplifican-
dam sua sponte incitato nulla penitus in-
citamenta fuerunt adhibenda. Novum
aliud consilium altera die Legatis pri-
vato pariter colloquio significavit Ora-
tor, quod & se in mandatis a Rege ca-
tholico habere profitebatur, ut omni o-
pera, & contentione tollenda curaret e
decretis concilii verba Proponentibus Le-
gatis, ex quibus periculum imminere vi-
debatur, ne concilium non esse liberum
putaretur. Ad ea Cardinalis Moronus re-
ipondit, falsam omnino hujusmodi esse
opinionem, cum nemini iis verbis eri-
peretur libertas, sed tantummodo signi-
ficarent ordinem in publicis concilii a-
ctionibus apprimere necessarium, ubi ma-
ximus hominum cætus cogatur. Cum
vero comes ea verba ab aliis conciliis non
usurpata, ac veluti catholicis omnibus
Principibus ingrata, emendanda, vel de-
menda contenderet, Moronus subjecit,
ut perpenderet ipse maturiore consilio,
qua ratione ea verba tolli possint, cum
in solemnibus sessionibus admittantur a Patri-
bus, ac publico fidei decreto inserta;
quam nutans conciliorum fieret aucto-
ritas, quamve liber pateret in posterum
aditus, ut & alia gravius momenti re-
tractari, & quæ Tridenti sunt confecta,
abrogari sentiam postularetur; perpen-
deret secum ipse, quanta hinc esset re-
rum perturbatio oritura, si cuique libe-
rum fuerit pro libito, quæ velit, propo-
nere; animadverteret præterea Regem
catholicum, si incumberet in id, ut tol-
lerentur ea verba, a promissis de fulci-
enda Sedis Apostolicæ autoritate difces-
surum, cum nomen simul, & autoritas se-
dis apostolicæ summum ex ea re detrimen-
tum esset perceptura. Orator, quamvis
se rationibus nimium urgeri fateretur,
ab instituta tamen actione nequitquam
desistere posse dicebat, quod nimirum
Regis adstringeretur mandatis; Ad quæ
cum respondisset Moronus, se eadem die
ad Cæsarem Oeniponti agentem profe-
cturum, atque optime sperare, illum ab
ea opinione, perpensa rei æquitate, re-
cessurum, dilata in illud tempus peti-
tio est.

Igitur eadem decima sexta Aprilis die
ad Cæsarem Cardinalis Moronus conti-
tendit, ut cum eo de rebus Concilii plu-
rima transigeret, atque ut variæ, quæ
subortæ fuerant contentiones, rescinde-

ren-

ren-

Ccc

ren-

Comes a
Luna O-
rator pro
Rege Hi-
spaniæ
Triden-
tum acce-
dit.

ib. ep. 298.

Verba
proponen-
tibus Le-
gatis an
tollenda.

LXVII.

rentur, ac simul alterne animorum ostensiones inter Cæsareos Oratores, & Legatos, si quæ forent, submoverentur. Id ipsum Pontifex Ferdinando subiectis literis postulaverat.

Charissimo in Christo filio nostro Ferdinando Hungariæ, & Bohemiæ Regi Illustri in Romanorum Imperatorem electo.

Pius IV.
10. 2. brev.
fig. 2897.
ep. 338.

Majestatem Tuam perspexisse credimus quam prompto animo, & quam sincera mente adhuc omnia præstiterimus, quæ a nobis in hoc loco positæ proficisci potuerunt quo Sacrum Concilium ad eum facilius exitum perveniat, quem tam turbulenta, & misera Ecclesiæ Dei tempora postulant. Certe nobis conscius sumus nihil a nobis prætermisissimum fuisse, quod ad nostrum pastorale officium pertineret; verum dolemus, adeo infestis esse nonnullis huic Sanctæ Sedis, quam ut suam, & omnium fidelium matrem agnoscere, & revereri, venerarique deberent, ut ejus auctoritatem, & jus nimis profecto impudenter, ac temere, ne dicamus, impie minuere tentent. Quæ res cum ipsius concilii progressum non parum impeditura sit, & ad confirmandas potius, augendasque hæreses valeat, quam ad tollendas; cum Hæreticis hujus Sanctæ Sedis hostibus nihil optatius esse possit, quam dignitatem, & potestatem ejus oppugnari, quam sciunt sibi, & reliquis omnium seculorum hæreticis, tanquam firmam & immobilem Catholicæ fidei perram omni tempore obtinisse, Majestati tuæ de cuius pietate ac sapientia maxime confidimus, hunc animi nostri dolorem indicare volumus, eamque in Domino hortandam duximus, & rogandam, ut pro sui imperialis muneris officio, & pro perpetua & constanti erga Beati Petri Sedem devotione, ac reverentia, ipsius Sedis causam, defensionemque suscipiat, cæterosque principes Catholicos ad tuendam fidem simul ejusdem Sedis dignitatem literis suis excitet; suis vero oratoribus, qui Concilio intersunt, diligenter mandet, ac severius præcipiat, ut cum Sedis Apostolicæ Legatis consentiant, omnibus denique piam suam voluntatem notam, ac perspicuam facere curet, aperte testificans, atque denuncians, quantopere cupiat integram, inviolatamque manere Sacrosanctæ hujus Sedis dignitatem, & ut nunquam assensura sit, nec probatura, ut quidquam de ejus potestate, ac privilegiis a Deo concessis, ac tributis diminuatur. Hoc si a te potissimum, charissime fili, officium requirimus, atque expectamus, nemini mirum videri debet. Tuum enim hoc munus, hæc tuæ partes sunt, Apostolicæ Sedis honorem sicut Catholicis omnes Imperatores fecerunt

omni tuo studio, atque auctoritate tueri, atque defendere. Nos porro, qui omni tibi, tuæque inclite domui paternæ charitate officia tam libenter, ac benigne præstitimus, qui tanto studio tuæ, & tuorum dignitati, atque amplitudini favimus, non immerito de re, tuisque, nobis pollicemur, quæ a tam piis filiis, Catholicisque principibus expectari debent. Illud Majestati Tuæ confirmamus non æquos modo, sed ipsos etiam iniquos facile intellecturos, nos recta, integra, & sincera voluntate, atque ardenti animi studio cupere pravos consuetudines abrogari, mores emendari, & omnia, quæ correctione indigent, severissime reformari, tuoque hac in re, & bonorum omnium pio, laudabilique desiderio & officio nostro plane nos esse satisfacturos. Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die sexta Martii MDLXIII. Pontificatus nostri anno IV. LXVIII.

Querebantur nonnulli infringi ex eo libertatem Concilii, quod a Legatis Pontifex de omnibus, quæ agitabantur in Concilio, consuleretur, quibus ad Ferdinandum Imperatorem relatis, ille consultis eruditus, ac piis Viris hæc Pontifici significari iussit, a quo ita responsum est.

Animadvertit Majestas sua plures quoque querimonias ex eo enatas, quod dicitur potestatem determinandi ea, quæ in Concilio proponuntur, Concilio non liberam relinqui, vel eo rem deduci, ut reverendissimi DD. Legati pro resolutione omnium, seu illorum semper ad Sanctiss. D. N. recurrant.

In hac quaestione Majestas sua viros doctos, & catholicos ita differentes audit; ut minime quidem negent desiderium hujusmodi rerum in Concilio propositarum etiam in his, quæ religionem, & reformationem morum spectant, principaliter in Summo Pontifice, tanquam in capite considerare, sed tamen ab eodem in Patres Concilii tanquam membra derivari, idque etiam corroborari exemplis Veteris testamenti, in quo quamvis difficiles, & ambigua causæ primum quidem ad summum sacerdotem relata, tamen per eundem de consilio prudentium, deinde definitæ fuerunt.

Huc etiam pertinere, quod subscriptiones Episcoporum, quæ in omnibus Conciliis usitate sunt, nequaquam censeri debeant superflue.

Immo & eam olim consuetudinem extitisse, quod Summi Pontifices etiam ea, quæ in Synodis Romæ celebratis decreta fuerint, nihilominus deinceps ad Concilia universalia retulerint, ut eorum iudicio approbarentur.

Quæ

Quæ tamen omnia rursus Majestas sua non profert animo, ut super iis temere aliquid hoc tempore definire, vel ut in proverbio est, os in cælum ponere, conetur.

Si tamen Sanctitas sua pro ipsius paternæ benevolentia concedit, ut Majestas sua in hac parte breviter dicat id, quod sentit; videtur quidem Majestati suæ si aliquid in hoc Concilio de novo incidit, de quo antea non fuisset cogitatum, præcipue in iis rebus, de quibus Bulla indicationis Concilii nullam mentionem facit, æquo certe ferendum esse animo, quod ipsi Reverendissimi DD. Legati absque sanctitatis suæ scitu, iussu, atque auctoritate manum noquaquam apponant.

Alias vero, & extra hunc casum, cum satis constat sanctitatem suam ad hanc gravem, & magnam provinciam loco ipsius viros omnium longe probatissimos destinasse, cumque illi jam Sanctitatis suæ personam in Concilio repræsentent, & procul dubio de omnibus iis, quæ nunc præmanibus sunt, satis superque a sua Sanctitate sint instructi, Majestas sua nullam omnino causam excogitare potest cur Sanctitatis suæ, vel de probitate illorum, vel de prudentia, vel etiam de sedulitate diffidere debeat, quo minus ipsi pro ea persona, quam gerunt, una cum tot excellentissimis Patribus rem totam rem pro Sanctitatis suæ dignitate, quam pro totius Ecclesiæ Catholicæ salute expedire, & absolvere possint.

Cogitare enim Sanctitas sua e converso debet, nisi id ita fiat, quantus circivus, quanta iactura temporis in toties subito recursum esset subeunda, & quod ii, qui alias Sanctitari suæ non sunt bene affecti clamitaturi essent, concilium hoc non Tridenti, sed Romæ celebrari, neque per patres Concilii, qui tot nunc cum laboribus, molestiis, & sumptibus Tridenti commorantur, sed pro majori parte per nuntios veredarios expediri.

LXIX. Cum vero a Cardinale Morono Imperator arcano illo colloquio accepisset, in illam Pontificem inclinare sententiam, ut concilium Bononiam transferretur, ubi Pontifex una simul, ac Imperator convenirent, fieretque solemniter ejusdem Imperatoris in ea civitate coronatio, submisit Cæsar rationes, quibus ab illo consilio recedere, utile putabat; hæc scribens.

Sunt alia non leves rationes, quæ repugnant huic Sanctissimi Domini nostri iussu, & consilio Sanctam istam Synodum Bononiam transferendi, nimirum ingens incommoditas movendi tam numerosum Patrum conventum in alium locum ex eo, in quo consensu tum Sanctissimi

MS. Ar.
ch. Vat.
fig. n.
1018. ep.
7.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Domini Nostri tum etiam Cæsareæ Majestatis, & aliorum Regum, & Principum jamdudum congregati sunt. Præterea, quod cum reliquorum Regum, ac Principum scitu, & consensu semel constitutum, & firmatum esse dignoscitur, id ut mutetur, non integrum est Majestati suæ Cæsareæ soli, absque illorum scitu & consensu concedere.

Quæ cum ita se habeant, Majestas sua Cæsareæ Sanctissimum Dominum nostrum impensissime rogat, ut Majestatem suam Cæsaream benigne, ac paternè excusaram habeat, quod huic Sanctitatis suæ paternò consilio, & petitioni de transferendo Bononiam, & protectione illuc suscipienda satisfacere nequeat.

Pollicetur tamen Majestas sua Cæsareæ, quo ad coronationem suam Imperialem, sicut Sanctitas sua petit, ejus rei curam suscipere, quamprimum commodius ad eam rem tempus nata fuerit, atque ita fieri poterit, ut huic negotio res conciliares non commisceantur, tunc enim sperandum est, pleraque supra scripta incommoda cessatura esse.

Et quia Majestas sua animadvertit Sanctissimo Domino nostro tam incommodum esse Tridentum venire, Majestas sua Cæsareæ non cogitat Sanctitatem suam ea de re posthac importunius apertius, & urgente. At tamen Majestas sua etiam nunc censet, quod Sanctitatis suæ adventus Republicæ Christianæ futurus esset maxime salutaris, & adveniente Sanctitate sua ipsa quoque Cæsareæ Majestas se Deo concedente adfuturam promittit; sed si omnino Sanctitas ejus venire nequit, hoc saltem Cæsareæ Majestatis suæ maximis precibus a Sanctitate sua contendit, ut Sanctitas sua absens quoque provideat, quo omnia negotia in concilio, recto & debito modo, & ordine procedant, & tandem Dei beneficio optatum, ac Christianæ Republicæ salutarem finem sortiatur. Ad quæ consicienda Cæsareæ Majestas Sanctitati suæ a Deo Optimo Maximo omnem felicitatem, ac prosperos successus precatur.

Et hæc quidem sunt, quæ Sacra Cæsareæ Majestas super iis, quæ ante hac de his rebus Sanctissimo Domino nostro scripsit, & quæ cum ipso Reverendissimo Domino Legato nuper coram benevole contulit, & Dominationi suæ Reverendissimæ candidè, & sincere significare voluit.

Obstitere difficultates gravissimæ, ne Pontifex in Germaniam, vel Imperator in Italiam se conferrent, ut memorat Gabriel Palæottus, & quæ a Cardinale Morono cum Imperatore gesta sint, percerent.

C c c 2 Car-

LXX.

furi, Elisabeth Angliæ Regiæ præsertim potentia, & auxiliis suffulti, quæ per summam improbitatem, & implacabile in catholicam religionem odium copias submittere sponderat, & sui Regni Episcopos nefarie vexabat, ut tormentis adstricti ad amplectendam hæresim cogerentur. Porro horrenda crudelitatis exempla a Calvinistis in catholicos Sacerdotes edita deplorat Guillelmus Rossæus his verbis.

Guill. Ross. pag. 258.

M. Fig. l. 6. c. 10.

In Sacerdotes Ugonotti crudelissime sæviunt.

Nullum reperiam Orationis exitum, si voluero horum facinora, non quidem omnia, sed insigniora, non semel, aut iterum in obscuro pago, sed sæpenumero in clarissimis Civitatibus, & per totas Provincias perpetrata, vel breviter perstringere. Alibi Sacerdotibus extraxerunt viscera, eaque objecerunt canibus, & porcis, & deinde refererunt ventres feno, aut avena, & iis tanquam præsepibus usi sunt, e quibus equi pascerentur. Alibi abscissa Sacerdotibus genitalia coxerunt, & eosdem, ut comederent, vi coegerunt, & non pugionibus aperuerunt ventres, ut inspicerent, quemadmodum talem cibum digerevent; multos gregatim in puteos præcipitare, sepelire alios vivos, serva alios secare mediis ludus, iocusque istis primitivis Christianis fuit. Apud Santonas nonnulli infodere vivos Sacerdotes extantibus e terra capitibus, ad quæ veluti ad scopos ferali ludi genere plana, ac rotundata saxa aliserunt: alii in Vasconia conspecti, qui baltheos militares infixis Sacerdotum auriculis deonestatos gestarent, eaque laniena stulte superbirent. Crudeli hac, & impia mania laborasse Andelotum Castilioneum Calvinistarum Ducem maximum referunt, ut qui pro equestri torque ex consutis Sacerdotum caesorum auriculis conflatum torquem in collo gestavit. Cum his monstris verius, quam hominibus jam victis, ista pax diu non tenuit.

Ant. Car. Gran. ms. Arch. Vat. sig. n. 3217. ep. 66. 25. Ap. 1563.

Hugonotti Parisiis multas turbas cienc.

Sub hæc quoque tempora in ipsa Parisiensi Civitate immanes ab Hugonottis excitati fuerant tumultus, ac quotidianis probris, & conviciis, blasphemisque verbis Catholica fides, assentiente Condæo, profcindebatur; verum ministris consceleratae calumnie supplicio multatis, brevi procella illa consiluit. Quo tempore Theodorus Beza diabolici actus furis, ac suppliciorum metu percussus mature sibi fuga consuluit, ac ubi Genevam se contulit, palam fidei, & Religioni bellum indicens, pestilentia cathedram pari scelere, atque impudentia conscendit. Eas quoque partes inexpiabili scelere Hugonotti desumpserunt, ut Nemorosi Duci letale toxicum præbe-

rent, verum remediorum præstantia, ac medicorum diligentia factum est, ut Princeps e periculoso, quo decumbebat morbo, levaretur. Quæ omnia, si quis attento revolvat animo, quomodo non Hieremiæ recordabitur clamantis: *Et curabant contritionem filie Populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax, & non erat pax, illudque Ezechielis, non proferet. Eo quod deceperint Populum meum, dicentes pax, pax, & non est pax.* Nam quamvis pax sancita esset, non tamen ejus leges ab Hugonottis servatæ: etenim Colinius, qui inter impios corripuerat imperium, arma non posuit, retentis secum mille circiter equitibus, novos tumultus, cum se daret occasio, excitaturus, quem Regina Angliæ promissis subsidis in perduellione confirmabat. Mille etiam, ac sexcenti Equites Germani Hæretici, qui Condæi Principis partes erant sequuti, cum regrederentur in Germaniam, traxerunt secum ducentos currus præda Gallica onustos, & quacumque iter habuere, vastarunt Ecclesias, ac bona Ecclesiastica expilarunt. Cadomi etiam & apud Bajocasses, & in aliis locis Hæretici ingentia mala Catholicis intulerunt; quæ Prosper Episc. Santacrucius Internuntius suis literis deplorat, ac Lugduni pro componendo Urbis illius Statu Vieleville admissum, scribit, cum Hæretici, qui inibi tyrannidem corripuerant, pacis leges, ac Religionis Catholicæ usum admittere detrectassent; & quamvis Subizius, & Cordesius proceres haudquaquam averso censerentur animo, tamen Odettum Castilionem ex Cardinalem, & Cursolium, nunquam consensuros, invaluerat opinio. Nec modicus irreplebat timor, ne bellicus Hugonottorum turbo in Avenionensem ditionem irumperet. Sed ad res Catholicas prope modum evertendas illud maxime omnium deplorabile accedebat, quod Catherina Regina politicis illusa artibus Hugonottorum perduellionem fovere videbatur, quam a Margharita Belgii Gubernatrice increpiram scribit Card. Granuellanus, atque admonita, ne consideret super Hæreticos, *Super baculum videlicet arundineum confractum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam*, ut experientia ipsa postmodum docuit. Sed cum hæc in viridi fierent, in arido quid factum esse, credendum? Si talia patiebantur indiscriminatim omnes Gallici ordines; quid perpestos Ecclesiasticos Viros, putandum est, in quos major Hæreticorum sævitie efferebatur? Lugubre prorps erat aspicere, quod non solum Hæretici fortunis, membris, ac vita illos spo-

Hier. 23.

Ezech. 13.

ib. ead. ep. 69. 28. Ap.

Jo. Bapt. Adrian. 17. Granuell. Card. sup. ep. 72.

Es. 36.

Ant. Car. Gran. ep. 130.

spo-

spoliassent, sed quod Regii ipsi administri, quo jure Hæretici Regias arces Gallici nominis hostibus vendiderant, invadere posse bona Ecclesiastica censuerant, quorum partem jure pro Regiis necessitatibus distrahendam contenderunt, ex quo Gallicanæ Ecclesiæ eversionem metuendam Antonius Card. Granuellanus Tridentinis Legatis per Epistolam graviter asseruit, memor fortasse aureæ illius Petri Blesensis sententiæ, *Nunquam Ecclesiæ spolia prosperum habere eventus auspiciam.*

Ep. 72. l. 3.

LXXIV. MS. Arc. Vat. sig. n. 3217. ep. 112. lib. ep. 72. 69. & 71.

MS. Arc. Vat. Ant. Card. Gran. ep. 88. Leg. Trid.

Confectæ Pacis, ex quâ apud Catholicos omnes amaritudo erat amarissima, illud Gallici oratores pro excusatione asserrebant, quod iniquis illis temporibus iniquas illas pariter conditiones Rex simul, ac Regina subire coacti fuerint, cum ingentes jam in Germania contractæ essent Hæreticorum copiarum, ut Condæo principi suppetias afferrent, quæ simul, ac pacis nuntium accipere, dissolutæ erant. Pacis etiam beneficio adscribendum erat, quod Aurelia fuisset recepta catholicis in eam reversis Civibus, in qua quatuor hominum millia sacris mysteriis in Templo S. Crucis interfuerant, quod unicuique hæreticorum rabiem in cunctas Ecclesias debacchantium, Divina profus providentia effugerat. Fiebat quoque nova quotidie Hugonottorum ad fidem catholicam in ea civitate accessio, ac multis in locis Hugonottorum nomen, veluti latronum quietis perturbatorum, ac seditiosorum hominum, invisum, infestumque habebatur in tantum, ut in Burgundiæ Ducatu, nec tolerari ipsi, nec eorum conciones quamquam in locis designatis, haberi permetterentur.

Quibus autem conditionibus pax illa fuerit firmata, licet antea ex Belcario retulerimus, placet hic ex Astulphi Servantii actis repetere.

LXXV. Apud Astulphi. Servant. in actis Concil. Trid. ms. Fr. Car. Bar. sig. nu. 1109. p. 124.

Mense Aprilis allatæ sunt ad concilium literæ Caroli IX. Regis Galliarum de pace inita, cum hæreticis Hugonottis, qui Religionem reformatam, sed vere deformatam se colere profiterentur, cujus hæc capita sunt.

- I. Ut omnes Proceres, principesque feudiciarii Gallicæ Coronæ domusæ ritu suo prout libuerit, vivere possint, atque una cum ipsorum subditis, sine metu ullo caeremonias suas exercere.
- II. Ut in singulis provinciis oppidum, vel pagus designetur, in quo Religionem suam colant.
- III. Ut in omnibus locis, in quibus a die septima Martii inductus est Hugonottismus, cætus suos celebrare possint.

IV. Ut in Urbe Parisiorum, totoque Episcopatu & Agro hæc falsa Religio non colatur.

V. Ut omnes milites externi quanto citius e Regno dimittantur.

VI. Ut omnibus provinciis, oppidisque, pristina restituantur libertas.

VII. Ut omnes, vel Nobiles, vel ignobiles, qui pro Religione prætensa tractarunt arma, pristinis juribus, muneribus, honoribusque asserantur.

VIII. Ut Princeps Condæus signifer defensa Religionis prætensa, atque omnes, qui sub ipso adversus Regem, & Religionem Catholicam stipendia meruerunt, flagitia in expilandis Ecclesiis, vel alio quocumque modo admissa, impune ferant, atque absolvantur.

IX. Ut omnes in bello capti, ex utraque parte liberi dimittantur.

X. Ut pro pace, & quiete Regni tuenda nullus belli præteriti mentionem facere, audeat, nec dissidii de Religione, nec partitarum caedum, nec alterius rei, quæ perturbationem, vel offendiculum asserre possit; intentata prævaricatoris capitali poena sine ullius judicariæ actionis confecto instrumentum.

Regiæ porro literæ, de quibus author meminit, subjectis verbis erant conceptæ.

Carolus Dei gratia Francorum Rex Sanctissimus, ac Reverendissimus Patribus Tridenti Sanctæ Synodi gratia congregatis salutem.

Satis omnibus cognitum est, Sanctissimi, ac Reverendissimi Patres, quantam barbarum bellorum civilium ad hunc usque diem nobis excitarit ea de Religione opinionum dissensio, qua se plerique nostrorum Subditorum imbuis, ac distrahi passi sunt, quamque ut tot, & tantis malis mederemur, nihil prætermiserimus, quod Divina bonitate, aut in nobis ipsis postremum fuerit, aut ab optimis, & potentissimis Principibus vicinis, atque amicis nostris impetrare potuerimus; factum est tamen, ita permittente abscondito, & incomprehensibili providentiæ Dei judicio, ut ea, quam sequebamur, armorum, virium bellicarum cura, nihil fere aliud profectum sit, quam, ut ingens quidam malorum Oceanus in Regno nostro magis, ac magis quotidie excreveret, ut omnes ejus Provincias inundaret. Inde enim præter innumerabiles vulgarium hominum atrocissimas cædes, præter furta, peculatus, latrocinia, sacrilegia pene infinita, præter villarum incendia, præter agrorum vastationes, & depopulationes Arcium, Urbiumque nostrarum invasiones, ac sacrorum denique Templo-

LXXVI. MS. Arc. Vat. sig. 3192. pag. 192.

MS. Franc. Car. Bar. sig. num. 1109. p. 174.

Act. Concil. Trid. per Astulph. Servant. Se. pemptor. Scriptor. Ep. Tilsin. Secr. Conc. Angel. Mallavel.

rum

rum direptiones, & ruinas sequuti sint cruentissimi conflictus non pauci, qui quod non potest omnibus non gravissimum videri, nobis merito charissimos, ac strenuissimos viros quamplurimos, tum sanguinis nostri Principes, tum ordinis nostri equites, tum militari laude præstantissimos Duces abstulerunt, ut has silentio præteream calamitates, ruinasque cæteras, quibus affectæ, atque afflictæ sunt res Gallicæ, ac prope omnes Provinciæ nostræ, ut facile iudicari possit, non esse in armis, gladiisque positam eam medicinam, quæ sanandis animarum morbis queat sufficere, qui se non nisi rationibus, & persuasionibus vincuntur; quæ nos ratio, aliæque non paucæ, & iustissimæ, & gravissimæ, & super quam dici potest, necessariæ coegerunt, ut de charissimæ Matris nostræ sententia, deque Principum nobis Consanguineorum, & Consiliariorum nostrorum communi consilio ad sedandas, & componendas tot interestimatorum bellorum tempestates, ea concesserimus, quæ in codicillis nostris continentur, quos ea de re confici, publicari, atque expediri curavimus. Non quod ea sit nostra, fueritque, aut unquam futura sit voluntas, ut stabili in ulla Regni nostri parte novam Religionem permittamus, sed hac saltem ratione, ut positis armis, extinctis, quoad fieri potest, animorum dissidiis, & cessantibus tot calamitatibus, faciliiori tandem negotio plenissimam, atque unanimum omnium nostrorum subditorum in eadem fide, & Sanctæ Catholice Ecclesie Religionem consensum, & unionem consequi, & obtinere possimus, quod nos beneficium Cælestis quidem ipsam, & immensum, tam secundum Deum, bonæ voluntatis in hominum cordibus auctorem, & inspiratorem, ab ea, quam Orbi Christiano sinceritas, & sanctæ nostræ reprobmittit Ecclesie, repurgatione, & reformatione, nobis ipsis volumus polliceri. Et quoniam nobis in hac parte supersunt, quæ a Paternitatibus vestris declaranda cupimus, & quod fas erit, a vobis impetrata desideramus, virum nobis merito charissimum, ac consilii nostri secretioris fidelissimum Consiliarium Magistrum Renatum de Birago supremum Transalpini nostri Senatus Præsidentem ad Sanctissimum istum confessum destinavimus, ut nostro nomine ea omnia vobis viva voce aperiat, & declaret: ob idque vos obnixè rogamus, ut eum benigne admittere, atque audire velitis, ac verbis eius eam fidem adhibere, quam nobis ipsis si isthic presentes essemus, adhiberetur. Datum Ambacii die XV. Aprilis MDLXIII.

CAROLUS.

Atque hoc loco sanctissimi Patres Dominum præcavimus, ut vos omnes Divine gratiæ præsidio semper tueatur, atque conservet, Valete.

Detulit eas literas Renatus Biragus Transalpini Senatus Præsides missus a Rege, ut Synodum de concordia in Gallia sancita, deque rerum Gallicarum statu faceret certiore, Regemque atque administratos Regios, quos gravis premebat invidia confectæ exitialis pacis & desertæ rei catholice, excusaret, tum contestaretur, ut si Tridentinum concilium, nec cito, nec recte in controversis articulis decerneret, necessario in Gallia nationale concilium congregandum, quæ omnia Cardinalis Lotharingus retulit ad Legatos, addiditque alium Oratorem a Rege missum ad Pontificem, eumque questum de Præsulibus, tum Hispanis, tum Gallis, tum Italis, quod biennio excurrente pauciora decreta expedivissent.

Fuerat is Regulus Alegrius, qui etiam oratione habita Pontifici exposuit, pacem necessario confectam, ne in Galliam exercitus externorum hostium infunderetur per eos portus, urbeque quibus potiebantur hæretici, cujus beneficio eæ urbes, portusque Rex recuperaret. Exposuit etiam de loco concilii permutando, ut Dani, Sueci, & Angli, atque alii hæretici ad illud allicerentur, qua fraude Tridentinum dissolvere concilium hæretici moliebantur. Alegrii porro oratio ex Italico reddita verbis hinc concepta erat.

Beatissime Pater.

Vestra sanctitas persuasum habeat, Christianissimum Regem coactum fuisse, ut subditorum, quieti consulere, stabilita in Regno pace. Non recensebo damna, iacturas, cædes Procerum, & exercituum, Præfectorum strages, Templorum direptiones, oppidorum vastitates, ferrum Gallicum in nostra conversum viscera, rabiem animis subditorum insculptam, ut nec pater pepercerit filio, nec frater fratri, nec cliens, & subditus, conculcata fide, ceteros in Regnum evocare, iisque tradere Regni arces, perhorruerit. Hæc omnia jam a Sanctitate sua audita mala; sed multo illa graviora, quæ immincebant, ob innumeram exterorum multitudinem infusam Cadomo, Portui gratia, ac Dieppe; adeo ut universa Normannia amissa, redactaque in hostium potestatem videretur: ex variis locis Christianissima Majestas certior reddita majores exterorum exercitus comparari, ut in Regnum, appetente ætate irrumperent, adeo ut depelli facile non possent, Regnumque sine remedii spe ulla in prædam illis cesserum esset

LXXVII.
Card.
Leg. in
Lit. ad
Car. Bor.
3. Maii.LXXVIII.
MS. Av.
Var. sig.
n. 3215.
p. 11. &
aliud sig.
to. 1. ad
dita cruce.
Inter lit.
Cardin.
Bor. ad
Card.
Legatos p.
44.

esset. Novit Sanctitas sua, in quanto angustiarum æstu simul versati ad repellendum exercitum Germanicum Metis imminerentem. Quibus omnibus perpensis a Rege, ac Regina Marre, Principibusque Regii sanguinis, ab equitum Magistro, atque aliis Regiæ Coronæ amplitudini adiectissimis, decretum est, servandum tempore, atque concedenda nonnulla capita Religionis novatoribus; quæ sint tantummodo remedia medendis incommodis urgentibus apta, ut facilius concludi possit, atque exitus concilii expectari possit; idque opportunum visum, quam ut anceps, & exitiale bellum susciperetur, cuius concordia studio Dux Guisus flagrantissimo ad asserendam Religionem incensus ardore, ut neminem latet, in maximam articulationem, qui concessi sunt, partem consenserat, qui concedendi visi erant, ad defugienda majora incommoda. Neque vero ob huiusmodi concessionem vestra Sanctitas in dubium revocet optimam Regis voluntatem tuende fidei Catholice, ad eum enim aspirat finem, ut positis armis, sedarique tumultibus revocare ad officium possit eos, qui longo antea temporis intervallo se a nobis divulsere, quod in opus provocari non potest, nisi implorata ope Sanctitatis Vestre; hanc enim aegritudinem sanari non posse, nisi ope Spiritus Sancti, ut recurratur ad liberum, & Sacrum concilium, ut discussis temporum depravatorum renebris integritatis Catholice splendor affulgeat, universaque christiana respublica ad pristinam conjunctionem revertatur, jam constat.

Porro ex præteritorum temporum historia edocetur, conciliorum opera profligatas hæreses: ita prostratam Aerii hæresim, Marcionis, Manicheorum, Pelagianorum, Apollinaris. Adhibeat ergo Beatitudo Vestra hoc remedium extremum erga Regem, ac subditos, qui supplices illud poposcerunt, in quo disciplina christiana ad pristinam puritatem revocetur.

Porro merita Gallicæ nationis erga Sedem Apostolicam esse conspicua, adeo ut nonnulli Cardinales dixerint, tantam intercedere inter Sedem Apostolicam, Regnumque Gallie conjunctionem, ut unius everio alterius exitium intermineretur. Perpendere optime Regem religionis dissidium regno suo exitiale, atque adeo percipere, ut in pristinam religionis formam revocentur, nec consensionem eam possit adduci, nisi sublatis dissidiis, vel œcumenici, vel nationalis concilii beneficio.

Licet vero œcumenicum præferendum sit nationali, requiri, tamen ut sit liberum, tutique accessus, nec sperandum, ut tot Regna, ac Provinciæ, quæ se a Ca-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tholica Religione segregarunt, Concilio illi intersint, nisi de loco conventum sit, alioquin eos illi detracturos, atque œcumenicum esse pernegaturos.

Ac licet optima Sanctitatis vestre voluntas pateat universis, ac syngrapha tuta & liberi commearus amplissima tradita sit, tamen adduci non potuisse eos, qui a Religione Catholica discesserunt, ut Ministros suos mitterent ad Concilium; Prætere enim illos locum in quo modo celebratur, ipsis suspectum, nec tutos accessus videri, ac semper Tridentum Protestantibus Germanis suspectum esse visum, adeo ut nec quispiam Germanus Protestantium sectæ, nec Regni Angliæ, nec Scotiæ, nec Daniæ, nec Suetiæ, nec alii comparere voluerint. At vero si damnetur horum opiniones, religionisque exercitium, iis mandatis non pellicendos, sed maxime abalienandos; periclitari vero Rempublicam, si ea membra ab ea detruncata manserint; flexu enim temporis alios ad suas partes pertractura, ut docet experientia eam factionem semper erevisse, nec videri eos unquam parituros decretis editis, absentibus ipsis, & inauditis, ac certo eos adversus decreta concilii scripta edituros, ac detracturos ejus auctoritati, cum neque in eo comparuerint, nec auditi sint.

Videri itaque de loco cum iis transigendum, licet sub eorum peritis viris conditum sit, ac Sanctitas quidem vestra Regiæ Majestati significavit condescensuram se, si id Reipublicæ Christianæ necessitas flagitaret. Nec quid novi peri, cum Carolus V. id a Paulo III. experierit in Germania Germanici belli principio, pollicetur se biennio Lutheranam sectam, si peritis annueret, penitus deleturum. Ad revocandos itaque aberrantes in sinum Ecclesie, concilium exposcere congregandum, vel Lugduni, vel Rhemis, vel Anicii, aut in aliis Urbibus, in quibus celebrata Concilia fuerunt, & efflagitat etiam, ut pro confirmanda parte Catholica, potestas fiat Cardinali Borbonio ducendæ uxoris, atque ob sumptus bellicos centum millia nummorum census annui Ecclesiastici abalienari possint.

Incidere ea tempora, quibus Cardinali Borbonio Gallica Corona delata, tuendæ fidei Catholice conduxisse videbatur, ut ducendæ uxoris potestas illi facta esset, sed Divina providentia Ecclesie suæ consuluit, ut negata Sacerdoti ducendæ uxoris potestate, nullum gravius damnum sequeretur, quamquam facilius Ludovicus Princeps Condæus ejus frater minor natu fratri potuisset, ne tanto ardore ad tyrannidem aspiraret. Non assensit etiam Pontifex postulatis de transferendo in alium

Ddd

lo-

LXXIX.

Galli
transla-
tionem
Concilii
pertent-
tant.

Ext. ibid.
ejuslit.

locum Concilio, in quo majores turbæ ob-
oriri possent, cum deberent potius Here-
rici concilii Tridentini decreta amplecti,
ac libere, si vellent ad illud accedere, ni-
mirum sensit Pontifex nefarias Hæretico-
rum artes, qui in locum iniquiorem pel-
licere eo astu Episcoporum solemnes cœtus
molirentur, extimuitque ne in magnas dif-
ficultates adduceretur, si Reges splendidis
promissis illusi, postularis consenserint,
de quibus cum Cardinalis Borromæus, Jo-
annem Cardinalem Moronum monuisset,
Moronus Zacchariæ Delphino in Aula Cæ-
sareæ Apostolico Internuntio partes dedit,
ut iniquitatem subdoli illius consilii Fer-
dinando Imperatori aperiret, Præsules quo-
que ostenderet ex ea translatione molestia
gravi afficiendos, ac discrimen maximum
impendere, ne decreta Synodi cum loco
mutentur; eas enim Urbes infectas hæresi,
atque in præpotentium Hæreticorum fau-
cibus hævere, securitatem a Gallia Regina
promissam fallacem omnino esse, Præsule-
sque adigendos ad ferenda decreta pro
adversariorum libidine, nec absque pericu-
lum, ne Hugonotti, ac Protestantes con-
junctis armis ad opprimendos Patres in ea
loca irruant, atque impune crimen ferant,
successuque insolescentes, atque elatioris
animis invadant Imperatorem. Propterea
in spem se adduci, Ferdinandum Cæsarem
fraudulenta hæc postulata repulsurum. Si
enim quando actum fuit de colloquio inter
Pontificem, atque Imperatorem ineundo,
transferendoque ea de causa concilio, trans-
lationem repulit quamvis nullum in ea
periculum subesset, ac Præsules maxima ex
parte eum locum expeterent, Principesque
Catholici illi essent assensuri, haud verend-
um, quin multo magis modo fuerit dis-
sensurus, cum postulata a Gallia Regina
translationi, nec concilii Præsules, nec
Pontifex unquam consensuri sint, atque
ea translatio graviora mala secum trahat,
extremumque rei Christianæ exitium in-
renter. Miserat eandem ob causam Catha-
rina ad Philippum Regem Hispaniæ Oi-
sellum Oratorem, ut illum ad concilii trans-
lationem molendam pertentaret, verum
Catholicus Rex rethnas illas, ac machina-
tiones prudenter contempsit, idem apud
Cæsarem Renatus Biragus Orator Gallia
Regis nomine obtenderat, ut auctoritatem
adhiberet pro transferendo Spiram, Wor-
matiam, Constantiam, aut Basileam con-
cilio, quo Protestantes, & Hugonotti ac-
cessuri essent pro Religionis dissidiis com-
ponendis, ad quem Cæsar aberrantes a
fide, respondit, si audiri velint, amplif-
simam liberi comæatus syngrapham acce-
pisse, ut Tridentum accedant, æquissimo
ibi animo audiendos, dissolvendasque

Ext. in
ms. Arc.
Vat. sig.
n. 3217.
ep. 112.

Patribus quascumque eorum argutias, nec
ex ea Urbe concilium transferri oportere;
se nunquam translationi assensurum; Ita-
los quoque, & Hispanos ad propositas Ur-
bes, uti suspectas, non accessuros, nec in
iis locis eam, que Tridenti præstatur, se-
curitatem posse præstari. Ita irriti cecidere
Hæreticorum doli, qui subornata Catha-
rina Gallia Regina concilium ad locum
iniquum allicere moliebantur, ut novas
turbas fallaci concordie specie concita-
rent.

Antequam vero ad Ferdinandum ac-
cederet Biragus Legationem illum obiisse
constat apud Tridentini concilii Præ-
sules; commemorant enim Angelus Mas-
farellus, atque Astulphus Servantius, Tri-
denti Renatum Biragum Gallia Regis O-
ratorem auditum fuisse secunda Junii, al-
lataque ab eo literas Regias publice le-
ctas fuisse. Erant æe XV. Aprilis Chen-
oncelli consignatæ, quibus significabat,
se consilio Reginae Matris, ac Principum,
& Procerum ad pacanda civilia bella, &
mala, quibus Populi opprimebantur a-
vertenda, ad pacem restituendam Regno
adactum fuisse, quas ex actis alias ex-
hibitis hic ex libro excuso reddemus.

Carolus Dei gratia Rex Franciæ San-
ctissimus, & Reverendissimis Pa-
tribus in Christo Tridenti
pro celebrando concilio
congregatis salutem.

Vidit Orbis hæctenus, quot tumultus,
quot intestina, & civilia bella in hoc Re-
gnum invexit discrepantia opinionum cir-
ca Religionem, quibus subditi nobis Populi
imbui se passi sunt, quorumque conscientia-
rum æstus inde sint concitari, utque his
consultum malis nulla remedia in nostra
potestate sita, vel ex Principum Christia-
norum amicitia, & propinquitate locorum
nobis conjunctorum auxilio collecta præter-
miserimus, Divino tamen judicio incom-
prehensibili mortalibus, vi armorum, &
potentia nullus felix exitus successerit, sed
infinita strages, innumera immanitatis e-
xempla, rapina, stupra, Urbium nostrarum
vastationes, Templorum & Ecclesiarum ex-
cidia, consortia cruentissima prelia, tot
Principum, Procerum, & Equitum nostri
ordinis, clarissimorum bellica gloria Du-
cum, militumque, ac Subditorum nostro-
rum cædes, tot alia calamitates, vastita-
tes, incredibileque ærumna successerint,
ut facile cognosci, ac judicari possit, vim
armorum non idoneum esse remedium,
quod exquiri debeat ad persanandum mor-
bum animorum, qui rationum, atque per-
suasorum vi tantum expugnari possint. Hoc
experimento coacti, nec non aliis validif-
simis, & necessariis argumentis ad pacem
fle-

LXXX.

LXXXI.

Ext. in
lib. excu-
so ann.
1617.
Inscriptio
Instructio-
nes liter.
Præstantes
ad Trid.
Conc.

Angel.
Mass.
in actis
Congreg.
Gen. ms.
Arch. Vat.
sig. num.
3192. p.
292.

floximus voluntatem, ad pacanda dicta
civilia, & intestina bella, cujus sancta
pacis capita ex consilio Reginae charissima
nostræ, & colendissimæ Domine, ac Ma-
tris, necnon Principum sanguine nobis con-
junctissimorum, ac sanctioris Senatus no-
stri Senatorum assensu promulgata fuerit,
non quod nostræ mentis, ac in voluntatis sit
permittere, ac tolerare, ut nova Religio
in Regno nostro constitueretur, sed ut com-
positis bellicis moribus, sublataque animo-
rum offensione, qua inde pender, sopitis-
que, vel extinctis publicis calamitatibus,
cum minore repugnantia, ac difficultate
subditos nobis Populos in pristinam con-
junctiorem animorum, ac in unam San-
ctam, & Catholicam Religionem revoca-
re possimus, quod beneficium ab infinita
bonitate, & misericordia Dei Spiritu suo
moveratis humana corda expectamus, nec
non ab optima, & efficace disciplina Chri-
stianæ institutione, quam nobis vestra
congregatio ac cætus pollicetur, quamque
universus status Christiani Imperii a vobis
exposcit. At quia plura a nobis exponen-
da vobis, petendaque sunt, decrevimus mit-
tendum ad vos amicum nostrum, ac fi-
delem in nostro sanctiore Senatu Consilia-
rium Magistrum Renatum Biragum Præ-
sidem supremi Senatus Transalpini, ut ea
nomine nostro vobis viva voce significet,
quem a vobis benignè excipi, audiri que,
dictisque ejus, que nomine nostro exposue-
rit, eandem fidem adhiberi rogamus, ac
si nos ipsos vobiscum colloquentes audire-
tis. Interea Sanctissimi, & Reverendissimi
Patres vobis Divinum patrociniū,
ac tutelam precamur. Datum Chenon-
celli XV. Aprilis MDLXIII.

LXXXII.

Die mercurii secunda dicti mensis Ju-
nii habetur hora XI. congregatio genera-
lis, in qua comparuit Illustriss. D. M. Re-
natus Biraga nuntius Christianissimi Regis
Gallorum, qui exhibuit Illustriss. D. Præ-
sidenti literas tenoris, qui supra.

Deinde ipse D. Biraga habuit luculen-
tam orationem, qua excusavit Regem
Christianissimum, quod pacem cum ejus
hostibus civilibus, hæreticis scilicet sui Re-
gni, quos Hugonottos vocant, inierit nem-
pe, ut vastitati, & extreme sui Regni
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

calamitati, & ruina, que jamjam ex
continuis bellis per tot menses in ipso Re-
gno inter eos gestis imminebat, parceret;
præsertim, cum aliqui magni Principes e-
ius vicini etiam bellum contra eum se
moturos minarentur, & denique, ut quie-
tem, tranquillitatem, & pacem suo Re-
gno restitueret; rogavitque Sanctam Syn-
nodum, ut dictam pacem, & que a sua
Majestate circa eam gesta erant boni con-
suleret, cum ea omnia necessitate con-
ctus fecerit. Qua oratione absoluta, ipse
Dominus Nuntius dictam congregationem
exiit. Deinde cum res de qua agebatur
gravis esset, visum est sanctæ synodo, ut
respondum in aliud commodius tempus dif-
ferretur: quare eo iterum in congregatio-
nem vocato, dicta sunt ei a me Secretario
infra scripta verba.

Sacro sancta Synodus audivit ea, que in
literis Christianissimi Regis continentur,
& a Dominatione Vestra recitata sunt, &
quoniam majori deliberatione indigent, ad
ea suo tempore respondebit.

In consilium itaque ventum est, quod
nam reddi potissimum deberet tam trifidi
nuntio responsum, ex quo tristitia ma-
gna, & continuus dolor cordi tum Pon-
tificis, tum Patrum erat. Alii increpan-
dum Regem, alii confirmandum censent,
ac multas inter sententias una audita,
que in Cardinales Legatos una cum Ma-
drucio, & Lotharingio respondendi mu-
nus avertit, ut Gabriel Palæottus his ver-
nis enarrat.

Cum etiam nuper ex Gallia nuntiatum
esset conventionem quandam inter Regem,
& Hugonottos imitam fuisse, qua boni o-
mnes mire offendebantur, paulo post Rena-
tus Biragus supremus Transalpini Sena-
tus Regis præses, cum literis Christia-
nissimi Regis ad Sanctam Synodum mis-
sus huc pervenit; quibus in Congregatio-
ne publica lectis ille mandata Regis ple-
nius exposuit, quorum summa erat, Re-
gem ad pacem cum adversariis sancien-
dam propter ingentes illius Regni tumul-
tus, ac calamitates ex varia de Religio-
ne opinione exortas impulsurum fuisse, nam
cum ipse quantum opibus suis, Principum-
que aliorum subsidio valuit, accensas fa-
ces extinguere diu frustra tentasset, agno-
visse tandem hunc animorum morbum,
non gladiis, aut bellicis viribus, sed ra-
tionibus potius, ac persuasionibus posse su-
perare. Quare nunc positis armis ad Sa-
cro sancta Synodi auxilium, auctoritatem-
que confugisse, cupiens Patres, qua de-
bent vigilantia, ac celeritate, Gallia re-
bus in pejus labentibus, sanctissimis suis
decretis disciplinaeque Ecclesiasticæ emen-
datione quam primum prospicere.

LXXXIII.

Responsum a Synodo tunc fuit, gravissima ea esse, quae in literis regis continerentur, sequae ad illa commodiori tempore responsuram. Quae responsio ita concepta fuit, ne Synodus conventionem illam iniquis conditionibus adversus Religionem orthodoxam contractam ullatenus probare videretur, quam Romae Sanctissimus Dominus Noster, ut indignissimam, abhorruisse ferebatur. Postea, cum de verbis, quibus respondendum esset consultaretur, variisque responsionum formulis prolati, in eo convenire Patres viderentur, ut diceret Synodus, se ex foedere hoc in toto dolore accepisse. Tum Lotharingius indignatione accensus, non mereri hanc a Synodo responsionem Regem suum, respondit, qui Regni viribus exhaustis, omnium auxilio destitutus, ipso necessitatis laqueo pertractus, multa etiam spe allectus, hac ratione reluctanter populi furorem facilius coercendum, atque ad officium revocandum in hoc foedus descendisset, vix eum tam longo spatio aureis centum millibus a S. D. N. rotidem a Veneris, a Rege autem Catholico longe quidem pluribus adiutum fuisse, sed sero admodum omnia accessisse; Gallos vero tandem ab hac Sancta Synodo seriam reformationem esoptasse, nihil adhuc ab ea praestitum fuisse.

Ad haec cum alii Patres alia respondissent, & inter ceteros Osunenſis mirius in hac re agendum esse dixisset, exemplo Romanorum, quo tempore Terentius Varro exercitum in Cannensi praelio amisit, non enim eum verbis affligendum, sed potius consolatione levandum consueverunt. Quidam vero, imo Regem acriter admonendum, nec rem adeo Christianae Reipublicae perniciosam a Synodo dissimulandam esse contenderent, resque ideo prope perduceretur in disceptationem, tum Orator Sabaudienſis, non esse his amplius Conventum Patrum exercendum dixit, sed potius Legatorum una cum Lotharingio, & Madrutio partes futuras, qui congruenter huic oecumenico concilio responsionem pro prudentia sua excogitent; quod & a ceteris statim fuit probatum, neque multo post hi responsionem concordem protulere, quae cum literis, & oratione Praesidis exstant.

His circa pacem Gallicam agitatae magna demum consilii maturitate digestum responsum vigesima prima Junii redditum est, subjectis verbis contentum.

LXXXIV.

Cum superioribus mensibus haec Sancta Synodus de victoria, quam adversus verae Religionis hostes Carolus Gallorum Rex Christianissimus reportavit, audivisset, incredibilem laetitiam sensit, & pro tam magno in Rempublicam Christianam

collato beneficio Deo Optimo Maximo publice gratias egit. Verum cum ante paucos dies aliunde primum, mox ab Illustrissimo Praeside & Consiliario Birago ejusdem Regis Christianissimi nomine causas, quibus adductus est, ut armis jure contra Religionis, & illius Regni perturbatores suscepta deponeret, eadem Sancta Synodus accepisset, magno dolore affecta est. Cum enim de omnibus, Christo jubente, & de nobilissimi in primis illius Regni salute sollicita sit, dolet varietate opinionum, & variis haeresibus, potentissimi Regni pacem, & tranquillitatem perturbari, & adhuc relicta in eo esse semina discordiarum, & seditionum, Regis tamen Christianissimi, quem avitum, & paternum studium verae pietatis imitaturum sperat, legatione accepta, illud in primis libenter audivit, in Parisiorum Nobilissima civitate maximam adhibitam fuisse constantiam, maximumque studium, vel potius ardorem verae retinendae, & defendendae Religionis, qui ardor, ut ea in Urbe conservetur, & augeatur, & universa Gallia discietis Haereticorum tenebris ad pristinae verae Religionis lucem redeat, vehementer optat, & quantum poterit, curabit. Hortatur autem, & in Visceribus Jesu Christi serenissimam Regnam, ut quemadmodum pollicetur, filio, verae Religionis per se dedito, pia, & Christiana consilia suggerat, ut ejus consilii, Spiritu Sancto adjuvante, penitus omnis haeresis morbus exitialis animorum expellatur, quod cum Majestas sua fecerit, non solum beatam, & aeternam vitam, quae verae pietatis est praemium, sed etiam apud homines laudem, & gloriam immortalem consequetur.

Confectae hujus pacis beneficio, civili sublato vel sopito bello, arma in Anglos, qui portum Gratiae ab Hugonottis proditoribus nominis Gallici divenditum per summum nefas infederant, versa sunt mense julio, tantaque virtute militari, ac felicitate, Duce Brisfaco Regionum. Castrorum Praefecto, res gesta est, ut antequam auxilia ex Anglia submitterentur ab Elisabetha Regina, pactione militari XXVIII. Julii arx recepta sit: sublata enim peste fuerat pars maxima praesidiariorum Anglorum, adeo ut singulis diebus centum, vel amplius extinguerentur, acciditque trium horarum fluxu ab ea recuperata a Gallis, ut Anglorum subsidiaria classis appulerit, quae decem millia militum evexerat. Postulata fuerat Elisabetha, ut eam Arcem restitueret, sed illa Caletium sibi dedi poposcerat, ut Antonius de Granuella Cardinalis Legatis

LXXXV.

Ext. in ms. Vat. sig. n. 3217. p. 124. & 134. Adrian. l. 17. Anton. Granuell. Card. in lit. ad Legatos Trid. ep. 125. in ms. sig. 3217. ep. 125. Ext. in MS. Vat. sig. n. 3217. 1. 88.

Joan. Fr. Firman. ms. Arch. Vat. Diarior. 10. 11.

Ext. de eo Episc. Santa-cuc. lit. ad Legatos Trid. in ms. Arc. Vat. sig. num. 3217. ep. 134. dat. 29. Jul. 1563.

LXXXVI. Ib. ep. 88. Ib. ep. 117. Franc. Relcar. lib. 1. Jo. Bapt. Adrian. l. 18. Natal. Comes 18.

LXXXVII. Card. Leg. in lit. ad Car. Bor. ext. in ms. Car. Bor. sig. num. 1344. ep. 69.

gatis Tridentinis retulit, responsum vero a Gallo Rege fuerat, Anglos omni jure ob illata arma excidisse. Eo portu munitissimo in Gallorum Regis potestatem redacto, erepta est Hugonottis facilis occasio Anglorum ad Galliam evastandam evocandorum, quo felici nuntio Romam perlato, actae sunt Numini ritu solemni gratiae a Pontifice, ut refert Joannes Franciscus Firmanus his verbis. XXIX. Augusti Missa in Ecclesia S. Marci, pro gratiis Deo agendis, de expugnatione Haurae Graeviae loci maximi momenti Reginae Angliae, quem Rex Franciae tunc acquisierat, & in eo maximam quantitatatem artellariae, & munitionum repererat. Ea Gallicae felicitatis fama Colinius Hugonottorum. signifer maxime perturbatus est, ut qui Catharinae Reginae persuadere literis animus erat, ut eam expeditionem dissolveret, ex qua nullam utilitatem esset decerpitura, consumptis frustra Gallicis viribus, tum quia Elisabethae Angliae Reginae, quae Galliam a Guistorum tyrannide liberarat, gravioris animi argumenta explicare deberet. Ita perfidissimus Colinius Guisio Religionis defensori inviam constare his verbis nitebatur, ac crimen procuratae ab eo caedis in Elisabetham veluti Huguenottissimi vindicem avertere.

Exercebant Huguenotti in Catholicos Lugduni saevissimam tyrannidem, quibus Religionis usum permittere, licet pax parta esset, pertinacissime recusaverant, ceterum, cum Vieuxuillius ad componendum ejus Urbis Statum missus, ac Lugdunum postea a Regina, una cum Carolo IX. in eam Urbem se conferente receptus fuisset, Catholica demum Religio est instaurata, ac ne tumultus novi facile recrudescerent ob Gebennates, & Helvetios finitimos, munitissima arx in ea excitata est.

Resoruit etiam Rothomagi, quae Urbs Huguenottismi Regia extiterat, Catholica Religio, adeo ut Magistratus intercesserint, ne una cum Rege ulli Haeretici ingrederentur; at studio pacis conditum, ut inermes ingrederentur. Plures vero ejuratis Huguenottissimi erroribus ad Ecclesiae Catholicae gremium transvolavere.

Quae licet variis discreta temporibus, hic conjunximus, ne de eodem saepius molesta mentio recurreret. Nunc ad Tridentini concilii controversias orationem convertamus.

Prolixior interea controversia recruduit, de verbis hisce proponentibus Legatis decreto insertis, nam Vargas Hispanus in literis ad Archiep. Granatensem e Regis Catholici aula transmissis que-

stus est his verbis excludi Praesules, ne quid proponant in concilio; responsumque est a Legatis Cardinalibus, apposita ea verba ad confusionem tollendam, tamen propositum iri a Legatis, quae a Praesulibus opportune forent exposita, ut proponerentur: si porro Legati Apostolici praesideant concilio, in eo veterem morem, ac formam conciliorum servari. Aucta deinde magis fuit contentio, cum Oratores Caesarei vigintiquatuor capita constituendae, ut aiebant, disciplinae proponere in concilio meditati essent, quibus Legati Cardinales, acerrimo obstiterant, quod nonnulla in iis continerentur Lutherana placita, quibus disciplina Christiana dissolvebatur. Nec satis fuerat, quod olim Ferdinando Caesari a Praesidibus concilii demonstratum esset, quam ingens enasceretur confusio, si alii, quam Praesides, agenda in concilio proponerent, nam controversia ad tempus sopita iterum emerſit. Querele insuper graves jactatae sunt, quod concilio jus libertatis imminuebatur, si nec Imperatori, nec Regibus, nec Praesulibus, quidquam in concilio proponere liceat, cum tamen Haereticis proponendi suas haereses libertas amplissima concessa, ut eorum errores veritatis luce discutii, atque evinci possint; nec validis, ac conspicuis, quae in contrarium a Legatis adducebantur, rationibus, quidquam de studio fovendae hujusmodi partis remittebatur; quin Caesaris placito, Caroli quoque Galliarum, & Philippi Hispanorum Regis voluntas accedebat, qui licet nefas ducerent Praesidum concilii munus invadere, tamen jus proponendi aliqua pro disciplina Christiana in suis Regnis constituenda, vel pro publica subditorum salute sibi detrahi, ulla verborum specie ferre non poterant. Quae cum Pontifici delata fuissent, ut erat assendendae concilii libertatis, calumniarumque amovendarum cupidissimus, Cardinalibus Legatis scripto jussit, ut liberum omnino relinquerent Patribus verba illa ex re, & ex tempore moderari.

Venerabili Fratri Joanni, & dilectis filiis nostris Stanislae, Ludovico, & Bernardo S. R. E. Cardinalibus concilii Legatis.

PIUS PAPA IV.

Dilecti Filii salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum hi Principes tantae contentione urgeant, ut salva sit libertas concilii, atque ipsis visum sit haec verba, Proponentibus Legatis, quae inserta fue-

Diffensio- nes in Concilio variis ex causis.

Carolus Vicecomes in lit. ad Carol. Bor. MS. Car. Spad. p. 188.

Lit. Pii IV. Itali. Legatos. MS. Vat. sig. num. 3216. p. 2.

Scribit Pius IV. Legatis de verbis proponentibus Legatis.

re, inconsultis nobis, libertati detrabere, proponite Patribus, aut in Congregatione Generali, aut in concilio, non fuisse unquam mentis vestrae ea re libertatem concilii infringere, sed tantummodo confusionem tollere. Propterea denunciare unumquodque concilio omnem illi libertatem permitti, ac si visum sit Synodo ea verba declarare, vel ea omnino expungere, id a vobis aequi bonique consuli, ac certissime sciri, nobis futurum gratissimum, atque acceptissimum, quidquid in ea re Patres egerint, ut agnoscant omnes Principes, ac populi, nos omni studio, & virium contentione in id incumbere, ut finem, fructumque optimi concilii maxime purioris, & strictioris disciplinae restituta beneficio consequamur. Datum Romae die IV. Maii MDLXIII.

Jo. Moran. ad Card. Borrom. Ext. in mf. sig. n. 3215.

Legati omnia ad praescriptum Pontificis agentes, conquiescent, an ea verba proponentibus Legatis essent declaranda, vel tollenda; Rex Catholicus ne tollerentur, Oratoris opera instabat, qui sive Pontificis reverentia, sive rationibus commotus, jam aequissime acceperat Pontificias literas mente Majo datas circa verba Proponentibus Legatis. Consultus vero de his Caesar, Legatorum quidem concilii Praesidium auctoritatem in proponendo temerari, ac violari vetuit, sibi tamen non tanquam concilii moderatori, sed tanquam Imperatori Christianae Reipublicae amplificationis percipiendo proponendi aliqua jus congruere hoc responso opinatus est, utque ea verba nitidius explicarentur, assensit, atque haec exposuit.

LXXXVIII. MS. Arc. Vat. sig. n. 3218, ep. 96.

Quia clausula illa, proponentibus Legatis variis contentionibus in hoc sacro Concilio, hinc iactitata est, una parte eam in hunc sensum trahente, ut soli Legati Pontificis, & non alii proponendi potestatem habere debeant, altera vero in illam, ut quamvis ipsis Dominis Legatis, tanquam vicem Apostolicae Sedis gerentibus, ac ipsi Concilio Praesidentibus proponendi munus principaliter, & primario jure incumbat, ab eo tamen reliqua membra concilii, ut puta Praelati majores, & post illos Principes saeculares, eorumque Legati saltem secundario non debeant excludi.

Quod ad hunc articulum attinet; Majestas sua informata est, propositionem partem esse praesidentiae in concilio, unde qui auctoritatem praesidendi in concilio habet, ut Romanus Pontifex, vel ejus Legati, eandem & proponendi potestatem ordinario jure habere.

Interim tamen negari procul dubio non potest, quin & Imperatoris Romanorum, quantumvis Principis saecularis, & Laici

in rebus conciliariis, praesertim si Romanus Pontifex, vel etiam Collegium Cardinalium [quod abest] negligentes essent, non contemnenda sit auctoritas.

Immo etiam extra causas hujusmodi negligentiae, Majestatis suae refert non solum ipsi, verum etiam Christiani Orbis Regibus, atque Principibus, quorum utique omnium maxime interest, ut in Regnis, & Provinciis suis una, & eadem Catholica Religio, & fides, ac Dei cultus custodiarur, liberum esse ea proponere, quae ipsis, pro conservanda hujusmodi vera, & Catholica Religione in istis locis, videtur esse necessaria. Praeterea multi arbitrantur, & inferioris gradus hominibus id non esse denegandum, utpote qui omnes vocem, si non decisivam, saltem deliberativam in concilio habeant, idque tam inveterata Ecclesiae consuetudine, quam plurimis gravissimorum auctorum testimoniis comprobari posse autumant.

Haec omnia Majestas sua rursus subtilius disceptare, nequaquam intendit. Verum quod ad totum hunc articulum pertinet, in ea est sententia, ut quoniam in primo hujus Sacri concilii decreto verba illa, Proponentibus Legatis continentur, illa ipsa, pro reverentia ipsius Sacri concilii, decet inconcussa manere.

Pari modo Majestas sua Caesarea, quod ad ipsam attinet, si quid habuerit, quod sacro Concilio ex parte sua proponendum censet, non repugnat, quo minus id salvo Majestatis suae jure per Reverendissimos Dominos Legatos, ad requisitionem Majestatis suae, vel oratorum suorum proponatur, ea potissimum ratione, ut si Reverendissime ipsorum Dominationes, antequam illa proponant, quippiam in istis admonere, suadere, vel dissuadere voluerint, id eis integrum sit, nam prudens, ac fidele earum consilium Majestas sua nunquam refugere, nec dum spernere vellet.

Ita tamen, ut ipsis Reverendissimis Legatis ea proponere delectantibus, nihilominus penes Majestatem suam Caesarem, si omnino in sententia persisteret, proponendi omnia, quae ad Religionem in Imperio, Regnis, & Dominis suis, & universalem quoque Statum Ecclesiae conservari oporteret, quemadmodum ad ipsam suam Majestatem, tanquam supremam ejusdem Ecclesiae Advocatum pertinent, libera facultas permaneat; & id ipsum arbitratu Caesarea sua Majestas, cum aliis quoque Regibus, & Principibus Christiani Orbis observandum esse.

Et quoniam hoc ipsum Sanctissimo quoque Domino nostro non displicere intelligitur, Majestas sua id gratissimo animo suscipit, confidens Sanctitatem ejus curaturam, ut hoc ita in concilio, quatenus necessitas exposulat, disertis verbis declaratur, &c.

LXXXIX.

XC. Aliae Caesaris petitiones.

Haec pro sua sententia Imperator, in qua [si quid minus accommodatum Lector offenderit] Prophetici illius memor sit, ut nimirum Sciat reprobare malum, & eligere bonum. Habita itaque undecima Novembris Sessione subiecto decreto verba illa Proponentibus Legatis illustrata sunt. Cupiens Sancta Synodus, ut ex decretis ab ea editis nulla unquam futuris temporibus dubitandi occasio oriarur, verba illa posita in decreto publicato in Sessione prima sub Beatissimo Domino nostro Pio IV. videlicet quae proponentibus Legatis, & Praesidentibus ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de Religione, controversias, coercendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, Ecclesiae veram, & Christianam pacem conciliandam apta, & idonea ipsi Sanctae Synodo videbuntur, explicando declarat, mentis suae non fuisse, ut ex praedictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus conciliis illa ex parte immutaretur, neque novi quidquam praeter id quod a Sacris Canonibus, vel a generalium Synodorum forma haecenus statutum est, cuiquam adderetur, vel detraberetur.

XCI. MS. Arc. Vat. sig. n. 3218, ep. 90.

De deputatione per Nationes illud nequo silentio praeterire, quod aequum videri non potest, quod unus, aut duo tantum Anglia, aut Hiberniae Episcopi eandem habeant in concilio auctoritatem, quam triginta Hispani, aut Galli, ut de Italis taceam. [Et infra] Id vere esset concilio vim inferre, & novum morem introducere, qualis nunquam fuit, praeter quam in Constantiensi concilio, quod erat sine capite, & in Basileensi, quod non fuit receptum. Quod haec, ut alia quaecumque hujusmodi innovatio non brevitatem concilii, quam Majestas Vestra quaerit, sed novas dilaciones & nova afferret impedimenta, quibus discutiendis majus fortasse tempus conceveretur, quam in omnibus haecenus propositis materiis. Nec satis est, quod Majestas Vestra dicat, se ea pro-

ponere, quae sibi videntur; ita tamen ut eadem Summo Pontifici, & Legatorum, & nonnullorum ex concilio submittat iudicio, quia sola haec hominum opinio, quod hujusmodi quaestiones a Majestate Vestra proponantur, maximas rursus controversias excitabit, cum pleraque ingenia sint, quae facile quascumque accipiant rerum turbandarum occasiones.

Et quoniam adhuc Caesar instabat, ut de Bulla Conclavis, & Pontificis electione in Concilio sanciretur, idem Cardinalis haec subit.

De Bulla Conclavis in concilio proponenda, dixi, non decere sane, quod ipsum pertinet ad Pontificem, & ab ipsis Sanctitate maturo consilio, & gravissimis, eisque rei peritissimis Patribus in consilium adhibitis statutum est, id eorum iudicio, & censura submittere, quorum nulla, aut exigua pars iisdem in rebus versata. Praesertim cum de Pontificis electione nunquam in concilio tractatum sit, nisi praesentibus Pontificibus, qui ea statuerunt, quae nunc sua Sanctitas renovavit, nec mos hic iniustus in Ecclesias introductus potest, sine maximo Sedis Apostolicae praesidio, quae auctoritatem sibi a Deo concessam nemini dare potest, &c. XII. Maii MDLXIII.

His & aliis controversiis, maximeque expectatione Oratorum Lutheranorum Principum districti, ac suspensi Patres Sessionem, nona jam vice, in longius tempus extraxerunt, de qua haec tradit Angelus Massarellus.

XCII.

Prorogatio nona septima Sessionis. XIX. Maii habetur Congregatio generalis, in qua Illustrissimus Dominus Hosius Cardinalis Warmiensis Praesidens, & Legatus alloquutus est Patres in hanc sententiam. Cras erit vigesima dies, in qua communi consensu Dominationum Vestrarum decretum fuit, ut Sessio indiceretur, sed quoniam materiae adhuc paratae non sunt, judicent Patres, an ad XV. diem Mensis Junii debeat iterum differri dies ad indicendam ipsam Sessionem.

Angel. Mass. in actis ante sess. 7. sub Pio IV. MS. Arch. Vat. sig. num. 3212. P. 182. Nova prorogatio Sessionis septimae.

Ita communi Patrum consensu sancitum; Sed altero die, priusquam haec agerentur, novus fortuito tumultus Legatorum animos distraxit, nam ut ex ipsorum monumentis apparet.

In congregatione XVII. Maii habita Lancianensis Episcopus libera oratione accusavit absentiam Archiepiscoporum Electorum Imperii, qui spreto iurejurando, quo obstricti sunt, ad concilium non accederent, nec mitterent Procuratores, quasi pro munere obeundo sufficienter ipsi frans, & stapedibus aureis uti magnaue aulicorum turba stipatos ponti-

Ext. in mf. Car. n. 1344, ep. 315.

pas

pas ducere. Cui respondit Episcopus Quinquecclesienſis Orator Cæſareus juſta impeditos fuiſſe cauſa, quo minus venirent, ne Lutherani eorum ditiones, quibus maxime inhiant, invaderent, non miſſos etiam ab iis Procuratores, ne poſtremi ordine, ac muti conſideant: olim ſedente Paulo III. rem non ita tranſactam. His addidit Cardinalis Lotharingus, plures optimos Præſules pietate, & eruditione inſignes hæſiſſe in Gallia, ne eorum Eccleſiæ ab Hugonottis occuparentur, doctos vero Doctores miſiſſe Procuratores, qui ad loquendum non admittentur: ad quæ Legati ſilentio præſere ora, ne qua lis moveretur: at menſe poroximo flagitarunt a Carolo Borromæo Cardinale, ageret cum Pontifice, ut aliquorum Germanorum Episcoporum, maxime Septem-virum Procuratores ad ferendam ſententiam admitterentur, ut facilius in Germania concilii decreta exciperentur, quibus Borromæus Cardinalis, conſulto Pontifice, reſpondit, deciſivam ſententiam nulli Procuratori concedendam; at Legati iterum XXV. Junii ſignificaverunt eidem Borromæo, Cæſarem gerere in votis, ut Electorum, & Salisburgenſis Archiepiscoporum Procuratoribus ferendæ decretoriæ ſententiæ jus permitteretur.

Ib. ep. 342. 17. Junii. Aliquorum Germanorum Episcoporum Procuratores in Concilio admitti petunt. Ib. ep. 358.

XCIII.

His intermiſſis jam de contentione inter Galliæ, & Hiſpaniæ Regum Oratores de proedria, ſive honorificentioris loci dignitate ſubortis, quæ Tridentinum concilium perturbarunt, agendum eſt. Decreverat antea Philippus Rex pie & generoſe, ubi de totius Eccleſiæ ſalute, Chriſti que gloria ageretur, ſperendas eſſe de honoris apiculis lites, verum ejus adminiſtri augendi Regii honoris cupidi diſſenſere, nam Claudius Ferdinandus Vigil Quignonius Comes Lunenſis Philippi Orator, cum Tridentinum veniſſet, de proedria cum Oratore Regis Galliæ, quod Gallicæ res vehementer afflictae eſſent, Hiſpanæ vero florent, diſceptare cœpit: at Legati, ut offendiſſimum tollerent, locum illi extra ordinem ab aliis Oratoribus diſcrepantem attribuerunt, ut ſolus ante Legatos ad ſiniſtram crucis ſtaret. At ille proteſtationem de affectata ſede edidit, vicifimque contrariam Galli Oratores ediderunt, ac diſerte promulgarunt, Gallorum Regis Oratores, tum in aliis conciliis, tum in poſtremis Conſtantiensibus, ac Lateranenſibus proximè poſt Cæſareos ante aliorum Regum Oratores aſſediſſe, quam contentione adeo exarſiſſe memorat Gabriel Palæottus, ut pene Galli ad defectionem ſpectarent.

Aſtulph. Servantius.

Contentiones de præcedentia inter Oratores Gallos, & Hiſpanos.

Cum de Comite (inquit) Lunenſi Catholici Regis Oratore in Synodum recipiendo actum fuit: qua in re cum Galli ſuſpicantes ne quid de proedria adverſus antiquiſſimam eorum poſſeſſionem decerneretur, ſatis fremere cœpiſſent, eo uſque prolapſi, ut ſi quid ſecus fieret, ad futurum Papam, qui æquior ſit, atque ad liberius concilium ſe appellaturos edicerent, magnopere interdum dubitarum fuit, ne vehementiores ea res tumultus accenderet. Tandem Divina bonitate, Legatorumque prudentia factum eſt, ut res inter eos hoc pacto fuerit compoſita. Nam cum primum Orator coram Patribus mandata ſui Regis exhibuit [conſignata erant ea XX. Octob. anni MDLXII. Regnorum citerioris Sicilia anno IX. Hiſpaniarum vero, & aliorum VII.] juſſit quoque, ut ejus nomine proteſtatio quædam recitaretur; Ea lecta locus illi extra ordinem a latere crucis argenteæ, quæ e regione Legatorum in conſeſſus centro deſignatur, fuit aſſignatus. Tum Orator Gallus aliam proteſtationem habuit.

Act. Con. cil. Tri. per Gab. Pal. mſ. Fr. Car. Barb. ſig. n. 24. p. 336.

Ext. in Arch. Vat. ſig. n. 3252. p. 199.

XCIV.

Extant memoratæ proteſtationes in actis concilii ſubjectis conceptæ verbis. XXI. Maii, abſoluta ſolita S. Spiritus oratione, Magnificus D. Licentiatuſ Antonius Covarruvius Auditor Regiæ Cancellariæ Civitatis Granaten. in medium aſſiſtens, nomine, & ad instantiam, ac ex ordine præſati Illuſtriſſimi Domini comitis, ut oratoris præſati ſic ſemper erecti ſtatis, licet reliqui omnes, tam Patres, quam oratores ad ſua loca reſediſſent inſcriptam, alta, & clara voce, omnibus audientibus, perlegit, proteſtationem, quæ eſt tenoris ſubſequentis videlicet.

MS. Arch. Vat. ſig. n. 3248. & in alio ſig. num. 3252. p. 321.

Dominus Claudius Fernandez Vigil de Quignones Comes Lunæ, &c. Philippi Hiſpaniarum, utriuſque Sicilia, Hieruſalem, &c. Regis Catholici, Archiducis Auriæ, Ducis Burgundie, & Mediolani, &c. Comitris Habſburgi, Flandriæ, & Tyrolis, &c. Ad hoc ſacrum œcumenicum Tridentinum Concilium Orator, &c. Eſt mihi, ut tali Oratori is, & alias & in hoc conſeſſu locus deberetur, qui primus poſt Imperatoris Romani Oratorum ſedem eſt, quod ante omnia reſtiſicor, & proteſtor, verum, cum hic locus, & ea cauſa, de qua agitur, tempuſque etiam ipſum Republicæ ſit ejuſmodi, ut humanis ullis contentioneſibus Sanctiſſimus hic Divinarum rerum, & ſalutis publicæ perendæ curſus impediri minime debeant, cumque ſit maxime conſentaneum, ut qui ad juvandam, ſuſcipiendum, præſtandum hoc communis cauſæ conſilium aſſint, ii primum ipſi diligentiffime curent, dentque ope-

operam, ne quam a ſe afferant contentioneſ, diſcordiæ, ſeſſionis ullis hominibus vel minimam cauſam, cum hæc ita ſint, quo ad locum, ſedemque attinet, accipio quod datur, eoque in præſentia, & quoad erit commodum, utar, ita tamen, ut omnes intelligant velle me, id quod ſedulo prædico, ac proteſtor, ne quod hæc mea moderatio, & ſalutarium huius ſacri œcumenici conventus deliberationum a me habita ratio præjudicium ullum ulla ratione dignitari, maieſtati, juri Principis mei Philippi Regis Catholici, poſteriſve ejus afferat, ne-ve attuliſſe videatur quo minus, ut hoc, & alio quovis tempore, ac alia quavis de cauſa jus id ſuum integrum eis, ſalvumque ſit, quas ob res jus id domini mei Philippi Regis Catholici, poſteriorumque ejus nomine, juſtiſſimamque veriffimamque intentionem, omnibus ut Regibus loco, & honore omni præferantur, & ad hæc, & alias omnes cauſas omnia loca, & tempora reſervatum eſſe volo, ac reſervo, ut ſemper ea jura, eamque intentionem, & perſequi, & tue-ri perinde poſſint, ac ſi hoc tempore, & hoc loco debitis mihi, ut tali Oratori, locus, quem dixi, datus fuerit iis omnibus que a quovis hominum objecta huic meæ aſſeſerationi, & proteſtationi adverſari videri poterunt, minime obſtantibus, omninoque abnegatis, quam meam proteſtationem hoc libello comprehenſam a vobis peto Reverendiſſimi patres, ut actis huius Sanctiſſimæ Synodi inſeri, adſcribique faciatis, neque ſine ejus integro exemplo hodiernæ actionis huius monumenta circumferri, edive cuiquam pariamini, mihi que in primis huius rei exemplum, reſtationemque publicis tabulis obſignatam a Reverendiſſimo Secretario, ſcribiſque veſtris jubeatis dari, Patres Reverendiſſimi. Qua proteſtatione per dictum Dominum Magnificum D. Licentiarum perfectæ, cum ipſe Illuſtriſſimus D. Comes a Luna Orator præſatus locum ſibi poſt Imperatoris Romani oratores immediate dari prætenderet, ut in præſata proteſtatione aſſeruit, in quadam ſede vellutea, juxta præſatam Crucem in loco ſuo expreſſo, ut ſupra, exiſtente poſita, loco ſibi a Reverendo D. Cæremoniarum Magiſtro de ordine, tamen, & commiſſione præſatorum Illuſtriſſimorum, & Reverendiſſimorum Legatorum dato, & aſſignato aſſedit.

XCv.

Qua proteſtatione per Illuſtriſſimos Oratores dicti Chriſtianiſſimi Francorum Regis audita, Illuſtris, & Magnificus D. Reginaldus Ferrerius Præſidens Parlamenti Pariſienſis unus ex ipſis Oratoribus nonnulla verba reſpondit, que ſunt tenoris ſubſequentis videlicet. Si nos hodie in hac

Sancta Synodo alio loco ſederemus, quam ſemper majores noſtri, & noviffime in concilio Conſtantiensibus, & ultimo Lateranenſibus; qui primi poſt Imperatoris, & ante omnes Regum Oratores ſederunt: ſi etiam novus hic locus, in quo nunc extra ordinem Oratorum ſedere incipit clariffimus Catholice Maieſtatis Orator Illuſtris Comes a Luna poſſet nobis, aut aliis Oratoribus eſſe damno, vos certe, Patres Sanctiſſimi, qui Eccleſiam Univerſalem repræſentatis nobili noſtro officio, & majorum exemplo nos omnes ad antiquum ordinem revocaretis, aut ſaltem denuntiatione Evangelica nobiſcum ageretis. Cum autem raceatis, neque etiam huic novitati intercedant clariffimi Cæſareæ Maieſtatis Oratores, quibus cum cauſa noſtra non poteſt non eſſe communis, nos qui hodie in ordine Oratorum, & proximi Cæſareæ Maieſtatis Oratori priſtinam poſſeſſionem Regi noſtro conſervamus, ſereticque amicitia, & aſſinitate Maximi, & potentiſſimi Philippi Regis Catholici in Carolum fratrem pupillum Regem Chriſtianiſſimum, poſtulamur tantum a vobis, ut hodiernum dictum, & factum Illuſtris Comitris a Luna ita interpretemini, ne quod inde præjudicium fieri poſſit antiquiſſimæ prærogative, perpetuæ poſſeſſioni Regis Chriſtianiſſimi, idque in acta veſtra referre jubeatis. Quibus abſolutis maximus, & eximius, ac Reverendus Juris utriuſque Doctor Joannes Baptiſta Caſtelliſ Canonice Bononiensibus Sacri Concilii Promotor perit per nos ipſius Sacri Concilii Notarios unum, vel plura, publicum, ſeu publica conſici Inſtrumentum, & Inſtrumenta.

Ext. in mſ. Fr. Car. Bar. n. 344. p. 318. & in alio mſ. Car. Pii ſig. num. 201.

Hæc mutuo Oratorum conſenſu, Legatorumque opera compoſita, reſert Gabriel Palæottus, quæ confirmant Legatorum literæ eodem die XXI. Maii ad Carolum Borromæum Cardinalem exarata, quibus geſtorum ſeries repetitur, adduntque lecto Regio mandato habitam Hiſpani Oratoris nomine Orationem a Petro Fontidonio Segobienſi Theologo, qua magnifice celebravit Philippi II. Regis in promovendo concilio ſtudium, incenſam pietatem in hæreſeos in Hiſpania pullulantis feminibus præſecandis, & elidendis hæreticorum conatibus, aſſerenda Religionis dignitate, proferenda apud Indos Occidentales fide, Anglia ad obſequium, conjunctionemque Romanæ eccleſiæ jam ante revocata, Belgio, Inſubria, & utraque Sicilia a peſtifera impietate vindicatis, auxiliis Galliarum Regi contra Hugonottos perduelles ſubmiſtratis, claſſe adverſus Turcarum maritimas, excuſiones inſtructa, cujus oratione

nis præcipua pars a nobis delibanda visa est.

XCVI.

Cum decreta vestra Sanctissima, quæ suspensis omnium bonorum animis expectantur, in omnes christianorum Provincias diffundi jam, atque dilari debeant, quæ magnopere Regum præsidium, auctoritatemque requirant, in tantis præsertim huius sæculi infelicissimi perturbacionibus, quibus sic æstuat Orbis christianus, ut neque conciliorum auctoritates spectentur, neque leges audiantur, sed vis, furor, audacia, gladiique dominantur; cum denique infuset jam tempus illud, in quo Reges, & Principes Christianos, quos hæcenus hic per Legatos rerum, quæ a vobis gerebantur, testes, & spectatores habuistis, nunc patronos, & defensores sibi habituri; Nunc, inquam, nunc voluit Catholica Majestas vobis per hunc ornatissimum virum renuntiare, se paratum jam esse ad agendas illas partes, quas Martianus Imperator, qui Concilio interfuit Chalcedonensi, Imperatoribus, & Regibus dixit esse sustinendas, ut veritatem per Sacrum concilium inventam, sic illi iuventur, ut exorientibus illius causa tumultibus obviam irent, & exortos severa animadversione coercerent; voluit significare, se libenter omne suum Imperium, quod sibi in primis ad Ecclesiæ salutem, ad conservandam Religionem, ad tuendas vestras Sanctissimas Leges divinitus sensit esse tributum, ad protegendum hoc Sacrosanctum concilium, & illius decreta esse collaturum. Voluit demum significare se cupere vehementer, hanc Sanctam Synodum, quam Carolus V. Imperator clarissimus ejus Pater primo nascentem fovit, aluit, provexit, & ut adolesceret, summo studio elaboravit, cuius causa bella difficillima, & periculossima suscepit, & quam nunc etiam Religiosissimus, & invictissimus Ferdinandus Imperator ejus patruus, summa pietate & studio resarcienda Religionis instammatus, consilio, & opera sustentat, ipse etiam simul eam ad felicem exitum, frugemque perducere; nam ab illo die, quo Christianam Religionem, simulque, cum amplissimo Regno, a paternis humeris in suos devolutam, inclinantemque prospexit, omnia sua consilia, studia, cogitationes ad eam instaurandam, & resciciendam conferendas putavit; & cum duo sint officiorum genera, quæ a Principibus Christianis hisce potissimum temporibus Ecclesiæ Christi suo jure possit exigere, alterum, ut cogendo, celebrandoque concilio, [quod unicum semper fuit afflictis, & calamitosus illis rebus remedium] adessent, atque faverent, alterum ut Provincias sibi subditas in antiqua Religione, & obedi-

entia Sedis Apostolicæ conservarent, sic in utroque præstando se gessit, ut si gloriosam illam Catholici Regis compellationem a majoribus hereditario jure non accepisset, illam nunc jure optimo fuisset omnium iudicio amplissimam consequutus, acceptam vero posteris longe sit illustriorem traditurus. Etenim cum Pium IV. Sanctissimum, & piissimum Pontificem Maximum, & persona, quam sustinet, & pietas incredibilis, & miserabilis Ecclesiæ ruina, & Christi gloria ad cogendum, & terminandum jam hoc tantum concilium impulisset, nullum ille officium, quod a vere Catholico Principe sperari posset, prætermisit. Pastores Hispanos, ipsam inquam Hispaniæ florem, quos hic presentes intuemini, e suis illic sedibus excitavit, & Tridentum misit, quorum studium in tuenda Religione, in instauranda veteri disciplina gravitatem, sapientiam in dicenda sententia, in tuenda constantiam, in opranda Ecclesiæ salute pietatem, in quærenda diligentiam, fidem, & industriam, nobis racentibus, vel hæc ipsa amplissima vestra subfelliâ restantur. Et infra.

Quanta vero sollicitudine provincias, Regna, Nationes suo Imperio subjectas in officio continuerit, & conservaverit, ne ab Ecclesiæ unitate, & Romani Pontificis obedientia abducerentur, vel illud abunde magno est argumento, quod in illis potissimum sinceram Religionem, & Apostolicæ Sedis observantiam florere videamus. Testis est in primis Hispania, in qua cum rot haberet Philippus domestica exempla clarissimorum Regum, qui acerrimi Religionis assertores existerunt, a quibus degenerare turpissimum, virtutem imitari gloriosum duceret, cum in mentem revocaret veterem illam Religionem, & antiquum iusjurandum, quod decretis Tolentani concilii ab Hispaniæ Regibus exigebatur; ne aliquem non Catholicum in ea Provincia versari paterentur. Cum avi Philippi, cum avi Ferdinandi, cum Caroli V. Imperatoris maximi parentis sui viva, recensque memoria immortalitate dignissima ante illius oculos observaretur, memor antiquæ Religionis, memor Hispanicæ gloriæ, memor Patriæ, avitæque virtutis, veritus, ne Hispania in has tantas Hereticorum insidias incideret, ne communi hoc totius orbis naufragio religiosissima provincia mergeretur veritus denique, ne aliqua sua culpa, aut negligentia Hispania dehonesta, & majorum suorum gloria obscurata videretur, tam sollicitam curam, tam vigilans studium adhibuit, ut ejus beneficio inter saucias, & furentes vicinas Provincias His-

pa-

paniam incolumem, & sanam habeamus. (Et mox) Quoties obsecro ille hæresim per utrasque Pyreneorum montium fauces ex vicinis Provinciis in Hispaniam irruere conantem, propulsavit? Quoties illam se tacite insinuantem, & obscure serpente e tenebris in lucem, e latebris in hominum conspectum extraxit, & sublati nefariæ conjurationis ducibus extinxit? Quoties illam ad extremos Indos navigare cupientem pressit? Nulla unquam hæresis, Sanctissimi Patres, tanto exarsit studio se propagandi, sicuti hæc, quæ misere nunc affligit Ecclesiam; quæ non contenta in Europæ Regionibus, quas omnes ferme crudeliter vulneravit, neque in terra flammæ, neque in mari naufragia, non hominum gladios, neque Divinam iram perhorrescens, emenso vastissimo pelago in Occidentalem Indiam commigrare cupiebat, ut illic in ipsi Indorum animis primo nascentis, & pullulantis religionis ipsas radices insiceret, & in illam latissimam Regionem, in quam Rex Catholicus Ferdinandus Hispanorum signa Christi, nomen illis gentibus inauditum, & purissimam, castissimamque Religionem Christianam primus invexit, ipsa furias, & erynnes asportaret ad illius pacem, tranquillitatemque turbendam; & nisi illius nefariæ cupiditati interceptis sepe libris, & sceleratis Sathanæ ministris comprehensis obviam isset Philippus, nisi ab illo cursu, quo in Indiæ perniciem properabat, ab illa improba spe, conatuque depulsa fuisset, haud dubie jam in Indiam, cum ingenti illius Orbis periculo, & acerbissima Ecclesiæ dolore penetrasset.

Cum magnum præterea Hispania periculum ab Hereticorum libris, aut sceleratis ministris patere potuisset, quod si contingeret, aliquando, vel est insidiosæ hæresis, ut latebram aliquam, qua sese insinuaret, invenisset, omnibus in locis, & in omnibus oppidis industrios, & oculos homines collocavit, qui omnia odorarentur, & subolferent, omnia curiosis oculis rimarentur, ut obsessa in firmissimis præsidii hæresis contra Religionem se commovere non posset, quin quamprimum emersisset, comprimeretur. Sic ergo Dei in primis optimi maximi clementia, & huius clarissimi, & vere Catholici Principis industria viget in Hispania Religio, fides, & doctrinæ puritas, sic floret antiqua disciplina, sic Sancta illa, & minime curiosa, sed vere Christiana, prudensque simplicitas in Hispanorum animis conservatur. Ut mihi quidem quoties afflictæ Mater Ecclesiæ reliquas Provincias erroribus æstuantes, a quibus se pulsam lamentatur, agro, & consternato animo lustrat,

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

cum deinde luctu, mœroreque confecta oculos lacrymis manantes in Hispaniam convertit, quam sibi iactatæ portum dulcissimum, & sacram anchoram, quam afflicta solatium, quam misera perfugium, quam denique exuli, & calamitosæ unitæ aram, ad quam confugiat, intueretur, suas omnes miserias suavissimo illius conspectu consolari videatur. Utinam, utinam Sanctissimi Patres hanc Catholici Regis severitatem in coercendis iis hominibus novarum rerum cupidis, Principes omnes, & Respublicæ Christianæ fuissent imitæ; Vos utique hæc celebrandi concilii sollicitudine, & Ecclesiam iis tantis ærumnis, & calamitatibus liberasset.

Neque vero hoc ardens instauranda Religionis Catholicæ Majestatis studium India solum, Hispaniæque regionibus terminatum est, sed in aliis etiam Christianis Provinciis emicuit. Testis est Anglia celeberrima insula, quæ cum hæc hæresim peste non infectam modo, sed perditam prope, atque desperatam doleret, Mariam Angliæ Reginam lectissimam, & religiosissimam foemina non alio nomine duxit uxorem, quam ut si fieri potuisset, collapsam ibi religionem erigeret, & tantum illud in Ecclesiæ fortunas ab Henrico Rege excitatum incendium extingueret: quod tanto animi ardore, tanta contentione, tam certa spe aggressus est, ut brevi tempore universam Insulam ad Ecclesiæ sinum, unde abstracta fuerat, adduxerit, & ut publice Julio III. Pontifici Maximo obedientiam restitueret, ut in Sathanæ ministros animadverteret, & ut Ecclesiæ Romanæ leges, & instituta sequeretur, impetraverit; & nisi immatura mors Regina sublata hæc tantam Angliæ felicitatem invidisset, aut nisi potius Divinæ bonitatis illorum hominum crudelitate, & sceleribus offensa, ut de illis supplicium acerbissimum sumeret, foemina sanctissimam, & religiosissimam, unicum ejus generis remedium illis eripuisset, haud dubie eam insulam, si non proxius sanam, non tamen ita vulneratam, & sauciam haberetis. Testis est Flandria, quæ cum non nihil sordium istarum gentium commercio, & consuetudine contraxisset, nisi illius salutis opportune fuisset, diligenterque consultum, eodem fuisset cum reliquis Provinciis funere sublata. Testis est Mediolanum, Neapolis, Sicilia, cæteræque Insule, Regna, Provinciæ, Nationes quorum latissimo ejus continentur imperio, quibus antiqua religio summo Catholicæ Majestatis studio, consilio, & industria conservatur. Testis est demum nunc etiam vicina Gallia, in qua cum videret hæreses in apertum furorem prorupisse arma con-

Ecc 2

tra

tra Regem Christianissimum, & contra Religionem arripuisse nonnullos Angliæ, & aliquarum Provinciarum Germaniæ Principes ad illa infelicia & sacrilega arma sollicitasse, omnia iam turbasse, omnia commovisse, incendiis omnia, & cadibus funestasse, miserorum Gallorum sanguine ipsa templa cruentasse, flumina infecisse, odium suum, crudelitatem & rabiem saturasse, ea denique immanitatis exempla in amicos, in fratres, in parentes, in Patriam, & in Ecclesiam edidisse, quæ silicem dolore frangere, quæ ab ipsis rupibus, & saxis commiserationem, & lachrymas extorquere potuissent, ne ruenti in Gallia Religioni, ne Christianissimo, & amicissimo Regi, ne clarissimo Regi, ne clarissimo Regno deesse in tanto discrimine videretur contra tantam vim sceleris, audaciæ, & prodicionis eorum hominum, qui præteritu Religionis Regi suo, & infanti, & pupillo nefarium bellum intrulerunt, suas omnes vires, potentiam, opes, se denique ipsum cum magno exercitu ad propulsandum illam insignem injuriam obrulit Christianissimo, & sibi charissimo Regi; ille vero qui jam exercitum numerosum contra craves contumaces, & perfidos proditores comparaverat, & ad id bellum clarissimis Gallia Ducibus utebatur, exiguis Hispanorum, & Germanorum auxiliariis copiis contentus, Deo auspice, ira feliciter cum adversariis pugnavit, ut clarissima parva victoria, quam acerrimis illis Religionis propugnatoribus, præstantissimisque Ducibus Catholici adepti sunt, fractis hostium conatibus, & afflictis Gallorum rebus signum quoddam salutis elatum videretur. Etenim si penes adversarios extirisset illa victoria, nullus erat, qui non de Catholica Religione, & de Catholicis omnibus actum in Gallia esse judicaret. Et infra.

Neque vero illud prætermittendum existimo, quod ad summam ejus laudem, & totius Christiani Orbis utilitatem arbitror pertinere, quod cum graviter, & iniquo animo ferret Religionem non Terra modo, sed Mari etiam ab hostibus infestari, quod infinitis sit prædonibus refertum, a quibus non solum ora maritima omnes misere, crudeliterque vexentur, sed quod est omnium longe miserrimum, Christiani innumerabiles captivi abducantur, qui [quod sine lacrymis, & dolore commemorari non potest] partim blanditiis allekti, partim misera & longa servitute fracti, partim metu, vique tormentorum coacti ad descendendam [proh dolor] Christianam Religionem impellantur. Cum nulla præterea maritima civitates, nulli portus, nulla ora, nulli abditi, & sepositi sinus tursatis, atque securi sint, cum nulla navis,

nulla triremis oram per hosce annos solvat, quæ non interitum, aut servitutem pertimescat, ut aut hyeme cum fluctibus, aut vere cum pyratibus sit, prædonibusque pugnandum, classem parat numerosam, qua clausa vobis maria patefaciat, qua piratis expurget, qua securam reddat navigationem, qua denique Christianam Religionem terra, marique tueatur. Et tamen cum in hoc tam vasto curarum Oceano, cum spem omnem Ecclesie sitam in vobis nunc, & collocatam, e vestris sanctissimis decretis potissimum pendere videat, nunquam ab hoc sacro concilio remover oculos, sed ut Regem vigilantem, & religiosum decet, omnia circumspicit consilia, atque conatus hostium diligenter observat. Ne ullis technis, aut pravis Hæreticorum consiliis dissipetur.

Demum Orator Patres pie hortatus est, ne iis aures præberent, qui multa Hæreticis concedenda concordie studio sentiebant, cum tanta esset eorum pertinacia, ut non ad Ecclesiam reverti vellent, sed ejus membra diuellerent, eamque sibi subicere molirentur, atque etiam concessa a concilio eo ipso nomine, quo forent concessa, non admissuros profiterentur, nec flecti ulla ratione, sed frangi possent.

Illud in primis summis votis exoptem, Ecclesie majestatem [ut par est] Sanctissimi Patres esse charissimam, & illorum piam fortasse magis quam circumspiciam sententiam diligenter a vobis examinandam, & expendendam arbitrat, qui multa nunc Christiane Religionis hostibus a vobis putat esse permittenda, ut indulgentia victi ad Ecclesiam sinum revertantur. Qui vos ad id præstandum, & ad hanc quam putant misericordiam, vel ea ratione conantur impellere, quod parentes sitis, qui filiorum pereuntium salutem indulgentia paterna prospicere, pastores qui abactas oves summo studio, & charitate conquistatas ad Ecclesie aulas revocare, pientissimi medici, qui non acerbam aliquam [neque enim illam tempora patiuntur,] sed blandam, & exulceratis animis aptam medelam adhibere debeatis; fuisse jam dicunt quondam secula quædam, quæ virgas ferreas, & secures parati potuissent, nunc vero in tanta temporum, & animorum acerbitate nonnulli esse hominum, si non improbitati, imbecillitati saltem a nobis condonanda, ita ut in curandis his morbis, temporum potius quam rerum rationem habendam pietatem, quam severitatem summam charitatem, quam summum jus, atque hanc unicam esse viam conciliandæ pacis arbitrantur. Pia sane, & a sincero, Christianoque pectore profecta, neque a vobis

San-

Sanctissimi Patres repudianda sententia, si hac ratione concordia, & unitatis concilianda certa spes eluceret. Sed quæ, obsecro, spes pacis cum illis esse potest, qui infinitis aliis erroribus, ita pertinaciter adhaerunt, ut facilius a vita, quam ab illis depellantur? Quæ pacis certa conditio cum illis, in quibus incredibilis crudelitas, & nulla iam fides reperitur? Cum iis, qui non ipsi ad Ecclesiam venire, sed Ecclesiam ad se adducere, & suis cupiditatibus subiicere conantur? cum iis, qui illis rebus, quas vehementer expetunt, vel hoc uno nomine, quod a concilio concedantur, se minime usus esse profiterentur, si non concedantur nihil curent? Quæ ista erit humanitas, pietas, aut clementia? Non est vobis certamen, Sanctissimi Patres, cum iis hominibus, quos ullum beneficium ulla pietas, quos ulla iam possit flectere misericordia. Utinam sic illi vestram auctoritatem agnoscerent, utinam sic essent in sacrum istud concilium animati, ut si quid a vobis nunc in illorum gratiam decerneretur, optime secum, & clementer actum esse putarent. Sed quis sibi persuadere potest eos vestram clementiam requirere, a quibus auctoritas vestra negligatur? Crudelis sane hæc esset misericordia, quæ in nullum eorum emolumentum, & in maximum fortasse Ecclesie dedecus redundaret. Quæ ea semper usa est gravitate, atque constantia, ut multa suis hostibus, quæ honeste concedi potuissent, ad infringendam illorum pertinaciam sapissime denegaverit: non est necesse exempla referre vos ipsi recordamini. Vestrum igitur erit, Sanctissimi Patres, sic illorum salutem, Ecclesieque majestati consulere, ut omnia ex hujus potius dignitate, quam ex illorum libidine geri videantur.

XCVII.

Excepta est magno applausu ab iis, quos nulla tangebatur æmulatio, hæc præclarissimorum Philippi II. Hispaniarum Regis facinorum, ac flagrantissimæ pietatis commemoratio, grateque actæ a Patribus de oblata contra impios pro defendenda religione armorum potentia, commendataque pia ejus adhortatio ad puritatem disciplinæ Christianæ instaurandam, ad quam restituendam se omni studio incumbere professi sunt, ut ex subjecto responso Famagutani Episcopi ore reddito patebit.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3252.
p. 199.

Magno in dolore, Illustris Orator quem in communibus miseriis capimus, non mediocrem nobis consolationem attulit tua ista eximia serenissimi, ac potentissimi Philippi Regis Catholici, in Christianam Religionem, atque in hanc Sanctam Synodum pietatis ac studii commemoratio, non

eam quidem ob causam, quod ignotus nobis antea fuerit, tam pii, tamque de Christiana Republica benemeriti Principis animus: sed quod ea, quæ sigillatim superioribus temporibus animadvertimus copiosissime nunc explicata, atque ante oculos posita uno aspectu conspeximus; atque illud in primis gratum nobis, atque iucundum accidit, & maximam nostris animis atacritatem addidit, quod sua Rex studia omnia, suas vires, quæ quantæ sint, non ignoramus, ad ea, quæ sanarimus, tuenda atque defendenda se collaturum tanto animi ardore pollicetur. Quod idem pientissimum, atque invictissimum Cæsarem, aliosque Christiani nominis Reges, ac Principes facturos, cum exploratum nobis sit, quibusdam quasi stimulis incitamus, ut accurate operam demus, uti actiones nostræ, tot, ac tantorum principum studiis, cumulate respondeant. Argue id nos quidem, & sponte nostra, & Sanctissimi Domini nostri hortatione jamdiu facimus, nihil enim aliud, ex quo die huc accessimus, meditamur, neque in alia cura, atque cogitatione versamur, quam, ut & in morum, atque Ecclesiasticæ disciplinæ emendatione, & in doctrinæ Catholice explicatione nostras partes diligenter exequamur, sicque omnibus in rebus tueamur cum pietatis moderamine iustitiam, ut publicæ utilitati maxime consulatur, atque ad operatum tandem exitum hanc Sanctam Synodum perducamus; id quod a Deo immortaliter petere quotidie summis precibus non desistimus, & cum a bonis omnibus, tum a Pontifice ipso maximo summopere desiderari intellegimus. Quamobrem cum prior orationis tuæ pars, quæ Catholice Majestatis egregia facta, propensamque in Dei Ecclesiam voluntatem, atque ingentia merita complectebatur, nos mirum in modum delectavit, posterior etiam, quæ de labente, ac prope cadente Christiana Republica fulcienda, atque in pristinam, quoad ejus fieri possit, dignitatem revocanda præclara multa continebat, ea, ut mirifice cum nostris sensibus, atque consiliis conveniebat ita grata admodum nobis fuit. Nunc quod [hujus temporis est] quantas maximas possumus Regi ipsi gratias & agimus, & habemus, tum pro singulari ejus, ac perpetuo in Catholicam fidem studio, a qua gloriosum illum titulum sibi a majoribus suis relictum præclare tuetur, tum pro recenti, ac tam piæ in S. Synodum voluntatis professione, tum vero etiam, quod te potissimum Ill. Orator ex magno clarissimorum, atque ornatissimorum virorum numero delegavit, quem post illustrem Marchionem Piscarie ad nos huc mitteret,

ret, cuius presentia non mediocri communi huic cause, & adiumentum, & ornamentum afferret. Neque enim ignoramus, quanta prudentia, moderatione animi, probitate, religione, & maximarum rerum tractatione excellas. Quare Sancta hæc synodus latissimis te oculis, atque liberrimis animis inuener, & excipit, ac mandatum tuum, prout juris est, admittit.

XCVIII. Excepto pacate Oratore Hispano, cum ipsa sopita videretur de proedria contentio inter Gallie, & Hispanie Oratores, proximo mense extremo vehementer exarsit, sed antequam ipsam denuo narrare cogamur, graves alias contentiones, quæ non pro loco, sed pro ordine exortæ fuerant, describamus.

XCIX. Mense Junio gravissimæ controversiæ exarsere circa doctrinam, & canones de Ordine, ac Legati Cardinales formulas varias ad Cardinalem Borromæum transmissere, ac in ea, quæ litera E designata erat, pro verbis, *Universalis Ecclesiæ* Recltoris substituerunt verba *Catholicæ Ecclesiæ* Pastoris, & pro verbis, *Romani Pontificis* auctoritate, verba hæc subrogarunt *Sedis auctoritate apostolica*, quæ licet synonyma multis Theologis videantur, tamen ea Gallos diverse admodum interpretari: veluti, auctoritatem Pontificis cum ejus vita desinere, at non Sedis Apostolicæ, atque plures Episcopos creatos Sedis Apostolicæ auctoritate, non Pontificis, ut Titum, ac Timotheum a Paulo, Polycarpum a Joanne: pariter verba *Catholicæ Ecclesiæ* Pastoris, cum discuterentur, reperta ambigua, nam, & pro *Universalis Ecclesiæ* pastore posse accipi, & pro quolibet Episcopo, non hæretico, nec Schismatico, propterea Gallos nolle admittere vocem *Universalis*, ne concilio Basileensi præjudicent, formidare enim, ne si quid aduersus illud egerint, in Gallia faxis appetantur; censere porro plurimos formulam doctrinæ non promulgandam, nisi nitide ea verba *Universalis Ecclesiæ* exprimentur, licet enim verba *Catholicæ* & *Universalis* idem sonent, tamen a latinis habito concilio latinam vocem usurpandam, tollendamque ambiguitatem his verbis: *Universalis Ecclesiæ* Recltoris. Addidere etiam S. Cyprianum, cum aliquos hæreticos in gratiam Ecclesiæ admitteret, voluisse, ut profiterentur Cornelium Pontificem esse Pastorem Ecclesiæ Catholicæ, cum ea additione, id est *Universalis*, ac plura concilia maxime Lugdunensia a Basileensi citatum, uti verbo *Universalis*, atque adeo Tridentinum debere uti ea voce, eo maxime, quod Galli eam vo-

cem oppugnent, ut veritas in sua luce collocetur, atque ambiguitatum umbræ depellantur, ita Nicenum usum vocem *Omouision* ad hæresim Arrii confundendam; cumque dicant Galli vocem *Catholicæ*, idem sonare, quod *Universalis* cur refragantur, ne vox *Universalis* inferatur? tum pervulgata controversia existimatum iri Pontificem uti non posse voce *Universalis*, atque ita auctoritatem Florentini imminuendam concilii, augendamque Basileensis.

Subdidere præterea, non ita tutum dicere *Sedis Apostolicæ* auctoritate, ac si diceretur *Romani Pontificis* auctoritate, eo quod nonnullis Ecclesiis, ut Ephesinæ, & Antiochenæ Sedis Apostolicæ nomen inditum fuerit, quibus tamen Ecclesiis, qui successit in Episcopatu, non in Apostolatu successerit, in quo Romanus Pontifex succedit. Præterea Gallos opinari auctoritatem Sedis Apostolicæ concilio inherere, atque adeo si promulgetur in concilio Episcopos auctoritate Sedis Apostolicæ assumi, interpretatos, non a Pontifice, sed a concilio, quod præferunt Pontifici, assumi, quod eo altius perpendendum. Significarunt, demum vocem *Catholicæ* pro *Universalis* voce tolerari posse, modo addatur *rotius Ecclesiæ* *catholicæ* *Pastoris*, & verbis *Sedis Apostolicæ* auctoritate addantur hæc, quæ residet in Romano Pontifice, &c. **XII. Junii MDLXIII.**

Pro illustranda Romani Pontificis in universam Ecclesiam auctoritate plures Sanctorum Patrum sententiæ, necnon alia decerptæ ex conciliis œcumenicis subjectis verbis conceptæ ad Ferdinandum Cæsarem transmissæ sunt.

Romano Pontifici plenariam in Beato Petro regendi, & pascendi universalem Ecclesiam potestatem a Christo esse concessam, ex sequentibus constat.

I. Audiuist Petrus Matth. 16. a Christo: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; *Ecclesia vero Christi una est, atque universalis, sequitur ergo universalem Ecclesiam super Petrum in Christo fundatam esse.*

II. Christus Joann. ult. dicit: Pasce agnos, pasce oves meas; *ovile vero Christi est universalis Ecclesia, sequitur ergo universalis Ecclesiæ pascendæ potestatem Petro fuisse concessam.*

III. B. Chrysostomus Matth. 16. super illis verbis: Tu es Petrus, &c. *Et sic, inquit, Filius quod Parris est, & ipsum filii potestatem Petro universaliter concessit, ubique terrarum, & homini mortali omnium, quæ in Cælo sunt, dedit auctoritatem, dando ei claves ad hoc, ut Ec-*

C.
MS. Arc.
Vat. sig.
3229. P.
191.

Sententiæ
sancto-
rum Pa-
trum auctorita-
tem Pontificis Romani confirmantes.

clesiam ubique amplificet. Idemque confirmat tract. super illis verbis, Sequere me.

IV. Damascenus super illud Luc 7. Cum Petrus dixit. Faciamus hic tria tabernacula. Non te Dominus, inquit, tabernaculorum, sed Universalis Ecclesiæ constructorem constituit.

V. D. Bernard. in lib. 2. de consid. Jacobus, qui videbatur Ecclesiæ columna esse, una contentus est Hierosolyma, Petro universalem cedens.

VI. Possent hic innumerabiles omnium SS. Patrum auctoritates plenariam potestatem B. Petro in Universalis Ecclesiæ concessam implicite, expliciteque probantes adduci.

VII. Romanos Pontifices veros esse Petri successores, orthodoxus nemo dubitare potest. Hoc enim satis aperte ipsa probavit antiquitas, ut habetur ex Irenæo lib. 3. cap. 3. qui cum recenseret nomina Successorum Petri, posuit post illum, omnes Romanos Pontifices usque ad Eleutherium, qui suo tempore cathedram tenuit; quod ipsum quoque fecit usque ad Anastasium Divus Augustinus, ut habetur ep. 165. His igitur suppositis, ab exemplis, & auctoritate sanctorum exordiemur.

VIII. In concilio Chalcedonensi act. 16. ad finem Romanus Pontifex appellatur a concilio Vir Apostolicus, & Universalis Ecclesiæ Papa.

IX. In eadem Synodo act. 4. ita subscribit Legatus Romani Pontificis: Paschasius Episcopus Vice Domini mei Beatissimi, atque Apostolici Viri Universalis Ecclesiæ Papæ Urbis Romæ Leonis Synodi Præsidentis statui, consensu, & subscripti.

X. In conc. Chalcedon. Rom. universalis Ecclesiæ Pontifex. Qui locus habetur in nomine Domini 23. dist.

XI. In concilio generali Lugdunensi Vicarii Jesu Christi, Successoris Petri Recltoris, Universalis Ecclesiæ, gregis Domini directoris, quod habet, Ubi periculum, Cæterum dilectio.

XII. Julius I. ep. ad Orientales 1. vol. Conc. fol. 311. refert in Concilio Nicæno haberi hæc verba: Universalis Ecclesiæ Papam.

XIII. Greg. II. an. 724. Synodo Lateranensi subscripsit hoc pacto Gregorius Episcopus Sanctæ Catholicæ, atque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ.

XIV. In Concilio gen. Lugdunen. Innoc. IV. Gregis pretio sanguinis redempti curam Jesus Christus Beato Petro Apostolo commisit.

XV. In Synodo Alexandrina Athanasius, & alii Episcopi scribunt ad Jul. I. Vos universalis Ecclesiæ, & maxime E-

piscoporum, qui oculi vocantur Domini; curam gerere.

XVI. Idem cum eisdem scribit Marco Papa, ut habetur in decretis ejusdem Marci 1. vol. f. 399. Marcum Papam Universalis Ecclesiæ.

XVII. Idem cum eisdem ad Liberium Papam, Universalem a Christo commissam ei Ecclesiam. Eisdem similiter Liberius Papa scribit. Eisdem similiter Felix.

XVIII. In Concilio Constantiensi art. 41. inter damnatos contra Jo-Wicleff error est: Si per Romanam Ecclesiam intelligatur Universalis Ecclesia; quare intellexit Concilium, Romanam Ecclesiam universalem esse.

XIX. In eodem Concil. sess. 40. in tit. de forma eligendi Papam, sic dicitur: Vicarius Jesu Christi, Beati Petri Successor, Recltor universalis Ecclesiæ, gregis Domini director; quæ sunt verba concilii Lugdunensis.

XX. In Concilio, licet reprobo, Basileensi, in principio sub rubrica Inrium, & approbatio: Martinus Sanctæ Romanæ, & universalis Ecclesiæ Præsident. Sunt verba concilii.

XXI. In eadem Sess. XII. sub decreto de elect. Pro omnibus, quæ ipsum pro restitutione Universalis Ecclesiæ subire oportet, agitur vero de Papa.

XXII. In eod. Conc. fol. 141. in resp. Synodali de auctoritate Conc. gener... Traditam esse in B. Petro Summo Pontifici soli plenitudinem potestatis, & eum esse caput, & Primatem Ecclesiæ.

XXIII. Idemmet Conc. in eo loco fol. 149. Veram illam propositionem, Summum Pontificem Pastorem esse universalis Ecclesiæ.

XXIV. In Conc. Florentin. Et ipsi in Beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo, Plenam potestatem traditam esse.

XXV. In Conc. Lateranen. ult. sess. 6. Leo Papa Sanctæ suæ * universalis Ecclesiæ præsident. sive

XXVI. In eo Conc. sub Julio II. in 5. sess. in Bulla contra Simoniacos. Debet habere curam, & regimen universalis Ecclesiæ.

XXVII. Cyprianus Episcopus Martyr. lib. 5. ep. 2. ad Corn. scribit, se non prius quosdam intra Ecclesiam suam admisisse, quam ita profiterentur: Nos Cornelium Episcopum Sanctissimæ Catholicæ, hoc est, universalis Ecclesiæ electum a Deo Omnipotente, & Christo Domino nostro scimus.

XXVIII. D. Ambr. super 1. ep. ad Tim. c. 1.

e. i. Damafum Papam universalis Ecclesie Rectorem appellat.

XXIX. S. Anselmus Cantuar. Archiep. scribens ad Urb. II. ita præfatur: Domino, & Patri universæ Ecclesie in terra peregrinationis Summo Pontifici Urbano II.

XXX. Bernard. in lib. 2. ad Eugen. cap. 6. Itaque, inquit, cum quibusque cæterorum sibi una est commissa, facta ex omnibus ipsa universalis Ecclesia toto orbe diffusa.

XXXI. D. Thomas in Tract. contra errores Græcorum c. 62. Similis est, inquit, error dicentium Christi Vicarium Romanæ Ecclesie Pontificem non habere universalis Ecclesie Primatum, errori dicentium Spiritum Sanctum a Filio non procedere. Ipse enim Christus Dei Filius Ecclesiam suam conservat, & sibi consignat Spiritu Sancto, quasi suo charactere, & sigillo. Et similiter Christi Vicarius suo primatu, & providentia universalem Ecclesiam, tanquam fidelis minister Christo subjectam servat.

XXXII. Idem lib. 4. contra Gentiles c. 76. postquam multipliciter probavit unum Episcopum prælatum a Christo totæ Ecclesie subdit: Per hoc autem excluditur quorundam perniciosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia, & subiectione Petri, successorem ejus Romanum Pontificem universalis Ecclesie Pastorem non cognoscentes.

XXXIII. Obicit aliquis Greg. Magnum in Ep. ad Eulog. Patriarch. Alexand. renuisse nomen universalis Papæ, sed ita responderi poterit, Gregorium fuisse ejus sententia, ut Joannis Constantinopolitani superbiam reprimeret, ille enim se universalem Episcopum appellabat: quod ipse Greg. ut ad Mauritium Augustum scripsit ferre minime poterat. Quamvis autem nollet quemquam se universalem Episcopum appellare, tamen non dixit, Romanæ Sedis Episcopum plenariam in universali Ecclesia auctoritatem minime obrinere, nec homines id fateri, aut dicere vetuit: quin immo in epist. ad Eulogium subdit: Honor universalis Ecclesie honor meus est; atque plenariam in universali Ecclesia potestatem illum exercuisse plane constat.

XXXIV. Quia vero his non obstantibus, conantur nunc aliqui in Concilio Tridentino efficere, ne dicatur, Summum Pontificem plenariam potestatem a Christo in Beato Petro regendi & pascendi universalem Ecclesiam obrinuisse, vehementer etiam atque etiam perit Sancta Synodus, enixe rogat, paternæque hortatur Cæsaream Majestatem, vellet, ut advocatus,

defensor, ac procurator auctoritatis, & jurium Apostolica Sedis, partes legitime suas interponere, ut eorundem impetus omnino propulsetur, Sanctæque Sedi, quod suum fuit semper, & est, integre conservetur. Id autem præstabit facile Majestas sua, si non modo ea de re Oratores admoneat suos, sed Galliarum, & Hispaniarum Episcopos ejus nomine mander commoneseri. Hæc ad Cæsarem tunc conscripta placuit referre; Cæterum, qui plura de hoc nomine Universalis scire cupit, Baronium consulat anno 587. num. 17. 595. num. 32. & 785. num. 30.

Conjunctissimus animis erat Pontifici, ac Præsidibus concilii Ferdinandus Cæsar pro tueria Pontificia dignitate, provehendaque re Christiana, cujus conjunctionis notis illustribus refertæ sunt subjæctæ literæ ipsius ad Cardinales Legatos redditæ.

Ferdinandus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator, &c.

Reverendissimo in Christo Patri Domino Joanni S. R. E. Episcopo Præsentino Cardinali Morono, & Sanctiss. D. N. ad Sac. concilium Legato.

Intelleximus Sanctissimum Dominum Nostrum ea omnia, quæ inter nos, & Paternitatem Vestram Reverendissimam tractata, & conclusa fuerunt, in optimam partem accepisse, eoque nomine Sanctitati ejus immortales gratias agimus, quam sicuti hæctenus filiali observantia semper prosequuti fuimus, ita in posterum, & hunc sincerum, & devotum animum nostrum Sanctitati ejus omni officii genere comprobare studebimus, & Sanctitati ejus, prout Paternitas Vestra Reverendissima illam a nobis expectare scribit, non aliter, quam hucusque in omnibus rebus, quæ ad juvandum turbatum Ecclesie statum, pertinent, opere, ac consilio præsto assuturi sumus.

Quod vero attinet ad negotium confirmationis Serenissimi, & charissimi filii nostri, Romanorum Regis, omnia, quæ Paternitas Vestra Reverendissima in istis literis suis benevole exposuit, in bonam partem grato, atque benevolo animo accipimus. Et infra: Nihil nunc possumus de illis rebus statuere, sed posteaquam, Deo propitio, Viennam pervenerimus, communis consilii cum dicto Serenissimo, & charissimo filio nostro Rege Romanorum, omnem adhibebimus diligentiam, ut negotium ad eum finem deducatur, qui cum ratione, & æquitate congruat, ac nostro, distique charissimi filii nostri sincero, & filiali studio respondeat, &c. Datum in

Op-

Cl.

CII.

Oppido nostro Insprugg. XXIII. Mensis Junii anno Domini MDLXIII. Regnorum nostrorum Romani 33. aliorum vero XXXVII.

Non dispare pietatis sensu delibutus erat Albertus Bavarie Dux, strenuissimus Religionis Catholicæ in Germania propugnator, ad quem Ormanettus Internuntius ex concilio Tridentino missus erat, ut eum in Catholica Religione confirmaret, ne a Bavarica Calicem propria auctoritate usurpari pateretur. Has ergo literas humanissimas ad Præsides concilii medio Junio transmisit.

Reverendissimis in Christo Patribus, & Illustrissimis Dominis Sanctissimi Domini Nostri ad Sanctum concilium Tridentinum Legatis Dominis amicis nostris honoratissimis.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3217. ep. 105.

Reverendissimi in Christo Patres, Illustrissimi Domini, amici honoratissimi, salutem, & benemerendi, gratificandique sincerum studium. Literas Reverendissimarum, & Illustrissimarum Vestrarum Dominationum Ormanettus reddidit, animique vestri, & perpetua erga Sedem Apostolicam veramque Catholicam Religionem devotio nis testimonis præfens accepit; qui proculdubio referet, qua est fide, & integritate. A Reverendissimis autem, & Illustrissimis Vestris Dominationibus, quod optima queque si a nobis pollicentur, libenter intelleximus: nec deerit occasio promptissima nostra voluntas, si quando, vel communibus Catholicæ Religionis rebus, vel privatim etiam Reverendissimis, & Illustrissimis Vestris Dominationibus intervenire poterimus ulla ratione. Sacri concilii, immo communia totius Christiani Orbis negotia, ut pluribus commendemus, non est opus: ponderabunt pro sua prudentia, & bonitate Reverendissima, & Illustrissima Vestra Dominationes rerum, quarum motu inquietior jam est totius fere Europæ status, gravitatem, & non negligent tot misere periclitantium hominum salutem, quibus conatibus dextera excelsi haud dubie propitria aderit, suamque Ecclesiam meliorem, aliquando, tutioreque sæculo eriget.

Bellissime valeant Reverendissime, & Illustrissimæ vestre Dominationes, quibus nos, nostraque studia offerimus amicissimæ.

Ex Civitate nostra Monachio XV. Junii anno MDLXIII.

Albertus Dux Bavarie manu propria.

Consignatæ sunt eodem die aliæ ejusdem Principis literæ ad Pium IV. Pontificem, quibus flagrantissimum suum religionis studium, singularemque erga Sedem Apostolicam observantiæ ardorem explicat.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Beatissime in Christo Pater Domine clementissime humillimam commendationem, & pedum Beatissimorum oscula devotissima.

Paternam Sanctitatis Vestre admonitionem, tam ex brevi Apost. quam ex Ormanetto Nuntio devote, & reverenter intellexi, merito summas ago, & humillimas gratias Sanctitati Vestre pro ista sua tam paterna, plenæque pietatis cura in filium obedientissimum; & sentiet profecto Sanctitas Vestra minime defuisse locum in me salutaribus monitis, nam quod ipsa tantopere a me requirit, quodque idem ego non per frequentes solummodo literas, sed etiam Oratores meos aliquoties sincere contestatus sum, id quod vires, vitæque durabunt, contestanti, infractoque animo semper integrum ruebor, atque præstabo. Vestram igitur Sanctitatem humiliter, & reverenter oro, ut quod jam diu de me, deque ea, quam a piissimis Catholicæ Religionis cultoribus progenitoribus meis, quasi hereditate acquisivi erga Apostolicam Sedem devotione mea, persuasum habet, perpetuo certissimum sibi polliceatur: non fallam, Deo propitio, piensissimi Patris affectum, semperque respondebo devota pietate tanto, tamque ardenti in me amori. Cætera, quæ singulare meum, tam erga sanctam istam Sedem, quam religionem Catholicam studium declarare, & præsentium temporum rationem explicare uberius possunt, Ormanettus ipse referet: me vero, meaque omnia Sanctitati Vestre humillime commendo, & offero. Monachii XV. die Junii anno MDLXIII.

Sanctitatis Vestre obsequentissimus filius Albertus Dux Bavarie.

Conquestus fuerat apud Concilium Albertus tanta imperitia obsitos esse Sacerdotes sui Principatus, ut sacras conciones ad informandum Christianam lege populum habere non possent; flagitabat propterea, ut laici eruditione sacra conspicui, ubi deerant muneri Sacerdotes, prædicare possent. Patres vero, quos probata Ecclesie consuetudo non latebat, ut nimirum a prædicatione verbi Dei repellerentur Laici, quod a Sancto Leone Pontifice Maximo Episcopo Antiocheno imperatum recolebant epistola LXII. cum ait. Et si oprandum est, ut omnes Ecclesie filii, quæ recta & sana sunt, sapiant: non tamen permittendum est, ut quisquam extra Sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat; cum in Ecclesia Dei omnia ordinata esse conveniat, ut in uno Christi corpore, & excellentiora membra suum officium impleant, & inferiora superioribus non resulent; salubrius cogitaverunt con-

F ff filium

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3217. ep. 105.

CIII.

Cath. chismo- rum editio a Patribus Concilii promotæ.

S. Leo ep. 62. ad Max. Ant.

filium, quo & presentis non deessent necessitati, & Ecclesiasticæ disciplinæ vigorem non interverterent, monuerunt propterea ut Catechismi a spectatissimis Sacerdotibus Theologiæ facultatibus præstantibus compositi typis mandarentur, jubereturque Sacerdotibus, eos legere, ac populis distribuere, ut hac solertia, excussis de manibus, obliteratisque Hæreticorum libellis, salubris per omnes ordines, ætateque Catholicæ fidei doctrina propagaretur.

CIV.

Quod autem pertinet ad concilii celebrationem, cum controverfiarum moles in immensum excrevisset, nec cunctis ex ordine percurandis sufficiens tempus adesset, XV. Junii habita Congregatio est, in qua prorogatio Sessionis in mensum alium decreta a Massarello refer-

Prorogatio decima Sessionis VII. Tridentina sub Pio Papa IV. ad diem XV. Julii.

MS. Arc.
Vat. sig.
n. 3212.
p. 183.

XV. mensis Junii MDLXIII. habetur Congregatio generalis hora X. in qua Illustrissimus Dominus Joannes Episcopus Prænestinus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Moronus Sacri concilii primus Præfident, & Apostolicus Legatus recitata oratione Sancti Spiritus consueta alloquutus est Patres in hanc sententiam.

Prorogatio decima Sessionis septima.

Adest hodie dies, in qua statuendus est terminus future sessionis. Optamus, ut omnia parata sint, quod speramus nobis concessurum Deum. Causæ autem præfigendi terminum Sessionis sunt multæ. Prima, quoniam sunt novem menses elapsi, quibus nulla Sessio celebrata fuit non sine maximo dolore, & scandalo omnium Christianorum. Secunda, quia tot Patres absunt a suis Ecclesiis non sine magna animarum iactura. Tertia quia Principes congeruntur de tam longa nostra prolongatione, & mora. Quinta propter gaudium adversariorum nostrorum, quod ex eadem nostra cunctatione accipiunt. Cupimus ergo statui Sessionem ad XIV. diem mensis Julii, qui est dies Sancti Bonaventuræ, eritque propterea dies faustus, & felix. Si dies ista placuerit Patribus, curabimus, ut eo tempore possit celebrari; poteruntque hoc interim Patres rogare Deum, ut res ipsæ conciliares habeant progressum prosperum, atque felicem.

Rogatis sententiis omnes, quinque exceptis, in XV. diem Julii consentire, quod demum celebratam Sessionem septimam videbimus. Deinde data est opera revocandis ad examen abusibus circa Sacramentum Ordinis.

CV.

Interim XXI. Junii habita est Congregatio, in qua responsum Gallorum.

Regis Oratori, quod alibi infernimus; redditum fuit, ac simul designati Præsules, qui formulam decreti de Sacramento Matrimonii concinnarent, die vero XXXVIII. Junii ita a Morono Præsidente concilii peroratum de honoribus debitis exhibendis Oratori Philippi Regis Catholici.

Cum fuerit proximis superioribus diebus de mandato Sanctiss. D. N. per nos assignatus locus Illustrissimo Domino Comiti de Luna Oratori Regis Hispaniarum in Generali Congregatione, ac tum in Synodo, idemque Illustrissimus Comes de Luna nunc etiam petat, ut sibi iridem in capella, & sessionibus locus detur, necnon thurificatio, & pacis osculum sibi detur, prout etiam nobis a S. D. N. mandatum extat: nos cum maxime cupiamus, ut omnes Catholici Principes, seu eorum Oratores omnibus, & singulis actibus hujus Sanctæ Synodi intersint, ita tamen ne ex aliquorum presentia, siue loco eis constituto, sibi aut aliis præjudicium aliquod inferatur, ideo inherendo commissioni, & literis S. D. N. quarum tenor sequitur, & est talis. Pius IV. &c. Declaramus ex assignatione loci, necnon thurificatione, pacis osculo, & aliis omnibus actibus, quæ tam in presenti, quam in futurum, etiam in sessionibus in dicta capella fient, nullum fieri inde præjudicium sibi, aut cuicumque alteri Regi, Principi, seu eorum Oratoribus, prout ex presentibus nostris aperte protestamur, declarantes iuxta prædictam mentem S. D. N. velle nos omnia eorum jura, tam quoad præcedentiam, quam quoad alios quoscumque actus esse integra, & salva, tam in peritorio, quam in possessorio, perinde, ac si præsens assignatio loci, & omnes actus inde sequuti, & qui in futurum fient, facti non fuissent. Presentibus Episcopis Isclano, & Veltano, & Gabriele Palæotto Rote Auditore.

Non hæc suffecerit ad pacanda inter Galliarum, & Hispaniarum Oratores dissidia: ineunte quidem anno negaverat Comes de Luna Hispanus Orator venturum se ad concilium, nisi honorificentiorum Gallico Oratore locum in consensu teneret, vel post Pragensem inter Ecclesiasticos federet; at Lotharingius Cardinalis intercesserat postulato, neque enim hæc fieri posse sine dissidio manifeste concitato, ac Orator Gallicus contenderat, ut post ipsum federet, si enim proedria a Gallis obtentæ possessio in litem vertatur, contestatus erat se e concilio discessurum, ex quo impendere periculum, ne solveretur Synodus, atque bellum inter Galliarum, & Hispaniarum Reges accenderetur, Ca-

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3252. p.
365.

Car. Vice-
com. in
lit. ad
Car. Bar.
23. Jan.
MS. Car.
Jo. Bapt.
Spad. p.
340.

ib. p. 350.

rolus

rolus Vicecomes Cardinali Borromæo significarat. Submissus etiam a Cardinale Lotharingio Aurelianensis Episcopus ineunte Februario Legatos sollicitarat, ut pupilli Regis jura tuerentur, merita veterum Regum Gallorum erga Ecclesiam commemorat, in aliis conciliis Hispanos Oratores post Gallicum fediisse exponit, grave ex eo damnum Gallicæ dignitati inferri, turbari pacem inter Reges, cumque Carolus Rex ob defensam Religionem tot labores bellicos in Regno perferat, eo majori honore in concilio afficiendum: Attulit quoque exemplum Venetorum, qui judicant Oratores in jure possessorio asserendos. E contra Hispani presentis felicitatis aura elati magnifica Regum suorum gesta celebrabant; inter quæ contraria utriusque Nationis studia Legati, cum Hispano Oratori locum extra ordinem perhonorificum attribuisent, & statuissent, ut ex æquo adolendi thuris honos utrique Oratori exhiberetur, tanta exarist dissensio, ut periculum gravissimum dissolvendi concilii invenirerit, ut Gabriel Palæottus postea Cardinalis in actis MS. describit.

ib. p. 258.

Gravis
dissensio
de præce-
dentia in-
ter Orato-
res Gallos
& Hispanum.

CVI.

MS. Conc.
Trid. per
Gabr. Pa-
leot. ms.
Fr. Card.
Bar. sig.
n. 24. pag.
388.

Nulla (inquit) res post inchoatum concilium Christianæ Reipublicæ statum in majus discrimen adduxit, quam hæc actio, quam modo sumus memoraturi, nam in gentibus dudum exortis de loci dignitate variis in locis inter Oratores Regum Galliarum & Hispaniarum dissidiis, res quidem Tridenti quiete satis nuper composita inter utrumque videbatur, postquam locus extra ordinem in Congregatione Generali Comiti Lunensi tacito omnium assensu fuerat decretus, ex quo utriusque rationibus non incommode in considendo prospectum fuisset. Verum cum alii publici congressus in Templis, in supplicationibus, aliisque actionibus essent sequuturi, in quibus si uterque Orator conveniret, nihil ea cautio proderat, cum in iis alterum alteri evidenter præve dignoscendum esset; propterea hæc prospiciens Vargas, qui iridem Orator Regis apud Summum Pontificem erat, & quo auctore multis jam ab annis dicebantur excitata, acceptisque Comitæ Lunensi literis, occultis studiis apud Summum Pontificem egerat, ut Tridenti locus Hispano non inferior Gallo decerneretur, alioquin eum quamprimum Tridento excessurum iactabat. Papa ipse, cujus intererat magnorum Principum Oratoribus Synodum non destitui, vel parum erga Gallos fortasse propensus ob tumultus de Religione ibi exortos, vel etiam, ut Hispano gratificaretur, quem præsidium Christianæ Reipublicæ aiebat, per literas Legatis scribit, ut si æqualem nequeunt pro-

rolus Vicecomes Cardinali Borromæo significarat. Submissus etiam a Cardinale Lotharingio Aurelianensis Episcopus ineunte Februario Legatos sollicitarat, ut pupilli Regis jura tuerentur, merita veterum Regum Gallorum erga Ecclesiam commemorat, in aliis conciliis Hispanos Oratores post Gallicum fediisse exponit, grave ex eo damnum Gallicæ dignitati inferri, turbari pacem inter Reges, cumque Carolus Rex ob defensam Religionem tot labores bellicos in Regno perferat, eo majori honore in concilio afficiendum: Attulit quoque exemplum Venetorum, qui judicant Oratores in jure possessorio asserendos. E contra Hispani presentis felicitatis aura elati magnifica Regum suorum gesta celebrabant; inter quæ contraria utriusque Nationis studia Legati, cum Hispano Oratori locum extra ordinem perhonorificum attribuisent, & statuissent, ut ex æquo adolendi thuris honos utrique Oratori exhiberetur, tanta exarist dissensio, ut periculum gravissimum dissolvendi concilii invenirerit, ut Gabriel Palæottus postea Cardinalis in actis MS. describit.

Nulla (inquit) res post inchoatum concilium Christianæ Reipublicæ statum in majus discrimen adduxit, quam hæc actio, quam modo sumus memoraturi, nam in gentibus dudum exortis de loci dignitate variis in locis inter Oratores Regum Galliarum & Hispaniarum dissidiis, res quidem Tridenti quiete satis nuper composita inter utrumque videbatur, postquam locus extra ordinem in Congregatione Generali Comiti Lunensi tacito omnium assensu fuerat decretus, ex quo utriusque rationibus non incommode in considendo prospectum fuisset. Verum cum alii publici congressus in Templis, in supplicationibus, aliisque actionibus essent sequuturi, in quibus si uterque Orator conveniret, nihil ea cautio proderat, cum in iis alterum alteri evidenter præve dignoscendum esset; propterea hæc prospiciens Vargas, qui iridem Orator Regis apud Summum Pontificem erat, & quo auctore multis jam ab annis dicebantur excitata, acceptisque Comitæ Lunensi literis, occultis studiis apud Summum Pontificem egerat, ut Tridenti locus Hispano non inferior Gallo decerneretur, alioquin eum quamprimum Tridento excessurum iactabat. Papa ipse, cujus intererat magnorum Principum Oratoribus Synodum non destitui, vel parum erga Gallos fortasse propensus ob tumultus de Religione ibi exortos, vel etiam, ut Hispano gratificaretur, quem præsidium Christianæ Reipublicæ aiebat, per literas Legatis scribit, ut si æqualem nequeunt pro-

sus locum Hispano dare, saltem extra ordinem alium ei constituent, qui Hispani voto respondeat. Legati rem periculo ple-nam, nec Gallos id passuros respondent, poriusque hinc discessuros. Replicat Papa, nihil hic de eorum jure statuendum, hæc tempora ita ferre, Synodi etiam existimationem ita postulare, ut se omnibus interea æquabilem præbeat. Respondent rursus Legati, prope certum hinc dissolutionis concilii periculum, aliaque multa incommoda etiam cum Sææ Sanctitatis offensione immixta, quandoquidem Galli in mandatis habeant, si quid hic arceatur, quod eorum juri, ac antiquissimæ possessioni præjudicium afferat, ut statim Synodo illatas sibi injurias denuntient, Tridentum deserant, ad aliud liberius concilium appellent, simulque ab auctoritate, ac imperio Pii IV. donec illi Pontificalem Sedem regat, se abducant, alia etiam adversus ejus electionem, Pontificatusque administrationem iniquiora opponant. Ideo cum tot mala hinc profectura videant, existimasse sibi ab ejus mandatis exequendis super sedendum, donec diplomate certo manus sue Sanctitatis subscripto id eis præcipiatur, nec enim tantam culpam adeo facile in se suscepturos. Papa tertio rescribit, certum sibi esse, ut id omnino perficiant, quisquis tandem hinc exitus sequatur, non enim in hac morula temporis, donec concilium peragatur, Hispanum excludendum, cum hoc veterem cum Gallis causam nihil ledat, quæ integra in statu pristino est relinquenda, perinde, ac si Tridenti nunquam convenissent. Addit cum sacris solemnibus in Templo erit Oratoribus assistendum, tunc Hispano locum seorsum adversus aram constituendum, dupplicique thuribulo, & tabella pacis, utriusque eodem tempore ministrandum; quapropter Breve ad eos manu sua mittit ob-signatum, eodemque tempore aliis literis Borromæus nomine Sanctissimi eos ad mandata explenda impellit, utque rem, quam secretissime, conscio tantum comite Lunensi peragant: commodumque videri perscribit, ut in vigilia Principis Apostolorum Petri, aut in ejus die festo, cum sacrum celebrabitur, id perficiant. Legati maxima sollicitudine affecti, incertique quid agant, cum hinc dissidii periculum, ac schismatis, illinc speræ Sanctissimi auctoritatis crimen vereantur, post diligentem consultationem, tandem rem aggredi ita statuunt, suadente id præcipue Morono, cui notior etiam, ac exploratior mens Sanctissimi videbatur, quam ideo non amplecti tories literis repetitam, nefas judicabant. Non desistunt tamen ante Oratorem Hispanum ingentis exitii, quod hinc impen-

F ff 2 det,

det, admonere, eumque quacumque possunt industria, ac conatu ab hoc consilio avertere, ut eo assentiente turbæ hæc virentur, ipsique penes Summum Pontificem ab omni culpa immunes inveniantur. Orator nihil minus, quam ab hoc se proposito patitur dimoveri; ait, certum ad se tabellarium hac de re ex Urbe missum fuisse; rem tanti non esse, ut ideo Galli majores velint confictus excitare: subdit tamen se commodius cum Legatis ante eum diem locuturum. Interim Legati delato N. rebellionis publico iurejurando, ne negotium, quod cum illo acturi essent, priusquam perfectum esset, cuiquam patefaceret, coram eo publico testantur documento, se mandato Sanctissimi adactos locum illum comiti Lunensi decrevisse, ita tamen, ne præjudicium ullum cuiquam alteri Regi, Principique commune Oratoribus illatum esse, tam in possessorio, quam in peritorio iudicio intelligatur.

Die constituto, qui erat XXVII. Junii, cum Orator Hispanus Legatos non convenerit, sperant illi, eum sententiam mutasse, verum die XXIX. ipso die festo S. Petri, paulo antequam in eadem Sacram prodeant, illis significat, constitutum sibi esse eo mane cum illis sacris interesse, cupereque, ut conventa sibi officia impendantur. Incredibilis animi cura tum Legatos occupat; quoniam tamen progrediendum erat, spem capiunt ex racurnitate, ut minori tumultu res possit succedere, quæ omnibus occulta erat. Missa inchoatur. Advenit Orator Hispanus, cui locus datur ex latere Legatorum subsellio preparato ante sedes Patriarcharum fere e regione aliorum Oratorum laicorum. Mirantur omnes eo adveniente, existimant tamen rem ex composito cum Gallis geri. Galli nihil eius loci assignatione leduntur, cum extra ordinem esset, ipsique suum antiquum juxta Oratores Casarcos retinerent. Tum Cardinalis Lotharingus sciscitari incipit a Legatis proximis, quid tandem agendum sit in thuribulo, & pace offerenda? Illi mustitant, atque ad Moronum rem reiciunt; Moronus servandum morem Germaniæ, ut duo thuribula adhibeantur. Lotharingus acriter renuit, resque ad Oratores Gallicos perfertur, illi indignantur, fremunt, multaque minari incipiunt. Legati ubi rem quiete transigi non posse vident, varia consilia incipiunt proponere, ne sacrum perturbetur, videlicet, ut neutri ex Oratoribus thuribulum ministraretur, vel solum Legatis, ommissis aliis duobus Cardinalibus, vel æque omnibus offeratur. Nec Galli, nec Hispani assentiuntur. Immo Hispanus in eo persistit, ut Legati iussa Pontificia exequan-

tur. Quare Legati, & alii duo Cardinales in Sacristiam interiore ad rem tractandam secedunt, cum iis Oratores Casarci, & Galli, & Orator Polonus, & nonnulli Prælati Granatensis, Senonensis, & Aurelianensis. Interim in Ecclesia Sacra concio habebatur. Lotharingus, & Galli Oratores mandata Regia Legatis ostendunt, ut si quid hujusmodi innovetur, hinc statim discedant, atque ab obedientia Pii IV. toto ejus Pontificatu deficiant, addunt alia verba acerbis querimoniis plena. Interponunt se Oratores Casarci, & reliqui, sed frustra. Granatensis Hispanum admonet, vereri se, ne quid hinc calamitosum publice prodeat quod ipsemet Catholicus Rex sit detestaturus. Hispanus respondit, nihil sibi a Rege suo mandatum, quod possit tumultum parere. Verum id præceptum Papæ esse, cui Legati debent obtemperare. Polonus, deficiente Gallia, ait, de Regno suo prope actum dici posse. Madrucus velle se inquit ante concilii auxilium implorare, & singulorum Patrum sedes obire, eorumque consilium, quid tandem de hac re judicent exquirere. Re ita perturbata, Deus auctor pacis consilium suggerit, ut eo die, nec thuribulum, nec pax cuiquam, nec Legatis ipsis offeratur. Acquiescunt Galli, & Hispani. Legati tandem amplius exigunt, id ab Hispano efflagitari, ut in illius gratiam id factum fuisse penes Sanctissimum quandocumque constare possit. Missa perfecta, magnæque omnes animi suspensione liberari.

Revertitur eodem die Hispanus ad Legatos, conqueritur Regem suum sic traduci, petit ut primo quoque die festo, cum Missa celebrabitur, sibi thuribulum ex præscripto Sanctissimi ministraretur, nihil se favores Gallicos, aut minas vereri, porius illis a Rege suo metuendum esse. Legati cum eo, omnibus frustra tentatis, ubi nullum, aut rationibus, aut excusationibus locum esse viderunt, statuunt negotium quoquo modo perficere; quoniam tamen manifeste hinc vident dissidium preparari, & Gallos nihil, quod gravissimum sit, omisso, advocat Simoneta Auditorem prius, & Vestanum, ut responsionem Gallorum, si forte Sanctissimum D. N. indecoro aliquo nomine, prout jactabant, sint appellaturi & ab eo omnino defecturi, tueantur. Auditor rei magnitudine, ac periculo territus, petit, quid Legatos compellat, ut in hunc conflictum descendant? Respondit Simoneta ita Sanctissimum jubere, & Hispanum assiduo urgere. Auditor qui jam præsenferat, Gallos vehementissime conqueri, Regem illorum pupillum

Acta
Concil.
Trid. per
Gabr. Pal.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. n. 24.
p. 341.

pillum indefensum, non citatum, causaque non cognita ex antiquissima ejus possessione deici, nec licere Papæ hæc in Synodo attentare, cum ita se superiorem Concilio gereret, quod ipsi secus constanter sibi persuadebant, & alia indigniora minari, atque inter se moliri, idcirco tot pericula veritus, replicat, hæc in Urbe prospici haud potuisse, quæ presentes ipsi deprehendunt; Legatos non debere rem adeo perniciosam exequi, cum hinc Schisma sit exiturum. Simoneta ait non licere eis Sanctissimi imperium detrectare, seque auxilium nunc perere, non consilium: Auditor subdit, auxilium a se in ea re non expectandum, quam maxime detestatur, scire se Deo supremo omnium Principi schismata in Ecclesia sua maxime displicere, illisque a fidelibus omnibus occurrendum esse. Aderat etiam Vestanus, qui recusat æque consilium impartiri, immo suavit, ut omnino ab his Legati abstinere, quæ scandalis, & periculis aditum aperirent. Auditor id coram Navagerio apertis verbis est testatus, perperam ab eis fieri, si hæc attententur, nec Sanctissimum nostrum tantam ruinam cogitare potuisse, qui Navagerius satis in hanc sententiam erat propensus. Spargitur interim rumor inter omnes Prælatos gravissimum periculum, & exitum rebus nostris impendere, nemo non dolet, atque excruciat, ita temere res precipitari, tanto omnium offendiculo, tanta calamitate, quisque quibus potest officiis, tum apud Legatos, tum apud Hispanum, & Gallos tentat tantam cladem avertere, atque res componere. Tandem Divina placuit clementie, ut hæc Sanctissimo, Regique catholico significarentur, donec ab eis literæ proficerentur. Si Oratores contingat in Templo solemnibus interesse, tunc thuribulum, parque Legatis ministrari ipso etiam sessionis die intermitteretur. Ita res periculossima brevi sedata est. Plurimum in eo etiam Prælati aliquot Hispani, atque in primis Granatensi, & Segobienfi suffragantibus, qui cum Oratorem suum maxime ab hoc conatu dissuadere curassent, ne occasio Schismatis præberetur, magnum probitatis, ac Religionis documentum cæteris ediderunt.

CVII. Porro adversus Gallicorum Oratorum protestationem armatam calumniis contra Pontificium honorem, atque observantiam erga Patres concilii indignam, gravissimis hisce verbis effusos ab iis irarum æstus compefcuit.

Scimus, Illustres Oratores, olim a vobis nomine Christianissimi Regis vestri mandatum huic Sanctæ Synodo exhibitum, publiceque coram Patribus lectum, & ad-

missum fuisse, in quo, cum vobis facultas Angel. daretur debitam obedientiam præstandi erga Massarel. Sanctam Synodum, non reclamandi, aut MS. Arc. aliquid dicendi contra Sanctitatem suam, n. 3188. non possumus non mirari, vos in præsentiantam potestatem, ac licentiam Regis vestri nomine sponte vobis assumpsisse, quod nos omnino ab illius mente alienum esse existimamus; præsertim, cum nihil a Sanctæ Synodo, in hoc negotio gestum fuerit, quod Regi vestro præjudicium aliquod, aut offensionem intulisse dici possit: siquidem ex antiquo huius Sanctæ Synodi instituto omnes semper absque præjudicio aliquo admissi esse censentur. Quare cum nec vobis ad id nominatim facultas comperat, nec de hoc Sanctæ Synodi actu jure congeri possitis, ad protestationem vestram, seu qualicumque verba, ut a privatis personis hac auctoritate carentibus prolata, ab omnique ratione aliena; quin potius Schisma redolentia, & Sanctæ Ecclesiæ unitatem dirimere tentantia, & penitus impia, ac detestanda, responsionem nullam dandam censemus.

Monemus potius vos, ut sicuti Sanctæ Synodus, communi tranquillitati prospiciens eam, quam debuit in hoc vestro negotio, iustam, atque honestam rationem intit, sic vos ejus exempla ab istis reclamationibus, & querelis ablineatis, nec ipsi plus dolere velitis, quam Regem vestrum; si hic interesset, facturum esse deceret, qui pro sua pietate, & Christianissimo nomine, quod gerit, non dubitamus, quin hoc, quod a Sanctæ Synodo gestum est, in bonam partem non esset accepturus. Quapropter, cum nulla vobis œcumenico huic, & libero concilio, diffidendi occasio præbeat, uti tor Sanctissimi Patres, etiam nationis vestre intersunt, & præcipue Illustrissimus & Reverendissimus Cardinalis a Lotharingia; nec de Sanctissimo, etiam nostro quidquam suspicari, nedum inique loqui iuste debeatis, qui Regi utriusque communis, atque amantissimus Pater est, vestri esset officii ea omnia impedimenta declinare, quæ communem unionem, Catholicæ Religionis commodum, & huius Sancti concilii progressum possint perturbare.

Scriptere Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum eadem die XXIX. Junii opinatum esse Oratorem Hispanum ex improviso, perfecta re, Gallos persuros eam silentio, nec commotum iri, at illum opinionem suam, significasse enim Lotharingum Cardinalem data Regia mandata de edenda contestatione adversus Pontificem, accusandaque ejus electione, ut simoniaca, ac licet iustis suffragiis renuntiatus esset, contestari tamen justos apud Synodum adversus eum, ut Pon-

CVIII.
Card.
Leg. ep.
379. ad
Car. Bor.
Ext. in
ms. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1344 &
in ms.
Car. Pii.

Pontificem injustum, ac tyrannum, qui exauthorandus esset, cum Regem Gallie pupillum, & innocenter antiqua juris possessione, inaudita causa deturbaret, Gallosque ab obsequio Pontificis discessuros utque ad alterius Pontificis tempora, qui violatum jus pristinum redintegraret, omnesque Gallos Tridento pro Concilio nationali cogendo abituros: hæc ira perciti Galli falso, & immerito contra Pontificem effutiebant. Addider Legati in medio ejus discordiæ astu respondisse Hispanum Oratorem, se mandata accepisse a Rege, ne rem ad discordiam cum Gallis, dissolutionem-ne concilii urgeret, Gallis vero a Legatis denuntiatum, nolle Pontificem detrahere juri Regis Gallie, at neque etiam posse cogere Hispanum Oratorem, ut ipsis cederet, demumque Comitem e Luna assensisse, ut thurificationis, & Symboli pacis offerendi ritus intermitteretur.

CIX.

Ultima Julii questus est gravissimis literis Lotharingus Cardinalis apud Pontificem, ab eo pupillum Regem non audita causa inique opprimi, imminentiæque schismatis, & Gallorum ab ea defectiois discrimina, si inceptis perstaret, nitide exposuit, studio asserendæ Pontificiæ dignitatis, avertendorumque ingentium malorum, quæ improvide accerseret.

Beatissime Pater.

Ext. inter lit. Vicecom. Ep. Vintimilien. Ext. in ms. Fr. Car. Bor. sig. num. 1345. p. 73.

Conceptum hæsterna die dolorem nullis verbis possum exprimere, cum vidi DD. Reverendissimos Legatos nulla re mecum communicata, assensisse, ut Comes e Luna ad sacra accederet, intellectumque est a me, locum illi in sacello designasse, decrevisseque, ut thurificatio, & pacis symbolum illi eodem temporis momento offerrentur, quo Oratoribus Galliarum Regis exhibenda erant, novando, immutandoque veterem ritum, moremque semper in Ecclesia observatum, cum Regis nostri dignitatis damno ac præjudicio. Non possum Sanctissime Pater in re adeo gravis momenti silere, utque membrum Sedis Apostolicæ, tuæque Beatitudinis servus continere me non possum, quin dicam summa cum demissione, atque observantia, mirari me satis non posse, quomodo in eam cogitationem mentem-ve adduci potuerit, ut daret mandata de ea re, quæ maximos Christiani Imperii Principes concitare in mutua arma, Regnum Gallie ab ipsius obsequio abalienare posset, ac omnium deterrimam, funestissimamque fabulam ludere, quæ nunquam peracta fuisset.

Demisse obsecro Sanctitatem tuam, ut mihi permittere velit, ut cum summa

demissione, & observantia infimo cultu libere expromam, quid in hoc casu sentiam, quod tamen dictum velim, ut censura Beatitudinis tuæ subiciatur. Obsecro igitur, ut perpendere velit ætatem Regis pupilli, collataque ab illius Prædecessoribus in hanc Sanctam Sedem beneficia, atque ex his consideret, quam gravem illi injuriam inferat, si ab ipsius Beatitudine, quæ omnium communis pater, pupillorum omnium protector esse debet, ea honoris privilegia illi eripiantur, quibus illius majores pacifice, ac sine ulla controversia semper potiri fuerunt, idque non audita illius causa, vel intellecto jure. Certe res maxima est, quod Sanctitas vestra, quodammodo præscribere Concilio voluerit, inque ejus conspectu talem ferre sententiam, parte inaudita, quasi vellet cum tantis Patrum consensus Regi Gallie pupillo jus eripere. Relinquo judicio Vestre Beatitudinis, quam præclare geratur ea res, ac dico, quod nisi multa prudentia, & pietas Comitibus e Luna, & nostrorum Gallorum patientia assensissent, non sterisse per ipsius Legatos, quin dies festus S. Petri omnium funestissimus & infelicissimus dies, quem unquam Christiana respublica passa sit, evaderet. At de his fari intermitto, & cum omni modestia, observantiaque conqueror, quod cum Sanctitas Vestra mihi significasset, Musotti, qui mihi a secretis est, suorumque Legatorum opera, tantam in me locasse fiduciam, ut vellet me omnium concilii rerum participem fieri, tamen hactenus nullum ejus rei signum, imo omnia contraria viderim, verum ex eo nulla me cepere fastidia, imo omnes cogitationes ad obsequia Tuæ Beatitudinis confero, & quicumque sequatur casus, Sanctitati Vestre sanctissime polliceor; me illi constantissime adhæsurum; verum summam molestiam traxi, quod sub pœna inobediencie Legatis iusserit, ne de re ad me spectante mecum, confexerent, quæ si mecum communicata fuisset, meliorem exitum sine ullius injuria erat habitura, quæ fieri non potuit, cum ex improvise fuerim appetitus; verumtamen ea calamitas non contigit, quæ successisset, nisi optimum Præsulem Hispanum interpretem adhibuissem, qui Comiti e Luna persuasit, ut æqui, bonique acciperet, ne eo matutino thurificatio, vel pacis symbolum cuiquam, nec ipsi Legatis offerrentur, qui quidem nullis meis verbis flecti poterant, quin mandata a Vestra Sanctitate accepta conficerent, quam monitam esse velim, quia gradus, quem in Ecclesia Dei teneo, & procurandæ illius quietis cupiditas, ad id me obstringunt, si mandata data in opus

pro-

provocentur, Oratores Gallos palam professuros, quod cum Sanctitas Vestra officium patris abjecerit, partesque adversarii assumpserit, non audita causa Regem decretoria sententia damnaverit maximo illius majestatis præjudicio, atque ex superiore gradu ad parvam redegerit, ab ea is sententia provocare, omnibusque modis causam suam defensuros omni concilio, vel alterius respectu abscesso, prout tuendam, promovendamque causam visum fuerit. Novit Sanctitas vestra, quemlibet acceptas injurias graviter tolerare, omnium vero gravissime Principes, easque omnino ratione obtrito omni respectu ulcisci, quare administrari, qui mandatis parere coguntur, ad ea aliquando compelli, a quibus maxime abhorrent. Gravitatis rei me perpulit, ut hæc vestra Sanctitati significem, addamque nullum Tridenti versari, sive Italem, sive Hispanum, qui re intellecta, adversus Sanctitatem vestram non vociferetur. Ipsa modo per viscera Jesu Christi obsecro, ne tot malorum auctor & causa esse velit; deponat eas cogitationes, & concilium ad finem suum perducere sinat, quod ramos habebat progressus, ut brevi absolvendum speraretur cuius celebem exitum etiam vestra Sanctitas experit. Significo etiam, quod si in suscepta mente persisteret, & Galliarum Regi præjudicaret; Reges ad mutua bella non descensuros, non defutura enim ad sopiendum bellum remedia, sed Beatitudinem suam sine ullo remedii genere immensos sibi labores toto vita fluxu, licet centum annis vixerit, accersituram. Si quid in his literis Sanctitatem vestram læserit supplicibus precibus ab ea depono, ut id pio ardori benemerendi de universa Christiana republica, ac desiderio quietis suæ tuende, famæque asserendæ desiderio tribuat, dimissioneque infima Sanctissimis pedibus oscula libo. Tridenti ultima Junii MDLXIII.

Subiecta sunt hæc latine concepta verba. Existimavi Pater Beatissime Musottum hunc meum ad Sanctitatem vestram mittere, illi, ut fidem det rogo, & obsecro, cui iterum pedes osculor.

Humil. Servus,

Carolus Cardinalis a Lotharingia.

CX. Legati Car. ap. 362. ex in ms. Fra. Car. Bor. sig. ms. Car. Pii.

Non præviderat, hæc incommoda graviora Pontifex, prioraque mandata impudentium malorum ignarus urgebat, cum postridie Cardinales Legati Pontificium Nepotem Borromæum certiores fecere, ex lite mota ab Hispano Oratore, & dato Pontificio mandato excidium everisionemque Ecclesiæ impendere, Gallos cum Anglis, Germanis, & aliis hæreticorum regnis se conjuncturos, majorem concilii partem hanc novitatem ex-

ecrari, Principum Oratores Gallorum Regis justam causam arbitrari, Sedis Apostolicæ dignitatem omnino labefactum iri, Præsules, atque Theologos opinari, injuriam fieri pupillo non citato, nec audita illius causa maxime, cum in ipsa Aula Cæsaris patrum ipsius Regis catholici, vel etiam in Urbe Roma ea injuria irrogata Gallo non sit, inde gravissimam invidiam, & infamiæ labem ad hærescens Pontifici, quasi ea ratione dissolvere concilium, restituendæque prioris disciplinæ Christianæ curas, & sanctiorem morum normam defugere meditetur; æqui igitur accipiat, si istis intercedant Legati; ex scripta enim protestationis formula a Gallis pronuntianda Pontificis famam labefactari, præteritos labores irritos fieri, sumptusque cassos reddi: consulendum potius animarum salutem, concilii perfectionem promovendam, Cardinalem Lotharingum, & Gallos propensissimis studiis incumbere ad dogmata expedienda, disciplinamque Christianam, & perfectionem excisis vitiis, & corruptelis fanciendam; æquum non esse pro inani thuris ritu, pacisque symbolo pacem Orbis confundere. Significaverunt etiam Gallos in concepta protestationis formula se Apostolicæ Sedis, & concilii studiosos ostendere, commendare Legatos, Regemque Catholicum, & comitem e Luna laudare, omne autem irarum virus in Plum Pontificem effundere, simoniaco vitio (ut ipsi falso allerebant) creatum obicere, exercitiæque Simoniacæ perfidiæ accersere, viduas, & pupillos contra evangelicam legem opprimere. His literis prima Julii die consignatis consentanea scripsit Carolus Vicecomes, Gallos Oratores meditari provocationem ab hoc Pontifice, tanquam ab eo, qui causam Schismati præbeat, ad verum, & legitimum futurum Pontificem. Aliis etiam literis eodem die exaratis significaverunt Legati, propterea Gallos in Pontificem iracundia magis efferratos, quod dicant, Comitem e Luna non a Rege Catholico, sed a Pontifice ad hæc novanda moveri: at falso id a Gallis jactabatur, ad dissolvendam enim calumniam, qua perstringebatur Pius eam litem movisse, Hispanus Orator demonstravit, sæpe Pontificem a Philippo Catholico Rege de ea re postulatam. Quamquam vero urgeret Comes e Luna, ut proximo die Dominico fieret, quod die S. Petro sacro promissum a Legatis fuerat, tamen res posthac tentata non est, ac demum sublata est schismatis occasio, eaque concordia conciliata, ut die festonis, nec thurificatio inter sacra fieret, nec

Carol. Vicecom. ep. Vintimilien. ad Car. Bor. ext. in ms. Val. pag. 269.

Car. Leg. ep. 363.

Ibid. ep. 364.

nec pacis symbolum offerretur, quod Borromæo Cardinali die IV. Julii Cardinales Legati significarunt, gratesque, & laudes Deo retulerunt. Quæsti tamen sunt Galli, quod ii ritus omitterentur verti ipsorum damno, ac veteri possessioni detrahi, maximamque Præfulum partem ea novitate injuriam Gallis irrogatam censuisse, scripsit Carolus Vicecomes in literis ad Cardin. Borromæum. Extracta est ea lis de præcedentia in proximum annum, quo decretoria Pontificis sententia jus primævuum Gallo Regi assertum visurum. At de his hæctenus. Nunc ad intermissa, ne cœptam orationem abrumparam, recurat oratio.

Car. Vi-
decom. in
lit. ad
Car. Bor-
rom. pag.
269.
Ibid. p.
173.

CXI.
Apud A-
stulph.
Servant.
in actis
Concil.
Trid. per
Gabr.
Pal. sig.
n. 24. p.
334.
MS. Car.
Barb.

Tradunt Angelus Maffarellus, & Astulphus Servantius X. Maii habitam esse Congregationem, in qua Carolus Cardinalis Lotharingus, Mariæ Reginae Scotiae neptis suæ literas pietatis Christianæ notis insignibus illustres ad patres Tridentini Concilii missas obtulit, ut refert Gabriel Palæottus his verbis.

Literas Reginae Scotiae Cardinalis Lotharingus Sanctæ Synodo reddidit, quibus illa, ut fidelis Catholica Ecclesie filia, ob temporum injurias, aliæque impedimenta se purgabat, quod ei Oratorum nomine illius Regni huc mittendi facultas nunquam fuisset, proprium autem suum studium, ac erga Sanctam Sedem observantiam Card. Lotharingio eius avunculo, patribus exponendum mandaverat, quarum literarum exemplum cum Synodo responsione, aliisque ejusdem Reginae literis ad Summum Pontificem, & Cardinalem Lotharingum alibi extat. Afferuntur eæ literæ ab Astulpho Servantio, quibus significabat Regina hæresim in suo Regno adeo invaluisse, tantamque esse hostium fidei potentiam, ac temporum iniquitatem, ut nec Oratorem, nec Præfules ad Concilium mittere posset, in religionis tamen Catholicae cultu, & obsequio Sedis Apostolicæ constantissime se persistere.

Maria Dei gratia Scotorum Regina Franciæ Doaria Sacrosanctæ Synodo Tridentinae salutem.

Ext. in
ms. Arch.
Var. sig.
n. 3252.
p. 197.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. 1109.
sub fin.
Acti. per
Astulph.
Ser.

Illustrissimi Patres. Ab indictione istius sacri Concilii nihil nobis magis assidue in animo fuit, quam illuc nonnullos mittere nostri Regni Prælatos, cum pro nostro officio, prout devotissima Catholica Romana Ecclesie filia, tum pro fructu, quem inde omnibus nostris subditis ad illam Sanctam Sedem Apostolicam digne recognoscendam relaturus existimavimus; tamen hujus temporis tanta fuit injuria, ut non modo nostri Regni Antistites isthuc proficisci non sinit, sed etiam quod sine

magna molestia ferre non possumus, nostros ipsos mittendi Legatos vires, facultatemque adimit. His igitur de causis ab Illustrissimo, & Reverendissimo Lotharingio Cardinale avunculo nostro charissimo, cui rerum nostrarum status satis est notus per literas nostras vobis impedimenta * quæque sibi de nostra perpetua mente, ac voluntate in ejusdem Sedis observantia, & submissione pluribus scripsimus deferat, latiusque explicet, super quibus easdem vestras Paternitates fidem adhibere rogamus. Datum apud Sanctum Andream die mensis Martii X. anno a Nativitate Domini MDLXIII.

Maria
Scotiz
Regina
Concilio
scribit.

* aliquid
deest.

His subdunt Congregationum generalium acta. Quibus literis lectis, Illustrissimus Dominus Cardinalis Lotharingus longa oratione progeniem, statumque ipsius Reginae [nimirum Mariae Scotiae] recensuit, declaravitque ejus pietatem, & in religione Catholica conservanda, propagandaque studium; necnon erga Sanctam Apostolicam Sedem, & hoc Sacrum Concilium observantiam, causasque retulit, quare hæctenus Prælatos, & Oratores sui Regni Tridentum non destinaverit, scilicet ob præsentium temporum injuriam prout in ejusdem literis ipsamet testabatur.

MS. Arc.
Var. sig.
n. 3192.
p. 269.

Eadem scribit Palæottus, Lotharingus multa de origine, natalibusque Mariæ Reginae adjecit, quodque Clemens VII. & Paulus III. illam non solum ea dignitate quæ Anglicis Regibus alias delata fuit ornandam decreverunt, sed etiam Ecclesie defensorem mirifica illius cum laude appellaverunt. Tum alia de rerum statu illius Regni, optimaque Reginae erga Catholicam religionem, ac Sanctam Synodum voluntate subjungit. Commendatam ab eodem Reginae pietatem, ingentesque Scotiae calamitates expositas tradit etiam Astulphus Servantius, quibus consentiunt trium Cardinalium literæ eadem die X. Maji ad Cardinalem Borromæum exaratae, quibus referunt Cardinalem Lotharingum exposuisse Regiam quidem mentem pro tuenda Catholica Religione paratissimam, sed Regnum in extrema pericula adductum, rogasseque excusandam Reginam, si nec oratorem, nec episcopos mitteret ad concilium, se tamen omnino Sedi Apostolicæ, ac decretis concilii subicere, addidisseque ipsam justissime præfulibus Scotis in Gallia exultantibus, ut ad concilium accederent, monitumque fuisse Lotharingum, mitti ab hæreticis sciarum, qui ipsam ex insidiis contrucidaret.

Acti. Conc.
per Gabr.
Palæot.
ubi supra.

Ext. in
ms. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1344. ep.
309. p.
in ms.
Car. Pii.

Porro Lotharingo Cardinali, qui pro Regina Scotiae nepte peroraverat, Synodi

CXII.

di nomine subjectis verbis conceptum responsum redditum est, quo Mariæ Reginae constans religio illustrata est.

MS. Arc.
Var. sig. n.
3192. p.
in alio ms.
fig. num.
3252. p.
197.
Ext. in
ms. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
125. in
acti. Conc.
Trid.
scriptis
per Astul-
ph. Serv.

Illustrissime, & Reverendissime Domine. Si minus antea exploratum Sancta Synodo fuisset Mariæ Serenissima Scotiae Reginae in Catholicam Religionem studium, summaque ejus in Apostolicam Sedem pietas, & observantia, nunc certe ex gravi, & copiosa oratione Illustrissime Amplitudinis Vestrae id facile perspici potuisset; tam multa enim ad declarandam illius optimam voluntatem, perpetuamque in orthodoxa fide constantiam pie, & sapienter collecta, ut neque ab ejus Majestate quidquam desiderari, neque ejus virtuti par laus reperiri posse videatur. Verumtamen non solum quo nobilissima Regina facta, dictaque omnia veluti excelso, illustrique loco posita neminem latere possunt, sed multo magis quod ea pro Christi nomine fortiter gessit, quæ omnium ore, atque sermone merito celebrantur, ita ejus pietatem, invictamque animi fortitudinem Sancta Synodus semper est admirata, ut Deo immortalis, qui ejus Majestati tantam, & religiosam mentem dedisset, maximas agendas esse gratias existimaret. Ac profecto cum singularis beneficii loco ponendum sit, quod plurimas adhuc Nationes, & populos Deus sibi reliquerit, quibus in tantis errorum tenebris virtutis splendor luceat, & qui puram, solidamque Patrum nostrorum doctrinam liberalissimis animis amplectantur, tum vero extimiam illam Christi Domini Nostri in Sanctam Ecclesiam, pro qua seipsum tradidit, charitatem, ex eo maxime licet intruere, quod hisce difficillimis temporibus Principes aliquos, & Reges ea virtute ex alto indutos excitavit, ut omnes suas opes, fortunas, vitam ipsam pro vera religione profundere parati sint, ac non tam regnare, quam se communis omnium Matris Ecclesie obsequentissimos filios, ejusque acerrimos propugnatores omnibus probare pulchrum, & gloriosum putent. Inter quos certe Mariæ Scotiae Regina clarissimum nomen memoria hominum sempiterna commendabitur. Quamobrem Illustrissime, & Reverendissime Domine, cum ejus Majestatis vera in Deum pietas, atque egregia, quam Apostolica Sedi perpetuo præstitit, obedientia omnibus cognita, & perspectissima sit, grata quidem & jucunda ejus rei commemoratio Sacrosanctæ Synodo accidit, reificationem vero illius optima mentis minime necessariam existimat, tametsi propterea, quod gravissima Amplitudinis Vestrae auctoritas esse debet in ea, libentissime accipit. Illud vero moleste admodum tulit, quod intellexit, ejus Majestatem Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tantis undique difficultatibus premi, ut vel de Oratore, vel de Regni sui Episcopis ad hoc sacrum Ecumenicum concilium mittendis deliberare non potuerit. Neque enim ignorat Sancta Synodus, quantum ornamentum præter Ferdinandi Invictissimi Caesaris, aliorumque Regum, Principum, & Rerumpublicarum Legatos sacro huic loco ex Scotiae legatione accessisset, neque dubitat, si ejus Nationis Prælati, Viri scilicet doctrina, integritate, & Religione ornatissimi una cum aliis, qui frequentes convenerunt, adessent, quin multa ad communis causæ, & privatam Ecclesiarum suarum utilitatem potuissent; sed tamen, quoniam illi apud suos in grege Domini custodiendo tantopere laborant, quem ut a lupis, & latronibus queant defendere, summa illis & industria, & vigilantia opus est, ut non solum eos tam necessario muneri adesse facile patiat, verum ne abesse quidem iure optimo existimat. Quod vero ad Oratorem pertinet, nihil est præterea, quod illius præsentia a Sancta Synodo minime requiratur, cum Illustrissimam Amplitudinem Vestram, vel Mariæ Reginae nomine mandata summa cum gravitate, & prudentia exponentem audire liceat, vel ejus locupletissimum testem, ac veluti obidem habitura sit. Interea Sancta Synodus litera, Sanctissime Reginae, & ea, quæ a Dominatione Vestra Illustrissima ejus nomine dicta sunt, libenter admittit, deinde vero Deum ex animo precatur, & obsecrare nunquam desinet, ut qui Reginam non humana ope, & consilio, sed cælesti virtute, ac præsidio fidentem ex tot, & tantis periculis eripuit, eam diutissime incolumen servet, atque vires addat, quibus instructa facile possit una cum Regni finibus Catholicae Religionis nomen latissime propagare.

Misit postea eadem Regina ad Pium Pontificem Oratorem Episcopum Dumblanensem, ut illi obsequium deferret, deque rerum Scotiarum statu pro reintegranda in eo Regno Catholica Religione faceret certiorum, quo auditio Pius Catholicos Proceres, qui in Religionis Catholicae cultu, & fide erga Mariam Reginam persistabant, his literis ad pietatem erga Deum, & obsequium erga Reginam constantiam cohortatus est.

CXIII.

Dilecto filio Nobili Viro Malcolino Comiti de Lenox.

Jucunda admodum nobis fuit Venerabilis Fratris Episcopi Dumblanensis, cum ad nos Charissima in Christo filia nostra venisset Orator, in sermonibus, quos nobiscum de rebus istius Regni habuit, perhonorifica de te mentio; etenim collaudavit apud nos tuæ nobilitatis studium er-

Pius IV.
to. II.
brev. sig.
2897. ep.
416.

ac Catholice Ecclesie instituto Deum colere, & officia Divina celebrare, & Sacramentis salutaribus animarum medicinis recreari possint. Qua quidem ratione Serenitas vestra, non tam Subditorum, quam aliorum Regum, & Principum Catholicorum studia sibi plurimum devinciet, magnamque clementie, & mansuetudinis laudem sibi comparabit: nobis vero factura est rem adeo gratam, ut omnem simus daturi operam, quo possimus eam rem Serenitati vestre mutuis benevolentie, ac fraterni animi studiis cumulatissime compensare. Cui diurnam valerudinem omni felicitati conjunctam ex animo optamus. Datum Posonii XXIV. Septembris MDLXIII.

Induxit in animum Cæsar nil adversus Elisabetham tentandum, cum unum e filiis illi matrimonio conjungere speraret, atque Angliæ sceptrum in suam familiam inferre; sed ab Elisabetha illud est, ac Religio Catholica in dies magis ab ea eversa, atque hæresis in vicina Regna latius diffusa.

CXVIII. Quod ad gesta in tot Congregationibus Præsulum, ac Theologorum plurimum mensium flexu attinet, constat ex literis Legatorum Cardinalium ad Cardinalem Borromæum actum fuisse de Romani Pontificis auctoritate in decreto fidei explicanda, eaque de causa variis formulis conceptum illud fuisse, cumque oborirentur variae difficultates, X. Junii significarunt, defugiendam omnibus modis esse controversiæ tractationem, *An Papa sit supra Concilium*. Cumque conciliari in ea controversia sententiæ non possent, iidem Legati suasere, ut controversia de jurisdictione Episcoporum, *An sit immediate a Deo, an a Romano Pontifice*, in medium adducta dirimeretur, ex qua gradus certissime in aliam de potestate Papæ supra concilium, aut viceversa erat processurus, hoc saltem reportato commodo, ut iis controversiis finis imponatur. Hispanos, & Gallos in contraria hæere opinione, Legatos rem, uti se habet, proponere, consiliumque Pontificis, qui magis Spiritus Sancti afflatus sacros excipiat, præstolari; sentire tamen, Ecclesiam Dei nec pacatam fore, nec a Schismate immunem, donec hæc lites dirimptæ sint, quæ ob sui gravitatem dirimi in concilio debeant, ut omnes decretoriam illius sententiam amplectantur. Jam controversiam circa Pontificiam auctoritatem in plures menses extractam.

CXIX. Consulto Pio Pontifice rescripsit Cardinalis Borromæus, circa quintum caput doctrinæ de ordine, in quo Pontificis au-

thoritas illustrabatur, ut si minus concordia haberi posset, caput illud præmitteretur. Gallos vero dissensisse memorat Vicecomes in literis ad Cardinalem Borromæum, atque Ferdinandum Imperatorem misisse ad Cardinalem Lotharingum textus petitos e conciliis comprobantes auctoritatem Pontificiam circa verba, *Universalem Ecclesiam*, quos Pontifex ipse sibi transmissit; Cardinalem vero Lotharingum responsa a Gallis Theologis reddita, eidem Imperatori communicasse. Etiam ipsemet Lotharingus Cardinalis decreti formulam edidit, a quo Præsules Gallos non dissensuros, cum similis in concilio Aurelianensi esset proposita, spondit. In Congregatione vero postea habita circa quartum caput doctrinæ de ordine dixit, hanc Gallis insitam sententiam, ut asserant concilii auctoritatem Pontificiæ antecellere, sive concilium esse supra Papam, eamque tueri decretis conciliorum Constantiensis, & Basileensis, cum quibus si velint pacem habere, nihil in ea doctrina inferatur, quod ipsorum opinioni adversetur: at Hidruntinus Archiepiscopus, cum de suffragio ferendo rogatus esset, amplissimis verbis Lotharingi sententiam confutavit, objecta etiam criminis nota iis, qui pertinaciter opinioni illi adhererent; cui Lotharingus, se in Gallia natum respondit, in qua cum ea vigeret opinio, nec ipse, nec alii Galli possent ab ea discedere; nihilominus ob eam asseram abjuratone canonica opus non esse. Quæ falsa opinio cui fundamento innixa sit, alibi in Annalibus discussimus.

Hydruntino Archiepiscopo Pontificis non ambigui auctoritatem concilii auctoritati præferenti maxima Tridentinorum Præsulum pars adhærebat. At Episcopus Quinqueecclesiensis Orator Cæsareus intercessit, ne ea lis moveretur, contestatus, se, ni premeretur silentio, quemadmodum mandatum sibi a Cæsare datum erat, e cœtu abiturum; id ipsum pariter est interminatus, cum Tolosanus Archiepiscopus, ac Dertusensis Episcopus, denuo opinionem eandem refricarent.

Censuerat prudentissime Ferdinandus Cæsar, omittendas esse omnino eas controversias, quæ Catholicos a mutua conjunctione dissociare possent, eas vero tantum pertractandas, quæ rem Catholicam adversus Hæreticos confirmarent, atque adeo Cardinales Legati XXVIII. Junii scripsere Cardinali Borromæo, Cæsarem Oratorum opera significasse, defugiendam esse occasionem agendi de Pontificis auctoritate, *An sit Papa supra concilium*,

CXX. Legati Card. ep. 338. Ext. in MS. Fr. Car. Bor. sig. num. 1344. & 1345. Car. Pii.

Carol. Vicecomes in lit. ad Car. Borrom. MS. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 233.

Ib. p. 135.

Ib. pag. 250.

Carol. Vicecomes in lit. ad Car. Borrom. pag. 253.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3218. ep. 101.

an concilium supra Papam. Quod magis etiam confirmatur ex responsio a Ferdinando Cæsare Legatis Cardinalibus dato, subjectisque concepto verbis.

Majestas Sua edocta est, verbum hoc reformationis in capite, & membris in Sacris Canonibus, & eorum interpretibus esse usitatissimum. Neque majestas sua vel expresse, vel tacite lubenter ea reprobare vellet, quæ ab ipsa veneranda antiquitate toties, & tam diserte sunt comprobata. Præcipue, cum majestas sua non videat nos per id difficilem illam disputationem de superioritate Papæ ad concilium, & e diverso ingressuros, neque enim ex eo quod Romana Curia, quatenus Capiti, id est Romano Pontifici conjuncta reformari debeat, sequeretur, concilium esse supra Papam, nec reformatio eo casu a Concilio a Papa distincto, sed a Papa de Patrum consilio facta esse intelligeretur. Adde, quod major pars argumentorum Majestatis Suae eo tendit, ut esse Papa superior monstraret concilio, de quo nunc non est disputandi locus, tamen Sanctitas Sua urbanitate hujusmodi reformationem ipsi concilio posse permittere, idque Sanctitati Suae exemplo Majorum suorum valde laudabile esset futurum.

Non prætermittendum hic videtur, quod scripsit Carolus Vicecomes XVI. Junii, Laynem Societatis Jesu Præpositum Generalem, eumque Theologum Pontificium Gallorum opinionem gravissime confutasse, solutoque cœtu se excusasse apud Lotharingum, quod non adversus ipsum, & Gallos Præsules, sed adversus Sorbonicos Theologos disseruerit, illos nempe intelligebat, qui in eadem Academia Pseudoconcilio Basileensi nimium addicti erant; addiditque illum tanta gratia apud omnes ob doctrinæ splendorem floruisse, ut Legati Apostolici magno illum honore, studiisque propensionibus prosequantur; nam cum aliorum Ordinum Supremi Magistri stantes ferant sententiam, illum in medium confessum vocari, atque confidere, sæpe etiam in Congregationum sine proloqui, ac pro libito perorare.

CXXI. Cæterum in memorata de Pontificis auctoritate, quam Galli contrahebant, subjiciebantque concilio, controversia, Virodunensis Episcopus sensit, si definitur magnam utilitatem allaturam pro continendis Principibus in obsequio Pontificis, ac suam opinionem his conceptam verbis Cardinali Morono tradidit. Quando convocatum est concilium a Papa, & ibi præsumt Legati, tenetur Papa servare decreta concilii, quæ statuta sunt sub

anathemate in his, quæ sunt fidei, in quibus concilium non potest errare statuendo cum assistentia Spiritus Sancti. Addidit idem Episcopus, hanc opinionem illi consentaneam esse, quam teneret Schola Sorbonica, ac talia decreta in rebus ad fidem spectantibus, licet non confirmarentur a Pontifice, in Gallia, & Hispania absque alia confirmatione servari. Cæterum posse Pontificem decreta concilii abrogare, decernendo concilium non recte processisse. Subjecit etiam concilium in decretis ad moralia pertinentibus errare posse, atque necessarium esse, ut ea decreta a Pontifice confirmarentur, qui etiam propter utilitatem Ecclesie in nonnullorum gratiam ea solvere possit. At de his hæcenus. Nunc alia, quæ in Congregationibus ante sessionem VII. Pio IV. Pontifice habitam, acta sunt, perstringamus.

Actum est de instauranda Christiana disciplina, de qua Laynem Societatis Jesu Præpositum Generalem verba fecisse narrat Carolus Vicecomes, Patresque inclinasse ad faciendas leges de forma disciplinæ ad Cardinales spectantis, de facultatibus, moribus, ætate, doctrina, numero, & aliis dotibus scripsere Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum XIV. Junii aliisque literis XIX. Junii exaratis significarunt, Cæsarem nec non Gallie, Hispaniæ, & Lusitanæ Reges deposcere, ut Cardinalitii Senatus reformatio a concilio fieret, suggestereque id consilium, ut ea a Pontifice Romæ decerneretur, quo Tridentinis Patribus fieret satis; triduoque elapso iterum monuere, optare Reges, ut ea non a Pontifice, sed a concilio perficeretur. Ut vero Pius IV. ad obstruenda impudentissima ora Hæreticorum negantium Pontificem, & Cardinales velle puriorem morum disciplinam restitui, generosa pietate, se & Cardinales reformationis legibus a concilio ferendis subjecerit, dicitur inferius.

Excussi etiam sunt diligenti examine hi duo articuli, *An expediat conjugatos promoveri ad sacros Ordines, & an clarè destina matrimonia expediat irritari.*

Instituti quoque Theologorum cætus excussere controversias de invocatione Sanctorum, de Sacris Imaginibus, de Purgatorio, de Indulgentiis, opinionemque Hæreticorum confutarunt, ut ea deinde in Congregatione generali proponerentur; ac disceptationes quidem de Purgatorio, & Indulgentiis contrahendas nonnulli sensere, ne extraheretur concilium, proptereaque circa earum usum quæstio in controversiam non est redacta: tamen Hispanus Orator, qui prorsari

CXXII. Carol. Vicecom. in lit. sap. Legati Card. in lit. ad Car. Bor. ep. 348. & 350. Ext. in MS. Card. Barb. & in alio Car. Pii.

Carolus Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. MS. Card. Jo. Bapt. Spad. p. 282. & p. 289.

CXXIII. Id. ib. p. 283. Ib. p. 26. Ib. p. 285. Ib. p. 289. Ib. p. 285.

gari concilium affectabat, poposcit, ut Theologi disceptaturi de Indulgentiis audirentur, qui plura super illas conscripserunt. Sed omnia deinde studia conversa sunt circa controversias Sacramentorum Ordinis, & Matrimonii, & sanctiorum disciplinam circa ea Sacramenta constituendam.

CXXIV. Legati Car. in lit. ad Car. Bor. ult. Junii datis ep. 361.

De auctoritate & jurisdictione Episcoporum controversia sedata.

Acta Conc. Tyrid. per Gabr. Pal. Aud. Rot. postea Card. Bar. sig. n. 24. p. 274.

Episcopi instituti a Christo ratione Ordinis, non jurisdictionis.

Actum etiam est de Residentia, ac Veneti Oratores questi sunt, in Vicentina Diocesi repertos, qui annos quadraginta sine Sacramentorum usu transegerint, idque ab uno ex iis in extremo vitæ suæ articulo ad Deum converso patefactum; hos vero funestos esse fructus concessorum Cardinalibus Episcopatum, quos illi nec per se, nec aliorum adhibita opera lustrare consueverint. De institutione quoque Episcoporum illustranda, scripsit Carolus Vicecomes ad Borromæum Cardinalem, dixisse Cardinalem Moronum, declarata potestate Pontificis secundum formam decreti concilii Florentini, declarandam esse institutionem Episcoporum, contrariasque Hæreticorum opiniones damnandas: disceptatum vero est acriter multo tempore de auctoritate Episcoporum, atque institutiones, sedatamque demum eam controversiam sexta Julii die refert Gabriel Palæottus his verbis.

Ecce Dei summi benignitate factum est, ut post congregationem hora fere XXII. omnibus Hispanis apud Comitum de Luna Oratorem Regis Philippi coactis sapientius rem merentibus per eundem Oratorem, ac Episcopum Almeriensem, & Civitarensem totius Nationis nomine Legatis significaverint nolle se a reliquis in sessione dissentire, dum a Legatis duo præsententur.

Primum est, ut polliceantur illis, cum in calce concilii damnandæ erunt opiniones hæreticorum, tunc & illos includendos, qui negant Episcopos fuisse a Christo institutos, itemque eos, qui Primatum Summi Pontificis, ac supremam ejus auctoritatem non confitentur.

Legati responderunt, se non id prætermisuros, quantum in eis est, dummodo, si agatur de institutione Episcoporum, declaratur & auctoritas Sanctissimi in eos, aliave, prout Patribus videbuntur; nec enim Italos negare Episcopos esse a Christo institutos, sed addere, hoc egere declaratione, quod videlicet sunt a Christo non immediate, sed mediante Summo Pontifice instituti; itemque quod sunt a Christo quoad Ordinem, non quoad jurisdictionem instituti.

Secundo petunt, ut in VI. Canone... forte illis Legati facile concesserunt, quoniam & alii id petierant, & commodum

videbatur. Ex his igitur operatus tandem finis longissime huic disputationi Lotharingio, ac Gallis valde adjuvantibus, ac Deo in primis auctore fuit impostus, doctrinaque, & canones eo, quo hodie extant, modo, a Patribus recepti.

Confirmata est ea Patrum concordia in generali congregatione subsequuta die decima Julii, dissidiaque omnia circa decretum residentia conciliata Divino asplatu, remque adscriptam miraculo, cum antea grave schismatis periculum immineret, refert Astulphus Servantius. Itaque die decimaquarta Julii in congregatione perfecta fuerunt decreta, quæ promulganda erant die sequenti, quo die Sessio VII. sub Pio IV. Pontifice vigesima autem tertia numero a principio concilii Tridentini repetito celebrata est, in qua doctrina orthodoxa de Sacerdotio, Sacramento, & vera potestate consecrandi, atque offerendi Corpus, & Sanguinem Christi Domini, deque variis Sacerdotii gradibus, & ordinibus, deque gratia Divina in eo conferri solita, deque characterem in eo Sacramento imprimi divinitus consuetum, de Episcopali insuper dignitate, qua presbyteralem antecellit, illustrata est, quo vero ordine omnia gesta sint ex autographis Vaticanis delibanda visa sunt.

Anno Christiane salutis MDLXIII. in dictione VI. feria V. XV. Julii celebrata est VII. publica Sessio sub Pio IV. Pontifice presidentibus in ea nomine Sanctissimi D. N. Papæ, & Sanctæ Sedis Apostolicæ Illustrissimis, ac Reverendissimis in Christo Patribus, & Dominis Joanne Episcopo Prænestino Morono, Stanislaio tit. Sancti Pancratii Warmiensi, & Ludovico tit. Sancti Cyriaci in Thermis Simoneta, ac Bernardo tit. Sancti Nicolai inter Imagines, Navagerio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteris Cardinalibus, & Apostolicis de Latere Legatis. (Et mox) Reverendus Dominus Eustachius Bellayus Episcopus Parisiensis celebravit Missam solemnem de Spiritu Sancto, qua absoluta, & publicata de more auctoritate Apostolica indulgentia plenaria Reverendus D. Jacobus Giberrus de Nogueas Episcopus Aliphanus habuit orationem.

Deinde tam Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Presidentes, & Legati, quam ceteri Prælati omnes, acceperunt pluvialia, & mitras decantantibus eo tempore Cantoribus Psalm. 83. Quam dilecta tabernacula tua Domine. Postea Illustrissimus & Reverendissimus primus Presidentis & Legatus præfatus accedens ad Altare majus solitas orationes legit, & consuetas ceremonias de more peregit, in-

Astulph. Servantius in actis Concil. Tyrid. ms. Franc. Car. Bar. sig. num. 1109. & alia ms. Car. Pii.

CXXV. Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3252. p. 192. Acta sess. 7. ms. sig. 3212. p. 199. Sessio septima celebratur.

Orator Philiberti Ducis Sabaudia: recipitur in sessione, & ei respondetur.

lb. p. 199.

cato auxilio Sancti Spiritus per Hymnum Veni Creator Spiritus, ac decantatis a Cantoribus Litanis, & per Diaconum Evangelio Joannis 21. Dixit Jesus Simon Petro: Simon Joannis diligis me plus his, &c. omnibusque aliis in publicis Sessionibus peragi solitis, R. D. Bartholomæus Syrico Episc. Castellanenensis legit clara voce literas Apostolicas Sanctissimi Domini Nostri Pii IV. super Legationibus Illustrissimorum, & Reverendissimorum Cardinalium, Moroni, & Navagerii [consignata erant ea duo diplomata XX. Martii MDLXIII. Pontificatus anno IV.] quibus lectis subdunt Acta.

Deinde Rev. Dom. Valentinus Herburtus Episcopus Primisliensis. Orator Serenissimi Domini Sigismundi Regis Poloniae accedens ad Altare majus exhibuit Illustrissimo Domino primo Præsidenti, & Legato literas, & mandatum Regium, quod una cum ipsis literis lectum fuit per præfatum R. D. Castellanenensem, cui responsum fuit a Sancta Synodo, ut in Actis refertur.

Pag. 195.

lb. p. 196.

Quo responso lecto Rever. quoque Dominus Marcus Antonius Bobba Episcopus Augustæ Prætoris Orator Illustrissimi Domini Emanuelis Philiberti Ducis Sabaudia: exhibuit præfato Illustrissimo Domino primo Præsidenti literas, & mandatum ipsius Ducis; lectum quoque responsum antea redditum Marco Antonio Bobbæ Episcopo Augustensi ejus Oratori ultima Januarii, subinde lectæ literæ Mariæ Regina: Scotia:, quas Cardinalis Lotharingus ejus avunculus obtulerat, tum responsum Synodi antea in generali congregatione datum repetitum est. Subdunt Acta.

Quo responso lecto Illustrissimus Dominus Claudius Fernandez. Vigil de Quinones Comes a Luna Orator Serenissimi Domini Philippi Hispaniarum, & Regis Catholicæ, qui Orator sedit solus e regione aliorum Oratorum Principum secularium post ultimum Cardinalem immediate supra Patriarchas in Sede ad hoc ibi præparata, exhibuit prædicto Illustrissimo Domino primo Præsidenti, & Legato mandatum Regium, quod similiter ab ipso R. D. Castellanenensi lectum fuit. Exhibitum jam ante fuerat illud in Congregatione generali habitum XXI. Maii, responsumque tunc a Synodo datum etiam ab eodem Episcopo repetitum est.

Quibus literis, inquit acta, mandatis, & responsis sic lectis, Reverendus Dominus Episcopus Parisiensis superscriptus accedens ad Altare majus accepit e manibus prædicti Illustrissimi & Reverendissimi Domini primi Præsidentis, & Legati decreta, quæ in

hac Sessione publicanda erant, ascendentique ambonem primum clara voce doctrinam, & canones de Sacramento Ordinis promulgavit, qua doctrina omnes errores, qui tunc multos populos infecerant, damnati sunt ac densissimæ tenebræ diffusæ.

Ext. in ms. Vat. Arch. sig. n. 3212. p. 183.

Caput I.

Sacrificium, & Sacerdotium ita Dei ordinatione conjuncta sunt, ut utrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in novo Testamento S. Eucharisticum Sacrificium visibile, ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit; fateri etiam oportet in ea novum esse visibile, & exterarum Sacerdotium, in quod vetus translaturum est. Hoc autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse; atque Apostolis, eorumque successoribus in Sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi Corpus, & Sanguinem ejus: nec non & peccata dimittendi, & retinendi sacrae litteræ ostendunt, & Catholica Ecclesiæ traditio semper docuit.

CXXXVI.

De Sacrificio Eucharistico decretum.

Caput II.

Cum autem divina res sit tam Sancti Sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures, & diversi essent ministrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent: ita distributi, ut qui jam clericali tonsura insigniti essent, minores ad majores ascenderent. Nam non solum de Sacerdotibus, sed & de Diaconis sacre litteræ apertam mentionem faciunt, & quæ maxime in illorum ordinatione attendenda sunt, gravissimis verbis docent, & ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu: nam Subdiaconatus ad majores Ordines a Patribus, & sacris conciliis refertur, in quibus & de aliis inferioribus frequentissime legitur.

Caput III.

Cum Scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram ordinationem, quæ verbis, & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri: & dubitare nemo debet ordinem esse vere, & proprie unum ex septem Sanctæ Ecclesiæ Sacramentis, inquit enim Apostolus, Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum; non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis.

Caput IV.

Quoniam vero in Sacramento Ordinis, sicut & in Baptismo, & Confirmatione, character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest, merito Sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt Novi Testamenti Sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, & semel vi- re ordinatos item laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exercent. Quod si quis omnes Christianos promiscue Novi Testamenti Sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spiritali praeditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam Ecclesiasticam Hierarchiam, quae est ca- rinde, ac si contra B. Pauli doctrinam, omnes Apostoli, omnes Prophetae, omnes E- vangelistae, omnes Pastores, omnes sint Do- ctiores. Proinde Sacrosancta Synodus decla- rat praeter ceteros Ecclesiasticos gradus E- piscopos, qui in Apostolorum locum succes- serunt, ad hunc hierarchicum Ordinem praecipue pertinere, & posito, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu Sancto regere Ec- clesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse; ac Sacramentum Confirmationis con- ferre, ministros Ecclesiae ordinare, atque alia pleraque peragere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris Or- dinis nullam habent. Docet insuper sacro- sancta Synodus in ordinatione Episcopa- rum, Sacerdotum, & ceterorum Ordinum, nec populi, nec cuiusvis secularis potesta- ris, & Magistratus consensum, sive voca- tionem, sive auctoritatem ita requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio: quin potius decevnt eos, qui tantum a populo, aut sa- culari potestate, ac Magistratu vocati, & instituti ad haec ministeria exercenda as- cendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiae ministros, sed fures, & latrones per ostium non ingressos habendos esse. Haec sunt, quae generatim Sacrae Synodo visum est Christifideles de Sacramento Ordinis docere. His autem con- traria certis, & propriis canonibus in hunc, qui sequitur, modum damnare constituit, ut omnes, adjuvante Christo, fidei regula- ntes in tot errorum tenebris Catholicam veritatem facilius agnoscere, & tenere possint.

De Sacramento Ordinis.

Canon I.

CXXXVII Si quis dixerit, non esse in Novo Te- stamento Sacerdotium visibile, & exter- num, vel non potestatem aliquam conse- crandi, & offerendi verum Corpus, & Sanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi, sed officium tantum, & nudum ministerium praedicandi Ewange- lium, vel eos, qui non praedicant, pro-

sus non esse Sacerdotes, Anathema sit. Canon II.

Si quis dixerit, praeter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, & majores & minores, per quos velut per gra- dus quosdam in Sacerdotium tendatur, Ana- thema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, Ordinem, sive sacram ordinationem non esse vere, & proprie Sa- cramentum a Christo Domino institutum, vel esse signum quoddam humanum ex- cogitatum a Viris verum Ecclesiasticarum imperiis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei, & Sacramen- torum, Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, per sacrum Ordinem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipite Spiritum Sanctum, aut per eam non imprimi cha- racterem, vel eum, qui Sacerdos semel fu- it, laicum rursus fieri posse, Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, sacram Unctionem, qua Ecclesia in Sancta ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam, & perniciosam esse, similiter & alias Ordi- nis caeremonias, Anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Pres- byteris, & Ministris, Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, Episcopos non esse Pres- byteris superiores, vel non habere potesta- tem confirmandi, & ordinandi; vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris com- munem, vel Ordines ab ipsis collatos sine populi, vel potestatis secularis consensu, aut vocatione irritos esse; aut eos, qui nec ab Ecclesiastica, & Canonica potestate ri- re ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi, & Sacra- mentorum ministros, Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Episcopos, qui auctori- tate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos, & veros Episcopos, sed fig- mentum humanum, Anathema sit.

lecta etiam, & promulgata fuere alia sanctissima decreta, quibus iusti sunt ii, qui animarum curam gerunt, in suis Ecclesiis residere, pro populo divinum Sacrificium Numini offerre, divinum Verbum praedicare, Sacramenta admini- strare, virtutum exemplo praefulgere, pauperum, miserorumque paternam curam gerere, atque munus pastorale ac- curata diligentia exercere: instaurata etiam

Ut non omnes Apostoli: ita non omnes Sacerdo- tes.

Ib. c. 2.

Ib. c. 3. usque ad 11.

Ib. c. 12.

Sap. 6.

MS. Arc. Vat. sign. n. 3252. p. 211. usque ad p. 220. in- clusiv.

Angel. Miss. in Actis Concil. Trid. post sess. 7. MS. Arc. Vat. sign. n. 3212. p. 193.

etiam est Sanctio Pauli III. adversus omnes Episcopos, Archiepiscopos, & Car- dinales, qui ab Ecclesiis transacto trium mensium flexu abessent, nisi ob publicae rei utilitatem a Summo Pontifice veniam obtinerent: qui etiam promoti ad Ec- clesias Cathedrales non consecrarentur labente trimestri tempore, multati Episcopali proventu, & si transacto alio trimestri non essent consecrati, exautho- rati, ac depulsi eo munere pronuntiati sunt: conferre etiam iusti Episcopi Or- dines per seipos, nisi aegritudine impli- citi teneantur, tum plura alia addita spestantia ad minores Ordines de aetate etiam suscipientium sacros majores Or- dines haec sancita, Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimum tertium, ad Presbyteratus ante vigesimum quintum aetatis suae annum promoveatur. Tum adiecta plura alia decreta, pro Sa- cerdotali munere pie, & honeste admini- strando, & Ecclesiarum, Xenodochio- rum, Sacerdotalium bonorum gerenda cura, quarum legum observantiae a Spi- ritu Sancto promittitur auxilium, Custo- ditio legum consummatio incorruptionis, incorruptio facit esse proximum Deo.

Interfuere illi Sessioni quatuor Legati Cardinales, necnon alii duo, tum Ora- tores Imperatoris, Regumque Galliae, Hispaniae, Lusitaniae, Poloniae, Hunga- riae, Venetorum, Ducisque Sabaudiae, Patriarchae tres, Archiepiscopi viginti sex, Episcopi centum nonaginta duo, Abbates mitrati sex, Generales Ordinum septem, maximaque Theologorum mul- titudo, quorum omnium nomina in Au- tographo Vaticano descripta sunt.

Post acta Sessionis septimae Angelus Massarellus Patrum, qui hoc tempore obierant, Catalogum tenuit.

Illustrissimus, & Reverendissimus Do- minus Hercules Gonzaga tit. Sanctae Ma- riae Novae Presbyter Cardinalis Mantua- nus Sacri concilii primus Praesidens, & Legatus Mantuanus.

Illustrissimus, & Reverendissimus Do- minus Hieronymus tit. Sanctae Susannae Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyter Car- dinalis Seripandus Sacri concilii secundus Legatus, & Praesidens. Neapolitanus.

R. D. Casar Cybo Archiepiscopus Tau- rinenfis. Genuensis.

R. D. Joannes Baptista Hosius Episco- pus Reatinus. Romanus.

R. D. Ludovicus Vanninus de Theodulis Episcopus Britenoviensis. Foroliviensis.

R. D. Joannes Antonius Pharusi E- piscopus Litterensis.

R. D. Hieronymus Trivisanus Episco- Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

pus Veronensis Ordinis Praedicatorum. Ve- netus.

R. D. Simon Aleortus Episcopus Foroli- viensis. Foroliviensis.

R. D. Joannes Colofuarius Ord. Prae- dic. Episcopus Canadensis.

R. P. Ricardus Vercellensis Abbas Canon. Reg. Vercellensis.

Praelati igitur, qui usque in hanc diem XV. Julii MDLXIII. sunt praesentes, vel fuerunt in hoc concilio Tridentino sub Pio IV. sunt numero CCLXXX.

Summam ac piam voluptatem cepit ex ejus sessionis decretis, atque ex redin- tegrata inter Praefules concordia Ponti- fex, ut constat ex literis ad Derthonensem Episcopum, quem rogavit, ut Praefules Hispanos ad promovendum concilii pro- gressum incitaret.

Conceptam ex ejusdem sessionis felici exitu laetitia in Cardd. quoque Senatu paulo ante explicuerat, in quo etiam si- gnificarat, ex Lotharingi Cardinalis li- teris Praefules Gallos in publicum rei Ca- tholicae bonum conspirare, & quia Prin- cipes, & Populi disciplinae Ecclesiasticae normam restitutam optabant, se in pri- mis in ea re concilio subiaci velle, ut Car- dinalibus, ac principibus exemplo pra- luceret, de quo haec habent acta.

Cum ingratum accidisset nonnullis Cardinalibus decretum de resistentia, in quo ipsi iidem cum aliis poenis obstricti fuerunt, Pontifex in eodem Senatu ipsis significavit, perbelle cum ipsis actum, cum ad retinendos Episcopatus idonei re- nuntiati essent; aequitati vero consentire, ut qui eos retinent, in iis resideant.

Dixit Pontifex, subdunt acta, aequum esse illum, qui vult esse Episcopus, & in sua Ecclesia residere, & consecrationem accipere, ut Pontificalia exercere possit: Licet ea lex sanctissima, urgentibus e- tiam Gallis, lata esset, non tamen a Gallis Praefulibus, quos nimius amor sui ad terrena deprefferat, servatam questus est Claudius Espencæus in literis ad Lotha- ringum Cardinalem.

Sexcentis olim Canonibus Synodicis, & Pontificiis sancita innovavit aliquot sessionibus novissima Tridenti Synodus statuens, atque decernens, omnes Episcopus, Archiepiscopus, Primates, & alios Ecclesiarum Praelatos teneri per se- ipsos ad praedicandum Sanctum Jesu Chri- sti Evangelium, a Patriarchali, prima- tiali, Metropolitana, aut Cathedrali Ecclesia, quocumque eis titulo, causa, nomine, vel jure commissa, quacumque ii dignitate, gradu, praereminentia ful- geant, sex continuis mensibus extra- suam Diocesim morantes, & absentes

CXXIX. Claudius Espencæus in ep. ad Car. Lo- tharin- gum.

Hhh quat-

quartæ partis fructuum pœnas incursum, &c. Sed dum legitima impedimenta, & iustas, ac rationabiles causas excipiunt, pro more factum est, ut quæ melius suppressa, supplenda nihilominus relinqui bene potuissent, expressa, nec explicata nemo non excuset, & ad se trahat.

CXXX. Dum ita feliciter procederent actiones Synodi, res quoque Christianæ in ora Africana letos habere successus, nam in eodem Consistorio, quo Pontifex de concilii gestis elocutus fuerat, addunt Acta, certiores quoque fecisse purpuratos Patres de re Christiana egregie defensa contra Barbaros in Africa.

Fecit verbum de subsidio, narrans maximum damnum Christianitatis fuisse evitatum. & dixit Sanctitatis Suae irremes in tempore affuisse, cum alia Januensem, Ducum Sabaudia, & Florentia non affuerint, expeditionemque de pecuniis Ecclesie factam, cum Sanctitas Sua concesserit de subsidio pro triribus Clero Hispanie imposito, in hac expeditione impendi posse.

Natalis Comes l. 14.

Reportatæ ejus victoriæ de Numidis, ac Mauritanis ab Hispana classe sacerdotali auro comparata seriem illustrat Natalis Comes, nimirum Regem Juliam Cæsareæ, quam vulgo Alger vocant, Buysam Coloniam in Mauritana Cæsariensi inter Arsenariam Coloniam, & magnum Portum, ab Hispanis infestam terrestri, ac maritimo exercitu cinxisse, validaque impressione hostili facta novam munitionem, quæ in sublimi loco extruebatur, apud novum Oppidum, quod Mazalchivir vocant, cepisse, eaque illecebra delinitis ad Arcem aliam munitissimam invadendam impetus vertisse. Præfectus fuerat cum summo imperio barbarico exercitui Serillus vir bellicis artibus clarus, a quo post crebras, per tormenta murorum diverberationes per ruinas affilire in Urbem jussus exercitus magna obessorum virtute propulsatus insignem sæpe pro victoria cladem retulit, licet vires Maurorum collectæ in castris essent, expugnandæque Arci tota fere Numidia incumberet. Interea triginta quatuor trireres e Carteje Portu solventes auxilium laturæ contra barbaros ad Buizam Coloniam applicuere, tantumque terrorem hosti intulere, ut continuo soluta oblatione spectarint ad fugam, quam Rex ipse tanta celeritate præcipitavit, ut quo expeditior esset, tormenta reliquerit. Ita dissipato terrestri exercitu classis Maurica non ita maturare fugam potuit quin ab insequentibus Hispanis commisso atroci, & cruento prælio viginti quinque navigia amiserit,

Turcum exercitum & classem delectant Hispani.

rit, præter ea que in portu a victore oppressa sunt: ita ejus victoriæ gloria acceptam antea, ut vidimus, ad Gerbas ignominiosam cladem Hispani elserunt.

Cumulata est ea Maurica victoria, alia recenti, recuperato a Gallis Portu, cui Elva nomen est, quem Angli occuparant, cujus rei felix nuntius ad Lotharingum Cardinalem allatus, mira Tridentinos Patres lætitia affecit. Portus illius nomen ab Italo scriptore corruptum fuit, quod ex Gallica historia restitimus. Is erat Portus Gratia in Sequanæ ostio situs, quem Hugonotti proditores inveteratis Francorum hostibus Angli vendiderant, a Francisco firmis propugnaculis munitus, in quem Angli, audita Gallica pace, relicta cæteris urbibus se receperant, duce Warvici Comite; sed indicto a Rege Carolo pridie nonas Julii Anglis bello, immissoque cum exercitu Brisfaco, adeo strenue ab eo Duce locorum peritissimo ductu, cisternisque brevi exhausti, cum falsa tantum suppeteret, tria Anglorum millia brevi peste absumpta sunt, dispositaque adeo perite tormenta fuere, ut Anglica classis Portum ingredi tuto non posset, itaque Warvici rerum meliorum desperatione actus V. Kal. Augusti deditiois verba nuncupavit, & Gallia bello Anglico liberata est.

Recepto Gratia Portu restitutæ quoque Lugduni, quod a Calvinianis occupatum, recuperatumque fuerat, nundinæ, & Carolus Rex Rothomagum reversus, cum decimum quartum ætatis annum attingisset, suadente Regina matre, quæ verebatur, ne Ludovicus Condæus Princeps Regni administrationem Antonii fratris Regis Navarræ exemplo affectaret, se majorem natu, atque idoneum administrando Regno promulgavit: concordiam cum Hugonottis pactam nonis Martii confirmavit, ponique ab omnibus arma Regio edicto jussit XVII. Kal. Septemb. Parisiensis Senatus missis tribus Legatis questus est res gravissimi momenti in alio Senatu, quam Parisiensis sanctitas, eoque edicto duas Religiones in Galliam inductas videri, novam enim Hugonottam sectam, ut maximos jam tumultus concitasset, ita alios posthac gravissimos conflaturam. Quod de concilio universali. aut Gallicæ Nationis additum erat, penitus inane esse, cum ab Hugonottis concilium œcumenicum, quod Tridentini nunc celebratur, rejiciatur; quanto magis illi Gallicæ Nationis concilium, nisi quod illi dictabant, sanctat, rejiciant? Nullum (inquiabant) unquam illi, quod per-

CXXXI. Portum Gratia recuperant Galli Catholici.

Carolus Vicecom. in lit. ad Car. Borrom. MS. Car. Jo. Bapt. Sp. p. 300. Belcar. l. 30. n. 20. Gallicus exercitus Anglos devicit, & Gallia ejecit.

CXXXII.

Carolus Gallia Rex fuit hæreticus.

Fr. Belcar. l. 30. n. 23. Henr. Cular. Davila l. 3. hist. Franc.

Querela jule Parisiensis Senatus.

peritaciæ suæ non cedat, concilium admittent; quod additur, nisi aliud Turcæ Majestas statuat, magis ad rem pertinet, ne due Religiones introduci videantur: sed dum concilium universum Tridenti celebratur, & quod ibi decideret, incertum est, novas Religiones quasi approbare, aut pari novi exempli est, & a Christianissimi Regis nomine alienum. Justissimas has, & sanctissimas querelas Parisiensis Senatus Catholica fidei assertoris iterum repetitas Rex adolescens malorum, quæ sibi accersebat ex permissa Hugonotta Secta, ignarus, ab Hospitali Regii scripni Præfecto Hæreticorum fautore illufus acerbo responfo elusit, ne in posterum de Regiis edictis disceptarent, nec quæ supra gradum suum sunt, invadere auderent.

Hospitalis proditor rei Catholice.

Eod. n. 23. Pius IV. Joannam Navarræ Reginam ut hæreticam condemnat.

Subdit Franciscus Belcarius. Septembri mense Pius IV. Pontifex Maximus diploma Rome promulgavit, quo Joannam Albrechtam Reginam Navarræ tanquam de Religione male sentientem, & hæreticam, ut vulgo loquuntur, damnavit, & reliquias Regni sui, quas adhuc possidebat, primum occupanti adjudicavit (& paulo post) Huic Pontificio decreta sese opposuit Rex Carolus, & hoc nomine Legatos ad Pium Pontificem misit, qui nihil præterea, nisi quod eidem Reginae sacris christianis interdixit, molitus est.

CXXXIII.

Florim. Raymun.

Non modo contaminata jam diu hæresi Regina Avlam suam eadem impietate infecerat, quantumvis missis Oratoribus obsequium Romano Pontifici externa specie addixisset, sed jam superiore anno detracta Religionis larva immaniter Catholicam rem in Regni sui Terris, & fiduciariis Gallia Principatibus affixerat, pulsus Monachis, ac Sacerdotibus cæsis, vel trucidatis, everfis Altaribus, Hæreticis concionatoribus invito populo inductis, propositis pœnis iis, qui rei Divinæ interessent, instar Jezabelis inito cum morte, & inferno scedere Prophetas Domini prosequabatur, atque Henricum Navarræ Principem, quem Rex Antonius Pater in Catholicis institutis educari jusserat, reluctante Joanna atque adversante, sacrosanctis incruenti Sacrificii mysteriis interesse non patiebatur, ex quo maxima rei Catholicæ noxa inferebatur, cum ad eum jura Gallici Sceptri aliquando devolvenda essent, atque ob susceptam ab eo Joannæ imperiis hæreticam impietatem gravissima bella exarsura essent. Itaque pontifex horum pertusus malorum, reique Catholicæ dignitati, ac publicæ saluti consulturus XXII. Octobris habito Cardinalium Senatu eam hæretica impietatis judicium. Eccl. Tom. XXXIV.

dicio accersendam sanxit, constituto semestri spatio, quo elapso sententiam decretoriam exceptura esset; ita, ut triplex bimestre triplici termino præfixum esse intelligeretur, quæ cum a Cardinale Borromæo Legatis Tridentinis significata essent, censuere illi graviore bellicos tumultus inde commoveri posse, cum Regina Angliæ, Principeque Protestantibus eadem causa involverentur, atque in commodius tempus judicariam eam severitatem extrahendam, donec pro decretis concilii mandandis operi Cæsar, Galliaque, & Hispaniæ Reges, ac cæteri Principes Catholici mutuo fœdere vires conjunxissent, at Pontifex XXII. Novembris rescriptis Legatis, jam facta fieri non posse, ut non facta sint, ac si Regina Joanna Henricum Principem Catholicæ Religionis ritus colere permitteret, mitius cum ipsa acturum, sin vero in hæresi obduresceret, ex Divino nutu rei consultum iri. Obstitit justæ Pontificis severitati adversus Joannam immanem Catholicæ fidei persequutricem Carolus Gallia Rex politicis illusus argutiis, qui maxime Pontifici in eam conjunctissimus esse debuerat, cum Joanna ad perdendam Galliam sævissima conjuratorum consilia semper promoveret, denuntiavit enim Pontifici, se ad Joannam Reginam Navarræ, ut viduam & sanguine conjunctam defendendam obstrictum esse, causamque politicam Christi causæ prætulit, cum vereretur, ne Hispaniæ Rex ea occasione ad proferendos Regni sui limites uteretur, neve Hugonotti incendii flamma revivisceret. Quanta vero mala in rem Catholicam, & Gallicam ex ea in Joannam Reginam indulgentia redundarint, suis locis lugebitur, cum ex infectis hæresi Principatibus Gallici Regni fiduciariis vires ad Gallos catholicos obtendendos effunderet.

MS. Car. Pii l. 8. Car. Bor. in l. scriptis 23. Oct. Palan. l. 23. c. 6. n. 8.

Card. Legati ep. 395.

Eam tueretur Gallia Rex.

MS. Car. Pii l. 8. Belc. l. 30. n. 23.

CXXXIV. Nonnulli Episcopi infecti Calvinismo.

Serviebant impiis Joannæ Reginæ cupiditatibus Claudius Olorensis, & Ludovicus Alebretius Lascurenensis Episcopi contaminati Calvinistica hæresi, atque Judæ proditoris focii, quos unum cum Sauromano Archiepiscopo Aquis perditissimo, qui ad inficiendam provinciam omnia studia intendebat, Carolo Gillario Carnotensi Episcopo, atque aliis tribus, referente Alexandrino Cardinale summo censuræ fidei præfecto, in memorato Consistorio vigesima secunda Octobris habito, hæreseos, & contumaciæ crimina damnavit Pontifex, ut ex actis constat.

Die XXII. Octobris MDLXIII. fuit Consistorium, in quo referente Reverendissimo H h h 2 Ale-

Act. Con-
sil. MS.
Car. Spad.
fig. num.
134. P. 36.

Episcopi
in Gallia
de heresi
suspecti.

Ann. Eccl.
an. 1563.
tom. 1.
Gui. Chr.
in Ar.
Aguen.

CXXXV.
Pius IV.
to. 2. b. cu.
fig. 2897.
ep. 413.

Pius IV.
scribit ad-
monitori-
as Episto-
las Princi-
pi Auriacensi.

Alexandrino S. D. N. pronuntiavit, prout in cedula, contra Antonium Caraccolum olim Episcopum Trecentem, Joannem Monluch Episcopum Valentiniensem, Episcopum Utricensem, Episcopum Carnotensem, Episcopum Lascurensem, Episcopum Olorensem, Archiepiscopum Aquensem citatos super incurso heresi, & conrumaces. Addunt Spondanus, & Sammarthani Joannem Barbanfonum Appamiensem Episcopum; an vero aliqui, vel resipuerint, vel calumniose delati fuerint, quod aliqui contendunt, hucusque nobis non innotuit.

Monuit etiam exeunte anno Guillelmum Aurasiæ Principem de malis ingentibus, quæ Aurasiæ ab Hugonottis adversus rem Catholicam patrabantur, Episcopum, & Clerum ex ea Urbe depulso, everfa Altaria, Ecclesiasticas opes occupatas, Magistratus illius Urbis heresi infectos, in eam veluti in alteram Genevam confuere desertores fidei, atque ex ea latronum excursiones fieri; ac ni tantis malis mederetur ipse, justitiam a se adversus impios latrones districtum iri, & quæcumque possit, bellica auxilia in eos conflaturum.

Dilecto Filio Nobili Viro Guillelmo Principi Auriacensi.

Nondum responsum a te acceperamus ad eas literas, quas ad te de mense Octobris misimus, per quas te paterno amore hortabamur, & monebamus, ut quoniam Santalbanum quemdam Præfectum Urbi tuæ ditionis Auraciæ a te impostum constabat hereticum esse, & hereticorum Ducem, atque fautorem, hereticisque undecumque eo confluentibus urbem illam tuam, tanquam asylum quoddam hostium Ecclesiæ, & velut alteram Genevam patefecisse, non sine gravissima catholicorum omnium offensione, & scandalo, maxima nominis tui laque, & salutis æternæ periculo, hominem tam impium ab ejus urbis regimine sine mora removeres, aliosque hereticos externos, qui tum magnam partem comitatus nostri Venaysini Auraciæ finitimi occupatam tenebant, & gravissimis calamitatibus Populos ditionis Ecclesiæ afficere non desistebant, nobiscum una expellendos curares. Nondum scimus, idque non parum miramur, & quid te paterna illa hortatio nostra tantum, quantum confidebamus, moverit, & quid cogitares, ut consuleres famæ, atque existimationi tuæ.

Et si autem nos favente Deo postea recepimus oppida, & loca omnia comitatus nostri Venaysini, expulsa inde illa Hereticorum, & facinorosorum hominum manu, tamen, quoad Præfectus ille Auraciæ, & id receptaculum Hereticis patebit,

nihil tantis sumptibus, & laboribus profectum esse intelligimus, nec Civitatem nostram Avenionensem, tam Auraciæ propinquam, & comitatum Venaysinum, tutam fore, & a contagione illius pestis, & a latrociniis hominum egentium, ac perditorum. Quocirca iterum Nobilitatem tuam horrandam, monendam, & rogandam duximus, ut quæ adhuc ibi acta sunt indigna pristina existimatione tua, & aliena ab officio Carolici viri, qualis nobis, & ab omnibus aliis semper es habitus, sine mora, & cunctatione ulla corrigas, & emendes. Cogita, quæsumus, fili, & diligenter tecum ipse considera, & attende, quam indignum sit dominari in Urbe illa tua tam manifestum Hereticum, & tam acrem Catholicæ Religionis, atque Ecclesiæ hostem. Consilium totum, ejusque Advocatum, & Procuratorem, & omnes fere alios Officiales, ac Magistratus ejus Urbis hereticos esse, non jam justitiæ ministros, sed hereticæ pravitatis magistros, & personarum simplicium corruptores, & recipi ibi, quotquot ex comitatu Venaysino, & aliis ex locis eo confluant, Hereticos; fugatum esse inde, aut certe metu abesse Episcopum, & alios Ecclesiasticos, ac Religiosos, atque omnes fere Catholicos, sublatam esse Divina in Ecclesiis officia, oclusum, atque interdictum Catholicis concionatoribus aditum, Hereticorum ministros, ut vocantur, in Urbe, & Castellis, ac locis ei Civitatis subjectis publice perniciosam pestifera sua dogmata profiteri, ac predicare, Monasteriorum, & Ecclesiarum redditus Hereticorum arbitrari, & quidem sicut accepimus, id quod dolenter referimus, permissu tuo divedi, ac dispensari, nempe in Dei, & Sanctæ Religionis hostium subsidia, & alimenta converteri. Hæc dilecte fili, quam hæc Deo invisâ? Quam calamitosa illi civitati tuæ, quam acerba Catholicis omnibus sunt? Quam turpem notam nomini tuo incurrunt? Hæc quam gravem in te Dei iram excitantura sunt, nisi ea festinaveris corrigere, sicut te, & genere tuo dignum est? Noli quæsumus abuti divini patientia, & longanimitate Dei: cave ipsius iram tibi thesaurizes: terribilis est, & auferens spiritum principum: noli præbere aures malis, pravisque suasoribus, audi nos, qui non tua, sed te diligimus, qui existimationi, qui saluti tuæ consultum cupimus. Et infra. Sin autem tu tuo officio, quod absit, fungi neglexeris, ac nos fungemur nostro, & ea consilia inibimus, quibus tantam pestem, antequam vehementius corroboretur, inde eiciamus, & imminens oppidis, atque hominibus ditionis Ecclesiasticæ periculum depellamus, ad quod si

vi-

vires nostræ, & Sanctæ Romane Ecclesiæ non sufficient, ad omnia auxilia, & remedia descendemus, quod si evenerint ea, quæ fortasse non putas, non nobis id, sed tibi, qui paterna nostra monita neglexeris, tribuere, & imputare debebis, &c. XXX. Decembris MDLXII. anno IV.

Non gefsit morem paternis monitis, Guillelmus Princeps, sed omnes opes suas ad eam arcem firmissimis propugnaculis munendam prodedit, quæ post varia bella ex ea urbe in Venaysino comitatu gesta, vertente sæculo ob prædiorum procaciam a Cardinale Julio Mazarino Gallicis succincho copiis improviso impetu capta, atque everfa est, atque heretici, qui in ea diu imperitarant, sub jugum missi. Sed longius aberrantem orationem ad Tridentini concilii historiam revocemus.

CXXXVI.

Narrat Astulphus Servantius vigesima prima Julii Tridentum ingressum esse Hieronymum Gaddum episcopum Cortonensem Cosmi Ducis Florentiæ, ac Senarum Oratorem, cum Strozzius Marchio fuisset a Duce revocatus, illumque in Congregatione generali vigesima quarta Julii habita comparuisse, nullaque habita oratione literas Ducis Legatis obtulisse, quæ vero in ea Congregatione gesta sint, his verbis, describit, queis contententia habet Angelus Massarellus. Die Sabbathi subdunt acta xxiv. mensis Julii dicti anni MDLXIII. hora x. habita est prima Congregatio generalis post Sessionem septimam Sacri concilii Tridentini sub Pio IV. Pontifice Maximo: in qua primum R. D. Hieronymus Gaddus episcopus Cortonenfis Orator Illustrissimi Domini Cosmi Medices Florentiæ, & Senarum Ducis, exhibuit Illustrissimis DD. Præsidentibus, & Legatis mandatum ipsius Ducis; quod alta voce lectum fuit. Ipse Orator orationem non habuit, neque responsum ullum ei datum fuit; sed tantum admittitur, cum subiret in eadem legatione primi Oratoris D. Joannis Strozzi, qui ab ipso Duce revocatus fuerat.

Angel. Mass. in Actis Concilii. MS. Archiepiscopi Vatic. fig. 3182. P. 353.

Deinde Patres ceperunt dicere sententias super canonibus de Sacramento Matrimonii, in qua etiam Congregatione Illustrissimi Domini Oratores Christianissimi Regis exhibuerunt Sanctæ Synodo petitionem quandam circa matrimonia clandestina.

Cedula exhibita ab Oratoribus Regis Christianissimi lecta in congregatione xxiv. Julii MDLXIII.

Hoc etiam petiit Rex Christianissimus, ut antiquissima nuptiarum solemnia hoc tempore restituantur, palamque, & publice in Ecclesia matrimonia celebrentur;

quæ si aliquando propter magnam causam fieri posse videatur, non prius tamen legitima esse censeantur, quam si huic sacro mysterio præfuerit Pæpobus, vel presbyter, tresque aut plures testes præsentis. Filiorum autem & filiarum familias matrimonium sine parentum consensu nullo modo iusta, & legitima sint, nisi placeat Sanctissimæ Synodo quorundam Patrum morositate, & nimia in collocandis liberis negligentia occurrendo tempus aliquod præscribere, quo tantum transacto liberum sit filiis, & filiabus sine Patris consensu matrimonium contrahere.

Primum postulatam Synodus admittit, ac sancivit lege, posterius ob alia graviora incommoda rejecit. Exhibita quoque fuerunt literæ Margaritæ Austriæ Parmæ, & Placentiæ Ducissæ, quæ pro Philippo Rege Belgium moderabatur, magnam præferentes erga Apostolicam Sedem, & Sanctam ipsam Synodum observantiam, quæ lectæ pariter fuerunt.

Per idem tempus duorum clarissimarum ecclesiarum præfulum in concilio a Patribus agitata fuerat causa, Joannis videlicet Grimani patritii Veneti Aquilegensis ecclesiæ Patriarchæ, ac Bartholomæi Caranzæ archiepiscopi Toletani. Hic ob quædam opiniones, & catechismum suspectæ doctrinæ Hispano idiomate impressum ad Sacrum Inquisitorem delatus in vinculis jam diu tenebatur. Consultabant itaque, an hujus Catechismi in Indice librorum prohibitorum configendus esset? traditur propterea examinandum Archiepiscopo Pragensi, ac simul aliquot Theologiæ Doctores, qui accurate illum perlegentes, nihil a recta fide alienum continere, afferuerunt. Recitata sententia vehementer excanduit Hispaniarum Regis Orator, atque Ilerdensis Episcopus in eos, qui temere illum approbaverant XXIX. Julii acetbe declamavit. Qua ipsa die delegatum quoque negotium in causa Patriarchæ Aquilejensis scribit Astulphus Servantius. Jam olim sub annum MDXLVII. incommoda quædam super doctrina ipsius percrebuerat suspicio, quam etiam Canonica, ut ajunt, purgatione diluerat. Sed suppressa diu, atque purgata suspicio extulit denuo sese, cum Venetiis Romam ad Quæsitores fidei literæ deferuntur, quibus Patriarcham incusant, quod concionatorem identidem non sana super prædestinatione dogmata spargentem e pulpito, ideoque a Patriarchali Vicario prohibitum in Civitate Utini, quæ Patriarcharum modo, excisa Aquileja sedes est, ac Fori Julii Metropolis, concionari con-

MS. Arch. Vat. fig. n. 3194. p. 10. & in alio fig. n. 3192. p. 402.

Angel. Mass. ms. Arch. Vat. fig. 3192. p. 301.

CXXXVII. Bartholomæi Archiepiscopi Toletani Catechismus examinatur.

Ext. ep. Card. leg. Burrom. 29. Julii.

In Act. Conc. Trid.

Doctrina Jo. Grimani Patriarchæ Aquilejensis. expenditur in Concilio.

sue-

MS.
Vallie. lit.
H.Pall. 1.22.
c.3. & 23.
c.1.

fucto prædicationis officio restitui mandasset. Re diu Romæ agitata, cum a Patriarchis concilii Patriarcha audiri postu-
lasset, nec Pontifex, Senatu Veneto enixe deprecante, abnuisset, decreti sunt pro causa investiganda tres supra viginti præ-
sules ex omnibus pene nationibus, qui concilio aderant, Theologiæ scientia im-
buti, ac postea duo etiam Cardinales, Lotharingus nempe, ac Madrutius, qui in Patriarchæ scripta, ac doctrinam in-
quirentes die XIII. Augusti, quæ dies ex Legatorum placito, posthabita consueta congregatione, huic consultationi data est, dictis ferme sine variatione sententiis pronuntiarunt, nihil a recta fide alienum in Patriarchæ scriptis, aut in ejus literis inveniri, quin eadem in scriptis SS. Augustini, Prosperi, Bernardi, Thomæ, aliorumque Doctorum lectitari; tantum ne literæ ipsæ, & apologia, quam in sui defensionem texuerat, publicarentur, quod quedam in ipsis essent intellectu difficilia, & ad illaqueandas simplicium animas, quæ parum doctrinæ habent, apposita, cum minus, quam par esset, exacte tractarentur. Itaque die tertia Septembris, coacto coetu, sententia recitatur, qua Patriarcham innocuum, ejusque literas ab omni hæretica labe intactas, hoc, qui sequitur, diplomate pronuntiarant.

Visis literis prædictis supradicti Reverendissimi Domini Joannis Grimani Patriarchæ Aquilejensis scriptis die anni MDXLVII. Vicario suo Urini tunc commoranti, in quibus nonnulla continentur de prædestinatione, & præscientia, ac libero arbitrio, quæ ab aliquibus hæretica, vel de hæresi suspecta, vel scandalosa, asserta fuerunt. Visa etiam Apologia, sive declaratione prædicti Reverendissimi Patriarchæ ad dictas literas facta, habito per nos, & quemlibet nostrum super prædictis privato colloquio cum pluribus Theologis nostrarum, & aliarum Nationum, collatis, & servatis ad hoc Sacris Scripturis, & dictis Sanctorum Patrum: facta etiam inter nos Congregatione, in qua mutuo super prædictis colloquuti sumus, & infra. Pronuntiamus literas præfatas præfati Reverendissimi Domini Joannis Grimani Patriarchæ Aquilejensis cum Apologia junctas, non esse hæreticas, seu de hæresi suspectas, neque sic declaratas esse scandalosas; non tamen divulgandas propter nonnulla difficilia minus exacte in eis tractata, & explicata, &c. Nunc alia, quæ in concilio acta sunt percurramus.

cxxxviii.

Execunte Julio Ferdinandus electus Imperator cum dudum in postulando calicis usu pro Regnorum suorum, ac prin-

cipatuum clientibus, necnon de solvenda cœlibatus lege in suscipiendo Sacerdotio, Hispanos in Concilio sibi acerri-
me restitisse advertisset, eosque Concilii prorogationem exambire, Pontificem e contra Italis, & Gallis deprecantibus concilio finem imponi, Cardinali Joanni Morono primo concilii præfidi significavit, se conjicere prorsus nequire quam potissimum ob causam Philippus Rex extrahi Concilium affectaret, obstitereque ne ea, quæ juris erant positivi laxarentur, se quidem agnoscere ex diuturna Concilii prorogatione Pontificem gravari sumptibus, & Ecclesias ob diuturnam præfulum abentiam damno affici, ac propterea censere, media incedendum via, nec præcipiti celeritate claudendum Concilium, non diremptis controversiis, ob quas fuerat coactum, ne gravius inde offendiculum emergeret: circa vero ea quæ de administratione Ecclesiastica in meliorem formam redigenda constituta fuerant, ut ea, quæ ad omnes provincias pertinebant, decernerentur, alia vero, quæ ad singularem quampiam provinciam spectarent, Pontifici statuenda relinquerentur, se optime sperare Pontificem muneri suo non defuturum, Legatosque rogavit, ut quæ pro imperio, Cæsareisque provinciis conducerent promoverent: nec propterea sui esse animi aliqua in re, vel Hispaniarum, vel alius Regnis damnum ullum afferre, dum suorum provehit utilitatem, viderique sibi pro Imperii, & Regnorum suorum pace conservanda opportunum, ut calicis usus permitteretur, & juris positivi id est sacerdotalis continentiæ, & quadragesimalium jejuniorum acerbitas leniretur, atque in optimam spem adduci, tum concilii patres, tum Pontificem pro fovendis catholicorum in Germania reliquiis necessitati infelicissimorum temporum clementer indulturos.

Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiae, Sclavoniæ, &c. Rex.

Reverendissimo in Christo Patri Domino Joanni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopo Præfinito Cardinali Morono, & ad Sacrum concilium Legato.

Nos, si Serenissimus Nepos noster Rex catholicus hoc est animo, ut concilium in longum protrahat, ut dicitur, non possumus conjectura assequi, quibus rationibus inducatur, quod velit concilium tamdiu extrahi, neque tamen quidquam in iis, quæ sunt

MS. Arc.
Vat. fig.
n.3216.
p.27.cxxxix.
Ext. in
ms. Arch.
Vat. fig.
n.3216.
p.27.

ii

juris positivi, remitti. Nobis quidem tanta mora, & cunctatio minime probatur, qua nimirum animadvertimus, universum Christianum Orbem maximopere offendi. Ideoque in ea semper perstitimus sententia, atque adhuc perstitimus, quod non solum fuisset commodum, tam Sanctissimo Domino Nostro propter magnitudinem sumptuum, quos Sanctitas ejus impendit gravissimos, quam patribus, & Episcopis, qui & ipsi cum magno suo incommodo istuc tamdiu hæere coguntur, verum etiam Ecclesiis eorum, quæ diutius, quam forsasse necessitas requirit, debito pastorum gubernio, & solatio destituantur, si negotia ista Concilii rite quidem, & ordine suo, attamen expedite pertractata fuissent.

Sed quod ex altera parte Sanctissimus Dominus Noster, cum Italis, & Gallis Episcopis id vult, ut Concilium quam citissime absolvaatur, nobis id sane non displicet, dummodo non præcipitanter, sed debito modo, & ordine ad finem deducatur, ne scilicet quidquam eorum in dubio relinquatur, aut prorsus postponatur, quod sit ad discutiendum, explicandum, & definiendum; adeoque nisi rebus omnibus, propter quas Synodus congregata est confectis, finiatur, aut dimittatur; quia si ex abrupto, nec omnibus negotiis expeditis dissolvatur, magnum certe scandalum ea res toti Orbi Christiano exhibitura, majorique defectioni ansam, & materiam subministratura esset, sariusque foret concilium ipsum nunquam ceptum fuisse; præsertim cum non appareat aliqua præcipitationis necessitas.

Quod autem paucis interjectis diebus a proxime celebrata Sessione instituenda sit reformatio, sed tamen talis, ut ea tantum complectatur, quæ generatim sine ullo discrimine ad omnes Provincias pertinent, in hac re, quoniam nuper ex sermonibus cum Paternitate Vestra Reverendissimæ Quætionis habitis, firmam spem concepimus, quidquid hætenus ad hoc reformationis negotium, vel in hoc ipso, vel in proximo præcedenti concilio Tridentino determinatum non fuerit, id a Sanctissimo Domino nostro eo directum iri, ut quam citissime determinetur, nunc equidem plane confidimus Sanctitatem suam in hoc ipsum invigilaturam quam diligentissime. Et sunt profecto ea, quæ hætenus pro parte nostra desiderata fuerunt, ejus omnino generis, ut non tam sacrum imperium, Regnaque, & Provincias nostras hæreticarias, quam potius majorem Orbis Christiani partem concernere videantur. Quapropter postquam viderimus, quid Sanctissimus Dominus noster ulterius in reformationis negotio proponi voluerit, ac

deinceps nobiscum ipsi perpenderit, an & quid, necessitate nostra ita exigente, addendum sit, non dubitamus, quin tunc Paternitatis Vestra Reverendissimæ, & collegarum suorum opera, & autoritate futurum sit, ut reliqua etiam absolvantur, idque ut Paternitas Vestra Reverendissima cura habere velit, benevole, ac majorem in modum petimus: ita namque Reverendissima Paternitas Vestra cum iisdem Reverendissimis suis collegis præparatura est longe faciliorem viam ad consequendum optatum hujus concilii exitum, quem tanto studio expetere videntur. Et infra. Per ea, quæ postulamus pro Sacro Romano imperio, ac Regnis, & Dominiis nostris, non intendimus, vel Hispaniæ, vel aliis Regnis præjudicare; ita etiam par est Prælatos Hispanos nihil impedi-
menti iniicere iis rationibus, quibus videtur aliis Regnis consuli posse. Decet enim concilium generale non ad unam dumtaxat nationem respicere, sed omnibus in commune, & cuique in specie opitulari. Nonnullisque interjectis: Paternitatem Vestram reverendissimam latere nolumus, quod jam versetur in deliberatione, & consultatione eorum, quæ nobis deinceps pro utilitate, & necessitate Sacri Romani Imperii, ac Regnorum, & Provinciarum nostrarum ratione, calicis, & aliorum omnium, quæ juris sunt positivi, agenda fore videbuntur. Et mox.

Quod si quid nobis posthac in concilio, vel a Summo Pontifice petendum erit, omnino persuasum habemus, cum nihil queramus eorum aliter, quam pio & optimo zelo, non nostri privati commodi causa, sed propter salutem fidelium nostrorum, & Sacri Imperii subditorum, quos Deus nobis curæ esse voluit, quod vel Pontifex Maximus, vel Paternitas vestra Reverendissima, & collega sui Reverendissimi, ac Reverendi, & Venerabiles Patres Concilii postulatorum nostrorum condignam rationem sint habituri. Id autem iudicabit tempus ipsum. Quod si tunc obtinebimus commodum, & aptum hisce calamitosis temporibus, & ad conservandas saltem hæc reliquias religionis Catholice utile responsum, id grato animo accipiemus, scientes id futurum hisce Provinciis valde salutare; sin minus aliud facere non poterimus, quin Deo rem committamus; attamen verendum est, ne in illum eventum populus, ubi animadverteret, talia sibi negari, quæ facile, ac sine ullo scrupulo putat sibi concedi posse, ultro & sine licentia, vel Summi Pontificis, vel concilii illa sibi vendicer: quod an futurum sit ex usu Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Reipublicæ Christianæ, id nos Paternita-

ii

vi vestra Reverendissima expendendum relinquimus, &c. Datum in Civitate nostra Vienna die ultima Julii anno Domini MDLXIII. Regnorum nostrorum Romani 33. aliorum vero XXXVII.

CXI.

Illius erat Ferdinandus Cæsar politicorum quorundam præstigiis, quæ etiam antea Carolo V. offusæ fuerant, fingentium, ac suadentium, Catholicæ religionis reliquias in Germania conservandas, si calicis usus permitteretur laicis, & cælibatus, ac jejunii quadragesimalis acerbitas tolleretur, ut tot populi jejuniorum odio, & cupidine calicis, tanta Sacerdotum, & Monachorum turba conjugali delictiarum furiali amore percita ad lutheranam hæresim defecissent; at pietas Christiana, injecto, non laxato cupiditatibus fræno, continetur, nullaque re citius extinguenda erat Catholica religio, quam petitis iis permissis, cum indigna cogitatio populos subitura foret, Lutheranos veritatem ac sapientiæ apicem attigisse, constaretque eos, qui calicis cupidine stulta defecerant a fide Catholica, Eucharistia se privasse, dum vel ab iis, qui Sacerdotio non erant initiati, eam acceptare, vel Christi in ea præsentiam negarent: nec leges ab Ecclesia Christi sponfa, ejusque spiritu, & instinctu tot sæculis observatæ sanctissime ob inanium hominum umbratilem opinionem convellendæ erant; quare Ferdinandi preces circa cælibatum, & jejunia non auditæ, circa calicis vero usum a Pio IV. admittas visuri sumus, a Pio vero V. indulgentiam illam, ut exitialem, experientia ipsa comprobata, rescissam, suo loco dicitur.

CXLI.

Quod porro in Cæsareis literis scriptum est esse a Philippo Hispaniæ Rege dilationem concilio quæsitam, dederat suspicandi occasionem Claudius Comes e Luna Hispanus Orator, qui concilii turbas non parum auxit, cum muneris limites egressus plura ad eum non spectantia moliretur; nam cum ipso concilii exordio data esset Protestantibus summa libertas publica singrapha communita, ut accederent ad concilium, iique in pervicacia obduruissent, nec accedere ad concilium dignati essent, quod in eo dominari non possent, Comes e Luna litem movit de iis accersendis ad concilium, & colloquiis cum iis agendis, quæ concilium in longiora tempora absque aliqua utilitatis spe erant prorogatura: quo audito Ludovicus Avila Philippi Regis Hispaniarum apud Pontificem Oratorem monuit, ne fructum, qui e concilio decerpendus sperabatur, corrumpere, nec proponere aliqua, quæ

Comes e
Luna
Concili-
um tur-
bat.Ext. ejus
lit. in ms.
Arch. Vat.
fig. num.
3216. post
ep. 35.
28. Julii
1563.

prolixas dilaciones, & moras traherent; inde enim tot horrentes spinas progerminaturas, quæ flavescerent jam segetem essent præfocaturæ. Hæc esse Regis Catholici sanctissima mandata, atque imperia, ne ejus Oratores ullis actionibus, atque congressibus cum Hæreticis se implicent: jam satis superque exploratum, nullum cum Hæreticis mille dolis instructis, pertinacissimisque colloquium e sententia successurum, ne ergo necere concilio moras affectet, Regem enim Hispaniarum, ut nolit concilii actiones præcipiti impetu confici, ita nec differri. Ad infringenda hæc Comitum molimina Pontifex Alexandro Cribellio Apost. in aula Philippi Regis Internuntio mandavit, ut apud eum querelas de Claudio deferret, qui sine mandato Regio instabat Tridenti, ut iterum Protestantes ad conc. vocarentur, ex quibus concilii in longos flexus, temporumque intervalla protraherentur, quod cum Alexander Internuntius præstitisset, respondit Philippus nulla hæc abs se de Protestantibus urgendis data iusta. Potius nitide dixisse, hæc ad se non spectare, sed ad Ferdinandum Cæsarem. Querenti etiam, quod idem Comes Congregationes nationales moliretur, subiecit Rex, nolle se quidquam innovari. Insuper cum expositum esset Regi, adduci a Comite e Luna propositiones de electione Pontificum a communi ordine, ac more abhorrentes, necnon motam ab eo controversiam, quo jure a Pontifice Sacerdotia conferantur, subdidit Rex, se nunquam talia cogitasse, de quibus singulis extant Cribellii Internuntii ad Pontificem literæ; quæ etiam firmiores reditæ sunt testimonio Pauli Odescalchi extraordinarii Apostolicæ Sedis Internuntii ab ipso Pontifice in Hispaniam directi; Pontifex ergo, ut Comitum ad officium revocaret, subjectam epistolam transmisit.

Ext. illud.
ep. 16.Ext. in
ms. Arch.
Vat. fig. n.
3217. ep.
150.Pius IV.
lit. ms.
Arch. Vat.
20.1. ep.
90.

CXLI.

Dilecto Filio Nobili Viro Claudio Comiti e Luna.
Dilecte fili nobilis Vir salutem, &c. Nemini omnino concedimus, ut is majore studio, quam nos, aut cupierit, aut operam dederit, ut concilium ea via progrediatur, qua ad propositum, & optatum finem perveniat, nempe divini honoris, & communis utilitatis Ecclesiæ: quæ quidem in eo posita sunt, si Catholicorum dogmatum veritas, confutatis hæresibus, stabilietur, & ea, quæ in moribus corrigenda sunt, recte, & ut convenit, emendentur. Ad hæc autem res persequendas, cum maxime esse necessarium constet, consensionem, atque concordiam Sacra Synodi,

di, dolendum est, factum esse paucorum culpa, ut tamdiu prælati inter se dissenserint tanto Ecclesiæ detrimento, & tam gravi offensione bonorum omnium. Hanc autem piam mentem, & voluntatem nostram, quod ad reformationem morum atinet, omnibus adeo notam esse scimus, ut quisquis eam parum sibi perspectam esse ostendat, is non graviores nobis, quam sibi, & iudicio suo injuriam faciat; quapropter non est, quod nos ad ipsam reformationem faciendam adhorteris, cujus summo studio, & cupiditate tenemur. In eo potius nos adjuvare debes, ut reperitur ratio, qua ipsa reformatio quamprimum perfici possit, cum tanta sint, & tam manifesta pericula, in quibus, ut ipse quoque scribis, Christiana Respublica versatur, ut non remedio solum, sed etiam celeritate opus sit.

Quid autem aliud est novas quotidie res proponere, quibus concilium protrahatur, quam effectum ipsius reformationis impedire? Qui hoc agit, certe is nobis videtur, reformationem fieri nolle. Non solum autem non consulitur communi utilitati, sed ne severissimi quidem Regis tui cuius aliam mentem esse scimus.

Itaque facere non possumus, quin doleamus cogitationem istam tibi pravo quorundam consilio injectam esse: qua quidem, ut desistas, & cum Sacra Synodi prælati de eo consentias, quod populo Christiano magis expedire putatur, re in Domino adhorramur: quod nisi feceris, id quod absit malorum omnium, quæ tam necessariæ remediis tarditas Christianæ Reipublicæ inchoatura est [ea autem pene innumerabilia sunt] in te merito poterit culpa conferrî. Cum Galliæ Episcopi concilium quam celerrime peragi cupiant, quippe quorum domestica mala hoc potissimum remedio indigent, & quorum causa ipsum Concilium maxime congregatum fuit. Cum charissimus in Christo filius Romanorum Imperator electus, & ceteri Christiani principes idem optent, propterea quod intelligant, quantopere necessarium sit curare, ne perniciofa hæresum semina, per omnes fere Christiani nominis provincias diffusa altius radices agant, vide ne maximam infamiam subeas, si existimatum hoc de te fuerit, displicere tibi eas Christianæ Reipublicæ partes, quæ hoc morbo laborant sanari; cum præsertim Galli restituti fuerint, actum esse de populis suis, nisi remedium celeriter adhibeatur. De invitandis ad Concilium de integro Principibus, & Civitatibus Imperii, quod nos hortari, non videmus, id fructum aliquem asserere posse; cum nos frustra eos iam per literas, & nuntios invitaverim.
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

mus; & quidem contra voluntatem Regis Catholici. Quo officio non contenti postea etiam per nuntium nostrum, & postremo per Venerabilem fratrem nostrum Joannem Episcopum Prænestinum Cardinalem Moronum Legatum de ea re cum ipso Imperatore egimus, sicut expedire censuimus &c. Datum Romæ die IV. Aug. MDLXIII. Anno IV.

Eodem Augusti mense Veneti oratores porrecto libello supplici postulaverunt, ut & ipsi Græci ad concilium evocarentur, sed nec cum ipsis officium hoc christianæ charitatis prætermittendum, Archiepiscopus Pragensis ostendit, exhibitæque sunt a Patribus literæ, quibus Orientales pene omnes ad Synodum vocabantur: nec Cardinalem Vvarmiensem latebat, ipsum Moscoviæ Ducem fuisse invitatum, idemque pariter de Patriarchis Constantinopolitano, & Alexandrino, de Armenis, & Æthiopicis palam apud omnes factum esse liquebat.

CXLI.
Veneti
Oratores
Græcos
invitari
poscunt.

Jamque frustra cunctis hisce ad concilium vocatis, antequam idem dilaberetur mensis, accessere ad Synodum Belgæ ternis missis spectabilibus Episcopis, totidemque Theologis doctrinæ fama florentissimis. Fuere inter Præsules Franciscus Riccardottus Atrebatensis, Antonius Havezzus ex Ord. Prædicatorum Namurcensis, & Martinus Rythoniensis Yprensis Antistites. Ex Theologis autem fuere Michael Bajus, de quo jam satis alibi superius diximus, Joannes Hassel, & Cornelius Janfenius, cujus laus, multis sacræ scripturæ libris explanandis, ac præsertim in Evangelicis commentariis summa est, qui Gandavensis postea fuit Episcopus. Hos omnes Philippus Hispaniarum Rex ad concilium immiserat, suisque literis ad Patres in Synodo congregatos directis Margharita Austriaca, quæ per id tempus Belgium fratris nomine moderabatur, illos abeuntes est profecuta.

CXLI.
Belgæ ad
Concili-
um veni-
unt.

Illustriss. ac Reverendiss. Dominis S. R. E. Cardinalibus S. D. N. Pii Papæ IV. Legatis Sacrosanctæ œcumenicæ Tridentinæ Synodo Præsidentibus, cæterisque Patribus in eadem congregatis Dominis nostris gloriosis.

Illustrissimi, ac Reverendissimi Legati, Præsides, ac Patres plurimum observandi. Cum intellexerimus ad Sacrum concilium œcumenicum a Sanctissimo Pontifice Pio IV. Domino nostro observandissimo Tridenti indictum, undique Ecclesiarum, ac variarum provinciarum præfules jam pridem convenisse, qui hoc tempore, tam perturbato, fluctuanti, labentique Religioni Christianæ, ac Catholicæ fidei suis consiliis o-

Margha-
rita Au-
striaca
scribit
Concilio.

peram ferant, nostro quoque muneri in excitando Episcoporum hujus inferioris Germaniæ nostro Regimini a Catholico Hispaniarum Rege commisso officio deesse tandem noluissemus, libenterque mature providissemus, ut ex hac Regione ii, qui ibidem comparere tenentur, tempestive adfuerint, nisi quosdam ex iis ætas, ac valerudo adversa excusasset, nonnullis vero aliunde impedimenta fuissent objecta parim ob periculum, quod gregi suo ab hæreticis imminere conspicebant; cum enim vicina his ditioribus Regna gravissimos motus ob Religionem sustinerent, eorumque auctores omnes secum in eandem ruinam rrahere molirentur, non parum, quoque nos ipsæ sollicitæ fuimus, quomodo, vel hoc periculum illis ab Ecclesiis suis longius recedentibus devitari, vel rursus, si debita obedientia œcumenicæ Synodo hac ex parte non exhiberetur, vestra expectationis satisfieri possit. Visum tamen tandem nobis fuit, aliquos hujus Provinciæ Episcopos ad id cum primis idoneos deligere, qui istuc se conferrent, suoque, & aliorum hujus provinciæ præsulum nomine Sacrosancto concilio assisterent. Et cum inter cæteras præclaras animi dotes cum primis excellentes Sac. Theologiæ Doctores existant, eis adjuungere duximus tres alios ejusdem sacrae paginæ professores ex universitate Lovaniensium, quo, quod Episcoporum numero deesset, Theologorum opera, si quis eorum usus Paternitatibus Vestris forsitan in discutiendis controversis dogmatibus incidere, suppleri posset. Sunt autem Franciscus Episcopus Averbatenis, Martinus Episcopus Yprensis, Antonius Episcopus Namurcensis, Cornelius Jansenius decanus Ecclesiæ Collegiæ S. Jacobi Lovaniensis, Michael le Bay, & Joannes Hassel a Lovanio viri non minus ob vitæ integritatem, quam doctrinam venerandi, quos Illustrissima, ac Reverendissima Paternitates Vestrae dignabuntur, tam ob eorum meritum, quam in Regiæ Catholice Majestatis, ac nostram gratiam benigne suscipere, & vestro favore complecti, orantes Omnipotentem Deum, ut illis gratiam suam largiatur, quo vestrae expectationi satisfiant, eaque in communi consulant, quæ nominis sui honorem augere, Sacrosanctam Fidem constabilire, & Populum Christianum, ac Ecclesiam Catholicam ab intestinis dissidiis ad concordiam reducere queant, ad quod uri non dubitamus omnium vota tendere, ita idem Deus propitius ea favore suo prosequi, atque adjuvare, vestrasque Illustrissimas, ac Reverendissimas Paternitates incolumes conservare, & Sanctæ huic Synodo gloriosum finem imponere dignetur, suppliciter ejus

clementiam, ac misericordiam deprecamur: Datum Bruxellæ XII. Maii Anni Dom. MDLXIII.

Eisdem Illustrissimis, ac Reverendissimis Patribus deditissima Margharita Dei gratia Parmæ & Placentiæ Ducissa, pro Catholica Majestate inferioris Germaniæ Regens & Gubernatrix Generalis.

His a Patribus acceptis paratum est responsum, ac XXIII. Augusti habita est Generalis Congregatio, in qua approbata est formula literarum ad Margharitam Austriacam Belgii moderatricem redditarum subjectis concepta verbis.

Illustrissima, & Excellentissima Domina Margharita, pro Catholica Majestate inferiorem Germaniam Regenti, & Gubernatrici Generali.

Illustrissima, & Excellentissima Domina. Perquam grata nobis, & huic Sanctæ Synodo pietatis, & vere Religionis Excellentie Vestrae illa restitucio fuit, quam in literis ejus mense Majo ad nos datis animadvertimus. Gratus etiam trium Episcoporum, Belgicæ Lovaniensium Theologorum ad nos adventus, eoque gratior, quod gravi ipsius de omnium vitæ integritate, atque doctrina testimonio, aliisque præterea nominibus commendati illi venerunt, quamobrem eos libenter vidimus, libentius etiam propter cognitam jam nobis insignem eruditionem, ac pietatem eorum consilio in communi causa. & utimur, & utemur. Cæterum quam atulit excusationem, cur & hos tamdiu mittere distulerit, & alios simul e Provincia ista non movendos censuerit, eam ut justam admittimus & probamus, præsertim ex eo, quod nobis quoque ignotum non sit, quanta gregibus Christi, absentibus Pastoribus, hodie ubique pericula immineant, a quibus quidem tutores esse in posterum valeant, dum nos hic juvante Domino sedulo laboramus, interim est, ut in visceribus Christi Excellentiam Vestram hortemur, ut a solito suo more, institutoque non discedens, Hæreticam labem a Regionum istarum finibus assidue arcere non intermittat. Hoc nihil neque Deo acceptius, neque Regiæ Catholice Majestati, sibi que gloriosius, neque denique Provinciæ isti salutaris, ac nobis, universæque Synodo gratius facere poterit. Dat. Tridenti XXIII. Augusti MDLXIII.

Actum hoc tempore de Hispaniæ Inquisitionis Tribunali Mediolani constituendo; verum licet præfules Itali elidi omnem hæreseos conatum perciperent, vim tamen Hispanam suspectam habuere, ac quamvis administrari Hispani dicerent, ea Tribunalia pontificio Tribunali obnoxia fore, tamen communis fuit sen-

CXLV.

To. 10. de
Conc. ref.
Arc. Vat.
fig. num.
3197. p.
49.
Ext. in
act. Conc.
Trid.
scriptis per
Alulph.
Serv.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
139.

CXLVI.
Carol.
Vicecom.
in lit. ad
Card.
Borrom.
Card.
Leg. et.
415. a. l.
Car. Bor.
9. 3. 71.
1563.

ten-

tentia Hispanam inquisitionem pontificiis imperiis parum obsequi, Cardinalesque Legati de his a Cardinale Borromæo responsum accepere, censuram fidei constituendam Mediolani secundum jus commune, ne damno ordinarii antistitis vertatur, nec ab Hispanæ, sed pontificiæ inquisitionis tribunali: ex quo Præfules Itali magno mœrore soluti preces addidere, ne Hispani administri isti immiscerentur, adeo illi severitatem Hispanam, suæque autoritatis everisionem verebantur: de quibus Legati nona Septembris scripsere; qua etiam die significarunt, autoritatem pontificio diplomate collatam de abolendis, ac reconciliandis Ecclesiæ Hæreticis, Polonis, atque aliis Septentrionalibus, terminis angustioribus circumscriptam esse, cum nonnulli ex Valle Tellina, atque Italia Tridentum accederent, ut contractis hæreseos vinculis solverentur.

CXLVII. Exceptus est septima Septembris in Congregatione Generali Orator Joannis Valletæ Principis Rhodiæ militiæ, cujus literæ subjectis conceptæ verbis perlectæ sunt.

Reverendissimis, ac Illustrissimis Dominis Patribusque amplissimis Legatis, & Præfidentibus, Cardinalibus, & Dominis Archiepiscopis, Episcopis, cæterisque in Sacrosancta Synodo Tridentina congregatis.

MS. Arc.
Vat. fig.
n. 3252.
p. 225.
Acta
Conc.
Script. per
Alulph.
Servant.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
176.
Ext. lib.
p. 146.

Quod nostræ Reipublicæ maxime necessarium, ac ordini, cæterique nostro semper optatissimum fuit, ut hisce temporibus adeo turbulenti, & calamitosi opportunitum aliquod inveniret remedium, quo tam frequens, durum, & lethale malum, cui tot passim animæ obnoxie existunt, sedari poterit, ac tolli possit, id quoque, postquam vobis amplissimi Patres ob eam causam nuper Tridenti congregatis cum incredibili oranium nostrum lætitia accidisse rescivimus, supplicationibus statim decretis Deo Optimo Maximo ingentes e-gimus gratias. Universi etenim, cum Sacrum, ac Generale Concilium, non nisi ex optimis, doctissimis, piissimisque viris, iisque longe solertissimis conficitur, idque Divini spiritus virtute, non humano aliquo judicio gubernatur, certa fuimus persuasione imbuti, vos quemadmodum solus ille Deus ad causam suam agendam hoc tempore advocavit, ita spem, & expectationem tam præclare ornatos, ut quidquid a vobis constitutum emanavit, id non ipsi solum Deo gratissimum, sed Reipublicæ Christianæ utilissimum, vobis vero, ac dignitati vestrae per omnem annorum memoriam gloriosissimum fore. Itaque Illustrissimi, ac Reverendissimi Patres, etsi

Orator Equitum S. Joannis Hierosolymitani ad Concilium accedit.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

cum de vestro frequenti commatu multorum literis ad nos allatum esset in re bellica administranda, cui die, noctuque incumbimus, occupatissimi essemus, nullius tamen rei curam potioram habuimus hac instituta legatione, quamprimum significandi, & de hac celeberrima Synodo, quanto opere latemur, & quam prompta pietate, ac singulati studio rei Christianæ opitulanda, cum manu, tum etiam consilio parati simus. Quamobrem nostros Oratores, & Legatos publico omnium decreto ad vos misimus, huic maximo, celeberrimoque consilio interveniuros, quos ut in hac parte vobis non inutiles fore speramus, ita vos illis vicissim, cum de Sanctissimis nostri ordinis negotiis ad vos retulerint, benignos, atque propitios esse futuros confidimus; nam si quando alias, nunc certe Sacrosancti Proceres, ope ac patrocinio vestro indigemus, qui ad Europam contra barbaros defendendam, dum nostra ad ipsum usque sanguinem universa effundimus, debitis, iustisque subsidiis per summam vim, atque injuriam assidue spoliatur. Verum quoniam de hisce rebus, Oratoribus ipsis, ut coram tractarent, negotium dedimus, quibus in omnibus fidem adhibere dignabimini, his literis finem imponimus, Deum Optimum Maximum prius obtestantes, ut quæcumque per vos agenda erunt, ea vobis, & Christianæ Reipublicæ prospere eveniant. Datum Melitæ XVIII. Kal. Decemb. MDLXIII.

CXLVIII. Magister hospitalis Jerusalem, & concilium Frater Mego Locumtenens Vicecancellar: Subditur in eodem MS. mandatum Principis Melitensium Equitum, quod ab his verbis ducit exordium Frater Joannes Valleta Dei gratia Sacrae domus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Magister humilis, pauperumque Jesu Christi custos, & nos conventus ejusdem. Universis, &c. Decretus vero est iis literis Orator, Fr. Martinus Royas de Porta Bruna Vicecancellarius, ut concilio Tridentino interesset, ejusque sanctiones ad fidei, Christianæque Reipublicæ utilitatem promoveret. Consignatæ vero sunt ex literæ hac temporis nota. Dat. Melitæ in conventu nostro die XXI. Mensis Julii MDLXIII.

CXLIX. Porrectis iis literis Orator gravi oratione tarditatem adventus ad Synodum excusavit, atque equestris ejus ordinis indefessos labores pro tuenda re Christiana commendavit, cui nona Septembris hoc responsum a Synodo redditum est.

Illustris, ac Reverende Orator. Quod Illustrissimus, & Reverendissimus magnus vestri ordinis Magister ad hoc Sacrum Ge-

Ext. in
ms. Arch.
Var. sig.
n. 3252. p.
228.

nerale concilium, ut optabat, ipse non venerit, tuque munus istud tuum non citius obieris, Sancta Synodus excusationem, quam attulisti, ut justam accipit; nam cum non ignoret eximium vestrum erga Sanctam Apostolicam Ecclesiam studium, cujus in magna Christiana Reipublica periculis contra immanissimos nostri nominis hostes testimonia extant quamplurima, non dubitat, nisi pyrata iter impedivissent, quin multo antea sacer, strenuusque ille vester ordo fuisset declaraturus, quantum hunc sacrosanctum conventum probet, atque ejus progressus ex animo, ut Christianos decet, exoptet. Nunc re nobilissimi ordinis Oratorem, & Ecclesie dilectum filium, quando militum Christi, & acerrimorum veræ Religionis Propugnatorum, & Christianam voluntatem testaris, hæc Sancta Synodus excipit, atque de luculenta illa, quæ modo a te habita est, oratione totius illius ordinis pietatem erga Deum, universamque Christianam Reipublicam agnoscit; vehementerque diligit. Quæ vero de commendis, & privilegiis vestris conservandis diligenter petiisti, in his Sancta Synodus habebit, quatenus licebit propter charitatem, qua magnum Magistrum Sacræ istius Religionis atque illum ordinem amplectitur, rationem dignitatis & commodorum vestrorum.

CL.
Card.
Legati ep.
411. ad
Car. Borr.
& 420.
15. Sep-
temb.
1563.
De Mat-
rimonio
clandestino
maxima
concer-
tatio.
Ext. in
ms. Arch.
Var. sig.
n. 3216. ep.
6.

Hoc dato responso institutum est tertium examen canonum spectantium ad Sacramentum Matrimonii, de quibus suam sententiam deprompserunt duo Cardinales, tres Patriarchæ, & tres Archiepiscopi. Exercuit diu Patres controversia de clandestino Matrimonio, quod pars major rescindi volebat; pars altera usque ad sexaginta negabat jure rescindi posse, utriusque autem scripsere gravissimis hinc inde allatis argumentis.

Pontifex vero a Legatis consultus XV. Octobris in hæc verba respondit. *Controversiam de clandestinis, cum inquisitoribus, & Theologis excussimus, & conclusum est, quod possimus, & debeamus ea rescindere, maxime respectu habito minoris ætatis, quæ nondum XXV. annum excessit, quodque decretum in aliqua parte temperari possit. Agerent itaque Legati cum Madrutio Cardinale, & aliis, ut pacato sint animo in ea controversia, vel eam ad Sedem Apostolicam referant, satius tamen futurum, ut ipsi eam dirimant.*

CLL. Inter alia Patrum decreta de asserenda Sacramenti Matrimonii dignitate, illud contra novatores omnia prophanantes fanxerant, disgregato ob adulterium conjugio innocentem ad alias nuptias transvolare non posse, cui decreto Veneti

Oratores intercessere porrecto XI. Augusti subiecto libello supplici, quod in Græcorum insulis, quartum ipsi tenebant imperium, contrarius mos inolevisset, eorumdemque Græcorum habendam rationem flagitarunt.

Petio Oratorum Serenissimi Domini Venetiarum, &c. Lecta in Generali Congregatione die XI. Augusti MDLXIII.

Neminem dubitare posse arbitramur, Illustriissimi Præsidentes, & Patres Sanctissimi, Serenissimam Reipublicam nostram semper addictissimam fuisse Sacrosanctæ Apostolicæ Sedi, & illius autoritate congregatis æcumenicis Synodis: quin, & toto pectore amplexatam esse, ac omni devotione prosequutam, quæ inde emanarunt decreta, canones, & sanctiones, utque semper promoveant Dei gloriam animarum salutem, ac christiani populi tranquillitatem, & pacem. Verum eum aliqua sint in septimo canone de matrimonio, qui circumfertur, quæ nisi aliquo moderentur pacto, possent non modicum scandalum in Ecclesia Orientali, & præcipue nostris in regnis, & Insulis Cretæ, Cypri, Cœcyræ, Zacynthi, Cephaloniæ, & aliarum plurimum excitare, non solum in præjudicium tranquillitatis publicæ, sed & catholice ecclesiæ, visum est nobis paucis attingere, nostrumque iustissimum desiderium explicare.

Notum est Græcorum Ecclesiam, etsi aliqua ex parte a Romana dissentiat, non tamen adeo deploratam esse, ut non possimus de illa nobis melius polliceri, præsertim, cum in locis prædictis, aliisque, aditioni nostræ subiectis, licet suo ritu vivant, obediunt tamen Præsilibus Ecclesiasticis a Sede Apostolica assumptis: quare non patitur ratio, nec foret nostri numeris si pateremur illos tali anathemate gravari, & inde occasionem accipere, ut tumultuari possent, ac penitus ab ipsa Sede Apostolica desciscere. Exploratum quidem est, consuevisse Græcos fornicariam uxorem dimittere, & aliam ducere, sequendo, ut dicunt, antiquissimum ritum suorum Patrum, nec in aliquo æcumenico concilio fuerunt ob hoc condemnati, aut aliquo anathemate percussa, quamvis ritus ipse fuisset Romanæ, & catholice Ecclesiæ semper norissimus. Quare nostrarum parium esse cognoscimus petere, & instare omni, & meliori modo, quo possimus, a vobis, Sanctissimi Patres, ut verba illius canonis ita moderentur, ut Græcis præsertim sub anathemate non fiat præjudicium, quod fieri posse non dubitamus, non solum sine jactura catholice Ecclesiæ, sed & forsam cum plurimorum Doctorum veneratione. Possit itaque nostro iudicio fieri,

Ext. in
ms. Arch.
Var. sig.
3197. p.
173.
Oratores
Veneti
postulant
ut quidam
abusus in
matrimo-
nio Græ-
corum
permitterentur.

ut Sancta Synodus haberet intentum, & Serenissimo Domino nostro esset satisfactum, reformando canonem in hunc, qui sequitur, modum.

Si quis dixerit Sacrosanctam Romanam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, quæ est aliorum omnium magistra, errasse, vel errare, quando propter adulterium alterius conjugum docuit, & docet, Matrimonium non posse dissolvi, & utrumque conjugum, vel saltem innocentem, qui causam adulterio non dedit, non debere altero conjugate vivente aliud matrimonium contrahere, & mæchari eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alteri nupsit, anathema sit.

Quamobrem rogamus vos Sanctissimi Patres, ut dignentur amplissimæ Dominationes Vestre, vel eo modo, quo diximus, vel meliori, prout videbitur prudentissimo iudicio suo hac in re morem gerere Serenissimæ Reipublicæ nostræ, quæ semper obsequentissima extitit, & in posterum existet Sacrosanctæ Apostolicæ Sedi.

CLII. Non admitta sunt Venetorum postulata, [r] nec enim doctrina Christi fucis obscuranda erat; atque ob salutem animarum perspicuis verbis promulgatum est in canone juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam, innocentem conjugem ob alterius adulterium non posse novas nuptias contrahere, atque anathema contrarium dicturo intentatum, ut in sess. XXIV. visuri sumus.

CLIII. XI. Septembris coacta est generalis Synodus, in qua discussa sunt viginti supra unum capita de reformatione, de quibus Cardinalis Moronus Præses concilii, ita præfatus est. *Cum iam expedita sit materia Sacramentorum agendum est nunc de reformatione, quæ etsi quamplurimis displiceat, cum ea universalis sit, & omnes tangat, tamen quacumque ratione non obstante de ea omnino tractandum est, nihil enim, quod magis a Christianis om-*

NOTE [1] F Allitur profecto Annalista scribens Venetorum postulata a patribus neglecta nec penitus admissa fuisse. Scriptores enim historiae concilii Tridentini Pallavicinus & Soavius affirmant patres illos decretum de divortio ita primum distasse, ut anathemate damnarent illos qui per divortium matrimonii vinculum solvi docerent. Reclamantibus ad hæc Venetis obsequendum patres rati, ita reformandum decretum illud censuerunt, ut anathema iis tantummodo diceretur, qui erroris instigarent ecclesiam docentem matrimonii vinculum non posse dissolvi. . . & innocentem qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjugate vivente aliud matrimonium contrahere &c. Hæc canonis reformatio argumento esse potest Tridentinos patres nihil ea de re ut fide certum definitum sibi assumpsisse: quamquam & id pariter demonstrarunt se quidem totamque ecclesiam in sententia Græcis oppositam inclinare. Hinc non ignobiles Theologi, quamquam in ea sunt sententia ut manere conjugii vinculum etiam post divortium teneant; ambigere se tamen profitentur utrum Tridentini patres tamquam fidei dogma id definire voluerint. Vide Tournely in tract. de Sacram. Matrim. Hanc etiam sententiam nostram confirmat solemnibus protestatio archiepiscopi Nicolsensis, qui, cum septimus canon in solemnibus concilii sessione legeretur, hæc palam exposcit: *Peto &c. quæ verba in Annalibus hic num. 194. descripta sunt. MANSI*

nibus expelleretur, & summis votis desideretur, nihilque magis præsentis Ecclesiæ calamitates exposculant, quare potissimum hac de causa Patres ex tam longinquis partibus in hunc locum evocati sunt: excusavitque, quare non proposita fuerit ea reformatio, quæ tangit impedimenta, quæ proveniunt a Principibus Secularibus, cum eisdem impedimentis Episcoporum residentia perturbatur. Non posse simul omnia uno, & eodem tempore fieri, verum tam ipse, quam ejus ceteri eius collegæ promittunt eam infra triduum Patribus exhibere, ut una cum aliis in sequenti sessione decernatur. Nec Patres vereri debent, ut aliqui vereri videntur, suspensionem concilii, admonuitque eos, ut ad proposita tantum respondere vellet, & statim dixerunt Lotharingius, & Madrutius Cardinales.

In hac sancienda disciplina Christianæ emendationis norma caput omnium difficillimum tangebatur Principes, quod cum antea ad Cæsarem transmissum esset, atque ab aliis articulis segregatum, præfixo Cæsari decem dierum termino, quo labente sententiam suam depromeret, ea res ingrata adeo accidit Præsulibus, ut centum ex ipsis, atque amplius seorsim congregati inter se convenerint, suffragia circa reformationem non latari, nisi capitulum ad Principes spectans pristino loco restitueretur, de quibus Cardinalis Borromæus XII. Septembris a Cardinalibus Legatis certior redditus est. Interea Cæsar questus est angustiis temporis spatium sibi constitutum, ut caput reformationis Principum consideraret; rem esse gravissimi momenti, quæ Reges, ac Principes tangeret, decem tantum dies connumeratis iis, qui a cûrforibus eundo, redeundoque consumpti erant præstitutos, poposcitque, ut laxius ad rem pendendam tempus sibi daretur, cum nollet promittere, quæ præstare non posset, ne-ve inde mala nascerentur, unde bona

CLIV.
Legati
Car. in
lit. ad
Car. Bor.
12. Sept.
ep. 419.

Ep. 422.

Principes
sua pro-
trahunt
reforma-
tionem.

bona sperabantur; nec deesse pro occupandis Patribus gravem aliam rerum molem: ad quæ Legati se excusarunt, rem sibi integram non esse, jam enim Præfibus triginta sex reformationis capita, ut excuterentur tradita esse, nec id sponte, sed coacte egisse, cum Præfules fixum, & ratum haberent, suffragia non ferre circa reformationem, nisi caput de reformatione secularium contineretur, posse vero legi literas Cæsaris coram Patribus, ut ipsi decernant, quid agendum sit. At Oratores Cæsarei obiecere confecta ea capitula, quæ Principes perstringerent, inconsultis Principibus, & ita eos non auditos damnari. Quæ omnia XV. Septembris ad Cardinalem Borromæum perscripta. Ut vero hæc lites circa reformationem Principum magis exasperatæ sint a Gallis Oratoribus infra dicitur.

CLV.

Angel. in
Mass. in
Act. Conc.
Trid. post
sess. 7.
MS. Arc.
Vat. sig.
n. 3212.
p. 195.
de Conc.
MS. Arc.
Vat. sig.
n. 3196. p.
53.
Asulph.
Serv. in
act. Conc.
Trid.

Prorogatio
sessio
nis octa-
va.

Decimaquinta die Septembr. habita est congregatio Generalis, in qua impetrato de more Spiritus Sancti præsidio Cardinalis Moronus primus Legatus sessionis extrahendæ causas exposuit his verbis.

Nos Legati, quantum in nobis est, optamus sessionem fieri die crastina, sicuti statutum est, verum necessitas urget, ut omnino differatur ob multas rationes.

Primo quia Patres super canonibus Sacramenti Matrimonii adhuc concordare non potuerunt, sed valde inter se discordant, prout etiam discordes sunt circa canones reformationis abusum super ipso matrimonio.

Secundo polliciti eramus tractare in hac eadem sessione de reformatione generali, quod quidem, ut apparet, in præsentiarum præstari non potest, quare necessarium visum est, imo coacti sumus apponere vobis dilationem sessionis usque post festum D. Martini, quæ dies nobis opportuna visa est, cum præter ea, quæ diximus, multa adhuc præstanda supersunt ad dogmata pertinentia videlicet de Purgatorio, de Imaginibus, de Votis Monasticis, de Indulgentiis, & nonnullis aliis, quæ in eadem sessione expediri poterunt.

Dicant igitur Patres sententias suas, quas nos libenter sequemur.

Illustrissimus D. Cardinalis Lotharingus dixit. Spero ex hac prorogatione maximum commodum futurum, quanto enim magis res reformationis differuntur, eo diligentius stabilimur, ipsaque reformatio integra fieri poterit, videlicet de omnibus Scæribus Ecclesiasticis excepto Summo Pontifice, tractabiturque si quid ad secularis attinet.

Collectis suffragiis maxima ex parte itum est in eam sententiam ut consensus

in diem D. Martino sacrum differretur.

Habita sunt postea plures pro his discutendis Congregationes, quas Astulphus Servantius suis diebus distincta recenset.

XIX. Septembris MCLXIII. a Joanne Cardinale Morono, & aliis Pontificiis Legatis missus est Vicecomes Episcopus Vintimiliensis ad Pium IV. ut eum de progressu concilii certiores redderet, atque de eo claudendo, definitis omnibus dogmatum controversiis consilium exposcerent, hisque mandatis Internuntius instructus est. Exponeret longiores in protrahendo concilio moras, tum publicæ rei, tum Pontificiæ damnum afferre; publicæ quidem rei ob Ecclesiarum suis Episcopis destitutarum damna, tum ob graves sumptus a Pontifice profuturos, Episcopos etiam crescere audacia, atque in Ecclesiasticæ rei administratione plus, quam par sit, sibi arrogare, necnon in beneficiis novis efflagitandis a Pontifice importunos se præstare; producto etiam concilio controversias novas, atque implicitas exoriri posse, tum maximorum principum occurrente obitu posse dissolvi Synodum sine ullo operis fructu, vel cum schismate, tum quia principibus concilium videatur esse instar fræni, quo pro eorum voluntate hac, vel illac vertatur Pontifex. Propterea cum longior continuatio trahat periculum, significarunt Legati, se cum Rege Catholico acturos, ut intelligat, nolle Pontificem præcipiti exitu claudere Synodum, sed sinere, ut suo ordinario cursu decurrat, utque controversiæ necessariæ congruo modo pertractentur, idque tantum queri, ut Regii ejus administri æquo sint contenti, nec affectent invadere alienum munus, suumque prætergredi, ut hæcenus moliti sunt in rebus gravissimis, veluti in impediendis, vel differendis Partium consensibus, & præfibus in suas partes pellicendis, in discessione etiam nationis Hispanæ nuper pertentata, in deputatione per nationes præter consuetum morem promovenda, in Congregationibus privatis in ædibus Legatorum disturbandis, in cogendis e contra domi suæ conventiculis, in pellendo Collegiorum Canonicorum Hispaniæ procuratore, læsæque ea libertate concilii, in minacibus dictis jactatis adversus Prælatos Regis Hispaniæ obnoxios, qui ausi fuerint fari de capitulo principum, in responsis expectandis a Regia aula de omnibus quæ Tridenti tractantur, ac denique Regium Oratorem se in omnibus consultis, sive

ad

CLVI.
Ext. in
ms. Card.
Spad. sig.
n. 31. pag.
345.

Legati
Carolus
Vicecomitem
Romam
mittunt.

ad disciplinam restituendam, sive dogmata definienda, veluti Episcopum intrudere, quod penitus ab Oratoris munere alienum est, cujus est tuendo ac defendendo Concilio assistere, ejusque parere decretis non illud velle regere ac moderari, ac si Pontificis Romani Legatum ageret; quæ eo minus decent, quo Pontificii Legati nihil, quod ipsorum munus excedat, sibi arrogent, & sincero animo ad afferendam concilii libertatem, instaurandæ disciplinæ provehenda capitula tendant, ut omnes alii Oratores, Cardinales, ac præfules nitide testari possunt, atque opera ipsa loquuntur.

Idem Comes e Luna Orator continuum cum Imperatore, ac Rege Romanorum literarum commercium habet, atque apud eum magna pollet autoritate, arcana esse ejus negotia, neque hæcenus mentem suam circa capitulum Principum aperuisse, nec circa concilii protractionem, sive contractionem; id tantum fari, cum Imperatore, ac Rege Hispaniæ cupere sinem illi imponi, non præcipiti celeritate extingui: quæ verba ambiguum sensum patiuntur; diligentissimum esse in congregationibus, ac Prælati moras innectere: in ultima sessione visum diffidere propter verba Proponentibus Legatis, & deputatione per Nationes importune efflagitata, ac videri alicujus Hispani Præfibus parum æqui erga Curiam Romanam sententiæ adhærescere.

Addidere Legati posse Pontificem significare Catholico Regi, ut si ex animo disciplinam sacrorum Ministrorum in suum splendorem restitutam cupiat, impedimenta progressus concilii removeat, alioqui si debitus honos Pontificiæ autoritati non deferatur, posse Legatos Tridento revocari, conciliumque dissolvi, idque forte pro juvando progressu utile futurum; quod si dissolvendum foret concilium prius disciplinam instauratam esse oportere, ut constaret populo Christiano non ad eam defugiendam emendationem dissolvi concilium, sed propter injurias illatas a Principibus, qui Pontificis, & concilii tuendæ autoritati desint, idque tum demum agendum, modo non sint conjuncti inter se omnes Principes, dissolvendique illius occasio perspicua, & ingens urgeret.

CLVII.

De fine concilio imponendo significant Legati, expetendum illum, tum ob Divinam gloriam, publicæque rei, ac Pontificiæ utilitatem: at quia secum invenit Hæreticorum condemnationem, decretorumque in opus provocationem, propterea existimari posse, sinem non esse acceptum Imperatori, quia Cæsarei

muneris foret hæc conficere, tum quia pessimi res esset exempli toti imperio christiano, absoluto concilio, decretorum ejus observationem non mandari operi, & quia ex adverso ad ea exequenda desint vires, & ægre adversus vim Protestantium tueri se possit Cæsar, si protestantes metu belli ab eo inferendi perciti in eum confurgerent, tum etiam existimatur, voluntatem & consilia Regis Romanorum ad hæc non tendere. Præterea Regi Galliæ non acceptus concilii finis videtur tum ob easdem causas, tum quia impubes est, ejusque Senatores hæresi contaminati, Regnumque ejus diffidiis lacerum, atque ab Hæreticis, Helvetiis, Germanis, & Anglis circumfusum, a quibus illi terror imminet, maxime ob præterita exempla, & exigua auxilia, quæ sibi a Principibus Catholicis suppeditata queritur.

CLVIII.

At Regi Hispaniæ licet Synodi conclusio utilis videatur, quia tum in Hispania, tum in Italia ejus subditi parent Ecclesiæ, tamen noxam potest accipere ex fœderibus armorum ineundis ab Hæreticis, tum ob discrimina Belgio ab iis impendentia, tum ne varia ejus consilia contrahendarum affinitatum, aliorumque compendiorum disturbentur, tum quia a bellis abhorret, & quietis appetens est, exhaustoque ærario multum es alienum contraxit, cujus rei signa plura extant, quæ ab Internuntiis Crivello in Hispania, Delphino in Germania confirmantur, quorum postremus significat Comittem e Luna urgere summa contentione apud Imperatorem, ut concilium extrahatur; atque constare ex aliis, Imperatorem, & Catholicum Regem convenisse in ipso Concilii exordio, ut protrahendum curarent: itaque videri agendum cum Rege Catholico, ut memor honoris, ac salutis animæ progressum concilii non retardet; ac forte, quia propriis commodis in hac re ducitur, pertentari posset, si velit, appetente vere per Italiam in Belgium se conferre, simulque cum ipsius Beatitudine inire colloquium, atque augendi religionis splendoris ergo concilio claudendo interesse, aut si velit extrahi alicujus sui negotii perducendi causa, veluti matrimonii cum Regina Scotiæ, eaque de causa Concilii præsidio, atque autoritate opus habeat adversus Reginam Angliæ, posset sua Sanctitas in ea re ipsi obsecr. adare, modo concilium eo tempore clauderetur ac Rex Catholicus sponderet, se alios principes ad eam sententiam adducturum.

Quod ad suspensionem Concilii attinet,

CLIX.

net, videntur ea ratione multa incommoda, ac pericula declinari, quæ continuatione, vel dissolutio afferre possunt, nec secum invehit decretorum executionem, ac bellorum pericula, quæ finis intentat ac videtur felicius ea successura, verum conclusionem concilii piorum votis magis anteferri, ac si suspensio provehenda sit, eam efflagitari a Galliarum Rege, qui ad eam Regem Catholicum, & Imperatorem permovere possit. Videtur enim nobis Imperator illi facile assensurus, cum in medio Turcarum, ac protestantium exiguis viribus suffultus versetur, eique expediat, ne ad majorem hæreticorum damnationem procedatur, possitque boni consulere, disciplinam Ecclesiasticam fuisse iustauratam, pariterque idem acceptum foret aliis principibus, qui non alia præcipua de causa concilium enixe postularunt, quam ut morum pristinus nitor restitueretur; atque arbitrarentur, tum bonis Ecclesiasticorum exemplis tum doctrina dogmatum constituta, tum decretis latis pro optimis Episcopis in munere suo obeundo strenuissimis obtinendis, plures principes, ac populos, qui adeo in varias sectas discissi sunt, sine armorum fragore, sine vi adhibita, sine bello ad fidem nostram revocari posse. At perpendendum est Imperatore annis, & adversa veletudine gravari, atque publicæ rei administrationem filio Regi permittere, qui Regi catholico sit conjunctissimus, ac sine ejus consensu, nihil moliturus; itaque ipsius Beatitudo suspensionem concilii præferat, non tamen absit apud Regem catholicum urgere concilii conclusionem, reformatione morum absoluta, ac reliquis dogmatum controversiis definitis, quæ definiendæ supersunt. Hos principes Hispanum, Germanumque esse conjunctissimos, cumque authoritatem Ecclesiasticam, quantum contrahere possunt, enitantur, cuncta a se usurpata, corruptione temporum, retinere velle. Perduci hæc facilius poterunt si patres resciverint Sanctitatem suam velle, ut in rebus non dogmaticis majori parti patrum mos geratur.

Quod spectat ad capitulum principum cognita jam pontificia voluntate, ratione quadam rem temperatum iri, ut Oratores principum æqui eam accipiant, ac præsulibus fiat satis.

Galli Oratores efflagitant, ut ipsorum Præsules in Galliam revertantur, modo absoluta sit reformatio, atque cæteri Oratores se in ea re eximie affectos demonstrant, quia Comes e Luna urget, ut circa reformationem fiat deputatio per Natio-

nes, cui etiam Cæsarei sunt adhesuri; Ipsius Beatitudo poterit dare operam, ut ab ea sententia dimoveantur.

Instabat interea Pontifex, ne a promovendo concilii exitu deducerentur Legati, quapropter repetitis literis ipsos urgebat, ut supremam concilio manum maturarent imponere, nihilque de omni adhibenda sedulitate remitterent, sed sine ulla dubitatione, quamvis secus aliqui Principes suaderent, in incepto perseverarent. Porro Cardinalis Moronus, sessione peracta, Ferdinandum Imperatorem, qui una cum Philippo Rege Catholico moras, Oratorum opera, concilii terminationi neclere videbatur, per literas alloquendum ratus, quæ ex concilii dilatione Christianæ Reipublicæ pavenda essent discrimina, ita disseruit.

Sacra Cæsarea Majestas.

Cum nos serio, & sincere agamus, non sine magno animi dolore percepimus, consilia Serenissimi Regis catholici eo tendere, ut concilium in longum protrahatur, quod sane Reipublica Christiana valde perniciosum esset, si post doctrinam fidei declaratam & confirmatam, si post reformationem factam, & disciplinam Ecclesiasticam restitutam, quod brevi commode fieri poterit, concilio debita libertas non permittatur. Tot Episcopi, non sine magno Ecclesiarum detrimento, hic detinebuntur, nec video, quid nisi perniciosum Reipublica Christiana expectari possit, si relictis ovibus pastores in his moribus quodammodo inclusi detinebuntur.

Serpit in dies morbus hæreticorum, & jam non solum Galliam, ut novit Majestas Vestra, & reliquas partes Septentrionales, verum etiam Italiam pervadit, & dum hic frustra tempus teritur, hæreses ubique grassantur. Omitto pericula, quæ nobis imminet, si Summus Pontifex, si Majestas Vestra [quod Deus avertat] nobis eriperentur: omitto graves impensas, & varia incomoda, quæ hic sustinemus: certe nihil magis noxium, quam omnium piorum animos tamdiu suspensos tenere, quam infirmorum in fide mentes non confirmare edictis his, quæ tam sancte in hoc concilio statuta sunt.

Huc accedit quod, si quid remedii afferendum erit omnibus Provinciis Majestatis vestræ, & Germaniæ, & Galliæ super his, quæ aliquo modo concedi poterunt ad revocandos in Ecclesia eos, qui facile labuntur, id vix adhiberi poterit, nisi in conclusione hujus sancti concilii. Quibus de rebus, quoniam fufus per R. D. Charadiensem, cum Majestate vestra nomine meo agendum curavi, nihil est, ut nunc scribam.

Re-

CLX.

Reliquum vero est, ut Majestatem Vestram per Deum immortalem rogem, & obrestet, ut non dicam cæptis nostris, sed jam magnis progressibus velit pie, & clementer favere, quo tandem expeditis his, quæ maxime ad fidem, & ad reformationem pertinent, cum pace ad nostra redire valeamus. Quod si longior mora nobis obtendatur, vix dici poterit, quantum dedecus in hac vita, quantum a Deo ultionem sint subituri omnes, qui opus Dei impediunt, qui religione ad suas privatas rationes impie abutuntur. Quod cum longe absit a pietate Majestatis vestræ, eam etiam atque etiam rogo, ut Serenissimum Regem Catholicum ab ea sententia dimoveat, ne ratio publica utilitatis, & libertas concilii cum maxima iactura ovium Christi impediatur. Deus Majestatem vestram diu incolorem, & felicem conservet. Datum Tridenti die XX. Julii MDLXIII.

CLXI.

Abstitit quidem a cæptis Philippus Hispaniarum Rex, tamen ejus Orator Comes e Luna Regia excedens mandata progressum concilii acerrime interdum oppugnavit; cum ex adverso Galli, ut ad optatum exitum perduceretur, vehementius studerent; quare Pontifex Cardinales Legatos admonuit, Oratores Florentinum, Venetumque & Gallos, & Cardinalem Lotharingum strenuam operam cum ipsis ad urgendum concilii finem conjuncturos. Lotharingus vero Cardinalis ad sustinendam Pontificis dignitatem in Concilio, atque ad abrumpendas impias nonnullorum procerum Galliarum a Sedis Apostolicæ obsequio divellere annitentium coitiones, asserendamque in eo Regno Catholicam religionem toto pectore incubuit, quo nominæ illi devinctus Pius IV. Legatis Tridentinis dedit imperia, ut omni illum honore prosequerentur, se illi ex animo maxime obstrictum, æternaque memoria ejus eximia officia culturum, pollicitus; quem etiam videndi quamvis summo desiderio teneatur, tamen pro expediendis rebus Concilii Tridenti ab iis detinendum videri. Non minore afficiebatur Cardinalis Lotharingus cupiditate salutandi Pontificis, qui ab eo certior factus, amantissimis illi literis ad mutuum congressum, postquam interposita sessio confecta esset, provocavit.

Dilectissime fili salutem, &c. Ad literas tuas, quas VII. Kalend. Septembris dederas, nostra manu non rescriptissimus, cum in tuum adventum, atque in præsentem sermonem integra fere omnia reservamus, quæ tibi respondenda essent hoc tempore; quibuscumque autem rebus possi-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

mus nostram in te propensam voluntatem, paternamque benevolentiam declarabimus, ut & dignitatem, & amplitudinem tuam nobis esse charissimam præclare intelligas. De studio, ac diligentia, quam adhibes, ut interposita Sessio quamprimum fiat, optimumque exitum, & uberrimos religionis fructus consequatur, valde te amamus & officium tuum libenter amplectimur. Te vero ita avidè expectamus, ut nobis nihil propemodum longius videatur, quam ut conspectus, & sermonis tui suavitate perfruamur, summam enim delectationem habitura est nostra congressio, cujus in spe quodammodo acquiescimus. Da igitur operam, ut sessione, & celeriter, & commode confecta, te istis negotiis expedias, & Romam properes: erit adventus tuus nobis eo gratior, quo fuerit maturior. Quod patriarchæ Aquilejensis causa prospere quidem processerit, iste eventus nobis fuit quam gratissimus. Quæ de re quid nostri Legati pro sua equitate, sapientiaque statuerint, ac judicaverint, æquissimo animo accipiemus. Reliqua in nostrum conspectum reservantur. Vale. Datum Romæ XXVIII. Augusti MDLXIII.

Interea cum Lotharingus acceptis Pontificis literis protectionem suam Romam adornaret, Cardinales Legati in opus Concilii incumbentes, non desistebant ea meditari, quæ ad frændam principum in res Ecclesiasticas licentiam conducerent, ac dum synodale decretum condebatur, rogati fuere principum Oratores, ut monita ad illud spectantia suggererent, quo mitior censura, ac castigatio fieret. Gallicus orator nunquam adduci potuerat, ut circa id aliquid depromeret, Comes vero e Luna Hispanus promiserat se huic rei non desuturum, Lusitanus aliqua scripta de ea re porrexerat, porrexerat etiam oratores Cæsarei; exposuere tamen Cardinalibus Legatis, ut in capite de reformatione principum maxima Concilii maturitas adhiberetur, reique perpendendæ longius tempus Cæsari, cujus mentem optimam norant, permitteretur: eo enim collimare Cæsaris consilia, ut synodi decreta ab omnibus amanter exciperentur. Tum addidere singula illa capita de reformatione sæcularium hisce temporibus vim non habitura videri, atque adeo rogarunt, ut afferendæ dignitatis concilii congruæ rationes inirentur.

Inter alia, quæ pro tuenda libertate Ecclesiastica adversus Principum, eorumque administratorum vim consulta sunt, hæc fuere. Primo, ut quilibet in jus vocatus Romam se sistere teneatur, contrariæque leges alicubi constitutæ, objectis gravif-

Pius Romanam invitavit Cardinalem Lotharingum.

CLXII.

CLXIII.
MS. Car. Pii sig. n. 201. pag. 104.

Kkk fims

An. 1563.
n. 42.

simis poenis abrogentur. 11. ut anathematismi Pontificii in Provinciis sine Principum venia promulgentur. 3. tollendam corruptelam, ne principes Sacerdotia per modum mercedis conferant. 4. privilegia principibus concessa, quibus abutuntur, rescindenda. Plura quoque capita hujusce reformationis refert Spondanus, nimirum 1. ut Judices Fori Sæcularis de personis Ecclesiasticis nullo quocumque prætextu judicare possent, nisi præcedente Ordinarii declaratione. 2. In causis spiritualibus, matrimonialibus, hæreseos, decimarum, Jurispatronatus, beneficiis, civilibus, criminalibus, & mixtis, quocumque modo ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, nec super personis, nec super bonis, &c. Judices temporales se immiscerent, nec in petitorio, nec in possessorio. 3. Ne sæculares, etiam auctoritate Apostolica, aut consuetudine immemorabili, Judices in causis Ecclesiasticis constituere possent: & Clerici, qui ejusmodi officia a Laicis acciperent, ab ordinibus suspenderentur, beneficiis, atque officiis privarentur. 4. Sæcularis Judici Ecclesiastico præcipere non posset, ne excommunicaret sine licentia, nec prohibere a citando, & condemnando. 5. Ne Imperator, Rex, aut quisvis princeps, edicta, aut statuta sancire posset, ad causas, aut personas Ecclesiasticas quovis modo pertinentia, neque se eorum causis, personis, &c. immiscere, sed brachium Sæculare Judicibus Ecclesiasticis præstare tenerentur. 6. Ne temporalis jurisdictio Ecclesiasticorum aliquo modo turbaretur; neque eorum subditi in causis temporalibus ad sæcularia tribunalia traherentur. 7. Ne quis princeps, aut Magistratus promitteret scripto, aut spem faceret obrinendi aliquod beneficium: & qui ea ratione aliquod obtineret, privaretur, & inhabilis fieret. 8. Ne manus iniicere possent in fructus beneficiorum vacantium quocumque prætextu, neque in iis œconomos, aut Vicarios constituere: & qui ejusmodi officia, & custodias acciperent, excommunicarentur; clerici suspenderentur, & beneficiis privarentur. 9. Ne Ecclesiasticos adstringerent ad solvendos census, vectigalia, decimas, subsidia, etiam appellatione doni, aut commodati, sive de bonis Ecclesiæ, sive de patrimonialibus, exceptis iis provinciis, ubi ex antiquissima consuetudine Ecclesiastici in publicis comitiis interveniunt ad subsidia, tam laicis, quam Ecclesiasticis imponenda, contra infideles, aut ob alias urgentissimas necessitates. 10. Ne manum iniicere possent in bona Ecclesiastica, mo-

bilis, aut soli, vassallos, decimas, aut alia jura, neque in bona communitatum, aut privatorum, in quæ Ecclesiæ aliquod jus haberet; neque pascua, aut gramen in terris, & possessionibus Ecclesiæ elocare. 11. Ut literæ, sententia, & citationes judicum Ecclesiasticorum, præcipue vero Curie Romanæ, simulatque exhibitæ forent, executioni mandarentur, absque cujuscumque alterius licentia. 12. Ne Principes, & Magistratus diversari sinerent officiales suos, in villas, milites, equos, canes in ædibus, aut Monasteriis Ecclesiasticorum, neque quicquam ab iis pro victu, aut transitu extorquere. 13. Quod si aliquod regnum, provincia, aut locus prætenderet se ad quicquam supradictorum non teneri virtute privilegiorum a Sede Apostolica; privilegia illa exhiberent Pontifici infra annum post finem concilii; quæ ab illo secundum merita Regnorum, aut provinciarum confirmarentur: & anno elapso, nisi exhibita essent, nullius vigoris intelligerentur. Epilogi vero loco admonebantur Principes, ut ea, quæ essent juris Ecclesiastici, haberent in veneratione, nec ab aliis lædi sinerent, omnesque constitutiones Summorum Pontificum, & Sacrorum canonum in favorem immunitatis Ecclesiasticæ renovabantur: & sub poena anathematis prohibebatur, ne vel directe, vel indirecte sub quovis prætextu aliquid statueretur, aut executioni mandaretur contra personas, & bona Ecclesiastica, non obstantibus quibuscumque privilegiis, & executionibus, etiam tempore immemorabili, cæptis.

Quæ omnia, cum Ludovici Avilæ, & Vargæ oratorum opera accepisset Philippus Hispaniarum Rex, apud Pium IV. conquestus est, in eo decreto gravamen Regiæ Majestati inferri. Pontifex oratoribus respondit nil a Legatis, & patribus constituendum, quod minus justum, & honestum foret, conciliumque liberum esse ea libertate quam ipsi procurarant, nec propterea leges se illi dare posse, verum res catholicæ majestatis a se Legatis cardinalibus commendanda, ut in justis, honestisque Regi catholico gratificentur, promissaque opere complens effecit, ut tranquille Philippi Regis querelæ componerentur.

Verum instaurantæ disciplinæ, in qua principes continendi erant, ne potestate tradita abusi ad illicita se essanderent, atque Ecclesiasticos a suis consiliariis illusi opprimerent, caput mitigatum fuisse ob infelicem temporum, in quibus refrixerat charitas, Ecclesiæque autoritas apud plures obsolebat, calamitatem

Quin-

MS. Ar.
Var. fig.
n. 3216. p.
5.

Quinqueecclesiensis Episcopus confirmat in literis ad Vegtensem Episcopum. datis.

Reverendissime Domine, ac Frater
Observandissime.

CLXIV. *Caput de Principibus dilatum est ad aliud tempus propter maximos respectus immunitatis Ecclesiasticæ. Si cuiquam, mihi certe perplacent omnia, tamen in his calamitosos temporibus, cum sale, & zelo qui est secundum scientiam, agenda existimo. Cavendum est, ne vel minimam suspensionem præbeamus populo, nos cum principibus sæcularibus, isdemque catholicis dissentire. Sed hæc quoque, ut alio controuersia, sopienda erit; ego pro meo virili ad hæc peragenda anitior.*

Hæc literæ cum in manus Caroli Borromæi Cardinalis venissent, earum exemplum ad Legatos Cardinales concilii præstos misit, ut prudentissimum viri consilium ponderarent, eoque uterentur. Ea porro scripserat Quinqueecclesiensis Episcopus pro Hungarico Regno orator Cæsareus, mandatis a Ferdinando Imperatore, ac eorum, quæ in concilio agebantur experientia apprime instructus, nam Ferdinandus Cæsar de restringendæ principum licentiæ, comprimendæque grassationis in Ecclesiasticum ordinem consilio agitato in Synodo scripserat Cardinali Morono, se æqui accipere tractationem de redigendo ad æquitatis normam civili magistratu, nec velle Episcoporum autoritatem immutatam, vel labefactam, cum a Cæsareo munere id abhorreret, ac summopere Divinam iram in se concitare vereretur, modestè tamen subjecerat, non videri æquum, & honestum, ut Ecclesiasticus Magistratus in civilem Magistratum, eo non audito, ac in propria causa, sententiam ferret; tum eorum quæ Romanum tangerent Imperium, rationem reddidit: vetustate temporum confirmatam esse consuetudinem, ut in comitiis ordinum Imperii principes Ecclesiastici partem onerum Reipublicæ subeant, quæ deinde in ordines inferiores partienda sit, nec sine causa, cum gerant fiduciaras toparchias, & vectigales principatus, nonnullos etiam interdum casus occurrere, in quibus oblique a Laicis in Ecclesiasticos juris dicundi autoritas exercetur, proptereaque decreti Synodalis sententiam non ita late diffundendam, ne major rerum perturbatio, conurgentibus Laicis in Ecclesiasticos, oriatur; se quidem in votis maxime gerere, ut omnes corruptele deleantur, excindanturque omnia vitia, tam in civili, quam in Ecclesiastico Magistratu, sed cum præ-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

sentium temporum infelicitas omnes naves ad vivum refecari non ferat, mitiore modo articulum de constituenda civilis Magistratus sanctiore norma attingendum cum in Provincialibus synodis pro diverso provinciarum statu plura accuratius emendari possint, atque ab anathematismis adversus summos principes temperandum videri.

Ferdinandus Divina favente clementia, electus Romanorum Imperator, &c.
Reverendissimo in Christo Patri Domino Joanni S. R. Episcopo Prænestino Cardinali Morono S. D.
N. ad Sacrum concilium Legato.

Paternitatem Vestram amice requirimus, ne sibi persuadeat, nos decretum illud reformationis, de quo modo quæstio orta est, unquam in malam partem accepisse, sed certo sciat, quidquid super eo admonuimus, non factum esse animo impediendi reformationem in Principibus, & ordinibus sæcularibus, quam etiam in propria persona nostra subire parati sumus: multo minus id egimus, ut alios Reges vel Principes contra hoc decretum concitarem, vel eismalum exemplum præberemus, nec quod Ecclesiasticam immunitatem violatam, vel Dignitatem Episcoporum extrinsecatam, vel Sacri concilii libertatem immutatam esse cuperemus; nec quod prius decreta in dubium convertamus, aut quod Prælatos a residentia deterritos esse vellemus; quia non præterit nos, si tale quippiam ageremus, nos non solum facturos esse rem ab officio patris & catholici Imperatoris valde alienam, verum etiam gravem Dei offensionem incururos, sed quidquid in hac parte monuimus, id candidè, ac sincère factum est.

Deinde novimus de iis rebus, quæ in decreto illo continentur, ante centum annos, & ultra, adeoque illo adhuc tempore, quo omnes Catholice vivebant, graves fuisse quæstiones, & rixas inter Ecclesiasticos ex una, & sæculares ex altera parte, quæ in hunc usque diem nondum sunt decise, id quod infiniti libri, & literarum monumenta, quæ etiam nunc extant, abundè testantur; e quibus etiam colligitur, quod sæculares tunc intentionem suam, forte non minus, quam Ecclesiastici omni juri, & honestati consentaneam esse conari sunt demonstrare. Quod ergo modo illa omnia unius quodammodo mensis spatio ita ex abrupto, nec auditis sæcularibus deterrimentur, & quasi unico bipennis ictu decidentur, id nobis etiam si nostra non inteteret, valde tamen durum videretur, præsertim cum soli Ecclesiastici sic in causa propria iudices futuri sint.

Kkk 2 Quod

CLXV.
Ext. in
ms. Arch.
Var. fig. n.
3226. p.
29.Scribit
Legatis
Imperator, pro
Principum
reformatione.

Quod vero ad nostrum interesse pertinet, res ita se habet, quod Prælati Sacri Romani Imperii ab immemorabili tempore per contributiones, & collectas non solum contra infideles, verum etiam alios Imperii hostes rebelles, vel bannitos, imo etiam ad alias Imperii necessitates, ut puta, ad retinendam pacem, & iustitiam, ad exterminandum grassatores, ad intertenendum iudicium camere, &c. contulerint, quodque iidem Prælati in ea re ab inferiori ipsorum clero, ut par est, fuerunt adiuti, & quod id ipsum etiam fecerint Prælati nostri provinciales, ac reliquorum Principum secularium, in omnibus iis, quæ necessitates earundem provinciarum concernunt.

Et quamvis viæ sunt ordinariæ per quas huiusmodi negotia tractantur, nempe per conventus publicos, non tamen sunt ii auctoritatis tam modicæ quin ea, quæ ibi per plura vota obtinentur, alii, etiam inveniunt, sequi teneantur.

Præterea, quod ad jurisdictionem attinet, manifestum est, quod Prælati Sacri Romani Imperii, non solum ex consuetudine omnem hominum memoriam excedente, verum etiam ex publicis Imperii constitutionibus, & ordinationibus, [quibus consuevit ipsi operam suam adhibuerunt] in certis quibusdam causis, vel coram nobis, vel coram Imperiali Camera nostræ iudicio, aliis-ve debitis, ac competentibus tribunalibus comparere, ac se & sua defendere debeant.

Idem sane observari solet cum Prælati, qui immediate sunt in provinciis nostris, quoad iudicia provincialia, nec fere quisquam illorum est, qui talia iudicia vel minimo verbo declinet.

Quæ quidem omnia sunt ita clara, ut nemo rerum Germanicarum, vel medio-criter peritus, diversum dicere possit.

Quod tanto minus mirabitur Paternitas Vestra Reverendissima, quando consideraverit, quod Prælati Germaniæ, non solum rebus, ac bonis in Germania existentibus, verum ut plurimum insignibus, Regaliis, Feudis, Jurisdictionibus, & dignitatibus temporalibus plus quam in ullo alio totius christiani orbis regno dotati sunt, quæ etiam, vel a nobis ipsis, & Sacro Romano Imperio, vel ab aliis Principibus secularibus, absque omni controversia recognoscunt.

Tacemus interea, quam multi sunt casus, in quibus etiam ex mente iurium, ac eorumdem Excellentissimorum Interpretum, Magistratibus secularibus potestas non modica in personis, ac rebus Ecclesiasticis attributa sit.

Nos in præsentiarum duos dumtaxat ar-

iculos memorati decreti attingimus, nempe contributionis, & jurisdictionis, qui nos admodum anxios reddunt; nam de aliis, qui supersunt, pauci sane, & vel nos ipsos, vel Regna, Provinciasque nostras concernere possunt, nondum plane deliberare potuimus, quare illos jam in medio relinquimus.

De cæteris, quæ nos adeo non concernunt, ut eosdem etiam, ne satis quidem assequi valeamus, cum quoquam ne verbum quidem communicabimus.

Consideratis autem omnibus supradictis manifeste liquet, quod verba decreti adeo generaliter, & absque omni distinctione, vel saltem, cum tali distinctione, quæ universo huic negotio non satisfaciat, non solum non permanerent, verum etiam nec a nobis expresse acceptari deberent, non tam in proprium nostrum, quam aliorum principum, & statuum secularium præiudicium, saltem illorum, qui nobis subiecti sunt, nihil certius futurum, quam ut inde in Germania extrema verum omnium confusio inducatur, & ut seculares oïium suum, quod alias plus nimium contra Ecclesiasticos conceperunt, ita exacerant, ut tandem ad evertendum penitus omnem ordinem Ecclesiasticum, quamcumque occasionem, qua iure, quæve injuria, sint arrepturi.

Hanc tam insignem tempestatem, cum nobis videamur quasi e specula quadam prospicere, omnino existimamus neminem esse debere, viros præferri tanta auctoritatis, prudentiæ, ut est Paternitas Vestra Reverendissima, cum Reverendissimis suis Collegis, qui vitio nobis verat, quod ingenue ac libere proferamus, id quod de huiusmodi rebus sentimus, quin potius avirramur non aliam ob causam oratoribus nostris permissum fuisse, ut de hoc negotio diligenter ad nos referrent. Et paulo post.

Probe equidem agnoscimus, quam pio, & ferventi zelo hæc, & multa alia Reverendiss. Paternitate Vestra, Reverendissimisque Collegis suis proposita, & tractata sint, nihilque posset nobis optabilius accidere, quam ut perditissimi huius sæculi nostri conditio ita ferret, ut in his omnibus apud utrumque hominum statum rigor antiquorum iurium in omnibus & per omnia servaretur, adeoque pro hoc ferreo auro quoddam nobis reduceretur sæculum. Sed cum ita ferat, hæc etas, non considerato presenti, tam hominum, quam temporum vitio non possumus non vehementer in hac parte de eventu universi negotii esse solliciti, & consensum, diligenter & omnino cavendum, ne dum nimium urgemus ea, quæ hoc tempore e-

secu-

secutioni demandari proculdubio nullo pacto queunt, non modo oleum & operam perdamus, verum ansam, & occasionem præbeamus, ut & alia multa in hoc concilio sanctissime definienda prorsus evanescant, & ita denique omnis fructus, quem huc usque expectamus ex hoc concilio, plane pereat, quod malum Deus optimus Maximus pro sua immensa benignitate clementer avertere dignetur.

Ignoramus quidem an, & qui Episcopi his de rebus querimoniam aliquam contra nos ad sacrum istud Concilium obtulerunt: at persuasum habemus, si qui tales sunt, illos huiusmodi querimoniam non adeo magnam causam habuisse, vel posthac habituros esse: licet interim nolimus inficiari, & nobis & inclitis progenitoribus nostris varias aliquando contentiones cum ordinariis locorum super jurisdictione, ac immunitate Ecclesiastica incidisse, & adhuc nonnullas subsistere, dum hi forte illam nimis extendere, illi vero intra cancellos suos coercere nituntur.

Verum per nos nunquam stetit, neque etiam nunc stat, quominus illa contentiones tolerabilibus quibusdam remediis, & cum bona utriusque partis gratia, sive in conciliis Provincialibus, sive in Synodis Episcopalibus, seu quibuscumque aliis conventibus hinc inde celebrandis componerentur. Et infra.

Nobis certe vehementer probatur, quod conclusio totius illius capituli, quod de Principum secularium reformatione tractat, breviusculis verbis concepta, quodque in ea ommissa, & mitigata sint illa fulmina, quæ in priori formula continebantur, & quod vice illorum successerit admonitio quædam paterna, & generalis, iuxta quam Principes seculares scire debeant libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam sibi summo opere commendatam esse debere.

Quamobrem, etsi nunc in specie de articulis particularibus in capite contentis propter præmemoratas causas tam exacte loqui non possumus, attamen Paternitati Vestre Reverendissime, ac collegis Reverendissimis sancte recipimus, tantum abesse a genio, ac voluntate nostra, quod Sanctarum Ecclesiarum Dei jura, & privilegia violata, seu labefactata esse cupimus, ut potius eorumdem [prout nobis pro ratione muneris nostri Cæsarei incumbere agnoscimus] fidelis, ac diligens advocatus, atque acerrimus protector ac defensor esse, Deoque volente ad extremum usque vitæ spiritum permanere intendamus, &c. Dat. in Arce nostra Posonii die XII. Septemb. Anno Domini MDLXIII. Regnorum nostrorum Romani CXXXIII. aliorum vero XXXVII.

Cum his Ferdinandus Imperator Moronum Cardinalem certiorum fecisset modestissimis usque verbis, non multos post dies Raynaldus Ferrerius Parisiensis Præses unus ex Gallicis Oratoribus petita, acceptaque dicendi potestate, quasi ordinaria tractaturus, asserendæ Regiæ dignitatis specie in rabiem efferatus, quod reformando civili Magistratu leges ferrentur in concilio, Regia transgressus mandata, prolixam Orationem habuit in Congregatione Generali, quæ XXII. Septembris die coacta est, cum jam Cardinalis Lotharingus Romam versus discessisset. Questus est in primis, se non postulasse tot dogmata fidei sanciri, nec tot anathemata adversus contraria sentientes torqueri, sed morum disciplinam instaurari. Obiecit Synodo per calumniam, ipsius decretis occasionem rebellionum, adversus Reges iniici (cum tamen omnium deterrimarum rebellionum exempla in Gallia non ab Ecclesiastico ordine, sed a Calvinistica factione manarent.) Civilis Magistratus causas Ecclesiasticis, & Sacerdotiorum iure cognoscantis temeritatem propugnavit; contendit etiam spectare ad Regem Galliarum, tam Civium, quam Ecclesiasticorum oïpes, ut iis pro Republica utatur; demum debacchatus est adversus Patres, qui anathematis pœnam principibus, quos nolebat Ecclesiæ esse filios, sed Dominos, intendant, si decreta concilii infringent, protestationemque suam edidit adversus trigessimum quintum caput reformationis. Licet vero, quæ suam decebant personam, ac provinciam loqueretur, summa tamen patientia a Patribus auditus est, ut Cardinalis Moronus præses in literis mox eodem matutino ad Delphinum Apostolicum Internuntium in Aula Cæsarea datis testatur.

Quod (inquit) in conciliis omnia patientissime audienda sunt, & mansuerissime agendum sit, spectando tantum bonum publicum unius Dei causa, a quo prosperi successus sperantur: addiditque, Ferrerium confectandæ inanis gloriolæ gratia suscepisse defendendam Principum causam, ac velle, ut Reges sint Pontifices in Gallia, contendisseque Regem. Divino Jure Dominum esse omnium Ecclesiasticorum bonorum, ut iis pro Republicæ necessitatibus, sine cuiusquam venia utatur, movisseque gravem suspensionem, agitari in Gallia a nonnullis impiis consilia dissolvendi Tridentini concilii, ut concilium nationale apud ipsos cogatur ad Religionem evertendam: cæterum præfules Gallos, & alios asserere, nec Reginam, nec proceres Gallos hæc

CLXVI.
Ext. in
ms. Arch.
Var. fig. n.
3215. p.
14.

Astulph.
Ser. in a.
Eis Conc.
Trid.
Ext. in
ms. Franc.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
143.

Oratores
Galli protestantur
ob reformationem
Principum.

Ext. in
ms. Arch.
Var. fig. n.
3215. ep.
14.

sen-

sentire, quæ Ferrerius sentiat. Postremo hæc omnia Ferdinando Cæsari referre iussit, illiusque hortari Majestatem, ut perversissimis his temporibus pietatem suam in tuenda Ecclesiastica autoritate expleret.

CLXVII. *Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 211.* Cum hæc expensa fuisset, atque excussa oratio præfidis Ferrerii, illam pravo animo acerbe, ac mendaciter in Ecclesiæ contemptum fuisse compositam, observatum est, atque animadversiones editæ ea de re fuerunt in singulas ejus sententias, ac periodos, atque inter alia, non decuisse virum catholicum, ut quereretur, fidem catholicam invitis Gallis promulgatam fuisse, hæresesque condemnatas; male effutiisse disciplinam Ecclesiæ decretis concilii non sancitam, male iis intercessisse. *Præterea si ad hoc (inquiunt) debita est Sancta Synodus, ut ad Ecclesiæ reformationem leges condant, certe etiam illorum debitum erit illis parere, non autem intercedere, aut reclamare.* Male asseruisse Galliarum Reges de rebus sacris, deque Religione constituere posse, spiritualemque potestatem Magistratui civili concessisse. *Hanc potestatem (inquiunt) non agnovit Constantinus, cui cum in concilio Nicæno Episcopi libellos obrulissent, respondit, Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque iudicandi, iudicari autem ab hominibus non potestis?* Non recte illum consuluisse, cum nulla ratione velit vim Hæreticis adhiberi, sed tantum morum exemplo, & verbi prædicatione cum eis agatur, cum illi partis viribus favere in catholicos consueverint, ac Donatistæ olim idem repetentes a S. Aug. ad Bonif. Comitum confutati sint; anathematum vim ab eo male spretam, ac Philippum Imperatorem fuisse anathemate a Fabiano percussum; dum dixit Episcoporum auctoritatem magnam esse in ministerio verbi Dei, tacuisse de Sacrificio, exemplo Calvinistarum; qui nil aliud, quam ministerium verbi Dei agnoscunt; dumque jactitavit, a pluribus diligenter sacras literas lectitari, suspicionem iniecit, ne iis adhæreat, qui putant privato sensu intellectas esse verbum Dei, atque hæresi se irretiri patiuntur, dum sensum Sathanæ pro divino sensu stulte adorant.

De eadem Ferrerii Oratione XXIII. Septembris plura Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum scripsere, Gallos Oratores primum significasse conceptam a Gallica Aula lætitiæ ingentem ex tractatione constituendæ emendationis disciplinæ Christianæ, ac circa eam aliqua proponenda accepisse, deinde Ferrerium exposuisse, tercentorum annorum flexu

CLXVIII. *Cardd. Legati in lit. ad Card. Borrom. datis 23. Sept. ep. 427.*

Gallis Regibus reformationem in conciliis Constantiensi, Basileensi, Lateranensi, Tridentino, jam ter congregato, expetitam, nec tamen obtentam, cum magis dogmatibus, quam reformationi data sit opera. Addidit (quod vulgo effutiebant Hæretici) non tantam esse dogmatum necessitatem, quantum reformationis, cujus defectu tanta mala in Gallia exorta essent. At licet cleri, Populique mores corrupti hæresim aluerint, tamen tot malorum scaturiginem fluxisse ex protestantium clientela correpta, repudiatoque Tridentino Concilio, ac sublata inquisitione, a nobis ostensum est. Subjicit audacius, reformationis formulam, quæ Patribus excutienda erat data, non esse eam, quæ expectatur, vel qua Dei Ecclesia indigeat, sed emplatrum videri, non quale Esayæ, quo sanentur vulnera, sed quod exulceret, profundioresque sinus efficiat: dein exposuit, quam reformationem vellet, nimirum, ut tollerentur anatæ, dispensationes, reservationes, regressus, Sacerdotiorum in uno capite numerus, exemptiones, & alia, quæ oratoria arte exaggeravit.

Digressus circa caput trigésimum sextum investus est acerbis verbis, ea decreta confecta ad Populos ad defectionem adversus Principes incitandos, addiditque Regem Galliarum fundatorem esse omnium Ecclesiarum Gallicanarum, atque expresse de Jure Divino esse Dominum omnium bonorum, atque vestigialium Ecclesiasticorum, ac nullius alterius media concessione, vel indulgentia iis uti posse pro Reipublicæ necessitate.

Quam vero hæc falso jactata sint, constat, cum plures Gallicanæ Ecclesiæ conditæ essent, & vestigialibus auctæ, antequam Galliarum Reges Baptismalibus sacris essent initiati, atque a privatis plures locupletatas etiam constet.

Cum perorasset Ferrerius, Cardinalis Moronus significavit illi, ut e cœtu discederet, quo de dando illi responso consilium sumeretur: atqui ille subjecit, se non egere responso. Cum itaque egredi nollet, Legatus Patres affatus est, ut in conferendo suffragio, vel alia ratione, ut ipsis visum foret, responderent. Dimisso cœtu Moronus Ferrerium alloquutus dixit, fecisse illum, quod Tribuni plebis facere consueverant, qui legibus consulum intercedebant, qui Ferrerius, se nil nisi res optimas poscere, respondit: mox Legatus, se quoque nil, nisi optima postulare. Acerbissima, atque ingrata Patribus accidit hæc Ferrerii oratio, eam enim habitam, ut discordiam

MS. Fr. Car. Bar. ib. ep. 428.

CLXIX.

CLXX. *MS. Arc. Vat. sig. n. 3198. p. 228.*

fereret, fœdusque omne cum Ecclesiâ abrumperet, concilii Præsides significarunt Borromæo Card. XXIII. Septemb. Cum vero communis omnium esset opinio, nulla illum Regia mandata ad hæc dicenda accepisse, sed præcipiti animi impetu ea effudisse, Ferrerius subjunxit, protestationem suam conditionatam esse, si quid contra libertatem Ecclesiæ Gallicanæ diceretur. Verum ille Ecclesiam Gallicanam, non liberam, sed servam instar Anglicanæ esse affectabat, quare monuit illum Legatus, quod abhorrentia a ratione, & æquitate dixisset, ac simul flagitavit, ut postrema Regis mandata exhiberet, quæ collegis, vel etiam Synodo ostenderentur: cumque de intermittendo, sive suspendendo concilio, vel ejus impediendo sine ageretur, censuere Legati, interruptionem Synodi exremum malorum, quod maxime defugiendum erat, parituram, nec præfidis Ferrerii consilium admittendum, a quo manifeste consilium Gallicanæ Nationis expetebatur, ubi Rex caput Ecclesiæ Gallicanæ instar Anglicanæ pronuntietur, fœdere inito cum Michaele Hospitalio Gallici scrinii præfecto, cum quo abrumpendi veteris cum Romana Ecclesia conjunctionis occasionem quærebat, ac simul Ecclesiasticis ditari spoliis, Galloque Sedis Apostolicæ obsequio divellere. Hinc occasionem ex cap. quinto, & trigésimo sexto nuncupandæ protestationis captatam, quæ quoniam ipsum etiam puduit auctorem, cum postea scripto exaratam Legatis tradidisset, in multis immutatam palam omnes sunt opinati.

Præcipua porro illius pars ex MS. Vaticano atterenda visa est, ut pateat hominis passionibus suis obnoxii infelicitas, ac mox responsum nomine Cardinalis Moroni Præsidis concilii illi redditum, annectemus.

Verba prolata a Domino Raynaldo Ferrerio Oratore Regis Christianissimi in Congregatione generali die XXII. Septemb. MDLXIII. super reformatione.

Centum quinquaginta anni sunt, & amplius, ex quo Reges Christianissimi perierunt a Pontificibus Romanis Ecclesiastica disciplina jam tum labentis restitutionem, eamque ob causam tantum, nullam præter eam, miserunt Oratores ad Synodum Constantiensem, Basileensem, Lateranensem, Tridentinam primam, & hanc secundam, in quibus, quæ fuerunt eorum petitiones scripsit in primis doctissimus Theologus Joannes Gerison Regis Christianissimi Orator in concilio Constantiensi, deinde testantur eruditissimi Petri Danesti autistitis Vauensis, Oratorisque in prima

Synodo Tridentina, & in hac secunda clarissimi, & eloquentissimi Oratoris collegæ nostri, qui hic est, Guidonis Fabri, Illustrissimique Principis, & Reverendissimi Cardinalis Lorharngi orationes, nihil enim in illis actum est, quam de Ministrorum Ecclesiasticorum emendandis moribus. Et infra.

At inquiunt abunde nobis satisfactum est quatuor sessionibus, cum tot canonibus, decretis, & anathematibus. Certe Patres si aliud pro alio solvere invito creditori est satisfacere, fatemur satisfactum: sui minus, creditores adhuc sumus, quos nunquam anathemata, aut dogmata, vel doctrina Catholica definitionem postulasse sciunt manes Illustrissimorum Legatorum, quorum memoria sit in perpetuam benedictionem, Manzuani, & Seripandi, vosque qui adhuc superstites estis Illustrissimi, Osi, & Simoneta, quibus septuagies septies hoc ipsum prædiximus. Et infra.

Rursus dicunt habendam fuisse rationem eorum, qui dogmata, canones, doctrinæque Catholica certam definitionem petierunt. Hæc certe illis concedimus, si modo etiam nobis concesserint, in iudicio familie Exerciscundæ semper habitam fuisse rationem in primis filii primogeniti, hoc est Regis Christianissimi, quem pro primogenito agnovit Ecclesia Romana ante octingentos annos.

Postremo ajunt, hoc magno, & ingenti reformationis libello superiori mense proposito, de quo nunc vos sententiam dicitis, omnia contineri, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam restituendam necessaria esse videntur. Audite Patres Sanctissimi, nam hic est status orationis nostræ. Vidimus libellum illum parvis additis, & brevibus nostris animadversionibus, quas jamdiu dedimus, quæ de illo esset nostra sententia, significavimus: ac ne videremur in re tanti momenti iudicio nostro tribuere, misimus illum ad Regem nostrum expeditissimum. Is consultis Principibus, & regni proceribus, secretiorisque consilii viris prudentissimis, & eruditissimis nobis rescripsit, sibi quidem gratissimum fuisse, quod omnes animum appulisset ad negotium reformationis adeo exoptatæ, & expectatæ in toto orbe Christiano: verum pauca in eo libello reperiri, quibus catholici homines in officio contineri, adversarii concitari, & infirmi, aut dubii confirmari posse viderentur: pauca etiam in eo esse, quæ sacris literis, antiquæ Patrum discipline responderent, multa quæ adversarentur. (Et paulo post) Quæ vero de Principibus, indicta causa, excommunicandis, & anathematizandis adiecta sunt, ea esse sine ullo veteris, &

ca.

caetholica Ecclesia exemplo, atque huiusmodi, quae in tanto, propter religionem per universum orbem dissidio, & discordia, amplissima fenestra ad defectionem, & rebellionem seditiosis hominibus, quorum hodie magna est copia, aperta videatur. Denique totum illud caput de Principum reformatione, nihil aliud spectare, quam ut antiquissima Ecclesiae Gallicanae libertas convellatur, & Regum Christianorum auctoritas, & majestas minuat: Reges enim Christianissimos, qui semper in fide, & obsequio Sanctae Romanae Ecclesiae, Maximique Pontificis permanserunt, multa de rebus sacris, & religiosis, Constantini Magni, Theodosii, Justiniani, & aliorum Christianissimorum Imperatorum exemplo constituisse, leges Ecclesiasticas tulisse, easque antiquis Pontificibus Romanis non solum non displicuisse, sed etiam plures illorum inter sua decreta retulisse, & praecipuos auctores Carolum Magnum, & Ludovicum, necnon Reges Christianissimos Divorum nomine dignos censuisse. Antistites autem Galliae, & totum ordinem Ecclesiasticum ex illarum legum praescripto pie, & christiane Ecclesiam Gallicanam multos annos vexisse, & gubernasse, idque non tantum post pragmaticae sanctionis, aut concordatorum, ut quidam falso existimant, tempora, sed & octuaginta annos, & amplius ante editum librum decretalium: has deinde leges partim succedentibus, & in earum locum substitutis decretalibus antiquatas, partim magno Ecclesiae Gallicanae studio, edictis Philippi Pulchri, & Valesii, Caroli V. VI. VII. & aliorum Christianissimorum Regum rutaras, & defensas; se quoque Regem, & Carolum, cuius nominis Regibus singulari Dei providentia religio Christiana semper praecipuae curae fuit, nunc majorem factum vehementer cupere leges, libertatesque Ecclesiae Gallicanae proximis temporibus, ambitiosorum quorundam hominum importunitate immutatas posteris suis servatas & rectas relinquere, nihil tamen continere, quod repugnet, immo omnino consentire cum dogmatibus Ecclesiae Catholicae, antiquis Pontificum, & Conciliorum decretis. Et post nonnulla, quibus Episcopus imperitiae Sacrarum literarum perstrinxit, carpsitque Pontifices ob collationem Sacerdotiorum, invehit in decreta concilii pro tuenda Ecclesiastica immunitate edita, finxitque Gallos Reges bona Ecclesiastica jure rapere posse. Si quis (inquit) de possessione rerum spiritualium coram aliis, quam Regis iudicibus, de proprietate autem, vel quacunque civili, aut criminali causa coram aliis, quam Ecclesiasticis Ordinariis, vel in Gallia delega-

tis a Summo Pontifice velit litigari, aut antiquissimam appellationem de abusu, cuius in istis capitibus mentio fit, cuique tantum in Gallia locus est, & quo remedio Galli soliti sunt eludere non Summorum Pontificum, quibus semper, & honorem, quem debent, praesistere, sed contra illorum mentem, Regisque constitutiones, & Ecclesiae Gallicanae libertatem, impetrantes obreptiones, & subreptitias literas impedire, aut quo minus Regibus Christianissimis omnis fere Ecclesiarum Galliae fundatoribus, & patronis, qui primum Gallo- rum, deinde totius Galliae Reges, & Domini sunt, omnia Galliae bona, & redditus etiam Ecclesiastici, instante & urgente Reipublicae necessitate, qua nulla major necessitas, aut paupertas excogitari potest subsidio esse possint, ii sciant antiquissimas Regum christianorum leges, libertatemque Ecclesiae Gallicanae impedimento fuisse. Mox prorupit Ferrerius in virulenta verba, quibus everfam voluit Ecclesiae auctoritatem, ut anathema Regibus decreta concilii violaturis, intentare non posset, contenditque, quantumque patrarent mala, illis parendum ab Ecclesiasticis, quibus tantum imperatum esset pro illis orare, non in eos animadvertere, quasi idem esset status Ecclesiae sub Regibus Christianis, quos filios habet non Dominos, quosque incapessendo regno legibus obstringit, ac sub Ethnicis Caesaribus, quos non filios obsequentes, sed adversantes tyrannos passus est. Demum probaturus nullas leges imponendas Regibus pro Ecclesiastico jure asserendo hac ironia usus est.

Vultis Patres sapientissimi, Reges & Principes reformare? Vultis adversarios vestros, ac porius nostros ad resipiscenciam cogere? & infra, usque ad majores ascendendum est, Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, & illius temporis Episcopos Catholicos, quibus idem fuit olim negotii cum Donatistis quosque licet plures numero, non artamen armis, aut redovias curando vicerunt, sed orationibus, bonae vitae exemplo, & assidua, puraque verbi Dei praedicatione, sic boni illi Patres, cum se Augustinos, Ambrosios, & Chrysostomos formassent, haereticis Ecclesiam purgarunt, & Principes Theodosios, Honorios, & Arcadios effecerunt, idque vos facturos illorum exemplo speramus, atque ut brevi faciatis oramus Deum omnipotentem Patrem Domini nostri Jesu Christi.

Hac habita oratione Ferrerius nunquam amplius Congregationibus interfuit, sed paucis elapsis diebus Venetias concessit.

Hanc

Hanc Ferrerii orationem, cum non sine stomacho Patres pene omnes accepissent, quam & plures ex ipsis etiam Gallis detestabantur, insequenti die Carolus de Grassis Episcopus tunc Faliscorum, ac postmodum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis egregie refutavit, quem & alii quoque sunt secuti. Illam vero, quae Cardinalis Moroni nomine in Vaticano Archivio asservatur, juvat hic in medium adducere, quae sic habet.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3229. p.
137.

Cum te ad dicendum assurgentem Sancta Synodus, clarissime Orator, vidit, Universa letari cepit, sperans ab Oratore Christianissimi Regis nil, nisi rectum, & tanto, tamque Christiano Principe dignum audiri posse; eademque letitia initium orationis tuae prosequuta est, in quo dixisti, a multis saeculis Christianissimos Reges reformationem, ac disciplinae Ecclesiasticae restitutionem experivisse. Quod enim laetius poterat sanctissimis Patribus accidere, quam ut audirent Christianissimorum Regum vota cum ipsorum desiderio consentire, & quod ab ipsis tanto studio, cura, ac diligentia tractaretur, id quoque Christianissimo Regi optatissimum esse? Itaque tota illa de reformatione oratio ipsi Sanctae Synodo, quam jucundissima fuit. Verum cum tua prolata cepit oratio, & a te, quae non sperabantur, neque tanto consensu digna audiri ceperunt, tum vero letitia in magnum quemdam moerorem cepit mutari. Cumque a te multa sunt dicta, non solum Regis Christianissimi Oratore, sed homine quovis christiano indigna, illa ita Sancta Synodus accipit, ut ea a te ipso, ac sine ullo Regis mandato prolata fuerint. Nam quod esse potest mandatum ut ea, quae a te praeter Regis causam parum modeste, ac parum christiane dicta sunt, excusari possint?

Quodcumque vero sit istud tuum mandatum, cum puer, ac minor Rex sit, benignitate, qua decet, sic Sancta Synodus accipit, ut rei male gestae non culpa Regi puero, sed ejus consiliariis, tibi que in primis attribuenda sit; quamvis in ea oratione multa, ut diximus, tua propria fuerint, ita ut nullius mandati ratione defendi possint. Nam, ut demus tibi Regis consiliarios mandasse, ut Sanctam Synodum de illo capite, quod ad Imperatorem, caeterosque Reges, ac Principes pertinet, admoneres, num propterea mandarunt, ut cum tot sanctissimis, ac gravissimis Patribus, tam immodeste ageres, ut in ipso orationis exordio eam ipsorum reformationem nullam esse diceres? Num ut leges nobis quasdam describeres, quae nobis aliqua in parte ita contra iura omnia Divina, atque humana facere visae sunt, ut nunquam Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

quam ab ullo Christiano Principe putamus eas lasas fuisse? Quid cum ea numerasti, quae legibus his non prohibentur? Nonne haec tantum numerasti, non impediri illis legibus Episcopos, quominus perpetuo in suis Ecclesiis resideant, & purum verbum Dei praedicent [quae sane tua verba fuerunt, a quibus abstinere debueras, cum factis, superque Haereticorum sermone revantur] & ut orationi, ac praedicationi incumbant, atque huiusmodi multa numerasti? Alia vero cum tacueris ea maxime, de quibus nunc agitur, videris illa, tanquam nulla sint, omisisse. Itaque nullam esse Ecclesiasticam jurisdictionem, nulla esse Ecclesiastica iura isto tuo silentio significasti: quae sane quorum sit opinio [ne pessimos homines nominare cogamur] nemo est, qui ignoret.

Quid vero cum in illis, quae prohiberi istis tuis legibus dixisti, post multa illud adjuvisti: Prohiberi, ut nullus Episcopus possit Regi contradicere, si velit omnibus bonis Ecclesiasticis uti. Nonne id plane impium, ac Christiano homine indignum curvis videri potest? Quod sane nos nullis Christianorum Regum legibus contineri credimus, cum non leges ille Christianissimorum Principum [quales semper Galliae Reges fuerunt] sed tyrannorum censenda essent. Itane ius canonicum ignoras, vel ignorare te simulas [nam ignorare illud non potes, cum illius scientiam profitearis] ut legibus civilibus, ac Regis personas Ecclesiasticas, atque adeo Episcopos, & eorum omnia bona omnino subdenda esse contendas? Nos vero non negamus magnam esse habendam Regum, atque aliorum omnium Principum rationem ab omnibus Ecclesiasticis viris, ac Pontificibus; & in primis ab iis, qui in eorum Regnis habitant, a quibus etiam, cum res postulat, sui Reges, non tantum consilio, sed opibus quoque Ecclesiasticis juvari debent: sed impia vox est, ut Sacerdotum, ac Pontificum, ac bonorum ipsorum Rex Dominus aut habeatur, aut nominetur; quanto enim major, ac potentior Rex fuit, tanto se magis Divinis beneficiis obstrictum, atque obligatum debet cognoscere, ut filium se Ecclesiae intelligat esse, non Dominum, a se sacris initiatum, ac praecipis Christianis imbutum esse recordetur. Sanctissima illa vox Constantini Magni in Niceno concilio edita Vos Dii estis, & a nemine judicari potestis, tuam istam rotam orationem, quam in hac Sancta Synodo protulisti, & leges istas, si quae essent, [quas tamen sat scimus nullas esse] omnino refutaret: quam enim dissimilis illius Constantini tua oratio fuerit, non potest sine gemitu Sancta Synodus comme-

L 11

mo-

morare. Neque vero ignoramus, quas tu antiquissimas leges velis dicere. Scimus etenim capitula quedam, [nam sic ab illis appellata sunt] a Carolo Magno, Lothario, aliisque Gallie Regibus edita fuisse, quæ ad res quoque Ecclesiasticas pertinerent. Verum scimus quoque illis capitulis optimos illos Reges nunquam in rebus Ecclesiasticis usos fuisse, nisi postquam, vel a Synodis Provincialibus, vel a Maximo Pontifice fuerant confirmata. Quod cum opus fuerit, ex antiquissimis scriptoribus, iisdemque Gallis docebimus.

Ac sane tota oratio tua ea fuit, ut ostentare nobis tuam antiquitatis, ac legum doctrinam, quam profiteris, volueris; in qua paucula quadam, que ad Regem pertinerent, fuerunt. Ad Regem enim illud solum ex multis, que a te dicta sunt spectabat, cum dixisti, providendum esse Sanctæ Synodo, ne Christianissimum Regem anathemate [quod cuius homini christiano horrendum est] facile involveret, atque implicaret: quod tamen ita a te dictum fuit, quasi anathema ipsum parum curares; cum tamen Consilium illi Regii hoc unum maxime curavisse videantur. Paulo etiam antea questus eras, tam multa anathemata ab hac Sancta Synodo edita fuisse, quasi doleres Hæreticos hisce Ecclesiasticis rebus percussos, ac prostratos fuisse; simulque te crediderem, apud sane vocabulo, hujus Sanctæ Synodi appellavisti, cui non alterum pro altero, hoc est anathema pro reformatione solvi posset; quasi vero tu is esses, cuius leges Sanctam Synodum, tanquam ex præscripto quodam sequi oporteret.

Sed his missis ad id, quod ad Regem pertinet, Sancta Synodus respondet: sibi maximæ curæ fore, ut leges, que ab hac Sancta Sede emanabunt, tales sint, ut per eas Christianis Regibus, ac Principibus nulla injuria inferatur. De Rege vero Christianissimo eo majorem curam suscipiet, quia pueri & pupilli, & a christianissimis Regibus geniti cura non ad alium magis, quam ad Sanctam Ecclesiam spectat. Itaque bono animo, & Rex ipse, ac sui omnes esse possunt, nihil ab hac Sancta Sede profecturum, quod unquam Regiæ dignitati officiat. Sed id vero, quod dixisti, si quid hic contra libertatem Ecclesiæ Gallicanæ statueretur, te Regis nomine intercedere, hac tu re quidem, ac nomine ipso favorem nobis quendam tributum ostendisti, ac Patres omnes novitate rei, ac vocabuli, quo ad concitandos Popularem animos tribuni utebantur, commovisti: quidquid vero tu eo vocabulo significare volueris, nostra parum refert. Hoc unum, atque ultimum responsum da-

mus, Sanctam Synodum omni conatu curaturam esse, ut Republica Christiana pristina disciplina restitatur, & non solum Gallicanæ, verum etiam omnium Ecclesiarum libertas, quantum fieri possit, conservetur.

Dum hæc gererentur Tridenti, Cardinalis Lotharingus Romam advenerat, atque summo a Pontifice honore exceptus in tantum fuerat, ut præter Rom. Pont. consuetum morem in propriis aedibus ab eodem visitaretur. VIII. vero Idus Octobris, cum fuisset Consistorium apud S. Petrum, ac Lotharingus ipse interesset, cum de rebus concilii, ac Patribus magnifice, ac veraciter elocutus esset. De me [subjecit] non dicam aliud, nisi me agnoscere quantum debeam Deo, Sanctitati Vestre, huic ordini, atque Sanctæ Sedi. Scitote me Divino cultui, ac dignitati vestre, nullo unquam tempore defuturum. Postremo pollicetur, me totis viribus semper acturum, ac curaturum, quæ Sanctitas Vestra mihi sancte jussit. Scio autem S. V. omnia sancte, & iuste semper jubere.

Ad ea Pontifex, pergunt acta, benigne, atque honorifice respondit: Que ipsi jussit, ac Patribus, qui in concilio adessent, ea fuisse, ut affectibus omnibus exiti, & privata omnimoda ratione remota, libere Divino cultui, ac reformationi Ecclesiæ deservirent; Dei gloriam tantum præ oculis habentes, idque unum respicientes ad finem, cum decenti maturitate properarent, quem & Dei voluntate, atque ipsius Cardinalis auxilio, & diligentia satis uberem, ac fructuosum se expectare aiebat, neque unquam serum sibi visum, modo is esset, quem oportebat: maturandum vero omnino esse, tum ob detrimentum, quod Ecclesiæ ob Prælatorum absentiam patiantur, tum ob periculorum instantium merum, ne scilicet, aut sua ipsius morte, aut aliorum Principum, aut temporum vicissitudine, aut finis Concilii differretur, aut executio impediretur. Et post multa. Sperare, inquit, Carlinalem ipsum sua virtute, ac diligentiam inveniturum, quæ hujus modi moderetur, in eo se spem habere, in te, inquit, Domus inclinata recumbit. Reformationem se omnino velle: se aliis exemplo futurum, a semetipso inchoaturum, mox in Collegio, atque aliis Principibus curaturum. Sperare se Patres illos, tamen de privatis ipsorum commodis agebatur, omni affectu seposito, ita se gesturos, ut de ipsis dici non possit, onera insupportabilia imposuissent nobis, quæ nec retigisset digito. Demum, subdunt acta, multis verbis amoris, ac bene-

CLXXI.
Card. Lotharingus honorifice Romæ exceptus a Pontifice in Consistorio, & epistola laudatur.

Aff. Conf. Car. Gambare ms. apud Car. Flavium Chisium lit. G.

nevolentia notis insignibus Cardinalem Lotharingum laudavit. In cujus viri laudes cumulatus etiam Pontifex effusus est, cum altera ab ejus discessu die, quæ fuit XIX. Octobris, ad Tridentinos Legatos literas dedit, quæ Lotharingum admirando amplificandi Divini honoris studio ardentem commendavit, ac præcipua erga Sanctam Sedem, ac concilii terminationem voluntate præditum extulit.

CLXXII. Concilii itaque conclusionem, quam Cardinali Lotharingo admittente, propediem fieri posse sperabat Pontifex, acrius etiam apud Legatos urgebat, quos etiam per Card. Borromæum admonuit, ut nequaquam a proposito animi protestationibus in contrarium editis flecterentur. Sat sibi esse, majorem præsulum partem pro se stare. Sessionem proinde, si res in promptu sint, ne differant, promulgatis decretis Sacramenti Matrimonii, & viginti & uno articulis de reformatione conclusis, ut minor rerum moles versanda superfit. Statuant igitur cum Patribus, quod iustum simul ac honestum visum fuerit, nec recipiente jam dilationem re, pensi multum habeant adversantiam impedimenta, cum jam ex controrsæ ab aliis Conciliis essent definitæ, atque ipse eisdem posset prospicere. Quibus hæc Pontifex ipse sua subjecit manu. Perspicimus maxime referre ad cultum Dei, & bonum Christianæ Republicæ, ut quantocius absolvatur, concilium: omnes itaque ingenii vires intendite, omnia impedimenta abruppate, moras, ac dilationes contrahite.

Concilii absolutio a Pontifice urgebat.

CLXXIII. lo. ut sup.

Aliis insuper arcanis literis XV. Octobris exaratis Legatos monuerat Pontifex, ut Principibus semper respectus in rebus constituendis haberetur, & modo æquum simul, ac honestum servetur, occasionem omnes querelarum, quas tantopere fundunt, præcidant, satisque haberent, generali sanctione sacros canones, veteraque concilia, ac Christianorum Imperatorum Leges confirmare, nec novas superaddere censuras, novaque anathemata promulgare. Se quidem præsulum patrociniis, iurique tuendo nunquam defuturum. Quanta vero benignitate, atque honestate Ecclesiasticæ libertati cautum sit, nec tamen Principum læsa dignitas, aperte ex capite vigesimo reformationis in sessione ultima promulgata deducitur.

CLXXIV.

At cum piis Pontificis studiis Ferdinandum se opponere conari fama esset, ipse datus ab Card. Moronum literis obiectam culpam facile diluit, cumque accepisset, quos motus apud Gallos in con-

cilio suscitaverit reformationis Principum negotium, eo fidentius rem exactius considerandam, nihilque novi quod ipsos a filiali erga Sedem Apostolicam obsequio averteret, inducendum suadebat.

F E R D I N A N D U S &c.

Reverendissimo in Christo Patri Domino Joanni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopo Prænestino Cardinali Morono, & Sanctissimi Domini Nostri ad Sacrum concilium Legato, &c.

Quia hoc negotium summi est momenti, [nempe de reformatione Principum] quod pro minima quidem parte [uti nos judicamus] ad personam nostram specialiter pertinet, sed Sacrum Romanum imperium, Regnaque & dominia nostra, & aliorum Regum, & Principum diriones, necnon libertates, immunitates, privilegia, consuetudines, & jura eorum concernunt, pro ratione muneris nostri Cæsarei, ac Regii nobis incumbit, ut in hoc negotio caute, & prudenter agamus, & priusquam certi aliquid statuamus, de iis rebus, quæ rarissime in aula nostra tractantur, eo quod immediate ad Regna, & Dominia nostra spectant, ut sunt illæ, que continentur in dicto capitulo, ab iis, qui in Regnis, & Provinciis nostris vices nostras gerunt, nostroque loco ius reddunt, exactam informationem accipiamus, ne forte vel Imperio, vel regnis, & Dominis nostris sine scitu, & consensu eorum aliquid præiudicii, seu detrimenti inferamus: ideoque nec Paternitas Vestra Reverendissima, nec quisquam alius nobis vitio vertere debet, si forte videmur in hac parte difficiliore esse, quam forte nonnulli expectabant. Relinquimus autem Paternitatis Vestre Reverendissime prudentiæ & integritati expendendum, an deceat, vel etiam expediat, nos quippiam acceptare, vel spondere, quod incerti sumus, an per nos præstari, & executioni mandari queat, nec ne? Et paulo post: Ne quisquam eorum sinistri aliquid suspicetur, propterea quod super hoc reformationis capite cupiamus audiri, & quod nobis non relinquatur sufficiens deliberandi spatium, nobis reservatas & salvas esse velimus excusationes, & informationes nostras, & quæcumque nobis amplius necessaria fuerunt, desuper proponere, dicere, & agere. Nos certe non perdemus tempus, sed quamprimum unquam fieri poterit ea, quæ nostra, ac Regnorum, & Provinciarum nostrarum necessitas postulare videbitur, præferemus. Et quando res ejusmodi esset, quæ nostram dumtaxat personam tangeret, & non potius ad universum sacrum imperium, re-

MS. Aro. Vat. sig. n. 3216. p. 31.

Legatis Imperator scribit iterum de reformatione Sæcularium.

gnaque, & dominia nostra spectaret, haud dubie ut pius & Catholicus Imperator, ita nos esse exhibitur, ut neque Sanctissimus Dominus, neque Paternitas vestra Reverendissima, cum suis Reverendissimis collegis, ac universo Ecclesiastico ordine justam de nobis conquerendi causam habere possent.

Neque existimet Paternitas Vestra Reverendissima, nos sub ejusmodi prae-textu, & artificio moras velle ne-ctere, ut concilium diutius extrahatur. Alienissimum est hoc ab instituto nostro, tantum enim abest, quod ulla arte velimus impedire, & remorari finem concilii, quod potius manibus, ac pedibus adiururi sumus, ut id sine ulteriore cunctatione felicem, & operatum progressum, & exitum sortiatur: id quod Paternitas Vestra Reverendissima de nobis firmiter sibi polliceri poterit, sicuti etiam supradicto Reverendo Nuntio significavimus.

Quod postremo loco Paternitas Vestra Reverendissima nobis etiam benevole congratulatur de coronatione Hungarica Serenissimi filii nostri Regis Romanorum, ac Serenissimae Reginae conjugis suae dilectissimae, nos eam quoque gratulationem ex integerrimo pectore profectam amico & grato animo accipimus, &c. Dar. in Arce nostra Posonii die II. Mensis Octobris anno Domini MDLXIII. Regnorum nostrorum Romani XXXIII. aliorum vero XXXVII.

CLXXV.

Nec alia in concilio fuit Cardinalis Moroni mens, qui, quantum negotii apud Principes faceret reformationis articulus, probe comperiens, ad aliud differri tempus, consultius iudicabat, ideoque, ut habent acta.

Tom. 10.
de Conc.
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3197.
p. 176.

Act. Conc.
Trid. per
Asthulph.
Serv.

Ext. in
ms. Fran-
cis. Car.
Bar. sig.
n. 1109.
p. 145.

Octava Octobris die coacta est Congregatio generalis, in qua actum de promulgandis in proxima Sessione viginti supra unum canonibus de reformatione jam discussis, atque aliis, quae Principes tangunt, rejectis ad alias Sessiones, conceptis subiectis verbis a Cardinale Morono peroratum est.

Si ea quae magis expediunt fieri semper possent, nihil esset cur de iis, quae nunc dicenda sunt, apud vos ageremus. Sancta enim haec Synodus nulla re a recto jure suo impediretur; sed quoniam ea est conditio temporum deploranda sane, ut non quod magis expediat, sed quod fieri possit, agere quodam modo necesse sit, mirum vobis, Sanctissimi, videri non debet, si nos quoque a proposito nostro divellimur, & vobis proponimus, non quod prorsus magis expedire, sed quod minus incommode fieri posse censemus. Nos Legati, cum vobis proposuimus triginta quatuor reformationis capitula, quorum in ultimo

agitur de iis, quae pertinent ad amovenda impedimenta, quae a secularibus Potestatibus vobis in vestris regendis Ecclesiis afferuntur, ea mente, & consilio ea vobis proposuimus, ut in proxima Sessione a vobis decernerentur; nunc autem non solum Serenissimi Imperatoris, sed fere omnes reliquorum principum, & Regum Oratores, tum intercedendo, ut audistis, tum interpellando, ut nunc auditis, nos aliud cogitare impellunt. Ajunt hi Reverendissimi, & clarissimi Oratores, quamvis Principes sui ea bonitate praediti sint, ut libertatem Ecclesiasticam numquam minuere aut labefactare, semper vero tueri & augere studuerint, idemque in posterum facturi sint, nullamque occasionem daturi, ut aliquid contra eos decernendum sit, multa tamen in trigesimo quinto illo capite contineri, quae ipsis Principibus nova videri possunt, & quae tranquillitati totius Orbis Christiani, ac praecipue Sacri Romani imperii Ordinibus, eminentia, libertati, ac iuribus non leve afferre possint detrimentum, & quae sint contra antiquissima privilegia, consuetudines, & auctoritatem ordinariam Regnorum, & Dominiorum suorum; has ob causas summo studio a nobis perunt justum aliquod sibi spatium dari, quod ob rei magnitudinem ex Imperatoris, Principumque suorum mandato vos edocere possint de his, quae contra libertatem Imperii, & Provinciarum suarum utilitatem in eo capite contineri existimant, sperantes, vos pro vestra equitate, & hoc iustum temporis spatium illis concessuros, & cum rem omnem melius intellexeritis, ea ex illo capite ablaturos, quae contra eorum privilegia, consuetudinem, & ordinariam potestatem in eo continentur. Nos vero cogitantes iura quodam, vel saltem aequitate vos, Patres Sanctissimi, iudicatos, Principibus Catholicis id denegari non posse, quod alienis etiam concederetur, videntesque nullum spatium temporis adeo breve concedi posse, quod, si interim nihil agatur, huic sancto concilio non valde perniciosum sit, censuimus, non indignum vobis fore, priusquam vos, quid vobis agendum sit, deliberetis, si quod magis expedire iudicamus, in medium attulerimus. Cum igitur Principibus danda videatur aliqua dilatio, ne de vobis jure conqueri possint, dum illi suis de rebus cogitabunt, ne interea cum dignitatis nostrae detrimento frustra hic vobis tempus conteratur, videtur vobis, si vobis ita placuerit, Sessionem haberi posse, in qua de iis, quae ad matrimonii sacramentum pertinent, diuque, ac diligenter a vobis tractata, & disputata sunt, deque uno & viginti reformationis capi-

Moronus
in Con-
cilio diffe-
rendum
articulum
de refor-
matione
Princi-
pum Sa-
cul. sui-
det.

tibus

tibus, quae itidem vos diligenter examina- stis, Deo vobis propitio decernatur. Haec est sententia nostra, quae, nisi fallimur, multis immititur, rationibus. Quid si idem vobis, prudentissimi Patres, videbitur, eam sequi poteritis, sin minus, nos meliori iudicio vestro acquiescemus.

Prima igitur, quae nos movet ratio est, ut diximus, quod Principibus Catholicis de re Christiana benemeritis, & spatium aliquod temporis ad vos edocendum perentibus, sine injuria denegari non posse videtur; quod si negaretur, multa inde oriri possent incommoda, ut quisque vestrum pro sua prudentia facile cogitare potest. Quod si danda est haec illis dilatio, nullo modo convenientius dari potest, quam si trigesimo quinto illo capite, & reliqua reformationis pars in proximam alteram Sessionem reiciatur. Deinde si interea loci Sessio a vobis, de qua nunc tractatur, ante diem destinatum habebitur, profecto consultissimum fuerit huic Sanctae Synodo, si quam suae existimationis iacturam ex dilatione praeterita Sessionis perpessa est, eam facile ex huius anticipatione recuperabit. Videbunt praeterea vos omnes Ecclesiae reformationis vere esse studiosos; quod si fortasse aliter de vobis opinati sunt credentes illud trigessimum quintum ad impediendum reformationis caput esse constitutum, quasi Principes, qui ab illo sibi capite cavendum putent, vestra quoque reformationis parere cogantur, hi profecto falsam de vobis susceptam suspicionem deponent, deque pietate vestra, quod aequum est, iudicabunt. Neque illud interea verendum putamus, quod si in proxima futura Sessione tot praecipuae reformationis capita statuantur, se primo matrimonii Sacramento supremam imponatur manus, certe maxima dogmaturum, & ejus, quae ad nos pertinet, reformationis pars erit absoluta, & ad finem concilii maturius deveniri poterit, quod praecipue vobis procurandum est. Quod si aliena rursus impedimenta, & procuratorum vobis iniiciantur, ne ad reliquam reformationis partem accedere possitis, ea vos honestius, ac majori cum vestra, tum Ecclesiae auctoritate reicere poteritis: & quod huius deliberationis caput est, bona, quando fieri possunt, ea nunquam sunt differenda; ejusmodi enim dilaciones divina voluntati repugnant, & omisse rei bene gerendae occasiones raro solent reverti; quod ne vobis contingat, in hac jam examinata reformationis parte, quae mille in se bona continet, etiam atque etiam cavendum censemus. Atque haec sunt rationes, quae vobis persuadent, ut Sessionem habendam censuimus. Quod si vobis pru-

dentissimis Patribus idem probabitur, nos eas rationes bonas esse iudicabimus, sin vobis secus videbitur, nos, ut diximus, meliori iudicio vestro acquiescemus, existimantes id Spiritui Sancto probari, quod vobis probatum fuerit.

Hac pollicitatione, cum sublatus fuisset, qui maturando concilio opponebatur limes, Ferdinandum Imperatorem suis autographis literis incitavit Pontifex, ut qui tam egregiam pro concilio prosequendo hucusque navaverat operam, eandem modo pro illo feliciter absolvendo, ne gravaretur impendere.

Charissimo in Christo filio Ferdinando in Imperatorem electo.

Charissime fili salutem, &c. Ex literis Nuntii nostri Delphini intelleximus, quantopere Majestas Vestra promovet negotium boni progressus, & finis concilii, quando & dogmata erunt resoluta, & honeste reformationes factae, id quod propediem futurum est, quam rem certo scimus ab eximia eius pietate, ac Religione, & simul a devotione, & charitate, qua nos, & hanc Sanctam Sedem prosequitur, processisse: nos huius rei perpetuo erimus memores, & parati pares gratias, & majores, si poterimus Majestati Vestrae referre, quandocumque se occasio obtulerit: quam rem cupimus magis factis, quam verbis comprobare. Rogamus Majestatem Vestram, uti totum hoc negotium suscipiat, & ad finem debitum perducat: nos enim illius pariter causa omnia cupimus, neque unquam illius honori, atque exaltationi deerimus. Reliqua ex Nuntio nostro cognoscat. Deum rogamus, ut Majestati Vestrae salutem, & felicitatem omnem donet. Romae XXII. Octobris MDLXIII.

Joannes quoque Moronus Cardinalis primus concilii Praeses studium suum contulit ad sollicitandos literis Reges, ut suam auctoritatem pro perducendo ad finem optatissimum concilio adhiberent, quo argumento extant ejus literae ad Maximilianum Romanorum Regem, cui summam necessitatem exposuit, ut pro decerpenda ex concilio expetita utilitate, felici fine clauderetur, ne graviora ex illius prorogatione mala scaturirent.

Regi Romanorum.

Serenissime Rex, &c. Jucundum mihi est, cum audio, ipsum quoque Cardinalem Lotharingum ad eundem finem cogitatus, curasque suas dirigere: nihil enim, ut sepe Serenissimo Imperatori scripsi, consultius esse potest, nihil utilius Reipublicae Christianae, nihil optatius, neque magis necessarium, quam finis concilii, qui si, ut spero, successerit, illum Serenissimo Imperatori, ac Majestati Vestrae in primis acce-

CLXXVI.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3216. p.
11.

Impera-
tori Pius
scribit
pro Con-
cilio clau-
dendo.

CLXXVII.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3215.
p. 274.

acceptum referre debemus, eisque gratias habere, & referre maximas, tanquam hujus concilii maxima ex parte authoribus, & perfectioribus; atque hoc tempore, nihil sane est, quo de Sede Apostolica magis promereri possint. Ego præter reliqua, quæ hac in causa me summopere delectant, illud vere, & solide gaudeo, quod video jam tantam Summo Pontifici cum Serenissimo Imperatore, cumque Majestate Vestra charitatem, & conjunctionem intercedere, ut via major intercedere possit; ex qua præsentibus Orbis Christiani calamitatibus maxima remedia nobis polliceri, & expectare certo possumus. Ipsam vero Majestatem horror, & obtestor, ut quam de pietate sua expectationem dedit, hanc sustinere, & superare in dies magis, magisque studiis omnibus enitatur. Nihil Regia Majestate dignius, nihil ad omnes felices successus, optatasque Imperii accessiones a Deo impetrandas efficacius efficere poterit. *Sc. Dat. Tridenti die XXV. Octobris MDLXIII.*

CLXXVIII. Sed quoniam a nullo magis timebantur moræ, quam a catholico Rege, cum ejus Orator Comes a Luna novas quotidie neçtere non desisteret, placuit Pontifici ad ipsummet Regem Carolum Vicecomitem Episcopum ad se a Patribus Tridentinis missum submittere, datæque sunt discedenti a Carolo Borromæo Card. variaz præceptiones, ac monita, quibus ille, prout opus esset, consilia aptaret. Jussus est in primis, Pontificis paternum studium in Regem, ut in filium amatissimum honestis verborum officiis illustrare, utque Tridentinum concilium, tanquam remedium salutare adversus hæreses, quæ Ecclesiæ membra dilacerant, in hodiernum diem pro Divino honore nullius incommodi, vel sumptuum, vel laboris & periculi habita ratione provexerit, ac pro Sacrorum Ministrorum instauranda disciplina nihil prætermiserit, adeo ut etiam ipsa Cardinalium reformatio, Sux Sanctitatis imperio, concilii Patribus permissa sit. Præterea Suam Sanctitatem Concilii arbitrio, & potestati permisisse, ut Patres concilium, vel protrahere, vel contrahere, ac prorogare, vel claudere possent, prout a Spiritu Sancto instructi forent, nec voluisse, aut concilium retardare, vel præcipiti celeritate absolvere, atque adeo omnium operum suorum æquitatem in luce collocasse, ut speret Principes suas omnes vires collaturos, ut ad optimum finem perducatur, eoque majorem spem de Catholica Majestate concepisse, quo præcæteris Principibus singulare publici boni studium semper prætulit, studuitque tu-

MS. Arc. Vat. sig. n. 3216. ep. 16. & 36. Ext. in ms. Car. Sp. sig. n. 31. p. 352.

Philippus Rex Hispaniarum Concilium protrahere nititur, cui mittitur Carolus Vicecomes.

endæ veteri Religioni, Regnaque sua ab hæreseos lue vindicavit. Jam vero Pontificem præviso concilii sine de tanti, tamque gravis negotii conclusione, & constabiliendis decretis, ac necessariis rebus serio cogitare, nec his recte posse consuli, quin conjuncto Principum Catholicorum patrocinio, inter quos maxime de Majestate Catholica maximam fiduciam fovet, tum ob optimam Regis mentem non minus opere pii, & boni publici studiis flagrantissimi, quam nomine, Catholici, adeoque interprete Vicecomite, sua consilia ad Divinum cultum, ac Religionis Catholice decus pure spectantia illi pandere, concepta optima spe, Catholicam Majestatem omni animi alacritate, atque ardore ad tuendam, augendam, illustrandamque Dei Ecclesiam vires suas, autoritatemque adhibituram, cum pluribus literis, ac legationibus obtulerit, si opus foret, se non modo ditiones suas, & Regna, sed etiam vitam pro Ecclesia discrimini exposituram. Primum ergo, & gravissimi ponderis illud esse, ut ratio ineat, quæ Principes Catholici animis, viribusque sint conjunctissimi ad decreta concilii mandanda operi in iis Provinciis, quæ hodie sub eorum ditione sunt constitutæ, & in quibus hæcenus favente Deo observantia erga Sedem Apostolicam servata est, licet aliquibus hæresibus sint infectæ, atque hac de re primo cogitandum esse, laborandumque antequam de aliis ad viam veritatis traducendis agatur. Itaque conversis a Sanctitate Sua oculis ad res Gallicas, his maxime videri opitulandum, cum aliarum vicinarum Provinciarum periculum, ac ruinam secum trahant, atque adeo maximo desiderio incensam Beatitudinem Suam, ut illud Regnum in fide Catholica integre confirmatum, constansque in obsequio Sedis Apostolicæ, ut olim, conspiciat. Necessarium proinde ducere, ut in fine concilii modus ad id debitus capeatur, in quem finem videtur agitata in eo Regno cum Hugonottis concordie actio, ac si hæc res proteletur, grave imminet periculum majoris alterius novitatis in causa Religionis, exitialisque omnibus aliis Provinciis. Maxima quæque dicta fuisse Sanctitati Sux, ac promissa de optimo Regis Christianissimi, Regineque ejus matris animo erga Religionem Catholicam, adeo ut collato sermone de suscepto a Regina desiderio ineundi colloquii in aliquo loco cum Majestate catholica, Pontificique Sanctitati a Majestate Christianissima significato desiderio, quo tenetur, ineundi cum Sua Sanctitate colloquii, ac sequen-

CLXXIX. Ext. in ms. pag. 356. fin. ext. ex Ital. lib. p. 358. ext. ex Ital.

quendæ in rebus gravissimis pro afferenda Religione, saluteque, Pontificiæ sententiæ ob singularem observantiam, quæ veluti amantissima filia Sedem Apostolicam prosequitur, se ea consilia & præfata colloquia maxime commendasse, atque in eam etiam venisse opinionem, futurum utilius si ea duo colloquia in unum coirent, in quo optima consilia expediri possent: nulla itaque ætatis, aut valetudinis, vel sumptuum habita ratione se pro salute, & conservatione nobilissimi regni quovis itinerum labores suscepturum, cum sine eo colloquio non modo Religionis res in meliorem statum non sint restituendæ, immo in pejorem collapsura videantur. Cæterum nisi adfuerit Majestas catholica nolle Pontificem inire colloquium, cum christianissimo, cum absente catholico nullius utilitatis spes affulgeret.

Significandum etiam catholice Majestati, Pontificem, efflagitante id Regina Christianissima, sollicitasse Internuntii opera Imperatorem, ac Regem Romanorum, ut vel ambo, aut saltem eorum alter ad id colloquium accedere non gravarentur, non modo pro afferenda Regni Gallici salute, sed etiam pro ditionum suarum commodo, tuendisque catholicis, qui in Germanico Imperio supersunt. Cæterum in hujus rei serie purissimis, ac sinceris studiis Dei gloriam, & publicam Christianorum salutem affectari, nec unquam assensurum Pontificem, ut quippiam in causa Religionis novetur. *Ultima Octobr. MDLXIII.*

Carolus Cardinalis Borromæus. Addita est secunda instructio, cum Lotharingo Cardinalis Tridento Pontificem salutaturus Romam accessisset, jussusque est Vicecomes significare Catholico Regi, illum tantum egisse de progressu concilii, deque memorato colloquio, cujus disturbandi causam ancipitem esse dixerit Protestantium, & aliorum hæreticorum Principum terrorem, ne illi sibi diffisi multam inter se armorum societatem cocant adversus Catholicos, atque adeo ad eos demulcendos posse iis significari a Cæsare non adversus eos ullum armorum fœdus in eo colloquio faciendum, sed tantum de compefcendis iis, qui Religione prætexentes seditiones in ipsorum Regnis concitant, tum pro tuenda Christiana Republica adversus Turcam communem hostem, qui æque hæreticis, ac Catholicis insensus est, agitari.

Quod ad locum colloquii attinet, non gravatum iri Suam Beatitudinem, si Nicæam, & Villamfrancam accederet, aut si catholica majestas in Italiam se trans-

ferret, Vercellas deligi posse, quo Imperator, vel Rex Romanorum posset accedere. Egisse etiam Cardinalem cum Pontifice de Regina Scotiæ nepte tradenda nuptui Carolo Archi-Duci, affirmasseque, non alia ratione Religionem in Scotia restitui posse; nolle enim pati Scotos, ut Regina Regno discedat, ac si discesserit, redeundi, retinendique ejus Regni spes evertendas; eo quoque conubio Anglorum Catholicorum res fulciendas, alioquin omni spe restituendæ unquam in Anglia Religionis destitutum iri, atque hos sermones a Lotharingo Cardinale cum Sua Beatitudine collatos fuisse, *Roma Ultima Octobris MDLXIII.*

Carolus Cardinalis Borromæus. Tertiis præterea mandatis instructus est Vicecomes, ut catholico Regi, vel ejus ministris significaret, Tridentinos patres nolle longiores in ea Urbe moras trahere, tum quia sumptibus sunt exhausti, tum quia eorum Ecclesiæ graviora damna patiuntur, ac nonnullos nulla petita venia abeundi discedere, tum ob ingravescentes maximas bellorum suspiciones fluctuare, ex quo Herbitopolis occupata est, ac legitimus Episcopus ejectus: pestem propagatam, atque in Tirolensis comitatus partibus serpere, ex quibus gravis conceptus sit terror; atque utinam repentino metu ne diffugiant. Ingratissimam accidisse Pontifici Legationem majoris Commendatoris Castellæ qua ita exposuit concilium apertum esse pro dogmatibus definiendis, instauranda disciplina, ac revocandis in viam salutis aberrantibus, ut visus sit queri Regiam Majestatem Catholicam nihil, vel parum ex his tribus adhuc gestum esse, atque institit, ut lento passu, ac exacta temporis mora, & circuitu longo hæc peragantur: ad quem ita responderit Pontifex Rectorum commodorum, ac votorum summam haberi rationem, deque ea re exploratiorem fieri posse, pariterque animadversurum; Pontificem totius mundi comparandi causa nullam rem Pontificio gradu indignam admissurum, quæ utique fieret, si concilii læderet libertatem, cui cum summam semper permiserit, non decere, ut jam ulla arte vinciantur illi manus, nec credendum est patres concilio finem imposituros, nisi omnes dogmatum controversiæ definitæ fuerint, & sacrorum ministrorum, populique disciplina instaurata sit, ut jure atque honestissime catholica majestas efflagitat.

Jussus etiam est gratias agere Catholice Majestati, quod rem Avenionensem Gallorum Regi commendavit, verum non per-

permittere, ut externi milites per Regnum iter habeant. Aurasæ Principem, cujus ditio in medio comitatus Avenionensis jacet, permisisse Calvinisticas conciones, ac ditioni præfuisse pestilentem Hæreticum Dominum de S. Albano, monitum fuisse Aurasicum, ni his medeatur, ditionis suæ jure a Pontifice exauthoratum iri, atque primo occupanti eam adjudicandam. Joannamque Reginam Navarrae in jus vocatam proposito publico edicto, lapsoque sex mensium fluxu in eam judicariam severitatem exercitum iri, usque ad privationem: Pontificem Divini amoris ergo sustinendi muneris Apostolici, asserendæque Religionis causa diutius rem differre non potuisse, quare jure Regio exauthorata illius Regnum, ditioneque in primi occupantis jus translatum iri.

Noluisse hætenus Pontificem permittere concilio, ut quid decerneret contra Reginam Angliæ, licet ea non minus rea sit, quam altera, idque datum precibus Catholicæ Majestatis; verum in hanc quoque tandem aliquando, ni emendetur, animadvertendum; saltem debere Majestatem Catholicam permovere, ne Episcopos, & cæteros Catholicos divexet, verum illis libertatem colendæ, exercendæque Sanctissimæ suæ Religionis permittat, aut certe libere Regno abire patiatur.

De quinquennali subsidio pro instruenda classe in aliud quinquennium prorogando, si postuletur; respondere jussus pecunias pro ea classe ornanda attributas, male collocatas, nec promissam a Rege opem pro absolvendo utili concilio, ut testis est ipse Vicecomes, fuisse suppeditatam. Datum Ultima Octobris MDLXXXIII.

CLXXX. *Carolus Cardinal. Borromæus.* Sub hæc ferre tempora, quibus Pontifex pro salute totius Ecclesiæ consequenda, spiritu discretionis, & consilii cuncta perageret, atque Ecclesiasticæ artæ censuræ nervos cum principibus ita remitteret, ut exinde Catholicæ veritati, concilium absolvendo, plene confu- leret, doctus nimirum Tempus acquirendi, & tempus perdendi, tempus custodiendi, & tempus abiiciendi; in iis tamen, quæ ad fidem catholicam tuendam arcendosque ab ovibus lupos, spectabant constanti, infractoque semper animo, nihil remittere, aut negligere omnino studebat. Cum autem Pseudoepiscopi illi Galliarum, qui Apostolica fuerant notati censura, causam suam in Gallis cognosci expocererent per hos ipsos dies, nullis neque suasionibus, neque privile-

Eccl. c. 3. Judicium de episcopis hæreticis infamatis in Gallis apud Sedem Apostolicam fieri jubet Pius.

giorum prætextibus a suscepta actione est deterritus, quamvis potentiorum Principum auxilio fulcirentur; nam ut habent acta consistorialia, Cardinalis a Burdesia se a Rege, ac Regina literas accepisse dixit, quibus ei mandabant, ut Summo Pontifici ipsorum nomine supplicaret, ut hanc Episcoporum causam in Gallia judicari pateretur. Ea esse illius Regni privilegia, quibus salvo extra Galliam de his Episcopis iudicium ferri non posset; sed de his egisse cum Sanctissimo Domino, atque huiusmodi responsum reportasse, ut ad Regem, & Reginam scripserit, Summi Pontificis rationibus ita persuasum, ut quid contradiceret, non haberet, itaque obmutuisse. Quare petisse, ut earum Majestates Summi Pontificis voluntati acquiescerent, aut se docerent, quo pacto ipsorum postulata tueri posset. Hæc se pridie scripsisse, supplicare, ut iudicium differatur, donec a Rege suo responsum acciperet; idque eo magis, ut Rege huic iudicio consentiente, executio etiam sententiæ obtineretur. Nemo censuit, dilationem huiusmodi concedendam. Summus Pontifex dixit, sibi non esse in animo infringere Gallie privilegia; has tamen causas in Gallia cognosci nolle &c. & post multa subdidit, causam hanc nullo pacto dissimulandam, aut ferendam illorum hominum negligentiam, neque hæreticam pravitatem in Episcopis cum tanta animarum eis creditarum iactura, & pernicie tolerandam.

Cum vero Cardinalis Lotharingus, qui jam Roma excefferat, epistolam ad Pontificem misisset, qua Reginæ Navarrae, Odetti Castellionæ, & Pseudoepiscoporum causas diligenter commendabat, Pontifex subjecto responso gestorum omnium rationem assignavit.

Dilecto filio in Christo Carolo Cardinali tit. S. Apollinaris de Lotharingia nuncupato.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Præsumimus Regina Navarrae semestre tempus, bimestre primum pro primo termino peremptorio, secundum pro secundo; ac tertium pro tertio: ita ut plurimum temporis concesserimus, ut ad sese redeat, si respicere velit: quod vero factum est, revocari non potest. Neque vero id egimus permoti a Rege Catholico, vel ab alio, sed purissimi divini cultus tuendi studio, defendendæque religionis sacro ardore, in quam illa infensissimum, & hostilem animum profertur. Si ad Ecclesiæ gremium reverti illa velit, clementiæ brachia ad eam amplectendam explicabimus: at si in profundo malorum, ut hætenus hæsit; hæ-

MS. apud Card. Chisium lit. G.

CLXXXI.

MS. An. Vat. sig. n. 3216. p. 12. & in ms. sig. n. 3297. pag. 78.

verere

verere velit, Deus his malis consulat.

Quod ad acta iudicaria adversus Castellionæ, & alios Episcopos edita spectat; pro explorato habeat, nihil actum contra Constitutiones Regni Gallie, quia Cardinalium, & Episcoporum causa reservata sunt Pontifici ex ipsis concordatis cum Gallicis Regibus, causæque majores, & graviores semper Sedi Apostolicæ reservantur. Si Castellionæus se læsum putat, in jus veniat, tum enim in eodem statu, in quo ante primam citationem erat, redintegratum iri, atque excipiendum humanissime pro sui gradus dignitate: si insons fuerit, abjovetur: si reus, ac respicere velit, redireque ad Sanctam Matrem Ecclesiam puro corde, & fide non ficta, erga eum misericordia, & clementia utemur.

Quod ad Episcopos attinet; pronuntiatum a nobis, prout in cedula, nec cedula subscripsimus. Majori ex parte notorii sunt hæretici: alii maxima suspitione hærescos laborant; omnes in pœnas monitorio edicto contentas incurrerunt. Nos interea ex puro in Dominationem vestram studio subscriptionem cedula extrahemus, donec ab ipse responsum sit: precamurque ut interea expendant, quid iura conscientia agere possint, nec consentaneum esse, ut hi Hæretici Ecclesias Gallicanas administrant, nec posse permitti eas Ecclesias iis, qui Diocesanos earum, ac populos hæretica peste sunt infecturi. Consulere quidem volumus quæti, & paci Gallici Regni, sed salvo divino honore, salvaque conscientia. Misimus Episcopum Sanctæ Crucis, qui de his omnibus ad Regias Majestates referet; ac si Regina Navarra ab injuriis Deo inferendis abstat, detque operam, ut filius ad Sacrum audiendum se conferat, munusque Principis Christiani impleat, iustus iras nostras placabit; exploratumque habeat, apertionem concilii nobis non officere, quin adversus ipsam, ac memoratos Episcopos, si comparere velint, ut crimine se expurgent, non defuturam erga eos misericordiam, quam Castellionæo sumus polliciti: at si in pertinacia obdurecant, perpendat ipsa, quid nobis imperet conscientia religio, nec illi a nobis expectent alia, quam optimi Pontificis, optimique Christiani officia.

Quod ad Aquensem Episcopum attinet: maxima ille suspitione apud Inquisitores nostros laborat, nec antequam se purgaverit, nobiscum tractare ulla negotia potest, nec alia Sacerdotia, & Monasteria sperare a nobis potest nisi illius infamia maculam exterserit. Ut vero ipse pio adducta studio hæc proposuit, ita equi responsa nostra excipiat. Datum Rome die XX. Novembris MDLXXXIII.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Sed qui tam districtum, ac severum iudicem contra desertores Catholicæ fidei se exhibebat, quam se blandum, ac pro- vidum erga ejusdem fidei pugiles, ac propagatores se ostenderet, docent literæ, quas ad Jacobum de Sabaudia Nemurcensem Ducem immisit; qui velut alter Josias directus divinitus, ut tolleret abominations impietatis, in diebus peccatorum corroborabat pietatem, cum- que Sacerdotes, prædichi nempe Pseudoepiscopi, facti essent populo suo in lapidem offensionis, & in petram scandali, in laqueum, & in ruinam, ipse stabat pro domo Dei, ut prælia Domini præliaretur.

Dilecto filio Nobili Viro Jacobo de Sabaudia Duci Nemursensi.

Ex Venerabilis Fratris Prosperi Episcopi Chisamensis Nuntii nostri, & ex multorum aliorum prædicatione cognovimus singularem zelum, quo sanctam Catholicam fidem prosequeris, ac pia officia, quibus fungi non desistis ad eam pro tua virili parte in isto regno tuendam, & conservandam; qua de re testimonia jucundissima fuerunt; nihil enim solemus audire, quod majore solatio animum nostrum recreet, quam cum de nobilium virorum tui similibus studiis huiusmodi in Religionem catholicam audimus. Gratulamur, dilecte fili, nobilitati tue de isto divina clementiæ munere; non parvum enim habes a Deo æternæ salutis tue pignus, ac signum, istam, quam dedit tibi, tam bonam, tam rectam, & piam mentem. Magna vero tibi a nobis, & Catholicis omnibus debetur laus, quod in tanta perturbatione Religionis, quam humana salutis hostis in isto olim omnium religiosissimo Regno excitavit, ipse pro tua virili parte tam constanter veram, & orthodoxam religionem defendas. Facis quod pium Ecclesiæ filium decet. Plane te similem, atque amulum ostendis hac in re majorum tuorum, qui in primis Catholici semper fuerunt. Non egessis tu quidem cohortatione nostra, sed tamen paternus erga te noster amor, qui nos, ut tibi gratularemur, his literis impulit, etiam impellit, ut hortemur Nobilitatem tuam, ut quantum potes studii, atque officii, conferre perseveres in religionem Catholicam. Nihil Deo gratius facere potes, nulla re melius de Rege, & Regno isto mereri, nulla denique ex re, vel uberiolem a Deo mercedem, vel solidiorem ab hominibus laudem consequi; &c. Die V. Novembris MDLXXXIII.

Constatam esse hoc tempore nefandissimam coitionem in Gallia inter Hugonotos, & impios solo nomine Catholicos, qui ardentis avaritia Ecclesiasticis

CLXXXII.

Eccl. 49.

ff. 8.

Reg. l. c. 25.

Pius IV. to. 2. brev. sig. 2897. ep. 43.

CLXXXIII. Gallorum aliquot a Sede Apostolica se sejungere pertentant.

M m m bo-

bonis inhiabant, ut concilium Tridentinum dissolveretur, ad Galliam ab Apostolica Sedis conjunctione divellendam, constat ex subjectis Bracharenfis Archiepiscopi literis ad Pontificem exaratis.

Beatissime Pater.

Ext. in
ms. Arch.
Var. fig.
n. 3216. p.
48.
Non possum non significare Sanctitati tue unum, quod secreta, sed certa relatione nunc hic didici, videlicet, quod Hugonotri, qui in Gallia sunt, faventibus quibusdam magnaribus fictis Catholicis, summopere cupiunt, ac totis viribus, & mille artibus hic laborant, ut concilium dissolvatur, vel suspendatur, ut sic in sua Gallia celebreretur nationale concilium, ubi simul cum Catholicis Episcopis locum habeant ipsorum Ministri [ministros Sathanae intelligat lector.] Et si nil aliud possint, saltem viam aliquam inveniant discedendi a Sede Apostolica, & Ecclesiastica unione. Quibus sceleris conatibus quantum contrariendum sit, felici consumatione, ac confirmatione Sacri Concilii, novit Sanctitas vestra, & nos pro nostro virili operam dabimus, ut celeriter, & feliciter omnia compleantur, &c. Tridenti IV. Novembris MDLXIII.

Humillimus Sanctitatis Vestrae
Archiepiscopus Bracharenfis Primas.

CLXXXIV. Ex his agnoscat lector, quam exaggerata prudentia Pontifex ad absolvendum concilium, tam studiosè incubuerit, ac salubre hoc antidotum, quo sanitas Christianae Republicae conservata est, probet atque suspiciat; quod profecto plenius cognoscat, si qualis, non in Gallia tantum, sed in omnibus pene Christiani Orbis partibus misera esset Catholicae veritatis facies, oculis circumlustret; Nam & in Belgio diffusum virus praeclaras multas Civitates infecerat, ac ni Margarithae Austriacae, ac Card. Granuellani sollicita vigilantia, ac districtus judiciorum terror adfuisset, haereticae novitatis fordibus Regio tota illa fuisset inquinata.

Ext. in
ms. Arch.
Var. fig.
n. 3217.
ep. 88.
115, 125.

In Germania vero superiori, velut torrens latius exundans, Herbipolim Civitatem occupaverat, ac sensim per alias Provincias Italiae finitimas excurrans, postremo Villacum Carinthiae oppidum Caroli Saxi apostatae ministerio depraverat. Quin etiam intra ipsam Italiam in subalpinis, nova quaedam in perniciem animarum haereticae pravitatis femina latius manabant, quae tamen Pontifex Apostolica sollicitudine evertit, atque opportunis literis penitus excindere satagebat.

Pius lib.
breo. n.
2847. pag.
405.

CLXXXV. Sed caeteris omnibus iustissimus erat Polonorum Ecclesiae status. Defuncto namque Sigismundo Primo Augustus filius, qui ei in Regno successerat, cum patre Patri, nec animum, nec consilium in tu-

enda Catholica Religione haberet, Haereticis in omnem occasionem illuc pervadendi excubantibus, latum aditum patefecit, continuoque omnis errorum, ac perditarum opinionum cohors irrupit; ac, quod majores excutiebat lachrymas, ipsi Episcopi, qui intenta sollicitudine a caulis Domini lupos arcere tenebantur, mutuis inter se diffidiis altercantes, quicquid irarum, & simultatum cum Haereticis esse debuerat, in se ipsos vertebant, ac sanctum, ac venerandum Antistitum nomen, quod summopere suo quoque aetate Nazianzenus desebat, privatis contentionibus distrahebatur. Cumque in dies Tridentini concilii abfolutio extraheretur, Haeretici hac arrepta occasione, incredibile dictu est, quot convivia, & ludibria in illud ingererent, quamque continentibus piorum votis illius conclusio exposceretur. Jamque gravius imminere malum, Camerinenfis Episcopi literis compertum est, nempe, quod permulti Haeticorum fautores summa moliebantur ope, ut concilium gentis, quod Nationale vocant cogeretur, in quo sine ulla autoritate Pontificis Maximi de universa Religione, prout ex ipsorum usu, atque Republica visum esset, constituerent. His avertendis malis sollicitè excubans Pontifex diffidentes inter se animos per epistolas primo componere aduissus, mox immisso Jo. Francisco Commendono Apostolico Nuntio grassantem latius morbum, si non penitus extinxit, feliciter multum repressit.

Venerabilibus fratribus Archiepiscopo
Gnesnenfi Regni Poloniae Primari,
Episcopis per Poloniam constitutis.

Venerabiles fratres salutem, & Apostolicam Benedictionem. Ad aures nostras nuper praefer opinionem nostram, nec sine maxima nostra admiratione pervenit non parvas vigere inter vos simultates, dissensiones, atque discordias: qua ex re ingentem animi dolorem cepimus: etenim cogitantes nobiscum quanto in periculo catholica fides, ac Religio in Regno isto, & Ecclesiarum vestrorum salus hoc tempore versentur propter tot haeticorum sectas, quae ibi jamdiu corroboratae, atque auctae sunt, & in dies augentur, nihil videmus alienius ipsius Regni tempore, nihil Religionis, & Ecclesiis perniciosius esse posse, quam eos inter se dissentire, quos summa charitate, concordiaeque conjunctos tantis Patriae malis, & religionis, ac fidei periculis obviam ire decuerat, itaque non possumus non magnopere miserrari istius Regni statum, & de salute tot Ecclesiarum & populorum vehementer pertimescere; pro-

Or. 1.

MS. Ac.
Var. fig.
n. 3217.
p. 404.
752.
75.

CLXXXVI.
Pius IV.
to. 2. brev.
fig. 2897.
ep. 386.

Pius IV.
episcopos
Poloniae
ad concordiam
hortatur.

proinde pro pastoralis officio, & pro paterno amore, quo Regnum istud prosequimur, hortandos vos vehementer in Domino esse duximus, & monendos, ut vestri officii, & Christianae professionis memores odia, & simultates omnes deponatis, charitatem nobis a Christo Domino, & Redemptore nostro tantopere commendatam, & pacem ejus testamenti relictam colatis atque servetis; memineritis vos Dei Sacerdotes, vos animarum esse pastores, vestrum esse officium oves Dominicas, de quibus rationem reddiduri estis, non exemplo minus, quam verbo pascere. Nolite quae sumus, quibus charitatis, pacis, atque concordiae exempla praebere debetis, vestris discordiis, vestris dissensionibus offendere. Nolite hanc Haeticis dare letitiam ut vos inter vos dissentire, ac dissidere gaudeant, & exultent. Quid illis jucundius, quid optatius accidere potest, quam ut inter vos querelae, controversiae, lites, & contentiones maneant? An non majores spiritus sument, & vehementius confident propugnatos se, & confirmatos esse haeseres, & sectas suas? Dum pastores inter se dissentiunt, gregibus majori audacia insidias comparabunt? Memento quid Dominus noster illis interminatus sit per quos scandala veniunt. Quod si tantopere Deo displicet, & tam periculosum est, vel unum pusillum scandalizari: tot populis, qui in vos pastores & praesules suos oculos conversus habent gravissime offensis, quanto vehementius offendi censeatis Deum? Et quanto magis id esse animabus eorum quorum culpa id acciderit, periculosum? Quocirca etiam, atque etiam hortamur unumquemque vestrum, ut Apostolici verbi memor accipiat potius, & patiarur injuriam, quam cum fratre contendat, & litiget. Condonat Deus liberter ipsam injuriam, si quam factam sibi existimat, quem quotidie, ut peccata, & debita nostra nobis dimittat, oramus Republicae causa deponat inimicitias, & odia, sicut non paucos gentiles maxima olim cum laude sua fecisse memoriae proditum est. Quod si adduci non potestis, ut ita faciatis, quod sane vobis esset dignius, at vos saltem hoc facite, ut arbitros, qui de vestris controversiis cognoscant, & ex equo, & bono statuunt, eligatis. Habebitis etiam Nuntium nostrum virum probum, & integrum, cui tuto, & fideliter poteritis controversias ipsas amice componendas committere. Te frater Archiepiscopo appellamus; tu quo magis honore, & dignitate antecellis, eo magis in hoc sanctum opus incumbere, &c. Die I. Octobris MDLXIII. anno IV.

CLXXXVII. Datas epistolae subsecuta est Commendatio. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

doni profectio, quem, scribit Gratianus, Patavio, quo se ille tum contulerat, atque privatarum rerum cura excutum, in Poloniam protinus Pontifex jubet proficisci. Commendonus, quamquam perexiguum ad se comparandum spatium Pontifex concedebat, cupiens mature illius gentis conventui, quem tum maxime indictum Varsoviam acceperat, intervenire; tamen magna adhibita diligentia, paucioribus, quam quos Pontifex praesumerat diebus, cum reliquis rebus splendide instructus tum egregio comitatu via se dedit. Semper quidem ille magnam curam in comitatu, atque familiae delectu habuit, ne quem secum duceret non temporibus, non moribus suis congruentem. Sed tum eo majori, quam antea, studio, quo in longinquiore, & perturbatiorum provinciarum sturus erat, insignes ascrivit viros, nulli in ea re impendio, aut sumptui parcens. Antequam Italia excederet, datus ad Cardinalem Borromaeum literis, absolutam sibi impertiri facultatem circa duo postulavit, quae dicebat, duo in istis regionibus experientia me docuit esse admodum necessaria, & in quibus liberam, & absolutam habere potestatem multum utilitatis potest conferre. Primum est, haeticorum, & Schismaticorum, Simoniacorum absolutio, & ipsorum omnium rehabilitatio. Alterum, ut nimirum fructus quacumque mala causa percepti condonari possint, vel gratuita omnino condonatione, vel aliquod pium opus in eodem loco illis injungendo, in quo bona Ecclesiae possederunt. Circa quae duo capita suppliciter Dominationem Vestram Illustrissimam exposco, ut quamnam sit Pontificis mens, explorare dignetur, cuius profecto mandatis adamussim obediens ero, ac potius, sicut solenne mihi fuit, facultates semper concessas magis contraham, quam extendam. Praecesserat Commendoni in Poloniam adventum magna de prudentia, ac virtute illius fama, cum multorum gentis ejus hominum, quos ipse antea amicitia, & consuetudine devinctos habebat, sermone, & literis celebrata, tum maxime praedicatione Stanislai Hossii Cardinalis Varmiensis, unius e concilii praesidibus cui cum Commendono plurimus usus & familiaritas intercedebat. Itaque & adventum Chelmenfis Episcopus & Plocentium Palatinus primarii homines perornato, ac frequenti comitatu ad tertium ferme lapidem obviam, Regis missu, egressi, cum omni humanitatis, ac benevolentiae significatione acceperunt, & apud Regem ipsum singulari in honore, atque dignatione fuit. Quam vero impigre provinciam obierit, anno insequenti referemus.

Grat. vita
Card.
Com. l. 2.
c. 4.

Jo. Franciscus
Commendonus
in Poloniam
Apostolicus
nuntius
mittitur.

Reg. ep.
Com. apud
Car. Bar.
ep. sub 25.
Octob. da-
ta Consti-
ano.

Grat. ibi

CLXXVIII. Is erat status fidei catholice in Gallia Germania, & Polonia. Res vero concilii, quæ ad illam reparandam agitabantur, ne prospero carerent successu, ac simul Principibus, ac Præsulibus in discussio illo de reformatione Principum articulo fieret fatis, cum maxime Oratores Veneti intercessissent, asserentes, nil æque, ac illud felicem concilii exitum disturbaturum, Carolus Cardinalis Borromæus, decretum a Pontifice conceptum ad Legatos transmisit, in quo antiqui aliquot Canones, atque Imperiales simul constitutiones renovabantur, ut eo pro opportunitate uterentur; monens insuper Legatos, circa causas Ecclesiastici Fori probari a Pontifice, ut ex apud ordinarium iudicem referrentur, exceptis tamen causis Episcoporum, Principum, fiduciariorum bonorum, matrimoniorum, ac maximæ hæreseos.

CLXXIX. Aliis quoque epistolis eos ad constantiam, ac cœpta perficienda incitavit. Si Patres inter se dissentiant, majoris partis sententiam sequi, vel rem extrahere iussit; caput circa dispensationibus intelligi in occultis, non de adductis in forensam contentionem. Addidit, ut in ultima Sessione decreta sub Paulo III. & Julio III. edita repeterentur, ac darent operam, ut oratores principum actis concilii subscriberent, antequam eorum confirmatio postuletur, quam abscessa mora concedendam est pollicitus. Si qui ex improbitate advenissent, Pontificem in ea re consulturum. Circa matrimoniorum clandestinorum controversiam conciliari inter se patres iussit, nec propterea sessionem differri; æque accipi a Pontifice ut Episcopi in causis matrimonialibus canonicas leges solvant in conscientia foro; ut expectativæ gratiæ, reservationes ac similia abrogentur: vetitum Pontificem, ne Legati e latere conferant sacerdotia iis mensibus vacantia, quibus ab ordinariis conferuntur: velle quoque ut Concilium constituat castigatorem disciplinam Cardinalium, quæ ab omnibus commendanda sit, necnon inutiles disceptationes abscindat, ut ad optatum finem Concilium perducatur, Quod si Comes e Luna ad concilium extrahendum protestationem nuncuparit, conjunctis sibi præsulibus contrariam promulgent, vanosque timores pellant, iterumque XXVII. Octobris edixit, ut quando Comes Lunensis ea, quæ sunt æqua non admittat, haud quaquam attendatur, atque ad claudendum Concilium incumbant, modo major præsulum pars ipsis adhæserit, eoque citius absolvendum concilium, quo adversi Herbipolis, & Bam-

Articulo de Reformatione Principum consulitur.

Ep. 144.
C. 147.
ms. Arch.
Vat. sig. *

Varie Pontificis disputationes in Concilio exhibendæ.

bergæ rumores accelerandum ostendant.

Inter Canonum disponendorum, ac propediem finitorum curas intercedebat antiqua illa controversia denuo recrudescens super illa verba *Proponentibus Legatis*, quæ Lunensis Comitis studiis in magnum certamen excesserat; eoque apparebat acrius, quod ipse in suam sententiam Cæsaris, Regumque Oratores adducere studebat, jamque protestationem suam edere meditabatur. Cæsareus quidem Orator humaniter, ac modeste se excusavit, quod de his a Cæsare mandatum non acceperit. Gallicus vero, qui in iussis se habere dicebat, ut cum Hispano conjunctissimus esset, quid rei esset edoctus, hoc duntaxat se curaturum responderat, quo protestatio impediretur, atque illud æqui, bonique accipiat; quod a Legatis dari potest; verum quando is obstinato perduret animo, se juxta Regis imperium illi adhæsurum. Lusitanus pariter Orator hanc Lunensis Comitis contentionem ingrati sibi maxime dixit; si quando autem insistant ardentius, nec suis a concepta deliberatione suasionibus recedat, non posse ex Regis præscripto ab illo seungi. Jamque Comes Legatos ipsos conveniens longo orationis apparatu, quam nova sit hæc verborum formula *Proponentibus Legatis*, demonstrare pertentat: Philippam Catholicam Regem, qui pro majori parte Christiano imperat Orbi, nunquam passurum, ut inusitata cunctis sæculis formula suo tempore addatur concilio. Se, quod Oratoris erat munus, si quando Legati a sententia recedere nolent, suo non defuturum ministerio, a quo tamen omnis esset abfutura immodestia, ut nimirum Regis erga Pontificem, ac Synodum observantia fervetur, omnibusque innotescat, ad hæc non sponte, sed invitum, ac Legatorum culpa descendisse.

Tunc Moronus narrationem ab exordio instituens Lunensi ex fide retulit, quæ hucusque in illa disceptatione fuerint peracta, modo nihil superesse reliqui, quam ut a Patribus, qua mente ea fuerint inserta verba, & an ipsamet explicare, vel expungere velint, postuletur, eorumque sententiæ, quæcumque tandem illa fuerit, ab utraque parte stetur. Quam conditionem, cum Orator respicere non posset, antequam tamen admitteret, sciscitatus est, num Patres ea verba essent declaraturi? Cumque omnis se de alterius opinione vadem constituere posse negaret, rem in longas, & incertas disceptationes extraheret, se quidem suo muneri non defuturum, ingeminans. Ob hæc, cum sæpius de protestatione minaretur,

CXC.
Legati Car. in cit. ad Car. Bor. MS. Car. Barb. sig. n. 1344.

Comitis e Luna pro verbis Proponentibus Legatis dillida.

CXCI.

Concilio finis imponendus, quamvis Comes e Luna hoc non probet.

MS. Arc. Vat. sig. n. 3217. ep. 157. 9. Novemb. 1562. ib. ep. 160. MS. Arc. Vat. sig. n. 3218. p. 81. ib. ep. 20. C. 22.

lepidè Cardinalis Moronus, absconum, dixit, maxime fore, ut sine causa Protestantem ageret, qui Catholici Regis omni officiorum genere Pontifici conjunctissimi esset Minister, magnamque suo nomini perpetui dedecoris notam comparare, cum factum emendationis disciplinæ progressum inutilli hac quæstione dissolveret. Plurimum in eam rem adjovit, quod Cæsar nunquam Oratores suos his disceptationibus immisceri permiserit, quin potius iussa dederit, ut concilii absolutionem promoverent, ipsi autem ad res componendas intercessere, ut ea aliquando verba declararentur, ne aliquod futuris temporibus præjudicium concilii nasceretur. Nec obstiterit Legati, quin cuncta, quæ agenda expedire censerentur, ingenue sponderent. Jamque ad Pontificem controversia delata, Pontifex edito diplomate verba illa *Proponentibus Legatis*, nitida interpretatione illustravit, ac Rex ipse Philippus Oratoris sui pertinaciam datis ad eum literis compescens, concilium feliciter terminando viamstravit.

Itaque III. Novembris Legatos Cardinalis Borromæus monuit, ut abscesso Comitis Lunensis Oratoris Hispani omni respectu, ad claudendum concilium omnia comparerent, bonis quidem verbis eum ducerent, sed ad divinam gloriam, & ad promovendum Dei cultum unice spectarent: non illum Regiam voluntatem sequi, sed privata studia; acceperit enim se literas ab Alexandro Crivellio Apostolico Internuntio apud Regem Catholicum Montione datas xxiv. Septembris, quæ referant, tresimium Hispaniæ Præfectum, ac Doctorem Velasum ipsi significasse, Præsules Hispanos objurgatos a Philippo Rege, quod non supremam auctoritatem in omnibus rebus, uti convenerat, Pontifici detulissent, vetitosque intercedere decretis, eave retardare, ex quibus concilium in longius tempus differri possit.

Censebat quoque Ferdinandus Cæsar publicæ Christiani Imperii utilitati conducere, ut citius Tridentinum concilium absolveretur, datisque ea de re Possonii literis IX. Novembris, deque eo absolvendo mandata suis Oratoribus dedit. Pariter Maximilianus II. eadem consilia urfit flagrantissimo studio, constabat enim, teste experientia, quod a prudentissimis Viris expensum fuerat, concilii diuturniorem prorogationem, nullam spem revocandorum in gremium Ecclesiæ Hæreticorum attulisse, plura vero damna Principibus, & populis Catholicis peperisse; ac Delphinus apud Cæsarem Internuntius datis ad Cardinalem Moronum literis IX. ac XI. Octobris in-

dicaret, Comitem e Luna, licet reluctetur, cognita Cæsaris constantissima voluntate, assensurum, fallique eos, qui Cæsarem instar Heliotropii ad Hispanorum cupiditates converti opinantur.

Hispanus Orator Comes e Luna Regiis acceptis literis, cum Legati Cardinales inlinuassent, videri Catholicum Regem in eam sententiam inclinare, ut concilium non protraheretur, profatus est. In ipso concilii exordio Philippum Regem, cum de eo instaurando rogatus esset, non propensum ad id fuisse, cum Regna Hispani Imperii eo non egerent, nec res in eo statu versarentur, ut optatus finis ex eo attingi posset, verum Pontificiæ voluntati se accommodasse, atque apud Cæsarem, Reginamque Galliarum concilii rem promovisse, ut commodo totius Imperii Christiani verteretur, atque in ea re Principis Christiani partibus perfunctum, ut dici non possit concilii ipsi ingrati nunc finem, verum eo modo, quo conveniat, & qui ab omnibus bonis expetatur, & Christiano Imperio utilitatem afferat, efflagitare. Quod ad Episcoporum, Ecclesiarumdamna, vel incommoda ob diutinam absentiam spectaret, respondebat Rex Catholicus, id omnibus rebus maximis commune, ut gravibus sint difficultatibus implicitæ, atque in iis bonum publicum anteferendum privato. Subjecit deinde ad ea, quæ scripta erant, de gravibus periculis, quorum impendebat terror, si res concilii ambiguae fluctuarent, omnium maximarum agendarum rerum id affine, ut maximis periculis sint obnoxia; verumtamen in incerto eventuum actu divinæ providentiæ serviendum, atque ab ejus manu, quæ fuerint ipsi collibita, expectanda. Delapsus dein ad literarum Cardinaliarum calcem, quibus rogabatur, ut finem concilii Regia opera promoveret, dixit, omni studio pronum ferri, ut optimo sine claudatur, & fructus ab universa Ecclesia expetitus decerpatur, qualis ab œcumenicis conciliis expectetur, ac mandata ea de re amplissima ad comitem Lunanum data, qui suo muneri non esset defuturus.

Subdidit mox Orator, Catholicum Regem percipere, ut circa dogmata, consuetudina conciliorum forma religiose servaretur, ut in disceptationem controversa capita adducerentur, ne cuiquam nova disceptandi ansa relinqueretur, utque in pangendis reformationis capitibus summa prudentia adhiberetur, cum inde publica tranquillitas, & Christiani Imperii salus assurgere deberet.

Ad hæc respondere Cardinales, concilii-

CXCII.
MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 344. ep. 402.

cilium a Pontifice, ut communi Christianorum parente indictum, ut fluctuanti circa Religionis diffidia Galliae confunderet. Percrebuisse certam famam, Regem Catholicum prorogationem concilii laudare, quasi Hæreticis frænum iniiceret, eamque opinionem Administrorum operibus confirmatam. Ad secundum articulum subjecere, licet privato bono publicum præponendum sit, tamen ob præsulum diuturnam absentiam hæresim latius per Ecclesias serpere, ac bonum illud commune cum tot Ecclesiarum malo non adæquari. Ad tertium subdidere: licet Divinæ voluntati parendum sit in eventibus adversis, tamen eventus adversos prævisos, si fieri possit, avertendos. Demum habitis Regiæ Catholice Majestati de optima voluntate gratias comitem urere, ut ad concilium absolvendum operam, industriamque conjungeret. Cardinalem enim Lotharingæ differtis verbis dixisse, Gallos præfules extrema necessitate ad repetendas suas Ecclesias, in quibus hæresis effuse grassatur, urgeri, ac præterea sumptibus exhaustos; Gallicana vero Natione e concilio abeunte, disceptatum iri, an concilium, quod subsisteret, foret œcumenicum, tum pertimescendum, ne in Gallia Nationale cogere, atque a Sedis Apostolicæ obsequio discederet: divulsa vero Gallia, etiam Hispaniam, Italiamque periclitaturas. Inculcarunt, etiam comiti Legati Cardinales, Regem Catholicum, si præsentem concilii statum inspiceret, omnino ad promovendum illius finem studia Regia collocaturam, &c. VIII. Novembris MDLXIII.

Illustrissima, & Reverendissime Dominationis tue Servi Humillimi Jo. Cardin. Moronus, Stanislaus Cardinalis Warmiensis, Ludovicus Cardinalis Simoneta, B. Cardinalis Navagerius.

CXCIII.
Ib. ep.
464. 12.
Novembr.

Tunc Cardin. Lotharingus inter Patres concilii communem sermonem sparsit, necessario claudendum esse, absolvendumque concilium non modo propterea, quod absentibus Episcopis hæresis latius diffunderetur, sed quia etiam præfules Galli sumptibus exhausti diutius hæerere non possint, de quo Legati Cardinales undecim Novembris Cardinalem Borromæum fecere certiore, atque addidere, se inextricabiles difficultates tolerasse in componendis rebus ad habendam proximam sessionem, tum commendavere Hydruntinum Archiepiscopum (is erat Petrus Antonius Capuanus) qui pro tenenda dignitate Sedis Apostolicæ in omnibus expectationem omnem superasset.

Gabr. Pal.
in actis
Concil.
Trid. A.
Stulph.
Serv. in
isdem.

Pridie, quam solemniter ille Episcoporum confessus haberetur, Congregatio Generalis coacta est, in qua hæc pertractata fuere.

MDLXIII. X. Novembris fuit congregatio Generalis [& infra] in qua proponuntur firmanda decreta publicanda in sessione die sequenti celebranda, circa quæ decreta Illustrissimus, & Reverendissimus D. Cardinalis Moronus ipse Sacri Concilii primus Præsident, & Legatus inter cætera alloquutus est Patres in hac sententiam, videlicet. Placuisse majori parti Patrum, ut apponeretur in canonibus reformationis in hac sessione publicandis clausula, Salva semper in omnibus Sanctæ Sedis Apostolicæ autoritate, verum visum esse Dominis depuratis magis convenisse, & expedire, ut clausula ipsa differatur in sequentem sessionem, & apponatur in fine omnium decretorum, & canonum reformationis in ipsa sessione publicandis, dummodo ex nunc in hac congregatione hoc statuatur, & concludatur. Super qua re votis Patrum rogatis, placuit majori parti id, quod ab Illustrissimo Domino Præsidente propositum fuit, & ita conclusum, & statutum est: scilicet, ut dicta clausula, Salva semper in omnibus Sanctæ Sedis Apostolicæ autoritate, absque alia Patrum vocatione ponatur in alia sequenti sessione in fine omnium canonum reformationis, &c. Confecta sunt ea de re publica documenta.

Affulgente XI. Novembris die celebrata est sessio XXIV. Tridentini concilii, quæ sub Pio IV. Pontifice octava fuit, in qua post peracta Divina mysteria, alioque ritus consuetos orationem ad Patres habuit Richardotus Episcopus Atrebatensis, atque de redigendis ad officium hæreticis his verbis differuit.

Est sane purioris doctrinæ præcipuus usus in Ecclesia, est cultus, & rerum divinarum laus eximia: sed nisi licentiam inter homines disciplina cohibeat, nisi rebelles animos castigatio reprimat, nihil plus proficitur, quam si famelicos leones oratione, aut pictis rerum imaginibus lenire contendas. Et infra. Spectate quantum hereticorum causæ decesserit, quantum nostræ accesserit, ex illa immanissima perulantia; qua suo furore bonorum omnium iustissimum odium concitarunt, quod odium quamquam est vi igni, ferro in nostra viscera servissime districto constatum; tamen hac parte, & nobis prodest, ut illis obest plurimum, quod ea crudelitate restatum reliquerint, se in eius Angelicis castris militare, quem Joannes Abaddon, id est eversores, exterminatores, vastatores nuncupavit.

Ext. MS.
Arch. Vat.
fig. num.
3248.
MS. Ar.
Vat. 3248.

Gabriel.
Palæot.
in actis
ms. A.
Stulph.
Servan. in
isdem.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. fig.
n. 3199.
p. 162.

Sessio vigesima-
quarta eademque
octava
sub Pio
IV. celebratur.

Do-

Doctrina de Sacramento Matrimonii adversus novatores, qui libertatem evangelicam effrænata libertate carnis merentes, publicique omnium ordinum hostes, ut cœlibes ac virgines infectati fuerant, ita conjugatos Divino nexu solvere, ac sacramenti dignitate orbare contenderant, polygamiamve induxerant promulgata est, subjectis concepta verbis.

Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini spiritus instinctu pronunciauit cum dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & coniungi Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba tanquam a Deo prolata referens dixit. Itaque jam non sunt duo, sed una caro, statimque eiusdem nexu firmitatem ab Adamo tanto ante pronunciatum his verbis confirmavit. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.

Gratiam vero, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem unitatem confirmaret, conjugisque sanctificaret, ipse Christus venerabilium Sacramentorum institutor, atque perfectior sua nobis passione promeruit: quod Paulus Apost. innuit dicens: Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea: mon subjungens, Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

Cum igitur Matrimonium in Legge Evangelica veteribus connubiis per Christum gratiam præstet, merito inter Novæ Legis Sacramenta annumerandum SS. Patres nostri semper docuerunt, adversus quam impij homines hujus sæculi insipientes non solum perperam de hoc venerabili Sacramento senserunt, sed de more suo prætextu Evangelii libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesia Catholica sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena scripto, & verbo asseruerunt, non sine magna Christi fidelium iactura; quorum temeritati sancta, & universalis Synodus cupiens occurrere insigniores prædictorum Schismaticorum hæreses, & errores; ne plures ad se trahat perniciose eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos eorumque errores decernunt Anathematissimos.

Concil.
Trid. sess.
24.

Concil.
Trid. sess.
24. pag.
179.

De Sacramento Matrimonii.
Canon I.

Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere, & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, Anathema sit.

Canon II.

Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, Anathema sit.

Canon III.

Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis, & affinitatis gradus, qui in Levitico exprimentur, posse impedire matrimonium contrahendum, & devinere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impedian, & dirimant, Anathema sit.

Canon IV.

Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, Anathema sit.

Canon V.

Si quis dixerit, propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjugate dissolvi posse matrimonii vinculum, Anathema sit.

Canon VI.

Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, Anathema sit.

Canon VII.

Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit, & docet iuxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterii non dedit, non posse altero conjugate vivente aliud matrimonium contrahere, neccharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam, quæ dimisso altero alii nupsit, Anathema sit.

Canon VIII.

Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, Anathema sit.

Canon IX.

Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante Lege Ecclesiastica, vel voto, & oppositum nil aliud esse, quam damnare

nare matrimonium; posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum, Anathema sit; cum Deus id recte petentibus non denegeret, nec pariatur nos supra id, quod possumus, tentari.

Canon X.

Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel coelibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate, aut coelibatu, quam jungi matrimonio, Anathema sit.

Canon XI.

Si quis dixerit, prohibitionem solemnitate nuptiarum certis anni temporibus superstitioem esse tyrannicam ab Ethnicorum superstitione profectam; aut benedictiones, & alias caeremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit, Anathema sit.

Canon XII.

Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices Ecclesiasticos, Anathema sit.

His anathematismis promulgatis perlectum est in eodem solemniter Episcoporum confesso de clandestinis matrimoniis, ac leges de matrimonio rite celebrando latae, decem capitibus distinctae.

CXCIV. MS. Arc. Vat. sig. n. 3248. in actis Sess. 7.

Non praetermittendum vero visum est, quod dicitur Nicosiensis Archiepiscopus sententiam, ad decretum de clandestinis, cum illud improbasset, addiderit. Pero ramen, ne de recta & orthodoxa Gracorum, qui in Regno Cypri sunt, fide aliqua suspicio in hac Sancta Synodo, occasione eorum, quae circa VII. canonem adducta fuerunt, oriri possit, ut quae illi, qui in pluribus Provincialibus conciliis, praesertim vero sub R. P. D. Helia quondam Archiepiscopo Nicosiensi anno MCCCXL. quae videm sequentibus temporibus, atque in concilio a me praesenti Archiepiscopo celebrato professi sunt, concilii huius actis appendantur, praesertim aurem verba, quae continentur in fine concilii, quod sub praefato R. P. D. Helia celebratum est, ut ex libello constitutionum Insulae Cypri in forma authentica constat. Verba in cedula continentur, quam dedit rectoris infra scripti.

Verba excerpta ex Concilio Provinciali Regni Cypri celebrato sub R. P. Helia Archiepiscopo Nicosiensi anno MCCCXL. quae in fine dicti Concilii sunt.

Memorati Gracorum, Maronitarum, & Armenorum Episcopi, & praemissarum aliarum Nationum Majores, pro se, & subditis suis, intellectis omnibus, & singulis supradictis, & super articulis sin-

gulis fidei, & Ecclesiae Sacramentis, ac aliis in dicta serie comprehensis singulis singulariter, universaliter universi iuxta Religionem interpretum clare, aperte, distincte, & singulariter explicite recognoverint humiliter, & devote, & spontanea voluntate, & omni timore semoto, & quacumque actione cessante, humiliter professione confessi sunt, & devota confessione, professi, illa omnia, & singula firmiter credebant, prout superius explicite comprehensa, vera esse, & quod illa omnia, & singula firmiter credebant, prout superius explicite declarantur, adiacentes rationes, quod ita erat ab omnibus Catholicis absque dubietate credendum, & quod Sacrosancta Romana Ecclesia erat Mater omnium Fidelium, & Magistrum super omnes Ecclesias, plenum Principatum obrinens, & Primum, & quod Sanctissimus in Christo Pater D. Benedictus Divina providentia Papa XII. Successor B. Petri, & in Terris Vicarius Jesu Christi erat cunctorum fidelium Pater, Pastor, & Dominus, cui singuli Praelati Ecclesiarum omnium debent reverentiam humilem, ipsique reverentiam eidem, & obedientiam promittebant, petentes humiliter, quod eis liceret in suis ritibus fidei non contrariis permanere, ac deprecantes dictum D. Archiepiscopum, ut devotionem eorum intimare Domino Summo Pontifici dignaretur.

Addunt acta, quod Synodus Matrimonialium filiorum familias, quae sine consensu parentum contracta nonnulli irrita sentiebant, rata esse declaravit: rescissa vero sunt clandestina, quia plures, abjecta ea, cum qua prius clam contraxerant, palam deinde contrahebant cum alia, atque in perpetuo adulterio infelicem vitam traducabant. Instauratum vero est decretum Lateranensis concilii sub Innocentio III. ut praemissis tribus denuntiationibus coram Parocho proprio, ac duobus, vel tribus testibus Matrimonia celebrarentur, tum additum est. Qui aliter, quam praesente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parocho, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddidit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit, & annullat. Postremo Synodus nuptias inuitos hortata est, ut antequam contraherent Matrimonium, exhomologeseos, & Eucharistiae Sacramentis se munirent, deinde cognationis spiritalis, gradus ita contraxit. Ad summum unus, & una baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos, ac bapti-

CXCV.

Reformatio Matrimonii.

zatum ipsum, & illius patrem, ac matrem tantum, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem spiritualis cognatio contrahatur. Idem de cognatione ex Sacramento Confirmationis constitutum. Additae leges de Sponsalibus, de gradibus prohibitis, necnon adversus raptos, vagos, & concubinos, Magistratus, ac Proceres Matrimoniorum libertati vim inferentes, prohibitaque etiam certis temporibus utriusque celebritates.

Promulgatum quoque fuit prolixius decretum castigatiois disciplinae circa spectantia ad insignitos Sacramento Ordinis distinctum viginti supra unum capitulis, quibus corruptelae sublatae, ac mores puriores inducti, in primis de promovendis idoneis Praesulibus constituta norma, & Cardinalibus doctrina, & pietate ornatissimis adlegendis. Ea, inquit Synodus, omnia, & singula, quae de Episcoporum praeficiendorum vita, etate, doctrina, & ceteris qualitatibus alias in eadem Synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in creatione S. R. E. Cardinalium, etiam si Diaconi sint, exigenda, quos Sanctissimus Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis Nationibus, quantum commoda fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet. Postremo eadem Sancta Synodus tor gravissimis Ecclesiae incommodis commota non potest non commemorare, nihil magis Dei Ecclesiae esse necessarium, quam ut Beatissimus Romanus Pontifex, quam sollicitudinem universae Ecclesiae ex munere sui officio debet, eam hic impendat, ut lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat, & bonos maxime, atque idoneos Pastores singulis Ecclesiis praeficiat, idque eo magis, quod ovium Christi sanguinem, quae ex malo negligentium, & sui officii immemororum Pastorum regimine peribunt, D. N. Jesus Christus de manibus ejus sit requisiturus.

lib. 22.

Cap. 3.

Cap. 4.

Cap. 5.

Cap. 6.

Provincialium conciliorum antiquum morem restitui iussit pro excolendis moribus, detergenda vitiorum labe, componendisque controversiis. Patriarchae, Primates, Metropolitanis, atque Episcopi Dioceses suas lustrare iussi: data quoque Episcopis, & Parochis imperia, ut per se praedicationis evangelicae munus exerceant, vel si fuerint impediti, idoneos ad id munus adhibeant. Sanctum, ut causae criminales graviores contra Episcopos, etiam haeresis (quod absit) quae depositione, aut privatione dignae sunt, ab ipso tantum Summo Romano Pontifice cognoscantur, & terminentur.

Plures etiam circa abolitionem peccatorum, visitationem, atque Ecclesiae Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

rum unionem concessa sunt Episcopis facultates. Parochos insuper ad erudendam plebem incitavit; aetatem quoque promovendorum ad dignitates distinxit; quibus & plura tam ad dignitatem exercendam, quam ad vitam honeste peragendam praescripsit. Abusus de expectativis, ac mentalibus reservationibus, ac pleraque alia, quae rosea illa Ecclesiastica disciplinae plantaria in carduos, spinasque vertebant, antiquavit, sustulit, abrogavit.

Cap. 7. 10.

Cap. 19.

Qua reformatione lecta in sessione VIII. Cardinalis Lotharingus post Cardinales Legatos sententiam dicturus schedulam his conceptam verbis dedit. Cum nudius tertius meam de reformationis articulis dicerem sententiam, praesarus sum, ut nunc etiam, me valde quidem cupere, ut prisca illa Ecclesiastica restitueretur disciplina; sed cum his corruptissimis temporibus, & moribus intelligam non posse ea, quibus maxime opus esset, proinus adhiberi remedia, interim assentiri, & approbare fateor ea, quae nunc sunt decreta, non quod ea iudicem satis esse ad integram agrotantis Reipublicae Christianae curationem, sed quod sperem his prius lentioribus fomentis adhibitis, cum graviora medicamenta pari poterit Ecclesia, Pontifices Manimos, & maxime Sanctissimum Dominum Nostrum Pium pro sua insigni pietate, & prudentia diligenter curaturum, ut ea quae desunt, implens, & efficaciora inveniens remedia, in usum veteribus iam abolitis revocatis canonibus, & maxime quatuor veterum illorum conciliorum, quos quantum fieri poterit, observandos esse censeo, vel si expedire videbitur, frequentiori oecumenicorum conciliorum celebratione, omnem morbum ab Ecclesia propulsans, eam suae pristinae restituat sanitati. Hanc autem meam mentem, & sententiam, tum meo, tum omnium Galliae Episcoporum nomine in acta referri volo, & ut fiat a Notariis, peto, & postulo.

Ex. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3248. in actis Sess. 8.

Ad quintum caput reformationis, si habita ratione temporum, hoc decretum placeat Patribus, id mihi quoque hoc nomine magis placeat, quod cum eis in Congregatione heri habita visum sit privilegii Principum non esse derogandum. Hoc ita est conceptum, ut nec Christianissimi Franciae Regni privilegii, iuribusque, & sacris consuetudinibus, quidquam praedicti asferat, quod quidem mihi placeat libens profiteor, & tum meo, tum omnium Franciae Episcoporum nomine a Notariis pe-

CXCVI. ro, & postulo, ut id in acta referatur. [1] Cum huic solemnī Episcoporum confessui Cardinalis Hosius Legatus morbo implicitus interesse non potuisset, sententiam suam edito publico hoc documento deprompsit.

*Ext. in
ms. Arch.
Var. sig.
n. 3428.
post sess. 8.*

Quod ad decretum de Matrimonio clandestino attinet, asseruit, se sentire, quod hactenus sensit Ecclesia Catholica, in qua doctus est, prohibitionem Ecclesie, ne clam contrahatur, impedire matrimonium contrahendum, non dirimere contractum; ab illius itaque sententia non discedit. Quamobrem decretum hoc de clandestinis approbat in omnibus aliis, præter quam quod illi novitas non placet, quod contra doctrinam, quam recepit ab Ecclesia Catholica, non esse debere deinceps raris decernuntur, cum nullam causam videat, quamobrem irrita declarari debeant. Si quid vero secus S. D. N. visum fuerit, ad cuius Sanctitatem remitti causam hanc postulat, illius iudicio, qua pars est reverentia, & animi submissione iudicium hoc suum submittit.

De nono canone dicit. Nonum canonem approbat, sed eo sensu, quo scriptus est, & a Patribus approbatus, quorum hanc mentem fuisse non animadvertit, ut velent decernere legem cœlibatus esse legem Ecclesiasticam; cum nec proposita fuerit ea quaestio, nec a Patribus disputata, sed verba tantum Lutheri posita fuerunt, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto, cuius error ipsius verbis positus fuit a Patribus ac damnatus, &c. Acta fuerunt præmissa Tridenti, &c.

*CXCVII.
MS. Car.
Franc.
Bar. sig.
n. 1344.
ep. 466.
Card. Legat. ad
Car. Borr.*

Postridie a celebrata sessione, Cardinales Legati Carolo Borromæo significaverunt, congregatos Regum, Principumque Oratores postulatos fuisse, ut de absolvendo Concilio sententiam suam niti de exprimerent, & modum etiam tenendum significarent, ac Lotharingie Cardinalem exposuisse, Cæsarem, Regemque Catholicum de eo celebrando rogatos initio dissensisse, cum eo non egerent putarent, at a Pontifice certiores factos de extrema necessitate, in quam Gallie Regnum esset adductum, veluti obsequentissimos filios, ac Principes Christianos Pontificie authoritati cessisse, cum nisi Œcumenicum celebraretur, Nationale in Gallia constandum foret, ex quo illud Regnum a Sedis Apost. obsequio

divellendum esset. Tum addit, quam ægre clerus, Regni que Ordines Possiaci congregati adducti essent, ut decreta, ac finem istius concilii expectarent, ac ni citius finis illi imponatur, graviora, quam antea, pericula Gallie impendere, summaque precum contentione urset, ut si Gallie salus chara Legatis Cardinalibus esset, ne abrumpi concilium suspendive paterentur. Quicumque enim ex his casus contingeret, Nationalem Synodum in Gallia coactum iri, ac res Gallie ad extremum exitium pronas futuras. Contendendum itaque omni opera, ac studio, ut citissime absolvatur, ac moram periculo non carere, cum interea temporis concionatores Hæretici eam pestem toto Regno latissime diffundant, & quo magis res differatur, eo pauciores futuros, qui eius decreta sint admitturi, atque ita e concilio tardiore perniciem orituram, a quo salus expectabatur, cum singuli majus offendiculum paterentur, studiisque a Sede Apostolica magis averti futuri essent quam forent ab ea alieni, antequam concilium inchoaretur. Addidit etiam Præsules Gallos diutius Tridenti hæere non posse, atque adeo majori ex parte jam dilapsos ob privata & publica Regni incommoda; si vero Concilium in proxima sessione claudendum sit, retardaturos iter, ut tanto bono perfrui, atque Patrie malis medicinam salutarem afferre possint. His persuasi rationibus a Lotharingo alatis Cardinalis Madrutius, & alii Præsules consensere concilium quantocyus absolvendum, tantummodo Legionensis, atque Ilerdensis Episcopi infinuaverunt, videri necessarium Regis Catholici, qui tot, & tanta Christiani imperii Regna teneret, consensum; at Granatensis Archiepiscopus, concilium absolvendum in eo ancipiti discrimine conclusit, verum alia reformationis capita sancienda atque in eo capite, quod spectaret ad Principes, cavendum, ne quid infereretur, quod eorum animos exulceraret, cum Ecclesia eorum patrocinio maxime indigeret. Quod attinet ad dogmata; ut illa, quæ jam a conciliis decisa erant, ommitterentur, quæ vero diremptæ non erant controversiæ, sine disceptationum ambagibus, pro tollendis corruptelis, dirimerentur brevibus decretis ad fluctuantibus

NOTE [1] Numerus patrum qui sessioni huic interfuerunt ex iis resultat quæ diarii nostri scriptor contigisse narrat cum decretum de clandestinis matrimoniis in publica concilii sessione legeretur. Reclamasse enim adversus sanctionem illam patres septem & quinquaginta, assensisse vero ex patribus centum quinquaginta testatur, ex quo patres septem & ducentos conficiat. MANSI

tes confirmandos, non quod Hæreticorum pellicendorum in castra Ecclesie spes affluat, vel quod Catholici novis decretis egeant; jam ad retundendas Hæreticorum argutias, vel in controversiis de Purgatorio, vel de invocatione Sanctorum, vel de Sacris Imaginibus plura extare firmissima argumenta. Addunt Legati Cardinales se ad hæc in opus provocanda studia omnia defixuros, &c. XII. Novembris MDLXIII.

CXCVIII.

*Act. Conc.
Trid. per
Gabr. Pal.
ms. Barb.
sig. num.
24. pag.
597.*

Proximo die navata est eidem tractationi de absolvendo concilio opera, ac gesta in conventu ea de causa habito narrat his verbis Gabriel Palæottus. Die XIII. Novembris MDLXIII. Vocatur coram Legatis Prælati viginti quinque, ac Madrutius, cumque illis communicare incipit Cardinalis Moronus de finiendi concilio, & qua ratione facilius ad exitum perducatur, postquam iam omnia de Sacramentis, & fere omnia de reformatione sunt absoluta, idque & S. D. N. & valde euper pro communi utilitate, & quoniam multa interim acciderent possent, quæ, pendente concilio, magnam perturbationem excitarent. Tum Cardinalis Lotharingus longa oratione varias non solum rationes, sed etiam necessitates declaravit pro incolumitate Provinciae Gallicane, ut concilium hoc non suspensione, sed extremo fine, & quam celerissime claudatur. Exorsus est ab indictione huius concilii, quod præcipue pro Gallicana Natione convocatum fuit, cetera post subsequuta recensuit, sed id potissimum, quod in exerem illo conventu Gallicano superioribus mensibus habito inter Regem, & Status Regni statutum fuerat, ut Concilium Nationale celebraretur, si concilium hoc Tridentinum finem non sortiretur, a quo Nationali concilio mala omnia, ac damna expectari possunt; igitur, si salvam vellemus Galliam, laborandum omnino erat, ut nunc extremas manus huic Synodo imponeremus. In eandem sententiam diversis etiam rationibus ceteri omnes discesserunt, cum propter pericula, quæ pendente concilio ex obitu, aut Summi Pontificis, aut Cæsareæ Majestatis imminere poterant, tum ob damna, quæ Ecclesie ex Pastorum absentia patiebantur, & tandem ut optatum a toto Orbe fructum omnes colligere possent; aderant ex Hispania, Granatensis, Ilerdensis, ex Portugallia, Bracharensis, ex Flandria, Arrebatensis, Namurcensis, ex Gallia, Senonensis, & Viridunensis, & ex aliis, tum Italia, tum aliarum Provinciarum locis quamplures Prælati, qui idem

*Legati
concilii
um pe-
tunt, qua
via Con-
cilium
quan-
tum ab-
solven-
dum.*

De ratione autem absolvendi concilii jam concluderant, ut quæ supersunt de reformatione, & Regularibus, proponantur, circa vero reliqua dogmata, videlicet, de Purgatorio, de Imaginibus, & veneratione Sanctorum, de Indulgentiis, ea cum satis clara, & superioribus quoque conciliis fuerint sancita, ideo ad fugiendas disputationes, quæ rem nimis in longum traherent, satis nunc esse paucis decretis abusus damnare, qui in singulis irreperunt. Itaque tres classes constitutæ sunt, & in unamquamque distributi, quinque Prælati, & totidem Theologi, qui hos abusus notarent, qui super his decreta conficerent.

Decimaquarta Novembris significaverunt Cardinali Borromæo Legati Apostolici constitutum fuisse, ut indiceretur ad decimam quintam Novembris Congregatio, in qua denuntiaretur præsulibus, absolvendum esse concilium in proxima sessione, ut damna, quæ passæ sunt Ecclesie ex Episcoporum absentia, sarciantur, cumque aliqua dogmata discutienda superessent, tria selecta sunt, de Purgatorio, de Imaginibus, deque Indulgentiis, & hæc non pertractanda scholastico more, cum in aliis conciliis sint illustrata, sed compendiarie reformationis modo pro tollendis circa ea corruptelis. Quæ vero in ea Congregatione gesta sint, describit subiectis verbis Gabriel Palæottus.

*excix.
Legati
Car. ep.
467. ad
Car. Borr.*

Die XV. Novembris MDLXIII. habetur Congregatio Patrum, super XII. articulis reformationis primo propositis, quorum alias copia data fuit, in qua Cardinalis Moronus incæpit. Postquam tractata ea fuerunt, quæ magis necessaria sunt, & quæ ad dogmata pertinent, Hæretici autem, quorum præcipue causa hoc Concilium fuit convocatum, quotidie obstinatiores reddi videntur, nec sibi ullam nobis præbent eorum emendationis, & quoad nos jam omnia, quæ dogmatum sunt, videmus perfecisse, & de reformatione tam multa hætenus constituta sunt, quæ vis a multis sperabantur, quæ sane si quis adhuc perfectiora desideret, animadvertat ille, eos sæpe, qui meliora volunt, amittere etiam bona. Supersunt vero adhuc, & alia quedam de reformatione, quæ vobis nunc proponuntur, inter quæ extat illud caput ultimum de Principibus Secularibus, quod redactum fuit in breviorum formam, & cupimus, Patres, boni omnia consulere, nam & conditio temporum, & verum status ita exigit, ut multa etiam relinquatur Principum pietati, & religioni, quos præsertim defensores, & executores cupimus esse decretorum nostrorum, Jam ve-

*Act. Conc.
Trid.
per Gabr.
Pal. MS.
Franc.
Car. Bar.
sig. n. 24.
p. 508.*

ro cum fructus sancti huius concilii sint maturi, tempus est eos colligendi, ne nimium dilati putrescant. Sanctissimus noster, sicut initio sanctam hanc Synodum pro Christianæ Reipublicæ utilitate convocavit, ita nunc re bene peracta optat tandem finem concilio imponi, rebus ita publicis exigentibus. Idem etiam perunt Oratores Cæsarei enixe, & Cardinalis Lotharingus nomine Gallicanæ Provinciæ admonet, si salvam volumus illam Provinciam, & non penitus interire, ut tandem finem concilio imponamus, quod & reliqui omnes Oratores summo studio contendunt. Quare rogamus vos, ut quam brevissime de rebus agendis sententiam dicatis, atque omnis omnibus, quæ ad speciem doctrinæ, seu ingenii spectent, ea tantum, quæ necessaria sunt, attingatis, cum ornamenta reliqua satis iam omnibus perspecta sint.

Postmodum Cardinalis Lotharingus propositionem Cardinalis Moroni in omnibus approbavit, fidemque fecit, expedire Gallicæ Regno, ut concilium omnino absolvarur. Duo autem, inquit, non omittam, quorum Illustrissimos Legatos, & reliquos Patres admonitos esse cupio. Primum est, ut post peractam hanc sequentem Sessionem, in quo puto recte omnia concludi posse, quæ supersunt, post paucos dies legatur publice confirmatio Sanctissimi Domini Nostri, ut quæ feliciter statuta sunt, etiam in perpetuum ævum stabiliantur. Secundum est, ut concedatur omnibus Episcopis, cum ad Ecclesias suas redierint, ut possint usque ad certum diem dispensare in impedimentis matrimonii, & absolvere in foro pœnitentiæ in omnibus casibus &c.

Contentiebant cum Cardinale Lotharingo ad claudendum concilium Cæsaris, Lusitani Regis, Venetorumque Oratores, immo Cæsarei id verbum laxarunt, ipsos, ni cito absolveretur concilium, concilio revocatum iri. At Comes e Luna licet mandatum de ea re ab Hispaniarum Rege habere perciperet, tamen se non adversaturum professus est, de quibus Legatorum ad Cardinalem Borromæum extant literæ XXII. Novembris exarata. Incumbent vero Patres scribendis inter alia decretis pro restituenda disciplina Monastica, ut refert Palæottus.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. ms. Franc. Car. Bar. fig. n. 24. p. 511.

Die XXIII. Novembris MDLXIII. Cum vota Patrum de restituenda Regularium disciplina exquirentur, Cardinalis Lotharingus hæc fatus est.

Non possum inficiari, me & optime de Regularium Ordine sentire, & erga eos maxime affectum esse, scioque quantum

in Gallia nostra ipsi etiam martyrio se obrulerint partim amputatis caputibus, partim etiam abrassa corona, & detracta pelle usque ad ossa, excoriatoque capite morti subiecti sint, hac tantum de causa, quod noluerunt renuntiare Papatui, & maledicere Sanctissimæ Eucharistiæ. Igitur sicuti mihi non placent Clerici exempti ab Episcopo, sic maxime laudo Regulares a nobis exemptos, & cupio, a vobis eorum exemptiones, & privilegia conservari.

Dum fervent omnia pro claudendo Concilio, Patres universim percupivere, ut acta concilii a Pontifice confirmarentur, proptereaque Legati Apostolici vigesima quinta Novembris Cardinalem Borromæum transmissa etiam ea de re verborum formula certior reddidere. XXVI. Novembris Hispanus Orator, qui antea pluries significarat, se perducendo ad exitum concilio non adversaturum, mutavit sententiam, prolixoque sermone altius repetito exposuit, quæ Philippus II. pro concilio Tridentino promovendo, tuendaque fide Catholica in Gallia egisset, ut misso in Galliam Priore Antonio Toletano proceres ad retinendam veterem, & orthodoxam Religionem sollicitasset, ac Vindocinensem Principem (is erat Antonius Rex Navarræ) maximis promissis (scilicet promisso Regno Sardinia, ut antea a nobis differtum fuit) adduxisset, ut non sineret fieri Nationale concilium, sed congregandi Tridentini concilii finem expectarent, quo corruptelas, quæ in Christiano Imperio subortæ fuerant, tollendas, disciplinamque sanctiorem restituendam spondebat, ac licet Franciscus Dux Guisus, Regiorumque Castrorum Præfectus a Sancto Andrea nuncupatus, & Annas Magister Equitum Catholici, studiisque conjunctissimi, sanctiori Regis Gallia concilio interessent, non sine tamen maximis difficultatibus, ut conspicuum est, votis potitum. Misisse præfules ad concilium, expectare fructum, ob quem concilium indictum sit, ac licet circa dogmata, ac reformationem plura præclare gesta sint, tamen quæ supersunt, non præmittenda, ut quindecim dierum flexu anticipato concilium absolvarur; eas esse materias, ex quibus nata hæreses, quæ lacerent Ecclesiam: imperfectas non relinquendas, ne iterum ad eas retractandas cogendum foret concilium, nec huius concilii exitum necessitatibus Ecclesiæ responsurum, nec sumptibus, & laboribus tantis dignum futurum. Non prætermisit etiam, si ea ratione præcipiti absolvarur, non discussis controversiis

Plures Monachi in Gallia affecti martyrio.

CC.

Card. Legati ep. 274.

ib. ep. 477.

Comes a Luna orat pro prorogatione Concilii.

fiis, quæ aliquo dierum flexu discutendæ sunt, offendiculum publicum omnibus illatum iri, labefactandamque gloriam, quam Pontifex celebrato eo concilio jam collegerat; demumque addidit, rem tanti momenti, licet cum Cæsare, & Gallo agitata esset, inconsulto Rege Catholico, sine summa injuria, cum tam præclare de Sede Apostolica meritum esset, ad exitum perducere non posse.

CCI. Ad hæc Cardinales Legati respondere, maximam Regis Catholici potentiam merito celebrari, atque ab ipsis coli, & suscipi, verum necessitate extrema ad concilium absolvendum compelli, nec relictum in ea re deliberandi locum, Gallos enim tandiu finem expectasse concilii, ut expectandi amplius patientia ipsis desit, omnesque concilii sperati fructus corrumpantur: concionatores Hæreticos jam per Galliam latius grassari, ac venena diffundere, de pessimo rerum Gallicarum statu a pluribus fide dignissimis, tum a Cardinale Granuella monitis esse religionem scedius collapsam ab aliquot mensibus, proptereaque ad concilium claudendum a Gallis ipsis, atque a Cæsare, & aliis Principibus, tum a Pontifice urgeri, omnesque in ea versari sententia Regem Catholicum, si concilio interesset, in eandem omnino sententiam descensurum: dogmata sat jam illustrata, ac pro disciplina restituenda plures etiam, quam expeteret Rex Catholicus, sanctiones digestas. Obiicienti iterum Oratori maximo Ecclesiæ damno immaturum finem concilio impositum iri, responsum est, nullam majorem plagam Ecclesiæ imponi posse, nec ullam rem gratiorem. Hæreticis posse accidere, quam si finis concilii disturbaretur. Post multa demum addidere, se optime sperare, ut Cæsareorum, & Lusitani Oratorum opera Hispanus demulceatur, seque spretis adversis molitionibus Pontificia imperia constanter confecturos. Tridenti XXVI. Novembris MDLXIII.

Cardinales Moronus, Wormiensis, Simoneta, Navagerius

CCII. Jam pridem Carolus Borromæus Cardinalis certiores fecerat Legatos Tridentinos, fixum stare Pontificiæ menti, ne proximam differrent Sessionem, sed perruptis generosissime difficultatibus ad imponendum finem concilio conitatur, nec metuendos adversarios, cum Cæsarei, ac maxima concilii pars ipsis adhererent, graviora damna ex procrastinatione impendere, Christianamque Rempublicam hoc remedium saluberrimum, ac necessarium confecti, perfectique concilii anxii animis expectare; controversiis

Ext. lit. ms. Arch. Vat. fig. . . . ep. 160. 18. Novembr.

de Purgatorio, deque Imaginibus, de quibus Cardinalis Lotharingus verba fecit, adeo conspicuas, atque illustres, ut ne quidem uno die de his disceptandum sit; itaque cum omnia sint discussa, illustrata, atque expedita, firmam spem a Pontifice conceptam esse proxima die IX. Decembris exoptatum finem concilio imponendum, ac si quid circa disciplinæ emendationis restituendæ leges desiderari visum sit, illud Pontificem accuratius perfecturum: caveant itaque ne Sessionis diem extrahant, sed eo ipso die Præfules ad suas Ecclesias dimittantur. Ut vero concepta spe citius concilium absolutum fuerit ex improvise casu, dicetur inferius. Significavit insuper aliis literis spem bonam, quam conceperat, quod Orator Hispanus se intra æquitatis limites contineat, ut antea in ultima sessione egerat, sed si quando eos excesserit, sine ulla dubitatione prosequantur, ac si verbis etiam contumeliosis in incæpto persistat, ne tamen ab instituta, vel potius pene confecta actione desistant. Gratissimum accidisse Pontifici, quod mota controversia circa verba Proponentibus Legatis in publica sessione dirempta sit, multoque charius accepisse, quam si de ea diploma promulgatum fuisset; cæteras quoque res magis optare, ut a concilio desiniantur, quam si ad eum referantur, ac licet Synodus velit decretum seorsum edere, quo, uti par est, auctoritas Sedis Apostolicæ afferatur, sciant tamen sua auctoritate se modestissime usurum, cum Divini cultus amplificationem, ac publicæ salutis curam ob oculos propositam habeat. Laudasse Pontificem Legatorum gravitatem, & constantiam, qui aliquorum Præfulem in feren dis suffragiis indignam proterviam repressissent, litem vero, quæ inter Archiepiscopos, & Episcopos intercesserat, ex veterum canonum decretis dirimi iussit.

CCIII. XXVIII. Novembris cœtus amplissimi coacti sunt in ædibus Cardinalis Moroni, ut omnium Nationum consensu de concilio claudendo decerneretur, in quibus Cardinalis Lotharingus peroravit, in Gallia religionem in dies collabi, ac nisi absoluto concilio redintegrari posse: extincta vero in eo Regno Religione alia Regna in exitium prona futura; ac tres partes e quatuor in eam sententiam ivere, claudendum esse concilium: aliqui tamen opinati sunt, ut Sessio ultima ad octo, vel decem dies protraheretur, at res majori dignitate perficeretur; at Lotharingus Cardinalis, Cæsarei que Oratores expetere, ut de Purgatorio, deque Imaginibus, deque Invocatione Sanctorum

Cardin. Borromæus scribit Legatis, ut quantocius Concilium absolvant.

Ext. ibid. ep. 162. 18. Novembr.

Ext. in ms. Franc. Car. Bar. fig. num. 1344. ep. 478.

Cardinalis Lotharingus orat pro absolutioe Concilii.

storum ageretur, iis enim omiſſis maxima offendiſſima, & damna oboritura, cum hujus temporis hæreſes circa ea conſtatæ fuiſſent, aliquos enim ſuſpicaturos propterea ea prætermitti, quod firmo fundamento, & ratione carerent, maxime cum concilium ea de cauſa congregatum fuiſſet, conſulere tamen ne tempus diſceptationibus teratur, ſed corruptelarum tollendarum cauſa decreta optima de iis ſancirentur: hæc Cardinales Legati ad Cardinalem Borromæum, quorum literarum Tridenti XXIX. Novembris anno MDLXIII. conſignatæ. Qui vero conatus eodem die in contrarium adhibiti ſunt ab Hiſpano Oratore, deſcribit his verbis Gabriel Palæottus in actis MS. concilii Tridentini.

CCIV. XXIX. Novembris MDLXIII. Comes Lunenſis convocat omnes Prælatos Hiſpanos in domum ſuam (C. mon.) Suſpicio tum erat non levis eos conſultaffe, quæ ratione præſens concilii ſinis poſſet impediri, quod ſcilicet aſebat, neglectam poſſe videri Regis Philippi authoritatem, ſi eo ignorante tanta res eorum conſenſu terminaretur.

Comes a Luna conatur Concilium in longius tempus ducere. Poſtero die idem Comes Lunenſis Prælatos fere omnes Italos, qui ſubjecti ſunt ditioni, & imperio Regis Philippi, præſertim ex Regno Neapolitano accerſit, qui fuerunt circiter quadraginta, eiſdemque nonnullas exponit rationes, quibus conſentendum non ſit, ut ſinis concilii in proxima Sefſione habeatur, præcipue vero, quia materiæ omnes, quæ ſunt de dogmatibus, non ſint digeſtæ, nec deceat eas temere præcipitare: deinde quia Philippi Regis nec conſenſus, nec notitia ulla in hac re intercedit. Fuit ei ab omnibus reſponſum, duobus tantum, aut tribus exceptis, occaſionem hanc abſolvendi concilii, diſcedentibus Gallis, nullatenus eſſe omittendam, multa ſupervenire poſſe, quæ exitum hunc interturbent, veluti obitum Sanctiſſimi Domini Noſtri, Cæſaræ Majæſtatis, & alia his ſimilia.

Replicat Comes, in præſenti ſibi ſatis certum eſſe, hoc Philippo Regi ſuo minime expedire, proptereaque ſe, quantum in ſe fuerit, repugnaturum. Inde hora quarta nuntius ex Urbe magna ad eum celeritate miſſus ab Oratore Regio in Urbe commorante advenit, qui ei ſignificat, Sanctiſſimum D. N. gravi, & periculoſo morbo laborare. Eademque nocte hora nona Legati ſimiles literas accipiunt, quibus in magno diſcrimine ſalutis Sanctiſſimum D. N. poſitum eſſe ſignificabatur.

CCV. Ex caſu inopinato Pontificii morbi fracta eſt pertinax durities Hiſpani Ora-

toris comitis e Luna, qui concilio ad exitum perducendo obſtabat, atque ab impediendo ſine concilii abſtitit, cum ad eum impediendum Regia mandata non haberet, ut Cardinales Legati Borromæum Cardinalem de his certiorem fecere. Ita Pontificii obitus fama adeo Hiſpanum Oratorem, & alios, qui concilium protrahendum cenſebant, permovit, ut publicæ ſalutis Chriſtiani Imperii cauſa univerſi ad claudendam optato exitu Synodum conſenſerint, ne ſchiſma oriretur, ut reſert Aſtulpus Servantius, & Gabriel Palæottus his verbis deſcribit.

Die I. Decembris MDLXIII. Hoc triſti nuntio accepto (ſcilicet lethalis morbi Pii IV.) graviter omnes ſunt proteſtati, quodque Cardinalis Moronus ſæpe præſagiens dixerat poſſe inopinato interitum Sanctiſſimi noſtri ſuccedere, quodque Comes Lunenſis aſpernari uſquequaque ſolebat, nunc tandem Divino iudicio accidiſſe omnes valde mirabantur. Legati ſtatim convocant omnes Oratores, rei ſtatum narrant, ac præſens remedium adhiberi poſtulant. Oratores concilium ad deliberandum uſque in veſperum petunt. Summa hæc erat deliberationis, an concilium ſtatim non alio expectato nuntio de obitu Pontificis finiretur. Videbatur omnibus, ſi tempus interponatur, poſſe Chriſtianam Rempublicam eo perduci, ut omnia calamitatibus, belliſ, & certo fere ſchiſmate, perturbentur. Nam ſi pendente concilio mors Pontificis ſequatur, periculum erit, ne ejus electio a Patribus in concilio tanquam ad ſe ſpectans vindicetur, aut Galli novos motus hac occaſione concitent, atque his, qui juſ Pontificis eligendi arripere, reſiſterent. Verum Dei clementia factum eſt, ut Oratores omnes in eam ſententiam unanimis convenerint, ut primo quoque tempore concilium finiatur. Cardinalis Lotharingus ardens in hac re in primis erat, Oratores Cæſarei, quos antea dubium erat, ne prius Cæſarem conſulere vellent, alios potius nunc urgere incipiunt ad opus hoc abſolvendum. Orator Portugalleniſis nervos omnes intendit, & reliqui omnes, ut quamprimum concilium claudatur. Solus Comes Lunenſis Hiſpanus non quidem obſtinate, ut antea, nec aperte contradicit, ſed tamen non facile aliis adhæret, aſſenſumque ſuum aliis non vult impartiri.

Die II. Decembris MDLXIII. Legati convocant Oratores Eccleſiaſticos, & Prælatos quamplures amplius quam quinquaginta ex variis Nationibus, ut ab his certius intelligant, quod conſilium in hoc

Pii IV. morbi occaſione Concilium claudendum omnes conſentunt. Card. Legati in Literis ad Car. Bor. ep. 479. MS. Fr. Car. Bor. fig. num. 1344. MS. Car. Pii fig. n. 201.

Ext. in act. Conc. Trid. Servant. mſ. Fr. Card. Bor. pag. 150. & aliud mſ. Car. Pii.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. mſ. Franc. Car. Bor. fig. n. 24. p. 514.

CCVI. Lit. Car. Bor. MS. Arch. Vat. fig. n. ... ep. 156.

hoc periculoſo rerum ſtatu ſit ab eis capiendum. Omnes reſpondent, paucis Hiſpanis exceptis, & tribus Italis, ſtatim concilium eſſe finiendum iis propoſitis materiis, quæ jam præparatæ erant, nec in his amplius immorandum. Itaque ſtatuant Legati, eadem die Congregationem generalem habere, ut Patres ſententiam dicant ſuper decreto de Purgatorio, de Imaginibus, quod jam multis offenſum fuerat. Item ſuper decretis de reformatione, quæ jam emendata fuerant. Similiter etiam de Regularibus, quæ emendata erant, licet nondum eorum copia tradita fuiſſet.

De Indulgentiis autem, cum materia nimis difficilis, & quæſtionibus implicata videretur, interim ſuperſedendum putant; quamvis ex Patribus multi deſiderarent, ut de ea obiter ſaltem aliquid attingeretur, ne proſus omiſſa ſilentio videretur.

CCVII. Incubere omni ſtudio, & contentione Cardinales Legati Tridentini, ut concilium abſolverent, Cæſariſque, & aliorum Regum, ac Principum Oratores, præſulesque mutua voluntatum conſenſione conſpirarunt pro eo claudendo, adeo ut etiam conteſtarentur, ſe diſceſſuros, ni abſolveretur. De navata vero a Legatis diligentia in ea re certior factus a Carolo Cardinale Borromæo, ad quem Legati ſcriperant, Pontifex ſinem concilii accelerari juſſit propter imminens periculum, atque addidit, ut ſi perficere non poſſent ea, quæ ſpectant ad Imagines, ad Purgatorium, ad Monachorum, & Monialium caſtigatorem. diſciplinam, ac ſimilia, reſciant illa ad ea, quæ in aliis Conciliis, & antiquis conſtitutionibus decreta ſunt potiſſimum, ſeſſionem extrahant, ut vero hæc omnia concludantur præſentibus Principum Oratoribus, maximi referre ad Divinam Gloriam. Cardinalem etiam Lotharingum diſceſſum ſuum in Galliam maturare, atque adeo ſinem concilii omnino accelerandum: Perdueto vero ad ſinem concilio, ſe non deſuturum illi conſirmando, ejuſque decretis in opus provocandis eo ardore pietatis, ſtudioque flagrantiffimo, quo Divina adjutus gratia illud promovit. Subdidit ſe quidem graviffimæ ægritudinis turbine concuſſum, ſed ex ea procella ſe collegiſſe. Contenderent itaque incitatiffimis ſtudiis ad ſinem concilii, ut citiſſime eorum conſpectu fruereſſent, atque omnia ad Divini Cultus amplificationem componat. Dat. ultima Novembr. MDLXIII.

Certiorem etiam fecit eadem die Pontifex Cardinalem Lotharingum, confir-

matum iri a ſe concilium, ſi Synodus confirmari ejus acta petierit, ut petitionem accepit, ſequæ publicæ quieti, & bono provinciarum conſulturum in iis, in quibus concilium non providit, omnique ſtudio, gloriam, & cultum Divini nominis promoturum, nec partes ullaſ Patris amantiffimi, optimique Pontificis prætermiſſurum.

Ad pellicendum etiam in eandem abſolvendi concilii conſenſionem Philippum Hiſpaniæ Regem Pontifex eadem die ultima Novembris Cribellum in Hiſpana Aula Apoſtolicam Internuntium exponere juſſit, propediem claudendum eſſe concilium, conſentientibus Imperatore, Galliæ, & Poloniæ Regibus, Italiæque principibus: Gallos antea Julio III. Pontifice nunquam aſſenſiſſe Tridentino concilio, minusque pronos ad illud ſe oſendiſſe, ut ex inſcriptione literarum conſtat; jam omnia decreta edita confirmari poſſe, nec tam eximiam occaſionem amittendam; ſi concilium ſemel diſſolutum fuerit, non ultra ob graviores ſumptus, & diſcrimina congregatum iri, ac modo ſperatos ex concilio fructus colligendos. De Hiſpano Oratore queri juſſit, qui ſine Regio mandato iterum vocandos Proteſtantes intempeſtively iſtaret, ex quo concilii exitus nimium retardandus foret: præſciri quidem non poſſe ſtatutum diem abſolvendi concilii, non tamen illius perſiciendi occaſionem omittendam, nec ob vaſta locorum intervalla diem Hiſpano Regi indicari, ejuſque reſponſum expectari poſſe; æquo itaque animo acciperet, ſi ſinis concilio imponeretur.

Conſultus Ferdinandus de claudendo concilio, hæc ſuis Oratoribus mandata dedit.

Negotio iſto in ultimam deliberationem apud nos adducto, cum nobis demonſtratum ſit facile evenire poſſe, ut Reverendiſſimi Legati, poſteaquam intellexerunt, pleroſque Patres optare ſinem concilii, ad præcavenda mala, & pericula quedam impendentia, quibus merito videtur occurrendum eſſe, eo condeſcendant, ut permittant concilio in proxime futura ſeſſione ſinem imponi, nos ex aliis, quoque urgentiſſimis cauſis animo noſtro occurrentibus adducti ſumus, ut vobis injungendum eſſe cenſeamus, quod, quandocumque ſenſeritis id agi, ut huic concilio [quod Deus Optimus Maximus ſauſtum, ac felix eſſe jubeat] ſinis imponatur, vos id nomine noſtro non ſolum non impediatis, verum etiam omni, quo poteritis ſtudio, ac fidelitate promoveatis.

Ineunte Decembri recreatus ex ancipiti

ib. ep. 15. Ext. in mſ.

Arch. Vat. fig. num. 3218. ep. 95.

Ferdinandus Imperator aſſenſum præſtat, ut Concilium claudatur.

piti morbo Pontifex, ad Cardinalem Lotharingum, de confirmandis a se actis concilii Tridentini, ad discutiendas nefarias eorum artes, qui impie ferere dissidia annitebantur, hæc scripsit.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3249. p.
82.

Pius IV.
de infir-
mitate
convalescit.

Dilectissime fili Mentem nostram non penetrant, qui male obloquuntur, nos non confirmaturos acta concilii, sed vel partem illorum, vel post plurimum mensium flexum. Ea semper fuit mens, ac voluntas nostra, ut concilium frugiferum fiat, cumque Divina ope in præsentem statum perductum sit, lateat nos, quis fructus colligi possit, nisi confirmetur, atque in opus adducatur, atque adeo significamus, si Synodus confirmationem petierit [ut petitionem audimus] submotam omni mora, alacri animo eam misso concitatissimo cursore transmissuros; quare fini concilii promovendo acerrime incumbere; nam quod ad confirmationem attinet, cum rogati fuerimus, eam, necnon alia, quæ nomine nostro polliciti fueritis, consciamus: pariterque curam, & munus suscipiemus: ut iis, quibus concilium non providerit, consulamus, pro quiete, & beneficio Provinciarum, & quarundam nationum, geremusque omnia, quæ ad Divini cultus, Christianique Imperii amplificationem conduxerint, nec ullum optimi Patris officium prætermittemus. Ita spondemus, & promissa operibus ornabimus. Datum Romæ I. Decembris MDLXIII.

ccviii.
Asthulph.
Servantius
in actis
Conc.
Trid.

Discussi sunt secunda Decembris die diligenti examine articuli, de Imaginibus, & de Purgatorio, moxque diremptæ controversiæ, cum tot annis a Theologis agitata fuissent, atque illustratæ, atque in diem sequentem tertiam decembris indicta est sessio, quæ in ultima sessione ad nonam decembris extracta fuerat. Ut vero a Cardinale Morono concilii primo præside consulti patres fuerint, narrat Angelus Massarellus, qui concilio a secretis erat, ac ejus orationem subjectis conceptis verbis repetit.

Ext. in
actis ms.
Congreg.
Trid. ms.
Arch. Vat.
fig. num.
3196. p.
42.

Tractata jam sunt ea, quæ satis hoc in concilio magis necessaria tractanda videbantur; nam quod ad finem spectat, (qui primus erat concilii scopus) ea sunt conclusa, quæ ad justificationem, & ad sacramenta pertinebant, & nostri temporis hæreses certis canonibus damnatæ sunt. Ipsi vero hæretici; quorum respicientiæ, & salutis præcipue consultum oportuit, sæpe a summo Pontifice, & a vobis ipsis, tum literis, tum certis etiam nuntiis; & fide publica invitati, nunquam adduci potuerunt, ut huc accederent. Actum est præterea cum Principibus, & præsertim, cum Cæsarea Majestate, cujus maxime apud illos debuit

Legati oratio ad Patres de claudendo Concilio.

esse autoritas, ut eosdem ad concilium adeundum persuaderent: sed frustra omnes adhibitæ sunt persuasiones. Utinam venissent, & se concilio, sententiisque nostris submississent: nullum nobis majus gaudium, nullum illis ipsis, & universo orbi Christiano salutaris accidere potuisset. Forte Deus dabit illis mentem, sensumque meliorem.

Interea vos, qui rogando, & cunctando pietati vestræ, & paternæ erga illos charitati satis abunde satisfecistis, quoniam videtis de illorum adventu nullam esse spem reliquam, nihil est, quod ultro tempus conteratis: præsertim cum res concilii in eum jam sint statum deductæ, ut quoties vobis collibitum fuerit, extremam illis possitis manum imponere. Nam quod ad reformationem pertinet, (quæ secundus Concilii scopus fuerat) multa acta sunt, & in unoquoque dogmate additum est aliquid semper, atque adeo multum, quod ad ipsam reformationem pertineret, & quasi affines illi dogmati abusus tollerent.

In præcedenti vero sessione tot, & tam præclara generalis reformationis decreta sanxistis, ut illa si observetis, restituta omnino videatur antiqua cleri disciplina. Possunt quidem optari majora; sed homines sumus, non Angeli, & pro ratione temporum satis est id amplecti quod possumus. Forsitan quando hæc executioni mandata fuerint, Deus ostendet meliora.

Pauca vero illa, quæ restant, & jam vobis exhibita sunt, tum doctrinæ, tum reformationis capita, ea a vobis privatis vestris in ædibus ita jam examinata, & digesta sunt, ut hoc loco, neque multo tempore, neque longis indigeant disputationibus. Caput de Principibus reformatum est. Ac certe, si ipsorum Principum probitatem animadvertimus, sane possumus acquiescere. Quod si eos ad pietatis studium provocare volumus, exemplo pietatis nostræ multo magis provocandi sunt, quam propositis poenis, aut anathematismis. Vestræ igitur sunt partes, cum illis pie, & moderate agere, & ea, qua Christianos Patres decet, charitate, & prudentia.

Cæterum, cum nil ultra habeamus, neque de fide, neque de reformatione, quod vobis proponamus, & ea, quæ nunc in manibus habetis, commode possint unica futura sessione absolvi, cupimus nos, & maxime opportunum judicamus, si idem vobis videatur, ut eadem futura sessione finis concilio imponatur. Summus Pontifex idem valde optat, & probat; idem Cæsarea Majestas cupit, idem Gal-

Galli, ut testatur Illustrissimus Cardinalis Lotharingus: Germania enim, & Gallia, ubi omnia ab Hæreticis in dubium revocata sunt, eo majorem quotidie trahunt ruinam, quo vos diutius differtis Catholicorum causas, & sententias vestris publicatis decretis confirmare, & veluti ab hostium insidiis vindicatas in tuto collocare. Concilium vero ipsum ob Germaniam, & Galliam convocatum esse, nemo est, qui ignoret; nam Regis quidem Catholici Regna, & pacata erant; & concilio non indigebant, imo vero Rex ipse Catholicus concilium optavit, & procuravit, ut Gallorum, & Germanorum salutem consuleretur; quod ut jam fiat, tempus ipsum vos monet, Oratores Principum id omnes exoptant: omnia concilii finem exposcunt, omnia sunt matura; colligendi sunt fructus: oves vestræ vos expectant, & diuturniorum vestram absentiam ferre non possunt. Quare vestrum reditum ad illas matu-rantes, expedite ea, quæ in manibus habetis, & finem concilio imponentes vestris quoque vigiliis, & laboribus finem imponite, quæ ut maturiorem, & uberiorem fructum vobis ipsis, & universo Orbi afferant, assidue vestris, & omnium piorum precibus a Deo contendendum est.

His consentanea a Gabriele Palæotto referuntur.

ccix.
Sessio ultima Concilii.
Asthulph.
Conc. Trid. per Asthulph.
Serv.
MS. Fr.
Car. Bar.
fig. num.
1109. p.
150.

Assensu Legato Apostolico Patres Universi, ac sessio vigesima quinta numero a principio concilii sub Paulo III. nona vero sub Pio IV. incepit tertia Decembris die, quam Asthulphus Servantius in actis ita describit.

Anno Christianæ salutis MDLXIII. Indictione VI. Feria VI. die III. Decembris Pio IV. Pontifice celebrata est Tridenti nona, eademque ultima sessio Præsentibus in ea Illustrissimis Cardinalibus Morono, Varmienst, Simonera, & Navagerio. Peracta est Divina res ab Episcopo Sulmonensi, & habita ab Hieronymo Ragazzono Veneto oratio. Cujus hæc particula decerpenda visa est.

Nos inquietat Urbem hanc in Germania faucibus, id est in domibus illorum, sive limine positam elegimus, nos custodiamus nullam nobis, ne suspicionem illis aliquam minus liberi loci daremus, adhibuimus, nos eam fidem publicam illis concessimus, quam sibi composuerunt, nos hic illos perditos expectavimus, neque hortari, ac rogare unquam destitimus, ut ad veritatis lucem cognoscendam accederent. Verum illis etiam absentibus satis, ut puro, a nobis consultum est. Etenim cum duo essent, in quibus agris, atque infirmis illorum animis medicina fuit adhibenda; alterum fidei Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Catholicæ, ac veræ Evangelicæ illis in rebus, quæ in dubium ab ipsis vocantur, quæque opportuna his temporibus videntur, explicata, & confirmata, dissectis omnibus, ac dissipatis errorum tenebris, doctrina: alterum disciplina Ecclesiastica, cujus potissimum depravatione, illi se a nobis defecisse affirmant, restitutio, utrumque quantum in nobis fuit pro temporum horum ratione cumulare præstitimus.

Servatis dein consuetis ritibus Sulmonensis Episcopus consensu suggestu decretum de Purgatorio perlegit, quod subjectis verbis conceptum erat.

Decretum de Purgatorio.

Cum Catholica Ecclesia Spiritu Sancto edocta ex sacris literis, & antiqua Patrum traditione in Sacris conciliis, & novissime in hac œcumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris sacrificio juvari, præcipit S. Synodus Episcopis, ut sanam de purgatorio doctrinam a sanctis patribus, & sacris conciliis traditam doctrinam a Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique prædicari diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiliores, ac subtiliores quæstiones, quæque ad edificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla sit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quæ specie falsi laborant, evulgari, & tractari non permittant. Ea vero, quæ ad curiositatem quandam, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala, & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi ut fidelium virorum suffragia, missarum scilicet sacrificia orationes, elemosinæ aliæque pietatis opera, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus defunctis fieri consueverunt, secundum Ecclesiæ instituta pie, & devotè fiant, & quæ pro illis restatorum fundationibus, vel alia ratione debentur non perfunctorie, sed a Sacerdotibus, & Ecclesiæ Ministris, & aliis, qui hoc præstare tenentur, diligenter, & accurate persolvantur.

Huic decreto adjunctum aliud de invocatione Sanctorum, & eorundem reliquiis, & sacris imaginibus, quo hæreticorum Idolatriæ calumniam impingentium catholicis furor damnatus est.

De invocatione, veneratione, & reliquiis Sanctorum, & Sacris Imaginibus.

Mandat S. Synodus omnibus Episcopis, & cæteris docendi munus, curamque sustinentibus, ut iuxta catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ usum a primævis Christianæ Religionis temporibus receptum,

000 San-

ccx.

Decretum de Purgatorio.

ccxi.

Sess. 25.

Decretum de invocatione Sanctorum.

Sanctorumque Patrum consensionem, & sacrorum conciliorum decreta in primis de sanctorum intercessione, invocatione, Reliquiarum honore, & legitimo Imaginum usu fideles diligenter instruant, docentes eos, sanctos, una cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre; bonum, atque utile esse suppliciter eos invocare, & ob beneficia impetranda a Deo per Filium eius Jesum Christum Dominum Nostrum, qui solus N. Redemptor, & Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliiumque confugere: illos vero, qui negant, sanctos aeterna felicitate in Caelo fruenter invocandos esse, aut qui asserunt vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idololatricam, vel pugnaire cum verbo Dei, adversarique honori unius mediatoris Dei, & hominum Jesu Christi, vel stultum esse in caelo regnantibus voce, vel mente supplicare, impie sentire. Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quae viva fuerunt membra Christi, & templa Spiritus Sancti ab ipso ad aeternam vitam suscitanda, & glorificanda, a fidelibus veneranda esse, per quae multa beneficia Deo hominibus praestantur, ita ut affirmantes sanctorum reliquiis venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacra monumenta a fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetranda causa sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnandos esse, prout iam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia.

Imagines porro Christi, Deiparaeque Virginis, & aliorum Sanctorum in Templis, praesertim habendas, & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impetriendam, non quod credatur inesse aliqua in iis Divinitas, vel virtus, propterquam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in Imaginibus sit figenda veluti olim fiebat a gentibus, quae in Idolis spem suam collocabant, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quae illa representant, ita ut per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & Sanctos, quorum illa similitudinem gerunt, veneremur, id, quod conciliorum, praesertim vero Nicenae secundae Synodi decretis contra imaginum oppugnatores, est sancitum.

Illud vero diligenter doceant Episcopi per historias mysteriorum nostrae redemptionis picturis, vel aliis similitudinibus expressas erudiri, & confirmari Populum in articulis fidei commemorandis, & as-

sidue recolendis, tum vero ex omnibus sacris Imaginibus magnum fructum percipi, non solum quia admonetur Populus beneficiorum, & munerum, quae sibi a Christo collata sunt, sed etiam, quia Dei per sanctos miracula, & salutaria exempla oculis fidelium subiiciuntur, ut pro us Deo gratias agant, ad sanctorumque imitationem, vitam, moresque suos componant, existanturque ad adorandum, ac diligendum Deum, & pietatem colendam. Si quis autem his decretis contraria docuerit, aut senserit Anathema sit.

In has autem sanctas, & salutaris observationes, si qui abusus irrepsissent, eos prorsus aboleri Sancta Synodus vehementer exoptat, ut nulla falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem praebentes statuantur. Quod si aliquando historias, & narrationes Sacrae Scripturae, cum id indocta plebi expediet, exprimi, & figurari contigerit, doceatur Populus, non propterea Divinitatem figurari, quasi corporis oculis conspici, vel coloribus, aut figuris exprimi possit.

Omnis porro superstitio in sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & Imaginum sacro usu tollatur, omnis turpis quaestus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur, & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad comestationes, atque ebrietates non abutantur, quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum, & lasciviam agantur. Postremo tanta circa haec diligentia, & cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut praepostere, & tumultuarie accommodatum, nihil profanum, nihilque inhonestum appareat, cum Domum Dei deceat sanctitudo.

Haec ut fidelibus observentur statuit Sancta Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempla, ullam insolitam ponere, vel pondendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit. Nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscen- te, & approbante Episcopo, qui simul, atque de us aliquid comperit habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris ea faciat, quae veritati, & pietati consentanea judicaverit. Quod si aliquis dubius, & difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de iis rebus gravior quaestio incidat, Episcopus antequam controversiam dirimat, Metropolitanus, & Comprovincialium Episcoporum

Decretum de imaginibus.

Sess. 25.

porum in Concilio Provinciali sententiam expectet, ita tamen, ut nihil, inconsulto Sanctissimo Romano Pontifice, novum aut in Ecclesia inusitatum decernatur.

Assulph. Serv. in actis m. ubi sup.

His perlectis Sulmonensis Episcopus, haec verba subiecit. Illustrissimi, & Reverendissimi Patres. Placent ne vobis haec omnia, moxque collecta sunt ab Angelo Episcopo Telefino, duobus tabellionibus sociato, Patrum suffragia, nec non ab Episcopo Castellanetano adjunctis aliis duobus Notariis, ut celerius res perficeretur, quibus ad Praesidem concilii Cardinalem Moronum delatis, promulgavit ille, omnes assensisse decretis, Praesulibus duobus exceptis, qui dixere, se de ea re plenius non fuisse edoctos.

Sessio's ultimae finis prolatus ad diem sequentem.

Perlecta deinde fuere ab Episcopo Sulmonensi decreta de Monachis, & Monialibus, deque reformatione, quae typis cusa omnium teruntur manibus, collectisque omnium suffragiis quibus, ea confirmabantur, habita est a Cardinale Morono elegans oratio, quae magnis plausibus est excepta, Patribus laeta voce respondentibus, Deo gratias, cumque omnia absolvi non possent ea sessione, de ea in sequentem diem protrahenda sancitum est.

Act. Conc. Trid. per Gabr. Pal. MS. Franc. Car. Bar. h. n. 24. p. 522.

His addit Gabriel Palaeottus: Legati domum reversi curant, ut decreta quaedam quae supererant, componantur, ut die crastina [ea erat IV. Decemb.] in sessione pronuntientur, atque ita omnia absolvantur. In his erat decretum, de indulgentiis de quo non placebat Cardinali Morono, ut quidquam ageretur, partim dubitans, ne hinc daretur occasio disputandi, & rem protrahendi, partim etiam existimans, satius esse rem tantam, tamquam multis capitibus controversam prorsus omittere, quam illam obiter tantum, & leni, quod aiant brachio attingere. Veruntamen Cardinalis Lotharingus acriter urgebat, & quamplurimi Praelati, ut de iis aliqua mentio fieret, ne haereticorum error sic magis confirmaretur, si nihil de his actum esse viderent; tum etiam quia haec sola res praetermissa facile novo concilio convocando occasionem brevi dare potuisset.

Itaque nocte ipsa constat fuit decretum id de Indulgentiis, summoque mane antequam in Ecclesia proderetur, convocati fuerunt & Oratores, & quamplurimi Praelati, coramque illis lecta omnia decreta, quae in sessione ipsa promulganda erant cum hoc de Indulgentiis, in quo tamen Cardinalis Moronus aperte coram omnibus professus fuit, sibi non placere. Verum Lotharingus, Madrucius, Oratores omnes, & alii Praelati contra responderunt, approbavuntque formam de- Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

creti jam concepti; fuerunt tamen in eo tunc detracta quaedam verba, quae prohibebant expresse, ne pro consequendis Indulgentiis certa taxarentur summae, neve darentur illae, quas suspensiones vocant. Fueruntque haec verba sublata in gratiam Comitis de Luna dicentis, quod videbantur haec de industria ita expressa ad notandum Cruciatam Hispanorum. His decretis in congregatione discussis antequam in sessione pronuntiarentur, Cardinalis Moronus his verbis praefatus est.

Illustrissimi Domini, ac Reverendissimi Patres Nos ad Ecclesiam ibimus eo animo, ut hodie, si Paternitatibus Vestris placuerit, finem imponamus, & claudamus hoc Sacrum concilium, & audiamus illam dulcissimam vocem, Ite in pace, & de confirmatione a S. D. N. nomine Sanctae Synodi petenda, sicuti in Generali Congregatione conclusum fuit. Quae omnium consensione confirmata sunt. Deinde acclamationum a Patribus habendarum formulae propositae, quae ab omnibus laudatae sunt. Quibus constitutis ad sessionem pridie ceptam absolvendam ad Dei Omnipotentis gloriam templum adire, ac ritibus consuetis usurpatis perlecta sunt decreta, quorum primum de Indulgentiis sic fuit.

Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit, atque huiusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta Synodus indulgentiarum usum Christiano populo maxime salutarem, & Sacrorum conciliorum autoritate probatum in Ecclesia retinendum esse docet, & praecipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant; in his tamen concedendis moderationem, juxta veterem, & probatam in Ecclesia consuetudinem adhiberi cupit, ne nimia facilitate Ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero, qui in his irrepsissent, & quorum occasione insigne hoc indulgentiarum nomen ab Haereticis blasphematur, emendatos & correctos cupiens, praesenti decreto generaliter statuit, pravos quaestus omnes pro his consequendis, unde plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omnino abolendos esse. Ceteros vero, qui ex superstitione, ignorantia, aut aliunde quomodocumque provenerunt, cum ob multiplices lccorum, & Provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptelas, commode nequeant specialiter prohiberi, mandat omnibus Episcopis, ut diligenter quisque huiusmodi abusus Ecclesiae suae colligant, eosque in prima Synodo Provinciali referant, ut aliorum quoque Episco-

CCXII. Ext. in act. sess. ult.

Decretum de Indulgentiis.

porum sententia cognita statim ad Summum Romanum Pontificem deferantur, cuius auctoritate, & prudentia, quod univ[er]sali Ecclesie expediet, statuatur, ut ita sanctorum indulgentiarum munus pie, sancte, & incorrupte omnibus fidelibus dispenseur.

De delectu ciborum, jejuniis, & diebus festis.

CCXIII.
De ciborum delectu decreto.

Insuper hortatur Sancta Synodus, & per Sanctissimi Domini Nostri, atque Salvatoris adventum, pastores omnes obtestatur, ut tanquam boni milites illa omnia, quae Sancta Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum Mater, & Magistra statuit, necnon ea quae tam in hoc concilio, quam in aliis oecumenicis statuta sunt, quibuscumque fidelibus sedulo commendent, omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, & iis praecipue fiat obsequentes, quae ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, & jejunia, vel etiam, quae faciunt ad pietatem augendam, ut dierum festorum devota & religiosa celebratio; admonentes populos crebro, obedire praepositis suis, quos, qui audiunt, Deum remuneratorem audient, qui vero contemnunt, Deum ipsorum ultorem sentiant.

De Indice librorum, & Catechismo, & Breviario, & Missali.

Librorum prohibitorum in index.

Sacrosancta Synodus in secunda sessione celebrata, delectis quibusdam Patribus commisit, ut de variis censuris, ac libris, vel suspectis, vel perniciosis, quid facto opus esset, considerarent, utque ad ipsam Sanctam Synodum referrent: audiens nunc huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem, & multitudinem, distincte & commode posse a Sancta Synodo dijudicari, praecipit ut quicquid ab illis praestitum est, Sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut eius iudicio, atque auctoritate terminetur, & evulgetur. Idemque de Catechismo a Patribus, quibus illud mandatum fuerat, & de Missali, & Breviario fieri mandat, &c.

De loco Oratorum.

Oratorum locus.

Declarat sancta synodus ex hoc loco assignato oratoribus tam Ecclesiasticis quam secularibus sedendo, incedendo, aut quibuscumque aliis actibus nullum cuiquam eorum factum esse praepudicium, sed omnia illorum, & Imperatoris, Regum, Rerumpublicarum, & principum suorum iura, & praerogativas illas & salvas esse in eodemque statu permanere, prout ante praesens concilium reperiebantur.

De recipiendis, & observandis decretis concilii.

Tanta fuit horum temporum calamitas, & hereticorum inveterata malitia, ut nihil tam clarum in fide nostra asserendum, unquam fuerit, aut tam certo statutum, quod non humani generis hoste suadente, illi errore aliquo contaminaverint, ea propter sancta synodus id potissimum curavit ut praecipuus hereticorum nostri temporis errores damnet, & anathematizaret, veramque, & Catholicam doctrinam traderet, & doceret, prout damnavit, anathematizavit, & desinovit. Cumque tandem tot Episcopi ex variis Christiani Orbis provinciis evocati, sine magna gregis sibi commisi iactura, & univ[er]sali periculo ab Ecclesiis abesse non possint, nec ulla spes restet, hereticos toties fide etiam publica, quam desiderarunt, invitatos, & tandem expectatos huc amplius adventuros, ideoque tandem huic sacro concilio finem imponere necesse sit; superest nunc, ut principes omnes, quod facit, in Domino moneatur ad operam suam ita praestandam, ut quae ab ea decreta sunt, ab hereticis depravari, aut violari non permittant, sed ab his, & omnibus devote recipiantur, & fideliter observentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oritur, aut aliqua inciderint, quae declarationem [quod non credit] aut definitionem postulent, praeter alia remedia in hoc concilio instituta, confidit sancta synodus, Beatissimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel evocatis ex illis praesertim provinciis unde difficultas orta fuerit, iis, quos iidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam concilii generalis celebratione, si necessarium iudicaverit, vel commodiore quacumque ratione ei visum fuerit, provinciarum necessitatibus pro Dei gloria, & Ecclesiae tranquillitate consulatur.

CCXIV.
De observatione decretorum Concilii.

Subdunt acta ab Astulpho Servantio conscripta, post haec decreta repetita collectis suffragiis Cardinalem Moronus his verbis Patres compellasse: Illustrissimi, & Reverendissimi Patres: Decreta omnibus placent, in decreto tamen indulgentiarum sunt viginti Patres, qui quaedam verba restitui cuperent, & ideo Deo gratias agende, & Patres omnes responderunt Deo gratias.

CCXV.
Astulph. Serv. in Actis m.

Deinde decretum perlectum est de recitandis decretis sub Paulo Tertio, & Julio Tertio Pontificibus in concilio Tridentino fancitis.

Ext. in m. Arch. Vat. lib. n. 3218. sub fin.

Et successive idem Reverendus Dominus Episcopus Cathaniensis legit alta voce decreta ipsa, quae in hoc eodem concilio sub felicis recordationis Paulo Tertio,

tio, & Julio Tertio Summis Pontificibus publicata fuere, tam ad dogmata, quam ad reformationem pertinentia, sed illa, quae ad dogmata pertinent, lecta sunt integre; eorum vero, quae pertinent ad reformationem, solum lectum est principium, hoc ordine videlicet.

Decretum primum sessionis tertiae Tridentinae sub Paulo III. die quarta Februarii MDLXVI. a Nativitate celebrata, super professione fidei Catholica, quod incipit In nomine sanctae, &c.

Decretum primum publicatum in sessione quarta sub eodem Paulo Papa III. die septima MDLXVI. super receptione sacrorum librorum Veteris, & Novi Testamenti quod incipit Sacrosancta oecumenica, &c. Hoc sibi perpetuo, &c.

Decretum secundum publicatum in eadem quarta sessione. Receptio vulgatae editionis, & modus interpretandi, & imprimendi Sacram Scripturam quod incipit Insuper eadem, &c.

Decretum primum publicatum in quinta sessione Tridentina sub eodem Paulo III. die decima septima Junii MDLXVI. de peccato originali incipiens. Ut fides nostra Catholica, &c.

Decretum secundum publicatum in eadem quinta sessione de lectione, & praedicatione Sacrae Scripturae, quod incipit. Eadem sacrosancta synodus piis Summorum Pontificum, &c.

Decretum primum publicatum in sessione sexta sub eodem Paulo III. die decima tertia Januarii MDXLVII. de justificatione, quod incipit, Cum hoc tempore, &c.

Decretum secundum publicatum in eadem sessione sexta de residentia, & aliis ad reformationem pertinentibus, quod incipit. Eadem sacrosancta, &c. Ad restituendam collapsam, &c.

Decretum primum publicatum in sessione septima Tridentina sub Paulo III. die tertia Martii MDXLVII. de Sacramentis in genere, de Baptismo, & confirmatione incipiens, Ad consummationem salutarris de justificatione doctrinae, &c.

Decretum secundum publicatum in eadem sessione septima super reformatione, quod incipit. Eadem sacrosancta, &c. Inceptum residentiae, & reformationis negotium, &c.

Decretum primum publicatum in sessione tertia Tridentina sub Julio Papa III. die decima prima octobris MDLI. de Sanctissimo Eucharistiae Sacramento, quod incipit. Sacrosancta, &c. Et si in eum finem, &c.

Decretum secundum publicatum in eadem sessione tertia super reformatione in-

ciens. Eadem sacrosancta synodus, &c. Intendens nonnulla statuere, &c.

Decretum tertium publicatum in eadem sessione super prorogatione definitionis quatuor articulorum de Sacramento Eucharistiae incipiens Eadem Sacrosancta synodus errores omnes, &c.

Decretum primum publicatum in sessione quarta sub eodem Julio Papa III. die XXV. Novembris MDLI. de Sacramento poenitentiae, quod incipit. Sacrosancta &c. Quamvis in decreto de justificatione.

Item aliud decretum publicatum in eadem sessione quarta de Sacramento extremae unctionis incipiens, Visum est autem Sanctae synodo, &c.

Postremo decretum de reformatione publicatum in eadem sessione quarta sub Julio III. quod incipit. Cum proprie Episcoporum munus sit, &c. quibus decretis lectis idem Reverendus Dominus Episcopus Cathaniensis legit decretum tenoris infra scripti videlicet.

Decretum super fine Concilii, & confirmationem perent Illustrissimi Domini Reverendissimique Patres: Placet-ne vobis, peratur?

Et statim Patres omnes interrogati singulariter a Reverendissimis Dominis Thelesino Secretario, & Castellatenensis Episcopis una nobiscum Sacri concilii, & aliis deputatis Notariis superscriptis responderunt simpliciter per verbum Placet exceptis infra scriptis, qui responderunt ut sequitur, videlicet.

Petit confirmatio Concilii.

R. D. Archiepiscopus Granatensis, Placet quod finiatur, sed non peti confirmationem.

Reverendus Dominus Episcopus Dertusensis dixit, peto confirmationem, tamquam necessariam.

R. D. Pactensis, R. D. Salamantinen-sis, cum Dertusensi.

Quibus votis Illustrissimis Dominis Legatis & praesidentibus relatis, Illustrissimus Dominus Cardinalis Moronus primus praesidens praefatus pronuntiavit haec verba.

Verba primi Apostolici Legati. Placuit omnibus finem huic Sacro concilio imponi, confirmationemque a Sanctissimo Domino nostro peti uno dumtaxat excepto, qui eam confirmationem se non petere dixit. Ideoque nos Apostolicae Sedis Legati, & Praesidentes eidem Sacro concilio finem imponimus, confirmationem vero quamprimum a Sanctissimo Domino nostro petemus. Vos autem, Patres Illustrissimi, & Reverendissimi post gratias Deo actas ite in pace. Cui omnes laetissimarum vocum consensu responderunt. Amen.

Astulph. Serv. in Actis.

Confirmatio Concilii expetita ab omnibus excepto uno.

Mox Cardinalis a Lotharingia confurgen-

CCXVI.

Per Cardinalem Lotharingum acclamationes in Concilio editæ.

gens altissima voce felicitatem Summo Pontifici comprecatus est his verbis.

Beatissimo Pio Papæ & Domino nostro Sanctæ & Universalis Ecclesiæ Pontifici multi anni.

Responsio Patrum.

Domine Deus Sanctissimum Patrem divissime Ecclesiæ tuæ conserva, multos annos.

Card. Beatissimorum Summorum Pontificum animabus Pauli Tertii, & Julii Tertii, quorum autoritate hoc sacrum generale concilium inchoatum est, pax a Domino, & æterna gloria, atque felicitas in luce Sanctorum.

Resp. Memoria in benedictione sit.

Card. Caroli V. Imperatoris, & Serenissimorum Regum, qui hoc universale concilium promoverunt, & protulerunt, memoria in benedictione sit.

Resp. Amen. Amen.

Card. Serenissimo Imperatori Ferdinando semper Augusto, orthodoxo, & pacifico, & omnibus Regibus, Rebuspublicis, & Principibus nostris, multi anni.

Resp. Pium & Christianum Imperatorem Domine conserva. Imperator celestis reverens Reges rectæ fidei conservatores custodi.

Card. Apostolicæ Romanæ Sedis Legatis in hac Synodo Præsidentibus, cum multis annis magnæ gratiæ.

Resp. Magnæ gratiæ: Dominus retribuatur.

Card. Reverendissimis Cardinalibus, & Illustribus Oratoribus.

Resp. Magnas gratias: multos annos: Card. Sanctissimis Episcopis vita, & felix ad Ecclesias suas reditus.

Resp. Præconibus veritatis perpetua memoria: orthodoxo Senatui multos annos.

Card. Sacrosancta œcumenica Tridentina Synodus; ejus fidem constitemur, ejus decreta semper servemus.

Resp. Semper constitemur, semper servemus.

Card. Omnes ita credimus, omnes id ipsum sentimus, omnes consentientes, & amplectentes subscribimus. Hæc est fides Beati Petri, & Apostolorum: Hæc est fides Patrum: hæc est fides orthodoxorum.

Resp. Ita credimus, ita sentimus, ita subscribimus.

Card. His decretis inhærentes, digni reddamur misericordiis, & gratia primi, & magni supremi Sacerdotis Jesu Christi Dei, intercedente simul inviolata Domina nostra Sancta Deipara, & omnibus sanctis.

Resp. Fiat, fiat, Amen. Amen.

Card. Anathema cunctis Hæreticis, Resp. Anathema. Anathema.

Quanto pietatis sensu hæ acclamationes repetitæ fuerint, quantave lætitiæ significatione effusæ, illustrat Gabriel Pæottus his verbis.

Hic satis explicare non possum, quanta animi lætitiæ omnes exultarent, vereque Deum tot bonorum authorem agnoscerent, atque ei gratias agerent. Vidi ego in media ipsa sessione permultos gravissimos Prælatos præ gaudium lachrymas fundentes, invicemque gratulantes, qui antea inter se alieniores videbantur. Ubi vero ad acclamationes ventum est, quæ multis ad eam usque horam, & novæ, & inopinatæ acciderunt, tunc ingens omnium admiratio, plausus, lætitiæque exorta est: nemo erat, qui non vultu, verbis, totoque corpore summam hilaritatem significaret, Deum laudantes, cui honor virtus, & gloria in sæcula sæculorum. His consentanea scribit Astulphus Servantius. Qui Patrum, inquit, responsa istis acclamationibus reddita auribus excepisset, eorum vultus, & lachrymas lætitiæ expressas inspexisset, ille se in Beatorum sedes translatum putaret, adorati enim erant omnes Pontificio cultu, quorum alii modulato concentu respondebant, alii sublatis in cœlum manibus vociferabantur, alii lætitiâ, qua circumfluebant, non ferentes, vultum premebant manibus; alii flexis genibus, stupore tremoreque sacro perfusi tacite respondebant: alii læto lachrymarum imbredelibuti Omnipotentis Dei magnificentiam efferebant.

Factis acclamationibus præcepit Legatus Apostolicus Princeps intentata anathematis pœna, ut omnes præsules, antequam Tridento discederent, decretis concilii subscriberent, ut illa Instrumento publico firmarent, de quo mandato mox publicæ editæ tabulæ. Mox idem Cardinalis Moronus Hymnum, cujus exordium est Te Deum laudamus præcinere cœpit, qui Hymnus a Cantoribus festo vocum concentu celebratus est. Dein memoratus Legatus versus ad Synodum, eam Crucis signo, & sacra prece lustravit. Porro Synodi actis subscribere Legati Cardinales quatuor, alii Cardinales duo, Patriarchæ tres, Archiepiscopi viginti quinque, Episcopi centum sexaginta octo, abbates septem, procuratores absentium cum legitimo mandato triginta novem, Generales Ordinum septem, quibus maxima Theologorum multitudo assensit. Ut vero Tridentina Synodus postulantis Morono, & Simoneræ Cardinalibus a Pio IV. confirmata fuerit, proximo anno dicitur. Cum vero dictum sit prima Decembris die deplora-

CGXVII.

Astulph. Servant. in actis id. ibid. MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 1109.

CGXVIII. Subscriptio Concilii ab omnibus Patribus.

Legati Car. in lit. ad Car. Bor. rom. que ext. in MS. Fr. Car. Bar. sig. num. 1344. P. 1732.

CGXIX.

Ext. in MS. Arch. Vat. sig. n. 3215. P. 15.

Cardinalis Moronus de fine Concilii Imperatori scribit.

ratæ valetudinis Pontificiæ famam Tridenti increbuisse, addimus die quarta Decembris, antequam ultima sessio in eum diem extracta abfolveretur, recuperatæ valetudinis Pontificiæ famam perlatam fuisse.

Gratiis igitur primum actis Numini, cujus benignitate concilii absolutio bene, feliciterque vertisset, Joannes Cardinalis Moronus Primus Legatus Ferdinandum Cæsarem scriptis literis non est cunctatus certiore de omnibus facere, illum etiam, atque etiam commendans, quod tam egregio operi, tam promptam, atque adjuricem contulerit manum.

Sacra Cæsareæ Majestatis.

Authoritate, & pietate Majestatis vestræ, ipsiusque Oratorum fide, & diligentia, tandem factum est, ut heri huic Sacrosancto concilio finis imposuitur sit summa omnium cum pace, & concordia, & majori cum fructu, & expectatione. Præter Sacramentorum doctrinam, & canones, præterque generalem reformationem, facta sunt etiam decreta quædam, sed tam men ita pia, & explicata, ut facilius esse possint ad docendum, quid unaquaque de re nobis sit Catholice sentiendum. Ego quidem tantam cepi voluptatem, ut nullam unquam majorem, neque parem habuerim. Credo etiam nullum hoc tempore, neque majus, neque par beneficium ab Imperatore in Ecclesia conferri potuisse. Vellem ego quas debeo gratias, sed cum pares vix habere possem, quomodo pares referam? Reticebo igitur, & hoc tantum dicam, Sedem Apostolicam debere Majestati suæ, non modo universum id, quod ab ipso pro sine concilii effectum est, sed & illud quoque, quod ejusdem impedimento ab aliis non est effectum. Hoc est esse vere Imperatorem Christianum, & Ecclesiæ protectorem, cum non tantum Summo Pontifici, & concilio obtemperatur; sed etiam præstatur, ne eorum auctoritas ab aliis impediatur, aut parvipendatur. Deus qui istam præclarissimam mentem Majestati vestræ dedit, idem eisdem det omnibus in rebus felices & optatos successus.

Cras ego hinc discedam. Romam profecturus, quo celerius, & libentius pergam, ut Majestatis vestræ, & Serenissimi filii negotiis inserviam, tam in his, quæ ad Serenissimi filii confirmationem pertinent, quam in reliquis omnibus, quæ cum Episcopo Canadensi, aut cum ipsius Oratoribus tractata sunt. Et mox: Reliquum est, ut Majestati vestræ significem, ipsius Oratores Reverendissimos Pragenses, & Quinquagesimenses, tanto huic negotio fuisse adjumento, ut illis etiam plurimum

debeamus, &c. Valeat Serenissima Majestas, quam Deus Optimus, divi nobis, & Ecclesiæ incolumem servet.

Tum demum, quo major dignitas esset rei, majorque accederet erga tam sanctum peractum opus veneratio, publicis documentis plures Regum, ac Principum Oratores Tridentini concilii acta VI. Decembris, hæc, quæ sequitur, forma admiserunt.

Anno a Nativitate Domini MDLXIII. Indictione VI. mensis Decembris, & infra. Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Antonius a Muglicio Archiepiscopus Pragensis, & Sigismundus a Thuun Sacræ Cæsareæ Majestatis Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi nomine Imperii, Regni Boemiæ, & Archiducatus Austriæ, Georgius Drascovitius Episcopus Quinquagesimensis, ejusdem Sacræ Cæsareæ Majestatis Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi pro Regno Hungariæ, Valentinus Herburbus Episcopus Presmiliensis Serenissimi Regis Poloniae, Marcus Antonius Bobba Episcopus Augustensis, Illustrissimi & Excellentissimi Ducis Sabaudie, & Martinus Roias de Portarubeo, Reverendissimi Domini Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Magni Magistri, & totius Religionis ad hoc sacrum œcumenicum & Generale concilium Tridentinum, respectivo Oratores, sponte, & ex eorum, & cujuslibet ipsorum certa scientia, ac spontanea voluntate omnibus melioribus modo, via, jure, causa, & forma, quibus magis, & melius de jure poterunt, & debuerunt; nomine dictorum Principum, omnium Principatum suorum, Regnorumque, & Dominiorum suorum, omnia, & singula in hoc sacro œcumenico & Generali concilio Tridentino, tam sub felicitis recordationis Paulo III. & Julio III. quam S. D. N. Pio IV. Summis Pontificibus acta, decreta, gesta, facta, conclusa, & determinata, & totum ipsum concilium, & in eo contenta quæcumque, acceptaverunt, & laudarunt, & eisdem actis subscripserunt, &c.

Idiplum pariter præstitere Lusitani, ac Veneti Oratores.

Illustrissimus D. Ferdinandus Martinus Mascarenus Serenissimi Portugalliæ Regis, & Clarissimus D. Nicolaus de Ponte Doctor & Eques Serenissimæ Venetorum Republicæ ad hoc sacrum œcumenicum & Generale concilium Tridentinum Oratores, sponte, & ex eorum, & cujuslibet ipsorum certa scientia, & spontanea voluntate, [& paulo post] nomine prædicti Serenissimi Portugalliæ Regis, & Clarissimus Dominus Nicolaus nomine etiam Clarissimi Domini Matthæi Dandulieriam

CGXX.

De Concilio Arch. Vat. sig. n. 3107. pag. 84. Et in MS. Arch. Vat. sig. num. 3248. in fin. actor. Concil.

Concilio Oratores Principum recipiant.

Ora-

Oratoris, & collegæ sui absentis, ac e-
riam Serenissimæ Reipublicæ prædictæ,
Principalium suorum, Regnorumque, &
Dominiorum suorum omnia, & singula,
tam in hoc sacro œcumenico Generali con-
cilio Tridentino, tam sub fel. record.
Paulo Tertio, Julio Tertio, quam S. D.
N. Pio IV. Summis Pontificibus acta,
decreta, gesta, facta, conclusa, & deter-
minata, ac totum ipsum concilium, & in
eo contenta quæcumque, acceptarunt, &
laudarunt, & eisdem actis subscripse-
runt, &c.

Ext. ib. p.
87. 24.
Jan. 1564.
Ib. p. 88.
4. Martii
1564.

Orator etiam Cleri Quinque Pago-
rum Helvetiorum Catholicorum Joachi-
mus Abbas Monasterii Divæ Virginis
Mariæ in Alma Helvetiorum nomine
Cleri, & Populi, & Melchior Laffius,
de Stantio Orator nomine septem Pago-
rum Helvetiorum Catholicorum acta
omnia concilii pie admiserunt proximo
anno Indictione Sexta die XXVI. Janu-
arii, & quarta Martii, editis apud Hel-
vetios publicis documentis.

ccxxi.
Tom. 20.
MS. Ar-
chivii Vat.
fig. num.
3207. pag.
263. &
in alio ms.
fig. 3248.
in calce
lib. inscri-
pti Act.
Concil.
Trid. sub
Pio IV.
Auctore
Angelo
Maffavel-
lo Secr.
Cardina-
lis Lotha-
ringus pro
Rege Gal-
liæ Con-
cilium re-
cipit.

Cum vero a concilio Galliarum tunc
Regis Oratores abessent, Cardinalis Lo-
tharingus Regia instructus autoritate,
Oratorum absentiam supplevit, Regio-
que nomine acta Tridentini Concilii
pie admittit, quod publico hoc monu-
mento posteritati commendatum, & in
omnium gentium oculis collocatum vo-
luit.

In nomine Domini Amen. Per hoc præ-
sens Instrumentum, &c. Illustrissimus, &
Reverendissimus Dominus Carolus Tit. S.
Apollinaris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pres-
byter Cardinalis a Lotharingia nuncu-
patus, Primas Franciæ, & Archiepiscopus
Rhemensis, qui asserens, se missum
ad Sacrosanctam Synodum Tridentinam
a Christianissimo Rege Francorum Caro-
lo nono, prout constare dixit per litem-
ras, quas Illustrissima, & Reverendissi-
ma Dominario Sua exhibuit in Congre-
gatione Generali ipsius Synodi, & pro-
ut credit in actis Sacri concilii esse regi-
stratas, videns Oratores Christianissimi
Regis ob eorum absentiam, & impedi-
mentum non interfuisse conclusioni ipsius
Sacri concilii, quod omnino fecissent, si
Christianissimus Rex potuisset, in tem-
pore scire diem dictæ conclusionis, decla-
rat se ea facere, & dicere, que prædi-
cti Oratores, si adfuissent, juxta morem
aliorum Oratorum fecissent, ac divisissent,
asseverans id facere, & dicere ex men-
te prædicti Christianissimi Regis. Et i-
dem Illustrissimus, & Reverendissimus Do-
minus Cardinalis a Lotharingia petiit hanc
acceptationem, ac omnia, & singula
præmissa in actis ipsius Sacri concilii re-

gistrari; nec non a nobis Sacri concilii No-
tariis infra scriptis unum, vel plura, pu-
blicum, seu publica confici, sibi que tradi,
Instrumentum, & Instrumenta. Acta
fuerunt præmissa Tridenti in Palatio Il-
lustrissimi, & Reverendissimi D. Cardi-
nalis a Lotharingia presentibus ibidem
Episcopo Thelesino Secretario, Episcopo
Virdunensi Nicolao Pfaulume, Gabriele
Lenoncourt Episcopo Ebroicensi, & Ca-
rolo de Angennes Episcopo Cenomancensi.

Tam felicis concilii exitus allato ad
Pontificem nuntio, mirum in modum
gavifus, cum jam Dei beneficio pericu-
lum mortis evasisset, meliusque haberet
in dies, XII. Decembris coacta Cardd.
congr. sic eos, ut acta Consistorialia re-
ferunt, affatus est. *Visitavit nos Dominus,
admonuit nos infirmitatis, & mortali-
tatis nostræ. Morbo gravissimo laboravi-
mus. Dei beneficio parati sumus ad mor-
tem forti animo suscipiendam, Deique vo-
luntati parendum. Placuit Deo incolatum
meum prolongari: laborem non recusamus,
donec ipsi placuerit. Deinde subdit, eo se
præterea nomine Deo plurimum debere,
quod sibi dedisset, ut finem videret con-
cilii Tridentini, quod quando sine ulla
ipsius opera, impulsuque contigerit, Dei
voluntate factum existimare. Se in hoc ne-
gorio curam, liberamque facultatem omni-
no Legatis, ac Patribus permisisse, adeo
ut interdum nimia videretur, cum neque
illius deliberationis particeps esse, neque
ulla de re Cardinalium sententias exqui-
rere voluisset. Id se effecisse, quod Deo
gratius, atque acceptius existimasset, cui
ut inserviret, si opus esset, concilium de-
nuo indicturum, ne dum acta concilii Tri-
dentini consuraturum, executurum, ser-
varique iussurum, quin etiam, si quid in
reformatione omisissum fuerit, additurum.
Tum, ut Deo Optimo Maximo solem-
nes gratiarum actiones publice persolve-
rentur, supplicationes in posterum decre-
tas, refert Joannes Franciscus Firmanus
his verbis.*

Die Dominico XII. Decembris MDLXIII.
fuit congregatio Generalis, in qua S. D.
N. proposuit, ut decernerentur supplica-
tiones, & jejunia, & redderentur gratiæ
Omnipotenti Deo ob perfectum concilium,
& sic fuit conclusum, quod processio fie-
ret a Basilica S. Petri ad Ecclesiam B.
Mariæ super Minervam pro die Jovis, cum
Indulgentiis. Adhuc acta de pio Ponti-
ficis studio, ut acta concilii Tridentini
in opus provocaret.

Die Jovis XXX. Decembris MDLXIII.
fuit congregatio Generalis, in qua factum
fuit verbum a Sanctissimo super confirma-
tione concilii, & dixit velle deputare

ccxxix.
Pius IV.
supplica-
tiones in-
dicit pro
felici ab-
solutione
Concilii.

Act. Conf.
MS. ap.
Car. Cbi.
sum li. G.

Cardinales una cum Legatis, qui fuerunt
in concilio, ut considerarent super hoc,
declarando intentionem, se omnino velle
executionem.

ccxxiii.

Eximie meruit, de Ecclesia Catholi-
ca in promovendo concilio Tridentino,
atque ad exitum perducendo Carolus Car-
dinalis Lotharingus, quod non modo a
Gabriele Palæotto, & Astulpho Servan-
tio vidimus actis consignatum, sed eti-
am subiecta ad Nicolaum Archiepiscopum
Pontificiæ literæ illustrent.

Venerabili Fratri Nicolao Archie-
piscopo Senonensi.

Pius IV.
to. 2. brev.
fig. 2897.
p. 402.
Pius IV.
laudat
Cardina-
les Lo-
tharingi-
um, &
Hosium.

Placuit misericordiarum Patri, & Deo
totius consolationis paucis post discessum
tuum diebus ipsi concilio optatum finem im-
ponere, tanta quidem consensione omni-
um, ut divinum ejus beneficium admidum
perspicuum, & manifestum fuerit: quæ
in re ejusdem filii nostri [nempe Cardi-
nalis Lotharingi] tam egregia opera, &
tam pia voluntas exiit, ut non satis di-
gne a quoquam laudari posse videatur,
quamquam & a Legatis nostris, & a cæ-
teris omnibus plurimum lauderetur, & præ-
diceretur; plurimum ei, & nos, & univer-
sa debet Ecclesia. Nunc emittendum est, di-
lectissime fili, ut suum quisque officium
Deo, & Ecclesiæ præstet, quod, ut de te
nobis volumus, ita alios de nobis expe-
ctare volumus. Speramus Dei auxilio nos
affecuturos, ut rectam mentem nostram in-
zis, quæ in ipsa Synodo constituta sunt,
observandis omnes agnoscant. XXIX. De-
cembris MDLXIII. anno iv.

Cap. 17.

Stanislaum vero Hosium Polonum Car-
dinalem Warmiensem, quod tam impi-
gre ad exitum usque laboraverit Pontifex
præcipue commendavit, cui etiam sin-
gulari dilectionis nexu se obstrictum, sub-
jectis literis, quas integras Rescius vitæ
Card. intexuit, professus est.

Dilecto Filio nostro Stanislae S. R. E.
Presb. Card. Warmiensi appella-
to Sedis Apostolicæ in Tri-
dentino Concilio
Legato.

Pius IV.
to. 2. brev.
fig. 2897.
p. 400.

Vehementer nobis optatum fuit, ut post
impositum superno favore finem Sacro isti
concilio ad nos redires, ut te, quem in-
rer fratres nostros eximie diligimus, com-
plecteremur, & tibi etiam gratias agere-
mus pro tantis laboribus, quos in ipso con-
cilio noster, & Apostolicæ Sedis Legatus
suscepisti: ea te vultus, animique læti-
tia, fili, fuimus excepturi, quam sin-
gularis erga te amor noster postulat; eas
vero gratias acturi, que tanta tue erga
Deum pietati, tantæ erga Sedem Aposto-
licam devotioni, & fidei, tanto denique
Ann. Eccl. Tom. XXXVII.

studio, curæ, diligentia in commisso tibi
a nobis Legationis officio adhibita debentur.
Et infra. Sed quando Ecclesia tua,
a qua diu abfuisti, primum a felicis re-
cordationis Paulo prædecessore nostro ewo-
catus, deinde a nobis ad concilium missus
tantopere reditum tuum efflagitat, tanto-
pere desiderio, & studio flagras commisso
tibi gregi præsens tuum Pastorale officium,
ac sollicitudinem præstandi, præ isti, &
omni laude digna voluntati tuæ morem
quin geramus, facere non possumus, &c.
V. Decembris MDLXIII.

ccxxiv.

Contulere etiam plurimum ad promo-
vendos concilii progressus, illudque ad
optatum exitum perducendum sacri Ca-
roli Borromæi Cardinalis Pontificii Ne-
potis labores, cui virtutes Divinis illu-
stratæ miraculis Sancti Confessoris Epi-
scopi nomen, cultumque pepererunt; is enim
de singulis gravius momenti rebus, & contro-
versis, ac difficultatibus in concilio exortis a
Legatis Apostolicis monitus omnia referebat ad
Pontificem, Pontificiæque voluntatis interpres
singula ad Legatos perscribebat, ut Legato-
rum ad eum, atque ipsius ad Legatos
literarum volumina ostendunt, quæ adeo
frequenter per expeditos cursores concilia-
toribus equis per intervalla dispositis
utentes transmittabantur, ut Carolus Vi-
cecomes scripserit, quod ob tot difficultates
in concilio exortas opus foret columba,
quæ perpetuo Romam Tridento, Tridentumque
Roma devolaret. Ut plane Dei Consilio factum
fuisse apparuerit, quod in manu ejus prosperatum
esset Tridentinum concilium, ut clarif-
sima, atque altissima voce virtutis, nempe
gestorum, ac mirabilium, quibus in Ecclesia
Dei illuxit, plus satis manifestum redderetur,
quæ nam esset vera fides, nempe ea, quam
Carolus assiduo labore stabiliendam curaverat,
& quam-
jugi postea operatione virtutum compro-
bavit; ut & hi, qui vel concilio non-
credunt, vel de ipso detrahunt, inspecta
Caroli conversatione, qui pro illo absolvendo,
tam strenue insudavit, & qui se totum ad
illius normam effinxit, vereantur, nihil habentes
mali dicere, sed ipsa rei veritate perstricti
glorificent Deum in isto nomine. Porro quanto
in hoc opus ardore incubuerit Carolus, ab
ejus vitæ auctore audiamus.

Tunc œcumenica Synodus Pii Pontificis
authoritate, iussuque Tridenti habebatur,
cujus acta, progressionisque, cum antea
Carolus magno studio, ac pietate curasset,
tum eo tempore studiosissime cepit rueri,
atque cum de ea dissolvenda quodam tem-
pore ageretur, pluresque ex Principibus as-

Potissime
Sancti
Caroli stu-
dio Con-
cilium ab-
solvitur.

Carol. E-
pisc. Vini-
miliæ. 16.
Januar.
1563. p.
339.

sentirentur, imo quidam urgerent: ille Pontificis in eo voluntari consentiens, omni auctoritatis suae conatu resistit, perficiendamque curavit. Ad eorum cognitionem, quae Synodi decretis opus erant, Guilelmo Sirleto plurimum usus est, cuius doctrina, cum antiqua disciplina, Graecaeque linguae cognitione, tum vero eximia pietate conjuncta, adeo est delectatus, ut hominem semper plurimi fecerit, neque destiterit, donec eum postea perduceret ad Cardinalatus gradum.

GCXXIV.

Hoc anno insigni exemplo ostendit Deus quae sit vera Christi Ecclesia, quae pellendorum Daemonum potestate implorato Christi nomine polleat, nam cum Lutherani Ministri Augustae arripitiam curare abacto Daemone frustra conati essent, Catholicus Sacerdos malum Daemonem ex obfesso corpore depulit. Rem insignibus circumstantiis instructam his verbis Surius, narrat: *Mense Martio hujus anni in Suburbio Augustae Vindelicorum apud S. Georgium textor quidam habuit filiam annorum viginti a malo Daemone obsessam, atque dirissime vexatam adeo ut parentes ejus tantam calamitatem cernere amplius non sustinentes, Augustanae Confessionis Lutheranos concionatores ejusdem Urbis [erant enim ipsi quoque Lutherani] consilii, & opis petendae causa adierint. Et venerunt quidem nonnulli ex Evangelicis illis praecipientibus ad puellam demoniacam, arbitrari, se virtute, & efficacia Lutherici Evangelii Satanam illum expulsuros, sed Satanam Satanam non eiecit. Conati tamen sunt aliquid facere, sed securus eos contempsit ter spiritus, quippe qui Lutheri carnale Evangelium floccipendat. Ne tamen nihil fecisse putarentur, jusserunt parentes diligentem habere puellae curam. Possent enim Deum facile rursus liberare puellam, si ejus permisso, id illi acciderit. Porro virgo quaedam Matthiae Jurati, ejus Urbis quondam Chirurgi filia, Anna nomine cum famula Margarittha, ex pia quadam Christianae pietatis commiseratione ad eandem puellam invisendi gratia in Hypocaustum venit, perspectaque ejus miseria, cum existimaret, eam non posse unum vivere diem, agere tantum parentes puellae permovere potuit, ut accessit mitterent D. Simonem sacrae Theologiae Doctorem, & apud D. Mauritium Augustae Catholicum Ecclesiastem. Rogatus ille, ut laboranti puellae, & summis angoribus comprehensa suam praesentiam non negaret, ad iter se accinxit: cumque haud ita procul ab aedibus demoniacae abesset, illa miserandum in modum clamitavit, minitari sui profecationem, ni dimittatur, simul etiam*

Lutherani curare demoniacam eam conantur, sed frustra, parit tamen Catholicis Sacerdotibus.

magno impetu velut e lecto se praecipitare velle; sciscitante vero Anna, quam diximus, & quid sibi vellent, didicit, potum ipsam petere. Tum illa in poculo obtulit illi aquam lustralem, sive benedictam, qua hausta, mox cepit miserabiliter sese agitare, & sursum deorsum movere, adeo ut caput inter pedes adigeretur. Quo viso ii, qui circumstabant, cernere, & re ipsa comperire se dicebant vim quandam sacratae illi aquae inesse; nulla enim deinceps requie posita est puella, tantamque vim patiebatur ab illo immundo Daemone, qui aquam illam ferre non potuit, ut unus e viris quatuor, qui illam servabant, testatus sit, se ne unam quidem noctem apud illam porro excubare velle, etiam si Urbem Augustam lucraturum, se sciret ea opera, nisi parentes illi actutum remedium adferri curarent, adeo namque terrum ex ore suo exhalasse fetorem, ut omnes sibi pereundum existimarent.

Cum sic illa igitur, magis, magisque exagitata sevirer, & tumultuaretur, memoratus D. Simon Theologus ad limen domus, ubi ea jacebat, accessit. Tum vero illa barbaricum in morem, immaniter vociferari, furere, bacchari, Theologo atrociter maledicere: *missum me facio, inquit, sacrifice, probe equidem te sentio, praefocare me vis furcifer, scelus, nequam perditissime. Iis auditis Theologus dixit Patri puellae, ut eam liberam sinerent, sed cum immodice sevirer, atque ferociret, clamaretque, se anima, & corpore cessisse in jus, & dominium mali Demonis, idem Theologus petiit, ut ejus pedibus vincula iniicerentur, itaque ipse ejus parens mantili ejus colligavit pedes; percontans interim ex Theologo, vellent eam duriter ligari? Cui ille, minime, inquit, siquidem a te frustra vincietur, nisi Deus eam vinculam tenuerit. Tum illa misera horrendum in modum ad tabulatum usque sese offerare intendens, constrictoque pedes supra caput adducens, se exoliavit, tantamque vim praese tulit, ut quatuor illi viri, de quibus ante diximus, alios duos sibi adjungere cogerebantur, quod non possent soli eam tenere, qui simul omnes clamabant, JESUS, JESUS: malus Demon eam asportat. Postquam vero Theologus saepe dictus Dei caput implorare opem, terer spiritus ad quartam fere horae partem continenter in puella mire furere, & maledicere, tum quoque crassa admodum viri voce multa sciscitari, & respondere disertis verbis, non cessavit. Initio his usus est vocibus, ha ha ha: e quidem sacrifice non migro ex hoc domicilio. Simulatque vero a Theologo dictum est: Praecipio tibi &c. aliquanto post respon-*

pondit. Compellor igitur hinc egredi? At Theologus, In nomine JESU Regis Glorice praecipio tibi. Tum aliqua interjecta mora, multa nequam Spiritus lugubri voce loquutus est, & modo superius, modo inferiorius emigrare voluit, donec tandem permissum est illi per fenestram abscedere. Antea vero, quam id fieret, puella in grabato se pronam inverit, ducensque ronchos, cepit tumultuari, & ferocire, tanquam vomitura; atque interim ex ejus ore praelonga immanis atra lingua longissime protensa est, osque carbonum instar nigrescens, & collum in capitis amplitudinem intumuit, idque sic aliquandiu perduravit. Deinde sursum mox erectis luminibus, Deo laudes, gratiasque agens, ita ait. Jam nunc ego agnosco, & video Deum meum. Multas quoque Theologo gratias egit; a quo creberrime interrogatum se sentiret liberatam? semper illi respondit. Liberata sum Dei gratia: sed video quemdam rubicundum capite, retro vultu, protensa lingua mihi perpetim invenientem, ut ad ipsum veniam. Itaque docuit eam Theologus, ut ter sibi imprimens Crucis signum diceret, JESUS NAZARENUS REX JUDAEORUM, Cui illa morem gerens, rursus ab illo interrogata, respondit. Quoties Crucem exprimo, roties Demon evanescit, sed mox reveritur. Deinde in multis Theologus eam pie, & catholice instruit, utque abrenuntiaret sathana, & totam se Deo, ac Domino suo addiceret, quae omnia illa se facturam bona fide recepit, & Sacrosanctam Eucharistiam accipiens paulatim pristina sanitati restituta est. Hanc historiam quisquis sincero perlegit animo, facile videt, apud sectarios nullam esse Demonum expellendorum potestatem, eamque apud Catholicos in hanc usque diem permanere, nec erit quisquam tam impudens, qui rei hujus veritatem negare ausus sit, cum graves viri eam apud Augustanos comperissimam esse testentur.

GCXXVI.

In Aethiopia ingentes rerum conversiones excitatae pugnantibus inter se civili bello populis, quos motus Barnagassus Princeps auxit. Ex his quidem Pontifex gravem traxit dolorem, cum illud imperium Lusitanorum opera ad Romanam Ecclesiam conjunctionem, & obsequium pellicere niteretur. Gravioribus itaque curis anxius, ne Turcicum imperium inde latius proferretur, ac religionem Christianam in Aethiopia, atque etiam in India postea extingueret, auctumque immensis viribus Christiana occidentis Regna obrueret, Sebastianum Lusitaniae Regem ad ferendam Abyssinis opem incitavit, proposuitque ob oculos,

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

quanti referret ad tuendam rem Indicam Turcicos conatus mature retundere, & quantam gloriam ex praclarissimo facinore collecturus esset.

Charissimo in Christo filio nostro Sebastiano Portugalliae, & Algarbiorum Regi Illustri.

Non dubitamus, iam in tuam quoque notitiam ea esse perlata, quae nuper in Aethiopia gesta sunt. Ut enim cognovimus ex literis ad Nobilem Virum Alvarum de Castro Tuae Majestatis apud nos Oratorem ex Aegypto missis, & ex his, quas dilectus quoque filius noster Marcus Antonius tit. Sancti Marcelli Presbyter Cardinalis. Amulius accepit, ortis inter Abyssinos de regno discordis, Barnagassus quidam ex Abyssinorum Principibus pravo admodum, detestabilique consilio ad Turcarum auxilium confugit; illius autem praesidii Turcici Praefectus, in spem scilicet ingressus eius regni per intestinas dissensiones, alias Turcarum cohortes ad se primo quoque tempore mittendas accessit. Quo nuntio accepto, ad alias gravissimas curas nostras non parva sane sollicitudo accessit ex tanto illius regni discrimine; etenim nisi impiorum hostium conatus impediatur, verendum esse magnopere intelligimus, ne illa tanta & tam nobilis natio, quae Christianam Religionem jam inde ab Apostolorum temporibus suscepit, & usque ad haec tempora retinuit, quamque speravimus, Divina cooperante gratia, & tuae pietatis auxilio aliquando ad Ecclesiam catholicam unitatem redactum iri, terribissima Turcarum dominatione opprimatur. Itaque vicem ejus toto ex corde dolentes, & pro pastoralis officio tanto in periculo subveniri cupientes, in te potissimum, fili, oculos nostros convertimus, qui illi auxilium ferre potes, & debes. Majores tui pie memoriae Reges cum Abyssinorum Regibus jam pridem amicitia instituta minime eos unquam deseruerunt, sed variis temporibus auxilia illis adversus ipsorum hostes subministrarunt, & cum socialem eis fidem egregie praestiterunt, tum pro sua egregia erga Deum pietate maxime studuerunt Christianae fidei cultum in illo quoque Regno augere, & propagare. Hoc autem tempore non solum agitur ejus Regni salus, sed si [quod Deus avertat] terribili hostes tantum illud, & tam opulentum Regnum in potestatem suam redigerent, ad eorum vires, quibus tam agre jam resistimus, magna admodum fieret accessio, & praeter commune Christiani nominis in his occidentis Partibus discrimen, tua ipsius in India res non parvo in periculo futura essent. Abyssinorum enim natione subacta, atque ita maris rubri li-

Pius IV. to. 2. brev. lib. 2897. ep. 335.

Turcae in Aethiopia excitati.

Ppp 2

beram possessionem adepti hostes classium tuarum navigationem in Indiam, & reditum inde in occidentem quotannis impedire haud dubie conarentur, & te utique in necessitatem adducerent tuendi porrus illos Indiae, quos tenes, multo majoribus sumptibus, atque praesidiis; Quantopere vero cupiant, & quanti sua interesse intelligant impedire classes tuas, quominus in Indiam navigent, saepius jam ostenderunt. Moveat igitur te, charissime fili, periculum ejus Christianae nationis, quae iam pridem est in fide Portugalliae Regum, & tuum auxilium vehementer expectat. Moveat etiam discrimen, quod haereliquae Occidentis Provinciae subitura essent. Moveat vero etiam proprium, & peculiare periculum tuarum classium, & imperii, quod in Indiis obtines, tanto fortissima nationis tuae sudore, & sanguine, & tam admirabili Majorum tuorum virtute, ac felicitate partum, & comparatum. Potes etiam nunc imperium illud Abyssinorum ex immanissimorum hostium faucibus eripere, si firma illuc primo quoque tempore auxilia, cum fortibus, & rei militaris peritis ducibus miseris. In majoribus quidem tuis tantus pietatis ardor, tantaque animi fuit magnitudo, ut ad infideles ab idolorum cultu ad veram religionem convertendos nullis sumptibus parcentes maximas, & instructissimas classes in Indiam usque miserint, & prolatis feliciter fidei Christianae finibus summam sibi in Caelo, & in terris gloriam compararint. Tu ab illis ortus, tam praecleara indole praeditus, tantis jam Dei beneficiis usus, Abyssinorum gentem Christi culericem, & cum familia tua tam vere amicitia, ac tam sancto foedere conjunctam Christo, & ejus Ecclesiae surripi, & nefando Mahometi servire patieris? Minime. Nos vero hoc de te vereri, aut suspicari non possumus, sed tamen praeter officium pastorale, quod nos cogit, ut salutem ejus nationis tibi tam diligenter commendemus, paternus erga Majestatem tuam amor noster non minus nos commovet, ut cum hac res tantopere pertineat ad fidem, ad officium, ad existimationem tuam, & ad tuarum rerum in India tutelam, te ad obviam eundem hostium conatibus horremur, excitemus, & moneamus. Tempus etiam nunc opportunum habet Majestas tua, id si quod tamen non veremur, praetermitteres, frustra esses postea requisiturus. Cave quaesumus tam pii, tam necessarij officij fungendi, cave tantae laudis, & gloriae pariendae, tanti denique a tuis classibus periculi depellendi tempus amittas. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die

VI. Februarii MDLXIII. Pontificatus nostri anno IV.

Gessit morem Sebastianus Rex Pontifici, ac Proregem Indiae instructa classe contra Turcas Aethiopicibus auxilia ferre jussit, in quo pietatem ejus commendavit Pontifex XXVI. Novembris, stimulosque addidit, ut eam contra Turcas expeditionem conficiendam curaret.

Charissimo in Christo filio nostro Sebastiano Portugalliae, & Algarbiorum Regi Illustri.

Charissime in Christo fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Literas tuas die vigesima junii datas a Nobili Viro oratore tuo nobis redditas libentissime legimus; perspeximus enim quantum apud te ponderis habuerit paterna illa hortatio nostra de ferendo Abyssinorum nationi auxilio adversus immanissimos hostes religionis nostrae, qua in re praeclearum illum animam Majorum tuorum, qui nulla oratione satis laudari possit, tuenda, ac defendenda Christianae religionis; & impiorum hostium conatibus in omnibus Orbis terrarum partibus obstandi, singulari Dei beneficio in te redivivum esse summo opere laetamur. Majestati tuae tam pium istud in Religionem studium, firmissimum, est, fili charissime, Regni tui praesidium. Regiam dignitatem, & gloriam tuam is & tuebitur semper, & augebit, cujus tu honorem, & cultum tantopere cupere te, & paratum esse ostendis tueri, atque omni studio propagare. Quod igitur, & tua sponte gravissimis de causis, quas ipse commemoras, facturum fuisti, & nostra hortatione commotus studiosus te facturum esse confirmas, ut ipsis Abyssinis auxilia mittas, id, quaesumus, quamprimum poteris, effice, cum sicut accepimus, majori illi in dies in discrimine versentur propter novas copias, novosque Turcarum Ducis illuc cum novo tyranno submissos, ut eo celerius, ac maturius auxilium eis ferre necesse sit. Habemus alias duas epistolas abs te die XXVII. mensis ejusdem datas, quarum in altera laudas multis verbis consilium nostrum de iis, quae ad mores pertinent, corrigendis; Eo quidem animo sumus, eo ab initio Pontificatus fuimus, ut hominum licentiae in sacris canonibus negligendis obviam ire staterimus, id quod nullis jam in rebus fecimus, sed nullam debere nobis laudem putamus, cum id agimus, quod officij nostri ratio postulat, &c. Datum Romae apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die XXVI. Novembris MDLXIII. Pontificatus nostri anno IV.

Exegit a Maximiliano Secundo delecto Romanorum Rege Pius Quartus, ut veter-

ccxxvii.
Ib. ep. 395.

Brev. Pij
IV. no. 2.
fig. num.
2897. ep.
395.

Lata a
Lusitano
Abyssinis
auxilia.

veteri more Sacramentum fidei Romano Pontifici praestaret, at ille aliquandiu non assensit, subjecitque eum morem obsolevisse. Non illud praestitisse Ferdinandum, non Carolum V. atque ad exempla Ottonis Quarti, Frederici Secundi, Rodulphi, Alberti Primi, Henrici Quarti, & Caroli Quarti respondit aliam fuisse rationem temporum, nec se iis legibus teneri, quibus Carolus Quartus pro imperio adversus Ludovicum Bavarium obtinendo se Pontifici astrinxerit, nec ejus rei exempla ostendi in Maximiliano Primo, in Carolo Quinto, in Ferdinando Primo; nec obsoletum morem instaurandum videri, ut Maximilianus Secundus Oratorem ad praestandum Romae Pontifici fidei Sacramentum mittat, de quibus plura Delphicum Internuntius ad Carolum Cardinalem Borromaeum datis Viennae decimaquarta Augusti literis scripsit, addiditque, dixisse sibi Maximilianum Francfordiae se consueta juramenta nuncupasse. Porro Pius Quartus rem honestissimam, atque Caesare dignissimam exigebat, ut Rex Romanorum Sacramento fidei intereret paratum se pro fide catholica mortem oppetere, Caesareumque responsum contrariis argumentis elisit, ac veterum Caesarum, qui maxima gloria, ac potentia effloruerant, literas, & publica monumenta, quae in Annalibus suis locis inserta sunt, transmisit, quibus victus Maximilianus Secundus Oratorem ad Pium Quartum misit, qui Regio nomine demissa obsequia, protectionemque Pontifici sponndit. Quae vero praeterea exigebat Pontifex, ut Maximilianum nullum, cum haereticis, vel hostibus Ecclesiae foedus jungere posset, non admisit Ferdinandus ob infelicem conditionem temporum, seque ac filium subjectis literis ad Cardinalem Moronum datis honeste excusavit.

F E R D I N A N D U S, &c.

Reverendissimo in Christo Patri Domino Joanni Sanctae Romanae Ecclesiae Episcopo Praenestino Cardinali Morono, & Sanctiss. D. N. ad Sacrum Concilium Legato amico nostro charissimo, salutem ac benevolentiam nostrae affectum.

Cum superioribus diebus Paternitas Vestra Reverendissima nobis per literas significaverit, quae ejus sit sententia in negotio Legationis, quam a Serenissimo Principe Domino Maximiliano, ac Bohemiae Rege filio nostro charissimo ad Sanctissimum Dominum nostrum instituta est, ejus officij praestandi causa, quod nos, ac Divi

MS. Arc.
Vat. sig.
n. 3216.
p. 28.

ccxxviii.

praedecessores nostri Sanctitatis ejus Antecessoribus felicis recordationis, & Sedi Apostolicae praestitimus (Et mox) tandem in eam sententiam, seu resolutionem descendimus, quae rationi, & aequitati adeo est consona, ut omnino confidamus, Sanctitatem ejus illi benigne, ac paterno acquieturam esse, & inde prospecturam nobis in hac parte, nihil esse propositum, nisi quod sit rectum, justum, & consuetum, neque profecto nobis dubitandum arbitramur, quin Paternitas vestra Reverendissima [posthabita prorsus memoria] eorum, quae ut frustra nobiscum fuerunt attentata, ita nulla ratione a Serenissimo filio nostro extorqueri permittimus] ejusmodi nostram deliberationem, & resolutionem non solum sit approbatura, verum etiam solito studio, quo pro sua praeclearissima, & integerrima in nos voluntate caetera omnia negotia nostra amplectitur, apud Sanctitatem ejus promotura, nec quidquam eorum praetermissura, quae possunt, ac debent a viro in amplissima ista dignitate constituto expectari: licet enim natura a supervacaneis contentionibus, & questionibus abhorremus, ac filialem nostram observantiam Sanctitati ejus quovis loco, & tempore contestari studuimus, sic etiam in hac iusta, & aequissima sententia nostra, Deo volente, persistere decrevimus, &c. Datum in Civitate nostra Vienna die XVIII. Augusti anno Domini MDLXIII. Regnorum nostrorum Romani xxxiii. aliorum vero xxxvii.

In Africa hoc anno Oranum nobilissima Christianorum Arx non semel contra barbaricos impetus Divina virtute defensa, a Rege Algerii, & Draguto Archipirata validissima obfisione pressum est, atque impressionibus hostilibus post saevissimas tormentorum bellicorum dirverberationes oppugnatum, sed mira praesidiariorum Hispanorum militari virtute, atque constantia propugnatum est, donec Regis Catholici classis munitissima suo terrore hostes in fugam compulit adeo praecipitem, ut tormenta bellica abjecerint, & multas naves amiserint, de qua victoria Romae solemniter actas Numini gratias a Pontifice refert Joannes Franciscus Firmanus Sacrorum Rituum Magister. MDLXIII. vigesima secunda Julii in Ecclesia Sancti Marci missa pro gratis agendis Deo de liberatione Orani, loci maximi momenti, ab obfisione. Depulsis ab obfisione Orani Numidis a classe catholici Regis, triremes Melitenium Equitum, ac Genuensis Reipublicae, & Ducis Sabaudiae Cartha-

ccxxix.
MS. Arc.
Vat. sig.
n. 321. ep.
102. Jun.
1563.
Jo. Franc.
Firman.
MS. Arc.
Vat. Diar.
10. 11.
Natalis
Comes
hist. l. 14.
Joann.
Bapt. A.
drian. l.
17.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3215.
ep. 116.

thagenam appulisse, ac se classi Hispanæ conjunxisse ad expeditionem aliquam conficiendam, referunt literæ Alexandri

Cribellii in Catholici Regis aula Internuntii Apostolici vigesima Junii exarata.

I.
Cardina-
lis Moro-
nus petit
a Pontifi-
ce confir-
matio-
nem.

As. Conf.
MS. Car-
Spad. sig.
n. 134. p.
p. 370.

II.

ANno Redempti Humani Generis Millefimo quingentesimo sexagesimo quarto Indictione VII. post absolutam sacrosancam Tridentinam Synodum Jo. Card. Moronus, qui summa cum omnium approbatione Legatum Apostolicum, ac presidem egerat, Pontifici in Cardinalium Senatu exposuit, communi Patrum decreto sancitum fuisse, ut actorum, quæ Paulo Tertio, Julio Tertio, & ipso Pio Quarto Pontificibus confecta fuerant, confirmatio a Sede Apostolica flagitaretur, eamque a se, & Patribus, quorum in ea re personam gerebat, postulari, uti etiam ante arcano colloquio expetierat.

Die Mercurii, habent acta XXVI. Januarii Reverendissimi DD. Cardinales Moronus, & Simoneza, uti prius privatim petiisse asseruerunt, ita & in sacro Consistorio ordine petierunt a S. D. N. confirmationem omnium decretorum, & definitorum in sacro concilio Tridentino nomine ipsius concilii, prout in cedula tenoris infrascripti: videlicet.

Beatissime Pater in decreto super fine concilii œcumenici publicato pridie nonas Decembris statutum fuit, ut per Sanctitatis vestre, & Sanctæ Sedis Apostolicæ Legatos, & Præsidentes peteretur nomine dicti concilii a Sanctitate vestra confirmatio omnium, & singulorum, quæ tam sub felicitis recordationis Paulo Tertio, & Julio Tertio, quam sub Sanctitate vestra in eo decreta, & definita sunt, quapropter nos Joannes Cardinalis Moronus, & Ludovicus Simoneza, qui tunc Legati, & Præsidentes eramus, volentes exequi, quod in dicto decreto stabilitum fuit, humiliter petimus nomine dicti concilii œcumenici Tridentini, ut Sanctitas vestra dignetur confirmare omnia, & singula, quæ tam sub felicitis recordationis Paulo Tertio, & Julio Tertio, quam sub Sanctitate vestra in eo decreta, & definita sunt.

Sanctissimus cum quædam disisset super necessitate reformationis morum, & de ejus animo propenso ad confirmationem decretorum in materia fidei, & reformationis, & ad executionem eorum, & multa de ejus officio Pastoralis, & sollicitudine erga honorem, & servitium Dei, & hujus Sanctæ Sedis, commendata diligentia DD. RR. Legatorum, & pietate Patrum, qui in dicto concilio interfuerunt, habitis votis RR. DD. meorum Cardinalium de eorum consilio, & assensu omnia decreta, & definita in materia fidei, & reformationis in dicto Tridentino concilio confir-

Anno

mauit per verba infrascripta, prout in cedula, quam mihi tradidit, tenoris infrascripti, videlicet.

Petitioni nomine concilii œcumenici Tridentini super ejus confirmatione per dictos Legatos nobis facta annuentes, omnia, & singula in dicto concilio, tam sub felicitis recordationis Paulo Tertio, & Julio Tertio Prædecessoribus nostris, quam Pontificatus nostri tempore decreta, & definita sunt, autoritate Apostolica, & de Venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio, & assensu confirmamus, & ab omnibus Christianis fidelibus recipi, & inviolabiliter observari, literasque super his ad majorem notitiam expediri mandamus, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti Amen.

Deinde subdidit multas se difficultates in executione habiturum, eas se tamen velle superare, & difficultates omnes Cardinalium auxilio superaturum.

Postremo se velle dixit, ut Episcopi omnino ad suas Ecclesias proficiscantur, neque se eorum opera usuros, nisi in iis locis, ubi suis etiam in Ecclesiis residere possint; revocaturum Nuncios, qui Episcopi essent, nullo denique Episcopo in suis ministeriis usurum, ac ne rei quidem famulari Præsulto usurum.

Diserat etiam placere sibi, ut cause in prima instantia in partibus cognoscerentur, & modo Justitia administraretur, cupere se nullam omnino litem in Urbem deferri. Optandum sibi esse omnia onera, & labores nimios; modo id cum Dei gloria fieret; damnum vero hujus curiæ multo levius fore, quam prima facie videretur, tamen quantumcumque esset pro universalis bono Christianæ Republicæ negligendum. Et quamvis aliqui essent in curia, qui magis, quæ sua sunt, quam quæ Christi, quærentes, incommoda & detrimenta, aliqua ex instaurata Ecclesiæ disciplina sibi timerent, Pius tamen Divina tantum gloria sibi ob oculos proposita omnem quæstus, privatique commodi rationem obtrivit, subiectoque diplomate decreta Tridentini concilii a se confirmata promulgavit, deditque imperia omnibus Præfulibus, ut ea summa Religione observanda curarent, tum Cæsarem Regesque, ac Principes alios hortatus est, ut eos publica autoritate contra protervientes fulcirent; ne etiam, ea decreta adulterinis interpretationibus corrumperentur, veruit, intentato anathemate, ne quis in ea ullos commentarios, aut glossata ederet, se si quæ dubia occurrerent,

Pius IV.
consentit
approbandum esse
Concili-
um.

As. Conf.
ms. Card.
Chif. lit.
G.

III.

Ext. in
Bul. Con-
stit. &
post acta
Conc.
Trid.

Prohibuit
Pius IV.
ne ullus
auderet
Concilio
glossas
addere.

rent, Sedem Apostolicam consuli iussit.
Ad perpetuam rei memoriam.

Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui respicere dignatus est Ecclesiam suam sanctam tot procellis, & tempestatibus agitatam, atque vexatam, & gravius in dies laborantem, apto tandem ei subvenit, opportunoque remedio ad plurimas, & perniciosissimas haereseos extripandas, ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam, ad pacem, & concordiam Christiani Populi procurandam, indictum jam pridem in Civitate Tridentina oecumenicum, & Generale concilium a pia memoriae Paulo Terrio Praedecessore nostro, & Sessionibus aliquot habitis coeptum fuerat, ab eius autem successore Julio in eandem Urbem revocatum post alias Sessiones celebratas variis impedimentis, & difficultatibus obstructis, ne tum quidem peragi potuerat. Itaque diutius intermissum fuerat non sine maximo mœnore piorum omnium, cum quotidie magis Ecclesia ejusmodi remedium imploraret. Nos autem post susceptum Sedis Apostolicæ regimen, tam necessarium, ac salutare opus, sicut Pastoralis sollicitudo monebat, Divina misericordiae fiducia perficere aggressi, adjuti pio studio charissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Christianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum tandem consequuti sumus, quod nec diurnis, nec nocturnis curis, laborare desistimus, quodque a Patre luminum assidue precari sumus. Cum enim eam in Urbem, undique ex Christiani nominis Nationibus convenisset nostris convocata literis, & sua etiam ipsorum pietate excitata, Episcoporum, & aliorum insignium Prælatorum maxima, & oecumenico concilio digna frequentia, præter plurimos alios pios, & sacrarum literarum scientia, divinique, & humani juris cognitione præstantes viros, Præsidentibus ipsi Synodo Sedis Apostolicæ Legatis, nobis adeo concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus Sedis Apostolicæ proprie reservatis libere ipsi concilio arbitrium per literas ad Legatos nostros scriptas ultro permiserimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem necessaria visa sunt tractandæ, definiendæ, & statuendæ restabant ad confutandas haereseos, ad tollendos abusos, & emendandos mores a Sacrosancta Synodo summa libertate, diligentiaque tractata, & accurate, ac mature admodum definita, statuta, explicata sunt. Quibus rebus perfectis concilium tanta omnium, qui interfuerunt, concordia peractum fuit, ut consensus cum plane

a Domino effectum fuisse constiterit: idque in nostris, atque omnium oculis valde mirabile fuerit. Pro quo tam singulari Dei munere supplicationes statim in hac alma Urbe indiximus, quæ magna Cleri, ac Populi pietate celebratae fuerunt, laudesque, & gratias Divinae Majestati merito persolvendas curavimus, cum ejusdem concilii exitus spem magnam, & prope certam attulerit fore, ut majores in dies fructus ad Ecclesiam ex ipsis Decretis, Constitutionibusque proveniant.

Cum autem ipsa Sancta Synodus, pro sua erga Sedem Apostolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum vestigiis inherens, decretorum suorum omnium, quæ nostris, & prædecessorum nostrorum tempore facta sunt confirmationem a nobis perierit, decreto de ea re in publica Sessione facta: Nos ex Legatorum literis prius deinde post reditum eorum ex his, quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, postulatione ipsius Synodi cognita, habita super hac re cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione maturata, Sanctique Spiritus in primis auxilio invocato, cum ea decreta omnia Catholica, & populo Christiano utilia, ac salutaria esse cognovissemus ad Dei Omnipotentis laudem de eorundem fratrum nostrorum consilio, & assensu in consistorio nostro secreto illa omnia, & singula auctoritate Apostolica hodie confirmavimus, & ab omnibus Christianis suscipienda ac servanda esse decrevimus, sicut harum quoque literarum tenore, ad clariorum omnium notitiam confirmamus, & suscipi observarique decernimus. Mandamus autem in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis a sacris canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, arbitrio nostro infligendis, universis, & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælati, cujuscumque status, gradus, ordinis, & dignitatis sint, etiam si Cardinalatus honore præfulgeant, ut eadem decreta, & statuta in Ecclesiis suis, & Diocæsi, & in judicio, & extra judicium diligenter observent, & a subditis, quisque suis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant observari: contrafactores quoslibet, & contumaces per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, etiam in ipsis decretis contentas, appellatione postposita, compescendo, invocato etiam, si opus fuerit, brachii secularis auxilio. Ipsum vero charissimum filium nostrum Imperatorem electum, cæterosque Reges, Respublicas, ac Principes Christianos monemus, & per viscera misericordiae Domini nostri Jesu Christi ob-

tc.

testamur, ut qua pietate Concilio per Oratores suos affuerunt, eadem pietate, ac pari studio Divini honoris, & populorum sacrorum salutis causa, pro Sedis quoque Apostolicæ, & Sacrae Synodi reverentia, ad ejusdem concilii exequenda, & observanda decreta, prælati, cum opus fuerit auxilio, & favore suo adsint, neque adversantes sana, ac salutari Concilii doctrinae opinionones a populis ditionis suæ recipi permittant, sed eas penitus interdiciant.

Ad vitandum præterea perversionem, & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta concilii commentarios, & interpretationes suas edere, Apostolica auctoritate inhibemus. Et infra. Ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, admonitiones, scholia, ullum-ve interpretationis genus super ipsius Concilii decretis, quocumque modo edere, aut quidquam majoris decretorum corroboracionis, aut executionis, aliove quæsito colore statuere. Si cui vero in eis aliquod obscurius dictum, & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egeve visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegerit, ad Sedem videlicet Apostolicam omnium fidelium magistram, cujus auctoritatem etiam ipsa Sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates, & controversias, si quæ ex eis decretis orta fuerint, nobis declarandas, & decidendas, quemadmodum ipsa quoque S. Synodus decrevit, reservamus, parati, sicut ea de nobis merito confisa est, omnium Provinciarum necessitatibus, ea ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, providere: Decernentes nihilominus irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Datum Romæ apud S. Petrum Anno Incarnationis Domini, &c. MDLXIII. VII. Kalend. Febr. Pontificatus nostri Anno V.

IV.

Adjunctæ sunt viginti sex Cardinalium subscriptiones, non enim plures Romæ præsentis erant. A dato etiam diplomate præfixit Kal. Maii pro temporis principio, quo decreta emendationis morum normæ, restitutaque sanctioris disciplinae universos obstringerent. Octo etiam Cardinales, inter quos Carolus Borromæus Tit. S. Martini in Montibus descriptus est, decretis Tridentinis in communem usum adducendis in publicis omnibus Tribunalibus, ac judiciis præfecit.

Is cum probe nosset, nihil ad revocandam Ecclesiasticam, disciplinam, sanctiorisque

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

etionesque Concilii in opus perducendas salubrius, atque efficacius, quam si ipse, ex alta veluti, in qua positus erat, specula, sanctitatis ubique radios diffunderet, ac quod Nazianzenus agebat, se velut spiritualem quandam statum ad optima cujusque actionis pulchritudinem extoliram mirandum proponeret, ad sui ipsius, scribit Novariensis Episcopus, suorumque meliorem vitam rationem multa, cum instruisset sanctis demum anno MDLXIII. Tridentinae Synodi decretis, ea studiosus est affectus, adiecitque etiam sanctiora. Circiter octoginta de domo sua missos fecit uno tempore, eos fere omnes, qui clericali vita minus apti videbantur, quos benigne admodum, liberaliterque tractatos dimisit. Serica indumenta, non sibi solum, sed familiaribus omnibus interdixit, qui neminem ex eis antea sine sericis, splendidisque vestibus admittebat. De corpore suo nihil adhuc severius statuit, quam ut uno die singulis hebdomadis pane tantum, & aqua vesceretur. Molestia cepit esse gravissimarum occupationum assiduitas, quibus ne a Divinarum rerum contemplatione adstraheretur, in adiculam quandam, quam sibi remoto loco ad id constituerat, sese abdere certis horis ceperat, paulatimque se prorsus a rebus agendis subtrahere velle videbatur; nisi quem vehementer observavit, Bartholomæus Archiepiscopus Brachavensis ex Ordine Dominicano magna sanctitate Praesul admonuisset, Ecclesiam, Carolique ipsius conscientia periculosum sibi videri; diffugere munia, occupationesque illas, quæ facile in homines longe diverse sententia recidere possent. Quæ res fecit, ut consuetos labores, atque onera pergeret sustinere. Hæc & alia plurima hujusmodi Sanctis. Cardinalis instituebat ad dandam scientiam salutis Plebi Dei, & ad Sacros. Tridentini concilii decreta, non tam verbis, quam moribus in opus perducendi.

Sed Divino prorsus consilio factum est, ut, cum in ipsa Pontificia Aula Pontificius Nepos, S. R. E. Cardinalis, tam Illustribus sanctitatis radiis refulgere cepisset in Orbe, in ipsa pariter Urbe Roma S. Philippus Neri sanctitate, ac necessitudine Carolo conjunctissimus hoc ipso anno, quos Christo dudum pepere- rat filios, ac spiritualibus quotidie exercitationibus ad profectum virtutum excitabat, in unum cogi, atque exactius perfectionis iter arripere, disposuerit; cui quidem operi, cum primarium veluti lapidem Cæsar Baronius posuerit, justum profecto est, ut ad Ecclesiasticæ Historiæ Patris ornandam memoriam, & quo

Q99 cœ-

Carolus
Card.
Borromæus
sanctioris
vitæ di-
sciplinam
in se sua-
que fami-
lia insti-
tuit.

Or. 19.

V.

coeperit anno, & quo etiam modo, in Annalibus Ecclesiasticis demonstratur. Rem gestam commemorant Petrus Jacobus Baccius in vita S. Philippi, quam fidelissime descripsit, ac Hieronymus Bernabeus, tum in vita, quam edidit Cæsar Card. Baronii, tum in ea, quæ MS. affertur apud nos de gestis S. Philippi, quam propediem ab amicissimis, itemque eruditissimis Soc. Jesu Sacerdotibus Godefrido Henschenio, & Papebrochio in præclarissimo illo opere, cui Titulus *Acta Sanctorum Mensis Majo*, quem præ manibus nunc habent, inferendam præstolamur. Nos autem ab Antonio Gallonio, qui præfens tunc aderat, & quorum postea pars magna fuit, acceptam hic damus, quæ sic habet.

Gall. ann.
1564. vi-
ta S. Phil.

Congrega-
tionis
Oratorii
a Philip-
po inflit-
uta pri-
mordia.

Philippus interim, ubi e morbo, de quo nuper est dictum, convalescit, nuntios ad eum confestim Florentini Civis mittunt, qui postularent, ut ipsorum Ecclesiæ, quæ S. Jo. Baptiste nomine celebris haberetur, regimen susciperet. Ad hæc Philippus, qui res arduas, non nisi consulto Deo, aggredi consueverat, quæ visum est, respondit. Sed cum ille rem jam Domino diutius commendasset, annuit tandem, sibi que id placere dicit, cupere tamen aliquot e suis discipulis sacerdotio primum initiari, seque præterea e Templi S. Hieronymi haud quaquam recessurum significat. Accipiunt Florentini conditionem, domum ad habitandum attribuunt, stipendium, unde vivant, offerunt.

Interea Philippus tres e suis alumnis, sacris initiari facit: Primus sociorum, qui ad apicem sacerdotii evehitur est Cæsar Baronius toti jam Orbi ob eruditissimam Annalium Ecclesiasticorum editionem notissimus. Alter fuit Jo. Franciscus Bordinus. Tertius Alexander Fidelis. Convictus coepit anno MDLXIV. Principio, & si ad Ecclesiam S. Hieronymi iretur quotidie, quisque tamen privatim sine certis tum propriis legibus ad Philippi nuntium vivebat. Primi ex Patribus, qui una esse coeperunt, fuere Cæsar Baronius, & Alexander Fidelis, alique postea.

Vivebant Patres eodem recto, quibus cor unum erat, & anima una, mutuo se, ardentique amore diligebant, Deoque rem gratam facere omni ope nitebantur. Alumnos Philippus mira dulcedine, benignitateque regerebat, omnia enim ille factus omnibus, eos, quibus Patris loco erat, consiliis, paternisque adhortationibus potius, quam auctoritate, imperioque ad munera obeunda inducebat: illudque mirandum in eo, simulque imitandum cernebatur, ipsi nullum ferme unquam imperio, aut præcepto ad aliquid agendum impulisse,

sed lenitate magis, affabilitateque sermonis: facilius enim ille blanditiis, lenibus adhortationibus, modestaque, rogantis instar, potius quam jubentis, eorum, quæ agenda erant, ardua, magnaque, obedientiam impetrabat, quam alii auctoritate extorquere soleant; ita autem singulorum animos tenebat, ut eos, quoquo vellet, impelleret. Cæterum, ut Religiosæ vitæ ritum, formamque introduceret, constitutiones quasdam communi consensu condendas curavit, quas alacri fronte, promptisque animis susceperunt omnes. Illud vero sapienter monebat, nullam aliam esse certiorum, tutiorumque rationem rectæ via, quo quis intendit, perveniendi, quam gnarum itineris ductorem sequi: contra, nihil periculosum magis, quam suo arbitrato, Præpositorum auctoritate posthabita semet regere.

At revertamur ad Patres, qui unanimes in Domino ambulantes, magno cum animorum fructu in Christi vinea excolenda apud Florentinos, pro viribus laborare coeperunt: accedentium confessiones audire: Eucharistiæ Sacramentum, qui per Sacerdotium poterant, ministrare: a prandio ad Ecclesiam S. Hieronymi se recipere, ut ibi de more sermones de rebus piis ad multitudinem facerent. Dominicis diebus præter Oratorii sermones quotidianos, modo Bordinus, modo Bordinus, adeo sacra, Florentinorum Populo, qui aderat cupidissime audiente, e suggestu concionabatur, quibus rebus, factisque brevi factum est, ut tam Sacerdotum numerus, quam confluentium ad eum locum multitudo mirifice augetetur.

Diæctis, factisque Populum ad omne officium, atque virtutem vehementissime accendebant: multos a turpi, & flagitiosa vita non ad sobrietatem solum, & continentiam, sed ad contemptum etiam rerum fluxibilium, atque ad salutaria Christi consilia, & frequentem Sacramentorum usum suaviter compulerunt. Pergit author enarrare de salutari familiarium sermonum quotidiano usu, quem, cum satis abunde Card. Baronius primo Annalium suorum Tomo descripsit, non est hic animus ulterius repetere, cum jam longa digressionem ab historia deflexerimus, non tamen omnino, ut credimus, inutiles, vel injucunda, atque ab instituto aliena, ut in restauratione Hierusalem, quæ per sanctiorem a concilio inductam disciplinam præparabatur, illud, quod Nehemia c. IV. legitur, impletum fuisse innoscat. Una manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium, ut nimirum dum ex una parte Sacrosanctæ Synodi decreta, veluti gladii ex utraque parte acuti tenerentur in manu, atque simul

Esd. l.2.
c.4.

mul evaginarentur ad faciendam vindictam in nationibus hæresi infectis, & increpationes in populis moribus dissolutis; ex altera probatio Sacerdotum vitæ, atque disciplinæ Ecclesiasticæ exactior censura in opus ministerii, in edificationem corporis Christi, quod est Ecclesia, instantius incumberet.

VI. Sed jam ad ea, quæ Pontifex disposuerat, ut non in Urbe tantum, sed in universo Terrarum Orbe concilii decreta promulgarentur simul, ac custodirentur, inspiciamus.

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig.
n. 3196. P.
7.

Habita jam ante fuerant plura consilia de gerendis rebus, postquam œcumenicæ Synodi Tridentinæ Acta fuissent a Pontifice confirmata, atque post collatas sententias, maximaque prudentiæ maturitate expensas, hæc in opus provocanda decretum fuerat, ut ex MS. Vaticanis constet.

Hæc sunt, quæ in præsentem firmanda esse dictum fuit. Primo: facta confirmatione mittantur a Sanctitate sua Legati, seu Nuntii idonei, & graves ad omnes Principes quibus deferant confirmationem factam a Sanctitate sua, & curent, ut auxilio, ac etiam favore ipsorum Principum ea, quæ in concilio statuta sunt, debitam in Provinciis executionem consequantur.

Secundo: significetur Archiepiscopis confirmationis facta a Sanctitate sua, & mandetur illis, ut omnia, & singula decreta concilii observent, & exequantur, omnesque suos suffraganeos, etiam exemptos, moneant auctoritate Apostolica ad ea similiter obrinenda, & exequenda.

Tertio: Cardinales Protectores Provinciarum scribant ad illorum Reges, & principes, ut nominandi, seu transferendi ad regimen Cathedralium Ecclesiarum sint præditi omnibus qualitatibus requisitis.

Quarto: in promovendis Episcopis antequam fiant synodi provinciales, hæc observentur. Primo, ut quorum notitia nulla, aut recens in curia fuerit, eorum sumatur instructio a nuntiis, seu ordinariis de omnibus qualitatibus requisitis a jure communi, & a Sancta Synodo juxta cap. 2. sess. 5. & 6. sub Pio. Secundo, ut promovendus faciat professionem fidei, juxta formam, quæ nunc præscribetur. Tertio, ut Cardinales faciant relationem, eo modo, quo continetur cap. 5. sess. VIII. sub Pio: & in his statuatur sua sanctitas, qui debeant esse hi Cardinales, an capitæ ordinum an vero alii. Quæ autem de promovendis Episcopis dicuntur, eadem etiam in transferendis observentur. Quinto: Relationes præterita, sive signata, sive cum data sola usque ad diem confirmationis. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tionis concilii expediantur secundum morem antiquum: idemque servetur in dispensationibus matrimonialibus peritis ante confirmationem concilii in tertio, & quarto gradu, aut aliis casibus consuevis. Sexto etiam post confirmationem Concilii, antequam fiant synodi Diocesanae, provideat in forma dignum, cum clausula, donec fiant synodi Diocesanae.

Hæc vero in opus provocata fuisse a Pio ostendunt ejus literæ ad Archiepiscopum Gnesnensem datæ XXVIII. Martii, quibus eum certiore fecit de confirmatis a se Tridentini concilii decretis, iussitque, ut provinciales synodum celebraret, atque ad commendanda operi ea decreta, studium omne, atque operam intenderet, quo etiam argumento ad Sigismundum Regem Poloniae, ut Regiam in ea re auctoritatem adhiberet, extant literæ. Philippus quoque Hispaniarum Rex ad ejus operis laudem inflammatus est, Helveticæ Toparchiarum Catholicarum magistratus Pontificiis hortatibus concitati.

Cum vero ad Gallorum postulata, apud quos, Huguenotta hæresis, sive Calviniana, suæ impietatis virus diffuderat, ingentesque controversiarum, seditio-nisque motus concitaret, Tridentinam Synodum coactam viderimus, propterea Pius ad restringenda hæreseos incendia, Legationem Pontificio, Cæsareoque, & Philippi II. Hispaniarum Regis, ac Philiberti Sabaudia Ducis nomine ornandam sategit, qua Rex Carolus rogatus est, ut Religionem Catholicam in Gallia affereret, Tridentinaque decreta amplecteretur, totoque Regno servanda ediceret. Quia etiam superiore anno Regii Administræ hæretica licentia invaserant, ac distraxerant bona Ecclesiastica, addidere oratores, ne posthac ea publicæ auctori addiceret. Hortati quoque sunt, ut Gallici nominis proditores, qui Anglos, & Lutheranos in auxilium exciverant, meritis pœnis afficeret. Monere etiam, non esse in terreni Regis potestate, ac jure illatas numini injurias remittere, atque adeo Templorum everfores, prophanatores Sacrorum, Sacerdotum interfectores, sacre supellestilis raptos legibus coercendos. In auctores etiam cædis Guisiani Ducis, adeo de re Gallica, & Religione catholica bene meriti animadvertendum consulere; De qua Legatione, redditoque a Carolo Rege responso, hæc refert Franciscus Belcarius Episcopus Metensis.

Sexagesimi quarti hujus sæculi anni initio Pius IV. Pontifex Maximus, Ferdinandus Imperator, Maximilianus Roma-
Q99 2

Pius lib.
brev. an.
5. ep. 117.

Pius IV.
studet ut
omnes
Concilii-
um reci-
pant.

Ib. ep.
118.

Ib. ep.
119.

Ib. ep.
108.

Ext. ib.
post acta.
Ext. ibid.
Pro Con-
cilio Le-
gationem
instituit
Pius &
quæ a Re-
ge Gallo
agenda
essent.

VII.

Belcar.
comment.
rer. Gal-
lic. l. 30.
n. 26. Jac.
Aug.
Thuan. l.
36.

Carolo
Nono
Regi
Gallicæ
persuadet
Pius ut
Hugonot-
tos depri-
mat.

norum, Philippus Hispaniæ Rex, Philibertus Sabaudia Regulus de communi consensu Legatos ad Regem Carolum miserunt, veriti, ne propter infirmam eorum aetatem, ad novam Calvinianorum persuasionem, qua bona Gallie pars infecta erat, sectarum omnium deterrimam, deficeret, & late patentem Reipublicæ Christiana perturbationem multum sua defectione auferret: major enim Germania pars Lutherianam, immo vero fere tota Germaniæ Lutherianam, quæ Augustana dicta est, sequitur, nisi quæ Gallis, & Helvetiis vicinior est, quemadmodum Argentinenses & quædam Palatini septemviri Provincia, quibus Anglia, & pleraque ex Flandricis accesserunt, atque ex nostris hominibus, Gallis, inquam, quotquot a vetere persuasionem, sive Religione defecerunt, hi omnes Calvinianam profitentur. Calvinianam voco, quam Joannes Calvinus libris suis, tam latinis, quam vulgari sermone scriptis propagavit, cuius Oecolampadius, ac Zuinglius a Martino Lutheo præceptore suo dissentientes auctores fuerunt, quibus successit Bucerus omnium huius sectæ professorum eruditissimus, a quo sua dogmata fere omnia Calvinus sumpsit, nec multum de suo, nisi verba addidit.

Igitur horum Principum Legati Februario ineunte ad Regiam Fontis Belaudi sive Belle Aquæ domum, ubi Rex tunc erat, appulerunt, ac mandata sua exponentes, primum, ut concilii Tridentini nuper finiti decreta in toto suo Regno, rarisque suis, & Provinciis observentur, institerunt: tum ne quid de sacris bonis, quod propter teneram suam aetatem permisit, deinceps venum ear. Neque vero Philippum Hispaniæ Regem, neque Philibertum Sabaudie regulum pecuniam suis usoribus ab Henrico eius Patre in dotem promissam sibi inde exolveri passuros, ne veluti aurum Tolosanum suis possessoribus, sibi exitio sit. Tertio ut seditiosos, qui exterarum Nationes Gallis infestissimas in Patriam suam immiserunt, puniat. Quarto nec in Regis, nec in cuiusquam alterius Principis potestate fuisse, ut crimen Divinæ læsæ Majestatis remittat, quod postrema pacificationis tractatu remissum est, ne Dei ipsius munus usurpare videatur, qui unus suæ majestatis læsæ vindex, & moderator esse debet. Postremo ut jus suum unicuique reddat [id enim primum Regis officium est] nec Guisani Legati sui de Republica Christiana tantopere meriti multam mortem esse patiat; ex actis iudicii, quo sicarius Mercurius damnatus est, & aliis argumentis eadē auctores, satis nosci, nisi in tanto crimine poenas dent, magnam sceleratis ad impia facinora audenda exemplum polli-

citi sunt. Rex summis illis Principibus ipsi de officio suo, ac Regni procuratore prudenter admonentibus, ingentes gratias egit. Ut Galli, ceterique suarum ditiorum populi in vetere religione perseverent, nec ullam aliam admittant, suum scopum esse declaravit; pacem, qualem potuit, misisse, ut externi milites e Gallia pellerentur: cupere, ut suum jus cuique reddatur, idque Religionis causam sedulo curaturum. Precari ut amplius responsum expectent, quod ad illos scripto mandatum brevi missurus est, ubi unumquodque caput, cum Regiæ stirpis, ceterisque sanctioris consilii Proceribus communicavit.

Non sine causa sollicitatus est Carolus VIII. Nonus Gallorum Rex, ut in Gallici Regni proditores Hugonotos animadverteret, cum illi nunquam pacem culturi essent, sed effundendæ conceptæ nequitiae, ac furoris opportuniore tempora expectarent, atque ad nova bella civilia conflanda arcanis artibus se compararent, quos quidem præterito edicto infolentes, illud etiam aperte infringere non veritos, multis in locis seditiones excitasse, refert Franciscus Belcarius, quas Rex Carolus mitiore industria sopire studuit, utque populorum benevolentiam sibi conciliaret, parta jam cum Elisabetha Regina Angliæ pace, quæ tertio Idus Aprilis Trevis promulgata est, Regni Provincias lustrare constituit. Lugdunum itaque quod pacis legibus receptum fuerat, ex Hæreticorum manibus adiit, atque in ea Urbe arcem ne iterum a seditiosis occuparetur, extrui iussit, nec inde donec munimentis perfectis defendi posset, pedem movit. Concepti propterea Pontifex spes optimas de rebus Gallicis, quas in Senatu XIV. Julii Cardinalibus exposuit. Dum Lugduni Rex ageret, Crepanti in agro Antiffiodorensi tumultus concitatus, quod Calviniani conventus suos armati peragerent, contemptis Regiis edictis, ex quo Catholici, cum graves suspiciones conceperunt, ad arma ventum erat; verum missis, qui de causis seditionis inquirerent, belli semina sunt præfocata, redintegratumque pacis edictum, additumque (inquit Belcarius) Ne in Regio comitatu, aut in urbibus, in quibus suos ritus exercere Calvinianis permittitur, tantisper dum Rex ibi esset, iidem ritus exercerentur, sed sola, quam Rex profitebatur religio locum haberet. Digressus Lugduno Carolus Rex in Delphinatum Provinciam descendit, Phocensem deinde profecturus. Quo tempore subiit gravis cura Pontificis animi, ne Rege Avenionem ingressuro

una

VIII.

Franc.
Belcar. l.
30. n. 24.
& seq.

Carolus
Nonus
Lugdunum
recuperat
ab Hugonotis.

Act. Conf.
ms. Carl.
Spad. sig.
n. 134.
p. 381.

Belcar. l.
30. n. 28.

Act. Conf.
p. 382.

Sollicitus
Pius IV.
ne ab Hugonotis
Avenionem
subripian-
tur.

una cum eo Hæretici urbem ingrederentur, atque ad eam Urbem invadendam conjurarent; nec sine causa susceptæ eæ curæ, cum circumjecta regio Hæreticis infecta esset, atque etiam Pseudoarchiepiscopus Arelatensis ad Calvinismum defecisset. De his vero consultum fuisse Cardinalium Senatam XXVIII. Julii narrant Consistorialia acta his verbis: Dixit Sanctissimus ab Avenionem, & eius statum tuendum, nec sumptibus, nec ulli rei peperisse, & ob id ingentes curas subisse, a quibus nondum liberatus est, cum Rex Christianissimus eo profecturus sit, nec adhuc certum esse, an Hugonoti sint cum illo profecturi: Sanctitatem suam iussisse eosdem honores Regi præstari, qui sibi præstarentur, rogasse tamen ne Hugonotos, & Sedis huius rebelles secum ire permitteret, & ut hanc fugiamus indignitatem, & ob dubium, ne exeuntes Rege, ipsi remanent, & turbent urbem, & illam ditiorum; hoc Sanctitatem suam omnibus viis curaturam, sed nullo modo Regi portas claudendas, id enim nec debere, nec si velit, fieri posse. De Rege nihil dubitandum, & sperandum, rem bene successuram, sed si illi Hugonoti Avenionem irent, non posse Sanctitatem suam quieto animo esse donec exissent.

Exceptus est magnifice Avenione Carolus Rex a Borbonio Cardinale Legato, tranquilleque transactis rebus Massiliam se contulit, indeque Narbonensem provinciam adiit. Non sine causa anxie hæ curæ in Pontificio pectore conceptæ erant, nam turbida Hæreticorum ingenia non quietura videbantur, necnon Catholicorum asperata erant adeo ut in Cænomania, Turonia, & Andegavia non leves exorirentur motus, & Guillelmus Rambulletus Cænomanensis, Episcopus, cum ad asserendam Religionem optime esset affectus, Hæreticorum, qui rapinis Ecclesiasticarum opum assueverant, insolentiam ferre non poterat.

IX.

Belcar.
l. 30. n. 29.

Regina
Catharina
Hugonotis
favere vi-
sa.

In Aquitania etiam recrudescabant priores inimicitiae, cum Calvinistæ sacras possessiones rapere conarentur, & Catholicis infensi essent, qua re nonnulli Proceres Catholici armorum foedus, permittente Provincie Præfecto, ad retundendam impiorum vim sanxere, pariterque Hæretici provolarunt in arma, at Regio Imperio ab utrifque arma extorta fuit. Licet vero Aureliæ munitiones dissectæ fuerint, & Montis Albani propugnacula solo aequari iussu sint, quod Hæretici in iis rebellionis vexilla defixerant, atque eversa nonnulla castra essent, arceque in opportunis locis exadificatæ, non tamen omnia seditionum semina evul-

sa, cum multi Magnates inclinarent in Calvinianos, & Catharina Regina, atque Hospitalis Regii, Scrinii Magister hydram hæreseos blanda manu palparent; hinc manavit edictum illud promulgatum tum Ruffillione Turnonii Comitatus Oppido, quo pax confirmata est, vetitumque Catholicis, atque Hæreticis rituum suorum causa mutuo se læsere, vel in iis obviandis impedire, jure tamen Calvinianis poena capitalis indicta, si vasa sacra diriperent, vel cruces aut Sanctorum Imagines confringerent. Vetiti etiam mobiles in aliis locis, quam in locis edicto designatis impiam suam superstitionem exercere, Ministris Calvinisticis id ausuris exilii poena proposita; si in crimen reciderent, morte mulctari iussi: Sacerdotes, Monachi, vel Monachæ, qui vota solemniter nuncupata contractis injustis nuptiis violarent, vel ad sua cœnobita redire, vel migrare e Gallia iussi: publici quoque Calvinianorum conventus interditi, cum ea specie plures conjurationes initas esse adversus Regem constaret. Hæc fuit Aurelianensis edicti interpretatio, quam Calvinistæ ægerime tulerunt, nec non Montisalbani munitionum everisionem, quæ tamen ita diruta sunt, ut facile instaurari potuerint, pluresque ab excindendis bellorum reliquiis alieni erant. Cum vero Tolosanæ Civitatis Capitolini Magistratus his turbidis temporibus studium flagrantissimum erga Religionem Catholicam, ac singularem fidem erga Regem præ se tulissent, Pontifex datis XIV. Novembris huius anni literis eos amplissimis laudibus commendavit, necnon aliis etiam primo Junii die antea exaratis Canonicos Parisienses ob fidei constantiam in præterito ab Hæreticis illato bello laudibus extulerat. Cum vero tunc plura Gallicani Cleri Nobilia prædia, vel Oppida pro conficiendis belli sumptibus fuissent abalienata, pro iis redimendis hanc rationem iniit, quam proposuisse Cardinalibus referunt acta Consistorialia. V. Augusti fecit verbum de duabus petitionibus Regis Christianissimi, & Cleri Gallie de facultate alienandi de rebus immobilibus vilioribus Ecclesiarum usque ad tricenas centena millia Francorum pro recuperatione aliorum bonorum Ecclesiasticorum de facto alienatorum pro necessitatibus Regni, & tuitione fidei, qui bona, quæ fuerunt alienata sunt castra, feuda, & iurisdictiones, ita quod vis quartam partem iusti pretii habuerint. Tradunt eadem acta XII. Maii concessa fuisse a Pontifice vetera indulta Regi Carolo ea lege, ut reciproce ea observaret Prædecessorum more.

Dum

Pius lib.
br. anno
5. ep. 65.

Ib. ep.
183.

Act. Conf.
ms. Car.
Spad. sig.
n. 134. p.
389.

Ib. p. 377.

X. Belcar. l. 20. n. 20.

Cardinalem Lotharingum occidere tentant Hugonotici.

Dum in Narbonensi provincia immoratur Carolus Rex, periculosissima conjunctio confata est adversus Cardinalem Lotharingum, ejusque nepotes Henricum, & Carolum Ducis Guisiani in obsidione Aureliæ religionis Catholicæ odio trucidati filios, ut Guisiana stirps fidei avitæ studiosissima deleteretur. Subornavit ea de causa Gaspar Colinius confobrinum suum Franciscum Momorantium provincie Lutetianæ præfectum a paternis virtutibus degenerem, procliviorumque in partes hæreticorum; is edicti Regii regentis, quo prohibebantur sclopeti longi aut breves deferri, tuendi specie, Carolum Cardinalem e Concilio Tridentino reversum, venientemque ad Sancti Dionysii cœnobium, cujus administrationem gerebat; circiter decem, & octo militibus sclopetariis, quos a Francisci Secundi morte ad custodiam sui corporis contra hæreticorum insidias stipatores delegerat, succinctu opprimere in Agro Parisiensi meditatus est, sed ejus nefaria consilia discussa sunt a divina providentia, Cardinale citius, quam putarant Hæretici, Lutetiam ingresso, itaque armatis succinctus copiis aggredi illum in domo civis Parisiensis, in quam se receperat, ausus est, sed a sclopetariis Cardinalis egregie repulsus, tumultuque orto, cum Catholicis in Cardinalis subsidium concurrerent, Momorantium ascendere coactus est, atque Amalix Dux tunc injuriam ulturus, equestres copias comparat, & Gaspar Colinius Hæreticorum turmis instructus Lutetiam provolvit, ut belli redivivendi occasionem captaret, sed utraque factio regio imperio Lutetia exire jussa est, donec Rex ad eam rediisset. De Gaspare Colinio Castillione, harum seditionum incentore, atque signifero, qui inter Huguenottos tyrannidem corripuerat, ac Ludovici Condæi Principis facilitate, ut nefariis suis consiliis iter muniret, abutebatur ad constabiliendam suam tyrannidem, violatis pacis legibus, & contempto Rege plura hoc anno novasse, atque Huguenottæ Republicæ formam seditionum altricem, hæreseosque propagatricem constituisset, refert Guillelmus Rosæus his verbis.

XI. Gill. Rosæus pag. 377.

Disp. 4. p. 61.

Proximo, post edictum illud, & pacem Aurelianensi obsidione soluta confectam, anno, quam maxime eluxere in homine isto pacis studium, ejusque erga Regem obedientia, quæ erant pacificationis antecessæ primaria capita. Ille statim Regni sui fundamenta ponens distribuit totam Galliam, ut alias annoravimus, in Provincias sexdecim, unamquamque rursus Provinciam in præfecturas, & harum quamque rursus

partitus est in Ecclesias, quas vocabat; quarum unaqueque suam habebat Consistorium quasi separatum indicum confessum ex ministro, & certis fratribus Evangelii promovendi studiosissimis compositum; in singulis præfecturis instituit rursus aliud concilium, quod unoquoque mense coibat, & de communibus Calvinianæ causæ rebus consultabat. Quod illic fiebat referebatur ad concilium Provincie, ab hoc rursus ascendebatur ad grandius concilium Provinciarum omnium, in quo pauci homines ex omnibus Provinciis delecti communia negotia tractabant, & fratribus erat instar Parlamenti cujusdam Parisiensis. Sed quartum adhuc supererat concilium reliquorum omnium supremum, & caput, quod secretum dicebatur, cui Admiratus non modo tanquam Rex, sed etiam quasi Pontifex præsidebat, ubi de bello, de pace, de Religione, de fœderibus Principum, sine provocacione statuebatur. Regno Calviniano, ad hunc modum in suos ordines distributo, proximum erat commune aliquod ærarium stabilire, sine quo nec in pace, nec in bello aliquid præclare poterat administrari, cum pecunia sit nervus rerum gerendarum, sine quo frigeat in pace consilium, & in bellis expeditio. Ergo statim ab Ecclesiis [Calvinianis] exigis quadraginta librarum millia, quibus collectis, emittit in omnes partes suos exploratores, eosque in omnium Principum aulis habebat vigilantes. Cum Principibus Germanis coibat fœdera, pensiones dabat militaribus quibusdam præfectis, qui semper ad nutum præsto essent, ut si quando de Urbe, Castello, Arce, aut quovis loco magis alicujus momenti capiendæ admonerentur, subito injunctum munus capefferent. Ex his autem Concistoriis, & Conciliis, & exploratoribus præter alia commoda id capiebat utilitatis, ut [quod in Regno novo stabiliendo potissimum habebatur] adversariorum suorum acta, & molitiones, non solum in magnis Principum aulis, sed etiam in Civitatibus, minimisque Gallie pagis intelligeret. Consistoriis præterea hoc officium injunctum erat, non ut disciplinam Ecclesiasticam curarent, non ut Verbum Domini, Paulique epistolas tractarent, sed ut in disciplinam militarem incumbere, verba & jussa Admiratus exequerentur, ad eum, de incremento fratrum, de numero peditum, equitumque & armorum status temporibus referrent, si quis ditior esset, & imbecillior, is tenuiorem, sed robustiorem, & in rebus gerendis acriorem suis pecuniis armaret, si quis ætate defecta, is juvenem suo loco sufficeret, omnes semper in proclitu starent, ut si quæ repentina contra infideles, sic appellabant Regem, & Catholicos

Hugonotici iterum deficient a Rege.

XII. Plus IV. lib. brev. sig. num. 2904. ep. 133.

lb. ep. 19.

lb. ep. 173.

Palav. Car. lib. 24. c. 11. ex literis Profperi Santacrucii ad Car. Borrom. hoc anno a 7. Jan. ad 23. Jul.

Regina Catharina ne recipere in Gallia Concilium obtulit.

Jac. Aug. Thuan. hist. l. 36.

XIII. Carolus Molinæus non solum Hæreticus sed Hæresiarcha.

licos, suscipienda esset expeditio, sine mora efficerent, quod a Ducibus præcipiebatur.

Ita a nefandissimo Patriæ proditore, & conjurato Gallicæ coronæ hoste Hugonotta disciplina constituebatur in Gallia, cum Pontifex disciplinam Christianam arctioribus, & sanctioribus legibus a Tridentino concilio sancitam Gallie restituere omni contentione annitebatur, de quo extant ad Carolum Lotharingum Cardinalem Tit. S. Apollinaris Pontificiæ literæ IV. Aprilis ut omnem operam pro decretis concilii Tridentini in opus perducendis navaret, nec non aliæ XXV. Octobris repetitæ, quibus etiam Metis, & Tulli, ac Viroduni intra Legationis suæ fines eadem decreta Tridentina observanda curaret: quo etiam argumento aliæ XXII. Julii consignatæ sunt ad Antonium Albonium designatum Archiepiscopum Lugdunensem. Misit vero ad Prosperum Santacrucium Internuntium plura exempla actorum concilii Tridentini, ut ea singulis Regni Præsulibus distribueret, quod Regina Catharina impie depravata consiliis ægre tulit, admittendoque per regnum Tridentino concilio reluctata est, quamquam illud petente Gallo Rege indictum, ac celebratum esset. Obtendebat illa geminas diffugii causas. Prima erat, quod vereretur exasperare Hugonottos, quod eorum doctrina toties in decretis fidei, anathemate percelleretur. Altera quod regularium sacerdotia, commendationis nomine tradi, atque abalienari prohiberentur, quæ Rex in præmium navatæ operæ conferrebat; quæ res Regii sigilli Præfecto Hospitali ab omni Religione alieno ingrata adeo extitit, ut diceret Internuntio, Cardinalem Lotharingum saturato ventre aliis jejunia indixisse, imo & Carolus Molinæus jurisconsultus impiam consultationem edidit, qua ob multas causas concilium Tridentinum nullum vitio indictum, habitum, terminatum contra antiqua Patrum decreta, & Regni Francici dignitatem, ac libertatem contendit. Hunc Thuanus hæreticos elogiis ornare, Pontificesque, & de catholica fide bene meritos maledico dente carpere solitus, magni nominis jurisconsultum, ac prisicæ libertatis retinentem vocat.

Qualis vero & quantus esset hic Molinæus, ex fatuis & blasphemis ejus dogmatibus constat; non enim, tam hæreticus, quam hæresiarcha fuit: primum Calvinista, ut constat ex ejus scriptis, quibus Joannam Reginam Navarræ hæreseos propagatricem, fautricemque ministrorum Sathanæ laudat de flagrantissimi

mo sacro studio vivifici Verbi Dei, quæ ad se doctos, & pios viros, puta Bezam, Viretum, & alias hujusmodi pestes, quæ Benearniam, & Aquitaniam polluerunt advocaverat. In Germaniam vero profectus, ob quam professionem superbæ Franciæ & Germaniæ jurisconsultum se appellabat, Lutheranus evasit. Sed non stetit hic impietas Molinæi: Cum Joviniano enim blasphemavit, Jesum nascentem Mariæ vulvam aperuisse; effutiit etiam, errare Doctores Ecclesiæ, qui merita incarnationis, nativitatis, tentationum, afflictionum, ac laborum totius vitæ commendent, solam enim mortem pro expiandis sceleribus admissam. Addidit etiam cum aliis hæreticis, Petrum nunquam Romæ fuisse, ut non mirum sit, tanta impietate infamem adversus concilium Tridentinum scripsisse, a quo ejus scripta prohibita fuerant. Non tulit vero omnino impune flagitium, nam qui in Religionis causa Tridentino concilio adhærendum pie sentiebant, illum, ut seditiosum in carcerem trudi a Senatu Parisiensi curarunt, quem demum in extremo vitæ actu excitis Catholicis Theologis respuisse tradunt, in quo adoranda est Redemptoris potestas, cujus fusi sanguinis tanta fuit, ut ait D. Leo, effusicia, ut latro in morte justificatus statim Cælum intraverit. Scripsit etiam antea Calvinus hæresiarcha adversus Tridentinum concilium pestiferum libellum, cui Antidoti nomen inscripserat, exemplo Sathanæ, qui Babylone in Templo Esculapii, loco in quo teterrimum venenum condiderat, nomen thesauri insculpi jusserat, cujus thesauri avidus miles, dum locum scrutatur, mox peste extinctus, pestem decennalem in totum Ordem effudit. Ausus etiam, & nefarius Apostata Ex-episcopus Petrus Paulus Vergerius in Tridentinum concilium invehi, postquam respicientiæ spem dederat, sed superbia fascinato resilierat, cum diceret, sibi viro honorato indecorum fore palinodiam canere. Superiori vero extremo anno Ministri Lutherani circiter viginti impiam protestationem adversus Tridentinum edidit, cum tandiu expectati humanissime fuissent, ut ad Synodum accederent, propositisque suis argutiis de Catholicæ fidei veritate instruerentur. Cum vero impia illa protestatione imprudentium oculis densissimas tenebras offunderent, Gaspar Cardillius Hispanus Theologus singulas Protestantium argutias, & objectiones confutavit eruditissimo libro, quem Carolo Borromæo Cardinali sanctorum numerum, ac decus aucturo inscripsit.

Sander. her. 219. Relictus in Sectis Evangelicis.

Papir. Massonius in ejus Elogio.

Baron. in 10. 2. Annal.

Hieronym. Ragazzoni. in oratione habita in ult. Sessione.

XIV.
Gaspar.
Cardill.
in ep. ad
Car. Borr.
Card.

Superioribus, inquit, diebus post Verge-
rium improbum hominem, & Christiana
Religionis desertorem, Joannes Fabritius
Montanus adversus Sanctam Synodum Tri-
dentinam convitiis, maledictis, & blas-
phemiis referentissimam orationem in vulgus
dedit. Ceterum cum intelligeret parum
eam ad veritatem, cui parabat insidias,
everrendam valere per se, collegit Hæ-
reticorum copiosam manum, & quod ejus
infamis libelli inirio faciendum innuerat,
junctis copiis concilium Tridentinum est
aggressus, ut quod ratione nullo modo ef-
ficere poterat, turba saltem assequeretur,
atque præstaret. Etenim communi, ut ap-
paret, consilio, a triginta Evangelii Mar-
tini Lutheri ministris, aut verius manci-
piis Sathanae, magnis scilicet viris prote-
statio quedam composita est, in qua, dum
se excusare volunt, quod Tridentum non
acceserint, pestilens animi virus, quo plu-
rimum constare videntur, in Pontificem
Maximum evomunt. Et infra.

Quoniam protestatio longissima est, &
horrendis convitiis, maledictisque tota
scater, rationes tantum exploramus sin-
gulas, quibus adversarii nostri nituntur,
rum ne liber, si singula velimus excutere,
in immensum abeat, tum vel ea causa
maxime, ne qui nostra legerint viri boni,
blasphemis Hæreticorum, quibus protesta-
tionem infarciunt, offendi possint: & quo-
niam me illa Augustini sententia magno-
pere delectat, cum ait, Ego, quando cui-
que dicendo, vel scribendo respondeo, e-
riam contumeliosis criminationibus lace-
sus, quantum mihi Dominus donat, fræ-
natis, atque coercitis vane indignationis
aculeis, auditori lectori-ve consulens, non
ago, ut efficiar homini convitiando supe-
rior, sed errorem convincendo superior:
a convitiis, & maledictis regerendis in
adversarios, quantum in me situm est,
linguam tempero, quod Christianis sem-
per scriptoribus, sed præsertim hoc tem-
pore faciendum existimo, ne cum Hære-
ticis de maledicentia contendere, & quod
in iis improbamus, maxime probare vi-
deamur, Cc. Tridento idibus Novembris
MDLXIV.

Discussurus deinde author subdolas
Protestantium sententias, demonstrat,
eos in ipso principio defecisse ab Evan-
gelio, cui velle adherere, falso conte-
stantur.

Gaspar.
Card. p. 1.

Honestæ sane oratio, profiteri, prote-
starique, velle constanter adherere Evan-
gelio Jesu Christi, cum sit Evangelium,
authore Apostolo, virtus Dei in salutem
omni credenti, nisi quod his verbis [ajunt]
proximis statim Hæretici inficiarentur,
pro ingenio suo, quos ob eam rem, & me-

rito, mea quidem sententia, Epiphanius
gravis in primis author Polypos, Ca-
maleontas, & Protheos appellat, & in-
fra.

Se solos Evangelicos putant, & appel-
lant adversarii docti a Magistro suo, qui
Christiani appellatione prorsus abjecta, ab
Evangelio, cujus author, atque inventor
Martinus fuit, se, atque suos Evan-
gelicos nominavit, ut vel hac ipsa voce,
quod prudenter, uti cetera, vir omnibus
numeris absolutus Osius Cardinalis ani-
madvertit, palam faceret hominibus, a
Christo ejusque corpore, una Sancta, Ca-
tholica, & Apostolica Ecclesia discessisse,
neque cum ea quidpiam habere commune,
quæ quatuor tantum agnoscit, & prædicat
Evangelia consensu antiquitatis fideliter
explanata.

Paucis interjectis author demonstrat,
hanc Lutheri doctrinam ab ipsis Hære-
ticis nuper damnatam Heidelbergæ, in
qua residet Elector Palatinus hoc decre-
to. Lutheri, & Brentii Catechismi ex-
tra Ecclesiam eiciantur, & eorum scripta
nullam habeant auctoritatem. Et post multa
demonstrat author, quam inique re-
spuant Hæretici Concilium. Violentum
appellat concilium adversarii, quoniam
pavis opinionibus, impiisque sententiis
vim magnam infert, confutat easdem,
dissipatque Spiritus Sancti gratia, qui Syn-
nodum moderatur, & Pontificem Maxi-
mum in his, quæ sunt fidei, labi, aut
errare non sinit, Hæretici suspectum ha-
bent, in eumque rursus, & periculo-
se delinquant, dum provocant ab eo,
qui summus in Ecclesia Christi Index in
terris est: a judicio Patriarcharum, Pri-
marum, Archiepiscoporum, Episcoporum-
que, quorum ex officio interest, tum de
rebus fidei judicare, tum etiam discipli-
nam Ecclesiæ constituere, stabilireque pe-
rinde, ac si dicerent, nolumus a quopiam
judicari, sed docere libere, quidquid no-
stro palato arriserit: si enim iustos, &
legitimos Judices accusas, & a tua causa
excludis, nullos habere vis, qui de doctri-
na tua judicium ferant. Sed repellatis li-
cet hominum iudicia, & ab eis, quo ju-
re, qua-ve injuria vos eximatis, nunquam,
Paulo credite, vel potius Christo, effuge-
re iudicii Dei severitatem poteritis, [&
multis interjectis.]

Neque satis esse putant damnare conci-
lium Tridentinum magno quodam consen-
su totius Christiani Orbis coactum, adi-
munt etiam, quantum in se est, ceteris
omnibus Sacrosanctis, & verustis conciliis
auctoritatem, etiam iis quatuor, quæ in-
star Evangeliorum suscepit, & servavit
Ecclesia, & quorum est, ac semper fuit,
ut

An Lu-
therus
fuerit vir
Dei, ut
ajunt Lu-
therani.

ut Augustinus testatur, in Ecclesia Dei
saluberrima auctoritas: norunt acuti hac
parte Hæretici bonam errorum, impiarum-
que opinionum, quas illi mordicus tenent,
partem, gravissimo olim Sanctarum Syno-
dorum calculo damnatam.

Nunc illud unum obiter admonere lu-
bet, ut Hæreticorum impudentiam Orbis
Terrarum agnoscat, me non satis assequi
posse, qua isti fronte Martinum Lutherum,
apostaram fidei, Religionisque, insignem
Hæreticum, emissi voti violatorem, per-
turbatorem Reipublicæ Christianæ, pacis
juratum hostem, Vicarii Christi capitalem
inimicum, osorem strenuum Apostolica Se-
dis, fidefragum, incontinentiam, atque li-
bidine perditum, levem admodum, præ-
stigiatorumque, & qui se gloriatur Dæ-
monem præceptorem habuisse, in summa
a capite ad talos omni genere flagitiorum,
scelerumque cooperum, quod universa hu-
jus temporis loquuntur historia, virum
Dei audent dicere: nisi, quæ istorum in-
sania est, & mentis onotio, Deum O-
ptimum Maximum diis Ethnicorum persi-
mitem esse putant, qui flagitiis, & pra-
vis facinoribus oblectetur, & perditis ac
deploratis hominibus gaudeat. Ego qui-
dem multos homines egregie iniquos audi-
vi, sed qui tam esset, quam Martinus
fuit, novi neminem.

Inter alias argutias objicere Protestan-
tes, non legitimum fuisse concilium, quod
vellent illud subici suo conciliabulo,
seque illius accusatores, coniectis in id
multis criminibus, constituere, quæ arg-
guta, cujus fuerit roboris, ita expen-
ditur.

Gaspar.
Card. in
disp. 8. p.
35.

Tametsi largiamur (inquit) istis Ro-
manis, sic Catholicos vocant, adfuisse
Pontifici hætenus vim, & facultatem co-
gendi Synodum, profecto huic Pontifici jus
adimendum est, quoniam est ille quidem
altera litis pars, cum ab hæreticis multo-
rum, & gravissimorum criminum reus a-
gatur.

At vero si rem altius expendamus, fa-
cile comperiemus nullum ab his hominibus
argumentum contra hanc sententiam fuis-
se excogitatum, quod minus sit cum ve-
ritate, & ratione conjunctum, tum quia
illud est commune omnium hæreticorum,
qua jure, quaque injuria Pontifici Maxi-
mo, ceterisque, qui Ecclesiam gubernant,
intendere, & flagitia pessima obicere,
quod Augustinus eleganter demonstrat in
ep. 138. ejus vitam insectari, criminari
mores, auctoritatem, dignitatemque pro-
viribus imminuere, ut eodem veluti capi-
te debilitato facilius, atque expeditior a-
ditus parere possit ad membra Ecclesiæ ten-
tandum, concutiendumque. Hac via in-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

gressi sunt Manichei, Arriani, Ussitæ, hoc
fecit Dioscorus, fecit Photius, sed maxi-
me Lutherani aetate nostra, ut existimare
debemus; potius consuetudine quadam,
aut animi morbo, quam ulla honesta, ju-
staque ratione ita evenire; neque mirum
id videri debet, cum nullum hæretici ha-
beant adversarium graviores, atque ho-
stem hæreseos, quam Pontificem Maximum;
tum etiam, quia obscurum non est, quo-
rum criminum Pontifices reos agere sole-
ant, & agant, modo prodiderunt scriptis
mentem suam Orbi terrarum, sed quam
omnia illa vana sint, quæ Pontifici velut
gravissima crimina obiciunt, quam levia
& prorsus veritatis inania, omnes procul-
dubio noverunt, qui propius rem ipsam
erunt contemplati.

Si quis autem usquam fuit eorum Pon-
tificum qui Ecclesiam Dei his trecentis an-
nis gubernaverunt, quibus ab Hæreticis a-
guntur rei, qui minime abusus sit facul-
tate, is est profecto maxime Pius IV. Irre-
pserunt in Ecclesiam sensim, non dubium
est, abusus aliquot, qui Republicam Chri-
sti, innocentiam, & puritatem vitæ Chri-
stianæ, aliqua ex parte læserunt, & turpi
quodam infamiae macula ejus egregiam
formam infecerunt, perturbaveruntque,
quod parum hominum culpa accidit, qui
libidini suæ, atque usui omnia parere vo-
luerunt, parum temporis vitio, quod u-
niversa in pejus mutare solet, id Hæretici
clamant, id Catholici prædicant, Hierony-
mus, Bernardus, atque alii, mente tamen,
atque spiritu plane diverso: Hæretici en-
nim sæpe numero corruptos mores, & col-
lapsam Ecclesiæ disciplinam commemorant
Demonis spiritu agitati, ut abscedant,
separent, denique, ut odio istarum rerum
schismata faciant: sancti vero homines,
dum hæc exagerant spiritu Dei aguntur,
ut pessimis moribus abjectis conjugant cum
capite membra; sed hoc abusus hæc vitia,
hanc denique Christiani Regni deprava-
tionem, tantum abest, ut Pius IV. aut au-
serit, aut foverit quoquo modo, ut neque
tolerare ullo pacto potuerit: cum primum
enim Summum Pontificatum est adeptus,
tum private, tum publice adhibere tantis
malis remedium conatus est: edidit multas
bullas, quibus Romanæ Curie antiquum
nitorem aliqua ex parte restituit: publicis
vero querelis, & hæresibus, quæ eorum
pene Orbem Christianum occupabant, ire
etiam obviam studuit Generali concilio in-
dicto, quod instar presentanei antidoti,
summi remedia semper habitum est,
neque hætenus labori, sumptibus, aut sa-
luti pepercit, ut sacrosancti Ecclesiæ con-
ventus Tridenti celebrarentur, quod ipsi
etiam Hæretici agnoscunt, & fatentur

Rrr

non

non inuiti : sic enim differit Fabritius Montanus in hanc sententiam in illa sua pestifera, & turbulenta oratione. Quis caetus istos indixit? Romanus utique Pontifex, qui nihil studii, nihil diligentiae, in hoc toto negotio praetermisit, nullis denique sumptibus, nullis laboribus pepercit.

Cum igitur honorum virorum iudicio Sanctissimus Pius IV. pure, atque innocenter vitam instituat, atque agat suam, cum strenuam impendat operam profligandis haeresibus, vitis extirpandis, abusibus denique tollendis, cum publicis, tum privatis remediis, & curationibus adhibitis, inique profecto facere adversarii videntur, cum iure, & facultate vocandi Synodum hoc tempore Pontificem spoliare volunt, praesertim, cum idem ipse sua sponte, huic Sacrosanctae Synodo liberam copiam fecerit, corrigendi Ecclesiam suam, Curiam suam, seque ipsum, si ita res postulare videretur, tanta animi propensione, promptitudineque, quantam vix quispiam requirere, aut optare potuit. Huius rei testis oculatus sum ego, testes Patres omnes, quotquot Tridenti adsunt, testis Romana Curia, testis Ecclesia universa, testes denique ejus hostes, & inimici jurati, quorum ego non linguam, quam venalem habent, & mendacis plurimum assuetam, sed mentem potius appello, ut jam merito adversus eosdem Pontifex de iudicio cum illis contendens possit dicere. Quid debui facere vineae meae, & non feci? Quorsum amplius abusus jactatis, o adversarii, atque his dicitis impediri, & retrahi vos, quo minus Ecclesiam sanctam, quam turpiter, & magno vestro malo deseruistis, repetatis?

XV.

Obgauebant etiam Haeretici Pontificem praesidere non debere concilio Legatorum opera, sed Caesarem, quorum sophismata a Cardillo in disputatione secunda dissolvuntur, ex quo haec breviter delibamus. Est usque adeo verum, Imperatorem non esse concilii Praesidentem, ut in octava Synodo generali, cui interfuit Basilius Imperator, damnatus sit, quicumque concilia generalia diserit, sine praesentia Principis saecularis celebrari minime posse: credibile autem non est Basilius Imperatorem sponte sua juri suo hac parte cessisse, aut ulla ratione passurum esse, ut inuito sibi, ac repugnanti haec eximia prerogativa adimeretur, quod sine injuria fieri non potuit, sed quoniam constitutissimum habuit, has partes non esse Principis saecularis, quicumque is sit, ut caperat vulgo eo tempore circumferri, proprium id esse officium Imperatoris, non modo patienter tulit, ut decretum de hac

re a Patribus in concilio oecumenico conscriberetur, sed existimare licet, hortatum fuisse Sanctissimos Patres, ut Ecclesiae honori, & dignitati hac parte consulere. Multisque interjectis.

Huc spectat, quod Athanasius scribit in secunda apologia, volens infringere auctoritatem ejus Synodi, quam Constantius Imperator convocaverat, & in qua damnaverat quosdam ex Catholicis viris: ita enim ait. Qua fronte ralem conventum, Synodum audent appellare, cui Comes praesedit? Et ad calcem epistolae ad agentes vitam solitariam eundem reprehendens Constantium, & Synodum adulterinam, confutans, Constantium, ait, induisse imaginem Antichristi, quoniam sine auctoritate Romani Pontificis Synodum convocavit, & eidem praesedit. Quis enim, inquit, videns eum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & praesidere iudiciis Ecclesiasticis, merito non dicat, eum illam ipsam abominationem, desolationis esse, quae a Daniele praedicta est.

Praeterea actione prima Synodi octavae sic est scriptum. Synodus exigit a Legatis Romanae Sedis literas, quibus notam facerent potestatem suam, ut praesiderent in Synodo. Et post alia multa.

Sunt Episcopi velut membra ejus corporis, cuius Pontifex caput existit. At superiori inferioribus natura praesidet, & caput membris caeteris praeficitur, atque ea gubernat: Imperator vero neque Pontificis caput est ulla ratione, neque superior eodem, sed vel ordinis diversus est, alter enim summum est in Republica Ecclesiastica, & spirituali, alter vero in corporali, ita loquamur, aut civili, immo vero, cum Ecclesiastica gubernatio spiritualis sit, civilis corporata, sicut corporatum natura sua spirituali subditum est, ut imperfectum quodvis perfectio, ita quoque necessarium est, ut Imperator Pontifici subditus sit, atque ab eo gubernetur.

Praeterea Protestantes concilium Tridentinum liberum non fuisse auctorabant, quod Episcopi sacramento Pontifici essent obstricti, quasi non liberi sint ordinum conventus, quod sacramento Principi suo devincti Procures sint, qui iis interfunt? Quam vero absorta fuerit ea obiectio ita a Cardillo in disputatione quarta, utrum Synodus Tridentina fuerit libera, illustratur.

Cum iuramentum, quod Pontifici Maximo Episcopi exhibent nobis obiciunt adversarii, & tanquam novitium inventum, aut tyrannidem potius derident, faciunt sine dubio praeter rationem; nam cum Pontifici Maximo, tanquam Vicario suo Christus Jesus abiturus ad Patrem, omnes

XVI.
Gasp.
Cardill.
disp. 4. p.
64.

suas

suas oves commiserit illis verbis Pasce oves meas: pasce agnos meos, ille vero boni Pastoris more caeteros omnes Episcopos in partem sollicitudinis vocet, quibus curam committit privatarum ovium, quod inter caeteros accuratissime exposuit Nicolaus I. in epist. ad Michaelem Imperatorem (Et mox) Qua de re Paschalis Pontifex ad Archiepiscopum Panormitanum. Significasti Regem, & Regni majores admiratione permotos, quod pallium tibi ab Apocrypharum nostris tali conditione oblatum fuerit, si Sacramentum, quod a nobis scriptum derulerunt, exhiberes; mirentur in hac causa Dominum Nostrium Jesum Christum, qui cum ovium suarum curam Petro committeret, conditionem posuit dicens: Si diligis me, Pasce oves meas: Si conscientiarum factor, & cooperator secretorum condicione hac usus est, neque semel tantum, sed & secundo, & usque ad contristationem, qua nos sollicitudine oportet, Ecclesiae praetationem imponere, fratribus quorum conscientiam non videmus? Ajunt, omne iurandum in Evangelio esse prohibitum, neque ab Apostolis post Dominum, neque in Conciliis inveniri posse statutum? quid est enim, quod Dominus subsequenter ait. Quod amplius est, a malo est? hoc enim amplius, ut exigamus, malum, nos, illo permittente compellit. Nonne malum est ab Ecclesiae unitate, & a Sedis Apostolicae obedientia resistere? contra canonum statuta prorumpere? quod multi etiam post Sacramentum praestitum praesumpserunt. Hoc nimirum malo, ac necessitate compellimur iuramentum pro fide, pro obedientia, pro unitate requirere. Ajunt, in Conciliis statutum non inveniri, cum omnia concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiantur auctoritas. Cum igitur a Sede Apostolica vestrae dignitatis insignia exigitis, quae a B. Petri tantum corpore assumuntur, justum est, ut vos quoque Sedi Apostolicae subiectionis debita signa solvatis, quae nos cum Beato Petro tanquam membra de membro habere, ut Catholici capitis unitatem servare declarent. Haec Paschalis.

Ex quibus verbis duo colliguntur adversus aperiros istos hostes veritatis. Unum est mentire eosdem, cum ajunt, antiquis temporibus Episcopos, non Romano Pontifici, sed potius Episcopis comprovincialibus adstringere se, & obligare solitos esse, nusquam enim hujus rei, vel tenuis vestigium in Ecclesiae historiis indicare mihi poterunt: sed dumtaxat obligabantur, adhibebanturque Pontifici Romano, exhibitio

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

iuramento interdum comprovincialibus Episcopis.

Alterum est, quod haec consuetudo exhibendi iuramentum Pontifici novitium non est, & tyrannice excogitata, quod Haeretici impudentissime mentiuntur, sed antiqua potius nimirumque vetusta. Nam Paschalis, cujus paulo superius testimonium citavi, Ecclesiam rexit anno salutis octingentesimo decimo nono, ut iam octingentis ferme annis ea forma in Ecclesia servata sit, ne Gregorii Magni tempora commemorarem, cum iste mos in Christiana Republica servabatur. Sic praeterea legitur can. 10. conc. Toletani Secundi. Pontifices omnes Ecclesiarum Rectores, quo tempore ordinandi, sub cautione promittant, ut fidei Catholicae sincera cordis devotione mandata custodientes juste, & pie vivere debeant, atque ut debitum per omnia honorem, & obsequii reverentiam praeminenti sibi dependant. Haec Concilium quod celebratum est ante annum fere millesimum.

Tyrannice vero factum minime potest existimari, quod a Summis Pontificibus, & Synodo magne auctoritatis, postulate ratione, & divina consentiente lege, introductum, atque servatum est. Illud est autem, ut obiter admoneam, quod in hac formula iuramenti Haereticos pessime habet, & torquet mirabiliter quod audiunt, Pontificem maximum simul cum reliquis Episcopis conceptis verbis fide data & solemniter exhibitio iuramento adversus haereses omnes, ipsarumque auctores conspirasse. Quamobrem non stulte modo, sed etiam admodum inique Pontifex faceret, si Episcopos suos aliqua ratione solveret iuramento, quod Haeretici magnopere contendunt, ut mitiores in se fortasse hostes experiantur, & negligentiores efficiant. Post multa alia Protestantium argutias dissolvit auctor.

Concilium Tridentinum non fuisse liberum jactabant, quoniam mox initio constituta actionis, bellum adversus Lutheranos a Carolo V. Imperatore invictissimo, atque admodum religioso excitatum sit, non eo quidem nomine in eos instructum est, quod Haeretici essent, sed potius, quod res novas molirentur adversus Caesarem, arma caperent, periculosos tumultus, ac seditiones in Germania moverent, pellerent suis sedibus alios, cursum concilii impedirent, omnia denique confunderent, perturbarentque. Hanc ego sententiam eisdem omnino testimoniis convincam, quibus contra Principes Christianos hoc loco Haeretici agunt, ut intelligant omnes, quam sint adversarii mendaces, inepti, & iudicii nullius, qui arma etiam no-

Rrr 2 bis

XVII.
Gasp.
Cardill.
in disp. 4.
p. 67.

bis suppeditent, quibus superentur.

Primum hoc docemur profectione Cæsareæ Majestatis, quam citant adversarii, nam post illa verba, magna impensa, magno labore inchoatum est, petrum ab omnibus Christianis Concilium, & causa reformationis morum in eo tractari cepta, sequitur; eodem quoque tempore bellum Imperator gerebat; sed adversus quos, inquit? adversus hostes, & Sacri Imperii violatores; hostes vero Cæsaris Orator eos appellat, qui Rempublicam perturbant, atque adversus suos Principes arma movent, violatores autem Sacri Imperii, qui fidei data Imperatori, & juramento exhibitio reluctantur, & ab obedientia resiliunt, contra hos (inquit) Mendoza ab Imperatore Carolo Quinto bellum tunc temporis ceptum esse, atque ea causa, quam didici, non quod illi essent Heretici, sed, quod ait, adversarii.

Illo præterea nomine bellum a Cæsare eo tempore excitatum est in Germanos, ut via ad concilium cogendum, tenendumque aperiretur, quam vestra iniquitas, aut impietas potius armata precluserat, quod ex verbis responsi dati a Pontifice Cæsaris Oratori plane colligi possit, quod vos etiam memoraris. Ita enim Pontifex ait: Educite vestra scripta diligenter, nulli Principi me socium adjunxi, præterquam ipsi Cæsari. Docet quo tempore, in eo scilicet bello, quod videbatur viam munire celebrando concilio. Quemadmodum autem eis, qui impedimento sunt, quo minus Ethnicis, atque infidelibus Evangelium prædicetur, aut rectum Evangelii cursum impediunt, bello a nobis, si vires suppetant, a proposito dimoveri possunt, ita quoque, qui rationem, & normam a Christo in Ecclesia relictam dammandi hæreses, & reducendi Hereticos homines impedire student, omni vi cogi, & castigari debent.

Ille præterea causa castigari armis tunc omni Heretici jure potuerunt, quod cum multum, diuque concilium proclamassent, cum urgerent vehementer, ut cogeretur, cum ad illud semper provocarent, neque de suis dogmatibus alibi, quam in concilio œcumenico, deliberari, aut tractari aliqua ratione paterebant, quo tempore eis oblatum est, convocatum, atque ceptum, non modo Tridentum venire recusaverunt, sed tunc maxime Pontificem maximum, omnes Episcopos, atque etiam totam ipsam Synodum libris contumeliose editis, seditionis, & maledictorum plenis infectabantur, & proscindebant: quod epistola Pontificis docet ad Episcopos Germanie, quam adversarii, cæci omnino, & ignari veritatis citant in presentia, ita enim ait. Protestantes usque adeo hujus concilii au-

thoritatem contempserunt, ut cum Tridenti fere ad biennium Episcopi manserint, non modo ad illud accedere recusaverint, sed publicis concionibus, & libris contumeliosissime editis palam prædicare ausi sint, nequaquam illud liberum, & Christianum esse concilium, ejusque decreta se esse repudiaturus renuntiaverunt, idque incredibile sane, & inaudita verborum perulantia, propterea, quod ex auctoritate nostra indictum esset, & ex Ecclesiarum Episcopis congregatum. Subjungit. Quæ quidem eorum pertinacia causam, & necessitatem eidem Carolo Imperatori, qui nobis attulit ineundi inter nos sanctissimi fœderis, ut illos, quando juris ratio, & levia remedia nihil proficiebant, armis ad sanitatem redire cogereamus.

Neque id est ullo modo ab executione inchoare, quod tantopere jactant adversarii, inculcantque, sed naturali, divina, & humana ratione postulante, atque cogente ita factum est (& paulo post) Quamquam ea quoque causa, quod Heretici essent, & Catholicam Ecclesiam deseruissent, jure optimo castigari, & domari bello poterant. Primum quidem quoniam post secundam admonitionem [quam rationem vocandi rebelles servat Ecclesia] non unus, aut alter, sed quatuor potius Romani Pontifices Martinum Lutherum, ejus doctrinam, & doctrine studiosos, quo tempore bellum excitatum est a Cæsare, excommunicaverant iam, denuntiaverant, & proscripserant Leo Decimus, Adrianus Sextus, Clemens, Septimus, Paulus Tertius. Et si nihil simile Sanctissimi Pontifices adversus Hereticos nostri temporis decrevisset, satis movere potuit Christianissimum Imperatorem, ut contra eos arma caperet, quod veteres hæreses damnatas ab antiquis Synodis, atque ex tenebris excitas, erutasque, mordicus illi defenderent, & docerent alios.

Non veriti etiam sunt Sanctuli Protestantes obicere, Tridentinos Patres nulla pollere potuisse auctoritate ad celebrandum concilium, cum aliqui ex iis nonnullis flagitiis contaminatis fuissent, quorum argumentum, quam insulsam sit, & quam falsa sit hypothesis, qua sibi arroganti sanctitatem, in luce collocat Cardillus. Præter rationem [inquit] Heretici faciunt, dum volunt propter peccata quorundam, Episcopis omnibus Divino jure concessam copiam adimere tenendi concilium, ac de rebus fidei judicandi: præsertim cum sint ipsi multo gravius criminibus obnoxii, & carere debeat omni vitio, qui in alterum dicere paratus est, ne illud Pauli merito ei obici posset, Qui alios doces, te ipsum non doces: Qui prædicas non

XVIII.
Gaspar.
Cardillus
disp. 4. f.
66.

furandum; furaris; qui dicis non mœchandam, mœcharis; qui abominaris idola, sacrilegium facis: ut enim cætera Hereticorum hujus ætatis scelera, & flagitia præmittam, quæ numerari sine fastidio lectoris non possunt, & sunt a multis fide dignissimis scriptoribus in historiam relata, quis ignorare queat, horum Patriarcham Martinum, dein ceteros omnes, qui impium, & sacrilegum istum doctorem sunt consecuti, dum iracundia, atque indignationi obsequuntur, auram popularem captant, dum eruditionis, atque eloquentiæ ambiunt nomen, denique dum student haberi aliquo loco, Cælum terre miscere, non dubitasse; neque mirum est, sic vivant, qui vulgi auribus doctrinam instillant terrenam, animale, & Demoniacam, ut Paulus ait, videlicet: non ad opera juncta fidei, sed ad fidem dumtaxat vim iustificandi pertinere; si fides adsit nullis peccatis hominem damnari; omnia scelera momento absumi; contritionem, confessionem peccatorum, castigationemque corporis non esse modo inania, sed etiam efficere hominem infeliciorum; operum pompas, nihil faciendas esse humanas traditiones, & majorum in Ecclesia leges, atque instituta vivendi concalcanda: necessitate compulsos, non voluntate nos facere omnia: calibatum Sacerdotum esse abrogandum: tollenda monastica vota; jejunia, & ciborum delictum obesse potius quam proficere, atque alia infusa multa, quæ licentiam vivendi laxant, ab obedientia Principum retrahunt, & bestiam ex homine faciunt.

Illud vero inter viros bonos, & adversarios nostros interest, quod cum illi tetris abominandisque flagitiis toti coinquinati, & cooperi sint, innocentiam nihilominus suam Orbi terrarum jactant, magnis clamoribus prædicant, celebrantque. Viri autem boni, quales proculdubio Pontificii sunt, cum sint humano more vitii aliquot infecti, agnoscunt peccata, & cum se supplicio dignissimos arbitrantur, culpam, quacumque ratione possunt, deprecantur, & cum suis, cum sanctorum precibus Divinam clementiam implorant, &c.

XIX. Obtrusere etiam Protestantes eam argutiolam, Tridentinum non fuisse œcumenicum concilium, quod totius Orbis Episcopi ad illud non confuserint. Vocatos certe omnes a Pontifice ex remotissimis oris Æthiopia, Armenia, Ægypto, Græcia, Moscovia ostensum est suo loco, licet non accesserint, quanta vero dignitate inclauerit Tridentinum, Cardillus in disputatione quinta, utrum Synodus Tridentina fuerit generalis, ostendit.

Nullus fore est toto Orbe Christiano Princeps secularis, qui ad hunc Sacrosanctum Synodum Oratorem suum non destinavit. ^{Gaspar. Cardill. disp. 5. p. 75.} Adest Orator Ferdinandi Imperatoris, Philippi Regis Catholici, Regis Galliarum, Regis Hungarie, Bohemæ, Lusitanie, Poloniæ, Ducis Sabaudie, Bavarie, Florentie, Helvetiorum, Domini Venetorum, Equitum militie Hierosolymitane, Reginae Scotiae Cardinalis Lotharingus in concilio partes agit, atque ii omnes prudentie, & rerum gestarum gloria clari, [& paulo post] ut iam turpiter mentiri videamus Hereticos, dum ajunt, paucos Hispanos adesse, paucissimos Gallos, Polonos, & Anglos nullos. Ergo cum ex toto Orbe Christiano Episcopi vocati sint, atque in Synodo adsint, quod ex copia ex Episcoporum, quæ mandata typis vulgo circumfertur, non obscure patere possit, præter rationem, aut inepte potius faciunt adversarii, dum Tridentinam Synodum, neque œcumenicam esse, neque generalem ferunt.

Cætera vetusta concilia, Nicænum videlicet, Ephesinum, Constantinopolitanum, & Chalcedonense, non continuerunt omnes Episcopos, quotquot erant eo tempore, immo, neque ex toto Orbe terrarum collectis Episcopis, & paucioribus, quam adsint Tridenti, consistunt; nihilominus tamen citra ullam controversiam œcumenicorum nomen, definitionem, & auctoritatem adeptæ sunt. Quemadmodum vero Athanasius asseruit totum Christianum Orbem in concilio Nicænum coivisse, in quo tercenti octodecim Episcopi adfuerunt, quoniam illud concilium universalem Ecclesiam representabat, & exhibebat, ita quoque de Tridentina Synodo nobis censendum est.

Rursum sicut Magnus Leo, inquit, Canones concilii Nicæni a totius Mundi Episcopis esse confictos, quoniam tamen si tercenti octodecim dumtaxat corpore adessent, ceteri omnes cum illis erant spiritu congregati, ita quoque affirmare oportet, canones Synodi Tridentinae a totius Mundi Episcopis conditos esse, qui simul cum his spiritu in Concilio adsunt, quod exhibet Universalem Ecclesiam. Ceteri namque omnes, qui legitima causa impediuntur, ne condendis decretis intersint, condere, se illa spiritu jure possunt asserere, sicut Paulus ad Corinthios de illo fornicatore, differens, inquit: Ego quidem absens corpore, præsens spiritu jam judicavi.

Jactantibus Hereticis non fuisse universalem quod soli Episcopi, non Laici in ea Synodo suffragia ferrent, responsum est. Si cui Laicorum ea supereretur facultas, is esset Imperator maxime, qui

supremus omnium est in civili gubernatione magistratus, at Imperator, ut ostendi, solum assistit Synodo, ut causæ ordine agantur, tranquillitas adsit, & exemplo suo ad observationem decretorum ceteros provocet, quare ne Imperator quidem hanc habet facultatem. Neque ullius concilii Generalis lege, aut exemplo probari queat, id præstari debere, aut posse a quopiam Laicorum. Plura ita in hanc sententiam congerit author, argutiaque Hæreticorum doctè confutat.

XX.

Objecerunt quoque, temendas esse Patrum sententias, quod illi interdum inter se pugnent, quibus eruditè responsum. Perpendendum esse, qui & in quibus, & quandiu inter se dissentiant, sequendum enim totius Ecclesiæ in omnibus locis, omnibusque sæculis ita sententis consensus, quem qui spreverint, spiritu vertiginoso omnia habente incerta fuisse agitados, recentissimo ipsorum novatorum exemplo in disputatione sexta, utram Tridentina Synodus Christiana sit, demonstravit.

Gasp.
Cardill.
disp. 6. p.
100.

Si qua parte pugnare videantur, difficile non est pugnantiam componere, nisi quam tamen pugnant, ubi illos explicant locos, quibus Christianæ vitæ documenta continentur (Et mox) Non tam exquirimus, quid unus, aut alter putarit, quam quis Patrum de ea re fuerit consensus: & quamdiu, ac quibus locis; ex his enim tribus illud proculdubio efficiamus, quod Catholicum appellamus. Quanto vos gravius reprehendendi estis Hæretici, qui sententiam, non in mensum modo, sed in dies etiam singulos mutatis (& paulo post) Evolvite, quæso, vos tabulas illas, quæ ex scriptis Willelmi Lindani Drodaceni desumptæ vulgo circumferuntur. (Et mox) Patriarcha vester Lutherus lib. 1. contra Zuinglianos, a Sathana ortam esse, inquit, quod Spiritus ille vertiginis ipse sibi contradicat: unde libere concludendum esse ait, Diabolum omnium dissensionum Patrum Zuinglianorum esse doctorem. Zuingliani vero de Lutheranis in hunc modum disserunt. In te, tuosque re-torta Lutheri, de te ipso, tuisque plus inter se, quam nobiscum pugnantibus pronuntia, & verissimum dixeris.

Utrique vero hac parte verum dicunt: hæc est enim potissima hæreses nota, si pugnantia in his insit capitibus, quæ sunt ad salutem hominum necessaria, ut vere asseruerit Hilarius lib. 7. de Trinitate, Hæreticorum esse incerta omnia, & vana: invicem dissidere: non eadem de eisdem dicere, cum sint, vel duo, vel tres, semetipsos arguere: de eisdem verbis non consentientes, differentia dicere:

in idem tamen blasphemiam concurrere propositum.

Arrogabant sibi iidem novatores fallacem gloriam, se dogmata sua e Divinis hausisse scripturis, quas in depravatos sensus distorquebant, at eam jactantiam communem ipsis fuisse, cum veteribus Hæreticis, atque impiis Judæis, ita ostensum est.

XXI.

Quod Hæretici scripturas citare soleant, atque eisdem adversus Catholicos agere, restantur plane, tum veterum, tum etiam recentiorum scripta plena sanctarum literarum locis perperam explanari, & in pejorem raptis partem, sed quoniam res aliquo modo per se obscura non est, Tertullianum loquentem audiamus; is etenim de præscriptionibus Hæreticorum disputans, sic ait. Hæretici de scripturis agebant, de scripturis suadebant, scripturas ostendebant, & hac sua audacia quosdam movebant, in ipso vero congressu firmos quidem fatigabant, infirmos capiebant, medicos dimittebant cum scrupulo.

Gasp.
Cardill.
disp. 6. p.
118.

De scripturis probare studebant Judæi Christum Jesum, neque Prophetam esse. Jo. 19. Scrutare, ajebant, & vide, quia Propheta de Galilæa non surgit. De scripturis morte dignum esse persuadere conabantur: Jo. c. 7. Nos, inquit, legem habemus, & secundum legem nostram debet mori, quia filium Dei se fecit.

Neque mirum videri debet, si servi Dominum moribus reddant, si Discipuli imitentur præceptorem. Diabolus adversus Jesum scripturis contendebat dicens, Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Angelis tuis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, ne unquam offendas ad lapidem pedem tuum. Nihil igitur mirum est, si Hæretici scripturas quoque obrudant, scripturas producant, & scripturis adversus Catholicos agant.

Matt. c. 4.

Verum est etiam illud, quod hæretici nobis obiciunt ex sacris litteris hæreses novas esse, atque occasionem coepisse; quod vel patriarchæ Lutheri verbis convincam, qui, ut scribit Osius Card. lib. 1. contra Brentium, testatur Scripturam canonicam illud esse nomen consequutum, ut liber hæreticorum appelleretur, rationem reddit, quoniam ex eo originem ducunt hæreses omnes, quandoquidem scripturæ testimonio omnes hæretici, ut ille ait, præsidio utuntur; illo tamen sensu hæc verba usurpamus, ut culpam omnem non in scripturam sacram, sed in eos potius, qui scripturam prave interpretantur, & ab Ecclesiæ sensu recedunt, reiiciamus.

Hilarius lib. 2. De Trinitate adversus id genus hominum agens, De intelligenti-

tie

tia (inquit) hæresis est, non de scriptura, sensus non sermo sit crimen. Cyrillus ep. 28. Omnes inquit hæretici de scriptura divinitus inspirata colligunt erroris occasionem, ea quæ a Sancto Spiritu rectè dicta sunt, sua malitia corrumpentes, & super capita sua flammam inextinguibilem excitantes, quæ verba legitimus recitata actione 6. Syn. 7. generalis, & act. 1. Synodi Calcedonensis, cui est ea epistola inserta.

In libro rursus ad Constantium Hilarium: Scripturæ, non in legendo sunt (inquit) sed in intelligendo, non in pravavatione sunt, sed in charitate. Nemo etenim nostrum hæreticos damnat, quod scripturis utantur, aut scripturas citent, sed potius, quod præter scripturas recipiendum esse putant nihil, quod pravam interpretationem sequantur, quod sensum Ecclesiæ, atque consensum conculcent, penes quam solum lux est, atque intelligentia scripturarum, quod vel Calvino teste convincam, is etenim commentarius in epist. ad Hebræos: Peculiariter notandum est (inquit) quod non est extra Ecclesiam sana scripturarum intelligentia lux. Ipse etiam Martinus Lutherus, in Ecclesia sola, quam Patrum appellat, adesse dixit verum sensum, atque interpretationem sanctarum scripturarum. Nam quemadmodum si illa rectè intelligantur, maximum momentum habent ad veritatem docendum, ita quoque si perperam, ad perdendam veritatem, atque hæreses excitandas plurimum valent; & sicut Sacra Scriptura, si ut par est, accipiat; sensus veritatis est, ita quoque, si contra quam decet, ac par sit certissima erroris occasio. Quod enim ad Pharisæos Christus inquit, Erratis nescientes scripturas, & quod in veteri lege scriptum est: Populus meus perit sine scientia, non ad verba, sed ad sensum scripturarum haud dubie referendum est. Verbum Crucis, hoc est, Evangelium, Paulus ait Pereuntibus stultitia est, his vero qui salvi fiunt, Dei virtus, & Dei sapientia. Scriptura sacra, quo sensu a Catholicis profertur verbum Dei est, quo autem ab Hæreticis, Diaboli verbum, ut enim habet Christus ministros suos, ita habet, & Sathan; utrisque autem communis sacra scriptura, neque earum vis in legendo posita est, sed potius in intelligendo versatur.

Pergit idem author diffusè enarrare, quo pacto ad veritatem assequendam concilium sapienter prius inquirendo, postea assidricem cælitus sapientiam invocando, se gereret; quod quoniam alibi a nobis dictum est, repetere modo supervacaneum ducimus.

Resellit deinde author calumnias Hæ-

reticorum fingentium duos Episcopos inique occisos, alterum venabulo transfixum, ut feram, alterum præfocatum laqueo, atque ad fenestram suspensum. Fabulabantur pariter nullam tolerabilem iis concessam subditis fidem publicam. Citant in suam sententiam Sleydani historiam, & teste suam omnium suorum mendaciorum faciunt, neque vident jurari hostis, & sequi hæretici spurcissimi, qualis Sleydanus est, testimonio neminem virum bonum, aut opprimi, aut gravari posse: cujus historie quanta fides habenda sit, qui nosse velit, historiam evolvat de rebus Ecclesiæ, quam proximis his annis divulgavit Robertus Pontanus, non tam eloquentiæ flosculis, quam veritate conspicuam, facile noverit, quo Sleydanus loco haberi jure debeat, quem tantopere nobis Hæretici obiciunt, cum nihil aliud scribendo præstiterit, quam quod Hæreticus; Hæretici Dorpii Germanicam historiam latinatate donarunt, & comprobavit nugas. Hic est enim ille, cujus ex Ruso superius mentionem fecimus, qui ajebat, omni arte nobiscum esse agendum, cum accusaretur, quod nugas plurimas historie inseruisset de hujus nugis, & apertis calumniis a Latoro historia conscripta est, cujus est titulus, de undecim millibus mendaciorum Sleydani; hujus præterea historie, huiusque mores in historia Ecclesiastica Fontanus Gallus gallice suis coloribus adamussim depinxit, quæ nuper Italico sermone donata est.

XXII.

Protestantes ipsos Christiana charitate hortatur author, ut ad errorum magistros respicientes, hinc etiam quales habuerint doctores intelligant, ut quando prius discendi ardor, nobilitas est magistris, ex ipsa Doctorum suorum obscuritate admoniti discant contemnere, quod ab Authoribus tanta suffarcinatis malitia acceperunt.

Agnoscite [protestantes alloquitur] unde excideritis, quem doctrine vestræ authorem habueritis, hominem, ut cetera taceam, qui diabolo magistro usum se dicere non erubescit, sed magnopere potius gloriatur, qui ut corpori serviret, & carnis oblectamenta persequeretur, omnes disciplinæ Ecclesiasticæ, & fidei Catholicæ nervos doctrina, atque exemplo suo pro virili portione infregit. Evolvite, quæso, vos ab iis initiis, quo-nam pacto vestra doctrina progressa sit? quibus tumultibus creverit? quibus adoleverit flagitiis? neque enim felicem ullo modo exitum habere possunt, quæ ex malis principiis orta sunt.

Gasp.
Cardill.
disp. 9. p.
142.

Edidit idem author egregium libellum de Ecclesiæ traditionibus; in quo demon-

XXIII.

strat

frat eas temni non posse, nisi Scripturam Sacram, quæ traditione nititur continentant.

Omnia quæ sacris literis continentur vera esse firmissime credimus, hoc neque hæretici inficiantur, atque non aliunde habent, ut illis firmiter credamus quam ex traditione Ecclesie; summe igitur necessaria est Ecclesie traditio. Ego cum Lutheranis, qui Ecclesie sanctionibus, atque statutis auctoritatem adimere conantur, in hunc modum contendo, & quæro in primis, quibus armis velint agere contra Ecclesiam, ut ejus decreta subvertant? dicent, sat scio, canonicis scripturis, nam ad omnia, his hominibus scilicet, expressum Dei verbum facile suppetit. Tunc ego: unde credam, Evangelia, sacram & canonicam esse scripturam? Non poterunt aliud dicere, quam ex Ecclesie traditione quod inquam ita sint ab Ecclesia edocti, atque instructi; Evangelio enim Marci [verbi gratia] credimus, quia Divina scriptura est, cui per se ipsam summam fidem habere necesse est. At scimus Evangelium Marci sacram esse scripturam, non Bartholomæi, quoniam ipsa Ecclesia Marci nobis tradidit Evangelium, cætera rejecit. Hoc est enim, quod Augustinus scribit, Evangelio non crederem, nisi me Ecclesie auctoritas compelleret, ergo traditionis Ecclesiasticæ maxima auctoritas est, & maximus usus.

XXIV. A fidei igitur unitate, quæ in Concilio stabilita fuerat, cum obstinata perfidia exulare vellent hæretici, quasi vascula quædam laxata, mirum, quam diversas inter se ac pugnantes sectas influentes receperint, ita ut videre esset Germaniam pene totam schismatibus dilaceratam, ac dogmatum varietatibus constupratam in tantum, ut quot Urbes tot pene hæreses peculiare esse, funestissime cernerentur. Quæ Religionis diffidia, cum novatores componere admitterentur, inter Lutheranos, & Zuinglianos colloquium statuere; cui quamvis Witembergæ Dux, ac Palatinus interessent, pax tamen inter impios, ac superbos coire non potuit, immo Lutherani, dum Zuinglianos, sive Calvinianos ad se omni arte allicere conantur, novam hæresim Ubiquetariorum constarunt, ac tam in popina corpus, & sanguinem Christi distribui, quam in Lutherana Ecclesia asseruerunt, dum Corpus Christi ubique Divinitati conjunctum impie affirmarunt, ut refert Surius his verbis.

Mense Aprilis anni hujus Mulbrunnæ habitum est multis diebus colloquium inter Lutheranos, & Zuinglianos, vel Calvinistas. Interfuerunt colloquio principes duo Pa-

Casp. Cardill. in lib. de Traditionibus p. 139.

Surius in comm.

latinus Elector, & Dux Witembergicus; Theologi, utriusque principis diu, multumque inter se disceptarunt, sed nulla ratione, neutris alteri parti cedere volentibus ullam concordiam inire, & conciliare potuerunt. Defendebant Witembergici Theologi, quorum principes facile Brentius, & Jacobus Smidelinus, una cum pane, & vino in cæna Domini, sic enim illi loquuntur, adesse substantialiter, & realiter Corpus, & Sanguinem Domini, & nedum a bonis, sed etiam a malis ore percipi utrumque: contra Palatini, tum corporalem præsentiam, quam quod ab impiis sumeretur Eucharistia, pernegarunt. Ibi tum multum sudatum est a Smidelino ut persuaderet Christi humanitatem perinde, atque Divinitatem, non modo in cæna, sed etiam locis omnibus, id est, ubique præsens adesse. Eam stultissimam, & hætenus inauditam opinionem hausisse videtur ex Brentio Symmista, vel potius præceptore suo. Nam isti homunciones dum suis fidunt ingeniis, ex aliis in alios labuntur errores, quantoque acrius in id incumbant, ut Ecclesiam Catholicam oppugnent, eo deterius obæcantur, longiusque a luce veritatis in inexplicabilium errorum tenebras recedunt. Nuntur quidem Brentius, & Smidelinus docere Christum corporaliter in Eucharistia præsentem, sed cum id comprehendere nulla ingenii vi possit, sed simpliciter, & incunctanter credi oporteat, sub panis, & vini speciebus re vera Christi Corpus, & Sanguinem adesse, isti prodigiosum dogma confingunt, Christi Corpus tam esse ubique præsens, quam est divinitas. Sed humane cecitatis figmentum est, non doctrina Christi.

Cum pugnantibus, & contrariis adeo sententiis in re gravissima ad fidem spectante inter se dissident novatores, atque a Lutheranis Calvinistæ tanquam hæretici haberentur, tamen Calvinistæ, qui se Protestantes falso appellabant, eandem cum Lutheranis Religionem colere fingebant, nec desuit, qui ad pervertendos Catholicos diceret impudentissime inter Calvinistas, & Catholicos de rebus levissimis controverti, quem Guillelmus Rosseus acriter confutat.

Consideret quisquis, vel Hæreticus est, non plane excors, & amens, an ipsa impudentia possit esse magis graviter impudens, quam iste Calvinista, qui asserit Catholicos, & Calvinistas ejusdem esse fidei, & Ecclesie domesticos, & fratres, quando ipsi Lutherani, cum quibus quoad plurimam conveniunt Calvinistæ, propter multas tamen eorum infandas blasphemias eos tanquam plane atheos ex Ecclesie sue communionem eiciunt; sic enim in Synodo

Lutherani cum Zuinglianis suas opinioniones conciliare tentant, sed frustra.

XXV. Guill. Rosseus.

Calvinistæ Lutheranos se falso appellabant.

Colloquium Mulbrunn. p. 12. ann. 1564.

quadam admodum celebri scribunt. Quod Calvinistæ, se a nobis pro fratribus agnitos scribunt, id tam impudenter, tantaque vanitate ab illis confictum est, ut illorum impudentiam satis mirari nequeamus. Nos vero sicut locum illis in Ecclesia nullum concedimus, ita pro fratribus minime agnoscimus, quos spiritu mendacii agitari deprehendimus, & in filium Dei contumeliosos esse. Quibus postremis verbis Lutherani arguunt Calvinistas, illos impie cum Ario de filio Dei sentire, quod adeo verum est, ut hoc blasphemum mendacium ex ore Hægonatorum frequenter etiam hodie audiat, Christum unius hominis suffragio in concilio Nicæno superante Deum esse; quod in contemptum sacrosancti ejus concilii effuturum adeo mendaciter, ubi non modo unanimis Divinitatem Christi prædicarunt, sed etiam duo Episcopi, qui e viris ante finem concilii abierant, divinitus decreto nomina sua adscripserunt. Ille porro Mulbrunnensis colloquii diffensiones tanta, & tam conspicua fuere, ut ipsi colloquutores toti Orbi publicis scriptis restatas esse voluerint, ut narrat Surius. De colloquio Mulbrunnensi ingens scriptum Palatini, & aliud Witembergici ediderunt ut totus Orbis sciret, quam præclare inter se consentiant fratres Evangelici, & vel manibus palpare possint, qui velint, quam nihil cum illis commercii habeat Spiritus Christi, qui facit, ut sit credentium cor unum, & anima una in Domino.

XXVI. Quanta porro esset in Germania festarum, tamen instar vulpium averfa facie, conjunctarum caudis fraudium suarum ad incendendas agri Dominicæ segetes varietas, & confusio, describit Staphylus relata historia unius junioris concionatoris Lutherani, qui Germaniam peragrata constabiliendæ alicubi suæ Cathedræ, sed demum animadversa horrenda festarum confusione Babylonica ad Catholicos digressus veram fidem orthodoxam, & uniformem suscepit, quam historiam Surius ita narrat.

In apologia sua Staphylus, de quodam juvene concionatore Lutherano commemorat historiam lectu dignam, quam hoc loco inserere paraphrasticos non gravabor, ut norit posteritas, quam monstruosos edidit dogmatistas aras nostra. Juvenis quidem concionator Misnensis [est autem Misnia pars Saxonie] cum esset aliquandiu concionatus in Misnia, voluit in Saxoniam proficisci [ampla est enim Saxoniam, & late patet] idque spe obrimendi alicuius ministerii Evangelici. Erat autem ipse quidem Adiaphorista id est Melanchronicus: porro ea Saxonie regio, quo se contulit Illyricum habuit superintenden-

Surius in com. p. 594.

Diffidia Novatorum.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

dentem. Quamvis autem Matthias Illyricus discipulus fuerit Melanchronis, tamen in quibusdam acerrime dissidet a suo præceptore, sicut & Melanchron a suo magistro Lutheo. Interrogatus igitur hic juvenis ab Illyricano superintendente, quam religionem profiteretur, respondit, se sentire cum Melanchrone, & Georgio majore. Ergo inquit superintendens Malmalucha es tu, & Apostata hæreticus? tantumiam inreerat inter Melanchronis, & Lutheri doctrinam. Porro sciscitanti superintendenti, num crederet bona opera esse pernicioza saluti? ille quidem respondit, non se id credere, sed potius prodesse ea saluti. Mox vero tanquam Evangelii Hæreticus iussus est ex ea Urbe, totaque regione discedere, jam enim Melanchronis discipulus Illyricus Melanchronem ferre non poterat.

Passus igitur hic miser repulsam e Saxonia se transtulit in Prussiam opulentam, & uberem regionem. Ibi tum regnabat Osiandrinum evangelium. Petiit vero ab Osiandrinum quodam Ecclesiasticum ministerium: Sed illo percontante, num crederet hominem essentiali Dei justitia justum fieri oportere, & num eos, qui diversum sentiant, non alio quam Hæreticorum loco haberet? istoque respondente, aliter docere Melanchronem, atque Illyricum, nec se esse posse de hominis justificatione sentire: illico, ceu hæreticus rejectus est, & ex Prutenici Principis dirone prostigatus.

Venit igitur in Poloniam ad Calvinianos, sed cum nollet eandem cum eis cantilenam canere, nec a Lutheri Evangelio deficere ad Zuinglianismum, ab illis eandem hand secus, & atque hæreticus repulsus est.

Itaque exclusus a Calvinistis ad Picardos se contulit, sperans ab illo hominum genere, se in eorum sectam, & contubernium receptum iri. At illi volebant, ut reliquis sectis omnibus abjureris unicam Picardicam, tanquam optimam complecteretur. Quod cum illi non esset integrum, miser ab illis, ut a superioribus, compulsus est fugæ se committere.

Inde ad Silesianum quemdam nobilem venit, a quo interrogatus, ecquidnam de Suensfeldii Evangelio statueret, an crederet externum ministerium esse supervacaneum; internum verbum, seu verbi prædicati energiam esse ipsum Dei filium, respondit sibi eam videri antiquam hæresim, quæ ab Illyrico, Philippo, & Calvino, & aliis multis palam editis scriptis oppugnata sit, quod responsum moleste ferens nobilis Suensfeldianus hominem a se repulit, atque ita rursus ille in pedes se conicere compulsus est.

Sss Tot

Tot igitur locis repulsam passus ad Anabaptistas in Moravia non infrequentes profugit, non tamen apud eos permanendi animo, sed ut eorum mysteria, & infirmitatem exploraret. Verum ab illis callide sane preventus, fidem eis suam exponere iussus est, quæ cum illorum placitis non valde concordaret, nihil morati, quod ille longos suos circuitus prætereret, non aliter quam hereticum eum a se ejecerunt. Et tamen hæc sectæ omnes singillatim sibi vendicant puram Evangelii doctrinam, eamque cæteris omnibus detrahunt. In tantâ autem doctrinæ varietate fieri, quin potest, ut vera sint, quæ docentur ab illis? quid oro tandem facient miseri mortales, qui in hos errorum labyrinthos præcipitantur, vel potius sua levitate induci se sinunt. Tam diversis ex orbis nostri angulis clamant certatim pugnantiissimi dogmatistæ, novi Evangelii buccinatores. Ecce hic est Christus: & tamen simul mentiuntur omnes, cum non possit esse Christus, nisi in una Sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia, a qua isti omnes turpiter defecerunt. Sed ut ad nostrum juvenem concionatorem redeamus. Venit tandem ille ad Viennam Austria, ubi in Catholicum quemdam incidens, suas illi molestissimas peregrinationes, & adversos casus, & in quibus versatus esset hæresibus, enarravit, simul obnixe orans, ut ad obtinendam solidam, certamque doctrinam, & scripturæ divinæ genuinam interpretationem auxilio sibi esset. Fuit hoc proculdubio divinæ gratiæ opus, ut homo tot exagratas difficultatibus tandem quandoque rediret ad se, & perspecta falsitate, quam hæcenus pro Evangelii luce esset amplexus, in viam reduceretur. Possunt enim hæreses de se polliceri veritatem, sed exhibere non possunt. Est vero ab illo catholico hoc ei datum consilium, ut eum scripturæ sensum, qui semper, & ubique receptus fuit, amplecteretur, porro privatos omnes, & singulares sensus repudiaret; fieri enim non potest, inquit, idem, ut privata opiniones Catholicæ scripturæ sensum ferant, multo etiam minus, ut inter se consentiant, sibi que consentiant. Cum enim non sint isti in eo corpore, quod vivit de Spiritu Christi, & eius perpetuo ductu, ac moderamine gubernatur, sed ceu avidi palmires a vite Christo præcisi, foras projecti sint, spiritu veritatis huc, illucque impelluntur, & sua commenta venditant cæcis, & incautis mortalibus pro verbo Dei.

XXVII.

Cum eo progressa fuissent Germaniæ mala, ut abdicato Catholico dogmate, pleræque provinciæ, nihil jam pene intactum, nihil illibatam, nihil integrum,

nihil immaculatum retinerent, factumque ibidem esset impiorum, ac turpium errorum lupanar, ubi erat castæ & incorruptæ sacrarium veritatis, peropportuno tempore a Deo consultum fuit, ut catholicus Princeps e maxime catholica domo in Romanorum Regem eligeretur pridem, quemadmodum alibi retulimus. Quod Pontifex nonis Februarii coacta Cardinalium Congregatione professus est, magno in periculo fuisse, ne Romanorum Rex hereticus legeretur, quippe nominatos dicebat, Regem Danimarçæ, Ducem Saxonie, ac Regem Navarra. Eam rem, si eorum sententia contrigisset, magnam Christianæ Reipublicæ, maximam huic Sedi, cuius Romanorum Rex defensor, ac tutor esset, ejusque Ensis appellari posset, perniciem allaturam. Dei nos beneficio ab hoc periculo liberatos, electo Maximiliano Bohemæ Rege ex familia catholica in primis, deque sede optime merito. Addidit Pontifex, Maximilianum, tum per literas, tum per oratorem suum polliceri se fidei Catholice, huius sedis, ejusque ditionis defensorem perpetuo futurum, Præstiturumque debitam subjectionem, quo verbo in iuramento etiam usus est, quod in Maguntini Episcopi manibus præstitisset, presentibus hereticis Electoribus, eosque eo verbo offensos, neque enim existimarent Regem ita iuraturum. Quare cum in eo iuramento subjectionem pollicetur, multo plus tributum sibi videri, quam si obedientia promitteretur. Post multa in eius commendationem expressa, adjecit, misisse ipsum Oratorem, qui confirmationem peteret electionis, quæ profecto multis ex causis parum firma, validaque censebatur. Primum, quod Electores hæretici interfuisent; deinde quod Colonienfis ante suam confirmationem interfuisset, quod ei nullo pacto liceret, cum ante confirmationem, atque acceptum pallium Archiepiscopalem jurisdictionem exercere non possit; quod quædam etiam Colonienfi ipsi circa religionem fuerint objecta, quæ quamvis falsa speraret, ante tamen confirmationem erant cognoscenda. Tertium, ac maximum vitium esse, quod nondum Ferdinandus coronatus esset, atque antehac inauditam esse, duos eodem tempore fuisse Reges Romanorum.

Verum hæc omnibus medicabili dispensatione occurri, longe fatius visum est, quod præstaret magis catholicum habere principem, quam exactam electionis censuram observari, cum majoribus malis amovendis melius subveniret moderatio sinceræ charitatis, quam rigor indiscretæ severitatis. Ideo tum Pontifex ipse, tum ipsi pariter Cardinales ad unum

Act. Conf. Car. Glus. lit. G.

Electio Maximiliani in Regem Romanorum a Pontifice validata.

Imperator, & Dux Bavarie u sum calicis petunt pro suis subditis.

Pius lib. brev. sig. 2904. ep. 169.

Jac. Aug. Thuan. l. 36.

num omnes censuerunt, ut vitium suppleretur, electioque confirmaretur, ac Oratori Consistorium daretur. Itaque sanctissimus [pergunt acta] mandavit legi literas Sereniss. D. Maximiliani Hungariæ, & Bohemæ Regis Superioribus mensibus in Romanorum Regem in Oppido Francfordiensi electi ad sanctitatem suam scriptas, per quas dictam electionem confirmari petebat, quam electionem Sanctitas sua de consilio Fratrum approbavit, & confirmavit suppleto omnes defectus; ac insequenti die Lune septima Februarii fuit Consistorium publicum, in quo fuit receptus Orator Maximiliani in Regem Romanorum electi, qui obsequium, & reverentiam præstitit quam Sanctitas sua admisit, & accepit.

XXVIII.

Alia quoque Legatio ex arcano gesta est Ferdinando Imperatore, atque Alberto Bavarie Duce postulavitibus, ut usus calicis permitteretur Laicis in Germania, utque laici conjugati doctrina, & pietate conspicui in iis locis, in quibus cœlibes Sacerdotes non sufficerent ad Sacra Sacerdotalia, Ecclesiisque administrandas amitteretur; ardebat enim laicorum vulgus maxima calicis siti, at quemadmodum hi invadebant calicem Sacerdotibus, ita vicissim plures impudici Sacerdotes conjugii inhæbant, quorum cupiditates magis incendere hæretici adulteratis concilii Tridentini decretis, quibus finxere, datum esse a Tridentino concilio ducendarum uxorum potestatem, eoque mendacium freti canonici Ecclesiæ collegiæ Beatae Mariæ in emporio Hamburgensi sacrilegas nuptias inivere, ac viros duos pios eorum impietatis resistentes, Decanum & alium canonicum pepulere, quos ab Archiep. Bremensi reprimi, atque ad officium redigi XX. Julii Pontifex iussit, misitque sincera concilii Tridentini acta, ut ea typis excudenda curaret. Pissimus vero Imperator, ac Dux Bavarie, & calicem laicis, conjugatorumque ad Sacerdotales ordines admissionem deprecabant, cum putarent ex animo, reliquias catholicorum in pluribus provinciis alia ratione retineri non posse, magnam vero Lutheranorum multitudinem ad catholica religionis castra ex ea indulgentia transvolaturam: quæ postulata ab Oratoribus exposita XVI. Kal. Martii Pontifici fuere. Is vero ingemuit tantam perturbationem temporum investam esse ab effrenata hæreseos licentia, quæ laicorum, Sacerdotumque munera confunderet, & calicis quidem usum, de quo jam ante in Tridentino concilio agitarum vidimus, certis legibus indulgeri posse inclinabat Pontifex, qui de eo retulit ad Cardinales, ut narrant acta consistorialia.

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Prima Martii MDLXIV. conquestus est Sanctissimus Dominus Noster de qualitate temporum referens Patribus Imperatorem, & Ducem Bavarie petere aliquas concessiones: extant utriusque tum Casaris, tum Ducis geminae literæ ad Pium Februario mense, & præsertim ut concedatur eorum subditis communicatio sub utraque specie, & super hac deputatio faciendâ a Sanctitate Sua.

Iussit interim, ut omnes invocato Namine, quid agendum foret, a Patre luminum exquirerent, ac qui erant presbyteri sacrum de Spiritu Sancto per se ipsos, qui vero Diaconi, per alios celebrarent, ut missa de cœlis Sanctis Dei ipsa sedium suarum assistitricem sapientia innotesceret, quid acceptum esset apud illum.

Ferdinandus vero, cum omnem reducendæ Germaniæ spem in eo sitam esse jam crederet, ut & calix permitteretur laicis, & conjugium Sacerdotibus non denegaretur, novis etiam literis Pontificem acrius urgebat, ut postulatis annueret, ac XIV. Februarii die has potissimum ad Pontificem scripsit.

Beatissime in Christo Pater, & Domine, Domine Reverendissime: post humilem commendationem filialis observantiæ nostræ, continuum incrementum.

Existimamus supervacaneum esse Sanctitati Vestre prolixè contestari, & comprobare summum studium, & diligentiam ardorem, quo hæcenus omni loco, & tempore procuravimus, & promovimus, commodum, pacem, quietem, & unitatem Sanctæ Mariæ Ecclesiæ: siquidem Deus ipse nobis est testis, & conscientia nostra, quod in hac parte, neque curis, neque laboribus unquam pepercimus; immo, & Sanctitati Vestre hanc nostram voluntatem optime cognitam, & perspectam esse non dubitamus. Eo sane pietatis zelo, & honesta intentione moti fuimus, cum prosumme celebraretur Tridenti Sacrum œcumenicum concilium, ut ageremus, & laboraremus pro concessione calicis, non certe temporalis alicujus commodi aucupandi, seu privati emolumenti, & lucri obtinendi gratia, aut etiam quod nos in conscientia nostra, vel minimum scrupulum haberemus de eo, quod hucusque, vel in hoc, vel in aliis quibuscumque articulis sensit, & observavit Sancta Mater Ecclesia, sed quia prorsus persuasum habuimus, sicuti etiam habemus, huiusmodi concessionem futuram esse utilem in genere, plurimumque momenti allaturam in specie ad reductionem lapsorum, & errantium, necnon ad faciendum jam tandem utile principium restaurandæ unitatis, & pacis

Act. Conf. MS. Car. Spad. sig. n. 134.

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3220. Nona Febr. & 14. Febr.

Act. Conf. lit. G. XXIX.

Act. Conf. lit. G. MS. Arc. Vat. sig. n. 3221. P. 417.

Imperator pro calice, & Sacerdotum conjugio obtinendo scribit ad Pium IV.

Ecclesiastica tandiu frustra expectata, & desiderata. Verum quoniam eo tempore nobis relatum fuerat, non deesse, qui de hac materia, & concessione non nihil dubitarent, & varia impedimenta iniicerent, facile tulimus rem aliquandiu differri, ut possemus interim pro exoneratione conscientiae nostrae de hoc negotio conferre cum nonnullis praecipuis, atque potissimis Sacri Romani Imperii Praelatis, ac Principibus, existimantes, quod praehabito eorum consilio, rectius, atque liberius, possemus deinde omnibus modis instare, & elaborare, ut petitioni nostrae satisfaceret.

Instituta igitur matura, & diligentissima deliberatione de hoc negotio, utrum scilicet expediat hanc concessionem ulterius requirere, & urgere, nec ne, cum dictis Praelatis, atque Principibus Ecclesiasticis, nec non Illustri Alberto Palatino Rheni, & utriusque Ducis Bavariae filio, Principe, & consanguineo nostro charissimo, & dato eis cogitandi spatio, quo & ipsi possent rem cum suis Theologis, & Doctoribus pietate, & eruditione praestantibus conferre, prout contulisse non ambigimus, iidem Praelati, & Principes Ecclesiastici, cum intellexissent, nos ad huiusmodi petitionem tam necessariam, tum Regnis, ac Dominis nostris, tum universae Nationi Germaniae inclinatos esse, & stauisse Sanctitatem Vestram hoc nomine reverenter interpellare, magnopere collaudato proposito nostro promiserunt, quod & ipsi in hac parte non essent defuturi officio suo, sed obsequenter executuri, quidquid Sanctitas Vestra ad filialem, & officiosissimam requisitionem nostram dignata fuerit indulgere, concedere, atque statuere, & tractaturi, prima opportunitate oblata, hac ipsa de re cum suis Provincia- libus Coepiscopis, ac Suffraganeis.

Posteaquam ergo cognovimus, dictos Praelatos, & Principes Ecclesiasticos a nobis in hac parte non dissentire, & in dies magis, ac magis experti sumus, quod summa rei necessitas ulteriorem moram non pariat, ac insuper in memoriam revocavimus, quae Reverendissimi in Christo Patres Domini Joannes Sanctae Romanae Ecclesiae Episcopus Praenestinus Cardinalis Moronus, & Carolus eiusdem Sanctae Romanae Ecclesiae tit. Sancti Apollinaris Presbyter Cardinalis de Lotharingia Principes, & amici nostri charissimi nomine Sanctitatis Vestrae nobis per Episcopum Quinqueecclesiensem, tunc Chanadiensem paucis mensibus ante finem concilii nuntiaverunt, & quae Reverendus Episcopus Phavenis nuntius Apostolicus in eandem sententiam affirmavit, diutius haud cunctandum, sed primo quoque tempore Sanctitatis Vestrae

benignitatem, ac pietatem hisce officiosis literis nostris implorandam esse duximus, vati non opus fore, quod Sanctitati Vestrae molestiam exhibeamus ansia, & prolixa enumeratione multarum gravissimarum causarum, [utcumque eas in promptu habeamus] propter quas Sanctitas Vestra merito possit pro aeterna multarum animarum salute, humili, & filiali petitioni nostrae paterne annuere, sed arbitrati sumus sufficere, & gratius quoque futurum Sanctitati Vestrae, alioquin maximis, & plurimis negotiis occupatae, si Sanctitati vestrae desiderium nostrum simpliciter, & quam fieri posset, brevissime proponeremus.

Itaque nunc Sanctitatem Vestram nostro, & praefati Illustris generis nostri Ducis Bavariae nomine impensissime rogamus, & obsecramus, ut pro ea auctoritate, quam a Deo Optimo Maximo obtinet, dignetur clementer opitulari tot Germaniae nationis, ac Regnorum, & Provinciarum populis, quibus Viri Catholici, & prudentes iudicant, Deo propitio, hac concessione calicis optime consultum iri, quemadmodum nobis plane persuasimus, Sanctitatem Vestram pro summa pietate, & iuvanda, instaurandaque lapsa religionis nostrae Catholicae ardentissimo studio, lubenter facturam esse, neque permissuram, ut frustra a Sanctitate Vestra auxilium petiisse videamur, in re tam necessaria, & ad salutem Christiani populi perveniente, quae in concilio tam diligenter ventilata, & discussa fuit; praefertim cum iam omnibus constet, & manifesta sit ingens utilitas, quae ex huiusmodi concessione expectanda est. Praeterea habita diligentissima deliberatione, cum viris Catholica pietate, & doctrina claris, ac verum Germanicarum peritissimis, ex illorum sententia, Sanctitatem vestram hac quoque de re certior reddendam esse censuimus; quodque Sanctitas vestra maximum quoque momentum adferret tam ad conservandas in Germania, ac Regnis, & Dominis nostris salutem exiguas hasce Religionis Catholicae reliquias, quam ad cohibendas, & extirpandas haereticas, & earum auctores, ebucinatores, & propugnatores, si non solum modum, & rationem aliquam invenerit, qua Sacerdotes, qui assertis suis conjugis se ab Ecclesia separarunt, Ecclesiae possint reconciliari, revertentis utcumque in contubernio suo assertis illis uxoriibus, verum etiam benigne indulerit, quod in iis locis, ubi Presbyteri in eo numero, qui sufficiat, haberi nequeunt, ab Episcopis ordinariis viri laici iuste aetatis, ac doctrinae, & vitae probatae, ac bonae famae ad ministerium altaris, & ad alia Sacerdotum munia admittantur.

Quo-

Quocirca praetermittere non potuimus, neque debuimus in tanta rerum difficultate, quin etiam hoc nomine Sanctitati vestrae, omni, quo possumus, studio pro nobis ipsis, & pro antedicto illustri, & charissimo Genero nostro reverenter rogamus, & obsecramur, ut postposita omni dilatione, in hoc quoque articulo salutare remedium adhibeat: & cum Sanctitas vestra non ignoret, iudicio, & sententia tot piissimorum hominum tali curatione Ecclesiam Catholicam, divino favente numine, plurimum juvari, & multa animarum militia salvari posse, nequaquam intermittat etiam Sanctitas vestra in hac parte Apostolicam auctoritatem exercere; hoc ipsum enim tempus est [quod cum debita filiali reverentia dictum volumus] quo Sanctitas vestra id praestare, perficere, & assequi poterit, ut nomen eius in perpetuum celebretur, atque laudetur, ac vere de Sanctitate vestra dicatur: Quid potuit facere, & non fecit vere Pius Pontifex, quo nutantes firmaret, lapsos erigeret, & errantes in gremium Ecclesiae reduceret? Profecto Sanctitas vestra in eo factura est rem vocatione, & pietate sua dignissimam, quam procul dubio nos ipsi, & omnes pii, & Christiani in universo Christiano Orbe nostris ad Deum Optimum Maximum orationibus pro incolumitate, & felicitate Sanctitatis vestrae jugiter fundendis promoveri studuimus; cui, quod reliquum est, filialis nostrae observantiae officia reverenter offerimus, ac commendamus. Datum in Civitate nostra Vienna die XIV. mensis Februarii anno Domini MDLXIV. Regnorum nostrorum Romani XXXIV. aliorum vero XXXVIII.

Quod nos nostro, & fratris Illustris, & charissimi filii nostri Ducis Bavariae nomine a Sanctitate vestra studio unitatis, & pacis Catholicae Ecclesiae promovendae reverenter petimus, id sine negotio, & mora concessum iri confidimus: quinimo illis potissimum de causis, quas Sanctitas vestra ex Illustrissimo Cardinale Morono, & ex Oratore nostro intelliget, omnino ita fore pro certo tenemus.

XXX.

Ad haec postulata eblandienda a Pontifice idem Imperator Joannem Moronum Cardinalem, qui concilio Tridentino cum summa Legati Apostolici auctoritate praefuerat, interpretem adhibuit, ad quem extant haec literae.

Ferdinandus Divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, &c.
Reverendissimo in Christo Patri Domino Joanni S. R. E. Episcopo Praenestino Cardinali. Morono amico nostro charissimo salutem, ac benevolentiae nostrae affectum.

Reverendissime in Christo Pater amice charissime. Posteaquam proximis diebus divina, & matura deliberatione cum viris piis Catholicis, & doctis, adhibita specie a S. D. N. pie, ac benigne concessa, tandem, Deo propitio, res in eum locum est adducta, quod confidamus, tum Sanctitatis suae voluntati, tum afflictis, & turbatis multorum conscientis probe consultum iri, quemadmodum Paternitas vestra Reverendissima intelligere poterit: quandoquidem rem omnem cum Reverendo Episcopo Phavense Nuntio Apostolico benevole communicavimus, qui haud dubie, quae acta sunt, ad Sanctitatem eius referret, adeo, ut nunc in hoc Sacro Calicis negotio nobis nil aliud restare videatur agendum, nisi quod quaedam breviter nobis a Sanctitate eius transmissa laus extendantur, & quaedam de novo conficiantur: cuius rei curam magnifico, fidelis, nobis dilecto Prospero Comiti Archi nostro Consiliario, & apud Sanctitatem eius Oratori injunximus, eamque nihil plane difficultatis habituram arbitramur, praesertim si Paternitas vestra Reverendissima suas quoque partes interposuerit, prout interponi vehementer desideramus.

Sed alterum illud negotium nobis superest conficiendum de conjugio Sacerdotum, quod Sanctitas eius in ulteriorem deliberationem rejecit; est enim illud non minoris momenti, quam concessio Calicis, ac diutius nullo modo posthaberi potest, nec debet. Quapropter Sanctitatis eius illud nunc iterum per praefatum oratorem nostrum in memoriam redigendum, & reverenter inculcandum duximus, in quo cum Paternitatis vestrae Reverendissima opera nobis maxime iidem usui esse possit, Paternitatem Vestram Reverendissimam summo studio benevole hortamur, atque requirimus, ut consideratis aequissimis pariter, & gravissimis illis rationibus, & argumentis quibus ad hanc necessariam petitionem adducti sumus, & pro sua praeclearissima erga nos voluntate velit nobis etiam in hac re, tam pia, tamque utili ad recuperandam Ecclesiae unitatem, & quietem, auxilio suo adesse, & sic uti hactenus consuevit in rebus omnibus, boni prorectoris officium praestare, quemadmodum nobis de Paternitatis Vestrae Reverendissima pietate,

Ext. in
ms. Arch.
Vat. sig. n.
3220.

re, ac benevolentia plane pollicemur. Factura profecto est Paternitas Vestra Reverendissima opus pium, & sanctum, Deoque Omnipotenti gratum, atque Ecclesiis in Germania, ac Regnis, & Dominis nostris saluberrimum, quod paternitati Vestre muris Casareae benevolentiae studiis rependemus, eandem, quod reliquum est, valere optantes. Datum in civitate nostra Vienna die XVII. Junii MDLXIV. Regnorum nostrorum Romani XXXIV. aliorum vero XXXVIII. [1]

XXXI. Pro Calixtinorum etiam reliquiis, quae superfluerant in Bohemia, in sinum Ecclesiae traducendis, idem Imperator flagitavit, ut Pontifex permitteret Pragensi Archiepiscopo eos ad sacerdotalem ordinem provehere, subjectis legibus in libello supplice descriptis.

Quae postulat a Sanctissimo D. N. Casarea Majestas, tria sunt. Primum quod Archiepiscopo Pragensi concedatur, ut Calixtinos, qui antiqua conventa, & compactata se servaturos sponderint; omnibus prius haeresibus abjuratis, & ritibus ab Ecclesia Romana dissentientibus, de proprio calicis usu, Ecclesiae reconciliare possit.

Secundum est, quod eidem Archiepiscopo Pragensi detur, ut Calixtinos iam reconciliatos, ad sacros ordines promovere possit.

Tertium, quod illis consularur oppidis, in quibus cum unus tantum sit sacerdos, diversi tamen sunt communicandi ritus. Et interjectis pluribus de adigendis Calixtinis, ut profiteantur totum Christum, sub qualibet specie contineri, nec utramque speciem necessariam ad salutem, subdunt.

Quod Bohemis id concedi possit, haec nos persuadent; quia a centum viginti quinque annis in ritu, atque more nutriti sint, & educati, ut opus perdifficile sit ipsos ab instituto more divellere. Diversa autem esset ratio, si denuo hac sibi concedenda peterent. Differunt enim haec duo ad invicem, si quempiam natura non malum in antiquo more permanentem toleremus, vel vetustiore consuetudinem bonam nulla certa ratione mutari suam.

XXXII. Re igitur a Patribus, ac sapientibus viris discussa, consultius visum fuit, petitioni calicis assentiri, ut hoc veluti o-

bice submoto, in angulari lapide Catholicae veritatis conveniret Germanorum natio, quamvis istis proprietatibus distinctius emineret. Igitur Episcopos nonnullos autoritate instruxit Pius, ut certis legibus, Laicis Calicis usum efflagitantibus permitterent; Hoc ipsum per oratorem suum postulante Ferdinando, quod diceret, nolle se ea, quae juris erant Ecclesiastici, temere attingere, ut ex subiecta formula manifestius comprobatur.

Sacra Casarea Majestas Dominus noster clementissimus, posteaquam intellexit instantem petitionem suam, quam fecit, primum per suos Oratores in Sacro Tridentino concilio, deinde vero apud Sanctissimum in Christo Patrem, ac Dominum D. Pium S. R. & Universalis Ecclesiae Summum Pontificem jam tandem exauditam esse, Sacrique Calicis usum, qui digne illum in communione sanctae Catholicae maris Ecclesiae perent, posthac minime esse denegandum, existimavit, nunc summam adhibendam esse curam, ac diligentiam, ne quod suprema, ac legitima Ecclesiae auctoritate jam licet, illicito ullo modo ad usum proxime redigatur; quinimmo, ne ipsa concessio in sensum non veros a quoquam trahatur, ac ne quod a Majestate Sua Casarea pia mente procuratum fuit, & ejusdem Ecclesiae ob eam praecipue causam concessum, ut diu frustra exoptata fidelium concordia fieret, schisma majus, deteriorisque pariat contentiones. Quare tametsi Majestas sua Casarea nihil minus cogitat, quam falce in messum S. D. N. caerorumque Episcoporum mittere, quandoquidem probe novit, ac lubenter, & aperte profiteretur, quod minime ad Principes Saeculares pertineat, de rebus fidei statuere, sed ad Ecclesiasticum ordinem pertineat de rebus fidei statuere, gravioresque Religionis, & fidei causas ad Apostolicam Sedem, sacraque concilia Divina Dei dispositione esse reservatas; verum tamen, ut Majestas sua Casarea, tanquam Primogenitus Ecclesiae filius, supremusque ejus Advocatus, ac Defensor omnem suam promptitudinem assistentiam, & auxilium pro legitima executione pie hujus Sacri Calicis concessionis, seu permis-

Calicis usus Germanis permittitur.

Ext. in ms. Arch. Vat. sig. n. 3229. p. 14.

missionis ita exhibeat, ut fructus inde, Deo auspice, animabus fidelium salutaris proveniat. Visum est Majestati suae Casareae negotium dare piis aliquot, & doctis, pacisque studiosis viris, qui in Dei nomine, ac Sancti Spiritus, gratia Dei invocata, diligenter cogitarent, perpendere, examinanturque omnia, quae juxta formam jam emanatae concessionis Sacri Calicis, usum illius [quantum humana discretio, cautela, diligentiaque assiqui potest] fructuosum reddant, deque tandem omnibus, super quibus unanimiter eos convenire contingeret, Casarem suam Majestatem commonescerent. Cum itaque ab ipsa Casarea Sua Majestatis mens, ac voluntas diligenter fuerit executioni demandata, placuit suae Casareae Majestati, quae ab illis pie proposita sunt, cum Reverendissimis Archiepiscopis, & Episcopis, quorum Provinciae, ac Dioeceses Majestatis suae Regna, ac inferioris Austriae Dominia Patrimonialia attingunt, pro sacri calicis dispensatione delegatis tenore praesentium benigne conferre.

Quoniam vero in hac tota actione unicus Majestatis suae scopus est, ut sacri calicis rectus usus instituat, pique Ecclesiae intentio votivum sortiat effectum, antequam ea exponantur, quae servanda pii viri consuluerunt, nonnulla, sine quibus institutum hoc utiliter executioni mandari minime posse videtur, praemitrenda esse duxit.

Concessionis hujus fructum, ex confessorum, & concionatorum diligentia in primis pendere plane constat: licet autem de salutari peccata constendi more, quo ab initio Catholica Ecclesia unanimi Sanctorum antiquorum Patrum consensu usa est, & modo etiam utitur non sit praesentis institui ex professo differere, maxime cum praesupponendum sit, Sacerdotes conscientiarum Praesides, ac Judices Divina ordinatione institutos a contentibus sacramentalem confessionem semper requirere, ac potestate dimittendi, retinendique peccata divinitus eis tradita nequaquam abuti, tamen quae hoc tempore, quo calix Populo laico exhibebitur, praecipue introducenda, & promovenda, ipsisque confessoribus diligenter observanda videntur, haec sunt.

Primum Dei Populus ita docendus, exhortandus, atque admonendus videtur, ut intelligat, sentiatque, Romanam Ecclesiam, sub qua matre, ac magistra divinis Ecclesiis fides Catholica tradita est, nequaquam esse ideo reprehendendam, quod in sacramentorum dispensatione salva illorum substantia ea statuatur, vel mutetur, quae suscipientium utilitati, seu ipsorum

sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicavit, quinimmo potestate sua rectissime, & piissime usam esse.

Videtur insuper Populum ita docendum, exhortandum, atque admonendum esse, ut in Sanctissimo Eucharistiae Sacramento sub qualibet specie totum, & integrum Christum contineri, & sumi conformiter credat, & quod ad fructum sacramenti attinget, nulla gratia necessaria ad salutem defraudari eos, qui unam speciem solam accipiunt, ideoque assentes sub una panis specie integrum Christum non sumi, aequae, ac docentes, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiae communionem, a piis fidelibus Ecclesiasticam unitatem servantibus esse reiiciendos. Piisque pariter, ac prudentibus confessoribus faciendum erit pro viribus, ut quisque sentiat, quod si ad communionem accedet, nisi integram, atque inviolatam eam teneat, & credat fidem, quam Sol Justitiae Christus Deus docuit, Apostoli, & Beatus Petrus, ejusque legitimi successores tradiderunt, & praedicta Catholica, Spiritu Sancto suggerente, Ecclesia perpetuo retinuit, reum eum esse Corporis, & Sanguinis Domini, iudiciumque sibi manducare, & bibere.

Et quoniam Casarea Majestas non sine dolore intellexit, esse in Dominis, ac Regnis eius, & praesertim in Austria, qui conquerrantur, nescitur, qua incuria, Sacerdotes in aliquibus locis, ut plurimum, omnes, qui ad confessionem accedant, publice, & illorum facta, quasi in corona audire, ac mox deinde absolvere, ideoque non posse singulos omnia peccata mortalia, quibus si conscientiae suae latebras diligenter prius explorarent, Deum suum mortaliter offendisse animadvertent, apud solum Sacerdotem secreto confiteri, salutaria super inde consilia quaerere, ac per absolutionem postmodum a peccatis relevari, arbitratur Majestas sua, Catholicum, apprimoque pium confitentium zelum fovendum esse.

Quare ut Sacerdotum omnium, in primis autem Minorum ordinariorum hac in re diligentia merito requiritur, remediumque ab eis sedulo exoptetur, ita etiam confessores omnes in ejusdem suae Majestatis Dominio degentes seriose videntur praemonendi, ut in privatis secretis confessionibus audiendis prudenter se gerant, juxtaque captum confitentium, quorum omnium, & singulorum una, atque eadem non est ratio, procedant, tandemque cui vel lac, vel solidus cibus convenient, lac solidum-ve cibum pie praebant, caveantque per diligentem, ne Theologalibus diffi-

NOTE [1] Ferdinandi Imperatoris postulationes de usu calicis laicis concedendo non promissum tantummodo auribus excipere Pius visus est, ut narrat hic Annalista, sed & bullam dedit in qua re ipsa usum illum permittebat. Has literas, desumptas ex schedis cardinalis Granueli additas legimus in opusculo de la tolerance des Religions excuso Parisiis apud Anissonium 1692. in 12. pag. 77. addition. Cui nam dirigantur quamquam ibi non legitur, facile tamen ex eorum serie intelligitur ad Cardinalem ipsum Granuellanum Mechliniensem archiepiscopum transmitti; & forte encyclicae erant litterae ad alios pariter per Germaniam archiepiscopos destinatae. &c.
Hanc dein bullam Pius V. & Gregorius XIII. peculiaribus literis revocandam consueverunt, ut scribit Annalista hic num. 36. MANSI

cultatibus alijs-ve occultis mysteriis captum
confitentium excedentibus [quæ omnia
inutilium disputationum, unde hæreses e-
riam, pro dolor! orta sunt, multorumque
deinceps discordiarum causa, & fomen-
tum extiterunt] vel confitentes deter-
reant a sacra communione, quæ digne
sumentibus medicina semper est salutaris,
arceant, aut expellant, sed rite omnia
tractantes, incorrupteque disponentes, Dei
gloriam, atque animarum salutem dum-
taxat se querere ostendant.

Et posteaquam legitima Catholica Ec-
clesiæ autoritate provisum quoque est,
ut in recipiendis ad Ecclesiæ unitatem,
& gremium lapsis vere pœnitentibus de
rigore canonum remittatur, videretur, tam
reuerendis ordinariis, quam cæteris Sa-
cerdotibus prudenter, maximaque cum cir-
cumspeditione agendum esse, ut non modo
ea præsententur, atque exigantur [ubi ta-
men de lapsis notoriis, ac scandalosis a-
getur,] quæ in ipsa concessione pro disci-
plina Ecclesiastica conservanda pie sunt
expressa, verum etiam cum promiscua ple-
be, quæ ignorantie vitio, vel errorum
tenebris obducta, vel in erroribus nata,
atque hætenus educata fuit, tanta cum
charitate procedatur, ut ea ipsa erroris sui
a confessore suo diligenter admonita, ac
desuper munere sacramentalis absolutionis
accepto, in foro conscientie plane tuta,
& in unitate Ecclesiæ constituta ad com-
munionem admittatur: efficiantque pii Sa-
cerdotes, ut quæ pro rerum locorum, per-
sonarum, & temporum conditione ad Dei
honorem, pœnitentiumque utilitatem ex-
pedire cognoverint, ea ipsos prudenter im-
plevisse constare possit. Denique in con-
fessionibus, & in concionibus ita se gerant,
ut observantiam conditionum, quæ San-
ctissimi Domini concessioni, pro subleuan-
darum conscientiarum studio insertæ sunt
Christianis exhortationibus, & sua doctri-
na efficaciter, ac suaviter introducant.

Supereft de illis loqui, quæ sua Maje-
stati a sæpe nominatis viris pro sacri ca-
licis administratione pientissime proposita
fuerunt.

Sanguis Domini nostri Jesu Christi, non
aliter ex calice præter formam in Ecclesia
perpetuo usitatum administrandus esse vi-
detur, calicesque plures, & capaciores an-
tea consecratos, omnibus rite illum appe-
rentibus, exhibeant.

Ac ne schisma inter fratres ullum o-
riatur, quinimo, ut ex hac Sacri concilii,
& Apostolicæ Sedis gratia, & con-
cessione illud obtineatur, quod pii viri jam
multum, diuque in votis habuerunt, nempe,
ut vinculum charitatis sarciatur, ac
conseruetur, atque ut omnes in Sancta

unius Catholica, ac Apostolica Ecclesia
unitate, non modo uno, & eodem ore
Deum glorificent, sed unum, atque idem
esse exterius quoque signis dignoscantur,
pie arbitrati sunt, sincereque consu-
luerunt, Ministrorum Templorum, & Al-
tarium differentiam prorsus tollendam
esse, pariter etiam prius, & posterius in
re tanti momenti, omnino esse evitandum:
quare omnes tam sub una, quam sub u-
traque specie communicaturi indiscrimi-
natum ad communionem accedere debere,
hoc tamen ordine omnino observato, ut
Sacerdoti Catholico, qui Corpus Domini
sub specie panis præbet in medio Altaris
existente, Levita, vel alius Sacerdos Ca-
tholicus ministrans e dextro Altaris cornu
calicem sacrum, e sinistro vero & infra
altaris gradus aditus, vel aliquis alius
honestus laicus meram ablutioem vini non
consecrati, quemadmodum hætenus in u-
su fuit, porrigat, ita ut ii qui unica spe-
cie contenti esse volent ad illum, puta
adituum solum, qui vero sub utraque
communicare maluerint, etiam ad sacrum
calicem sese conferre queant.

Ne vero Christi oves esuriant ne-
parvuli panem petant, & non sit, qui
frangat eis, præmittendum consuluerunt
piam aliquam populo exhortationem, præ-
sertim in publica, & frequenti commu-
nionem in lingua vernacula, verbis tamen
ejusmodi conceptam, ut populus summam
ex ea de essentialibus ad doctrinam fidei
Sanctissima Eucharistia Sacramenti, atque
ejus fructum instruat, doceaturque, tum
illos, qui sub altera, quam qui sub u-
traque communicant, utrosque carnem, &
sanguinem Domini integre, ac rite sume-
re, atque, ut juxta Pauli sententiam, man-
ducans non manducantem contemnere non
debet, ita bibenti, ne contemnat non bi-
bentem, caveendum erit: & quemadmo-
dum per varietatem hujus ritus fides, aut
religio minime variatur, ita debere om-
nes sollicitos esse servare unitatem spiri-
tus in vinculo pacis.

Simili modo, quandoquidem rudes ho-
mines mentem a terrenis haud facile avo-
cant ad animos in gratiarum Dei actio-
nem, & laudem excitandos, possent post
communionem, hymnus aliquis, vel psal-
mus, cum responsorio instruo convenientes,
& ab Episcopo diligenti examinatione
præmissa approbati, vulgari lingua de-
cantari.

Super his autem omnibus expressa domi-
norum ordinariorum diligentia requiritur
in visitatione his, aut semel saltem in an-
no per universam Dioccesim per Catholicos
prudentes, doctos, & Dei gloriam que-
rentes, non avaros, non in fide dubios,
im-

imperioſque homines instituenda, execu-
tionique demandanda. Certe alioquin in
die tremendi judicii de manibus eorum a-
nima sibi ſubditorum requirentur, ſentient-
que ſe hominibus, & Deo poſiſſimum diſ-
plicuiſſe.

Hæc ſunt pia illa, ſalutariaque conſi-
lia, quæ ut Caſaræa ſua Majeſtati ſin-
cere exhibita, ac propoſita ſunt, ita ſæ-
penominatis Reverendiſſimis Prælatiſ,
conceſſioni tamen Apoſtolicæ Sedis, Sacri-
que concilii imitando, benigne ſignificandæ
eſſe duxit; non ut eorundem munus, quem-
admodum etiam ſuperius tactum eſt, ſi-
bi uſurpare, aut quidquam contra boni
Imperatoris, ac privilegiorum Eccleſiaſti-
corum deſenſoris officium attentare unquam
cogitaverit, ſed ut protektionem, atque aſ-
ſiſtentiæ ſuæ Caſarææ ſtudia, cum Apo-
ſtolicæ Sedis, Sacri-que concilii ſtudiis pie
conjuncta eſſe ſæpenominati Reverendiſ-
ſimi Episcopos omnino ſentiant, ac quid eis
liccat pariter, & quid expediat perpen-
dant, certumque habeant, Majeſtatem ſua-
m Caſaræam in executionem præmiſſorum
ſua effecturam, ut favor, & auxilium Ma-
jeſtati ſuæ eis nunquam deſit.

Hæc omnia Majeſtas ſua Caſaræa, tum
Reverendiſſimo Domino Zacharia Delphi-
no Episcopo Pharenſi Sanctitatis ſuæ nun-
zio, quam cæteris prænominatis Archiepi-
ſcopis, & Episcopis, benigne ſignificari
voluit.

Cupit autem Majeſtas ſua Caſaræa hoc
pium, & ſaluberrimum negotium ſine o-
mni dilatione per Reverendiſſimos Dominos
Archiepiſcopos executioni demandari. Ubi
ſane Majeſtatis ſuæ Caſarææ judicio cu-
randum erit, ut etiam ſuffraganei Episcopos
ab Archiepiſcopis ſubdelegandi, nihil
difficultatis faciant, neque moras neſtant,
ſed cum ipſi talia per ſe ſoli paſſim per
universam Diocceſim ſuam præſtare non
poſſint, mox hujusmodi facultatem Præla-
tis, Decanis, ruralibus Parochis, Prioribus,
Guardianis, ſeu aliis Monaſteriorum Præ-
poſitis tribuant, eoſque de iis omnibus, quæ
ſupra ſcripta ſunt copioſe edoceri curent,
& Deo propitio hoc inſtitutum ad Dei glo-
riam, & ſalutem, quietem, & unitatem
Eccleſiæ, ac Germaniæ, Regnorumque,
& Dominiorum Majeſtati ſuæ Caſarææ,
jam tandem perficiatur, quemadmodum
Majeſtas ſua Caſaræa futurum ſibi plane
perſuaſum habet, atque id Caſaræa ſua
benevolentia pariter, ac benignitate luben-
ter recognoviſſet. Decretum per Majeſtatem
ſuam Caſaræam die XI. Junii Anno Do-
mini MDLXIV.

XXXIII. Ut autem Germaniæ rebus majori
tum præſidio, tum dignitate conſuleret
Pontifex Joannem Cardinalem Moro-
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

num nuper Tridentina Legatione glorio-
ſe perfunctum, ac Caſari maxime acce-
ptum Legatum in Germaniam decreve-
rat, amplaque illum inſtruxerat facul-
tate, quo validius hæreticis poſſet reſi-
ſtere, eorum fraudes pandere, atque ar-
gutias elidere, libros omnes hæretico-
rum legendi, & apud ſe retinendi, juſ-
ſuſque fuerat, Imperatoris, ac Baviariæ
Ducis animimum prudenter lenire, ut po-
ſtulationibus modum ponerent, ne inju-
ſta forte conniventia ea populis concedi
optarent, quæ in illorum verterent per-
niciem, quibusve non erigeretur lapſus,
ſed in ruinam magis impelleretur, quale
propemodum fuiſſet Sacerdotum conju-
gium, atque alia hujusmodi. Cum au-
tem gravis ſuſpicio eſſet oborta, ne Pro-
teſtantes Legati Pontificii adventu per-
culſi bellum civile conſerant, ad aliud
extrahi tempus Legationem viſum eſt,
atque ut habent acta Conſiſtorialia. XIV.
Aprilis Sanctiſſimus fecit verbum de dila-
tatione protektionis Reverendiſſimi Domini
Moroni Legati in Germaniam, eo quia
Ferdinandus Sereniſſimus meruebat, ne tu-
multus Proteſtantium oriretur, ſi id ſuis
litteris pereret; dixit tamen ſperare, bre-
vi tempore Majeſtatem ſuam, non ſolum
Legati protektionem non ægre laruram, ſed
etiam magnis precibus poſtulataram. Et
multa in hanc ſententiam loquutus eſt;
ſe quidem, ſi fieri poſſit, pro Chriſtiani Po-
puli ſalute centies quotidie mortem oppo-
ſiturum, neque privati commodi ratio-
nem ullam, ſed publicæ tantum utilitatis
habiturum.

Interea, ut Tridentina Decreta a ſe
confirmata per totam Germaniam pro-
mulgarentur ſimul, ac reciperentur; Ec-
cleſiaſticos S. R. Imperii Electores, plu-
resque alios Germaniæ Episcopos ſuis ex-
timulavit epistolis; & quoniam de Fri-
derico deſignato Colonien. Archiepiſco-
po incommoda quædam dubiæ fidei ſpar-
gebatur fama, iſque, cognito, quod ſibi ob-
jectum erat crimine, ſuam innocentiam
Pontifici afferere ſtudiſſet, Pontifex gra-
vi epistola illum admonuit, ut publicum
intemeratæ fidei documentum ederet, Ca-
tholicam palam fidem afferendo, ac ſi-
mul Hæreticos e ſua Provincia ſtrenue e-
liminando.

Jamque lætior aſſurgere ſpes viſa fue-
rat fidei Catholiciæ latius in dies per Ger-
maniam propagandæ, quod nova illa ca-
licis permiſſione, plurimi Viennæ eju-
ratiam hæreſi, cum Eccleſia Sancta in gra-
tiam rediſſent, ac Pontifex, cum in Con-
ſiſtorio de Ferdinandi Imperatoris ægri-
tudine verba eſſet facturus, mæſtitiâ il-
lius nuntii hoc alio conſolationis pleno

T t t tem-

Jo. Franc.
Firman.
Diar. 10.
11. MS.
Arch. Vat.

Lib. brev.
fig. num.
2008.
Pii 4. ep.
135.

Legatio
Germaniæ
Card.
Moroni
demandan-
ta.

Ubi ſup.

Act. Conf.
ubi ſupra
lit. G.

Pius IV.
lib. brev.
an. 5. ep.
40. 41.

XXXIV.
Ib. ep. 21.
& ep. 187.

Antifiſites
Germaniæ
ad
Concili-
um Tri-
dentinum
recipien-
dum ex-
timulans
tur.

XXXV.

Act. Conf. sig. 134. pag. 390.

Calicis usus Laicis in Germania concessus.

5. Aug. ep. 32.

XXXVI. Sublata calicis concessio.

XXXVII. Pius Imperatoris Ferdinandi obitus.

temperavit. Afferunt enim acta. Roma die Veneris XIV. Julii fuit Consistorium: Sanctissimus fecit verbum de infirmitate Serenissimi Ferdinandi in Imp. electi, & multa de ejus laudibus dixit, & in Christianam Religionem pietate.

Dixit, ipsum maxima cum instantia petisse, ut Germanicæ Nationi, & Statibus Patrimonialibus communio sub utraque specie concederetur: id nisi fieret, brevi fore, ut illarum regionum viri, non solum hæretici, sed etiam infideles fierent; hanc concessionem, remedium tanto malo futuram: hanc petitionem factam ab Imperatore communicato consilio cum Principibus Catholicis Germaniæ Episcopis, & Electoribus, ideo Sanctitatem suam, quamvis a rebus novis semper abhorruerit, non libenti animo, sed necessitate coactam, ut tantis malis remedium adhiberetur, de consilio quorundam Cardinalium secreto per Sanctitatem suam deputatorum, ac quorundam Prælatorum, qui concilio interfuerunt, facultatem dedisse quibusdam Episcopis hanc concessionem faciendi, quibus tamen non dederat facultatem præcisam concedendi usum calicis, sed ita demum, si exposita ab electo in Imperatorem vera esse reperiantur, & cum conditionibus, de quibus in facultatibus; se sui consilii rationem nunc reddere voluisse, & certiores nos facere. Ex literis Nuntii Delphini accepisse, Vienna maxima cum lætitia illius Populi usum calicis receptum fuisse, & cum laude, & gratiarum actione erga Imperatorem, & Sanctitatem suam, & duas ex tribus partibus ex Lutheranis, & suspectis illius Civitatis post hanc concessionem respicuisse, & se Catholicos declarasse, quodque idem speratur fore in aliis Civitatibus.

Verum brevi spes illa restrorescentis fidei evanuit; ac cum nullus deinceps profectus haberetur Religionis, immo contumaciori animo Lutherani in suis hæresibus desigerentur, multaque in dies graviora orirentur incommoda, B. Pius Quintus, qui immediate in Pontificatu Pio IV. successit, ac Gregorius postmodum XIII. concessionem illam penitus revocarunt, servatumque a pluribus seculis usum sub altera tantum specie communicandi laicos restituerunt.

Ferdinandus vero Imperator, cum morbo, quo aliquantulum fuerat levatus, iterum afflicteretur, VIII. Kal. Augusti placidissime efflavit animam hora 23. cum antea tam liberis, quam generis, qui lectulo circumstantibus, præclara præcepta, & consilia dedisset, in primisque Maximiliano, quem hortatus est, ac rogavit, ut perennem se Religionis

Catholicæ defensores, ac vindicem præberet. Hoc accepto nuntio Pontifex Cardinales de Imperatoris morte certiores fecit.

Die V. Augusti MDLXIV. fuit Congregatio Generalis, in qua S. D. N. conquestus est de obitu Serenissimi D. Ferdinandi Regis in Imperatorem electi, qui obiit die XXV. Julii maxima cum pietate, cum omnia Sacramenta suscepisset, & multa dixit de ejus laude, & de iactura Christianæ Republicæ, quam sperabat per Serenissimos ejus filios, & præcipue Regem Maximilianum resarcitum iri. Fecit verbum de ejus exequiis peragendis, & quod missa cantaretur per Cardinalem, & fieret sermo, quamvis non esset de more, & quod illius memorie amplissimi honores haberentur: & deputati fuerunt ad hoc Reverendissimi Moronus, de Araceli, Sabellus, & Borromæus. Fuit deputatus Reverendissimus Dominus Cardinalis ab Altagamps Legatus ad Maximilianum Romanorum Regem.

Explicuisse Ferdinandum in extremo vitæ actu plurima virtutum exempla scripsit Pontifici Matthias Cithardus Ordinis Prædicatorum, qui morienti adstiterat, ut ex Pii ad eundem Religiosum virum responso constat. *Littere me, quibus commemorasti singularem Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi in ferenda diurni morbi molestia patientiam, tum summam pietatem, & Religionem, quam is in obitu declaravit, dolorem, quem amisso Primogenito nostro cepimus, non parum consolata sunt.* Cc. XIX. Augusti MDLXIV. anno V. Solatus est aliis literis Maximilianum electum Imperatorem de obitu Ferdinandi Parentis, quem Deus e mortali vita ad immortalem evocarat, ut illi pro laboribus in asserenda fide Catholica susceptis, felicioris Imperii æternitatem conferret. Mariam etiam Hungariæ, & Bohemiæ Reginam, nec non Ferdinandum Archi-Ducem Austriæ, Albertum Ducem Baviaræ, eo casu afflictos sacris consolatoriis verbis permulsi. Porro Maximilianum a Religione, ac pietate Imperii sui exordia auspiciatus est, ut retulit Pontifex in Cardinalium Senatu.

XVIII. Augusti MDLXIV. fuit Congregatio Generalis, in qua S. D. N. communicavit Reverendissimis DD. Cardinalibus, quæ ex literis Nuntii habebat de successu rerum Germaniæ, post obitum Serenissimi Ferdinandi in Imperatorem electi, & bonam spem, quam habebat de novo Rege Romanorum, qui cum fratribus suis pietatem, & Religionem Paternam imitaturum præ se ferebat.

Act. Conf. sig. 134. pag. 389. Schard. ep. rer. Gest. sub Ferd. Busacq. ep. 4. Isthuan. hist. Hungar. l. 22. in fin.

Pius IV. lib. brev. sig. num. 2984. ep. 32.

Ib. ep. 96.

Ib. ep. 101. 16. ep. 54. 16. ep. 100.

Act. Conf. sig. 134. pag. 387.

Consolatur Pius IV. Principes ob mortem Imperatoris Ferdinandi dolentes.

Natalis Comes l. 14.

Hungariam a Maximiliano Imperatore defendit.

Act. Conf. sig. 134. pag. 390.

Natal. Com. l. 14.

Act. Conf. ubi supra.

Turbida fuere initia Imperii Maximiliani ob Joannis Transylvaniæ Principis in Hungariam irruptionem, qui secum auxiliarem Turcarum exercitum traxit, pepigerat ille antea cum Ferdinando inducias, quo extincto, eas solutas ratus, cum se Solymani Turcarum Imperatoris beneficio, & autoritate Hungariæ Regem diceret, contracto raptim exercitu Sachomar oppidum in finibus Pannoniæ inferioris munitissimum militari astu cepit; nam vespere qua hora armenta in oppidum reducebantur, submitit milites, qui post terga boum maximam pulveris nubem concitarent, ne ab oppidanis dignoscerentur: ita una cum armentis oppidum ingressi custodes repente adorti trucidarunt, eademque celeritate in apertas arcis portas insiliere, antequam præsidarii se colligerent, inde Hadadum, Arivanum Pannoniæ oppida cepit, ad Ungarum vero cladem a præsidariis Germanis accepit quatuor millibus amissis ex repentina glandium missilia procella, cum propius ad exploranda mœnia accessisset. Submitis vero mox cum copiis a Maximiliano Lazarus Suendus, ut Hungariæ opem ferret, Toccajum, & Serenschiæ oppida cepit, desertumque ab hoste Sachamar instauravit. Pellectus est in societatem hujus belli Turca, qui, ut pro comparando exercitu tempus aucuparetur, de redintegrandis induciis cum Maximiliano egit, ut pacis expectatione illusum, atque imparatum adoreretur, de quo rerum successu Pontifex Cardinalium Senatum certiores fecit, seque ad ferendam opem Maximiliano, & conjungendos mutuo fœdere in Turcam Principes studia omnia conversurum significavit.

Die Veneris VI. Octobris MDLXIV. fecit verbum de induciis fractis a Transylvano, qui quadam Oppida Maximiliani in Imperatorem electi occupaverat, & de dubio, quod bellum futurum esset in illis partibus inter Maximilianum, & Turcas, quod si hoc occurreret [quod Deus avertat] cogitandum erit de auxilio ferendo eidem Regi, & uniendis Principibus pro Christiana Republica, quibus rebus pro viribus Sanctitas sua se non defuturam affirmavit.

Licet vero Turca de instaurandis induciis missis Marco Zibinensi ageret, tamen Maximilianus Turcicarum artium non ignarus ad bellum strenue se accinxit, ac ne author belli, vel pacis osor videretur, suis edixit, ut ab injuriis in Turcam inferendis abstinerent, de bello vero, quem instruebat, apparatu Pontificem fecit certiores, qui hæc retulit in cardinalium Senatu. *Communicavit (inquiunt acta) Sanctitas sua sacro Collegio apparatus, quos comparabat Serenissimus Imperator adversus Vairvodam Transylvaniæ. Addunt acta de pia Maximiliani erga Pontificem observantia.*

XV. Decembris retulit se habuisse litteras Serenissimi Imperatoris, & ipsius fratris, quas attulit Episcopus Vintimiliensis, quibus significabant, velle continuare in devotione, & obedientia erga Sedem Apostolicam, & suam sanctitatem.

Refert Jacobus Augustus Thuanus Maximilianum Cæsarem per Prosperum Comitum Arcuensem dedisse ad Pontificem literas quarto kal. Decembris, quibus postulabat, ut de severitate Ecclesiasticæ permittis Sacerdotum conjugis remitteretur in Germania, & Hungaria; non enim calicis concessionem optatum fructum afferre posse, nisi penuria Sacerdotum laborantibus Provinciis ea in re subveniatur: subjungit ille, additam fuisse succinctam argumentorum pro Sacerdotum matrimonio contra coelibatum enumerationem cum mandato, ut brevis ille commentarius Cardinalibus communicaretur. Mox argutias Hæreticorum agglomerat, utroque testamento Sacerdotibus uxores permitti, Apostolos paucis exceptis conjuges habuisse, nec constare post vocationem iis præceptum, ut se ab uxoribus separarent, in prima Orientali, & Occidentali Ecclesia usque ad tempora Calixti Sacerdotum conjugia libera, ac licita fuisse: consuluisse Dionysium Corinthi Episcopum Pinyto Suffraganeo, ne coelibatus onus Fratribus imponeret; Paphnutium in Nicæna Synodo dixisse, non esse præbendam Sacerdotibus occasionem scortationis vetito conjugio. Dein digressus ad calumnias addit, vix inter multos Sacerdotes unum reperiri, qui castum coelibatum præstet, omnesque fere esse publicos scortatores cum animarum discrimine, & populorum offensione; quæ venena ex Rapsodo hæretico exfluxisse videtur, qui semper Hæreticorum causæ actorem, hostemque Catholicorum se in suis historiarum libris proficitur. Refelluntur vero facile eæ argutiæ a Sanctis Patribus, nam in primis veteres Sacerdotes, quo tempore ministrabant in Templo, colebant castitatem, cum itaque augustius sit Sacerdotium Evangelicum, in quo non vitulus, sed Filius Dei immolatur, eo magis a Sacerdotibus colenda est castitas, quare Ambrosius sensit in cap. 3. epistolæ prioris ad Timoth. *Omnes a conventu fornice abstinere debere, quia necesse est eos*

Act. Conf. sig. num. 134. pag. 392.

xxxviii. Jac. Aug. Thuan. l. 36.

Maximilianus conjugum Sacerdotum a Pio IV. peitit.

Ambr. in 2. ep. prioris ad Tim.

T. ad Tim.
c. 3. Syric.
in ep. ad
Him. Ta-
ur. in ep.
c. 7. Hier.
in ep. ad
Pam-
mach. c. 8.

Epiph. her.
59.

Baron. in
Annal. c.
8.

Epiph. ubi
sup.

Job. 4.

Ad Rom.
11.

quoridie præsto esse in Ecclesia, nec habe-
re dilationem, ut post conventum legiti-
me purificentur. Quod ait Lutheranus in
Novo Testamento permitti Sacerdotibus
conjugia, nullus unquam expressus tex-
tus ab Hæreticis de ea re afferri potuit,
immo contrarium ex Apostolo elicitur,
qui enim bigamum non admisit conti-
nentem, multo minus conjugali mune-
ri operam dantem: inquit enim Syri-
cius, *Scriptum est unus uxoris virum.*
*Non permanenti in concupiscentia gene-
randi dixit, sed propter continentiam fu-
turam, & Hieronym. in epist. ad Pam-
machium: Apostoli vel Virgines, vel post
nuptias continentem, Episcopi, presbyte-
ri, Diaconi, aut Virgines eliguntur, aut
vidui, aut certe post Sacerdotium in æ-
ternum pudici, & Epiph. Ecclesia libera-
gignentem unius uxoris virum non susci-
pit, sed eum, qui se ab una continuit,
aut in viduitate vixit. Quis vero usus
fuerit utriusque Ecclesiæ ex traditione,
& conciliis, & Sanctis Patribus constat.
Certe Nicæna prima Synodus canone 3.
id nitide interdixit. Cæterum Maximili-
anus non absolute petierat permitti con-
jugia Sacerdotibus, sed ut conjugati ad Sa-
cerdotium in iis locis, in quibus penuria-
erat Sacerdotum, admitterentur, quod per-
missum aliquando refert Epiphanius,
*Propter multitudinem, cum non inveni-
retur ministerium.* Quod ad Thuani, &
Hæreticorum calumnias attinet, omnes
fere Sacerdotes scortatores esse, optan-
dum summopere esset, ut ne unus qui-
dem hujusmodi inveniretur, & quamvis
Hierarchiam Ecclesiasticam Angelica
feliciorem haud quamquam præsumamus,
de qua scriptum est, *Qui serviunt ei
non sunt stabiles, & in Angelis suis ve-
perit pravitatem, quanto magis hi qui ha-
bitant domos luteas, & terrenum inha-
bitant fundamentum?* fidentius tamen
cum Scriptura dicam *Reliqui mihi se-
prem millia virorum, qui non curaverunt
genua ante Baal, quod cuique intuenti
probatos tot Sacerdotum mores facile appa-
rebit.* Quod si Thuani ætate obsoletior
fuerit Sacerdotum vita in Gallia, in qua
tunc ille scribebat, nunc probitate orna-
tior est, ut Apostoli verba repetenda sint,
*Ubi abundavit delictum, superabundavit
& gratia,* etenim hoc sæculo disciplina
Ecclesiastica maxime restituitur in Sacerdo-
tali ordine, tenente sceptrum Gallicum
Ludovico XIV. qui cum probe nosset reli-
gionem firmamentum esse Regnorum, fla-
grantissimo pietatis ardore Jansenistarum
hæresim nascentem ab Innocen. X. & Ale-
xandro VII. damnatam celerrime præfo-
cavit, tum animum regium ad evellendam*

radicitus Calvinisticam hæresim adjecit,
miraque sapientiæ politicæ artes in ea
extinguenda explicuit: etenim hæreticos
honorum, officiorum, & nobilitatis ti-
tulis exuit, plura Tempa a perduelli-
bus extructa temere, everti iussit, com-
posita cum externis hostibus pace, e-
xercitum fortissimum ad Regios nutus pa-
ratissimum, profusis militaribus stipen-
diis sustentavit, moventes arma impios
compefcuit, seditionumque authorès su-
stulit; ingentem præconum Evangelico-
rum multitudinem sumptu regio susten-
tatam ad fidei orthodoxæ veritatem in-
luce, & omnium oculis collocandam per
hæreticas urbes, & infecta oppida dif-
perfit, denique pluribus centenis milli-
bus animarum ad religionis cultum sua-
vissima providentia revocatis; adeo ut
in aliquibus urbibus conversi recenter ad
fidem singulari pietate delibuti in Ca-
tholicorum Civium amplexu irruerent,
ac lætitia lacrymas oculis exprimentes
felices se profiterentur.

Cæterum, ut redeat oratio, unde di-
gressa est, objecta ab hæreticis in Catho-
licos Sacerdotes crimina retorquet præ-
clare Surius in hæreticos, ut discant pri-
us trabem ex oculis suis tollere, qui fe-
stucam in oculis Catholicorum contem-
plantur. *Valde offenduntur (inquit Su-
rius) isti puri Evangelici impura vita
quorundam in Clero Catholico, & eam
vehementer traducunt apud indoctum vul-
gus. Sed sunt ex nostris, qui quandoque
in tabulas quasdam visitatorum istorum
Evangelicorum inciderunt, in iisque plu-
ra, & deteriora a conjugatis concionato-
ribus adulteria perpetrata legerint, quam
possint apud Catholicos in tam vasto orbe
scortatores reperiri. Quidam Lutherani-
cus Sacerdos mirabili fraude adeptus pa-
rochiam quandam uxorem duxit; ea cum
novello marito jam minus arrideret, toxi-
co ab illo perimitur, ut novis nuptiis via
sterneretur. Interrogatus cur tantum ad-
misset facinus? respondit, conjugium in
Lutheranis Sacerdotibus non relinquere
vagas libidines. Lutheranis id posset e-
xemplis doceri, ut maxime quoque repre-
hendendi videantur, qui hodie Catholicis
volunt permitti conjugia Sacerdotibus con-
tra omnia omnium sæculorum, & ætatum
exempla. Non frænatur libido libidini in-
dulgendo, sed graviter potius reluctando,
& piis studiis perpetuo vacando. Hæc ve-
ro est ratio cur Pontifex conjugatos ad
Sacerdotium non admisit, quod curis
conjugalibus impliciti, qua par est san-
ctitate, munus sacerdotale administrare
non possent, cum etiam Apostolus con-
jugatos abstinere ad tempus iusserit, ut*

Ludovici
XIV. ob
extinctas
in Gallia
hæreses o-
logium.

XXXIX.
Sur. in
com.

Luth. to. 2.
Germani-
co fol.
214.
Jodocus
Coccio
Julian. c.
to. 2. con-
tr. 1. 3. ar.
8.

XL.
Commendonus
cum Rege
Polono
valde uti-
le collo-
quium
habet.

Græc. in
vii. Com.
1. 2. c. 8.

Ep. ad
Car. Bor.
2. 1. in
R. g. ep.
Com. m.
Barber.

vacent orationi, eam vero controversiam
concilio Tridentino petentibus Ferdinan-
do Casare, & Alberto Bavariæ Duce a-
gitatam fuisse, nec aliquid innovandum
visum esse diximus. Num vero spes ali-
qua conversionis Lutheranorum ex ea
concessione affulgere potuit? nulla pror-
sus potuit, cum hæretici Pontificum, &
Conciliorum concessiones aspernentur,
& in contrarium semper tendere ex cœ-
co furore velint edochi ab Luthero, qui
referente Jodoco Coccio ita scribit. [*Si
Ecclesia per concilium aliquod, facto de-
creto Ecclesiastico contrahendi matrimonii,
uxoremque ducendi libertatem concederet,
tum se potius dissimulaturum, & creditu-
rum, quod is homo potius in gratia Dei
esset, qui toto vitæ suæ tempore unum,
duo, vel tria scorta haberet, quam alius
quispiam, qui secundum concilii definitio-
nem uxorem duceret, immo edicturum se
ait sub pena salutis amittenda, ne quis-
piam hujusmodi concilii permissione uxore
duceret, sed tum primum, vel conti-
nenter viveret, vel si id esset impossibile,
in sua scortatione, si meretricem haberet,
non desperaret.* Quisquis Lutheranus de-
speratissimi hominis omnia in despectum
Ecclesiæ molientis, sectariosque in exi-
tium impellentis sceleratissima verba per-
penderit, omnino eum, ne sponte in in-
feros præcipitet, deserturus est.

A Germanicis rebus ad Polonicas di-
gredimur, cum in Poloniam Commen-
donus, ut anno superiori rerulimus, per-
venisset, prima hujus anni die ad Re-
gium colloquium privatim admissus, ani-
mum Regis ad pietatem, ac in fide Ca-
tholica constantiam sedulo inflammavit
docuitque: subversa religione Regni fun-
damenta subverti, ac labefactari; adimi-
Regibus vires, ac tradi multitudini, &
seditiosissimo, ac audacissimo cuique
adjungi. Excitabat præterea Regem, pa-
rentis sui summi viri ac Regis in pro-
pulsanda Hæreticorum peste diligentia,
ac pietas; interduo vicinæ Germaniæ,
& tum maxime flagrantis Galliæ ruinas,
cladesque memorans, ut ex alienis malis
utilia sibi exempla caperet, hortabatur.
Jam sex ab hinc annis in Varaviensi e-
dicto pie, & prudenter comperisse Re-
gem, quorsum hæc errorum colluvies ten-
deret: nec ambigere Pontificem Maxi-
mum majori tum pio ardore pro fide
Catholica ipsum urgere, cum & majores
in dies seditiones excreverint in Re-
gno, & Ecclesiastici Ordinis oppressio
in immensum invaluerit, accepta præci-
pue occasione ex distorta Petricovienfis
edicti interpretatione, ex qua innume-
ros, qui irrepserant, abusus cum Com-

mendonus enumerasset, Rex gratis pri-
mum Pontifici actis, magnam ex tunc
existimationem de Commendono susce-
pit, ac multa salubria in Republica hor-
tatu, atque consilio ejus acta, multa, quæ
eventendæ pietati fuissent, rejecta sunt.

Nulla tamen major Commendonum
urebat cura, quam ut Ecclesiasticos Præ-
sules inter se dissidentes conciliaret. Res
erat maximis difficultatibus implicata,
quod externa specie amicitia, & bene-
volentia præferbatur, odium & obtre-
ctatio vigerent in occulto: perfecit de-
num hortando, obtestandoque singulos,
ut communem causam communibus con-
siliis agerent: non se, non dignitatem
suam pertinaci discordia proderent, ad
eamque evertendam gradum, aditum-
que ipsis Hæreticis panderent. Et quam-
vis imbutis prava æmulatione, atque in-
vidia animis mederi plane non potuerit,
id tamen est assecutus, ut alios adjungeret
sibi, alios verecundia obstrictos conti-
neret, æquioribusque, & erectioribus ad
omnia uteretur.

In tam acerba rerum Polonicarum
jactura, quando Luminaria, ut cum Pe-
tro Apostolo loquar, quæ in caliginoso
loco lucere debebant, mutuis inter se
obscurabantur dissensionibus, quid pu-
tandum de reliquo Populi statu? talibus
enim ducibus, quamnam possit infelix
plebs nullis instructa disciplinis, omni-
bus exposita erroribus, vel bona cape-
sere, vel mala vitare? cum in Regno
illo, velut in cœnofo gurgite undequa-
que confluentes Hæretici immergeren-
tur, quorum doctrinis nobiles æque, ac
plebei seducti in portentosa prolabeban-
tur flagitia, nec Lutheranam modo, aut
Zuinglianam, seu Calvinisticam haufe-
rant hæresim, sed etiam Tritheitarum,
Arianorum, Trinitariorumque, hoc est
in una natura individua Trinitatis ho-
stium blasphemias sectas, auctoresque
ipsos fovebant, atque impietatis, & in-
sanæ manifesta ediderant documenta,
quemadmodum de Palatino Vilnesi, qui
& ipse Trinitarius erat, ad Card. Bor-
romæum scripsit Commendonus, quod
in sua ditione Lithuanica profanavit Ec-
clesias, & in aliquibus locis Poloniæ pro-
phanandas affectavit, decretisque Regiis
obstiterere ausus est.

Cum vero circa præcipua Religionis
capita inter se ipsos Hæretici dissentirent,
ac mutuis digladiarentur altercationibus,
occasione accepta illorum impietatem,
pugnantiaque inter se dogmata Stanislaus
Episcopus Warmiensis, idemque Cardi-
nalis Sigismundo Regi patefecit, author-
que fuit, ut Regia edicta, quæ antea
ad-

XLII.
Gr. ibid.
Dissensio-
nes præ-
sulum
Polono-
rum ad
concordi-
am addu-
cere stu-
det Com-
mendo-
nus.

XLII.
Diverse
Hæreti-
cæ sectæ
in Polonia,
eorum-
que flagi-
tia.

Rescius
in vita
Card.
Hofii.

adversus Trinitarios tantum, utpote omnium scelestissimos ediderat, vel rescinderet, vel cæteros etiam Hæreticos iisdem edictis complecteretur, utilius futurum ratus, si hostes Religionis Catholicæ inter se bella gererent, quam si conjunctis studiis Catholicam Religionem oppugnant, de quibus idem Cardinalis, atque antea concilii Præses accuratissime scripsit ad Carolum Cardinalem Borromæum, ostenditque uti Hæretici propriis argumentis convincerentur; tum etiam certiorum fecit de iis, quæ, cum Rege Poloniae egisset, & quomodo interrogatus ab eo, cur Protestantes ad concilium Oratores suos non misissent, respondisset, illos iniquitatis suæ causæ diffisos iudicium diffuisse, lucemque odisse.

Reverendissimo, & Illustrissimo Domino meo Domino Carolo Borromæo Presbytero Cardinali tit. S. Marini in Montibus.

XLIII.
MS. Ara.
Vat. sig.
n. 3222.
ep. 142.

Cardinalis
Hofius
de rebus
Poloniae
scribit
Cardinali
Borromæo.

Fui per sesquihoram cum Regia Majestate Poloniae semotis arbitris, pluribus egi de gravissimis periculis Regno illius incumbentibus; operam illi meam in propulsandis illis pro virili mea detuli: paratum esse me ostendi vitam etiam cum sanguine profundere, dummodo morte mea salus Regni re præservari possit. Vidisse me dixi edictum contra Hæreticos scriptum: verum, quod soli fere Trinitarii comprehendantur hoc edicto, mihi probari non posse: hoc enim a Sacramentariis agi, ipsorum ut secta vigeat, a qua cum alienatos esse multos intelligant, & in dies etiam alienari plures propter exortam hanc Trinitariorum sectam, haud extinctam, quo sic viribus conjunctis magis formidabiles Catholicis esse queant. Quamobrem, aut omnes Hæreticos ex Regno simul exterminandos, aut si ferendi sunt aliqui, ferendos esse censui Trinitarios quoque, quo sic mutuis dissidiis ipsi potius ad invicem consumerentur, quam unius plus aliquid Catholicis negotii exhiberent. Cupere me simul, ut omnes expellerentur, Ministri saltem; nam si nobiles Ministri essent destituti, per quos variis, & peregrinis doctrinis abducuntur, non magno negotio paulo post eos ad officium, sanitatemque reduci posse. Petebam itaque, ne vel huius, vel illius sectæ fieret in edicto regio mentio, sed simul eucerentur omnes illi Ministri, quicumque non essent ab ordinariis Episcopis instituti, ne si una aliqua sola secta condemnaretur, approbati ceteræ viderentur. Quoniam vero satis illud perspiciebam difficulter obrineri posse, ut omnes ministri simul ex Regno eucerentur, ac si plurima ea de re edicta scriberentur, executioni tamen mandata non iri,

dixi Majestati Sææ, me cupere quidem omnes eici, sed si difficulter hoc præstari posset, non improbari a me consilium hoc Sææ Majestatis, quod externos tantum expelli veller, si hæc hi essent Germani, vel Helvetii, si hæc Galli, si hæc Itali: nam non solum Catholicos, verum & ipsos Hæreticos queri, quod Regnum illius Majestatis factum sit asyllum improbiſſimorum quorundam hominum, etiam earum, qui Christum Deum esse negant, quosque ipsi expellunt Geneva, & ex aliis quibusdam Helvetiæ Civitatibus, eos in hoc Regno non solum recipi, verum etiam honores magnos adipisci non sine magna, & Majestatis illius, & Regni infamia. Legisse me, quæ scribunt ea de re ministri Tigurini, tum & Heidelbergenses, quæ sunt a Calvino quoque, & a Smidero quodam hæc ipsa de re typis edita: pudere me vehementer, quoties & lego, & audio, Regnum hoc quod sexcentis annis jam Catholicum semper fuit, & orthodoxum, nec ulli alii vera pietate erga Deum, & Religione colenda cessit, nunc demum, ita traduci per universum Orbem Christianum, quasi factum sit asyllum impuriſſimorum quorundam Hæreticorum. Perire hoc etiam ad ipsius Majestatis infamiam: sed nec illud me ignorare, quod maxime laborent Sacramentarii Geneveses, Tigurini Heidelbergenses, & qui sunt etiam in hoc Regno Viri Nobiles aliquot, ut eiciantur Trinitarii, quasi propter illos tantum hoc Regnum infame sit, cum non majorem illi pariant infamiam, quam Sacramentarii, & Lutherani, & quicumque tandem alii; quamobrem nihil posse statui melius, quam ut omnes externi ministri Ecclesiarum, cuiuscumque tandem sectæ sint, exceptis Sacerdotibus Catholicis, proscribantur, & exterminentur ex omnibus terris Majestatis suæ: sic futurum, ut nulla videatur approbati, sed ex æquo condemnentur omnes. Apud me nullum esse discrimen inter Lutheranos, Zuinglianos, & Trinitarios: omnes ex parte Diabolo prognatos esse, nec unum alio meliorem esse.

Inter alia dixi & hoc Majestati ejus, me legisse, quæ Trinitarii scribunt, simul etiam, quæ Sacramentarii contra illos. Reperisse me in quodam Trinitariorum libello quandam admonitionem ad Ministros Tigurinos, & Calvinum. Horantur illos, ut respiciant diligentius ea, quæ Dominus nondum illis aperuit. Non dederat, inquiunt, omnia Luthero, plura dedit postea Zuinglio, & post jam aliis, & nunc cui vult. Non uno centenario annorum Antichristus suum Regnum stabilivit, omnia capita fidei corrupit,

ut

ut fundamentum illæsum ab illo putaremus. Fundamentum appellant doctrinam de Trinitate. Sed hoc eorum argumentum sic a Tigurinis ministris refellitur, ut negent universam Christianam Ecclesiam tam esse corruptam, ut illis videtur: nam si sic sentiendum est, dicunt, reiiciendæ erunt sacra litera; reiiciendum Symbolum Apostolicum, Nicænum, hæc enim in suis Ecclesiis legunt, & canunt Papistæ. Ceterum omnes hæreses, quemadmodum etiam a Cypriano scriptum legimus, non aliunde natas esse docuit, quam ex eo, quod unus Sacerdoti, qui Vicarium in terris agit Christi, non obtemperatur, & ab illo per summum sacrilegium se præcidunt homines se ipsos amantes, & privato suo, quam ad hanc Trinitariorum hæresim stantributes. Jam inde ab initio, cum per Lutherum excitationes has in Ecclesia Dei Satanas excitaſset, non eum alio spectasse, quam ad hanc Trinitariorum hæresim statuendam, nisi quod initio non paravit ab his ordiendum, quæ statim, ut audita fuissent, horrorem animis hominum incuſſissent; quorum tanta fuit aliquando pietas, tantus in Religione ruenda pius ardor, ut si quis vel de Sacrificio, vel de Sacramentis, & de veritate Christi Corporis in Eucharistia vel minimum ambigere fuisset ausus, statim in eum manus injecturi, & igni tradituri fuerint. Itaque facilius, minoreque negotio se quævis impia dogmata posse mentibus hominum instillare putavit, si prius a quibusdam in specie levioribus esset exorsus, quale est calix, & conjugium sacerdotum, quæ talia judicantur, ut nihil in illis impietatis esse videatur, etiam si privata sibi quis auctoritate usurpet: sed Satanam hoc maxime spectare, ut assuescant homines in exponenda Scriptura, suum sensum Ecclesiæ sensui, & consensui anteponevere; quod ubi quis ausus fuerit in uno aliquo Scripturæ loco facere, jam impediri non poterit, quo minus idem in omnibus etiam aliis audeat. Verbi gratia, audeat quis ita scripturam hanc interpretari: Bibite ex hoc omnes; quasi præceptum sit omnibus a Christo, etiam laicis, ut bibant ex calice, nec aliter salvos eis esse liceat, quod hoc sensu clara sit, & perspicua: mox audebit ille idem etiam hanc scripturam, Pater major me est sic interpretari, quasi non sit æqualis Patri Filius, ut creatura tantum sit, non autem Deus, quo sensu non minus clara visa est etiam hoc nostro infelici seculo hæc scriptura nonnullis, quam videtur quibusdam illa, Bibite ex hoc omnes: quamobrem si quis errare non vult, Ecclesiam ducem sequi debet, non autem sui cordis visiones, cum scriptum

ſit: Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.

Obiiciunt Sacramentarii Trinitariis vetustatem, concilia, Patres, quod non sit ab illis temere discendum; sed responderetur a Trinitariis: Cavete vobis a Gabonitis, qui imponebant Populo Dei laceris vestibus, immundo pane, &c. Sub nomine Dei nostri se venire dicebant, & impositum esse ab eis Populo Dei, Scriptura dicit, quod non consuluerunt os Jehovæ. Non imponant nobis Patres vetustatem, concilia; vetusti enim sunt isti panni, quos primo vos lacerastis in aliis articulis fidei; unus sit Magister noster Christus. Os Jehovæ consulendum, non hominum, sunt enim hic plerique Gabonitæ, qui vobis imponunt, amicos se profitentur, & nihil aliud interea optant, quam ut populum Dei Egyptum reducant, variis modis, & confessione Augustana, quod vobis postea Dominus patefacit. Sic agunt, cum Trinitariis Sacramentarii, opponunt illis Patres, vetustatem, & concilia, sed respondent illi vetustos esse hos pannos, quos ipsi primi lacerarunt in aliis articulis fidei; nec inepte respondere videntur; nam revera si licet hos vetustos pannos, Patres, vetustatem, & concilia in uno aliquo fidei articulo lacerare, quis prohibere poterit, quo minus idem liceat & in aliis? Mihi hoc responsum Trinitariorum valde probari dixi, quamvis eorum doctrinam impiam iudicem. Sed apertius certe respondere non potuerunt; nam hoc est hæreticum esse, & inde manat omnis impietas, cum a Patribus, a conciliis, a vetustate disceditur, cum isti vetusti panni lacerantur.

Hæc, & alia pleraque in eandem sententiam dixi, & audivit me Majestas sua magna cum attentione: sibi quoque idem visum fuisse, ut omnes potius externi ministri, qui Tempa occuparunt, proscriberentur edicto Regio, quam soli Trinitarii; nam expedire, ut habeant suos etiam alios adversarios Sacramentarii præter Catholicos, cum bellum hæreticorum sit pax Ecclesiæ; itaque sic edictum illud conscripum iri. De libertate Ecclesiastica non fuit locus agendi cum Regia Majestate pluribus, sed agi cum Procancellariæ voluit. Et mox.

Egi etiam cum illius Majestate de his, quæ per me fuerunt acta in oppido meo Braunspergensi: nam sparsus erat rumor Danisci, & alibi, quod ego magna vi, & austeritate usus fuerim, quod confiscare bona Civium voluerim, cum tamen ab ea cogitatione longissime abfuerim. Itaque quibus rationibus cum illis egerim, commemoravi, nulla me vi usum esse; veterum

rum persuasionibus tantum, quibus illi tandem locum dederunt. (& paulo post.) Probavit Majestas sua factum hoc meum. Mihi hæc ratio (inquit) plurimum probatur, prius ut homines doceantur, quam ut aliquid in eos durius consulatur, & vellem, ut fieret Synodus Provincialis, ad quam vocarentur etiam Sacramentarii, atque omnes rationes inirentur, quibus de sententia sua deduci, & ad unitatem Ecclesie possent aggregari. Tum ego: Absit, inquam, Serenissime Rex, ut Synodus talis habeatur, nam ego nunquam illi cuperem interesse. De fide nihil statuum est, nisi in œcumenicis Conciliis, quale nostris temporibus indictum Tridenti, & viginti fere totos annos duravit, neque tamen quisquam Hæreticorum ad illud unquam venire voluit. Catholicam Ecclesiam concilium œcumenicum repræsentat: quamobrem in eo, non autem in aliquo Provinciali, vel nationali concilio de his, quæ pertinent ad fidem Catholicam, statui debet. Nos profitemur in symbolo credere Ecclesiam Catholicam, non Polonam, non Lithuanam, non Germanam: velle autem scorsum aliquid in aliqua Provinciali Synodo statuere, quid aliud esset, quam hunc articulum fidei tollere: Credo Sanctam Ecclesiam Catholicam, & loco illius dicere: Credo in Sanctam Ecclesiam Polonam? Quando autem finis erit disputandi, si quæ toties in conciliis œcumenicis decreta jam sunt, ea nihilominus in controversiam vocari debent? Hoc potius agendum est ab his, qui summa cum potestate versantur, ut quæ decreta sunt in conciliis, executioni mandari possint.

MS. Arc.
Var. sig. n.
3221. P.
445.

Quærebat ex me majestas ejus [scilicet Polonica] quid causæ esset, quod nullos Protestantes miserunt ad Concilium? Respondi, me nullam aliam videre, nisi quod causæ suæ non fidebant, seque sua impia dogmata minime tueri posse intellegebant; nam ad singulos principes, & non modo ad singulos, verum etiam ad Civitates majores missi fuerunt a Pontifice nuntii, quorum etiam unus hic præfens adest, quod responsum tulerint, proculdubio Majestas Vestra non ignorat. Deinde datus illis erat saluus conductus, qualem ipsi cupiebant, nec erat, quod ultimum periculum reformidarent, sed notum est illud, Qui male agit, odit lucem; cum essent sibi conscii perverse suæ doctrinæ, nec se tueri posse dicebant, non autem sunt in lucem prodire. Quærebat ex me, quas tum illi causas adferebant, cur venire nolent, aut suos mittere? Confuseras illas, inquam, quod non esset ab Imperatore concilium indictum; quasi vero

sint omnia Regna imperatori subiecta, ut ipse possit indicere concilium, aut quasi ad illum hæc indicio pertineat, cum tamen ipse Imperator libenter agnoscat Pontificem, tamquam superiorem, & iure hoc indicendi concilium ultro illi cedat. Mirum est, inquam, quod isti homines tam sunt arrogantes, ut quorum iudicio se subicere vident Imperatorem suum, ab eis judicari de doctrina sua nolint. Fuisse, & alias quasdam ab illis causas adductas, sed eas frivolas. Deinde legisse me libellum, cujusdam Sacramentarii, qui inscribitur, Victoriæ veritas; & ruina Papatus Saxonici; in quo gloriatur quidam, Lutheri, qui se Papam fecit in Germania tunc Confessionis Augustanæ dogmata iam esse proculcata. In eo libello præscribuntur a Sacramentariis eadem leges Lutheranis, quas Lutherani scribunt Christianis, quos vocant Papistas, nam sicut Lutherani nolunt habere Episcopos iudices, quod eos auctores esse dicant, sic & Sacramentarii primam hanc ponunt legem, Superintendentes Lutheranis volunt absolvi ipsos, Catholicos Episcopos intelligit, a iurejurando, quo sunt obstricti Pontifici; sic & Sacramentarii statuunt hanc alteram legem, Superintendentes, & doctores Lutheranis laxentur a iuramento, quod præstiterunt in nova quatuor Evangelia, in male intellectam Confessionem Augustanam, in Apologiam in articulis Smalcaldicis, in agendas Ecclesiasticas. Tertiam ponunt legem, Solum Dei verbum sit iudex, quod etiam in ore est Lutheranis. Quartam, tot numero sint Lutheranis, quod Zuingliani, & habeant paria decisiva suffragia. Quintam, detur utrisque saluus conductus. Sextam, aboleantur omnes illegitimæ condemnationes, quæ a tempore componi non possint, hunc usque diem contra Tigurinos latae sunt; Quod idem fieri cupiunt Lutheranis condemnationibus contra se latis. Septimam, si partes componi non possint, transactio instituat Passaviensis, & addunt Coronidis loco, quod nobis volumus fieri, etiam aliis facere debemus. Hic dixi, quas leges dant Christianis Lutheranis, vicissim easdem illis præscribunt Sacramentarii: quas tamen Lutheranis non recipiunt. Multus mihi fuit sermo de eo quod Episcopos iudices recusarent, quod solum Dei verbum iudicem esse vellent, cum, qui iudicium proferre debet, eum voce uti oporteat, quod scriptum Dei verbum facere non potest. Videat autem, dixi, Majestas Vestra, quale sit hoc si quis dicat: Nolo quod me Rex, vel ab eo iudices instituti iudicent, sed iudicent me statuta, sive leges Regni, illas audiam. Poteruntne statuta, sive leges Regni proferre senten-

Quis sit
iudex
contro-
versiarum
fidei.

tentiam, quæ audiatur, & cognoscatur, cum has ipsas leges pro suo quisque commodo interpreteretur, nisi fiat id voce illius penes quem est ejus rei potestas, cum præclare scriptum sit a quodam ethnico quod lex est mutus Magistratus, Magistratus vero lex loquens? Oportet igitur a Magistratu sententiam proferri. Tum Rex, Certe, perquam simile est hoc; nam experior quam etiam nunc unusquisque vult interpretari statuta Regni iuxta sensum suum. Sed necesse est, ut penes Magistratum sit earum interpretatio, ut quem ille protulerit, is esse legis sensus iudicetur. Ita est, inquam: absurdissimum est igitur, quod isti tantopere contendunt, solum Dei verbum ut sit iudex, cum hoc ipsum Dei verbum quisque pro se trahat, ut necessario illud ab illis, quibus hæc a Deo potestas est concessa, explicari, & definiti oporteat, cum scriptum sit. Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore ejus. Hæc fere per tempus cum Regia Majestate egi &c. XV. Junii MDLXIV.

XLIV. Hæc cum opportune insinuasset Regi Stanislaus Cardinalis Hosius, viam propemodum aperire Tridentini concilii acceptioni visus est, quod duobus postea ab hinc mensibus ipso, & Commendono admittentibus in Varfaviensi concilio exceptum est. Ut autem res clarius innotescat, ab Antonio Maria Gratiano Episc. Amerino, qui tunc aderat, magna ex parte desumemus. Pontifex Maximus, scribit ille, concilii acta, decretaque cum autoritate sua comprobasset, rataque omnia habuisset, & referri in volumen, edique, atque pareri legibus iis imperavit; hunc librum ad Commendonum in Poloniam misit, ac dare operam iussit, ut publice acciperetur, ex ejusque præscripto res Ecclesiastica administraretur. Ea res magnam Commendono curam incussit, magnæque illi difficultates proponebantur, quæ ab Hæreticorum factione prævalida, & Regi ipsi formidolosa, quæ ab Vangio [erat is Gnesnensis Archiepiscopus, ac Poloniae Regni Primas] causis publici dissidii, atque alienationis quærente. Agere cum Rege, & ei solum librum tradere, ut tutius, ita neque ex dignitate rei esse, neque satis firme receptum a Rege videri poterat, quod unus non de suorum sententia Rex accepisset. Reddere porro in Senatu, ne res in disceptationem veniret, atque etiam ne contententibus Hæreticis, si dubio alio, atque incommodo responso vulneraretur, tenebat. Hælsperge in Prussia erat, cum id Pontificis mandatum accepit, eo profectus ad videndum Stanislaum Hosium Cardinalem Warmiensem,

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

tunc maxime Tridento reversum. Cum igitur aut conandum sibi, ut a Rege, Senatuque acciperetur, aut aliter non redendum eum librum statuisset, particeps concilii sui uno Warmiense habito, profectus ab eo magnis itineribus ad Regem contendit: qui longe inde in Lithuania finibus Parzovia conventum Regni habebat. Eo Commendonus cum venisset, priusquam aliud inciperet, aut rem cum ullo communicaret, Regem convenit, atque cum eo de tota re diligentissime egit, quo sibi ex sententia præparato, cum placuisset Regi eadem die verba Legati audiri, Commendono in cubiculo suo relicto, seque sibi operari iussit Senatam ipsum ipse ingreditur, nec diu moratus ad accersendum eum duos Senatores misit, a quibus in Senatam, qui frequentissime jam convenerat, est introductus, auditusque magno silentio. Porro tanta vi, tanta gravitate, atque contentione peroravit, ut non commoverit modo Senatam, & maxime Seniores, qui & pristinum Regni valetudinem optabant, & ejus initia morbi abominabantur, sed ipsos quoque Hæreticos obtulerit. Ego quidem [verba sunt Gratiani] qui præfens penes ipsum aderam, librum manu ferens, affirmare possum, plerisque lachrymantibus me animadvertisse. Cum finem dicendi Commendonus fecisset, velleque Senatu abire, manere eum Rex iussit. Haud enim, inquit subridens, minus libere apud linguæ nostræ ignarum, quam si abesses, sententiæ a nobis diceretur, ac statim exquiri capta sententiæ. Vangius Archiepiscopus Gnesnensis, qui primus rogatur, ab ingenio suo non discedens, cum magno honore verborum, & Pontificis Maximi studium, & Parvum Tridentinorum sapientiam extulisset, accipiendum quidem in presentia librum, sed Commendono respondendum censuit, Regem, postquam illa decreta cum suis legerit, quid sententiæ habeat, iudicaturum. Cum Episcoporum, & Catholicorum omnium fremitu aspernantium orationem ejus est auditus, quæ sub arbitrium Regis, Senatusque revocari concilii scita videbantur. Tum Rex non expectatis aliorum sententiis, quas ex murmure perspexerat, satis scire se dixit, eam Commendono orationem ex tempore habitam, cum accessu suo ea die in Senatam venisset, neque ita futurum divinare potuisset, ut quæ tanta vi, atque ordine pronuntiasset, ea divini Numinis instinctu magis, quam præmeditatione, aut facultate sua dixisset, ac monuisse eum existimari posset. Itaque sibi placere, ut concilii œcumenici iussa accipiantur, iisque, ut convenit, & decet, obtemperetur. At-

V v v que

que in hanc sententiam per Vicecancellarium, ut mos Regni responsum Commendano est redditum, deque eo Rex, Senatusque multis inde, & gravibus verbis est ab ipso collaudatus.

XLV. *Act. Conf. ms. Card. Sp. sig. n. 134. pag. 390.* His ita feliciter expeditis non est cunctatus Rex Pontificem Maximum de omnibus certiore facere, qui convocato die VI. Octobris Cardinalium Senatu, dixit, Regem Poloniae in conventu publico sui Regni presentibus Principibus selectiis librum concilii a Nuntio Sanctitatis suae, & concilium ipsum acceptasse, & curaturum se promississe, ut in Regno suo servaretur, fecisseque etiam edita publica contra Haereticos & forenses, ut e Regno exirent, & aliud contra Haereticos ipsius Regni, & lectae fuerunt litterae, & edita publica per Reverendissimum de Gonzaga, ut ultimum presbyterum, cum nullus ex Diaconis adesset, & Sanctitas sua maximis laudibus prosequuta est Regem, dicens ceteros Principes illius exemplum sequi debere, & ita Protectoribus mandavit, ut scriberent, neminem enim esse, qui Regnum magis infectum haberet, & tamen omnibus postpositis Concilium acceptasse.

Sigismundus Rex Poloniae Haereticos persequitur.

MS. Car. Ghisi li. G.

XLVI. Porro epistolam Regis ad Pontificem scriptam ex actis Consistorialibus pariter acceptam inferere visum est, tum ad Regis pietatem, tum ad Commendoni Apostolici Nuntii prudentiam, ac dexteritatem magis, ac magis insinuandam; quae erat concepta verbis his. *Beatissime Pater, & Domine Clementissime.*

Epistola Regis Poloniae ad Pontificem de Concilio admisso.

Post oscula pedum Beatorum, meique Regni, & Dominiorum meorum commendationem. Jam inde ab eo tempore, quo ad me venit iussu Sanctitatis Vestrae Reverendus in Christo Pater Dominus Joannes Franciscus Commendonus Zacynthii Episcopus, nunquam mihi visus est deesse, tum officio suo, tum dignitati etiam Sanctitatis vestrae; qua in re non solum mihi probavit voluntatem suam, sed etiam prudentiam, & dexteritatem, quod cum semper assatim praestitisset, tum hoc potissimum tempore conventus Regni mei, cum Varsoviam ad me venisset, ita se demonstravit, ut non a me solum, sed a toto Senatu meo suarum virtutum laudem referret. Nam cum librum concilii a Sanctitate Vestra mihi reddidurus, a me propterea in Senatum quasi ex tempore adductus esset, ejusmodi oratione est usus, ut temporum nostrorum iniquitatem, & perturbationem ob oculos posuerit, & Sanctitatis vestrae singularem de Regno meo in his perturbatis temporibus causam, & sollicitudinem predicaverit, & me denique, Senatuique meum

Extat haec Oratio Commendoni edita in vita ipsius l. 2. c. 11.

ad complectendum arctius Rempublicam, cujus salutem Religione Catholica dixit contineri, nomine Sanctitatis vestrae diligenter adhortatus fuerit, ita quidem, ut haec ipsius oratio plerisque commoveret, ab omnibus approbaretur. Quamobrem ego, qui studium meum nunquam per Dei gratiam ab hac Sede Sanctitatis vestrae aberrare sum passus, & librum quidem ipsum concilii, qui a Sanctitate vestra mihi reddebatur, animo accepi prorsus gratissimo, & quod superest omni meo studio, ac diligentia curabo, ac providebo, ut praecipua ejus libri, & instituta non solum in his chartis, in quibus mihi reddita sunt, contineri, sed etiam in Ecclesiis Regni mei, ac denique in populi mei mentibus, quam maxime fieri poterit, vigere videantur. Interea me, Regnumque hoc meum Sanctitati vestrae etiam, atque etiam in protectionem commendo. Datum in Conventu Generali Varsoviensi die XVIII. mensis Augusti MDLXIV.

Sanctitatis vestrae obsequentissimus filius Sigismundus Augustus Rex Poloniae manu propria scripsit.

Sed illud etiam egregium Catholici Principis argumentum Sigismundus Augustus in eodem Varsoviensi conventu exhibuit, quod omnes haereticas, atque ab unitate fidei extorres, Regno excedere edicto mandaverit; quod cum praecleara referat documenta, quanti Regnorum quieti consultum sit, ne dissensiones in credendo admittantur, atque ut omnes idem sentiant, justum existimamus hic referre, eoque veluti classico quodam Reges, ac Principes excitare, ut peregrinis, atque novis doctrinis Populos suos non patiantur abduci, Davidicum illud repetentes. *Et nunc Reges intelligite, crudimini, qui judicatis terram. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, & pereatis de via justa.*

Sigismundus, &c.

Universis Palatinis, &c. Plerisque veteribus, tum recentibus exemplis exterioribus, nunc autem quoque ex domestica, ac nostra experientia aperte cognoscimus, consensu quidem, & concordia Religionis firmari, ac stabiliri Respublicas, easdem autem a commutandis, & perturbandis pro cuiusque arbitrio Religionibus, plusquam ulla alia re dissipari maxime, & everti; quod quidem cum omnes omnium Nationum, quantumvis barbarae, & inanes, ac falsae Religiones confirmare videntur; tum in nostra potissimum christiana verum esse ostendit; quae ut sola vera Religio est, ita ubi catholica Ecclesia...
iisdem

XLVII. Haereticos Polonia excedere jubet Sigismundus Augustus.

Pf. 2.

Act. Conf. l. 6. p. 286.

iisdem studiis, ac caeremoniis culta fuerit, ubi praesentem prope & propitium Deum; & e contra, ubi studiis, ac litibus diversis contaminata, ibi maxime facit alienum & aversum: cujus sane utriusque rei nostra, & majorum nostrorum memoria facile exempla suppeditare potest. Etenim donec patrum nostrorum memoria, idem de Religione Christiana esset nostrorum hominum sensus, & consensus, vidimus, quanta esset veritas in legibus, & auctoritas in magistratibus, & pudor ac obedientia dominaretur in privatis, tum etiam, quanta omnium rerum prosperitas omnia illorum facta, & consilia consequeretur; sic quidem, ut & universus hic Imperii nostri orbis, quam longe, & late patet, & universus splendor opum quem per Dei gratiam his fere adhuc temporibus videatur in Regno nostro, sola propemodum Christianae Religionis consensione, & ab initio partus, & per sexcentos annos ad nostra usque tempora esse servatam videatur. Cum intra paucos hos annos, ubi ab eius Religionis concordia obliti muneris, officiique nostri discedere cepimus, & leges elanguerunt, & Magistratus dignitatem prope omnem amiserunt, & pudor & obedientia plane interit, quas res ut privatim quidem confusio, & publice tanta omnium rerum perturbatio est consecuta, ut interdum vix ullis nostris consiliis posse videatur reparari. Quod quidem ira, atque indignatione iustissima immortalis ipsius Dei non dubitamus evenisse. Cum enim haec tenus impunita extiterit in Regno nostro hominum quorundam aperta in Dei Majestatem, & Catholicam Religionem potulantia, qui neficium ex quibus lateribus procedentes non solum Religionis nostrae mysteria, sacraque omnia perstringere, sed etiam ipsi Dei Filio palam convitium facere non verentur, & quae ab hominum, atque adeo Angelorum ipsorum intelligentiam remota sunt ea sub sensu ipsos suos subicere conantur. Idcirco ab his quoque politicis rebus merita nostra quidem sententia Deus confudit consilia nostra, ut interdum ne satis quidem ipsa explicari videantur. Quamobrem de constanti, atque consentiente consilio nostri sententia, quod nobis in hoc Varsoviensi Conventu Generali adfuit, ita statuimus, & praesentibus litteris nostris edicimus ac severe mandamus, ut omnes externi homines, qui ex aliis Religionibus propter supradictam Religionis causam huc confluxerunt, & qui a catholica Religione aversi nova dogmata nostris hominibus obtrudere, eaque sive privatim, sive publice tam scripto, quam voce viva proferre audent, continuo ex omnibus ditionibus nostris ita emigrent, ut ne quis prorsus eorum ad Kalendas Decembris intra fines nostros remaneat. Quos nos jam pridem hoc ejusmodi decreto nostro proscribimus, & ex omnibus ditionibus nostris exterminamus, proscripsimusque, & exterminatos esse, & haberi volumus, denuntiantes singulis eorum, quod quisquis ejusmodi post tempus designatum intra fines nostros versari visus fuerit, hic utique per officium praefectorum, Capitaneorumque nostrorum capi, vinciri, & ut facinorosus, ac seditiosus in Rempublicam plecti, ac puniri, & praeterea a privatis etiam hominibus si quid forte ejusmodi sibi evenerit, ejus rei culpam omnem non in alium quam in se ipsum conferre debebit; neque enim sane amplius ferre possumus, ut propter paucorum quorundam exulum, & abjectorum hominum licentiam, ac temeritatem diutius haec irati, atque infesti Dei iudicia sustinere omnes in universum, necesse habeamus, &c. Addit contra remissos executores poenas, jubetque publicae praeconi voce edictum ubique publicari. In Conventione nostra Generali Varsoviensi die VII. Aug. anno Dom. MDLXIV. Regni nostri XXXV.

Petrus Miscous. Rp. Vicef.

Haec Sigismundus Augustus non minus pie, quam veraciter dixit, & edixit, cum non ambiguum sit, eos, qui violaverunt fidem, tutos esse non posse: quod perenne veluti monumentum invictissimae Polonorum genti hic statuimus, ut cognoscant, consona fidei virtute magis, quam militum robore quaeri solere victoriam; nec unquam hostes metuendos, nisi quando, quod Deus avertat, ab Ecclesia Catholica non armantur ad pugnam, tunc enim profecto, quod scriptum est, adimpleretur, *Nec poterit stare ante hostes suos: eosque fugiet, quia pollutus est anathemate.*

Hujus edicti occasione, quod praeteris Commendonus jugi suasionem, ac industria obtinuerat, cum veluti admoto igne latitantes bestiae e silva diffugerent, magno Regni emolumento infamis ille Fidei, ac Religionis desertor Bernardinus Ochinus est ejectus, qui novis, ac inauditis blasphemias bellum Trinitati ipsi inferre, aut revocatis antiquis Arrii opinionibus, aut deterioribus additis, impudentissime paraverat. Polygamiam insuper evulgato a se libro intrudere conatus, ac christianam rempublicam fusdeque non minus opinione, quam conjugiorum varietate confundere. Metu igitur suppliciorum Ochinus Polonia excessit, ac omnibus iam terris extorris, ac profugus, cum in vili Moraviae pago

Jos. 7.

XLVIII. Haereticus & in primis Bernardinus Ochinus Haereticus Polonia ejicitur.

Vita Car. Commen. l. 2. c. 9.

a veteri amico esset acceptus, ibi (ut scribit Gratianus) senio fessus, cum uxore, ac duabus filiabus; filioque uno peste interiiit. Cui etiam sententiæ Hofius Cardinalis Varmienfis sese subscribit. Condigna prorsus retributione, ut qui tot animas pestilentia hæreticarum opinionum infecerat, pestilentia consumptus decederet. Verum de loco mortis ejus inter se disputant Authores, nec desunt qui extremo vitæ tempore illum respuisse, fidemque catholicam palam extulisse scribant: verum cum parum valido nitantur fundamento, modicam, aut nullam repererunt fidem apud plerosque, ac Raynaudus in libro de Judæ postero Apostatis a Religiosis Ordinibus, Bernardinum ipsum Apostatam periisse deplorat [I].

Hist. A-
vian. p. 2.
l. 22.

Theoph.
Rayn. 10.
17.

XLIX.
Mariam
Scotiæ
Reginam
ad Conci-
lium
Tridentinum
recipiendum
hortatur
Pontifex.

Ad afferendam catholicam fidem, atque Tridentini concilii decreta observanda Pius Pontifex Mariam Scotiæ Reginam transmissis ad eam Synodi actis XIII. Junii per epistolas inflammavit, quibus etiam illam est hortatus, ut hæreticos, vel hæreseos suspectos dignitatibus amoveret. Joannem quoque Archiepiscopum Sancti Andree Scotiæ Primatem, ut ex Sacrosancti concilii præscripto male de fide catholica sentientes reprimeret, est hortatus, illius in fide constantiam commertis efferens laudibus, quod multos pro ipsa labores susceperit, multasque subierit ærumnas; gratulatusque est illi non modicum, cum ex Apostolo passionum hujus temporis cum futura gloria comparatæ non exiguæ tantum, sed nullæ sint. Glasceensem etiam præfulem incitavit, ut ad eadem decreta servanda omni studio incumberet. Id ipsum præstitit cum Sebastiano Lusitanæ Rege, atque Henrico tit. SS. Quatuor Coronatorum Card. ejus patruo.

Pius IV.
tit. ar. 10.
5. ep. 140.

Ep. 197.
Ep. 61. 85.
Ep. 52.

L.
Mauric.
l. 8. hist.
Ven.

Pius lib.
brev. di-
vers. ep.
17.

Italiæ etiam Principes sollicitati a Pio ut eadem decreta operi mandanda curarent: inter quos Veneti magna prudentiæ, & aliarum virtutum laude exaggerati, cum probe intelligerent, Religionem firmissimam esse basim Imperii, Amplissimo Senatufconsulto sanxere, Tridentina decreta sanctissime servanda, cuius exemplum Pius ad Cosmum Florentiæ, & Senarum Ducem misit, ut eorum

laudem, ac religionem æmuletur, nec non ad Ducem & moderatores Republicæ Genuensis; ac Pontifex ipse, ut grati animi argumentum erga Venetorum Rempubliam, ejusque in Apostolicam Sedem obsequia præberet, Palatium prope ædem Divi Marci a Paulo II. Romæ excitatum, eidem liberaliter est elargitus, amplissimoque diplomate Venetorum laudibus conferto munus ornavit. Philippus quoque Hispaniarum Rex catholicus Tridentinæ Synodi decreta in suis regnis, atque Provinciis servari piissime jussit.

Concili-
um ab
Hispanis
Italiisque
excipitur.

Cum talia a catholicis Principibus gererentur, ad plenioris fidei, atque unitatis Ecclesiasticæ commendationem; Romam pervenit Michaelis Armeniorum Patriarchæ Internuntius, qui subjectas literas ad Pium attulit, quibus Patriarcha Primatum Romani Pontificis pie agnoscebat, atque Romanæ Ecclesiæ conjunctionem supplex efflagitabat.

LI.

A Porta Eccimiazin, & ab omnibus Sanctis ibi commorantibus, & a cunctis Archiepiscopis, & Ministris illius loci, & a Michaele Patriarcha, & ab omnibus fratribus dilectis, qui omnes simul devore osculamur Reliquias Sanctorum Apostolorum, & cum effectu etiam osculamur pedes Patris nostri S. Pii Quarti, qui vere Petrus est: Pacem quoque damus omnibus Reverendissimis Cardinalibus, cunctisque Regibus, ac Principibus Christum diligentibus, Amen.

Ext. in
MS. Car.
Bor.

Certiores facimus Sanctitatem tuam, quod Anno Domini MDLXII. vigesima die mensis Maii de Sebastea Civitate Ego Michael Catholicus miserim ad Beatitudinem tuam Abagarum Benedictum cum duabus literis, una pro obedientia Sanctitati tuæ præstanda nomine omnium nostrum, & ad osculandos devote Beatitudinis tuæ pedes; altera vero benedictionis nostræ in eum, & meæ procure, quam fecimus coram omnibus prædictis, ut legitimus procurator noster sit, ac fide dignus apud Beatitudinem tuam, una cum filio suo nomine Sulthan, & puero suo nomine Alexandro, firmiter sperantes, ac perentes, ut confirmeris, & renoveris Condacium nostrum, quod olim Beatissimus bonæ memoria Papa Silvester, & S. Constantinus

Armeniorum
Patriarcha ad
unitatem
Ecclesiæ
redit.
Nanti-
umque
Romam
misit.

NOTÆ [I] O Chini obitus isto quidem anno a scriptoribus consignatur; & anno quidem labente, ut ex eorum pariter testimonio constat; sed certus mensis & dies ignoti. Locus ubi fato intercepit est, Slaucow Moraviæ parvum & obscurum oppidum fuit. Grassante hæc correptum una cum uxore & duobus filiis scribit Gratianus in vita Commendoni. Sed errasse illum ad uxorem, quod attinet recte admonet Nicéron *Memoir. pour servir a l'Histoir. des hommes illustr. to. XLIX.* uxor enim ante aliquot annos obiit; ipse vero cum filiis vulgato pestis morbo implicatus, filii quidem sublatis sunt; pater vero ex præfenti quidem morbo convalescit, sed post hebdomadas tres iterum ægrotans interiiit. MANSI

sinus Imperator largitus est Regi nostro Tartaro, & S. Gregorio primo nostro Patriarchæ, seu Catholico, quod [obsecramus] confirmate, ac nobis remittite, renovantes veterem illam inter nos amicitiam, ut fiat unum ovile, & unus Pastor, quod ut fiat tempus prope est, ut liberemur ab hac captivitate per manus vestras.

Hæc enim signa eidem Abagaro Misso nostro dedimus, ut Sanctitati tuæ asserat. Miron, Crucem auream, Annulum benedictum, & Reliquias S. Theodori Martyris, paginam quoque omnium locorum, ac Monasteriorum cunctorum Populorum nostræ nationis Armenorum. Exemplum etiam dicti Condacii, quod scriptum fuit sanguine Christi precioso in æternum inviolabili. Nunc enim mæsti sumus, ac nimis lacrymabiles, quia de Insula Cypri tantum notitiam habuimus de eo, ex alio vero loco nunquam habuimus, neque per vocem, neque per epistolam. Speramus quidem, Sanctissime Pater, te ob amorem Christi certiores nos facturum, si idem Orator noster cum pace, & incolumitate pervenerit ad vos, qui quidem est vere Orator noster: nos autem omnes obedientes sumus Sanctitati tuæ, ac verbo tuo. Quicquid enim ei præceperis, nos devote suscipiemus, usque in diem Christi, velut Condacium præfatum. Manus enim nostra, & lingua brevis est inter infideles, propter quos, neque epistolam, neque munus Sanctitati tuæ dignum possumus mittere. Haud solum Turcas timeamus, sed magis etiam malos Christianos, qui mixti sunt infidelibus, nam boni, & mali ubique reperiuntur. Amicitia vero, & conversatio nostra cum bonis est semper: si enim ille Orator noster saluus ad vos pervenerit, ipse erit clavis animæ nostræ, & nos læti erimus, ac jugiter mittemus epistolas ad vos, apertas scriptas superioribus characteribus, quos nemo, nisi ipse solus sciat. Et si aliud quoque signum volueritis, duabus manibus suis, veluti dextera sua utitur. Aliud quoque signum: scit superiora elementa prisca, nisi tantum ipse, qui ea etiam docebit. Devote petimus, ut ipsum cum amore suscipiatis, & ostendatis ei omnia loca sancta, ac reliquias universas, quæ ibi apud vos sunt. Et quando voluerit discedere, benigne mittatis cum literis favorabilibus, & cum optimo comite, ut possit veraciter nobis narrare, quicquid viderit. Vos sapientes, nostros ritus optime scitis. Epistola hæc scripta fuit Eccimiazin Anno a Nativitate Jesu Christi MDLXIII. Prima die mensis Aprilis die vero quinta feria.

A tergo

Perveniat hoc scriptum ad magnam Romanam ad pedes beatissimi Papæ Amen, Amen, Amen.

Jo. Baptista Ætiops interpretatus est, Roma XX. mensis Martii MDLXIV.

Interrogatus de fidei articulis Abagarus Armeniorum Orator, hoc responsum in publicam formam redactum dedit.

Nos Armeni, qui in captivitate sumus sub potestate Turcarum, & Persarum, hæc fidem tenemus, & observamus.

Credimus Patrem ingenitum esse, & Filium genitum, & Spiritum Sanctum (ex utroque per modum unius principii procedentem, & hos tres unum esse Deum.

Credimus Mariam Matrem Dei esse Virginem ante partum, & post partum.

Credimus etiam Christum, assumpta, humanitate, omnia miracula fecisse.

Credimus Mariæ salutationem, Christi Nativitatem, Præsentationem in Templo, Baptismum, Transfigurationem, Crucifixionem, triduanam sepulturam, Resurrectionem, Ascensionem.

Credimus sedere ad dexteram Patris, & iterum venturum.

Credimus etiam eum totam humanam naturam, præter peccatum, perfecte nascendo sumpsisse. Hæc quidem omnium nostrum est fides.

Habemus libros Veteris & Novi Testamenti septuaginta duos; Prophetas omnes, centumquinguenta Psalmos, Evangelia quatuor, Epistolas Petri duas, Joannis, & Jacobi libros, Epistolas Pauli quatuordecim.

Habemus etiam septem Sacramenta Ecclesiæ. Scimus septem esse peccata mortalia. Inter Prophetas, majorem esse dicimus Moysen.

Habemus duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos, quibus omnibus Petrum esse majorem confitemur.

Credimus si quis confiteretur peccata sua Sacerdoti, eum absolvi, & ligari auctoritate Clavium. Concilia nulla habemus præter hæc tria, videlicet Nicænum, Constantinopolitanum, & Ephesinum. Recitamus singulis diebus Symbolum Nicænum.

Tenemus Missam, quam S. Gregorius nos docuit.

In sacrificio Altaris fermento & aqua non utimur. In uno eodemque Altare bis uno die non celebramus.

Si aliquis Christianus ex alia Natione, seu secta venerit ad nostram fidem, iterum eum non baptizamus.

Omnes Monachi nostri sunt casti, ac virgines, & nunquam ducunt uxores; Clerici vero non regulares ducunt, & postea sacerdotes fiunt. Mo-

LII.

Monachi vero nostri auctoritatem baptizandi non habent, neque possunt, praesente Sacerdote, dare sacramentum Matrimonii Populo.

Centum, ac quinquaginta quinque diebus in quolibet anno jejunamus, abstinentes etiam a piscibus, & lacticiis. Alios etiam infra annum quinque dies jejunii habemus, in quibus ova, & lacticia comedimus.

Nullo die Dominico totius anni de alienius sancti, vel sanctae festivitate memoriam facimus, nisi de Domino nostro tantum.

In festivitate Epiphaniae Domini corde sumus cum Ecclesia Romana, in Navitate vero minime.

Sabbato Sancto post solis occasum, ova & pisces tantum comedimus.

Omnes sub utraque specie communicamus.

Primam, & secundam copulam Matrimonii benedicimus, ac coronamus, tertiam vero minime.

Post septimum gradum matrimonium contrahimus. Compares nostri inter se non contrahunt matrimonium, nisi post quartum gradum.

Oramus, & sacrificamus ad Orientem conversi, & quum genua flectimus, terram osculamur.

Septem horas Canonicas habemus, quas bis in die in Ecclesiis recitamus.

Hac est fides, Confessio, Jejunium, & Oratio omnium nostrum, quae hoc tempore, & in captivitate, atque igne inter tam multas angustias parva sunt. Nam si palam coram infidelibus dixerimus Christum Deum verum esse, in ignem nos mittunt. Si vero Deus voluerit, ut liberemur ab hac captivitate, quicquid praeciperis, erit in nostro capite, in praesenti enim tempore non est nobis, neque gladius, neque virga. Si quem voluerimus corrigere ex nostris praevicatoribus, & ad observantiam fidei cogere, is indignatus infidelis efficitur. Ob id igitur humiliter supplicamus Tuae Sanctitati, ac paternae benignitati, ut nostri miserearis.

Tu quidem quatuor partium Mundi Pontifex Maximus es: quidquid tu solveris, erit solutum, & quidquid ligaveris, ligatum erit; ne quiesumus respicias delicta, & peccata captivorum, sed absolue nos, & numerum in gregibus tuis fidelibus, veterem, & devotionem, & obedientiam erga Sanctam Romanam Ecclesiam renovans, nos enim sumus Sanctitatis tuae servi inutiles, ut propheta ait: Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Pro Defunctis Missas celebramus, De-

um oramus, & elemosynam facimus bona autem stabilia Ecclesiis pro animabus nostris relinquimus. Ter in anno commemorationem pro defunctis in Ecclesiis facimus, sacrificia immolantes, elemosynas facientes, cibum porumque hominibus Ecclesiasticis, Laicis, ac pauperibus erogantes.

Omnium Sanctorum Reliquias devote veneramus, deque eorum Reliquiis in crucibus, & in nonnullis vasis pretiosis impositis in altariibus venerabiliter ponimus.

Cruces benedictas, ac Oleo Sancto perunctas valde veneramus, & altaribus superponimus. Imagines quoque tantum benedictas veneramus, & eas etiam in altaribus ponimus. Bis in anno Crucem, & Imagines Sacerdotes nostri, & viri Ecclesiastici portant domos, ut imbecilles & infirmi, qui ad Ecclesias propter senectutem, aut aegritudinem venire non possunt eas venerentur religiose, & osculentur; haec autem Imagines, & Cruces crebro apud nos miracula faciunt.

Hoc autem tenemus de delinquentibus, ligatis, seu excommunicatis quod si quis Sacerdos, Episcopus, Archiepiscopus, vel Catholicus aliquem delinquentem ligaverit, vel excommunicaverit & defunctus fuerit non absoluto delinquentem, quem vivens ligaverat, hunc qui ligatus, seu excommunicatus fuit, nullus successor eorum, qui delinquentem ligaverit, seu excommunicaverit, poterit absolvere, nisi solus Summus Pontifex Romanus, ad quem secundum Canonem nostrum mittimus hunc flentem, quem poenitet delicti sui cum literis, quibus excommunicatus fuit, ad absolvendum, & ad sciendas hujusmodi literas, tibi enim soli licet eum absolvere, & conscissis literis, quibus est ligatus, ad Ecclesiam nostram remittere, per doctrinam Sancti Gregorii Patriarchae nostri.

Nos omnes credimus, quicquid Sanctae Catholicae, & Apostolicae Ecclesiae credit, & quicquid ipsa anathematizat, nos quoque anathematizamus.

Tenemus, quod hominis Christiani, qui nolens confiteri peccata sua, & agere poenitentiam mortuus fuerit, anima in manu Diaboli eat, qui confessus poenitentiam egerit, ejus defuncti anima in Calum evolat, qui vero confessus fuerit, & quum Eucharistiam acceperit, defunctus sit absque satisfactione poenitentiae, illius parentes, consanguinei, & amici, elemosynis, sacrificiis, orationibus, ac aliis piis operibus possunt animam illius eripere, si in Purgatorio versetur.

Primum quidem Patriarcham nostrum fuisse

Pius lib. brev. hujus an. p. 166.

LIII. Pius lib. brev. an. 5. ep. 128. lxx. in Bul. con. ju. 76.

ib. ep. 125.

ib. ep. 129.

ib. ep. 131. & 379.

fuisse dicimus S. Gregorium, qui primus venit Urbem Romam, quem S. Silvester benedixit, ac consecravit tempore Constantini Imperatoris, & Regis nostri Tyridarum.

Item confitemur Christum dixisse S. Petro Apostolo Pasce oves meas, pro quo etiam orasse, ne unquam deficeret fides sua, qui autem ex nobis non confiteretur sedem Petri esse majorem, & Dominum Pontificem Romanum caput, ac Patrem esse totius Mundi, claviumque possessorem, is, & Evangelia, & Hierusalem, & Sedem Gregorianam Ecclesiam negat.

Parce Beatissime Pater mihi peccatori, qui ita breviter fidem Armeniorum scriptis, & paucis verbis, praedictos septuaginta & duos libros nominavi, quia nunquam decet lucernam ponere ante solem, quia tu es sapiens, omniaque sciens.

Scripta igitur est fides Armeniorum paucis verbis propter lectorem, per manum Abagari, & Alexandri Presbyteri Armenii, Joanne Baptista Indo Interprete in Magna Urbe Roma. Tempore Pontificatus S. D. N. Papae Pii IV. anno a Nativitate D. N. Jesu Christi MDLXIV. Decima die Mensis Novembris, die vero quarta feria.

Jo: Baptista Aethiops Interpretatus est. Nuncupatam etiam antea fuisse Catholicae fidei professionem Romae ab Abdissu Orientalium Assyriorum Patriarcha suo loco diximus, cujus propaganda latius studio incensus Pius datus XXVII. Junii literis Patriarcham Ninives hortatus est, ut ex concepta illa orthodoxae fidei formula Malabares in India erudiret.

Ut autem decreta fidei, quae stabilita fuerant, ab omnibus firmiter servarentur, neque ulla ex Haereticorum lectione librorum haereticorum clanculum subreperet illecebra, Pius Pontifex edita constitutione concessas legendorum librorum prohibitorum facultates abrogavit, cum abunde Haereticorum errores confutati essent; adhibuit etiam viros doctrina ac pietate spectatissimos ad librorum prohibitorum pangendum indicem, occupatumque in ea re Franciscum Ferrerium Ordinis Praedicatorum, Henrico Lusitaniae Regiae Principi, eidemque Cardinali significavit, quo indice confecto gravissima censura legentes libros in indice prohibitos percussit; ad comparandos vero libros veterum Sanctorum Patrum, qui arguendis, confutandisque Haereticorum erroribus usui esse poterant, Francisco Avanzato, necnon Honuphrio Panvino Augustiniano antiqui-

tatum accuratissimo indagatori provinciam dedit, ut vetustissimorum Monasteriorum, & Cathedralium Ecclesiarum Bibliothecas lustrarent in Sicilia Regno, & nonnullis aliis Provinciis, ut manuscriptorum Graeca, vel Arabica, vel Latina colligerent, quae Typis excudenda.

Ib. ep. 171. mitterent ad M. Antonium Card. Tit. S. Marcelli. Cunque Guillelmo Duci Cliveni instituendi Duyfpergae Collegii auctoritatem Pontificio diplomate contulisset eum, obstrinxit, ut Monhemium haereticam pestilentem, qui corrupisse plurimam juventutem ferebatur, sua ditione eiiceret. Sedulam etiam operam adhibuit Pontifex, ut clericorum seminaria, ex decretis concilii Tridentini in singulis Episcopatibus instituerentur, ut in iis juventus clericalem militiam professura pietate, ac literis imbueretur; de quo ad Joannem Patriarcham Venetiarum, atque ad Antonium Albon Archiepiscopum Lugdunensem designatum litterae XIV. & XXII. Julii hujus anni exaratae extant. Praeluxit in ea re exemplo ceteris Ecclesiarum Praesulibus, ipsemet Pontifex, ut testantur acta Consistorialia his verbis. XIV. Aprilis Sanctissimus fecit verbum de Seminario, monendo Reverendissimos Dominos Deputatos, ut ejus executionem maturarent. Cum vero Societatis Jesu Sacerdotes in erudienda juventute, & propaganda Christiana pietate magna laude fiorerent, referunt eadem acta Seminarii Romani curam illis demandatam fuisse. XXVII. Julii dixit curam ejus datam illis de Societate Jesu, & Sanctitatem suam soluisse portionem suam, & mandavit Reverendissimo Vicario, ut curaret, quod alii solverent. Complectebatur Pius IV. Religiosam Societatis Jesu familiam singulari benevolentiae studio ob promotam ab iis in Orbe universo Divinam gloriam, cujus rei testes sunt Pontificiae litterae ad Maximilianum II. Imperatorem ultima Septembris hujus anni consignatae, quibus Societatis ejusdem Collegia commendavit hac de causa. Pro eximiis, inquit, ejus Societatis meritis erga Religionem, & Sanctam Ecclesiam Catholicam, & pro insignibus erga Sedem Apostolicam obsequiis. Cum vero Decanus, & Collegium Augustanorum Canonico- rum ejusdem Societatis viros inique vexarent, eundem Clerum objuravit, opera Sathanae ab eadem Societate alienatum fuisse, iussitque iis conciliari, ne Haeretici inde Augustae invalescerent, deque eorum virtute, hoc testimonium protulit. Ad nos, & hanc Sanctam Sedem per hosce annos pervenit bonus admodum, & gratus odor fructuum, quos

Ib. ep. 172. & 173.

Aet. Conf. ms. Card. Sp. sig. n. 134. pag. 377.

Seminarium Romanum instituit, & ejus curam Societati Jesu demandat.

Pius IV. lib. brev. an. 5. ep. 49.

Ib. ep. 50.

ex dilecti filii Petri Canisii, & aliorum Socitaris Jesu professorum opera Augustana Civitas uberes, Domino cooperante, percipit: auditum enim fuit, quam multi Hæretici ad Ecclesiam Catholicam, eorum doctrina, hortationibusque sint reducti, quantumque adjumenti, & solatii Catholicis Civibus afferre consueverit, eorum fidelis opera, & diligens ministerium. Ultima Septembris MDLXIV. Anno V.

LIV. Fallo calumniatur Societas Jesu, & calumnia deteguntur.

Ib. ep. 85.

Ib. ep. 91. Ib. ep. 89. Ib. ep. 92. Ibid. Ib. ep. 85.

Serar. in hist. Mogun. Sacchin. p. 2. hist. ann. 1564.

LV.

Ast. Conf. ms. Card. Spad. sig. n. 134. P. 392.

At non aliter, quam rosis cantharides incubant, ita invidia excellenti virtuti adhærescit, concitatae sunt ab invidis in eandem Societatem atrocissimæ calumniarum procellæ, ac libellis famosissimis, non tam per Urbem, quam per longinqua etiam Regna, maximeque per Germaniam a Lutheranis per summam impudentiam fuerunt diffusæ. At Pontifex veritatis indagandæ sollicitus, nonnullis Cardinalibus rei inquirendæ provinciam demandavit, propositoque edicto accusatores, delatoresve hujus causæ argumenta afferre iussit, at nulli comparere: indagatisque summa diligentia, ac libratissimis suspicionum momentis comperit, meras calumnias ab invidis conflatas, sparsasque esse, quare Pius paterna vere pietate in eandem societatem incensus, ornatissimam pro eo apologiam texuit exeunte anno, quam ad Maximilianum II. Hungariæ, & Bohemiæ Regem Imperatorem Romanorum designatum, ad Albertum Bavariæ Ducem, ad Danielem Archiepiscopum Moguntinum Sacri Romani Imperii Electorem, ad Treverensem, ad Othonem Episcopum Albanensem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem Augustanum transmisit, atque in ea exposuit, ut ejus Societatis Viri per utramque Indiam, atque Orientis Regna Evangelium late circumtulissent; ut in Occidente in confutandis erroribus, convertendisque hæreticis, catholicis in fide confirmandis, Sacramentis sanctissime administrandis, informanda excolendaque juventute literis, ac pietate, & concionibus sacris habendis felicissimam operam collocassent, compertamque, atque illustratam eorum innocentiam, ac mera invidorum malevolentia præclaræ eorum famæ detractum fuisse.

Ad excindendas etiam simoniacæ pravitatis vepres, sordetque avaritiæ abstergendas, constitutionem hoc anno adulto edidit Pontifex adversus confidentiarios, ut referunt acta Consistorialia his verbis.

XVI. Octobris MDLXIV. fecit decretum super confidentiis, videlicet volens abusus, qui ex confidentiis oriuntur, tol-

lere: inhibuit Reverendissimis Dominis Cardinalibus, ne aliquas Ecclesias, Monasteria, & beneficia, tam regularia, quam secularia in confidentiam recipient, eaque in hujusmodi confidentiam recepta vacare ex nunc decrevit, prout in Bulla de super expedienda, absolvens eosdem Reverendissimos Dominos Cardinales de præterito in foro conscientia. Cum autem aliqui ad abdicandos se iis sacerdotibus legiores essent, eos Pius ad ea in alios conferenda adegit. Eximie vero meritum est de Ecclesia Mediolanensi, cum Carolus Borromæum nepotem, qui virtutum omnium exemplar, vel compendium videbatur, Archiepiscopatum Mediolanensem, cujus antea administratio illi concredita fuerat, præfecisset, titulumque Sanctæ Praxedis eidem contulisset. Nam Carolus, ut habet Episcopus Novariensis in vita ipsius, Propius jam ad episcopi munus accedens, quod se grave admodum sustinere sentiebat, & ad salutem sui gregis diligenter exequi cupiebat, in sacris concionibus publice habendis, de quo gravissime concilium constituerat, se cepit exercere, remotioribus tamen locis, fereque ad virginum cœnobium, quamquam & in suas brevi prodiit, tum Sanctæ Mariæ, cujus erat Archipresbyter, tum Sanctæ Praxedis, cujus ritulum habebat, ecclesias. Insuperata multis sæculis in tali persona muneris functio, concionator haud aptissimus, tali loco, quos in hominum sermones venerit, non est opus explicare, quibus rebus tamen ejus optimum studium superari, tardarive non potuit. At vero fecit ea tota morum conversio, constansque in ea voluntas, ut illum tandem vereri quodam modo summi, infimi inciperent, & ipse Pontifex ejus causa quibusdam rebus utiliter abstinere: solida virtutis vis hæc est admirabilis, quæ plures a vitiis deterret, & ad quæ recta sunt impellit.

Ib. p. 396.

Car. a Bas. Ro. l. 1. vit. S. Carol.

Pius II. lib. brev. an. 5. ep. 27.

Permovit ille Pontifex, ut monasticam disciplinam in Humiliatorum ordine penitus collapsam in pristinum Sanctitatis nitorem restituendam curaret, de quo Pontificiæ extant literæ X. Augusti ad Marium Averoldum ejus ordinis supremum Magistrum datæ; quæ familia cum in Archiepiscopatu Mediolanensi admodum esset propagata, dum illi emendandæ piæ daret operam, impios in furore adeo concitavit, ut in ejus mortem conjurarent, ut suo loco diceretur. Coercita ab illo vitia, instaurarique ceptam disciplinam Ecclesiasticam opera Ormaneti hoc anno in Archiepiscopatu Mediolanensi ex Tridentini concilii sanctionibus, testatur Carolus Episcopus-

scopus Novariensis, Regemque Philippum Regia illum ad id autoritate fulcivisse. Nam (inquit) Philippus Rex, ac Mediolani Dux omnibus provinciarum suarum præfectis jusserat, ut quæ Tridenti constituta erant, omnino servari pro eorum facultate curarent, Ecclesiarum Antiquitates, quibuscumque rebus possent, in iis perficiendis jurarent: & Provincie Gubernator Gabriel de la Cuera Dux Alburcherchii, Senatuseque Mediolanensis, ad omnia in eo genere peragenda pie se paratos ostendebant.

LVI.

Confecta est hoc anno a Rege Catholico expeditio adversus Afros, qui, parta antea ad Menyngem Insulam victoria, insolentes maritimis excursionibus, Christianorum naves interceptabant, atque Hispaniæ littora continuè grassationibus infestabant; pro quibus retundendis, frangendisque monitis a Pontifice Cardinales, ut preces Deo funderentur, docent acta Consistorialia.

XXVIII. Julii MDLXIV. fuit Consistorium: Sanctissimus Dominus noster fecit verbum de professione in Africam classis Regis Catholici, pro cuius felici successu monuit, ut fieri Deo preces, cum præsertim audiat, classis Turcarum etiam exisse. Præfectus est cum summo imperio Regis Catholici classi conflata ex centum, & tredecim triremibus, quarum octo fuere Lusitanæ, totidem Florentinæ, tres Sabaudienfes, sex Pontificiæ Caroli Borromæi Cardinalis, qui postea Sanctorum fastis adscriptus fuit, cura instructæ, Garzias Toletanus Petri filius, qui fortissimis copiis succinctus, usufque leucundis auris Pegnonem arcem icopulo insidentem terra, marique obsidione cinxit, tantoque in eam impressit impetus, tantaque celeritate, ut nullum obsessis spatium quietis relinqueret, quare fessi hostes tertio die, cum nondum Turcica subsidia convenire possent, Oppidum ex desperatione deseruere, exceptis trecentis Turcis pertinacissimis, qui resistere temere ausi, partim tormentis lanjati, partim contrucidati, partim capti, ac vinculis mancipati fuere: inde munita Christianis præsidis arce, cum Hispana classis esset discessura, Turcarum auxilia venere, commissoque tumultuario levi prælio, in quo tantum quatuor Christiani desiderati, ac plures Mauri cæsi, victrix classis abscessit, de qua felici victoria Pontifex retulisse ad Cardinalium Senatuum memorant acta Consistorialia his verbis.

Ast. Conf. ms. Card. Spad. sig. n. 134. P. 381. Sur. in comm. hoc anno.

Philippus Rex Hispaniarum in Africa Turcas devicit.

Dixit gratias Deo agendas pro victoria, quam habuerat classis Regis Catholici, & felicitate in occupando loco illo, qui dicitur Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

circur, Il Pegnone, sine sanguine, & cum celeritate, ac rogandum Deum, ut feliciter illi deveniat in rebus Corsicæ, ad quam navigare aiebat classem, ut a periculo, & tumultibus illam insulam liberaret. Non classis universa ad pacandos Corsicæ tumultus se contulit, sed tantummodo Andreas Auria cum viginti triremibus in insulam Corsicam, quam veteres Cyrenum dixerunt, vela direxit. Oborti erant ii motus ex levi causa, cum Genuenses inanis suspicionibus vexassent Sampetrum, olim Gallici nominis studiosum quod nobile ædificium instar cujusdam munitio- nis excitaret, vetarentque perducere ad fastigium, nec tamen sumptus e publico vellent dissolvere, de quorum avaritia, cum Sampetrum questus esset apud Corsos, Genuenses variis locis trucidati fuere, confertisque minutis præliis conficis- si, deque imperio insulæ periclitati, cum parvis sumptibus rem componere potuissent. Ubi vero Hispana auxilia venissent, ac littora circumfessissent, Corsi ad montium munitiora loca se subduxe- re, atque adeo in pertinacia obfirmati fuere, ut nisi Florentinæ Dux, vel Gallus eos in clientelam admitterent, de Turca evocando in ejus insulæ imperium agi- taturi viderentur.

Ast. Conf. ms. Card. Sp. sig. n. 134. P. 390.

Genuenses Corsicam rebellantem subdunt.

Natal. Com. l. 13. Jo. Bapt. Ad. l. 1. 18.

LVII.

Ob hos, & alios tumultus Christiani imperii gravem se traxisse dolorem significavit Pontifex Cardinalium Senatui, ut referunt acta his verbis.

XXVIII. Julii MDLXIV. Dixit de tumultibus, qui totam Christianitatem perturbant in Germania inter Danum, & Succum, inter Polonum, & Moscovitam, & præcipue de tumultu Corsicæ, ubi prima manus Genuensium fuerat superata, & in fugam conjecta: & quamvis Rex Christianissimus hic per suum Oratorem certiore fecerit Sanctitatem suam, omnia se inscio & invito facta fuisse, quod pro certo Sanctitas sua credit; tamen dubitat, ne tumultus ille magnorum malorum sit principium.

Ast. Conf. ms. Card. Sp. sig. num. 134. pag. 381.

Dixit etiam valde perturbari de peste, quæ fere totas Provincias invasit, & quamvis custodias fieri mandaverit, tamen maximis curis urgeri, cum videat imminere bellum, pestem, famem, signa aperta iræ Dei ob peccata nostra, ideo nos debere jejuniis, orationibus, & elemosynis placare Deum.

Auxit Pontificias molestias administrorum Hispanorum importunus fastus, qui cum antea Pium in gravissimum discrimen adduxissent, ne Galliæ Regnum a Romanæ Ecclesiæ cultu abalienaret, dum superiore anno litem de honorificentiore Sede Gallo Oratori intenderant, ad-

De præcedentia tributa Gallicis Oratoribus queruntur Hispani.

huc in eodem molimine obfirmati varie eum fatigarunt, ut honoris supremum apicem Hispano deferret, sed cum Pontifex, ut narrat Jo: Franciscus Firmianus, Oratori Galliarum, vigesima Maii in die Pentecostes primas detulisset, Hispani administri ita Philippi Regis animum iniquis querimoniis asperarunt, ut Oratorem suum ex Aula Pontificia revocarit, de quo Pontifex purgavit se in Cardinalium Senatu, se nullo modo ab aequitate deflexisse, commendatisque Philippi Regis Catholici virtutibus culpam omnem in regios administros derivavit.

XVII. Augusti fecit verbum de revocatione Oratoris a Serenissimo Catholico Rege facta: ob praecedentiam vero cum Christianissimo Rege Sanctitatem suam nihil fecisse, quod iuste Regi Catholico displicere potuerit, nullam sententiam tulisse, locum tantum solum Oratori Christianissimi Regis negari non potuisse, & id sine alicujus praesudicio, paratum fuisse, esse justitiam ministrare, & causam si perierint, committere, vel Collegio Cardinalium, vel Auditorum Rotae; non posse credere Regem aegre tulisse id, quod Sanctitas Sua omittit sine injuria non poterat: sperare omnia, a Regis pietate, quem sibi charissimum filium futurum remotis malis consiliis non dubitabat, & multa dixit in Regis laudem, conspiciens culpam omnem, tam factorum, quam verborum in hunc Oratorem, & Ministros. Ornatus certe regis virtutibus erat Philippus Secundus, ac non modo fidei Catholicae acerrimus vindex adversus haereticos, defensor adversus Turcas, verum etiam apud Indos Occidentales strenuissimus amplificator.

LVIII. Propagata enim latius, atque aucta inter Americanos re Catholica pro condendis Regiam apud Pontificem operam adhibuit, atque liberalitatem in vectigalibus attribuendis pro Divino cultu celebrando explicuit, ut narrat acta Consistorialia.

XXII. Martii MDLXIV. referente Reverendissimo Gonzaga. Cum nuper, seu alias Apostolica auctoritate translata fuisset Sedes Episcopalis ecclesiae Sanctae Martae ad oppidum Sanctae Fidei in partibus Indiarum, ut supra, ad supplicationem Regis Catholici ibidem ecclesiam Sanctae Fidei in Archiepiscopalem exivit, & instituit, & fuerunt pro Suffraganeis assignatae Pompeiana, & Carthaginensis Ecclesia in eisdem Indiis separata a Metropolitanis ecclesiis Civitatis Regum, & Sancti Dominici, & reservatum ius patronatus Serenissimo Regi Hispaniarum, & in Archiepiscopum praefecit cum usu

Diar. 20. 11. MS. Arc. Vat.

Aff. Conf. ms. Car. Sp. fig. n. 34. p. 387.

Aff. Conf. ms. Car. Sp. fig. n. 134. p. 374.

In America nova Ecclesiae conditae opera Philippi II.

pallii Reverendum Dominum Martinum modernum Episcopum Sanctae Martae, & exivit Oppidum Civitatis Imperialis in partibus Indiarum in Civitatem [& interjectis nonnullis de ducentum aureorum annuo vectigali attributo] providit de persona Antonii Sancti Michaelis Ordinis Sancti Francisci.

Inclarescente etiam fama Sanctitatis Beati Didaci Ordinis Sancti Francisci ob caelestes virtutes implorato ejus apud Deum nomine editas, Philippus Rex deprecatorum egit apud Pontificem, ut confectis de iis actis judiciariis in Sanctorum albo eum collocaret, decretosque in ea causa nonnullos Cardinales recensent memorata acta.

XIV. Aprilis MDLXIV. Reverendissimus Alexandrinus ad instantiam Serenissimi Regis Catholici, & ejus filii Serenissimi Principis Hispaniarum, & universitatis Complutensis, & ejus Regionis, ac totius Provinciae supplicavit pro canonizatione fratris Didaci de Sancto Nicolao professi Ordinis Sancti Francisci conversi, qui a centum annis in circa in Oppido Complutensi ab humanis decessit, & plurimis miraculis clarere dicitur. Sanctissimus Dominus noster habitis verbis Reverendissimorum Cardinalium statuit, ut forma antiqua in similibus servari solita servaretur, & deputavit Reverendissimos Dominos Saracenum, Alexandrinum, de Araceli, & Vitellium, qui examinarent formam solitam, & referrent Sanctitati suae.

Extant eo argumento literae Pii IV. datae prima Maii hujus anni ad nonnullos Hispanos Praelatos prudentia conspicuos, quibus partes demandatae erant, ut judiciaria acta de miraculis ad B. Didaci implorata apud Deum suffragia editis conficerent, remque a Philippo Rege flagitatam fuisse significavit. Extracta ea actio fuit in posteriora tempora, donec a Sixto Quinto Sanctorum honores illi solemniter decreti fuere.

Ad asserendam etiam Catholicam pietatem, errorumque semina evellenda Pius, cum magna Graecorum, qui Turcicam servitutem diffugerant, multitudo, in Sicilia Insula ageret, humanissimeque exceptas Graeco ritu sub Graecorum Episcoporum, Rectorumque auctoritate, libertate Christiana potiri permitteretur, veterumque errorum laqueis implicata eos etiam in Catholicos transfunderet, constitutione edita concessa iis indulta rescidit.

Ingentes hoc anno exorti tumultus in Provincia Piceni, & praesertim in Civitate Asculi, quam perduelles pene exciderant:

Aff. Conf. ms. Card. Sp. fig. 134. pag. 375.

Philippus II. postulat, ut B. Didacus inter Sanctos adscribatur.

Lib. brev. Pii IV. fig. num. 2904. ep. 15.

Bull. in Pio IV. consil. 74. Pius IV. Graecis Catholicis in Sicilia morantibus Graecum Episcopum elegit.

LIX.

derant: ad eas coerendas missus est a Pio Pontifice Cincius Capisuccus Romanus militaribus expeditionibus insignis, quem idem Pius paulo ante speciali diplomate Sanctae Romanae Ecclesiae militum Generalem Praefectum creaverat. Is administratione suscepta, ac militibus conscriptis, paucis mensibus Provinciam praetam reddidit.

Ut autem Piceni Provincia, ac caetera Pontificiae ditionis loca, quae multos ab exulibus, & latronibus patiebantur incursum, tuta, ac tranquilla permanerent, octavo kalendas Novembris Marcum Scittichum Cardinalem ab Altaemps Provinciae Piceni, & omnium locorum status Ecclesiastici ad quae illum accedere contigerit, Legatum declaravit.

LX.

Sed antequam ad hujus exitum anni deveniamus, ultricem Divinae virtutis manum super nefandissimo haereticum fabricatore contemplari dignum est, qui iusto iudicio in vita sua projecit intima sua, & consumptus a vermibus, eo quod non dedisset honorem Deo, sed sacrilegis illum blasphemias provocaverit, expiravit. Fuit is Joannes Calvinus, qui hoc anno XXVII. Maii infelicissimam vitam sine infelicissimo, pertinax in haerese, atque in desperationem efferatus, clausit, de quo haec Laurentius Surius.

Obiit Joannes Calvinus Genevensium Haeresiarum, vir pestilentissimus, & arrogantissimus, Divina Majestate in illum per extremae vilicitatis vermiculos animadvertente: obiit enim morbo pediculari, miser homuncio, qui suo fermento innumeros corrupit, & amplissimas vias Antichristo munit. Describit funestissimam ejus mortem fufius Jacobus Laingæus, e quo haec delibanda duximus. Quamvis Beza scribat contra eos, qui condemnarunt Calvinum, & dicat, eos mentitos esse, qui affirmant impie, & misere interisse, nihilominus certum est, Calvinum impie, & misere interisse, cacodæmones, sive malos spiritus invocantem, jurantem, execrantem, & seipsum tanquam malum auspicium detestantem, & mille modis devotentem ob immensos, infundosque dolores, cruciatus, afflictiones, aliisque infinita tormenta, quae senserat, ac in corpore suo perpessus fuerat. Deo etiam admodum irato, atque offenso, & suam iram, severitatem, atque justitiam non modo in vita futura, verum etiam in hoc praesenti saeculo apertissime ostendente, monstrante. Hoc idem etiam restantur, qui cum eo vixerunt, & in iisdem aedibus, donec extremum duceret spiritum, & ultimus superesset habitus vitae, habitaverunt. Hoc etiam accedit, quod quamvis miserrimus

Natalis comes in hist. Jacobus. Serbenchius in vitis Principum. Ex epistola S. Caroli. Ex Registi. Vatic.

Diar. 20. 11. ms. Arc. Vat.

Masson. in Pio IV. Hieron. Boetius Jac. Laingæus c. 22. & c. 26. p. 96. Florim. Raym. Sur. in tom. Gill. Rousser. Gualter. in Chron.

Calvinus impenitentis moritur.

Beza, vel quicumque alius impius negare vellet, atamen notissimum est, Calvinum detestatum, execratum, atque aversatum fuisse horam, qua unquam studere, aut scribere coeperat, adeo scatenibus toto corpore vermibus, ac pediculis; tum demum his malis haec addo, quod omnium miserrimum est, quodque mens meminisse horret, ulcera maxime horrenda, ac foetidissima rotam occupabant Calvinum, quod non, tam aliis, quam ipse sibi molestus, & odiosus fuerat. Postremo omnium accidit ad haec, quod propter factorem immensum, factorem minime servendum, ac pestiferum sui corporis odorem praecoperat servois, ne quem intrmitterent in suas ades.

Merito quidem lutulentus porcus toto corpore sic prostratus jacebat in limo, computrueratque jumentum in stercore suo, qui immanem illam blasphemiam ad caetera sua nefanda dogmata adunxit, ut doceret, Christum Dominum desperasse in cruce, qua quidem non Lutheranos tantum, aut Zuingianos, ex quibus sua conflavit dogmata, sed ipsum etiam Mahometem impietate superavit, quem Laingæus his verbis exagitat, cum ejus confutat blasphemias.

Tam terribili, & horrido timore, dicit Calvinus, Christum percussum fuisse; quod desperaverat omni spe destitutus, & dubitaverat se morte absorberi, id quod potuerunt videre, qui legerunt librum Calvinus, & in libro suo Gallico transtulit deglutiri Englouty. Majori blasphemia, sive execratione, maledictione, vituperatione, convicio, infamia, aut ignominia, nunquam credo Haereticos Edionem, Marcionem Paulum Samosatenum, Arium, ne Mahometem quidem, notasse Christum. Nam primum hic Sycophanta negat divinitatem fuisse in Jesu Christo, tanquam ignorante suam finem, neque sciente certo, & vere se esse Filium Dei, qui habet totam potestatem super vitam, & mortem.

Impius Calvinus, tam immemor, dissolutus, obliviosus fuit, ut non meminisset verborum, quae Christus locutus fuerat X. cap. Joannis. Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam; Nemo tollit eam a me [scilicet nolente, & necessitate urgente] sed ego pono eam a me ipso: potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo. Ego istos discipulos vobis, qui Deum, & ejus Ecclesiam Catholicam reliquerunt, libenter interrogare vellem, quomodo sunt tam contumeliosi inopes, omnis rationis expertes, mente,

LXI.

Jac. Laingæus in vit. Jo. Calv. c. 24. & 25.

intellectuque carentes, ut hoc horrendum monstrum informe, cui nulla ratio, nulla unquam sacrarum literarum intelligentia fuit, sibi idolum elegerint.

Lapsus est in eam blasphemiam, cum pro infani capitis libidine interpretaretur ea Christi verba: *Deus Deus meus, quare me dereliquisti!* jam antea prædicta a Davide, quæ Gregorius Nazianzenus naturæ humanæ, pro qua patiebatur, nomine repetita ait. Divus vero Leo Papa ita interpretatur. *Dicit se derelinqui, ut notum omnibus faceret se non erui, non defendi, sed sævientium manibus derelinqui, hoc est Salwatorem fieri, & omnium fidelium Redemptorem, non per miseriam, sed per misericordiam, nec amissione auxilii, sed definitione moriendi. Quæ vero illic vitæ intercessio sentienda est, ubi anima, & potestate est emissa, & potestate revocata; dicit enim Beatus Apostolus Paulus: Proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Et iterum dicit: Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut eam sanctificaret; unde Dominum tradidit passioni, tam fuit paterna, quam ipsius voluntaris, ut non solum illum Pater dereliqueret, sed etiam seipsum quadam ratione desereret non trepida discessione, sed voluntaria cessione, qui enim venerat mori, & mortis auctorem sua morte destruere, quomodo poterat peccatores salvos facere, si adversantibus repugnaret? His Divi Leonis verbis blasphemia Calviniana convicta est. Refellit eundem pluribus Laingæus, quod nequiter, & imperite corruperit textum Apostoli, *Exauditus pro sua reverentia*, vertens, imo subvertens per hæc verba, pro sua formidine, cum a peritis linguæ græcæ manifesti erroris arguatur, ita ut Christus fuerit exauditus pro sua *delectatione*, idest pietate, religione, ac reverentia erga Patrem, cujus honorem sua morte pro-

Qui

I. **Q**ui sequitur Annus Millesimus quingentesimus sexagesimus quintus Indictione Octava incipit, quo Solimanus Turcarum Tyrannus elatior factu, atque efferatior ob Religionis diffidia, quæ in Tridentino concilio componi non potuerant, divulsasque Christianorum vires, cum novatores in pristina perverciacia obduruissent, ambitiosa consilia ad subjicienda suæ tyrannidi Christiana Regna convertit, sed Divina potentia, quæ mari *Posuit vestem*, & ostia, ut inquit Job, dixit, *Usque huc venies*, & non procedas amplius, & hic confringes rumentes fluctus tuos, turcicos impetus Melitenfium Equitum virtute fregit; de quibus antequam agamus, quæ tempore præcessere prius delibabimus.

Job. 38.

PIUS IV. in examen positus in Sacerdotibus conjugibus concedendæ essent.

Att. Conf. MS. Car. Sp. sig. n. 134. pag. 397.

Maximilianus Cæsar, qui Imperii habenas in demortui Ferdinandi Patris locum moderabatur, cum ex concessione calicis sub utraque specie rem Catholicam auctiorem factam conspiceret, enixe contendit a Pio, ut Sacerdotum conjugia permitteret. Pontifex vero ex postulato disciplinæ Ecclesiasticæ adeo contrariio gravem molestiam traxit, atque inerte anno Senatam Cardinalium de eo consuluit, significans, se vocatis Theologis, ac juris canonici peritis rem in examen adducturum, ut docent acta consistorialia his verbis.

Romæ XII. Januarii MDLXV. fuit Consistorium, in quo S. D. N. proposuit, quod Serenissimus Imperator instabat post concessionem Communionis sub utraque specie, quam dicebat habuisse a S. D. N. & ab hac Sancta Sede, multum profecisse in suis Regnis, ut similiter concederet circa connubium Sacerdotum. Narravit perplexitatem animi sui, & qualitates temporum condoluit, & dixit, se velle consulere hoc negotium, non solum cum Dominis Reverendissimis, sed etiam cum multis Theologis, & Canonistis, & quod Domini interim considerarent.

Contenderant jam diu ante Lutherani Sacerdotalem cœlibatum inter præcipuos abusus, sive corruptelas inductas ab Ecclesia Romana recensendum, atque etiam suggestum Carolo V. fuerat a politicis, Lutheranos sublatis cœlibatu, & jejuniis ad Ecclesiæ conjunctionem revocandos, sed gravissimo illi errore irriti erant, non enim recenter invento humano, ac tyrannide læva, sed a veteri Ecclesia Spiritus Sancti instinctu afflata sacerdotalis cœlibatus constitutus fuerat, ut Pius Pontifex hoc pio, & docto responso demonstravit.

Ad ea quæ Consilarii Electorum, & Principum Imperii reformanda censuerunt in Summo Pontifice, & Sede Apostolica.

Quod memorant in abusus cœlibatum cleri, & quo pacto Sacerdotes eorum uxores ducant, & alios ducere suadeant; res est profecto admiratione digna, quod cœlibatum Sacerdotalem, abusum vocent, cum potius e converso violatio cœlibatus, & illicitus ad conjugium transitus in Sacerdotibus, pessimus abusus dici mereatur: etenim Sacerdotes non debere uxores ducere testatur Aurelius in concilio II. Carthaginensi: Cum, inquit, quia sic docuerunt Apostoli exemplo, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus; & paulo ante talis legitur Canon: Placet, ut Presbyteri, & Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiam custodes ab uxoribus se abstineant. Ex quibus verbis liquet ab Apostolis receptam esse hanc traditionem, non ab Ecclesia noviter inventam. Augustinus Aurelium sequutus in questione ultima de questionibus novi, & veteris testamenti, in hæc sane verba scribit, & interrogat. [Si forte dicatur, si licet, & bonum est nubere, cur non licet Sacerdotibus uxores habere, id est, ut ordinatis jam non liceat convenire? Quis nesciat, unumquodque suam legem habere? Est enim, quod omnino generaliter omnibus liceat, est item quod aliis licet, & aliis non licet, & est quod aliquando licet, aliquando non licet. Fornicari omnibus semper non licet; negotiari vero aliquando licet: aliquando non licet, antequam enim Ecclesiasticus quis sit; licet ei negotiari, factu jam non licet: & Christiano, cum uxore sua convenire, aliquando licet, aliquando vero non licet; propter dies enim processionis aliquando non licet convenire, quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit, quod postulat. Unde Apostolus; ex consensu, ait, abstinendum ad tempus, ut vacetur orationi; nam secundum legem, in jejuniis cedere, & iurari non licet, postea licet, nimirum servata legum æquitate, quia major reverentia debetur Dei causis. Nunquid omne, quod ante ceteros licet, ante Imperatorem licet? quanto magis in Dei causis? Ac per hoc antistitem ejus puriorem ceteris esse oportet, ipsius enim personam habere videtur; est enim vicarius ejus, ut quod ceteris licet, illi non licet, quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut ringere,

II. Ta. 10. de conc. mf. Arch. Vat. sig. num. 3202. p. 119.

Pius ostendit cœlibatum Sacerdotibus semper in usu fuisse.

re. Et non solum huic concubitus non licet, verum etiam ministro eius, quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt que ministrat. Calixtus Papa Vir sanctus, & Martyr constituit ante mille annos, & trecentos, ne Sacerdotes ducant uxores. Similia leguntur, & in Sacris Conciliis Næocæsariensi, Ancirano, Agathensi, Gerundensi, Meldensi, Aurelianensi. Et ita observatum fuit a tempore Evangelii & Apostolorum, quod nunquam licuit, constituto in sacerdotio ducere uxorem.

Verum quidem est, quod ob ministrorum Dei defectum in primitiva Ecclesia, conjugati admittebantur ad sacerdotium, ut ex Canonibus Apostolorum, & Paphnutii responso liquet, & in concilio Nicæno; at tamen volentes contrahere tenebantur id facere ante ordinis Subdiaconatus receptionem, ut legitur cap. Si quis eorum dist. XXXII. Hanc consuetudinem primitivæ Ecclesiæ usque in hanc diem servavit, & retinuit Græca Ecclesia. Cum vero per gratiam Dei cresceret Ecclesia, ut ministrorum in Ecclesia nullus esset defectus, Siricius Papa ante annos mille centum, & quadraginta omnimodam indicit Sacerdotibus continentiam cap. Plurimos dist. 82. quod Innocentius I. Leo Magnus, & Gregorius Magnus Pontifices approbaverunt, & confirmaverunt, & in hunc usque diem latina servavit ubique Ecclesia. Quibus satis liquidum esse existimatur, non abusum esse cælibatium clerici, a tam Sanctis Patribus tanto tempore comprobatum, & ab universa Ecclesia Latina receptum, atque observatum. Ad hæc Sacerdotes veteris legis officii, & ministerii sui in templo separabantur ab uxoribus, sicut Zacharias tempore vicis suæ Luc. 1. Cum autem Sacerdos novæ legis semper debeat esse in ministerio, sequitur ut semper is debeat continere. Amplius, conjuges non debent se fraudare officio conjugali, nisi ad tempus, ut vacent orationi, ut in priore ep. ad Corinthios, scribit Apostolus cap. 7. cum vero Sacerdos debeat semper orare, ergo semper debet continere. His rationibus usi sunt viri sanctissimi, & Doctores egregii, Epiphanius, Ambrosius, & Augustinus. Præterea S. Paulus ait in priore ad Corinth. cap. 7. Volo vos sine sollicitudine esse: qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est. Sacerdos, ergo qui jugiter placere debet Deo, fugiat sollicitudinem uxoris, & non respiciat retro cum uxore. Loth.

Porro adumbrata fuit sacerdotalis con-

tinencia etiam in veteri testamento; nam Moyses accepturus legem præcepit, ut in diem tertium non appropinquarent uxoribus Exod. XIX. Sacerdotes igitur accepturi Legislatorem Christum Dominum, & Salvatorem nostrum, multo minus appropinquare debent uxoribus. Similiter iussi sunt Sacerdotes portare femoralia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ Exod. XXVIII. quod fuit Symbolum future continentie in Sacerdotibus, ut ait Venerabilis Beda. Etiam Achimelech daturus panem benedictum pueris David, interrogabat prius, an mundi essent a mulieribus, & David respondit mundum se esse ab heri, & nudius tertius I. Reg. XXIII. Ergo semper mundi debent esse Sacerdotes sumentes panem vivum, qui de Cælo descendit Joa. VI. Item manducantes Pascha præcincti erant renibus. Exod. XII. Quare, & Sacerdotes manducantes frequenter Pascha nostrum Christum cingere convenit renes per continentiam, & munditiam, sicut imperat eis Dominus: Mundamini, inquit, qui fertis vasa Domini. Isa. LII. Sancti estote, quoniam Sanctus sum. Lev. XIX. Serviant itaque Sacerdotes Deo in sanctitate, & iustitia omnibus diebus suis. Hinc Sanctus Martyr Cyprianus testatur sibi a Domino revelatum, & cum severitate injunctum, ut clericos studiose admoneret, ne cum sœnitibus commune haberent domicilium. Unde continentia sacerdotalis, cum sit a conciliis, & Pontificibus præcepta, a Deo revelata, proprio voto a Sacerdote Deo promissa, non est ullo modo reiicienda; nam hoc exigit Sacrificii, quod tractant, excellentia, orationis frequentia, libertas, & puritas spiritus, ut curent quomodo Deo placeant iuxta Sancti Pauli doctrinam.

Et quia constat, hæc fuisse antiquam heresim Joviniani, quam damnavit Romana Ecclesia, & scriptis convicit Beatus Hieronymus; & Sanctus Augustinus dicit hæc heresim confestim fuisse extinctam, neque pervenisse ad Sacerdotum corruptionem; Hanc Sacerdotum corruptionem, & abusum Principes tolerare non debent, in perpetuam Sacri Romani Imperii ignominiam, & infamiam; sed conforment se potius Universali Ecclesiæ. Neque moveantur ab his, quæ eis suggeruntur, quod Apostolus, inquit, Cor. VII. Unusquisque habeat uxorem propter fornicationem: respondet enim Sanctus Hieronymus Sanctum Paulum loqui de eo, qui non vocat: sicut Arhanastius intelligit illud Sancti Pauli: Non peccat virgo si nupserit; virginem hic non intelligi illam, quæ Deo dicata sit. Idem notat Epiphanius, Basilus Cæsariensis, & Theodora.

doretus. Sic ad illud: Melius est nubere, quam uri; acris extat responsio Beati Hieronymi contra Jovinianum, nam ille idem Sanctus Paulus ait: Bonum est homini mulierem non tangere; habet namque Sacerdos medium, ut neque uratur, neque nubat. Sed per gratiam Dei contineat, quod oratione devota & castigatione carnis, jejuniis, & vigiliis a Deo imperat. Amplius: dum ajunt, Christum docuisse non omnes homines ad cælibatum idoneos esse: hoc quidem verum; ideoque nec omnes idonei sunt ad sacerdotium, sed Sacerdos orat, & poterit capere verbum Christi, de continentia, sicut Sanctus Paulus dixit: Omnia possum in eo, qui me confortat, ad Philippen. Est enim continentia donum Dei. Sap. VIII. Præterea cum prætenditur hæc esse ordinationem, & præceptum Dei Gen. I. respondit ante mille annos, & centum Hieronymus: Necessesse, inquit, fuit prius plantare sylvam, & crescere, ut esset, quod postea posset excidi. Præceptum tunc erat de procreatione pro his, ut repletur terra, quæ modo repleta, & adeo quidem, ut sit pressura gentium; non est amodo tamen præceptum volentibus continere.

Vane præterea jactant, concionatores mandatum Dei; ostendant si possunt, ubi Deus præcepit Sacerdotibus, ut ducant uxores. At hoc reperitur in iure Divino, ut vota semel emissa reddantur Psal. XLIX. Psal. LXXV. Eccles. V. Quare igitur expresse illud ius Divinum non observant ipsi? Corruptum quoque Sanctum Paulum quasi præcipiat, Episcopum eligendum debere esse maritum, cum Sanctus Paulus dicat: Episcopos sit unus uxoris vir; quod non est intelligendum, quod debeat esse maritus, alioquin Martinus, Nicolaus, Titus, Joannes Evangelista, immo & Christus non fuissent Episcopi. Quare Hieronymus explicat verba Sancti Pauli, quod Episcopus sit unus uxoris vir, hoc est, quod non sit bigamus. Veritas expositionis liquet non modo ex auctoritate Hieronymi, quæ tamen magna esse debet apud quemque Catholicum, sed ex Sancto Paulo quoque, qui de vidua deligenda scribit: Vidua eligatur non minus sexaginta annorum quæ fuerit unius viri uxor, ad Timoth. V. Quod postremo factum adducunt Germanorum, factum afferunt novum: dum enim Imperatori Henrico IV. contentio esset cum Romano Pontifice, atque etiam cum filio, & Proceribus Imperii, iura humana pariter, & Divina confusa fuerunt, adeo, ut Laici illo tempore temere attentarint sacra tradere, sordibus pro sacro Oleo uri, baptizare, & multa alia a Christiana Religione aliena facere. Si-

mili exorbitantia clerus excessit, quod pro iure jam allegare nequit, neque incivile fuit, sacrilega dirimere matrimonia, quæ contra vota, contra sanctiones Patrum, & Conciliorum nulliter fuerant contracta, quemadmodum & hodie sacerdotum non sunt rata matrimonia.

Frustra ergo queruntur, Mundum senescere, & remedium imbecillitati laxandum. Nam Deo consecrati alia habent imbecillitatis remedia, utpote sœminarum consortia devitent, oria fugiant, jejuniis & vigiliis carnem emacerent, prohibeant sensus externos ab illicitis, & præcipue visum, & auditum; oculos quidem ne videant vanitatem, parvulos denique, id est carnales cogitationes allidant ad petram. Petra autem Christus est: affectus repriment, Deum frequenter, & devote orationibus pulsant. Hæc proculdubio sunt potentissima continentie remedia in Ecclesiasticis viris, Deo servientibus. Sanctus Paulus recte demoniorum doctrinam dixit eorum, qui nuptias prohibent, quales fuerunt Tatianus, & Marcion heretici, quorum Augustinus, & Hieronymus meminerunt: sed adeo Ecclesia non prohibet nuptias, ut etiam Matrimonium inter septem Sacramenta connumeret, cum quo sane stat, ut ob excellens ministerium Ecclesiasticis excellentiorem præcipiat munditiam: falsum enim est esse mandatum Dei de contrahendo; alioquin peccasset Joannes Evangelista, Sanctus Jacobus, S. Laurentius, Titus, Martinus, Tecla, Agnes, Catharina, Barbara, & cæteræ innumerabiles. Cyprianus vero ab eis inductus non loquitur de virgine, quæ solemne votum fecerat, sed de ea, quæ decreverat continenter vivere, ut initium epistolæ XI. libri primi satis indicat. Certissima etenim est Sancti Augustini sententia, Virginibus votentibus, non solum nubere, sed velle nubere damnabile est. Unde abusus matrimonii, & votifragium in clero tolerandum non est.

Inter cæteros, quos Pontifex gravissimo in hoc negotio consultores adhibuit, Fr. Michael Cardinalis Alexandrinus, qui proximo anno Pius Quintus Pontifex Maximus evasit, adnumeratur, de quo hæc vitæ ipsius author scripta reliquit. Sub finem hujus Pontificatus Maximilianus Cæsar eo nomine II. & alii plerique Germaniæ Principes, graviora scelerata, perniciosaque exempla, hac via cautum tripræudentes, per literas, ac nuncios Pontificem urgebant, ut Germanis Sacerdotibus Græcorum exemplo, uxores ducendi faceret potestatem. Quod & si Christianis moribus, Apostolicis præceptis, sacris legibus, atque omni Ecclesiasticæ di-

III.

Gabul. l.
5. Py. 5. c.
7.

sci-

sciplina omnino repugnare constabat, Pontifex tamen, ut quid dicto, factoque opus esset gravius decerneret, tantorumque Principum petitionem haud prorsus contemnere videretur, rem nonnullis Cardinalibus ad id selectis expendendam, ac definiendam derulit. In iis ergo cum esset Alexandrinus, sacras leges, Deique honorem omnium Principum gratia, ceterisque rebus humanis preferendum ratus, singulari constantia, atque animi libertate ira sese opposuit, ut ejusmodi postulata nemo, aut ardentius oppugnarit, aut acrius veniendi esse contenderit. Porissimusque ipse auctor fuisse dicitur, ut Pont. id nullo pacto faciendum esse responderet; non enim fas esse mala facere, ut eveniant bona; neque cuiusvis rei gratia contra leges omnes prostituendum esse, atque adeo prophanandum sacrosanctum Sacerdotium, quod sine sancta castitate, aut rite constare, aut Deo placere non posse, Catholica, & Apostolica semper docuit Ecclesia: atque ita nunquam ab hujus responsi religione discessum est, quamvis Imperator politicis argutiis illusus conjugia Sacerdotum a Pontifice permitti flagitaret, atque suis Oratoribus scriberet. Eriam-nunc in ea sententia firmissime persistimus, si Sanctitas sua pia & benigna mente respexerit ingentem necessitatem Sacri Imperii, ac Regnorum, & Dominiorum nostrorum, eique auxiliatricem manum praeberit eo modo, quem nos antehac Sanctitati ejus ostendimus, quod tunc nostri, & Sacri Imperii subditi longe facilius in officio contineri, multaque mala, & scandala praecaveri poterunt. Sensit e contra Pontifex longe graviora mala in Imperio emergerent, atque in alia Regna, & Provincias, quae illibatam fidei puritatem colebant, redundatura, si conjugia Sacerdotibus indulgerentur; non enim vitia, carni indulgendo vincuntur, sed carnem macerando profligantur.

Adrian. l. 18.

Ext. in ms. Arch. Vat. fig. n. 3216. P. 32.

Adrian. l. 18.

IV. Jo. Bapt. Adrian. l. 18. Aet. Conf. ms. fig. n. 134. pag. 397.

Decretos a Pontifice duos Internuntios, Lancianensem Episcopum Theologica scientia exultissimum, & Petrum Guicciardinum juris canonici peritissimum ad Caesarem, ut illi ostenderent, quam iniqua essent ejus postulata, Caesaremque Pontificis monitis assensisse, refert Joannes Baptista Adrianus. Cum ob praecleara gesta in Pontificatu suo Pius immortalitate dignus videretur, Sathanas immani in eum odio satellites suos efferavit, adeo ut ad violentam illi mortem inferendam ineunte hoc anno conjurarint, ut ex actis consistorialibus constat, in quibus haec referuntur. XIX. Januarii MDLXV. fuit Consisto-

rium in quo Sanctissimus Dominus noster narravit conjurationem detectam in personam suam, de quibusdam sceleratis. Horum licentiorum insanas molitiones e Gebennensi schola profectas creditum est; in ea enim Assassinatorum palæstra eruditos constat, qui adversus Franciscum Secundum Regem, & Ducem Guisium conspirarunt, sed nefandissima impiorum consilia immisso divinitus terrore discussa refert Natalis Comes.

Dicuntur vel insania, & furore, vel phanaticis spectris, & a maligno Dæmone impulsu Taddæus Manfredus, Eques Pellizonius, & Anronius Canusinus, & Benedictus Accoltus, & Prosper Pistorius, & alii quidam in caput Pontificis conjurasse, quem interficere decreverant, cum publice daret audientiam, simulantes porrigere chirographum; ac primum percutiendi locum Accoltus sibi depoposcerat, nam sibi persuaserat, sicut reliqui tam foede conjurationis socii, futurum illo Pontifice rucidato, ut Pontifex Divinus, Sanctus, Angelicus, Divino afflatu compulsus cum magno Christianorum consensu Romam convolaret, qui mox esset futurus Monarcha, & totius Orbis Imperator. His addidit Accoltus, sibi jus esse remunerandi tam praecleari facinoris socios, & adjuvatores, nisi haberent pro magno premio totius Christianae Republicae Sanctitatem, & novae vitae reformationem. Descripsit igitur in chirographo suo adorationem, qua hortabatur Pontificem, ut dignitatem Pontificiam ultro deponeret, quod nisi statim fecisset, atque concepit in sua mente Pontifici ultro cederet, mortem minabatur. Pro tantis ausis singulis adiutoribus premia ingenia jam nunc promittit, Anronio Ticinum Urbem, Pellizonio Equitum Aquilam, Taddæo Cremonam, aliis consimiliter alia. Sed antequam suscipiatur negotium additur sceleris scelus. Nam cum oportere putarent se prius a peccatis expurgari, quam facinus aggredere, cetera delicta confitentur Sacerdoti, paritidii mentio nulla fit, hoc animo, atque hoc tanto scelere in animo recondito, tanquam pio, & sancto facinore Eucharistiam impurissime admittunt. Accoltus postmodo chirographum porrecturus, pallens exorta repentina trepidatione corripitur, neque facinus audeat; aggredi ex eo nata est inter conjuratos controversia, donec re a Pellizonio patefacta, omnes capri sunt, & in quaestiones traditi, ut sua consilia, & a quibus impulsu tantum facinus ausi essent, aperirent. Allicuntur etiam, sollicitanturque ingentibus pollicitationibus, ut patefacerent, a quo inducti hoc maleficium suscepissent, cum nihil per tormenta

MS. Arc. Vat. diar. to. 11. p. 399. auct. Jo. Franc. Firman. Cerim. Mag. Natalis Comes l. 14. Jac. Aug. Tbuau. l. 36.

Geben-nenles Pium IV. proditorie occidere tentant.

V. Jo. Fran. Firman. Diar. tom. 11. p. 393.

Perfugia Pius IV. subtrahit, & aliqua privilegia.

Aet. Conf. s. 19. Jan.

Bull. in Pio IV. Const. 94.

Aet. Conf. fig. n. 134. p. 401.

extorqueretur, sed neque suppliciis, neque promissis induci possent, ut consiliorum rationes, & auctores ullos proferrent, neque ullum certum appareret habere sua temeritatis, ac dementiae fundamentum, quin etiam Accoltus perdidicimus responsum dedit, se locutum esse cum Angelis, qui ad illud facinus essent adhortati. Nam profecto admirabile est tantum dementiae in animos hominum aliquando contingere, & prope prodigia, cum deliria, & furor, & dementia, vel phrenesis omnem rationem, atque rectum consilium exterminent. Ceterum impurissimi homines, & conscii tanti sceleris extremis suppliciis affecti sunt, ubi per Urbem attracti fuissent ab equis cum alligatis nudis pugnionibus, ut Accoltus inter vel ipsa graviora tormenta semper ridens discruciabatur. Addit auctor torquendos illos fuisse potius per insignem dosim Hellebori, quam per solita tormenta; at ignoravit ille, Sathanam habere martyres suos, qui ita ab eo occupentur, ut extrema supplicia hilares, ridentesque tolerasse, fuerint non raro animadverfi.

Porro ad comprimendam impiorum audaciam decretum esse a Pontifice, ut centum catapultarii in variis Palatii locis excubias agerent, pro tuenda Pontificia salute adversus improvisos hostium impetus, refert Joannes Franciscus Firmianus sacrorum rituum magister in diariis. Administrandae vero justitiae studio adductus idem Pontifex in memorato Senatu Cardinalium, habito decimanona die Januarii hujus anni sustulit perfugia, quae in Cardinalium, vel Oratorum Principum aedibus patuerant reis adversus forensis satellitium. Monuit (inquiunt acta) Reverendissimos, ut caveant, ne darent franchitias in domibus suis, quacumque de causa, etiam in civilibus: idem dixit de Oratoribus Principum. Rescudit etiam decimatertia Kal. Martii omnia privilegia quibusvis concessa sine discrimine civilis, sive Regiae, sive Imperatoriae, sive Sacrae dignitatis, quae pungerent cum decretis in Concilio Tridentino editis non aliter, quam si conceptis verbis repetita diplomati Pontificio infererentur. Tradunt etiam acta consistorialia Pium Pontificem, ut iniiceret frænum Internuntiorum, qui ad Reges decernebantur, ambitioni, deliberasse de condenda lege, ne Internuntii gratia, & auctoritate Regum pro Cardinalatu prestando abuterentur, ac si Reges pro eo eblandiendo preces adhiberent, pro hujusmodi Internuntiiis, ut infamiae nota innoti conferrentur Cardinalibus, qui pro iis sua suffragia conferrent, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

cujus constitutionis formulæ concipiendae partes Morono, & Amulio Cardinalibus demandatae sunt; eos vero functos suo munere, & eam sanctionem promulgatam fuisse, constat, cum inter alias Pii Quarti constitutiones inserta sit, in qua etiam hujusmodi Internuntiiis, qui malis iis artibus Cardinalatum exambiverint, proposita est anathematis poena, omnium quoque Sacerdotiorum, & dignitatum multa infligitur, tum hac adjecta auctoritate Apost. harum serie districtius inhibemus, ne deinceps similes Imperatorum, Regum, Reginarum, Ducum, aut aliorum Principum secularium commendationes, preces, aut alios etiam vocales, aut in scriptis favores, ad aliquas Pontificias, aut alias dignitates seculares, vel regulares, aut etiam Cardinalatus, vel alios honores, & officia Ecclesiastica consequendum, aut sibi vel aliis consanguineis, & necessariis suis quocummodo per ipsum Romanum Pontificem conferenda, per se, vel alium, seu alios, directe, vel indirecte quomodolibet ambire, seu procurare, neve illis etiam ultro sibi per Principes sponte oblaris uti praesumant, vel audeant, eadem auctoritate, & praesentium tenore, statuentes, quod omnes & singuli in praemissis delinquentes, nulla alia monitione precedente, & absque processu desuper habendo, sententias, & poenas praemissas irremissibiliter eo ipso incurrant.

Pius IV. Bullar. in Const. 96.

VI.

Mense Martio auxit Pius Cardinalium Collegium adlectis in Senatum viginti tribus viris insignibus, inter quos extitit Hugo Boncompagnus, qui in Pontificatu Gregorii XIII. nomen postea gessit, quorum omnium nomina in actis Consistorialibus recensentur subjectis verbis.

Aet. Conf. s. 134. p. 460.

Roma apud Sanctum Petrum die Undecima Martii MDLXV. fuit Congregatio Generalis, in qua S. D. N. creavit, & assumpsit in Sancta Romana Ecclesia Cardinales infra scriptos, Annibalem Bozzutum Neapolitanum Archiepiscopum Avenionensem, Marcum Anronium de Columna Romanum Archiepiscopum Tarentinum, Prolomeum Gallum Comensem Archiepiscopum Sipontinum, Angelum Nicolinum Florentinum Archiepiscopum Pisarum, Aloysium Pisanum Venerum Episcopum Patavinum, Prosperum de Sancta-Cruce Romanum Episcopum Chisamentum, Zachariam Delphinum Venerum Episcopum Pharsensem, Joannem Franciscum Commendonum Venerum Episcopum Zacinthensem, & Cephaludensem, Marcum Antonium Bobba Episcopum Augustae Praetoriae, Ugonem Boncompagnum Bono-

Pius IV. Cardinales creat.

Yyy nien-

niensem Episcopum Vestanum, Alexandrum Sforziam Romanum Episcopum Parmensem, Flavium Ursinum Episcopum Muranum, Simeonem Nigrum Pasquam Episcopum Lunensem Sarzanensem, Alexandrum Cribellium Mediolanensem Episcopum Cariatensem, Carolum Vicecomitem Mediolanensem Episcopum Virmiliensem, Franciscum Alciatum Episcopum Civitensem, Franciscum Abundium Castellioneum Mediolanensem Episcopum Bobiensem, Guidonem Ferrerium Hipporegensem Episcopum Vercellensem, Antonium Creccium Ambianensem Episcopum, Guillelmum Sirlatum Calabrum Palæothorarium Apostolicum, Gabrielem Palæothorarium Bononiensem Auditorem Rotæ Benedictum Lomellinum Januensem Clericum Camera Apostolicæ, Franciscum Crassum Mediolanensem Gubernatorem Bononiæ. Porro de Guillelmo, Sirlato hæc in sua hist. scribit Justinianus. *Is dignitatem inuitus suscepit, quam cæteri mortales ardentissimis votis ambiunt.*

Hist. Ven.
lib. 15.

VII.

Ex his Cardinalibus delectus est Hugo Boncompagnus Religione, ac peritia rerum gerendarum clarissimus; ut in Hispania Legati Apostolici e Latere munus exerceret, & causam Bartholomæi Mirandæ Archiepiscopi Toletani in crimen hæreseos vocati cognosceret, ut memorant eadem acta.

Act. Conf.
fig. n.
134. p.
405.

Cardinalis Hugo Boncompagnus in Hispaniam Legatus designatur.

XIII. Julii MDLXV. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus Dominus Noster deputavit Legatum de Latere in Hispaniam Reverendissimum Dominum Cardinalem Sancti Sixti Boncompagnum pro cognitione, & determinatione, seu decisione cause pendente contra Archiepiscopum Toletanum, adhibitis Nuntio Sanctitatis sue, & uno Auditore Rotæ. Data sunt etiam eidem Legato mandata, ut in Valentino Regno nonnullos Maurici generis Neophitos, qui errorum laqueis irretiti ad superstitionem Mahumeticam transvolare affectabant ob censuras Ecclesiasticas quibus devincti erant ob contracta in gradu legibus prohibito matrimonia, in fide Christi contineret, eosdemque conciliaret Ecclesiæ, censuris solutos, atque etiam mitigatis legibus de gradibus consanguinitatis, eorum matrimonia rite confirmaret, ut ea benignitate deliniti in Africam trajicere, atque ad Mahometanos ritus deficere, desinerent.

Dilecto filio nostro Hugoni tir. Sancti Sixti Presbytero Cardinali ad Charissimum in Christo filium nostrum Philippum Hispaniarum Regem Catholicum nostro, & Apostolicæ Sedis Legato de Latere.

Dilecte fili noster salutem, &c. Cum Pius IV. sicut accepimus, in Regno Valentie quam lib. br. plures noviter a secta Mahumetana ad P. 428. Christi fidem conversi, ac aliqui ab eis descendentes reperiantur, qui pravum illum Mahumetanum vivendi morem nondum prorsus obliti cæcitate quadam, & ignorantia prioris sectæ hujusmodi adhuc involuti, cum eorum consanguineis, & affinibus in gradibus ab ecclesiâ Dei prohibitis etiam forsitan scienter, ac temere, diversa matrimonia contraxerunt, illaque carnali copula consumarunt, ac prolem exinde etiam forsitan susceperunt, & in alia diversa excessus, & crimina inciderunt; sed cum ipsi meru pœnarum, quibus tam a generali, quam aliis ab eo inferioribus, partium illarum hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, excessuum, & criminum hujusmodi ratione plectendi forent, non solum per eos perpetratos excessus, & crimina hujusmodi confiteantur, sed vias quasdam exquisitas, modosque illicitos præparant, ut ad partes infidelium confugiant, ac antea per eos amplexatam fidem Catholicam hujusmodi in æternam animarum suarum damnationem deserant: tanta noviter conversorum, ac ab eis descendendum hujusmodi multitudini pie, misericorditerque parcendum, ac eorum statui salubriter consulendum esse plane sumus arbitrati. Nos igitur attendentes, quod Sedes Apostolica pia mater recurrentibus ad eam post excessum cum humilitate personis libenter se propitiam exhibere, neminique pietatis & misericordiæ suæ gremium claudere consuevit, ac proinde nos quoque, qui sedis ejusdem beneficiorum eorumdem pietatis, & misericordiæ dispensatores sumus, conversorum, ac descendendum hujusmodi statui, & animarum saluti, quantum cum Deo possumus, consulere volentes ac de tuis prudentia, dexteritate, pietate, religionis, & fidei Christiane propagationis zelo, animarumque salutis Christianorum prompta sollicitudine plurimum in Domino confidentes, sperantesque, quod ea, quæ tibi duxerimus committenda, ad Redemptoris nostri gloriam, ac animarum salutem, hujusmodi memor, sanctæ sedis exaltationem non minus pie, & fideliter, quam diligenter exequi curabis, circumspeditioni tuæ, quam nuper certis tunc suadentibus causis, nostrum, & Sedis ejusdem de Latere Legatum ad charissimum

iii

in Christo filium nostrum Philippum Hispaniarum Regem de Fratrum nostrorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio Apostolica auctoritate deputandum duximus, & deputavimus, per presentes committimus, & mandamus, quatenus matrimonia per conversos, & descendentes præfatos in gradibus, ut præfertur, prohibitis hætenus contracta, primitus, & ante omnia auctoritate Apostolica irrita, & inania declaves, ac conjuges ab invicem separes, & deinde si a te id humiliter petierint, illos, qui matrimonia in gradibus prohibitis hujusmodi, videlicet in secundo simplice, aut duplici, & tertio etiam simplici, aut duplici, necnon quarto similiter simplici, aut duplici consanguinitatis, aut affinitatis gradibus, abique Apostolica dispensatione, ut præfertur in dicto Regno Valentie tantum contraxerint a quibusvis excommunicationis, aliisque sententiis, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurverint, aut eos incurrisse dici, sententiis possit, necnon incestus reatu, & excessibus hujusmodi in utroque foro eadem auctoritate Apostolica, si ita tibi videbitur, in quo conscientiam tuam oneramus possis absolvere, & penitentiam inde eis pro modo culpe pœnitentiæ salutari, qua peracta cum eisdem noviter conversis, & descendentes, qui matrimonia, ut præfertur, in dictis gradibus prohibitis contraxerunt ex impedimentis secundi simplicis, aut duplicis, & tertii etiam simplicis, aut duplicis quarti similiter simplicis, aut duplicis consanguinitatis, & affinitatis graduum hujusmodi non obstantibus, ipsi in illis, ut præfertur contractis matrimoniis, absque alicujus conscientie scrupulo remanere, seu illa de novo contrahere in facie Ecclesiæ solemniter, libere, & licite possint, & valeant dicta auctoritate Apostolica misericorditer in Domino dispensare; dummodo mulieres propter hoc raptæ non fuerint, prolemque susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde legitimam decernere, alias, & alia salubrem conversorum, & descendendum hujusmodi reductionem, & statum christianumque, & catholicum vivendi modum, necnon quascumque illis excessuum per eos perpetratorum ratione dandas absolutiones, & pœnitentiis, & pœnas eis injungendas, illarumque circumstantiis, que quomodolibet concernentia, te rationabili, ac pio salubrique consilio, & voluntati præfati Philippi Regis in præmissis conformando, facere, gerere, & exequi juxta tuam providam desuper adhibendam ordinationem in præmissis omnibus, & singulis amplam, & omnimodam potestatem, facultatem, & auctoritatem, Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

dicta auctoritate dantes, & concedentes; non obstantibus, &c. Dat. Romæ apud S. Marcum die x. Septemb. MDLXV. an. VI. Pelliciebat ad defectionem infirmos Neophytorum Mauricæ gentis animos florentissimi Mahometani imperii amplitudo, juxta illud oraculum Prosperitas stultorum perdet illos, cum Turca conflatis maximis exercitibus ad opprimendum Christianum imperium anhelaret, atque ad fortissima duo illius propugnacula convellenda, Hungariam nimirum, atque Insulam Melitam, armorum molem verteret, de quibus agendum modo incumbit.

Prætexit Solimanus Imperator ulcisci maritimas Melitensium Equitum grassationes, quasi Christianis non liceret Pyratarum Maurorum ulcisci injurias; ambitioso vero animo subacta Melita Insula, Siciliæ, Italiæque excidia completabatur, cum Principes Christiani ad retundendos sævissimos ejus impetus seignius se compararent, eaque spe insolens validissimam classem ad Melitam invadendam mense Majo immisit, de cujus numero & viribus hæc refert Surrius in commentariis. Erant in Turcica classe præter alias naves, tum onerarias, tum Mahonas commatui convolvendo accommodas, tum Liburnicas, hemiolas, & scaphas, centum & sexaginta octo triremes munitissimæ; porro navigia simul omnia ad ducenta quadraginta. Ea classis partim primo in Marsafraccum portum appulit: sed non satis illi fidens, in alium, quam Majorem, vocant sese transiit. Coegerat Solimanus in ea classe imperii Turcici omnes vires maritimas, illique tres Duces Mustapham, Pialeam, ac Dragutum bellica arte florentissimos præcerat, cujus appulsiu terrore completa est Italia, cum intestinis dissidiis, quæ novæ invexerant hæreses, laceratum esset Christianum imperium, & Principes Catholici vires suas ad retundendum Turcam non instruxissent, quos a se diligenter monitos impendentis periculi, obtorpuisse questus est in Cardinalium Senatu Pontifex, addiditque, se non modo ad ditionem Ecclesiasticam defendendam, verum ad auxilia Regno Neapolitano, vel Hetruriæ afferenda strenue incubiturum, ut narrant acta consistorialia XVIII. Maii hoc anno confecta.

Romæ apud Sanctum Petrum die XVIII. Maii MDLXV. Sanctissimus Dominus noster fecit verbum super adventu classis Turcarum: condoluit miseria nostrorum temporum, conquestus est de prævis apparatibus a Principibus Christianis comparatis, licet ipse multoties monuerit, tandem di-

VIII. Nasal. Comes lib. 15. Solimanus Melitensem Insulam aggreditur.

Sur. in com. hoc anno. Nat. Com. lib. 15. Jo. Bapt. Adriæ lib. 18.

Acta Conf. MS. fig. nu. 134. p. 403.

sit se defensurum ditionem nostram Ecclēsiasticam, & etiam si opus fuerit, lazarum se opem vicinis, videlicet in Tuscia, & in Regno Neapolitano.

IX. Misit etiam Pontifex Melitensibus Equitibus nummaria subsidia, ut stipendia militi solverent, ac auxiliares copias iis submittendas contraxit, quibus Pompejum Columnam bellicæ rei peritia, & gloria florentem præfecit, ut ostendunt subjectæ literæ.

Dilecto filio Nobili Viro Pompejo Columnæ Domicello Romano.

Dilecte fili salutem, &c. Audiro nuper a nobis, Turcicam classem ad invadendam Insulam Melitem applicuisse, tamque oppugnationem illius locorum parasse, atque incepisse: statim, præter ea, quæ illic antea miseramus pecuniarum subsidia, etiam aliquot militum cohortes ad ipsius Insulæ defensionem mittendas duximus.

Pius IV. auxilia misit Equitibus S. Jo. Hierosolymitani.

Cupientes autem strenuum, & animi magnitudine præstantem Virum eisdem militibus præficere, ad te mentem nostram convertimus, firma spe freti, te desiderio huic nostro cumulate satisfacturum &c. Dat. Romæ apud S. Petrum die VIII. Junii MDLXV. anno VI.

Confluxere multi Viri illustres, ut suo sumptu in tanta necessitate præclaram Reipublicæ Christianæ operam navarent, quos recenset Surius in sua historia.

Eadem die septima Junii Pontifex militare frælus cum Helvetiis Catholicis percussit, ut ex ea gente fortissima, bellicisque artibus, & laboribus exercitissima copias contraheret, de quo scedere fancito actas Numini grates referunt acta Consistorialia.

Romæ apud Sanctum Petrum die octava Junii MDLXV. fuit Consistorium, in quo fuit initum fœdus inter Pontificem, & quinque Pagos Catholicos Helveticorum, & decretum fuit, quod celebraretur Missa de Spiritu Sancto.

Tradunt eadem acta, decretas fuisse

a Pontifice solemnes supplicationes, ac propositis sacrarum Indulgentiarum præmiis populum Christianum incitatum, ut divinam opem contra Turcicam vim imploraret.

Prima Turcici belli moles versa est ad Castrum S. Elmi, quod muris tormentorum bellicorum continua diverberatione quassatis, variis impressionibus hostilibus tentatum est, in quibus maximæ Turcarum strages editæ fuerunt, sed demum sub hostium multitudine, virtus Christiana succubuit, adeo ut Turcico furore cæsi universi præsidarii milites pro Christi nomine, non tamen inulti ceciderint. Perperuo (inquit Surius ex certissimis monumentis tum scriptis) labore nimium fatigati, semper enim fessis Turcis recentibus submittebantur, quæ res nostrorum vires exhaust: caduntur a barbaris hostibus milites Christiani ad unum omnes, sed non inulti, quippe qui fere toti Turcico sanguine erant aspersi; in ea pugna e nostris desiderari sunt mille trecenti, in quibus Equites erant centum triginta. Nemo Christianus ambigit, tam constanter, & fortiter pro religione, & Reipublicæ Christianæ defensione opperitam mortem immortalis memoria, summisque præconiis esse dignissimam.

X. Supplicationes indicit Pius IV. pro bello Turcico contra Equites S. Jo. Hierosolymitani.

Turcæ, occupata arce, singulari quodam immanissima crudelitatis genere servierunt in milites triginta etiamnum semivivos repositos; primum singulis pectus ferro scindunt, cor vi extrahunt, deinde caput amputant: corpora postremo tam fœde truncata, ubi a nostris spectari possent, exponunt; nec his contentus Mustapha ea vestibus cruce candida signatis induta jubet in mare jactari, ut Melitensibus insultaret. Ejus rei indignitate permotus Valletanus Turcas captivos omnes jubet perimi, nec ullos deinceps captivos fieri, sed captos mox jugulari, caesorum capita versus hostium castra jactata sunt. [1]

Sur. in com.

Belli progressus contra Insulam Melitem.

Turcica illa in Christianos feritate ma-

Acta Conf. MS. Card. Spad. sig. n. 134. p. 408.

magis inflammati sunt Melitenium animi ad mortem pro Christo constantissime oppetendam, ac turcicam barbariem vincendam, ac Mustaphæ Oratores ad deditonem pellicere tentantes Valletanum Ordinis Melitenis Principem, cum ira & indignatione facessere iussi sunt. Traxit maximum Pontifex ex arcis Sancti Elmi expugnatione dolorem, atque ad maturandam Philippi secundi Regis Catholici auxiliarem classem, præcibusque sacris divinam opem implorandam curas defixit, de quibus hæc referunt medio Julio acta Consistorialia. Pontifex deservit expugnationem castri Sancti Elmi, & fecit verbum de periculo totius Insulæ Melitæ, & quia nunc classis Regis Catholici ex Hispania huc appulit; ut illi Insulæ subsidium ferat, elemosynis, & orationibus instandum pro felici successu, & ut ira Dei placeret.

XI.

Sur. ubi sup.

Dum Hispana classis auxilia Melitenibus parat, Turcæ acerrimas impressiones in Melitensem Arcem intulere, comodeque octoginta Equites e Sicilia penetrarunt, ac Philippus Lascaris nobilissima Græcorum familia satus Turcicæ tyrannidis odio, pietateque incitatus ad christianos transfugit, atque hostium consilia Valetano Equitum Magistro patefecit, ac postea exitiam contra Turcas operam posuit. Ad Turcica vero castra ex Africa nova subsidia allata sunt tertio Idus Julii ab Algerii regulo, qui cum viginti septem trirēibus duo millia militum expeditorum adduxit, oppidique oppugnandi validissimo impetu partes sumpsit, sed majori Equitum virtute fracti sunt ejus conatus, duodecim enim trirēmes Turcicæ tormentis bellicis Melitenium laceratæ, ac mersæ mari, duoque millia Turcarum fluctibus hausta; nec minus eodem tempore terra certatum est, cæsisque Christianis ducentis longe plures Turcæ ceciderunt, necnon grassante dysenterico morbo in cavris turcicis barbaricæ vires debilitatæ sunt. Factæ etiam a Christianis crebræ in Turcas eruptiones, dum assilire in muros niterentur, & maxima strages ad aque fontem edita adeo ut mille quingenti Turcæ trucidati sint, centum Christiani tantum occisi, totidemque vulnerati. Cum his cladibus crescebat Turcis furor, murisque tormentorum ingentium, quæ basilicos vocant, vi dirutis, creberrimi affultus in Urbem facti, adeo ut tria Turcica signa in urbem illata fuerint, sed Valletanus Equitum turma succinctus in eos tanto impetu irruit, ut civibus, feminiisque etiam pugnantibus Turcæ dentium prostrati, mu-

risque dejecti fuerint, pugna ad occidentem Solem perducta, in qua ducenti nostris occubuerunt. Omnium acerrima pugna redintegrata est vigesima quarta die Augusti, per murorum ruinas undique irruentibus Turcis, sed cæsis ex iis amplius mille ducentis, reliqui propulsati sunt; e nostris centum tredecim Christo, animam reddidere.

XII.

Ob tantam Turcarum pertinaciam, constandis auxiliis intentus erat Pontifex, a quo hæc in Senatu Cardinalium proposita, narrant acta: Vigesima secunda Augusti Pontifex fecit verbum de periculo totius christianitatis ob bellum illatum a Turcis in Hungaria [de Hungarico bello ageretur inferius] & ob classem, quæ Melitam Insulam oppugnat, ad providendum necessitatibus, quæ ex hujusmodi periculis evenire possunt, & imposuit stauri Ecclesiæ subsidium. Contulere etiam Sabaudia, & Hetruriæ Duces, necnon Genuenses aliqua subsidia, & classe instructa septuaginta duarum trirēmium ab Hispaniarum Rege Duce Garzia Tolitano Prorege Sicilia, quæ decem millia peditum auxiliaria cum ducentis Equitibus Ordinis Sancti Joannis, atque octoginta Sancti Stephani vehebantur, Melitæ illatæ sunt sexta idus Septembris copiarum subsidiaria moxque in Siciliam rediit Prorex, ut reliquam exercitus partem, quæ in Sicilia hæserat, Melitam trajiceret. At Turcæ in desperationem versi, quod pugnam infeliciter confecissent, cum iis, qui recentem venerant, amissis ex suis supra mille quingentos, ad classem e castris se receperunt, extulereque in eam impedimenta, & tormenta bellica, excepto uno majoris amplitudinis, quod pilam centum viginti pondo vomebat, potuissent plura illis eripi in trepida ea fuga, sed confecta jam victoria, pluris æstimata est Christianorum vita, quæ in discrimen conjicienda erat, quam barbarica gaza. Periisse in eo bello Turcarum supra viginti millia feruntur, Melitenes Equites desiderati ducenti quadraginta, ex aliis bellatoribus duo circiter millia occubuerunt, his subdit Surius ex narratione tum percripta. Parentur ipsi Equites Melitenes non tam humanis viribus, quam Dei virtute se esse servatos. Et est sane etiam plurimum laudanda Pii Quarti Pontificis Maximi erga Rempublicam Christianam paterna sollicitudo, qui amplissimas toto Orbe divulgavit condonationes, quas indulgentias vocamus, ut iis inviraret Christianos omnes ad precandum Deum pro salute Melitenium, & totius Ecclesiæ. Nec dubitandum est eas Christianorum preces, ferocissimi hostis

Act. Conf. ubi sup.

Jo. Bapt. Adrian. lib. 18.

Insula Melitenis liberata ab invasione Turcica.

Sur. in com.

NOTÆ [1] Narrationem expeditionis barbarorum in Melitam insulam quam hic Annalista instituit chronologicis characteribus destitui lector ferret moleste; quare ne hoc pariter ornamentum desideretur, adnotationem hanc subiciendam cenleo deductam ex literis Joannis Valleta, summi Melitenium equitum magistri, ad equitem Georgium de Hohenheim datis VII. id. octobris 1565. ac in codice diplomatico Meliteni to. II. num. CC. legendis. Sultani Solymanni classis ducentis quinquaginta fere velis instructa Bisantio solvit die XI. Kal. aprilis atque insulam Melitam tenens die XV. Kal. junii, statim ex quadraginta millibus militum quos ferebat partem litori exposuit, partem in navibus continuit. Terrestris agmen ducebat Mustapha balsa, classis vero Pyoli balsa præerat. Post dies aliquot armorum impetus in arcem S. Elmi in ipsi portus Melitenis faucibus conversus est. Peritaci quinque & triginta dierum obsidione Turcæ in arcem illam evaserunt, cum inter pugnam Christiani ad unum omnes cecidissent. Dies captæ arcis VIII. Kal. Julii. Tum versus in urbem novam furor, parumque absuit quin expugnaretur; sed stetit virtute equitum ac militum, quibus valida accessio X. millium selectorum, inter quos equites ducenti & quatuordecim circiter (quos Garzias de Toledo opportune adduxit) robor & animos auxerat. Tandem in desperationem hostes adducti ab obsidione se recipientes insulam reliquerunt, quod medio circiter septembri contigisse ex iis constat quæ scribit Annalista num. 12. MANSI

his truculentos conatus, vel maxime enervasse. Postremo etiam Catholico, & invictissimo Hispaniarum Regi Philippo maxime ab omnibus habenda sunt gratia quod Melitensibus in tanta rerum difficultate, non sine magnis impendiis opem tulit.

Florentissimæ ejus victoriæ fama Romam est perlata mense Septembri, ut refert Cornelius Firmanus cæremoniarum Magister in Diariis.

MDLXV. Decima nona Septembris venerunt nova ad Urbem, quod Melita, quæ per plures menses fuerat tentata, & obsessa a Turcis, cum occisione multorum ex ipsis Turcis, fuerat liberata ab obsidione a novem millibus & sexcentis militibus ductis ab Illustrissimo Domino Ascanio de Cornia.

Confirmata est ea fama mense proximo Melitensium Equitum Principis literis datis ad Pontificem, qui Cardinalium Senatui felicem rei exitum rerulit; consignata enim sunt hæc verba Consistorialium actorum monumentis.

Romæ decimasecunda Octobris MDLXV. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus fecit verbum de rebus in Melita Insula prospere gestis, cum subsidio & opera Regis Catholici, & ejus, ministrorum, & virtute Magni Magistri, Equitumque Hierosolymitanorum.

XIII. Actas a Pontifice ritu solemnibus gratas Deo pro parta ea victoria, qua Italia ab imminente discrimine liberata est, refert Onuphrius Panvinus; necnon eximii literis Pium Valetano Magistro Equitum de explicata in eo bello virtute militari gratulatum. Urebant vero eodem tempore Pontificum pectus curæ gravissimæ pro depellenda ab Hungaria Turcica tyrannide, Solimanus enim Imperator plectos in suas partes Joanne Sigismundo Transylvaniæ Principe Hungariam Maximiliano Imperatori eripere, sibi que subicere moliebatur, cujus sævis & ambitiosis consiliis cognitis Oratorem ad Pium Pontificem misit pro nummariis subsidiis in militum stipendia flagitandis, de quo acta Consistorialia in eunte Julio conscripta hæcarrant.

Onuphrius Panvinus in Pio IV.

Act. Conf. p. 408. & 409. Ilibaniff. ver. Hung. lib. Natal. Comes l. 15. Jo. Bapt. Adrian. l. 18. Sur. in com. Act. Conf. fig. n. 134. p. 405. Maximilianus Imperator auxilia petit contra Turcas Hungariam invaduros. Jo. Bapt. Adrian. l. 18.

illi subsidiarium aurum submisisse, refert Joannes Baptista Adrianus. Addunt vero memorata acta.

Decima tertia Julii Sanctissimus fecit verbum de petitione subsidii ducentorum millium aureorum facta per Oratorem Imperatoris pro defensione contra Turcas, & quamvis sit in magnis necessitatibus, & non minori periculo ob vicinitatem classis Turcarum; tamen si tre-gua, quæ tractatur, non succedat, dixit, se pro facultatibus non defuturum Casari, sive bellum inferat, sive illi inferatur. Nonnullis interjectis, paulo post subditur.

Decima octava Augusti fuit Consistorium, in quo S. D. N. fecit verbum de subsidio dato quinquaginta millium aureorum Imperatori pro bello contra Turcas, & dixit, si bellum fiet, majus subsidium, & majora auxilia concessurum.

Non effudit hoc anno universas vires Solimannus in Hungariam, sed Themisuari Bassa Duce, conjunctoque Transylvano, nonnullas Arces bello appetiit in Hungaria; in Croatiam vero, Serviam, vulgo Bosniæ Præfectum immisit, Ferdinandus vero Imper. Suvenchium militaris peritiæ gloria florentem præfecit exercitui, ac licet Germani in propugnando Satmaro oppido militarem virtutem egregie contra Turcas explicarent, tamen inopia comæatuum ad nuncupandam deditonem adacti fuerunt, atque a Turcis sanguinem Christianum sitientibus immanissime contrucidati. Aliud quoque oppidum, cui Rivulidominarum nomen erat, deficientibus ad Transylvanum oppidanis, in Transylvani, Turcarumque cecidit potestatem, nam cum in proditores Germani injectis flammis favissent, consumpto flammis oppido, ad dedendam quoque Arcem, in quam ipsi confugerant, numero, hostium territi compulsi sunt, ex quibus adversis Hungaricis rebus magnum dolorem setraxisse Pontifex in Senatu XXII. Augusti habito Cardinalibus significavit divinamque misericordiam precibus flec-tendam addidit. In Croatia feliciter res gesta est ab Archi-Duce Carolo, in quem Servia Bassa exercitum Turcicum eduxerat; hostis enim ingenti clade deletus est; commisso prælio ad Savum fluvium, Castrisque exutus, de qua victoria Pontifex Cardinales XII. Octobris certiores fecit, subjunxitque. Bellum regi, pacem tamen inter Casarem, & Turcas tractari, quam sequituram minime credat. Promovere actionem concordia Polonus omni studio contendebat, sed Turca ficto, & sævo animo pa-

Act. Conf. fig. 134. p. 408.

Adriani l. 18.

XIV.

Act. Conf. 409. Act. Conf. fig. 134. p. 414. Natalis Comes l. 15.

Act. Conf. 109.

cis actionem extrahebat, ut potentissimum exercitum ad obruendam Hungariam conflaret. Colloquia vero omnia pacis cum Hæreticis, & Turcis, nisi damnent impietatem, sibi ingrata Pont. Cardinalibus significavit, de quo acta Consistorialia.

Act. Conf. fig. n. 134. p. 414. Die XXVI. Octobris MDLXV. fuit Consistorium, in quo Sanctissimus Dominus noster fecit verbum de pace, quæ tractatur in Hungaria inter Casarem & Turcam, & dixit, se non defuturum Casari, & Catholicis, neque se unquam cum Turcis, & Hæreticis pacem, & commercium habiturum, nisi ad fidem, & religionem convertantur, & redeant.

XV. Natalis Comes l. 15. Quod ad Sigismundum Poloniae Regem pacis inter Casarem, ac Solimanum interpretem attinet, implicitus ille erat Moscovitico bello, a quo magnis excursionibus Moscoviæ pars evastata est, atque Moscorum copiæ ad Costenagarum Urbem profligatæ. At in Poloniae Regno, non ea constantia, qua in Hæreticos dictatæ poenæ fuerant, pariter executioni mandabantur, sed nimia Regis indulgentia esseruit adeo impiorum audacia, ut sacra in Lithuania proculcata fuerint, ad quæ flagitia coercenda Stanislaus Hofius Cardinalis Sigismundum Regem subjectis literis excitavit.

Ext. in ms. Arch. Vat. fig. n. 322. p. 160.

Regi Poloniae Sigismundo Augusto. Credibile non est, quanto fuerim dolore, vel stupore potius affectus, cum allatum ad nos fuisset, huc audacia, atque ameniæ quendam esse prolapsum, ut omni Dei, vel Vestre saltem Majestatis metu projecto, Sacerdotem, Sanctissimum Christi Corpus, & Sanguinem suis manibus gestantem, fuisse contrudere, & prærium redemptionis nostræ conculare non dubitavit, idque in ea Civitate, ubi præfens aderat Majestas Vestra, & modo non spectator hujus tam atrocis facinoris fuit una cum præcipua fere Senatus, & Regni, & magni Ducatus Lithuaniae parte. Quis tantam hanc orthodoxorum calamitatem satis deplorare possit? quod cum liceat in regno Majestatis Vestre Lutheranis, Zuinglianis, Picardis, Trinitariis, qui apud me omnes eodem loco sunt, nec unos aliis meliores esse judico, liceat, inquam, blasphemis nominibus istis etiam in iis locis, ubi cum Regno suo universo præfens adest Majestas Vestra, nemine pro-fus interpellante execranda sua sacrilegia potius, quam sacra exercere, & impium verbum suum pro expresso Dei verbo, quod ex æquo sibi vindicant omnes, imperite multitudini venditare, non sine gravi peccato, cum Vestre Majestatis, tum Senatus universi, præcipue vero Episcoporum, qui

latere illius proxime essident, ad quos proxime pertinet hæc autoritate Majestatis Vestre prohiberi, cum hæc omnia liceant impiis istis, quæ lachrymæ sufficere possint ad deplorandum, quod piis hominibus catholicam, & orthodoxam fidem profitentibus sub Christiano, Catholico, & Orthodoxo Rege non itidem licet sua sacra, suasque ceremonias, quas, & sanctis majoribus suis per manus traditas acceperunt, pari saltem, si non majore libertate exercere? [Et infra.] Memini quod in Civitate Quinqueecclesiensi, quam nostra memoria Turcorum tyrannis occupavit, templum in quadam itidem, ut nonnulli vestre Majestatis civitatibus, partim a Zuinglianis, sine Lutheranis, partim a Christianis possidentur, ita ut ex æquo in illo Christus, & Belial colatur; [quod quemadmodum recte fieri possit, ego non intelligo, cum nulla sit conventio Christi & Belial:] accidit in eo templo, quod unus ex Lutheranis, non percussit ille quidem Sacerdotem, quod in oculis Majestatis vestre factum est, sed eripuit tantum Sacram Eucharistiam ex manibus illius, & in terram projectam conculcavit. Delatum est ad præpositum ejus civitatis statim nomen illius, qui tantum scelus paraverat, qui re cognita, nulla pro-fus interposita mora, e vestigio supplicium de eo sumi iussit. Hæc fecit ille, qui Christum non agnoscebat: nil tale factum adhuc a Majestate vestra accepimus, &c. Heilsper. MDLXV.

Sed jam res Gallia, ubi pariter languida in hæreticos manus plurimas excitaverat turbas, invifanus.

XVI. In Gallia Carolus Rex adducendæ ad Philippum Hispaniarum Regem Elisabethæ sororis illi desponsæ occasione Regni sui Urbes iustravit ad redintegrandas res civili bello admodum labefactas, querunturque historici Calvinistæ, illum cum Hispano ad evertendam hæresim fœdus pepigisse, qua suspicione esserati Hæretici ad novam rebellionem molendam se compararunt, atque cum exteris Gallia hostibus conjurarunt. Dum vero Bajona rediret Carolus Rex, Religionem Catholicam, quæ a Joanna Regina Navarra, Neraci, quæ Urbs Alabretensis Ducatus Princeps est, pulsus Sacerdotibus, & Monachis, everfisque Templis prostrata fuerat, restituit, ut narrat Franciscus Belcarius his verbis. Carolus Rex Bajona Neracum adiit, ubi omnes fere ad Calvinianam persuasionem defece-rant, sacras ades instaurari, Sacerdotes in eas reduci suis possessionibus fruituros, Regios Magistratus partim ex Pontificis partim ex Calvinianis justa recentis pa-

Franc. Belcar. l. 30. n. 34.

Carolus IX. Rex Gallia sacras ades a Calvinistis ever-fas restituit.

cis edictum creari iussit; præterea statuit, ut cuiusvis professionis Monachi, Monachæ-ve, quæ neglectis votis matrimonia contraxissent, & abjectis sua professionis vestibus, parentum, aut propinquorum suorum hereditates cernere conarentur, ab iisdem excluderentur, ut antiquis edictis cautum erat: quas leges in cæteris Civitatibus, atque oppidis, quæ Calviniani occuparant, observari voluit. At cum Burdigalensis Senatus flagrantissimo pietatis ardore sanxisset, ne Hæretici, quos constabat perditissimos esse Regni proditores, publicis muneribus adhiberentur, eam legem a Monlucio Provinciæ prætoris abrogari iussit, ut Calvinianorum votis obsecundaret, sed quam male Carolus Rex blanda manu hæreseos monstrum palparet tot cruenta a Calvinistis in eum mota bella, conjurationesque perfidæ ostendent.

Fr. Belcar. l. 30. p. 31. Sur. in com.

XVII. In Belgium cum hæresi Calviniana seditiones ingrediuntur.

In Belgio accensæ sunt hoc anno seditionum faces ab Hæreticis, quæ inferioris Germaniæ Provincias incendiis, cædibusque hæcenus funestavit. Promulgari cæperant Tridentini concilii decreta ad extinguendas hæreses, nec non plures Episcopatus in variis Urbibus conditi fuerant a Paulo Quarto, ad continendos in religione Catholica Populos studio, ac precibus Philippi Secundi Hispaniarum Regis Catholici, qui sacræ morum, fideique censuræ tribunalia in iis etiam Provinciis constituerat. At cum Calvinismus ex Gallia in eas Provincias irrepsisset, magnamque Nobilium, plebejorumque multitudinem illaqueasset, mutandæ Religionis, convellendæque Reipublicæ formæ consilia instabiles animi susceperunt, ac ingentes querelas de labefactata libertate Belgica profuderunt, qua libertatis voce deludi se plures Catholici passi sunt, cum non adverterent se in Sathanæ servitutem magnificæ libertatis specie abstrahi, adeo ut ad Philippum Regem decreta fuerit legatio, quæ efflagitaret Belgarum nomine, ut acerbas Caroli V. pro coercendis Hæreticis, ac Religionis illibata integritate tuenda sanctiones abrogaret, ut novos

Episcopos, in multis Urbibus inductos submoveret, ut Antonium Ganuellanum Cardinalem Archiepiscopum Mechliniensem, cujus consiliis Margareta Parmensis Belgii moderatrix regebatur, censuræque exercendæ in impios præfectus erat, quem factus nimis, & crudelitatis nota percellerant, a rerum gubernaculis depelleret, veteremque libertatem Belgicam restitueret; multis deinde verborum lenociniis pollicebantur se in Philippi Regis fide, & obsequio constantissime persisturos. Intellexit Philippus Rex hæresim in multorum Belgarum animis altas radices fixisse, convulsæque Religione rebelles Hispanum jugum e suis cervicibus excussuros, nec fidem suo Principi servaturos, qui Deo non servarent, edixit itaque, ut in primis Tridentini concilii decreta ab omnibus pie exciperentur, quæ sine manifesta impietate nemo posset contemnere, utque constitutiones Caroli Quinti in opus provocarentur; factus etiam certior a seditionis, pro tuendæ libertatis nomine sedus constatum fuisse ad frangendam eorum pertinaciam expedire arma decrevit. [I].

XVIII.

Erupit a quo proximo in apertum bellum nefaria hæreticorum conjuratio, quæ infame nomen Geusiorum, id est inopum vagorum sibi ultro ascrivit, ac rapinis, cædibus, incendiis, sacrilegiis, omnique flagitiorum genere grassata est. Nec desuere aliqua Divinæ iræ in sacrilegos signa, nam in oppido insigni, cui Boscum-Ducis nomen est, cum Hæretici sacras diffringerent Imagines, atque statuam ligneam Divi Antonii, a scia, & bipenni violassent, ut eam flammis succenderent, repente sacro igne correpti die postero maximis discruciatu doloribus infelices animas efflarunt, de quo publica tunc acta confecta fuere.

XIX.

In Scotia cum Hæretici Mariæ Reginæ viduitatem temnerent, atque ad opprimendam Religionem Catholicam sæva consilia cum Elisabetha Angliæ Regina, quæ potiora esse Mariæ in Anglicum Sceptrum jura non ignorarat, de viro illi

Act. Conf. p. 499. Car. Sp. sig. num. 134. pag. 408.

tra-

NOTE [I] A Nonymus scriptor Bataviæ sacræ in volumine ejus operis altero pag. 25. exhibet anni hujus concilium provinciale Trajectense, cujus integra acta ibidem leguntur. Fridericus Schenckius Trajectensis archiepiscopus cogendos censuit in Synodum provinciales episcopos quinque, quibus die XII. octobris anni hujus coeuntibus, primo quidem de acceptandis Tridentinis decretis actum fuit, statimque episcopi consenserunt. Sed ecclesiarum ejus provincie metropolitanorum capitula se quidem admittere Tridentina illa decreta professi sunt quæ silem, sacramenta, & ritus ecclesie catholice spectant: quin ea pariter quæ ad morum reformationem pertinent, nec respuere se, nec renuere significarunt. Cum vere in decretis illis Tridentinis quædam contineantur quæ cum jure suo pugnancia Capitula illa censebant; in iis admittendis tantisper se cunctatos dixerunt, donec apostolica sedes consulere. Processum est tandem ad Canones qui omnes disciplinam præsertim ecclesiasticam expoliant, atque reformant. MANSI

tradendo, ex quo prolem susciperet, ad confirmandas Regni res, debilitandaque seditionum molimina actum est. Delegit illa Henricum Darlæum juvenem forma præstantem, Regiæque stirpe satum, & Catholicæ Religionis studio flagrantem, qui cum affinitate sanguinis Reginam contingeret, postulatum est utriusque nomine a Pio Quarto Pontifice, ut legem canonicam contrariam ad eorum gratiam solveret, quorum votis assensit Pontifex, ac medio Augusto in Cardinalium Senatu rem promulgavit, ut referunt acta consistorialia.

In Scotia Hæretici seditiones movent.

T'buau. l. 49.

Bucha-nam. l. 17.

XX.

Act. Conf. p. 499.

Decima septima Augusti [& mox] Fecit verbum de Matrimonio Regine Scotiæ, cum Anglo quodam affini suo, & dixit dispensationem se ad illius petitionem concessisse, & illos promittere, se Religionis Catholice defensores, pro viribus futuros esse. Non pacati propterea Hæreticorum motus, nam extremam illi rabiem ad perturbandum publicum Scotiæ Statum excitationis seditionibus affuderunt, de quibus Pontifex in Senatu decima secunda Octobris die habito conquestus est; verum eorum malignus furor compressus est, cum Henricus Rex, qui nefariis suspitionibus in Reginam se circumveniri imprudenter siverat, petita venia Reginæ conciliatus fuisset, proditores enim crudelibus eorum consiliis, de pragnante Regina trucidanda oppressi, ad fugam in Angliam compulsi sunt, quorum Princeps erat Jacobus nothus Calvinista, qui Scotiæ fax, ac turbo horum temporum exitit.

Suscepta est proditorum clientela ab Elisabetha Angliæ Regina, de qua ad Religionem catholicam revocanda opera alicujus Principis catholici, quem illa in virum ascisceret, varia consilia agitata sunt, quæ etiam Pontifex Cardinalibus inter alia significavit, ut referunt acta.

Romæ Decima secunda Octobris fuit Consistorium, in quo Sanctissimus dixit, dissensiones non parvas esse in Scotia, de qua Regine Angliæ matrimonio, quod cum quibusdam Principibus tractatur, se ubique locorum catholicis non desuturum, verum ipsis pecunia, & militibus opem laturum. Delusit Elisabetha Regina plures Principes nuptiarum inani spe, & expectatione, ac meretricem agere maluit, ut ipsa edictis suis promulgavit, cum in amasiorum gratiam sanxit, in publicis comitiis, ut si quam prolem spuriam gigneret ea sceptro Anglico potiretur.

Pullulasse in Anglia hoc anno ab aliis quibus ponitur nova Puritanorum pestis, quæ tam immane in catholicos odium

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

professa est, ut in locis, quæ ritu catholico aliquando fuerant consecrata, preces fundere, vel concionari, aut sacramentum Baptismi conferre abnueret, atque alios hæreticos Religionis puritatem non colere argueret, cum tamen adeo esset impia hæc secta, ut ad delendam Christi memoriam festum Resurrectionis Christi diem abrogare, ut Papiasticum niteretur, atque omnes Sanctos Patres antiquos despiceret, corruptamque ab ipsis Apostolorum temporibus Religionem mentiretur. His, & aliis impiis erroribus fascinati levissimi homunciones, se puros ab omni labe venditarunt, nec desuere alii, qui novas subinde Religiones, tanquam novas fabulas fingerent, cum iis omnis Religio fabula videretur.

Genebrar. in Chronolog. l. 4.

Refolus de Sect. Evangel.

Puritanorum hæresis.

XXI.

Impendebat hoc tempore ingentium discriminum terror Christiano Imperio, de quibus Pontificem fecisse verba in Senatu Cardinalium, nec non de præsidis ad ea comprimenda comparandis, deque componenda re Ecclesiastica referunt acta consistorialia scripta Decima secunda Octobris. Dixit Sanctissimus Dominus noster, res in maximo motu versari, hyeme quæturas, ac verendum ne primo vere excitentur maximi tumultus, ac bella, idcirco statutum sibi esse, omnia necessaria providere, pecuniamque in primis tanquam belli nervum parare. Subsidium quadringentorum millium aureorum ditiori Ecclesiasticæ jam pridem impositum, se urique, ut est pollicitus, non exacturum, nisi perurgens necessitas illum cogat, atque si prius quam exigatur, morte præventus fuerit, illud se jam revocasse, ac ex nunc, prout ex tunc revocare. Interim aliter se provisurum, res Ecclesiasticas temporales, & Spirituales tranquilliori, rutiliori, meliorique in statu, quam acceperit relicturnum. Suo amare, & illis benefacere se cupere, & sine Ecclesiæ dispendio, alteriusque alicujus præjudicio, quibus ne laterem quidem hujus Sanctæ Sedis daturum.

Act. Conf. p. 499. Spad. sig. n. 134. p. 409.

Confirmabat in hoc sanctissimo consilio avunculum Pontificem Carolus Borromæus Cardinalis a terrenarum rerum amore omnino divulsus, quamquam postea Pius lethali morbo oppressus Cardinalis Moroni precibus impulsus in Comitum Annibalem Altemphium, centum millia nummum condito testamento, atque in Marchionis fratris filiam neptem, ac in nonnullos alios largitiones profuserat, quæ postea a Pio Quinto temperatæ fuerunt. Porro Carolus Cardinalis Borromæus Nepos, qui ex quo Fridericus frater, in cuius capite propagandæ

Act. Conf. p. 499. Decemb. S. Carolus Borromæus Mediolanum ad suum Archiepiscopatum accit.

Zzz fa-

familia Borromææ spes constabat, e vivis excefferat, spretis sæculi deliciis sanctiori vitæ, rerumque cœlestium piæ contemplationi inter medias aulæ Pontificiæ turbas se addixerat, & Mediolanensi Archiepiscopatu donatus, cleri Mediolanensis ex Tridentini concilii decretis ad disciplinam instaurandam, & sanctiores mores excolendos revocandi miro ardore flagrabat, a Pio Pontifice obtinuit, ut ex aula ad suam Ecclesiam discederet, quem Pius, ut sacra ejus consilia promoveret Legati Apostolici in Italia auctoritate intruxit, ut ex actis consistorialibus patet.

Decima septima Augusti Sanctissimus Dominus noster deputavit Dominum Cardinalem Borromæum Legatum Bononiæ, & Romandiolæ, ad Sanctitatis Sææ beneplacitum, & cum ipse Reverendus Dominus Borromæus ad visitandam suam Ecclesiam Mediolanensem iter arripit, & ibi Synodum Provinciale celebrandam, illum Legatum Sanctitatis Sææ, & Sedis Apostolicæ per totam Italiam, cum facultatibus deputavit, & creavit prout in bulla.

Gestam eam Legationem a Carolo Borromæo cum maxima Divinæ gloriæ amplificatione narrat pluribus Carolus e Basilica-Petri Episcopus Novariensis, atque singularis sanctitatis exempla ubique eum explicuisse, nec non a Mediolanensibus singulari amore, & observantia cultum fuisse.

Singulari (inquit) & pene incredibilem amoris, & observantiæ significatione, Civis, & Pastor exceptus est a Mediolanensibus suis: præcipua namque lætitia, atque hilaritas ejus adventus, ingressusque tempore in omnium vultu, atque ore versari videbatur, ac memini me tum adolescentulum audisse, qui eo Civitatem ingrediente prædicarent, alterum Mediolanensibus Ambrosium advenisse.

Urbem ingressus est die Dominico nono Kalend. Octobris anno a salute Millesimo quingentesimo sexagesimo quinto, cum vigesimum sextum ætatis annum ageret. Triumphales portas, symbola, elogiaque honorificentissima, ac viarum ornatus, non est opus explicare: e Basilica Regum, quæ nunc Eustorgiana est, de more mithræ, & cæteris Pontificalibus indumentis ornatus prodit, albo equo, stragulis coloris ejusdem sericis adhibitis insidebat, Confalonerie familie, cujus illud est jus, & institutum, Nobiles viri rubeo, & splendido vestitu pedes eum cingebant, sericum umbraculum iridem album sublime super eum ferebant; clericis, & monachis ordine præcurtibus, majorem Eccle-

siam sacra solemnî pompa processit. Gubernator, cum Senatu, & aliis Magistratibus, & omni fere Nobilitate comitatus est: universa Civitas concurrat; reliqua acta, atque adhibita pro ritu consueto.

Proxima die Dominica celeberrima Sacrosanctæ Missæ solemnia, cum ut par erat maxima omnium ordinum frequentia in majori Templo perageret, ad altare sedens concionem habuit, novo plane eius temporis exemplo, de rebus salutaribus ad Populum.

Ad Synodum a Carolo celebratam venerunt hi antistes: Bernardinus Scotus Tir. S. Matthæi Presbyter Cardinalis Travenensis Episcopus Placentinus: Vido Ferrerius Cardinalis, & Episcopus Vercellensis, Hieronymus Vida Albensis, Maurittus Petra Wiglebanensis, Casar Gambaro Dertonenis, Scipio Estensis Casalensis, Petrus Costiarius Aquensis, Dominicus Bolanus Brivinsis, Nicolaus Sfondratus Cremonensis, ad Apostolicam Sedem postea ob esimiam pietatem clarus, Hieronymus Gallaratus Alexandrinus, Federicus Cornelius Bergomensis.

Nonnulli, ut Laudensis, Novariensis, Astensis, Savonenis varias excusationes causati defuere. Ejus porro Synodi acta extant, quæ Carolus Novariensis Episcopus his verbis delibat.

Prima sessione Concilii Patres ab ædibus Archiepiscopalibus Senatus ad majorem Basilicam comitatus est; missæ Gubernator interfuit, mox Palmius de Ecclesia ordinanda graviter concionatus est: Carolus latinam orationem habuit de conciliorum Provincialium instituto, & necessitate. Alia sunt acta, quibus alter quoque dies consuæptus est. Inter ea fuit lectio omnium canonum, & decretorum concilii Tridentini, publicaque eorum receptio; tum fidei professio, quam unusquisque obiit singillatim. Aliis sessionibus Ambrosiano ritu Missæ ab Episcopis celebratae sunt, & decreta synodi, suo quoque loco promulgata, postremæ vero Cardinales alii duo Bobba, & Castilionæus honoris gratia affuerunt: & Carolus fratres Episcopus ad ea perficienda, quæ constituta fuerunt, & ad Episcopi munera sancte obeunda, latina oratione cohortatus est.

Dum Carolus Borromæus Synodum Provinciale Mediolani celebraret ad collapsam in ea provincia disciplinam Christianam pristino splendore restituendam, Pontifex Romæ incubuit summo studio ad varias corruptelas excindendas, sanctissimasque leges constituendas, ut ostendunt acta consistorialia Decima secunda octobris.

Dixit Sanctissimus, se velle deputare Reve-

XXII.
S. Carolus Synodum Provinciale celebrat.

Ab. Conf. fig. num. 134. pag. 414.

Pius IV. abusus aliquid tollit ex ambientibus Episcopales Sedes.

Reverendissimos, qui formant decretum, in quo intendit revocare omnes alienationes factas ex causa lucrativa de bonis, & proventibus Sedis Apostolicæ, tam suo tempore, quam prædecessorum suorum.

Eodem pariter Mense, ut tradunt acta, pontifex nefarium morem, qui irrepperat, ut plures Religiosi viri variis artibus ad Episcopalem dignitatem aniterentur, quam postea turpiter dehoneftabant, sustulit, multiplicisque titularium, sive confidentium Episcoporum corruptelas excidit.

Sanctissimus (inquit acta) Dominus noster, ad cujus notitiam devenit, quod nonnulli Episcopi Titulares nuncupati, qui quandoque ad Cardinalium Ecclesias Cathedralis vel Metropolitanas, Primariales, seu Patriarchales in titulum, vel administrationem obtinentium, aut etiam ad aliquorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Primatum, seu Patriarcharum, qui in eorum Ecclesiis suffraganeos habere consueverunt, instantiam Apostolica auctoritate ad Ecclesias in partibus infidelium existentes promoverentur, & Cardinalibus, seu aliis Prælatibus hujusmodi in suffraganeos, ut eorum Ecclesiis in Pontificalibus deserviant, cum assignatione pensionis annuæ ducentorum ducatorum, vel alterius super mensuram Ecclesiasticarum earundem fructibus, redditibus, & proventibus conceduntur, & deputantur, post deputationem, & concessionem hujusmodi cassationi, & extinctioni pensionum ipsarum in toto, vel in parte, etiam pacto quandoque assignationem ipsam præcedente, diversimode consentire non erubescunt, etiam interdum Ecclesiis ipsis nullatenus deservire, ac officium suffraganeatus mihi exercere non curantes, sed cæca ambitione ducti, ac solo titulo, & dignitate Episcopali contenti per Orbem vagantur, & discurrunt, Pontificalia in aliis Diocesis, etiam aliquando sine consensu propriorum Prælatorum, numerario pretio exercent, simoniacam labem turpiter incurrendo: Volens abusus hujusmodi tollere, de consilio Fratrum suorum statuit, atque decrevit, quod pensiones, sicut præferunt, reservate, & assignate nullatenus cassari, aut extinguere, seu redimi, vel permutari possint, sed quæcumque illarum cassationes, extinctiones, redemptiones in toto, vel in parte etiam Apostolica auctoritate pro tempore factæ nullius sint roboris, & momenti: & nihilominus tam Episcopo Titulari, quam Prælato, etiam si sit Cardinalis, cujus ille erit suffraganeus, si huic cassationi tacite, vel expresse, aut alio quovis modo consenserint, quoties id attentare præsumserint, in-

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

gressu Ecclesiæ ipso facto interdictus existat, cujus relaxationem, antequam pensio vere, & realiter integretur, nequeant obtinere, ita quod pensiones ipsæ ab eisdem suffraganeis, quamdiu vixerint, & officium suffraganeatus hujusmodi exercuerint, aliquo pacto abdicari non possint, nisi eodem Episcopo ad alias Ecclesias fructus redditus habentes Apostolica auctoritate transferri coningeret, quo casu, cum oporteat ipsos sic translatos in propriis Ecclesiis residere, pensiones hujusmodi ipso facto extinguantur.

Item voluit, & ordinavit Sanctitas sua, quod si dictos Episcopos ab Ecclesiis, in quibus suffraganei adscripti sunt, sine legitima causa ultra tempus, quo per decreta Sacri concilii Tridentini Episcopis a propriis Ecclesiis abesse permittitur, recedere contingat, durante absentia hujusmodi, de dictis pensionibus nihil petere, & exigere possint. Crescente vero contumacia, alias poenas in dictis decretis, & per Constitutionem nostram contra Episcopos non resistentes statutas incurrant; & nihilominus dicti Episcopi Ecclesias hujusmodi, sic deserentes ab exercitio ordinum Pontificalium in aliis Civitatibus, vel Diocesis etiam de consensu Prælatorum ibidem præsidendum suspensi sint, & censeantur.

Sanctionem etiam Pauli Quarti editam de rebus Ecclesiæ non alienandis, & de alienatis recuperandis, tanquam acerbiorum, temperavit, atque ad relationem juris adduxit addita distinctione, si sine congrua compensatione, vel Ecclesiæ Romanæ utilitate, aut necessitate ea bona alienata fuissent, quæ eo casu male alienata, atque Sedi Apostolicæ juribus restituenda sanxit. Magistratum etiam, atque officialium stipendia ne populum gravarent, fixa lege circumscriptis; his etiam addunt acta Consistorialia.

Septima Novembris MDLXV. facta verbo de reformationibus factis super officiis Camerariatus, & Pœnitentiariæ, deputavit, & creavit Majorem Pœnitentiarium Reverendissimum Dominum Cardinalem Borromæum, cum facultatibus solitis, & consuetis, salvo tamen reformationibus factis, & faciendis, & convalidavit Sanctissimus Domini Caroli Majoris Pœnitentarii, & deputavit Cardinalem Alciatum usque ad reditum ipsius Borromæi.

Successit Carolum Cardinalem in eo munere Raynuntio Cardin. Sancti Angelii refert Cornelius Firmanus rituum magister, constatque ex actis consistorialibus, eundem Cardinalem multa in vita, & in morte Religionis exempla præbuisse,

Z z z 2 at-

XXIV.
Ext. in Bull. Pio IV. conf. 104.

16. conf. 105.

Ab. Conf. fig. num. 134. pag. 417.

S. Carolus Summus Pœnitentarius eligitur. Cornel. Firman. Diar. to. 13. ms. Arc. Var.

atque hoc elogio a Pio Pontifice commendatum.

Act. Conf. sig. n. 134. p. 417.

Roma apud Sanctum Petrum die Septima Novembris Millefimo quingentesimo sexagesimo quinto fuit confistorium, in quo Sanctissimus Dominus noster dixit, superioribus his annis multos desiderari Cardinales, sed in nullius eorum obitu graviosem iacturam fecisse se, & Sedem Apostolicam, quam in morte Cardinalis Sancti Angeli, qui Farnæ suum extremum diem obierat. Se quidem plurimo dolore affectum esse, cum propter ejus nobilitatem, nec non affinitatem, & mutua benevolentia officia, quæ inter ipsos intercesserant, tum propter ingenii magnitudinem, summam eloquentiam, sanctam Religionem, mentem optimam, & reliquas virtutes, quæ illum Pontificatu maximo jam dignum reddiderant; sperare se optime de illius animæ salute, cum decessisset, prout pium & Religiosum Cardinalem decebat; in tanto autem mœnore Sanctitatem suam, hoc non modicum solarium capere, cum intelligat eum quemadmodum & iuste, & probe vitam egerat, ita quoque & sancte, & Religiose obiisse.

XXV.

Ut vero hujus successor Carolus in piaculario supremo munere illud summa laude gesserit erga ipsum Pium IV. Pontificem in extremo vitæ illius actu, dicetur paulo post. Nunc pauca de Synodo Mediolanensi a Carolo Legato Apostolico celebrata, aliisque ejusdem Borromæi gestis adjiciamus.

Gesta a S. Carolo in Mediolanensi Ecclesia.

Peperisse maximos pietatis fructus eam Synodum, atque ingentia virtutum exempla a Carolo Sanctissimo Apostolico Legato, eodemque Mediolanensi Archiepiscopo, explicata refert Carolus Episcopus Novariensis, his verbis. Habuit actio ejusmodi fructum pietatis maximum. Elucebat in amplissima dignitate, Præsulum, & Caroli imprimis pietas, modestia, vitæque sanctitas, ac non solum tantæ hospitalitatis officio, sed amplis eleemosynis in clericos, aliosque egenos, in Ecclesias, sacraque collegia conferendis præclara pie liberalitatis edebat exempla. De rebus ad salutem pertinentibus sacri oratores quotidianas ad Populum conciones habebant, qui multitudine post hominum memoriam maxima consuebat. Proferebantur decreta ad cleri, populique mores componendos aptissima, atque illustrata: neque ipsa a vitiis, & corruptelis, sacri prophætiæ homines, alii exemplo, atque honestate commoti, pars metu pœnæ se abducere diligentius studebant.

Observabant pii omnes etiam ex longinquis Provinciis, ac mirabantur in Carolo, tanquam in omnium oculis collocato, ami-

mi religiosum ardorem, qui tali ætate; tali apud summum Pontificem, & sanguinis, & amoris loco, nihil tamen videretur aliud, quam commissi gregis custodiam, & perfectæ vitæ sacerdotalis officia curare, cum præsertim nova tunc satis esset ea disciplina ratio, quam sibi caterisque Carolus decretis instruebat, ac exemplis. Sed tantarum quoque rerum restituendarum, ut se darent initia, plurimi expectabant. Amici Carolo multi, etiam ex his, qui in summis gradibus sedebant, solliciti erant vehementer, ne quæ tali tempore singularis Ecclesie putabatur ordinatio, ac emendatio morum, usu ipso non sine dedecore careret, propterea quod corruptis consuetudine animis, plerisque difficilis admodum videbatur, & ex voluntate, & virtute sua quisque, vel ipsam rerum naturam solet metiri. Carolus vero Divino auxilio fretus, spe maxima erat, maximoque animo omnia aggrediebatur, obibat, exequiebat, neque spes eum fellit.

Favit Caroli consilii Mediolani Præfectus, cui Philippus Rex, cæterisque Magistratibus jusserat, ut omni officio, ac studio illi obsecundarent. Pontifex etiam ex iis pietatis incrementis magnam voluptatem cepit, cumque accepisset habitam ab eo concionem inter sacra mysteria, palam dixit, sibi quoque, & Cardinalibus idem faciendum subiectisque literis illi gratulatus est.

Jucundissima nobis fuerunt literæ tuæ omnes: sed postrema inter cæteras, quas ad nos decima octava hujus mensis die disti tum de omni Synodi istius felici progressu, tum præcipue de concilii Tridentini decretis publice receptis; de istorum populorum preparatione ad ea omnia accipienda, quæ in Synodo constituerentur, & de prompta item Gubernatoris, & aliorum Serenissimi Regis Catholici ministrorum voluntate, qui ad rerum decretarum usum, studium, atque operam suam omnem pollicentur. Qua in re divinum auxilium perspicue agnoscentes; quod ardenti, optimoque desiderio tuo, ad omnium rerum prosperitatem præsto est, te collaudamus, hortamurque, ut læto animo pergas optima constituere, & quæcumque possis laudabilia exempla edere. Postea oportune Tridentinum versus honoris causa obviam Principibus feminis procedas [erant ea Joanna, & Barbara Maximiliani Imperatoris sorores, quarum prima Francisco Cosmi Florentiæ, & Senarum Ducis filio, altera Alphonso Ferrariæ Duci desponsæ erant,] aliæque præstes, quæ nos velle nosti: omnia autem te pro tua prudentia, & bonitate facturum non dubitamus.

XXVI.

Ext. act. tom. ult. Conc.

mus, Dominus noster te servet. Romæ VI. Kal. novembris MDLXV.

Tam eximium Caroli Borromæi exemplum sequuti sunt plures Archiepiscopi, tum in Hispania, tum in Gallia, tum in Belgio, a quibus plures Synodi Provinciales celebratæ sunt; in Belgio quidem Mechlinensis absente Granuellano Cardin. Archiepiscopo a Martino Rythovio Hyprensi Episcopo seniore comprovinciales, Cameracensis a Maximiliano e Bergis; in Gallia Rhemensis a Ludovico Guilio, Rothomagensis a Carolo Borbonio, Tolosana a Francisco de Jofosa, Burdegalensis ab Antonio Sanlaco, Viennensis a Petro Villario, Aquisgranensis ab Alexandro Carignano, Turonensis a Simone Maille; in Hispania vero Toletana, Cæsaraugustana, Valentina, Salamanticensis; in Lusitania Bracharensis, quæ vel sub hoc anno, vel proximis coactæ sunt ad decreta concilii Tridentini in opus provocanda, quarum Synodorum acta typis excusa extant. Sed ad Carolum Borromæum Cardinalem, a quo digressa est oratio, revertamur.

XXVII.

S. Carolus Romam rediit, & Pontifici morienti assistit.

Ab soluta Synodo Mediolanensi, atque Ecclesiis, & Collegiis Canonicorum, & Monialium iustratis, atque in opus sanctionibus Synodalibus adductis, dum Joannam Cæsaris forem Florentiatam deduceret, circiter nonas Decembris de gravissimo Pontificis morbo nuntium accepit, moxque relictis omnibus concitato cursu Romam provolvit, atque Avunculo optimo adhuc vivo non modo præsentia suæ solatium attulit, sed etiam divinis illum Sacramentis, & sacra hortatione, ut mortem cum immortalitate commutaret, communivit.

Dicitur ante omnia statim Medicos ad se vocasse, petiisseque, num spes vitæ reliqua esset? quibus negantibus, tum adisse Pontificem, dixisseque, nihil petiisse antea unquam quod ab ejus benignitate non accepisset: unum adhuc potere quod omnium minime sibi negari vellet: eum annuisset Pontifex, enixe petit, atque obsecrat, quando spes vitæ proroganda omnino crepta esset, nihil aliud penitus eotempore vellet, quam quæ ad animæ salutem pertinerent, cogitare: tum vero effecit, ne alius quisquam, ut sæpenumero fit, aliena ingereret, molestiarum exhiberet, ac piis sermonibus, mira animi fortitudine eum consolatus, sacra Divini Viatici, & extreme Unctionis subsidia præbuit, neque aliquo pietatis officio defuit usque ad extremum spiritum. In quo, & accommodatam Summo Pœnitentiario numeris functionem, & egregiam in顾问culum, patremque summum pietatem, tum

vero præclaram juvenis humana cuncta, despicientis constantiam licuit agnoscere.

Confirmantur hæc a Cornelio Firmiano Sacrorum rituum Magistro, qui his interfuit. Fuit (inquit) datum Papæ Sacramentum Extreme Unctionis per Cardinalem Borromæum ejus Nepotem induens superpelliceo, & stola, me ante ipsum candelam benedictam tenente: legit commendationem animæ, Litanias, & multas orationes. Postea Cardinalis legit Passionem, videlicet Ante diem festum Paschæ, & quotiescumque occurrebat aliquid pro exhortatione, ad libenter moriendum pro Christi fide hortabatur Papam, exponens passionem multasque Sanctorum, & Sacrorum Doctorum auctoritates allegans (& mox) Hora tandem secunda noctis decessit satis devotè. Affuit morienti etiam Philippus Nerius Congregationis Oratorii conditor, quem Pius rogaverat, ut in eo extremo vitæ actu precibus, & sacra opera non deesset, raraque omnino felicitas Pii Quarti suspicienda est, ut duo Sancti, Carolus Borromæus, ac Philippus Nerius illum ad vitam pie claudendam sacris hortationibus ardenti studio adjuverent. Pridie suæ mortis Cardinales de Successorem ornatissimum virtutibus diligendum hortatus est, eosque signo Crucis iustravit, condonata gratuita noxarum venia, atque ex iis plures ad manus, & oris osculum admisit. Palæottus, & Siretus Cardinalis lectulo adstantes, extremas preces, quas animæ commendationem dicimus, religiosissime recitarunt. Ipse attentis integris adhuc sensibus cuncta audivit, eis novissime pro se suscepti laboris gratias egit. Dictu mirum, est decimo ante mense, cum Sireletum sacra purpuræ honore donaret, Hunc inquit in Senatum allegimus, ut quemadmodum Paulo IV. morienti officiose adfuit, ita etiam suis precibus nostram ex hac vita migrationem apud Deum adjuveret. Id præsagium fuisse, eventu comprobatum est. Ad extremum octavo ægritudinis die hæc verba proferens Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace rebus humanis eximitur, ætatis anno 66. mense 8. die 9. Pontificatus vero V. mense XI. die XV. Corpus Basilicæ Vaticanæ lateritio ad tempus extructo solio conditum est, quod postea ad S. Mariæ Angelorum ad Thermas deportatum prope aram maximam tumulatum fuit. Eo Pontifice Italiæ pax, Urbi, & Provinciis Ecclesiasticis a bello quies rerum, quæ victui humano necessariae sunt, copia; publica incommoda,

XXVIII. Ext. act. tom. ult. Conc. Diarior. 10. 13. m. Bibl. Vat.

Vit. S. Phil. 1.3. c. 13. n. 3.

Act. Conf. sig. pag. 417. Onuphrius Panvin. in vit. Pii V.

vel

vel pauca, vel nulla fuere. Hæc ex Panvino [1].

AB. Conf.
p. 417.

Proximo ab obitu Pii Quarti die Cardinales congregati sacramento rite nuncupato sponedere, se constitutas a Pio de Romani Pontificis electione leges sanctissime servaturos, ut testantur subjectis verbis acta consistorialia. Romæ apud Sanctum Petrum die Lunæ Decima Decembris Millesimo quingentesimo sexagesimo quinto, cum nocte præcedente decessisset felicis recordationis Pius Papa Quartus, facta fuit Congregatio, in qua fuit lecta bulla ejusdem Papæ Pii Quarti edita super electione Romani Pontificis, & ab omnibus juratum fuit illam servare. Integerrima religione præ omnibus fidem exolvit Carolus Borromæus Cardinalis, nam cum maxima authoritate polleret in deferendo, cui vellet, Pontificatu, ob ingentem Cardinalium numerum, qui a Pio Quarto avunculo creati fuerant, conculcata privatorum commodorum ratione, eum deligendum curavit, qui sanctitate cæteros præcelleret. Fuit is Michael Cardinalis Alexandrinus, cui electo nomen Pii Quinti impositum fuit. Electus quidem velut Timotheus alter, secundum præcedentes prophetias. Humana namque opinio haud quaquam adducebatur, ut crederet, Pauli Quarti alumnum, atque hominem severioris ingenii, quam ut illum ferre multorum infirmitas posse existimaretur, adnitente ipso Pii Quarti Nepote, ad Pontificium Thronum evehendum. Non latuit tamen

Tim. I.

amicum Dei Sanctum Philippum Nerium supernæ dispositionis consilium; cœlesti namque illustratus lumine, antequam accederet, manifeste prædixerat: ut enim scribit Hieronymus Bernabeus in vita ejusdem Sancti latine conscripta. *Paucis ante diebus, quam Pontifex renuntiaretur Pius hujus nominis Quintus; cum Dei servus ex ædibus charitatis pedem efferveret, elatis ad Cœlum oculis, hæstique spiritu, more suo innumescens, & prope extra se raptus dixit: Die Lunæ creandus est Pontifex.* Audivit inter cæteros Marcellus Ferrus, qui deinde cum eodem Philippo per Urbem ambulans rogat illum familiariter, ut quoniam Pontificis electionem proximam futuram dixisset, quis demum futurus esset Pontifex, sibi aperte significaret: cui statim Philippus, Tibi vero id tacere nolo. Pontifex erit Cardinalis Alexandrinus, idque sine dubio fiet die Lunæ, hora vespertina, atque ita plane accidit, quemadmodum vir sanctus prædixerat. Hanc ipsam electionem, paulo ante nonnullis aliis prænunciaverat. Quam multi quoque alii divinitus, ut fuerunt, admoniti præviderunt, varique signa e cælo edita præmostrant; ac Sanctus ipse Carolus Borromæus, ut sibi cœlitus ostenderetur is, quem Deus elegisset, Conclave ingressus, quotidianis sacrificiis, assiduisque precibus, opem a Deo in re tanta petebat, ac Divinæ tantum gloriæ, & communibus Ecclesiæ commodis inserviens rem omnium gravissimam castissime administra-

Hier. Bor.
l. 3. c. 6.
V. S. Phil.
ms.

Gab. in
vit. Pii V.
l. 1. c. 8.

NOTE [1] Adnotationes has nostras claudimus cum obitu Pii IV. pontificis maximi inter optimos juve accensendi, tum merito suo, cum sanctissimi nepotis ex sorore Caroli Borromæi, quem in omnibus semper adiutorem consultoremque habuit, eodemque authore indolem quam a natura gerebat in bonum apte propensam, ita explicuit, ut multa & magna ad rei Christianæ commodum moliri, atque perficere potuerit. Quamquam ingenio fuit mitissimo, ut ea demonstrant quæ ad componendam Italiam sub decessoribus pontificibus nunquam non turbatam agitatumque bellis, feliciter præstitit, & notat Tarcagnota sincerus eorum temporum historicus, severam tamen vindictam, cum æquitas exigebat, exercuit in viros potentes, ne ipsis quidem S. R. E. cardinalibus exceptis, cujus exemplum est supplicium de nepotibus Pauli IV. sumptum. Dignum etiam pontificem constantia exhibuit cum reformationis in concilio stabilitæ opus executioni mandare statim cepit, perfecissetque si vitam diutius prorogare contigisset. Immortale etiam ejus opus censendum est concilii Tridentini, quod intermissum bonus quisque lugebat, restauratio ac tandem absolutio. Id vero ut perficeretur multa ab optimo pontifice ardua subeunda erant; cum in primis, quod a superioribus pontificibus vix sperandum, de suo jure cesserit in gratiam patrum Tridentinorum, qui opus reformationis a se susceptum vix profecturam sperabant, nisi ab ipsa Romanæ curiæ reformatione inciperetur. Urbis splendorem multis constructis, multis ornatis ædificiis auxit, de quibus Oldoinus in additionibus ad Giaconium. Nepotes suos cæterosque sanguine conjunctos ita dilexit, ut in his efferendis ad summos honores omnia merito nihil gratiæ detulerit. Nam præter S. Carolum Borromæum, cui Romanam purpuram virtus ipsa viri postulabat, e consanguineis neminem alium ea dignitate ornasse comperio, præter Joannem Antonium Serbellonium amicum suum, quem alioqui virum eo honore dignissimum communis Scriptorum omnium consensus agnoscit. Reliquos intra fortunæ privatæ cancellos ita continuit, ut cum delectæ militum manus, quibus oblectis Melitenibus succurrit, præficere Camillum Medicem, suum ex fratre nepotem equitem Melitensem potuisset, Pompejo Columnæ maluit committere, datisque ad summum magistrum equitum Melitensem literis modeste conquestus est, eo nomine, quod nepotem illum suum ad se Romam miserit, quem periculoso illo tempore ad urbis Melitæ defensionem aptius retinuisset. Vide literas in codice diplomatico Melitenfi to. II. num. CLXXXVII. Reliqua eximii hujus Pontificis habes apud Giaconium. MANST

L. 1. vit.
S. Carol.
Bor.

stravit; nec vivo Pontifice de Successore secum a Principibus, amicisque viris quidquam agi unquam permisit, quod religione sacrarum legum impediri se diceret, neque illi mortuo, eos audire voluit, qui rationes, utilitatesque humanas sequi videbantur. Sicilicet Vir spiritualis, ea, quæ spiritus erant, probe sciens, demissos omnes, & abjectos animi sensus abiiciendos esse judicavit, nec coi-

tionibus, & anticipationibus certandum, nec plus gratiæ, quam Deo tribuendum, sed unam tantum Ecclesiæ utilitatem, ac communem omnium salutem ob oculos ponendam; quod cum egregie in Pio Quinto Pont. deligendo præstitisset, & Ecclesiæ Dei utilitati providit, & summam semper in oculis Pontificis gratiam invenit.

Naz. Or.
19.

BENEDICTO XIV.

PONT. MAX.

ABSOLUTUM OPUS

LEONARDUS VENTURINI

D. D. D.

ANNAIUM Ecclesiasticorum opus ab ipsis Ecclesiæ exorientis crepundiis ad usque annum 1565. ad insignem scilicet reformatæ per Concilium Tridentinum disciplinæ epocham perductum, sub auspiciis olim Clementis XII. cœptum, nunc tandem sub felici tuo, BENEDICTE XIV. Ecclesiastico Principatu optatum exitum, & complementum obtinuit. Quæ semper fuere Literatorum omnis ætatis vota, quod rei Ecclesiasticæ amantium desiderium erat unicum, ut Historia Ecclesiastica per annos deducta singulos ad normam sanioris criticæ exacta daretur, ad cumulum tandem expleta hac mea editio- ne, non vanus mihi, ut arbitror, assentator abblan- dior. Hujus in hunc modum absolutæ, atque perfectæ laus pleraque tua est, qui rebus omnibus exi- miis præstandis, promovendisque datus a Deo esse videris, Pontifex optime, atque sanctissime, non eo tantum nomine, quod te Ecclesiæ universæ rectore, prodit in lucem, sed eo etiam maxime, quod te sug- gerente, consilium, favorem, opemque præstante, ex

tot rerum aduersantium incurfu, annorumque quinde-
cim, & quod excurrit, viciffitudinibus feliciter euaſit,
& conſtans uſque ad ſuprema peruenit. Habes igitur,
me ſolvente, qua jamdudum obſtringebar fidem per-
ſolutam. Habes ſacri Principatus tui novum, inſi-
gne, perpetuum decus, & ornamentum, Hiftoriam
nempe Eccleſiaſticam expolitam, exornatam, adauſtam.
Optaſſent quidem Eruditi, ut nova fieret ſubſequentium
annorum uſque ad ætatem noſtram acceſſio; quod
ego vehementer poſtulabam, ut geſta Pontificatus tui
ex altiori loco in commodum Eccleſiæ univerſæ cla-
reſcerent. Quam apte tunc prima ultimis connexa
apparerent, cum præclara doctrinæ exempla, quibus
Leo, Gregorius, aliique qui Romano Solio veneratio-
nem admirationemque conciliarunt, in te, tot editis do-
ctrinæ Eccleſiaſticæ egregiis voluminibus renovata ſpe-
ctarentur; ardor ille nobilis reſtaurandæ in veterem
ſanctimoniam diſciplinæ, quo olim inter cæteros Gre-
gorius VII. flagrabat, in te revocatus agnoſceretur;
cum tandem ea morum caſtitas, quæ Sanctiſſimi ti-
tulum Romanis dudum Pontificibus promeruit, priſti-
num in te nitorem ſeruaſſe cerneretur. Verum tan-
tiſper expectandum eſſe tandem intellexi, quoaduſque
novus alter Baroniſ exurgeret, qui recentes Pontifi-
ces, veterum Pontificum imaginem referentes, iſdem
coloribus depingeret, quibus vetuſtos effigiavit. Moram
tamen, quanta quanta futura ſit, non eſt cur feramus
impatenter. Qui enim geſta BENEDICTI XIV. in An-
nalibus Eccleſiaſticis legere amat, habet illa in Leo-
nibus, in Gregoriis, cæterorumque inſignium Pontifi-
cum geſtis expreſſa. Hoc tanto bono modo fruitur Ec-
cleſia, te illam adminiſtrante, quo ut diutius fruatur
instantibus votis Deum optimum Maximum ſollicitare
non deſiſtimus. Communibus hiſce mea etiam privata
adjungo, qui maximis a te beneficiis donatus, impen-
ſoque favore proteſtus, felicitatem meam typorum-
que meorum in longa ſæcula ex te pendere totam
ſentio. Vale igitur, & diu valeas, decus Pontificum,
& gloria ſæculi, meum præſidium & fulcimentum.

INDEX

IN TOMUM TRIGESIMUM QUARTUM

ANNALIUM ECCLESIASTICORUM.

A

Abbas: Discutiunt Gallorum po-
ſulata circa Abbatum Eleſtio-
nem, 1562. LXXXVIII. Ab-
batia redditus quomodo expen-
derit S. Carolus Borromeus,
1560. XCIII.
Abd-ſſu Patriarcha Orientalium
Aſyriorum: Romam veniens
fidei profeſſionem facit, atque obſequium Ro-
mano Pontifici deſert, 1562. XXIX. Legitur
in concilio Tridentino illius profeſſio, XXVIII.
Abſolutio: Amplam abſolvendi facultatem ef-
flagitat Polonia Nuntius, 1563. CLXXXVII.
Abyſſini: Pius IV. Sebaſtianum Luſitanum Re-
gem ad opem Abyſſinis ferendam contra Nu-
midas ſollicitat, 1563. CCXXVI. & ſeq.
Academia Pariſienſis Novatores ad colloquium
haud quaquam admittendos libello Regi por-
recto cenſuit, 1561. LXXXIX. XCVI. Pro ſa-
cris Imaginibus ſcribit, & controverſias fidei
ad Sedem Apoſtolicam, vel ad Œcumenicum
concilium deſerendas docet, XCVI. Scribit
pro invocatione, & cultu Sanctorum, *ibid.*
Opiniones Michaelis Baii, & Jo. Heſſel damnat,
1561. V.
Academia Trevirenſis a Joanne VI. Eleſtore
excitata, Patribus Societatis Jeſu commenda-
tur, atque a Commendone Apoſtolicæ Nuntio
viſitatur, 1561. XXXVIII.
Academia Lovaniſſis Sacramentum de perpetuo
in Eccleſia catholica Romana permanendo,
quo utebatur, confirmat, idque roborat Com-
mendone, XLII. Diſſenſiones occasione va-
riarum doctrinarum in ea orta, XLIII. & ſeq.
Accuſator: Hæreticorum, ſeu ſchiſmaticorum
accuſatores, publicari haud quaquam debere,
ne ab officio retrahantur, Pont. declarat, &
jubet, 1561. CIV.
Æthiopia: Æthiopes ad concilium invitantur,
1561. LXIII. *Vide*, Abyſſini.
Africa: Expeditio Africana Philippi II. exer-
citus male cedit, 1560. LXXXVII. & ſeq.
Victoria a Philippi II. exercitu reportata,
1564. LVI.
Albertus Bavarie Dux a Paulo IV. ad fidem
catholicam aſcendam excitatur, 1558. XIV.
Oratore ad concilium miſſo, ejus epistoſa, ac
ſimul reſponſa leguntur in Seſſione V. ſub Pio
IV. 1562. LXX. Suum erga Apoſtolicam Se-
dem ſtudium declarat, 1563. CII. Laicos Vi-
ros ob Sacerdotum penuriam, atque inſcitiam
in concionando ſuffici poſtulat, ſed non obti-
net, CIII. Ejus Orator in concilio Venetis
Oratoribus cedere recuſans, cum proteſtationi-
bus tandem aſſentitur, 1562. XLII. Communio-
nem ſub utraque ſpecie pro ſuis expoſcit,
LII. De ejus pietate teſtimonium Pont. reddit
Nicolaus Ormanettus, ac viciffim Pont. ipſe
per epistoſas, 1563. XLII CII.
Albertus Brandeburgicus Dux in Pruſſia ad con-
cilium fruſtra invitatur, 1561. XV.
Alexander Cræbellus in Hispania Nuntius Phi-
lippi mentem ſuper variis concilii rebus explo-
rat, 1563. CXII. Cardinalis creatur, 1565. VI.
Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

Alexander Hujotinus Avenionenſem ditionem
hæreſi inſicere molitur, 1560. XXXIX.
Alexander Sfortia Epicoſopus Parmenſis Cardinalis
creatur, 1565. VI.
Alexandrinus Patriarcha: Ejus Legatus Romæ
comparens occaſionem mittendi Nuntios ad Co-
phtorum Patriarcham Pio IV. præbet, 1560.
LXXVII.
Allegrius: A Carolo IX. ad Pont. Dominus de
Allegriis miſſus ſuſceptæ cum Hugonortis pacis
cauſas publica oratione declarat, 1563. LXXXVIII.
Concilium alio transferre ſuadet, *ibid.*
Aloyſius Piſanus Cardinalis creatur, 1565. VI.
Alphonſus Carafa Cardinalis: De eo liberato
extant literæ Pii IV. ad Nuceria, Andriæ,
& Matalonæ Duces, 1561. LXXX. Camera
Apoſtolicæ Regens declaratur, 1558. XXIII.
Alphonſus Salmeron Societatis Jeſu prolixam in
concilio de Euchariftia orationem habet, 1562.
L. De ſacro matrimonio in concilio diſſert,
1563. XX.
Alvarus Hiſpanus Dux exercitus miniſ atque
blanditiis a Turcis incitatus, nunquam a ſide
catholica dimovetur, 1560. LXXXIX.
Alvarus de Quadra Epicoſopus Aquilanus in An-
glia Philippi Regis Hiſpaniarum cum eſſet
Orator, jubetur a Pontifice, ut Eliſabeth
Reginam ad officium revocare ſtudeat, 1560.
XLIV.
America: Plures in ea Epicoſopus eriguntur,
1561. LXX. 1564. LVIII.
Anabaptiſta Ludi magiſter in Gallis ob diſſemi-
natas hæreſes flammis comburitur, 1560.
LXXIX.
Andreas Doſilitius Sbardellatus Epicoſopus Tini-
nienſis, pro clero Hungaria Orator ad con-
cilium Tridentinum miſſus, 1562. XL. In
quinta Seſſione concilii ſub Pio IV. orationem
dicens plura de Auguſtiſſimo Euchariftiæ Sa-
cramento habet, 1562. LXX. Item de uſu
calicis prudenter ab Eccleſia ſublato, *ibid.*
Andreas Oviedo Jerapolitanus Epicoſopus jubetur
a Pio IV. Mennam Æthiopiæ Imperatorem
convenire, illique Tridentini concilii inditio-
nem ſignificare, 1561. LXIV.
Angelus Nicolinus Archiepicoſopus Piſarum Car-
dinalis creatur, 1565. VI.
Anglia: Angliæ regi inſelicitas, ac nova in
pejus converſio ob Mariæ Reginæ, & Cardi-
nalis Poli mortem, 1558. X. XI. XII. 1559.
I. & ſeq. Primatus Eccleſiæ una cum regno
ab Eliſabeth ſpuria uſurpatur, III. Perſecutio
in catholicos, IV. & ſeq. Religio catholica
omnino ſublata, X. Angliæ Regina perduelles
Gallos fovet, 1560. XXVIII. Angli catholici
Mariam Stuartam Reginam optant, XLII.
Angliam, ejuſque Reginam Eliſabetham ad
fidem revocare conatur Pius IV. XLII. XLV.
Pax inter Anglos, & Scotos magno catholice
religionis detrimento firmata, XLVI. Anglo-
rum Oratores in conventu Nauburgenti a
Lantgravio male habiti diſcedunt, 1561. xxxi.
Apoſtolicos nuntios ad concilium Angliæ Re-
ginam, gentemque illam invitantes, Eliſa-
beth

beth regni accessu prohibet, LI. De Anglorum ad concilium missione spes illico evanescit, 1562. XXIV. *¶* *seq.* Angliæ Regina Hugonottis subsidia mittit, CLXVIII. *¶* *seq.* Scotos gravibus exagitat turbis, 1563. CXIV. De ea anathemate percellenda varie sententia, cxv. *¶* *seq.* Cum catholicis Anglis, ut mitius se gerat ab Imp. rogatur, CXVII. Apud Portum Gratia tria Anglorum millia peste absumpta, 1563. CXXXI. A Brissaco devicti Gallia ejiciuntur, *ibid.* Ad preces catholici Regis, Angliæ Regiæ condemnatio dilata, CLXXIX. Pax inter Gallos, & Anglos promulgatur, 1564. VIII.

Annas Memorantius in crimen conjurationis contra Regem falso vocatus, 1560. LXXX. LXXXII. Guisio Duci in Vassaceno tumultu prælo adest, 1562. CXL. In coitionem catholici fœderis cum pluribus Galliæ Principibus venit, CXLI. Ob egregium catholicæ fidei studium commendatur, 1562. CXLIII. CLVI. Abrogari impium Januarii Edictum curat, aliaque plurima pro religione præclare gerit, CXLIV. CXLVIII. Commendatur a Pio IV. CLVI. Pro pace firmata e castris Regis discedit, CLXVI. Catholicas partes, dum strenue tuetur, a Castilione Nepote ingratisimo captus, fauciatulque Aureliam abducitur, 1562. CLXXVI. *¶* *seq.* Ejus laudes, & gesta a Belcaro in concilio Tridentino recenseantur, CLXXXVI.

Annaeus Burgus Gallus ob hæresim strangulatus flammis contumitur, 1559. XII.

Annate: eorum antiquitas, & justitia contra Germanorum querelas a Pio IV. ostenditur, 1563. XLIV.

Annibal Alcaempsius a Pio IV. morti proximo centum millibus aureorum donatur, 1565. XXI.

Annibal Bozzutus Archiepiscopus Avenionensis Cardinalis creatur a Pio IV. 1565. VI.

S. Antonius Abbas: Ex lignea ejus statua ab hæreticis violata, ignis qui facileg devoravit, apud Boscum Ducis erupit, 1565. XVIII.

Antonius de Albone Lugdunen. Arch. cibum sumere negat, donec hæreticum, qui Eucharistiam conculcaverat, punitum videat, 1561. LXXXVI.

Antonius Augustinus Episcopus Aliphani pro Divino cultu propagando, 1558. XIV.

Antonius Canusius confors conjurationis in Pium IV. ultimo supplicio afficitur, 1565. IV.

Antonius Caracciolus Trecentis Episcopus hæresim infirmatur, 1565. CXXXIV.

Antonius Crecchius Episcopus Ambianensis Cardinalis creatur, 1565. VI.

Antonius Covarruvius Orator Hispani nomine super loco, ac præcedentia in concilio protestatur, 1563. XCIII. *¶* *seq.*

Antonius Navezus Episcopus Namurc. concilio interest, 1563. CXLIV.

Antonius Muglitius Archiepiscopus Pragenis Tridentum Ferdinandi Cæsaris Orator accedit, 1562. X. Ad Ferdinandum se confert, ut de causis, quæ Legatos a non legendo ipsius libello impulere, edoceat, 1562. LXI. Orator Cæsareus Tridentinæ synodo subscribit, 1563. CCXX.

Antonius Movani hæresim in Phocensi Provincia spargens casus tandem occumbit, 1560. XXXIX.

Antonius Navarra Rex obedientiam Pio IV. per epistolam exhibet, 1560. LXXXV. De ejus fide adversa suspicio, 1560. XXXVI. Moneatur a Pontifice, ut ab hæreticorum concionibus audiendis absteineat, XXXVII. Hugonottorum conspirationis se admiscere detrectat, 1560. XXVIII. XXXVII. A Pont. ad Cardinalis Ferrariensis in Gallias Legati auxilium pro compescendis religionis dissidiis accitur, 1561.

LXXXV. Fœdus cum Principibus Guisii, a-litque pluribus pro asserenda fide catholica, ac Regia Majestate tuenda sancit, 1562. CXLI. Pro eo in fide catholica retinendo, plurima opera navatur, 1561. CI. 1562. CXXXIV. Promittitur illi a Philippo Hispaniarum Rege Sardinia Regnum, 1561. CI. In colloquio Possiaco se parti catholicae studere, apertissime ostendit, 1561. XCII. *¶* *seq.* Strenue in Gallis pro extirpandis Hugonottis, Urbibusque recuperandis insudat, 1562. CLXIV. *¶* *seq.* In Rothomagensi obsidione vulnere lethali ictus post receptam Eucharistiam Angelii expiravit, CLXX. Calumnias ab hæreticis contra ipsum sparse diluuntur, CLXXII. Sardinia regno non illusorie, sed vere a Philippo Hispaniarum Rege donandus, si supervivisset, 1562. CLXXII.

Antonius Perenottus Granuellanus Episcopus Atrebatensis, Arras vulgo nuncupatus: Ad eum circa pacis negotia remittit Cardinalem Caraffam Legatum Philippus II. 1558. IV. Ad Mechliniensem Archiepiscopatum transfertur, 1561. LXIX. Cardinalis creatur, 1561. I. Commendat eidem Pont. Soc. Jesu, ut in Belgium adducta, hæreticorum erroribus se opponat, LXVII. Male regno Galliarum ominatur, quod Ecclesiastica jura labefacturi cerneret, 1563. LXXIII. Hæresim in Belgio gliscentem præfocare studet, 1563. CLXXXIV. Seditio hæreticorum nimii fastus accusatus, atque invidus redditus, 1565. XVII.

Antonius Solefius Theologus in concilio de Eucharistia Sacramento erudite perorat, 1562. LI.

Antonius Toletanus a Philippo II. in Gallias ad concilium nationale disturbandum mittitur, 1560. L.

Appellatio: Galli in suis articulis concilio exhibitis appellationem, quæ auferri non potest in libris Ecclesiasticis, adimere student, 1562. LXXXVIII. Ad sedem Apostolicam ab ipso Ecclesiæ nascentis exordio appellare consuetum, ac justum extitit, 1563. XLIV.

Aqua: Aquæ inopia Hispanis exercitus in Africa laborat, atque inde plurimi ad Turcas deficiunt, 1560. LXXXIX.

Aquileja: Aquilejensis Patriarcha Utini sedem patriarchalem, excisa Aquileja modo tenet, 1563. CXXXVIII. Ejus causa in concilio discutitur, *ibid.* *¶* *seq.* Joannes Grimanus.

Aquisgranum: Præclaras pro catholica religione conservanda Senatus Aquisgranensis constitutiones edit, 1561. XLI.

Aquitania: Tumultus inter catholicos, & hæreticos in Aquitania exorti compescuntur, 1564. IX.

Argentina: Argentinenfes ad concilium invitantur, 1560. LXXXVI.

Armeni cum Romana Hispania exercitus in Africa laborat, atque inde plurimi ad Turcas deficiunt, 1560. LXXXIX.

Arona: Aronensem abbatiam quam sancte administraverit Carolus Cardinalis Borromæus, 1560. XCIII.

Articuli ab Episcopo in consecratione jurandi, 1560. LXIV. Exhibiti Patribus ab Oratoribus Ferdinandi Imperatoris, 1562. XV. LXVI. Responfa ad eosdem, XVII.

Assyrii: Eorum Patriarcha Romæ professionem fidei, atque obsequium Pontifici reddit, 1562. XXVIII. Status illius Ecclesiæ, ritus, ac mores, XXIX. Lusitanus Orator protestationem habet contra asserta illius, quod plures Ecclesiæ sibi obnoxias dixerit, *ibid.*

Astensis civitas Sabaudia Duci una cum Cherio ac Villanova a Rege Gallia restituitur, 1562. CLXXXI.

Atulphus Servantius Asta Tridentini concilii accurate describit, 1562. VIII.

Ave.

Avenio: Ejus ditio hæresi inficitur, 1560. xxxix. Gliscente in dies hæresi Pontifex decernit, quod fidei Censores hæreticorum accusatores publicare non teneantur, 1561. CIV. Avenionenses in fide asserenda egregium virtutis specimen reddunt, 1562. CLXXX. Providet Pius IV. ne Carolo IX. Avenionem adeunte hæretici simul cum ipso ad foodandam urbem accedant, 1564. VIII.

Augusta pro concilio celebrando proponitur, sed non admittitur, 1560. LV. *¶* *seq.* Ad concilium a Pio IV. invitatur, LXXVI.

Augustinus Paungartner Orator Alberti Ducis Bavarie Oratoribus Venetis, quibus diu cedere recusat, cum protestatione cedit, 1562. XLII. Orator in concilio communionem sub utraque specie exposcit, 1562. LII. *¶* *seq.*

Augustus Saxonie Dux ad concilium invitatur, 1560. LXXV. Cum Commendone Apostolico nuntio mitius, quam ceteri Principes hæretici, agit, 1561. XXXIX. Publicam fidem ipsi mittit, XXX.

Aurafica, quæ & Arausia, & Aurafica, Gallia Narbonensis Civitas de hæresi tunc ibi germinante comprimenda Guillelmum Principem monet Pont. qui tunc suas partes optime implere visus est, 1561. CIV. *¶* *seq.* Hæreticorum evadit asylos, 1562. CXXXV. Novissime tandem a Julio Card. Mazzarino eversa, 1563. CXXXV.

Aurelia Civitas a Condore Principe, atque, Hugonottis intercepta, 1562. CXLIV. CXLVIII. Horrenda eorum flagitia, ac crudelitates inibi patrata, CXLV. CXLVII. Aurelianenses ad colloquia, & pactiones descendunt, 1561. CLXV. Quæ tamen non sunt servata ab Hugonottis, *ibid.*

Aurelius Porzelaga integrem Pii IV. pro concilio celebrando ardorem suis literis testatum reddit, 1560. LIX.

B

Bartholomæus Caranza Archiepiscopus Toletanus hæresim infirmatur, 1559. XX. In vincula conjectus, 1560. XXII. *¶* *seq.* Ejus catechismus examinatur, 1563. CXXXVIII. Pro cognitione ejus cause Legatus in Hispaniam mittitur Cardinalis Boncompagnus, 1565. VII.

Bartholomæus de Martyribus Bracharenfis Archiepiscopus conqueritur in concilio quod minus honorificentiori loco, quam Primatem decebat, fuerit exceptus, sed ejus querelæ sedantur, 1562. VI. Pium IV. ad concilium absolventium cognita Hugonottorum conspiratione hortatur, 1563. CLXXXIII. Quid senserit de calicis usu laicis permittendo, 1562. LXVIII.

Carolo Borromæo ut Ecclesiasticarum rerum occupationes non relinquat, suadet, 1564. IV.

Basileense conciliabulum pro œcumenico habendum, quam perperam plures studuerint, 1563. X. Magnum Galliarum Regno detrimentum intulit hujusmodi opinio, *ibid.*

Benedictus Lomellinus a Pio IV. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Beneficia: pluralitatem beneficiorum tolli suadet a Cæsare, 1562. LIX. LXXXVIII. Circa beneficiorum pluralitatem discutuntur Gallorum postulata, 1562. LXXXVIII. In confidentiam seu custodiam recipi inhibet Pontifex Pius IV. 1562. CLXXXVIII. Non personis beneficia, sed personarum beneficiis sunt danda, 1563. LXXI. Varia de eisdem statuit concilium, 1562. CXC. Beneficia in confidentiaria recipere denuo vetat Pius IV. 1564. LV.

Bernardinus Ochinus hæresiarcha ejectus Polo-

nia infeliciter pestilentia correptus in Moravia occumbit, 1564. XLVIII. De ejus morte, varie sententia, *ibid.*

Bernardinus Scottus Archiepiscopus Trancensis concilio Mediolanenti a S. Carolo Borromæo celebrato interest, 1565. XXII.

Belgium: Plures in Belgio Episcopatus eriguntur, 1559. XXXIII. 1561. LXIX. Sacerdotes Societatis Jesu ad refellendas in Belgio hæreses vocari monet Pius IV. 1561. LXVII. Belgæ Episcopos ac Theologos ad concilium mittunt, 1563. CXLIV. Hæresicos virus in Belgio serpens Margarita Austriaca, ac Card. Granuellanus comprimere student, 1563. CLXXXIV. Seditio hæreticorum contra concilii decreta in Belgio excitantur, 1565. XVII.

Bernardus Navagerus Orator Venetus Cardinalis creatur, 1561. I. Deputatur a Pio IV. una cum aliis quinque Cardinalibus pro reparatione Ecclesiarum titularium Urbis, LXXXIX. Concilii Tridentini Legatus declaratur, 1563. LX. Tridentum venit, LXII.

Bernardus Salviatus Episcopus S. Papuli Cardinalis creatur, 1561. I.

Blasius Monlucius egregie de Hugonottis triumphans, a Pontifice commendatur, 1562. CLVII. *¶* *seq.*

Bonginus Sanfilatius Florentie Ducis Orator Pauli mentem a nepotibus avertit, 1559. XXX.

Bononia: Sub Pio IV. Bononiam transferri concilium cogitatum, sed brevi consilium illud dissolutum 1563. LXIX.

Bonifonius Cacciaquerra, piam Palliani Ducis mortem suis literis evulgat, 1561. LXXX.

Boquinus Apostata Heidelbergæ deliras suas hæreses profertur, 1560. CI.

Brixia: Absolutionem impertiri Brixienfis hæresim detestantibus ejus Episcopo concedit, 1559. XXII.

Bullingerus Librum contra concilium scribit, 1561. VI.

Burgundia: Burgundia Ducatus ab hæreticorum impietate, & grassationibus Tavanii Præfeti virtute liberatur, 1562. CLXIX.

C

Cælestis a Gallis expugnatur, 1558. V.

Calicis usus. *Vid.* Communio.

Calvinista plurima edunt in Gallis feritatis argumenta, 1560. XXVI. 1561. XCIX. C. CII. *¶* *seq.* Conjurationis Ambrosianæ authores, 1560. XXVIII. XXXVII. XLVIII. Calvinistæ in catholicos, & res Ecclesiæ in Gallis debacchantur, 1564. VIII. *¶* *seq.* Inter Catholicos, & Calvinistas gravissima dissidia, non ut jactabant hæretici, nullius ponderis, XXV.

Camillus Palæortus Bononia apud Pontificem Orator, cum eo de Bononia adeunda consilium confert Pius IV. 1563. XLII.

Camillus Ursinus Parmæ Præfes a Paulo IV. congregationi pro bono regimine erectæ adjungitur, 1559. XXXII.

Canonicus: Etas pro ea dignitate requisita, 1562. LXXXVIII. Canonici S. Petri cada-ver Pauli IV. ad Ecclesiam deferunt, 1559. XXXV.

Cantus: Illecebra cantus sensim hæresis in Gallia hauritur, 1558. XV.

Capitocchia familia eadem est, ac familia comitis de Thun Germana, 1562. X. *Vid.* Joannes Antonius Cincius, & Papirius Capitocchii.

Capitolium Paulo IV. morti proximo a seditiosis occupatur, multaque in copatrata facinora 1559. XXXVI.

Caraffa familia: Ejus insignia per Urbem delata

leta, 1559. XXXVI. Caraffenses Philippo II. catholico Regi commendat Pius IV. 1560. XXXI. *Vid.* Paulus IV. Carolus Caraffa, Joannes, Alphonsus, & Antonius.

Cardinales : De reformatione Cardinalium in concilio actum, 1563. CXXII. Creantur a Pio IV. 1560. XCII. 1561. I. 1563. XII. 1565. VI. Julius III. duos Germanos Fratres eodem tempore cardinales esse vetat, & id plura jurant Cardinales in conclavi, 1559. XXXVII. Vicariatus, atque Camera Apostolicæ officium, quod Regens vocatur, in collegium Cardinalium refert Paulus IV. 1558. XXIII. Item officium Inquisitoris, *ibid.* Cardinales non creandos, nisi ætatem ordinibus exercendis idoneam habuerint, jurant, ac statuunt Cardinales in conclavi, 1559. XXXVII. Promovendi antea denuntientur in Cardinalium Senatu, *ibid.* Nullus in arcano mentis, creandus Cardinalis reservetur, *ibid.* Alienationi rerum Ecclesiasticarum consentire non debent, *ibid.* Circa ipsorum electionem, quid statuerit Synodus Tridentina, 1563. CXCIV. Ad ipsos licet concilio aperto spectare Pontificis electionem declarat Pius, 1561. VIII. Ipsorum numerum contrahi postulat Cæsar, 1562. LIX. De reformatione Cardinalium in concilio actum, 1563. CXXII.

Carmelita : S. Theresia Monialium, ac Fratrum Carmelitarum Discalceatorum religionem instituit, 1561. LXI.

Carolus V. postrema cessionis Imperii acta in comitis Francofurti per oratorem edit, 1558. VII. Pic post exequias sibi viventi celebratas decedit, IX. *¶ seq.* A Pio IV. innocens de calumniis ipsi a Caraffensibus affictis declarat, 1561. LXXXI.

Carolus IX. Rex Gallie Francisco II. succedens a Pontifice per literas salutatur, 1560. LXXXIII. Ad ostendenda ex hæresi suscepta incommoda orationem ad ipsum habet Joannes Quintinus, 1561. LXXXII. Ad eum Pontifex Cardinalem Ferrariensem Legatum decernit, ad dissidua Religionis compefcenda, 1561. LXXXIV. Oratores cum suis epistolis, ac mandatis ad concilium mittit, 1562. XLIV. XLVIII. Ad Patres Tridentinos Cardinali Lotaringo illuc accedente, epistolas mittit, 1562. CIX. Avenionensem ditionem tueri contra hæreticos jubet, a Pontifice propterea summopere laudatus, 1562. CLXXX. Plura Pedemontis loca Philiberto Sabaudia Duci restituit, CLXXXI. Patres Tridentinos de parte de Hugonottis victoria certiores reddit, 1563. XXII. Eos ad disciplinam christianam instaurandam hortatur, *ibid.* De pace cum Hugonottis Patres Tridentini concilii certiores facit, 1563. LXXXVI. Oratores ad Pontificem, & concilium ad causas susceptæ pacis aperiendas mittit, LXXXVII. Responsum, LXXXIV. Decimum quartum annum agens se majorem natu, ac regno administrando idoneum declarat, 1563. CXXXII. Decreto Pii IV. quo Joannam Navarra Reginam damnaverat, se opponit, ac Legatos ad Pontificem mittit, 1563. CXXXII. Legatio pro concilio suscipiendo a Pont. Imp. Rege Hisp. & Sabaudia Duce ipsi decernitur, 1564. VI. Quid a Carolo responsum, 1564. VII. In Hugonottos sollicitatur, 1564. VII. *¶ seq.*

Carolus Cardinalis Borbonius tutelam Gallici Regni extincto Antonio Rege Navarra suscipit, 1562. CLXXXI. A Pont. de fratris morte consolatorias epistolas, ac de præclare se in tutela gerendo suscipit, CLXXXIII. Sacris initiatus, uxorem ducendi pro Gallico regno obtinendo, dispensationem impetrare non potest, 1563. XLIII. LXXXVIII. *¶ seq.* Legatus Avenionem. Regem Gallie adveniens honorifice excipit, 1564. VIII. Avenionem ingrediente

Carolo IX. propter Hugonottos ipsum comitantem timet, 1564. VIII.

Carolus Borromæus Abbatiam Aronensem quam sancte administravit, 1560. XCIII. Card. SS. Viti, & Modesti creator, XCII. Mediolanensis Archiepiscopus, XCIV. Ejus virtutes, *ibid.* XCVI. Helvetiorum protector, XCV. Lusitanie regni, XCVI. Responsa Legatorum concilii ad postulata Cæsar. approbat, 1562. LXIII. Quomodo articulos de reformatione Principum consulendum, Legatis concilii Tridentini scripserit, 1563. CLXXXVIII. Legatos Trid. monet, ut absque ullo comitis Lunen. Orat. Regis catholici respectu, Conc. claudere marentur, 1563. CXCI. De Pii IV. ægritudine Legatos monet, ac concilii finem maturari jubet, 1563. CCII. *¶ seq.* Praeficitur ad concilii executionem promovendam, 1564. IV. Sanctioris discipline normam in se suaque familia instituit, *ibid.* Concilium Provinciale Mediolani celebrat, 1565. XXI. Major Penitentiarius renuntiatur, XXIV. Pio IV. avunculo morienti sanctissime adest, XXVII. De Pontifice eligendo, Pio IV. nondum defuncto renuit differere XXVIII. Quam sane in conclavi, & in Pii V. electione se gesserit, XXVIII. Legatus Sedis Apostolicæ per Italiam decretus, XXI.

Carolus Caraffa Cardinalis plura cum Philippo transigit; a quo summus etiam honores reportat, 1558. I. III. Romam annua duodecim millium scutorum pensione a Rege accepta redit, V. Apud Paulum IV. in suspensionem adductus, 1559. XXX. Urbe, ac gubernio ejicitur, XXXI. Veniam pro lux familiaris adversariis a Pio IV. deprecatur, 1559. XXXVIII. Jussu Pontificis in castro S. Angeli detentus strangulatur, 1560. XCVII. 1561. LXXX.

Carolus Gillarius Carnotensis Episcopus a Cardinali Alexandrino hæreticæ adhesionis in confessorio delatus, 1563. cxxxiv.

Carolus de Grassis Episcopus Faliscorum Arnaldi Ferrerii orationi in concilio habitæ respondet, 1563. CLXX.

Carolus Cardinalis Lotharingus Franciscum II. Gallie Regem Rhemis inungit, 1559. XIII. In conventu Belleaquensi Amiralii objecta, confutat, 1560. XLVIII. Michaelcm Hospitalium incaute nimis ad Regii serinii præfaturam evehit, 1560. XLVII. Conventus trium Ordinum celebrari curat, *ibid.* *¶ seq.* Theodoro Beza hæretico fortissime se opponit, 1562. XCIV. Plura reformari in concilio postulat, 1562. CXIV. Tridentum ingreditur, 1562. CIX. CXIV. Gallie regni calamitate proluxa oratione deplorat, CX. Suam sententiam de Episcoporum jurisdictione in concilio exponit, 1562. CXXIII. Reformationem disciplinæ a Patribus Tridentinis oratione habita exposcit, 1563. XXV. A Legatis Tridentinis circa Gallorum petitiones, quæ admittendæ, quæ vero læcus, consulitur, 1563. XLII. Oenipontum ad Ferdinandum invitandum, ac cum eo de rebus concilii transigendum vadit, 1563. XLIII. Eisdem in fratris morte constantia, 1563. LI. A Pio IV. consolatorias epistolas excipit, LII. Quid in controversia de præcedentia inter Gallos & Hispanos Orator egit, 1563. CV. *¶ seq.* Conqueritur cum Pontifice, quod Hispanis indulgere sit visus, CIX. Mariae Scotiae Reginae literas concilio exhibet, CXI. De ejus progenie, atque erga S. Sedem meritis plura commemorat, *ibid.* Strenue pro concilio absolvendo laborat, 1563. CLXI. Ejus merita Pius IV. commemorat, ac Romam desiderio ipsum alloquendi invitat, *ibid.* Romæ summo honore a Pontifice excipitur, atque ab eodem in visitur, 1563. CLXXI. Commendat ipsi Concilii pro-

profecutionem, *ib.* Reformationis articulos in concilio propositos approbat, 1563. CXCIV. De sine imponendo concilio multa disserit, CXCVIII. *¶ seq.* Regularium exemptiones ac privilegia tueri suadet, CXCIX. Acclamations pro completo concilio primus præcinit, 1563. CCXVI. Absentibus Gallicis Oratoribus eorum nomine Tridentino Concilio jam absoluto subscribit, 1563. CCXXI. Ejus merita pro concilio recenset Pius IV. 1563. CCXXXIII.

Carolus Mariliacus Archiepiscopus Viennensis concilii œcumenici acta infringere ac Nationale suadere proluxa oratione nititur, 1560. XLVIII.

Carolus Molinæus concilii Tridentini validitatem impie impugnatur, 1564. XII. *¶ seq.*

Carolus Vicecomes Episcopus Vintimiliensis in sexta sessione sub Pio IV. orationem habens beneficia pro concilia œcumenica a Deo accepta demonstravit, 1562. CI. A Patribus Tridentinis ad Pontificem missus pro ejus Bononiensis protectione impedienda, & Gallis apud eundem suspitione liberandis, 1563. XLII. Ad Pontificem a Legatis mittitur pro concilii absolute inchoanda, 1563. CLVI. In Hispaniam ad Philippum pro concilio absolvendo mittitur, 1563. CLXXXVIII. Alia plura cum Rege transigenda ipsi commissa, *ibid.* Cardinalis creator, 1565. VI.

Carthusiani a Pio IV. ad incolendum Diocletiani Thermas, ubi in honorem Dei Genitricis Angelorum Reginae excitata fuit ecclesia acceruntur, 1562. CLXXXIX.

Catharina Franciæ Regina colloquio Possiaco interest, atque hæreticis libertatem nimiam permittit, 1561. XC. *¶ seq.* Eam a colloquio frustra dimovere nititur Cardinalis Ferrariensis Legatus, XCI. Catholicis favore simul, ac Hugonottis visa, 1561. XCVIII. *¶ seq.* Plura contra ipsam mentiuntur hæretici, 1562. CXLIII. A Cardinali Ferrariensi admoneri cupit Cardinalis Hosius, ne amplius colloquio hæreticorum aditum præbeat, 1562. CXXXVI. Pactiones cum Hugonottis, ac Condæo Principe ad instaurandam concordiam proponit, 1562. CLXIV. Ad CLXVII. Nimum Hugonottis indulgens a Margarita Aultriacâ increpatur, 1563. LXXXIII. De nimia in hæreticos indulgentia notatur, 1562. CXXXI. *¶ seq.* Exculatur a Cardinale Ferrariensi ob sexus infirmitatem, CXXXIV.

Catharina Lusitania Regina secessum a Regni curis meditata a Pio IV. dimovetur, ac illam magis Deo famulari in Regia, quam in cella, demonstrat, 1561. LXXXV.

Catechismus : Jubetur a concilio ut catechismi pro Sacerdotibus instruendis, qui concionibus minus apti videbantur, condantur, 1563. CIII.

Catholici sub Elisabetha dirissime vexati plurima exhibent constantiæ documenta, 1559. VI. IX. *¶ seq.*

Causæ : In prima instantia in partibus causas cognosci approbat Pius IV. 1564. III.

Cæsar Baronius primus ex S. Philippi discipulis, qui cum aliis convivere cepit, 1564. V.

Charius Gallorum Chiliarcha, media luce, in media fere civitate Parisiensi ab Hugonottis occiditur, cum catholicis semper favisset, 1563. LVI.

Chelmenfes : eorum Episcopus, ac Clerus hæresi irretiti, 1559. XXIX.

Christus : Disputatur in concilio, an Christus in Cena ultima se Deo Patri in eo Sacrificio incremento obtulerit, 1562. XCVII. *¶ seq.* Christi crucifixi imago maledictis onusta ac flammis ab Hugonottis male tradita, 1562. CLXI.

Claudius Espenæus cum hæreticis molliter agendum sentiens, ad Adiaphoristas pane in-

clinare aliquibus visus, 1560. XXXIV.

Claudius Ferdinandus Vigil de Quignones Comes a Luna Philippi II. Orator ad concilium Tridentinum, 1563. LXVI. De præcedentia cum Gallis Oratoribus decertans, protestatione habita acquiescit, 1563. XCIII. *¶ seq.* Iterum insurgit, ac lites movet, CV. *¶ seq.* Varias in concilio turbas ciet, 1563. CXLI. Cum eo, quod nova semper vellet proponere, conqueritur Pontifex, CXLII. Philippi II. postulata, quæ ejus nomine in concilio exhibuerat comes a Luna, non approbat, 1563. CXLI. Novas turbas excitat pro verbis illis *Proponentibus Legatis*, 1563. CXC. Concilio Supremam imponi manum absque Hispaniarum Regis mandato adversatur, 1563. CC. *¶ seq.*

Claudius Reginus Oloren. Episcopus Joan. Navarra Reginae hæresim fovens a Pont. damnatur, 1563. CXXXIV.

Clerici : Clero Neapolitani regni subsidium pro captivis redimendis imperat Paulus IV. 1558. XX. Desertur Cleri Germaniæ vitia, 1562. LII. Conjugium pro clericis in Germania postulat, 1562. LII. LV. LVII. Reformanda Cleri vitia, ne majus, quam ab hæreticis, patiatur bellum Ecclesia, 1562. CXIV. In ditione Hispanica Regis Philippi a Pontifice indicta clero subsidia contra Turcas, 1562. CLXXXVI. Sub Venetorum ditione subsidia duarum decimarum erogare a Pontifice jubetur, *ibidem.* Ob pessimos clericorum mores hæresis invalescit, 1564. XXXII. Mores clericorum a concilio præscripti, 1563. CXCIV.

Cognatio : constituuntur cognationis tam carnalis, quam Spiritualis gradus, 1563. CXCIV.

Colloquia : Inter hæreticos, & catholicos in Gallis ab imperitis colloquium expeditur, ab Academia Parisiensi supplici dato libello rejicitur, 1561. LXXXIX. A Politicis obtinetur, XCVI. Possiacum colloquium, *ibid.* Quanto Catholicæ Religionis detrimento, XCIX. Inter catholicos, & hæreticos in Gallis expetitum omnino disturbandum, pluribus exemplis Cardin. Ferrariensem monet Cardinalis Hosius, 1562. CXXXVI. Pius IV. in colloquium cum Regibus venire cogitat, ut fœdus contra Turcas percutiat, 1563. CLXXIX.

Colonia : Colonienfis Elector, quamvis antea suam confirmationem in Comitibus Maximilianis interferunt, tamen a Pontifice dispensatur, atque electio suppletur, 1564. XXVII.

Communio sub utraque specie ab hæreticis acerrime expetita, sed cur, 1558. XVII. 1559. XXV. Incommoda, quæ ex ejus usu sunt consecuta, 1558. XVII. Communio parvulorum Græcis concessa, 1562. LXVII. Revocanda a concilio aliquibus visa, *ibid.* Communio sub utraque specie usurpata ab Odetto Caltioneo in privato Palatio, 1561. LXXXVI. Articuli circa ipsam a Patribus Tridentinis in congregatione propositi, 1562. XLIX. *¶ seq.* Expeditur a Bavariæ Duce, LII. A Ferdinando, LV. A Paulo III. Germaniæ populis Episcoporum arbitrio conceditur, 1562. LII. *¶ seq.* Ab Oratoribus Cæsareis in concilio Tridentino ferventius exposcitur, LXV. LXIX. An concedenda, in concilio discutitur, 1562. LXXXIII. LXXXV. *¶ seq.* 1563. XLII. Conditiones apponendæ, si quando concedatur, 1562. LXXXVI. A Gallis Oratoribus etiam approbatur, LXVI. In Creta, Cypro, aliisque Orientalibus regionibus a longo tempore, & ex privilegio, LXVII. LXXXV. Ex privilegio quoque Cisterciensibus in Gallia, ipsi Regi Gallorum suæ coronationis, die concessa, LXVII. LXXXV. Incommoda, quæ ex illius concessione generantur, 1562. LXXXIX. *¶ seq.* Ingens opinionum diversitas, LXXXII. Omitt-

Omittitur in ea controversia determinatio, *ib.* Pontifici remittitur, LXXXI. LXXXIV. Denegandam hæreticis postulantiibus quidam Ferdinando Imperatori respondent, 1563. XLIII. A Pio IV. Ferdinando Cæs. certis conditionibus permiffa, a B. Pio V. abrogatur & quare, 1564. XXVIII. XXXII. XXXVI.

Concilium Tridentinum: De ipfo ad finem perducendo Pius IV. spondet, 1560. XXV. *Œ seq.* Principes sæculi multa opponunt, quæ tamen omnia infractio animo superat Pius, LV. *Œ seq.* Oratores Principum convocati pro eadem perficienda, LVII. Hæretici student propositis conditionibus disturbare concilium, LX. Concilium Tridenti denno aperitur, LXVII. Indictio ejusdem, LXVIII. Reges, ac Principes invitati, LXX. 1561. XV. *Œ seq.* Quæ in Gallijs opposita fuerint indictioni, 1560. LXXIII. Orientales ad concilium pellicere studet Pontifex, LXXVII. Legatos pro concilio designat, 1561. I. Indulgentias proponit, IV. X. Legati Tridentum intrant, V. Facultates ipsis concessæ, VII. Definunt electionem Pontificis non spectare ad concilium, VIII. Procuratores Episcoporum a suffragio ferendo exclusi, XI. 1562. CXXXVI. Comendoni, & Delphini Legatio pro concilio in Germania indicendo, XVIII. *Œ seq.* Lutheri objectionibus contra concilium respondet Gaspar Cardinalis, 1561. LVI. Longa concertatio, an concilium sub Pio IV. prosecutio dicenda esset, vel nova indictio, 1562. II. Modus Sedendi in concilio congregationibus, ac Sententias dicendi, III. *Œ seq.* Ad concilium vel ad Sedem Apostolicam defendendæ fidei controversiæ, 1561. XCVI. Concilium dilatio, quam magno fidei detrimento evenit, 1561. C. Ad ipsum hæretici non sunt nominatum vocandi, 1561. IX. Principes suos mittunt Oratores, X. XII. Suspensionem concilii Cardinalis Lotharingus omnino dissuadet, 1563. CXCVIII. CXCI. CCIII. CCV. Ad Gallici Oratoris nondum pervenientis petitionem licet sessio non differatur, tamen mandata solummodo Principum in ea leguntur, 1562. XLIV. Robur, & auctoritatem a Romano Pontifice accipit, LXXXVII. De tempore concilii tam Diocesani quam Provincialis celebrandi decernitur, de generalis vero relinquendum est arbitrio Pontificis, LXXXVIII. art. XXXIV. Concilium apud externos male audire dolet Cardinalis Lotharingus, CXIV. Decreta quædam Pont. sub his verbis *Papa Pius IV. Sacro approbante concilio* a Legatis Tridentinis non proposita, quod formula hujusmodi non usurpetur, nisi præfente Pontifice, CXVI. Admonentur graviter Patres, ne vulgentur decreta, & alia, quæ examinanda proponuntur, antequam firmentur, XVIII. Graves controversiæ Tridenti exortæ an concilium esset supra Papam, vel secus, 1563. III. Verba *Proponentibus Legatis* in decretis concilii deleri suadet Comes e Luna Hispani Regis Orator, LXVI. Episcopi præ tædio jam discedentes Pontificis jussu revocantur, ac cæteri retinentur, LVII. Duo Pontificii Legati in concilio obeunt, LVIII. Alio transferri suadere studet Pont. Dominus de Allegri Orator Gallicus, LXXVII. Nec Pont. nec Imp. aliter principes translationi acquiescunt, LXXX. De verbis *Proponentibus Legatis*, ac de jure proponendi longæ concertationes, LXXXVI. ad XCII. Conciones a Laicis haberi, deprecante Alberto Bavariæ Duce, non approbat, CIII. Catechismus pro supplenda Sacerdotum ignorantia condi jubet, *ibid.* An sit supra concilium Papa, vel secus, pluribus discussum, CXVII. *Œ seq.* Devitandas has quæstiones prudenter monuit Cæsar, CXX. Ejus absolu-

tionem optat Ferdinandus Imp. CXXXVIII. *Œ seq.* De eo absolvendo Legati cum Pont. agunt, CLVI. *Œ seq.* Card. Moronus Cæsari, quæ ex concilii dilatione ventura essent incommoda, per literas enuntiat, CLX. Ejus absolutio a Pontifice urgetur, CLXXII. Ejus absolutio quam maxime urgetur, CXC. CXCI. Nova in concilio turbæ excitantur a Comite e Luna pro verbis illis *Proponentibus Legatis*, CXC. Concilia Provincialia instaurari jubet S. Synodus, CXC. Confirmationem concilii Pont. pollicetur, CCVII. Ejus decretis Patres omnes subscribere sub anathemate jubet Cardinalis Moronus, CCXVIII. Concilium absolutio peragitur, atque acclamationes per Cardinalem Lotharingum occurrunt, CCXIII. CCXVI. Eius confirmatio exposcitur a Pio IV. & obtinetur, 1564. I. III. Glossæ, & commenta super ipsum verita, *ibid.* Concilii confirmatio Principibus atque Præfultibus denuntianda, VI. Per Gallias indici jubetur, sed irritum conatu, XII. Carolus Molinæus ejus validitati impie adversatur, *ibid.* A Philippo II. Venetis, aliisque Principibus admittitur, L.

Concionator: Concionatores catholicos silere jubet Elisabeth Angliæ Regina, 1558. XII. De Concionatoribus hæreticis Galliæ regno pellendis, monet Regiam Senatui Parisiensis, 1562. CXXXII.

Conciones: Arguitur Navarræ Rex, quod hæreticorum concionibus interest, 1560. XXXVII. In Gallijs plurium causæ motum, 1561. CII. *Œ seq.* Conciones a laicis viris haberi, Alberto Bavariæ Duce deprecante, concil. non permittit, 1563. CIII. Habentur Romæ a S. Carolo Cardinali Borromeo, 1565. LV.

Conclave: Sanctiones in Conclavi post Pauli IV. obitum a Pio IV. confirmantur, 1559. XXXVII. *Œ seq.* Pro ejus reformatione Pius IV. constitutionem edit, 1562. CLXXXVIII. Bullam Conclavis in concilio legi exoptat Ferdinandus, & quare non auditus, 1563. XCI. Quam sancte se gesserit in Conclavi Carolus Cardinalis Borromeus, 1565. XXVIII. Confessio Augustana pro arbitrio variatur, 1560. XVI. XX.

Confessio Sacramentalis: Solicitantes ad scelus in confessione gravissimis multari penis jubet Paulus IV. 1559. XVII. Et Pius IV. 1561. LXXXIX.

Conghi regnum: Evangelium ibi prædicat Consalvus Sylveira Societatis Jesu, 1560. CII.

Congregatio pro bono regiminæ a Paulo IV. instituta, 1559. XXXII. Oratorii congregatio a S. Philippo instituitur, 1564. V. Patrum congregationes in concilio Tridentino, quo pacto haberentur, 1562. III.

Consalvus Sylveira Congensibus Evangelium prædicat, & apud Monomotapam crudeli morte occumbit, 1560. CII.

Conjugium: Sacerdotum conjugium in Polonia contentiose exposcitur, 1559. XXV. Sacerdotum conjugium exposcitur, 1562. LII. Laudabilior Ecclesiæ Romanæ ritus, qui Sacerdotes arceat a conjugio, 1562. LVII. Aliquis tolerandum ob temporum malitiam visum est, LVII. *Œ seq.* Recrudescit iterum de eo postulatio, 1564. XXIV. *Œ seq.* 1565. I.

Conjuratio: Ambasiæ conjurationis exordia, 1560. XXVIII. XXXVII. Ludovicus Condæus cum Germanis Principibus conjurationem in Regiam, ac filium orditur, 1562. CXXXIX. Conjuratio in Cardinalem Lotharingum & Guisios, 1564. X. In Pium IV. detecta, 1565. IV.

Cornelius Janienus ad concilium Tridentinum mittitur, qui postea Gandavenis Episcopus scripturam egregie interpretatur, 1563. CXLIV. Cor.

Corfica Genuensibus restituitur, 1559. XI. Rebellen ab ipsis iterum subditur, 1564. LVI.

Cosmas Medicus Florentiæ Dux Urbis, quæ Senensis Republicæ juris erant, ab Henrico II. ex pacis legibus Cosmæ ceduntur, 1559. XI. Joannem Strozium Oratorem ad concilium Tridentinum mittit, 1562. XXXV. Militaris S. Stephani Ordinis nuper a se instituti Princeps, ac Magnus Magister a Pio IV. dato succedendi jure cæteris Ducibus, constituitur, 1562. CLXXXV.

Cruciata Hispan. in decreto de Indulgentiis quædam verba fuerunt decepta, ne videretur notari Cruciatam Hispan. 1563. CCXI.

Cruz in India miraculose apparet, 1562. CLXXXIV. Ab hæreticis in Anglia concrematæ crucis, multique ludibriis dejectæ, 1559. X. In Wallia Crucis effigies in arbore scissa miraculose apparet, atque in Cantia in subucula mulieris, *ibid.*

Cyprus: Mores Diversæ religionis investi exordio regi viam pandunt, 1560. XCI. Consuetudines circa matrimonia celebranda in regno Cypri, 1563. CXCIV. *Œ seq.*

D

Datarie reformatio a Pio IV. inchoatur, 1561. XIII.

Decimæ imperantur regni Philippi II. 1561. LXXI. Clero Hispaniarum augentur: Veneto duæ decimæ imponuntur, 1562. CLXXXVI. Triennales Decimæ in Lusitania pro belli mole sustinenda contra Mauros, 1561. LXXXII.

Decretum: Concilii decreta, quibus ritibus promulgarentur, 1562. VIII.

Diaconi non fuerunt præcipue instituti in Actibus Apostolorum ad profanæ, sed ad sacræ mensæ administrationem, 1562. XC. Con sanguineum Principis Transylvaniæ in Diaconatus ordine constitutum, vinculo absolvit Pius IV. atque uxorem ducere permittit, 1561. LXXXVII.

Didacus de Panta Lusitanus in concilio de Sacramento Ordinis disputat, 1562. XC.

Disciplina Ecclesiastica: Decreta pro ea instauranda in concilio leguntur, 1562. LXXI.

Dispensatio: Scandalosæ dispensationes tolli, suppliciter postulat, 1562. LIX. Responsum ad hæc postulata, LXII.

Dispensationes Matrimoniales: Non est inconveniens quod dispensationem de matrimonio contracto obtinens, multetur de excessu, & multa applicetur usibus piis, 1562. LXXXVIII.

Dragutes Pirata Tripolim occupat parta de Hispaniæ victoria, 1560. LXXXVIII. Siciliam vexat, 1561. LXXII.

E

Ecclesiastici, in Gallijs ab Hugonotis simul, atque a Politicis vexati, 1563. LXXIII. Ecclesiasticorum moribus reformandis rogatur ab Imperatore Pius IV. ut quam maxime incumberet, 1560. IV. Ecclesiæ spolia nunquam lætos habere successus, 1563. LXXIII. Ecclesiæ bona distrahere prohibet Carolus IX. 1564. VI.

Edictum: Januarii edictum Huguenottis maxime favens in Gallijs emanat, 1562. CXXIX. Malorum omnium fons, CXXXI. CXXXII. CXXXVII. A Parisiensi senatu rejicitur, CXXXII. Quo pacto promulgatum fuerit, CXXXIII. De eo vel tollendo, vel firmando disceptatum, CLIII. CLXIV.

Electio Julii III. omni Simonie labe purgatur, *Ann. Eccl. Tom. XXXIV.*

ac Panvinus corrigitur, 1560. III. Pro Pontificis electione facilitate reddenda Julius Cardinales aliquot deputat, XIV. Inhibentur arcanæ coitiones, vel pactones pro Pontifice creando, 1561. LXXIX. Pontificis electionem non ad concilium, sed ad Cardinales spectare decernitur, 1561. VIII. 1562. CV. S. Carolus Borromeus, quam recte Pont. electionem peregerit, 1565. XXVIII.

Electio presbyterorum non ad populam, nec ad Magistratus, sed ad Episcopos spectat, 1562. XC. Electionem Pontificis pro locorum, & temporum qualitate variare possunt, & eas capitulis, vel Principibus tradere, XCI.

Electores: Electorum jus a Gregorio V. in Principes Germaniæ derivavit, 1558. IX. Quales esse debeant, *ibid.* Electorum Imperii a concilio absentia accusatur ab Episcopo Anfanensi, 1563. XCII.

Eleemosyna: Pius IV. in Cardinalatu municipalis in pauperes, 1559. XL.

Elisabeth postea Angliæ Regina: ejus subdoli mores, 1558. VIII. *Œ seq.* Persecutionem in catholicos excitat, 1559. X. Defuncta Maria Anglico sceptro potitur, 1558. XI. 1559. I. Spem quamdam præbet mittendi ad concilium Oratores, 1562. XXIV. Ex edicto parliamenti, non autem uti filia Henrici Octavi regnum arripit, 1558. XI. Hæretica, sed hypocriti plena juravit se catholicam fore, *ibid.* Initio regni permittit religionem catholicam, XII. Cito hæresim pandens catholicos concionatores silere jussit, hæreticos ab exilio revocans, *ib.* Ipso die suæ inaugurationis Episcopo Sacrum facienti attollere hostiam vetuit, *ibid.* Episcopi illam inungere renuunt præter unum omnium postremum, qui tamen ab ea juramentum sumpsit tuendæ fidei catholice, ne quæstio de regni legitima successione, & inauguratione moveretur, *ibid.* 1559. II. Hæresim fovet, & dilatat, 1559. I. Adjuvat in regni occupatione ab exercitu Regis Hispani aspirantis ad ejus nuptias, *ibid.* Gubernatricem supremam Ecclesiæ regnorum suorum etiam in causis spiritualibus se vocat, II. *Œ seq.* Præscribit formulam juramenti sibi in hoc præstandi, *ibid.* Leges execrabiles parlamentarias, quibus Ecclesiasticis omne jus aufertur condendi leges, aut canones, ac tribuitur laicis, renovat, *ibid.* Rapit bona Religiosorum, fructus beneficiorum, abolet Missæ Sacrificium, novas cæremonias circa Sacramenta instituit, preces lingua vulgari præscribit, & alia execrabilia contra Religionem, IV. *Œ seq.* Spe nuptiarum allectis duobus Optimatibus, nempe Comite Arundeliæ, & Duce Norfolkæ voto suo potita in catholicos, & Ecclesiasticos sævit, VII. *Œ seq.* Principes & proceres ad præstandum sibi juramentum cur non artaverit, VIII. A Pio IV. ad Ecclesiam catholicam paterne invitatur, 1560. XLII. Scotos bello vexat, XLVII. Suediæ Regem vana conjugii spe eludit, 1561. L. LII. Comendano Apostolico Nuntio, atque Abbati Martinengo in Angliam ad ipsam ad concilium invitandam Legato, omnem accessum prohibet, LI. Ejus de Pontifice suspicio, *ibid.* De Elisabeth dictum, quod singulis annis sponsa, nunquam nupta, LII. Differt pro ea expectanda sessiones concilio visum est, 1562. XXV. XXVII. Dolosam tandem mentem suam aperit, concilium omne, cui Papa præfideret, respuendo, XXVII. Arianis & Eusebianis hæreticis quam simillima, *ibid.* Conjuratos Gallos fovet, 1563. LXXIII. Scotiæ regnum turbat, CXIV. Exposcitur a Concilio Elisabeth condemnatio, *ibid.* In Cæsariis, & Philippi gratiam differtur, CXV. Ad eam pro catholicis Ferdinandus scribit, CXVII.

Elisabeth Henrici II. Lusitanæ Regis filia Philippo II. Hispaniarum Regi desponditur, 1559. XL.
 Emmanuel Philibertus Sabaudia Dux, pace inter Reges firmata, Sabaudia ac Pedemontii loca recuperat, facta cum Henrico II. affinitate, 1559. XI. Milites ad opprimendam in vallibus prope Lucernates hæresim mittit, 1561. CVI. Jubetur a Pontifice, ut Inquisitoribus omne a Magistratibus præstari studium in sua ditione curet, *ibid.* Regno Galliarum misere ab hæreticis vexato splendidas suppetias exhibet, 1562. CLI. Oratorem ad concilium mittit, 1563. XIV.
 Energumeni: Insignis Augustæ Vindelicorum liberatio energumenæ a Lutheranis ministris incaustum tentata, per catholicos Sacerdotes feliciter completa, 1563. CCXXV.
 S. Epiphanius quid de cultu Imaginum Sanctorum senserit, 1561. XCIV. *¶ seq.*
 Episcopatus: Henrico Brunsvicensium Duci poscenti a Paulo IV. ut tres simul Episcopatus frater ejus Germanus sacris initiatus, retineat, respondit Pont. malo id exemplo verum iri, nimiumque ejus fratrem animarum cura onerandum, 1559. XXIV. In Belgio plures eriguntur Episcopatus, XXXIII. 1561. LXIX. Episcoporum quorundam in Anglia constantia, IX. Episcoporum residentiam urget edicto, ac privilegiis propositis Pius IV. 1560. LXIV. De ea in concilio Tridentino agitur, 1562. XLI. *¶ seq.* Episcopis reformationem commendat encyclicis literis Pius IV. 1560. LXVI. Superiores presbyteris esse Episcopos, pluribus conficitur argumentis, 1562. XCII. De Episcoporum autoritate in concilio acriter dissentit, XCIII. CIV. CXXI. *¶ seq.* Procuratores Episcoporum in concilio ad asserendas tantum exultationes, non ad suffragia admitti decernit Pius IV. CXXVI. In Regum, & Principum Aulis verfant, atque a residentia absentes summo opere notantur, 1563. XIII. A Romano Pontifice debent confirmari, XLIV. Ad permanendum in concilio, vel revertendum, poenis etiam propositis cogi imperat Pius IV. LVII. Quid de Episcopis, eorum residentia, ac numeribus scripserit Petrus Soto Theologus Ordinis Prædicatorum insignis, morti proximus, LXXI. Galliarum Episcopi aliquot hæresi infecti a Pontifice Pio Romam citantur, CXXXIV. Eorum causas in Galliis cognosci, non acquiescit, CLXXX. Diocesim lustrare, ac concionari jubentur, CV. Eorum cause ad Pontificem deferantur, *ibid.* Facultates ipsis concessæ, *ibid.* Ad residentiam cogi jubentur, 1564. II. Episcopos in Nuntios non eligendos, ne residentia impediatur, censet Pius IV. *ibid.* Episcoporum electio quomodo influenda, 1564. VI.
 Equites Hierosolymitani. *Vid.* Hierosolymitani.
 Eucharistia Lutetia Parisiorum ab hæretico pedibus conculcatur, 1561. LXXXVI. Gravis in contemptorem ultio Divina, *ib.* Eucharistia integra, tabernaculo incenso, reperta, 1560. CIV. Divina vindicta in Calvinianum contemptorem Sacramentæ Eucharistia, 1560. LXVIII. In colloquio Posthaco prolixè de illa disputatur, 1561. XC. Hæreticorum argumenta contra ipsam a Claudio Expensæ dissolvuntur, XCI. Articuli circa Eucharistiam in concilio discutiendi proponuntur, 1562. XLIX. De ea pluribus disserit in concilio Alphonsus Salmeron Societatis Jesu, L. Hæreticorum hæreticorum contra ipsam blasphemæ, CXXXVI. Ab hæreticis pedibus conculcatur, ac Sclopetorum globulis trajicitur, CXLVI. CLIX. CLXI. Eucharistiam morti proximus sumpturus Cardinalis Seripandus, lecto profilere, ac genuflexus illam sumere voluit, 1563. LIX.

Everardus Mercurianus Societatis Jesu in Scotiam pro Religione asserenda destinatur, 1562. CLXXXIII.
 Excommunicatio quam parce ferenda, 1562. LIX.
 Exequiæ: Sibi ipsi adhuc viventi exequias celebrari curat Carolus V. 1558. IX.
 Expectativæ abrogantur a concilio, 1563. CXCIV.

F

Fames: Gliscente in Gallia Cisalpina fame, præclare enituit Hercules Cardinalis Gonzaga charitas, 1563. LVIII. Romæ item a Pio IV. provifum, cum adhuc Cardinalem ageret, 1559. XL.
 Felicianus a Mauritio Ordinis Prædicatorum Archiepiscopi Salisburgensis in concilio Tridentino Procurator, 1562. XLVII.
 Ferdinandus Bellofignus de Sacramento Ordinis in concilio orationem habet, 1562. XC.
 Ferdinandus Cæsar per cessionem Caroli V. obtinet Imperium, 1558. VIII. Martinus Gufmanum ad Pontificem Oratorem mittit, quem Romam intrare Paulus prohibet, quod ejus in Imperatorem electionem haud quaquam canonicam diceret, VIII. Sententiæ circa ipsam, *ibid.* Pio IV. quod se in Imperatorem agnovit, gratias reddit, 1560. II. Commitem Arcus ad præstandam Pontifici obedientiam mittit, qui ejus nomine concilium petat, III. Vormaticensem conventum dissolvi jubet, XXXV. Plures de concilii indictione difficultates ab Imperatore Pontifice, propositæ, ac vicissim Pont. responsum, LV. *¶ seq.* Pontificem, ut ad concilium accedat, hortatur, LXI. De indictione concilii certiore illum facit Pius IV. atque Imperii Prælatos ad ipsam pellicere suadet, LXXIX. De innocentia Cardinalis Moroni Ferdinandum suis literis admonet Pius, XCIX. Zachariam Delphinum ad ipsam cum Hiffo, & Commendone pro concilii intimatione dirigit, 1561. XVIII. Quid cum eo transegerit Commendonus circa concilii diploma, quod cæteris Germaniæ Principibus indicere jubebatur, XIX. *¶ seq.* Oratores ad concilium mittit, 1562. X. Ejus laudes a Georgio Drafcovio in publica, quam ad Patres habuit, oratione recensentur, *ibid.* Plura a concilio per malos consiliarios illius expofcit, LV. LVIII. LXI. Ejus libellus plura reformationis capita proponens in concilio a Legatis quare non lectus, LX. Purgat se apud Legatos concilii, suamque mentem ab omni se rebus Ecclesiasticis immiscendi, ambitu alienam declara, LXI. LXIV. Ejus pietas, ac modestia, 1562. XCV. Graviter dolet denegatam sibi calicis concessionem, LXXX. Anipontum, ut proxime concilio Tridentino adesset, concedit, 1563. XVI. Bononiam adire invitatur, XXX. Pontificem, ut simul Tridenti conveniat, efflagit, XXXI. Dolet de progressu concilii interrupto, XXXII. Legati Tridentini factum excusant, *ibid.* Longas ad Pontificem circa progressum concilii, aliaque duas epistolas scribit, XXXIV. XXXVII. Pontificis se advocatum, ac defensorem exhibet, eique ut jura concilii tueatur, suadet, XXXIX. De electione Cardinali Moroni in Legatum concilii summopere gaudet, & Pontifici gratias agit, LXI. Ad eum Cardinalis Moronus concilii Legatus vadit, LXVII. Pontifex eidem commendat, ut exorientes in concilio inter Oratores diffensionis componeret, *ibid.* Pontifex ipsum monet de pluribus, quæ contra concilii libertatem audiebantur, expostulationibus, LXVIII. Circa jus in con-

concilio proponendi, ac bullam conclavis legendam plurimum laborat, XCI. Mittantur ad eum plures SS. Patrum Sententiæ Pontificis supra universam Ecclesiam auctoritatem confirmantes, C. Pontificis dignitatis defensorem se exhibet, Cl. Elisabeth Anglia Regina condemnationem spe conjugii cum filio differendam rogat, CXV. Ad eam pro catholicis literas dat, CXVII. Concilii Legatos, ut declinent discussionem, an Papa sit supra concilium vel non hortatur, CXX. Ad concilii absolutionem Legatos, renitente etiam Hispaniarum Rege, hortatur, CXXXVIII. *¶ seq.* Calicis usum, ac presbyterorum comnubia, jejuni quoque relaxationem spe hæreticorum conversionis, iterum efflagitat, *ibid.* Quæ suaserit circa articulum Reformationis Principum, CLXV. Purgat se apud Cardinalem Moronum, asseritque, Pontificis votis in concilii prosecutione semper se morem gesturum, CLXXIV. Ad eum Pontifex pro maturanda concilii absolutione scribit, CLXXVI. Concilium claudi approbat, CCVII. De felici concilii absolutione a Card. Morono edocetur, CCXFX. Expofcit, & obtinet a Pio IV. Calicis usum pro Germanis, 1564. XXVIII. XXXII. Pie moritur, XXXVII.
 Ferdinandus Furstenbergius Episcopus Paderbornensis: Plura ingenii monumenta edit, 1561. XXXV.
 Ferdinandus Hispanensis Archiepiscopus a Paulo IV. contra hæreticam privatam Censuram in Hispania Regnis constituitur, 1559. XVI.
 Ferdinandus Medicus Cardinalis creatur, 1563. XII.
 Ferdinandus Martinus Mascarenus: Tridenti a Patribus Orator Sebastiani Lusitanæ Regis excipitur, 1562. XII. Oratio, & responsum redditum contra literas suæ legationis PP. obtulisset, XIII.
 Ferrerius: *Vid.* Raynaldus Ferrerius.
 Fides Catholica: Controversiæ ad fidem spectantes deferantur ad Sedem Apostolicam, sive ad Oecumenicum concilium, 1561. XCVI. Ab Apostolica Sede exquirenda, 1562. LVI. Fidei juramentum a Maximiliano II. Romanorum Rege recens electo exigit Pius IV. 1563. CCXXXVIII. Fidei professionem emittere debet promovendus ad Episcopatum, 1564. VI. Fides publica Formula fidei publicæ a concilio hæreticis data, 1562. XXI. Mittitur per omnes provincias, XXXIII.
 Flamma in cubiculo Pii IV. adhuc infantis apparens, magnam in Ecclesia Dei Sacerdotem futurum prælagit, 1559. XXXIX.
 Flavius Ursinus Episcopus Muranus Cardinalis renuntiatur, 1565. VI.
 Florentia: Florentinum concilium male ab aliquibus pro generali, atque oecumenico non habetur, 1563. X. Florentini S. Philippo Nerio pro suis in unum cogendis alumnis, ad dem S. Joannis Baptistæ tradunt, 1564. V. Pii S. Philippi discipulorum in ea labores, *ibid.*
 Francfordiensis conventus: In eo Protestantibus Principes multa adversus concilium effutunt, 1562. CLXXXVII. Maximilianum II. post varias concertationes demum in Romanorum Regem evehunt, CLXXXVII.
 Franciscus Alciatus a Pio IV. inter Cardinales cooptatur, 1565. VI.
 Franciscus de Avalor Cardinalis creatur, 1561. I.
 Franciscus Belcarus Metensis Episcopus Tridenti pro cæsis in exercitu catholico solemniter Missam defunctorum peragit, 1562. CLXXV.
 Franciscus Crassus Mediolanensis Cardinalis renuntiatur, 1565. VI.
 Franciscus Ferdinandus Davalos Piscariæ Marchio ad concilium Tridentinum Philippi II. Orator, 1562. XXXII. Ejus nomine ad Patres orationem habet Gaicatus Brugoras, *Ann. Eccl. Tom. XXXIV.*

XXXIII. Responsum a Concilio datum, XXXIV.
 Franciscus Davanzatus pro corrigendis Sanctorum Patrum voluminibus ad fidem veterum exemplarium a Pio IV. adhibetur, 1564. LIII.
 Franciscus Ferrerius Ordinis S. Dominici de Sacramento Ordinis in concilio perorat, 1562. XCI. Pro librorum prohibitorum indice contextendo Romæ consistit, 1560. XX. 1564. LIII.
 Franciscus Gonzaga Cardinalis creatur, 1561. I.
 Franciscus Guilia Dux ex Italia revocatus intra hebdomadam expugnat Irium, sive Calectum, 1558. VI. Ghinam incendit, ac The novillam expugnat, *ibid.* Discedens Urbe, Paulum IV. in nepotes commovet, 1559. XXX. Conjuracione Ambasiana detecta se, ac Regem periculo eripit, 1560. XXVIII. A Condao in invidiam affectata tyrannidis adducitur, & contra ipsum tumultus Vallacenus excitatur, 1562. CXXXIX. *¶ seq.* Una cum Monmorantio, ac Saactandrea pro firmanda concordia caltris Regis discedit, CLXV. *¶ seq.* Humanitas in Condaum Captivum, CLXXIV. Ejus elogium a Francisco Belcaro, CLXXVI. Proditorie occiditur, 1563. L. *¶ seq.* Justa ei perfolunt Tridentini Patres *ibid.* Ejus laudes, LII.
 Franciscus Memorantius conjurans in Cardinalem Lotharingum deregitur, 1564. X.
 Franciscus Pacechus Cardinalis creatur, 1561. I.
 Franciscus Riccardottus Atrebatensis Episcopus ad concilium venit, 1563. CXLIIV. In octava concilii sub Pio IV. unctione orationem habet de redigendis ad officium hæreticis, CXCIII.
 Franciscus II. Gallia Rex a Card. Lotharingio Rhemis inungitur, 1559. XII. Obedientiam Pio IV. per Oratorem desert, 1560. XXIV. Indulta alius Regibus sibi a Pontifice confirmari impetrat, XXV. Hæreticis conventicula omnia in Urbibus, atque oppidis prohibet, XXXII. Nationale concilium a Gallis expofcitur, ideo pluribus occupationibus distentus, XLIX. L. LIV. De proxima indictione oecumenici concilii factus certior Abb. Mannam ad Pontificem pro celeri expeditione mittit, LII. Hæreticorum actu deceptus pro concilio celebrando plures civitates hæreticae luc infectas proponit, *ibid.* LVII. *¶ seq.* Edita jam Tridentina decreta revocari postulat, LVIII. Bullam indictionis concilii ipsi mittit Pius IV. LXXI. Horratur, ut Oratores suos ad concilium mittat, *ibid.* Condaanam conjurationem detectam Emanuelli Philiberto Sabaudia Ducis per literas enarrat, LXXX. Dux Sabaudia suppetias ipsi mittit, LXXXI. Apollamate in aure languescens, vult alii ferunt, veneno sublatus, magno Galliarum, & catholice religionis detrimento moritur, LXXXII.
 Franciscus Cardinalis Turnonius exercenda fidei censura, ac perditis cleri moribus reformandis in Galliis a Pio IV. præficitur, 1560. XXX. XXXII. Ad deturbandum nationale concilium ab Apostolico Nuntio excitatur, XLIX. Bullam indictionis concilii ipsi Pius IV. mittit, LXXII.
 Franciscus Abundius Castillioneus Cardinalis creatur, 1565. VI. Concilio Mediolanensi interest, XXII.
 Franchitia: Monet Pius IV. Cardinales, & Principum Oratores, ne darent franchitias ullas in domibus suis, 1565. V.
 Fridericus II. Danorum Rex Ditmarcius populos Lutherana hæresi infectos in durissimam servitutem redegit, 1559. XXIII. Ejus intemperantes mores, 1561. XLIX. Apostolicum

cum nuntium concilium indicentem admittere recusat, *ibid.*
 Fridericus Gonzaga a Pio IV. cum esset annorum octodecim cum Hernando Medices undeni Cardinalis creatur, 1563. XII. Dolent Patres Tridentini a Pontifice duos adolescentes creatos Cardinales, cum de reformatione in concilio ageretur, XII.

G

Gabriel Paleottus summa fide concilii Tridentini Acta describit, 1562. I. Cardinalis creatur, 1563. VI. Pio IV. morienti summa devotione adest, XXVIII.
 Galeatius Brugoras orationem ad Synodum Tridentinum nomine Marchionis Davalos Oratoris Hispani recitat, 1562. XXXIII.
 Gallii: Franciscus Dux Guisus revocatus ex Italia, expugnato Caletto, aliisque locis, Gallis animum restituit, 1558. VI. Pax cum Hispanis inita, 1559. XI. Plures in Gallia Senatores ob hæresim puniti, XII. Nationale concilium exposcunt, 1560. XLVIII. *¶* *seq.* Conjuratio Condæana in Gallia detegitur, LXXX. Extincto Francisco II. misere hæreticorum direptioni florentissimum illud Regnum exponitur, LXXXIV. Oratores Galli ad concilium Tridentinum missi, 1562. XLIV. Articuli ab ipsis exhibit, LXVI. Cistercienses in Gallia, quibusdam anni diebus, ac Rex Galliarum, quando corona Regia insignitur, sub utraque specie communicant, LXVII. Galli olim liberi ab hæresibus, 1561. C. Quam multis ob eandem quantantur turbis, XCI. ad CV. 1562. CLX. ad CLXX. Prorogari tractatum de dogmatibus in concilio, donec Galliarum Episcopi adsint, postulant, 1562. LXXXIII. Oratores concilio plures reformationis articulos exhibent, LXXXVI. Sententiam suam nitidius jubentur explicare, cum omnia ad concilium referrent, nulla facta Pontificis mentione, LXXXVII. Præsules Galli Huguenottorum factione dissentient ad concilium properant, XCIV. In questionem de potestate Papæ, ac conc. opportune, importune digressi, CXXIV. Articuli a Gallis Oratoribus proposti, ad eosque responso, LXXXVII. CXIV. In quot calamitates, hæresis gliscente, regnum illud felicissimum devenit, Cardinalis Lotharingus in concilio commemorat, CX. Ob hæresim ex humanissimis in Tigrides conversi, CXXVIII. Excidia ab Hugonottis perpetrata per Gallias, CXLV. ad CLI. Subsidia Pontifex mittit, CLII. In concilio Tridentino Pontificiam auctoritatem quidam ex Gallis deprimere tentabant, 1563. IV. VII. XI. Basileense Pseudoconcilium nimium ab aliquot ex ipsis probatum, errorum causa, IV. Nimia in hæreticos indulgentia reportata sub Carolo IX. victoria fructus corrumpitur, XXIII. Pax in Gallis cum Hugonottis firmatur, LXXIII. Pacis leges, LXXV. Quam importuno tempore confecta, LXXIV. Purgat se apud Pontificem, & concil. & Principes Galliarum Rex, quod necessitate adactus illam confecerit, LXXX. *¶* *seq.* Sinistram a Pontifice opinionem quod auctoritati ipsius detraxerent, submovere student, XLI. Gallie Regni summissima facies, LXXIII. Ejus excidium metuitur, dum jura Ecclesiastica labefactantur, *ibid.* Merita Gallie Regni erga Apostolicam Sedem, LXXVIII. Oratores Galli de præcedentia cum Hispano decertant, XCIII. CV. *¶* *seq.* Audacem contra Pontificem protestationem parant, CVIII. Episcopi aliquot Galliarum, quod a residentia abhorreant, no-

tantur, CXXVIII. De Anglis victoriam, Portu Gratæ recepto, obtinent, LXXXV. CXXXI. Plures in Gallis Episcopi hæresim simulati, a Pontifice citantur, CXXXIV. Pius IV. non acquiescit eorum causas in Gallis cognosci, CLXXX. Galliarum Regis, ac Regni jura Raynaldus Ferrerius in concilio extendere quo pacto nifus, CLXVI. LXX. Gallie Præsules de concilio claudendo solliciti, CXCII. *¶* *seq.* Galliarum Cleri moras restituti, 1564. XXXVIII. Oratori Galliarum locus dignior a Pio IV. servatus, 1564. LVII. Gaspar de Tolero Pegnonem in Africa expugnat, 1564. LVI.
 Gaspar Cardillius Tridentinam civitatem concilio celebrando aptissimam demonstrat, 1560. LVI. Contra Lutheranos concilii Tridentini auctoritatem abnegantes erudite scribit, 1561. LVI. 1564. XIII.
 Gaspar Colinius a Catharina Regina in Normanniam missus, turbas quas comprimere debuerat, magis excitat, 1560. XLI. Cum Elisabetha Angliæ Regina in Franciscum Regem, ac Guisam Domum conspirat, XLVI. Duos apud Fontem Belleaque libellos Regi offert, quibus Calvinistæ de Ambasiana conjuratione se purgare nitebantur, XLVIII. Suis pessimis consiliis, atque auctoritate hæresim in Gallis confirmat, 1561. XCIX. Conjuracionem contra Henricum Andegavi Ducem, ejusque foreorem irrito conatu, orditur, 1562. CLXXV. Plura crudelitatis, & impietatis argumenta edit, 1563. LIV. Pacem se inscio factam improbat, LVI. De Gallorum in Anglos victoria afflictus, LXXXV. Conjuracionem in Guisios orditur, 1564. X. Ejus perverfi, ac proditorii mores, *ibid.*
 Gaspar de Foffo Archiep. Rhegien. in prima concilii Tridentini sessione sub Pio IV. orationem habet, 1562. V.
 Gaspar a Schenich Imperatoris jussu Commendonum per Germaniam concilium indicentem comitatur, 1561. XLIX.
 Geneva: Ambasiana conjuratio ibi constata, 1560. XXVIII. *¶* *seq.* Ad Genevam recuperandam Emmanuel Philibertus serio a Pontifice animatur, *ibid.* Galliarum Regis olim presidio conservata, in Galliarum regi pernicem, jussu Dei judicio, monstra hæresicos submittit, 1560. XXIX. 1562. CXLV. Conjuracionem in Pium IV. e Geneva erupisse ab aliquibus creditum, 1563. IV.
 Genuenses ob avaritiam plures a Corfis trucidantur, 1564. LVI. Corficæ motus comprimuntur, *ibid.*
 Georgius Armeniacus Card. a Pio IV. ad elidendam in Bencarnia hæresim mittitur, 1560. XXXVI.
 Georgius Drascovizius Episcopus Quinqueecclesiensis Ferdinandi Imperatoris, ut Regis Hungariæ, Orator Tridentinum veniens egregiam ad Patres orationem habet, 1562. X. Pro calicis usu obtinendo enixe in concilio perorat, 1562. LXIX. LXXIV. LXXVII. *¶* *seq.* Ardentissime hanc concessionem urget, LXXVIII. Negatam jurgiiis, ac malorum grandium ominatione prolequitur, LXXX. Subscribit Sacræ Tridentinæ Synodo, 1563. CCXX.
 Georgius a Fayde Abbas Lusitanus ob suam virtutem, & probitatem assistendi in congregationibus concilii Tridentini jus obtinet, 1563. III.
 Germani: Germanicæ clerum impudicitia corruptum ad sanctiorem vitam revocari studet Pius IV. 1560. XII. Germanicæ Principes Nauburgii conveniunt, 1561. XXIII. Quid cum ipsis transegerit Commendonus Apostolicus Nuntius, qui una cum Delphino cum ipsis pro concilii intimatione convenerat, XXIII. ad XXIX. Iter Commendonum per Germaniam, XXX. ad LIV.

LIV. E Germania Theologos pro concilio accersendos suadet Commendonus, XLV. De concedenda Germanis communione sub utraque specie in concilio diversimode locuti Patres, 1562. LXXXV. LXXXVII. Iterum exposcitur facultas sub utraque communicandi, 1564. XXVIII. Quo pacto permittitur a Pio IV. calicis usus pro Germanis, XXXII. Pro sectis inter se diversis conjungendis frustra Mulbrunnæ colloquium habent Principes hæretici, XXIV. Iterum pro conjugio Sacerdotum postulatur, XXXVIII. 1565. II. Pont. ad ea, in quibus gravari se ab Apostolica Sede Germani querebantur, prudenter respondit, 1563. XLIV. Hæresis regionem illam rupto veluti argine inundat, 1563. CLXXXIV.
 Gerba insula, aliis Meninga ab Hispanis parva, a Piali Basa Maurorum perfidia recuperata, 1560. LXXXVII. *¶* *seq.*
 Gabina a Gallis expugnatur, & incenditur, 1558. VI.
 Gravelinga obsidetur a Gallis, sed casu navibus Anglicis auxiliantibus, liberatur, 1558. VI.
 Græci: In insula Cypri Græci, ac Latini permixti ritus sensum illius regni excidium pariunt, 1560. XCI. De iis ad concilium vocandis postulatur Veneti, 1563. CXLIII. Eorum abusus in matrimonio dissolvendo a Sancta Synodo, haud quaquam tolerantur, 1563. CLI. Cohibentur, qui in Sicilia morabantur, ne sensum errores in vulgus spargerent, 1564. LVIII.
 S. Gregorius quid de Sanctorum Imaginibus scripserit, 1561. XCIV.
 Guido Faber pro Galliarum Rege cum duobus aliis ad concilium Orator, orationem non bene omnino sonantem ad Patres habet, 1562. XLIV. *¶* *seq.*
 Guidus Ferrerius Cardinalis creatur, 1565. VI.
 Guillelmus Auraxæ Princeps a Pontifice monitus, ut exurgentem in sua civitate hæresim comprimeret, Pontificia jussa executioni tunc visus est mandare, 1560. CIV. *¶* *seq.* Salubribus Pii IV. monitis non obediens, Auraxam hæreticorum asylum, constituit, 1563. CXXXV.
 Guillelmus Clivensium Dux: Joannes Franciscus Commendonus Venetus Apostolicus per Germaniam Nuntius ipsum invisit, 1561. XL. De communione sub utraque specie ac Sacerdotum connubio differit, *ibid.* Pontificem summo semper honore compellat, *ibid.* A confessione Augustana profestanda alienus, *ibid.* Daysperga collegium institui indulget Pontifex, ac Monhemium hæresiarum sua ditione eicere imperat, 1564. LIII.
 Guillelmus Lindanus Ruremundensis Episcopus renuntiatur, 1561. LXIX.
 Guillelmus Sirlæus: Ejus opera in rebus concilii plurimum utitur Carolus Cardinalis Borromæus, 1563. CCXXIV. Cardinalis creatur a Pio IV. 1565. VI. Demisse dignitatem illam declinare studet, *ibid.* Pio IV. morienti, quod Pius ipse veluti divinus prædixerat, devotissime adest, 1565. XXVIII.
 Gussa familia de catholica religione optime merita, 1563. LIII. *¶* *seq.* Carolus Cardinalis Lotharingus, Ludovicus, & Franciscus Guisus.

H

Helvetii Carolum Cardinalem Borromæum in protectorem adficiunt, 1560. XCV. *¶* *seq.* Helvetii catholici oratores ad concilium mittunt, 1563. CCXX. Pius IV. cum Helvetiis catholicis foedus contrahit, 1565. IX.
 Henricus Gallie Rex pacem, atque assinitatem cum Philippo II. ac Sabaudie Duce, centum, ac nonaginta sex urbibus redditis, tribus tan-

tum receptis componit, 1559. XI. Hæresim inter Senatores Parisienses serpentem excindere nititur, *ibid.* XII. Equestri certamine, nuptiarum occasione, dum ludit, a Gabriele Mongomerio Scoto, lancea in oculo transfusus occumbit, XIII.
 Henricus Brunsvicensium Dux: Reticitur ejus petitio a Paulo IV. tres Episcopatus conjungi in uno Germano fratre exposcentis, 1559. XXIV.
 Henricus Dulæus: Maria Scotiæ Regina ipsi nubit, 1563. XIX.
 Henricus Cardinalis Lusitanus Legatus per Lusitaniam creatur a Pio IV. 1561. LXXXIV. Eidem scribit Pius IV. pro acceptatione concilii, 1564. XLIX.
 Henricus Suecorum Rex Elisabethæ Angliæ Regiæ connubii spe delusus in Britanniam navigat, 1561. L. Commendonum Apostolico nuntio, quamvis Calvinista benigne rescribit, *ibid.* Eidem publicam, ut per suam ditionem transeat, ipsi mittit, *ib.* Vento adverso ter rejectus Anglicanæ navigationem differt, ac tandem spe omni illius conjugii cadit, LII.
 Herbipolis hæresi imbuitur, atque inde latius emanat, 1563. CLXXXIV.
 Hercules Estensis Ferrariæ Dux medicum Rhegii hæresim disseminantem ab ipso poscit Paulus IV. 1559. XXII.
 Hercules Cardinalis Gonzaga concilii Tridentini Legatus declaratur, 1561. III. Tridentum solemnè pompa ingressus, V. Facultates illi concessæ, VII. Pontificiæ auctoritati detraxere nitentibus, in concilio se opponit, 1563. III. Pie Tridenti moritur, 1563. LVIII. Ejus laudes, *ibid.*
 Hæretici, Hæresis: Grassanti in Hispania hæresi, cenfore constituto Ferdinando Archiepiscopo Hispanensi, Paulus IV. se opponit, 1559. XVI. XVII. Item Pius IV. 1560. XXII. Rhegii, ac Brixie gliscentes hæreses præfocantur, 1559. XXII. Hæresis velut Hydra in sectas pene innumeras dissecta, XXIII. Quibus conditionibus hæretici concilium admitterent, docet, ac refellit erudito commentario Gerardus Rambaldus Episcopus Civitatis, 1560. LX. In Anglia per obitum Mariæ, & regimen Elisabethæ spurie hæresis resumit vires, 1558. XII. In Germania hæretici se invicem, & mutuo convincunt erroris, XV. In Gallia hæresis Calvinistica latius grassatur, occasione Psalmorum Davidicorum a Marotto Scurra nefario, & Theodoro Beza modulis suavissimis compositorum, *ibid.* Idem psalmi prohibentur, sed ex gratia Regia permittuntur, *ibid.* In Polonia Sacramentarii disseminantur, XVI. Præterdunt se calicis usum quærere, sed ad miscenda omnia erroribus, & bellis, tendunt, XVII. Persuadent sacra, & preces vernacula lingua haberi, *ibid.* Calvinistæ in Gallia etiam ex decreto Senatus Parisiensis puniuntur sub Henrico II. Rege, 1559. XII. Mittunt nuntios ad Germanicæ Principes, ut Henricum sibi concilient, sed frustra, XIII. Insolescunt post obitum dicti Regis sub Francisco II. XIII. A Paulo Pontifice contra hæreticos editur constitutio cum multa dignitatis, & Principatus, etiam Cardinalitæ, & Imperatoriæ, XIV. Libri hæreticorum legi, ac retineri prohibentur, XV. Stipendia decernuntur pro Inquisitoribus in hæreticos, XVI. Astu & simulate ejurantes etiam si non essent relapsi, capitali supplicio afficiendo esse voluit Paulus Pontifex, & ita mandat Archiepiscopo Hispanensi, XVIII. Et etiam inquiri in Episcopos, & Archiepiscopos XIX. Inter eos Toletanus Archiepiscopus in hæresis suspensionem adductus, XX. In Hispania etiam Nobiles igni traditi, XXI. In Italia Basilius Allebricus Medicus, novus hæ-

refiarcha deprehenditur, XXII. Aliquot Brixienfes conversi abfolvuntur, XXII. In Germania Lutherani in multas feftas divifi, XXIII. Thiermaros populos impietate Lutherana infectos Fridericus II. Danorum Rex in duriffimam fervitutem redegit, XXIII. Petunt coniugium Sacerdotibus, & ufum calicis, & quare non permittitur, 1559. XXV. Modus hæreticos cum catholicis conciliandi, XXVI. Ad continentiam neminem obstringi aſſerebant, iis Chrifti verbis, *qui poteſt capere capiat*, ſed eorum commenta diluuntur, XXIX. In Polonia plerique nobiles in hæreſim prolapſi, ajebant licere, quod luberet, credere, & redarguuntur, 1560. VIII. In Hungaria nobiles, Sacerdotes ad utramque ſpeciem Sacramenti ſibi porrigendam adegerunt, IX. In Moravia Divinitatem Chrifti auti ſunt negare, IX. In Germania Lutherani in varias factiones diffeſti, Brennius in Sacramentarios edictum promulgavit, Heidelbergenfes in ipſum, & Lutherum, X. Lectione librorum hæreticorum fluctuare viſus in fide Maximilianus Bohemiæ Rex, operatamen Staniflai Hoſii confirmatus, 1560. XV. ad XX. Refelluntur falſitates, contrarietates, & errores hæreticorum, *ibid.* Hæreticorum contra concilium Tridentinum authoritatem, & convectionem aſtus, & fraudes, 1561. XXVIII. ad LX. Plures emergunt hæreſes, LX. Qui ſacram Euchariftiam Pariſiis pedibus conculcavit, ipſo die vivus exurit, 1561. LXXXVI. Hæreticorum licentia in Gallis compreſſa, 1561. LXXXVIII. Non eſſe nominatum hæreticos ad concilium vocandos decernunt Patres, 1562. IX. Fides publica ipſis datur, ut ad concilium accedant, XX. XXII. Regnum Galliarum in multas calamitates hæreſis ducit, CX. Non fovendo, ſed extinguendo hæreſes regna ſervantur, CXXXVI. Contra hæreticos, vel hæreticorum fautores quæcumque etiam Eccleſiaſtica, ac primaria eſſulgeant dignitate, Pontifex ab Inquiſitoribus ſidei judicialiter agi imperat, 1563. XLVII. Deſcendit hæreſis progreſſus, CLXXXIV. A federe omni cum hæreticis Maximilianum II. avertere ſtudens Pontifex, ob infelicem temporum conditionem non exauditur, CCXXVIII. Hæreſiarchæ omnes e Polonia excedere jubentur, 1564. XLVII. Hibernia: Cleri Romæ turbas ab Hiberno quodam conqueritur Angliæ Regina, 1561. LI. Hierarchia Eccleſiaſtica a Petro Soto in concilio nobili oratione oſtenditur, 1562. XCI. Hieronymus Bernabeus congregationis Oratorii Presbyter vitam S. Philippi Nerii, ac Cæſaris Cardinalis Baronii concubuit, 1564. V. Hieronymus de Corregio Cardinalis creatur, 1561. I. Hieronymus Gaddus Epifcopus Cortonenſis in locum Joannis Strozii ad concilium pro Florentiæ Duce Orator, 1563. CXXXVI. Hieronymus Abbas Martinengus ad invitandam ad concilium Eliſabeth Angliæ Reginam miſſus, acceſſu inſulæ prohibetur, & quare, 1561. LI. Hieronymus Seripandus Cardinalis & concilii Legatus declaratur, 1561. I. & ſeq. Cauſas dilationum, ac prorogationum concilii exponens dolet tempus pretioſiſſimum in rebus inutilibus teri, 1562. CXVIII. & ſeq. Pontificiam authoritatem in concilio ſartam, teſtamque cuſtodit, 1563. III. Morti proximus egregium ſuæ fidei, ac erga Sanctiſſimum Euchariftiæ Sacramentum pietatis documentum exhibet, 1563. LIX. Pie deſunctus, cum funebri pompa ſepelitur, *ibid.* Hierolymitani equites Carolum Cardinalem Borromæum in protectorem ſuſcipiunt, 1560. XCVI. Orator ipſorum in concilio admittitur,

1563. CXLVII. Religionis nomine concilio ſubſcribit, 1563. CCXX. Hieronymus Cardinalis Verallus excipitur honorificentiffime, ac quibus conditionibus, XXIII. S. Hilarius: Ejus libros, ſacrumque corpus Hugonotti flammis ſubiicitur, 1562. CLX. Hippolytus Eſtenſis Cardinalis Ferrarienfis Legatus in Angliam mittitur, 1561. LXXXVI. LXXXVIII. Commendatur a Pontifice Regi Galliæ, ac Navarræ, LXXXV. Plures præcipuos viros ſecum adducit, LXXXVII. Legationis ſuæ mandatum a Pariſiæ ſenatu admittitur, 1561. XCII. Colloquio cum Hugonottis ex conſilio Cardinalis Turnonii intereſt, XCIII. Pontifici Gallicarum rerum ſtatum per Abbatem Nichettum ſignificat, 1561. XCVII. Fœdus inter Antonium Navarræ Regem, cæterosque catholicos Principes ſancit, 1562. CXLIII. In ipſum Ludovicus Princeps Condæus ob id ſummopere commotus, *ibid.* De Gallicis tumultibus bene ſperare, atque Antonium Navarræ Regem officiis demulcendum ſcribit, 1562. CXXXIV. & ſeq. Monetur a Cardinali Hoſio, ut a colloquio cum hæreticis omnino abſtineat, CXXXVI. Gallici regni tumultus compeſcere ſtudet, ac Card. Borromæo per literas enuntiat, 1562. CXLVIII. ad CLVI. Hispania: Hispaniæ ob hæreſis pericula laboranti ſuccurritur, 1559. XVI. 1560. XXII. Subſidium Hispaniæ claſſi ſerentibus indulgentiæ a Pio IV. conceduntur, 1561. LXXI. Urgent acerrime, ut concilium ſub Pio IV. renovatum *continuatio* & non *juſtitio* appelletur, 1562. II. Conceſſioni calicis pro laicis non aſſentiuntur, 1562. LXXVIII. In quaſtione de jurisdictione Epifcoporum unanimes, ac maxime ardentis, 1562. CXXIV. De præcedentia Orator Hispanus cum Gallorum Regis Oratore contendit, 1563. XCIV. & ſeq. De Numidiis, ac Mauritanis egregiam reportant victoriam, 1563. CXXX. Pegnonem arcem, reportata e Mauris victoria, expugnant, 1564. LVI. Genuenſibus pro Conſicæ tumultibus ſcandandis ſupplicias ferunt, LVI. Homicidia: Impunitas homicidiorum a Pio IV. tollitur, 1561. LXXXVIII. Honuphris Panvinus ad conquirendos antiquos SS. Patrum codices, corrigendosque ad eorum fidem typis edendos a Pio IV. adhibetur, 1564. LIII. Hugonotti, unde nomen, & origo, 1560. XXVI. Decernitur in colloquio Poſſiaco Templâ illis non concedenda, 1561. XCII. E colloquio Poſſiaco audaciores evadunt 1561. XCIX. E Gallis proſcribi ſuadet Cardinalis Hoſius, 1562. CXXXVI. In Gallis efferata crudelitate debacchantur, 1562. CXXXVIII. & ſeq. Edictum ipſis favens indignè emanat, cxxxix. cxxxvii. Pluribus in Gallis potiuntur urbibus, ac crudelitatis veſtigia ubique relinquunt, 1562. CL. Pariſis pelluntur, 1562. CLXIII. Ad eos comprimendos Regina, ac Proceres Galliæ a Pontifice ſubſidia eſſagitant, 1562. CLI. Hugonottorum hæreſim armis comprimendam ſcribit Hippolytus Cardinalis Eſtenſis, 1562. CLV. Toſoſæ compreſſi, 1562. CLVII. Jubentur arma deponere, 1562. CLXV. CLXVII. Plura contra ipſos in Gallis federati Principes moliantur, 1562. CLXXV. & ſeq. Extinguendo Guſto Duce in dies crudelitatis, ac impietatis majora præferuntur exempla, 1563. LIV. Cum ipſis pax firmatur in Gallia, LV. Conditiones pacis, quam inique, *ibid.* Horrenda crudelitatis exempla ipſo pacis tempore, LXXXIII. In Gallis arcanas coitiones ad concilium diſſolvendum moliantur, 1563. LXXXIII. Hungaria: Pro regno Hungariæ Ferdinandus ad concilium Oratorem mittit, 1562. X. Clerus Oratores duos ad concilium decernit, 1562. XI. Jaco-

I

Jacobitæ ad ſartam, teſtamque cuſtodendam ſub Eugenio IV. factam conjunctionem cum Romana Eccleſia a Pontifice excitantur, 1562. XXXI. Jacobus Auguſtus Thuanus in hiſtoria ſcribenda ex hæreticis plura mutuatur, ac impia quædam verba Michaeli hoſpitali affixiſſe, ſuſpicantur multi, 1562. CXXIX. Plura in Antonium Navarræ Regem falſa, per calumniam ſcribit, 1562. CLXXII. Jacobus Broſſianus ſupplicias Gallorum in Scotiam ducit, 1560. XLVI. Poſt plura virtutis documenta, neceſſitate coactus iniquiſſimis conditionibus pacem Scotis cum Anglis permittit, *ibid.* Jacobus Chelmenſis Epifcopus a Paulo IV. ob hæreſis ſuſpicionem, Sede Wladislavienſi, quam vi aperte invaſerat, deturbatus, una cum canonicis diffugit, 1559. XXVIII. & ſeq. Impia illius, ac canonicorum eſſata, neminem ad continentiam obſtringi, *ibid.* Jacobus Lainius Societatis Jeſu Generalis Præpoſitus modeſte, & prudenter ſeorſum ab aliis extra ordinem in concilio noviffimis maluit collocari, quam in ullam loci ſui publicæ, vel privatim contentionem venire, 1562. III. De authoritate Pontificis, & Epifcoporum prolixum habet ſermonem, atque in ſuſpicionem nimiam erga Pont. propenſionis apud aliquos idcirco venit, 1562. XCIII. CIV. CCXXIV. Magno apud Synodum Tridentinam in honore habitus Pontificis authoritatem ſupra concilium eſſert, 1563. CXX. Apud Card. Lotharingium de opinione Gallorum conſutata ſe purgat idque jure feciſſe, *ibid.* De diſciplina Eccleſiaſtica inſtauranda perorat, CXXII. Jacobus Puteus Archiepiſcopus Bareſis unus ex inquiſitoribus conſtituitur a Pio IV. 1560. I. Tridentini concilii Legatus decernitur, quam tamen Provinciam ægritudine præpeditus ſubire non valuit, 1561. I. Jacobus Ruſſus Calvinista prope Lugdunum peſtilentiæ cathedram erigit, Urbemque poſtmodum in Huguenoticam ſervitutem deducit, 1562. CXXXVIII. Jacobus a Sabaudia Namurcenſium Dux a Pontifice veluti Religionis catholicæ egregius deſenſor commendatur, 1563. CLXXXII. Jacobus Scotiæ Nothus conjunctionis in Mariam Reginam, ac torbarum omnium in Scotia author in Angliam fugit, 1565. XIX. Jacobus Spiſamius Pſeudoepiſcopus Nivernenſis ad Geneveſes ſe conſert, 1559. XIII. Conjunctionis in Regem Franciæ ſuaſor, 1560. xxviii. Dolofe Germaniæ Principes conjunctionem armorum cum Condæo Principe, ſpecie regni, ac Regis Galliarum tuendi adducit, 1562. CLXXIV. Jejunium: Abrogari jejunia Lutherani poſcebant, 1562. LVI. Relaxari ipſorum rigorem, ab aliquibus perſuaſum, LV. & ſeq. Fidelibus a Tridentino concilio commendata, 1563. CXXIII. Jejunium ſemel in hebdomada panis, & aquæ a Cardinali Borromæo ſuſcipitur, 1564. IV. Jejunia Armeniorum quot, & qualia, LII. Imagines Sanctorum, ac Domini noſtri Imagines, ac Statuæ, quam ſceleſte deſectæ, incenſæ, ac deturpatæ fuerint, relique conſoſæ in Anglia ſub Eliſabetha hæretica, ſed miraculoſe apparet Crux in arbore vento ſciſſa, 1559. X. De Sanctorum Imaginibus prolixè in colloquio Poſſiaco diſputatur, 1561. XCIV. Eorum cultus ab Academia Pariſienſi defenditur, XCVI. Abuſus circa ipſas, quomodo

tollendi, *ibid.* S. Epiphanius locus de Imaginibus ab hæreticorum cenſura vindicatur, 1561. XCIV. & ſeq. Abſque authoritate Epifcopi nullæ erigantur Imagines, 1561. XCVI. De Imaginibus agitari in concilio ſtatutum, 1563. CCVI. Diſcuſſi articuli, CCVIII. Decretum de Imaginibus venerandis in concilio Tridentino promulgatur, 1563. CCXI. Contra Sanctorum Imaginum contemptores ultio divina, 1565. XVIII. Imperium: Imperator: Carolus V. Imperator Ferdinando fratri Regi Romanorum, & Hungariæ cedit Imperium per ſuos oratores in comitiis Principum Francofurti, 1558. VII. Imperium ſine conſenſu Pontificis in alium tranſferre non licet, VIII. Conſilium Joannis Gropperi ſuper confirmatione ceſſionis Imperii, *ibid.* Deſuncto Carolo V. protuſtor Paulus IV. quod Imperium vacaſſet per obitum, non per reſignationem in manibus Elektorum, X. Concilium congregare non ad Imperatorem, ſed ad Pontificem ſpeſtat, 1561. LVI. Imperii Elektores a Gregorio V. inſtituti, 1558. VIII. Formula juramenti ab Imperatore electo præſtandi, 1561. CLXXXVII. Index: Prohibitorum librorum Indicem Summo Pontifici committit Sacra Synodus, 1563. CCXIII. Legentes libros in Indice contentos graviffima cenſura percellit Pius IV. 1564. LIII. India: Plures in Indiis Cathedrales Sedes excitantur, 1561. LXX. Goa in Indiis in Archiepiſcopalem ſedem evehitur, 1558. XXII. Miraculoſa Crucis imago in Indiis reperta, 1562. CLXXXIV. Indulgentiæ: Hispaniarum Regis ſubditis ſtipem pro claſſe adverſus Turcas comparanda conferentibus Indulgentiam in forma Jubilei concedit, 1560. LXXXVIII. 1561. LXXXII. Ingreſſui Legatorum concilium Tridentinum præſentibus, 1561. IV. Supplicationes cum Indulgentiis pro concilio proſperitate Romæ ſunt X. Eleemoſynæ loco pauperibus indulget, ut quinquies *Pater* & *Ave* recitent, *ibid.* Decreta concilii circa indulgentias, 1563. CCXI. & ſeq. Innocentius X. Pontifex Maximus Boquini revivifcentem hæreſim damnat, 1560. CI. Innocentius de Monte adoptivus Julii III. Neptos Cardinalis: Ob plura, atque indigna facinora Cardinalitia illorum private dignitate mediratur Paulus IV. 1559. xxx. Inquiſitores: Inquiſitoris ſupremi officium a Paulo IV. in collegium Cardinalium inductum, primusque electus Card. Alexandrinus, qui poſtea B. Pii V. nomen tulit, 1558. xxiii. Inquiſitioni Hispaniæ pro miniſtris ſuſtentandis Paulus IV. redditus unius canonicatus, & unius Præbendæ proximè vacandæ in ſingulis collegiatis Eccleſiis Hispaniarum Regni addit, 1559. xvi. Data Inquiſitoribus facultas in ſollicitantes ad flagitium in confeſſione, *ibid.* & ſeq. Inquiſitores in Hispania diſtincte contra quocumque authoritatem exercent, 1559. xviii. xix. & ſeq. Inquiſitionis Tribunal moribundus enixe commendat Paulus IV. xxxv. Fraſti a ſurente Romano populo Inquiſitionis carceres, xxxvi. Cardinali Turnonio cenſuræ in hæreticos exercende ampliffima a Pio IV. facultas data, 1560. xxx. xxxii. Inquiſitores perſonas, quæ hæreticos, vel ſchiſmaticos accuſant, revelare minime tenentur, 1561. civ. Jubet Pontifex Sabaudiæ Duci, ut favorem omnem Magiſtratus pro coercendis hæreticis deſerat, CVI. Agitur de Hispana Inquiſitione Mediolani conſtituenda, ſed reicitur, 1563. cxlvi. Invidia: Lugduni expugnatio a catholicis ob invidiam irrita ceſſit, 1562. clxx. Inun-

Inundatio: Ad impediendas Tyberis inundationes a Pio IV. Cardinales deputantur, qui de modo exquirant, 1561. LXXXIX.
 Joachimus Brandeburgi Marchio Oratorem ad Pontificem mittit, 1562. CXXVII.
 Joachimus Brandembur. Elector: Commendonus ad ipsum Nuntius pro indicendo Trident. concilio mittitur, 1560. LXXV. Plura cum Commendono tranfigit, sacraſque crucis Reliquias, quamvis Lutheranus efflagitat, 1561. XXXI. XXXIV. Quamvis hareticus de Pontifice ac Romana Ecclesia honorifice loquitur, 1561. XXXIV.
 Joachimus Vespthalus: Ejus infantia in libris pluribus expreſſe, 1558. XV.
 Joanna Auſtriaci Franciſco Florentia Ducis nubit, 1565. XXVI. S. Carolus Borromaeus pro ea comitanda Legatus allato Pii IV. agridinis nuntio legationem abrumpere cogitur, *ibid.* XXVII.
 Joanna Luſitaniae Hiſpanias Caroli V. nomine adminiſtrans a Paulo IV. ad ſtrenue glificentem haereſim praefocandam monetur, 1559. XXI.
 Joanna Navarrae Regina haereſim occulte fovet, 1560. LXXXV. Pfalmos lingua Gallica a Beza converſos, & corruptos canens virus haereſis altius haurit, 1558. XV. Ad Pium IV. Oratore miſſo ſcribens, ſe in fide catholica permanſuram dolose pollicetur, 1560. LXXXV. Filium ab audiendo Sacro avertere conatur, 1562. CLXXII. Anathemate a Pio IV. percullitur, 1563. CXXXII. Crudelitatis ejuſdem in catholicos exempla, 1562. CXLII. 1563. CXXXIII. Indulgentia cum ipſa habita magnam malorum molem invenit, *ib.*
 Joannes Antonius Serbellonus Episcopus Fulginis Cardinalis creatur, 1560. XCII.
 S. Joannes Baptiſta: Pars capitis S. Jo. Baptiſtae ab Hugonottis illuditur, ac crematur, 1562. CLX. S. Joannis Baptiſtae ades Florentinae Nationis a S. Philippi diſcipulis Romae adminiſtranda ſuſcipitur, ibique primum Congregationis Oratorii conviſtus, magno pietatis fructu, inchoatur, 1564. V.
 Joannes Baptiſta Aelianus Societatis Jeſu ad Coephtos cum Chriſtophoro Roderico a Pio IV. miſſus pro concilio indicendo, 1560. LXXVII.
 Joannes Baptiſta Cicada: Bullam indiſtionis concilii ſub Pio IV. cum Puteo, ac Saraceno elucubrat, 1560. LXVII. Gallis aeque, ac Hiſpanis ſuſpectus, ob ipſorum ſuſpicionem diſciplinam Eccleſiaſticam Romae promovere nequit, 1563. XLII.
 Joannes Baptiſta Conſiliarius: Ejeſtis a Paulo IV. nepotibus unus ex Cardinalibus, qui gubernio praefent, eligitur, 1559. XXXI.
 Joannes Barbanionus Episcopus Appamianum inter haereſis inſtimulatos annumeratur, 1563. CXXXIV.
 Joannes Calvinus conjurationis in Regem Galliae author, ejus invidiam a ſe avertere nititur, 1560. XXVIII. Librum Antidoti nomine contra concilium evulgat, 1564. XLII. A Bucero ſuos pene omnes errores deſumpſit, 1564. VII. Foediſſime, prout vixerat, moritur, blaſphemoque ore Sanctiſſimam Trinitatem, Deique Filium laceſſit, LX.
 Joannes Canobius in Polonia directus Mofcoviam adire non permittitur, 1561. LV.
 Joannes Caraffa: Roſſani Principatum pro Paliani compensatione Hiſpani eidem offerunt, 1558. V. Dignitate Generalis S. R. E. a Paulo IV. patruo ſpoliatur Romaque ejicitur, 1559. XXXI. Capitali ſupplicio Pii IV. juſſu affectus, mortem invicto animo, ac ſpectabili pietate ſubit, 1561. LXXX.
 Joannes de Caſa Archiepiſcopus Beneventanus: Ejeſtis a Paulo IV. nepotibus Eccleſiaſticae ditionis negotia illi committuntur, 1559. XXXII.

Joannes de Lacerda Siciliae Prorex Gerbam, ſive Meningem inſulam ſubiicit, 1560. LXXXVII. A ſuperveniente Turcarum claſſe, dum nimias moras neſcit, graviffimum paſſus diſcrimen, *ibid.*
 Joannes Coloſuarinus Ordinis Praedicatorum Episcopus Canadienſis, pro clero Hungariae Orator ad concilium mittitur, 1562. XL.
 Joannes Franciſcus Bordinus Dominicis ſingulis cum Caſare Baronio in aede S. Joannis Baptiſtae Florentinae nationis concionatur, ac plura alia pietatis documenta ſub S. Philippi Nerii diſciplina ibidem edit, 1564. V.
 Joannes Franciſcus Commendonus Venetus Nuntius ad Germaniae Principes pro concilii indiſtione mittitur, 1560. LXXV. 1561. XXVIII. Totius Commendoni Legationis per inferiorem, ac ſuperiorem Germaniam ſeries, XIX. ad LV. A Patribus Tridentinis Oenipontem ad Ferdinandum Romanorum Regem miſſus, plura ac ſalubria pro eodem concilio ſuadet, 1563. XVI. In Polonia ad componenda Episcoporum diſſidia, haereſeſque arcendas a Pio IV. mittitur, 1563. CLXXXV. Facultates aliquot pro bene provincia adminiſtranda ſibi dari poſcit, CLXXXVII. Regem Poloniae ad ſtrenue praefocendas haereſes extimulat, 1564. XL. Episcopos diſſidentes componere ſtatgit, XLII. Concilium Tridentinum ejus opera in Polonia admiſſum, XLIV. Commendoni prudentiam Pontifici Sigifmundus Rex commendat, XLVI. Ejeſtum contra haereticos impetrat a Rege XLVIII. Cardinalis creatur, 1565. VI.
 Joannes Franciſcus de Gambara Cardinalis renuntiat, 1561. I.
 Joannes Fridericus Saxoniae Dux, cum aliis Germaniae Principibus, Sacramentariis, ac Zuinglianis in Nauburgico conventu diſſentit, 1561. XXXIX. Ejus erga Commendonum Apoſtolicum nuntium comitas, XXX.
 Joannes Gropperus Decanus Colonienſis ceſſionem Imperii a Carolo V. in Ferdinandum fratrem admitti, Paulo IV. ſuadere fruſtra nititur, 1558. VIII.
 Joannes Heſſel: Damnantur ejus opiniones, ac Michaelis Bay ab Academia Pariſienſi, 1561. V. Commendonus apoſtolicus nuntius ipſum a novitatibus dimovere ſtudet, XLIV. Evrardus Mercurianus Socitatis Jeſu idem tentat, *ibid.* Ad concilium Tridentinum a Belgica provincia miſſus, 1563. CXLIV.
 Joannes Hus, & Joannes Wiclef calicis uſum ad invidiam Eccleſiaſtico ordini comparandam tantopere uſurparunt, 1562. LXXXIX.
 Joannes e Laſko Sacramentarius librum contra eundem Joachimum Baſileae evulgat, 1560. X.
 Joannes Figueroa Mediolani Gubernator a Philippo II. ad Paulum IV. Orator miſſus Romanam intrare prohibetur, quod ſacris illum interdictionem Pont. diceret ob Apoſtolicum curſorem fuſte ejus juſſu caſum, 1558. VIII. Repuſſam inique ferens, Cajetae ſe recipiens praemmi angore moritur, *ibid.*
 Joannes Grimanus Patriarcha Aquilejenſis ob quaſdam de praedestinatione ſententias cauſam dicere juſſus tandem abſolvitur, 1563. CXXXVIII.
 Joannes Medices Cardinalis creatur, 1560. XCII.
 Joannes Monlucius Pſeudoepiſc. ſeditiones in Delphinatu commovet, 1560. XLII. Haereſim cantu Pfalmorum a Marotto Scurra, & Theodoro Beza in linguam patriam verſorum, plerique propinat, aliaque multa indigna patrat, ac ſuadet, XLVIII.
 Joannes Cardinalis Moronus a Cardinalium collegio ſede vacante e coſtodia educitur, 1559. XXXVII. Ejus cauſa a Card. Puteo, & Alexandrino examinata innocens declaratur, 1560. XCVIII. Ejus innocentiae praerularum testimonium reddit Pius IV. *ibid.* & *ſeq.* Episcopus Al-

L

Albanenſis evadit, XCIX. Ad Caſarem, & ad concilium Tridentinum Legatus mittitur, 1563. LX. Tridentum ſummo omnium plauſu ingreſſus orationem habet, LXII. & *ſeqq.* Comiti e Luna catholici Regis Oratori, verba illa *Proponentibus Legatis* e decretis deleri expoſcenti forſiter reſiſtit, LXVI. Ad Ferdinandum contendit, ut de rebus concilii plura tranfigat, LXVI. A Ferdinando plura pro concilio felici progreſſu obtinet, LXX. Pontifici ut abſolvat concilium ſuadet, CLVI. Caſari incommoda e concilii dilatione profeſtura per literas aperit, CLX. Ferrerium in concilio prudenter reprehendit, CLXIX. Reformationis Principum articulos diſſeri ſuadet, CLXXV. Orationem habet ad Patres de concilio claudendo, CCVII. Patres omnes a tequam Tridento diſcedant, concilio ſubſcribere, ſub poena anathematis jubet, CCXVIII. Ferdinandum Caef. de ſuſto ſine concilio impoſito certiorum reddit, CCXIX. Confirmationem concilii Tridentini a Pontifice poſtulat, 1564. I. Ipſum interpretem apud Pontificem requirit Ferdinandus pro obtinendo calicis uſu, & Sacerdotum conjugio, XXX. Legatus in Germaniam ampliffimis facultatibus decernitur, XXXIII. Pio IV. morituro author eſt, ut plura in conſanguineos beneficia conferat, 1565. XXI.
 Joannes Pelletarius Theologus Gallus de Sacerdotum conjugio diſſerit in concilio, 1563. XLV.
 Joannes Poltrocius Guifium Ducem proditorie occidit, 1563. L. Perfidiae ſuae poenas luit, LI.
 Joannes Quintianus, praerulam in Gallico conventu de antiqua religione ſervanda orationem habet, 1561. LXXXII.
 Joannes Riccius Archiep. Sipontinus Card. primus Politanæ Eccleſiae in Cathedrali creatur administrator 1561. LXX.
 Joannes Strozzius ad concilium Tridentinum. Coſmi Florentiae, & Senarum Ducis Orator veniens ad Patres orationem habet, 1562. XXXVII.
 Joannes Trevirienſis Archiepiſcopus: Ejus pro fide catholica zelum Commendonus Apoſtolicum nuntius extollit, 1561. XXXVII. Academi- am Treviris excitat, XXXVIII.
 Joannes de Valletta Equitum Hieroſolymitanorum magiſter, praerulare in Melitenſi deſenſione ſe gerit, 1565. XI.
 Iſabella Altvilla Domina de Lere ab Odetto Caſtillioneo pseudo-card. in uxorem, ſeu potius pellicem aſſumitur, 1563. L.
 Julianus Caſarinus Romanae plebis fuorem ſedat, 1559. XXXVI.
 Julius Cardinalis Mazzarinus Auſtariam haereticorum alylum expugnat, & evertit, 1563. CXXXV.
 Julius Phlugius Episcopus Naumburgienſis: Ejus laudes a Commendono apoſtolicum nuntio celebratae, 1561. XXX.
 Juramentum: Eliſabeth Angliae Regina juramentum de fide catholica conſervanda ſuae inaugurationis die dolose praefat, 1558. XII. Juramenti execrabilis forma, praerulandi a ſubditis Reginae Eliſabethae, 1559. III. Formula juramenti praerulandi per promovendos ad Praeraturas, 1560. LXV. A Maximiliano Imperatore juramentum exigit Pius IV. 1563. CCXXVII. Juramenti formula, quam Maximilianus in manibus Moguntini Archiepiſcopi praerulit, 1564. XXVII.
 Jurisdictione: De Episcoporum jurisdictione an immediate a Chriſto, vel a Pontifice fluxerit acri- ter in concilio diſputatum, 1562. XCIII. CIV. CXX. & *ſeqq.*
 Juſpatronatus: Quod Pontifex juſpatronatus conſueverit derogare, 1563. XLIV.
 Juſtitia: De juſtitia imputata haereticorum diſputat Stanilaſus Hoſius, ac lepido de ea carmen Cardinali Puteo tranſmicit, 1560. XIX. *Ann. Ecl. Tom. XXIV.*

Ateranenſe concilium ſub Alexandro III. Sacerdotum aetatem praefcribit, 1562. LXXXVIII.
 Legati: Pro validitate Imperii Ferdinando renuntianti cognoſcenda Cardinalis Reſiba Legatus decernitur, 1558. VIII. Legati pro concilio Tridentino declarantur, ac facultatibus inſtruantur, 1561. I. II. VII. Concilii Legati, quo ordine, ac ritu incederent, ac ſederent in congregationibus, 1562. III. Legatus in Galliam mittitur Hippolytus Cardinalis Ferrarienſis, 1561. LXXXIV. Legati concilii Tridentini quid Ferdinando Imperatori plura, quae minus decebant, petenti reſponderint, 1562. LXI. LX. Legatorum dignitati reſpectum haberi, vult Cardinalis Mantuanus, CXXII. Literas ad Ferdinandum Caſarem, quibus modum in concilio ſervatum antiquorum conciliorum teſtimoniis approbant, ſcribunt, 1563. XXXII. Joannes Cardinalis Moronus, & Bernardus Cardinalis Navagerus, deſunctis Cardinalibus Mantuano, & Seripando concilii Legatis, adduntur, LX. Item Cardinalis Moronus in Germaniam Legatus mittitur, 1564. XXXIII. Verba *Proponentibus Legatis* in decretis concilii deleri ſuadet Comes e Luna Orator catholicus, ac plura circa eadem, 1563. LXVI. LXXXVII. CXC. CCI. Concilio Tridentino abſoluto confirmationem petunt, 1564. I. Legatus Piceni eligitur Cardinalis Altemplius, 1564. LIX. Legatus in Hiſpaniam Ugo Cardinalis Boncompagnus, 1565. VII. Legatus per Italiam Carolus Cardinalis Borromaeus, XXI. Libertas quanto ſtudio in concilio Tridentino cuſtodita, 1563. XVIII. Querela aliquorum, quod in concilio libertas infringitur, 1563. LXV. Libido: Non frenatur libido libidini indulgentia, ſed ipſi reluſtando, 1564. XXXIX. Remedia ad libidinem coercentiam, 1565. II.
 Libri: Librum contra Capharnaitas, ſic vocabatur haereticos, ſcribit Stephanus Vintonienſis Episcopus, cui Petrus Martyr impudentiſſimo alio reſpondet, 1559. X. Lectio librorum haereticorum plures pervertit, inde Pont. licentias legendi eos conceſſas revocavit, 1558. XXI. 1559. XV. Maximilianus Bohemiae Rex librorum haereticorum leſione in fide fluctuare viſus, ab Hoſio confirmatur in fide, 1560. XV. ad XIX. Decretum de librorum delectu in concilio legitur, 1562. XX. Proponitur in ſe- cunda concilii ſeſſione ſub Pio ſuſceptorum, librorum diſcuſſio, 1562. XX. Haereticorum libros, quos bona Pontificis venia apud ſe Card. Seripandus tenuerat, moriens ſtatim comburi juſſit, 1563. LIX. De librorum prohibitorum indice, quid ſtatuat S. Synodus Tridentina, CCXIII. Pius IV. Franciſco Ferrerio illius con- dendi onus committit, 1564. XLIII. Revocat licentias legendi libros prohibitos, *ibid.*
 Limina Apoſtolorum ab Orientalibus, ac Jacobitis Episcopis viſtantur, 1562. XXVIII. XXXI.
 Lingua: Patria lingua Polonica preces, & ſacra fieri haereticis ſuadere conantur, 1558. XVII. Pfalmos Davidicos, aliaque plura carminibus vernaculis canentes, haereſim in Gallia propinant, 1558. XV. Vernaculam linguam in Divinis officiis adhiberi, incongruum oſtenditur, 1562. XLII. LXXXVIII. Miſſa lingua vulgari prohibetur, C.
 Lipſia: Commendonus Apoſtolicus nuntius Lipſiae poſt haereſim ſuſceptam juſ canonicum doceri ac etiam Vitterbergae ſcribit, 1561. XXX. Lite: Pius IV. definitis Judicium, & Forenſium Tribunalium ſtipendius, ne lites etiam in Rota Romana protrahantur conſtitutionem tulit, 1562. CLXXXVIII. Nullam ad urbem li-
 Cccc tem

tem deferri optabat Pius IV. causaque in prima instantia in partibus cognosci indulget, 1564. III.

Livonia a Moschorum Duce vastatur, 1558. XX. Commendantur a Pio IV. Theutonicorum. Magistro reliquæ catholicorum per Livoniam dispersæ, 1561. XVI.

Lovanienſes Theologi: Turbæ ob novas opiniones pullulare in Lovanienſi Academia ceperunt, 1561. V. Lovanienſem Academiam in exhibendo fidei catholicæ juramento confirmat Commendonus, atque exorientes turbas propter opinionum novitates Michaelis Bay; & aliorum comprimere conatur, 1561. XLII. XLV.

Lubeca apud Mare Balticum urbs: Infelix ejus sub Lutheran hæreſi ſtatus, 1561. XLVII.

Luca: Lucenſes magna pietate mercatores suos Lugduni agentes ab hæreticorum concionibus, ac conſuetudine jubentes abſtinere peculiari epistoſa commendatur, 1562. CXXXVIII.

Lucas Sterbengerus impudentiſſimas hæreſes in Trinitatem, ac Dei Genitricem evomit, 1561. LX.

Luceburgum: Lubecenſes una cum ſeptem aliis Vandalicis urbibus colloquium Luceburgenſe celebrare deſtinant, 1561. XLVII.

Ludovicus Alebretius Laſcurenſis Episcopus Calvinificæ hæreſis inimiculus, 1563. CXXXIV.

Ludovicus Condæus Princeps a Regina Catharina, quamvis calvinificæ factionis Princeps, abſolvitur, 1561. LXXXIII. Commendatur eidem nondum palam cognito a Pio IV. Card. Ferrarienſis in Gallias Legatus, 1561. LXXXV. Ejus in hæreſi obdurata perfidia, LXXXVI. A Gaſpare Colinio ad arbitrium ductus, XCIX. Huguenotæ factionis Antefignanis arma ſumit, ac Gallias rapinis, ac cædibus ſuneſtat, 1562. CXXXVII. Impetrato Januari edicto cum Principibus Germaniæ in Reginam, ac filium conſpirationem orditur, 1562. CXXXIX. Aurelia ſubacta plura crudelitatis documenta edit, CXLIV. & ſeq. Pacis conditiones impudentes ab ipſo propoſitæ, CLIII. & ſeq. Pro Aurelianenſi urbe apud Reginam deprecatur, CLXV. Colloquium iterum expoſcit, CLXII. & ſeq. Concilium Tridentinum diſturbare nititur, CLXXXI. Libertati reſtituitur magno Galliarum Regni detrimento, 1563. LV. Immanis ejus furor in præcipuos Gallici regni adminiſtros, 1562. CLXXIV. Lutheranorum auxiliis ſtipatus catholicis bellum diriffimum indicit, *ibid.* Vulnerato equo capitur, *ibid.* In eum Dux Guilius humanitatis plura exhibet officia, *ibid.*

Ludovicus Eitenſis Cardinalis creatur, 1561. I.

Ludovicus Faurus Pariſienſis Senator, hæreſi nimium favens Regis juſſu in carcerem conicitur, 1559. XII.

Ludovicus Guilius Cardinalis cum Germaniæ Principibus ad Hugonotiſmum arcendum plura tranſigit, 1562. CXXXIX. Falſus rumor a Condæo de ipſo ſpargitur, quod ad Lutheranifmum deſecit, *ibid.*

Ludovicus Lanſachus Galliarum Regis Orator ad concilium dilationem ſeſſionis poſtulat, 1562. XLIV. XLVII. Sæ legationis literas concilio exhibet, XLVIII. Pontificem in concilio creandum, Sede vacante, aſſerebat, 1562. CV.

Ludovicus Madrucius Cardinalis creatur, 1561. I.

Ludovicus Simonetta Cardinalis tit. S. Cyriaci, & Tridentini concilii Legatus renuntiat, 1561. I. & ſeq. Una cum Card. Morono concilii confirmationem poſtulat, 1564. I. & ſeq.

Lugdunum: Hugonotti magno fidei catholicæ detrimento prope civitatem docere permiſſi, 1562. CXXXVII. Occaſo Lugduni recuperandi ex invidia prætermiſſa, CLXX. Lugduno Arx ad comprimendos ſeditioſos conſtituitur, 1563.

LXXXVI. 1564. VIII. Res catholica diu ibi vexata, tandem reſtoreſcit, 1563. LXXXVI. Nundinæ Lugduno reſtitutæ, CXXXII.

Lusitania: Luſitanæ regni proteſtor Carolus Cardinalis Borromæus, 1560. CXVI. Decimæ imperantur in Luſitania pro expeditione contra Mauros, 1561. LXXXII. Legatio Luſitanæ Henrico Card. committitur, LXXXIV. Pro dignitate Pontificia tuenda Luſitani Doctores cum Galliis in concilio acriter diſſerunt, 1563. IX. *Vide*, Joannes Luſitanæ Rex.

Lutherani: Thietmarſi populi Lutheranæ impietati manus dantes in ſervitutem redacti a Danorum Rege pœnas violatæ religionis luunt, 1559. XXXII. Synodum generalem in Germania cogere, Sacramentarios condemnare, aliæque ſectas a ſe diſſidentes Lutheranæ meditantur, 1560. X. Contra Lutheranos operæ bona negantes, ac Lutherum Chriſto comparantes Stanilaus Hoſius cum Maximiliano Imperatore diſſerit, XVII. & ſeq. Per Hispanias ſenſim Lutheranorum hæreſis ſerpiit, ſed Pii IV. ac Philippi II. vigilantia in ipſo ortu præſocata, XXI. Lutherani cum aliis hæreticis Coloniam confluunt, contra quos ſalubria plura conſilia Commendonus Apoſtolicus Nuntius impertitur, 1561. XXXIX. Eorum objecta contra Tridentinum concilium conſutat Gaſpar Cardilius, LVI. Lutheranorum audito furore S. Thereſia ſtrictiorem Carmelitanorum ordinum inſtituere cogitat, ac ſeciter inchoat, LXI. & ſeq. De dogmatibus non eſſe in concilio agendum Lutheranæ aſſerebant, quod Nicæna ſynodus ſufficeret, 1562. XLVII. Jejunia abroganda, & conjugium Sacerdotibus permitrendum diſcant, LV. & ſeq. Lutheranæ pro calicis uſu inſiſtunt, LXXX. Lutheranæ, permiſſo a Pio IV. calice, obdurere in perfidia, ideoque calicis uſus in Germania abrogatus, LXXXV. Articuli de Sacramento Ordinis Lutheranæ hæreſi inſecti diſcutiuntur in concilio, LXXXIX. Lutheranæ Calvinitas proſcribunt, CXXXVI. Lutheranæ Principes Maximiliani II. electioni in Imperatorem aſſentiunt, CLXXXVII. Lutheranæ miniſtri a demone obſeſſam liberare tentantes riſui, atque ſubſannationi patent, 1563. CCXXV. Proſtitutionem in concilio Tridentino edunt, 1564. XIII. Colloquium inter ipſos, & Zuiniglianos Mulbrunnæ habetur, ſed componi nequam poſſunt, XXIV. Lutheranus concionator, luſtratis pluribus regionibus cum ubique hæreticos diſſentientes inter ſe, comperiffet, catholicos evadit, XXVI. Lutheranæ poſt calicis conſeſſionem in Germania obſtinatiores in hæreſi ſunt, XXXVI. Lutheranæ Pſeudoſacerdotes conjuge ſuſcepta nondum libidines ſuas explent, exemplum de hac re, XXXIX. Lutheranæ ſacerdotum cœlibatum inter corruptelas collocant, 1565. I.

M

Magdeburgenſis Archiepiſcopus: Gratulatur illi Pontifex, 1558. XIII. A Pio IV. ad reliquias gregis ſui ab hæreticis diſperſi congregandas animatur, 1560. XII. Ad concilium Tridentinum Magdeburgenſis civitas invitatur, 1560. LXXXVI. Magdeburgenſis Archiepiſcopus a Commendone Apoſtolicæ nuntio inviſitur, & ad concilium invitatur, 1561. XXXI. Ejus mores, atque erga Romanum Pontificem obſequium, XXXI. XXXIV. Dolet Commendonus ipſius Aulam hæreticis undique conſertam, *ibid.*

Marcus Antonius Amulius Orator Venetus, cum eo ſæpius de concilio celebrando agit Pius IV. 1560. LVII. Ejus ad Pontificem oratio in

in conventu oratorum Principum, *ibid.* Cardinalis creatur, 1561. I. Profeſſionem fidei Patriarchæ Aſſyriorum recipit, 1562. XXVIII. Ad Patres Tridentinis illam mittit, XXIX. Pro conſtituendis Tyberis aggeribus, remediſque ad arcendam inundationem excogitandis cum aliis Cardinalibus præſicitur, 1561. LXXXIX. Pro corrigendis, atque edendis SS. Patrum libris ad fidem mſ. deputatur, 1564. LIII.

Marcus Antonius Bobba Episcopus Auguſtenſis pro Piliberto Sabaudie Duce ad concilium orator, 1563. XIV. Eidem ejuſdem nomine ſubſcribit, CCXX. Cardinalis creatur, 1565. VI.

Marcus Antonius Columna a Pio IV. in bonorum omnium, queis a Paulo IV. ſpoliatus fuerat, poſſeſſionem reſtituitur, 1562. CLXXXVIII.

Marcus Antonius Columna Archiepiſcopus Tarentinus Cardinalis creatur, 1565. VI.

Marcus Antonius Murettus Navarræ Regis oratoris nomine ad Pium IV. orationem habet, 1560. LXXXV. Ejus pro concilio indicto laudes commemorat, *ibid.*

Marcus Scitineus ab Altaemps Cardinalis creatur, 1561. I. Legatus ad concilium Tridentinum, 1561. XII. Ad Maximilianum Imperatorem Legatus, 1564. XXXVII. Ad ſedandos Piceni tumultus prædoneſque puniendos, illius Provinciæ, aliorumque locorum, per quos tranſire debebat, Legatus renuntiat, 1564. LIX.

Margarita Aſtriacæ Belgii moderatrix a Commendone Apoſtolicæ nuntio inviſitur, 1561. XII. Literas, & Theologos ad concilium Tridentinum mittit, 1563. CXLIV. In Belgio gliſcenti hæreſi naviter ſe opponit, 1563. CLXXXIV.

Margarita Henrici Galliarum Regis ſoror Emanuæ Philiberto Allobrogum Duci nubit, 1559. XI.

Maria Virgo: Templum Deo in ejus ad cœlum Aſſumptæ honorem apud Aethiopes conſtrui ceptum, 1560. CII. Ejus Imagines in Templis retinendas ac venerandas ſancit S. Synodus, 1563. CCXI.

Maria Angliæ Regina prægnans credita, hydrope moritur, 1558. X.

Maria Scotiæ Regina Franciſco Delphino nupta ad Anglicanum regnum aſpirat, 1558. XI. Proceres, ac populi Anglicani veſana cæcitate Eliſabeth hæreticam illi præſentant, *ibid.* Henricus II. quam maxime ſudet, ut Angliæ, & Hiberniæ Regia declaretur inſigniaque regnorum ipſorum ſuis addi jubet, 1559. I. Tumultuantes contra ipſam Scotos ſuo patrocinio fovet, ac roborat Eliſabeth Angliæ Regina, X. Obedientiam Pio IV. Pontifici creato per Oratorem Franciſci Regis Galliarum ſponſi ſui deſert, 1560. XXIV. Ad eam Regnum Angliæ ſpectaſſe offendit, XLII. Semina belli inter ipſam, & Eliſabeth Angliæ Reginam, XLVI. Ob mortem Franciſci II. Galliarum Regis ſponſi ſui conſolatorias ad ipſam literas ſcribit Pius IV. LXXXIII. Roſam a ſe benedictam Pius IV. eidem dono mittit, 1561. LXXXVI. A Pontifice ad proſequendam fidei catholicæ conſervationem literis, atque miſſis Societatis Jeſu Sacerdotibus animatur, 1562. CLXXXII. Cum ob invaleſcentes hæreſes Oratorem ad concilium mittere nequiſſet, literas ſcribit, 1563. CXI. A Clemente VII. & Paulo III. titulo Deſenſoris fidei ornata, CXI. Oratorem ad Pium Pontificem mittit, CXIII. Concilii Tridentini acta Pius IV. ipſi mittit, hortaturque, ut hæreticos, vel hæreſeos ſuſpectos dignitatibus amoveret, 1564. XLIX. Cum Henrico Harlæo, Pio IV. diſpenſante, nuptias contrahit, 1565. XIX. Conjuratio in ipſam detecta, *ibid.*

Marium Apoſtolorum diſcipulum Evangelium Aſſyriorum. *Ann. Eccl. Tom. XXXIV.*

ſyris prædicaffe, tenet illarum regionum traditio, 1562. XXI.

Marottus cantus illecebris hæreſim nefarius ſeura propinat in Gallia, 1558. XV. 1560. XLVIII.

Martinoſus Guſmanus a Ferdinando Orator ad Paulum IV. miſſus non admittitur, quod Imperii renuntiationem haud canonicè præſentam diſceret Pontifex, 1558. VIII. Diſcedit poſt diutinam Tibure moram, *ibid.*

Martinoſus Hercules Episcopus Lavantinenſis pro Salisburgenſi Archiepiſcopo ad concilium venit, 1562. XLVII.

Martinoſus Rychthonius Yprenſis Antifites ad concilium venit, 1563. CXLIV.

Matrimonium: De Matrimonii Sacramento articuli plures in concilio diſcutiuntur, 1562. XXXII. 1563. XIX. Poſtulara quædam Galliarum ſuper Matrimonii clandestinis, 1563. CXXXVII. Diſcuſſa queſtio de clandestinis matrimoniis, XX. Circa gradus affinitatis, ac formam diſpenſandi, 1562. LXXXVIII. Abuſus, qui in Græcorum matrimoniis irreperant, tolerari fruſtra petunt Veneti, 1563. CLII. Doctrina de Sacramento Matrimonii promulgatur in concilio, 1563. CXCIII. & ſeq. Quid de Græcorum, ac clandestinis matrimoniis actum, CXCIV. & ſeq. De clandestino matrimonio, quid ſenſerit Cardinalis Hoſius, 1563. CXCVI. Quid de monachis, qui relicta profeſſione matrimonio ſe junxerant, ſtatutum ſit in Gallis, 1565. XVI. Armeni poſt ſeptimum gradum Matrimonium contrahunt, 1564. LIII.

Matthæus de Aquaviva Prothonotarius Apoſtolicus Roſam auream a Paulo IV. benedictam Neapolis Proreginæ dono deſert, 1559. XVIII.

Matthæus Dandalus pro Venetorum republica in concilio orator, 1562. XLII. XLV. Venetæ republicæ nomine concilio ſubſcribit, 1563. CCXX. S. Matthæus Apoſtolus: Carolus V. eodem die natus, eodem Bonomiæ coronatus, eodem quoque ſupremam Imperii abdicationem edidit, 1558. VII.

Mauritiani. *Vide*, Numidæ.

Maximilianus Bohemiæ Rex a Pio IV. amantiffimas literas excipit, 1560. XV. Romanoſum Rex Francordiæ renuntiat, 1562. CLXXXVII. Ejus conſtantia in repellendis abſonis poſtularis commendatur, *ibid.* Corona, ac ſacro baſſamo ex privilegio decoratus, *ibid.* Ritus in ea inauguratione, *ibid.* Reluctatus aliquando Sacramentum fidei Pontifici præſtare, tandem per Oratorem ſuum præſtat, 1563. CXXXVIII. 1564. XXVII. Legatos una cum aliis Principibus ad Carolum IX. mittit, ut concilium Tridentinum recipiat, 1564. VI. VII. Contra Turcarum molimina ſe parat, 1564. XXXVII. A Pontifice Sacerdotum conjugia permiſſi fruſtra poſcit, XXXVIII. 1565. III.

Mediolanum: Mediolanenſi Hoſpitali annuum redditum aureorum mille ex fraterno cenſu aſſignat Joannes Aug. Cardinalis Medices, 1559. XI. Mediolanen. Archiepiſcopus creatur S. Carolus Cardinalis Borromæus, 1560. XCIV. Agitur de Hiſpana inquisitione ibi conſtituenda, ſed fruſtra, 1563. CXLVI. Diſciplina morum reſtitui cepta Mediolani per S. Carolum, 1564. LV. Magna populi acclamatione Mediolanum ingreſſus Carolus Archiepiſcopus concilium Provinciale celebrat, 1565. XXI.

Melchior Laſſus ſive Luſi ſeptem Pagorum Helvetiorum catholicorum nomine ad conc. orator, 1562. XXXVII.

Melchior Herbipolenſis Episcopus ab impiis traditus, 1558. XV. De iſdem pœnæ ſumptæ, *ibidem.*

Mercuriale concilium in Gallis ſub Henrico II. decernitur, in quo de Senatorum vita, & moribus inquiri ſolet, 1559. XI.

Michael Bajus: Novæ quædam opiniones ipſius

a Parisiensi Academia damnatur, 1561. V. Varii ob id motus in Academia Lovaniensi, XLIII. Remedia excogitata, XLV. Concilio Tridentino interest, 1563. CXLIV.

F. Michael Ghislerius Ordinis Prædicatorum Supremus Inquisitor declaratur, 1558. XXIII. Professionem fidei Abd-Isu Patriarchæ Orientalium cum Cardin. Amulio recepit, 1562. XXVIII. Episcopos aliquot Gallie de hæresi suspectos in consistorio desert, 1563. cxxxiv. Maximiliano conjugium Sacerdotum petenti fortiter se opponit, 1565. III. Pontifex renuntiat accepto Pii V. nomine, XXVIII.

Michael Armeniorum internuntius ad exhibendum Pio IV. obsequium Romam mittitur, 1564. LXI.

Michael Hospitales a Cardinale Lotharingo imprudenter ad Regi Scripi præfecturam admovetur, 1560. XLVII. Ejus progenies, ac mores, *ibid.* Edictum Hugonottis favorabile promulgat, 1562. cxxxix. Remoretienſe temperat, 1560. XLVII. Impia ejus verba, si tamen ejus fuerint, 1562. cxxxix. Purgare se nititur apud Pont. ab infamia, quæ ex illius edicti promulgatione ipsi adhaerent, cxxx. Quid illi Pont. responderit, *ibid.*

Missæ: Missam in Anglia aboler Elisabetha, 1559. VI. IX. Missæ ab hæreticis celebratæ Commendonus Apostolicus nuntius interesse recusat, 1561. XXXIV. Articuli tredecim circa Missam a Theologis Minoribus discutendi, 1562. LXXXIX. De ea differri tractationem frustra postulat Ferdinandus Imperator, & quare, XCV. Commendatur canon, quo Missæ lingua vernacula inhibetur, C. In Dalmatia post Latinum Evangelium, vulgare etiam subjungitur, *ibid.* C. Joanna Navarra Regina filium Henricum sacro interesse prohibet, CLXXII.

Missionarii: Præclari eorum labores apud infideles, 1560. CII. Literæ consolatorie ad ipsos, *ibid.*

Mithra: Cardinales Legati Mithram textili auro fulgentem gerebant in Sessionibus, 1562. V.

Monachi: Arona degentes monachos S. Carolus Borromeus Abbas ad sanctiorem vitam adducit, 1560. XCIII. Ab Hugonottis in Gallis durissime vexati, 1562. CXLV. Decretum in concilio de monachis promulgatur, 1563. cccxi.

Monachorum vita apud Armenios, 1564. LII.

Monasterium: S. Theresia a Jesu monasterium Abulæ Carmelitarum sub perfectissima observantia, & pietate inchoat, 1561. LXI. Monasteriorum exemptiones tolli possunt, sed quam perpetam, 1562. LXII. LXXXVIII. Reformatio monasteriorum flagitatur, LIX. Scholas, & hospitalitatem iterum in monasteriis exerceri petunt a concilio Galli, LXXXVIII.

Monbrunus hæreticorum Dux Malofenam in comitatu Venusino occupat, sed regia auctoritate cuncta restituit, 1560. XL.

Moniales: Decretum circa ipsas in concilio promulgatur, 1563. cccxi.

Monotapa: In ea Rex a Gonzalo Sylvera societatis Jesu baptizatus, ad perfidiam rediens, Gonzalum ipsum morti dat, 1560. CII.

Mons Politianus in cathedralem erigitur, 1561. LXX.

Mors Cardinalis Gonzagæ, & Seripandi, 1563. LVIII. *et seq.*

Moscovia: Moscoviæ Dux Livoniam flammis, ferroque devastat, 1558. XX. Literas pro eo ad concilium invitando dat Pius IV. 1561. XVII. LV. Cum Polonia Regis fore conubium exoptet, XXIX. A Pontifice Romano regios titulos aliquando flagitavit, schisma pollicitus abicere, *ibid.* Poloni magnam Moscoviæ pacem evasant, 1565. XV.

Mottagroninus Guisii Ducis Legatus a Calvi-

nistis maximis suppliciiis afficitur, 1562. CL. Multapha: Ejus crudelitas in Melitæ obsidione, 1565. X.

N

N Navarra regnum: ob Joannæ Reginae hæresim ejus regni partem, quæ ad ipsam spectabat Pius IV. primum occupanti adjudicavit, 1563. cxxxii. *Vide*, Antonius Rex, & Joanna Navarra Regina.

Neema Patriarcha Jacobitarum a Pio IV. ad incorruptam cum Romana Ecclesia conjunctionem conservandam amantissime excitatur, 1562. XXXI.

Nepotes: Roma, ac gubernio Nepotes suos eicit Paulus IV. 1559. XXXI. Ne laterem quidem Sanctæ Sedis Ius se daturum dicebat Pius IV. 1565. XXI.

Nicolaus Frydus Archiepiscopus Naovinensis in majori Armenia: Commendatur ipsi a Pontifice Abd-Isu Assyriorum Patriarcha, 1562. XXX.

Nicolaus Gaudanus Societatis Jesu a Pontifice in Scotiam pro fide catholica reparanda mittitur, 1562. CLXXXII.

Nicolaus V. Pontifex Maximus: Rosam auream Brandeburgico Electori a Nicolao V. donatam inter cæteras reliquias decenter etiam post hæresim a successoribus servari cernit Commendonus, 1561. XXXIV.

Nicolaus a Ponte Orator Venetus egregiam in concilio orationem habet, 1562. XLII. Dux Venetorum post aliquot annos electus, *ibid.* Concilio Venetorum nomine subscribit, 1563. cccxx.

Nicolaus Ormanettus a Patribus Tridentinis ad Albertum Bavarie Ducem mittitur, ut a calicis petitione illum dimoveret, 1563. XLII. Egregium de Ducis pietate Pontifici testimonium reddit, *ibid.* A S. Carolo Cardinali Borromeo Mediolanum pro reformanda morum disciplina præmittitur. *Vide*, S. Carolus.

Nicosia: Desertur a Pio IV. Venetis jus Nicosensem Episcopatum nominandi, 1560. xci. A Turcis Nicosia destruitur, *ibid.*

Notarii: Camera Notarii a Pio IV. reformatio præscribitur, 1562. CLXXXVIII.

Numida ab Hispanis devicti, 1563. cccxx.

Nuntii Apostolici: Revocandos, si essent Episcopi, ut residentia servaretur, censuit Pius IV. 1564. II. Ab Elisabeth Angliæ Regina non admitti, 1561. LI.

O

O Dettus Castilio Cardinalis Bellovaqi hæresim proficitur, 1561. LXXXVI. In hæresim tæde lapsus, nec respiciens, Sacerdotiorum omnium redditibus privatur, 1563. XLVIII. Ejus impudens incitua, quod Ecclesiam hucusque errasse affirmaret, XLIX. Anathemate percussus omni munere Ecclesiastico submovetur, XLIX. Ejus flagitia, L.

Oranum Hispanorum virtute a Numidis defenditur, 1563. cccxxix.

Oratores Principum: Circa eorum præcedentiam ad dissolutiones tollendas plura in concilio Tridentino statuuntur, 1562. XI. Non admitti, 1558. VIII. Vocati ad consulendum pro rebus concilii a Pio IV. 1560. LVII.

Ordo: Articuli circa Ordinis Sacramentum ab hæreticis impugnari discutendi in congregatione concilii exhibentur, 1562. LXXXIX. Ordinem esse Sacramentum prolixè demonstrat Alphonsus Salmeron Societatis Jesu, 1562. XC. Facultates suscipiendi Ordines a quocumque velut

lut maxime Ecclesiæ Dei noxium tolli petit Petrus e Soto Theologus morti proximus, 1563. LXXI. Doctrina de Sacramento Ordinis promulgatur in Sessione VII. sub Pio IV. 1563. CXXVII. Etas promovendorum, ac mores a concilio præscribuntur, 1563. CXC. Circa circa Sacramentum Ordinis, 1562. LXXI. 1563. CXC.

Ordines sacri: Instauratur disciplina adhibenda in sacris Ordinibus conferendis, 1562. LXXI. LXXXVIII. Eorum exercitium Episcopi injungendum, 1562. LXXXVIII.

P

Parisium: Parisiensis Senatus in resellendo Januarii edicto, ac fide catholica conservanda pietas, ac constantia, 1562. CXXXII. Omnibus de hæresi suspectis purgatur, 1562. CLXIII. Parisiensis Senatus querelas quomodo cluserit Carolus IX. CXXXII. Academia Parisiensis. *Vide*, Academia.

Paulus III. concessit Germaniæ Episcopis popululum sub utraque specie communicare, 1562. LII.

Paulus IV. Philippo II. & Henrico II. Regibus literas pro pace inter ipsos facienda mittit, 1558. I. *et seq.* Caroli V. Imperii abdicacionem, ac Ferdinandi electionem irritam dicit, quod inconsulto Pontifice facta fuerit, ideoque Martinum Gusmanum Ferdinandi Oratorem excipere recusat, VIII. Scipionem Cardinalem Rebiba in Polonia, & ad eundem Ferdinandum legatum decernit, *ibid.* Joannem Figueroa Mediolani Governatorem. Philippi II. nomine ad eum venientem admittere renuit, quod sacris interdictum diceret ob Apostolicum curforem Mediolani ejus jussu fuisse caelum, *ibid.* Carolo V. defuncto exequias in Sacello Pontificio celebrat, ac cum Imperium vacante proficitur, X. Germaniæ, ac Poloniae rebus de religione periclitantibus occurrit, XIV. XIX. Pro redimendis Turcarum captivis clero Neapolitani regni subsidium imperat, XX. Bergomensem Episcopum hæresim insinuatam damnat, omniaque illius acta irrita declarat, *ibid.* Facultatem libros hæreticorum legendi abrogat, XXI. Plures Episcopos in Indis constituit, XXII. Officium Vicarii, Inquisitoris, ac Camerae Regentis in Cardinalium collegium transfert, XXIII. Contra ambientes Pontificatum constitutionem edit, XXIII. Pœnas in hæreticos, & schismaticos constitutas confirmat, & auget, 1559. XIV. Indulta legendi libros prohibitos in Hispania quibusdam etiam Theologis concessa rescindit, XV. Redditus unius canonicatus, & unius Præbendæ in singulis principibus, & Collegiis Ecclesiis illius regni pro ministris Inquisitionis sustentandis addicit, XVI. Sacerdotes in confessione sollicitantes ad scelus a sacris Inquisitoribus puniri jubet, XVII. Sancit, ut hæretici etiam si relapsi non essent, capitali sententia afficerentur, XVIII. Gliscentem in Hispania, & Italia hæresim strenue præfocari curat, XX. *et seq.* Henrico Brunsvicensi, tres Episcopatus in uno germano fratre collocari possulant, constantem petitionem admittere recusat, 1559. XXIV. Sigillandum Poloniae Regem graviter increpat, quod nimia erga hæreticos indulgentia uteretur, XXVII. *et seq.* Cardinalem Caraffam, aliosque nepotes Roma, ac gubernatione Ecclesiastica status excludit, xxx. *et seq.* Congregationem de bono regimine, eiectionis nepotibus instituit, xxxiii. Graviter de Nepotibus conqueritur, ac velut divinans, supplicia ipsis ventura prædicit, *ibid.*

Gravi morbo correptus obit, xxxv. Conservatoribus urbis vestigalia relaxari poscentibus annuit, xxxix. Contra ipsius statuum, atque insignia familiae populi Romani furor exardescit, xxxvi.

Pauperes: Eorum per urbem vago discursui occurrere meditantur Pius IV. ac Clemens X. 1561. LXXIX. Congregari in locum unum concilium Aquilgrancense statuit, *ibid.*

Pax: Pauli IV. studium pro pace inter Reges firmata, 1558. I. *et seq.* Inter Henricum II. Regem Franciæ, & Philippum Regem Hispaniarum quibus conditionibus sancita, 1559. xi. Cum Hugonottis in Gallia firmatur magno catholicorum omnium luctu, iniquisque conditionibus, 1563. LV. LXXIII. *et seq.*

Pensio quo sine, & quibus danda, 1502. LXXXVIII. Petrus in castris Anglorum grassatur, 1563. LXXXV. cxxxii.

Petrus Antonius Capuanus Archiepiscopus Hydruntinus a Legatis concilii summopere commendatur, quod Sedis Apostolicæ dignitatem naviter fuisset tutatus, 1563. cxciii.

Petrus Franciscus Ferrerius Cardinalis creatur, 1561. I.

Petrus Fontidonius Theologus Segobienſis Philippi catholici Regis laudes oratione in concilio habita commemorat, 1563. xc.

Petrus Jacobus Baccius vitam S. Philippi Nerii fidelissime describit, 1564. V.

Petrus martyr hæresiarum: Ejus scriptum pro sacramentariis, 1559. x.

Petrus Cardinalis Pacechus Paulo IV. acriter pro reformatione vocem extollent, reformationem a nobis inchoandam, respondet, 1559. xxx.

Petrus de Soto Ordinis Prædicatorum de Sacramento Ordinis atque Ecclesiastica Hierarchia in concilio disserit, 1552. xxi. De matrimonio in concilio disserit, 1563. xxi. Tridenti magna pietate ostensa moritur, 1563. LXXI. Quæ Pontifici moriturus scribi jussit, *ibid.*

Petrus Strozzius in obsidione Theonville moritur, 1558. VI.

Philibertus Naldius Burdellus a Francisco II. ad Pium IV. cum esset Episcopus Engolismensis, Orator dirigitur, 1560. LI. LIV. Pro conc. Pont. rogat, *ibid.* Cardinalis creatur ab eodem Pontif. 1561. I. Pro causis Episcoporum in Gallis cognoscendis rogans Pont. ab eodem quod Romæ essent cognoscendæ edoctus quid respondet, non habet, 1563. CLXXX.

Philippus II. Hispaniarum Rex Pontifici amantissimas literas scribit, 1558. I. Cardinalem Caraffam Legatum Bruxellis summo honore excipit, ac plura cum ipso negotia transigit, I. IV. Patris, materteræ, ac conjugis funera uno pene tempore lugere cogitur, X. Elisabethæ pro Angliæ regno occupando spe religionis, ac simul nuptiarum opitulatur, 1559. I. *et seq.* Pacem cum Henrico sancit, XI. Hæresi in Hispania pullulanti sapienter occurrat, XXI. Caraffenses ipsi commendat Pius IV. 1560. III. Omnem navat operam ad excindendas e suis regnis hæreses, 1560. XXII. Facultas ipsi data a Pio IV. in causa Bartholomæi Archiepiscopi Toletani, quo pacto intelligenda, XXII. *et seq.* Apud ipsum Pont. agit, ut Elisabeth Angliæ Reginam ad catholicæ Ecclesiæ gremium revocet, XLIII. Antonium Toletanum in Gallias mittit, ut nationale concilium dissuadeat, XLIX. *et seq.* Suppetias pro afferenda catholica religione Gallis offert, *ibid.* Pontificem ad Nationale concilium dissolvendum urget, LI. Expeditionem in Africam suscipit, LXXXVII. 1564. LVI. Subsidium Decimarum, ac simul Indulgentiarum a Pontifice pro ea peragenda recipit, LXXXVIII. *et seq.* 1561. LXXI. Americæ Episcopatus propriis redditibus dotat, LXX. Am-

Amplissima subsidia ad Galliarum tumultus compescendos offert, 1562. CLIV. Augentur indicta subsidia clero in ejus regnis commoranti ad classem contra Turcas renovandam, 1562. CLXXXVI. Contemnere generose decernit honoris apices, dum de Ecclesie salute agebatur, 1563. XCIII. Ejus laudes a Fontidonio in concilio recensit, XCV. Elisabeth Angliæ Reginæ condemnationem dissuadet, 1563. CXV. Cur concilium protrahi, optare crederetur, 1563. CLVIII. Conqueritur cum Pontifice de severiori Principum reformatione meditata, 1563. CLXIII. Quæ ipsi responderit Pontifex, *ibid.* Ad eum Pont. Carol. Vicecomitem mittit, ut concilio absolvendo obices tollat, 1563. CLXXVIII. Objurgat Hispanos Præfules, quod Pontificium auctoritatem non eo, quo par fuerat, studio fuissent in concilio tutati, 1563. CXCI. Ejus mens circa initium, ac finem concilii, CXCII. Oratores ad Carolum IX. pro concilio recipiendo mittit, 1564. VII. Suum Roma revocat, quod Galloptimas detulisset Pius, LVII. Canonizationem B. Didaci petit, LVIII. Concilium Tridentinum recipit, 1564. L. LV. Melitæ a Turcis obsessæ succurrit, 1565. XII. In Belgio in ipsum turbæ excitantur, XVII.

Philippus Lascaris a Turcis ad nostros profugus, eorum proditis consiliis plurimum Melitenis liberationi proficit, 1565. XI.

Philippus Melancthon confessionem Augustanam pluries immutat, 1560. xviii. xx. Ejus mors, 1560. c.

S. Philippus Nerius filios, quos Christo pepererat, simul convivere instituit, 1564. V. Admirandam Florentinorum ardem recipit, *ibid.* Pio IV. morienti adest, 1565. xxviii. Cardinali Alexandrino Pontificatum prædicat, xxviii.

Pius IV. antea Joannes Angelus Cardinalis Medices Mediolanensis creatur Pontifex, 1559. xxxviii. Condonat plebi Romanæ crimina. Sede vacante patrata ad preces Cardinalis Caraffæ, *ibid.* Pœnas statuit pro delictis Sede vacante in posterum acrius puniendis, *ibid.* Contra personas Cardinalium constituit non judicandum, nisi in casu hæresis, schismatis, aut læsæ Majestatis, ac simul de non alienando, seu insecundo bona Ecclesiastica, xxxviii. Ejus patria, natales, virtutes, mores, 1565. xxi. De Pontificia dignitate in eum collata mittit literas Philippo Regi Hispaniarum xli. Item Duci Venetiarum, XLII. Tribus celebrioribus anni totius Paschatis festiuitatibus eventis, ut nasceretur, Pontifex crearetur, ac thiara Pontificia redimeretur, 1560. I. Ferdinandum I. in Imperatore agnoscit, II. Propterea ab eodem Imperatore grates redditæ, II. Misso nuntio ad Philippum proponit restitutionem Palliani pro pace Caraffensium, ac petit patrocinium pro exactoribus collectorum Cruciatæ, III. Reformationi, aliisque Ecclesiæ negotiis sedulo incumbit, IV. Principes ad fidem tuendam hortatur, IV. Sigismundum Poloniæ Regem de extirpandæ hæresis studio commendat, VI. Archiepiscopum Gnesensem, & alios Poloniæ Præfules hortatur ut in hæreticos agant, VII. Concilium celebrare cogitat, XI. Strigoniensem Archiepiscopum, ut in pie capitis consiliis adversus hæreticos persistat, hortatur, IX. Archiepiscopo Moguntino scribit, ut sui cleri reformationi incumbat, XI. Idem scribit Archiepiscopo electo Colonienfis, atque Colonienfes laudat, qui cincti hæreticis, religionis causam propugnabant, XII. Ferdinandum Imperatorem ad pietatem christianam provehendam invitat literis, XIV. Item Maximiliano Bohemiæ Regi, qui perlectis hæreticorum libris in

fide fluctuabat, Hosium mittit, ut eum confirmet, XV. In causa Bartholomæi Archiepiscopi Toletani Philippo II. facultates aliquas impertitur, easque, quales sint, & quomodo intelligendæ, novo diplomate declarat, XXII. *¶ seq.* Oratorem Regis Francorum, ac Scotiæ Reginæ excipit, XXIV. Confirmat Francisco II. privilegia Parri, & Prædecessoribus suis a Pontifice concessa, XXV. Gratulatur eidem Regi, quod de Geneva occupanda consilia susceperit, XXIX. Helvetios ad idem. invitat, *ibid.* Franciscum Cardinalem Turnonium exercendæ fidei censuræ in Gallis præficit, XXX. Eundem cum Carolo Card. Lotharingo ad perditos clericorum mores emendandos hortatur, XXXII. Pii erga hæreticos benignitas, & misericordia, XXXV. Episcopum Nannetensem hæresis damnatum anathemate fert; Nivernensem absolvit, *ibid.* Georgium Armeniacum Cardinalem in Beneviam ad hæresim excindendam mittit, XXXVI. Antonium Navarra Regem hæreticos concionatores admittentem ab incepto suis literis dimovere conatur, XXXVII. Joannam item Navarra Reginam ut se ab hæreticorum consuetudine subtrahat, monet, XXXVIII. Avinionensem ditionem ob hæreticorum propinquitatem Cardinali Armeniaco commendat, XXXIX. Elisabeth Angliæ Reginam, exortis in Regno turbis ad catholicam Ecclesiam amantissimis literis invitat, XLII. Plura ea de causa apud Philippum Hispaniarum Regem, Ferdinandum Cæsarem catholicumque in Anglia Oratorem molitur, XLIII. XLV. Admonet Philippum, quam male suis regis vertat, si hæresis in Anglia vigeat, XLVI. Abbate Mannæ a Gallorum Rege ad Pontificem pro concilio œcumenico inchoatione misso, consilium de quantocumque illud Tridenti indicendo aperit, LIII. *¶ seq.* Plures circa concilii renovationem difficultates Cæsar proponit, LV. Pontifex cunctas removet, LVI. Oratores Principum convenire apud se jubet. ut de concilio maturando ipsos alloquatur, LVII. Dolet propter controversias inter ipsos de præcedentia plurima impediri Ecclesiæ bona, *ibid.* Reges, ac Principes suis literis certiores de hujusmodi consilio facit, LVII. Cum Marco Antonio Amulio Veneto Oratore sæpius de concilio disserit, LVII. *¶ seq.* Petrus Soavius contra Pium IV. mentitus, quod concilium non tam cogere, quam dissolvere optaret, confutatur, LIX. Pontificem concilio adesse rogat Cæsar, LXI. Episcopos ad personalem residentiam præceptis, & privilegiis extimulat, LXIV. Articulus fidei per Episcopos in consecratione, jurejurando confirmandos promulgat, LXIV. *¶ seq.* Nicolaum Archiepiscopum Strigoniensem ad cleri mores reparandos simulque ad concilium propediem indicendum invitat, LXVI. Supplicationes, & jejunia ad opem Divinam implorandam pro concilii aperiitione imperat, LXVII. Indulgentias impertitur, LXVIII. Concilium ad diem Paschatis Tridenti indicit, LXIX. Imperatorem, Reges, ac Principes, & civitates quamvis Lutheranas ad concilium invitat, LXX. *¶ seq.* Cophorum quoque Patriarcham ad concilium invitat, LXXVII. Carolum IX. de extincto Francisco II. fratre, ac Mariam Scotiæ Reginam de sponso per epistolam consolatur, LXXXIII. Obedientiam ab Antonio Rege Navarra, atque a Joanna uxore recipit, ac literas mittit, LXXXV. Philippi II. Africanam expeditionem subsidiis temporalibus, ac spiritualibus adjuvat, LXXXVII. *¶ seq.* Venetos ob præclara in Christianam Rempubliam merita Nicosiensis Archiepiscopi designandi prerogativa decorat, XCI. Cardinales creat, & in his Sanctum Carolum Bor-

ro-

romzum, quem & Mediolanensem Archiepiscopum & supremum status Ecclesiastici moderatorem constituit, XCII. *¶ seq.* Carolum, & Alphonsum Caraffas Cardinales in Elia arce custodiri jubet, XCVII. Joannem Cardinalem Moronum ab omni criminis suspitione immunem declarat, XCVIII. Ursinæ familiæ Ducatus titulum attribuit, 1560. CIII. Legatos ad concilium Tridentinum Cardinalem Mantuanum, & Puteum declarat, 1561. I. Cardinalem creat, *ibid.* Cardinalem Seripandum, Hosium, ac Simonettum ad concilium Legatos addit, *ibid.* Archiepiscopo Maxcmano in Armenia pallium concedit, *ibid.* Diploma facultatum Legatis tribuit, II. Indulgentias ipsorum ingressi præsentibus impertitur, IV. Facultatem si opus esset, alio concilio transferendi tribuit, VII. Sancit, non ad concilium, sed ad Cardinales Pont. electionem. etiam concilio aperto spectare, VIII. *¶ seq.* Pontificem non posse sibi successorem eligere, IX. Indulgentias, ac supplicationes pro felici concilii inchoatione indicit, X. Procuratores Episcoporum a suffragio ferendo in concilio arceat, XI. Circa præcedentias nulli jus acquirendum declarat, XII. Reformationi Dataræ, ac Camerariatus incumbit, XIII. Tempore concilii Cardinales non creandos decernit, *ibid.* Sebastianum Portugalliæ Regem, Albertum Marchionem Brandeburg. Magnum Theutonico- rum in Livonia Magistrum, Joannem Basilium magnum Moscoviæ Ducem ad concilium invitari fatagit, XIV. XVII. LV. Misso ad Germaniæ Principes Commendono, & Delphino, illos pariter ad concilium invitat, XVIII. Principes Germaniæ quamvis Lutheranos, dilectos filios suis literis compellat, XXVI. Joachimum Marchio Brandeburgensis, quamvis a fide alienus, de Pontifice tamen, & Rom. Ecclesia mentionem nunquam sine honore usurpavit, XXXIV. Summo in honore Pium IV. semper habet Cliven. Dux, XL. Novis Lovanii exorientibus opinionibus silentium indicit, XLVI. Suediæ, & Daniæ Reges ad concilium invitare studet, XLVII. In Angliam pro concilii indictione nuntium mittit, sed insulæ aditu prohibetur, LI. S. Theresia Romam Christo edocente, ad Pont. pro novo Carmelitarum condendo Monasterio mittit, LXI. Nuntios ad Imperatorem Ethiopiæ pro concilio Pius mittit, LXIV. Ferdinando Cæsari ac Philippo Hispaniarum Regi, & Antonio Cardinali Granuellano Societatis Jesu Sacerdotes commendat, LXV. *¶ seq.* Difficultates in circumscribendis Episcoporum limitibus in Belgio exortas tollit, LXIX. In Belgio, & America novos Ediscopos constituit, *ib.* *¶ seq.* Severam de Card. Caraffa, ac Paliani Duce animadversionem sumit, LXXX. Ad hanc se coactum literis ad Duces Caraffenses datis restatur, *ibid.* Carolum V. ac Philippum filium de calumniis, quibus a Cardinali Caraffa impetiti fuerant, innocentes declarat, LXXXI. Plures, ac saluberrimas contra homicidas, contra scelera sollicitatores in confessionibus, aliosque, constitutiones, edit, LXXXVIII. *¶ seq.* Lusitanæ Regi Decimas indulget, ac regi Henricum Cardinalem Legatum creat, & Catharinam Reginam, ne recedat ab administratione approbat, LXXXIII. *¶ seq.* Carolum Francorum Regem, misso Ferrariensi Cardinale Legato ad dissidia Religionis compescenda, ac seditiones sedandas hortatur, LXXXIV. De eodem Antonio Navarra Regem, ac Ludovicum Condum Principem rogat, LXXXV. Gallici Regni postquam hæresis fovit, calamitates deplorat, LXXXVI. Avinionenses Inquisitores monet, ut accusatores hæreticorum non nominentur, CIV. Aurasiæ Ducem ad re-

pellendas e sua ditione hæreses extimulat, CIV. *¶ seq.* Sabaudia Ducem hortatur, ut in sua ditione omne studium Inquisitoribus a Magistratibus deferri curet, CVI. Patriarcham Assyriorum fidem catholicam profitentem Romæ excipit, 1562. XXVIII. XXX. Armenios, ac Jacobitas ad conjunctionem cum Romana Ecclesia tuendam hortatur, xxx. *¶ seq.* Calicis ulum clientibus Imperatoris certis legibus permittit, LXXXV. A gravi morbo convalescens constitutionem edit, Sede vacante, non a concilio, sed a Cardinalibus Pontificis electionem fieri debere, CV. Conqueruntur de Pio apud concilium Card. Lotharingus, & Gallici Oratores, quod non idonea subsidia, eaque arctioribus conditionibus constricta, contra Hugonotos submiserit, CXV. Procuratores Episcoporum in concilio ad afferendas tantum excusationes, non vero ad suffragia admitti jubet Pius IV. CXXXVI. Joachimum Brandeburgicum, ut pios viros ad concilium mittat hortatur, CXXXVII. Carthusianis Ecclesiam S. Mariæ Angelorum ad Thermas Diocletiani attribuit, CLXXXIX. Lucenses datis literis commendat, quod Mercatores suos Lugduni agentes ab hæreticorum consuetudine omnino abstinere monuerint, CXXXVIII. Antonium Navarra Regem ob percussum pro catholica fide fœdus commendat, CXXI. Catherinam Reginam fœdere catholico exultantem ad constantiam in fide tuenda hortatur, CXLII. Subsidia Gallorum regno mittit, quæ variis passionibus curat erogari, CLI. Catherinam Reginam, Procereque Galliæ ad religionis causam tuendam novis literarum stimulis inflammat, CLVIII. De morte Antonii Navarra Regis Catherinam Reginam, ac Cardinalem Bourbonium solatus, utrisque regi ac fidei tuitionem commendat, CLXXI. CLXXXIII. Scotiæ Reginam per literas ad fidem Catholicam afferendam confirmat, CLXXXII. Ordinem S. Stephani militarem confirmat, CLXXXV. Auget indicta clero subsidia in Philippi Hispaniarum regnis ad Turcas comprimendos, CLXXXVI. Reformationem conclavis, ac Tribunalium urbis inducit, CLXXXVIII. Marcum Antonium Columnam in gratiam, ac bonorum omnium possessionem admittit, *ibid.* Pro conclavi, ac Tribunalibus urbis a Pio IV. sancita, CLXXXVIII. Proceres Galliæ ad funditus Hugonotam hæresim delendam literis adhortatur, 1563. II. Cardinales creat, XII. Booniam adire meditatus, discessionem differt, XXX. XL. *¶ seq.* A Ferdinando Cæsare Tridentum invitatur, XXXI. Acceptis ab ipso longis super rebus concilii, ac reformationis epistolis responsum reddit, XXXIV. XXXV. XXXVIII. Germanis plura gravamina obtendentibus prudenter respondet, ac injustas querelarum causas demonstrat, XLIV. Contra hæreticos, sive hæreticorum fautores, quamvis fuerint Ecclesiasticæ dignitatis viri, ab inquisitoribus judicialiter agi imperat, XLVII. Odertum Cardinalem Castilionem hæresi inquinatum gradu, ac beneficiis omnibus deicit, XLVIII. *¶ seq.* Discedentes a concilio Episcopos pœnis etiam propositis retineri jubet, protestosque reverti, atque alios nondum venientes Tridentum adire suis literis hortatur, LVII. Ferdinando Imperatori, ut dissensiones in concilio tollat, scribit, LXVII. Translationi concilii non assentitur, LXXIX. De loco Oratori Hispaniarum in concilio dando nimum Hispano favet, CVI. Contra ipsum protestationem acerrimam meditantur Galli, CV. Cardinalis Lotharingus literas exposulatorias ad ipsum scribit, CLX. Mariæ Scotiæ Reginæ Oratorem excipit, CXIII. Scotos præcipue nobiles ob cultum erga Apostolicam Sedem commen-

dat, *ibid.* Joannam Navarra Regiam anathemate ob hæresim percussit, partemque regni, qua ad ipsam spectabat, primum occupanti adjudicat, CXXXII. Guillelmum Auzañæ Ducem monet, ut hæreticos Præfectos sua civitate eiciat, ac reliqua religioni adversantia inhibeat, sed frustra, CXXXV. Literas querimonie plenas comiti de Luna, quod nova semper in concilio vellet proponere, scribit, CXLII. Cardinalem Lotharingum multis laudibus effert, Romamque invitat, CLXI. Concilii absolutionem urget, CLXXII. Ad Philippum Hispaniarum Regem Carolum Vicecomitem mittit, ut pro concilii absolutione impedimenta tollerentur, CLXXVIII. Pro faciundo foedere contra Turcas in colloquium cum Regibus venire meditatur, CLXXIX. Episcoporum hæresis infidelitatem causas in Gallis cognosci vetat, CLXXX. *& seq.* In gratiam Cardinalis Lotharingi eorum respicientiam præstatur, CLXXXI. Jacobum Namurcensem Ducem fidei catholice strenuum defensorem datis literis commendat, CLXXXII. Ab infirmitate convalescens, de concilii exitu felici certior factus Cardinalibus annuntiat, ac supplicationes pro gratis Numini referendis indicit, CCXXXII. Morbo corripitur, unde & concilii absolventi major stimulus Legatis additus, CCV. Pro simulatibus Poloniae componendis epistolas, & Commendonum nuntium mittit, CLXXXVI. *& seq.* Carolum Cardinalem Lotharingum, ac Stanislaum Cardinalem Hofium cum aliis, qui in concilio strenue laboraverant, summis laudibus effert, CCXXIII. Sebalthianum Lusitanæ Regem ad ferendam Abyssinis opem hortatus, ipsum commendat, quod tam parato animo expeditionem suscepit, CCXXVI. *& seq.* A Maximiliano II. fidei Sacramentum exigit, CCXXVIII. Tridentinum concilium confirmat, 1564. I. III. Glossemata, & commentaria in ipsum inhiat, III. Episcopis omnibus residentiam imperat, II. Episcopos, qui ad residentiam tenentur, non amplius in nuntios eligere statuit, *ibid.* Reges, & Principes ad concilium suscipiendum hortatur, VI. *& seq.* Ad Regem Galliarum Legationem tum sui, tum Caesaris, Philippi Hisp. Regis, ac Philiberti Sabaudia Ducis nomine pro concilio suscipiendo designat, *ibid.* Plura actorum concilii Tridentini exempla Prospero Sanctacrucio Apostolico Nuntio in Gallias mittit, ut in illo regno illud indicat, XII. De Maximiliano Imperatorem electo Cardinales certiores facit, & simul, quod debitam subjectionem Pontifici fuerit pollicitus, eique confirmationem, quamvis aliquis in electione defectus irreperit, censuit concedi, XXVII. Confirmato Maximiliano ejus Oratorem in publico consistorio ad obedientiam recepit, *ibid.* Maximilianus Imperator, & Albertus Bavariæ Dux a Pio IV. petunt Sacramentum conjugia, & calicis usum pro Germanis, XXVIII. XXIX. XXXVIII. Postulat idem Maximilianus, ut Archiepiscopo Pragensi detur facultas Calixtinos quibusdam appositis conditionibus Sacerdotio initiandi, XXXI. Joannem Cardinalem Moronum in Germaniam Legatum decernit, xxxii. Episcopos Germaniæ ad Tridentinum concilium suscipiendum ac publicandum hortatur, XXXIV. Fridericum Colonensem Archiepiscopum admonet, ut publicum inremeratæ fidei documentum edat, ac hæreticos strenue e sua provincia eliminet, XXXIV. Usum calicis certis quibusdam conditionibus in Germania indulget, XXXV. Exequias Ferdinando Romanorum Regi parari jubet, XXXVII. Maximilianum filium de Patris morte suis epistolis solatur, ac Legatum suum ad ipsum desti-

nat Cardinalem Altempsium, *ibid.* Concilii Tridentini acta in Poloniam ad Commendonum Apostolicum nuntium mittit, ejusque opera in comitiis Regis recipitur, XLIV. Item in Scotiam, & Lusitaniam, XLIX. Venetos, quod tam prompto animo concilium exceperint, commendat, aliisque Principibus in exemplum adducit, ac insuper Pontificum Palatium Romæ prope ædem Divi Marci Reipublicæ Venetæ dono dat, L. Armeniorum Patriarchæ Internuntius obedientiam Pio IV. exhibet, LI. Patriarcham Niniens fidei formulam, qua Malabares in Indiis instruat, edocet, LII. Concessas libros hæreticorum legendi facultates revocat, ac per Franciscum Ferrerium Indicem prohibitorum librorum condi mandat, LIII. Franciscum Avanzatum, & Honuphium Panvinum celebriores MS. Bibliothecas lustrare jubet, atque ad eorum fidem SS. Patrum volumina corrigi, *ibid.* Seminaria clericorum excitari curat, ipseque primus in Urbe Romana excitat, curaque PP. Soc. Jesu, illud commendat, LIII. Patres Societatis Jesu in Germania calumniis impetitos tuetur, ac mirifice commendat, LIII. *& seq.* Constitutionem adversus simoniacos confidentarios edit, LV. Oratori Regis Galliarum antiquum servari locum in Pontificia Aula decernit, LVII. Ecclesiam Sanctæ Fidei in Indiis in Archiepiscopalem erigit, LVIII. Instante Philippo II. pro B. Didaci Ordinis Minorum canonizatione, ejus causam Cardinalibus quibusdam cognoscendam delegat, LVIII. Grecis in Sicilia viventibus concessa indulgentia rescindit, *ibid.* Piceni tumultus, ac præsertim Asculanæ civitatis immisso Cincio Capifucchio compescit, ac postmodum ejusdem Provincie Legatum Card. ab Altemps declarat, LIX. Maximiliano conjugium Sacerdotum petenti fortiter reluctatur, 1565. III. Duos Theologie, & canonum scientiæ peritissimos Internuntios ad eum decernit, ut ab incepto abstitat, III. Conspirant contra Pium IV. Sicarii quidam, ac perduelles, sed conjuratione detecta, supplicio afficiuntur, IV. Excubie Pont. saluti adduntur, V. Perfugia in ædibus Cardinalium, & Oratorum vetat, V. Privilegia cum Tridentini concilii decretis pugnantia cuncta rescindit, *ibid.* Nuntios Apostolicos apud Reges nominationem ad Cardinalatum precibus extorquentes, constitutione edita gravibus coercet penis, V. Cardinales viginti tres creat die undecima Martii, VI. Ugonem Cardinalem Boncompagnum pro causa Archiepiscopi Toletani Legatum in Hispaniam mittit, VII. Committit ipsi curam Neophytos in regno Valentino ob matrimonia cum consanguineis contracta a censuris solvendi, *ibid.* Melitensem insulam a Turcis oppugnatam pecunia, & copiis adjuvat, IX. Fœdus cum Helvetiis paciscitur, ix. Supplicationes, ac Indulgentias ad Divinam opem contra Turcas implorandam indicit, *ibid.* Subsidium statui Ecclesiastico pro tuenda Hungaria, & Melita imponit, XII. De insigni parta victoria grates Numini reddit, XIII. Quinquaginta millia aureorum Imperatori pro bello Hungariæ suppeditat, XIII. Cum Maria Regina Scotiæ, ut affini suo nubat, dispensat, XIX. De suo erga consanguineos amore quid diceret Pius IV. XXI. Annibali Altempsio morti proximus centum millia aureorum legat, *ibid.* S. Carolus Borromeus Bononiæ, ac Romandiolæ Legatum, ac simul per totam Italiam ad concilium Tridentinum indicendum Legatum creat, *ibid.* Religiosos ab Episcopatum ambitu edita constitutione coercet, XXIII. Circa Titulares Episcopos plura constituit, *ibid.* Sanctionem Pauli IV. de rebus Ecclesiæ non alienandis temperat XXIV. Carolum

rolum Cardinalem Borromeum Majorem Pœnitentiarium constituit, ac Pœnitentiariæ, & Camerariatus Reformationi incumbit, *ib.* Eundem ad excipiendas Barbaram, & Joannam Austriacas Tridentum destinat, XXVI. Morti proximus a S. Carolo Borromeo Ecclesiasticis Sacramentis munuit, XXVIII. S. Philippum Nerium assistentem in morte habet, *ibid.* Gabriel Palæottus, & Guillelmus Sirletus Cardinales pariter adfunt, *ibid.* Annus ægens 66. menses 8. dies 9. Pontificatus 5. menses 11. dies 25. moritur, ac postea cadaver ejus ad S. Mariæ Angelorum ad Thermas reconditur, *ibid.* Eo Pontifice pax, ænona, ac plurima Italia, urbeque comoda vigere, *ibid.* Pœnitentiæ: Pœnitentiæ publicæ restituito exposcitur a Gallis, ac quid illis a Legatis Tridentinis ac Cardinalibus Romæ responsum, 1562. LXXXVIII. Pœnitentiarius: Officium Pœnitentiarii sede vacante non vacare, declarat Paulus IV. 1558. XXIII. Defuncto Cardinale S. Angeli S. Carolus Borromeus summus Pœnitentiarius renunciat, 1562. XXIV. Pœnitentiariæ reformatio peragitur, 1562. CLXXXVIII. Politici cum res divinas tractare præsumunt, ostendunt se nescire, qui aut de quibus loquantur, & quam pessime catholicam fidem ejurarent in Anglia sub Elisabetha Regina, 1559. IV. Polonia: Joannem Canobium in Poloniam pro rebus concilii mittit, 1561. LV. Nova in Polonia hæresis tres Deos statuens emergit, LX. Poloniae Regis potentiam metuunt Principes Protestantes Germaniæ, 1561. XXIX. Orator Regis Poloniæ ad concilium Tridentinum vadit, 1562. CVI. 1563. CXXV. Lætiæ hæresis in Polonia diffunditur, ac insuper Episcopi inter se variis dissensionibus agitantur, 1563. CLXXXV. Eos ad unitatem revocare studens Pius IV. datis literis, ac misso Joanne Francisco Commendonno Veneto Apostolico Nuntio, enititur, CLXXXVI. *& seq.* Ejus studium pro Rege in hæreticos extimulando, ac simul Episcopis ad unitatem redigendis, 1564. XL. *& seq.* Concilium Tridentinum opera Commendonni in Polonia recipitur, 1564. XLIV. De concilio admissio Pium IV. certiores facit Poloniae Rex, XLVI. Edictum contra omnes hæresiarchas in Varsaviensi Conventu promulgat, XLVII. Bernardinus Ochinus infamis apostata Polonia eicitur, XLVIII. Poloniæ Rex pacis inter Casarem, ac Solymanum interpres, 1565. XV. Moscovicum Poloni magnis excursionibus vastant, *ibid.* In Lituania magno ausu sacræ conculatæ, ac Sacerdos ipsum Augustissimum Sacramentum gerens fuste contusus, 1565. XV. Pompeus Columna ad Melitæ obsidionem a Pio IV. copiarum Dux missus, 1565. IX. Pontifex: Pontificem Antichristi specie Calvinistæ pingebant, 1560. XLI. Electionem Pontificis non ad concilium, sed ad Cardinales spectare declarat Pius IV. 1560. VIII. 1561. VIII. Successorem sibi eligere non posse declarat Pius IV. 1561. IX. Magnæ in concilio oborta concertationes cum Oratoribus Gallis super verba, quod Pontifex habebat plenam auctoritatem pascendi, ac regendi universalem Ecclesiam, 1563. VII. usque ad XII. Plures in concilio contentent a Pontifice non conferri potestatem jurisdictionis, sed locum, clavesque non tantum Petro, sed etiam Episcopis collatas nonnulli inferunt, 1562. CIV. De Pontificia auctoritate in concilio plures sententia, CIV. CXXXIII. De electione Pontificis per Cardinales celebranda constitutionem edit Pius IV. CV. Concilium esse supra Papam plures declarat contendunt, sed Tridentini Legati fortiter renunt, 1563. III. *& seq.* De ejus in universam Ecclesiam. Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

clesiam auctoritate discussum, VIII. Lusitani Theologi Pontificis auctoritatem constantissime tuerentur, IX. In Pontifice Petrum locutum, testatum reliquit concilium Chalcedonense, XXXII. Legatos concilii Pont. consulere, perpetuus in Ecclesia usus fuit, LXVIII. *& seq.* Ad Pont. appellare ab ipsis Ecclesiæ exordis consuetum ostenditur, XLIV. Pontificum gesta a Consiliariis Caesaris male interpretata, Pius IV. Jure facta ostendit, *ibid.* Pontificem superiorem esse concilio in ipso mortis articulo testatum scripto voluit Petrus e Soto Ordinis Prædicatorum, LXXI. Rom. Pont. in universam Ecclesiam auctoritatem, quam quidam impugnabant, SS. Patrum, & concil. auctoritatibus comprobatur, XCIX. C. CXVIII. CXIX. CXXI. Pontificem Romanum Patrem, ac Caput totius mundi fatentur Armenii, 1564. LII. Excommunicatum, decedente Episcopo, vel Sacerdote, qui ipsum excommunicavit, a solo Pontifice Romano absolvi posse, teneat Armenii, *ibid.* Pontificia auctoritas a pluribus labefactata a Tridentinis Legatis aliisque Præsulibus egregie defenditur, 1563. III. *& seq.* Ab ipso concilio robur, & auctoritatem accipit, 1562. LXXXVII. Dissertitur, utrum Pontifex possit permittere, ut etiam constituti in Sacris Ordinibus contrahant nuptias, & Sacerdotio fungantur, 1563. XLVI. Pontificatus: Contra ambientes Pontificatum constitutionem edit Paulus IV. 1558. XXIII. Possiacum: Colloquium inter catholicos, & hæreticos Possiaci in Gallia habetur, 1561. XC. Ejus successus, XCI. ad XCVIII. Mala inde exorta, XCIX. Præcedentia: Dolet Pius IV. ob hujusmodi præcedentia controversias plurima impediri bona, easque abrogari cupit, 1560. LVII. Nullum præcedentia jus ex quacunque actione in concilio acquiri declarat, 1562. V. *& seq.* Longa concertatio inter Gallias, & Hispaniarum Oratores in concilio de præcedentia, 1563. XCIII. CV. *& seq.* Oratori Galliarum antiquum jus Romæ servandum declarat Pius IV. unde plurimæ Hispanorum querelæ, 1564. LVII. Presbyteri: Electio ipsorum non ad populum, aut Magistratus, sed ad Episcopos spectat, 1562. XC. Primatus: Papæ Primatus, & Sedis Apostolicæ unitas firmiter retinenda, 1562. CXXXIII. Principes Ecclesiæ filii sunt, non Domini, 1561. C. In Christi causa conniventes, dum Regnis firmitatem querunt, excidium parant, 1562. CXXXVI. Articulus reformationis principum magnas commovet in concilio turbas, 1563. CLIV. CLXII. *& seq.* Plures reformationis Principum articuli, CLXIII. Differtur ad aliud tempus, CLXIV. Consilium Ferdinandi Imperatoris super articulo reformationis Principum, CLXV. Privilegium: Regularium privilegia tuenda in concilio dicebat Cardinalis Lotharingus, 1563. CXCI. Procurator: Episcoporum Procuratores in concilio admitti non ad suffragia, sed ad excutiones dumtaxat afferendas jubet Pius IV. 1562. CXXVI. An Episcoporum Procuratores admittendi sint in concilio ad suffragia, discutitur, 1563. LXV. Quid statutum, *ibid.* A suffragio ferendo Episcoporum Procuratores arcentur, 1561. XI. Electorum Imperii, & aliquot Germanicæ Episcoporum ad suffragium ferendum in concilio admitti pollulant, 1563. XCII. Prosper Com. de Arcu Imp. nomine ad Pium IV. Orator, 1560. III. Prosper Fagnanus controversiam, an Pont. possit

fit successorem sibi eligere, doctissime examinatur, 1561. IX.
Prosper Sanctacrocius Episcopus Chisamenfis de victoria ab exercitu catholico de Hugonotis reportata, ac de Coloniæ conjuratione detecta Pont. scribit, 1562. CLXXV. Concilium Tridentinum per Galliam indicere molitus, Catherinam Reginam reluctantem nimis experitur, 1564. XII. Cardinalis creatur, 1565. VI.
Protestantes iterum sub Pio IV. Nauburgi conveniunt, ut dijudicent, 1561. XIX. Appellatur a Pontifice in Brevibus Dilecti filii, & cur, XXVI.
Protestatio: Venetorum, ac Bavariæ Oratores de loco digniori protestantur, 1562. XLII. Hispanus Orator, ac pariter Gallus de præcedentia, ac loco habito in concilio protestantur, 1563. XCIV. & seq.
Psalms: Psalmis Davidicis corruptis, atque in cantionculæ formam redactis hæresim in Gallia propinant Marottus Scurra, & Theodorus Beza, 1558. XV. 1560. XLVIII. Prolixitatem Psalmorum in Breviario, ac Divinis officiis contrahendam postulat Cæsar, 1562. LIX. Ptolomæus Gallius Cardinalis creatur, 1565. VI.
Purgatorium: De Purgatorio discussa in concilio controversiæ, 1563. CIII. CCVIII. Decretum legitur, CCX.
Puritani: In Anglia Puritanorum hæresis erumpit, 1565. XX.

Q

Quadragesima: Varius apud antiquos quadragesimalis jejunii ritus, 1562. LVI.
Quadragesimalis jejunii rigorem leniri postulat Ferdinandus Imp. 1563. CXL. Centum, & quinquaginta diebus jejulant Armenii, 1564. LII.
Quæstiones: De Quæstionum abusu in Synodo Tridentina discutitur, 1562. XXXII. A monasteriis, & cœnobiiis, & Ecclesiis ob gravissimas corruptelas quæstionum munus abrogatur a concilio, 1562. LXXXII.
Quintillus hæreticus Valentis in Delphinatu publice hæresim profertur, 1560. XLI.
S. Quintinum Veromandorum oppidum Gallis ex pacis legibus redditur, 1559. XI.
Quiracium: In Pederontio Quiracium, & alia loca, ac præcipue Salutarum Marchionatus Hugonotica hæresi inficitur, 1562. CLXXXI. Crudelitas Nobilium in Sacerdotes, *ibid.*

R

R. Adegunde Regina: Sacrum ejus corpus ab Hugonotis ignibus concrematur, 1562. CLX.
Ranotius Farnesius Cardinalis: De ejus morte maxime dolet, ac plura in ejus laudem profert Pius IV. 1565. XXIV.
Reformatio: Paulo IV. reformationem exclamanti a nobis ipsis inchoandam respondet Cardinalis Pæccachus, 1559. XXX. Plura reformationis capita a Cæsarianis Pont. proponuntur, 1562. LXII. Et Pius IV. magnopere incumbit, 1562. LIX. & seq. 1563. XXXVI. XXXVIII. XLI. Reformationem Pontificis, & Curie Romanæ quomodo intellexerit Cæsar declarat, 1562. LXI. LXIV. Reformatio Pœnitentiariæ, & conclavis, constitutione edita a Pio IV. statuitur, CLXXXVIII. Se ipsum, ac Cardinales reformationi subicit Pius IV. 1563. CXXXVIII. De ea in concilio ardentius agitur, ac plurimæ circa Principum sæcula-

rum reformationem difficultates emergunt, 1563. CLIV. Capita reformationis, quæ ad sæculares Principes pertinebant, enumerantur, 1563. CLXIII. Quo pacto hisce reformationibus transigenda, 1563. CLXIV. Quæ Ferd. Imp. suaserit circa eandem, CLXV. Quam acriter hac occasione Ferrerius Orator Gallicus in Patres investus sit, CLXVI. CLXX. Romanæ Curie reformatio a Card. Lotharingo urgetur, 1563. XVIII.

Regens Camera: Officium Regentis Camerae a Paulo IV. in Cardinalium collegium transfertur, 1558. XXIII. Alphonsus Cardinalis Caraffa electus, *ibid.*

Regulares: Eorum privilegia tuenda, dicit Cardinalis Lotharingus, 1563. CXCIX. Graviter fert Michael Hospitalis, quod in Tridentino concilio sancitum fuerit, quod Regularium Sacerdotia commendatum nomine neutiquam traderentur, aut abalienarentur, atque ob id concilio per Gallias indicendo se opponit, 1564. XII. Scomma ejusdem in Cardinalem Lotharingum hac de causa, *ibid.*

Religio: Religio militaris S. Stephani a Cosmo Florentiæ Duce instituitur, 1562. CLXXXV. Religionis divisio perniciem Gallico regno affert, 1561. LXXXIII. Religio regnorum basis, 1564. XL.

Reliquiæ Sanctorum magna veneratione a Joachimo Marchione Brandeburgico, quamvis hæretico, asservantur, 1561. XXXIV. Ab hæreticis concrematae, 1562. CXLV. CLIX. CLXI. Cur a Deo in terris relinquitur, 1562. CLXI. Earum cultus in Tridentino asseritur, 1563. CCXI. Apud Armenios magno in honore habentur, atque Crucibus incluse in Altaribus publice venerationi exponuntur, 1564. LII.

Regna in perniciem ruunt, cum Principes hæreticis connivent, 1562. CXXXVI. Subversa religione regni corrumpunt, 1564. XL.

Renaldus, sive Arnaldus Ferrerius. Supplicia de hæreticis differri in Gallias donec conc. cogatur, optat, & suadet, 1558. XII. Ad concilium Tridentinum cum Lansacho, & Fabro Orator, 1562. XLIV. XLVIII. In concilio orationem amarulentam habens coercetur, *ibid.* XLV. & seq. De Pio IV. conquiretur, quod subsidia opportuna non submitteret in Gallias, & quid responsum, CXIII. CXV. Concilium esse supra Papam declarari contendens, a Pontificis Legatis comprimitur, 1563. III. & seq. Hispaniarum protestationis super præcedentia in concilio respondet, XCV. Acerbissima oratione invehitur in concilio, & quid ipsi responsum, CLXVI. CLXIX. Habita aculeata illa oratione non amplius in concilio comparet, sed Venetias se recipit, CLXX.

Renatus Biragus a Carolo IX. ad Ferdinandum, & Patres Tridentinos Orator missus, ut susceptæ cum Hugonotis pacis causas doceret, 1563. LXXXVII. Literas Regis Patribus desert, LXXXI. De responso illis dando consulitur, ac decernatur, LXXXIII. Responsum redditum, LXXXIV.

Reservatio: Mentales reservationes per concilium abdicatae, 1563. CXCIV.

Residentia: Proposito edicto Episcopos ad residentiam cogit Pius IV. ac privilegia residentes auget, 1560. LXIV. De residentia, quo jure sit inducta, acrius in concilio discutitur, 1562. CXXI. & seq. 1563. XIII. Curæ Pii IV. pro Residentia statuenda, 1563. xxxviii. Ad declarandam Residentiam, quo jure sit, ac simul ad ipsam omni studio custodiendam Pontificem hortatur Petrus e Soto Ordinis Prædicatorum in ipso mortis articulo, LXXI. Mala oborta ex Residentiæ neglectu, CXXIV. Invisum aliquibus residentia decretum, *ibid.*

Clau-

Claudius Espencanus abusum hujusmodi in Gallia invalescentem deplorat, CXXIX. Pro observanda Episcoporum residentia nuntios, qui essent Episcopi, revocare statuit Pius IV. nulloque amplius Episcopo in suis ministeriis se usurum dixit, 1564. II.

Regium Lepidi: Medicus quidam novas in ea urbe disseminans hæreses captus ad Pontificem ducitur, 1559. XXII.

Rheti ad concilium vocati venire reculant, 1562. XLIII.

Rhotomagum: Anabaptista quidam Ludimagister mille hæresum deliramenta in campis Rhotomagi docere ausus, flammis comburitur, 1560. LXXIX. Ab Antonio Navarra Rege in dedicationem acceptum, qui eandem urbem vulneratus ingreditur, CLXX. Rhotomagi Carolus Rex annos pubertatis egressus, se majorem natu declarat, 1563. CXXXII.

Rodolphus Cardinalis unus ex Inquisitoribus a Pio IV. declaratur, 1559. I.

Roma: Romæ Conservatores ad Paulum IV. confluent cum aliis nobilibus, petuntque vestigalium diminutionem, 1559. XXXI. Plebs Romana in Pauli IV. statuta, atque insignia familiæ furibunda inforsit, 1559. XXXVI. Carceres inquisitionis referat, & comburit, *ibid.* Populi Romani edicto cuncti Barones, Romani sede vacante post obitum Pauli IV. revocantur, atque sedes defensivum propter metum Cardin. firmare cogitant, XXXVI. Impia de Romana Ecclesia verba a Michaelæ Hospitalio effusa, si tamen sua, 1562. CXXIX. Vagationis pauperum Romæ occurrit decernitur, 1561. LXXIX. In Romana Curia corruptelas Cardinalis Lotharingus in concilio invehitur, 1563. XVIII.

Rosa: Inter sacras reliquias a Joachimo Marchione Brandeburgico, quamvis hæretico, asservatur, Rosa, quam Nicolaus Avo suo transmitterat, 1561. XXXIV. Mariæ Reginae Scotiæ a Pontifice mittitur, 1561. LXXVI.

Rota Romana: A Pont. Pio IV. reformatur, 1562. CLXXXVIII.

S

Sacerdotibus conjugia permittenda in Polonia adstruebant hæretici, quos confutat Stanislaus Hosius, 1559. XXV. Sacerdotes ad utramque speciem porrigendam, Nobiles aliquot in Hungaria metu adigunt, 1560. IX. Strigoniensi Archiep. Pius IV. jubet, ut illorum audaciam coerceat, *ibid.* 1562. LXVI. Sacerdotum conjugium a Ferdinando Imp. exposcitur, 1560. LV. Item a Guillelmo Clivensi Duce, 1561. XL. Ab Alberto Bavariæ Duce, 1562. LII. Jubentur Episc. Sacerdotum reformandis moribus excubare, LXVI. Sacerdotibus in confessionis ministerio ad turpia sollicitantibus gravissima indicuntur poena, 1559. XVII. Sacerdotes, qui divinis officiis non interessent, beneficiorum redditibus multari statuitur, 1562. LXXII. Plures in Hungaria Sacerdotes uxores ducunt, 1562. LVII. Quo jure a Sacerdotibus conjugium repellatur, 1562. LVII. Ordinandi ad Sacerdotium quales esse debeant, quoad atatem, & mores, LXXXVIII. Episcopos presbyteris esse superiores ostenditur, XCII. CXXXIII. Sacerdotum in Gallias vitia deplorat Cardinalis Lotharingus, CXIV. Ab hæreticis plures in Gallias Sacerdotes capti, CXXXVII. A Joana Navarra Regina in exilium delati, CXLII. In dicecesi Carnotensi hæretici in Ecclesiam irumpentes Divinam. Hostiam, sacrumque Calicem a Sacerdote rapiunt, pedibus conculcant, atque effuso sanguine calice pro macula abusi, Sacerdotem ad

Ann. Eccl. Tom. XXXIV.

urinam bibendam compellunt, ac postmodum cum Crucifixi imagine illum alligantes, una simul plurimorum ictuum glandibus transigunt, CLXI. Alia in Sacerdotes crudelitatis argumenta, CLXII. Sacerdotum negligentia, atque improbae vitæ exemplis tot in Gallias irrepsisse mala deslet Belcarius, CLXXXIX. Crudelitas in ipsos a Nobilibus in Salutarum Marchionatu exercita, 1562. CLXXXI. Cardinali Borbonio jam Sacerdoti renuit Pius IV. dispensationem pro ducenda uxore concedere, quamvis ad ipsum Galliarum regni jura devolvenda essent, 1563. XLIII. Districteissimam circa Sacerdotum ordinationes disciplinam Pius IV. commendat, XLIV. De Sacerdotum exlibitu acriter in concilio disputatur, 1563. XLV. & seq. Gracis magis permittum, quam concessum matrimonium, *ibid.* An a Papa possit dispensari, *ibid.* Horrendæ hæreticorum in Sacerdotes crudelitates, LXXIII. Sacerdotibus tantum, non Laicis concionandi munus demandatur, CIII. Suppletur cathedris morum editione Sacerdotum ignorantia in Bavaria, *ibid.* Ferdinandus Imperator pro obrinendo Sacerdotum conjugio suppliciter rogat, sed frustra, CXL. 1564. XXVIII. & seq. Plurium Sacerdotum incestuose nuptiæ, XXVIII. Maximilianus Imperator iterum conjugium Sacerdotum pro Germania, & Hungaria exposcit, XXVIII. 1565. I. & seq. Quid hæretici in hoc puncto sentiant, 1564. XXXVIII. Sacerdotes a Thuani calumniis vindicantur, *ibid.* Lutherani Sacerdotes quamvis conjugati, libidinum mancipia sunt, XXXIX. Cur conjugati ad Sacerdotium non admittantur, *ibid.* Cæsaris consiliariorum votum, 1565. II. Michael Cardinalis Alexandrinus Sacerdotum conjugio strenue se opponit, III. Pius IV. nuntios duos in Germaniam decernit, ut Cæsar a postulato hujusmodi dimoveat, III. Sacerdotes, quos Neraco expulerat Joana Navarra Regina, Carolus IX. Galliarum Rex restituit, 1565. XVI.

Sacramenta Romano ritu administrari in Anglia, edicto severissimo vetat Elisabeth, 1559. IX. Ecclesia in Sacramentis administrandis, salva eorum substantia, potest ritus immutare, 1562. LXX. Inventi, qui quadraginta annis sine Sacramentis vitam transegerint, ob Residentiæ Episcoporum neglectum, 1563. CXXIV. Sacramentarii publico edicto a Ducata Wittembergensi proferuntur, 1560. X. Sacrificium: Discutitur, an Christus in ultima ccena, se Deo Patri in eo Sacrificio incremto obtulerit, XLVII.

Salutia: Marchionatus Salutarum Hugonotica hæresi inficitur, 1562. CLXXXI. Crudelitas in Sacerdotes ibidem exercita, CLXXXI.

Sardinia: Philippus Hispaniarum Rex Antonio Navarra Regi Sardinia regnum, modo in fide catholica perseveret, promittit, 1561. CI. Saxonia: Edicto Saxonie Ducis scriptum publicum editur, quo undecim exortæ hæreses condemnantur, 1559. XXIII. Saxonia Dux Augustus ad concilium a Pio IV. invitatur, 1560. LXXV. Benigne Commendonum Apostolicum nuntium excipit, 1561. XXIX. & seq. Penuria doctorum hominum in Saxonia post hæresim, XLIV. Oratores sub Pio IV. ad concilium ab ipso mittendos, sperabat Cardinalis Fettrariensis, 1562. XXVII. In conventu Halberstadii a Saxonia Calvinista scripti, atque aqua, & igni ab ipsis Lutheranis interdicti, CXXXVI.

Schisma: Poenas in hæreticos, vel Schismaticos constitutas confirmat, & auget Paulus IV. 1559. XIV. Schismaticorum, hæreticorum, ac Simoniacorum absolutionem, & rehabilitationem conferendi facultatem petit Commen-

D d d d 2

de

donus in Poloniam Nuntius iturus, 1563. CLXXXVII. *Vid.* Accusator.

Scipio Rebiba Episcopus Motulanus, & Cardinalis Archiep. Pisarum renuntiatus Card. Pisanus nuncupatur, 1558. VIII. Legatus in Germaniam, atque Poloniam decernitur, 1558. VIII.

Scotia ab Elisabetha Anglorum Regina vexatur bello, 1560. XLVII. Ab eadem turbis implicatur, 1563. CXIV. Inter Scotos & Anglos pax conficitur magno catholicorum detrimento, 1560. XLVI. Pro restituenda, apud Scotos Religione Pontifex utitur opera Patrum Societatis Jesu, 1562. CLXXXII. *Et seq.* Sub Elisabethae patrocinio adversus eorum Regnam tumultus concitant, 1559. X. Haeretici in eo regno seditiones movent, 1565. XIX. Ad Concilium ob invalescentes haereseos venire non possunt, *Vid.* Maria Scotiae Regina.

Sebastianus Lusitaniae Rex ab Ecclesiasticis subsidia efflagitat pro classe contra Turcas comparanda, 1561. LXXXII. Decimas impetrat, LXXXI. Oecumenicum concilium exoptat, 1560. LXII. Ad concilium invitatur, 1561. XIV. Oratorem mittit Ferdinandum Martinum Mascarenium, 1562. XII. *Et seq.* Ad ferendam Abyssinis opem a Pontifice excutatur, 1563. CCXXXVI. *Et seq.*

Sicilia a Dragute Pirata infestatur, 1561. LXXXII.

Sigismundus Magdeburgensis Archiepiscopus: Eius diligentia a Pontifice laudatur, 1558. XIII.

Sigismundus Poloniae Rex Oratores ad concilium mittit, 1562. CVI. 1563. CXXV. Pacem cum Magistro Equitum Theutonicorum honestissimis conditionibus sancit, 1558. XVIII.

A Senatoribus subornatus jus Pontificium invadit, XIX. A Pontifice ne se in rebus sacris immisceat, monetur, *ibid.* Importuna eius benignitate in suspensionem haereseos apud Pontificem adductus, 1559. XXVII. Instat apud eum Pontifex, ut contractam illam suspensionem a se removeat, & Chelmensem Episcoporum Regia autoritate resprimat, XXVIII. Obedientiam exhibet Pio IV. 1560. V. Eius pietatem Pontifex commendat, susceptaque consilia de congreganda Synodo oecumenica, eidem aperuit, VI. Eius autoritate utitur Pontifex, ut Moscorum Dux ad concilium accedat, 1561. XVII. Dimisso animi obsequio negat Apostolico Nuntio ad Moscorum Ducem accessum propter bella inter utrosque ardentia, LV. Eius constantia in retinenda fidei veritate a Patribus Tridentinis laudatur, 1562. CVII. Eo defuncto varia haereticorum de Religione dissidia in Polonia emergunt, 1563. CLXXXV. Concilium acceptat, atque in suo regno servari curat, 1564. XLV. De concilio admissio Pont. certiore facit, prudentiamque Commendoni Apostolici Nuntii laudat, XLVI. Omnes haereticos a suo Regno in Varlavienfi conventu excedere imperat, XLV. XLVII. Magnam Moscoviae partem suis excursionibus vastat, 1565. XV. Pacis inter Caesarem & Solymannum interpres, *ibid.*

Sigismundus a Thuen, seu Capisucchius Orator Imperatoris ad concilium venit, 1562. X. Imperatoris nomine in concilio subscribit, 1563. CCXX.

Simeon Nigrus Pasqua Episcopus Sarzanensis Cardinalis renunciatur, 1565. VI.

Simonia: Contra Simoniacos confidentiarios Bullam edit Pius IV. 1564. LV.

Societas Jesu: Ad repellendas in Belgio haereseos vocari monet Pius IV. 1561. LXVII. Utitur in promovendis fidei negotiis, 1562. CLXXXII. Societatis Jesu familia a Pio IV. singulari benevolentiae studio protecta, 1564. LIII. Seminario Romano instituto, ejus cura Societatis Jesu demandatur, *ibid.* Falsae in ipsam calumniae deteguntur, LIV.

Seminaria clericorum Romae, tum in aliis urbibus excitari curat Pius IV. ex concilii Tridentini decreto, 1564. LIII.

Stanislaus Hofius Warmienfis Episcopus Calicis usum acerrime damnat in Polonia, 1559. xxv. Rationem assignat cur illum haeretici expetierint, 1558. XVII. Ad Caesarem de concilio acturus mittitur, 1560. LXVI. Eius labores, ut in fide Maximilianum Bohemiae Regem confirmet, 1560. XVI. *Et seq.* De justitia imputata haereticorum cum eodem disputat, XIX. Cardinalis renuntiatus concilii Tridentini Legatus declaratur, 1561. I. Conjugium & Calicis usum in Polonia confutat, 1559. XXV. Reginae Catharinae colloquia cum haereticis improbat, 1562. CXXXVI. Summis laudibus a Pontifice decoratur, quod strenue in concilio laboraverit, 1563. CXXIII. Legatus concilii Tridentini declaratur, 1561. III. XII. Quid senserit de Sacramento Matrimonii, 1563. CXCVI. Contra haereticos nimis eisdem indulgentem Poloniae Regem excitat, 1565. XV.

S. Stephani Equites in Hetruria a Pio IV. confirmantur, 1562. CLXXXV.

Stephanus Gardinerus Episcopus Wintoniensis librum contra haereticos scribit, 1559. X. *Vid.* Marcus Constantius.

Synodi: Synodorum Provincialium usum instaurari jubet S. Synodus Tridentina, 1563. CXC.

T

T Avanes Burgundiae Praefectus flagrantissimo studio eam Provinciam ab haeretica pravitate preservat, 1562. CLXIX.

Thaddaeus Manfredus confors conjugationis in Piam IV. ultimo supplicio afficitur, 1565. IV.

Theologi: Modus reservandus ab ipsis in materiis examinandis a concilio constituitur, 1562. XCVI. Magna inter Gallos, & Lusitanos Theologos dissensio de Pontificis autoritate, 1563. IX.

Theonvilla Arx munitissima expugnatur a Gallis, 1558. VI.

S. Thomas: In S. Thomae Sacello apud Indos Crux miraculosa detegitur, 1562. CLXXXIV.

Theodoros Beza haereseos cantu Psalmorum in linguam patriam versorum plerisque propinat, 1558. XV.

S. Theresia. *Vide* Carmelita.

Trevirensis Academia a Commendoneo invisitur, 1561. XXXVIII. A Joanne Electore instituitur, ac Societatis Jesu ejus cura demandatur, *ibid.*

Tripolis a Dragute expugnatur, 1560. LXXXVII.

SS. Trinitas nova in Polonia de Trinitate haereseos emergit, 1561. LX.

Turcae cum Sigismundo Transilvaniae Principe Hungariam invadunt, 1565. XIII. *Et seq.* Terra, marique vincitur in Mauritania ab Hispanis & magno navium numero Melitam aggredditur, 1565. VIII. Victoriam de Christianis in Africa reportat, 1560. LXXXIX.

V

V Alentinus Herbutus Episcopus Praemissiensis Orator a Rege Poloniae ad concilium mittitur, 1562. CVI. In eodem literas Regis exhibet, 1563. CXXV. Eius nomine eadem subscribit, CCXX.

Vestigalia: Poscentibus conservatoribus Urbis a Paulo IV. relaxantur, 1559. XXXII.

Venetici Turcae potentiae in Oriente abstant, 1560.

1560. XCI. Defertur ipsis Nicolsensem Episcopum nominandi Jus, *ibid.* De digniori loco habendo in concilio, cum Bavariae Oratoribus invicem protestantur, 1562. XLII. Pro comparanda classe ad barbarorum maritimas grafsationes coercendas quarum decumarum subsidium imperant a Pio IV. 1562. CLXXXVI. Ad concilium Graecos evocari poscunt, 1563. CXLIII. Abusus Graecorum in matrimoniis supplici libello permitti postulant, CLI. Quod tam prompto animo concilium exceperint, a Pontifice commendantur, aliisque Principibus pro exemplo adducuntur, ac insuper Pontificium Palatium Romae prope Aedem D. Marci ab eodem in donum accipiunt, 1564. L.

Victor Superantius Episcopus Bergomenfis haereseos damnatur, 1558. XX.

Vicariatus Urbis refertur in collegium Cardinalium a Paulo IV. 1558. XXIII.

Victoria a Philippo II. in Africa contra Turcas reportatur Garzia Toletano Duce, 1564. LVI.

Ugo Boncompagnus Episcopus Vestanus Cardi-

nalis renuntiatur, 1565. VI. Legatus a Latere in Hispaniam deputatur, VII.

Vido Ferrerius Cardinalis concilio Mediolanensi a S. Carolo celebrato interest, 1565. XXIII.

Vincentius Parpalia Nuntius ad Elisabetham Angliae Regnam mittitur, 1560. XLII.

Urinum excisa Aquileja Patriarchalis sedes transfertur, 1563. CXXXVIII.

Wittemberga: Etiam post haereseos in ea jus canonicum publice docetur, 1561. XXX.

Z

Z Acharia Delphinus Episcopus Pharenfis cum Commendoneo ad Germaniae Principes pro concilio Nuntius mittitur, 1561. XVIII. Cardinalis renuntiatur a Pio IV. 1565. VI. Justas causas exponit, quare Libellus Imperatoris non fuerit lectus in concilio, 1562. LX. Zuingliani: Cum eisdem colloquium habent Murburnae, sed frustra, 1564. XXIV.

INDEX ANIMADVERSIONUM

In quo paginarum numerus indicatur.

A

Altaemps Cardinalis; additur quintus Præfident Concilii Tridentini reliquis quatuor Præfidentibus, 194. Quo die ad concilium accesserit, *ibid.*

B

Bragus orator Gallus prius ad Concilium, quam ad Cæsarem venit, 382.

C

Carolus Gallie Rex quo anno, & mense regalibus insignibus ornatus sit, 170.

Carolus Borromæus Pii IV. ex sorore Nepos mira sanctitate fulget, 350. Suam in tuenda religione operam Pontifici præstat, *ibid.*

Condæus Princeps hæresis infimulatus publico iudicio absolvitur, 170.

Concilium Tridentinum; varii Tridentum Concilii gratia Episcopi, & Principum Oratores accedunt, 194. *Et seq.* In sessionis V. sub Paulo IV. celebratæ actis mendum irrepit ad illa verba, *sed ad eos tantum &c.* & cur, 247. Eiusdem V. & VI. sessiones sub Pio IV. celebrantur, *ibid.* Quot PP. iis interfuerint, *ibid.* Ad ipsum quo tempore Cardinalis Moronus, & alter, qui cum eo designatus erat, legatus pervenerint, 282. Venetis reclamantibus Patres decretum de matrimonio, quoad divortium reformant, & eos anathemate percellunt, qui erroris infimularent Ecclesiam docentem: *matrimonii vinculum non posse dissolvi... & innocentem &c.* 437. Eiusdem sessio XXIV. idest VIII. sub Pio IV. celebratur & quot PP. num. 466. Decreto in eadem exposito de clandestinis Matrimonii qui Patres assenserint, quive repugnaverint, *ibid.*

Concilium Trajectense; A quo coactum sit, 544. quid in eo ab Episcopis actum, *ibid.*

E

Edictum Remoratense: quid in eo agitatum, 76. Alio edicto illi derogatum, *ibid.*

Edicta: Varia in Gallia eduntur edicta, atque constitutiones, 170. Quid in illis sancitum, *ibid.*

Elizabeth Angliæ solium occupat, 8. Quando a supremo Senatu Regina salutata sit, & coronam solemniter accepit, *ibid.*

Episcopi: iis edicto Remoratensi facta de hæresi cognoscendi facultas, 76. Utrum iis injunctum per regias literas, ut Lutetiæ, vel alio in loco ad agendum de rebus fidei conveniant, *ibid.*

F

Fridericus Schenckius Trajectensem Synodum cogit, 544. Quid in ejus actis constituerit, *ibid.*

M

Maria Anglorum Regina: Eius laudabiles mores, pietas, & ardens in Apostolicam Sedem studium, 8. Quo anno mense, & die obierit, *ibidem.* Ei succedit Elizabeth, *ibid.*

Melitenfium insula: ad eam Turcæ ingenti navium classe appulsi Melitenfibus bellum tetra, marique inferunt, & S. Elmi arcem occupant, 540. Melitenfes urbem novam undique hostibus cinctam mira virtute defendunt, *ibid.* Eis robur, & animos nova militum accessio addit, *ibid.* Insulam hostes relinquunt, *ibid.* Quo anno hæc omnia contigerint, *ibid.*

O

Ochinus; Eius obitus, quo anno, & loco contigerit, & an una cum eo uxor, & filii ipsius interierint, 524.

P

Paulus Papa IV. ejus in gerendo Pontificatu virtutes, & vicia, 43. & 44. Eius mors, *ibid.* Quis post eum Romanam Sedem tenuerit, *ibid.*

Pius IV. succedit Paulo IV. 44. Qua die renunciatus fuerit Pontifex, & qua Pontificio Diademate redimitus, *ibid.* In supplicandis sui Pontificatus annis a die acceptæ Pontificiæ coronæ epocham sumit, *ibid.* Bullam edit, qua Ferdinando Imperatori indulgens laicis usum calicis concedit, 510. Ad quos hæc literæ directæ fuerint, *ibid.* Revocatur hæc facultas a Pio V. & a Gregorio XIII. *ibid.* Eius eximie virtutes in gerendo Pontificatu, & celebrando Tridentino concilio, 55. Eius insignis obitus, *ibid.*

R

Renaldus Ferrerius; Gallorum Legatus in Tridentino concilio, 382. Orationem habet ad Patres, & qua de re, *ibid.* Non expectato Præfidentis responso, ipse, & reliqui Oratores Galli a concilio discedunt, *ibid.*

Scri-

S

Seripandus Cardinalis: Eius integri mores, præstantes virtutes, & obitus, 381.

V

Veneti: Venetis reclamantibus Patres Tridentini concilii decretum matrimonii quoad devortium reformant, 437.

FINIS.